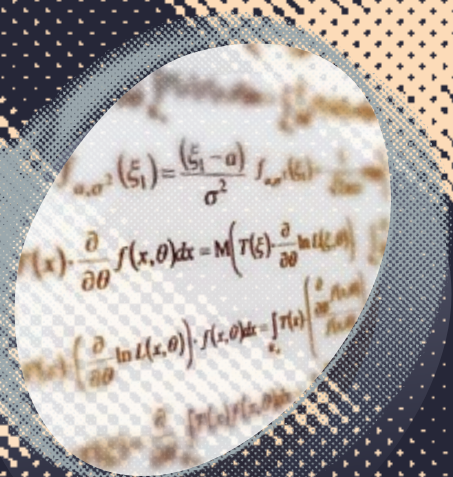

WOJEWÓDZTWO MAŁOPOLSKIE 2008

MAŁOPOLSKIE STUDIA REGIONALNE

DEPARTAMENT POLITYKI REGIONALNEJ
URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

WOJEWÓDZTWO MAŁOPOLSKIE 2008

Kraków 2009

Opracował zespół pracowników Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie i Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie

Nadzór merytoryczny: Joanna Urbanowicz

Redakcja: Joanna Dobrzańska

Zespół autorski dziękuje:

Urzędowi Statystycznemu w Krakowie, Małopolskiemu Urzędowi Wojewódzkiemu, Wojewódzkiemu Inspektoratowi Ochrony Środowiska, Wojewódzkiemu Funduszowi Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie, Wojewódzkiej Komendzie Policji, Komendzie Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej, Regionalnej Izbie Obrachunkowej, Izbie Skarbowej w Krakowie, Izbie Celnej w Krakowie, Urzędowi Miasta Krakowa, Małopolskiemu Centrum Zdrowia Publicznego, Telekomunikacji Polskiej SA, Ministerstwu Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ministerstwu Gospodarki, Ministerstwu Kultury i Dziedzictwa Narodowego, „PKP Przewozy Regionalne” Sp. z o.o., Małopolskiemu Zakładowi Przewozów w Krakowie, PKP Polskie Linie Kolejowe S.A., Oddział Regionalny w Krakowie, Międzynarodowemu Portu Lotniczemu im. Jana Pawła II Kraków – Balice Sp. z o.o, Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Krakowie, Zarządowi Dróg Wojewódzkich Oddział w Krakowie, Małopolskiemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków, Społecznemu Komitetowi Odnowy Zabytków Krakowa, Wojewódzkiemu Ośrodkowi Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Krakowie, Wojewódzkiemu Urzędowi Pracy w Krakowie, Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Małopolskiemu Zarządowi Melioracji i Urządzeń Wodnych w Krakowie, Regionalnemu Zarządowi Gospodarki Wodnej w Krakowie, Kuratorium Oświaty w Krakowie.

za udostępnienie zbiorów danych, informacji oraz pomoc w ich zebraniu

Adres redakcji:

Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego
Departament Polityki Regionalnej
30-552 Kraków, ul. Wielicka 72
tel. (+48) 12 299 07 00, fax. (+48) 12 299 07 26

Druk:

Drukarnia Vacat

ISSN: 1730-9301

Zdjęcia: archiwum Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego

Przy publikowaniu danych z Raportu „Województwo Małopolskie 2008” prosimy o podanie źródła

SPIS TREŚCI / SPIS TREŚCI / spis treści

Wstęp	7
ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE	
I. Zasoby środowiska przyrodniczego	11
1. Warunki fizykogeograficzne	11
2. Obszary chronione	11
3. Surowce mineralne regionu	13
4. Niekonwencjonalne źródła energii	18
II. Zagrożenie i stan środowiska przyrodniczego	23
1. Gospodarka wodno-ściekowa	23
2. Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego	33
3. Gospodarka odpadami	38
ZAGADNIENIA SPOŁECZNE	
I. Ludność	47
1. Stan ludności	47
2. Procesy demograficzne	48
3. Struktura wieku ludności	54
II. Ochrona zdrowia	57
1. Finansowanie opieki zdrowotnej	57
2. Stan bazy i działalność jednostek ochrony zdrowia	58
III. Pomoc społeczna	64
1. Jednostki organizacyjne pomocy społecznej	64
2. Kadra pomocy społecznej	67
3. Pracownicy socjalni	68
4. Korzystający z pomocy społecznej	70
5. Finansowanie pomocy społecznej	76
IV. Oświata i wychowanie	83
1. Finansowanie oświaty	83
2. Baza materialna	84
3. Uczniowie	90
4. Kształcenie ustawiczne	103
V. Nauka	112
1. Szkoły wyższe w Małopolsce	112
2. Studenci szkół wyższych	114
3. Kadra naukowo-dydaktyczna	117
4. Świadczenia i baza socjalna	119

VI. Kultura 121

1. Finansowanie kultury	121
2. Życie kulturalne	125
3. Baza materialna	138
4. Szkolnictwo artystyczne	146
5. Dziedzictwo kulturowe	148

VII. Kultura fizyczna 153

1. Finansowanie i organizacja kultury fizycznej	153
2. Działalność klubów sportowych	159

VIII. Bezpieczeństwo publiczne 161

1. Zagrożenie przestępczością	161
2. Bezpieczeństwo w ruchu drogowym	163
3. Działalność straży miejskiej.	166
4. Ochrona przeciwpożarowa i zagrożenie pożarowe	168

GOSPODARKA

I. Potencjał gospodarczy 173

1. Produkt Krajowy Brutto	173
2. Atrakcyjność inwestycyjna	177
3. Inwestycje zagraniczne w Małopolsce	180

II. Rynek pracy 183

1. Zatrudnienie	183
2. Bezrobocie rejestrowane	185

III. Przedsiębiorstwa 193

1. Przedsiębiorczość	193
2. Handel zagraniczny	196
3. Potencjał innowacyjny	199

IV. Rolnictwo 200

1. Uwarunkowania rozwoju	200
2. Produkcja roślinna	202
3. Produkcja zwierzęca	205
4. Promocja małopolskiej wsi i produkcji rolniczej	205
5. Rolnictwo ekologiczne	206
6. Gospodarka łowiecka	208

V. Przemysł 210

1. Przemysł Małopolski na tle kraju	210
2. Rozmieszczenie przestrzenne podmiotów prowadzących działalność przemysłową	212
3. Zatrudnienie w przemyśle	214
4. Wyniki ekonomiczne przemysłu	218
5. Inwestycje w przemyśle	221
6. Największe przedsiębiorstwa przemysłowe małopolski	223

VI. Budownictwo 225

1. Struktura podmiotów i produkcja przedsiębiorstw budowlanych	225
2. Zatrudnienie i finanse przedsiębiorstw budowlanych	227
3. Budynek oddane do użytku i ich kubatura	228

VII. Budownictwo mieszkaniowe 230

1. Zasoby mieszkaniowe	230
2. Sytuacja na rynku mieszkań – mieszkania oddane do użytkowania	231
3. Pozwolenia na budowę i rozpoczęte inwestycje	237

VIII. Turystyka 239

1. Oferta turystyczna	239
2. Ruch turystyczny	241
3. Rozwój i promocja turystyczna	249

4. Baza turystyczna regionu i jej wykorzystanie	251
5. Organizatorzy turystyki i pośrednicy turystyczni	258
6. Przewodnicy turystyczni i piloci wycieczek	260

ŚRODOWISKO GOSPODARCZE

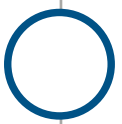
I. Baza podatkowa	265
II. Budżety jednostek samorządu terytorialnego	266
1. Budżety gmin	272
2. Budżety powiatów	291
3. Budżety miast na prawach powiatu	295
4. Budżet województwa małopolskiego	296
III. Fundusze celowe	301
1. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie	301
2. Wojewódzki Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych	305
3. Wojewódzki Fundusz Gospodarki Zasobem Geodezyjnym i Kartograficznym	307
IV. Programy pomocowe	309
1. Projekty wg programów operacyjnych	309
2. Projekty według wielkości	311
3. Projekty współfinansowane ze środków unijnych w podregionach	312
4. Projekty według kategorii interwencji	314
V. Instytucje dla rozwoju	318
1. Instytucje otoczenia biznesu (IOB)	318
2. Wojewódzka informacja i poradnictwo zawodowe	323
3. Konkursy promocyjne	325
VI. Współpraca międzynarodowa i promocja województwa	328
1. Współpraca międzynarodowa	328
2. Integracja europejska	328
3. Aktywność międzyregionalna	329
4. Promocja Województwa	329

SYSTEMY TECHNICZNE

I. Transport i komunikacja	337
1. Transport drogowy	337
2. Autobusowa komunikacja zbiorowa	345
3. Transport kolejowy	346
4. Transport lotniczy	349
II. Infrastruktura sanitarna	351
1. Wodociągi	351
2. Kanalizacje	351
III. Społeczeństwo informacyjne	354
1. Regionalny portal internetowy wrota małopolski	354
2. Informatyzacja	358
3. Łączność	366

ANEKS

I. Pozycja Małopolski na tle innych województw	370
II. Wdrażanie Strategii Rozwoju Województw Małopolskiego 2007-2013	372
III. Najważniejsze przedsięwzięcia zrealizowane w 2008 roku	375

Mam przyjemność oddać w Państwa ręce kolejne, dziewiąte wydanie raportu, przedstawiającego sytuację społeczno-gospodarczą w naszym regionie – „Województwo Małopolskie 2008”.

Dane przedstawione w raporcie obejmują lata 1999 – 2008. To dziesięć lat województwa w obecnych granicach, utworzonego reformą samorządową, to okres dynamicznych zmian - zarówno w obszarach życia społecznego, jak i gospodarczego, okres dążenia do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju i spójności wewnątrzregionalnej.

Mam nadzieję, że raport pomoże w znacznym stopniu uchwycić ważne procesy i tendencje zachodzące na przestrzeni lat i będzie przydatną publikacją dla osób interesujących się tematyką naszego regionu. Analizując zawarte w nim dane można prześledzić, jak zmieniało się życie Małopolan, szczególnie po napływie środków unijnych, dzięki którym realizowany jest szereg niezwykle istotnych dla mieszkańców inwestycji.

Niestety, rok 2008 częściowo upłynął już pod znakiem światowego kryzysu finansowego i gospodarczego, co odbiło się w widoczny sposób również na Małopolsce. Należy jednak zaznaczyć, że sytuacja naszego województwa na tle kraju przedstawia się raczej optymistycznie i pozwala patrzeć z nadzieją w przyszłość.

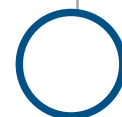
Tegoroczny raport ukazuje się w nieco zmienionej szacie graficznej – mam nadzieję, że będzie dzięki temu bardziej przejrzysty, przy jednoczesnym zachowaniu układu poprzednich wydań. Przedstawione dane uchwycone są w sposób przekrojowy. Z przyczyn technicznych nie mogliśmy jednak pokazać wszystkich lat – te brakujące znaleźć mogą Państwo w poprzednich wydaniach raportu. Poza przedstawieniem wielkości dla całego województwa ogółem, w miejscach gdzie było to możliwe staraliśmy się ukazać również zróżnicowanie obszarowe.

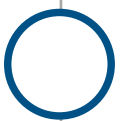
Pragnę również zachęcić do korzystania z raportu w wersji elektronicznej – corocznie zamieszczany jest on na stronie województwa www.malopolskie.pl

Roman Ciepiela

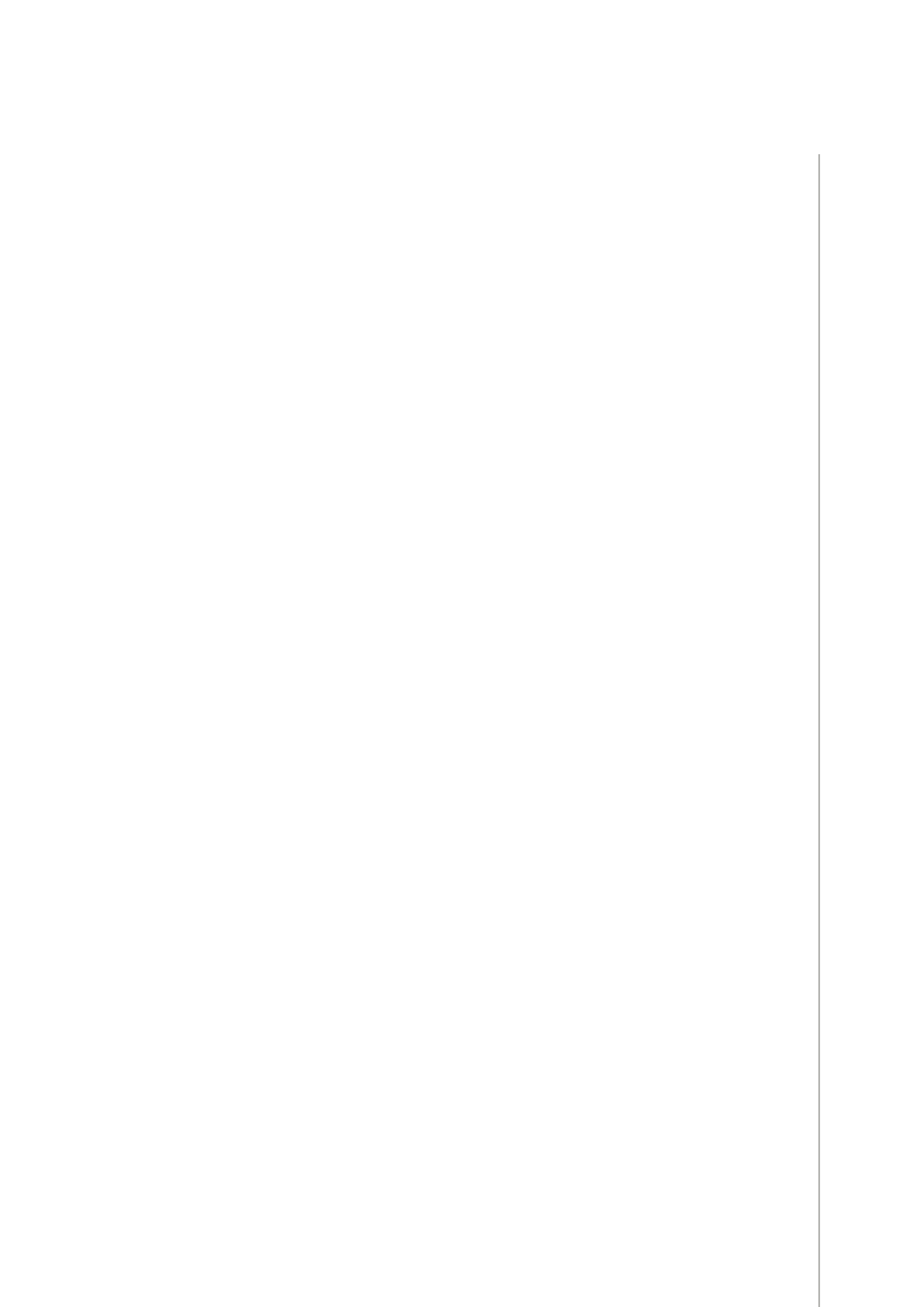
Wicemarszałek
Województwa Małopolskiego

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE / ŚRODO-
WISKO PRZYRODNICZE / środowisko
przyrodnicze

I. Zasoby środowiska przyrodniczego

oprac. Agnieszka Korba, Beata Chadzińska, Ryszard Łągiewka, Krzysztof Żero

1. Warunki fizykogeograficzne

Województwo małopolskie, położone na południu Polski, zajmuje powierzchnię 1 514 410 ha, co stanowi 4,8% powierzchni kraju.

Obszar województwa małopolskiego należy do kilku podprowincji (zgodnie z podziałem Polski na mezoregiony fizyczno-geograficzne, Kondracki J., 1998):

- Wyżyny Śląsko-Krakowskiej,
- Wyżyny Małopolskiej,
- Północnego Podkarpacia,
- Zewnętrznych Karpat Zachodnich,
- Centralnych Karpat Zachodnich.

Analiza warunków klimatycznych wskazuje, że ich zróżnicowanie regionalne pokrywa się z zasięgiem podstawowych jednostek fizjograficznych. W regionie małopolskim wydziela się co najmniej trzy regiony klimatyczne: wyżyn środkowopolskich, kotlin podkarpackich i samych Karpat. Najcieplej jest w Kotlinie Sandomierskiej, gdzie najdłużej trwa okres wegetacyjny (powyżej 220 dni), a Tarnów stanowi punkt o najwyższej średniej rocznej temperaturze w kraju (powyżej 8°C), zaś Kasprowy Wierch o najniższej (-0,8°C).

2. Obszary chronione

Województwo małopolskie cechuje niespotykane w Polsce zróżnicowanie środowiska przyrodniczego. Ponad połowa powierzchni województwa małopolskiego objęta jest ochroną prawną.

System obszarów i obiektów chronionych tworzą:

- parki narodowe – pięć w całości: Babiogórski, Gorczański, Ojcowski, Pieniński, Tatrzański oraz Magurski położony na terenie województwa małopolskiego i podkarpackiego;
- rezerваты przyrody – 85, w tym faunistyczne – 1, krajobrazowe – 15, leśne – 43, torfowiskowe – 1, florystyczne – 9, wodne – 1, przyrody nieożywionej – 10, stepowe – 5;
- parki krajobrazowe – 11, wchodzące w skład Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego: Park Krajobrazowy Beskidu Małego (częściowo w województwie śląskim), Bielańsko-Tyniecki, Ciężkowicko-Rożnowski, Dłubniański, Dolinki Krakowskie, Orlich Gniazd, Pasma Brzanki (częściowo w województwie podkarpackim), Popradzki, Rudniański, Tenczyński, Wiśnicko-Lipnicki,
- obszary chronionego krajobrazu – 10, w tym 5 w całości: Bratucicki, Zachodniego Pogórza Wiśnickiego, Wschodniego Pogórza Wiśnickiego, Radłowsko-Wierzchosławicki, Południowo-małopolski oraz 5 częściowo: Miechowsko-Działoszycki, Koszycki, Doliny Wisły, Jastrzębsko-Żdźarski, Pogórza Ciężkowickiego,
- obszary Natura 2000: w tym obszary specjalnej ochrony ptaków – 11, projektowane specjalne obszary ochrony siedlisk (zatwierdzone przez Komisję Europejską) – 36, potencjalne specjalne obszary ochrony siedlisk – 59 (stan na 20 lipca 2009 r.),
- zespoły przyrodniczo-krajobrazowe - 3 tj. Dolina Rzeki Soły, Lubinka, Wyspa Grodzisko,
- użytki ekologiczne – 30,
- pomniki przyrody – 2 029,
- stanowiska dokumentacyjne – 80,
- strefy ochronne wokół miejsc gniazdowania chronionych gatunków ptaków – 52.

Województwo małopolskie cechuje się wysoką różnorodnością biologiczną. Na jego terenie występuje wiele rzadkich, chronionych i zagrożonych gatunków roślin i zwierząt.

Tabela nr 1
Formy ochrony przyrody.

L.p.	Forma ochrony przyrody	Ilość	Powierzchnia* [ha]	% powierzchni województwa	Otuliny	
					[ha]	% powierzchni województwa
	RAZEM		830 221**	54,82	149 744,3	9,88
1	parki narodowe	6***	38 118,3	2,52	42 456,2	2,80
2	rezerваты przyrody	85	3 346,9	0,22	320,2	0,02
3	parki krajobrazowe	11***	181 040,6	11,95	106 967,9	7,06
4	obszary chronionego krajobrazu	10***	572 500,0	37,80		
5	obszary specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (w tym TPN, GPN, PPN i BPN)	11***	133 664,6	8,83		
6	zespoły przyrodniczo-krajobrazowe	3	104,6	0,01		
7	użytki ekologiczne	30	809,4	0,05		
8	pomniki przyrody	2 029				
9	stanowiska dokumentacyjne	80				
10	strefy ochronne wokół miejsc gniazdowania	52				
11	projektowane siedliskowe obszary Natura 2000	36	130 522,9	8,62		
12	potencjalne siedliskowe obszary Natura 2000	59	23 544,9	1,55		

Stan na 20 lipca 2009 r.

Powierzchnia województwa małopolskiego – 1 514 410,00 ha

*powierzchnie różnych form ochrony przyrody pokrywają się ze sobą,

**suma powierzchni z wyjątkiem projektowanych i potencjalnych siedliskowych obszarów Natura 2000,

***uwzględniono powierzchnie na terenie województwa małopolskiego,

TPN – Tatrzański Park Narodowy,

GPN – Gorczański Park Narodowy,

PPN – Pieniński Park Narodowy,

BPN – Babogórski Park Narodowy.

Źródło: Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Krakowie, Wydział Ochrony Przyrody i Obszarów Natura 2000

Uczestnictwo Polski w Unii Europejskiej zobowiązuje do utworzenia Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000, której celem jest ochrona różnorodności biologicznej. Zakłada się, że cel ten zostanie osiągnięty poprzez wprowadzenie w życie we wszystkich krajach członkowskich UE dwóch dyrektyw, a mianowicie „Dyrektywy Ptasiej” 79/409/EWG o ochronie dziko żyjących ptaków uchwalonej 2 kwietnia 1979 r. oraz „Dyrektywy Siedliskowej” 92/43/EWG o ochronie siedlisk przyrodniczych oraz dziko żyjącej fauny i flory z 21 maja 1992 r. Wykonanie tych dyrektyw umożliwi utworzenie Ekologicznej Sieci Obszarów Natura 2000, skupiającej obszary o istotnym znaczeniu dla każdego regionu biogeograficznego reprezentowanego na obszarze Unii.

W województwie małopolskim w stosunku do 2007 roku zwiększyła się liczba rezerwatów przyrody i obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000. Wojewoda Małopolski dnia 1 sierpnia 2008 r. utworzył rezerwat „Pazurek” o powierzchni 187,91 ha na podstawie Rozporządzenia Nr 13/08 (Dz. Urz. Woj. Małop. Nr 518, poz. 3355).

Do istniejących 7 obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 tj. Babia Góra, Beskid Niski, Gorce, Pieniny, Puszcza Niepołomska, Tatry oraz Torfowiska Orawsko-Nowotarskie, Minister Środowiska w Rozporządzeniu z dnia 27 października 2008 r. dołączył nowe obszary tj. Dolina Dolnej Skawy o powierzchni 7 081,70 ha, Dolina Dolnej Soły o powierzchni 3 732,60 ha, Pasma Policy o powierzchni 1 190,10 ha oraz Stawy w Brzeszczach o powierzchni 1 589,70 ha. Ponadto zmniejszyła się powierzchnia Beskidu Niskiego do 64 994,60 ha.

W dniu 12 grudnia 2008 r. Komisja Europejska zatwierdziła 36 projektowanych Specjalnych Obszarów Ochrony Siedlisk Natura 2000 położonych na terenie województwa małopolskiego: Babia Góra, Bednarka, Beskid Mały, Cerkiew w Łosiu koło Ropy, Czarna Orawa, Czarna, Dolina Białki, Dolina Prądnika, Dolinki Jurajskie, Grota Zbójnicka na Łopieniu, Jaroszwiec, Kalina-Lisowiec, Koło Grobli, Kostrza, Krynica, Lipówka, Luboń Wielki, Łabowa, Małe Pieniny, Michałowiec, Na Policy, Nawojowa, Opactwo Cystersów w Szczyrzycu, Ostoja Gorczańska, Ostoja Magurska, Ostoja Popradzka, Ostoja Środkowojurajska, Ostoje Nietoperzy Okolic Bukowca, Pieniny, Podkowce w Szczawnicy, Polana Biały Potok, Pustynia Błędownska, Sterczów-Ścianka, Tatry, Torfowiska Orawsko-Nowotarskie, Wały.

Dodatkowo planuje się utworzyć lub powiększyć 59 Specjalnych Obszarów Ochrony Siedlisk Natura 2000 (stan na 20 lipca 2009 r.).

Z pozostałych form ochrony przyrody liczba użytków ekologicznych na terenie województwa małopolskiego wzrosła z 25 do 30.

3. Surowce mineralne regionu

Problematyka surowcowa Małopolski pozostaje w ścisłej zależności od budowy geologicznej obszaru, która jest wynikiem jego długiej geologicznej ewolucji. Odrębność rozwoju i wykształcenia geologicznego poszczególnych regionów województwa skutkuje występowaniem zróżnicowanej regionalnie bazy surowcowej.

Złoża surowców mineralnych występujących na terenie województwa dzielą się na 5 zasadniczych grup. Są to:

- surowce energetyczne,
- surowce chemiczne wraz z solankami jodowo - bromowymi,
- rudy metali nieżelaznych,
- surowce skalne,
- wody lecznicze, mineralne i termalne.

Każda z powyższych grup surowców mineralnych związana jest z innym regionem geologicznym oraz charakterystycznym kompleksem skalnym. Podkreślić jednak należy dominujące znaczenie szerokiego asortymentu, eksploatowanych odkrywkowo, surowców skalnych.

Surowce energetyczne

obejmują złoża węgla kamiennego, metanu w pokładach węgla, ropy naftowej, gazu ziemnego i torfu.

Złoża węgla kamiennego występują w zachodniej części województwa na obszarze powiatów krakowskiego, chrzanowskiego, oświęcimskiego i wadowickiego, po linię Krzeszowice – Brzeźnica – Sucha Beskidzka, w obrębie utworów Górnośląskiego Zagłębia Węglowego. Spośród udokumentowanych 14 złóż, eksploatacja prowadzona jest w kopalniach Brzeszcze i Janina. Tym niemniej na obszarze województwa występują znaczne, perspektywiczne rezerwy surowcowe węgla kamiennego. Obecnie górnictwo węgla kamiennego skupia się w regionie chrzanowsko - oświęcimskim.

W tym samym regionie złożom węgla towarzyszy metan będący przedmiotem eksploatacji w kopalni Brzeszcze gdzie jego zasoby geologiczne bilansowe oszacowano na ok. 3,5 mln m³. Złoża ropy naftowej związane są z obszarem Karpat oraz zapadliska przedkarpackiego. Terytorialnie rozmieszczenie złóż ropy naftowej odpowiada powiatom gorlickiemu, limanowskiemu, bocheńskiemu, tarnowskiemu, proszowickiemu, dąbrowskiemu. Są to złoża niewielkie, w większości o zasobach nie przekraczających kilkudziesięciu tysięcy ton. Stąd ich ograniczone znaczenie gospodarcze. W granicach województwa udokumentowanych jest obecnie 10 złóż ropy naftowej o sumarycznych zasobach 150 tys. ton, z czego 7 pozostaje w trakcie eksploatacji.

Złoża gazu ziemnego towarzyszą często złożom ropy naftowej. Stąd część kopalń ropy wydobywa równocześnie gaz ziemny. Rozmieszczenie złóż gazu ziemnego odpowiada w zasadzie występowaniu złóż ropy naftowej. Największa koncentracja złóż występuje na obszarze zapadliska przedkarpackiego pomiędzy Wieliczką, a Dębicą. Związane są one z formacjami osadowymi wieku miocenkiego. Ogółem na terenie województwa występują 32 złoża gazu ziemnego o zasobach około 5,7 mld.m³. Wydobywanie gazu ziemnego prowadzone jest z 25 złóż o zasobach około 4,6 mld.m³, co stanowi ok. 81% udokumentowanych zasobów tego surowca czyniąc niewielkimi jego rezerwy. Pochodzące z nich wydobywanie przydatne jest dla zaspokajania potrzeb lokalnych.

Udokumentowane **złoża torfu** w województwie małopolskim zlokalizowane są w dwóch rejonach. W rejonie Jabłonka – Czarny Dunajec występują rozległe torfowiska wysokie rozwinięte na europejskim wododziale oddzielającym zlewnie mórza Bałtyckiego i Czarnego. Eksploatowane jest tutaj jedno złożo torfu o nazwie „Puścizna Wielka”. Drugi rejon występowania złóż torfu to okolice Tarnowa. Istnieje tutaj udokumentowane, ale nie eksploatowane złożo „Pogórska Wola”. Należy nadmienić, iż torf nie posiada obecnie znaczenia jako surowiec energetyczny. Eksploatowany jest głównie dla potrzeb rolnictwa, ogrodnictwa i lecznictwa. Należy nadmienić, że eksploatacja torfu ze złoża „Puścizna Wielka” rodzi poważną kolizję z utworzonym w tym rejonie obszarem Natura 2000.

Surowce chemiczne

obejmujące sole kamienne, mineralizację siarkową oraz solanki jodowo – bromowe obecnie nie posiadają znaczenia gospodarczego.

Złoża soli kamiennej ciągną się wąskim pasem wzdłuż nasunięcia karpackiego na miocenские utwory zapadliska przedkarpackiego. Jedyne udokumentowane obecnie złożo soli kamiennej „Wojnicz” może być, ze względu na skomplikowaną budowę geologiczną oraz znaczną głębokość występowania (ok. 600 mppt), eksploatowane jedynie metodą otworową. Z powodu braku odbiorców solanki na południu Polski jego eksploatacja jest jednak niecelowa. Występujące kiedyś w Małopolsce, złoża soli kamiennej: Wieliczka, Bochnia, Łęzkowice, Barycz, Siedlec – Moszczenia – Łapczyca mają jedynie znaczenie historyczne.

Mineralizacja siarkowa towarzyszy złożom cynku i ołowiu w zagłębiu olkuskim. Udokumentowane zasoby minerałów siarkowych stanowią kopalinę towarzyszącą dla złóż Krzykawa, Olkusz i Pomorzany. Są to zasoby szacunkowe i nie podlegają eksploatacji.

Do surowców chemicznych zaliczyć należy również solanki jodowo – bromowe eksploatowane otworowo na niewielką skalę w Łapczycko koło Bochni.

Rudy metali nieżelaznych

obejmują złoża rud cynku i ołowiu występujące na terenie powiatów olkuskiego i chrzanowskiego. Spośród 12 udokumentowanych złóż eksploatowane są obecnie trzy spośród nich: Olkusz, Pomorzany oraz Balin – Trzebionka, których zasoby stanowią 50% wszystkich posiadanych zasobów tych rud. Cztery złoża zaliczono do zasobów pozabilansowych. Zasoby pozostałych pięciu wynoszą pozostałe około 50% zasobów złóż Zn-Pb. Stąd wniossek, iż perspektywy surowcowe dla eksploatacji złóż cynku i ołowiu są ograniczone i w miarę wyczerpywania się obecnych zasobów, górnictwo cynku i ołowiu w historycznym zagłębiu olkuskim będzie traciło na znaczeniu. Ewentualne udostępnienie złóż obecnie nie eksploatowanych uzależnione jest przede wszystkim od światowej koniunktury na cynk i ołów oraz związanego z nią poziomu cen.

Surowce skalne

stanowią najliczniejszą grupę kopalin o różnorodnych zastosowaniach, reprezentowaną przez liczne złoża na terenie województwa małopolskiego. Ich wspólną cechą jest eksploatacja odkrywkowa.

Należą do nich złoża:

- piaskowców, wapieni, dolomitów, porfirów, melafirów, diabazów, tufów,
- dolomitów z przeznaczeniem dla hutnictwa, rolnictwa, budownictwa,
- wapieni i margli dla przemysłu wapienniczego i cementowego,
- kruszyw naturalnych,
- surowców ilastych ceramiki budowlanej,
- piasków podsadzkowych, formierskich i dla przemysłu ceramicznego,
- surowców skaleniowych.

Złoża piaskowców związane są z obszarem Karpat. Z ogólnej liczby 56 złóż udokumentowanych, eksploatacja prowadzona jest w 18 spośród nich. W zasadzie nie obserwuje się tendencji do dokumentowania nowych złóż poza nielicznymi koncesjami udzielonymi przez starostów dla potrzeb zakładów kamieniarskich. Przyrost liczby złóż w porównaniu z rokiem 2007, towarzyszący niewielkiemu spadkowi udokumentowanych zasobów piaskowców, wskazuje raczej na postępujący podział złóż większych, pozostających dotychczas w rezerwie surowcowej, a udokumentowanych jeszcze przed rokiem 1990.

Złoża wapieni występują jedynie na obszarze Monokliny Śląsko – Krakowskiej tożsamej geograficznie z Wyżyną Krakowską – Częstochowską. Terytorialnie znajdują się one w granicach miasta Krakowa oraz powiatów krakowskiego, chrzanowskiego, miechowskiego i olkuskiego. Spośród 23 złóż udokumentowanych wydobycie, zarówno dla potrzeb drogownictwa jak i przemysłu cementowego – wapienniczego wydobycie prowadzone jest jedynie w 4 spośród nich. Wynika to zapewne ze znacznego ograniczenia zapotrzebowania ze strony hutnictwa i przemysłu cementowego. Część złóż położona jest w granicach jurajskich parków krajobrazowych i możliwości ich eksploatacji ograniczają przepisy prawa. Nie obserwuje się zainteresowania otwieraniem nowych zakładów górniczych w celu wydobywania złóż wapieni.

Dolomity występują w regionie chrzanowskim i olkuskim. Udokumentowanych zostało 10 złóż. Eksploatacja prowadzona jest w 4 spośród nich. Dolomit wykorzystywany jest jako kamień drogowy (Dubie, Libiąż, Stare Gliny), w hutnictwie (Żelatowa) oraz jako nawóz dla rolnictwa. Jednakże wobec faktu, iż eksploatowane złoża zawierają 72% udokumentowanych zasobów kopaliny istniejące rezerwy zasobów powinny podlegać szczególnej ochronie.

Porfiry, melafiry, diabazy, tufy wulkaniczne są skałami magmowymi i wulkanicznymi. Ich złoża występują jedynie w rejonie Krzeszowic. Eksploatowane są dwa spośród udokumentowanych 7 złóż: złożo porfiru „Zalas” oraz złożo diabazu „Niedźwiedzia Góra”. To drugie jest szczególnie cenne ze względu na bardzo wysoką jakość kopaliny i jedyne jej wystąpienie w regionie.

Złoża tufów i melafirów mają raczej znaczenie dydaktyczne i naukowe.

Kruszywa naturalne tworzą najliczniejszą grupę złóż kopalin. Genetycznie związane są one z dolinami rzek i grupują się w kilku regionach: ujście Soły, środkowy i dolny bieg Raby, dolny fragment doliny Uszwicy, dolina Dunajca poniżej Łącka, dolina Wisły. Szczególna ich koncentracja ma miejsce na terenie powiatów brzeskiego i tarnowskiego w widłach Wisły, Dunajca i Uszwicy. Najwartościowsze złoża kruszyw naturalnych występują natomiast na Podhalu gdzie eksploatowane są u ujścia Białki do Dunajca. W gminie Czarny Dunajec udokumentowano zasoby wielkości 675 mln ton, które stanowią szczególnie wartościową rezerwę surowcową pozostającą jednak w konflikcie z utworzonym w ich bezpośrednim sąsiedztwie obszarem Natura 2000. Złoża podhalańskie zbudowane są głównie z otoczków granitowych pochodzenia tatrzańskiego co stanowi o ich szczególnej wartości. Charakteryzują się również znaczną bo kilkudziesięciometrową miąższością. W sumie na terenie województwa udokumentowano 251 złóż kruszywa naturalnego. W fazie eksploatacji jest 90 spośród nich. Obserwuje się zainteresowanie dokumentowaniem kolejnych.

Surowce ilaste ceramiki budowlanej obejmują złoża glin czwartorzędowych, iłów trzeciorzędowych oraz permskich. Ich lokalizacja jest dosyć przypadkowa. Spośród 77 udokumentowanych złóż, 14 jest obecnie eksploatowanych. Liczba złóż czynnych ustabilizowała się na poziomie kilkunastu zakładów w związku z malejącą liczbą cegielni bazujących na surowcach lokalnych. Nastąpiła koncentracja produkcji w rękach kilku dużych producentów wykorzystujących wysokiej jakości złoża iłów trzeciorzędowych.

Piaski podsadzkowe, formierskie i dla przemysłu ceramicznego występują w złożach zlokalizowanych głównie pomiędzy Trzebinią, Olkuszem i Kluczami. Ponadto złoża piasków do produkcji betonów komórkowych występuje w gminie Szczucin. Ogółem udokumentowanych jest 13 złóż piasków o różnorodnym zastosowaniu, z czego 9 to złoża piasków podsadzkowych w rejonie Szczakowej, Sierszy i Pustyni Błędowskiej. Ogółem wydobyte piasków prowadzone jest w pięciu złożach. Pozostałe stanowią rezerwę surowcową. Przy czym dwa złoża udokumentowane na obszarze Pustyni Błędowskiej, stanowiące 30% zasobów piasków podsadzkowych, pozostają w konflikcie z obszarem Natura 2000.

Surowce skaleniowe na terenie województwa małopolskiego występują w dwóch złożach. Złożo Siedlec na północ od Krzeszowic związane jest z intruzją magmową i znajduje się w granicach Jurajskiego Parku Krajobrazowego. Złożo Wygiełzów w gminie Babice to złożo okruczowe o zasobach pozabilansowych. Żadne z nich nie jest eksploatowane.

Wody lecznicze i termalne.

Ich zasoby stanowią istotny, o rosnącym znaczeniu, element bazy surowcowej regionu. Występowanie wód leczniczych i termalnych związane jest z Zapadliskiem Przedkarpackim, Karpatami oraz Niecką Podhalańską. Na obszarze Zapadliska występują głównie wody siarczanowe i siarczkowe znane z Krzeszowic, Matecznego i Swoszowic. Na obszarze karpackim wody mineralne i lecznicze o zróżnicowanym składzie chemicznym znane są z terenu powiatów gorlickiego, nowosądeckiego, nowotarskiego, limanowskiego. Natomiast w podłożu Niecki Podhalańskiej stwierdzono występowanie wysokotemperaturowych wód termalnych o znacznych wydajnościach. Znane są one także z rejonu Bukowiny Tatrzańskiej oraz Mszany Dolnej. Obserwuje się rosnącą produkcję wód leczniczych i mineralnych ze złóż karpackich. Główne „zagłębia” to rejon Wysowej, Krynicy Muszyny, Piwnicznej gdzie spotyka się największe wydajności wód leczniczych. Produkcja wód leczniczych i mineralnych wykazuje tendencję wzrostową i powinna stanowić znaczący element działalności gospodarczej oraz wizytówkę województwa. Jednakże przytoczone w tabeli sumaryczne wydajności ujęć wód leczniczych wskazują na ograniczone rezerwy zasobów tych wód w udokumentowanych obecnie złożach. Istnieją podstawy by sądzić, iż nowe koncesje nie poprawią znacząco bilansu wód leczniczych w Małopolsce. Należy jednak podkreślić, że występujące na obszarze małopolski złoża wód leczniczych stanowią 33% wszystkich złóż wód leczniczych w kraju. Obrazuje to pozycję województwa w tej dziedzinie gospodarki na tle innych regionów. Przyszłościowe wydaje się

również inwestowanie w geotermię. Jak do tej pory występowanie wód geotermalnych o znaczeniu gospodarczym stwierdzono jedynie w rejonie Podhala. Ich efektywne wykorzystanie może stać się istotnym czynnikiem rozwoju tego regionu i obszarów przyległych. Jako przykład działań podejmowanych w tym kierunku przytoczyć należy funkcjonujący zakład geotermalny w Bańskiej koło Nowego Targu, oraz kompleks rekreacyjny w Bukowinie Tatrzańskiej. Podobny kompleks projektowany jest na polanie Szymoszkowej w Zakopanem.

Tabela nr 2
Zestawienie złóż kopalin (stan na dzień 31.12.2008)

Rodzaj kopaliny	Liczba złóż	Zasoby geologiczne udokumentowane ogółem	Złóża eksploatowane	Zasoby geologiczne w złóżach eksploatowanych
1	2	3	4	5
Kopaliny pozostające w kompetencji Ministra Środowiska				
Węgiel kamienny	14	7104347 tys. t.	2	1785970 tys. t.
Ropa naftowa	10	150,91 tys. t.	7	150,91 tys. t.
Gaz ziemny	32	5671,00 mln.m ³	25	4664,25mln.m ³
Metan z pokładów węgla kamiennego	2	3432,40 mln.m ³	1	3150,40 mln.m ³
Sól kamienna	1	2083,0 tys. t.	brak	brak
Solanki jodowo - bromowe	1	6,2 m ³ /h	1	6,2 m ³ /h
Wody lecznicze	22	280,61 m ³ /h	14	248,47 m ³ /h
wody termalne	8	1.290,00 m ³ /h	4	840 m ³ /h
Rudy cynku i ołowiu	12	44441 tys. t.	3	22045 tys. t.
Kopaliny pozostające w kompetencji Marszałka Województwa				
Torf	2	362,48 tys. m ³	1	328,48 tys. m ³
Piaskowce	56	521196 tys. t.	18	181614 tys. t.
Wapienie	23	474846 tys. t.	4	66883 tys. t.
Dolomity	10	260096 tys. t.	4	187872 tys. t.
Porfiry	3	159800 tys. t.	1	85953 tys. t.
Melafiry	2	2719 tys. t.	brak	brak
Diabazy	1	7151 tys. t.	1	7151 tys. t.
Tufy	1	18270 tys. t.	brak	brak
Kruszywa naturalne	251	1637328 tys. t.	90	264977 tys. t.
Surowce ilaste	77	103642 tys. m ³	14	21167 tys.t.
Piaski podsadzko- we formierskie	9	1017665 tys.m ³	3	326254 tys.m ³
kwarcowe (p.cer.)	2	19101 tys.t	1	19101 tys.t
	2	9356 tys.m ³	1	6774 tys.m ³
Surowce skaleniowe	2	365 tys. t.	brak	brak

Źródło: „Bilans Zasobów Kopalin i Wód Podziemnych w Polsce”, Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2008.

Liczba koncesji na wydobywanie kopalin udzielona przez Marszałka Województwa Małopolskiego według stanu na 31.12.2008 wynosi 134 koncesje.

Wydobycie kopalin ze złóż podlegających koncesjonowaniu przez Marszałka Województwa Małopolskiego kształtowało się w roku 2008 następująco:

- piaski podsadzkowe, formierskie, kwarcowe – 6,29 mln ton,
- kruszywo naturalne – 10,61 mln ton,
- dolomity – 2,45 mln ton,
- wapienie – 2,53 mln ton,
- piaskowce – 2,02 mln ton,
- skały magmowe – 1,44 mln ton,
- surowce ilaste ceramiki budowlanej – 451,00 tys ton,
- torfy – 6,20 tys. m³.

Piaskowce i skały magmowe (porfiry i diabazy) w całości, a dolomity i wapienie w zdecydowanej przewadze pozyskiwane są dla potrzeb produkcji wysokiej jakości kruszyw łamanych poszerzając ofertę kruszyw dostępnych na rynku i wykorzystywanych głównie dla potrzeb drogownictwa oraz budownictwa.

Porównanie danych z lat 2008 i 2007 pozawala zauważyć wyraźny spadek zasobów gazu ziemnego i ropy naftowej przy braku widocznych perspektyw poprawy ich bilansu. Powoduje to, iż zwłaszcza górnictwo ropy naftowej należy traktować raczej w kategoriach historycznych. Wystąpił również widoczny ubytek zasobów rud Zn-Pb przy braku nowych odkryć geologicznych. Niewielkie przyrosty zasobów dotyczą wód leczniczych i termalnych. Nastąpił wysoki bo 36% wzrost wydobywania surowców mineralnych w grupie kruszyw naturalnych i łamanych co zapewne stanowi reakcję na realizowane na obszarze województwa różnorodne przedsięwzięcia budowlane. Zaskoczeniem natomiast jest nieoczekiwanie wysoki wzrost produkcji surowców ilastych ceramiki budowlanej. Należy przy tym pamiętać, iż przy ocenie rzeczywistej wielkości pozyskiwania kopalin na terenie województwa należy również uwzględnić zróżnicowane wydobywanie niektórych rodzajów kopalin w zakładach górniczych działających na podstawie koncesji udzielonych przez starostów, wydobywanie kruszyw naturalnych z koryt rzecznych na podstawie regulacji prawnych ustawy Prawo wodne, jak również zjawisko nielegalnego pozyskiwania kopalin bez wymaganej prawem koncesji. Daje się zauważyć rosnące ograniczenie dostępności złóż kopalin skalnych i możliwości ich gospodarczego wykorzystania powodujące zagrożenie dla bezpieczeństwa surowcowego regionu. W tej sytuacji konieczne jest wdrożenie mechanizmów realnej ochrony zasobów kopalin, jako środowiska naturalnego, analogicznie jak dzieje się to w przypadku innych walorów przyrody nieożywionej. Postulat ochrony zasobów kopalin dotyczy zarówno złóż udokumentowanych-eksploatowanych i rezerwowanych jak i obszarów perspektywicznych.¹

4. Niekonwencjonalne źródła energii

W ostatnich latach widoczny jest wzrost znaczenia energii elektrycznej i ciepłej pochodzącej z odnawialnych źródeł.

Strategia Rozwoju Energetyki Odnawialnej z września 2000 r. zakłada, że do końca 2010 r. 7,5% całej zużywanej energii w Polsce pochodzić będzie ze źródeł odnawialnych. Ministerstwo Gospodarki zakłada, że w 2020 r. udział odnawialnych źródeł energii w zużyciu energii w Polsce wyniesie 15%, zaś w 2030 r. - 20%.

Zgodnie z danymi Urzędu Regulacji Energetyki, na dzień 27 lipca 2009 r., łączna moc instalacji wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii w Małopolsce wynosi obecnie ok. 180 MW.

Województwo Małopolskie zajmuje czwartą pozycję w Polsce pod względem wykorzystania źródeł energii odnawialnej oraz siódme miejsce jeśli chodzi o udział, energii wytworzonej ze źródeł odnawialnych, w ogólnym bilansie energetycznym kraju (2,5%).

¹ Radwanek –Bąk B. „Analiza wystarczalności udokumentowanych zasobów kopalin skalnych województwa małopolskiego dla zaspokojenia zapotrzebowania regionu w perspektywie wieloletniej.”, Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa 2006.

Energia geotermalna

„Program działań dla rozwoju wykorzystania energii geotermalnej w Małopolsce” zapisano w długoletnim Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego.

Małopolska jest położona poza strefami aktywności tektonicznej i wulkaniczno – magmowej, nie ma w związku z tym złóż wód termalnych lub pary, które mogłyby być wykorzystane do produkcji energii elektrycznej. Funkcjonują natomiast geotermalne zakłady ciepłownicze.

Na głębokości 1600 - 2600 m znajdują się ogromne pokłady wód geotermalnych w powiatach: tatrzańskim, nowotarskim, krakowskim, myślenickim, brzeskim, proszowickim, bocheńskim i miechowskim, a także w Krakowie - w rejonie Przyłasku czy ul. Tetmajera. Zasoby gorącej wody wynoszą ok. miliard metrów sześciennych, a wydajność do 800 m³/h. Jako czysty ekologicznie nośnik energii, wody geotermalne mogą odegrać ważną rolę na obszarach o unikatowych walorach przyrodniczych (parki narodowe i krajobrazowe) oraz w miastach, w których zanieczyszczenie gazowo-pyłowe jest szczególnie uciążliwe wskutek wykorzystania tradycyjnych nośników energii (Zakopane, Nowy Targ).

W województwie małopolskim energię geotermalną wykorzystuje się od 1994 r. Pierwsza instalacja powstała w latach 1989 - 93 w miejscowości Bańska Niżna pn.: Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Geotermia Podhalańska S.A.

Sprzedaż ciepła przez PEC Geotermia Podhalańska S.A. w 1999 r. kształtowała się na poziomie 120 000 GJ.

Tabela nr 3

Sprzedaż ciepła oraz liczba odbiorców w latach 2005-2008

Rok	Sprzedaż ciepła		Liczba odbiorców		
	MW	GJ	indywidualnych (moc do 30 kW)	wielkoskalowych (moc powyżej 30 kW)	ogółem
2005	37,800	274 496,10	894	304	1 198
2006	41,860	297 188,00	912	331	1 243
2007	47,325	295 923,26	945	353	1 298
2008	50,410	324 253,71	981	377	1 358

MW - moc uzyskana na koniec grudnia danego roku

GJ - wielkość sprzedaży ciepła w danym roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PEC Geotermia Podhalańska S.A.

Z raportu Polskiej Akademii Nauk wynika, że Małopolska nie wykorzystuje w pełni swego naturalnego bogactwa, jakim są wody geotermalne. Na bazie analiz i ocen warunków geologicznych poszczególnych pięter hydrogeologicznych na obszarze województwa małopolskiego, wydzielone zostały 92 obiekty – strefy możliwego wykorzystania energii geotermalnej. W 40 przypadkach byłoby to opłacalne dla miejscowej społeczności, w postaci basenów cieplicowych albo jako magistrała ciepłownicza.

Przykłady wykorzystania energii geotermalnej:

- Bańska Niżna 4,5 MJ/s docelowo 70 MJ/s (powiat nowotarski),
- Aqua Park w Zakopanem (powiat tatrzański),
- Termy Podhalańskie w Szaflarach (powiat nowotarski),
- Termy Bukowiańskie w Bukowinie Tatrzańskiej (powiat tatrzański),
- Kąpielisko na Polanie Szymboszkowej w Zakopanem (powiat tatrzański).

Energia wodna

Pod względem hydrograficznym teren województwa małopolskiego prawie w całości należy do dorzecza górnej Wisły (zlewisko Bałtyku) oraz w niewielkim stopniu do dorzecza Czarnej Orawy (zlewisko Morza Czarnego). Wody powierzchniowe województwa to sieć rzeczna, na którą w pierwszym rzędzie składają się prawobrzeżne karpackie dopływy Wisły tj. Soła, Skawa, Raba, Dunajec, Poprad i Biała odwadniające obszar Beskidów i Pogórza. Są to na znacznej długości rzeki górskie i na ogół bardzo wąskie. Natomiast lewobrzeżne dopływy Wisły takie jak Dłubnia, Szreniawa, Rudawa, w mniejszym udziale Przemsza i Nidzica, odwadniają głównie obszary wyżyn (północną część województwa). Ze względu na asymetrię hydrograficzną województwa większa ilość wód drenowana jest z południowej części województwa. W porównaniu z innymi regionami Polski województwo małopolskie posiada dosyć bogate zasoby wód powierzchniowych, natomiast wody podziemne charakteryzują się zasobami niższymi od przeciętnych w skali krajowej.

Szacunkowe dane wskazują, że zasoby wód powierzchniowych województwa wynoszą 4 916,5 m³/rok. Najzasobniejszy w wodę z dopływów Wisły jest Dunajec, następną Soła, a w dalszej kolejności Skawa i Raba. Do zasobów wodnych można zaliczyć również pojemność użytkową zbiorników retencyjnych wynoszącą około 310,6 mln m³.

Potencjał energetyczny małopolskich wód jest wykorzystywany tylko w 12%, a udział elektrowni wodnych w produkcji energii elektrycznej wynosi 2,7% (małych elektrowni wodnych 0,7%). Praktycznie jedynymi obiektami hydroenergetycznymi, których ilość stale wzrasta za sprawą prywatnych inwestorów, są małe elektrownie wodne (MEW) o mocy zainstalowanej poniżej 5 MW. Na terenie województwa łączna moc zainstalowana elektrowni wodnych według danych URE wynosi ok. 175,89 MW.

Przykłady wykorzystania energii wody:

- Zespół Elektrowni Wodnych Niedzica SA:
 - Niedzica 92MW (powiat nowotarski)
 - Sromowce Wyżne 2 MW (powiat nowotarski)
 - Łączany 2,5 MW (powiat wadowicki)
 - Smolice 2 MW (powiat oświęcimski)
- Zespół Elektrowni Wodnych Rożnów spółka z o.o. o mocy całkowitej 71,5 MW i średniej rocznej produkcji 190 000 MWh:
 - Rożnów 56 MW (powiat nowosądecki)
 - Czchów 9,04 MW (powiat brzeski)
 - Dąbie 2,94 MW (powiat krakowski)
 - Przewóz 2,94 MW (powiat krakowski)
- mała elektrownia wodnej Olcza 0,32 MW (powiat tatrzański)
- mała elektrownia wodna Kuźnice 0,26 MW (powiat tatrzański)
- mała elektrownia wodna w Myślenicach 200 kW (powiat myślenicki)
- mała elektrownia wodna w Gromcu 750 kW (powiat chrzanowski)

Energia wiatrowa

Dane Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej dotyczące średniorocznych prędkości wiatru w Małopolsce wykazują, że województwo małopolskie zlokalizowane jest w strefie niekorzystnej i wybitnie niekorzystnej, o małych zasobach energetycznych wiatru. Przeważający obszar Małopolski według Ośrodka Meteorologii IMiGW to strefa IV, w której prędkość wiatru szacuje się na 3-4 m/s. Jednakże na terenach o bogatej rzeźbie terenu, a taka występuje w południowej części województwa, występują lokalne strefy, w których wiatry mają korzystne własności energetyczne. Lokalne warunki klimatyczne i terenowe, sprzyjające rozwojowi energetyki wiatrowej występują także na Wyżynie Krakowsko – Częstochowskiej.

Na obszarze Małopolski w Rytrze (powiat nowosądecki) uruchomiono elektrownię wiatrową o mocy nominalnej 150 kW oraz na Przysłopie w Zawoi (powiat suski) o mocy nominalnej 160 kW.

Planuje się budowę elektrowni wiatrowej w okolicach Borzęcina (powiat brzeski), o łącznej mocy ok. 50 MW (uruchomienie przewidziano na połowę 2011 r.). Farmy wiatrowe mają powstać także w Wieprzu (powiat wadowicki) oraz w Lipinkach (powiat gorlicki).

Przykłady wykorzystania energii wiatru:

- elektrownia wiatrowa w Rupniowie (powiat limanowski) – 7 kW,
- wiatraki w Choczni (powiat wadowicki),
- wiatraki w Rzepiskach (powiat tatrzański).

Energia z biomasy

Biomasa stanowi trzecie, co do wielkości na świecie, naturalne źródło energii. Do celów energetycznych może być wykorzystywana w postaci stałej, ciekłej lub gazowej.

Według definicji Unii Europejskiej biomasa oznacza podatne na rozkład biologiczny frakcje produktów, odpady i pozostałości przemysłu rolnego (łącznie z substancjami roślinnymi i zwierzęcymi), leśnictwa i związanych z nim gałęzi gospodarki, jak również podatne na rozkład biologiczny frakcje odpadów przemysłowych i miejskich.

Na cele energetyczne wykorzystuje się:

- drewno i odpady z przerobu drewna np.: drewno kawałkowe, trociny, wióry, zrębki, kora;
- rośliny pochodzące z upraw energetycznych - rośliny drzewiaste szybko rosnące np.: wierzbę, topole, eukaliptusy;
- wieloletnie byliny dwuliścienne np.: topinambur, ślaziolec pensylwański, rdesty;
- trawy wieloletnie np. trzcina pospolita, miskanty;
- produkty rolnicze oraz odpady organiczne z rolnictwa np.: słoma, siano, buraki cukrowe, trzcina cukrowa, ziemniaki, rzepak, pozostałości przerobu owoców;
- odchody zwierzęce;
- frakcje organiczne odpadów komunalnych oraz komunalnych osadów ściekowych,
- niektóre odpady przemysłowe np. z przemysłu papierniczego.

Biogaz powstały w wyniku fermentacji beztlenowej zawierający około 50-70% metanu służy do produkcji energii elektrycznej lub ciepłej albo jest dostarczany do sieci.

Na składowisku odpadów komunalnych Barycz w Krakowie biogaz pozyskuje się już od roku 1998. Wykorzystuje się go do ogrzewania budynków zaplecza technicznego i socjalnego obiektów składowiska, sortowni i kompostowni Barycz oraz wody użytkowej. Aktualnie na składowisku zbudowane są cztery kontenerowe bloki energetyczne: dwa o mocy 249 kWh (oddane do eksploatacji w latach 1998 i 1999), trzeci o mocy 372 kWh, oddany do użytku w roku 2002 oraz czwarty - o mocy 469 kWh, dla którego 18 grudnia 2008 r. zakończył się 72-godzinny ruch próbny i nastąpił odbiór końcowy. Czwarty blok energetyczny zrealizowano w ramach projektu „Gospodarka odpadami stałymi w Krakowie - Etap I”, współfinansowanego z Funduszu Spójności Unii Europejskiej Biomasa oferuje najwyższy potencjał do wykorzystania znajdując zastosowanie w sieciach ciepłych oraz coraz częściej w prywatnych domach.

Przykłady wykorzystania energii z biomasy:

- biogaz w Oczyszczalni Ścieków Wielopole w Nowym Sączu,
- biomasa w prywatnym zakładzie stolarskim w Nieczajnej Górnej (powiat dąbrowski),
- biomasa jak źródło energii do ogrzewania Urzędu Gminy, Komisariatu Policji, Ochotniczej Straży Pożarnej oraz Ośrodka Zdrowia w Korzennej (powiat nowosądecki),
- biomasa w Oczyszczalni Ścieków w Niepołomicach (powiat wielicki),
- bioelektrownia na terenie składowiska odpadów komunalnych w Tarnowie,
- kotły na biomasę w Elektrociepłowni Andropol Przędzalnia S.A. w Andrychowie (powiat wadowicki).

Energia słoneczna

Małopolska charakteryzuje się bardzo nierównomiernym rozkładem promieniowania słonecznego (80% całkowitej rocznej sumy nasłonecznienia przypada na 6 miesięcy sezonu wiosenno – letniego). Najczęściej stosowane są kolektory słoneczne w połączeniu z pompami ciepła.

Widoczny jest wzrost wykorzystywania energii słonecznej w budynkach użyteczności publicznej. Przykładem takiej inwestycji jest kryta pływa w Proszówkach, gmina Bochnia, gdzie zainstalowano 106 kolektorów słonecznych, z których można uzyskać ok. 160 tys. kW w skali roku. W ostatnich latach obserwuje się także wzrost zainteresowania wykorzystaniem energii słonecznej wśród odbiorców indywidualnych. Przykładem m.in. jest gmina Miechów, w której z tego rodzaju energii korzysta ponad pięćdziesiąt gospodarstw.

Przykłady wykorzystania energii słonecznej:

- Klasztor i Wyższe Seminarium Duchowne Redemptorystów w Tuchowie (powiat tarnowski),
- kryta pływalnia w Proszówkach (powiat bocheński),
- gospodarstwo prywatne w Starej Wisi (powiat limanowski),
- schronisku Stare Wierchy (powiat nowotarski),
- Gimnazjum im. S. Wyszyńskiego w Sułkowicach (powiat myślenicki),
- Dom Zakonny ks. Salwatorianów w Trzebini (powiat chrzanowski),
- 20 Wojskowy Szpital Uzdrowskowo-Rehabilitacyjny w Krynicy – Zdroju (powiat nowosądecki),
- Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Chrzanowie.

Do urządzeń wykorzystujących siły przyrody w produkcji energii i ciepła należą m.in. pompy ciepła, urządzenia umożliwiające wykorzystanie energii cieplnej nagromadzonej w środowisku naturalnym. Ich zaletą są przede wszystkim niskie koszty eksploatacyjne przy bezobsługowości oraz braku negatywnego oddziaływania na środowisko.

Przykłady wykorzystania pomp ciepła:

- Klasztor Benedyktynów w Tyńcu (powiat krakowski),
- Centrum Dialogu i Modlitwy w Oświęcimiu,
- Zamek Królewski w Niepołomicach (powiat wielicki).

II. Zagrożenie i stan środowiska przyrodniczego

oprac. Agnieszka Sienicka, Magdalena Burek, Magdalena Gierut, Marta Roszkowicz, Kinga Dulemba, Piotr Łyczko

1. Gospodarka wodno-ściekowa²

Zużycie wody

Zarówno do celów komunalnych jak i przemysłowych ujmuje się wody powierzchniowe i podziemne. Od 2000 r. obserwuje się spadek poboru wody dla celów komunalnych. W 2008 r. pobór wody ogółem zmalał o 38,7% w stosunku do roku poprzedniego wynosząc 582,0 hm³.

Tabela nr 4

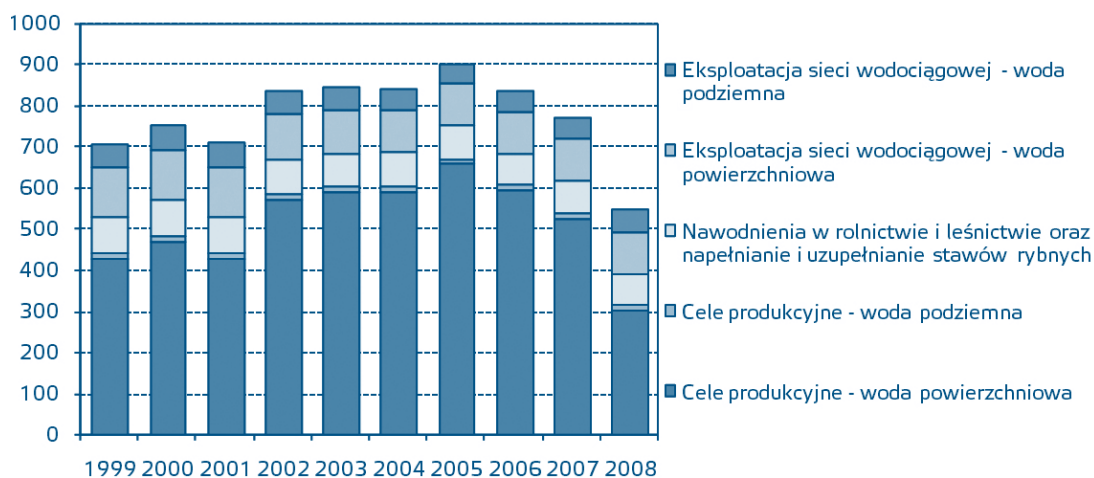
Pobór wody (w hm³)

Wyszczególnienie	1999	2001	2003	2005	2007	2008
Ogółem, w tym na cele:	758,7	752,1	885,8	938,7	807,5	582,0
a) produkcyjne	492,0	480,7	642,0	706,2	571,8	348,9
powierzchniowe	431,5	433,0	593,9	664,6	530,6	307,3
podziemne	14,9	12,4	12,6	11,2	10,5	10,7
b) nawodnień w rolnictwie i leśnictwie oraz napełniania i uzupełniania stawów rybnych	89,8	90,5	82,7	83,1	79,7	75,7
c) eksploatacji sieci wodociągowych	176,9	181,0	161,0	149,4	155,9	157,4
powierzchniowe	118,3	120,2	108,8	101,1	104,9	104,4
podziemne	58,6	60,8	52,2	48,3	50,9	53,0

Źródło: dane Urzędu Statystycznego w Krakowie

² W bilansowaniu uwzględniono jednostki wnoszące opłaty za pobór z ujęć własnych rocznie 5 dam i więcej wody podziemnej albo 20 dam i więcej wody powierzchniowej lub za odprowadzanie rocznie 20 dam i więcej ścieków

Wykres nr 1
Pobór wody (w hm³)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

W roku 2008 spadła ilość wody ujmowanej przez przemysł z 571,8 hm³ (w 2007 r.) do 348,9 hm³ (spadek o 63,9%), przy czym dla wód powierzchniowych spadek wyniósł 64%, natomiast w przypadku wód podziemnych pobór wody wzrósł nieznacznie o około 2%.

Gospodarka komunalna województwa w 67,3% bazuje na wodzie powierzchniowej. Zatem bardzo ważna dla regionu jest ochrona wód zlewni powyżej ujęć wody pitnej. W 2008 r. zanotowano 1% wzrost poboru wód na cele eksploatacji sieci wodociągowej w stosunku do roku poprzedniego, przy czym było to spowodowane wzrostem wód podziemnych o 4%, przy spadku wód powierzchniowych o 0,5%

Główne źródła zanieczyszczeń wód powierzchniowych

Z terenów województwa małopolskiego w 2008 roku odprowadzono do wód powierzchniowych 543,1 hm³ ścieków. W porównaniu z rokiem 2007 odnotowano ok. 30% spadek ilości odprowadzanych ścieków przemysłowych i komunalnych do wód powierzchniowych. Natomiast zwiększyła się ilość ścieków nieoczyszczonych, które wymagają oczyszczenia.

Największym źródłem zanieczyszczenia wód powierzchniowych w województwie małopolskim jest jednak gospodarka komunalna, z uwagi na olbrzymi ładunek zanieczyszczeń, jaki odprowadza do odbiorników.

Tabela nr 5**Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód powierzchniowych lub ziemi (w hm³/rok)**

Wyszczególnienie	1999	2001	2003	2005	2007	2008
Ogółem	739,2	720,9	845,7	898,5	764,8	543,1
Odprowadzane bezpośrednio z zakładów*	624,2	615,0	748,4	804,1	668,4	444,0
w tym wody chłodnicze	394,5	395,9	558,8	629,7	493,4	274,1
Odprowadzane siecią kanalizacyjną	115,0	106,0	97,3	94,4	96,4	99,0
Ścieki wymagające oczyszczenia	344,8	325,0	286,8	268,8	271,3	268,9
a) oczyszczane	310,5	312,6	283,9	266,6	269,0	265,9
- mechanicznie	224,6	224,0	207,6	188,0	154,2	150,5
- chemicznie	-	13,6	7,9	7,8	8,7	7,1
- biologicznie	49,0	38,1	22,5	22,2	57,1	20,3
- z podwyższonym usuwaniem biogenów	22,1	37,0	46,0	48,7	49,0	88,0
b) nieoczyszczane	34,3	12,4	2,9	2,2	2,4	3,1
- odprowadzane bezpośrednio z zakładów	3,5	3,4	2,2	1,6	1,7	1,7
- odprowadzane siecią kanalizacyjną	30,8	9,0	0,7	0,6	0,7	1,4

* Łącznie z wodami chłodniczymi, wodami kopalnianymi i zanieczyszczonymi wodami opadowymi.

Źródło: dane Urzędu Statystycznego w Krakowie

Stan zanieczyszczenia wód powierzchniowych

W 2008 roku monitoring jakości wód powierzchniowych w województwie małopolskim realizowany był zgodnie z „Programem monitoringu środowiska województwa małopolskiego na lata 2007- 2009” w podsystemie monitoringu jakości wód powierzchniowych.

Monitoring jakości wód powierzchniowych w województwie małopolskim w 2008 roku obejmował badania rzek i potoków w 135 punktach pomiarowo-kontrolnych, w tym 6 zbiorników zaporowych.

Do badań laboratoryjnych pobrano 3134 próbek wody. Wykonano w nich ogółem 47699 oznaczeń, w tym: 44469 wskaźników fizykochemicznych, 1003 wskaźników hydrobiologicznych oraz 2 227 wskaźników bakteriologicznych. W ramach dostosowania badań biologicznych do wymagań Ramowej Dyrektywy Wodnej pobrano materiał biologiczny do badań, w tym: fitobentosu - 88, makrolitów - 14 oraz makrobezkręgowców bentosowych - 80.

Wykonano następujące oceny wód:

- ocenę wód ujmowanych do celów zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia (dla 37 p.p.k. zlokalizowanych na 24 rzekach oraz dla 3 punktów zlokalizowanych na 1 zbiorniku zaporowym),
- ocenę wód pod względem wymagań, jakim powinny odpowiadać wody śródlądowe będące środowiskiem życia ryb w warunkach naturalnych (63 p.p.k., w tym 40 p.p.k. przeznaczo-

- nych do bytowania ryb łososiowatych oraz 23 p.p.k. dla karpowatych),
- pierwszą wstępną ocenę eutrofizacji wód pochodzenia komunalnego za okres 2004 - 2007 (dla 154 p.p.k.)
- wstępną ocenę stanu jednolitych części wód powierzchniowych według rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 20 sierpnia 2008 roku w sprawie sposobu klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych (Dz.U.Nr 162, poz.1008).

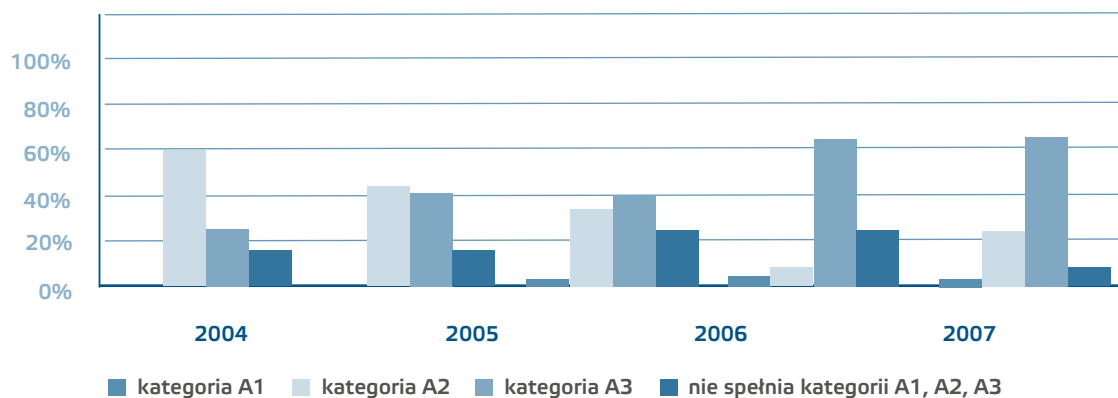
Ocena wód ujmowanych do celów zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia W 2008 roku przeprowadzono w województwie badania 24 rzek oraz 1 zbiornika (łącznie w 37 punktach pomiarowo-kontrolnych) w zakresie wód ujmowanych do zaopatrzenia w wodę do spożycia.

Wyniki oceny wód rzek w 37 punktach pomiarowo-kontrolnych są następujące:

- w 1 punkcie (2,7% ogółu p.p.k.) stwierdzono wody o jakości kategorii A1,
- wody o jakości kategorii A2 stanowią 24,3% ogółu punktów (9 p.p.k.),
- kategorię A3 stwierdzono w 24 punktach (64,9%),
- w 3 punktach pomiarowo-kontrolnych (8,1%) wystąpiły wody nie spełniające kategorii A1, A2, A3.

Wykres nr 2

Jakość wód ujmowanych do celów zaopatrzenia ludności w wodę do spożycia w punktach pomiarowo-kontrolnych

Ocena wód pod względem wymagań, jakim powinny odpowiadać wody śródlądowe będące środowiskiem życia ryb w warunkach naturalnych.

W roku 2008 na rzekach i potokach województwa małopolskiego badania pod kątem bytowania ryb prowadzono na 46 rzekach i potokach oraz na 6 zbiornikach zaporowych, łącznie w 63 punktach pomiarowo-kontrolnych.

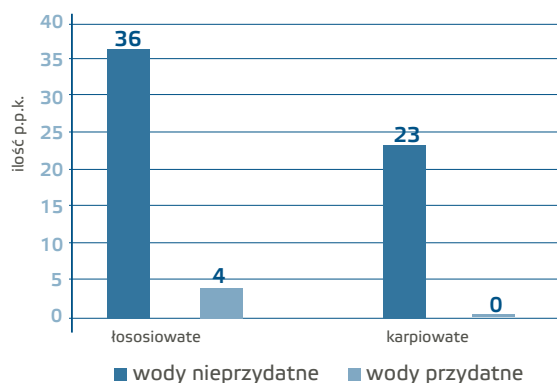
Wykonana ocena wykazała, że spośród badań prowadzonych w 40 p.p.k. na wodach przeznaczonych dla bytowania ryb łososiowatych, tylko wody w 4 punktach w zlewni Dunajca (10% ogółu p.p.k.) tj. Kirowa Woda, Strążyski Potok, Bystra (pow. ujęcia dla Zakopanego) oraz Białka są przydatne do bytowania ryb łososiowatych.

W 23 punktach pomiarowych na wodach przeznaczonych dla bytowania ryb karpowatych stwierdzono ich nieprzydatność.

Wykres nr 3

Ocena wód powierzchniowych przeznaczonych do bytowania w warunkach naturalnych ryb łososiowatych i karpiowatych w 2008 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WIOŚ w Krakowie

Wstępna ocena monitorowanych jednolitych części wód powierzchniowych w województwie małopolskim w 2008 roku.

Zapisy rozporządzenia wprowadzają do prawa polskiego zasady w zakresie ocen jakości wód powierzchniowych określone w Ramowej Dyrektywie Wodnej (2000/60/WE).

Po raz pierwszy rozporządzenie wprowadza jako zasadę generalną ocenę stanu wód stanowiącą wypadkową stanu ekologicznego i chemicznego.

Stan ekologiczny jest wynikiem klasyfikacji elementów biologicznych, fizykochemicznych i hydromorfologicznych. Dokonanie klasyfikacji poszczególnych elementów musi zostać poprzedzone oceną wiarygodności uzyskanych wyników badań i pomiarów.

Stan chemiczny wód powierzchniowych określają stężenia substancji priorytetowych i innych substancji zanieczyszczających stanowiących zagrożenie dla środowiska wodnego. Dla poszczególnych kategorii wód (rzek, jezior, morskich wód wewnętrznych, wód przejściowych i przybrzeżnych, wód silnie zmienionych) ustalono wartości graniczne wskaźników.

Ocena w zakresie zanieczyszczeń chemicznych, przewiduje, że wody mogą osiągnąć 2 stany:

- stan dobry,
- stan poniżej dobrego.

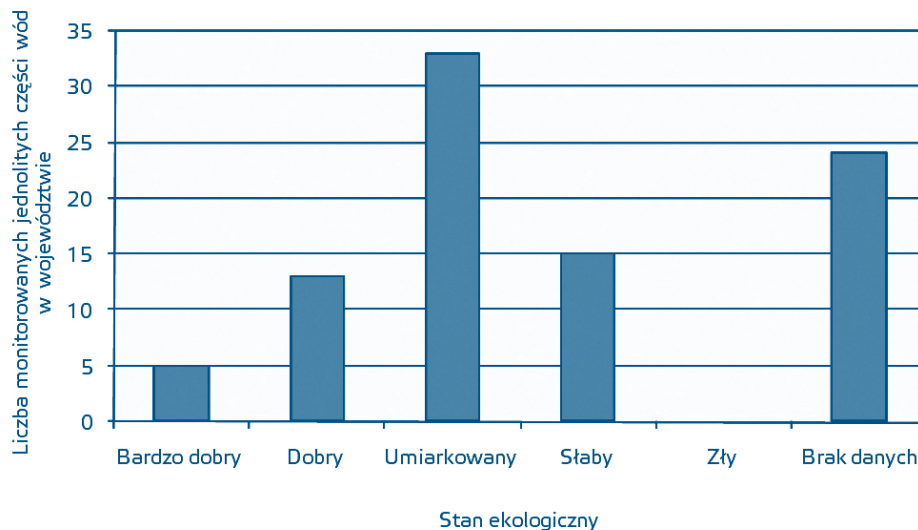
Ocena stanu wód

Jak wspomniano na wstępie, stan wód jest wypadkową stanu ekologicznego i chemicznego, a określa go gorszy ze stanów.

Wstępną ocenę monitorowanych jednolitych części wód powierzchniowych województwa małopolskiego w 2008 roku, wykonaną przez WIOŚ w Krakowie zgodnie z zapisami w/w rozporządzenia przedstawiono poniżej.

Wykres nr 4

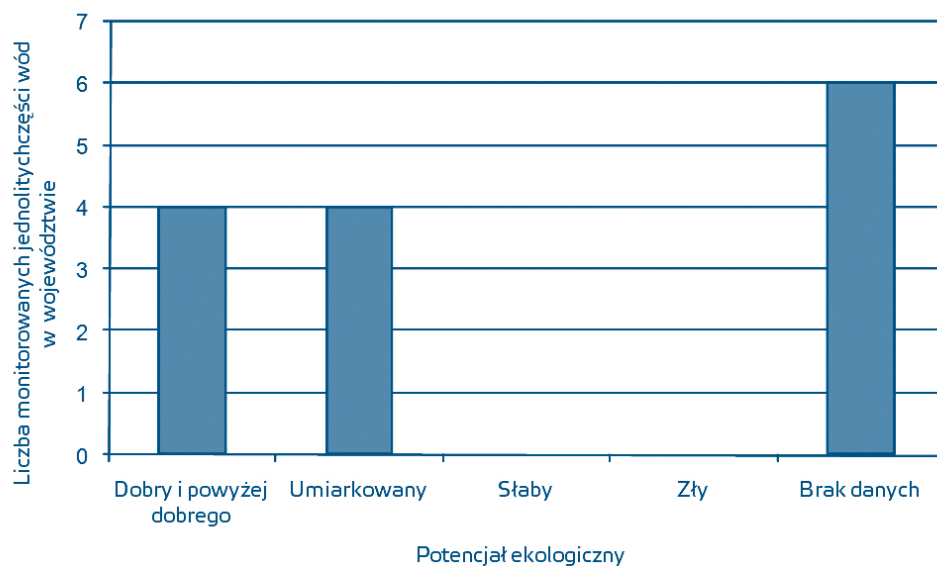
Klasyfikacja stanu ekologicznego jednolitych części wód w 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z WIOŚ w Krakowie

Wykres nr 5

Klasyfikacja potencjału ekologicznego jednolitych części wód w 2008 r.

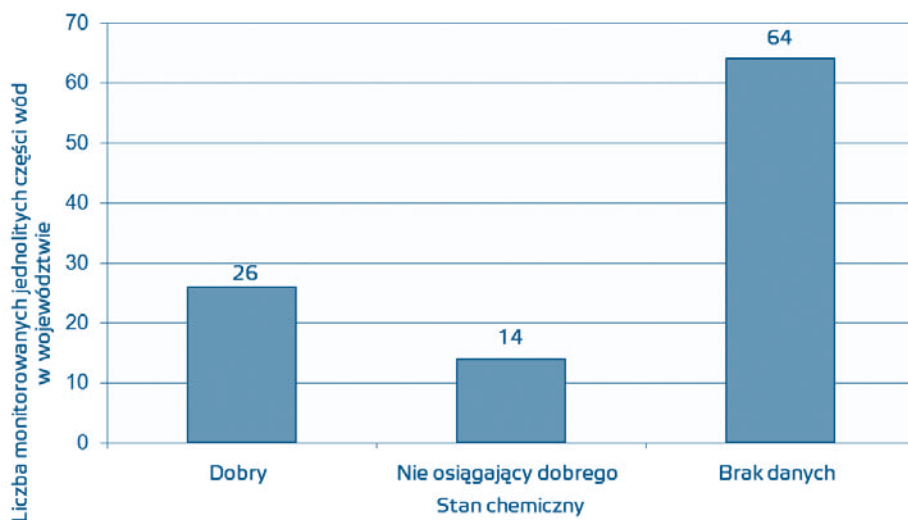

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z WIOŚ w Krakowie

Wykres nr 6

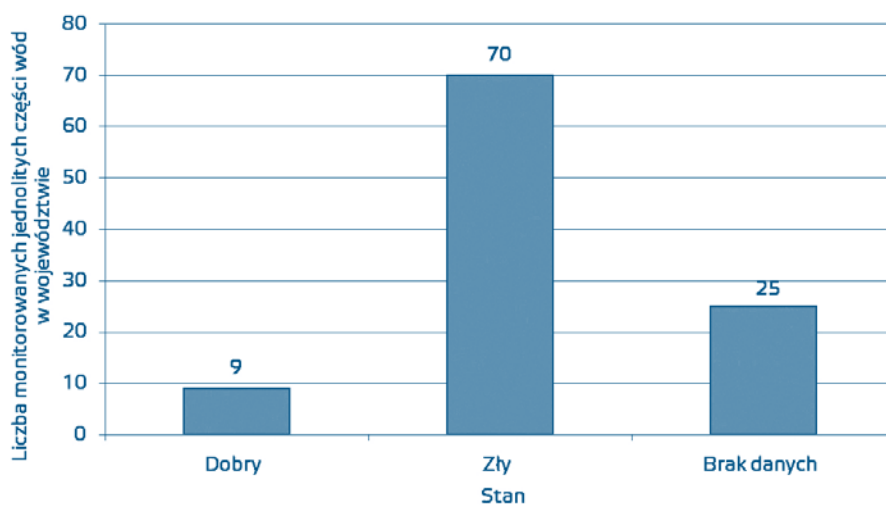
Klasyfikacja stanu chemicznego jednolitych części wód w 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z WIOŚ w Krakowie

Wykres nr 7

Ocena stanu jednolitych części wód w 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z WIOŚ w Krakowie

Ochrona przeciwpowodziowa

Obszar Małopolski należy w całości do dorzecza górnej Wisły. Ochronie przed powodzią służy w województwie 1 016,3 km wałów przeciwpowodziowych oraz zbiorniki zaporowe na: Dunajcu (*Czorsztyn-Niedzica, Rożnów, Czchów*), Rabie (*Dobczyce*), Ropie (*Klimkówka*) i Dłubni (*Zesławice*). Łączna pojemność zbiorników wynosi ok. 600 hm³, co pokrywa jedynie 7% potrzeb województwa. W dalszym ciągu trwa budowa zbiornika Świnna Poręba na rz. Skawie, którego realizację przewidywano początkowo na lata 1986 – 1996. Termin zakończenia prac przesunięto na rok 2012. Trwają także prace przygotowawcze do rozpoczęcia

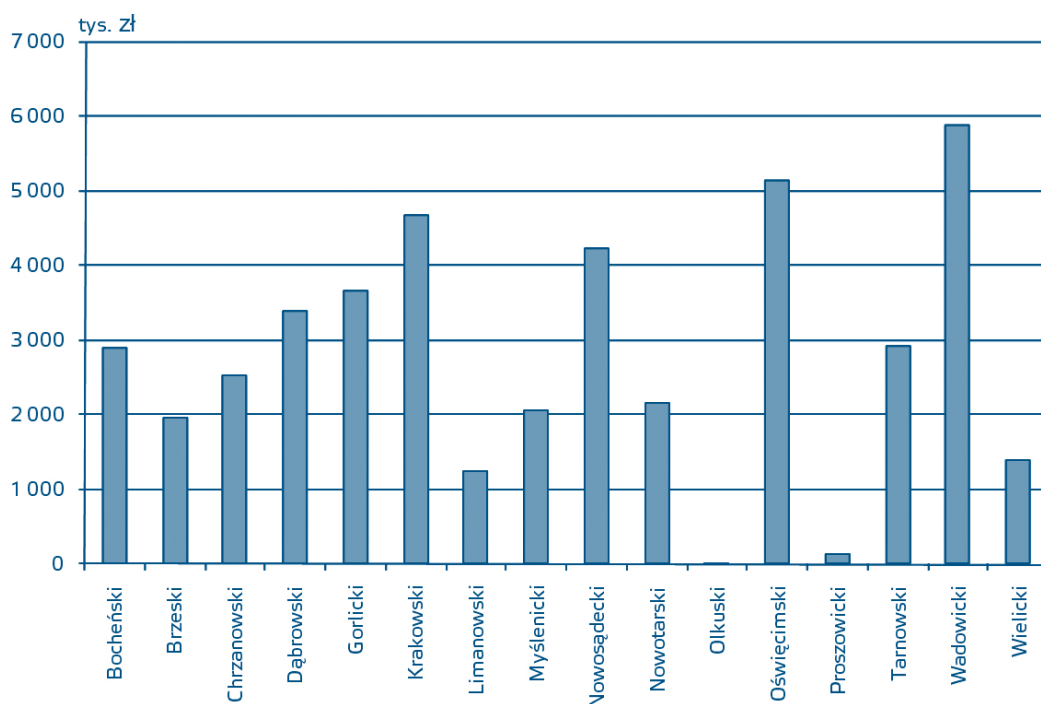
budowy zbiorników w ramach „Programu Małej Retencji”.

Głównymi administratorami rzek i potoków oraz budowli i urządzeń hydrotechnicznych związanych z ochroną przeciwpowodziową oraz istotnych ze względu na bezpieczny przepływ wielkich wód na terenie województwa są: Małopolski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych (MZMiUW) w Krakowie oraz Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej (RZGW) w Krakowie.

Małopolski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych na inwestycje związane z ochroną przeciwpowodziową w województwie małopolskim przeznaczył łącznie 46 464 661,31 zł.

Wykres nr 8

Środki przeznaczone przez MZMiUW na ochronę przeciwpowodziową w 2008 r.

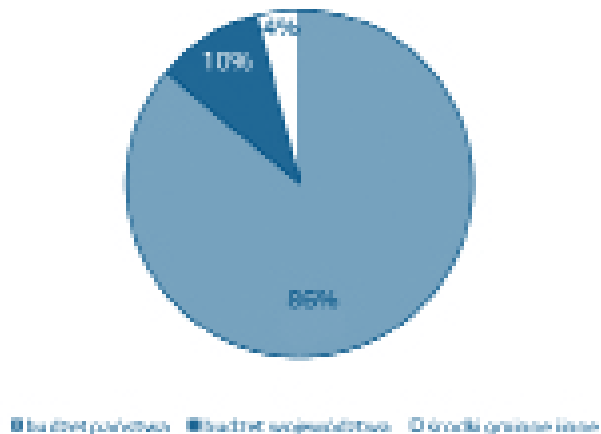
Źródło: MZMiUW w Krakowie

W ramach prac z zakresu eksploatacji i konserwacji cieków i urządzeń melioracji wodnych realizowanych przez MZMiUW w Krakowie, wydatkowano kwotę 9 993 366,46 zł. Środki te zostały przeznaczone na konserwację 256,4 km rzek i potoków, 641,9 km wałów przeciwpowodziowych, a także na remonty stacji pomp, prace projektowe, badanie i ocenę stanu wałów i budowli hydrotechnicznych, prowadzenie ewidencji.

Wykres nr 9

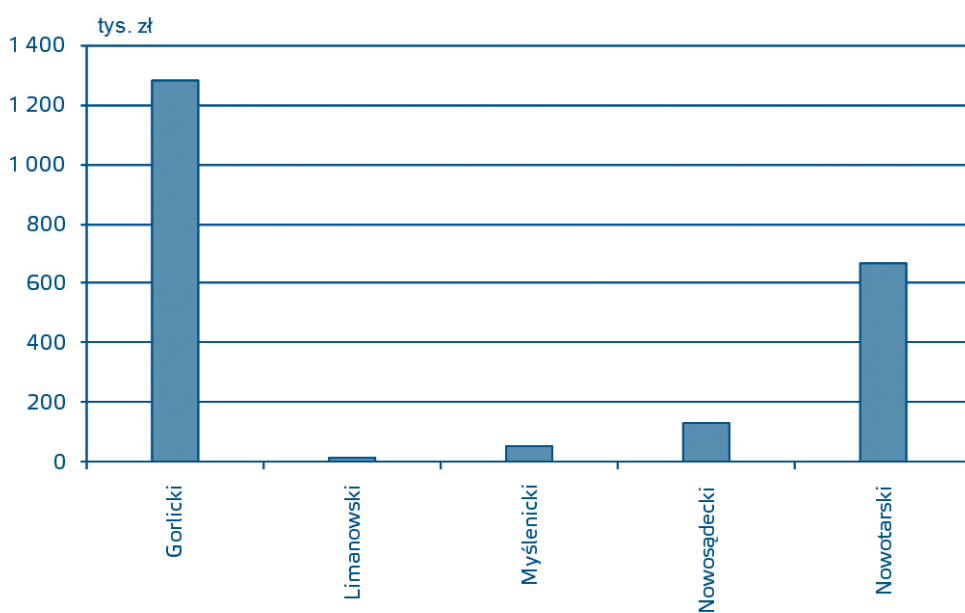
Pochodzenie środków finansowych wykorzystanych na eksploatację i konserwację melioracji wodnych

Źródło: MZMiUW w Krakowie

Wykres nr 10

Środki przeznaczone przez RZGW w Krakowie na ochronę przeciwpowodziową w 2008 roku

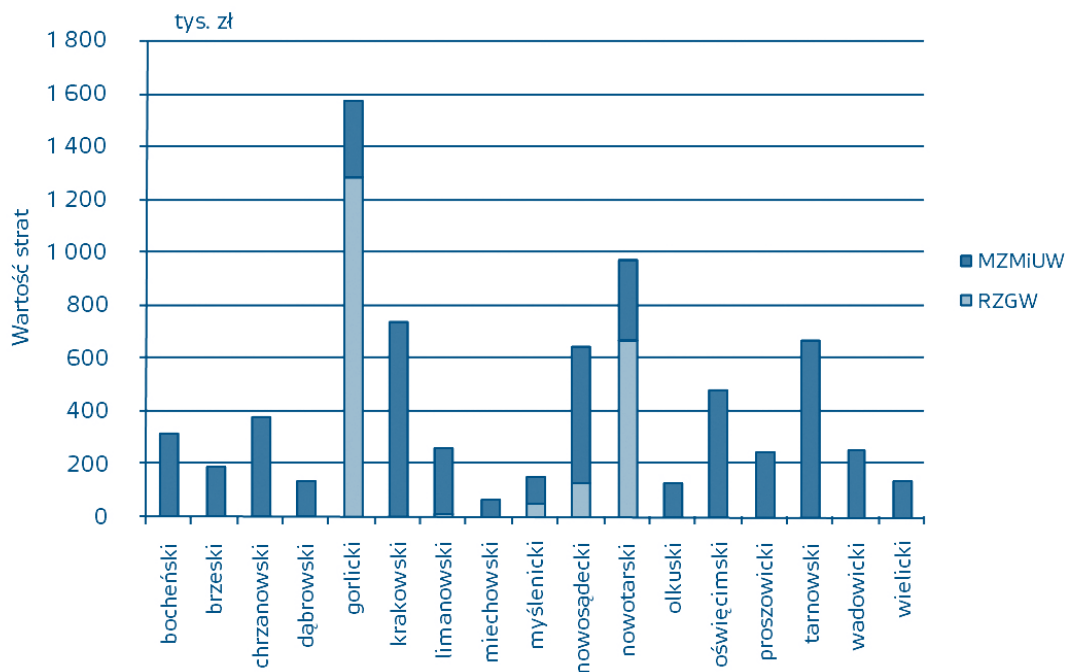

Źródło: RZGW w Krakowie

Górski charakter większości rzek Małopolski wpływa na nierównomierność przepływów. Z tego powodu poziom zagrożenia powodziowego w województwie jest o ok. 15% wyższy od średniego krajowego poziomu. Z hydrologicznego punktu widzenia największe zagrożenie powodziowe stwarzają dorzecza Soły i Dunajca, ale także Raby, Skawy, Skawinki i Uswicy.

Wykres nr 11

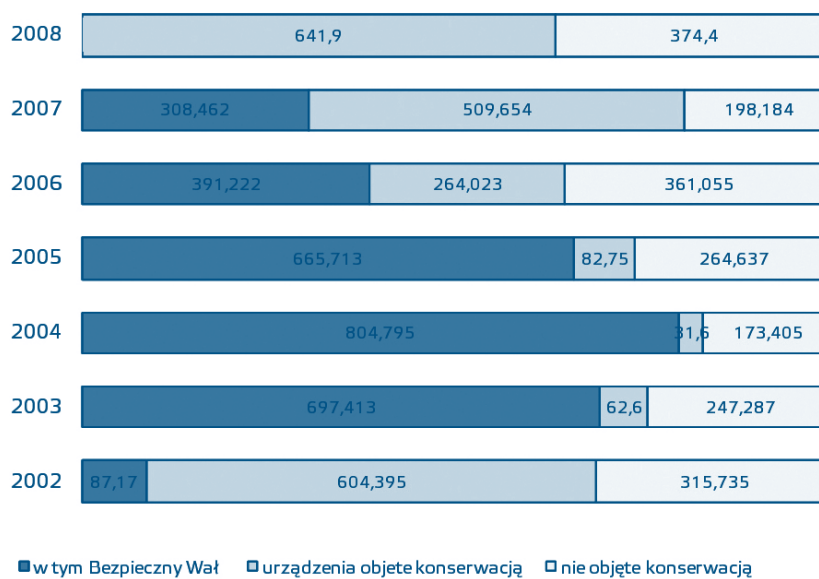
Środki przeznaczone na ochronę przeciwpowodziową w 2008 roku wg powiatów

Źródło: MZMiUW w Krakowie, RZGW w Krakowie

Wykres nr 12

Wały przeciwpowodziowe objęte i nie objęte konserwacją w latach 2002 – 2008 w km

Źródło: MZMiUW w Krakowie

W 2008 r. najpoważniejsze straty wyrządziła powódź, która nawiedziła Małopolskę w lipcu. Szczególnie dotkliwe straty w trakcie całego roku odnotowano w powiatach: nowotarskim, nowosądeckim, tatrzańskim oraz w mniejszym stopniu w powiatach: gorlickim, bocheńskim, tarnowskim, proszowickim, limanowskim, brzeskim.

2. Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego

Emisja zanieczyszczeń

Emisja zanieczyszczeń przemysłowych do powietrza (bez dwutlenku węgla) w województwie małopolskim w 2008 r. wyniosła 168,2 tys. Mg (wg danych z Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska – WBZŚ). W stosunku do emisji z 2007 r. nastąpił spadek o 16%. W strukturze emisji w 2008 r. dominuje metan (34%), tlenek węgla (26%), dwutlenek siarki (21%) i tlenki azotu (14%).

Tabela nr 6

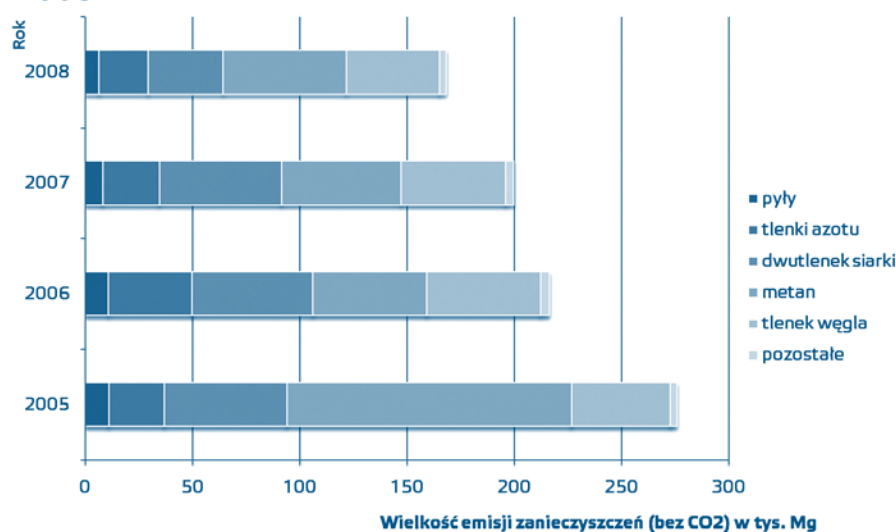
Wielkość i struktura emisji zanieczyszczeń do powietrza w latach 2005-2008

Rodzaj zanieczyszczenia	Wielkość emisji w tys. Mg/rok			
	2005	2006	2007	2008
Pyły	10,9	10,8	8,1	6,4
Tlenki azotu	25,9	39,0	26,3	22,9
Dwutlenek siarki	57,2	56,3	57,0	34,9
Metan	132,6	53,0	55,7	57,4
Tlenek węgla	46,1	53,2	48,6	43,3
Pozostałe zanieczyszczenia	3,1	4,0	3,9	3,2
Razem (bez CO ₂)	275,8	216,3	199,6	168,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska.

Wykres nr 13

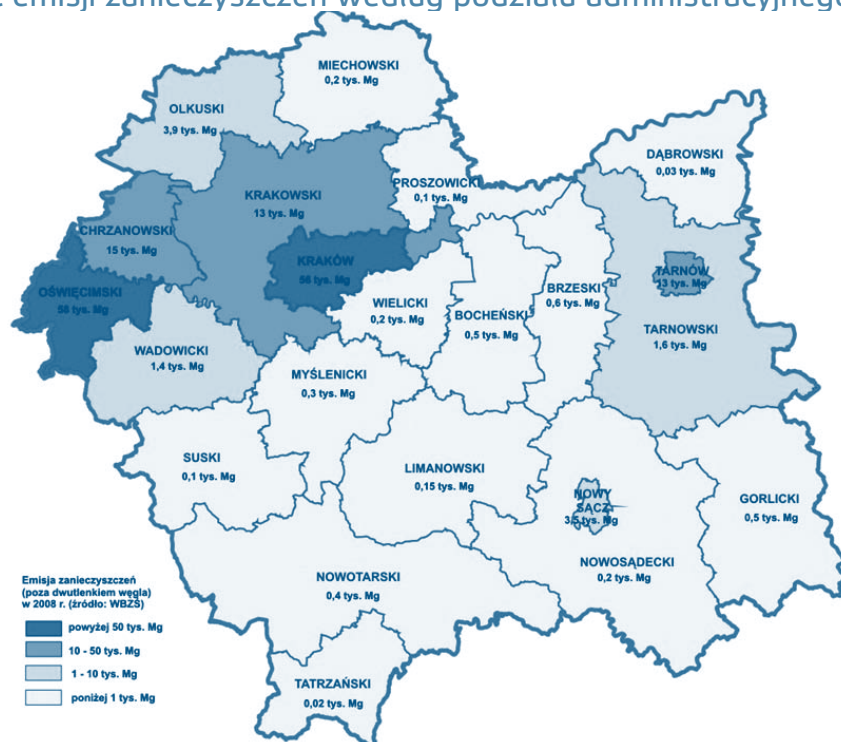
Wielkość i struktura emisji zanieczyszczeń do powietrza w latach 2005-2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska.

Najwięcej zanieczyszczeń gazowych zostało wyemitowanych w powiecie oświęcimskim (35%) i mieście Krakowie (33%), a także w powiecie chrzanowskim (9%), krakowskim (8%) i mieście Tarnowie (8%).

Mapa nr 1
Wielkość emisji zanieczyszczeń według podziału administracyjnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska.

Firmy będące w 2008 r. największymi emitentami zanieczyszczeń do powietrza z terenu województwa małopolskiego to Kompania Węglowa S.A. KWK „Brzeszcze - Silesia” (32%) i ArcelorMittal Poland S.A. Oddział w Krakowie (26%).

Tabela nr 7
Zakłady przemysłowe o największej emisji zanieczyszczeń w 2008 r.

Lp.	Nazwa zakładu	Wielkość emisji w 2008 r. w tys. Mg						Razem
		pyły	tlenki azotu	dwutlenek siarki	metan	tlenek węgla	pozostałe	
1	Kompania Węglowa S.A. KWK „Brzeszcze - Silesia”	0,03	0	0	53,62	0	0	53,65
2	ArcelorMittal Poland S.A. Oddział w Krakowie	2,38	2,87	3,20	0,78	33,27	0,50	43,00
3	Elektrownia Skawina S.A.	0,26	3,40	8,10	0	0,35	0,09	12,21
4	Zakłady Azotowe w Tarnowie - Mościcach S.A.	0,31	6,32	4,47	0	0,16	0,45	11,72
5	PKE S.A. Elektrownia Siersza w Trzebini	0,63	2,83	7,34	0	0,70	0	11,51
6	Elektrociepłownia Kraków S.A.	0,32	3,76	5,70	0	0,05	0,18	10,01

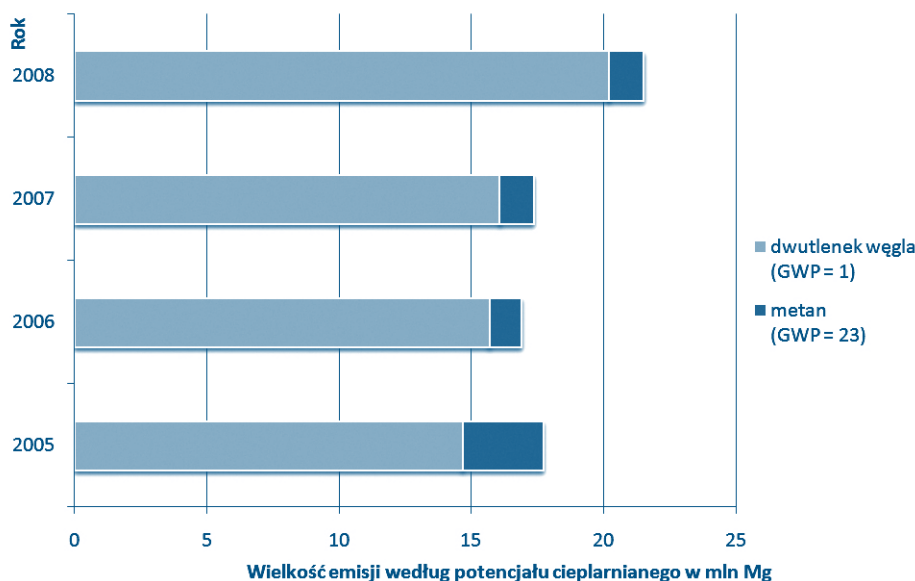
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska.

Emisja gazów cieplarnianych

W 2008 r. podmioty gospodarcze z terenu województwa małopolskiego wyemitowały 20,2 mln Mg dwutlenku węgla oraz 57,4 tys. Mg metanu. Potencjał tworzenia efektu cieplarnianego (GWP) przyjęty przez Międzyrządowy Zespół ds. Zmian Klimatu (IPCC) dla dwutlenku węgla wynosi 1, natomiast dla metanu – 23. Wielkość emisji gazów cieplarnianych przy uwzględnieniu potencjału cieplarnianego zanieczyszczeń wyniosła 21,5 mln Mg. W stosunku do roku 2007 nastąpił wzrost emisji o 24%.

Wykres nr 14

Wielkość emisji gazów cieplarnianych w latach 2005-2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska.

Najwięcej gazów cieplarnianych zostało wyemitowanych w mieście Krakowie (30%) i powiecie oświęcimskim (24%), a także w powiatach: wadowickim (14%), chrzanowskim (13%), krakowskim (10%) i mieście Tarnowie (6%).

Mapa nr 2

Wielkość emisji gazów cieplarnianych według podziału administracyjnego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska.

W 2008 r. największe ilości gazów cieplarnianych (przy uwzględnieniu współczynnika GWP) w województwie małopolskim zostały wyemitowane przez ArcelorMittal Poland S.A. Oddział w Krakowie (20%), Nadwiślańską Spółkę Energetyczną Sp. z o.o. w Brzeszczach (16%), Fabrykę Papieru i Tektury BESKIDY S.A. w Wadowicach (14%) oraz PKE S.A. Elektrownię Siersza w Trzebini (12%).

Tabela nr 8

Zakłady przemysłowe o największej emisji gazów cieplarnianych w 2008 r.

Lp.	Nazwa zakładu	Emisja gazów cieplarnianych wg potencjału cieplarnianego w 2008 r. w mln Mg
1	ArcelorMittal Poland S.A. Oddział w Krakowie	4,23
2	Nadwiślańska Spółka Energetyczna Sp. z o.o. w Brzeszczach	3,43
3	Fabryka Papieru i Tektury BESKIDY S.A. w Wadowicach	2,97
4	PKE S.A. Elektrownia Siersza w Trzebini	2,52
5	Elektrownia Skawina S.A.	2,02
6	Elektrociepłownia Kraków S.A.	1,90
7	Kompania Węglowa S.A. KWK „Brzeszcze - Silesia”	1,23
8	Zakłady Azotowe w Tarnowie - Mościcach S.A.	1,15

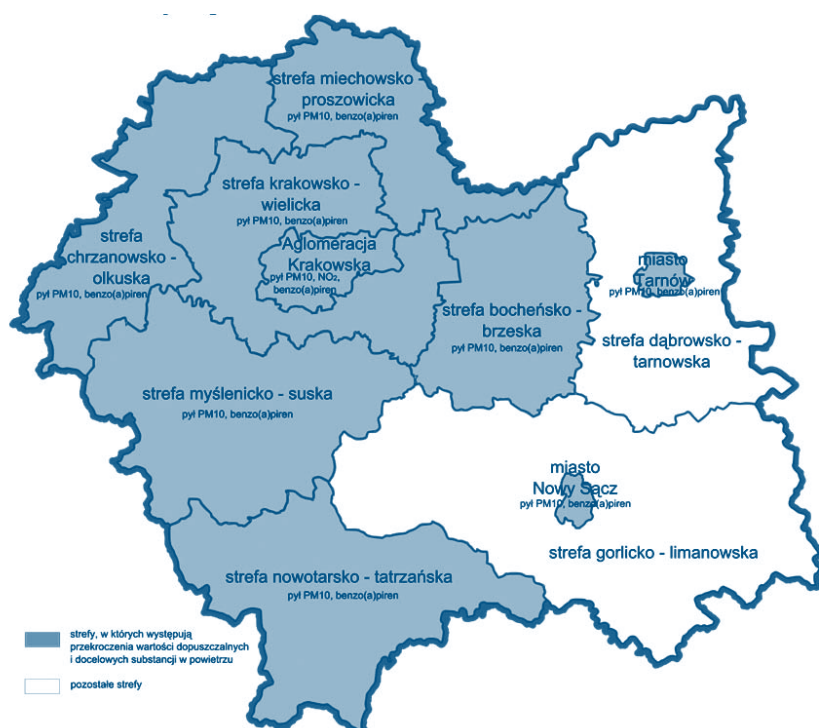
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska.

Stan jakości powietrza

Według oceny jakości powietrza w województwie małopolskim za rok 2008 dokonanej przez Małopolskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska, przekroczenia wartości dopuszczalnych pyłu PM10 i docelowych benzo(a)pirenu wystąpiły w 9 strefach: Aglomeracji Krakowskiej, mieście Nowy Sącz, mieście Tarnowie, bocheńsko-brzeskiej, chrzanowsko-olkuskiej, krakowsko-wielickiej, miechowsko-proszowickiej, myślenicko-suskiej i nowotarsko-tatrzańskiej. Ponadto w Aglomeracji Krakowskiej przekroczone zostały średnioroczne wartości dopuszczalne dla dwutlenku azotu.

Mapa nr 3

Strefy ochrony powietrza, w których przekroczone zostały wartości dopuszczalne lub docelowe substancji w powietrzu w 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Krakowie.

Zakres zmierzonych stężeń średniorocznych pyłu zawieszonego PM10 w województwie małopolskim obejmował w 2008 r. wartości od 34 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Bochni do 81 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ przy Al. Krasińskiego w Krakowie (w 2007 r. od 41 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Tarnowie do 80 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ przy Al. Krasińskiego w Krakowie).

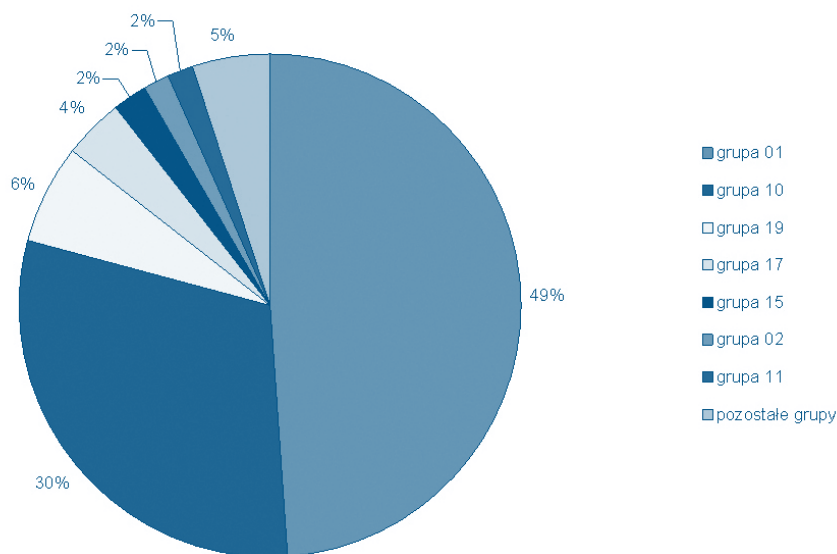
Notowane stężenia średnioroczne dwutlenku siarki wyniosły od 4 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Szymbarku do 26 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Suchoj Beskidzkiej (w 2007 r. od 4 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Nowym Sączu i Oświęcimiu do 29 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Chrzanowie).

Średnioroczne stężenia dwutlenku azotu w 2008 r. wyniosły od 6 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Szymbarku do 65 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ przy Al. Krasińskiego w Krakowie (w 2007 r. od 15 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Gorlicach do 61 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ przy Al. Krasińskiego w Krakowie).

Tabela nr 9**Odpady wytworzone w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej w 2008 roku**

Nr grupy	Nazwa grupy	Ilość wytwarzanych odpadów w 2007 r. [tys. Mg / rok]	Udział %
01	Odpady powstające przy poszukiwaniu, wydobyciu i wzbogacaniu rud oraz innych surowców mineralnych	5 019,6	48,9
10	Odpady z procesów termicznych	3 111,0	30,3
19	Odpady z urządzeń do likwidacji i neutralizacji odpadów oraz oczyszczania ścieków i gospodarki wodnej	646,8	6,3
17	Odpady z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej	408,0	4,0
15	Odpady opakowaniowe; sorbenty, tkaniny do wycierania, materiały filtracyjne i ubrania ochronne nieujęte w innych grupach	210,6	2,1
02	Odpady z rolnictwa, sadownictwa, hodowli, rybołówstwa, leśnictwa oraz przetwórstwa żywności	175,4	1,7
11	Odpady z chemicznej obróbki i powlekania powierzchni metali oraz innych materiałów i z procesów hydrometalurgii metali nieżelaznych	171,4	1,6
	Pozostałe grupy	528,8	5,1
	Razem	10 271,8	100

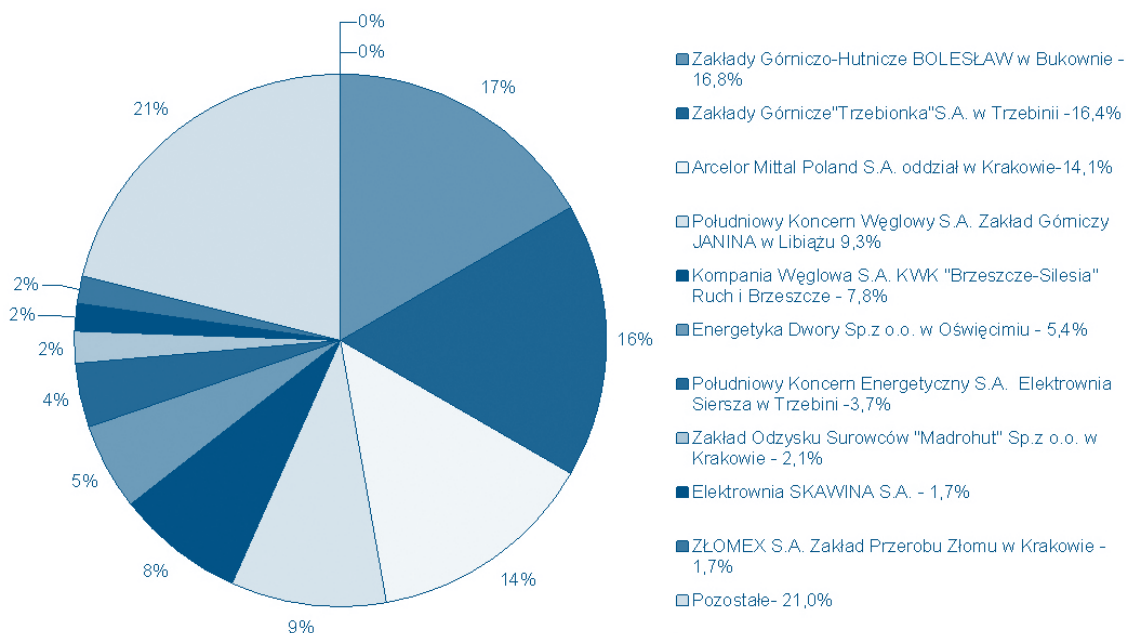
Źródło: wojewódzka baza danych o odpadach

Wykres nr 15**Struktura wytworzonych odpadów przemysłowych w podziale na grupy (%) w 2008 r.**

Źródło: opracowanie własne na podstawie wojewódzkiej bazy danych o odpadach

Wykres nr 16

Jednostki, które wytworzyły największe ilości odpadów w 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wojewódzkiej bazy danych o odpadach

Odpady komunalne³

W roku 2007 na terenie województwa małopolskiego zostało zebranych około 724 tys. Mg odpadów komunalnych (wg US w Krakowie), w tym 677 109,6 Mg (93,4%) w sposób nieselektywny. Na ogólną masę zebranych zmieszanych odpadów komunalnych składają się odpady z:

- gospodarstw domowych - 438 609,0 Mg (64,8%)
- obiektów infrastruktury (biura, instytucje, handel, małe przedsiębiorstwa)- 212 422,9 Mg (31,4%)
- usług komunalnych (zmiotki z ulic, odpady z koszy na śmieci, oczyszczania
- cmentarzy, etc.) - 26 077,0 Mg (3,8%)

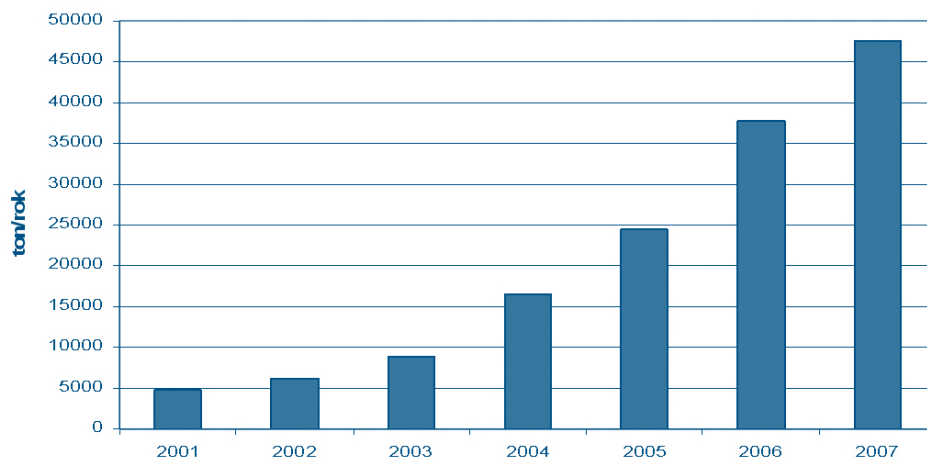
Sukcesywnie wzrasta ilość odpadów zbieranych selektywnie – w 2007 r. ilość odpadów zebranych selektywnie wzrosła o około 26% w stosunku do roku 2006 i wyniosła 47 560,7 Mg (wg US w Krakowie). Nadal jednak odpady zbierane selektywnie stanowią jedynie 7% masy wszystkich zbieranych odpadów. W 2007 r. zebrano selektywnie następujące ilości odpadów:

- papier i tekturę	7 534,3 Mg
- szkło	17 666,8 Mg
- tworzywa sztuczne	5 580,0 Mg
- metale	581,3 Mg
- tekstylia	2 244,5 Mg
- odpady niebezpieczne	12,5 Mg
- odpady wielkogabarytowe	5 121,8 Mg
- biodegradowalne	8 594,0 Mg

³ Ze względu na brak danych statystycznych za 2008, otrzymywanych z Urzędu Statystycznego w Krakowie, zamieszczone zostały dane z roku 2007.

Wykres nr 17

Wyniki selektywnej zbiórki odpadów komunalnych w 2007 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US

Składowiska odpadów komunalnych

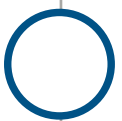
Tabela nr 10

Składowiska odpadów komunalnych, na których składowano odpady w 2008 roku

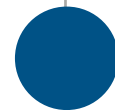
Nr	Nazwa składowiska, lokalizacja	Miasto/Gmina	Masa zeskładowanych odpadów w 2008 r. [Mg]
1	Kraków-Barycz, ul. Krzemieniecka	Kraków	211 795,0
2	Nowy Sącz	Nowy Sącz	39 075,1
3	Tarnów Krzyż	Tarnów	53 523,3
4	Borek	Rzezawa	1 739,7
5	Lipnica Murowana	Lipnica Murowana	423,3
6	Nowy Wiśnicz	Nowy Wiśnicz	1 745,1
7	Maszkienice	Dębno	1 869,0
8	Trzebinia	Trzebinia	18 936,2
9	Chrzanów-Balin	Chrzanów	53 677,5
10	Szarwark	Dąbrowa Tarnowska	3 837,4
11	Biecz	Biecz	708,0
12	Uście Gorlickie	Uście Gorlickie	614,9
13	Polanowice	Słomniki	1 140,0
14	Słopnice	Limanowa	4 334,4

15	Łukowica-Świdnik	Łukowica	153,0
16	Miechów, ul. Doły Komorowskie	Miechów	434,0
17	Mianocice	Książ Wielki	453,7
18	Borzęta	Myślenice	28 987,6
19	Sułkowice	Sułkowice	1 999,6
20	Podegrodzie	Podegrodzie	992,0
21	Biała Niżna	Grybów	4 301,0
22	Krynica-Głębokie	Krynica	5 333,9
23	Andrzejówka	Muszyna	1 208,6
24	Stary Sącz-Piaski	Stary Sącz	1 207,9
25	Szczawnica-Jaworki Stare	Szczawnica	708,0
26	Ujków Stary	Bolesław	132 483,2
27	Chełmek, ul. Jaworznicka	Chełmek	2 816,4
28	Kęty ul. Kęckie Góry Północne	Kęty	8 703,0
29	Oświęcim, ul. Nadwiślańska	Oświęcim	20 508,8
30	Brzeszcze-Jawiszowice	Brzeszcze	16 547,8
31	Żębocin	Proszowice	3 008,8
32	Sucha Beskidzka	Sucha Beskidzka	7 801,4
33	Zoniówki II, Zakopane	Zakopane	9 333,3
34	Andrychów, ul. Biała Droga	Andrychów	8 461,5
35	Zebrzydowice-Bieńkowice	Kalwaria Zebrzydowska	1 256,0
36	Chocznia, ul. Kościuszki	Wadowice	8 773,7
37	Niepołomice, ul. Wodna	Niepołomice	10 250,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie WSO (Wojewódzki System Odpadowy)

ZAGADNIENIA SPOŁECZNE / ZAGADNIENIA SPOŁECZNE /zagadnienia społeczne

I. Ludność

oprac. Joanna Urbanowicz

1. Stan ludności

Województwo małopolskie zamieszkiwało 3287,1 tys. osób (stan na 31 grudnia 2008). Stanowiło to 8,6% ludności kraju i plasowało województwo na 4 miejscu po woj. mazowieckim, śląskim i wielkopolskim. W odniesieniu do roku 2007 przybyło 8,1 tys. osób, tj. 0,2% ludności.

Rozwój demograficzny województwa przebiegał zdecydowanie korzystniej niż średnio w kraju. Dynamika wzrostu ludności w latach 1999-2008 wynosiła 102 i była jedną z najwyższych wśród województw – w roku 2008 średnioroczne tempo wzrostu wynosiło 0,25%. Tymczasem w kraju od 1999 roku notowano systematyczny ubytek rzeczywistej ludności (98,5), przy zwiększającym się tempie ubytku do -0,08% w 2006 roku, nieznacznym zmniejszeniu ubytku w roku 2007 -0,03% oraz odnotowanym po raz pierwszy od wielu lat nieznacznym przyroście rzeczywistej ludności w roku 2008 o 0,05%.

W Małopolskich miastach mieszkało 1617,3 tys. osób, co stanowiło 6,9% ludności miejskiej Polski. W latach 1999-2008 postępował systematyczny spadek ludności miejskiej województwa i wynosił on -0,4% w stosunku do roku 1999. Dotyczył on największych miast województwa: w Krakowie nastąpiło zmniejszenie ludności o 0,5%, Tarnowie o 4,4% a ludność Nowego Sącza pozostała na tym samym poziomie co w roku 2000, oraz głównie miast zachodniej Małopolski.

Wskaźnik urbanizacji wynosił 49,2% i był znacznie niższy od średniego dla kraju – 61,1%. Wskaźnik ten w województwie, pomimo otrzymania przez kilka miejscowości praw miejskich, ulegał w ostatnich latach stałemu, nieznacznemu obniżeniu zmniejszając się z 50,8% w 1995 roku. Podobny proces zmniejszania wskaźnika urbanizacji dotyczył również całego kraju (od 2001 roku). Głównym powodem spadku wskaźnika były migracje ludności miejskiej na obszary wiejskie, szczególnie w otoczenie dużych miast oraz ujemny poziom przyrostu naturalnego w miastach.

Obszary wiejskie zamieszkiwało 1669,8 tys. osób tj. 11,2% ludności wiejskiej Polski. Dawało to województwu drugie miejsce w kraju po woj. mazowieckim. Ludność wiejska wzrastała systematycznie od 2000 roku, głównie dzięki wysokim migracjom z miast.

Tabela nr 11

Ludność

Wyszczególnienie	1999	2001	2003	2005	2007	2008	Dynamika 1999-2008
	w tysiącach						
Województwo – ogółem	3222,5	3229,6	3252,9	3266,2	3279,0	3287,1	102,0
- mężczyźni	1569,2	1568,2	1578,8	1584,3	1589,2	1592,8	101,5
- kobiety	1653,3	1661,4	1674,1	1681,9	1689,8	1694,3	102,5
z tego: - miasta	1624,2	1626,7	1623,0	1619,4	1619,7	1617,3	99,6
- wieś	1598,3	1602,9	1629,9	1646,8	1659,3	1669,8	104,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Średnia gęstość zaludnienia wynosiła 217 osób/km² i była znacznie wyższa od średniej dla kraju (122 osób/km²) – drugie miejsce po województwie śląskim. Wskaźnik ten wykazuje znaczne zróżnicowanie przestrzenne, najwyższy jest w Krakowie 2308 osób/km² oraz w Tarnowie 1604 osób/km² i Nowym Sączu 1456 osób/km². Występuje również znaczne zróżnicowanie w powiatach ziemskich – od powyżej 300 osób/km² w powiatach zachodniej części województwa do 74 osób/km² w powiecie miechowskim. Najsilniej zaludniona jest centralna i zachodnia część województwa, najslabiej – północna i południowo-wschodnia. Małopolskę cechuje wyjątkowo wysoki i wzrastający poziom zaludnienia obszarów wiejskich - 123 osób/km² – pierwsze miejsce w kraju (średnia krajowa 51 osób/km²), co przy znacznym rozproszeniu osadnictwa stwarza wysoką presję na jakość zasobów środowiska i jest przyczyną wysokich kosztów realizacji infrastruktury technicznej.

Struktura ludności wg płci wykazywała nieznaczną przewagę kobiet – 51,5%, tj. 1694,3 tys. Mężczyźni stanowili 48,5%, tj. 1592,8 tys. osób. Współczynnik feminizacji wynosił 106,3 i był zbliżony do wskaźnika krajowego – 106,5. Podobnie jak w całym kraju uzależniony był od miejsca zamieszkania - na obszarach wiejskich na 100 mężczyzn przypadało 101,6 kobiet, natomiast w miastach 111,4, choć w ostatnim roku uległ nieznacznemu spłaszczeniu.

2. Procesy demograficzne

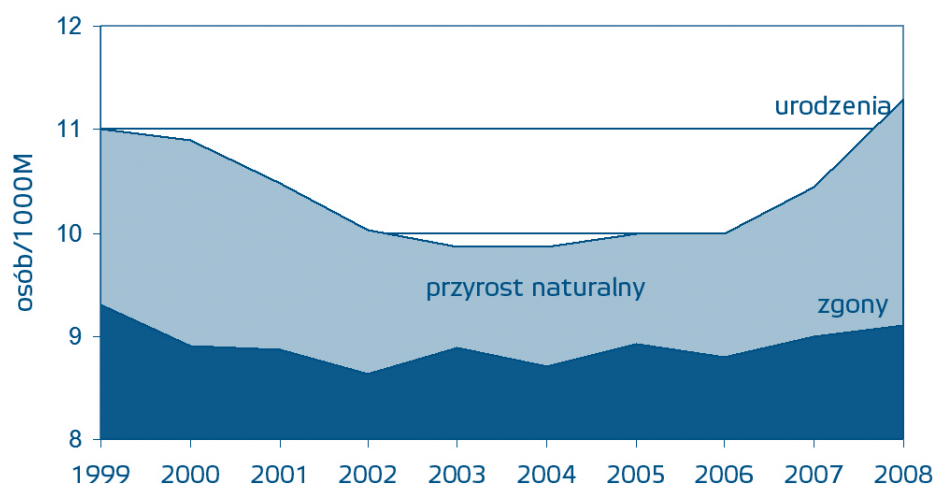
W roku 2008 nastąpił wyraźny wzrost przyrostu naturalnego w województwie. Był on dwukrotnie wyższy niż w roku 2007 i wynosił 7,1 tys. osób. Był to najwyższy przyrost naturalny w ciągu ostatnich 10 lat. Nastąpiło więc ugruntowanie korzystnej tendencji wzrostu przyrostu naturalnego, która trwa od 2004 roku.

W porównaniu do średniej krajowej ludność województwa małopolskiego odznaczała się relatywnie wysokim poziomem przyrostu naturalnego – wskaźnik 2,18 na 1000 mieszkańców jest znacznie wyższy od wskaźnika krajowego, który w latach 2002-2005 przybierał wartości ujemne a od 2006 roku był nieznacznie dodatni i w 2008 roku wynosił 0,92‰. Ten wyższy poziom przyrostu był efektem znacznego poziomu urodzeń (11,28‰ – w województwie, 10,87‰ - w Polsce) oraz niższego niż w innych województwach wskaźnika zgonów (9,1‰ – w województwie, 9,95‰ - w Polsce).

Wskaźnik urodzeń był wyraźnie wyższy na obszarach wiejskich – 12,14‰ (kraj 11,62‰), gdzie po spadku trwającym nieprzerwanie do roku 2006, w roku 2007 odnotowano wyraźny wzrost do 18,8 tys. i 20,2 tys. urodzeń w roku 2008. W miastach natomiast rok 2008 był kolejnym (od 2004), w którym zanotowano wzrost poziomu urodzeń. Wskaźnik natężenia kształtował się na poziomie 10,4‰ i był taki sam jak średni dla miast Polski. Wzrost liczby urodzeń był efektem wejścia w wiek wysokiej płodności dużej liczby kobiet z wyżu demograficznego lat osiemdziesiątych.

Jednak współczynnik dzietności (wyrażający liczbę urodzeń na liczbę kobiet w wieku 15-49 lat) był w 2008 roku nadal niski i wynosił 1,42. Jest to wskaźnik daleki od korzystnego, zapewniającego prostą zastępowalność pokoleń (co najmniej 2,1). Najbardziej niekorzystna sytuacja demograficzna występuje w Tarnowie, gdzie współczynnik dzietności wynosił 1,19, Krakowie 1,20 oraz w powiecie proszowickim 1,24 i dąbrowskim 1,26. Natomiast najkorzystniejszymi wskaźnikami charakteryzują się powiaty limanowski 1,79 i nowosądecki 1,74. Poziom zgonów utrzymuje się na podobnym (9,1‰ w 2008 r.), niewysokim poziomie i jest nieznacznie wyższy w miastach (9,3‰) jak na obszarach wiejskich (8,8‰).

Wykres nr 18
Przyrost naturalny

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Pomimo dość korzystnej sytuacji demograficznej, podobnie jak w całym kraju, w województwie małopolskim do 2003 roku następował systematyczny spadek przyrostu naturalnego. W latach 1995-2003 przyrost naturalny zmniejszył się o 64%. Ten niekorzystny trend został zahamowany w roku 2004, w którym przy niewielkim wzroście urodzeń (o 0,3% więcej niż rok wcześniej) i znaczącym spadku liczby zgonów (o 1,7%), przyrost naturalny ukształtował się na poziomie 3,8 tys. osób i był wyższy od roku ubiegłego o 18,7%, tj. o 0,6 tys. osób. Analogicznie wskaźnik na 1000 mieszkańców zmniejszył się z 2,7 do 0,98‰, po czym wzrósł do 1,16‰ w roku 2004. W roku 2005 nastąpił dalszy, bardziej dynamiczny wzrost urodzeń (o 1,5%, tj. o 0,5 tys. osób), ale towarzyszył mu również wzrost poziomu zgonów (o 2,6% tj. o 0,7 tys. osób). Spowodowało to niewielki spadek przyrostu naturalnego w stosunku do poziomu roku 2004. W latach 2006-2008 nastąpił powrót do wzrostu przyrostu naturalnego. Wyrażał się on dalszym wzrostem poziomu urodzeń do 36,8 tys. oraz utrzymywaniem się poziomu zgonów na podobnym poziomie 29,7 tys.

Występowały wyraźne różnice pomiędzy miastami a obszarami wiejskimi, choć w ostatnich latach ulegały one zmniejszeniu, głównie poprzez zmniejszanie się poziomu urodzeń na obszarach wiejskich a wzrostem w miastach. Powoduje to zacieranie się różnicy poziomu urodzeń pomiędzy miastami a wsią. Poziom zgonów dla obszarów wiejskich jest nieznacznie niższy niż dla miast.

W miastach przyrost naturalny był do 2003 roku minimalnie ujemny, natomiast od 2004 roku przybrał niewielkie wartości dodatnie z wyraźnym wzrostem w ostatnich 3 latach. Wykazywał znaczne zróżnicowanie: od dość wysokiego w małych miastach południowej części województwa (Limanowa 5,2‰, Sułkowice 5,0‰) do wyraźnie ujemnego w zachodniej części (Brzeszcze -1,7‰, Trzebinia -1,5‰, Bukowno -1,4‰), ale także w okolicach Krakowa (Słomniki -3,5‰, Świątniki Górne -2,3‰, Skąta -1,1‰). Wyjątkiem południowych obszarów województwa cechujących się wysokim przyrostem naturalnym jest miasto Zakopane, w którym wskaźnik przyrostu jest od kilku lat ujemny i wynosi -2,5‰. Dodatni poziom przyrostu naturalnego występował w największych miastach województwa, tj. Krakowie 0,57‰, Tarnowie 0,15‰ i Nowym Sączu 3,45‰.

Tabela nr 12
Wskaźniki ruchu naturalnego

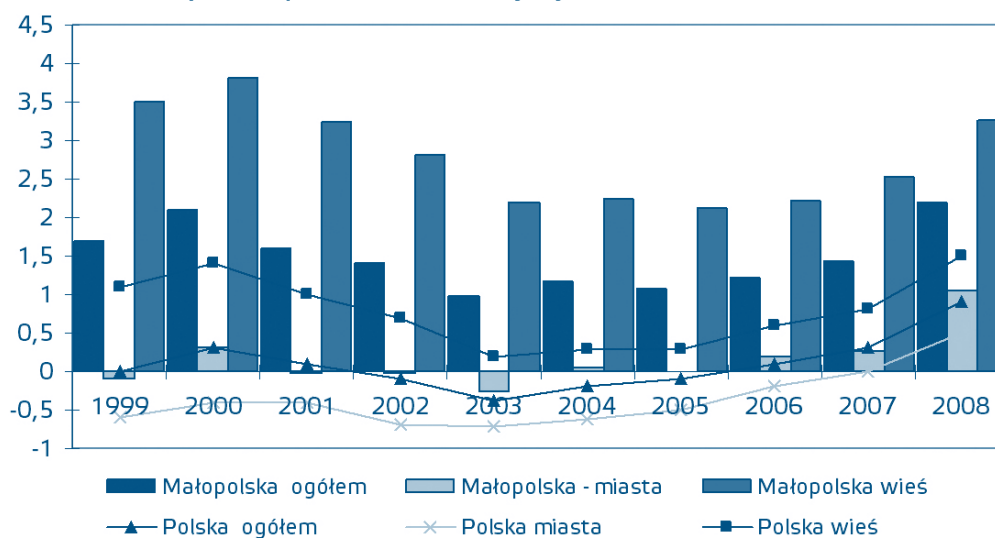
Wyszczególnienie	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
<i>Urodzenia na 1000 mieszkańców</i>										
Województwo ogółem	11,0	10,9	10,5	10,0	9,9	9,9	10,0	10,0	10,4	11,3
- miasta	9,0	9,2	8,9	8,6	8,7	8,8	9,1	9,3	9,6	10,4
- wieś		12,8	12,1	11,5	11,0	10,9	10,9	10,8	11,3	12,1
<i>Zgony na 1000 mieszkańców</i>										
Województwo ogółem	9,3	8,9	8,9	8,6	8,9	8,7	8,9	8,8	9,0	9,1
- miasta	9,1	8,8	8,9	8,6	8,9	8,8	9,1	9,1	9,3	9,3
- wieś	9,4	8,4	8,9	8,7	8,8	8,6	8,8	8,6	8,7	8,8
<i>Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców</i>										
Województwo ogółem	1,7	2,1	1,6	1,4	1,0	1,2	1,1	1,2	1,42	2,18
- miasta	-0,1	0,3	-0,02	-0,02	-0,26	0,05	0	0,2	0,27	1,05
- wieś	3,5	3,8	3,2	2,8	2,2	2,2	2,1	2,2	2,53	3,27

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Na terenach wiejskich w latach 2000-2005 następował znaczny spadek przyrostu naturalnego z 6 tys. osób (3,81‰) do 3,5 tys. osób (2,13‰). Dopiero od 2006 roku następuje jego wzrost do 5,4 tys. osób w roku 2008 (3,27‰). Cechował go dość wysoki, ale zmniejszający się dynamicznie do roku 2006 poziom urodzeń i o wyraźnym wzroście w latach 2007 i 2008 oraz niski, pozostający na podobnym poziomie od 2000 roku wskaźnik natężenia zgonów.

Wykres nr 19

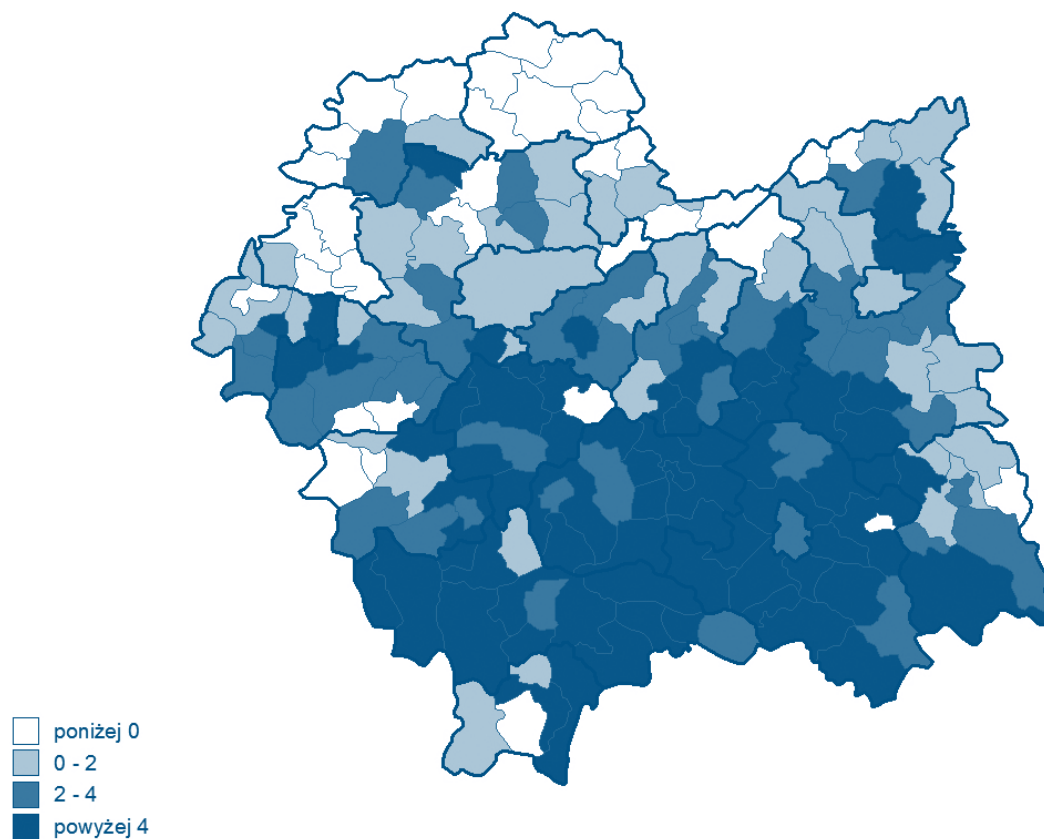
Przyrost naturalny Małopolski na tle kraju (wskaźnik na 1000 mieszkańców)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Mapa nr 6

Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w 2008 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Najniższy poziom przyrostu naturalnego – przyjmujący wartości ujemne – występuje w gminach położonych w zachodniej, północnej i północno-wschodniej części województwa osiągnąca skrajne wartości w powiatach: miechowskim $-3,6\%$ (gminy: Słaboszów $-6,8\%$, Charsznica $-6,1\%$), proszowickim $-1,1\%$ (gmina Koszyce $-5,6\%$) oraz w niektórych gminach powiatu dąbrowskiego (Bolesław $-5,2\%$, Gręboszów $-6,6\%$). Obszar ten charakteryzuje szczególnie niski, ujemny przyrost naturalny na obszarach wiejskich. Obszary południowe województwa wyróżniają się wysokim przyrostem na terenach wiejskich, np. gmina Nawojowa $12,1\%$, Kamionka Wielka $10,7\%$, Słopnice $9,9\%$, Lipnica Wielka $9,5\%$, oraz znacznie niższym na terenie miast. Zróżnicowanie przestrzenne wielkości przyrostu naturalnego wykazuje stałą niezmienną tendencję od kilku lat: niskiego lub nawet ujemnego przyrostu na obszarach północnych i zachodnich województwa oraz wysokiego przyrostu w części południowej. Pogłębia to corocznie wyraźne zróżnicowanie struktury wieku ludności na tych obszarach, chociaż od czterech lat różnice te ulegają nieznacznemu spłaszczeniu.

Procesem wpływającym wyraźnie na poziom zaludnienia województwa są migracje ludności. W roku 2008, po dwóch latach wzrostu poziomu migracji (2006 i 2007), nastąpił spadek o ok. 20% w porównaniu do roku 2007 zarówno zameldowań jak i wymeldowań. Na pobyt stały zameldowano 30,6 tys. osób, a wymeldowano – 28,4 tys. osób.

W porównaniu do lat poprzednich, w ostatnich 3 latach znacznym zmianom podlegała migracja zagraniczna, szczególnie w zakresie wymeldowań. Na pobyt stały za granicę w latach 2000-2005 wymeldowywało się średniorocznie ok. 1 tys. osób, natomiast w roku 2006 3,2 tys. osób a w roku 2007 i 2008 liczba wymeldowań zmniejszyła się do 2,3 tys. Zmianie uległo również miejsce zamieszkania emigrujących. Do 2005 roku zdecydowanie przeważali mieszkańcy miast, którzy stanowili ok. 80%. W ostatnich 3 latach nastąpił wzrost wyjazdów za granicę mieszkańców wsi i stanowili oni już ok. 40% emigrujących. Liczba zameldowań emigrantów (1,7 tys.) była najwyższa w ciągu ostatniego 10-lecia, przy czym wystąpił wyraźny wzrost zameldowań, prawie dwukrotny, na obszarach wiejskich. Stąd saldo migracji zagranicznej w pierwszych latach XXI wieku nieznacznie ujemne a w roku 2005 nawet nieznacznie dodatnie (+30 osób), w roku 2006 było głęboko ujemne (-2,0 tys. osób) a w 2007 i 2008 roku uległo zmniejszeniu do -0,6 tys. osób.

W związku z dużym ubytkiem ludności związanym z migracją zagraniczną w roku 2006 wyraźnemu zmniejszeniu, najniższemu od 1999 roku, uległ wskaźnik migracji liczony na 1000 ludności i wynosił $0,4\%$, w roku 2007 wskaźnik ten powrócił do wieloletniego poziomu i wynosił $2,7\%$, by w roku 2008 znów obniżyć się do $0,7\%$.

Dla kraju saldo migracji było od wielu lat ujemne, w 2006 roku tendencja ta pogłębiła się i ubyło aż 36,1 tys. osób, tj. najwięcej od 1990 roku. W latach 2007 i 2008 emigracja uległa wyraźnemu zmniejszeniu i saldo migracji, aczkolwiek nadal ujemne, było zdecydowanie niższe – ubyło odpowiednio 21 tys. i 14,9 tys. osób.

Odmienna sytuacja występuje w migracjach wewnętrznych. W Małopolsce, podobnie jak we wszystkich ostatnich latach, napływ ludności (28,9 tys.) przewyższa odpływ (26,0 tys.). Saldo migracji wewnętrznych jest więc dodatnie i wynosi 2,9 tys. osób. Poziom migracji jest jednak od wielu lat niski. Szczególnie niski poziom występował w zakresie odpływu ludności – średni wskaźnik w latach 2002-2006 wynosił dla województwa $8,9\%$ i był najniższy w kraju ($12,64\%$). Podobnie niski poziom cechował napływ ludności, analogiczny wskaźnik wynosił $9,8\%$, przy średnim w kraju $12,6\%$ a najwyższym w województwie mazowieckim wynoszącym $18,0\%$.

Wśród migrujących zdecydowanie przeważają migrujący wewnątrz województwa – 72,5%, ale jest to jeden z najniższych wskaźników w kraju (po woj. mazowieckim i opolskim) – w pozostałych województwach udział migrujących w obrębie własnego województwa jest wyraźnie wyższy, np. woj. lubelskie i podkarpackie – 84%. Małopolskę charakteryzuje więc wyższy udział migrujących do innych województw, głównie woj. śląskiego i podkarpackiego. Wśród migrujących dominują osoby w wieku 20-29 lat: udział tej grupy w napływie ludności wynosi 33%, w odpływie 29%. Grupa ta zdecydowanie przeważa w napływie do miast, natomiast wśród ludności napływającej z miast na obszary wiejskie dominują 30 - 44-latkami.

Tabela nr 13
Migracje ludności

Wyszczególnienie	1999	2001	2002	2003	2005	2007	2008
	w tysiącach						
Zameldowania na pobyt stały – ogółem województwo	32,9	28,3	30,2	34,2	32,4	38,2	30,6
- miasta	14,6	14,1	14,5	16,0	15,7	16,8	13,8
- wsie	18,3	14,2	15,7	18,2	16,7	21,4	16,8
Wymeldowania z pobytu stałego – ogółem województwo	31,3	25,7	27,1	30,6	29,2	35,5	28,4
- miasta	16,2	13,8	15,1	17,5	16,6	19,7	16,3
- wsie	15,1	11,9	12,0	13,1	12,6	15,8	12,1
Saldo migracji – ogółem województwo	1,6	2,6	3,1	3,6	3,2	2,7	2,2
- miasta	-1,5	0,3	-0,6	-1,5	-1,0	-2,1	-2,5
- wsie	3,1	2,3	3,7	5,1	4,2	5,6	4,7
Saldo migracji na 1000 mieszkańców – ogółem województwo	0,5	0,8	1,0	1,1	1,0	0,8	0,7
- miasta	-0,9	0,2	-0,4	-1,0	-0,6	-3,2	-1,5
- wsie	2,0	1,4	2,3	3,1	2,5	3,4	2,8

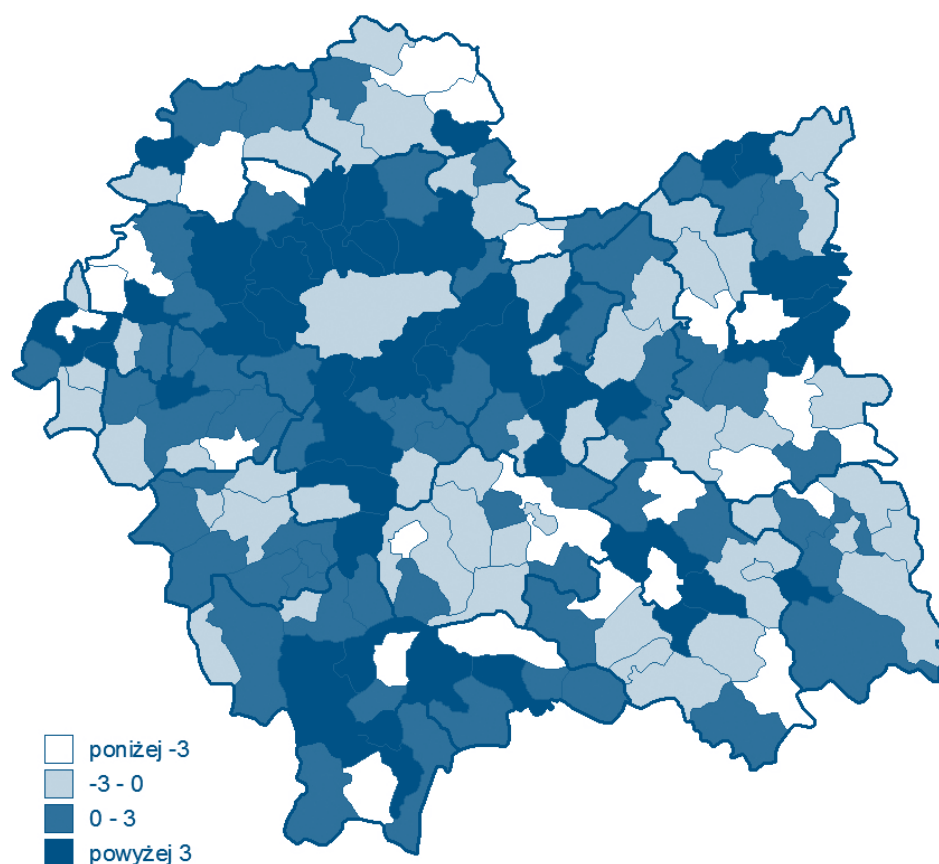
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Rozmieszczenie przestrzenne migracji jest jednak bardzo nierównomierne. Dodatnie, wysokie saldo migracji występuje nieprzerwanie od 10-ciu lat na obszarach wiejskich, gdzie w roku 2008 przybyło 4745 osób, tj. 2,84‰. Szczególne natężenie napływu ludności na obszary wiejskie miało miejsce w szerokiej strefie podmiejskiej Krakowa, gdzie najwyższy poziom salda migracji wystąpił w gminach powiatu krakowskiego: Zielonki (+34,4‰), Wielka Wieś (+14,8‰), Michałowice (+14,4‰), Zabierzów (+11,9‰), Kocmyrzów-Luborzyca (+8,9‰), Czernichów (+8,5‰), Mogilany (+8,5‰), ale również powiatu wielickiego: Wieliczka (+14,5‰), Niepołomice (+6,5‰) oraz północnej części powiatu myślenickiego: Dobczyce (+7,6‰), Myślenice (+6,2‰). Obszar napływu ludności na obszary wiejskie aglomeracji krakowskiej ulega wyraźnemu poszerzeniu, głównie w kierunku południowo-wschodnim, ale również północnym. Niższy poziom salda migracji, ale również dodatni, występował na obszarach podmiejskich Tarnowa (w gminach: Tarnów +4,7‰, Lisia Góra 3,0‰, Skrzyszów +5,2‰) oraz Nowego Sącza (w gminach: Chełmiec +5,8‰, Nawojowa +7,2‰), przy czym w pobliżu tych dwóch ośrodków miejskich w 2008 roku migracje wyraźnie osłabły. Również większość gmin wiejskich będących w sąsiedztwie miast średniej wielkości cechowała się wzrostem napływu ludności, szczególnie w zachodniej części województwa. Na pozostałych obszarach wiejskich, głównie powiatów rolniczych północnej części województwa (miechowski, dąbrowski) oraz obszarów górskich o utrudnionej dostępności komunikacyjnej (powiat gorlicki, limanowski, tarnowski) obserwuje się przewagę odpływu ludności.

Saldo migracji dla miast Małopolski było w całym dziesięcioleciu (z wyjątkiem roku 2003) ujemne, a w ostatnich trzech latach uległo wyraźnemu zwiększeniu (ubyło 2,9 tys. osób w roku 2006, 2,1 tys. osób w roku 2007 i 2,5 tys. w roku 2008). Mieszkańcy miast migrowali

głównie na obszary podmiejskie i proces ten dotyczył zarówno miast dużych jak i średniej wielkości. Jedynie 14 miast wykazywało dodatnie saldo migracji. Są to miasta małe o niskim, dodatnim saldzie z wyjątkiem miast aglomeracji krakowskiej: Niepołomic (+21,7⁰/₀₀), Wieliczki (+12,5⁰/₀₀), i Świątnik Górnych (+9,5⁰/₀₀). Ujemne saldo migracji wystąpiło w największych miastach województwa: w Krakowie wynosiło -62 osoby (-0,08⁰/₀₀), w Tarnowie -582 osoby (-5,05⁰/₀₀) a w Nowym Sączu -325 osób (-3,84⁰/₀₀). Odpływ ludności obejmuje także małe miasta położone w obszarach rolniczych oraz miasta przemysłowe zachodniej części województwa.

Mapa nr 7
Saldo migracji w 2008 roku

3. Struktura wieku ludności.

Ludność województwa małopolskiego cechowała się nieznacznie młodszą strukturą wieku od średniej dla kraju. Charakteryzował ją wyższy udział ludności w wieku przedprodukcyjnym: 20,4% (kraj 19,3%), niższy w wieku produkcyjnym: 63,5% (kraj 64,5%) oraz podobny w wieku poprodukcyjnym: 16,1% (kraj 16,2%). Występowały wyraźne różnice pomiędzy miastami a obszarami wiejskimi, gdzie udział ludności w wieku przedprodukcyjnym był zdecydowanie mniejszy (odpowiednio: 17,4% i obszary wiejskie 23,3%), natomiast wyższy był udział w wieku produkcyjnym (odpowiednio: 65,3% i 61,8%) oraz poprodukcyjnym (17,3% i 14,9%).

Tabela nr 14
Struktura wieku ludności

Wyszczególnienie	1999	2001	2005	2007	2008
	w tysiącach				
Ludność ogółem	3222,5	3240,9	3266,2	3279,0	3287,1
z tego w wieku: - przedprodukcyjnym (0-17 lat)	835,2	792,2	713,6	681,9	670,4
- produkcyjnym (18-59 l. - kob., 18-64 l. - męż.)	1916,0	1965,1	2046,6	2076,7	2087,6
- poprodukcyjnym (60 l. i w. - kob., 65 l. i w. - męż.)	471,3	483,7	506,0	520,4	529,1
Województwo - ludność (%) z tego w wieku:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
- przedprodukcyjnym	25,9	24,4	21,9	20,8	20,4
- produkcyjnym	59,5	60,7	62,6	63,3	63,5
- poprodukcyjnym	14,6	14,9	15,5	15,9	16,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

W ostatnich latach, podobnie jak w całym kraju, nastąpiły zmiany struktury w kierunku zmniejszania się liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym (z 28,4% w roku 1995 do 20,4% w roku 2008), oraz systematycznego wzrostu w wieku produkcyjnym (z 57,8% w roku 1995 do 63,5% w roku 2008) i poprodukcyjnym (z 13,8% w roku 1995 do 16,19% w roku 2008). Tempo tych zmian było jednak znacznie wolniejsze niż przeciętnie w kraju. Podstawowy wpływ na liczebność dwóch pierwszych grup wiekowych miała zmniejszająca się do roku 2003 liczba urodzeń oraz wejście w wiek produkcyjny osób urodzonych w pierwszej połowie lat 80-tych, tj. w okresie ostatniego wyżu demograficznego. Natomiast rosnąca liczba ludności wieku poprodukcyjnym związana jest w znacznym stopniu z wydłużeniem trwania życia.

W okresie 2000-2007 wiek mężczyzn wydłużył się o 1,2 roku a wiek kobiet o 1,9 roku. Różnica między trwaniem życia kobiet i mężczyzn nadal się więc pogłębiała. Przeciętne trwanie życia mieszkańców województwa małopolskiego jest zdecydowanie dłuższe niż średnie dla Polski – mężczyźni żyją dłużej o 1,49 roku a kobiety o 0,98 roku.

Tabela nr 15
Przeciętne dalsze trwanie życia

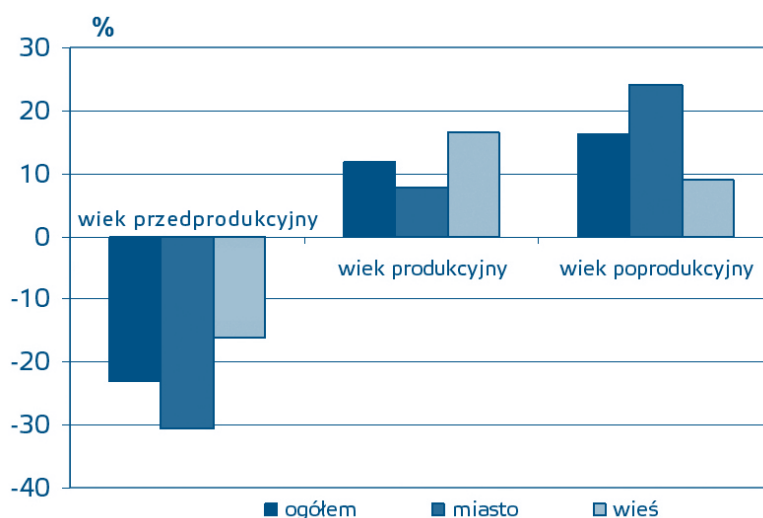
Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
<i>Małopolska</i>								
Mężczyźni	71,3	71,7	72,1	72,1	72,0	72,3	72,5	72,45
Kobiety	78,8	78,9	79,6	79,7	80,3	80,2	80,5	80,72
<i>Polska</i>								
Mężczyźni	69,7	70,2	70,4	70,5	70,7	70,8	70,9	70,96
Kobiety	78,0	78,4	78,8	78,9	79,2	79,4	79,6	79,74

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zmiany struktury wieku w zróżnicowanym stopniu dotyczyły miast i obszarów wiejskich. W latach 1999-2008 w miastach nastąpił gwałtowny spadek grupy ludności w wieku przedprodukcyjnym (o -24,6%), nieznaczny wzrost w wieku produkcyjnym (o 4%) oraz bardzo duży wzrost w wieku poprodukcyjnym (o 18,3%). Obszary wiejskie charakteryzowały bardziej wyrównane zmiany struktury wiekowej. Ludność w wieku przedprodukcyjnym zmniejszyła się tu o 15,9% w stosunku do poziomu z roku 1999, w wieku produkcyjnym wzrosła o 14,5% a w wieku poprodukcyjnym o 6,1%.

Wykres nr 20

Zmiany struktury wiekowej ludności województwa małopolskiego w latach 1999-2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Podobnie jak pozostałe czynniki demograficzne obraz struktury wiekowej ludności jest bardzo zróżnicowany przestrzennie. Najmłodszą strukturą wieku charakteryzują się obszary położone na południu województwa, gdzie udział ludności w wieku poprodukcyjnym kształtuje się na poziomie poniżej 14%: powiat nowosądecki 13,2%, powiat myślenicki 13,4% i powiat limanowski 13,7%. Natomiast największy udział ludności w wieku emerytalnym występuje w Krakowie (18,5%) oraz na obszarze północnym województwa w rolniczych powiatach miechowskim (19,9%) i proszowickim (17,3%). Tereny te cechuje wyjątkowo wysoki udział ludności w wieku poprodukcyjnym zamieszkującej obszary wiejskie i znacznie młodsza struktura wieku ludności miejskiej.

Zmiany struktury wieku ludności, tj. zmniejszenie udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym oraz zwiększenie ludności w wieku produkcyjnym niemobilnym oraz w wieku poprodukcyjnym obrazują postępujący proces starzenia się ludności województwa. Widoczne jest to głównie w zmianie wartości wskaźnika obciążenia demograficznego. W 2000 roku na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 68 osób w wieku nieprodukcyjnym, przy czym 43 osoby były w wieku przedprodukcyjnym i 25 w wieku poprodukcyjnym. Natomiast w 2008 roku współczynnik ten uległ zmniejszeniu do 57, dotyczyło ono jednak tylko osób w wieku nieprodukcyjnym, gdzie obciążenie wynosiło 32 osoby.

II. Ochrona zdrowia

Oprac. Agnieszka Janicka

1. Finansowanie opieki zdrowotnej

W roku 2008 na sfinansowanie kosztów świadczeń zdrowotnych Małopolski Oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia w Krakowie przeznaczył 4 243 249 tys. zł. Poniższa tabela przedstawia wysokość kwot przeznaczonych przez MOW NFZ na pokrycie kosztów poszczególnych rodzajów świadczeń.

Tabela nr 16
Koszty MOW NFZ poszczególnych rodzajów świadczeń

Rodzaj świadczenia	2001	2003	2005	2006	2007	2008
	w tys. zł					
podstawowa opieka zdrowotna	250 770,50	242 000,00	309 200,00	335 393,00	395 691,00	487 845,00
ambulatoryjna opieka specjalist.	150 544,10	139 000,00	197 941,00	237 444,00	286 913,00	341 966,00
leczenie stomatologiczne	67 594,00	67 000,00	83 122,00	100 564,00	120 724,00	168 611,00
leczenie szpitalne	980 386,70	928 028,48	1 169 204,00	1 303 379,00	1 607 485,00	2 003 449,00
opieka psych. i leczenie uzależnień		62 240,00	76 500,00	88 725,00	102 890,00	131 746,00
pomoc doraźna i transport sanit.	59 920,20	52 000,00	68 300,00	76 371,00	938,00	1 279,00
lecznictwo uzdrowskowe	30 334,60	30 000,00	60 386,00	35 730,00	38 036,00	44 770,00
opieka długoterminowa	24 932,30	27 500,00	53 700,00	61 854,00	78 735,00	102 268,00
refundacja cen leków	434 986,90	500 000,00	561 635,00	600 632,00	630 747,00	649 334,00
sprzęt ortop. i środki pomocnicze	23 873,20	31 000,00	46 121,00	49 534,00	54 025,00	55 305,00
rehabilitacja lecznicza	25 920,60	25 760,00	75 634,00	95 801,00	108 368,00	139 184,00
świadczenia odrębnie kontraktow.	9 839,60	9 504,50	86 400,00	92 008,00	103 744,00	108 994,00
programy zdrowotne	2 966,60	3 000,00	8 671,00	13 889,00	18 739,00	8 498,00
inne świadczenia	27,00	500,00	0	0	0	0
Ogółem	2 062 096,30	2 117 532,98	2 796 814,00	3 091 291,00	3 547 035,00	4 243 249,00

Źródło: www.nfz.gov.pl (plany finansowe NFZ)

2. Stan bazy i działalność jednostek ochrony zdrowia

W roku 2008 nastąpiło zmniejszenie zatrudnienia personelu medycznego w stosunku do roku 2007 ogółem o 874 osoby, w tym największy spadek odnotowano w grupie pielęgniarek 514 osób, lekarzy 264 osób, lekarzy stomatologów 114 osób, położnych 61 osób, techników fizjoterapii 29 osób. Natomiast wzrost zatrudnienia nastąpił w grupie magistrów pielęgniarstwa 219 osób oraz psychologów 5 osób. W 2008 roku zaobserwować można 0,98% spadek zatrudnienia personelu medycznego z wyższym wykształceniem oraz 0,96% spadek zatrudnienia personelu medycznego ze średnim wykształceniem, zatrudnionego podstawowo w publicznych i niepublicznych zakładach opieki zdrowotnej.

Tabela nr 17

Personel medyczny z wyższym wykształceniem zatrudniony podstawowo w publicznych i niepublicznych zakładach opieki zdrowotnej w latach 1999 – 2008

Grupa zawodowa	1999	2001	2003	2005	2007	2008*
Lekarze	7 737	7 233	7 567	6 796	7 190	6 926
Lekarze stomatolodzy	1 214	1 249	1 381	1 185	1 259	1 145
Mgr rehabilitacji	511	472	467	380	363	351
Mgr pielęgniarstwa	383	381	489	512	642	861
Psycholodzy	331	297	332	324	360	365
Farmaceuci	470	309	277	159	141	139
Analitycy medyczni	289	252	287	288	379	362

*Pracujący, dla których jednostka jest głównym miejscem pracy

Źródło: Małopolskie Centrum Zdrowia Publicznego

Tabela nr 18

Personel medyczny ze średnim wykształceniem zatrudniony podstawowo w publicznych i niepublicznych zakładach opieki zdrowotnej w latach 1999 – 2008

Grupa zawodowa	1999	2001	2003	2005	2007	2008*
Pielęgniarki	17 027	15 400	15 368	14 935	13 686	13 172
Położne	2 024	1 957	1 845	1 743	1 725	1 664
Technicy dentyści	250	113	111	82	90	73
Technicy farmaceutyczni	276	249	178	135	139	139
Technicy analityki medycznej	1 498	1 090	962	845	844	825
Technicy elektroradiologii	907	842	808	778	762	755
Technicy fizjoterapii	927	771	787	821	733	704
Technicy masażyści	213	196	223	199	209	201
Dietetycy	520	408	359	334	317	293

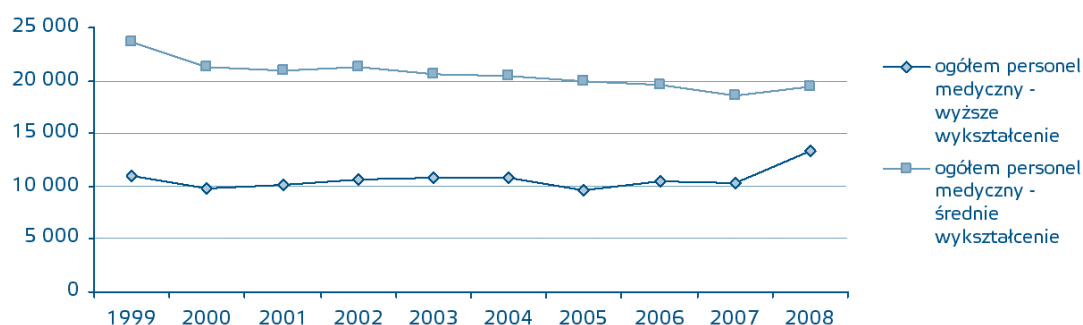
*pracujący, dla których jednostka jest głównym miejscem pracy

Źródło: Małopolskie Centrum Zdrowia Publicznego

Wykres nr 21

Zatrudnienie ogółem personelu medycznego w latach 1999 – 2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MCZP

Zasoby i działalność lecznictwa ambulatoryjnego

W roku 2008 na terenie województwa małopolskiego ambulatoryjną opiekę zdrowotną dla ogółu ludności w służbie medycyny pracy i w rehabilitacyjnych spółdzielniach inwalidów zapewniały publiczne i niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej. W zakresie podstawowej opieki zdrowotnej działało 459 przychodni i ośrodków zdrowia, w tym 102 w zakładach publicznych i 357 w zakładach niepublicznych.

W specjalistycznej opiece zdrowotnej dla ogółu ludności i służbie medycyny pracy lekarze specjaliści udzielili 8 226 064 porad, tj. o 113 983 porad mniej niż w roku 2007.

Liczba porad udzielonych przez lekarzy dentyistów w 2008 roku zmniejszyła się o 104 298, tj. z poziomu 2 651 501 do 2 547 203 porad.

Tabela nr 19

Porady udzielone w podstawowej i specjalistycznej opiece zdrowotnej w zakładach publicznych, niepublicznych i praktykach lekarskich

Rok	Liczba udzielonych porad			podstawowej opiece zdrowotnej	z tego w specjalistycznej opiece zdrowotnej		
	razem	w tym:			razem	w tym	
		lekarskie	stomatologiczne			lekarskie	lekarskie
2002	21 952 751	19 202 185	2 750 566	11 488 008	10 464 743	7 714 177	2 750 566
2003	22 137 810	19 442 975	2 694 835	11 752 350	10 385 460	7 690 625	2 694 835
2004	22 155 930	19 659 067	2 496 863	11 730 145	10 425 785	7 928 922	2 496 863
2005	23 205 003	20 731 401	2 473 602	12 190 319	10 702 192	8 066 575	2 635 617
2006	23 221 381	20 617 667	2 603 714	12 192 762	11 028 619	8 424 905	2 603 714
2007	28 838 032	26 186 531	2 651 501	12 543 482	10 991 548	8 340 047	2 651 501
2008	*	*	*	*	10 773 267	8 226 064	2 547 203

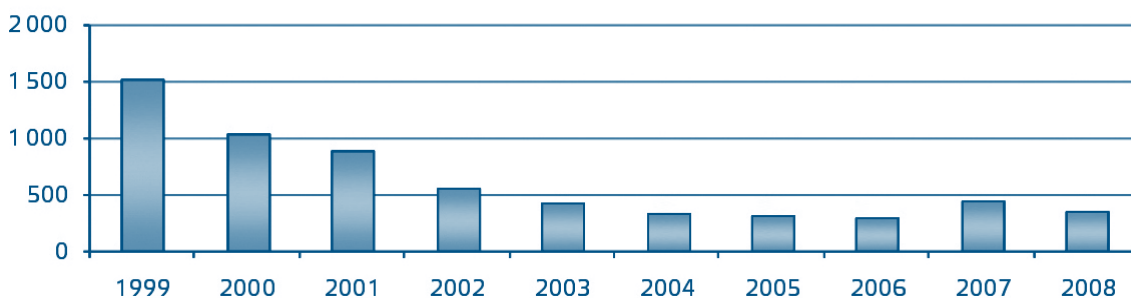
* brak danych w okresie sprawozdawczym

Źródło: Małopolskie Centrum Zdrowia Publicznego

Ogólna liczba chorób zawodowych w ostatnich dziesięciu latach wykazuje znaczny trend spadkowy. W 1999 roku liczba ta wynosiła 1 541, natomiast jak wynika z informacji Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego¹, w roku 2008 stwierdzono ogółem 374 przypadki chorób zawodowych. Ze stwierdzonych w 2008 roku przypadków 33% stanowiły przewlekłe choroby narządu głosu, 9,9% choroby zakaźne i inwazyjne, 8% stanowiły nowotwory złośliwe powstałe w wyniku działania czynników rakotwórczych oraz 9,1% pylice płuc.

Wykres nr 22

Liczba chorób zawodowych w latach 1999 - 2008

Źródło: opracowanie własne

Zasoby i działalność lecznictwa stacjonarnego

Na koniec 2008 roku w województwie małopolskim w ramach stacjonarnej opieki medycznej funkcjonowało 17 jednostek wojewódzkich (w tym 2 szpitale o profilu psychiatrycznym, 2 jednostki udzielające świadczenia w zakresie opieki długoterminowej), 20 szpitali powiatowych oraz 8 szpitali resortowych. Ponadto funkcjonowało 35 niepublicznych ogólnych zakładów opieki stacjonarnej, 3 niepubliczne psychiatryczne zakłady opieki stacjonarnej. Świadczenia w zakresie opieki długoterminowej udzielane były w ramach 10 jednostek publicznych i 23 niepublicznych.

Jednostki publiczne działające na terenie województwa małopolskiego dysponowały ogółem 15 635 łóżkami. Wskaźnik liczby leczonych na 10 000 ludności od roku 1999 systematycznie rośnie (z wyjątkiem roku 2003), podobną tendencją tendencją można zaobserwować w zakresie przeciętnego wykorzystania łóżka w dniach. Przeciętny okres pobytu leczonego w dniach systematycznie skraca się - w roku 1999 wynosił on 10,3 w 2005 roku 7,5 w 2006 roku 7,3 natomiast 7,1 w 2007 roku, w 2008 roku 6,8.

¹ WSSE w Krakowie "Ocena stanu bezpieczeństwa sanitarnego województwa małopolskiego w roku 2008", str. 43

Tabela nr 20
Wskaźniki działalności szpitali ogólnych

Wskaźnik	Polska*				Województwo Małopolskie**					
	2001	2003	2005	2006	2001	2003	2005	2006	2007	2008
Liczba leczonych na 10 000 ludności	1 640	1 802	1 821	1 880	1 377	1 402	1 499	1 535	1 532	1 594,5
Przelotowość – liczba chorych na 1 łóżko	33,7	36,7	38,7	40,6	30,8	32,5	36,3	37,9	38,7	40,7
Przeciętny okres pobytu leczonego (w dniach)	8,4	7,5	6,7	6,4	9,5	8,7	7,5	7,3	7,1	6,8
Przeciętne wykorzystanie łóżka (w dniach)	282	273	259	257	292,1	284,0	272,7	277,4	274,1	274,1

* dot. publicznych i niepublicznych szpitali ogólnych, ** dot. publicznych szpitali ogólnych

Źródło: Małopolskie Centrum Zdrowia Publicznego, CSIOZ Biuletyn Statystyczny MZ

Na terenie województwa małopolskiego w 2008 r. działały 2 publiczne szpitale psychiatryczne, w których liczba łóżek rzeczywistych na dzień 31 grudnia wynosiła 1 055 co oznacza, że w stosunku do roku ubiegłego liczba wzrosła o 8. Zwiększyła się natomiast liczba pacjentów leczonych (z ruchem międzyoddziałowym) z 12 083 w roku 2007 do 12 441 w roku 2008, tj. o 358 leczonych więcej.

Tabela nr 21
Wskaźniki działalności szpitali psychiatrycznych publicznych

Wskaźnik	2000	2002	2004	2005	2007	2008
Liczba leczonych na 10 000 ludności	32,7	37,8	36,9	35,7	33,5	34,0
Przelotowość – liczba chorych na 1 łóżko	9,7	11,3	10,7	11,0	10,5	10,6
Przeciętny okres pobytu leczonego (w dniach)	35,0	31,7	30,3	30,9	31,9	32,7
Przeciętne wykorzystanie łóżka (w dniach)	340,6	357,6	325,0	339,5	335,3	346,5

Źródło: Małopolskie Centrum Zdrowia Publicznego

Ponadto usługi w zakresie leczenia stacjonarnego udzielane były przez niepubliczne zakłady. Według stanu na dzień 31.12.2008 r. jednostek takich było 35, w tym 3 zakłady psychiatryczne dla osób uzależnionych.

Liczba łóżek rzeczywistych w niepublicznych ogólnych zakładach opieki stacjonarnej na koniec 2008 r. wynosiła 864, tj. o 129 łóżek więcej niż w roku 2007.

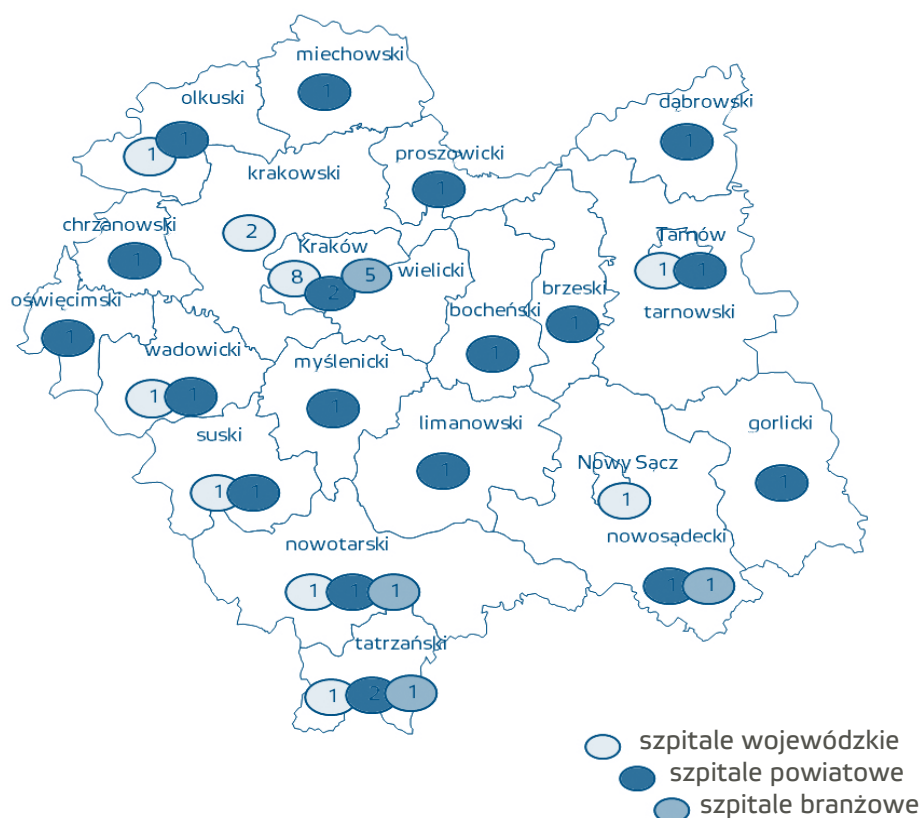
Zmianie uległa liczba łóżek w niepublicznych psychiatrycznych zakładach stacjonarnej opieki zdrowotnej – nastąpił wzrost z 108 łóżek w 2007 r. do 113 w roku 2008. Równocześnie odnotowano także w stosunku do 2007 roku wzrost liczby leczonych o około 6%.

W zakresie opieki długoterminowej świadczenia udzielane były przez publiczne i niepubliczne zakłady pielęgnacyjno – opiekuńcze, zakłady opiekuńczo – lecznicze oraz hospicja. Ogółem dysponowały one 2 173 łóżkami (o 121 więcej w stosunku do roku poprzedniego). Liczba leczonych w roku 2007 w opiece długoterminowej wynosiła 5 462 (tj. o 586 więcej niż w roku 2007).

W ramach zakładów opieki długoterminowej na terenie województwa działały 4 hospicja. Liczba łóżek w tych jednostkach wynosiła 83 i nie zmieniła się w stosunku do ubiegłego roku, natomiast liczba leczonych wyniosła 990 osób. Średni okres pobytu pacjentów w hospicjach w ostatnich latach uległ nieznacznemu zmniejszeniu z 36,9 dnia w roku 2005 do 27,1 w 2008 r. Zakłady opiekuńczo – lecznicze w roku 2008 dysponowały 1 993 łóżkami (w tym 162 łóżkami psychiatrycznymi), na których było leczonych 4 316 pacjentów, natomiast w zakładach pielęgnacyjno - opiekuńczych przebywało 156 pacjentów na 97 łóżkach. Średni okres pobytu pacjenta w dniach w roku 2008 w zakładach opieki długoterminowej wynosił 143,49 dnia (86,9 dnia w roku 2007).

Mapa nr 8

Rozmieszczenie stacjonarnych (publicznych) jednostek ochrony zdrowia

Źródło: opracowanie własne

Miejsce jednostek opieki stacjonarnej w województwie (ranking)

W 2008 roku dziennik Rzeczpospolita przeprowadził ogólnopolski ranking szpitali „Bezpieczny Szpital”. Ocenie poddano takie dziedziny jak: zarządzanie, jakość opieki, opiekę medyczną, jakość usług dla pacjenta, certyfikaty jakości i skargi, komfort pobytu i analizę zdarzeń niepożądanych. Ranking został przeprowadzony wspólnie z Centrum Monitorowania Jakością o Ochronie Zdrowia.

Tabela 22

Miejsce w rankingu jednostek ochrony zdrowia z terenu województwa małopolskiego

Miejsce w rankingu	Jednostka	Całkowita liczba uzyskanych punktów	Zarządzanie	Jakość opieki	Opieka medyczna	Jakość usług dla pacjenta	Certyfikaty jakości i skargi	Komfort pobytu	Analiza zdarzeń niepożądanych
30	Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II w Krakowie	788,71	268,26	166,91	353,53	80	33,33	25,45	28,13
32	Wojewódzki Szpital Specjalistyczny im. Ludwika Rydygiera w Krakowie	786,64	321,87	123,71	341,06	55,38	11,11	29,09	28,13
55	Szpital Powiatowy w Chrzanowie	760,42	255,18	179,27	325,96	55,38	66,67	29,09	28,13
58	Zespół Opieki Zdrowotnej w Suchoj Beskidzkiej	758,32	265,07	194,01	299,24	55,38	77,78	32,73	28,13
59	Szpital Wojewódzki Św. Łukasza SP ZOZ w Tarnowie	758,29	277,02	142,3	338,98	55,38	33,33	25,45	28,13
64	Specjalistyczny Szpital im. E. Szczeklika w Tarnowie	752,6	265,54	139,78	347,28	49,23	33,33	29,09	28,13
99	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Bochni „Szpital Powiatowy	696,57	264,17	97,25	335,15	49,23	22,22	14,55	11,25

Źródło: opracowanie własne na podstawie dziennika Rzeczpospolita, Ranking Szpitali „Bezpieczny Szpital”

III. Pomoc społeczna

oprac. Iwona Banasiewicz, Olga Lorek

1. Jednostki organizacyjne pomocy społecznej

Pomoc społeczna organizowana w celu ochrony interesów najsłabszych grup społecznych polega na przede wszystkim na przyznawaniu i wypłacaniu świadczeń finansowych; udzielaniu świadczeń niepieniężnych (przyznawanych bez względu na osiągnięty dochód) takich jak: praca socjalna, poradnictwo specjalistyczne czy interwencja kryzysowa; a także na prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej.

Obowiązek realizacji zadań pomocy społecznej spoczywa na samorządach terytorialnych oraz na organach administracji rządowej. Zadania pomocy społecznej wykonują jednostki organizacyjne działające w tym obszarze. W gminach są to gminne ośrodki pomocy społecznej (182 jednostki), w powiatach – powiatowe centra pomocy rodzinie (19 jednostek)², a na poziomie województwa – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, mający zadanie za głównie kreowanie regionalnej polityki społecznej. Obok tych instytucji w systemie pomocy społecznej przewidziane są także zadania dla służb wojewody. Należy do nich m.in. nadzór nad realizacją zadań pomocy społecznej samorządu gminnego, powiatowego i wojewódzkiego. Czynności kontrolne przeprowadza zespół pracowników właściwego do spraw pomocy społecznej wydziału urzędu wojewódzkiego. W województwie małopolskim jest to Wydział Polityki Społecznej Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie.

Ważne ogniwo w systemie pomocy społecznej stanowi prowadzenie jednostek pomocowych dla mieszkańców o określonych problemach. Oferta tych jednostek skierowana jest do osób, które ze względu na wiek, stan zdrowia czy sytuację życiową wymagają okresowego wsparcia lub stałej opieki. Ze względu na charakter świadczonych usług jednostki pomocy społecznej można generalnie podzielić na trzy podstawowe rodzaje: jednostki całodobowe, placówki dzienne (niestacjonarne) oraz instytucje doradcze.

Wśród jednostek całodobowych wyróżnić można:

- domy pomocy społecznej, tj. miejsca opieki całodobowej przeznaczone dla osób w podeszłym wieku, osób niepełnosprawnych fizycznie, niepełnosprawnych intelektualnie (również dzieci) oraz przewlekle somatycznie i psychicznie chorych;
- placówki opiekuńczo – wychowawcze, tj. całodobowe placówki dla dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej lub tych, nad którymi opieka ta sprawowana jest w sposób nieprawidłowy. Istnieje kilka typów placówek opiekuńczo – wychowawczych różniących się spełnianymi przez nie funkcjami: interwencyjne - przyjmujące dzieci w sytuacjach nagłych, kryzysowych; socjalizacyjne - opiekujące się dziećmi, dla których nie znaleziono rodzinnej opieki zastępczej oraz rodzinne - tworzące jedną wielodzietną rodzinę dla dzieci w różnym wieku, zapewniające dzieciom wychowanie w warunkach zbliżonych do domu rodzinnego; a także wielofunkcyjne - łączące różne rodzaje usług w jednej jednostce.

Placówki oferujące pobyt dzienny (niestacjonarny) to przede wszystkim tzw. ośrodki wsparcia. Jest to środowiskowa forma pomocy służąca utrzymaniu osoby w jej naturalnym środowisku. W ośrodkach wsparcia świadczy się pomoc tym, którzy nie wymagają opieki całodobowej, ale ze względu na swoje problemy, czy okresowo trudną sytuację potrzebują wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. Do ośrodków wsparcia zalicza się: środowiskowe domy samopomocy dla osób psychicznie chorych, dzienne domy pomocy dla osób starszych, ośrodki dla bezdomnych, kluby samopomocy i jadłodajnie. W grupie jednostek niestacjonarnych (podobnie jak w grupie placówek całodobowych) należy wymienić także ośrodki przeznaczone dla najmłodszych: placówki opiekuńczo - wychowawcze wsparcia dziennego. Są to placówki opiekuńcze (prowadzone w formie kół zainteresowań, świetlic, klubów, ognisk wychowawczych) pomagające dzieciom w pokonywaniu trudności szkolnych i organizowaniu czasu wolnego

² W powiatach grodzkich (Kraków, Nowy Sącz, Tarnów) zadania powiatowych centrów pomocy rodzinie łącznie z zadaniami ośrodków pomocy społecznej pełnią miejskie ośrodki pomocy społecznej.

oraz specjalistyczne, w których jest realizowany program psychokorekcyjny lub psychoprofilaktyczny, w tym terapia pedagogiczna, psychologiczna, rehabilitacja, resocjalizacja.

Instytucje doradcze oferujące swoje usługi w ramach systemu pomocy społecznej to placówki specjalistycznego poradnictwa (prawnego, rodzinnego i psychologicznego), ośrodki interwencji kryzysowej i ośrodki adopcyjno - opiekuńcze. Rolą ośrodków interwencji kryzysowej jest udzielanie natychmiastowej specjalistycznej pomocy (usług psychologicznych, prawnych i hotelowych dostępnych przez całą dobę) osobom, rodzinom będącym ofiarami przemocy lub znajdującym się w innej sytuacji kryzysowej, tak by zapobiegać utrwalaniu czy pogłębianiu się problemów. Natomiast rolą ośrodków adopcyjno - opiekuńczych jest prowadzenie poradnictwa dla dzieci i rodziców dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo - wychowawczych, a także działalność diagnostyczno - konsultacyjna, której celem jest pozyskiwanie, szkolenie i kwalifikowanie osób zgłaszających gotowość przysposobienia dziecka, pełnienia funkcji rodziny zastępczej czy prowadzenia placówki rodzinnej.

W roku 2008 w województwie małopolskim funkcjonowało 380 placówek prowadzonych przez gminne i powiatowe jednostki pomocy społecznej (o 20 więcej niż w rok wcześniej). Na liczbę tę składają się:

- 143 jednostki opieki całodobowej, w tym: 87 domów pomocy społecznej, 1 rodzinny dom pomocy i 55 placówek opiekuńczo - wychowawczych (stacjonarnych).
- 167 placówek dziennych, a wśród nich: 101 ośrodków wsparcia (w tym: 61 środowiskowych domów samopomocy dla osób chorych psychicznie, 6 dziennych domów pomocy dla osób starszych, 14 ośrodków dla osób bezdomnych, 4 jadłodajnie oraz 16 pozostałych placówek, klasyfikowanych w sprawozdawczości w zbiorczą kategorię „inne”) oraz 66 dziennych placówek opiekuńczo - wychowawczych.
- 30 placówek doradczych, w ramach których funkcjonowało 14 ośrodków interwencji kryzysowej, 6 ośrodków adopcyjno - opiekuńczych i 10 jednostek specjalistycznego poradnictwa.
- 40 mieszkań chronionych, których celem jest przygotowanie pod opieką specjalistów do samodzielnego życia lub zastępowanie pobytu w placówce całodobowej.

W porównaniu z rokiem 2007 liczba jednostek opieki całodobowej nie zmieniła się, poza jednym ich typem. Z 2 rodzinnych domów pomocy (przeznaczonych dla osób wymagających stałej opieki z powodu wieku i prowadzonych jako działalność gospodarcza przez osobę fizyczną w miejscu jej zamieszkania, najczęściej we własnym domu) powstałych w 2007 roku w 2008 r. utrzymała się tylko jedna jednostka.

Jeżeli chodzi o placówki wsparcia dziennego to sytuacja w 2008 r., porównaniu z rokiem 2007, jest bardziej korzystna. W ciągu roku w tej kategorii przybyło 13 placówek. Dotyczy to głównie dziennych placówek opiekuńczo - wychowawczych (o 11 placówek więcej). Należy odnotować także, iż powstały nowe ośrodki wsparcia: 3 dzienne domy pomocy dla osób starszych, 1 ośrodek dla osób bezdomnych oraz 1 jadłodajnia. Jednocześnie zmniejszyła się liczba środowiskowych domów samopomocy dla osób chorych psychicznie (o jedną placówkę) oraz ilość dziennych placówek innego typu (o 2 jednostki).

Liczba placówek doradczych różnego typu nie zmieniła się między 2007 a 2008 rokiem. Należy odnotować także, iż w tym samym czasie przybyło 8 dodatkowych mieszkań chronionych.

Tabela nr 23

Jednostki pomocy społecznej o zasięgu lokalnym i ponad gminnym finansowane z budżetu gmin i powiatów ze środków na pomoc społeczną w latach 2000 – 2008

Rodzaj jednostki	2000	2001	2003	2005	2007	2008
	Liczba jednostek					
domy pomocy społecznej	81	83	90	87	87	87
rodzinne domy pomocy	.*	0	0	0	2	1
domy dla matek	.*	.*	.*	0	0	0
ośrodki wsparcia	77	56	80	93	99	101
jednostki specjalistycznego poradnictwa	5	2	4	8	10	10
mieszkania chronione	4	6	12	24	32	40
ośrodki interwencji kryzysowej	5	4	6	10	14	14
ośrodki adopcyjno - opiekuńcze	6	6	6	7	6	6
placówki opiekuńczo - wychowawcze	101	80	104	105	110	121

*dane niedostępne w sprawozdaniach MPiPS - 03

W roku 1999 sprawozdanie MPiPS-03 I-XII, o które oparta jest analiza publikowane było w formie uniemożliwiającej porównanie danych

Źródło: Opracowanie - „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 2000, 2001, 2003, 2005, 2007 oraz 2008 r.

Należy zauważyć, iż w Małopolsce od 2000³ do 2008 roku infrastruktura socjalna znacznie się wzbogaciła. Przybyło aż 101 jednostek różnego przeznaczenia:

- 36 mieszkań chronionych,
- 24 ośrodki wsparcia,
- 20 placówek opiekuńczo - wychowawczych dla dzieci i młodzieży,
- 9 ośrodków interwencji kryzysowej,
- 6 domów pomocy społecznej,
- 5 jednostek specjalistycznego poradnictwa,
- 1 rodzinny dom pomocy.

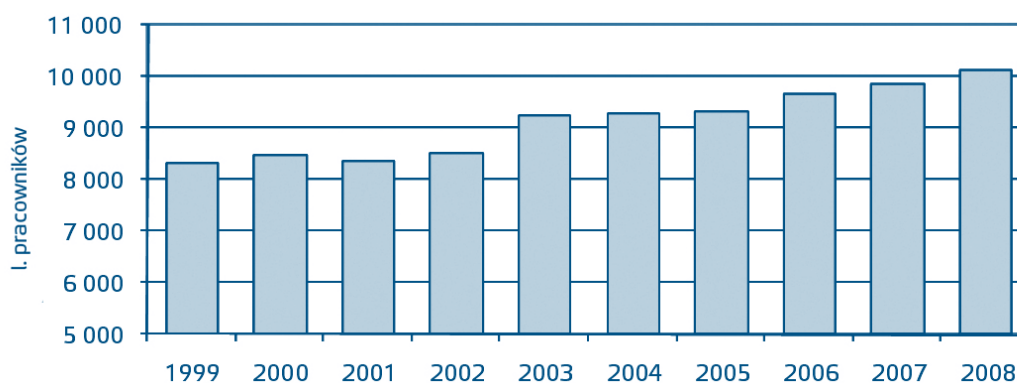
³ W roku 1999 sprawozdanie MPiPS-03 I-XII, o które oparta jest analiza publikowane było w formie uniemożliwiającej porównanie danych.

2. Kadra pomocy społecznej

W sektorze pomocy społecznej w województwie małopolskim wraz z rozwojem infrastruktury socjalnej, a także rozszerzającą się ofertą pomocową i usprawnianiem jakości usług wzrasta poziom zatrudnienia. W 2008 roku w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej Małopolski zatrudnionych było ogółem 10 141 pracowników. W porównaniu z rokiem 2007 nastąpił wzrost zatrudnienia o 267 pracowników. W ciągu ostatnich dziesięciu lat (1999 – 2008) można zaobserwować stałe zwiększanie się zasobów kadrowych w sektorze. Od 1999 r. w małopolskich jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej przybyło 1 829 pracowników.

Wykres nr 23

Liczebność kadry pomocy społecznej

Źródło: Opracowanie - "Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I" na podstawie danych Sprawozdania MPIPS-03 I-XII 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007 r. oraz 2008 r.

W 2008 roku służby wojewody realizujące zadania z zakresu pomocy społecznej liczyły 37 osób (o 2 mniej niż rok wcześniej). Natomiast w Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej w Krakowie, zatrudnionych było w tym samym czasie ogółem 59 osób⁴, w tym na stanowiskach merytorycznych, związanych z realizacją zadań z pomocy społecznej 27 pracowników. W 2008 r. w powiatowych centrach pomocy rodzinie było zatrudnionych 253 pracowników (o 14 więcej niż w roku ubiegłym). Jeżeli chodzi o kadrę ośrodków pomocy społecznej, to w 2008 r. zatrudniano w nich 2 947 pracowników (o 121 więcej niż w 2007 r.), w tym 1 432 pracowników socjalnych (o 95 osób więcej niż w 2007 r.).

Zatrudnienie w omawianych wyżej typach jednostek pomocy społecznej zwiększyło się nie tylko w porównaniu z rokiem 2007. Biorąc pod uwagę ostatnie dziesięciolecie (1999 – 2008) można zauważyć znaczny wzrost liczebności kadr w/w jednostek pomocy społecznej w Małopolsce, choć ich liczba ze względu na zasady funkcjonowania systemu – nie zmienia się. Największy wzrost zatrudnienia w porównaniu do 1999 r. (o 553 pracowników) można zaobserwować w ośrodkach pomocy społecznej. Obsada kadrowa powiatowych centrów pomocy rodzinie zwiększyła się o 124 pracowników. Także w jednostkach regionalnych od 1999 r. znacznie zwiększyły się zasoby kadrowe: o 55 pracowników w ROPS i o 5 pracowników w służbach wojewody.

Jeżeli chodzi o zatrudnienie w jednostkach tworzących pozostałą infrastrukturę socjalną, to:

- w domach pomocy społecznej w 2008 r. zatrudnionych było 5 433 pracowników (o 97 więcej

⁴ Łącznie w roku 2008 w Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej w Krakowie zatrudnionych było 59 osób, przy czym 24 z nich realizowały trzy projekty systemowe w ramach Priorytetu VII Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (PO KL), 5 osób zatrudnionych było w Dziale Polityki Społecznej, 5 – w Dziale Finansowo-Kadrowym, 5 – w Dziale Administracyjno – Gospodarczym, 18 osób w Dziale Koordynacji Systemów Zabezpieczenia Społecznego oraz 2 osoby na stanowiskach zarządczych.

- niż w 2007 roku);
- w ośrodkach adopcyjno – opiekuńczych pracowało w tym samym okresie 28 osób (o 2 osoby więcej niż w 2007 r.);
- w ośrodkach interwencji kryzysowej pracowało łącznie 100 osób (o 14 więcej niż w 2007 r.);
- w ośrodkach wsparcia zatrudnienie w 2008 r. wynosiło 537 pracowników (o 51 więcej niż rok wcześniej);
- w placówkach opiekuńczo – wychowawczych pracowały w 2008 r. 793 osoby (o 19 pracowników mniej niż w 2007 r.);
- placówki specjalistycznego poradnictwa w roku 2008 nie zatrudniały pracowników etatowych.

Porównując rok 2007 i 2008 można zaobserwować, iż zwiększyły się zasoby kadrowe w domach pomocy społecznej, ośrodkach adopcyjno – opiekuńczych, ośrodkach interwencji kryzysowej i ośrodkach wsparcia. Natomiast zmniejszyła się ilość pracowników w placówkach opiekuńczo – wychowawczych.

Biorąc pod uwagę lata 2000 - 2008⁵ należy zauważyć, iż zatrudnienie w małopolskich domach pomocy społecznej zwiększyło się w tym okresie o 888 osób. W ośrodkach wsparcia zatrudniano w 2008 r. o 410 pracowników więcej niż w 2000 r. W okresie 2000 - 2008 r. zmniejszyła się natomiast liczba pracowników zatrudnionych w placówkach opiekuńczo – wychowawczych o 222 z 1 015 do 793.

3. Pracownicy socjalni

Wraz ze wzrostem liczebności kadr pomocy społecznej przybywa także w województwie małopolskim pracowników socjalnych prowadzących pracę socjalną i organizujących znaczącą część zadań określonych w ustawie o pomocy społecznej w gminnych ośrodkach pomocy społecznej. Doceniając rolę jaką pełnią pracownicy socjalni w systemie pomocy społecznej Ustawodawca nałożył na gminy obowiązek zatrudniania tych specjalistów w określonej proporcji do liczby mieszkańców danego terenu. Zgodnie z tym założeniem na 2 000 mieszkańców gminy przypadać powinien przynajmniej jeden pracownik socjalny, przy czym bez względu na wielkość gminy powinna ona zatrudniać ich przynajmniej trzech.

W 2008 roku, chociaż nie wszystkie gminy spełniły opisane wymogi, nastąpiła znacząca poprawa w tym zakresie. W małopolskich ośrodkach pomocy społecznej w 2008 roku zatrudnionych było łącznie 1 432 pracowników socjalnych, o 95 więcej niż w roku 2007, o 151 więcej niż w 2006 r. W latach 1999 – 2008 przybyło ogółem 397 pracowników socjalnych⁶.

Przeciętna dla województwa w zakresie liczby mieszkańców przypadających na statystycznego pracownika socjalnego w 2008 roku wyniosła 2 295. Było to średnio o 157 mieszkańców mniej niż w 2007 r., co powoduje zmniejszanie się istniejącej dysproporcji między stanem faktycznym a ustawowym wymogiem.

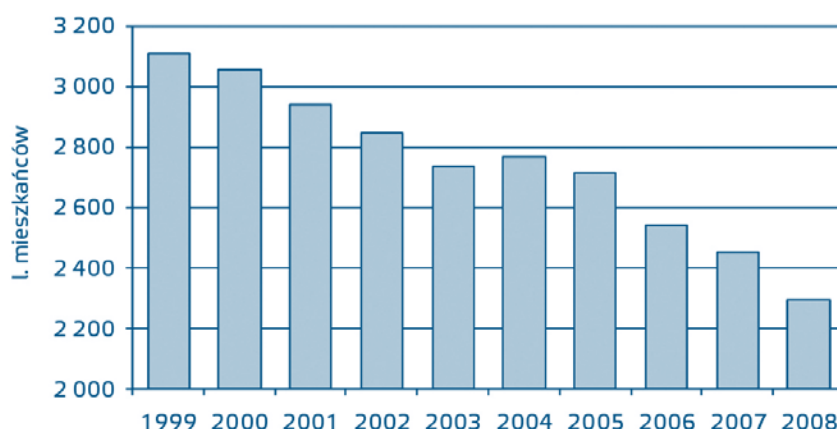
Omawiana proporcja w latach 1999 - 2008 ulegała systematycznej poprawie. Dla porównania w 1999 r. wynosiła ona średnio aż 3 114 mieszkańców gminy na 1 pracownika socjalnego, czyli o 819 więcej niż w 2008 r.

⁵ W roku 1999 sprawozdanie MPiPS-03 I-XII, o które oparta jest analiza publikowane było w formie uniemożliwiającej porównanie danych.

⁶ Jedynym wyjątkiem w stałym wzroście poziomu zatrudnienia pracowników socjalnych w województwie był rok 2004, kiedy to zanotowano minimalny spadek z 1 189 pracowników zatrudnionych w roku 2003 do 1 174 zatrudnionych w roku 2004.

Wykres nr 24

Średnia liczba mieszkańców na 1 pracownika socjalnego w województwie w latach 1999 - 2008

Źródło: Opracowanie - „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie: danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007 r. oraz 2008 r. oraz danych Urzędu Statystycznego w Krakowie - Bank Danych Regionalnych 2008.

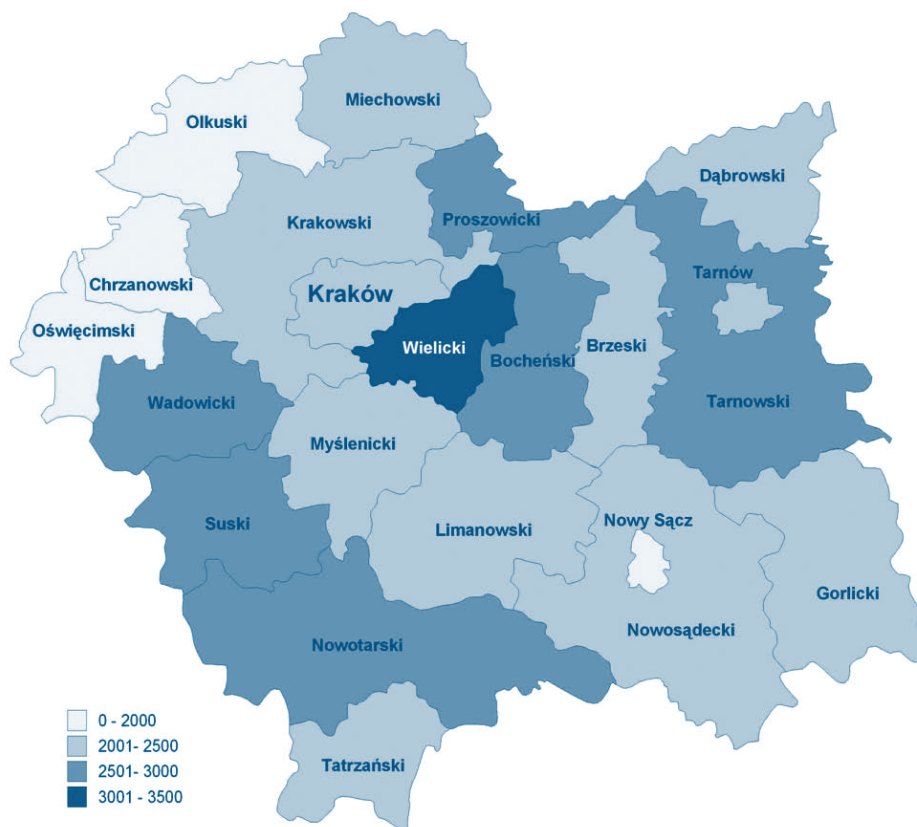
Mimo znaczącej poprawy sytuacji w tym zakresie należy zwrócić uwagę, iż istnieją spore różnice terytorialne w regionie jeżeli chodzi o liczbę pracowników socjalnych zatrudnianych w poszczególnych gminach.

W 2008 roku cztery powiaty spełniały wymóg ustawy dotyczący ilości zatrudnianych pracowników socjalnych w stosunku do liczby mieszkańców: chrzanowski, olkuski i oświęcimski oraz Nowy Sącz. Średnia ilość mieszkańców przypadających na 1 pracownika socjalnego dla powiatu wyniosła na tych terenach od 1 798 do 1 968 (średnia gmin z danego powiatu). Sytuacja w pozostałych powiatach wskazuje, iż wspomniany wymóg ustawy nie jest spełniany. Przy czym stosunkowo korzystną sytuację pod tym względem zanotowano w dwóch miastach na prawach powiatu: Krakowie i Tarnowie oraz w powiatach ziemskich: gorlickim i tatrzańskim. Na wskazanych obszarach liczba mieszkańców przypadających na jednego pracownika socjalnego była większa niż dopuszczalna średnio o od 15 do 180. Najtrudniejszą sytuację w tym zakresie można zaobserwować w gminach powiatu wielickiego (średnio 3 399 mieszkańców gminy na jednego pracownika socjalnego). W pozostałych powiatach zatrudnienie pracowników socjalnych w jednostkach gminnych wynosiło na koniec 2008 roku średnio od 2 332 do 2 791 mieszkańców.

Systematyczny wzrost zatrudnienia wśród małopolskich pracowników socjalnych powoduje, iż w roku 2008 już tylko w jednym powiecie liczba mieszkańców przypadających na jednego pracownika socjalnego wyniosła średnio ponad 3 000, podczas gdy w roku 2007 taka sytuacja dotyczyła czterech powiatów. Należy podkreślić także, iż cztery powiaty spełniają już wymóg ustawy dotyczący ilości zatrudnianych pracowników socjalnych w stosunku do liczby mieszkańców, podczas gdy w 2007 r. można było odnotować taką sytuację w dwóch powiatach.

Mapa nr 9

Średnia liczba mieszkańców na 1 pracownika socjalnego w 2008 roku

Źródło: Opracowanie - „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie: danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 2008 (stan na dzień 31 XII 2008 r.) oraz danych Urzędu Statystycznego w Krakowie - Bank Danych Regionalnych 2008.

4. Korzystający z pomocy społecznej

Od 2004 r. można zauważyć systematyczne zmniejszenie się liczby mieszkańców Małopolski korzystających z pomocy społecznej. W 2008 r. świadczeniami objęto 82 865 małopolskich rodzin, a tym samym 259 926 osób w tych rodzinach (o 36 124 osób mniej niż w 2007 r.). Grupa ta stanowi 7,9%⁷ ogółu mieszkańców regionu. Wskaźnik ten jest mniejszy o 1,1% punktu procentowego niż przed rokiem (gdy wynosił 9,0%).

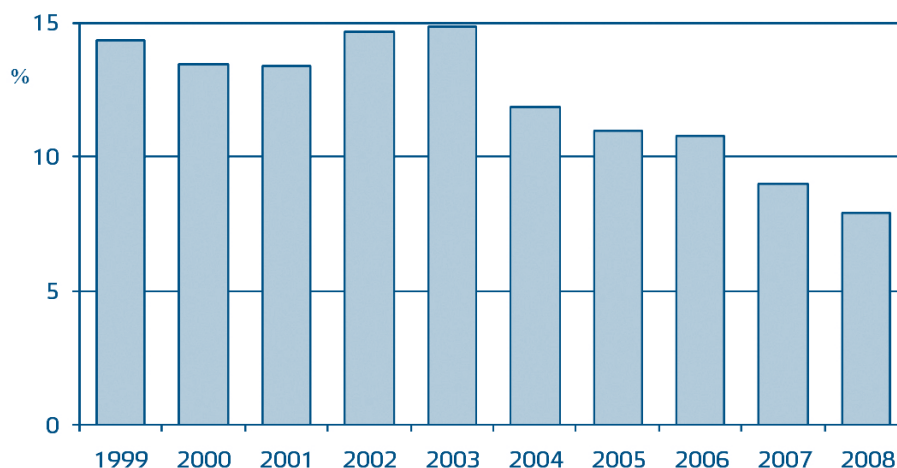
Dla porównania, w roku 2005 ze świadczeń pomocy społecznej skorzystało – 11,0% mieszkańców regionu, a w roku 2004 – 11,9%. Natomiast w 2003 r. wskaźnik ten wynosił 14,9%, w roku 2002 – 14,7%, w roku 2001 – 13,4%, w roku 2000 – 13,5%, a w roku 1999 – 14,4%. Przy czym zaznaczyć należy, iż do roku 2004 katalog świadczeń pomocy społecznej był znacznie szerszy i obejmował formy pomocy, które aktualnie są elementami systemu ubezpieczeń społecznych i tzw. świadczeń rodzinnych.

W stosunku do 2007 roku w 2008 r. świadczenia przyznano o 14 tysiącom osób mniej (spadek ze 157 429 do 143 420 osób).

⁷ odsetek liczby osób w rodzinach świadczeniobiorców w liczbie mieszkańców województwa (rzeczywista liczba osób i rodzin objętych pomocą społeczną)

Wykres nr 25

Udział korzystających z pomocy społecznej w ludności województwa w latach 1999 - 2008

odsetek liczby osób w rodzinach świadczeniobiorców w liczbie mieszkańców województwa (rzeczywista liczba osób i rodzin objętych pomocą społeczną - świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i własnych bez względu na rodzaj, formę, liczbę oraz źródło finansowania).

Źródło: Opracowanie - „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie: danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007 r. i 2008 r. oraz danych Urzędu Statystycznego w Krakowie - Bank Danych Regionalnych 2008.

Jak wykazano powyżej w ostatnich latach stale zmniejsza się liczba świadczeniobiorców. W 2008 roku po raz kolejny liczba rodzin obejmowanych pomocą społeczną uległa spadkowi o nieco ponad 8 tysięcy w porównaniu do roku 2007. Dla porównania, w 2005 r. pomocą objęto 100 763 rodzin (o prawie 18 tysięcy więcej niż w 2008 r.). Natomiast w roku 1999 wsparcie otrzymało 119 821 rodzin (o 37 tysięcy więcej niż w 2008 r.). Liczba członków rodzin objętych pomocą (liczba osób w rodzinach świadczeniobiorców) pomiędzy rokiem 2007 a 2008 zmniejszyła się o ponad 36 tysięcy, a w porównaniu do roku 2005 o prawie 100 tysięcy, natomiast w stosunku do roku 1999 zmalała aż o niemal 204 tysiące osób.

Tabela nr 24

Liczba rodzin i osób objętych pomocą społeczną w latach 1999 – 2008

Lata	Liczba osób, którym przyznano świadczenie	Liczba rodzin		Liczba osób w rodzinach	Liczba mieszkańców województwa	% mieszkańców województwa
		ogółem	w tym: na wsi			
1999	158 177	119 821	b. d	463 795	3 222 525	14,4%
2001	158 060	116 446	65 676	433 831	3 240 928	13,4%
2003	196 172	132 670	75 128	485 794	3 252 949	14,9%
2005	166 852	100 763	53 618	359 866	3 260 201	11,0%
2007	157 429	91 337	49 186	296 050	3 279 036	9,0%
2008	143 420	82 865	44 199	259 926	3 287 136	7,9%

Źródło: Opracowanie - „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie: danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 1999, 2001, 2003, 2005, 2007 r. i 2008 r. oraz danych Urzędu Statystycznego w Krakowie - Bank Danych Regionalnych 2008.

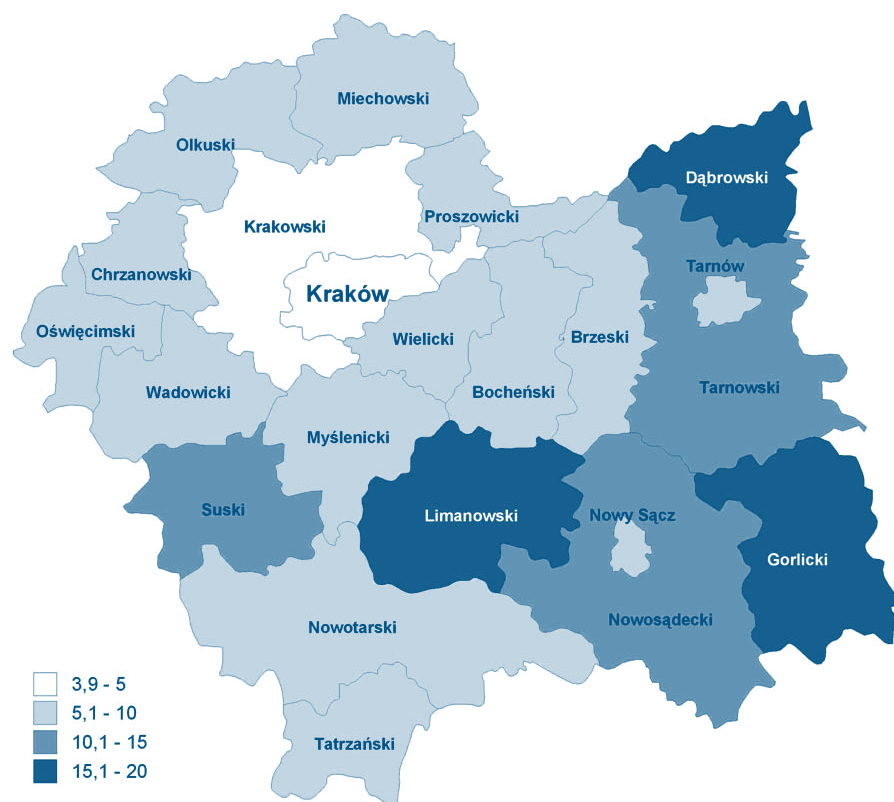
Odsetek mieszkańców Małopolski korzystających ze świadczeń socjalnych w stosunku do wszystkich mieszkańców (7,9%) jest wartością uśrednioną dla regionu. Nie obrazuje to jednak sytuacji w poszczególnych powiatach województwa, ponieważ odsetek klientów pomocy społecznej w niektórych z nich znacznie odbiega od średniej dla województwa, przybierając w jednych wartości niższe, w innych przewyższające przeciętną dla regionu. Najkorzystniejszą sytuację pod tym względem - tak jak i w latach 2006 i 2007 - odnotowano w Krakowie oraz powiecie krakowskim ziemskim. W Krakowie ze świadczeń pomocy społecznej w 2008 roku skorzystało 29 667 osób w rodzinach (o 3 250 mniej niż w 2007 roku), tj. 3,9% wszystkich mieszkańców miasta (w 2007 roku - 4,4%, w 2006 r. - 5,6%). W powiecie krakowskim ziemskim udział klientów pomocy społecznej w ludności powiatu wyniósł 4,8%, tj. o 0,8% mniej niż w 2007 i o 1,6% mniej aniżeli w 2006 r. W tym powiecie ze świadczeń skorzystało w 2008 r. 12 099 osób w rodzinach, co jest wielkością o 1 868 mniejszą niż w 2007 r. Korzystną sytuację odnotowano na koniec 2008 r. również w powiecie wielickim, gdyż odsetek osób w rodzinach klientów pomocy społecznej w populacji mieszkańców powiatu wynosił w tym samym czasie 5,5%, tj. 5 966 osób w rodzinach świadczeniobiorców. Kolejnych 8 powiatów także osiągnęło w 2008 r. korzystniejszy od średniej wojewódzkiej wskaźnik udziału mieszkańców będących klientami pomocy społecznej. Są to powiaty: oświęcimski, wadowicki, olkuski, chrzanowski, nowotarski i tatrzański oraz miasta na prawach powiatu: Nowy Sącz i Tarnów (od 5,6% do 7,5%).

Pozostałych 11 powiatów Małopolski charakteryzowało się w 2008 roku wskaźnikami mniej korzystnymi niż średnia wojewódzka (7,9%). Jednak najtrudniejszą sytuację można było zaobserwować w 2008 r. w powiatach: limanowskim, dąbrowskim i gorlickim. Udział klientów pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców w tych powiatach wynosił ponad 15% (od 15,3 do 15,8%).

Należy zaznaczyć, iż miasto Kraków oraz powiaty: krakowski i wielicki charakteryzował najniższy wskaźnik udziału klientów pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców także w poprzednich latach. W 2007 roku wynosił on od 4,4% do 6,4%, a w 2006: 5,6% - 7,6%. Z kolei powiaty: limanowski, dąbrowski, gorlicki oraz nowosądecki cechowała najmniej korzystna sytuacja pod względem odsetka osób korzystających z pomocy społecznej, podobnie jak w 2007 i 2006 roku. Jednocześnie warto podkreślić, że procentowy udział osób w rodzinach świadczeniobiorców w stosunku do liczby mieszkańców w tych powiatach w roku 2006 wynosił od 18,6% do 20,5%, zaś w 2007 roku był już niższy i oscylował w granicach 16,6% - 17,7%, w 2008 roku: od 15,0% do 15,8%.

Mapa nr 10

Korzystający z pomocy społecznej w odsetkach mieszkańców w 2008 roku

odsetek liczby osób w rodzinach świadczeniobiorców w liczbie ludności danego powiatu (rzeczywista liczba osób i rodzin objętych pomocą społeczną, świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i własnych bez względu na rodzaj, formę, liczbę oraz źródło finansowania).

Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie: danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 2008 (stan na dzień 31 XII 2008 r.) oraz danych Urzędu Statystycznego w Krakowie - Bank Danych Regionalnych 2008.

Mapa problemów społecznych, sporządzona na bazie danych określających odsetek mieszkańców pobierających świadczenia z pomocy społecznej w danym powiecie nadal w znacznym stopniu pokrywa się z terytorialnym zróżnicowaniem stopy bezrobocia w Małopolsce. Najniższą stopą bezrobocia charakteryzowało się w 2008 r. miasto Kraków (2,8%), w którym na koniec 2008 r. był także najkorzystniejszy wskaźnik udziału korzystających ze świadczeń socjalnych w stosunku do mieszkańców miasta. Natomiast powiaty o najwyższej stopie bezrobocia to: dąbrowski (16,6%), limanowski (15,6%), nowosądecki (14,3%) oraz gorlicki (13,6%). Jak widać, szczególnie w przypadku powiatów o najmniej korzystnych wskaźnikach, wysoka stopa bezrobocia pokrywa się z dużym odsetkiem klientów pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności powiatu.

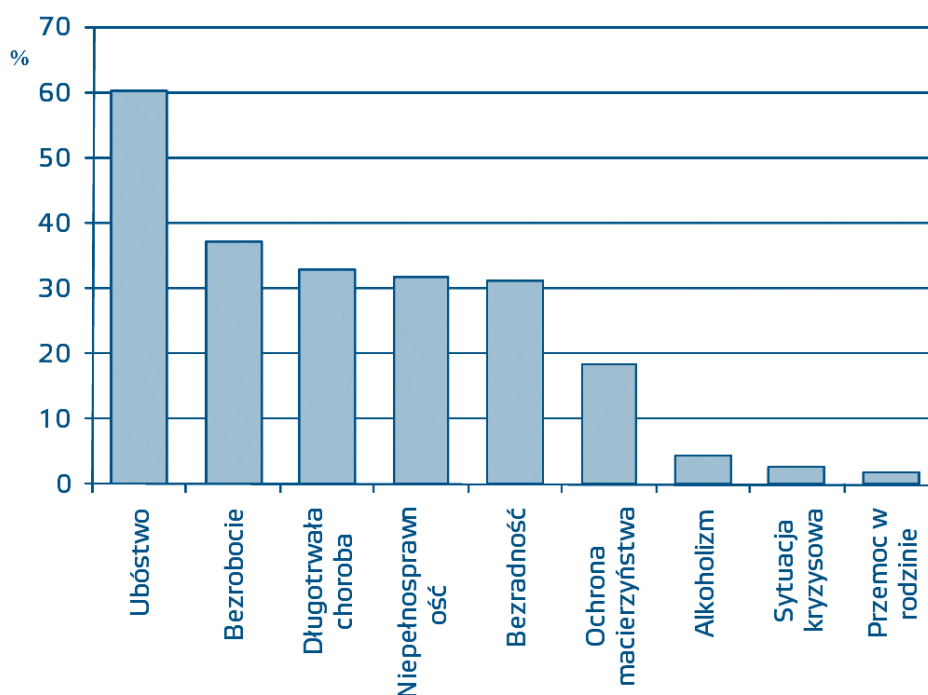
W 2008 roku największą grupę rodzin korzystających z pomocy społecznej, podobnie jak w poprzednich latach, stanowiły rodziny z dziećmi (45%). Udział procentowy tej grupy rodzin w populacji korzystającej z pomocy z roku na rok jednak maleje. W 2005 roku rodziny z dziećmi stanowiły 55% ogółu korzystających z pomocy społecznej, w 2006 roku – 53%, a w 2007 roku 47,7%. Między 2007 i 2008 rokiem liczna rodzin z dziećmi wśród klientów pomocy społecznej zmniejszyła się o nieco ponad 7 tysięcy, a od 2006 r. o ponad 22,5 ty-

siąca. W grupie rodzin z dziećmi, które skorzystały ze świadczeń w 2008 roku 42,5% to rodziny wielodzietne (o 0,2% mniej niż w 2007 r.), a 29% rodziny niepełne (o 1,7% więcej niż w roku ubiegłym). Natomiast rodziny emerytów i rencistów w roku 2008 stanowiły 25% ogółu rodzin korzystających z pomocy społecznej i jest to o 1% więcej niż w 2007 roku.

Mimo, iż przyczyn udzielania pomocy społecznej jest bardzo wiele można wyróżnić problemy, które w ciągu ostatnich lat są dominujące, a wśród nich: ubóstwo (60,4% ogółu klientów pomocy społecznej), bezrobocie (37,1%), długotrwałą chorobę (32,8%), niepełnosprawność (31,7%), bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (31,1%). Znacznie rzadziej (od 18,2% do 1,6%) powodem przyznania pomocy były sytuacje związane z ochroną macierzyństwa, alkoholizmem i przemocą w rodzinie. Wśród najrzadziej pojawiających się w roku 2008 powodów przyznawania pomocy znajdują się, podobnie jak w ubiegłych latach, sytuacje związane z: zdarzeniami losowymi, bezdomnością, trudnościami po opuszczeniu więzienia, a także sierectwem i narkomanią – od 0,7% do 0,1% ogółu klientów pomocy społecznej w regionie.

Wykres nr 26

Główne przyczyny korzystania z pomocy społecznej w 2008 r.

odsetek klientów pomocy społecznej korzystających ze wsparcia z danej przyczyny w ogólnej liczbie klientów (l. osób w rodzinach świadczeniobiorców). Podane wartości nie sumują się ponieważ sytuację wielu osób charakteryzuje występowanie kilku problemów jednocześnie.

Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 2008 r. (stan na dzień 31 XII 2008 r.)

Analizując przyczyny udzielania pomocy społecznej można zauważyć w 2008 r. dość duży spadek udzielania pomocy z tytułu bezrobocia (w porównaniu z rokiem 2007 o 5%, a w stosunku do roku 2006 o 11,1%). Należy zaznaczyć, iż w poprzednich latach (1999 - 2005) stale wzrastał procentowy udział osób bezrobotnych w ogólnej liczbie klientów pomocy społecznej.

Zmniejszyła się również w 2008 r. w stosunku do roku 2007 ilość klientów pomocy społecznej, którym udzielono pomocy z powodu ubóstwa. Natomiast zwiększył się w tym samym okresie (i to aż dwukrotnie) odsetek osób, którym przyznano świadczenia z tytułu potrzeby ochrony macierzyństwa (z 8,5% do 17%). Tendencja wzrostowa dotyczy także przyznawania świadczeń z powodu długotrwałej choroby (wzrost o 4,7%) oraz niepełnosprawności (wzrost o 2,6%).

Świadczenia finansowe są bardzo ważną formą pomocy. Jednak system pomocy społecznej obok takiego wsparcia oferuje równocześnie specjalistyczne poradnictwo, czy opiekę w różnego typu placówkach.

Jednym z ważniejszych obszarów działania pomocy społecznej jest także praca socjalna, świadczona na rzecz poprawy funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym bez względu na osiągnięty dochód. Jest ona prowadzona w celu pomocy w osobistym i społecznym usamodzielnianiu się. W roku 2008 małopolskie ośrodki pomocy społecznej objęły pracą socjalną⁸ 21 886 rodzin (o 72 rodziny więcej niż w roku ubiegłym). Łącznie tym rodzajem pomocy objęto 55 009 osób w rodzinach i jest to wskaźnik niższy (w przeciwieństwie do liczby rodzin) o 4 274 niż w roku poprzednim. Może to świadczyć o udzielaniu pomocy większej liczbie osób samotnych, czy rodzin z mniejszą ilością dzieci.

Kolejnym obszarem działania systemu pomocy społecznej jest prowadzenie placówek pomocowych różnego typu. W roku 2008 z oferty małopolskich placówek skorzystało 44 599 mieszkańców (o prawie 1,5 tysiąca mniej niż w roku 2007).

Tabela nr 25

Jednostki pomocy społecznej o zasięgu lokalnym i ponad gminnym finansowane z budżetu gmin i powiatów ze środków na pomoc społeczną w roku 2008

Rodzaj jednostki	Liczba jednostek	Liczba miejsc*	Liczba korzystających**
domy pomocy społecznej	87	7 518	8 179
rodzinne domy pomocy	1	4	4
domy dla matek	0	0	0
ośrodki wsparcia	101	5 130	5 991
jednostki specjalistycznego poradnictwa	10	X	4 375
mieszkania chronione	40	146	105
ośrodki interwencji kryzysowej	14	162	9 900
ośrodki adopcyjno - opiekuńcze	6	X	5 288
placówki opiekuńczo - wychowawcze	121	4 285	6 617

*wg statutu

** rzeczywista liczba osób korzystających z miejsc lub porad.

Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPIPS-03 I-XII 2008 r. (stan na dzień 31 XII 2008 r.).

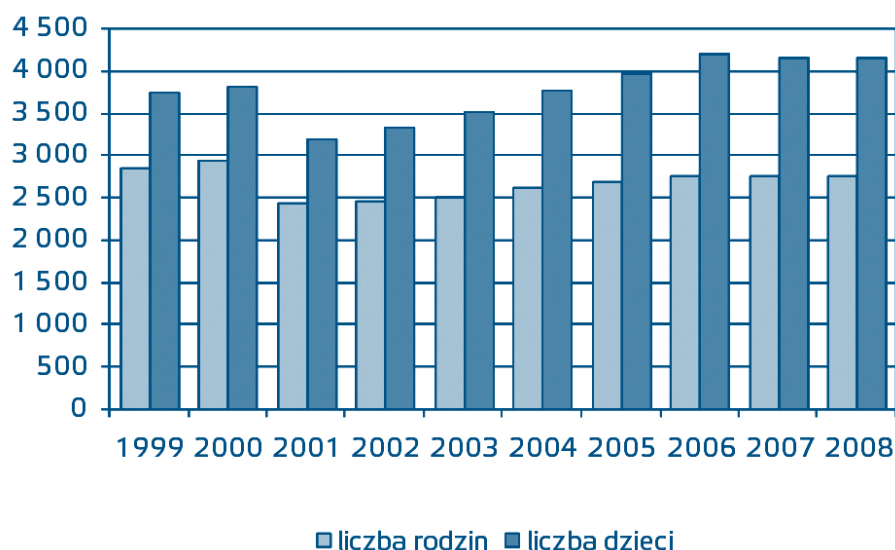
W domach pomocy społecznej, placówkach opiekuńczo – wychowawczych oraz rodzinach zastępczych w 2008 roku przebywało łącznie 14 309 dzieci i osób dorosłych

⁸ Pomoc udzielona wyłącznie w postaci pracy socjalnej.

(liczba ta jest generalnie porównywalna z poprzednim rokiem), natomiast w domach pomocy społecznej przebywało 8 179 osób w podeszłym wieku, przewlekle psychicznie chorych, dorosłych i dzieci niepełnosprawnych intelektualnie (w 2007 r. – 8 174). W stacjonarnych placówkach opiekuńczo – wychowawczych przebywało 1 990 dzieci (o 48 mniej niż przed rokiem). Natomiast w 2 737 funkcjonujących rodzin zastępczych wychowywało się 4 140 dzieci (o 13 mniej niż 2007 r.).

Wykres nr 27

Liczba rodzin zastępczych i dzieci w rodzinach zastępczych w latach 1999 – 2008

Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007 r. oraz 2008 r.

Ośrodki wsparcia (m.in. środowiskowe domy samopomocy dla osób psychicznie chorych, dzienne domy pomocy dla osób starszych, ośrodki dla osób bezdomnych, jadłodajnie) objęły pomocą łącznie 5 991 ludzi dorosłych (o 164 mniej niż w 2007 roku). Natomiast z zajęć organizowanych przez placówki opiekuńczo - wychowawcze o charakterze dziennym przeznaczonych dla dzieci i młodzieży skorzystało w 2008 roku 4 627 dzieci (o 430 więcej niż rok wcześniej). Placówki tego typu (są wśród nich świetlice, ogniska i kluby) zapewniają dzienną opiekę i wychowanie, a także wspierają działania rodziców w sprawowaniu opieki, zapobiegają demoralizacji.

Jednostki specjalistycznego poradnictwa objęły swym oddziaływaniem 4 375 osób (o 359 klientów więcej niż w 2007 r.). Z usług małopolskich ośrodków interwencji kryzysowej w 2008 r. skorzystało 9 900 mieszkańców Małopolski. Jest to o 1 830 osób mniej niż w 2007 r. Jednocześnie ośrodki adopcyjno – opiekuńcze udzieliły wsparcia 5 288 osobom i jest to także mniej niż w poprzednim roku (o 222 osoby). Jednostki o charakterze specjalistycznego doradztwa objęły w 2008 roku łącznie 19 563 osób. Jest to o 1 693 mniej niż rok wcześniej.

5. Finansowanie pomocy społecznej

Jednym z podstawowych instrumentów pomocy społecznej pozwalającym zabezpieczać interesy osób potrzebujących, obok wsparcia opisanego w poprzednich rozdziałach, jest pomoc finansowa. Ustawa o pomocy społecznej dzieli zadania głównych jednostek pomocowych -

gminnych ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie na własne i zlecone przez administrację rządową. Ten sam podział klasyfikuje świadczenia wypłacane przez gminy i powiaty.

Małopolskie gminy w 2008 roku realizując ustawowe zadania z obszaru pomocy społecznej (własne i zlecone) wydatkowały na świadczenia w sumie 178 773 012 złotych, o 2 378 394 zł więcej niż w roku ubiegłym.

W ramach zadań własnych gminy realizują m.in. przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych oraz okresowych. Pierwsze przyznawane są głównie na pokrycie kosztów powstałych w wyniku zdarzenia losowego, a także by sfinansować wydatki na świadczenia zdrowotne dla osób bezdomnych oraz innych nie posiadających dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia. Drugie zaś przyznawane są osobom posiadającym dochody, które nie przekraczają progu uprawniającego do korzystania z pomocy społecznej w przypadku długotrwałej choroby, niepełnosprawności lub bezrobotnym. Do zadań własnych gminy należy także zapewnianie posiłku (zwłaszcza dzieciom), udzielanie schronienia oraz organizowanie usług opiekuńczych, w tym świadczenie usług o charakterze specjalistycznym. Usługi opiekuńcze polegają na wsparciu mieszkańców, którzy z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymagają pomocy w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, pielęgnacji, organizowania kontaktów z otoczeniem, a są jej pozbawieni. Specyficzny rodzaj takich usług to usługi specjalistyczne, dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia czy typu niepełnosprawności, świadczone przez osoby z odpowiednim przygotowaniem zawodowym.

W 2008 roku w małopolskich gminach na realizację świadczeń będących zadaniami własnymi wydatkowano 131 421 310 złotych, w tym 27 045 558 zł stanowiła dotacja celowa z budżetu państwa na pokrycie części wydatków związanych z zasiłkami okresowymi. Dla porównania w roku 2007 dotacja ta była mniejsza o 4 429 243.

Tabela nr 26

Świadczenia udzielone w latach 2000 – 2008 – zadania własne gmin

Lata	Liczba osób, którym przyznano świadczenia	Kwota świadczeń w złotych	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Średnie roczne świadczenie w złotych
2000	120 672	60 265 071	77 429	303 038	198,9
2001	122 382	63 930 868	83 503	327 999	194,9
2003	154 852	76 179 379	95 311	372 233	204,7
2005	158 494	108 125 582	92 847	344 990	313,4
2007	146 512	127 828 520	87 397	284 871	448,7
2008	133 248	131 421 310	74 616	243 026	540,8

W roku 1999 sprawozdanie MPiPS-03 I-XII, o które oparta jest analiza publikowane było w formie uniemożliwiającej porównanie danych

Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 2000, 2001, 2003, 2005, 2007 r. oraz 2008 r.

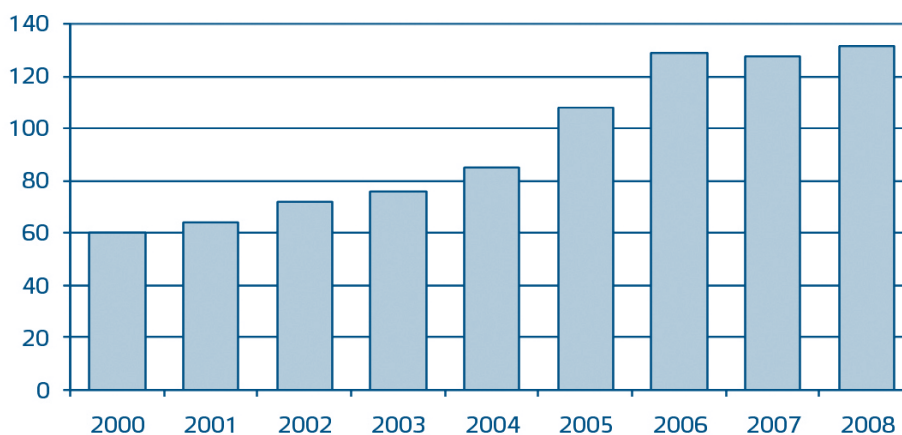
Analizując ostatnie lata zwraca uwagę systematyczny wzrost środków finansowych, jakie gminy przeznaczają na świadczenia w ramach realizacji zadań własnych w zakresie pomocy społecznej. O ile w 2000 roku kwota świadczeń wypłaconych wyniosła 60 265 071 zł, to w 2001 r.

była wyższa o ponad 3,7 mln złotych. W 2003 roku na ten cel wydano blisko 16 mln zł więcej niż w 2000 r., a w 2005 roku – niemal 48 mln zł więcej. Natomiast w roku 2008 suma środków finansowych przeznaczonych na realizację zadań własnych gmin była większa niż w 2000 r. aż o ponad 71 mln zł, a w stosunku do roku 2007 – wyższa o 3,6 mln zł.

W związku ze wzrostem nakładów finansowych gmin na zadania własne można zaobserwować ciągły wzrost średniej rocznej wartości wypłaconego świadczenia, w przeliczeniu na 1 członka rodziny objętej pomocą – z niespełna 199 złotych w roku 2000 i blisko 205 złotych w 2003 roku, po 313 złotych w roku 2005 i prawie 449 zł w roku 2007. Natomiast w 2008 roku wskaźnik ten osiągnął wartość nieco ponad 540 zł i był wyższy o 92 zł niż w 2007 r., a w stosunku do roku 2003 różnica ta wynosiła 336 zł, zaś od 2000 r. kwota ta zwiększyła się o prawie 342 zł.

Wykres nr 28

Środki finansowe na zadania własne gmin z zakresu pomocy społecznej w latach 2000 – 2008

W roku 1999 sprawozdanie MPiPS-03 I-XII, o które oparta jest analiza publikowane było w formie uniemożliwiającej porównanie danych

Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 2000, 2001, 2003, 2005, 2007 r. oraz 2008 r.

Innym rodzajem świadczeń realizowanych przez gminy są świadczenia z zakresu zadań zleczonych tym jednostkom przez administrację rządową. Należą do nich przede wszystkim zasiłki stałe dla osób całkowicie niezdolnych do pracy z powodu wieku lub inwalidztwa, o odpowiednio niskich dochodach oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób chorujących psychicznie. Do zadań zleczonych gminom należy także wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową lub ekologiczną.

W 2008 roku gminy łącznie wydały na zadania zlecone 47 351 702 zł, o ponad 1,2 mln mniej niż w roku 2007 i o ponad 16,5 mln zł mniej niż w 2006 r. Spadek wysokości środków finansowych przeznaczanych na zadania zlecone pomiędzy rokiem 2006 a 2007 wynika głównie z wypłaty zasiłków na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową w 2006 r., kiedy wypłacono blisko 20 tysięcy takich zasiłków (głównie dla małopolskich rolników, którzy utracili zbiory z powodu suszy mającej miejsce w naszym województwie).

Tabela nr 27**Świadczenia udzielone w latach 2000 – 2008 – zadania zlecone gminom**

Lata	Liczba osób, którym przyznano świadczenia	Kwota świadczeń w złotych	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Średnie roczne świadczenie w złotych
2000	63 209	132 873 240	61 680	234 468	566,7
2001	51 882	141 250 499	50 647	178 755	790,2
2003	56 973	141 172 499	55 296	193 832	728,3
2005	12 794	39 494 881	12 644	23 844	1 656,4
2007	14 422	48 566 098	14 234	25 135	1 932,2
2008	13 861	47 351 702	13 687	21 801	2 172,0

W roku 1999 sprawozdanie MPIPS-03 I-XII, o które oparta jest analiza publikowane było w formie uniemożliwiającej porównanie danych

Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPIPS-03 I-XII 2000, 2001, 2003, 2005, 2007 oraz 2008 r.

Średnie roczne świadczenie z zakresu zadań zleconych, w przeliczeniu na 1 członka rodziny objętej pomocą w 2008 roku wyniosło 2 172 zł. Jest to kwota większa niż w 2007 o blisko 240 zł. Należy zwrócić uwagę, iż z roku na rok wskaźnik ten jest wyższy (z wyjątkiem roku 2006). Liczba osób, którym świadczenia przyznano w 2008 r. wyniosła 13 861 i była mniejsza o 561 osób niż w 2007 r.

Analizując sytuację w zakresie świadczeń wypłacanych w ramach zadań zleconych gminom przez administrację rządową należy zwrócić uwagę, iż znaczący jest tu rok 2004, kiedy nastąpiło przeniesienie niektórych rodzajów świadczeń do innych systemów zabezpieczenia społecznego. Wraz ze zmianami w ustawie o pomocy społecznej ze zbioru zadań zleconych gminom (a także z zadań pomocy społecznej w ogóle) wyłączono takie świadczenia jak: renty socjalne dla osób niepełnosprawnych od dzieciństwa, które w roku 2003 miały ponad 53% udział w środkach wydatkowanych przez gminy na zadania zlecone - łączna suma wydatków na wypłatę rent socjalnych wyniosła wtedy 75 196 tys. zł. Ponadto do systemu świadczeń rodzinnych przeniesiono zasiłki macierzyńskie, rodzinne i pielęgnacyjne, na które w roku 2003 w województwie małopolskim przeznaczono blisko 22 000 tys. złotych. W związku z tym po roku 2004 nastąpił znaczny spadek liczby rodzin (i osób) obejmowanych tego rodzaju świadczeniami, w porównaniu do poprzedniego okresu.

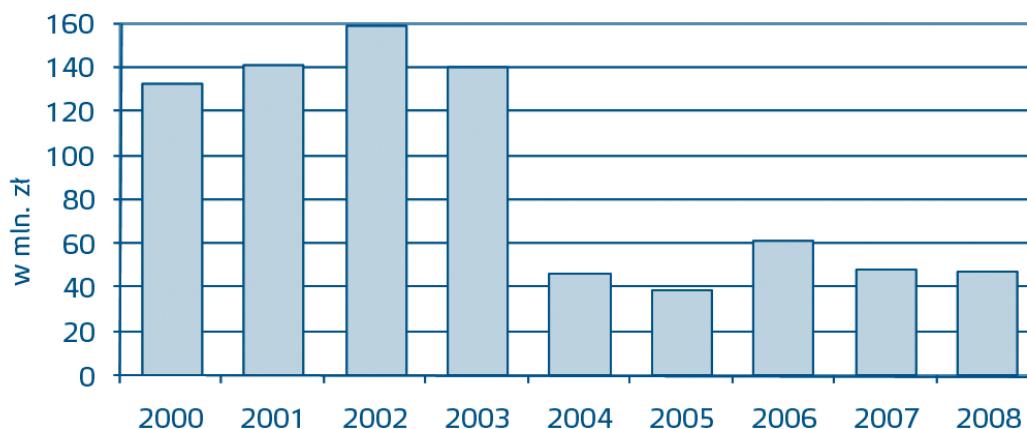
Także powiaty są zobowiązane wypłacać świadczenia z zakresu zadań własnych i zleconych przez administrację rządową. W obszarze zadań własnych powiaty realizują świadczenia związane z: pomocą mającą na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem osób opuszczających różnego typu placówki oraz realizacją świadczeń dla rodzin zastępczych funkcjonujących na danym terenie. Natomiast zadaniem zlecanym powiatom przez administrację rządową jest pomoc dla uchodźców przeznaczana na: utrzymanie, naukę języka polskiego, poradnictwo.

W 2008 r., podobnie jak w latach ubiegłych, na świadczenia pieniężne wspierające uchodźców nie wydatkowano w Małopolsce żadnych środków.

Wykres nr 29

Środki finansowe na zadania z zakresu pomocy społecznej zlecone gminom w latach 2000 – 2008

W roku 1999 sprawozdanie MPiPS-03 I-XII, o które oparta jest analiza publikowane było w formie uniemożliwiającej porównanie danych

Źródło: Opracowanie – „Małopolskiego Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007 r. oraz 2008 r.

Tabela nr 28

Świadczenia udzielone w 2008 roku - zadania własne powiatów

Rodzaj jednostki	Kwota świadczeń w zł
rodziny zastępcze	6 189 542
placówki opiekuńczo - wychowawcze typu rodzinnego i socjalizacyjnego	2 306 491
młodzieżowe ośrodki wychowawcze	557 096
zakłady poprawcze	129 884
specjalne ośrodki szkolno - wychowawcze	33 230
domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie	5 929
domy dla matek z małymi dziećmi i kobiet w ciąży	0
schroniska dla nieletnich	0
zakłady karne	0
Razem	9 222 172

pomoc mająca na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem osób opuszczających niektóre typy placówek

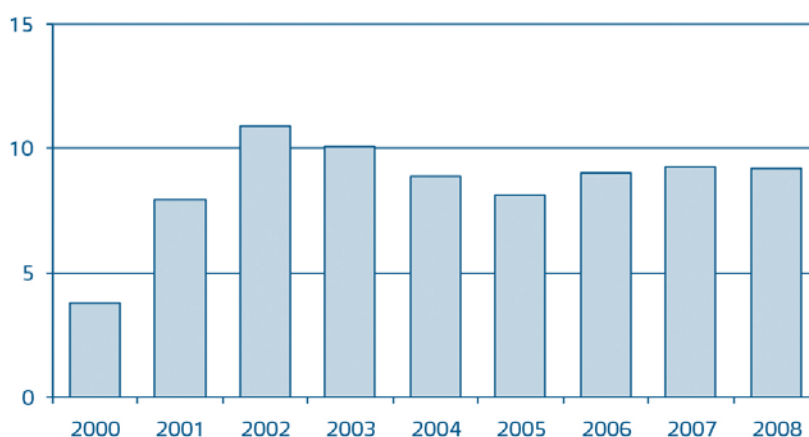
Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 2008 r. (stan na dzień 31 XII 2008 r.)

W zakresie zadań własnych powiatów można zaobserwować coroczny wzrost kwoty środków przeznaczanych na ich realizację. Na świadczenia mające na celu życiowe usamodzielnienie

nie i integrację ze środowiskiem osób opuszczających placówki małopolskie powiaty w 2008 roku przeznaczyły łącznie kwotę 9 222 172 zł. Było to mniej niż w 2007 roku o nieco ponad 57 tysięcy zł, natomiast więcej o 176 tysięcy zł w porównaniu z 2006 r. Środki finansowe przeznaczano głównie na usamodzielnienie i kontynuowanie nauki. Dodatkowo świadczenia pieniężne wydatkowane zostały na uzyskanie odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniach chronionych oraz na zagospodarowanie w formie rzeczowej. Wsparcie to dotyczyło podobnie jak w roku ubiegłym: młodzieży opuszczającej rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo-wychowawcze, młodzieżowe ośrodki wychowawcze, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno – wychowawcze, domy pomocy dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie.

Wykres nr 30

Środki finansowe na życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem opuszczających niektóre typy placówek w latach 2000 – 2008

W roku 1999 sprawozdanie MPiPS-03 I-XII, o które oparta jest analiza publikowane było w formie uniemożliwiającej porównanie danych

Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007 r. oraz 2008 r.

W 2008 roku w województwie małopolskim funkcjonowało 2 737 rodzin zastępczych (o 6 mniej w stosunku do 2007 roku). Tendencja spadkowa dotyczy również liczby dzieci przebywających w rodzinach zastępczych. W roku 2008 w rodzinach tych przebywało 4 140 dzieci. W porównaniu z 2007 r. liczba podopiecznych zmalała o 13 dzieci.

Jednak w latach 2001 - 2008 ogólna liczba rodzin zastępczych w regionie wzrosła dość znacznie. Powstało w tym okresie 321 rodzin zastępczych. W tym samym czasie liczba dzieci, nad którymi sprawują one opiekę i wychowanie zwiększyła się o 962.

Spadek ilości rodzin zastępczych, który zaobserwować można w dokumentacji sprawozdawczej na przełomie lat 2000 i 2001 tłumaczyć należy trwającą w tym czasie reformą systemu opieki nad dzieckiem i rodziną i związaną z nią zmianą sposobu organizowania rodzinnej opieki zastępczej. Spadek liczby rodzin zastępczych w tym okresie może mieć także związek z wejściem w fazę usamodzielnienia młodzieży urodzonej w okresie wyżu demograficznego lat 80-tych. W latach 2001-2006 systematycznie wzrastała liczba rodzin zastępczych funkcjonujących w regionie, wzrastała też ilość dzieci umieszczonych w tych rodzinach.

Mimo nieznacznego spadku liczby rodzin zastępczych i dzieci przebywających w tych rodzinach kwota świadczeń przeznaczona dla tych rodzin była w 2008 roku wyższa o prawie 67

tysiący zł niż w roku 2007 i o 9 mln zł większa niż w 2000 roku⁹. Łącznie na ten cel przeznaczono w 2008 r. 32 107 155 zł.

Tabela nr 29

Świadczenia udzielone w latach 2000 – 2008 – zadania własne powiatów
c.d.

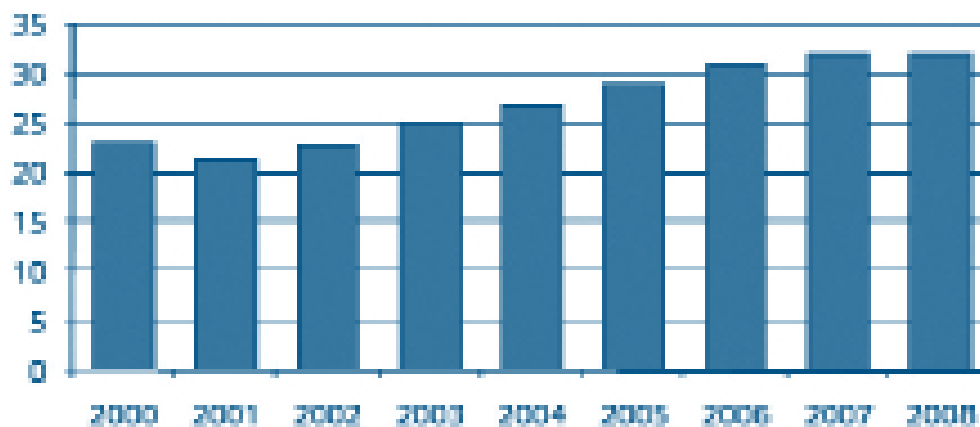
Rodziny zastępcze Lata	Liczba osób którym przyznano świadczenia	Kwota świadczeń w złotych	Liczba rodzin zastępczych	Liczba dzieci w rodzinach zastępczych
2000	3 795	23 096 214	2 933	3 795
2001	3 198	21 286 397	2 416	3 178
2003	3 548	24 975 155	2 506	3 499
2005	4 054	28 893 565	2 677	3 972
2007	4 263	32 040 157	2 743	4 153
2008	4 274	32 107 155	2 737	4 140

W roku 1999 sprawozdanie MPiPS-03 I-XII, o które oparta jest analiza publikowane było w formie uniemożliwiającej porównanie danych

Źródło: Opracowanie: „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 2000, 2001, 2003, 2005, 2007 oraz 2008 r.

Wykres nr 31

Środki finansowe na świadczenia dla rodzin zastępczych w latach 2000 – 2008

W roku 1999 sprawozdanie MPiPS-03 I-XII, o które oparta jest analiza publikowane było w formie uniemożliwiającej porównanie danych

Źródło: Opracowanie - „Małopolskiego Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007 r. oraz 2008 r.

⁹ *W roku 1999 sprawozdanie MPiPS-03 I-XII, o które oparta jest analiza publikowane było w formie uniemożliwiającej porównanie danych*

IV. Oświata i wychowanie

Oprac. Agnieszka Proniewicz, Katarzyna Korzeń, Barbara Kaczyńska, Agnieszka Szpilska, Jerzy Pyrdoł, Bartłomiej Robak

Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego zakłada, że aktywne i wykształcone społeczeństwo jest jednym z podstawowych czynników trwałego rozwoju społecznego i gospodarczego Małopolski. Proces kształcenia dzieci i młodzieży, a także dorosłych zmierza do przygotowania mieszkańców województwa do zmieniającego się otoczenia oraz potrzeb rynku pracy i gospodarki. Osiągnięcie tego celu jest możliwe poprzez podniesienie poziomu nauczania oraz zapewnienie przez system edukacji wszechstronnego rozwoju uczniów i dorosłych, upowszechnienie dostępu do informacji, wykorzystywanie najnowszych zdobyczy naukowych oraz technologii informacyjnych. Podejmowane działania mają wpływ na wyniki egzaminów zewnętrznych osiąganych przez małopolskich uczniów, które utrzymują się od kilku lat wśród najwyższych w skali kraju.

W związku ze zmianami demograficznymi w Polsce i naszym regionie, od kilku lat systematycznie zmniejsza się liczba dzieci i młodzieży uczęszczającej do szkół, natomiast pojawia się zwiększone zapotrzebowanie na kształcenie ustawiczne.

1. Finansowanie oświaty

Oświata, z wyłączeniem szkół artystycznych, finansowana jest przez jednostki samorządu terytorialnego. Głównym źródłem finansowania oświaty jest dla gmin, powiatów i województwa tzw. część oświatowa subwencji ogólnej oraz dotacje z budżetu państwa. Wielkość subwencji i dotacji jest jednak niewystarczająca w stosunku do zadań oświatowych realizowanych przez samorządy. Powstała w ten sposób różnica, pomiędzy wielkością subwencji a wydatkami, pokrywana jest przez samorządy z dochodów własnych. Powyższa sytuacja utrzymuje się nieprzerwanie od rozpoczęcia procesu reformowania oświaty, stając się powoli trwałym elementem systemu finansowania edukacji. W roku 2008 wysokość subwencji oświatowej przekazana jednostkom samorządu terytorialnego wyniosła 3 001,4 mln zł. Z kolei wydatki samorządów na oświatę ukształtowały się na poziomie 3 674,9 mln zł. Różnica pokrywana przez samorządy wyniosła 673,5 mln zł. Analiza wydatków na oświatę w latach 1999 – 2008 wskazuje na systematyczny wzrost środków finansowych przeznaczanych przez samorządy na zadania edukacyjne. W mijającym roku przeznaczono na oświatę o 222,7 mln zł więcej, niż rok wcześniej. Na ten znaczący wzrost w dużej mierze miały wpływ wydatki gmin większe o 124,9 mln zł. Podobnie jak w latach ubiegłych więcej środków przeznaczono na sfinansowanie wynagrodzeń nauczycieli. Nie bez znaczenia była również zwiększająca się liczba inwestycji modernizujących bazę dydaktyczną. W roku 2008 jednostki samorządu terytorialnego przeznaczyły na inwestycje oświatowe 242,9 mln zł o około 1 % więcej niż w roku ubiegłym.

Tabela nr 30

Dochody jednostek samorządu terytorialnego na zadania oświatowe

Część oświatowa subwencji ogólnej i dotacje	Ogółem	Gminy	Powiaty	Miasta na prawach powiatu	Województwo
<i>w mln zł</i>					
1999	1 428,6	773,0	239,0	386,9	29,7
2001	1 962,9	959,5	389,2	576,1	38,1
2003	2 192,8	1 174,9	401,3	582,5	34,1
2004	2 280,0	1 203,6	431,1	610,3	35,0
2005	2 464,5	1 268,3	466,5	680,6	49,1
2006	2 560,1	1 320,2	489,7	696,4	53,8
2007	2 741,5	1 425,3	527,4	738,2	50,0
2008	3 001,4	1 568,5	573,3	810,5	49,1

Źródło: Ministerstwo Finansów

Tabela nr 31

Wydatki jednostek samorządu terytorialnego na zadania oświatowe finansowane z subwencji i dochodów własnych

Oświata i wychowanie	Ogółem	Gminy	Powiaty	Miasta na prawach powiatu	Województwo
<i>w mln zł</i>					
1999	2 113,8	1 117,9	287,4	663,6	44,9
2001	2 384,3	1 238,5	403,4	698,7	43,7
2003	2 625,5	1 402,7	420,4	762,9	39,5
2004	2 810,1	1 495,4	454,2	814,2	46,3
2005	2 979,7	1 565,8	486,6	863,3	64,0
2006	3 181,4	1 665,1	529,9	914,8	71,6
2007	3 425,2	1 801,4	562,9	993,8	67,1
2008	3 674,9	1 926,3	605,5	1 070,7	72,4

Źródło: Ministerstwo Finansów

2. Baza materialna

Struktura własnościowa

Struktura własnościowa sieci szkół i placówek oświatowych, zmieniona zasadniczo w latach 1996-1999, od kilku lat nie ulega większym przekształceniom. Do obowiązkowych zadań gmin należy prowadzenie zarówno szkół podstawowych jak i gimnazjów. Szkoły ponadgimnazjalne oraz policealne prowadzone są w większości przez powiaty. Województwo jest organem prowadzącym dla szkół policealnych o zasięgu regionalnym oraz dla kolegiów nauczycielskich, placówek doskonalenia nauczycieli i bibliotek pedagogicznych, a także młodzieżowych

ośrodków wychowawczych i szkół funkcjonujących przy zakładach opieki zdrowotnej. System szkolnictwa w województwie uzupełniają szkoły prowadzone przez administrację centralną, organizacje społeczne, związki wyznaniowe oraz osoby fizyczne i prawne.

Nieprzerwanie od kilku lat bardzo dynamicznie rozwijało się szkolnictwo niepublicznie wszystkich szczebli. Dynamika wzrostu uległa jednak w ostatnich latach pewnemu wyhamowaniu. Aktywność małopolskich stowarzyszeń koncentruje się przede wszystkim na prowadzeniu szkół podstawowych i gimnazjalnych. Rok szkolny 2007/2008 wykazuje dalszy spadek liczby wszystkich szkół o 2,2% w stosunku do ubiegłego roku, w tym szkół prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego o 2,7% w stosunku do roku 2006/2007, co związane jest z ciągle zmniejszającą się liczbą dzieci i młodzieży objętych nauką, a także wzrostem liczby szkół prowadzonych przez osoby fizyczne i prawne. W porównaniu do roku ubiegłego widoczny jest 50 % wzrost szkół prowadzonych przez jednostki administracji centralnej.

Tabela nr 32
Organy prowadzące szkół

Szkoly prowadzone przez		
jednostki samorządu terytorialnego	1999/2000	3103
	2002/2003	3246
	2004/2005	3122
	2005/2006	3042
	2006/2007	2927
	2007/2008	2850
jednostki administracji centralnej	1999/2000	42
	2002/2003	44
	2004/2005	43
	2005/2006	42
	2006/2007	40
	2007/2008	20
organizacje społeczne	1999/2000	87
	2002/2003	133
	2004/2005	144
	2005/2006	159
	2006/2007	148
	2007/2008	150
związki wyznaniowe	1999/2000	25
	2002/2003	37
	2004/2005	44
	2005/2006	40
	2006/2007	38
	2007/2008	37
pozostałe (osoby fizyczne i prawne)	1999/2000	190
	2002/2003	291
	2004/2005	346
	2005/2006	363
	2006/2007	382
	2007/2008	401
Łącznie:	1999/2000	3447
	2002/2003	3751
	2004/2005	3699
	2005/2006	3646
	2006/2007	3535
	2007/2008	3458

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

Szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne

W roku szkolnym 2007/2008 w województwie istniały 1498 szkoły podstawowe. W porównaniu z pierwszym rokiem wdrażania nowego systemu edukacji (1999/2000) liczba szkół podstawowych zmniejszyła się o 201, tj. o 11,9%. Odnotowane zmniejszenie liczby szkół podstawowych jest kontynuacją procesu zapoczątkowanego w roku 1999 reformą systemu edukacji oraz obiektywnymi czynnikami demograficznymi. Zmniejszenie liczby dzieci w wieku szkolnym wskutek mniejszego przyrostu naturalnego, połączone z wprowadzeniem zasady finansowania oświaty zawierającej się w formule „pieniądz podąża za uczniem”, skutkuje podejmowaniem przez gminy głębokich programów restrukturyzacji szkół.

Likwidacji części szkół podstawowych towarzyszy dalszy stały wzrost liczby gimnazjów z 526 w roku szkolnym 1999/2000 do 718 w roku szkolnym 2007/2008. W porównaniu do pierwszego roku funkcjonowania tych szkół, w Małopolsce nastąpił wzrost liczby placówek o 192, tj. o 36,5%. Większość powstających szkół gimnazjalnych jest tworzonych w nowych, dobrze wyposażonych obiektach dydaktycznych, powstałych w wyniku prowadzonych przez gminy inwestycji.

Liczba pomieszczeń przeznaczonych do nauki w szkolnictwie zarówno w szkołach podstawowych jak i w gimnazjach ciągle nieznacznie się powiększa, co przy malejącej liczbie uczniów poprawia warunki nauki młodzieży (w roku szkolnym 2006/2007 w 20 259 pomieszczeniach uczyło się 358 574 uczniów szkół podstawowych i gimnazjum, natomiast w roku 2007/2008 w 22 571 pomieszczeniach pobierało naukę 343 480 uczniów, tj. o 15 094 uczniów mniej niż w roku poprzednim).

Szkolnictwo ponadgimnazjalne i policealne

W mijającym roku obserwujemy spadek liczby szkół ponadgimnazjalnych i policealnych w Małopolsce. W roku szkolnym 2006/2007 funkcjonowało ich 1253 (łącznie ze szkołami dla dorosłych), natomiast w roku szkolnym 2007/2008 liczba ta zmniejszyła się o 55 szkół, tj. o 4,4% i wynosiła 1198 szkół. Spadek ten wynika głównie ze zmniejszenia się liczby szkół technicznych i profilowanych oraz zasadniczych szkół zawodowych, a przede wszystkim szkół policealnych. Po raz pierwszy od kilku lat spada zainteresowanie szkołami policealnymi. Spowodowane jest to niższym demograficznym oraz mniejszym zainteresowaniem przez absolwentów szkół średnich tego typu kształceniem.

Tabela nr 33

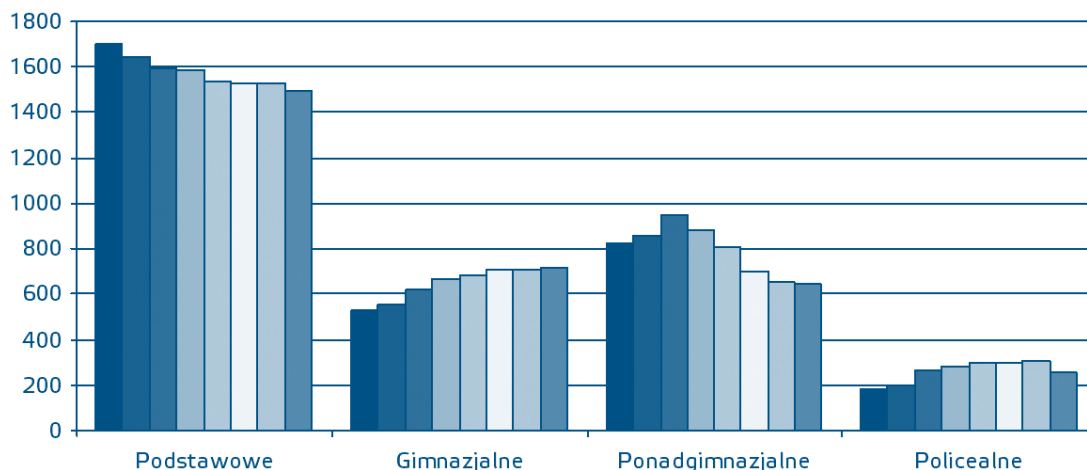
Liczba szkół według typów

Szkoły	1999/2000	2002/2003	2004/2005	2006/2007	2007/2008
Podstawowe	1699	1594	1536	1524	1498
Podstawowe	1564	1479	1434	1430	1428
Filialne	128	97	82	73	58
Artystyczne I stopnia	4	5	5	5	5
Sportowe	3	4	4	4	7
Małe szkoły	-	9	11	12	0
Gimnazjalne	526	619	683	714	718
Ponadgimnazjalne	828	953	807	652	643
Ogólnokształcące	178	207	207	204	204
Techniczne i profilowane	454	517	430	284	279
Zasadnicze zawodowe	196	229	170	164	160
Policealne	182	263	295	305	259
Dla dorosłych	212	322	356	296	296

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

Wykres nr 32
Szkoły w Małopolsce w latach 1999-2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Kształcenie osób niepełnosprawnych

Rok szkolny 2007/2008 przyniósł w stosunku do roku szkolnego 2006/2007 spadek liczby uczniów kształcących się w szkołach specjalnych wszystkich szczebli nauki: szkołach podstawowych (20,9%), w klasach integracyjnych szkół podstawowych (11,5%) gimnazjach (5,9%), w klasach integracyjnych gimnazjów (6,2%) szkołach ponadgimnazjalnych (11,6%) i szkołach policealnych (14,1%). Spadek spowodowany jest względem demograficznym.

Nie zmieniła się natomiast struktura kształcenia osób niepełnosprawnych, w której dominują klasy integracyjne, terapeutyczne lub wyrównawcze w szkołach ogólnodostępnych w stosunku do szkół specjalnych. Powyższa sytuacja odpowiada współczesnym standardom kształcenia osób niepełnosprawnych, zgodnie z którym zastępuje się kształcenie zlokalizowane w szkołach specjalnych – kształceniem integracyjnym.

Tabela nr 34

Kształcenie osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Szkoły specjalne		uczniowie
Szkoły podstawowe	1999/2000	3933
	2002/2003	2257
	2004/2005	2081
	2005/2006	1975
	2006/2007	1799
	2007/2008	1422
Klasy integracyjne w szkołach podstawowych	1999/2000	2271
	2002/2003	6278
	2004/2005	6441
	2005/2006	6254
	2006/2007	5869
	2007/2008	5197
Gimnazja	1999/2000	1021
	2002/2003	2539
	2004/2005	2354
	2005/2006	2222
	2006/2007	2200
	2007/2008	2070
Klasy integracyjne przy szkołach gimnazjalnych	1999/2000	287
	2002/2003	5095
	2004/2005	5086
	2005/2006	5069
	2006/2007	5058
	2007/2008	4744
Szkoły ponadgimnazjalne	1999/2000	3046
	2002/2003	2197
	2004/2005	2347
	2005/2006	2570
	2006/2007	2460
	2007/2008	2175
Szkoły policealne	1999/2000	202
	2002/2003	232
	2004/2005	144
	2005/2006	224
	2006/2007	206
	2007/2008	177

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Nauczanie języków obcych

Nauczanie języków obcych jest coraz ważniejszym elementem edukacji w systemie kształcenia. W roku szkolnym 2007/2008 w szkołach dla dzieci i młodzieży realizowana była nauka następujących języków obcych: angielskiego, francuskiego, niemieckiego, rosyjskiego oraz w mniejszym stopniu innych m.in. łaciny, hiszpańskiego i włoskiego. Dominującym językiem

obcym wśród ogólnej liczby uczniów wszystkich typów szkół jest język angielski. Szczególnie jest to widoczne w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych, gdzie języka angielskiego uczyło się: w szkołach gimnazjalnych 83,1% oraz w szkołach ponadgimnazjalnych 83,4% ogółu uczniów. Taka tendencja jest widoczna od kilku lat. Drugim językiem obcym najchętniej wybieranym przez młodzież w Małopolsce jest język niemiecki. W gimnazjach uczyło się go 21,9% uczniów, natomiast w szkołach ponadgimnazjalnych 62,6%. Zdecydowanie rzadziej wybierane są przez młodzież klasy z językiem francuskim. Języka włoskiego i hiszpańskiego uczy się młodzież sporadycznie. Na uwagę zasługuje fakt, że większa ilość młodzieży uczy się języków romańskich dopiero na poziomie szkoły średniej. Ma to zdecydowany wpływ na poziom znajomości tych języków w późniejszym okresie oraz ilości osób kontynuujących naukę podczas studiów. Odnotowuje się systematyczny spadek liczby uczących się języka rosyjskiego na wszystkich poziomach kształcenia.

Tabela nr 35
Nauczanie języków obcych w szkołach

Szkoły	Lata	% ogółu uczniów w szkołach uczących się języka obcego						
		angielski	francuski	niemiecki	rosyjski	włoski	hiszpański	łacina
Podstawowe	2000/2001	48,8	2,0	17,9	1,8	-	-	-
	2003/2004	58,8	1,2	15,9	0,5	-	-	-
	2004/2005	41,8	0,6	11,6	0,3	-	0,1	-
	2005/2006	42,1	0,5	10,6	0,2	-	-	-
	2006/2007	43,0	0,4	9,4	0,1	-	-	-
	2007/2008	73,5	0,3	9,3	0,1	-	0,0	-
Gimnazja	2000/2001	79,4	6,8	41,6	3,5	0,1	-	-
	2003/2004	79,3	2,6	33,4	1,2	0,1	0,1	-
	2004/2005	79,4	2,1	26,4	0,6	-	0,1	-
	2005/2006	80,9	1,7	24,7	0,5	0,1	0,1	-
	2006/2007	81,4	1,6	21,9	0,4	0,1	0,1	-
	2007/2008	83,1	1,2	23,0	0,5	0,1	0,1	-
Szkoły ponadgimnazjalne	2000/2001	x	x	x	x	x	x	x
	2003/2004	84,1	13,7	63,1	12,9	1,6	0,5	3,1
	2004/2005	82,7	13,2	62,6	10,9	1,4	0,5	2,8
	2005/2006	87,0	13,5	65,9	10,2	1,4	0,6	2,7
	2006/2007	82,8	11,1	64,8	10,5	1,3	1,7	6,7
	2007/2008	83,3	10,5	62,6	9,4	1,2	1,4	6,8
Policealne	2000/2001	41,1	6,0	12,3	2,4	0,3	0,3	-
	2003/2004	44,6	4,9	9,9	2,5	0,6	0,6	1,2
	2004/2005	43,6	3,9	10,8	2,8	0,2	0,2	0,6
	2005/2006	43,0	3,3	10,2	3,1	0,2	-	0,7
	2006/2007	34,0	2,9	7,4	2,2	-	-	1,1
	2007/2008	27,8	2,6	4,2	2,0	-	-	-
Szkoły	lata	Uczący się języka obcego ogółem						
Ogółem szkoły wszystkich typów	2000/2001	339140	37431	187361	47285	2091	918	4610
	2003/2004	391768	26467	178163	20809	2196	1024	4406
	2004/2005	351842	25797	166891	19092	2333	1145	4519
	2005/2006	351096	24480	162582	17193	2255	1097	4185
	2006/2007	343603	23269	152578	14889	2288	1257	4334
	2007/2008	399746	19929	147705	13667	2231	1112	4364

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Wychowanie przedszkolne

Od 1999 do 2004 roku w niewielkim stopniu zmieniała się liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym. Od roku 2004/2005 następuje wzrost liczby dzieci w przedszkolach. Łącznie w województwie małopolskim w roku 2007/2008 uczęszczało do przedszkoli 61499 dzieci. Ponad 17,0 tys. dzieci – głównie sześciolatków uczęszczało do oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych. Około 2/3 miejsc przedszkolnych znajduje się w mieście a 1/3 na wsi. Taka niekorzystna tendencja utrzymuje się nieprzerwanie od 1999 roku. Liczba przedszkoli w miastach i na wsiach zrównała się w roku 2006/2007, lecz liczba miejsc w tych przedszkolach i liczba dzieci korzystających z wychowania przedszkolnego ciągle jest o połowę mniejsza na wsiach niż w miastach.

Tabela nr 36
Przedszkola i oddziały przedszkolne

Przedszkola		Przedszkola	Miejsca	Dzieci
Województwo małopolskie	1999/2000	831	59239	59668
	2002/2003	798	59083	56170
	2004/2005	791	59125	57212
	2005/2006	794	60547	58212
	2006/2007	808	60903	60290
	2007/2008	792	61464	61499
Miasta	1999/2000	392	39216	40383
	2002/2003	393	39514	37858
	2004/2005	389	39216	38438
	2005/2006	394	40495	39171
	2006/2007	404	40613	40455
	2007/2008	394	40497	40768
Wieś	1999/2000	439	20023	19285
	2002/2003	405	19569	18312
	2004/2005	402	19909	18774
	2005/2006	400	20052	19041
	2006/2007	404	20290	19835
	2007/2008	398	20967	20731
Oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych				
Woj. małopolskie	1999/2000	1048		20994
	2002/2003	1001		19512
	2004/2005	1011		19049
	2005/2006	1022		18960
	2006/2007	1026		19269
	2008/2009	957		17032

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

3. Uczniowie

Zmiany zachodzące w sieci szkolnej warunkowane są przede wszystkim liczbą uczniów w poszczególnych typach szkół. Pomiedzy rokiem szkolnym 2002/2003 a 2007/2008 liczba uczniów szkół podstawowych spadła o ponad 48 tys. i każdego roku się zmniejsza.

W ostatnich czterech latach daje się zaobserwować nieznaczne zahamowanie spadku liczby uczniów uczęszczających do szkół podstawowych. W roku szkolnym 2005/2006 w stosunku do roku poprzedniego spadek liczby uczniów szkół podstawowych wynosił 9,98 tys., natomiast w roku szkolnym 2006/2007 w stosunku do roku poprzedniego różnica ta wynosiła 9,27 tys. W roku 2007/2008 do szkoły podstawowej uczęszczało o 8,55 tys. uczniów mniej niż w roku 2006/2007.

Powyższa sytuacja dotyczy również szkół gimnazjalnych, gdzie corocznie trafiają absolwenci kolejnych (zmniejszających się liczebnie) roczników ze szkół podstawowych.

Na przestrzeni ostatnich kilku lat zmniejszała się również liczebność uczniów w szkołach ponadgimnazjalnych. W latach 2004/2005 do 2006/2007 różnica w liczbie uczniów tych szkół wynosiła corocznie około 3 tys. W roku szkolnym 2007/2008 w stosunku do lat poprzednich różnica liczby uczniów szkół ponadgimnazjalnych w stosunku do roku szkolnego 2006/2007 wynosiła niespełna 2 tys.

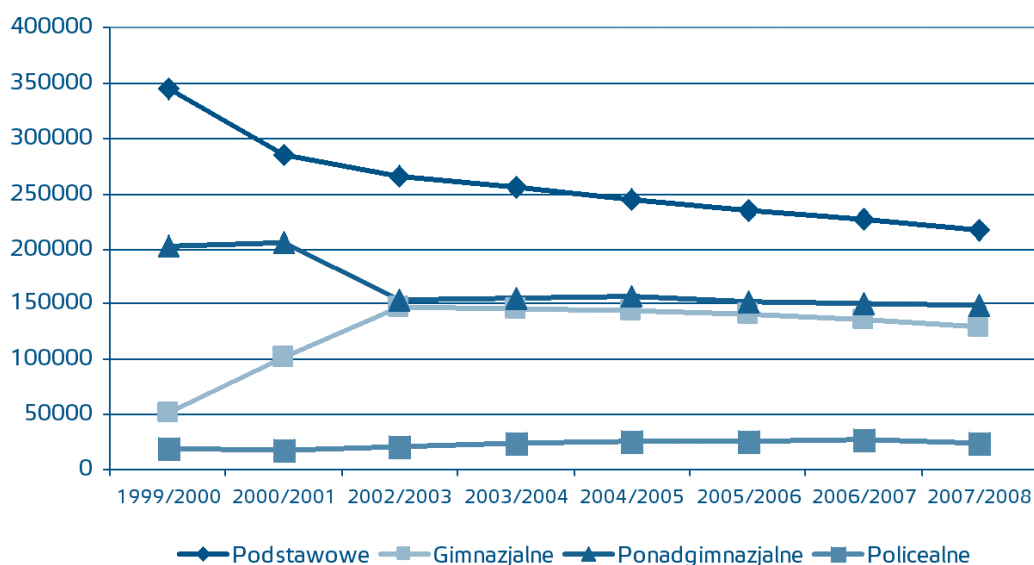
Liczby wskazują na fakt, że ta tendencja zniżkowa docierać zaczyna do kolejnego szczebla kształcenia do szkół policealnych. W ostatnim roku liczba uczniów szkół policealnych spadła o 2 819 uczniów, tj. 10,40 %.

Tabela nr 37
Liczba uczniów w poszczególnych typach szkół

Uczniowie	1999/2000	2002/2003	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008
Podstawowe	344 491	265 410	245 216	235 236	225 957	217 400
Podstawowe	339 121	260 343	240 675	230 753	221 694	212 409
Sportowe	1754	1839	1764	1704	1653	2844
Filialne	2733	2150	1740	1709	1532	1245
Artystyczne I stopnia	883	884	892	903	901	902
Małe szkoły	-	194	145	167	177	-
Gimnazjalne	52 207	147 601	144 807	141 415	136 616	129 572
Ponadgimnazjalne	202 430	154 547	156 660	153 186	150 843	148 979
Ogólnokształcące	70 699	62 777	65 368	65 287	64 725	64 597
Techniczne i profilowane	81 316	67 658	68 353	65 470	63 704	61 315
zasadnicze zawodowe	50 415	24 112	22 939	22 429	22 414	23 067
Policealne	19 841	21 609	25 209	26 080	27 110	24 291

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Wykres nr 33
Uczniowie w Małopolsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Stypendia dla uczniów i studentów

W roku 2004 Województwo Małopolskie rozpoczęło wdrażanie Działania 2.2. „Wyrównywanie szans edukacyjnych poprzez programy stypendialne” w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej.

O stypendia w ramach programu mogli ubiegać się uczniowie oraz studenci. Program zakładał udzielenie wsparcia finansowego uczniom z obszarów wiejskich, pochodzących z rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej. Stypendia dla studentów wspierały studentów pochodzących z rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej i mieszkających na terenach zmarginalizowanych.

W ramach programu ZPORR w latach 2004-2007 przyznano łącznie 40 838 stypendiów.

Wartość podpisanych umów wyniosła w poszczególnych latach kolejno: 9 901 059,62 PLN (2004/2005), 17 303 770,39 PLN (2005/2006), 36 007 632,08 PLN (2006/2007 oraz nadkontraktacja w roku 2008/2009).

W 2004 roku rozpoczęto również wdrażanie w Małopolsce Regionalnego Programu Stypendialnego.

Głównym realizatorem Programu jest Małopolska Fundacja Stypendialna „Sapere Auso” utworzona przez Województwo Małopolskie jako jeden z elementów regionalnego systemu stypendialnego. Fundacja realizuje projekty stypendialne dzięki środkom pieniężnym przekazanych przez Województwo Małopolskie w formie funduszu założycielskiego, dotacjom z budżetu Województwa Małopolskiego pozyskanym w drodze otwartych konkursów ofert i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie, a także wsparciu finansowym od darczyńców i środkom z Europejskiego Funduszu Społecznego.

W roku 2004 Małopolska Fundacja Stypendialna przyznała łącznie 172 stypendia na łączną kwotę 610,6 tys. zł. W roku 2005 Fundacja przyznała 381 stypendiów, na łączną kwotę 981,05 tys. zł, liczba stypendystów wzrosła o ponad 100%. W roku 2006 „Sapere Auso” Małopolska Fundacja Stypendialna zrealizowała projekty stypendialne i stażowe, w ramach których wsparcie finansowe o łącznej wartości 1 885,9 tys. zł, otrzymało 432 beneficjentów. W roku 2007 Fundacja przyznała 311 stypendiów na łączną kwotę blisko 1,7 mln zł. (w tym

w ramach kontynuacji realizacji projektów rozpoczętych w 2006 r. i finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego i budżetu Państwa Fundacja udzieliła wsparcia łącznie 60 beneficjentom na łączną kwotę 880 100 tys. zł).

W 2008 roku stypendia otrzymało ogółem 171 uczniów i studentów na łączną kwotę 623 500 zł.

Głównymi odbiorcami pomocy stypendialnej Fundacji byli studenci i uczniowie wykazujący się szczególnymi osiągnięciami edukacyjnymi, artystycznymi i sportowymi, mającymi jednak trudności materialne w realizacji swoich aspiracji edukacyjnych.

Uczniom przysługuje prawo do pomocy materialnej ze środków przeznaczonych na ten cel w budżecie państwa lub budżecie właściwej jednostki samorządu terytorialnego. Pomoc materialna jest udzielana w celu zmniejszenia różnic w dostępie do edukacji, umożliwienia pokonywania barier dostępu do edukacji wynikających z trudnej sytuacji materialnej ucznia, a także wspierania edukacji uczniów zdolnych.

Ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz budżetu państwa przyznane zostały stypendia dla doktorantów, z zakresu dziedzin naukowych przyczyniających się do rozwoju strategicznych obszarów regionu. W ramach Działania 2.6 ZPORR "Regionalne Strategie Innowacyjne i transfer wiedzy", wsparcie finansowe uzyskało sześć projektów stypendialnych. W sumie z pomocy stypendialnej skorzystało 805 osób (382 mężczyzn i 425 kobiet). Wypłacone zostały stypendia na łączną kwotę 9,2 mln zł.

W całości z Europejskiego Funduszu Społecznego sfinansowano staże dla absolwentów małopolskich uczelni wyższych w przedsiębiorstwach służące transferowi wiedzy i innowacji pomiędzy sektorem badawczo – rozwojowym, a przedsiębiorstwami.

W 2008 roku rozpoczęto realizację projektu systemowego „Małopolski program stypendialny dla uczniów szczególnie uzdolnionych”, który jest realizowany przez Małopolskie Centrum Przedsiębiorczości w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013.

Celem programu jest wsparcie uzdolnionych uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych z terenu Województwa Małopolskiego wykazujących się szczególnymi osiągnięciami edukacyjnymi, zwłaszcza w zakresie nauk matematyczno-przyrodniczych i technicznych, dla których barierą w rozwoju edukacyjnym jest trudna sytuacja materialna. Łączna kwota przeznaczona na stypendia w okresie realizacji projektu wynosi 18,9 mln zł. w 2008 roku Małopolskie centrum Przedsiębiorczości przyznało łącznie 451 stypendiów na kwotę 2,5 mln zł.

Równocześnie w 2008 roku w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 Małopolskie Centrum Przedsiębiorczości rozpoczęło realizację projektu systemowego „Doctus – Małopolski fundusz stypendialny dla doktorantów”.

Celem projektu jest wspieranie prac naukowych uczestników studiów doktoranckich kształcących się w dziedzinie nauki uznanej za szczególnie istotną dla regionu tj. zgodą z Regionalną Strategią Innowacji Województwa Małopolskiego. Na stypendia w okresie realizacji projektu przeznaczono 31,5 mln zł. W 2008 roku przyznano 71 stypendiów dla doktorantów na łączną kwotę 1,9 mln zł.

Tabela nr 38

Liczba uczniów otrzymujących pomoc materialną w poszczególnych latach

L.p.	Wyszczególnienie	2007/2008	2008/2009
1	Stypendium za wyniki w nauce lub osiągnięcia sportowe	2 965	3 710
2	Stypendium Prezesa Rady Ministrów	407	362
3	Stypendium ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania	1 360	576
4	Stypendium ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego	25	15
5	Stypendium przyznane przez osoby fizyczne lub osoby prawne inne niż JST	1 327	1 347
6	Dofinansowanie zakupu podręczników szkolnych	28 624	25 351
7	Pomoc materialna na podstawie rządowego programu dla uczniów pochodzących z rodzin byłych pracowników PGR	29	1
8	Stypendium szkolne - uczniowie szkół podstawowych	36 375	29 699
9	Stypendium szkolne - uczniowie gimnazjów	20 247	16 315
10	Stypendium szkolne - uczniowie szkół ponadgimnazjalnych bez policealnych	16 949	14 802
11	Stypendium szkolne - uczniowie szkół policealnych	362	215
12	Stypendium szkolne - słuchacze kolegiów	35	17
13	Zasiłek szkolny - uczniowie szkół podstawowych	488	563
14	Zasiłek szkolny - uczniowie gimnazjów	296	370
15	Zasiłek szkolny - uczniowie szkół ponadgimnazjalnych bez policealnych	249	274
16	Zasiłek szkolny - uczniowie szkół policealnych	4	1
17	Zasiłek szkolny - słuchacze kolegiów	2	0
18	Pomoc w ramach programów rządowych	12 377	13 280
Ogółem		122 121	106 898

Źródło: System Informacji Oświatowej – Kuratorium Oświaty w Krakowie

Egzaminy

Wyniki egzaminów zewnętrznych ze sprawdzianu na zakończenie szkoły podstawowej w Małopolsce wypadły na tle innych województw bardzo dobrze. Do egzaminu przystąpiło 38 387 uczniów z terenu województwa małopolskiego. Analizując wyniki egzaminu klas VI możemy zauważyć, iż uczniowie województwa małopolskiego w 2008 roku uzyskali najlepsze wyniki spośród wszystkich szóstoklasistów.

Tabela nr 39

Sprawdzian na zakończenie szkoły podstawowej w %

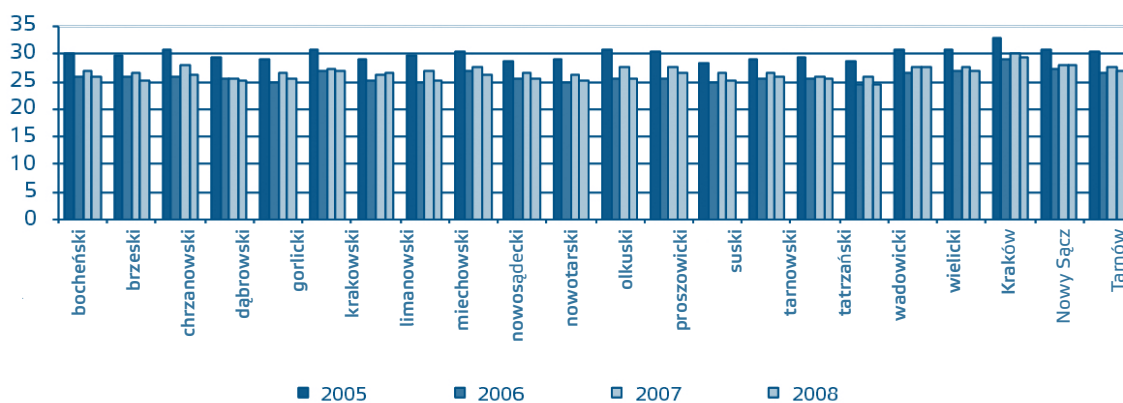
Województwo	Wynik ogółem			
	40			
Maksymalna liczba punktów	2005	2006	2007	2008
dolnośląskie	74	64	67	63
kujawsko-pomorskie	72	60	65	63
lubelskie	74	63	67	64
lubuskie	72	61	64	63
łódzkie	74	63	67	65
małopolskie	76	66	69	67
mazowieckie	76	66	69	66
opolskie	75	64	67	64
podkarpackie	73	64	67	65
podlaskie	74	62	67	65
pomorskie	73	62	65	63
śląskie	73	62	65	63
świętokrzyskie	72	61	65	64
warmińsko-mazurskie	73	62	64	64
wielkopolskie	73	63	63	63
zachodniopomorskie	72	62	61	63
kraj	74	63	66	64

*Wyniki sprawdzianu w województwach – uczniowie bez dysfunkcji i z dysleksją – liczba uczniów 414 085, co stanowi 98,09% wszystkich zdających.

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna

Wykres 34

Egzamin w klasach VI szkół podstawowych w podziale na powiaty

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna

Analizując powyższy wykres przedstawiający wyniki sprawdzianu w roku 2008 w podziale na powiaty można zauważyć, iż najlepsze wyniki osiągnęli uczniowie szkół podstawowych w Krakowie. Jednocześnie należy zaznaczyć, że w miastach występuje największe zróżnicowanie wyników pomiędzy szkołami.

Egzamin Gimnazjalny w 2008 roku został przeprowadzony po raz siódmy. Jego celem było sprawdzenie opanowania przez gimnazjalistów wiadomości i umiejętności określonych w standardach wymagań egzaminacyjnych.

Porównując wyniki egzaminu gimnazjalnego uczniów z Małopolski na tle innych województw dostrzegamy, iż w obu częściach zarówno w humanistycznej jak i matematyczno – przyrodniczej w 2008 roku uczniowie osiągnęli wysokie wyniki. W 2008 roku do egzaminu gimnazjalnego przystąpiło 44 259 uczniów klas trzecich gimnazjów z terenu województwa małopolskiego. Egzamin w całej Polsce w porównaniu do ubiegłego roku wypadł lepiej.

Tabela nr 40
Egzamin gimnazjalny – część humanistyczna

Województwo	Wynik ogółem			
Maks. liczba punktów	50			
	2005	2006	2007	2008
dolnośląskie	65,01	61,3	61,84	60,7
kujawsko-pomorskie	65,30	59,9	60,49	59,08
lubelskie	66,95	64,4	64,37	63,24
lubuskie	64,88	61,5	61,40	59,71
łódzkie	65,04	61,9	62,42	61,00
małopolskie	68,59	65,2	65,56	64,31
mazowieckie	68,92	64,8	65,69	63,41
opolskie	63,09	60,6	61,22	59,81
podkarpackie	67,04	64,2	64,04	63,15
podlaskie	65,71	62,5	62,18	61,75
pomorskie	65,62	60,0	60,42	58,65
śląskie	67,13	63,4	63,61	62,28
świętokrzyskie	65,47	61,8	62,60	60,40
warmińsko-mazurskie	62,95	60,6	59,51	58,82
wielkopolskie	66,19	62,6	61,77	60,41
zachodniopomorskie	64,77	62,6	62,04	59,42
kraj	66,36	62,8	62,95	61,49

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna

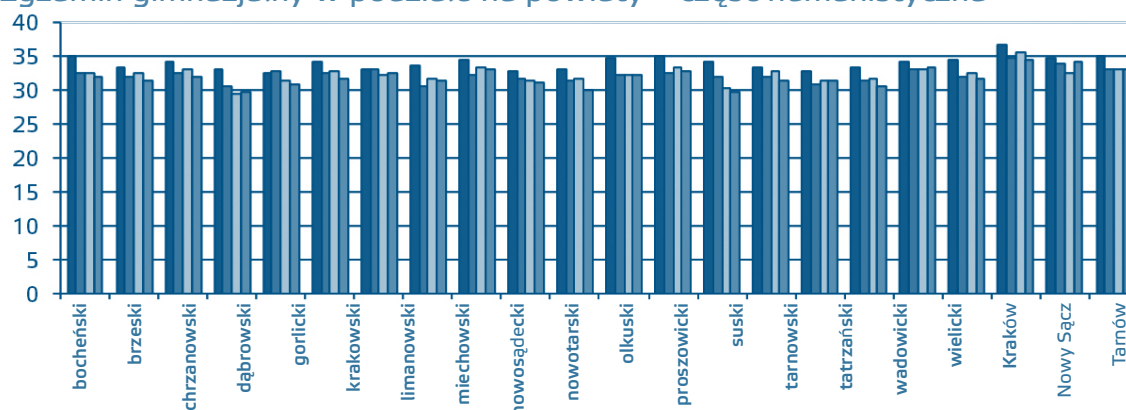

Tabela nr 41
Egzamin gimnazjalny – część matematyczno-przyrodnicza

Województwo	Wynik ogółem			
Maks. liczba punktów	50			
	2005	2006	2007	2008
dolnośląskie	47,68	47,3	49,9	52,75
kujawsko-pomorskie	47,29	46,7	49,02	51,92
lubelskie	48,58	47,3	50,38	54,16
lubuskie	45,47	45,1	48,29	51,60
łódzkie	49,75	48,7	51,40	55,01
małopolskie	49,88	49,4	52,37	56,39
mazowieckie	51,68	50,5	53,53	57,16
opolskie	47,11	46,8	49,82	52,71
podkarpackie	48,40	47,1	50,36	54,52
podlaskie	49,47	48,6	51,3	55,15
pomorskie	48,72	48,2	50,12	53,19
śląskie	47,70	47,7	50,03	53,92
świętokrzyskie	49,13	46,7	50,33	53,22
warmińsko-mazurskie	45,61	45,3	49,09	52,07
wielkopolskie	47,53	46,8	49,51	53,29
zachodniopomorskie	46,13	46,0	48,87	51,81
kraj	48,51	47,8	50,62	54,15

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna

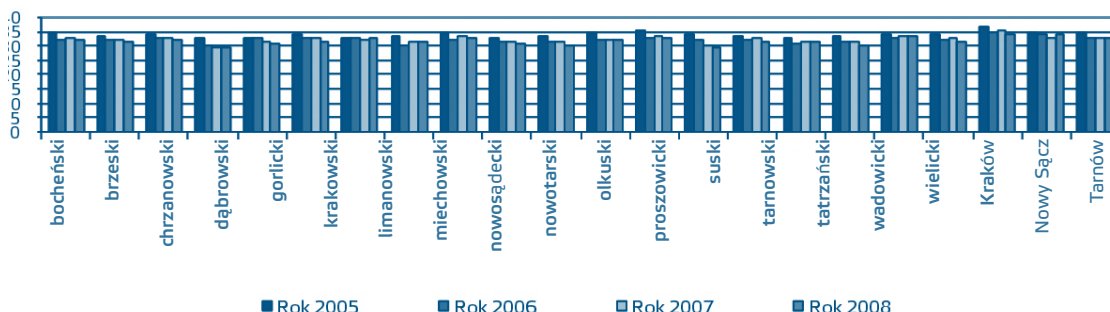
Wykres nr 35
Egzamin gimnazjalny w podziale na powiaty – część humanistyczna

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie

Wykres nr 36

Egzamin gimnazjalny w podziale na powiaty – część matematyczno - przyrodnicza

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie

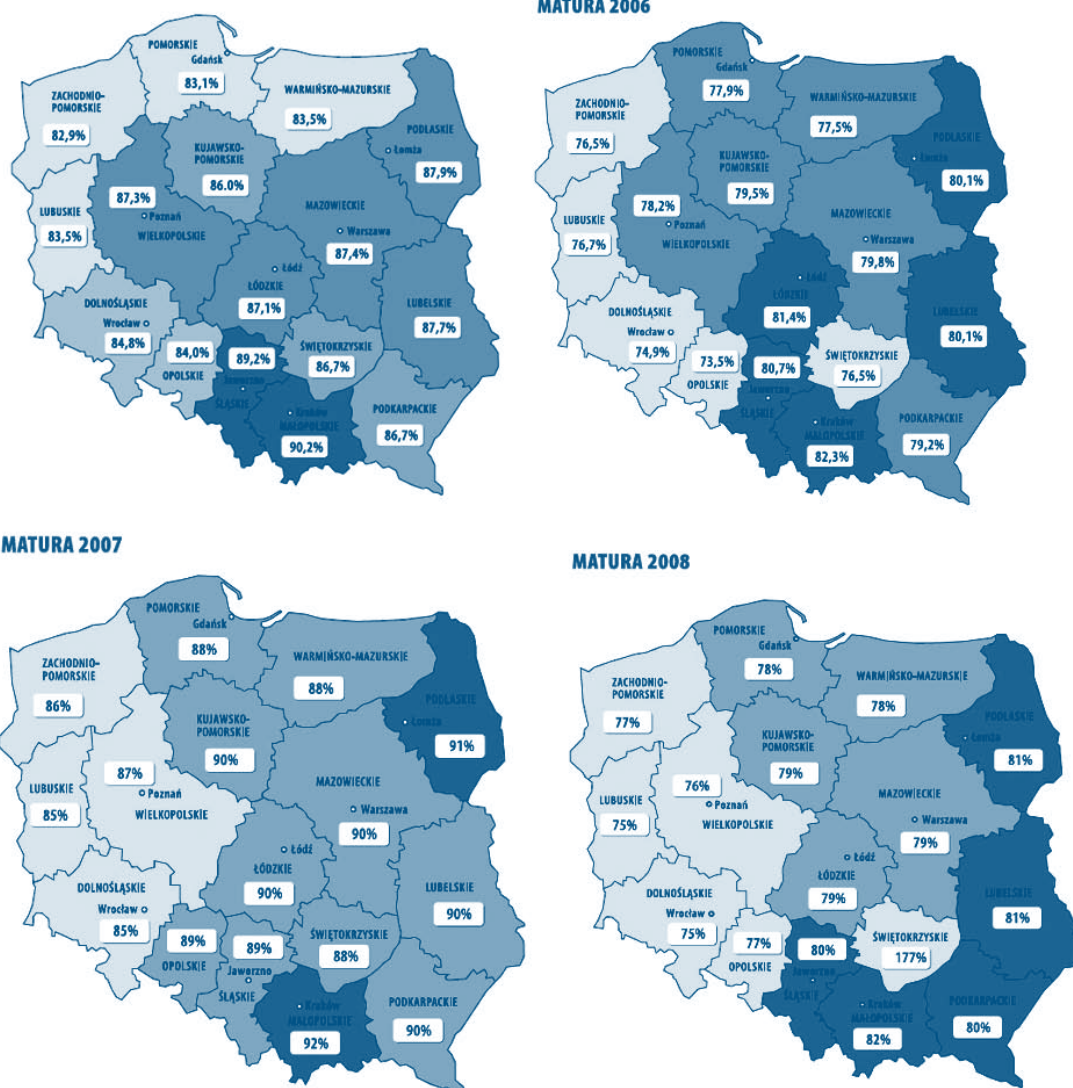
Najlepsze wyniki z egzaminu gimnazjalnego z obu części tj. z części humanistycznej oraz części matematyczno-przyrodniczej osiągnęli uczniowie gimnazjów w miastach (Kraków, Nowy Sącz) oraz w powiatach: myślenickim, wadowickim. Podobnie jak w sprawdzianie w miastach występuje szerokie rozwarstwienie wyników pomiędzy szkołami.

Matura

Uczniowie zdający egzamin maturalny w roku 2006 oraz 2007 otrzymywali świadectwo dojrzałości jeżeli uzyskali średnią ze wszystkich pięciu egzaminów obowiązkowych nie niższą niż 30% punktów oraz zdali co najmniej cztery egzaminy obowiązkowe. Konieczne było przystąpienie do wszystkich pięciu egzaminów. W roku 2008 aby otrzymać świadectwo maturalne, uczeń musiał zdać minimum 5 egzaminów z 3 przedmiotów i uzyskać z każdego co najmniej 30%. O świadectwo dojrzałości w całym kraju ubiegało się ponad 415 tys. osób. Otrzymało je 79% zdających. Pozornie wyższe wyniki egzaminu w 2007 roku spowodowane były tzw. „amnestią maturalną”. Gdyby w 2008 roku w dalszym ciągu obowiązywała amnestia zdawalność w Polsce byłaby na poziomie 90%. Uczniowie, którzy w 2008 roku nie zdali jednego egzaminu obowiązkowego (ustnego lub pisemnego) mogli przystąpić do sesji poprawkowej w sierpniu.

W Małopolsce do egzaminu dojrzałości po raz pierwszy przystąpiło 36 789 uczniów, 82% z nich otrzymało świadectwo maturalne. Był to najwyższy odsetek w Polsce.

Mapa nr 11 Egzamin maturalny

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna

Egzamin potwierdzający kwalifikacje Zawodowe dla absolwentów techników i szkół policealnych

Na egzaminie potwierdzającym kwalifikacje zawodowe sprawdzano wiadomości i umiejętności, które zostały zapisane w standardzie wymagań egzaminacyjnych dla danego zawodu.

Standardy wymagań egzaminacyjnych dla poszczególnych zawodów ustalone zostały rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu, z dnia 29 marca 2005 r., zmieniającym rozporządzenie w sprawie standardów wymagań będących podstawą przeprowadzenia egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe (Dz. U. Nr 66, poz. 580).

Struktura standardu wymagań egzaminacyjnych dla zawodu odpowiada strukturze egzaminu, która obejmuje dwa etapy: etap pisemny i etap praktyczny.

W etapie pisemnym egzaminu zdający rozwiązywali test sprawdzający złożony z 70 zadań

zamkniętych, w tym 20 (II część) sprawdzało wiadomości i umiejętności związane z działalnością gospodarczą.

W etapie praktycznym egzaminu zdający w danym zawodzie wykonywali jednakowe zadania praktyczne polegające na opracowaniu projektu realizacji prac określonych w arkuszu egzaminacyjnym albo na opracowaniu projektu realizacji i i wykonaniu prac określonych w arkuszu egzaminacyjnym.

Wszyscy absolwenci szkół, którzy zdali egzamin zawodowy, otrzymali dyplomy potwierdzające kwalifikacje w danym zawodzie oraz suplementy do dyplomów „EUROPASS” w języku polskim i angielskim.

Tabela nr 42

Uczniowie przystępujący do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe

Liczba zgłoszonych		Przystąpiło do etapu pisemnego		Przystąpiło do etapu praktycznego		Przystąpiło do obu części egzaminu	Otrzymało dyplom	
etap pisemny	etap prakt.	liczba	%	liczba	%	liczba	liczba	%
18011	19360	16159	89,7	16720	86,4	15686	8555	54,5

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna

W Małopolsce chęć zdawania etapu pisemnego egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe wyraziło 18011 uczniów, kształcących się w 65 zawodach. Do egzaminu natomiast przystąpiło prawie 90%. Do części praktycznej przystąpiło 16720 osób również w 65 zawodach. Najliczniej reprezentowane były następujące zawody:

- Technik ekonomista – do etapu pisemnego przystąpiło 2167, natomiast do etapu praktycznego 2105 zdających.
- Technik mechanik - do etapu pisemnego przystąpiło 1531, natomiast do etapu praktycznego 1657 zdających.
- Technik żywienia i gospodarstwa domowego - do etapu pisemnego przystąpiło 1189, natomiast do etapu praktycznego 1235 zdających.
- Technik elektronik - do etapu pisemnego przystąpiło 900, natomiast do etapu praktycznego 902 zdających.
- Technik informatyk - do etapu pisemnego przystąpiło 790, natomiast do etapu praktycznego 819 zdających.

Egzamin potwierdzający kwalifikacje

Zawodowe dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych

Na egzaminie potwierdzającym kwalifikacje zawodowe dla uczniów zasadniczych szkół zawodowych sprawdzano tylko te wiadomości i umiejętności, które zostały zapisane w standardzie wymagań egzaminacyjnych dla danego zawodu.

Standardy wymagań egzaminacyjnych dla poszczególnych zawodów ustalone zostały rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu, w sprawie standardów wymagań będących podstawą przeprowadzania egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe z dnia 3 lutego 2003 r. i stanowią oddzielny załącznik do tego rozporządzenia (Dz.U. Nr 49, poz. 411 z dnia 24 marca 2003 r.)

Struktura egzaminu odpowiada strukturze standardów wymagań egzaminacyjnych i obejmuje dwa etapy: etap pisemny i etap praktyczny.

Etap pisemny składał się z dwóch części. Pierwsza - rozwiązywanie zadań sprawdzających wiadomości i umiejętności właściwe dla kwalifikacji w danym zawodzie. Druga- zadania sprawdzające wiadomości i umiejętności związane z zatrudnieniem i działalnością gospodarczą.

Najczęściej szkoły i placówki w Małopolsce posiadały upoważnienia i przeprowadzały etap praktyczny egzaminu zawodowego tylko w jednym zawodzie. (44 szkoły). Były jednak placówki wielozawodowe, a nawet wielobranżowe. Największa z nich w Małopolsce egzaminowała w 15 zawodach.

Tabela nr 43
Liczba placówek w których odbywał się egzamin

Liczba egzaminowanych zawodów	1	2	3	4	5	6	7	8	15	RAZEM
Liczba szkół/ placówek	44	24	6	2	1	1		1	1	81

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna

Uczeń, który zda oba etapy egzaminu otrzymuje dyplom potwierdzający kwalifikacje w danym zawodzie oraz może otrzymać suplement do dyplomu „EUROPASS” w języku polskim i angielskim.

W Małopolsce chęć zdawania etapu pisemnego egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe wyraziło 4905 absolwentów zasadniczych szkół zawodowych, kształcących się w 40 zawodach. Do egzaminu pisemnego przystąpiło 93,7%. Do części praktycznej deklarację złożyło 4710 osób, natomiast przystąpiło 88,5% absolwentów również w 40 zawodach.

Tabela nr 44
Uczniowie przystępujący do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe

Liczba zgłoszonych		Przystąpiło do etapu pisemnego		Przystąpiło do etapu praktycznego		Przystąpiło do obu części egzaminu	Otrzymało dyplom	
etap pisemny	etap prakt.	liczba	%	liczba	%	liczba	liczba	%
4905	4710	4595	93,7	4168	88,5	4144	3464	83,6

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna

4. Kształcenie ustawiczne

W polskim prawodawstwie termin *kształcenie ustawiczne* dotyczy kształcenia w szkołach dla dorosłych, a także uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy ogólnej, umiejętności i kwalifikacji zawodowych w formach pozaszkolnych przez osoby, które spełniły obowiązek szkolny (art. 3 pkt.17 Ustawy o systemie oświaty z 7 września 1991 roku). Dokumenty Unii Europejskiej operują pojęciem *lifelong learning* (ang. *uczenie się przez całe życie*), obejmując nim wszelką aktywność jednostki, zmierzającą do jej rozwoju w perspektywie osobistej, zawodowej i społecznej przez okres całego życia.

Kształcenie ustawiczne w systemie formalnym

Kształcenie ustawiczne w systemie formalnym realizowane jest przez szkoły dla dorosłych i szkoły wyższe, placówki kształcenia ustawicznego, placówki kształcenia praktycznego, ośrodki dokształcania i doskonalenia zawodowego.

Szkoły dla dorosłych

Szkoły dla dorosłych dają osobom, które ukończyły 18 rok życia możliwość uzupełnienia bądź podniesienia formalnego wykształcenia. Tendencja rozwojowa szkół policealnych i szkół dla dorosłych została zatrzymana. W roku szkolnym 2006/2007 nastąpił wyraźny spadek liczby szkół dla dorosłych (z 374 w roku 2005/2006 do 296), natomiast rok później szkół policealnych (z 305 w roku 2006/2007 do 259). Powodem likwidacji tego typu szkół są czynniki demograficzne oraz coraz mniejsze zainteresowanie tego typu placówkami.

Tabela nr 45

Liczba szkół dla dorosłych według typów

Szkoły	1999/2000	2003/2004	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008
policealne	182	282	295	298	305	259
dla dorosłych	212	336	356	374	296	296
podstawowe	3	-	-	-	-	-
gimnazjalne	1	6	5	5	6	4
średnie i zawodowe	208	330	351	369	290	292

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

Tabela nr 46

Liczba uczniów w poszczególnych typach szkół

Uczniowie	1999/2000	2003/2004	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008
policealne	19 841	24 064	25 209	26 080	27 110	24 291
dla dorosłych	23 704	31 312	26 339	23 995	19 998	19 423
podstawowe	54	-	-	-	-	-
gimnazjalne	11	321	309	325	260	247
średnie:	23 639	30 991	26 030	23 670	19 738	19 176
ogólnokształcące	6 958	12 554	12 576	13 149	12 531	13 082
techniczne i profilowane	15 884	17 878	13 007	10 077	6 888	5 817
zasadnicze zawodowe	797	559	447	444	319	277

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

Egzaminy eksternistyczne

Egzaminy eksternistyczne są obecnie jedyną formą uzyskania wykształcenia bez konieczności uczęszczania do szkoły. Zaletą takiego kształcenia jest możliwość indywidualnego zaplanowania przebiegu nauki i czasu jej trwania.

Aby uzyskać świadectwo ukończenia danej szkoły w trybie eksternistycznym należy zdać egzamin przed komisją egzaminacyjną z przedmiotów występujących w planie nauczania danej szkoły. Szczegółowe zasady przystąpienia do egzaminu określa Ustawa o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 oraz Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 września 2007 r. w sprawie egzaminów eksternistycznych.

Do egzaminów eksternistycznych mogą przystąpić wyłącznie osoby, które ukończyły 18 lat. Po zdaniu wszystkich egzaminów otrzymuje się świadectwo ukończenia szkoły oraz prawo przystąpienia do egzaminu zewnętrznego lub egzaminu dojrzałości.

W 2007 roku wprowadzona została reforma systemu egzaminów eksternistycznych, w wyniku której od sesji jesiennej 2007 roku nadzór nad egzaminami został przeniesiony z Kuratorium Oświaty do Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie, która organizuje egzaminy dla osób z trzech województw: małopolskiego, lubelskiego i podkarpackiego. Z tego powodu raport z przeprowadzenia egzaminów eksternistycznych nie podaje szczegółowych danych o egzaminowanych osobach z podziałem na województwa. Z dostępnych zestawień można jednak wnioskować, iż podczas ostatnich czterech sesji egzaminacyjnych (jesień 2007-zima 2009) jedynie jedna osoba z Małopolski przystąpiła do egzaminów z zakresu szkoły podstawowej, 4 z zakresu gimnazjum, 280 z zakresu liceum. Z uwagi na jedyną reprezentatywną grupę zdających egzamin z zakresu liceum można stwierdzić, iż egzaminy eksternistyczne charakteryzują się niskim procentem przystąpienia do egzaminu (68% zgłoszonych do egzaminu podeszło do niego) oraz zróżnicowaną zdawalnością przedmiotów (90% wyniosła zdawalność WOS i języka niemieckiego, ale matematyki 29,6%, a fizyki 37%) (źródło: *Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie*).

Centra Kształcenia Ustawicznego

Wzrost świadomości potrzeby podnoszenia kwalifikacji pracowników, przyczynia się do wrażliwego zainteresowania ofertą edukacyjną placówek oświatowych, tworzonych w celu kształcenia, doksztalania i doskonalenia osób dorosłych. Centra Kształcenia Ustawicznego są placówkami edukacji dorosłych funkcjonującymi w ramach systemu oświaty.

Oferta centrów kształcenia ustawicznego daje osobom dorosłym możliwość uzupełnienia wykształcenia na różnych poziomach – ogólnym i zawodowym, a także otwiera drogę do doskonalenia w formach pozaszkolnych. Zestawienie CKU z lat poprzednich zostało uzupełnione o niepubliczne placówki kształcenia ustawicznego na podstawie Systemu Informacji Oświatowej. Na terenie województwa małopolskiego funkcjonuje obecnie 21 centrów kształcenia ustawicznego, w tym 7 prowadzonych jest przez jednostki samorządu terytorialnego.

Tabela nr 47
Centra Kształcenia Ustawicznego w Małopolsce

Lp.	Pełna nazwa CKU	Prowadzenie szkół	Organ Prowadzący - rodzaj	Miejscowość
1	Akademia Dorosłego Człowieka	Nie	JST	Zabierzów
2	BIO-RELAX	Nie	Firma	Kraków
3	Centrum Edukacji Kadr Sp. z o.o.	Nie	Firma	Kraków
4	Centrum Edukacji Kadr Unijnych - Centrum Kształcenia Ustawicznego	Nie	Osoba fizyczna	Kraków
5	Centrum Kształcenia OMnibus	Nie	Osoba fizyczna	Kraków
6	Centrum Kształcenia Ustawicznego	Nie	JST	Olkusz
7	Centrum Kształcenia Ustawicznego	Tak	JST	Kraków
8	Centrum Kształcenia Ustawicznego w Limanowej	Tak	JST	Limanowa
9	Crea School Centrum Edukacji Kreatywnej	Nie	Osoba fizyczna	Kraków
10	Firma Consultingowo - Szkoleniowa SUPRA	Nie	Firma	Bukowno
11	Fundacja Spółdzielczy Fundusz Oświaty Wiejskiej Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr	Nie	NGO	Olkusz
12	MARCZYK	Nie	Firma	Nowy Sącz
13	Ośrodek Doskonalenia Kadr Technicznych Zarządu Głównego SITPMB	Nie	NGO	Kraków
14	Ośrodek Kształcenia Zawodowego w Miechowie	Tak	ZDZ	Miechów
15	Ośrodek Szkolenia Informatycznego ZETO KRAKÓW przy Zakładzie Elektronicznej Techniki Obliczeniowej	Nie	Firma	Kraków
16	Placówka Kształcenia Ustawicznego „SUKCES” w Krakowie	Nie	Osoba fizyczna	Kraków
17	Powiatowe Centrum Kształcenia Ustawicznego w Chrzanowie	Tak	JST	Chrzanów
18	Szkoły Prywatne dr Małgorzaty Jantos	Nie	Osoba fizyczna	Kraków
19	Zakład Projektowania i Usług Inwestycyjnych Andrzej Jakubowski	Nie	Osoba fizyczna	Nowy Sącz
20	ZDZ Katowice-Centrum Kształcenia Zawodowego w Kętach	Nie	JST	Kęty
21	Zespół Szkół Rolnicze Centrum Kształcenia Ustawicznego w Radoczycy	Tak	JST	Radocza

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Systemu Informacji Oświatowej uzyskanych z Kuratorium Oświaty w Krakowie

Zakłady Doskonalenia Zawodowego

Wśród dostawców usług szkoleniowych szczególnie miejsce zajmują Zakłady Doskonalenia Zawodowego (ZDZ). Są one jedną z najstarszych instytucji oświatowych w Małopolsce. ZDZ są stowarzyszeniami, których oferta szkoleniowa obejmuje kursy kwalifikacyjne, doskonalące i przyuczające dla potrzeb własnych Małopolan, w ponad 200 zawodach i specjalnościach. Zakłady Doskonalenia Zawodowego prowadzą również (poza ZDZ w Tarnowie) zasadnicze szkoły zawodowe, średnie szkoły zaoczne oraz licea ogólnokształcące dla dorosłych, a także szkoły policealne.

Tabela nr 48
Zakłady Doskonalenia Zawodowego

Zakład Doskonalenia Zawodowego	Ośrodek
Zakład Doskonalenia Zawodowego w Katowicach	Olkusz
	Kęty
	Wadowice
	Andrychów
	Sucha Beskidzka
Zakład Doskonalenia Zawodowego w Kielcach	Miechów
Zakład Doskonalenia Zawodowego w Krakowie	Kraków
	Czarny Dunajec
	Czchów
	Tarnów
	Brzesko
Zakład Doskonalenia Zawodowego w Nowym Sączu	Nowy Sącz
	Nowy Targ
	Gorlice
Zakład Doskonalenia Zawodowego w Tarnowie	Tarnów

Źródło: Opracowanie własne

Doskonalenie nauczycieli

Stale utrzymuje się wzrostowa tendencja zainteresowania doskonaleniem zawodowym nauczycieli. Mają na to wpływ m.in. zmiana podstaw programowych nauczania, zasady awansu zawodowego oraz wprowadzanie innowacyjnych metod i technologii w nauczaniu. Podobnie jak w roku 2007, w roku bieżącym w Małopolsce działały 4 publiczne placówki doskonalenia nauczycieli, w tym 1 wojewódzka placówka doskonalenia nauczycieli Małopolskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli z 4 oddziałami: w Nowym Sączu, Krakowie, Oświęcimiu i Tarnowie. W porównaniu do roku 2007 liczba zarejestrowanych niepublicznych placówek doskonalenia nauczycieli zmalała o 4. Obecnie na terenie województwa małopolskiego działają 40 tego typu placówki (źródło: Kuratorium Oświaty w Krakowie).

Liczba osób korzystających z doskonalenia zawodowego realizowanego w Małopolskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli w roku 2008 wyniosła 34 646 (dla porównania w 2007 roku 32 969). Najwięcej osób, podobnie jak w roku 2007, doskonało swoje kompetencje uczestnicząc w szkoleniach rad pedagogicznych (12 505), konferencjach (6 816) oraz warsztatach (6 455).

Szkoły wyższe

Na kształcenie ustawiczne składa się również kształcenie na poziomie wyższym i pomagisterskim. W województwie małopolskim działa 15 państwowych i 15 niepaństwowych szkół wyższych oraz 2 kościelne (nie licząc seminariów duchownych), które prowadzą studia w systemie dziennym, zaocznym, wieczorowym i eksternistycznym. 9 spośród uczelni państwowych oraz jedna kościelna realizowały studia doktoranckie; 13 państwowych, 9 niepaństwowych i 2 kościelne proponowało studia podyplomowe. W ofercie większości z znajdowały się również kursy i szkolenia, w tym e-learningowe.

Kształcenie ustawiczne nieformalne i incydentalne

Kształcenie nieformalne realizowane jest m. in. w formie kursów, szkoleń, konferencji, seminariów, warsztatów szkoleniowych, praktyk, staży, kursów korespondencyjnych i e-learningowych, prowadzonych zarówno przez podmioty publiczne, jak i niepubliczne.

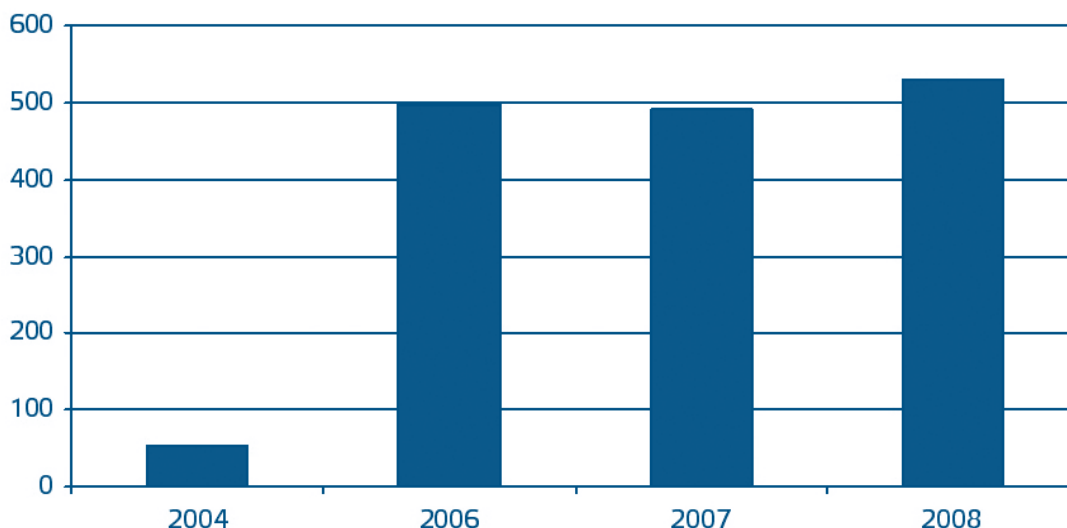
System nieformalny, w przeciwieństwie do formalnego, jest mniej powiązany z rynkiem pracy. Poza osobami uzupełniającymi swoje kwalifikacje zawodowe, uczestniczą w nim osoby z wykształceniem wyższym, których udział w kształceniu ustawicznym – jak wskazują raporty np. OECD i badania aktywności edukacyjnej dorosłych – jest znacznie większy niż osób o niższych kwalifikacjach. Na edukacyjny i samorozwojowy aspekt kształcenia ustawicznego wskazuje także zdominowanie rynku usług edukacyjnych przez podmioty szkoleniowe, nie mające uprawnień do nadawania kwalifikacji, działające w oparciu o przepisy prawa gospodarczego. Ich liczba, ze względu na brak odpowiednich danych (numery REGON nie są w tym przypadku wystarczająco precyzyjną informacją) nie jest możliwa do określenia.

Na koniec 2008 roku w rejestrze instytucji szkoleniowych (RIS) województwa małopolskiego aktywnych było 531 podmiotów. Największe grupy wśród zarejestrowanych w RIS stanowią jednostki prowadzone przez osoby fizyczne w ramach działalności gospodarczej (211) oraz stowarzyszenia, fundacje, spółki lub inne osoby prawne (196). Jako instytucje szkoleniowe zarejestrowały się także: szkoły średnie i policealne (13), szkoły wyższe (8), zakłady pracy (10), placówki naukowo-badawcze (2), centra kształcenia ustawicznego lub praktycznego (30) oraz ośrodki doksztalcenia i doskonalenia zawodowego (46). Niestety baza danych RIS nie dostarcza pełnej wiedzy na temat oferty małopolskich instytucji szkoleniowych. Dostępne informacje są deklaratywne i nie podlegają weryfikacji. Ekspertki WUP szacują, iż w RIS zarejestrowanych jest jedynie 70% wszystkich instytucji szkoleniowych działających w Małopolsce.

Wykres nr 37

Liczba instytucji szkoleniowych wpisanych do Rejestru Instytucji Szkoleniowych Wojewódzkiego Urzędu Pracy

Źródło: Opracowanie własne

Spośród instytucji, zajmujących się szkoleniem osób dorosłych najpełniej skatalogowane są instytucje publiczne: Uniwersytety Trzeciego Wieku, a także placówki doksztalania i doskonalenia zawodowego oraz centra kształcenia ustawicznego, które ze względu na działalność prowadzoną również w systemie szkolnym opisane zostały w poprzedniej części rozdziału.

Uniwersytety Trzeciego Wieku

Coraz szerszym zainteresowaniem cieszy się oferta edukacyjna Uniwersytetów Trzeciego Wieku, która nie jest kierowana wyłącznie do osób w wieku emerytalnym, ale obejmuje także osoby w wieku przedemerytalnym, w tym osoby bezrobotne.

Z racji braku uregulowań prawnych Uniwersytety Trzeciego Wieku przybierają różne formy organizacyjne. Próbując je usystematyzować pod względem organizacyjnym, można wyodrębnić cztery typy Uniwersytetów Trzeciego Wieku: prowadzone przez uczelnię, działające w jej strukturach, powołane i prowadzone przez organizacje pozarządowe, najczęściej stowarzyszenia, działające przy instytucjach kultury, funkcjonujące jako grupy nieformalne. UTW często wspierane są przez samorządy lokalne, a także szkoły wyższe, które sprawują nad nimi opiekę patronacką i których rady naukowe uczestniczą w tworzeniu programów zajęć

Obecnie w rejestrze Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej widnieje w województwie małopolskim 17 Uniwersytetów Trzeciego Wieku, w tym 5 działało w strukturach uczelni. Liczba UTW stale wzrasta, w październiku 2009 planuje się uruchomienie kolejnej placówki – w Miechowie.

Tabela nr 49
Uniwersytety Trzeciego Wieku

LP.	Uniwersytet trzeciego wieku	Uwagi
1.	Andrychów Stowarzyszenie "Uniwersytet Trzeciego Wieku w Andrychowie"	Członek Ogólnopolskiej Federacji Stowarzyszeń UTW
2.	Brzesko Uniwersytet Trzeciego Wieku	Filia Jagiellońskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku
3.	Chrzanów Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wieku w Chrzanowie	Działa przy ZSO dla Dorosłych
4.	Gorlice Uniwersytet Złotego Wieku w Gorlicach	Działa przy ZSZ im. K. Puławskiego w Gorlicach
5.	Klucze Kluczewski Uniwersytet Trzeciego Wieku	Działa przy Gminnym Ośrodku Kultury w Kluczach Patronat Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie
6.	Kraków Jagielloński Uniwersytet Trzeciego Wieku	Jednostka Uniwersytetu Jagiellońskiego
7.	Kraków Stowarzyszenie Akademia Pełni Życia	Organizacja pozarządowa
8.	Kraków Techniczny Uniwersytet Otwarty AGH	Jednostka Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica w Krakowie
9.	Kraków Uniwersytet III Wieku	Jednostka Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum” w Krakowie
10.	Oświęcim Uniwersytet Trzeciego Wieku	Działa przy Oświęcimskim Centrum Kultury Patronat Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Oświęcimiu.
11.	Nowy Sącz Stowarzyszenie Sądecki Uniwersytet Trzeciego Wieku w Nowym Sączu	Patronat Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Sączu oraz Wyższej Szkoły Biznesu – National-Louis University w Nowym Sączu Członek Ogólnopolskiej Federacji Stowarzyszeń UTW
12.	Nowy Targ Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wieku w Nowym Targu	Patronat Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Targu
13.	Rabka Zdrój Rabczański Uniwersytet Trzeciego Wieku	stowarzyszenie Członek Ogólnopolskiej Federacji Stowarzyszeń UTW
14.	Tarnów Tarnowski Uniwersytet Trzeciego Wieku	Działa jako projekt Fundacji „Kromka Chleba”
15.	Tarnów Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wieku	Jednostka Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej
16.	Wolbrom Uniwersytet Trzeciego Wieku	Funkcjonuje przy Centrum Kultury, Promocji i Informacji w Wolbromiu
17.	Zakopane Podhalański Uniwersytet Trzeciego Wieku	Działa przy urzędzie miasta w Zakopanem

Źródło: opracowanie własne

Inne formy kształcenia

Kształcenie ustawiczne to obszar mający praktycznie nieograniczone możliwości rozwoju, a tym samym – wobec braku uregulowań prawnych – dziedzina niezbadana i niemożliwa do zobrazowania poprzez dane statystyczne.

Do ogółu form kształcenia ustawicznego zalicza się także kształcenie na odległość. Obok znanych dotąd kursów korespondencyjnych, popularną formą stały się szkolenia e-learningowe (realizowane jako samoistny kurs lub jako wsparcie tradycyjnego). Duże zainteresowanie wzbudziły również nowopowstałe na terenach wiejskich internetowe centra kształcenia na odległość finansowane ze środków UE.

Narzędzia teleinformatyczne mają również coraz większe znaczenie w realizowanym prywatnie rozwoju indywidualnych osób. Internet stanowi obecnie bazę najaktualniejszej wiedzy i informacji, biblioteki internetowe udostępniają dzieła literackie, a pracodawcy rekrutują tą drogą pracowników. W dobie społeczeństwa wiedzy umiejętność samodzielnego zdobywania informacji jest kluczową kompetencją, a brak dostępu do Internetu prowadzi do wykluczenia informacyjnego.

Jednocześnie nadal niezwykle istotne są wszelkie inne formy aktywności podejmowane przez jednostkę, a prowadzące do zdobycia nowej wiedzy czy umiejętności, a także pozyskiwanie w ciągu całego życia wszelkich informacji i doświadczeń w wyniku naturalnego rozwoju każdego człowieka.

Poradnictwo i informacja zawodowa

Do domeny uczenia się przez całe życie przynależy również tzw. całożyciowa orientacja zawodowa. Celem poradnictwa zawodowego jest udzielanie pomocy bezrobotnym i innym poszukującym pracy w wyborze lub zmianie zawodu, zatrudnienia, kierunku kształcenia i szkolenia zawodowego, przy uwzględnieniu możliwości psychofizycznych i sytuacji życiowej klienta oraz potrzeb rynku pracy. Jednocześnie doradztwo zawodowe służyć ma pracodawcom w wyborze kandydatów posiadających szczególne predyspozycje psychofizyczne.

Informacja zawodowa obejmuje przekazywanie informacji związanych ze światem pracy, które mogą być wykorzystywane w procesie podejmowania decyzji zawodowych, uwzględniających dane o zawodach oraz dotyczących dróg prowadzących do uzyskania kwalifikacji zawodowych i możliwości pozyskiwania pracy.

Usługi informacji i poradnictwa zawodowego oraz pomocy w aktywnym poszukiwaniu pracy w województwie małopolskim realizowane są przez publiczne służby zatrudnienia w 21 powiatowych urzędach pracy oraz w Wojewódzkim Urzędzie Pracy w Centrach Informacji i Planowania Kariery Zawodowej w Krakowie, Tarnowie, Nowym Sączu. Adresatami usług informacji i poradnictwa zawodowego są mieszkańcy Małopolski, a w szczególności: osoby bezrobotne i poszukujące pracy, pracujące, młodzież przygotowująca się do wejścia na rynek pracy, studenci, absolwenci, osoby niepełnosprawne oraz cudzoziemcy. W 2008 roku łącznie z usług poradnictwa i informacji zawodowej oraz pomocy w aktywnym poszukiwaniu pracy w województwie małopolskim skorzystało 94 338 osób.

Tabela nr 50
Klienci poradnictwa i informacji zawodowej

	2005	2007	2008
Indywidualne poradnictwo zawodowe	18 946	19 405	30 753
Grupowe poradnictwo zawodowe	12 516	7 345	7 015
Indywidualna informacja zawodowa	32 018	29 987	38 783
Grupowa informacja zawodowa	24 120	20 608	17 787

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie („Usługi rynku pracy w Małopolsce – Raport za rok 2008”)

Wśród instytucji udzielających informacji zawodowej, należy wymienić także: Centrum Edukacji i Pracy, Akademickie Biura Karier, Państwową Inspekcję Pracy, Gminne Centra Informacji, Ochotnicze Hufce Pracy oraz Zakłady Doskonalenia Zawodowego.

Popularność poradnictwa i informacji zawodowej wzrasta w ich indywidualnych formach. Istotny wpływ na poszerzanie tego typu oferty instytucji rynku pracy mają środki finansowe pozyskane z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Warto także wspomnieć o kwestii doradztwa zawodowego dla młodzieży szkolnej. Obecnie w gimnazjalnych i szkołach ponadgimnazjalnych z terenu województwa małopolskiego nie istnieje spójny system doradztwa zawodowego dla uczniów, którzy mogliby uzyskać w ten sposób informacje o aktualnej ofercie edukacyjnej oraz potrzebach rynku pracy. Niewielki jest odsetek szkół, które zatrudniają doradcę zawodowego. W każdym powiecie uczniowie mogą korzystać z usług doradcy zawodowego w poradniach psychologiczno-pedagogicznych.

V. Nauka

oprac. Joanna Dobrzańska

1. Szkoły wyższe w Małopolsce

W roku akademickim 2008/2009 działały w Małopolsce 32 szkoły wyższe, z czego 21 w Krakowie, 2 w Tarnowie, 3 w Nowym Sączu oraz po jednej w Nowym Targu, Chrzanowie, Bochni, Brzesku, Oświęcimiu i Suchoj Beskidzkiej. Spośród wymienionej liczby wyższych uczelni 15 to szkoły publiczne, 15 to niepubliczne szkoły wyższe oraz 2 szkoły kościelne. Największą uczelnią publiczną jest Uniwersytet Jagielloński, natomiast największą niepubliczną uczelnią jest Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

Wśród 32 szkół wyższych z terenu województwa znajdują się uczelnie o bardzo zróżnicowanym typie i charakterze. Szkołami mogącymi poszczycić się największą liczbą studentów i kadry nauczycielskiej są uniwersytety, szkoły techniczne oraz ekonomiczne.

W ostatnich dwóch latach trzy uczelnie – Akademia Ekonomiczna w 2007 roku oraz Akademia Rolnicza i Akademia Pedagogiczna w 2008 roku zostały przemianowane na uniwersytety i otrzymały nowe nazwy: Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Uniwersytet Rolniczy w Krakowie oraz Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie.

Tabela 51

Szkolnictwo wyższe w Małopolsce na tle kraju

Wyszczególnienie		1998/1999	2002/2003	2005/2006	2007/2008	2008/2009
Szkoly wyższe	Polska	256	367	438	448	449
	Małopolska	21	28	34	34	32
	%	8,2	7,6	7,8	7,6	7,1
Studenci ogółem*	Polska	1 265 364	1 789 055	1 939 898	1 922 716	1 911 520
	Małopolska	128 445	167 278	199 717	207 062	211 077
	%	10,1	9,4	10,3	10,8	11,0
Absolwenci ogółem*	Polska	172 064	340 243	388 542	408 066	418 507
	Małopolska	18 503	25 015	32 862	37 484	38 593
	%	10,8	7,4	8,5	9,2	9,2
Nauczyciele akademicy	Polska	72 471	86 993	97 702	99 221	100 137
	Małopolska	9 555	10 361	11 874	12 220	12 385
	%	13,1	11,9	12,2	12,3	12,4

*według faktycznego miejsca studiowania

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Znaczenie i pozycję małopolskich uczelni bardzo dobrze odzwierciedlają rankingi szkół wyższych. W zestawieniu „Rzeczpospolitej” i „Perspektyw” z 2008 r małopolskie uczelnie zajmują wysokie miejsca zarówno w rankingu ogólnym, jak i dla danego typu szkoły. Na liście 91 najlepszych uczelni z całej Polski znalazły się wszystkie najważniejsze szkoły wyższe z Krakowa. Na czele listy uplasował się Uniwersytet Jagielloński, który na przemian z Uniwersytetem Warszawskim przoduje corocznie w rankingach. Na pierwszym miejscu w kategorii „Uczelnie

medyczne” znalazło się krakowskie Collegium Medium UJ; w kategorii „Uczelnie Pedagogiczne” dwa pierwsze miejsca należą również do krakowskich szkół – na miejscu pierwszym - Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, natomiast na miejscu drugim – Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum”.

Krakowskie szkoły wyższe należą do najczęściej wybieranych w kraju przez kandydatów na studia, zarówno w przeliczeniu na jedno miejsce – ponad 4 kandydatów (Akademia Wychowania Fizycznego, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Pedagogiczny), jak i według liczby bezwzględnej kandydatów (Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Pedagogiczny, Uniwersytet Ekonomiczny oraz Uniwersytet Rolniczy).

Do najpopularniejszych kierunków studiów w roku akademickim 2008/2009 należały: zarządzanie, pedagogika, prawo i ekonomia. Pośród specjalności językowych prowadzonych w ramach kierunku filologia najwięcej kandydatów na jedno miejsce przypadało na filologię portugalską – 11 oraz indianistykę – 6,5 na Uniwersytecie Jagiellońskim oraz filologię romańską (nienauczycielską) – 4,8 oraz język włoski – 4,3 na Uniwersytecie Pedagogicznym im. KEN. Dużą popularnością cieszyła się też neurobiologia – 13,4 kandydatów na jedno miejsce (4 miejsce w kraju pośród kierunków unikatowych lub na które nabór był przeprowadzony tylko przez jedną uczelnię).¹⁰

Starając się sprostać konkurencji oraz wychodząc naprzeciw potrzebom rynku pracy, szkoły wyższe uruchomiły w ostatnich latach wiele nowych, atrakcyjnych kierunków i specjalności. Do cieszących się znacznym zainteresowaniem studentów zaliczyć można niewątpliwie m.in. takie specjalności Uniwersytetu Jagiellońskiego jak neurobiologia, biofizyka, fizyka medyczna oraz biofizyka molekularna. Dużą popularnością cieszył się również nowy kierunek prowadzony na Politechnice Krakowskiej – inżynieria biomedyczna oraz na Uniwersytecie Ekonomicznym kierunek zarządzanie i inżynieria środowiska.

Rozwojowi nowoczesnego szkolnictwa sprzyja również współpraca z zagranicznymi uczelniami. Utrzymywanie kontaktów z innymi placówkami pozwala na stworzenie systemu, w którym szkoły wymieniają się doświadczeniami poprzez udział w seminariach międzynarodowych, stażach i szkoleniach, konferencjach i sympozjach oraz poprzez współpracę przy projektach międzynarodowych. Małopolskie uczelnie aktywnie biorą też udział w międzynarodowych programach wymiany studentów. Jedną z form współpracy międzynarodowej wspierającą kształcenie studentów są umowy o podwójnych dyplomach, zawierane z zagranicznymi partnerami.

Równocześnie szkoły wyższe wdrażają Kartę Bolońską, która ma zintegrować polskie szkolnictwo wyższe z europejskim. System ten służy ułatwieniu mobilności studentów tak, aby mogli uczyć się wybranym państwie UE oraz pomaga zwiększyć atrakcyjność i konkurencyjność polskich uczelni w Europie.

Największe doświadczenie w zakresie współpracy z zagranicznymi uczelniami mają uczelnie publiczne: Uniwersytet Jagielloński, Akademia Górniczo-Hutnicza, Politechnika Krakowska, Uniwersytet Ekonomiczny, Akademia Muzyczna. Uczelnie niepubliczne również nawiązały ciekawe kontakty z zagranicznymi szkołami. Wśród nich wyróżnia się Wyższa Szkoła Biznesu w Nowym Sączu, której partnerem – współzałożycielem jest amerykański uniwersytet National-Louis University. Współpraca zagraniczna małopolskich szkół wyższych dotyczy przede wszystkim uczelni w Europie zachodniej, szczególnie Francji i Niemiec, chociaż również znaczna ilość zawieranych porozumień dotyczy wschodniego sąsiada Polski – Ukrainy. Silna współpraca prowadzona była również z uczelniami ze Stanów Zjednoczonych. Niektóre uczelnie nawiązały również ciekawe kontakty z krajami z innych kontynentów, takimi jak: Brazylia, Argentyna, Chile, Meksyk, Ekwador, Peru, Indie, Chiny czy Japonia.

¹⁰ Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, *Informacja o wynikach rekrutacji na studia na rok akademicki 2008/2009 w uczelniach nadzorowanych przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz uczelniach niepublicznych.*

2. Studenci szkół wyższych

Pod względem liczebności studentów Małopolska zajmuje drugie miejsce po województwie mazowieckim. W 32 uczelniach województwa małopolskiego w roku akademickim 2008/2009 kształciło się 211 tys. studentów, co stanowi 11% ogólnej liczby studentów w kraju. Po dynamicznym wzroście liczby studentów w latach 2000-2005 (około 7-8% rocznie), trend wzrostowy uległ nieco spowolnieniu, wciąż jednak utrzymuje się na poziomie około 2% rocznie.

W przypadku rozróżnienia na studentów stacjonarnych oraz zaocznych i wieczorowych widoczne są podobne trendy – po gwałtownym przyroście liczby studentów zaocznych i wieczorowych pod koniec lat 90 –tych, co spowodowane było przede wszystkim tworzeniem się nowych szkół wyższych, zwłaszcza niepublicznych, w ostatnich dziesięciu latach proporcje kształtują się na podobnym, stałym poziomie – około 55 % stanowią studenci stacjonarni, a około 45 % studenci zaoczeni i wieczorowi.

Tabela nr 52

Liczba studentów uczelni małopolskich*

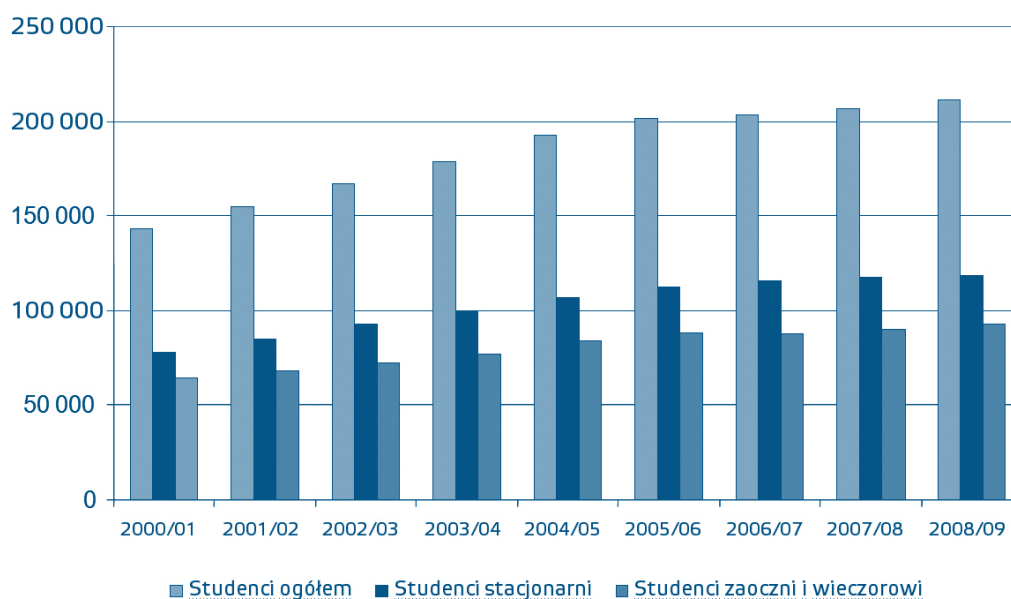
Rok akademicki	Studenci ogółem	Wzrost w %	Studenci stacjonarni	Wzrost w %	Studenci zaoczeni i wieczorowi+	Wzrost w %
2000/01	143 537	11,7	77 831	10,7	64 431	13,3
2001/02	154 694	7,8	85 026	9,2	68 229	5,9
2002/03	167 278	8,1	93 186	9,6	72 624	6,4
2003/04	178 441	6,7	100 214	7,5	76 947	5,9
2004/05	192 282	7,8	106 937	6,7	84 333	9,6
2005/06	201 115	4,6	112 053	4,8	88 302	4,7
2006/07	203 060	1,0	115 297	2,9	87 763	-0,6
2007/08	207 062	2,0	117 253	1,7	89 809	2,3
2008/09	211 077	1,9	118 545	1,1	92 532	3,0

*według faktycznego miejsca studiowania (łącznie z cudzoziemcami)

+od roku akademickiego 2006/07 studenci niestacjonarni

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS

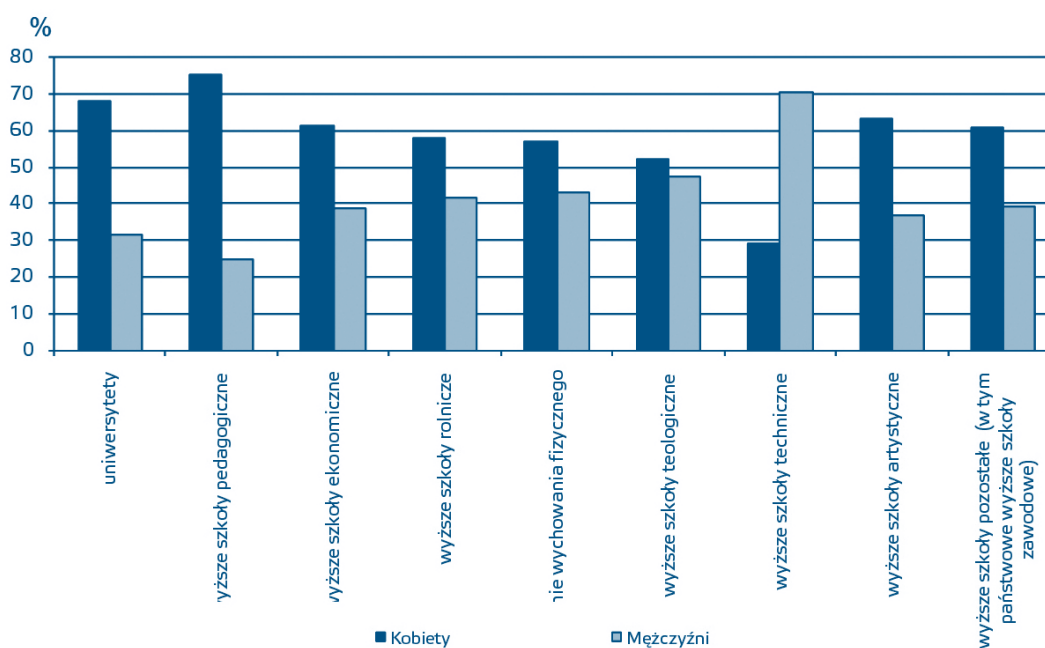
Wykres nr 38
Studenci szkół wyższych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS

Wśród studentów przeważały kobiety, których udział w ogólnej liczbie studiujących wynosił 56,7%, z czego najmniej studiowało na uczelniach technicznych – 29,4%, a najwięcej na uczelniach pedagogicznych – 75,3%.

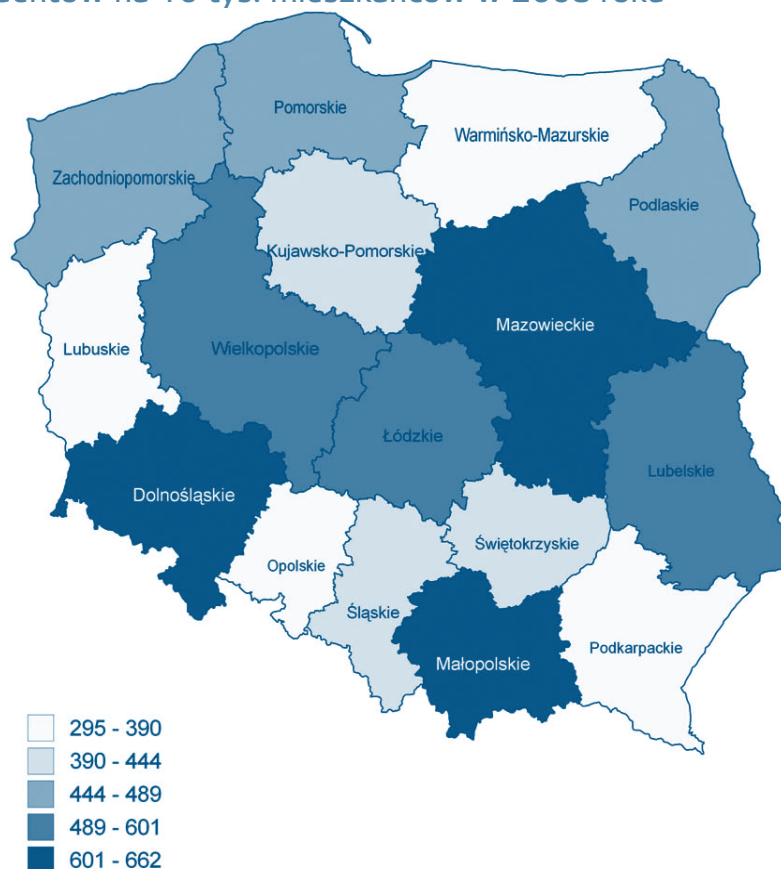
Wykres nr 39
Procentowy udział kobiet i mężczyzn w ogólnej liczbie studentów w roku 2008/09

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Mapa 12

Liczba studentów na 10 tys. mieszkańców w 2008 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie.

Z każdym rokiem rośnie również liczba obcokrajowców studiujących na małopolskich uczelniach. W roku akademickim 2008/09 liczba cudzoziemców wynosiła 1936 studentów, z czego większość, bo około 60% wybrało Uniwersytet Jagielloński. Na UJ największym zainteresowaniem cieszy się niezmiennie medycyna, a także zarządzanie, stosunki międzynarodowe, prawo i kulturoznawstwo. Znaczną część studiujących obcokrajowców przyciągają też Uniwersytet Ekonomiczny oraz Akademia Górniczo-Hutnicza. Na studiach niestacjonarnych kształciło się ok. 7% cudzoziemców.

Poza studentami, którzy studiują w pełnym wymiarze, część przyjeżdża na wymianę w ramach programów wymiany studentów lub pracuje nad doktoratem. Osobną grupę stanowią też uczestnicy wakacyjnych szkół letnich. Szkoły wyższe chcąc przyciągnąć większą liczbę zagranicznych studentów otwierają też nowe, atrakcyjne dla cudzoziemców, kierunki i specjalności.

Wciąż najliczniejszą grupę cudzoziemców stanowili studenci z Europy, w tym głównie z Ukrainy, Białorusi, Norwegii i Szwecji, jednak byli także wśród nich obywatele z tak odległych krajów jak Kenia, Sri Lanka, Iran, Wietnam, Zimbabwe czy Brazylia¹¹. W roku 2008 dyplomy ukończenia szkoły wyższej otrzymało 38 593 studentów (o 3% więcej niż w roku poprzednim). Absolwenci studiów stacjonarnych stanowili 53,6% ogółu absolwentów. Studia zawodowe ukończyło blisko 42% ogółu absolwentów, z czego 85% otrzymało tytuł licencjata, a 15% inżyniera. Dyplom magistra uzyskało nieco ponad 58%, z czego jednolite

¹¹ A. Zatoğa, J. Jałowicz „Co studiuja obcokrajowcy w Krakowie?”, *www.gazeta.pl*, 2008.03.13; A. Zatoğa „Zagraniczni studenci szturmują Kraków”, *www.gazeta.pl*, 2009.07.26

studia magisterskie ukończyło blisko 40% absolwentów.

Na studiach podyplomowych uzupełniało swoją wiedzę 16 tys. słuchaczy, czyli o 23,3% więcej niż w roku ubiegłym.

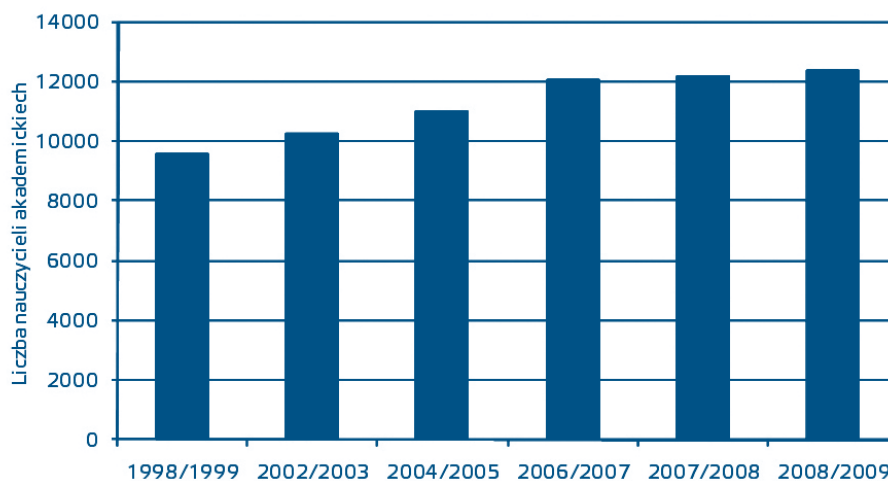
3. Kadra naukowo-dydaktyczna

W szkołach wyższych województwa małopolskiego w roku akademickim 2008/2009 zatrudnionych było 12 385 nauczycieli. W stosunku do roku poprzedniego nastąpił wzrost o 165 osób, czyli o 1,4%. Jakkolwiek wielkość ta plasuje Małopolskę na wysokiej, drugiej pozycji po województwie mazowieckim i stanowi ponad 12,4% wszystkich nauczycieli akademickich w kraju, to jednak liczebność kadry coraz częściej oceniana jest jako niewystarczająca. Od połowy lat 90-tych liczba nauczycieli akademickich wzrosła o około 30%, podczas gdy w tym samym okresie ilość studiujących zwiększyła się o ponad 200%.

Dane przedstawiające ilość kadry akademickiej nie dość, że pokazują stosunkowo niewielki jej przyrost, są zniekształcone i zawyżone poprzez powszechne zjawisko wieloletowości. Chodzi tu o fakt zatrudniania się nauczycieli najczęściej na tzw. „pierwszym etacie” w szkole publicznej i dodatkowo w szkołach niepublicznych. W ostatnich latach podejmowane są jednak próby ograniczenia oraz kontroli tego zjawiska.

Wykres nr 40

Nauczyciele akademicy w Małopolsce

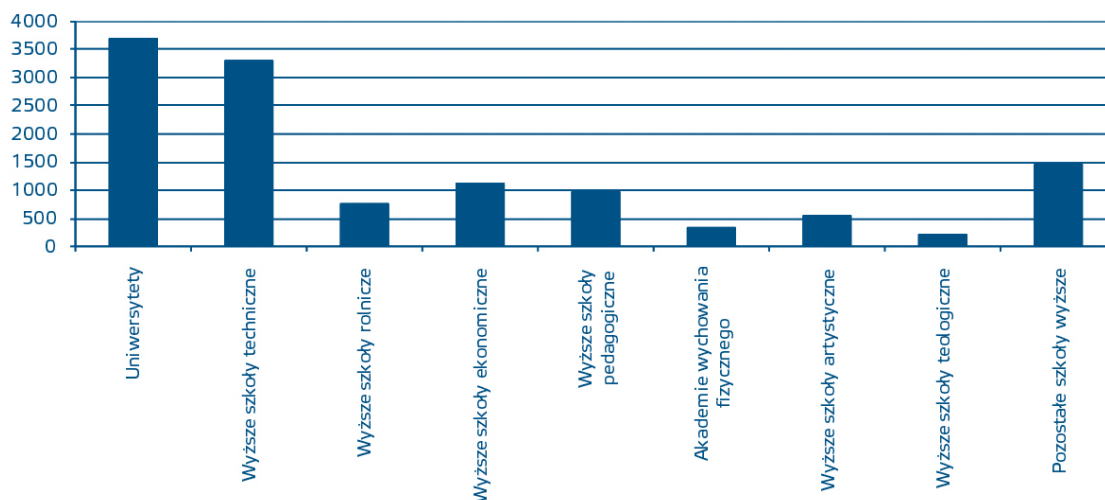
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Pośród 12 385 nauczycieli małopolskich uczelni zatrudnionych było 5 081 kobiet (41%). Profesorowie stanowili 21% ogółu zatrudnionych (2602 osoby), docenci – 5% (131 osób), adiunkci – 5250 (42,4%), natomiast asystenci 15,5% (1916 osób).

Na małopolskich uczelniach było ponadto zatrudnionych 154 nauczycieli – cudzoziemców. Najliczniejszą grupę stanowili akademicy z Ukrainy, Słowacji oraz Niemiec, ale byli również nauczyciele z tak odległych krajów azjatyckich jak Chiny, Indie, Filipiny czy Wietnam.

Wykres nr 41

Nauczyciele akademicy według rodzaju szkół w roku akademickim 2008/2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

W województwie małopolskim studia doktoranckie prowadzą wyłącznie uczelnie publiczne. W roku akademickim 2008/2009 w studiach doktoranckich uczestniczyły 4392 osoby.

Tabela 53

Studia doktoranckie w roku akademickim 2008/2009

Wyszczególnienie	Liczba uczestników studiów doktoranckich						Liczba otwartych przewodów doktorskich		Osoby, które obroniły pracę doktorską	
	stacjonarnych		niestacjonarnych		cudzoziemcy studiów stacjonarnych i niestacjonarnych		ogółem	w tym kobiety	ogółem	w tym kobiety
Dziedziny nauki	ogółem	w tym kobiety	ogółem	w tym kobiety	ogółem	w tym kobiety	ogółem	w tym kobiety	ogółem	w tym kobiety
MAŁOPOLSKIE	3929	2063	341	181	122	46	1106	618	442	241
Nauki biologiczne	277	206	-	-	6	2	141	88	34	20
Nauki chemiczne	163	99	-	-	2	1	74	6	17	3
Nauki ekonomiczne	30	15	165	83	10	4	6	3	2	2
Nauki farmaceutyczne	33	23	-	-	1	1	15	10	17	11
Nauki fizyczne	286	108	-	-	15	4	43	13	20	10
Nauki humanistyczne	1375	851	-	-	39	17	370	253	154	96
Nauki kultury fizycznej	78	48	-	-	-	-	12	10	25	16
Nauki leśne	20	10	18	3	-	-	6	1	-	-

Nauki matematyczne	68	15	-	-	-	-	35	12	11	3
Nauki medyczne	165	118	-	-	1	1	45	30	43	28
Nauki muzyczne	10	2	43	25	-	-	18	6	-	-
Nauki nauki o Ziemi	69	93	-	-	2	-	83	32	14	9
Nauki prawne	233	123	-	-	15	10	75	41	26	11
Nauki rolnicze	134	95	76	42	1	-	40	30	23	12
Nauki sztuki plastyczne	38	23	39	28	2	1	18	13	1	1
Nauki techniczne	569	175	-	-	7	1	92	27	37	15
Nauki teologiczne	281	59	-	-	19	3	33	6	18	4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

4. Świadczenia i baza socjalna

Małopolscy studenci korzystali w roku akademickim 2008/2009 ze stypendiów socjalnych, stypendiów za wyniki w nauce lub sporcie, stypendiów specjalnych dla osób niepełnosprawnych, stypendiów ministra za osiągnięcia w nauce, stypendiów ministra za wybitne osiągnięcia sportowe, stypendiów na wyżywienie, stypendiów mieszkaniowych oraz zapomóg. Możliwe było jednocześnie otrzymywanie kilku świadczeń pomocy materialnej przez jednego studenta. Z pomocy materialnej w postaci stypendiów skorzystało 49,5 tys. osób, w tym 27,1 tys. otrzymało stypendia za wyniki w nauce lub sporcie, 24,5 tys. stypendia o charakterze socjalnym, natomiast 3 tys. studentów otrzymało zapomogi.

W roku akademickim 2008/2009 szkoły wyższe dysponowały 56 domami studenckimi o liczbie 21 469 miejsc. Najlepiej rozwiniętą bazę socjalną mają uczelnie publiczne, przede wszystkim Akademia Górniczo-Hutnicza (19) oraz Uniwersytet Jagielloński (11). Uczelnie niepubliczne ze względu na to, że są to szkoły stosunkowo nowe, posiadają znacznie uboższą bazę socjalną.

Duże dysproporcje istnieją również pomiędzy uczelniami krakowskimi i pozakrakowskimi. Sytuacja ta spowodowana jest jednak przede wszystkim różną odległością od uczelni.

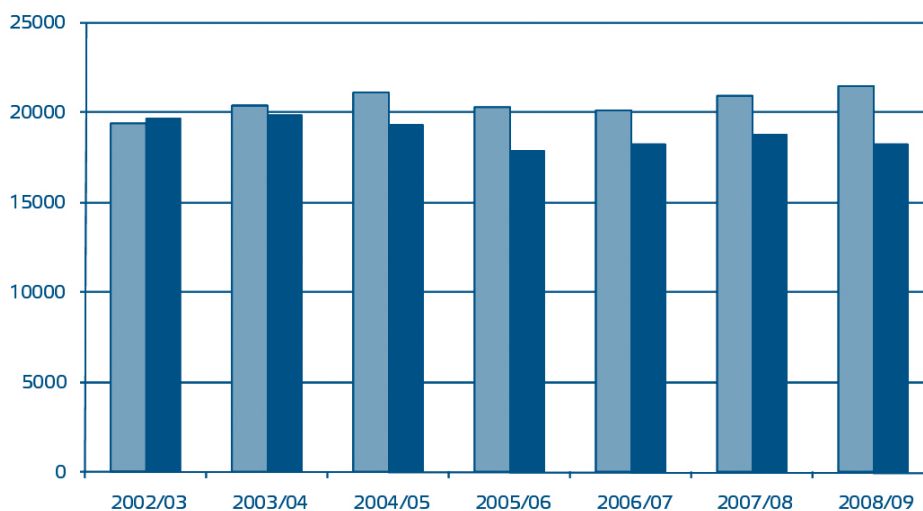
W posiadanej przez uczelnie bazie noclegowej zakwaterowanych było 18 756 studentów studiów stacjonarnych, co stanowiło 16% ogółu studentów studiów stacjonarnych.

Tabela 54
Domy studenckie i stołówki

Wyszczególnienie	2002/2003	2004/2005	2005/2006	2007/2008	2008/2009
Domy studenckie	52	55	53	52	56
Miejsca	19 446	21 108	20 263	20 923	21469
Studenci studiów dziennych zakwaterowani w domach studenckich	19 686	19 292	17 840*	18 756	18 269
w % studentów studiów stacjonarnych	21,4	18,0	15,9	16,0	15,4
Stołówki	18	18	8	7	10
Miejsca konsumenckie	2 803	2 844	1 490	1 482	2 239

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Wykres nr 42
Stopień zaspokajania potrzeb w zakresie miejsc w domach studenckich

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

W roku akademickim 2008/2009 potrzeby studentów w zakresie żywienia zaspokajane były przez 10 stołówek z 2 239 miejscami.

VI. Kultura

oprac. Mirosława Zięba, Michał Sapeta

1. Finansowanie kultury

Kultura jest jednym z podstawowych czynników rozwoju regionu w odniesieniu do kapitału intelektualnego, wyrównywania szans, zwiększenia jego atrakcyjności dla mieszkańców, turystów i inwestorów. Kultura i krajobraz kulturowy, wraz z dziedzictwem przyrodniczym, jest też głównym wyznacznikiem poczucia przynależności do wspólnego terytorium. Województwo Małopolskie to obszar historycznej wielokulturowości, który charakteryzuje się jednak wyraźnie wykształconą tożsamością regionalną.

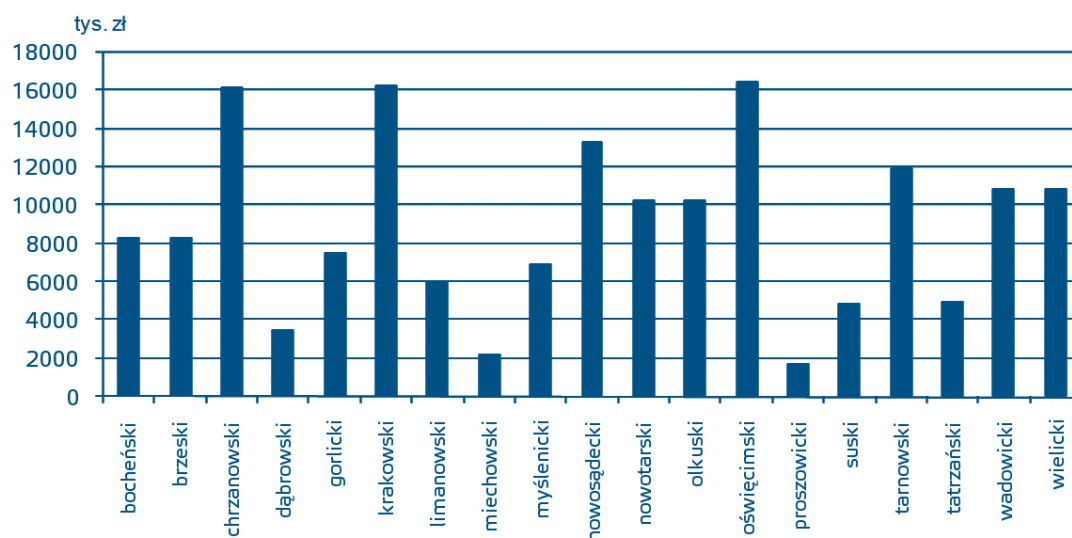
Działalność kulturalna polegająca na tworzeniu, upowszechnianiu i ochronie kultury prowadzona jest w województwie małopolskim przez instytucje kultury i w formie pozainstytucjonalnej, zarówno w obrębie kultury profesjonalnej, jak i amatorskiej oraz w zakresie ochrony materialnych i niematerialnych dóbr kultury.

Na uczestnictwo w kulturze składają się różnorodne formy aktywności społecznej, którą tworzą różnego rodzaju stowarzyszenia, fundacje, zrzeszenia kulturalne, a także liczne grupy nieformalne. Na terenie województwa małopolskiego działalność prowadzą instytucje kultury o charakterze narodowym i regionalnym, ponadto funkcjonuje kilkaset gminnych oraz powiatowych instytucji kultury i placówek kultury z wieloma filiami, klubami, świetlicami, a także placówki przyzakładowe i spółdzielcze.

W latach 1999-2008 największymi źródłami finansowania kultury były budżety jednostek samorządu terytorialnego: budżet Województwa Małopolskiego, budżety gmin i powiatów.

Wykres nr 43

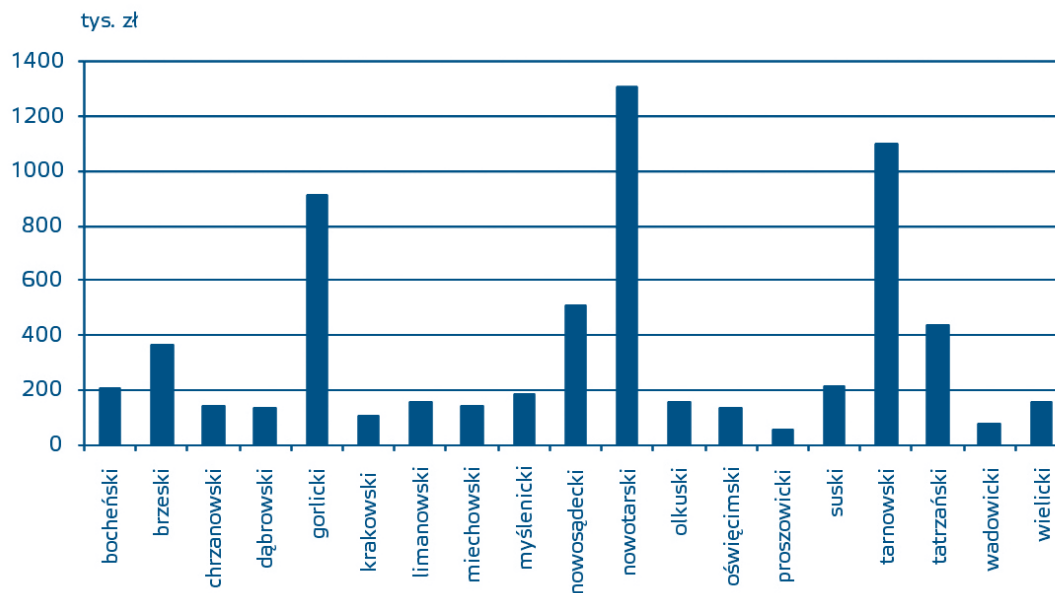
Wydatki gmin na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w 2008 r. wg powiatów

Źródło: Regionalna Izba Obrachunkowa w Krakowie – Biuletyn Informacji Publicznej

Wykres nr 44

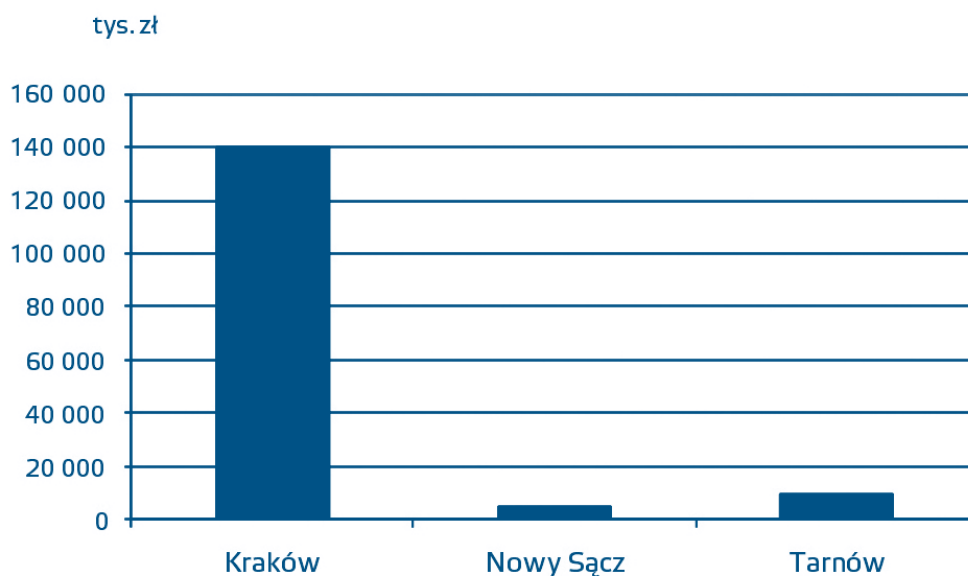
Wydatki samorządów powiatowych na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w 2008 roku.

Źródło: Regionalna Izba Obrachunkowa w Krakowie – Biuletyn Informacji Publicznej

Wykres nr 45

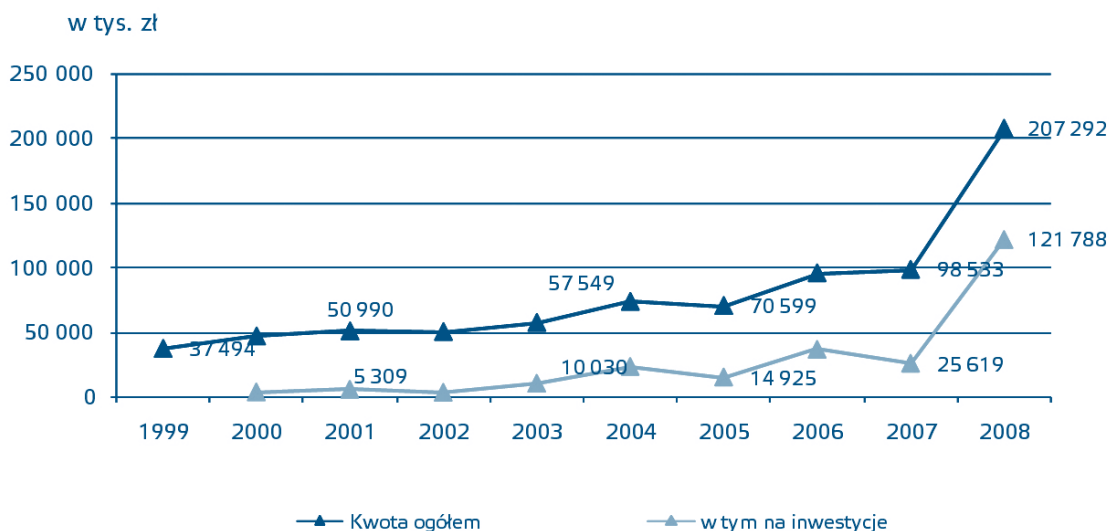
Wydatki miast na prawach powiatu na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w 2008 roku

Źródło: Regionalna Izba Obrachunkowa w Krakowie – Biuletyn Informacji Publicznej

Wykres nr 46

Środki przekazane w latach 1999-2008 z budżetu Województwa Małopolskiego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego (w tys. zł)

Źródło: Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego

Instytucje kultury w województwie małopolskim w 2008 r. z całokształtu swojej działalności osiągnęły przychody w wysokości 546,5 mln zł. Największą ich część stanowiły przychody instytucji kultury zajmujących się działalnością artystyczną i rozrywkową (53,7%) oraz muzealną (27,1%). W porównaniu z poprzednim rokiem zanotowano wzrost przychodów o 16,4%.

Koszty uzyskania przychodów z całokształtu działalności wyniosły 548,2 mln zł, a więc ogólny wynik finansowy netto badanych jednostek miał saldo ujemne. Wskaźnik poziomu kosztów z całokształtu działalności wyniósł 100,3%.

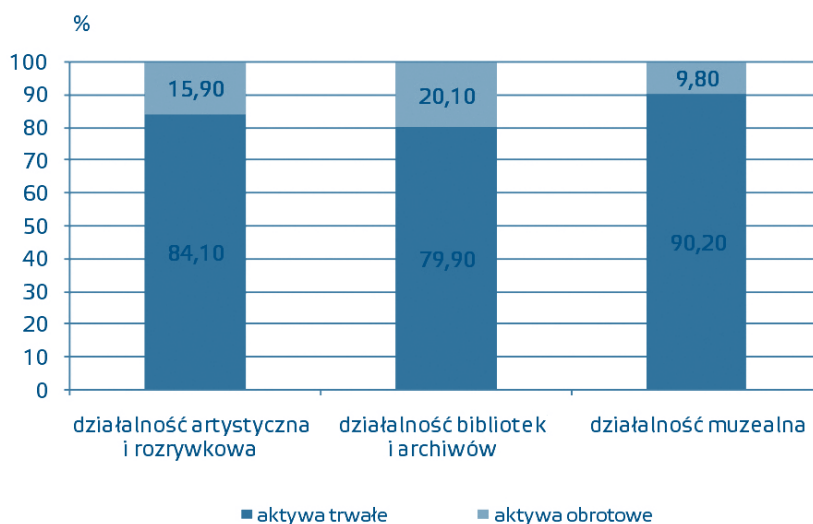
Małopolskie instytucje kultury w 2008 r. otrzymały dotacje do bieżącej działalności w wysokości 338,2 mln zł. W porównaniu z poprzednim rokiem kwota ta była większa o 8,0%. Największa część dotacji przypadła instytucjom kultury zajmującym się działalnością artystyczną i rozrywkową (57,1% dotacji), następnie działalnością muzealną (26,7%) oraz bibliotekom (16,0%).

Na koniec roku 2008 wartość aktywów trwałych małopolskich instytucji kultury wyniosła 691,1 mln zł. W strukturze tych aktywów środki trwałe stanowiły 81,3%, z czego ponad połowa przypadła na budynki i lokale. Natomiast wartość aktywów obrotowych wyniosła 109,8 mln zł - dominowały tutaj inwestycje krótkoterminowe (o udziale 64,1%).

Instytucje kultury w województwie małopolskim w 2008 r. dysponowały kapitałem własnym w wysokości 619,1 mln zł, a ich zobowiązania wyniosły 76,7 mln zł.

Wykres nr 47

Struktura aktywów instytucji kultury według wybranych rodzajów działalności w 2008 roku

Źródło: Informacja sygnałna Urzędu Statystycznego Krakowie, lipiec 2009 r.

W instytucjach kultury, których organizatorem jest Województwo Małopolskie średnioroczne zatrudnienie (wg stanu na 31 grudnia 2008 r.) wynosiło 1 485,11 etatu o 54,8 etatu co stanowiło wzrost w stosunku do roku 2007 o 3,83%.

Z budżetu państwa utrzymywanych jest 10 narodowych instytucji kultury zlokalizowanych na terenie województwa małopolskiego, w tym 9 instytucji podległych Ministerstwu Kultury i Dziedzictwa Narodowego: Muzeum Narodowe w Krakowie, Muzeum Żup Krakowskich w Wieliczce, Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu, Zamek Królewski na Wawelu – Państwowe Zbiory Sztuki w Krakowie, Muzeum Sztuki i Techniki Japońskiej Manggha w Krakowie, Instytut Książki w Krakowie, Międzynarodowe Centrum Kultury w Krakowie, Narodowy Stary Teatr im. Heleny Modrzejewskiej w Krakowie oraz jedna instytucja współprowadzona przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego – Europejskie Centrum Muzyki im. Krzysztofa Pendereckiego w Lusławicach.

Z budżetu państwa dofinansowywane są instytucje kultury, według zasad wprowadzonych w 2005 r. (z późniejszymi zmianami). Dofinansowanie to obejmuje dwa źródła: *Programy* Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w ramach których dofinansowywane są zadania realizowane przez instytucje kultury, uznane za szczególnie ważne dla rozwoju i zachowania kultury w Polsce;

Program *Mecenat*, w ramach którego wsparcie z budżetu państwa otrzymują projekty instytucji kultury mające duże znaczenie dla działalności kulturalnej w regionie oraz posiadające możliwości takiego ich wykorzystania, by wzmacniało to potencjał rozwojowy sektora kultury w regionie.

Ważnym źródłem finansowania odnowy zabytków były środki celowe Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zespołów Zabytkowych Krakowa, które wynosiły:

- w 1999 roku – 34 100 000 zł,
- w 2000 roku – 40 254 331 zł,
- w 2001 roku – 32 400 300 zł,
- w 2002 roku – 32 400 993 zł,
- w 2003 roku – 31 066 076 zł,
- w 2004 roku – 31 036 573 zł,
- w 2005 roku – 31 072 076 zł,

- w 2006 roku - 37 935 686 zł,
- w 2007 roku - 45 913 061 zł,
- w 2008 roku - 44 728 648 zł.

Formą wspierania życia kulturalnego, wciąż jeszcze w niewystarczającej ilości, jest sponsorowanie inicjatyw artystycznych, wydarzeń kulturalnych i działań instytucji kultury przez podmioty sektora gospodarczego, a także przez osoby prywatne.

2. Życie kulturalne

Województwo Małopolskie, szczycące się wspaniałymi tradycjami i historycznym dorobkiem kulturalnym, jest jednym z najważniejszych centrów aktywności kulturalnej w Polsce, miejscem wielu wspaniałych wydarzeń kulturalnych, które przyciągają coraz liczniejszych turystów krajowych i zagranicznych, pragnących łączyć poznawanie walorów przyrodniczych i architektonicznych z dobrą rozrywką i doznaniem artystycznymi. W każdym miejscu - często przy wykorzystaniu nietypowych przestrzeni miejskich, obiektów zabytkowych lub scen plenerowych - bez względu na porę roku, region oferuje wiele ciekawych i atrakcyjnych wydarzeń, moc wrażeń i niezapomniane przeżycia.

Istotną rolę w rozwoju kulturalnym regionu odgrywa stolica regionu - miasto Kraków, ze względu na swoją historię, tradycję i przeszłość kulturalną, jak i bieżący rozwój instytucji kultury. W Krakowie corocznie odbywa się ponad 100 festiwali, w tym około 50 festiwali o znaczeniu międzynarodowym, m. in. *Festiwal Kultury Żydowskiej* (od 1990 r.), *Krakowskie Zaduszki Jazzowe* (od 1954 r.), *Krakowski Festiwal Filmowy* (od 1961 r.), *Międzynarodowy Festiwal Muzyka w Starym Krakowie* (od 1975 r.), *Międzynarodowe Triennale Grafiki* (od 1966 r.), *Festiwal Teatrów Ulicznych* (od 1988 r.). Każdego roku inicjowane są nowe przedsięwzięcia, np. *Sacrum Profanum* (od 2003 r.), *Festiwal Misteria Paschalia* (od 2004 r.), *Festiwal Muzyki Polskiej*, prezentujący dzieła muzyki polskiej w najwybitniejszych światowych wykonaniach (od 2005 r.), czy *Festiwal Narodów Dedykacje* (od 2002 r.). Organizowane są także masowe wydarzenia kulturalno-rekreacyjne, takie jak *Wianki* czy *Noc Sylwestrowa* na Rynku.

W 2008 r. pojawiły się nowe wydarzenia kulturalne realizowane w ramach projektu kulturalnego *6 zmysłów*. Istotnym założeniem tego projektu jest większe otwarcie na sztukę najnowszą, ale także rozwijanie turystyki festiwalowej, szczególnie ważnego obszaru dla rozwoju naszego miasta. Projekt *6 zmysłów* jest odpowiedzią na oczekiwania młodej, inteligentnej, europejskiej publiczności, pragnącej przyjechać do Krakowa, odwiedzić częściej nasze miasto, a nawet w nim zamieszkać. W październiku 2008 roku ruszył *I Międzynarodowy Festiwal Kina Niezależnego - Off Camera*, podczas którego było można zobaczyć 120 filmów światowego kina niezależnego. Projekcji filmowej zorganizowanej w małych, studyjnych salach krakowskich kin towarzyszyły wystawy, warsztaty i koncerty kulturowych gwiazd sceny undergroundowej. Dwa miesiące później odbył się *Międzynarodowy Festiwal Teatralny „Boska Komedia”* - wielokulturowe przedsięwzięcie prezentujące najciekawsze polskie i światowe spektakle teatralne poruszające tematykę współczesnego człowieka.

Corocznie wydarzenia kulturalne województwa małopolskiego uzyskują wysoką ocenę publiczności. Na przykład w plebiscycie pn. „Wielkie Odkrywanie Małopolski” w roku 2008 w kategorii „wydarzenia artystyczne, kulturalne, sportowe” zwyciężył festiwal - *Święto Dzieci Gór Nowy Sącz*; wyróżnienie - *Festiwal Zaczarowanej Piosenki im. Marka Grechuty - Fundacja Anny Dymnej Mimo Wszystko - Kraków*.

Środowiska twórcze i animatorzy kultury w województwie małopolskim aktywnie uczestniczą w rozwoju życia kulturalnego, między innymi poprzez działalność twórczą oraz organizowanie imprez artystycznych i innych przedsięwzięć kulturalnych o szczególnym znaczeniu i wysokich walorach promocyjnych dla rozwoju poszczególnych dziedzin kultury. Organizacje pożytku publicznego i instytucje kultury, organizują prestiżowe wydarzenia artystyczne i interdyscyplinarne o znaczeniu międzynarodowym, ogólnopolskim i regionalnym.

Zjawiskiem wyróżniającym nasz region jest bogaty społeczny ruch kulturalny, wkraczający w różnorodne dziedziny życia społecznego, kulturalnego, ekonomicznego, pedagogicznego,

a nawet sportowego i turystycznego. Społeczny ruch kulturalny kształtuje aktywne postawy, integrując lokalne społeczności oraz wspólnoty artystyczne, wiąże jednostki z jej otoczeniem, miejscowością, regionem, dając tym samym punkt odniesienia i zapewniając poczucie tożsamości. Ma on niekwestionowany udział we współtworzeniu oraz upowszechnianiu kultury narodowej, przedstawiając bogatą ofertę programową dla społeczności lokalnych we wszystkich dziedzinach kultury i sztuki. Szczególną formą aktywności kulturalnej w regionie jest społeczny ruch kulturalny zorganizowany w regionalnych stowarzyszeniach kulturalnych i stowarzyszeniach twórczości amatorskiej. Przedstawiają one bogatą ofertę programową dla społeczności lokalnych we wszystkich dziedzinach kultury (organizują min. małopolskie konkursy, przeglądy i festiwale chórów, orkiestr dętych, zespołów teatralnych i folklorystycznych a także cenne formy opieki nad sztuką ludową i zanikającymi rzemiosłami artystycznymi). Podjęmowane są coraz częściej inicjatywy udostępniania i prezentowania sztuki profesjonalnej. Inicjatywy twórców i animatorów kultury wspierane są finansowo przez Województwo Małopolskie. W latach 2006 - 2008 r. były to między innymi przedsięwzięcia:

Muzyczne: Studencki Festiwal Piosenki w Krakowie; Międzynarodowy Konkurs Współczesnej Muzyki Kameralnej; Międzynarodowy Festiwal *Muzyka w Starym Krakowie*; Festiwal *Misteria Paschalia*; Międzynarodowy Festiwal Piosenki Żeglarskiej *Shanties*; Festiwal *Ogrody muzyką malowane*; Konkurs Wykonawstwa Muzyki Operetkowej i Musicalowej im. Iwony Borowickiej *Śladami Iwony Borowickiej*; Letni Festiwal Jazzowy w Piwnicy Pod Baranami; Międzynarodowa Letnia Akademia Jazzu; *Krakowski Festiwal Kultury Alternatywnej - ALCHEMIA OFF ART.*; Europejski Festiwal im. Jana Kiepury; *Rozstaje*. Festiwal Muzyki Tradycyjnej; Starosądecki Festiwal Muzyki Dawnej; Międzynarodowe Olkuskie Dni Muzyki Organowej i Kameralnej; Konkurs Orkiestr Dętych Ziemi Krakowskiej; Krakowskie Zaduszki Jazzowe; Międzynarodowy Festiwal Jazzowy *Starzy i Młodzi, czyli Jazz w Krakowie*; Koncert Last Night of the Proms in Cracow; Muzyczne Spotkania na Wzgórzach Krzesławickich; Krakowska Jesień Jazzowa; Festiwal Muzyczny – *Music Summer Festival* – Wieliczka; *Nowe Drogi Klasyki*. Cykl Koncertów Orkiestry Akademii Beethovenowskiej; Festiwal 7 x Gospel, Międzynarodowy Festiwal Muzyki Kameralnej i Organowej w Wygielzowie, Dni Muzyki Karola Szymanowskiego w Zakopanem; Zakopiańska Wiosna Jazzowa - United Europe Jazz Festival.

Teatralne i baletowe: Międzynarodowy Festiwal Teatrów Alternatywnych *Krakowskie Reminiscencje Teatralne*; Międzynarodowy Festiwal Teatrów Ulicznych; Krakowska Wiosna Baletowa; Ogólnopolski Festiwal Komедии *TALIA*; Teatr Nowy – *Młoda Scena Letnia* w Krakowie – Festiwal Teatralny; Wadowickie Spotkania Teatralne; Ogólnopolski Otwarty Festiwal Teatrów Amatorskich *Odeo*; Opera Kameralna w Regionie; Festiwal Dedykacje: Brecht 2008.

Filmowe i fotograficzne: Krakowski Festiwal Filmowy; Międzynarodowy Festiwal Filmowy *Etiuda & Anima*; Nowohucka Kronika Filmowa; Tarnowska Nagroda Filmowa; Spotkania z Filmem Górskim; Festiwal Fotografii *Widzi się* w Starym Sączu i Nowym Sączu; Wystawa Fotograficzna *Śladami Amundsena*; 802 procent normy. Pierwsze lata Nowej Huty na fotografiach Wiktora Pentala i Henryka Makierewicza.

Plastyczne i rzeźbiarskie: Wystawa *Architektura Polska po 1990 roku – Małopolska*; Wspólne Spojrzenie; Ogólnopolski Plener Malarski; Tygiel Kultury – Tarnów 2007 *Strefa Żywiołów*; *Zabytkowa Przestrzeń – Ogród* – Plener rzeźbiarski w kamieniu; *Przez pasję do sztuki*.

Literackie i czytelnicze: *Homines Urbani*; Krakowski Salon Poezji; Konkurs Poezji Regionalnej im. Ks. Prof. Józefa Tischnera; Krynicka Jesień Literacka; *Sen o Karpatach* – trójjęzyczna antologia wierszy; Publikacja *Akademia Muzyczna w Krakowie – 120 lat*; *Wieczór Poezji Romskiej*; *Śladami podhalańskiej mody* – wydanie książki; *Pamięć cudem odzyskana*. Fotografie Stefanii Gurdowej.

Interdyscyplinarne: Festiwal Kultury Żydowskiej; Letnia Szkoła Wyszehradzka; Ogólnopolski Przegląd Kabaretów PAKA; X Chrześcijańskie Dni Żaka; Międzynarodowy Festiwal Genius Loci; Przegląd Młodych Talentów Romskich; Przegląd Twórczości Patriotycznej Młodzieży Województwa Małopolskiego; Programy edukacyjno-wychowawcze; Program na rzecz społeczności romskiej w Polsce; Międzynarodowy Kongres *Pueri Cantores*; *Wyspiański underground*.

Obchody 100 rocznicy śmierci Stanisława Wyspiańskiego; Dni Kultury Romskiej w Krakowie; Panorama Kultur Pogranicza w Szymbarku; Konfrontacje Artystyczne *Sacrum w sztuce*;

Folkloru i sztuki ludowej: Międzynarodowy Festiwal Dziecięcych i Młodzieżowych Zespołów Folklorystycznych *Krakowiak*; Konkurs na Najpiękniejszą Szopkę Krakowską; Tydzień Kultury Beskidzkiej; Międzynarodowy Festiwal Folkloru Ziem Górskich w Zakopanem, Międzynarodowy Festiwal Koronki Klockowej w Bobowej; Festiwal Folklorystyczny *Limanowska Słaza*; Międzynarodowy Festiwal Folkloru w Łącku; Szkoła Ginących Zawodów, Folkloru i Sztuki Ludowej; Sabałowe Bajania – Ogólnopolski Konkurs Gawędziarzy, Instrumentalistów, Śpiewaków, Pytacy i Mowy Starosty Weselnego; Karpacki Festiwal Dziecięcych Zespołów Regionalnych; Poronińskie Lato; Parada Kultur Pogranicza *Słowiańska Biesiada*; Przegląd Folkloru Pogórza; Starosądecki Jarmark Sztuki – folklor w twórczości artystycznej.

Muzealne i wystawiennicze: Tworzenie Kolekcji Sztuki Współczesnej w Województwie Małopolskim; Sztuka Aktualna – Prezentacja; Aranżacja części etnograficznej ekspozycji Muzeum regionalnego PTTK w Olkuszu; Muzeum dla wszystkich – ekspozycja terenowa Małopolskiego Muzeum Pożarnictwa w Alwerni; Kolegia uniwersyteckie średniowiecznej Europy – wystawa; Wystawa *Stanisława Wyspiańskiego – Teatr Ogromny*; Przygotowanie edukacyjnej wystawy interaktywnej z zakresu nauki i techniki.

W dniach 23 - 26 października 2008 r. odbyły się 12 Targi Książki w Krakowie, ważne krajowe przedsięwzięcie handlowe, wraz z towarzyszącym mu bogatym programem imprez kulturalnych, spotkań z autorami, przedstawicielami świata kultury, nauki, sztuki, mediów. Z roku na rok Targi rozrastają się i zyskują na znaczeniu. Przyczynia się do tego nie tylko atmosfera, ale także liczne spotkania z twórcami, będące największym przeżyciem dla odwiedzających krakowską imprezę.

Prestiżowymi wydarzeniami targowymi są coroczne rozstrzygnięcia konkursów. Podczas 12 Targów Książki w Krakowie w konkursie im. Jana Długosza Laureatem został prof. Stanisław Mossakowski za książkę *Kaplica Zygmuntońska 1515-1533* wydaną przez Wydawnictwo Liber Pro Arte; w konkursie „Najlepsza książka akademicka” nagrodę Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego otrzymało Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu za podręcznik *Analiza DNA* pod redakcją Ryszarda Słomskiego; nagrodę Targów w Krakowie otrzymało Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie za podręcznik *Przemiany ludnościowe. Fakty-Interpretacje-Opinie* pod redakcją Janusza Balickiego, Ewy Frątczak, Calesa B. Nama; nagrodę Stowarzyszenia Wydawców Szkół Wyższych zdobyło Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie za podręcznik *Wersyfikacja Polska* pod redakcją Marii Woźniakiewicz - Dziadosz, Mirosławy Ryszkiewicz; nagrodę specjalną Dziennikarzy - Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach za podręcznik *Podstawy logistyki miejskiej* autorstwa Jacka Szołtyska; w konkursie na książkę „edytorsko doskonałą” nagrodzono książkę *Znaki na papierze. Herbert, Norwid* wydaną przez Wydawnictwo Bosh, a nagrodę specjalną w tym konkursie otrzymał Andrzej Tomaszewski. Nagrodę Literacką im. Stachy Zawiszanki Dżonka 2008 otrzymał Michał Murowaniecki za debiutancki tomik poezji *Punctum* wydany przez Stowarzyszenie Literackie im. K. K. Baczyńskiego z Łodzi. Wyróżnienia otrzymali Szczepan Kopyt i Marcin Orliński. Nagrodę Literacką im. Narcyzy Żmichowskiej otrzymała Grażyna Kubica za książkę *Siostry Malinowskiego czyli kobiety nowoczesne na początku XX wieku* wydaną przez Wydawnictwo Literackie. Laureatem IX edycji nagrody „Lista Goncourtów: polski wybór” został Atiq Rahimi, autor powieści *Syngué Sabour. Pierre de patience*.

Targi Książki w Krakowie są wysoko cenione w kręgach wydawniczych i bibliotekarskich, a także miłośników książki i szerokiej rzeszy czytelników. Zainteresowanie mediów, a zwłaszcza czasopism branżowych oraz dzienników o zasięgu ogólnopolskim pomaga w propagowaniu kultury, w nieszablonowy sposób łącząc ją z działalnością komercyjną. W dwunastej edycji targów wzięło udział 482 wystawców z Polski i zagranicy i niemal tyle samo twórców. Targi odwiedziło 23 tys. osób. Program imprez towarzyszących Targom obejmował ponad 400 wydarzeń targowych w tym liczne wystawy, spotkania z autorami, koncerty i dyskusje branżowe.

Televizja nadała program publicystyczny zatytułowany „Książka w czasach medialnej rewolucji” z udziałem ekspertów, wydawców, pisarzy i młodzieży licealnej szkół krakowskich. Swoim rozmachem, ilością zaproszonych gości i wydawców, ilością tytułów oraz bogactwem imprez towarzyszących, Targi uczyniły Kraków doroczną stolicą polskiej książki i stały się ważnym wydarzeniem dla wydawców, drukarzy, księgarzy, bibliotekarzy i wszystkich miłośników książki. Województwo Małopolskie wspólnie z Polską Izbą Książki i Stowarzyszeniem Księgarzy Polskich zorganizowało w dniach 23 - 24 kwietnia 2008 r. siódmą edycję *Małopolskich Dni Książki „Książka i Róża”*, w których wzięło udział 56 księgarni z całego regionu. Księgarnie oferowały klientom książki z 10% zniżką oraz dołączały do zakupu różę.

Po raz pierwszy akcja „*Książka i Róża*” została zorganizowana w czerwcu 2002 roku. Ideą nadrzędną projektu jest rozwój czytelnictwa w regionie oraz zachęcenie mieszkańców do odwiedzenia księgarni. *Małopolskie Dni Książki „Książka i Róża”* w 2008 r. odbyły się w tym samym czasie co Światowy Dzień Książki. Dodatkową akcją promocyjną stanowił w 2008 r. zorganizowany na płycie Rynku Głównego happening „Pociąg do książek”, podczas którego można było otrzymać książkę z autografem oraz różę; w ramach Dni odbyła się także wystawa „Pasierbowa Europa Ducha” w krużgankach Klasztoru Franciszkanów w Krakowie. Marszałek Województwa Małopolskiego wystąpił do znanych Małopolan i osób publicznych książki autorstwa Ojca Leona Knabita OSB.

Corocznie przyznawana jest *Nagroda im. Kazimierza Wyki* za wybitne osiągnięcia w dziedzinie eseistyki oraz krytyki literackiej i artystycznej. Po raz pierwszy tę upamiętniającą nazwisko wybitnego krytyka polskiego nagrodę przyznano w 1980 r., a otrzymał ją wówczas Jerzy Kwiatkowski. Od roku 2000 r. fundatorem Nagrody jest Województwo Małopolskie. Efektem jej ustanowienia i przyznania jest promocja dokonań środowisk naukowych i literackich województwa oraz realizacja mecenatu samorządowego nad twórcami; jest ona bardzo wysoko oceniana zarówno przez teoretyków literatury i sztuki, jak i samych twórców. Laureatami Nagrody Marszałka Województwa Małopolskiego w latach 2000-2005 zostali kolejno: Tadeusz Nyczek, prof. Maria Janion, prof. Michał Głowiński, prof. Jan Prokop, prof. Przemysław Czapliński. Od roku 2004 *Nagroda im. Kazimierza Wyki* przyznawana jest wspólnie przez Marszałka Województwa Małopolskiego i Prezydenta Miasta Krakowa. W latach 2005 - 2007 nagrodę otrzymali: prof. Teresa Walas; prof. Aleksander Fiut i prof. Włodzimierz Bolecki. W roku 2008 *Nagrodę im. Kazimierza Wyki* otrzymał Piotr Śliwiński - historyk i krytyk literatury „Za działalność krytyczną ze szczególnym uwzględnieniem książki „Świat na brudno. Szkice o poezji i krytyce” Prof. Piotr Śliwiński, autor takich książek, jak „Przygody z wolnością” (2002) czy „Świat na brudno” (2007), jest 24. laureatem *Nagrody im. Kazimierza Wyki*.

Ważną rolę w tworzeniu i upowszechnianiu dóbr kultury oraz w wychowaniu przez sztukę pełnią teatry i instytucje muzyczne. W województwie małopolskim instytucje te skupione są głównie w stolicy regionu – Krakowie, w którym działają również prężnie liczne środowiska twórcze: muzyczne, teatralne, literackie, plastyczne i inne. Poza Krakowem działają: Teatr im. Stanisława Ignacego Witkiewicza w Zakopanem (instytucja Województwa Małopolskiego), Tarnowski Teatr im. Ludwika Solskiego w Tarnowie (instytucja Miasta Tarnowa) oraz Teatr Lalki „Rabcio” w Rabce (instytucja Powiatu Nowotarskiego).

W 2008 r. w Małopolsce działało 20 teatrów i instytucji muzycznych, z tego 14 teatrów dramatycznych (w tym 2 lalkowe), 2 teatry muzyczne (były to 2 opery), 3 orkiestry i chóry, 1 filharmonia. Wystawiono 4243 przedstawienia, czyli o 4,0% więcej niż w 2007 r. Najwięcej przedstawień wystawiły teatry dramatyczne - 82,8% wszystkich przedstawień w województwie. Koncerty zorganizowane przez orkiestry, chóry i filharmonie stanowiły 13,1% ogółu imprez, a przedstawienia wystawione przez teatry muzyczne - 4,1%. Liczba widzów i słuchaczy w teatrach i instytucjach muzycznych w województwie małopolskim wzrosła o 23,8% w porównaniu z 2007 r. i wyniosła 959,0 tys. osób. Jedno przedstawienie obejrzało przeciętnie 226 widzów, czyli o 36 osób więcej niż przed rokiem.

Życie teatralne Krakowa wyznaczają zarówno teatry repertuarowe jak i sceny kabaretowe i teatry niezależne.

Jednym z najstarszych teatrów w Polsce jest Narodowy Stary Teatr im. Heleny Modrzejewskiej w Krakowie, który stał się miejscem głośnych, nowatorskich inscenizacji. W 1991 roku uzyskał status prawny sceny narodowej; w 1994 roku został przyjęty do prestiżowej Unii Teatrów Europy. Narodowy Stary Teatr im. Heleny Modrzejewskiej realizuje cykl pn. *Spotkania w Antrakcie*, poświęcony aktorskim jubileuszom. W przeprowadzonym przez tygodnik WPROST rankingu polskich teatrów „Odważni i zaangażowani” znalazł się na pierwszym miejscu. Celem rankingu było wskazanie „przede wszystkim teatrów odważnych i nowoczesnych, stawiających na trudny i zaangażowany społecznie repertuar”. Potwierdzeniem rankingu są liczne nagrody w tym Grand Prix Festiwalu Boska Komedia w Krakowie za spektakl w reżyserii Krystiana Lupy „Factory2”.

Teatrem działającym w Nowej Hucie od 1955 r. jest Teatr Ludowy. Teatr Ludowy prowadzi Jacek Strama. Proponowany obecnie przez Teatr repertuar to współczesna dramaturgia europejska i nie tylko (Gavran, Kolada, Schimmelpennig, Rapp, Bogosian) prezentowana na małej Scenie Pod Ratuszem, a na Dużej Scenie pozycje przeznaczone dla młodych widzów oraz współcześnie interpretowana klasyka: Szekspir, Gozzi, a także dobrze skrojona komedia: Chapman, Freeman, Zelenka. Teatr prowadzi również zakrojoną na szeroką skalę działalność wychowawczo-terapeutyczną pod hasłem „Terapia przez sztukę”. Po raz kolejny odbył się *Festiwal Radości i Uśmiechu Lajkonik* - międzynarodowy festiwal sztuki dzieci i młodzieży niepełnosprawnej. W roku 2008 Teatr otrzymał Grand Prix, a Tomasz Obara otrzymał główną nagrodę reżyserską za spektakl „Poważny jak śmierć, zimny jak gład” Adama Rappa na 10. Międzynarodowym Festiwalu Sztuki Antycznej „Bosporskije agony” na Krymie.

Począwszy od 1 stycznia 2005 roku w budynku warsztatów szkolnych na os. Szkolnym w Nowej Hucie umieścił swą siedzibę Teatr Łażnia Nowa, który wcześniej działał jako Stowarzyszenie Teatralne Łażnia na krakowskim Kazimierzu. Teatr jest organizatorem festiwalu *Genius Loci*. Impreza ta jest jednym z najciekawszych krakowskich festiwali, organizowana cyklicznie słynie z niezwyklej atmosfery i umiejętności połączenia dwóch światów: sztuki i ulicy. Festiwal - przygotowany z myślą o kilkutysięcznej widowni - prezentował przedsięwzięcia często nagradzane, wzbudzające emocje, dyskusje i zachwyty. Dyrektor Teatru Bartosz Szydłowski piastował również funkcje dyrektora artystycznego pierwszej edycji Międzynarodowego Festiwalu Teatralnego Boska Komedia w Krakowie.

Najmłodszą instytucją teatralną w Krakowie jest Teatr Nowy. Historia teatru rozpoczyna się w 2003 roku, kiedy to grupa studentów wydziału aktorskiego krakowskiej PWST przygotowała w niewielkiej Sali krakowskiego klubu „Alchemia” przedstawienie oparte na opowiadaniach Czechowa. W roku 2006, dzięki wsparciu Janusza Marchwińskiego, kierowana przez Piotra Siekluckiego i Dominika Nowaka grupa artystów wprowadza się do obecnej siedziby Teatru przy ul. Gazowej w Krakowie. Teatr stawia na debiuty młodych artystów i nieznanne teksty, dzięki temu w relatywnie krótkim czasie stał się jedną z bardziej aktywnych i popularnych instytucji Krakowa.

Duże zasługi w kształtowaniu wrażliwości teatralnej najmłodszych widzów ma Teatr Lalki i Maski „Grotteska” w Krakowie, działający również jako scena nowych form teatru maski i aktora dla dorosłej widowni. Od 1999 roku w „Grottesce” działa Scena OF Grotteska prezentująca najlepsze zespoły teatralne i kabaretowe młodego pokolenia. Scena ta gromadzi przede wszystkim młodzież licealną i studencką. W ciągu ostatnich lat „Grotteska” znacznie poszerzyła zakres swych działań artystycznych. Jej specjalnością stała się organizacja plenerowych imprez teatralnych, takich jak *Wielka Parada Smoków*, *Chochół Stulecia* czy *Teatr Żywy*, adresowanych do szerokiej i zróżnicowanej widowni. Teatr „Grotteska” angażuje się również w działania edukacyjne, których celem jest przybliżenie dzieciom i młodzieży sztuki teatru oraz pomoc nauczycielom w prowadzeniu edukacji teatralnej.

Teatrem, który realizuje repertuar dla dzieci jest także Teatr Lalek w Rabce. Istnieje on od roku 1949. Powstał jako teatr amatorski dla dzieci przebywających w sanatoriach w Rabce; tu bowiem - ze względu na korzystny klimat w dolinie u podnóża Beskidu Wyspowego i Gorców - stworzono po wojnie główny w Polsce ośrodek leczenia gruźlicy u dzieci. Aktorzy teatru

występują także poza swą siedzibą, zarówno w najbliższej okolicy jak i w odległych miastach, województwach, a także za granicą. W roku 2008 Teatr wystąpił m.in. podczas XV Festiwalu Teatrów dla Dzieci – „Kraków 2008”, a także Międzynarodowym Festiwalu Lalkowych i Alternatywnych Przedstawień Małych Form „Na jednej niteczce” 2008 w Uherskie Hradiste (Czechy).

Opera Krakowska zrealizowała w 2008 roku 5 premier, w tym także przedstawienia baletowe. Ważnym wydarzeniem w Operze Krakowskiej było otwarcie nowego gmachu Opery uświetnione premierą *Diabłów z Loudun* Krzysztofa Pendereckiego. Inscenizacja ta została uznana za najlepszy spektakl roku w ogólnopolskim plebiscycie na Teatralne Nagrody Muzyczne im. Jana Kiepury organizowanym przez Mazowiecki Teatr Muzyczny w Warszawie. Opera została także laureatem w kategorii „Najlepszy reżyser” – otrzymał ją Laco Adamik za reżyserię spektakli *Baron Cygański* i *Toska* w Niepołomicach, *Diabły z Loudun* oraz *Verbum Nobile* i *Przysięga* w Operze Narodowej w Warszawie. Laureatem w kategorii „Najlepszy tancerz” został Maksim Kileyeu za kreację postaci w spektaklu *Historia żołnierza* na scenie Opery Krakowskiej. Opera zorganizowała XII Letni Festiwal Operowy: na scenie Teatru im. J. Słowackiego, w Kopalni Soli w Wieliczce, na Wawelu, w Muzeum Lotnictwa Polskiego i w Niepołomicach (podczas festiwalu zagrano 12 spektakli. dla 7.462 – osób). Opera wzięła także udział w XV Bydgoskim Festiwalu Operowym – Loteria.

W roku 2008 ukończono budowę pierwszego w dziejach Krakowa gmachu operowego. Powstał nowoczesny teatr, z dużym zapleczem scenicznym, salami prób i garderobami. W budynku byłej Operetki obecnie znajduje się hall kasowy, galeria, restauracja i reprezentacyjne foyer.

Teatr im. J. Słowackiego zrealizował 8 premier. W roku 2008 Teatr zagrał ogółem 346 spektakli dla 88 782 widzów. Kontynuowany był projekt Anny Dymnej - *Krakowski Salon Poezji*, czyli coniedzielne spotkania z poezją w wykonaniu krakowskich aktorów i gości specjalnych, którym towarzyszyły występy muzyków. W każdą niedzielę o godzinie 10.30 znani aktorzy czytają wiersze swoich ulubionych poetów. Słowom towarzyszy muzyka na żywo w wykonaniu wybitnych instrumentalistów. W Salonie spotykają się aktorzy z różnych teatrów krakowskich, gwiazdy z innych miast, starsi z młodszymi, pedagodzy ze studentami, aktorskie małżeństwa, wielcy i znani z tymi mniej znanymi. Teatr został nagrodzony podczas *X Polkowickich Dni Teatru* otrzymując nagrodę Złotego Miedziaka - Nagrodę Publiczności dla spektaklu *Kraina kłamczuchów*. Kolejny sukces teatru to nagroda dla Agaty Dudy – Gracz za reżyserię spektaklu *Galgenberg* oraz wyróżnienie dla Marty Konarskiej za rolę kobiecą w tej sztuce. Obie nagrody wręczone zostały podczas *III Konkursu na Inscenizację Dawnych Dzieł Literatury Europejskiej* organizowanego przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego przy współudziale Instytutu Teatralnego im. Zbigniewa Raszewskiego i Związku Aktorów Scen Polskich.

Krakowski Teatr Scena STU zrealizował premierę spektaklu *Romeo i Julia*. Teatr zagrał ogółem 173 spektakle dla 35 000 widzów. Instytucja zintensyfikowała działania zmierzające do prezentacji spektakli poza siedzibą Teatru STU. Zaprezentowano spektakle m.in. na scenie Teatru Śląskiego im. Stanisława Wyspiańskiego w ramach „pokazu mistrzowskiego” na *Ogólnopolskim Festiwalu Sztuk Teatralnych „Interpretacje 2008”*, w Teatrze im. Stefana Jaracza na *Olsztyńskich Spotkaniach Teatralnych* czy Teatrze Rozrywki w Chorzowie. Teatr zaprezentował również wystawę plakatów „Teatr Stu wczoraj i dziś” w klubie aktora Łoża w Krakowie.

Teatr St. I. Witkiewicza w Zakopanem zrealizował 3 przedstawienia premierowe; zagrał ogółem 166 spektakli. W Teatrze miały miejsce także wydarzenia szczególne i tzw. *posiady* poświęcone wybitnym twórcom kultury narodowej, zasłużonym dla Podhala. Teatr zaznaczył swoją obecność na wielu konkursach i przeglądach teatralnych m.in. na *XVI Olsztyńskich Spotkaniach Teatralnych*, na *Wadowickich Spotkaniach Teatralnych* czy na *IX Ogólnopolskim Przeglądzie Twórczości Zbigniewa Herberta*. W roku 2008 zakończono remont Małej Sceny im. Atanazego Bazakbala. Uroczystość otwarcia Małej Sceny uświetnił spektakl „Czapów-

ki” w wykonaniu artystów Teatru Witkacego oraz koncert Andrzeja Bieniasa z Przyjaciółmi „Anioły też śpiewają”. Wydarzeniu towarzyszył wernisaż wystawy rzeźb i instalacji Karola Gąsienicy-Szostaka.

Bogaty repertuar prezentują: Teatr Bagatela, Teatr KTO, Państwowa Wyższa Szkoła Teatralna im. L. Solskiego w Krakowie, Teatr im Ludwika Solskiego w Tarnowie oraz Teatr Scena EL - JOT Krakowska Opera Kameralna.

Warta zauważenia jest działalność drugiej Sceny Teatru Bagatela przy ul. Sarego w Krakowie. W roku 2008 Teatr zdobył trzy Złote Mieszki na Festiwalu Sztuki Reżyserskiej „Interpretacje” dla spektaklu *Othello* w reżyserii Macieja Sobocińskiego, a także może się poszczycić najważniejszą aktorską nagrodą im. Leona Schillera dla Wojciecha Leonowicza za rolę Raskolnikowa w znakomitej „Zbrodni i karze” w reżyserii Waldemara Śmigasiewicza.

Teatr KTO jak co roku zorganizował *Międzynarodowy Festiwal Teatrów Ulicznych* Prezentował również swoje zostały spektakle podczas wielu zagranicznych wyjazdów m.in. w Meksyku na *VII Festiwalu Teatrów Ulicznych* w Zacatecas. Spektakl Teatru KTO *Atrament dla leworęcznych* w reż. Krzysztofa Niedźwiedzkiego otrzymał Grand Prix Off Talia na *XII Ogólnopolskim Festiwalu Komedi Talia 2008* w Tarnowie

Z kolei krakowska PWST prowadzi działalność Sceny im. Stanisława Wyspiańskiego (od 1998 r.). Profesjonalnie wyposażona pod względem technicznym, duża scena, wraz z prawie trzystuosobową widownią, posiada duże możliwości sprawdzenia i prezentacji studentów i pedagogów. Stała się miejscem, gdzie odbywają się przedstawienia dyplomowe i warsztatowe studentów.

Teatr Scena EL - JOT Krakowska Opera Kameralna, działa od 2000 roku w stałej siedzibie w zabytkowych wnętrzach kamienicy przy ulicy Miodowej 15 w Krakowie. Jej celem artystycznym jest odkrywanie zapomnianych arcydzieł polskich i światowych, szacunek dla tradycji, sięganie po dawny repertuar, a także odtwarzanie charakterystycznych dla danej epoki strojów, tańców, gestów, wykorzystywanie oryginalnych instrumentów. W roku 2008 odbył się *V Letni Festiwal ARS CAMERALIS*.

Teatr im. Ludwika Solskiego w Tarnowie realizuje projekty artystyczne w zespole budynków usytuowanych w centrum miasta. W jego głównej części znajdują się dwie sceny, duża na 350 miejsc i mała na 80 miejsc. Przestrzenne foyer i kawiarnia teatralna wykorzystywane są do ekspozycji wystaw plastycznych, są również miejscem spotkań - prezentacji kabaretowych, poetyckich i kameralnych programów teatralnych, koncertów. Teatr jest organizatorem corocznego festiwalu komedii *Talia*.

W Krakowie działa 5 instytucji muzycznych: Filharmonia im. Karola Szymanowskiego, Capella Cracoviensis, Chór Polskiego Radia w Krakowie, Opera Krakowska w Krakowie, Sinfonietta Cracovia - Orkiestra Stołecznego Królewskiego Miasta Krakowa. Dużą aktywność koncertową na terenie województwa małopolskiego realizuje także Orkiestra Akademii Beethovenowskiej, która rozpoczęła działalność w 2003 roku, a za sprawą Elżbiety Pendereckiej zadebiutowała podczas IX Wielkanocnego Festiwalu Ludwiga van Beethovena w Warszawie.

W 2008 roku Filharmonia im. Karola Szymanowskiego w Krakowie rozpoczęła 63 sezon artystyczny. Filharmonia zrealizowała ogółem 489 koncertów. Były to koncerty: symfoniczno-oratoryjne i symfoniczne, a także recitale organowe, koncerty pn. *Artyści dla Filharmonii* i in. Obok swej podstawowej działalności, tj. cotygodniowych koncertów symfonicznych, symfoniczno-oratoryjnych, kameralnych i recitali Filharmonia realizowała cykle koncertów umuzykalniających dla młodzieży *Musica Ars Amanda*, koncerty dla dzieci, *Koncerty Uniwersyteckie*, *Wieczory Wawelskie*. Filharmonia współorganizowała *IV Festiwal Muzyki Polskiej* a także organizowała *Dni Organowe*. W swych progach gościła takie sławy jak Aimi Kobayashi, Jessye Norman a także Viktoria Mullova.

Zarząd Województwa Małopolskiego przeznacza corocznie (począwszy od 2005 r.) dodatkowe środki na rozszerzenie oferty teatrów i instytucji muzycznych na terenie województwa małopolskiego. Dzięki temu także w 2008 r. mieszkańcy Tarnowa, Nowego Sącza, Zakopanego i kilku innych miejscowości mieli możliwość podziwiać spektakle Opery Krakowskiej, Te-

atru im. Juliusza Słowackiego i Krakowskiego Teatru Scena STU oraz wysłuchać koncertów zespołów artystycznych Filharmonii im. Karola Szymanowskiego i Orkiestry Akademii Beethovenowskiej. Odbywały się one m. in. w salach Małopolskiego Centrum Kultury „Sokół” w Nowym Sączu, w sali widowiskowej Mościckiego Centrum Kultury oraz obiektach sakralnych i placówkach kultury. Duży zasięg terytorialny mają koncerty umuzykalniające organizowane przez Filharmonię im. Karola Szymanowskiego w Krakowie, w ramach wieloletniego programu edukacji muzycznej dzieci i młodzieży.

Ważną rolę w prezentowaniu historii i tradycji oraz w upowszechnianiu kultury spełniają muzea. W województwie małopolskim działało 108 muzeów i oddziałów muzealnych, z czego 71,3% należało do sektora publicznego, a 28,7% do sektora prywatnego. Najliczniejszą grupę, ze względu na rodzaj muzeum, stanowiły muzea regionalne (24,1%), a następnie artystyczne (21,3%) i historyczne (17,6%). Muzea prowadziły działalność edukacyjną, organizowały odczyty i prelekcje. W 2008 r. liczba odczytów i lekcji muzealnych spadła o 3,0% (z 11777 w 2007 r. do 11419). Odnotowano również nieznaczny spadek liczby seansów filmowych zorganizowanych dla zwiedzających - o 4,5% (z 4310 w 2007 r. do 4116).

Zbiory muzealiów w województwie małopolskim stanowią blisko 30 % zasobów muzealnych Polski. Zasoby o wartości muzealnej zgromadzone są także w kościołach i klasztorach, w wyodrębnionych ekspozycjach o charakterze muzealnym w bibliotekach i archiwach oraz u osób prywatnych. Część zbiorów w muzeach państwowych i samorządowych stanowią depozyty kolekcji prywatnych. W muzeach województwa małopolskiego znajduje się ponad 56 tys. obiektów wypożyczonych z innych muzeów, instytucji oraz osób prywatnych, wpisanych do księgi depozytów. Zbiory muzealne uzupełniane są poprzez zakupy i darowizny. Liczba muzealiów w 2008 r. wyniosła 3499,7 tys. i była nieznacznie wyższa w porównaniu z poprzednim rokiem. Wśród wszystkich muzealiów największą część stanowiły zbiory przyrodnicze (58,1%) oraz historyczne (14,2%). Militaria oraz zbiory z zakresu techniki były marginalną częścią ogółu jednostek inwentarzowych wszystkich muzealiów (odpowiednio: 0,9% i 0,2%). Także zbiory archeologiczne stanowiły niewielką część (2,1%).

W muzeach małopolskich funkcjonuje ponad 300 stałych wystaw własnych. Małopolskie muzea wzbogaciły się o nowe wystawy stałe, min. Muzeum Archeologiczne w Krakowie udostępniło publiczności nową stałą wystawę pn. Peruviańskie zbiory Władysława Klugera. Działalność małopolskich muzeów jest w Polsce wysoko oceniana, o czym świadczą nagrody i wyróżnienia uzyskane w organizowanym przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego XXIX edycji konkursu na Wydarzenie Muzealne Roku *Sybilli 2008*. Aż dwie pierwsze nagrody otrzymało Muzeum Narodowe w Krakowie, które zdobyło I Nagrodę w kategorii „Programy edukacyjne, oświatowo - wychowawcze i promocyjne” za projekt „Muzeum wielu możliwości - działalność edukacyjną Muzeum Narodowego w Krakowie” oraz I Nagrodę w kategorii „Konserwacja” za „Konserwację Chorągwi Hetmańskiej Iwana Mazepy w Muzeum Narodowym w Krakowie”.

W kategorii „Wystawy sztuki” Wyróżnienie otrzymało Muzeum Historyczne Miasta Krakowa za wystawę „Artyści żydowscy w Krakowie 1873-1939”; II nagrodę otrzymało Muzeum Sztuki i Techniki Japońskiej „Manggha” za wystawę „Ten krakowski Japończyk... Inspiracje sztuką. W kategorii „Wystawy historyczne, biograficzne, literackie” wyróżniono Muzeum Sztuki i Techniki Japońskiej „Manggha” za wystawę „Nasz człowiek w Japonii. Fotografie Ze’eva Aleksandrowicza z podróży do Japonii w 1934”. W kategorii „Publikacje” wyróżnienie otrzymało Muzeum Historii Fotografii im. Walerego Rzewuskiego w Krakowie za „Katalog wniwet krakowskich zakładów fotograficznych w zbiorach Muzeum Historii Fotografii im. Walerego Rzewuskiego w Krakowie”. W kategorii „Programy edukacyjne, oświatowo - wychowawcze i promocyjne” II nagrodę zdobył Zamek Królewski na Wawelu za „Obrazy z kolekcji Lanckorońskich z wieków XIV-XVI w zbiorach Zamku Królewskiego na Wawelu”.

Do wyróżniających się wystaw czasowych zrealizowanych przez muzea, których organizatorem jest Województwo Małopolskie, należały: *Rasliła. Taneczne wyzwolenie* oraz *Ekwador. Wzory kultur na równiku* (Muzeum Etnograficzne im. Seweryna Udzieli w Krakowie); *Dzieje*

Tarnowskiego Rynku i Ziemia i woda. Pejzaż z wodą w tle (Muzeum Okręgowe w Tarnowie); *Chwistek, Weiss, Witkacy, Wróblewski i inni. Nabytki Działu Sztuki 2007; Młoda Polska. Słowa. Obrazy. Przestrzenie; Modre druki pod Tatrami; Żyję by malować. Malarstwo na szkle Eweliny Pęksowej oraz Władysław Walczak. Malarstwo na szkle* (Muzeum Tatrzańskie im. Dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem).

Muzea organizowały cykliczne imprezy kulturalno-rekreacyjne, spośród których największymi są realizowane przez Muzeum Lotnictwa Polskiego w Krakowie *Małopolski Piknik Lotniczy* (podczas jego 5. edycji około 60 000 osób oglądało pokazy ponad 90 statków powietrznych) oraz *Turniej Rycerski „O złoty warkocz Tarłówny”* organizowany na Zamku w Dębnie przez Muzeum Okręgowe w Tarnowie.

W 2008 roku Muzeum Lotnictwa Polskiego w Krakowie zainicjowano innowacyjny na skalę kraju program edukacyjny pn. Muzeobus. Muzeobus to wyposażony w sprzęt multimedialny samochód prezentacyjny przystosowany do prowadzenia interaktywnych zajęć popularyzujących historię i technikę lotniczą. Muzeobus odwiedza szkoły podstawowe i gimnazja w małych miejscowościach województwa małopolskiego.

Nowe relacje z odbiorcami nawiązało Muzeum Etnograficzne w Krakowie, które zachęcało do etnograficznego spojrzenia na region poprzez nowe formy pracy, takie jak: *Etno-kalendarz* (weekendy dla dorosłych i dzieci), plenerowe prezentacje etnograficzne na placu Wolnica, etnografię w wydaniu teatralnym (*Jarmark Cudów*, Teatr Mumerus), wyjaśnianie pracy muzeum od wewnątrz (*Od przedmiotu do obiektu*, praca Komisji Zakupów), *Domowy Poradnik Etnograficzny* (sztuka konserwacji starych przedmiotów na użytek prywatny), seria *Zachwyty Małopolską* publikowana jako dodatek do *Gazety Wyborczej*.

Wśród wydawnictw zrealizowanych przez wojewódzkie instytucje kultury na szczególną uwagę zasługują: *Przewodnik po zbiorach huculskich* Muzeum Etnograficznego w Krakowie, *Rocznik naukowy Muzeum Etnograficznego w Krakowie*, tom XV oraz Andrzej Kramarz. *Rzeczy*, Stefania Gurdowa. *Klisze przechowuje się* (wydane przez Muzeum Etnograficzne w Krakowie, ostatnia pozycja - wspólnie z Fundacją Imago Mundi); III i IV tom *Biblioteki Muzeum Archeologicznego w Krakowie* (Muzeum Archeologiczne w Krakowie); *Ewelina Pęksowa. Malarstwo na szkle. 40 lat twórczości* (Muzeum Tatrzańskie im. Dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem); *Małopolska. Fotografie. To niczego nie wyjaśnia* (album prezentujący 200 unikatowych zdjęć grupy Imago Mundi, autorskie spojrzenie na Małopolskę).

W swoich działaniach w 2008 roku także Małopolski Instytut Kultury w Krakowie kładł nacisk na efektywne zarządzanie w kulturze i innowacyjne promowanie dziedzictwa kulturowego, w tym dziedzictwa mniejszości narodowych i etnicznych. Najciekawsze zrealizowane projekty to: wystawa plenerowa *Pejzaż dźwiękowy Małopolski*, stanowiąca jeden z modułów Dni Małopolski w Brukseli; strona internetowa zawierająca dźwięki prezentujące kulturowe bogactwo regionu, dostępne m.in. w formie polifonicznych dzwonek. Uruchomiono także *Muzeobloga* – interaktywną platformę do komunikacji o nowościach w świecie muzealnym. Działalność w zakresie edukacji kulturalnej i wychowania aktywnego odbiorcy sztuki współczesnej prowadzą galerie i salony sztuki. Cele te realizują poprzez prezentację i propagowanie współczesnej twórczości plastycznej, fotograficznej oraz inne działania wizualne i multimedialne. W 2008 r. na terenie województwa małopolskiego działały 74 galerie. Galerie sektora prywatnego stanowiły 56,8% ogółu placówek, natomiast sektora publicznego - 43,2%. Liczba zwiedzających galerie i salony sztuki spadła o 20,0% w porównaniu z 2007 r. i wyniosła 402,3 tys. osób. 85,1% galerii posiadało własną stronę internetową. Wystawy krajowe obejrzało 300,4 tys. osób (74,7% ogółu zwiedzających), wystawy zagraniczne w Polsce 40,1 tys. osób (10,0% ogółu zwiedzających), zaś wystawy międzynarodowe w Polsce 61,8 tys. osób (15,4% ogółu zwiedzających). Galerie w województwie małopolskim zorganizowały łącznie 767 wystaw, tj. o 13,0% więcej niż w roku poprzednim, z czego 655 to wystawy w kraju. Wystawy krajowe stanowiły 85,4% wszystkich wystaw zorganizowanych w Polsce, wystawy zagraniczne - 6,5%, międzynarodowe - 4,8%, a wystawy polskie za granicą - 3,3%. Działalność wydawnicza galerii w 2008 r. objęła 1159 tytułów o łącznym nakładzie 212,1 tys. egzemplarzy.

Spśród zbiorów własnych galerii największy odsetek stanowiły tzw. „nowe media” (elektroniczne) - 62,7% oraz fotografie - 32,2%.

Wśród małopolskich galerii sektora publicznego 87,5% stanowiły galerie samorządowe. Wśród wszystkich galerii samorządowych największy udział miały galerie i salony sztuki samorządu powiatowego (46,4%). Udział samorządu Województwa Małopolskiego w sieci galerii sektora publicznego wynosił 21,4%. Natomiast wśród prywatnych galerii i salonów sztuki najczęstszym organizatorem były osoby fizyczne (59,5%). Organizacje społeczne, polityczne, związki zawodowe były organizatorem dla 21,4% prywatnych galerii, fundacje zaś - dla 7,2%.

W roku 2008 minęło cztery lata od inauguracji działalności Małopolskiej Fundacji Muzeum Sztuki Współczesnej, która powstała w odpowiedzi na zainicjowany przez Ministerstwo Kultury Narodowy Program Kultury „Znaki Czasu”. Samorząd Województwa Małopolskiego postawił przed fundacją zadanie tworzenia autonomicznej kolekcji sztuki najnowszej z myślą o przyszłej kolekcji muzealnej. W latach 2005-2008 pozyskano dzieła wybitnych artystów współczesnych. Dzięki zaangażowaniu grona specjalistów pracujących społecznie w ramach Fundacji, zgromadzono powszechnie znaną i docenianą kolekcję, która powiększyła się w 2008 r. do 73 dzieł (albo zespołów dzieł) wykonanych przez 39 artystów, pochodzących również z zagranicy. Kolekcja obejmująca 334 obiekty wystawowe prezentowana była kilkakrotnie na wystawach w kraju, a wybrane dzieła pokazywano również za granicą.

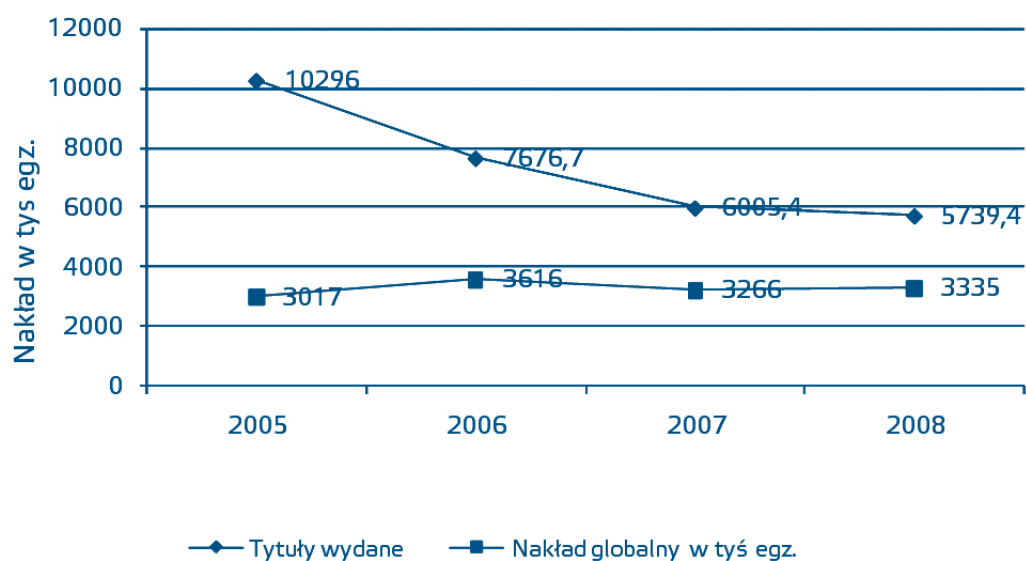
Małopolska szczyci się dużą ilością oficyn wydawniczych, które wydają ponad 3 000 tytułów książek i około 700 tytułów gazet i czasopism rocznie. Krajowy dorobek wydawniczy prezentowany jest na corocznych, międzynarodowych *Targach Książki w Krakowie*.

Większość oficyn wydawniczych stanowią wydawnictwa prywatne oraz kościelne i zakonne. W Krakowie działają wydawnictwa o wieloletnich tradycjach jak: Wydawnictwo Literackie, Społeczny Instytut Wydawniczy „Znak”, Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy, Polskie Wydawnictwo Muzyczne, Oddział Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, oddziały Państwowego Wydawnictwa Naukowego i Wydawnictwa Prasowego oraz nowe oficyny wydawnicze. Małopolska jest jednym z największych regionalnych centrów wydawniczych. Rocznie ukazuje się tu ponad 3 tys. tytułów książek (drukowanych w łącznym nakładzie ok. 6 mln egz.) oraz ponad 700 tytułów prasowych.

Na przestrzeni ostatnich czterech lat daje się zauważyć stabilizację liczby wydawanych tytułów oraz tendencję do spadku nakładów (10 296 tys. w 2005; 5 739 tys. w roku 2008). Trend ów koresponduje z tendencjami ogólnopolskimi.

Wykres nr 48

Książki i broszury w Małopolsce w latach 2005 – 2008

Źródło: Biblioteka Narodowa

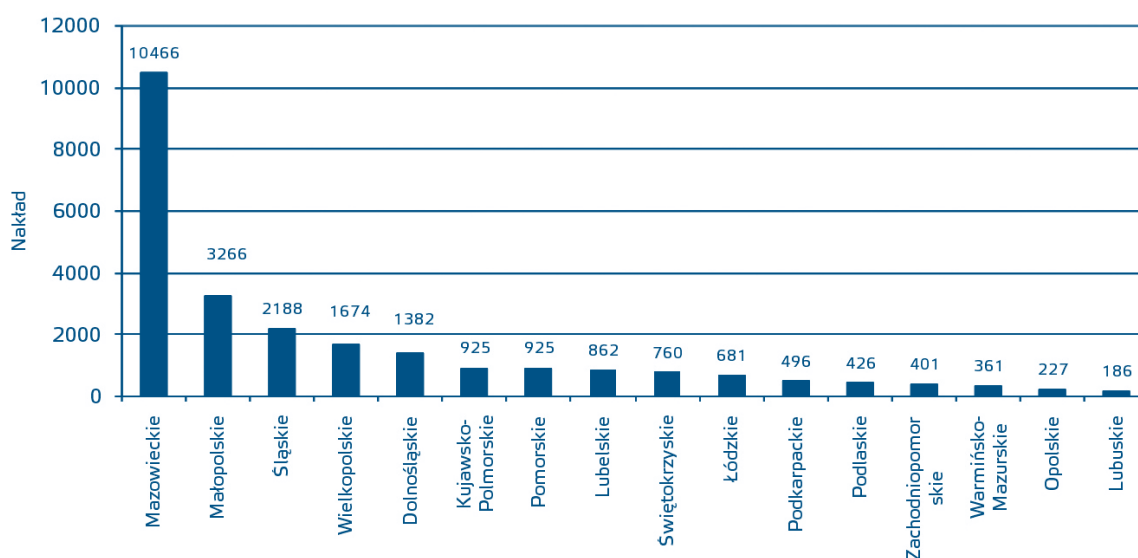
Tabela nr 55

Książki i broszury wydane według typu w latach 2005 – 2008

Wyszczególnienie	2005		2006		2007		2008	
	tytuły	nakład w tys. egz.	tytuły	nakład w tys. egz.	tytuły	nakład w tys. egz.	tytuły	nakład w tys. egz.
Ogółem	3017	10296,0	3616	7676,7	3266	6005,4	3335	5739,4
Wydawnictwa naukowe	1062	811,7	1427	918,0	1227	744,4	1329	680,9
Podręczniki dla szkół wyższych	173	136,7	224	159,9	174	107,7	154	97,3
Wydawnictwa zawod.	120	161,7	195	277,5	96	131,5	109	143,2
Podręczniki szkolne	130	430,0	147	1186,0	84	686,0	63	294,2
Wydawnictwa popularne	859	3902,7	962	3034,6	1007	2292,3	1030	2562,9
Literatura piękna dla dorosłych	439	3501,4	447	960,0	467	1136,9	474	1244,3
Literatura piękna dla dzieci	234	1351,8	214	1140,7	211	906,6	176	716,6
Literatura piękna ogółem	673	4853,2	661	2100,7	678	2043,5	650	1960,9

Źródło: Biblioteka Narodowa

Wykres nr 49 Książki wydane według województw

Źródło: Biblioteka Narodowa

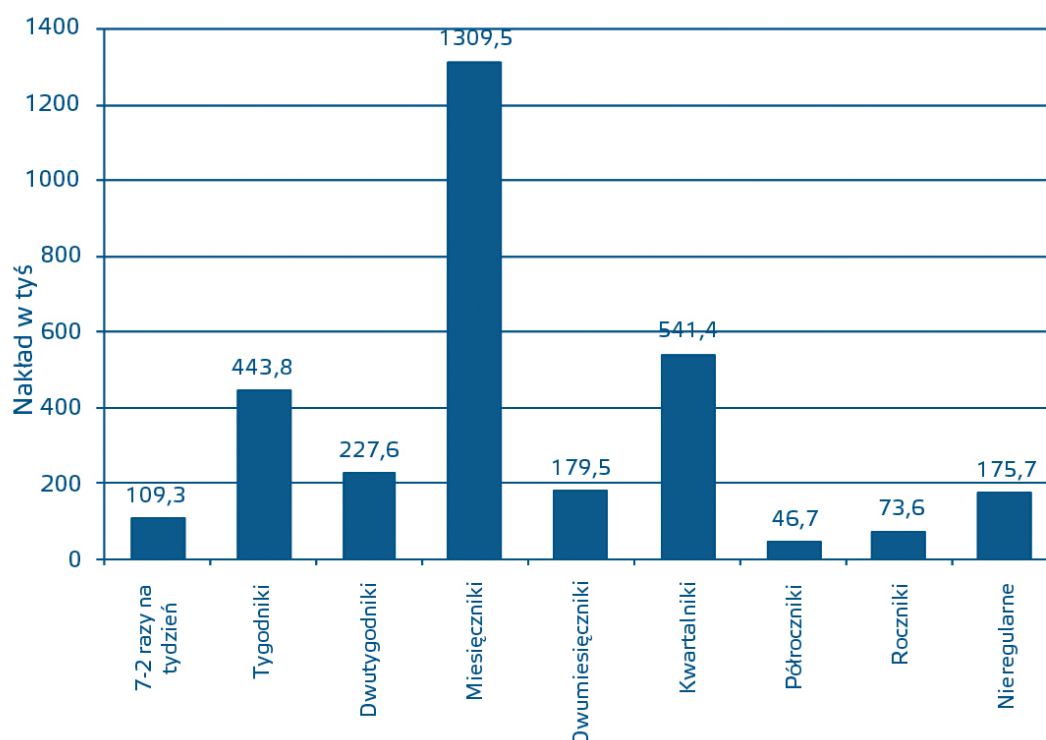
Na podkreślenie zasługuje wysoka pozycja małopolskiego centrum wydawniczego na tle innych województw. Pod tym względem województwo małopolskie jest krajowym liderem, ustępując miejsca tylko stołecznemu Mazowszu. Rocznie drukuje się tu ok. 13% krajowej oferty tytułów oraz 8% nakładu globalnego.

Wśród kilkuset małopolskich oficyn na szczególną uwagę zasługują wydawnictwa o znaczącym dorobku i wieloletnich tradycjach, przede wszystkim: Wydawnictwo Literackie, Społeczny Instytut Wydawniczy „Znak”, Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy, Polskie Wydawnictwo Muzyczne, Oddział Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, oddziały Państwowego Wydawnictwa Naukowego i Wydawnictwa Prasowego. Większość małopolskich wydawnictw to podmioty prywatne; jednak znaczny odsetek oficyn stanowią wydawnictwa religijne i naukowe. Stan ów przekłada się także na ofertę wydawniczą, gdzie 22% małopolskiej oferty to książki literackie (teksty literackie); 18% - książki o tematyce religijnej; 7% - prawo, administracja; 5% - szkolnictwo, edukacja; nadto filozofia, polityka, ekonomia, historia - po 4%; w mniejszym zakresie inne działy wiedzy i umiejętności: nauki przyrodnicze, inżynieria, medycyna (po 1-2%). Na podkreślenie zasługuje liczny odsetek wydawnictw o charakterze naukowym (głównie akademickich) - stanowią one bowiem aż 37% ogólnej liczby tytułów.

W Małopolsce drukowanych jest ponad 700 wydawnictw periodycznych, w tym dwie regionalne gazety codzienne: „Dziennik Polski” i „Gazeta Krakowska” (łączny jednorazowy nakład - 109 tys. egz.); 12 tygodników (m.in. „Tem”, „Przełom, Tygodnik Podhalański i in. - łączny nakład jednorazowy - 443 tys. egz.); nadto: 13 dwutygodników; 170 miesięczników; 64 dwumiesięczników oraz 201 kwartalników. Liczbę tę uzupełniają ponad 350 wydawnictw o większej amplitudzie periodyczności (57 półroczników, 92 roczniki i 102 pism drukowanych nieregularnie). Horyzont tematyczny czasopism jest w dużej mierze zbieżny z przedstawioną wyżej ofertą książek; jedyną różnicą jest nieco wyższy odsetek czasopism naukowych i fachowych (odpowiednio: 258 i 96 tytułów). Wydawnictwa te stanowią aż 49% wszystkich tytułów.

Wykres nr 50

Gazety i czasopisma wydane w Małopolsce według nakładu

Źródło: Biblioteka Narodowa

Rynek małopolskich mediów dopełniają nadawcy radiowi i telewizyjni (ok. 30 koncesjonowanych podmiotów), w tym m.in. jedna z największych stacji komercyjnych w Polsce – Radio RMF FM; kilku nadawców sieciowych (m.in. Złote Przeboje, Eska, Vox) oraz mniejsze stacje lokalne (np. Alex). Na odrębne podkreślenie zasługuje – regionalny operator publiczny: Radio Kraków „Małopolska”, którego dzieje rozpoczęły się w 1927 roku. Nieco uboższy jest rynek usług telewizyjnych - działają jedynie lokalne oddziały TVP i TVN oraz kilka sieci kablowych działający zwłaszcza w miastach i dużych osiedlach dostarczają pakiet programów telewizyjnych i radiowych; uruchomili także własne programy o charakterze lokalnym, głównie informacyjno-rozrywkowe. Dopełnieniem obrazu rynku medialnego portale internetowe – które *de facto* pełnią funkcję mediów informacyjnych. Ten segment usług informacyjnych jest w Małopolsce szczególnie mocno rozwinięty – w Krakowie działają bowiem dwa ogólnopolskie portale o ugruntowanej pozycji – Onet.pl i Interia.pl.

Od października 2008 roku została uruchomiona strona www.tv.malopolska.pl – internetowa telewizja TV Małopolska. Podstawowym celem TV Małopolski jest popularyzacja informacji o wydarzeniach w regionie, zwłaszcza z życia samorządu wszystkich szczebli, oraz atrakcjach i walorach Małopolski. Wydarzenia są opracowywane w formie krótkich, kilkuminutowych filmów. W kształtowaniu strony mogą również uczestniczyć internauci, którzy mogą nadsyłać własne klipy filmowe wraz z krótkim opisem, za pomocą formularza zamieszczonego na stronie internetowej (<http://www.tv.malopolska.pl/Add.aspx>). Filmy spełniające wymogi formalne i zgodne tematycznie z założeniami TV Małopolska, publikowane są na stronie internetowej.

3. Baza materialna

Działalność w dziedzinie kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego prowadzą w województwie małopolskim liczne instytucje i placówki kulturalne. Pod względem ilości instytucji kultury, jak i liczby osób, które je odwiedzają województwo małopolskie plasuje się w pierwszej trójce województw w Polsce. Na koniec roku 2007 w ogólnej liczbie 1778 instytucji kultury największy odsetek (42,9%) stanowiły biblioteki publiczne, domy kultury, kluby i świetlice (27,7%), placówki informacyjno-biblioteczne (16,2%), muzea (6,0%), galerie (3,5%), kina (2,6%) oraz teatry i instytucje muzyczne (1,1%). W 2008 r. liczba muzeów oraz galerii i salonów sztuki lokowała Małopolskę na pierwszym miejscu, teatrów – na drugim (na równi z województwami dolnośląskim i śląskim), bibliotek publicznych oraz kin – na trzecim miejscu (pod względem liczby kin - równorzędna lokata z województwem dolnośląskim). Najwięcej teatrów oraz bibliotek publicznych zlokalizowanych było na terenie województwa mazowieckiego (odpowiednio: 21,4% i 11,8% ogółu placówek), natomiast kin - w województwie śląskim (11,6%).

W roku 2008 w Małopolsce działało 20 teatrów i instytucji muzycznych, 108 muzeów i instytucji paramuzealnych, 74 galerie, 46 kin oraz około 500 domów kultury, ośrodków kultury i świetlic.

Tabela nr 56
Instytucje i placówki kultury

Lp	Instytucje kultury	1999	2001	2003	2005	2007	2008
1	Muzea wraz z oddziałami muzealnymi	91	107	103	104	106	108
2	Teatry zawodowe i instytucje muzyczne	21	17	21	20	19	20
3	Kina	57	57	53	49	47	46
4	Biblioteki i filie biblioteczne	789	775	773	766	763	763
5	Domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice	489	463	479	489	492	brak danych
6	Galerie sztuki	42	75	71	66	63	74

Badanie statystyczne instytucji przeprowadzane jest co 2 lata

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

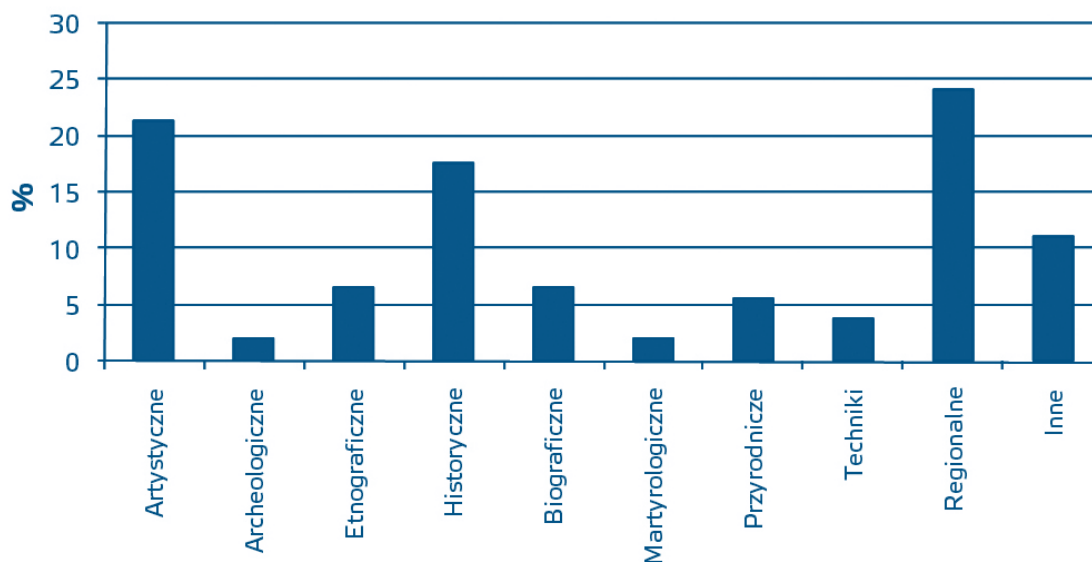
Dostępność oferty muzeów wyraża się przede wszystkim w liczbie wystaw stałych i czasowych. Liczba wystaw czasowych zorganizowanych przez muzea wyniosła 498, tj. więcej o 9,2% w stosunku do 2007 r. Obiekty muzealne nie były wystarczająco przystosowane dla potrzeb korzystających z nich osób niepełnosprawnych poruszających się na wózkach inwalidzkich. W 2008 r. zaledwie 19,4% obiektów muzealnych było przystosowanych dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich.

Tabela nr 57
Podstawowe dane o muzeach według rodzajów w 2008 r.

Wyszczególnienie	Muzea i oddziały muzealne		Wystawy czasowe				Zwiedzający muzea	
			własne w kraju		obce krajowe i z zagranicy			
	w liczbach bezwzględnych	w odsetkach	w liczbach bezwzględnych	w odsetkach	w liczbach bezwzględnych	w odsetkach	w tysiącach	w odsetkach
Ogółem	108	100,0	328	100,0	170	100,0	6113,7	100,0
Artystyczne	23	21,3	53	16,2	37	21,8	1856,0	30,4
Archeologiczne	2	1,9	8	2,4	7	4,1	80,0	1,3
Etnograficzne	7	6,5	46	14,0	13	7,6	198,9	3,3
Historyczne	19	17,6	41	12,5	26	15,3	759,6	12,4
Biograficzne	7	6,5	7	2,1	1	0,6	380,3	6,2
Martyrologiczne	2	1,9	8	2,4	-	-	1132,0	18,5
Przyrodnicze	6	5,6	16	4,9	1	0,6	33,5	0,5
Techniki	4	3,7	25	7,6	1	0,6	222,5	3,6
Regionalne	26	24,1	98	29,9	30	17,6	249,4	4,1
Inne	12	11,1	26	7,9	54	31,8	1201,4	19,7

Źródło: Informacja sygnałna Urzędu Statystycznego Krakowie, lipiec 2009 r.

Wykres nr 51
Rodzaje muzeów i oddziałów w 2008 roku.

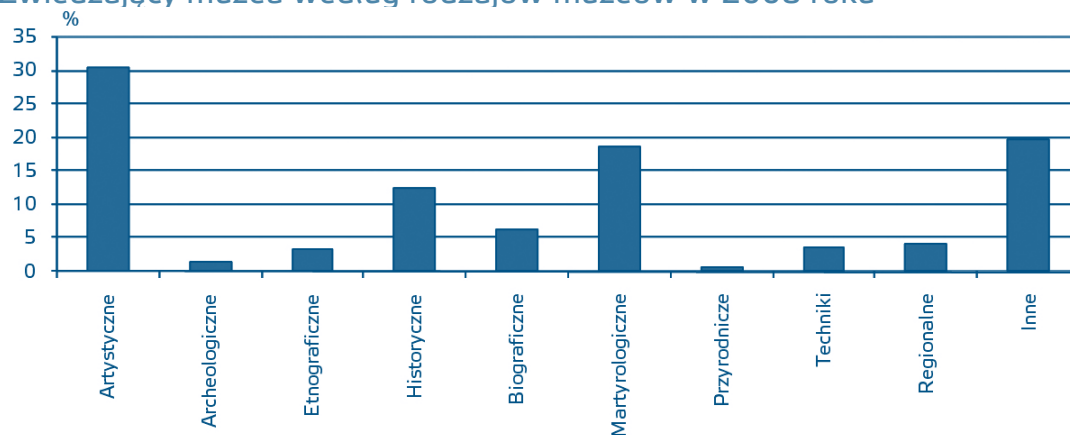

Źródło: Informacja sygnałna Urzędu Statystycznego Krakowie, lipiec 2009 r.

W 2008 r. największym zainteresowaniem zwiedzających cieszyły się muzea artystyczne (30,4% ogółu zwiedzających). Liczba zwiedzających muzea w 2008 r. wyniosła 6113,7 tys. osób i był to wzrost o 1,7% w porównaniu z 2007 r. Młodzież szkolna stanowiła 29,0% wszystkich zwiedzających muzea. Największą liczbę zwiedzających muzea i oddziały muzealne odnotowano w mieście Krakowie (2497,5 tys. osób), ale w przeliczeniu na jedną placówkę muzealną okazuje się, że największym zainteresowaniem zwiedzających cieszyły się muzea powiatu oświęcimskiego i wielickiego. Najmniejszą liczbę zwiedzających zanotowano w powiecie proszowickim (1,6 tys. osób).

Wykres nr 52

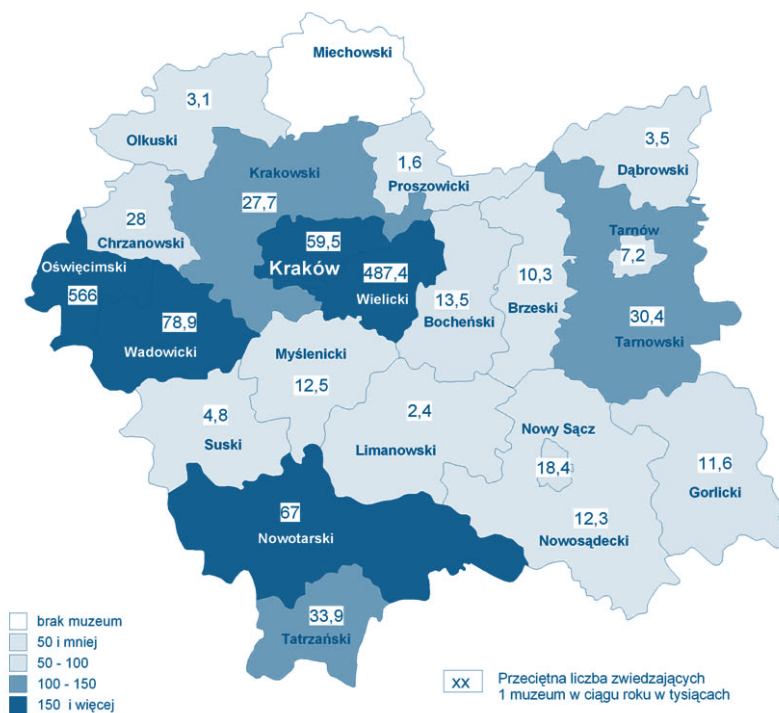
Zwiedzający muzea według rodzajów muzeów w 2008 roku

Źródło: Informacja sygnalna Urzędu Statystycznego Krakowie, lipiec 2009 r.

Mapa nr 13

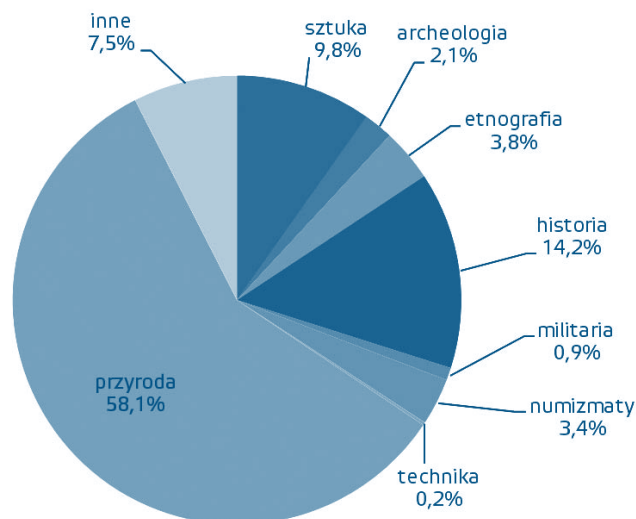
Zwiedzający muzea według powiatów w 2008 r.

Źródło: Informacja sygnalna Urzędu Statystycznego Krakowie, lipiec 2009 r.

Wykres nr 53

Muzealia według dyscyplin na dzień 31 grudnia 2008 roku

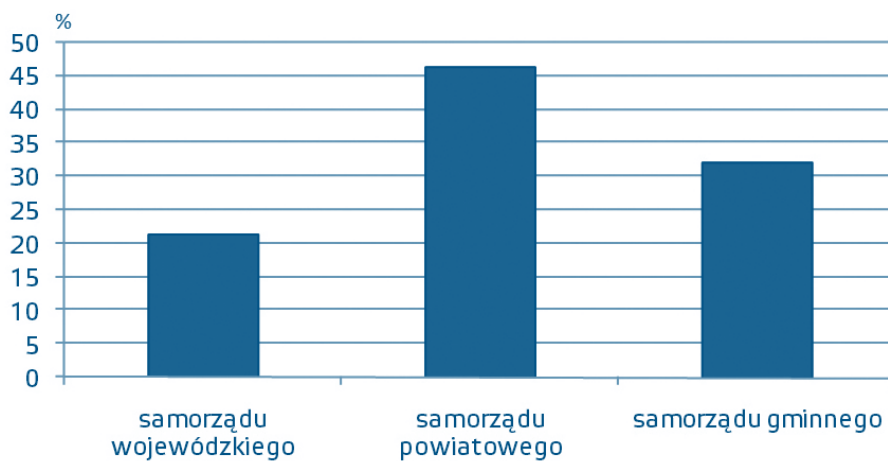
Źródło: Informacja sygnałna Urzędu Statystycznego Krakowie, lipiec 2009 r.

W województwie małopolskim według stanu na dzień 31 grudnia 2008 r. działało 45 kin stałych, co stanowiło 9,3% kin krajowych. 35 kin posiadało 1 salę projekcyjną, 4 kina - 2 sale projekcyjne, 2 dysponowały 3-5 salami, zaś 4 kina miały powyżej 8 sal. Wszystkie kina w Małopolsce oferowały 21,6 tys. miejsc na widowni. W 2008 r. w 93 salach kinowych wyświetlono 120,4 tys. seansów, o 1,6% więcej niż w 2007 r. Ogólna liczba widzów w kinach wyniosła 3317,0 tys. i wzrosła o 0,5% w porównaniu z 2007 r. Przeciętnie na 1 seans w województwie małopolskim przypadało 28 widzów, tak samo jak w roku ubiegłym. Przeciętna liczba widzów na 1 seans była najwyższa w powiecie proszowickim i wyniosła 199 osób. Najwięcej widzów skupiły kina w mieście Kraków - 82,0% wszystkich widzów województwa małopolskiego.

Działalność wystawienniczą na terenie województwa prowadzi 74 galerie i salony sztuki. W uzupełnieniu do działalności popularyzatorskiej i edukacyjnej galerie gromadzą także zbiory z zakresu sztuk plastycznych, fotografii i mediów elektronicznych tworząc kolekcje o charakterze paramuzealnym.

Wykres nr 54

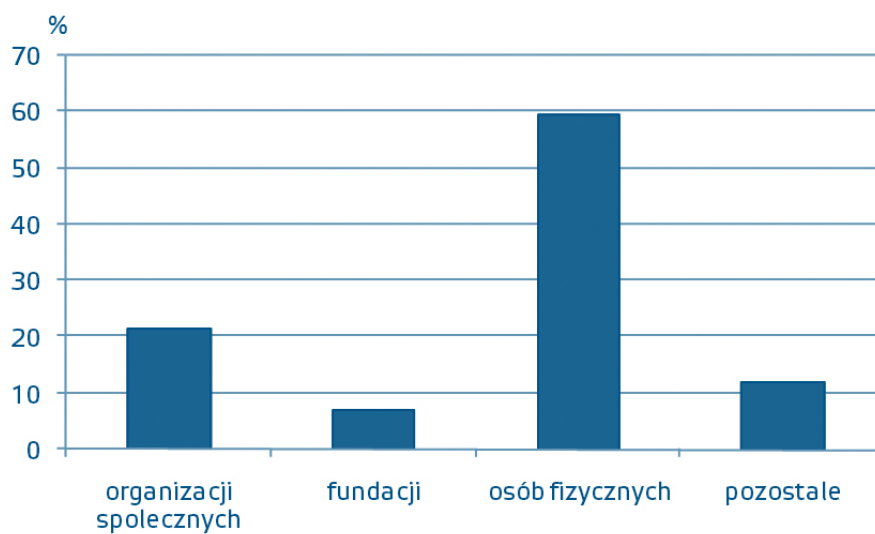
Samorządowe galerie i salony sztuki wg organizatorów w 2008 r.

Źródło: Informacja sygnalna Urzędu Statystycznego w Krakowie, lipiec 2009

Wykres nr 55

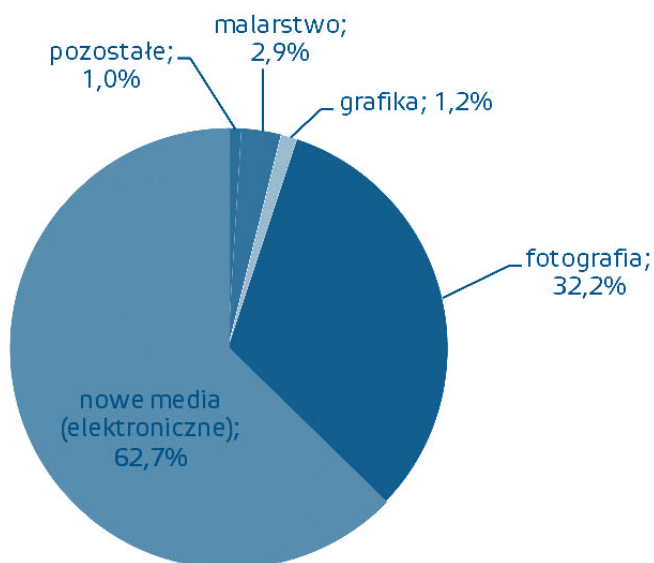
Prywatne galerie i salony sztuki wg organizatorów w 2008 r.

Źródło: Informacja sygnalna Urzędu Statystycznego w Krakowie, lipiec 2009

Wykres nr 56

Zbiory własne galerii sektora publicznego w 2008 roku

Źródło: Informacja sygnalna Urzędu Statystycznego w Krakowie, lipiec 2009

W województwie działało także ok. 500 świetlic, klubów ośrodków i domów kultury. Wg stanu na 31 grudnia 2007 r. (badanie GUS realizowane jest co 2 lata) działało 145 świetlic, 141 ośrodków kultury, 139 domów kultury, 67 klubów. 65,2% ogółu wymienionych instytucji zlokalizowanych było na wsi, 34,8% w mieście. Placówki te organizują blisko 30 tys. imprez rocznie (w 2007 r. zorganizowały 27,4 tys. imprez). Wśród imprez organizowanych przez instytucje kultury dominują występy zespołów amatorskich, prelekcje, spotkania, wykłady, imprezy turystyczne i sportowo rekreacyjne.

Powszechnie dostępną i najlepiej zorganizowaną formą uczestnictwa ludności w kulturze stanowi sieć bibliotek publicznych. W 2008 r. na terenie województwa małopolskiego działały 763 biblioteki publiczne i filie biblioteczne, spośród których 73,7% zlokalizowanych było w gminach wiejskich. Księgozbiór bibliotek na koniec roku wyniósł 10868,3 tys. woluminów. Liczba czytelników w porównaniu z poprzednim rokiem zmniejszyła się o 1,7% i wyniosła 671,2 tys. osób. Najliczniejszą grupę czytelników stanowiły osoby poniżej 15 roku życia (25,4% ogółu czytelników) oraz osoby między 25 a 44 rokiem życia (22,2%). Najmniej czytelników było w grupie wiekowej powyżej 60 roku życia (5,8% ogółu czytelników). W strukturze czytelników według wykonywanego zajęcia uczniowie stanowili 44,0% ogółu czytelników, studenci - 16,7%, pracownicy umysłowi - 16,0%, robotnicy - 5,7%, a rolnicy 0,9%. W stosunku do 2007 r. odnotowano spadek wypożyczeń księgozbioru (książek i czasopism) o 3,4% (z 11882,2 tys. do 11476,0 tys. woluminów). Przeciętny czytelnik w 2008 r. wypożyczył 17 pozycji. Najwięcej, bo 23 woluminy, wypożyczył czytelnik w powiecie brzeskim, najmniej zaś (11 woluminów) - w powiecie proszowickim.

Biblioteki w Małopolsce są z roku na rok lepiej wyposażone w sprzęt komputerowy. 585 bibliotek w 2008 r. wyposażonych było w komputery, tj. więcej o 12,7% w porównaniu z 2007 r. Wzrosła liczba komputerów użytkowanych w bibliotekach z 2029 do 2361, z czego 1258 było dostępnych dla czytelników (wzrost o 18,3%).

Wśród pracowników bibliotek publicznych wykształcenie wyższe bibliotekarskie posiadało 39,1% zatrudnionych, a średnie wykształcenie bibliotekarskie - 32,8%.

Tabela nr 58

Działalność bibliotek publicznych według powiatów w 2008 roku

Powiaty	Liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną ^a	Czytelnicy	Wypożyczenia księgozbioru w woluminach	Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika
		na 1000 mieszkańców		
Małopolskie	4308	204	3496	17,1
Powiaty	3471	179	3132	17,5
bocheński	2746	228	3540	15,5
brzeski	3032	198	4440	22,5
chrzanowski	3360	318	4388	13,8
dąbrowski	3091	163	3440	21,1
gorlicki	3445	202	4079	20,2
krakowski	4039	119	2199	18,5
limanowski	3335	181	2893	16,0
miechowski	3355	155	2299	14,8
myślenicki	4958	148	2426	16,4
nowosądecki	3249	166	3676	22,2
nowotarski	3232	165	2590	15,7
olkuski	3678	223	3520	15,8
oświęcimski	3936	214	3408	16,0
proszowicki	3613	130	1468	11,3
suski	2664	167	2837	17,0
tarnowski	3047	166	3339	20,1
tatrzański	3832	166	3166	19,1
wadowicki	3381	154	2816	18,3
wielicki	5438	164	2717	16,5
Miasta na prawach powiatu	10490	267	4382	16,4
Kraków	10629	271	4489	16,6
Nowy Sącz	10559	255	4186	16,4
Tarnów	9627	252	3821	15,2

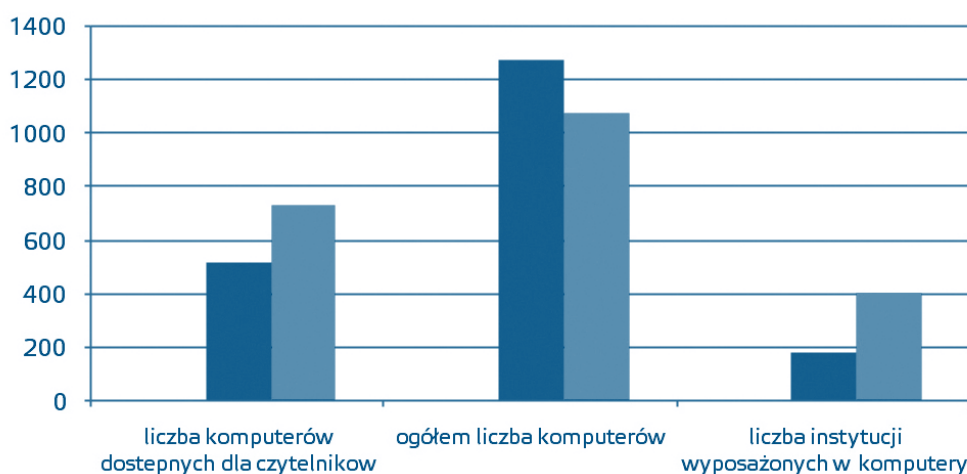
^a Stan w dniu 31 XII. 2008 r.

Źródło: Informacja sygnalna Urzędu Statystycznego w Krakowie, lipiec 2009

Wykres nr 57

Stan komputeryzacji bibliotek publicznych w 2008 roku

Źródło: Informacja sygnalna Urzędu Statystycznego w Krakowie, lipiec 2009

Wiodącą rolę wśród bibliotek publicznych w województwie małopolskim pełni Wojewódzka Biblioteka Publiczna. Jej podstawowym celem jest służenie rozwojowi i zaspokajaniu potrzeb czytelniczych społeczeństwa, upowszechnianiu wiedzy i rozwojowi kultury, dbanie o sprawne funkcjonowanie sieci bibliotek publicznych w Małopolsce, systemu informacyjnego i wymiany międzybibliotecznej, a także prowadzenie działalności instrukcyjnej i metodycznej dla bibliotekarzy z bibliotek publicznych, które są najbardziej popularną, powszechnie dostępną i najlepiej zorganizowaną formą uczestnictwa ludności w kulturze. WBP posiada zbiory liczące blisko 600 000 jednostek inwentarzowych. Są to książki, czasopisma, zbiory specjalne, w tym płyty, kasyety, przeźrocza, dyskiety i dyski CD-ROM.

Od 2007 roku WBP prowadzi portal internetowy „Fidkar Małopolski” umożliwiający przeszukiwanie baz katalogowych i baz bibliograficznych bibliotek publicznych Małopolski i bibliotek naukowych Krakowa. Jest on największą multiwyszukiwarką baz zorganizowaną dla bibliotek publicznych w Polsce, dostępny bezpłatnie ze stron internetowych: WBP, Wrota Małopolski i bibliotek publicznych. Portal jest podzielony na 3 serwisy: BR@MA (Bibliografia regionalna Małopolski), RK@M (Rozproszony Katalog Małopolski – bazy katalogowe bibliotek publicznych), KR@K (bazy katalogowe bibliotek naukowych Krakowa). W 2008 roku WBP dokonała aktualizacji stron www: Centrum Informacji Biznesowej i Europejskiej, Regionalnego Centrum Integracji Społecznej, Inforeigner. Wprowadzano 5461 rekordów bibliograficznych do baz bibliograficznych: bazy Prolib/Promax (bieżąca bibliografia regionalna Małopolski). Obecnie baza liczy ponad 29 000 rekordów bibliograficznych. Przy współpracy z Biblioteką Narodową WBP prowadzi bazę PRASA. we współtworzeniu narodowej Bibliografii Zawartości Czasopism – rozpisywanie zawartości „Myśli Polskiej”, „Tygodnika Powszechnego” i „Gazety Kraków” – dodatku regionalnego do „Gazety Wyborczej” (opracowano 2398 rekordów bibliograficznych).

Wojewódzka Biblioteka Publiczna przy współpracy z Urzędem Marszałkowskim Województwa Małopolskiego zorganizowała Bibliotekę Cyfrową (MBC), która gromadzi i udostępnia dziedzictwo kulturowe Małopolski (książki, czasopisma, dokumenty), zabytki kultury narodowej przechowywane w małopolskich bibliotekach oraz publikacje z kolekcji małopolskich twórców i instytucji. W wyborze udostępniany jest zasób edukacyjny, publikacje naukowe oraz informacja biznesowa i urzędowa. MBC to rezultat wspólnych działań władz Województwa Małopolskiego, Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Krakowie, bibliotek Małopolski, organizacji pozarządowych, podmiotów komercyjnych, wydawców i samych twórców.

WBP prowadzi działalność na rzecz bibliotek terenowych w ramach sprawowanego nadzoru merytorycznego w zakresie realizacji zadań określonych w ustawie o bibliotekach. Realizuje

także wiele projektów, które znalazły uznanie w naszym regionie i w Polsce, np. rocznik *Małopolska. Regiony - regionalizmy - małe ojczyzny* wydawany wspólnie przez WBP i Małopolski Związek Regionalnych Towarzystw Kultury, powstał przed 10 laty, a trwa dzięki zapałowi, a przede wszystkim zapobiegliwości małopolskich działaczy ruchu regionalnego. WBP koordynuje prace Dyskusyjnych Klubów Książki w bibliotekach publicznych Małopolski i działania w ramach wdrażania projektu Biblioteka+, organizuje imprezy, konferencje, działalność szkoleniową i promocję czytelnictwa w województwie małopolskim.

4. Szkolnictwo artystyczne

Ważną rolę w rozwoju kultury pełni szkolnictwo artystyczne, które przygotowuje zarówno przyszłych twórców i odtwórców kultury, jak i kadrę pedagogiczną - nauczycieli i instruktorów szkolnych przedmiotów artystycznych i zajęć edukacji kulturalnej.

Szkolnictwo artystyczne w Polsce stanowi spójny, zróżnicowany system szkół muzycznych, plastycznych i baletowych. Nadzór pedagogiczny nad wszystkimi szkołami artystycznymi spełnia Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego poprzez specjalistyczną instytucję - Centrum Edukacji Artystycznej w Warszawie z szesnastoma terenowymi biurami Wyzytatorów Regionalnych. Wyzytator Regionu Krakowskiego wypełnia zadania nadzoru nad szkołami artystycznymi województw: małopolskiego i świętokrzyskiego.

W Polsce działa 371 publicznych szkół artystycznych. Dla 280 szkół Minister jest organem prowadzącym; pozostałe 91 szkół prowadzą samorządy lokalne. Oprócz szkół publicznych edukację artystyczną podejmują również szkoły niepubliczne (część z nich po spełnieniu ustawowych wymogów uzyskała uprawnienia szkoły publicznej).

Na obszarze województwa małopolskiego prowadzi działalność 16 szkół muzycznych I stopnia (w tym 9 prowadzonych przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz 7 prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego), 4 zespoły szkół muzycznych, których częściami składowymi są szkoły I stopnia i II stopnia (nauka w nich kończy się uzyskaniem dyplomu zawodu muzyka) oraz 4 średnie szkoły plastyczne także kończące nauczanie dyplomem zawodowym.

Szkoły muzyczne II stopnia znajdują się: w Krakowie (Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna II st., ul. Basztowej 6; Państwowa Szkoła Muzyczna II st., ul. Basztowa 6; Zespół Państwowych Szkół Muzycznych, os. Centrum E (dwie jednostki); powołana w ubiegłym roku Szkoła Muzyczna II st. ul. Józefińskiej 10; oraz szkoły w Nowym Sączu, Nowym Targu i Tarnowie. Szkołą niepubliczną posiadającą uprawnienia szkoły publicznej jest Archidiecezjalna Szkoła Muzyczna II st. w Krakowie, ul. Prosta 35.

Szkoły muzyczne I stopnia znajdują się: w Krakowie (Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna I st., ul. Basztowa 8; Szkoła Muzyczna I st., ul. Pilotów 51; Szkoła Muzyczna I st., ul. Józefińska 10; Zespół Państwowych Szkół Muzycznych, os. Centrum E (dwie jednostki); w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym dla Dzieci Niewidomych i Niedowidzących oraz szkoły w Bochni, Gorlicach, Krzeszowicach, Limanowej, Myślenicach, Miechowie i Wadowicach.

Ofertę szkół I stopnia wzbogacają szkoły niepubliczne z uprawnieniami szkoły publicznej: w Krakowie (Archidiecezjalna Szkoła Muzyczna I st., ul. Prosta 35; Prywatna Profesjonalna Szkoła Muzyczna I st. ul. św. Gertrudy 3; oraz w Społeczna Szkoła Muzyczna I st. w Tymbarku.

Na terenie województwa małopolskiego działa 5 szkół plastycznych, tj.: Zespół Szkół Plastycznych w Krakowie (6-letnia Ogólnokształcąca Szkoła Sztuk Pięknych dla absolwentów szkół podstawowych oraz 4-letnie Liceum Plastyczne - dla absolwentów gimnazjów); Zespół Szkół Plastycznych w Tarnowie; Zespół Szkół Plastycznych w Zakopanem; Liceum Plastyczne w Nowym Wiśniczu.

W Krakowie działa również jedna niepubliczna szkoła baletowa o uprawnieniach szkoły publicznej, w której absolwenci uzyskują dyplom zawodu tancerza.

Szkoły muzyczne prowadzą nauczanie w zakresie nauki gry na instrumentach, nauki śpiewu solowego, rytmiki oraz towarzyszących im przedmiotów teoretycznych. Niektóre z nich, prowadząc pion przedmiotów ogólnokształcących, umożliwiają swoim uczniom jednoczesną realizację obowiązku szkolnego lub przygotowanie do egzaminów maturalnych.

Szkoły I stopnia stawiają sobie dwa cele: przygotowują najzdolniejszych uczniów do dalszego kształcenia muzycznego w szkołach wyższego stopnia oraz przygotowują wszystkich uczniów do świadomego uczestnictwa w obiorze kultury wysokiej. Oznacza to, że te szkoły mogą ukończyć z dużym dla siebie pożytkiem nie tylko uczniowie wybitnie uzdolnieni muzycznie ale również ci, którzy w przyszłości będą znajdować w muzyce realizację zainteresowań pozazawodowych.

Szkoły muzyczne drugiego stopnia nastawione są na kształcenie najwybitniejszych absolwentów szkół I stopnia. Rekrutacja do nich jest konkursem o wysokim stopniu konkurencyjności, a proces dydaktyczny stawia przed uczniami ostre wymagania edukacyjne.

Szkoły plastyczne przygotowują swoich uczniów do dyplomu uprawniającego do wykonywania zawodu plastyka oraz do matury.

Wszystkie średnie szkoły artystyczne są szkołami zawodowymi, których oferta skierowana jest do najzdolniejszych i najbardziej pracowitych uczniów.

Nauka w szkołach muzycznych trwa 6 lat. W szkołach I stopnia może podjąć naukę kandydat który ukończył 6 lat (7 w ogólnokształcących szkołach muzycznych). Dla kandydatów starszych niż siedmioletni ale takich, którzy nie przekroczyli 16 roku życia szkoła proponuje naukę w cyklu 4-letnim. Do szkół muzycznych II stopnia przyjmuje się kandydatów, którzy ukończyli 10 lat i nie przekroczyli 21 roku życia. Ogólnokształcące szkoły muzyczne zawężają limit wiekowy kandydatów do nie przekroczenia odpowiednio 7 i 14 roku życia. Szkoły plastyczne prowadzą nauczanie w cyklu 6-letnim - po ukończeniu przez kandydata szkoły powszechnej, oraz 4-letnim - po ukończeniu gimnazjum.

Kandydaci do szkół muzycznych I stopnia kwalifikowani są do nauki na podstawie badania przydatności do kształcenia. Kwalifikacja do szkół muzycznych drugiego stopnia oraz szkół plastycznych odbywa się na podstawie egzaminu wstępnego.

Profesjonalizm polskiego szkolnictwa artystycznego przyczynia się do wielu sukcesów uczniów i absolwentów i budzi szacunek a nawet podziw w innych krajach europejskich. Szkolnictwo to dysponuje wysoko wykwalifikowaną, specjalistyczną kadrą pedagogów-artystów. Najzdolniejszym uczniom zapewnia się opiekę nauczycieli akademickich. Kształcenie oparte na indywidualnej relacji mistrz-uczeń wymaga wczesnego rozpoczęcia nauki i systematycznego i ciągłego wysiłku na wszystkich jej etapach. Te szczególne relacje pedagoga i ucznia oraz sukcesy dydaktyczno - artystyczne poszczególnych nauczycieli - mistrzów powoduje, że uczeń często przy wyborze szkoły kieruje się obecnością w niej wybranego pedagoga. Stąd nierzadko się zdarza, że uczeń przybywa do szkoły z odległych regionów kraju.

Należy również podkreślić, że wszystkie szkoły artystyczne poza swoim podstawowym celem kształcenia muzycznego wypełniają także rolę instytucji kultury. Są organizatorami koncertów, konkursów, festiwali. Ich sale koncertowe otwierają swe bramy dla społeczności miast, w których mają swoje siedziby oraz dla goszczących turystów. Są to przedsięwzięcia o wysokiej randze artystycznej. Wszystko to sprzyja formowaniu przyszłego artysty i odbiorcy kultury.

Szkoły artystyczne naszego regionu ukończyły najwybitniejsze postaci polskiej kultury, min.: Ewa Bukojemska, Elżbieta Stefańska, Kaja Danczowska, Elżbieta Świątek - Żelazna, Mariola Cieniawa, Ewa Bem, Tomasz Stańko, Krzysztof Penderecki, Antoni Wit, Joachim Grubich. Wszyscy uczniowie obecnie uczęszczający do szkół artystycznych postępują tą samą drogą. Wielu z nich z pewnością przysporzy chluby Małopolsce, bowiem już dziś odnoszą sukcesy, w tym międzynarodowe. Przykładem są Marcin Koziak, uczeń Stefana Wojtasa, (PSM II st. Kraków, Basztowa 9), obecnie student krakowskiej Akademii Muzycznej u tego samego profesora, laureat m.in. I miejsc w Międzynarodowych Konkursach Chopinowskich w Estonii, i w Budapeszcie, w Międzynarodowym Konkursie *Artur Rubinstein in Memoriam* w Bydgoszczy; Eligiusz Skoczylas, uczeń Marioli Cienawy - Puchała (Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna II st. Kraków, Basztowa 6), uzyskał I nagrodę na *Manchester International Piano Concerto Competition for Young Pianists* w Wielkiej Brytanii, oraz na IX Konkursie Pianistycznym im. Ludwika Stefańskiego i Haliny Czerny-Stefańskiej w Płocku; Julia Kociuban, uczennica Olgi Łazarskiej, obecnie Piotra Palecznego, (Zespół Państwowych Szkół Muzycznych w Nowej Hucie)

zdobyła m.in. I miejsca na XI Międzynarodowym Konkursie Pianistycznym im. Miłosza Magina w Paryżu, oraz w Petersburgu; Klaudia Ziarkowicz, uczennica Renaty Jonkowskiej - Olszowskiej (PSM w Nowym Sączu), m.in. I miejsca w ogólnopolskich i międzynarodowych konkursach wokalnych w Bydgoszczy, Rzeszowie, Kielcach i Wrocławiu; Piotr Różański, uczeń Ewy Kinczewskiej - Stachowicz (Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna II st. Kraków, Basztowa 6), obecnie Student krakowskiej Akademii Muzycznej w klasie prof. Katarzyny Popowej-Zydroń jest laureatem I nagrody na Ogólnopolskim Konkursie Pianistycznym im. F. Chopina w Warszawie; Aleksander Daszkiewicz, uczeń Piotra Kwaśnego, (Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna II st. Kraków, Basztowa 6) uzyskał I miejsce w grupie młodszej na II Ogólnopolskim Konkursie Skrzypcowym im. Rodziny Grobliczów w Krakowie; Wiktor Kociuban, uczeń Zdzisława Łapińskiego, (Zespół Państwowych Szkół Muzycznych w Nowej Hucie) jest m.in. laureatem I miejsca w konkursach Wiolonczelowych w Poznaniu, Warszawie, obecnie jest studentem Ivana Monighettiego w Szwajcarii.

5. Dziedzictwo kulturowe

Województwo małopolskie – w wymiarze obecnego uregulowania administracyjnego, a nie historycznego – jest jednym z najważniejszych kulturowo obszarów w Polsce. Liczne zabytkowe obiekty, miejsca świadczące o wielowiekowej historii, skarby kultury i sztuki zgromadzone w ponad stu muzeach stanowią ważny atut dla rozwoju regionu. Na terytorium województwa małopolskiego znajduje się najwięcej w Polsce – aż osiem – zespołów obiektów chronionych jako światowe dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze UNESCO: historyczne centrum miasta Krakowa; kopalnia soli w Wieliczce; obszar niemieckiego, nazistowskiego obozu koncentracyjnego i zagłady Auschwitz-Birkenau; manierystyczny zespół architektoniczno-krajobrazowy oraz park pielgrzymkowy w Kalwarii Zebrzydowskiej, a także cztery kościoły drewniane południowej Małopolski: p.w. św. Michała Archanioła w Binarowej, p.w. św. Michała Archanioła w Dębnie, p.w. św. Leonarda w Lipnicy Murowanej oraz p.w. św. Filipa i Jakuba w Sękowej. W województwie małopolskim pięć zespołów obiektów uznanych zostało przez Prezydenta RP za Pomniki Historii: historyczny zespół miasta Kraków, kopalnia soli w Wieliczce, kopalnia soli w Bochni, krajobrazowy zespół manierystycznego parku pielgrzymkowego w Kalwarii Zebrzydowskiej i Raławice - teren historycznej Bitwy Raławickiej .

Do 2008 roku wydano 3094 decyzje o wpisaniu zabytków nieruchomości do wojewódzkiego rejestru zabytków, obejmujących 4 776 obiektów nieruchomości, w tym 54 założenia przestrzenne, 935 obiektów sakralnych, 54 obiekty budownictwa obronnego, 301 budowli użyteczności publicznej, 32 zamki, 67 pałaców, 213 dworów, 402 zespoły zabytkowej zieleni, 282 obiekty zabudowy folwarcznej, 232 budynki gospodarcze, 1429 domów mieszkalnych, 64 obiekty budownictwa przemysłowego, 328 cmentarzy i 383 obiektów w kategorii „inne” tzn. ogrodzenia, bramy i kordegardy. Przy czym w samym 2007 roku do rejestru zabytków wpisano 58 obiektów, co stanowi największą roczną liczbę zabytków wpisanych do rejestru od drugiej połowy XX wieku.

Głównym źródłem finansowania prac konserwatorsko-remontowych zabytkowej architektury znajdującej się na terenie miasta Krakowa, stanowiącej własność Skarbu Państwa, miasta Krakowa, kościołów i związków wyznaniowych oraz właścicieli prywatnych jest Narodowy Fundusz Rewaloryzacji Zabytków Krakowa, którego dysponentem jest Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa. W 2008 roku Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa dysponował na realizację zadań z zakresu odnowy obiektów zabytków kwotą 44 850 000 zł, w tym dotacja z budżetu centralnego poprzez Kancelarię Prezydenta Państwa wyniosła 44 300 000 zł. Na remonty obiektów zabytkowych wydatkowano 44 728 648, 77 zł. Środki finansowe zostały przeznaczone na odnowę 117 obiektów (w tym 111 sfinansowanych z Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa). Plan wydatków Funduszu obejmuje finansowanie zadań ujętych w rocznym planie odnowy zabytków Krakowa, zatwierdzonym przez Zebranie Plenarne Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa oraz planowany stan środków na koncie NFRZK na dzień 31 grudnia roku objętego planem. Przy opiniowaniu materiałów do planu rocz-

nego Komisja Programowania i Oceny Realizacji SKOZK przekazuje sugestie dotyczące trafności wyboru obiektów do rewaloryzacji, określenia zakresów prac remontowo-konserwatorskich w tych obiektach i wysokości dofinansowania kierując się następującymi kryteriami:

- zabytkową i historyczną wartością obiektu, jego wyposażeniem i znaczeniem dla kultury narodowej, autentyzmem zabytkowej substancji i konstrukcji;
- lokalizacją obiektu, przy czym pierwszeństwo mają obiekty na obszarze uznanym za pomnik historii, tj. obszar w obrębie Plant i Kazimierza;
- stanem zachowania: priorytet mają zabytki szczególnie zagrożone;
- wartością społeczną wyrażającą się w pełnionej funkcji: priorytet ma zabytkowa zabudowa
- związana z nauką, kulturą, edukacją, ochroną zdrowia;
- możliwością współpracy z inwestorem, przyznając preferencje dla tych, którzy są przygotowani do realizacji zadania oraz wnoszą znaczący wkład finansowy ze swej strony.

Wybrane przykłady zrealizowanych w 2008 roku prac konserwatorskich ze środków Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa:

- Zespół Budowli Wzgórza Wawelskiego - kontynuacja remontu konserwatorskiego budynku nr 7, zakończono prace konserwatorskie przy murach kleszczowych.
- Klasztor OO. Kamedułów - kontynuacja remontu konserwatorskiego Schindlerówki, prace dokumentacyjne, wytyczne konserwatorskie i projektowe do budynku bramnego dofinansowanie remontu Domu Wolskiego i dawnej Infirmierii- wzmocnienie kamiennego muru oporowego.
- Zespół klasztorny Benedyktynów w Tyńcu - zakończono remont budowlano-konserwatorski tzw. „Wielkiej Ruiny”, wykonano prace konserwatorskie przy wątkach ceglanokamiennych oraz elewacji frontowej tzw. „Wielkiej Ruiny”, wykonano zabezpieczenie konstrukcyjne kamiennego muru oporowego wzdłuż podjazdu.
- Sukiennice - wykonano wzmocnienie konstrukcji i konserwację attyk.
- Bazylika Mariacka - kontynuowano konserwację i częściową rekonstrukcję posadzki w nawach, kaplicach i prezbiterium.
- Dom J. Piłsudskiego – Oleandry - zakończono remont konstrukcji portyku wejściowego.
- Dom Pomocy Społecznej im. Helclów- kontynuowano konserwację elewacji.
- Cmentarz Rakowicki - konserwacja muru cmentarnego od strony wsch. na odcinku od bramy do muru południowego, wykonano konserwację naprawczą grobowców rodzin: Kurkiewiczów i Barańskich, Wójcików, Dysowskich.

Zgodnie z uchwałą Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 29 września 2008 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze województwa małopolskiego w 2008 roku zostały udzielone dotacje na prace renowacyjne przy małopolskich zabytkach. Dotacje przyznano w dwóch edycjach konkursu; pierwsza edycja została rozstrzygnięta 31 marca 2008 r., druga zaś 29 września. Łącznie udzielono wsparcia z budżetu województwa 184 beneficjentom. Nakłady finansowe Województwa Małopolskiego na ten cel wyniosły łącznie 6 900 000 zł.

W 2008 roku Województwo Małopolskie zrealizowało piątą edycję Programu „Konserwator” – pierwszego w Polsce programu czasowego zatrudnienia osób długotrwale bezrobotnych zagrożonych wykluczeniem społecznym przy pracach związanych z zachowaniem i rewitalizacją substancji zabytkowej i krajobrazu kulturowego regionu oraz rozwojem sektora kultury. W ramach Programu w 2008 roku ze środków Funduszu Pracy przeznaczono 2,5 mln zł. dla 52 beneficjentów oraz 10 instytucji kultury, dla których Województwo Małopolskie pełni funkcję organizatora. Zatrudniono 375 osób bezrobotnych – aktywnie poszukujących pracy, przy wykonywaniu prac w zakresie uporządkowania i utrzymania obiektów, oraz ich otoczenia, napraw i konserwacji technicznej, utrzymania terenów zielonych oraz udostępniania obiektów zabytkowych, w szczególności obiektów architektury objętych Szlakiem Architektury Drewnianej. Osobom bezrobotnym stworzono możliwość powrotu na rynek pracy z nowymi doświadczeniami i umiejętnościami, a odnowienie posiadanych kwalifikacji zawodowych lub pozyskanie nowych zwiększyło ich atrakcyjność jako potencjalnych pracowników.

Rozpoczęto II etap budowy Miasteczka Galicyjskiego przy Sądeckim Parku Etnograficznym, tworząc warunki sprzyjające rozwojowi systemu ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego oraz regionalnego przemysłu turystycznego, jako nowoczesnego i konkurencyjnego elementu gospodarki regionalnej. Kontynuowano także realizację projektów: *Szlak Architektury Drewnianej*, *Małopolskie Dni Dziedzictwa Kulturowego*, nagrody w dziedzinie ochrony zabytków i in.

Po raz czwarty przyznane zostały *Nagrody Województwa Małopolskiego im. Stanisława Witkiewicza* za twórcze zastosowanie tradycji regionalnych w architekturze współczesnej Województwa Małopolskiego. Do konkursu złożono 22 zgłoszenia, w tym 16 zgłoszeń w kategorii architektura użyteczności publicznej, 4 zgłoszenia w kategorii architektura mieszkaniowa oraz 2 zgłoszenia w kategorii architektura sakralna. Nagrody przyznano w dwóch kategoriach: w kategorii architektura użyteczności publicznej: Obserwatorium Astronomiczne na Górze Lubomir w Węglówce; w kategorii architektura mieszkaniowa: budynek wielorodzinny z garażem na skrzyżowaniu ulic Piastowskiej i Emaus w Krakowie. Uroczyste wręczenie nagród i wyróżnień z udziałem Marszałka Województwa Małopolskiego oraz dyskusja pokonkursowa i wernisaż wystawy prac konkursowych odbył się w Sali Kameralnej Akademii Muzycznej w Krakowie w dniu 15 grudnia 2008 r. Inicjatorem i organizatorem Nagrody było Województwo Małopolskie, przy współpracy Oddziału Krakowskiego Stowarzyszenia Architektów Polskich wspieranego przez Oddział Podhalańsko – Nowosądecki Stowarzyszenia Architektów Polskich.

Po raz szósty w roku 2008 przyznana została *Nagroda Województwa Małopolskiego im. Mariana Korneckiego* za wybitne osiągnięcia w dziedzinie ochrony zabytków architektury drewnianej Małopolski oraz ich promocji Nagrodę otrzymał Adam Leśniak za wieloletnią działalność na rzecz ratowania zabytków architektury drewnianej w Małopolsce, w szczególności za podjęty trud pracy nad dokumentacją i ochroną zabytków drewnianej, tradycyjnej architektury dorzecza Skawy oraz za uratowanie przed zniszczeniem wielu cennych obiektów architektury drewnianej w wyniku ich przeniesienia na teren dawnego Muzeum Regionalnego w Sidzinie. Przyznano także wyróżnienia, które otrzymali: Czesław Gąsiorowski - nauczyciel historii w Zespole Szkół Techniczno-Ekonomicznych w Skawinie, za umiejętność docenienia wartości architektury drewnianej Skawiny i okolic oraz wzbudzenie zainteresowania młodzieży problematyką ochrony dziedzictwa kulturowego regionu, w szczególności za zainicjowanie, wdrożenie i koordynację projektu pn. „Zabytki architektury drewnianej Skawiny i okolic” zrealizowanego w roku szkolnym 2006/2007 przy udziale uczniów Zespołu Szkół Techniczno-Ekonomicznych w Skawinie oraz kustoszów zbiorów muzealnych Towarzystwa Przyjaciół Skawiny; ks. Kazimierz Franczak - proboszcz Parafii p.w. św. Michała Archanioła w Binarowej, za zaangażowanie w działania mające na celu przeprowadzenie prac konserwatorsko-remontowych przy kościele p.w. św. Michała Archanioła w Binarowej, wpisanym na listę UNESCO; Halina Ładoń za inicjatywę i zaangażowanie w ochronę zabytków architektury drewnianej Małopolski, w szczególności za uratowanie przed zniszczeniem kościoła z 1601 roku p.w. św. Marka w Rodakach wraz z zabytkową dzwonnica.

Najważniejszym przedsięwzięciem kulturalnym Województwa Małopolskiego są *Małopolskie Dni Dziedzictwa Kulturowego*, organizowane od roku 1999. Zostały one pomyślane i są z powodzeniem realizowane jako wydarzenie priorytetowe, integrujące region i promujące jego wspaniałą spuściznę historyczną, stanowiącą ważną część dziedzictwa narodowego. Inicjatywa bezpłatnego udostępnienia wybitnych, często unikatowych obiektów, a także zabytków mało znanych oraz tych, które pozostając w rękach prywatnych i na co dzień niedostępnych, spotkała się z dużym zainteresowaniem mieszkańców województwa i turystów i postrzegana jest jako niepowtarzalna okazja do ich odwiedzenia.

W ramach X edycji Małopolskich Dni Dziedzictwa Kulturowego w dniach 10-11 maja 2008 r. udostępnionych zostało kolejnych 11 obiektów. W dotychczasowych dziesięciu edycjach Dni udostępniono 150 zabytków i miejsc w regionie prawie 200 tysiącom zwiedzającym, m.in. klasztory, kościoły, muzea, kompleksy dworskie, pałace, wiekowe ogrody i stare nekropolie, miasteczka z ich charakterystyczną zabudową, zabytki sztuki ludowej i budownictwa. W związku z jubileuszem 10-lecia Dni, 7 maja 2008 r. zorganizowane zostało spotkanie jubi-

leuszowe dla gospodarzy wszystkich obiektów uczestniczących w dotychczasowych edycjach Dni, podczas którego dokonane zostało podsumowanie 10 lat Małopolskich Dni Dziedzictwa Kulturowego, a gospodarzom przekazane zostały podziękowania oraz jubileuszowe upominki. W ramach Małopolskich Dni Dziedzictwa Kulturowego odbyło się także podsumowanie i wręczenie nagród dla uczestników konkursów i imprez towarzyszących: konkursu historycznego; konkursów plastycznych dla dzieci i młodzieży; projektów edukacyjnych; konkursu fotograficznego *Skarby Małopolski*.

Organizatorem Małopolskich Dni Dziedzictwa Kulturowego jest Województwo Małopolskie, współpracujące z właścicielami i opiekunami obiektów zabytkowych, samorządami powiatowymi i gminnymi, mediami oraz organizacjami pozarządowymi.

Działalność opiekunów i właścicieli obiektów zabytkowych w województwie małopolskim znajduje uznanie środowisk opiniotwórczych. Laureatem kulturalnej Nagrody Wyszehradzkiej za 2006 rok zostało Międzynarodowe Centrum Kultury w Krakowie. Natomiast w roku 2007 decyzją kapituły laureatem Nagrody *Laur Roku*, przyznawanej przez Miesięcznik „Spotkania Zabytkami”, została Pani Eugenia Michałowska, właścicielka i opiekunka zabytkowego XVI-wiecznego, drewnianego dworu w Laskowej koło Limanowej

Elementem skutecznej ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Małopolski jest powszechność stosowania wymogów ustawy o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami, która nakłada na gminy obowiązek opracowania gminnych programów ochrony zabytków wraz z wprowadzeniem gminnej ewidencji zabytków. Ponad 40% gmin wykazuje istnienie planu lub programu rewitalizacji i rewitalizacji układów urbanistycznych i zespołów zabytkowych. Większość programów powstała w latach 2005-2007, co świadczy o rosnącym zainteresowaniu problematyką ochrony dziedzictwa kulturowego Województwo Małopolskie realizuje wojewódzki program opieki nad zabytkami pn. *Wojewódzki Program Ochrony Dziedzictwa i Krajobrazu Kulturowego Małopolski*, przyjęty przez Sejmik Województwa Małopolskiego program wytycza kierunki ochrony dziedzictwa kulturowego w regionie, jest również rozwinięciem Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego. Wypełnianie zadań określonych w programie odbywa się przy współdziałaniu instytucji zajmujących się ochroną dziedzictwa kulturowego w województwie małopolskim dążących do poprawy stanu utrzymania i zarządzania zasobem regionalnego dziedzictwa kulturowego, ochrony i kształtowania krajobrazu kulturowego oraz promocji, edukacji i dokumentowania walorów dziedzictwa kulturowego.

Z uwagi na cezurę końcową programu przystąpiono do sporządzenia wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w latach 2010-2013, będącego kontynuacją i rozwinięciem założeń Wojewódzkiego Programu Ochrony Dziedzictwa i Krajobrazu Kulturowego Małopolski w latach 2005-2009.

Tabela nr 59

Finansowanie prac konserwatorskich i innych zadań z zakresu ochrony zabytków w latach 1999-2008

- 1 - Środki finansowe przyznane na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami
- 2 - Realizacja zadań w ramach Programu Operacyjnego - Dziedzictwo Kulturowe, Priorytetu 1 – Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych
- 3 - 45 500 000 zł - dotacja z budżetu centralnego przez Kancelarię Prezydenta Państwa,
- 4 – wydatki na remonty obiektów zabytkowych w 2008 roku (wykonanie 44 728 648,77 zł), wg planu 44 850 000 zł, w tym 44 300 000 zł –z dotacja z budżetu centralnego przez Kancelarię Prezydenta Państwa
- 5 - 6 880 000 zł wykorzystana kwota dotacji
- 6 - Wydatki bieżące ogółem 7 423 000 zł

Źródło: Urząd Marszałkowski WM, Małopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków, Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Lp	Źródło finansowania	Przeznaczenie	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2005	2006	2007	2008
1	Budżet Województwa Małopolskiego	Zabytki ruchome i nieruchome	757 000	675 000	755 472	1 015 365	828 029	450 000	1 102 000	1 000 000	4 864 425	6 900 000 ⁵	
2.	Budżet Województwa Małopolskiego (Środki będące w dyspozycji Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków) ⁶	Zabytki ruchome	664 962	1 088 912	1 68 577	970 000	996 863	951 495	840 480	872 966	1 300 000	1 312 000	
		Archeologiczne dobra kultury	137 000	154 422	218 004	60 406	72 730	73 000	54 434	56 000	100 000	91 000	
		Zabytki nieruchome	-	-	-	-	-	-	-	-	58 500	3.240.000	5 800 000
		Dokumentacja konserwatorska ewidencyjna, ekspertyzy i opinie konserwatorskie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	220 000	
3.	Środki finansowe Ministra właściwego ds. kultury i dziedzictwa narodowego przeznaczone dla województwa małopolskiego ¹	Zabytki nieruchome, zabytki architektury Skarbu Państwa, obiekty własne resortu, programy resortowe: sakralne drewniane i zabytki romańskie	3 078 450	1 961 133	424 578	939 583	767 684	494 593	678 491	5 029 995 ²	129 570 000 ²		
4.	Narodowy Fundusz Rewaloryzacji Zabytków Krakowa	Zabytki nieruchome	34 100 000	40 254 331	32 400 300	32 400 993	31 066 076	31 036 573	31 072 076	37 935 686	45 913 061 ³	44 850 000 ⁴	

VII. Kultura fizyczna

oprac. Krzysztof Kępa

Działania Województwa Małopolskiego w obszarze kultury fizycznej służą przede wszystkim stworzeniu jak najlepszych warunków, umożliwiających uprawianie sportu i wszelką aktywność ruchową.

Poprzez corocznie uruchamiane programy wspierające lokalne i regionalne projekty upowszechniające kulturę fizyczną oraz przedsięwzięcia inwestycyjne, w Małopolsce przybywa imprez sportowych o randze światowej i europejskiej jak również imprez wojewódzkich, dla szerokiego rzesz społeczeństwa, szczególnie dzieci i młodzieży oraz osób niepełnosprawnych. Rośnie również ilość nowoczesnych, ogólnodostępnych obiektów sportowych, które dają możliwość wszystkim zainteresowanym bezpieczne i efektywne spędzanie czasu przeznaczanego na sport i rekreację.

Aktywne włączanie się władz samorządowych w popularyzację szeroko rozumianej kultury fizycznej ma ważne znaczenie dla osiągnięcia pozytywnych efektów rozwoju kultury fizycznej w Małopolsce.

1. Finansowanie i organizacja kultury fizycznej

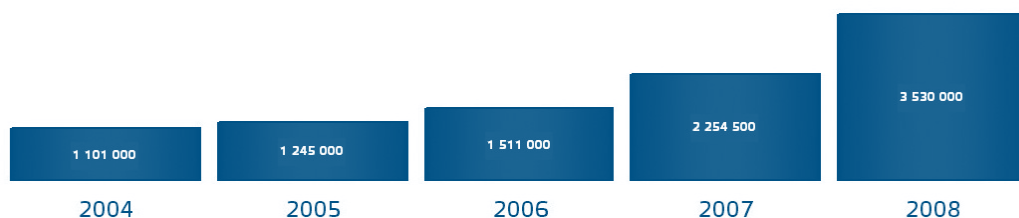
W roku 2008 Województwo Małopolskie wsparło kulturę fizyczną ogólną kwotą 20 445 000 złotych, co stanowi wzrost o 84% w porównaniu z rokiem 2007. W większości były to środki skierowane na rozwój podstawowej bazy sportowej (ORLIK '2012) oraz dofinansowanie zadań z dziedziny kultury fizycznej, realizowanych przez organizacje pozarządowe.

Otwarte konkursy ofert na realizację zadań Województwa Małopolskiego w dziedzinie kultury fizycznej:

- **Upowszechnianie kultury fizycznej** – najszerza oferta kierowana do najliczniejszego grona odbiorców, która stawia sobie za cel uaktywnienie sportowe jak największej ilości mieszkańców oraz pomoc w organizacji imprez sportowych rangi światowej, europejskiej, ogólnopolskiej i wojewódzkiej, ważnej dla społeczności lokalnych naszego regionu. Oferta tych imprez skierowana jest przede wszystkim do dzieci i młodzieży środowisk wiejskich, aktywnej sportowo części środowiska akademickiego, sportowców niepełnosprawnych i szerokiego kręgu społeczeństwa. Corocznie kilkadziesiąt stowarzyszeń działających w obszarze kultury fizycznej przygotowuje i realizuje projekty współfinansowane przez Województwo. Ich liczba sukcesywnie wzrasta, stanowiąc o aktywności i pomysłowości lokalnych środowisk;
- **Współzawodnictwo i szkolenie sportowe dzieci i młodzieży** – to dziedzina kultury fizycznej, w której Województwo Małopolskie dofinansowuje organizację zawodów, konsultacji i obozów sportowych z udziałem kadr Województwa Małopolskiego. Wsparcie finansowe obejmuje wyselekcjonowanych sportowców w dyscyplinach ogólnopolskiego systemu współzawodnictwa sportowego dzieci i młodzieży w kategoriach wiekowych młodzika, juniora młodszego, juniora i młodzieżowca, oraz Wojewódzkich Gimnazjad, Licealiad i Igrzysk Młodzieży Szkolnej. Skutkiem tego, nasze Województwo od lat jest niekwestionowanym liderem we wszelkich klasyfikacjach w dyscyplinach zimowych, oraz rokrocznie zajmuje V miejsce w klasyfikacji województw ogólnopolskiego systemu współzawodnictwa sportowego dzieci i młodzieży.

Wykres nr 58

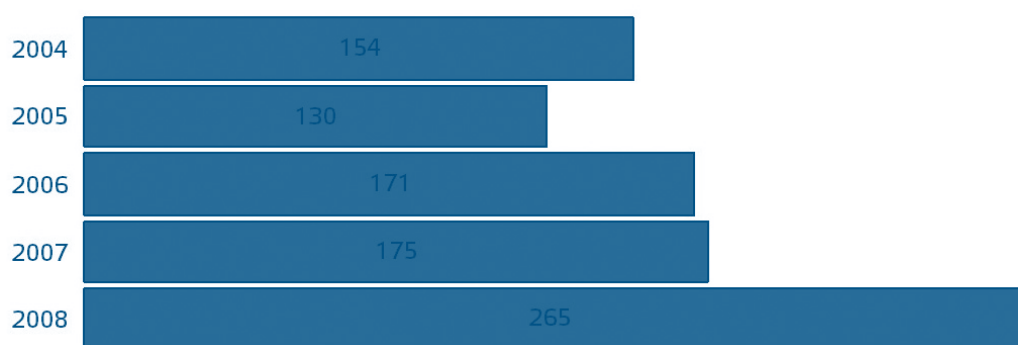
Środki w budżecie Województwa Małopolskiego przewidziane na dotacje dla NGO realizujących zadania z upowszechniania kultury fizycznej oraz współzawodnictwa i szkolenia sportowego dzieci i młodzieży

Źródło: opracowanie własne

Wykres nr 59

Liczba dofinansowanych ofert na realizację zadań Województwa Małopolskiego z dziedziny kultury fizycznej na zadania – upowszechnianie kultury fizycznej i współzawodnictwa i szkolenia sportowego dzieci i młodzieży

Źródło: opracowanie własne

Rozwój infrastruktury sportowej

Aktualnie, stan podstawowej bazy sportowej w Województwie Małopolskim liczy 4.833 obiektów.

Tabela nr 60

Baza sportowa

rodzaj obiektu	liczba obiektów
stadiony – boiska do piłki nożnej	882
boiska do koszykówki	385
boiska do piłki ręcznej	362
boiska do piłki siatkowej	492
boiska uniwersalne	747
korty tenisowe	259
hale 44x24m	43
małe hale, sale 36x18 – 24x12 m.	511
sale mniejsze	757
obiekty sportów wodnych	9
strzelnice sportowe	58
tory	16
plywalnie kryte	61
plywalnie otwarte	36
lodowiska	14
skocznie narciarskie	7
wyciągi narciarskie	194
razem	4 833

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z jednostek samorządu terytorialnego Województwa Małopolskiego

Województwo Małopolskie systematycznie wspiera rozwój infrastruktury sportowej. Inwe-

storzy korzystają ze środków finansowych w ramach naboru do Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego oraz Wieloletniego Programu Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Małopolskiego.

Wieloletni Program Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Małopolskiego na lata 2008-2010

W roku 2008 w ramach Wieloletniego Programu Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Małopolskiego zakończono realizację 33 inwestycji sportowych.

Tabela nr 61
Inwestycje zrealizowane w 2008 roku

Lp.	Inwestor	Zadanie
1.	Gmina Bochnia	sala sportowa w Stanisławicach
2.	Gmina Trzebinia	kompleks sportowy w Trzebini
3.	Gmina Dąbrowa Tarnowska	sala sportowa w Dąbrowie Tarnowskiej
4.	Gmina Szczucin	sala sportowa w Zabrnju
5.	Gmina Mędrzechów	sala sportowa w Mędrzechowie*
6.	Gmina Krzeszowice	sala sportowa w Nowej Górze
7.	Gmina Skala	kompleks sportowy w Skale
8.	Gmina Świątniki Górne	sala sportowa w Rzeszotarach
9.		zaplecze sanitarno - szatniowe w Rzeszotarach
10.		boisko sportowe w Podstolicach*
11.	Gmina Książ Wielki	boisko wielofunkcyjne w Książu Wielkim
12.	Gmina Myślenice	kompleks sportowy w Myślenicach
13.	Gmina Pćim	mała hala w Stróży
14.	Gmina Siepraw	mała hala w Sieprawiu
15.	Gmina Gródek nad Dunajcem	mała hala w Gródku nad Dunajcem
16.	Gmina Czorsztyn	hala w Maniowach
17.	Gmina Raba Wyżna	sala w Rokicinach Podhalańskich
18.		boisko sportowe przy Gimnazjum w Skawie*
19.	Gmina Bukowno	kompleks sportowy w Bukownie
20.	Gmina Wolbrom	sala w Dłużcu
21.	Gmina Osiek	sala w Osieku
22.	Starostwo Powiatowe w Oświęcimiu	hala w Chełmku
23.	Gmina Koniusza	sala w Glewcu
24.	Gmina Radłów	kompleks sportowy w Radłowie
25.	Gmina Szerzyny	sala w Ołpinach
26.	Starostwo Powiatowe w Tarnowie	sala w Gromniku
27.	Gmina Zakliczyn	sala w Paleńnicy
28.	Gmina Spytkowice	sala w Bachowicach*
29.		sala w Ryczowie*
30.	Gmina Miejska Nowy Sącz	boisko ze sztuczną nawierzchnią
31.	Gmina Miejska Tarnów	boisko ze sztuczną nawierzchnią
32.	Gmina Miejska Kraków	boisko wraz z zapleczem
33.		kryta pływalnia

* inwestycje współfinansowane ze środków Unii Europejskiej

Źródło: opracowanie własne

Corocznie, w ramach tego programu Sejmik Województwa Małopolskiego kieruje do dofinansowania z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej zadania zgłoszone przez samorządy szczebla powiatowego i gminnego.

Tabela nr 62
Zadania skierowane do dofinansowania w 2008 roku

Lp.	inwestor	zadanie
1.	Gmina Trzebinia	budowa kompleksu przy G* w Trzebiniu
2.	Gmina Łukowica	budowa kompleksu sportowego w Świdniku
3.	Gmina Bukowno	budowa kompleksu sportowego przy ZS** w Bukownie
4.	Gmina Radłów	budowa kompleksu sportowego przy G w Radłowie
5.	Gmina Czorsztyn	budowa hali przy G w Maniowach
6.	Gmina Wieliczka	budowa hali w Wieliczce
7.	Gmina Kraków	modernizacja hali KS „KORONA” w Krakowie
8.	Gmina Uście Gorlickie	budowa małej hali przy SP*** i G w Brunarach
9.	Gmina Pćim	budowa małej hali przy G w Stróży
10.	Gmina Krościenko n. Dunajcem	budowa małej hali przy G w Krościenku nad Dunajcem
11.	Gmina Nowy Wiśnicz	budowa sali przy SP w Muchówce
12.	Gmina Dębno	budowa sali przy SP w Maszkienicach
13.	Gmina Szczucin	budowa sali przy SP w Zabrnium
14.	Gmina Dąbrowa Tarnowska	budowa sali przy SP w Smęgorzowie
15.	Gmina Igołomia / Wawrzeńczyce	budowa sali przy GCE**** w Igołomi
16.	Gmina Krzeszowice	budowa sali przy ZS w Nowej Górze
17.	Gmina Wiśniowa	budowa sali przy SP w Wiśniowej
18.	Gmina Kęty	budowa sali przy ZS w Bielanych
19.	Gmina Koniusza	budowa sali przy SP w Glewcu
20.	Gmina Budzów	budowa sali przy SP w Budzowie
21.	Gmina Szerzyny	remont sali przy ZS w Ołpinach
22.	Gmina Lisia Góra	budowa sali przy G w Nowej Jastrzębce
23.	Gmina Kościelisko	budowa sali przy ZS w Witowie
24.	Gmina Tokarnia	budowa sali przy SP w Tokarni
25.	Gmina Ryglice	budowa sali przy ZS w Zalasowej
26.	Gmina Mszana Dolna	budowa sali przy SP w Lubomierzu
27.	Gmina Świątniki Górne	budowa zaplecza sanitarno - szatniowego w Rzeszotarach
28.	Gmina Książ Wielki	budowa boiska przy ZS w Książu Wielkim
29.	Gmina Bystra / Sidzina	budowa boiska do piłki nożnej z bieżnią i trybuną w Bystrej
30.	Gmina Nowy Sącz	budowa boisk w Nowym Sączu
31.	Gmina Miejska Tarnów	budowa boiska wielofunkcyjnego w Tarnowie

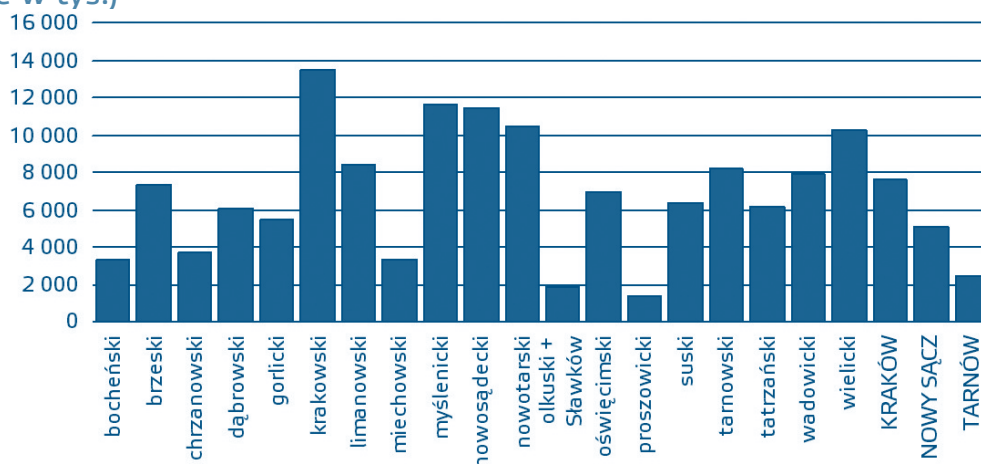
* Gimnazjum ** Zespół Szkół *** Szkoła Podstawowa **** Gminne Centrum Edukacji

Źródło: opracowane własne

Od 1999 roku 286 obiektów sportowych otrzymało wsparcie finansowe, co w wydajny sposób przyspieszyło oddanie tych obiektów do użytku. Łącznie, do dofinansowania skierowano budowę 11 kompleksów sportowych, 14 krytych pływalni, 21 hal, 63 małych hal, 156 sal i 21 innych obiektów sportowych.

Wykres nr 60

Środki z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej przekazane jst na inwestycje, remonty i modernizacje obiektów sportowych w latach 1999 – 2008 (dane w tys.)

Źródło: opracowane własne

Tabela nr 63

Ilość obiektów sportowych dofinansowanych ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej w ramach programów rozwoju bazy sportowej województwa małopolskiego w latach 1999 – 2008

powiat \ rodzaj obiektu	bocheński	brzeski	chrzanowski	dąbrowski	gorlicki	krakowski	limanowski	miechowski	myślenicki	nowosądecki	nowotarski	olkuski	oświęcimski	proszowicki	suski	tarnowski	tatrzański	wadowicki	wielicki	KRAKÓW	NOWY SĄCZ	TARNÓW
kompleksy sportowe	-	-	1	-	-	2	1	-	1	1	1	1	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-
kryte pływalnie	-	1	1	1	-	3	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	1	2	-	-	1
hale	-	3	1	1	-	2	-	1	-	-	2	-	1	-	1	1	-	2	1	4	1	0
małe hale	1	2	1	2	5	3	7	3	6	6	6	1	2	0	2	6	2	4	4	0	0	0
sale	11	8	1	7	11	13	11	1	9	18	11	3	9	5	7	14	4	6	4	0	2	1
inne obiekty sportowe	-	-	-	-	-	1	-	1	2	1	2	-	1	-	1	-	1	-	-	6	4	1

Źródło: opracowane własne

Budowa kompleksów sportowych w ramach programu „Moje boisko Orlik '2012”

Jest to inicjatywa Ministra Sportu i Turystyki wdrażana na terenie Małopolski we współpracy z Samorządem Województwa Małopolskiego.

Program polega na budowie kompleksów sportowych, składających się z dwóch boisk ze sztuczną nawierzchnią (do piłki nożnej i wielofunkcyjne) i budynku zaplecza sanitarno – szatniowego, wraz z ogrodzeniem i oświetleniem, umożliwiającymi uprawianie różnych dyscyplin sportowych przez wszystkie grupy wiekowe na bezpiecznych, nowoczesnych boiskach sportowych. Na montaż finansowy przedsięwzięcia składają się środki z Ministerstwa Sportu i Turystyki, Województwa Małopolskiego i środki własne inwestora. Realizacja progra-

mu „Moje boisko, Orlik '2012” umożliwiła budowę 44 nowoczesnych, ogólnodostępnych i bezpłatnych kompleksów sportowych, z czego w 2008 roku ostatecznie oddano do użytku 25 obiektów sportowych.

Tabela nr 64
Inwestycje realizowane w 2008 r.

Lp.	Jednostka samorządu terytorialnego	Lp.	Jednostka samorządu terytorialnego
1.	Gmina Lipnica Murowana*	26.	Gmina Czarny Dunajec
2.	Powiat Bocheński*	27.	Gmina Ochotnica Dolna*
3.	Gmina Borzęcin*	28.	Gmina Raba Wyżna
4.	Miasto i Gmina Brzesko	29.	Miasto i Gmina Olkusz*
5.	Gmina Gnojnik	30.	Miasto i Gmina Wolbrom
6.	Gmina Olesno*	31.	Miasto Chełmek
7.	Gmina Radgoszcz*	32.	Miasto i Gmina Kęty
8.	Gmina Ropa*	33.	Powiat Oświęcimski
9.	Gmina Sękowa*	34.	Gmina Nowe Brzesko
10.	Miasto i Gmina Krzeszowice*	35.	Gmina Pałecznicza*
11.	Miasto i Gmina Skawina	36.	Miasto Sucha Beskidzka
12.	Gmina Zabierzów*	37.	Gmina Pleśna*
13.	Gmina Kamienica	38.	Gmina Skrzyszów*
14.	Gmina Limanowa	39.	Miasto i Gmina Żabno*
15.	Gmina Mszana Dolna	40.	Gmina Bukowina Tatrzańska*
16.	Gmina Tymbark	41.	Gmina Gdów
17.	Gmina Charsznica	42.	Miasto i Gmina Wieliczka*
18.	Gmina Raclawice	43.	Miasto Kraków*
19.	Miasto i Gmina Myślenice	44.	Miasto Tarnów
20.	Gmina Siepraw		
21.	Gmina Chełmiec		
22.	Miasto Grybów*		
23.	Gmina Łącko		
24.	Miasto i Gmina Stary Sącz		
25.	Gmina Podegrodzie		

* zadanie ukończone w roku 2009

Źródło: opracowane własne

Obok w/w podstawowych działań Województwo Małopolskie wsparło rozwój kultury fizycznej udzielając dofinansowania gminom na realizację zapoczątkowanego w roku 2007 projektu: Zagospodarowania czasu wolnego dzieci i młodzieży poprzez organizację zajęć rekreacyjno – sportowych pn. „Już pływam”. Projekt adresowany do uczniów szkół podstawowych w małopolskich gminach zakłada organizację kursów nauki pływania na krytych pływalniach Województwa Małopolskiego, prowadzonych przez instruktorów, pod nadzorem ratowników. Celem zadania jest wzrost bezpieczeństwa dzieci korzystających z kąpielisk, popularyzacja aktywnych form spędzania wolnego czasu i podniesienia ogólnej sprawności fizycznej młodych Małopolan.

W 2008 roku ponad 12 000 dzieci ze 123 gmin – co stanowi wzrost o blisko 47% w porównaniu z rokiem 2007 – zostało przeszkolonych z zakresu nauki pływania.

Rok 2008 obfitował w szereg sukcesów sportowych młodych Małopolan na imprezach najwyższej rangi. Osiągnięcia te odzwierciedla ilość osób nagradzanych w ramach promocji kultury fizycznej. Małopolskim Laurem Sportu nagrodzono 46 zawodniczek i zawodników, złotych,

srebrnych i brązowych medalistów Mistrzostw Świata i Europy oraz ich trenerów. Laureaci nagród, to w większości reprezentanci tych dyscyplin sportowych, w których Województwo Małopolskie od lat wiezie prym na arenie ogólnopolskiej, przedstawiciele m.in. kajakarstwa górskiego, dalekowschodnich sztuk walki, dyscyplin zimowych i pływania.

2. Działalność klubów sportowych

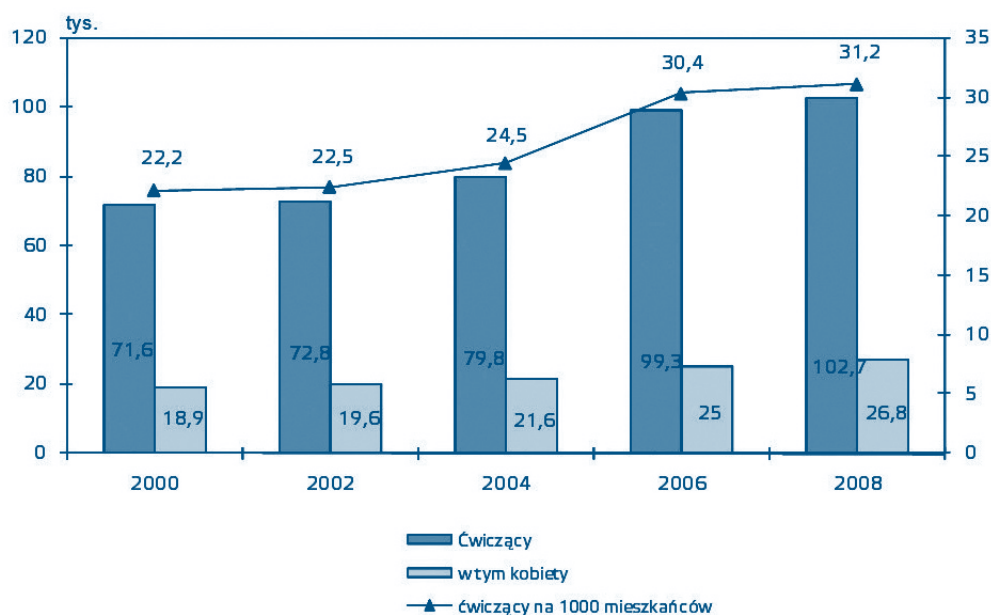
Końcem 2008 r. w Małopolsce działało 1 396 klubów sportowych, z czego najwięcej w mieście Krakowie - 161 (11,5%) oraz w powiecie nowosądeckim (131), tarnowskim (119) i nowotarskim (110). Najmniej klubów działało w powiatach: proszowickim (10), dąbrowskim (20) i miechowskim (21). Wskaźnik ilości klubów sportowych na 100 tys. ludności w województwie wynosił 42,5. W stosunku do roku 2008 liczba klubów wzrosła o 77 tj. 5,8%. Kluby sportowe skupiały ogółem 107,5 tys. członków.

Wśród 102,7 tys. osób ćwiczących w małopolskich klubach sportowych, młodzież do lat 18 stanowiła 74,0% ogółu ćwiczących. Najwięcej osób ćwiczących było w Krakowie - 23 272 oraz kolejno w powiecie nowosądeckim - 7 973 i tarnowskim 6 585. Najmniej ćwiczących osób było w powiatach: proszowickim (348), miechowskim (1113) i dąbrowskim (1324).

W ogólnopolskich lub okręgowych związkach sportowych zarejestrowanych było 45,0 tys. zawodników, a wśród nich 5,3 tys. kobiet (11,7%), z czego ok. 2/3 wszystkich zawodników stanowiły osoby do lat 18 (29,4 tys., tj. 65,3%).

Wykres nr 61

Ćwiczący w klubach sportowych

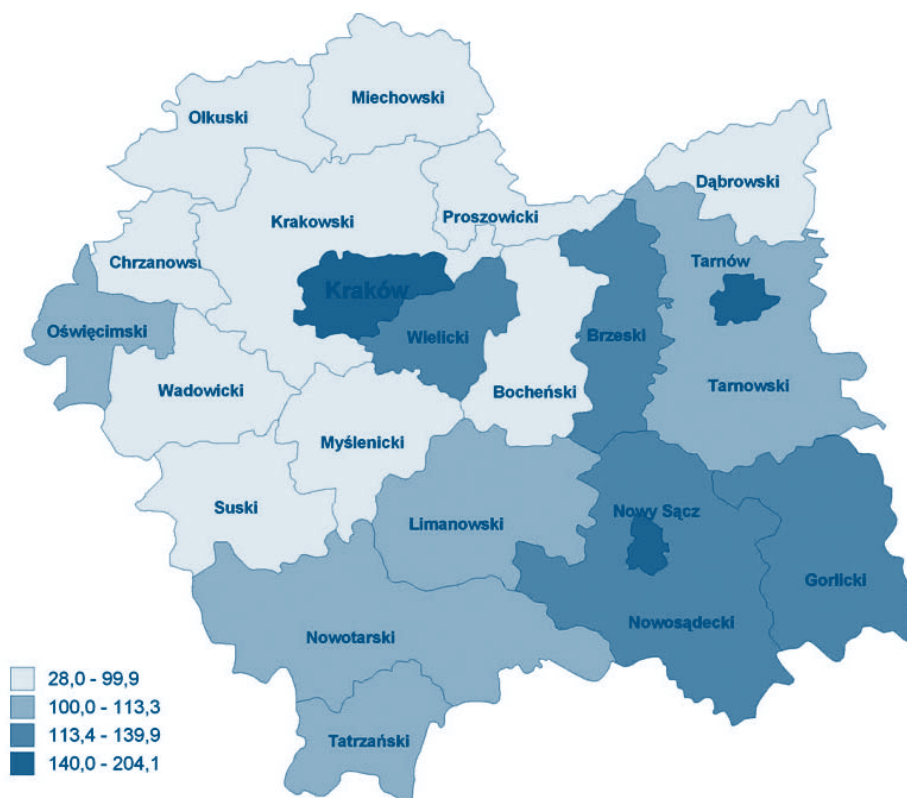

Źródło: Informacja sygnałowa nr 13 „Działalność klubów sportowych w województwie małopolskim w 2008 r”, Urząd Statystyczny w Krakowie.

W klubach sportowych na 1000 mieszkańców ćwiczyły 31,2 osoby, w tym w grupie dzieci i młodzieży do lat 18 ćwiczyły 113,4 osoby. Najwyższym wskaźnikiem cechowały się miasta: Nowy Sącz (204,1), Tarnów (166,2) i Kraków (142,7), natomiast najniższym powiaty: proszowicki (28,0), krakowski (62,4) i olkuski (63,9).

Mapa 14

Osoby do lat 18 ćwiczące w klubach sportowych na 1000 mieszkańców wg powiatów w 2008 r. (stan w dniu 31 XII)

Źródło: Informacja sygnalna nr 13 „Działalność klubów sportowych w województwie małopolskim w 2008 r”, Urząd Statystyczny w Krakowie.

W działających w 2008 r. małopolskich klubach sportowych najwięcej było sekcji piłki nożnej (30,7% wszystkich sekcji), następnie piłki siatkowej (16,2%), tenisa stołowego (7,7%) oraz koszykówki (6,3%). Najwięcej osób ćwiczyło w sekcji piłki nożnej (40,1%), piłki siatkowej (13,5%), tenisa stołowego (4,9%) oraz koszykówki (4,7%). Zdecydowaną większość ćwiczących stanowili mężczyźni – 73,5%. z których ponad połowa (52,5%) uprawiała najpopularniejszą dyscyplinę tj. piłkę nożną (łącznie z halową). Kobiety przeважаły wśród ćwiczących m.in. w takich dyscyplinach jak fitness (76,1%), jeździectwo (74,0%) czy akrobatyka (73,9%).

W Małopolsce działają także nieliczne sekcje mniej popularnych sportów takich jak: baseball, billard, bowling, curling, golf, korfbal, narciarstwo akrobatyczne, narciarstwo artystyczne, snooker, short track, ringo, sport balonowy, sport motorowodny, sport psich zaprzęgów, warcaby, wędkarstwo, wrotkarstwo, żeglarstwo lodowe.

VIII. Bezpieczeństwo publiczne

oprac. Małgorzata Potocka-Momot

Odpowiedni stan bezpieczeństwa publicznego, to bez wątpienia jeden z wielu czynników wpływających na standard życia mieszkańców Małopolski. Rola tego czynnika ma ponadto niebagatelny wpływ w kreowaniu atrakcyjności inwestycyjnej regionów. Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego jest w głównej mierze domeną organów administracji publicznej. Fundamentalną rolę w ramach tego sektora pełnią: policja, straż pożarna, straż miejska, jednostki ratownictwa i inne wyspecjalizowane agencje, inspekcje i służby. Efektywność działania poszczególnych służb w ramach realizowanych przez nie zadań zależy przede wszystkim od wzajemnej współpracy jak również kooperacji z samorządem lokalnym i regionalnym, a także bezpośrednio z mieszkańcami.

1. Zagrożenie przestępczością

W 2008 roku na terenie Województwa Małopolskiego stwierdzono 82 445 przestępstw, tj. o ponad 5 % mniej niż w 2007 roku. Systematycznie maleje udział przestępstw o charakterze kryminalnym (spadek o 7 % w stosunku do roku poprzedniego). Nieznacznie wzrosła liczba i udział przestępstw gospodarczych (1,7 %), natomiast na zbliżonym poziomie utrzymał się udział przestępstw drogowych. Diametralnie wzrosła w regionie liczba przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajowości (wzrost o 55%).

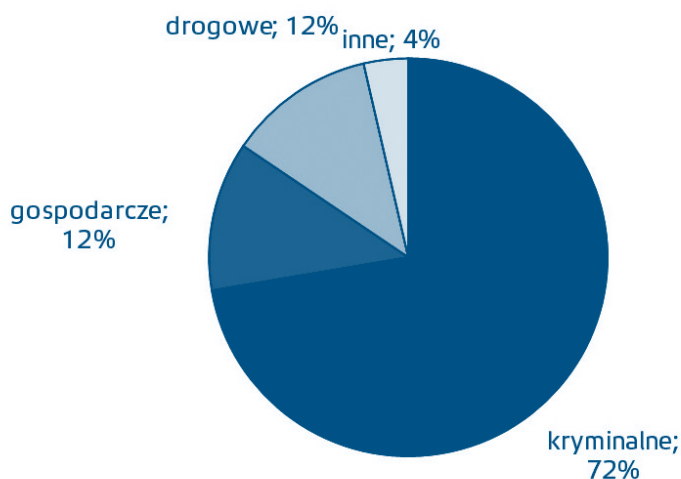
Wraz z ograniczeniem liczby przestępstw, konsekwentnie rośnie skuteczność wykrywania ich sprawców. W 2008 roku wykrywalność sprawców przestępstw wyniosła w Małopolsce 61,5% (tj o 3% więcej w stosunku do roku poprzedniego). Największą wykrywalność odnotowano w stosunku do przestępstw o charakterze drogowym (99%-wzrost o 0,2%) oraz gospodarczym (92%-wzrost o 0,5%).

Tabela nr 65
Przestępstwa stwierdzone

Typ przestępstwa	2006	2007	2008	dynamika 2008/2006
Ogółem	105630	87006	82445	78,1
kryminalne	79334	64116	59630	75,2
gospodarcze	11720	9829	10007	85,4
drogowe	11231	9793	9839	87,6
inne	3345	3268	2969	88,8

Źródło. Opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego 2008”

Wykres nr 62 Przestępczość w 2008 roku

Źródło. Opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego 2008”

W odniesieniu do ogólnej liczby przestępstw w województwie małopolskim, podregionem szczególnie narażonym na zagrożenie przestępczością (z uwagi na wysoką koncentrację funkcji turystycznych i usługowych) jest podregion miasta Kraków z liczbą 30129 przestępstw odnotowanych w roku 2008. Jest to podregion w którym wskazuje się jednocześnie na najmniejszą liczbę przestępstw o charakterze drogowym (w porównaniu z podregionami: krakowskim, nowosądeckim, oświęcimskim, tarnowskim).

Tabela nr 66

Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych w 2008 r.

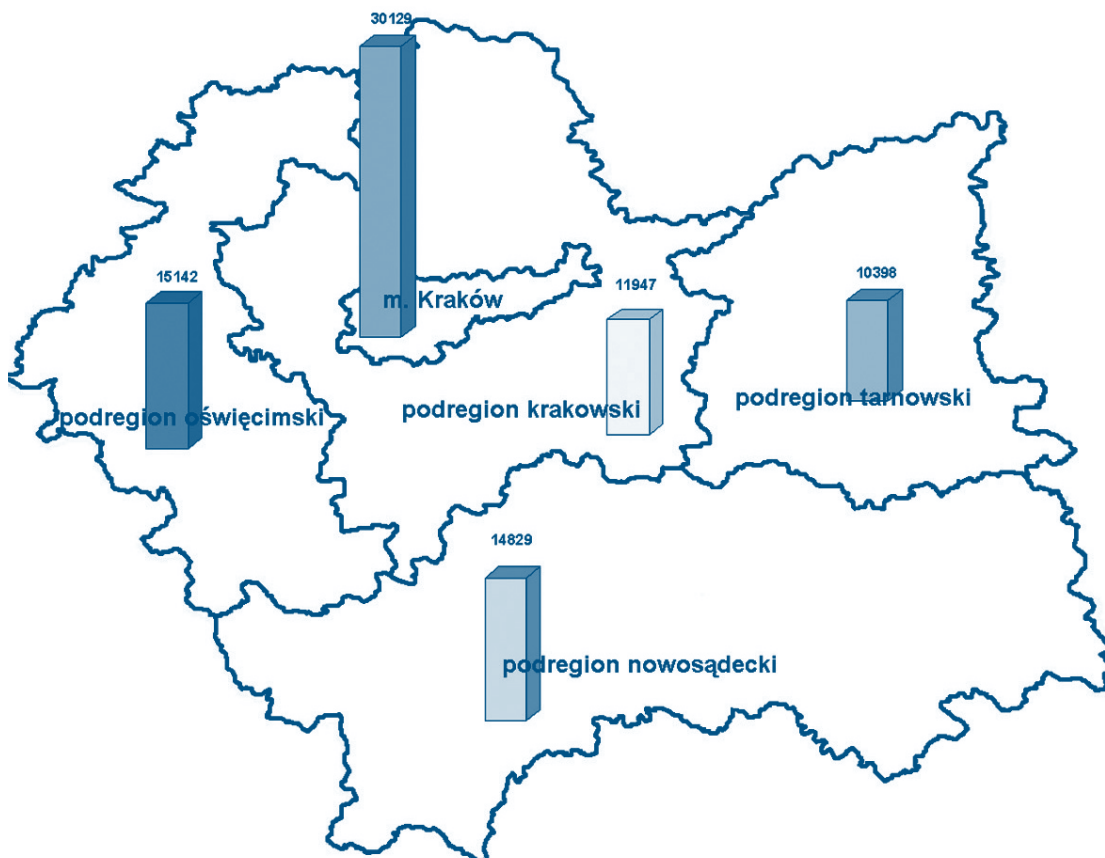
Podregion	Przestępstwa			
	Ogółem	Kryminalne	Gospodarcze	Drogowe
Województwo	82445	59630	10007	9839
Podregion krakowski	11947	7843	1331	2298
Podregion miasta Kraków	30129	26163	1733	1456
Podregion nowosądecki	14829	10155	2070	1957
Podregion oświęcimski	15142	9600	2585	2330
Podregion tarnowski	10398	5869	2288	1798

Źródło. Opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego 2008”

Podregionem cieszącym się najniższym wskaźnikiem przestępczości jest podregion tarnowski (tylko 12,6% wszystkich przestępstw odnotowano w granicach tego obszaru). Jednocześnie wskaźnik wykrywalności przestępstw dla powiatów jest najwyższy właśnie w tym podregionie (powiat brzeski-88% wykrytych przestępstw).

Mapa nr 15

Ogólna liczba przestępstw stwierdzonych w zakończonych postępowaniach przygotowawczych w 2008 roku w podziale na podregiony

Źródło. Opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego 2008”

2. Bezpieczeństwo w ruchu drogowym

Formacją odpowiedzialną za utrzymywanie bezpieczeństwa i porządku publicznego, w tym bezpieczeństwa w ruchu drogowym, jest Policja.¹² Zgodnie z danymi Wydziału Ruchu Drogowego Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie, w 2008 roku na terenie województwa małopolskiego miało miejsce 35 754 zdarzeń drogowych. Wśród nich 4 676 to wypadki drogowe w których życie straciły 343 osoby, a 5 973 zostało rannych. Porównując dane statystyczne z roku poprzedniego należy zauważyć, że znacząco zwiększyła się liczba kolizji drogowych, aż o 1599. W roku 2008 odnotowano 1,0 % spadek w ilości wypadków drogowych, nieznaczny, 0,6 % wzrost w ilości zabitych i 2,5 % spadek w ilości rannych.

¹² Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji. (tekst ujednolicony) ze zm.

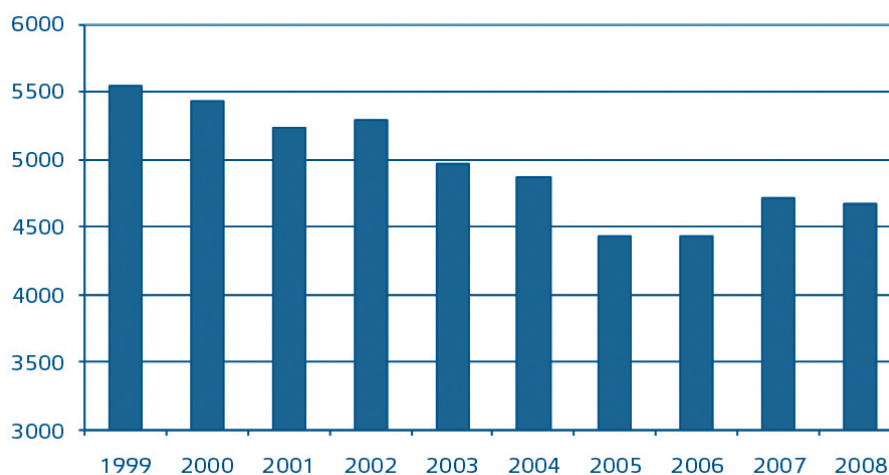
Tabela nr 67
Zdarzenia na małopolskich drogach

Rodzaj zdarzenia	2007	2008	spadek (-)/ wzrost (+)
wypadki drogowe	4 721	4 676	- 1,0 %
ofiary śmiertelne	341	343	+ 0,6 %
osoby ranne	6 147	5 973	- 2,8%
kolizje drogowe	29 479	31 078	+ 5,4%

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Ruchu Drogowego Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie

Od roku 1999 na terenie województwa małopolskiego można zaobserwować tendencję spadkową w ilości wypadków drogowych o 15,6 %.

Wykres nr 63
Wypadki drogowe

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Ruchu Drogowego Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie

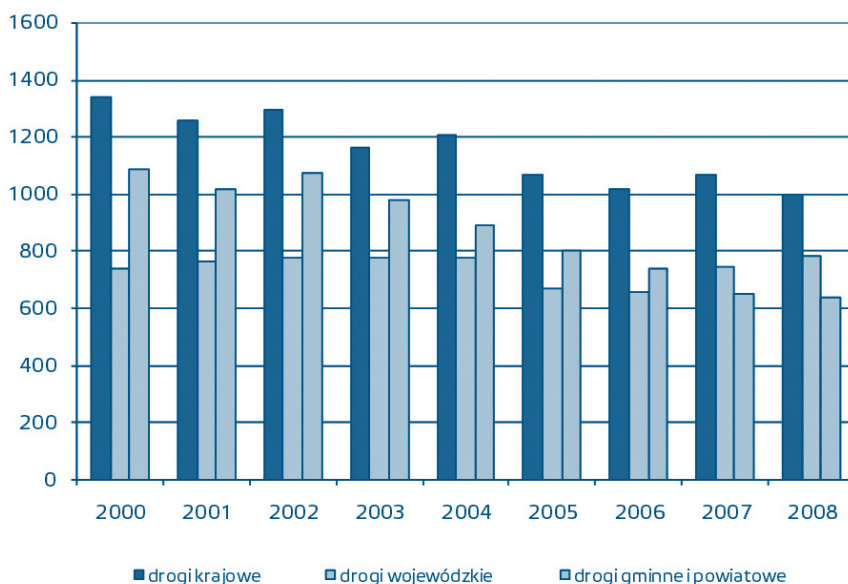
Najwięcej wypadków na małopolskich drogach miało miejsce we wrześniu – 455 (9,7 %) oraz w czerwcu – 442 (9,5 %). W miesiącach tych zostało także poszkodowanych najwięcej osób (w czerwcu – 620 oraz we wrześniu – 615, natomiast najwięcej ofiar śmiertelnych odnotowano w sierpniu - 39 tj. 11,4 % oraz w październiku 34 tj. 9,9 %). Od lat najbardziej niebezpiecznym dniem tygodnia jest piątek, to właśnie w tym dniu dochodzi do największej ilości zdarzeń. W ciągu doby gwałtowny wzrost wypadków obserwuje się od godziny 7 do 21. Niemniej jednak kulminacja przypada na przedział między godziną 17 a 19; w tym czasie, a więc w ciągu dwóch godzin, zaistniały 734 wypadki drogowe (15,7 % wszystkich wypadków).

Do największej ilości wypadków dochodzi na drogach krajowych oraz gminnych i powiatowych, najmniej zdarzeń odnotowuje się na drogach wojewódzkich (co prawda tendencja ta zmieniła się w ostatnich dwóch latach, wskazując na większość ilość wypadków

na drogach wojewódzkich). Na ulicach miast odnotowano w 2008 roku 48,2 % wszystkich wypadków.

Wykres nr 64

Wypadki w województwie małopolskim według kategorii drogi

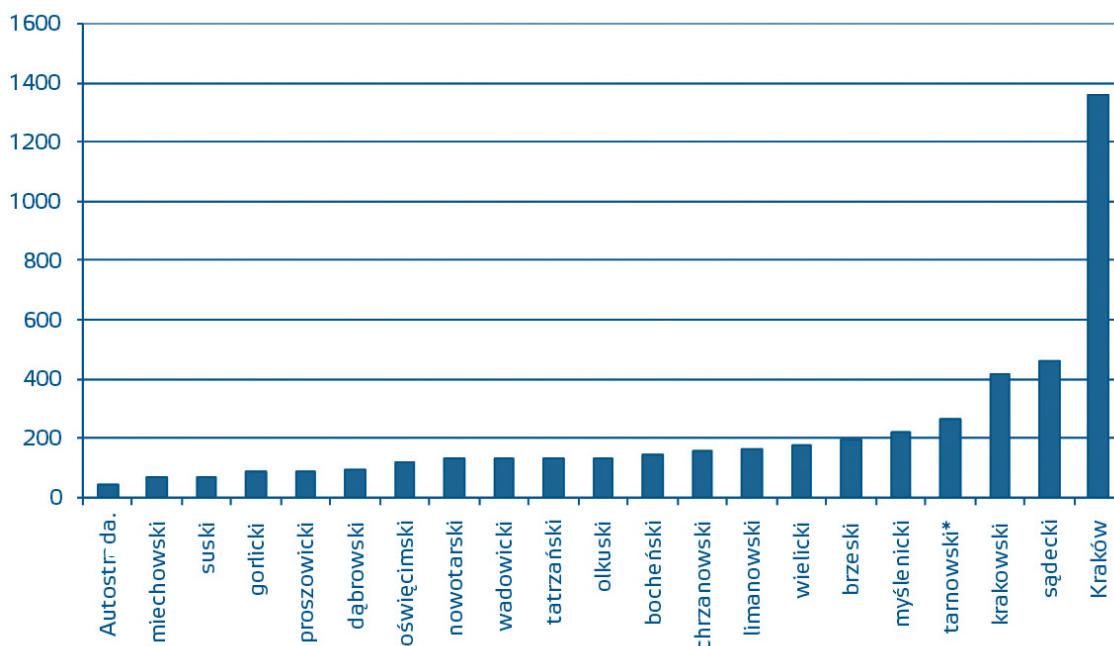
Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Ruchu Drogowego Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie

Poddając analizie stan zagrożenia w poszczególnych powiatach województwa małopolskiego, należy zwrócić uwagę, iż rejon miasta Krakowa jest najbardziej zagrożony - 29,1 % wszystkich wypadków miało miejsce właśnie na jego terenie. W porównaniu do roku ubiegłego stan ten nieznacznie się poprawił, wynosił wówczas 29,8 %. Zjawisko wzrostu ilości wypadków zaobserwowano na terenie 12-tu powiatów, największy na terenie powiatu gorlickiego (wzrost o 22,9 %). Rozpatrując to zagadnienie pod względem spadków to największy odnotowano w powiecie myślenickim (o 13,4 %).

Wypadki drogowe w mieście Kraków, powiecie sądeckim, tarnowskim i krakowskim stanowią 48,0 % wszystkich wypadków

Wykres nr 65

Wypadki w powiatów

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Ruchu Drogowego Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie

Głównymi sprawcami wypadków drogowych są przede wszystkim kierowcy, którzy w 2008 roku spowodowali 3537 wypadków (75,6%), w których zginęły 182 osoby, a 4849 zostało rannych. Porównując te dane z rokiem poprzednim odnotowano spadek o 0,7% w ilości wypadków, spadek w liczbie osób zabitych o 9,5% oraz spadek w liczbie rannych o 2,8%. Głównymi przyczynami zdarzeń były m.in.: niedostosowanie prędkości do panujących warunków, nieudzielenie pierwszeństwa przejazdu, czy niezachowanie odległości między pojazdami. Piesi natomiast byli sprawcami 702 wypadków, co stanowi 15,0%, w których 104 osoby poniosły śmierć, a 624 zostało rannych. Odnotowano, zatem tendencje spadkową w liczbie takich wypadków o 5,5% oraz wzrost w liczbie zabitych o 4,0%. Nastąpił także spadek w ilości osób rannych o 4,9%.

Jak co roku poważny problem stanowią nietrzeźwi kierowcy, którzy byli sprawcami wielu zdarzeń na drogach. W 2008 roku spowodowali 263 wypadki drogowe i 791 kolizji, w wypadkach zginęło 17 osób a 334 zostały ranne. Przedstawione dane świadczą o mniejszym udziale w 2008 roku nietrzeźwych kierowców w wypadkach drogowych niż w roku poprzednim (nastąpił spadek wypadków drogowych o 0,8%, spadek zabitych o 5,6%, spadek rannych o 12,8%, wzrost kolizji o 4,5%). Pomimo spadku ilości zdarzeń, z analizy wynika, że aż 5,6% wszystkich wypadków na terenie województwa zainicjowanych jest właśnie przez nietrzeźwych kierowców.

3. Działalność straży miejskiej.

Straż Miejska jest jednostką odpowiedzialną w szczególności za ochronę spokoju i porządku w miejscach publicznych. Do zadań straży należy między innymi¹³:

¹³ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych

- czuwanie nad porządkiem i kontrolą ruchu drogowego,
- współdziałanie z właściwymi podmiotami w zakresie ratowania życia i zdrowia obywateli, pomocy w usuwaniu awarii technicznych i skutków klęsk żywiołowych oraz innych miejscowych zagrożeń,
- zabezpieczenie miejsca przestępstwa, katastrofy lub innego podobnego zdarzenia,
- ochrona obiektów komunalnych i urzędów użyteczności publicznej,
- współdziałanie z organizatorami i innymi służbami w ochronie porządku podczas zgromadzeń i imprez publicznych,
- doprowadzanie osób nietrzeźwych do izby wytrzeźwień lub miejsca ich zamieszkania,
- konwojowanie dokumentów, przedmiotów wartościowych lub wartości pieniężnych dla potrzeb gminy.

Analizą niniejszego Raportu objęto działalność jednostek Straży Miejskiej miast na prawach powiatu: Krakowa, Tranowa oraz Nowego Sącza.

W 2008 roku do **Straży Miejskiej Miasta Krakowa**¹⁴ wpłynęło łącznie 58 951 zgłoszeń związanych z nieprzestrzeganiem przepisów o bezpieczeństwie i porządku w komunikacji (20 291 przypadków), utrzymaniem porządku i czystości w mieście (5 431), zakłócaniem spokoju i porządku publicznego (5 430 zgłoszeń) oraz spożywaniem napojów alkoholowych w miejscach zabronionych (5 160 zgłoszeń). W porównaniu z rokiem poprzednim oznacza to wzrost zgłaszanych interwencji o 14, 1%. Funkcjonariusze Miejscy ujawnili w 2008 roku 145 066 wykroczeń (wzrost o ponad 22%) głównie związanych z bezpieczeństwem i porządkiem w komunikacji, naruszeniem przepisów Ustawy o wychowaniu w trzeźwości oraz z wykroczeniami przeciwko porządkowi i spokojowi publicznemu. W wyniku tych interwencji 45 113 sprawców wykroczeń zostało ukaranych mandatami karnymi (wzrost o 10,6%), wobec 5 916 skierowano wnioski o ukaranie do Sądu Grodzkiego (wzrost o 25,3%), w 94 037 przypadkach przestano na udzieleniu pouczenia (wzrost o 29,2%). Obok podstawowych zadań z zakresu ochrony i porządku publicznego, Straż Miejska podejmuje współpracę z właściwymi służbami (Policją, Strażą Graniczną, Żandarmerią Wojskową, Miejskim Przedsiębiorstwem Komunikacyjnym) w celu redukcji ilości popełnianych czynów oraz zapewnienia ładu i bezpieczeństwa na terenie miasta Krakowa. Na uwagę zasługuje ponadto zaangażowanie Straży Miejskiej w różnego rodzaju programy profilaktyczne oraz kampanie skierowane zarówno do młodzieży szkolnej jak i mieszkańców miasta, służące przede wszystkim poprawie bezpieczeństwa (m.in.: *Krakowska Sieć AED Impuls Życia, Bezpieczny Kraków, Czerwone zabija, itp.*).

Do podstawowych zadań i obowiązków strażników **Straży Miejskiej w Tarnowie**¹⁵ należy zapewnienie spokoju i porządku w miejscach publicznych, zapobieganie, wykrywanie i ściganie wykroczeń oraz pomoc w rozwiązywaniu problemów życia codziennego mieszkańców. Strażnicy Miejscy w roku 2008 przeprowadzili 12 512 interwencji dotyczących wykroczeń, z czego pouczyli 10 459 osób, nałożyli 1 819 mandatów karnych na kwotę 156 400 złotych zł, sporządzili 234 wnioski o ukaranie do Sądu Grodzkiego. Do najbardziej uciążliwych wykroczeń, które ujawnili Strażnicy zaliczyć należy m.in.; wykroczenia przeciwko porządkowi i spokojowi publicznemu (794), wykroczenia przeciwko instytucjom państwowym, samorządowym i społecznym (406), wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu osób i mienia (190). Część zdarzeń została ujawniona dzięki monitoringowi miasta - strażnicy podjęli 547 interwencji dotyczących wykroczeń i innych zdarzeń ujawnionych przez operatorów kamer. Straż Miejska podejmuje ścisłą współpracę z Policją, której celem jest m.in. prowadzenie działań porządkowych w celu zapewnienia spokoju i porządku w Tarnowie. W roku 2008 strażnicy przekazali Policji 46 spraw o charakterze przestępstwa, ujęli i przekazali 77 osób, w tym 61 sprawców przestępstw, przekazali 235 spraw o charakterze wykroczenia, zabezpieczali 56 masowych imprez wspólnie z Policją, 3 miejsca przestępstwa oraz wystawili 952 wspólne patrole. Straż Miejska w Tarnowie

¹⁴ Opracowano na podstawie danych przekazanych przez Straż Miejską w Krakowie.

¹⁵ Opracowano na podstawie danych przekazanych przez Straż Miejską w Tarnowie.

podejmuje szereg działań z zakresu profilaktyki, wdrażając programy współpracy ze szkołami oraz z młodzieżą (m.in. program Bądź Świetlikiem na drodze, Jestem Eko- Trendy – Zamiast Foliówki Używam Wielorazówki, Strażnicy dla Afryki, Bezpieczne Wakacje itp.).

W roku 2008 **Straż Miejska w Nowym Sączu**¹⁶ realizowała szereg działań związanych z ochroną czystości, porządku i bezpieczeństwa na terenie miasta. Funkcjonariusze Miejscy ujawnili 7 222 wykroczeń, głównie przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji (5 212) oraz przeciwko urządzeniom użytku publicznego (996). W wyniku podejmowanych interwencji pouczone 5 882 osoby, 1 326 zostało ukaranych mandatami karnymi na kwotę 118 220 zł, wobec 14 skierowano wnioski o ukaranie do Sądu. Powyższe działania realizowane były również przy współdziałaniu z Komendą Miejską Policji w Nowym Sączu. Do podstawowych form współdziałania tych służb należy zaliczyć patrole piesze i zmotoryzowane na terenie miasta, których ogółem odbyło się 160. W ramach współdziałania jednostek realizowana była wzajemna wymiana informacji związanych z bezpieczeństwem i ochroną porządku na terenie miasta. Ponadto w Komendzie Straży Miejskiej wprowadzono całodobową służbę monitoringu miejskiego, tym samym od godz. 23.00 do 7.00 operator monitoringu ściśle działa z dyż. Komendą Miejską Policji w zakresie zaobserwowanych zdarzeń na terenie miasta, W zakresie działań profilaktycznych i prewencyjnych Straż Miejska w 2008 r. kontynuowała między innymi programy *Zintegrowana polityka bezpieczeństwa oś. Gołąbkowice* oraz *Koalicja przeciwko przemocy*. Ponadto w szkołach odbyły się spotkania, które dotyczyły zachowań dzieci w ruchu drogowym (*Droga do szkoły*). W ramach działań profilaktycznych zainicjowano także program pt.: *Monitor wstydu*, zamiarem którego było upublicznianie nagrań z monitoringu, które dokumentują negatywne zachowania lub zdarzenia oraz podejmowane interwencje przez Straż Miejską w Nowym Sączu.

4. Ochrona przeciwpożarowa i zagrożenie pożarowe

Formacją powołaną do walki z pożarami, klęskami żywiołowymi i innymi miejscowymi zagrożeniami jest Państwowa Straż Pożarna. Do podstawowych zadań PSP należy w szczególności¹⁷:

- rozpoznawanie zagrożeń pożarowych i innych miejscowych zagrożeń;
- organizowanie i prowadzenie akcji ratowniczych w czasie pożarów, klęsk żywiołowych lub likwidacji miejscowych zagrożeń;
- wykonywanie pomocniczych specjalistycznych czynności ratowniczych w czasie klęsk żywiołowych lub likwidacji miejscowych zagrożeń przez inne służby ratownicze;
- kształcenie kadr dla potrzeb Państwowej Straży Pożarnej i innych jednostek ochrony przeciwpożarowej oraz powszechnego systemu ochrony ludności;
- nadzór nad przestrzeganiem przepisów przeciwpożarowych;

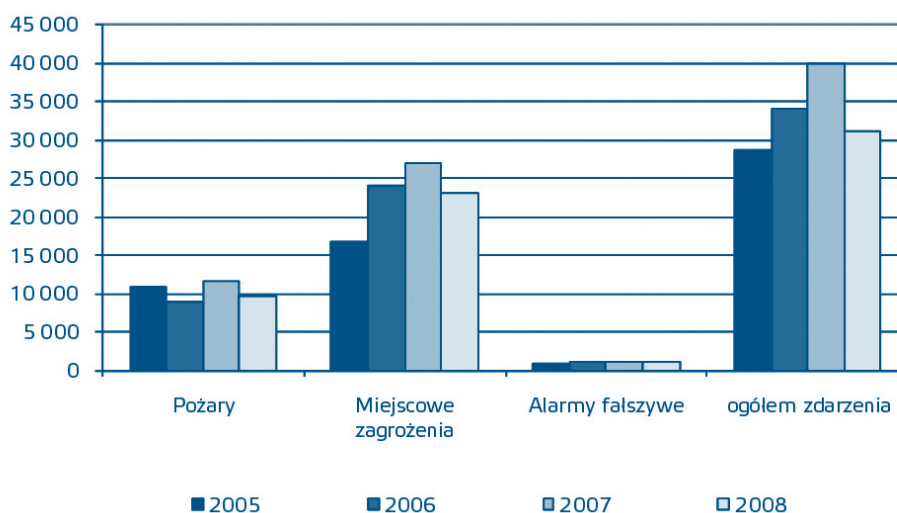
W roku 2008 na terenie województwa małopolskiego, miało miejsce ogółem 31 111 zdarzeń, w tym 9 802 pożarów, 23 100 miejscowych zagrożeń oraz 1 209 fałszywych alarmów. Porównując lata 2007-2008, w zakresie zagrożeń pożarowych na terenie województwa małopolskiego, obserwuje się tendencję malejącą. Odnotowano spadek ogólnej ilości zdarzeń o 22%, spadek ilości pożarów o 15%, spadek ilości miejscowych zagrożeń o 14% oraz zmniejszenie ilości fałszywych alarmów o 7%.

¹⁶ Opracowano na podstawie danych przekazanych przez Straż Miejską w Nowym Sączu.

¹⁷ Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej

Wykres nr 66

Ilość zdarzeń w latach 2005-2008

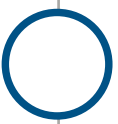

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie.

Podobnie jak w latach poprzednich w zdecydowanej większości przypadków zarówno pożarów (93%) jak i miejscowych zagrożeń (96%) to zdarzenia małe. Pożary średnie stanowią 6 % wszystkich pożarów, natomiast pożary duże to zaledwie 0,2%.

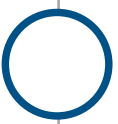
Oprócz podstawowych zadań z zakresu organizowania i prowadzenia akcji ratowniczo-gaśniczych, Państwowa Straż Pożarna prowadziła w 2008 roku szereg działań informacyjno-popularyzacyjnych skierowanych do młodzieży szkolnej jak i mieszkańców województwa, wśród nich m.in.:

- *112 w trudnej sprawie -nie używaj przy zabawie* - konkurs plastyczny dla uczniów szkół podstawowych, gimnazjów oraz szkół specjalnych. Celem konkursu jest edukacja dzieci i młodzieży w zakresie zachowania bezpieczeństwa w momencie występowania zagrożeń.
- *Bezpieczne życie*- rozdysponowano w szkołach podstawowych bezpłatne kalendarze plakatowe PSP na rok 2008 z informacją dotyczącą bezpiecznej jazdy na rowerze czy też postępowania w przypadku zauważenia pożaru.
- *Akademia Misia Ratownika*- uruchomiono w szkołach podstawowych województwa małopolskiego program edukacyjny dla dzieci „Akademia Misia Ratownika”. Ponad 6 tysięcy dzieci z 46 małopolskich szkół podstawowych uczestniczyło w projekcie społeczno- edukacyjnym, który ma na celu zmniejszenie liczby wypadków z udziałem najmłodszych, a także ochronę przed przemocą czy uzależnieniem.
- *Bezpieczne ślizgawki* - W województwie małopolskim w przypadku wystąpienia korzystnych warunków atmosferycznych organizowana jest akcja budowy lodowisk, ślizgawek, na terenach przedszkolnych. Podejmowane działania mają na celu zapewnienia bezpieczeństwa zabawy dla dzieci i młodzieży, zwłaszcza tej, która nie korzysta z organizowanych form wypoczynku i wyjazdu poza miejsce zamieszkania.

GOSPODARKA / GOSPODARKA / gospo-
darka

I. Potencjał gospodarczy

oprac. Renata Kurkiewicz, Agnieszka Górniak

1. Produkt Krajowy Brutto¹

Jednym z podstawowych mierników makroekonomicznych informujących o poziomie rozwoju państwa i regionów, a także ich perspektywach rozwojowych, jest wskaźnik przedstawiający wzrost produktu krajowego brutto (PKB).

Produkt krajowy brutto wyraża wartość dóbr i usług finalnych wytworzonych w danym roku, przez czynniki wytwórcze zlokalizowane na terenie danego kraju/regionu, niezależnie od tego kto jest ich właścicielem. Dane wartościowe i dynamiki dotyczące produktu krajowego brutto oraz wartości dodanej brutto według województw i podregionów są opracowywane wyłącznie w cenach bieżących.

Małopolska zalicza się do województw o największym udziale w generowaniu PKB. W latach 2001 - 2006 plasowała się na piątej pozycji w kraju, odpowiednio za województwami: mazowieckim, śląskim, wielkopolskim oraz dolnośląskim. Dane statystyczne za rok 2006 wskazują, iż województwo małopolskie wypracowało 7,4% krajowej wartości PKB.

Tabela nr 68
Produkt Krajowy Brutto

Wyszczególnienie	2001	2002	2003	2004	2005	2006
w milionach PLN						
Polska	779 564	808 578	843 156	924 583	983 302	1 060 031
Małopolska	54 739,2	57 101,3	60 156,8	67 287	71 748	78 789
rok 2001 = 100						
Polska	100,0	103,7	108,2	118,6	126,1	135,9
Małopolska	100,0	104,3	109,9	122,9	131,1	143,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

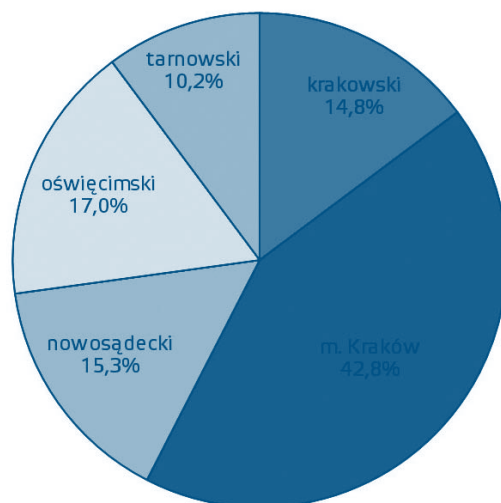
Syntetyczny miernik wzrostu gospodarczego, służący ocenie zaawansowania zmian gospodarczych, jakim jest dynamika wzrostu PKB, uplasował Małopolskę z wynikiem 109,8% na drugiej pozycji w kraju, po województwie dolnośląskim, które odnotowało dynamikę wzrostu PKB, porównując dane z roku 2006 do roku 2005, na poziomie 111,5%. Warto także zauważyć, iż Małopolska znalazła się wśród sześciu województw, w których dynamika PKB była wyższa aniżeli średnia dla kraju wynosząca 107,8%.

Analiza struktury wytwarzania PKB przez poszczególne podregiony Małopolski zwraca uwagę na znaczenie miasta Krakowa dla rozwoju regionu, to tutaj koncentruje się 42,8% wartości wytworzonego w województwie PKB. Miasto Kraków łącznie z podregionem krakowskim wytwarzają 57,6% PKB regionu. O znaczeniu Krakowa dla gospodarki regionalnej świadczy również dynamika przyrostu PKB wytwarzanego przez miasto, gdzie w roku 2006 w stosunku do roku 2001 wyniosła ona 149,9%. Dynamika wzrostu PKB w analogicznym okresie dla podregionu nowosądeckiego, charakteryzującego się najniższym spośród podregionów Małopolski poziomem PKB w przeliczeniu na mieszkańca, wyniosła 131,7%.

¹ Podrozdział opracowano w oparciu o dane publikowane przez GUS, w tym m.in. opracowanie pt. Produkt Krajowy Brutto. Rachunki regionalne w 2006 r., Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Katowicach, Katowice 2008 r.

Wykres nr 67

Struktura PKB w Małopolsce w 2006 roku, wg podregionów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wartość PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca (tzw. PKB *per capita*) w roku 2006 w Małopolsce ukształtowała się na poziomie 24 111 zł, co stanowiło 86,7% średniej dla kraju. Wynik taki uplasował województwo małopolskie na 10 pozycji, analogicznie jak w roku 2005. W stosunku do roku 2005, wskaźnik PKB *per capita* wzrósł o 9,7%, i zauważyć należy, iż wzrost ten był silniejszy w porównaniu do wartości wskaźnika w latach 2005 i 2004 - wówczas tempo wzrostu wyniosło 6,4%.

Tabela nr 69

Produkt Krajowy Brutto przypadający na 1 mieszkańca

Wyszczególnienie	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	w PLN					
Polska	20 380	21 149	22 075	24 215	25 767	27 799
Małopolska	16965	17659	18522	20664	21 989	24 111
<i>Podregiony:</i> krakowski	12 572	13 131	14 008	14 714	15 840	17 649
m. Kraków	29 601	32 166	33 331	37 460	39 964	44 529
nowosądecki	12 279	12 539	12 733	13 777	14 834	15 859
oświęcimski	15 913	16 544	18 132	18 796	19 740	21 146
tarnowski	12 416	12 993	13 461	15 285	16 008	17 479

źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Dane dotyczące rozmiarów PKB *per capita* w poszczególnych podregionach Małopolski wskazują na silne zróżnicowanie wewnątrzregionalne. Miasto Kraków z wartością 44 529 zł plasuje się na czwartej pozycji w kraju, po Warszawie (83 933 zł), Poznaniu (56 081 zł) oraz podregionie legnicko-głogowskim (46 661 zł), podczas gdy najniższy małopolski podregion – podregion nowosądecki - z PKB *per capita* na poziomie 15 859 zł sklasyfikowany został na ostatniej, sześćdziesiątej szóstej, pozycji. Pozostałe wydzielone na obszarze Małopolski podregiony uplasowały się w skali kraju na następujących lokatach: podregion oświęcimski – 41, podregion krakowski – 58 oraz tarnowski – 60.

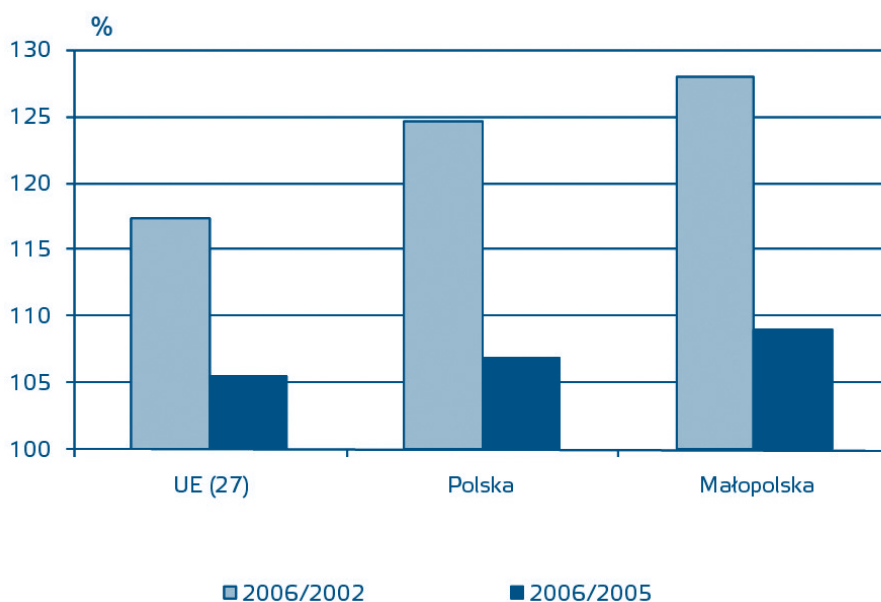
W stosunku do wyników z roku 2005 miasto Kraków odnotowało spadek o jedną pozycję, podregion krakowski awansował o cztery pozycje, natomiast podregion tarnowski o jedną pozycję. Podregiony oświęcimski oraz nowosądecki utrzymały miejsca z roku 2005.

Wysokość PKB jest ważnym wskaźnikiem wykorzystywanym przez UE, w ramach prowadzonej polityki spójności, do oceny poziomu rozwoju regionów Unii – m.in. regiony opóźnione w rozwoju, tj. takie, w których poziom PKB na jednego mieszkańca nie przekracza 75% średniej wspólnotowej, mogą korzystać ze wsparcia finansowego Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

W okresie 2002-2006 PKB liczony według parytetu siły nabywczej, zarówno w przypadku Polski jak i Małopolski, rósł w szybszym tempie aniżeli w UE (27). Porównanie rozmiarów wspomnianego wskaźnika z roku 2006 do 2002 daje następujące dynamiki jego wzrostu: UE (27) 117,5%, Polska 124,8% oraz Małopolska 128,1%. Zatem zarówno krajowe jak i regionalne tempo rozwoju gospodarki było szybsze aniżeli jego średnia dla całej UE, co z kolei przekłada się realnie zmniejszanie dystansu rozwojowego dzielącego gospodarkę Polski od średniego poziomu rozwoju Unii. Świadczy o tym również fakt, iż w roku 2002 PKB Polski wg parytetu siły nabywczej w przeliczeniu na mieszkańca stanowił ok. 48,3% przeciętnej dla UE (27), by w roku 2006 osiągnąć poziom 52,5% średniej unijnej.

Wykres nr 68

Przyrost PKB liczonego wg parytetu siły nabywczej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych EUROSTAT.

Tabela nr 70

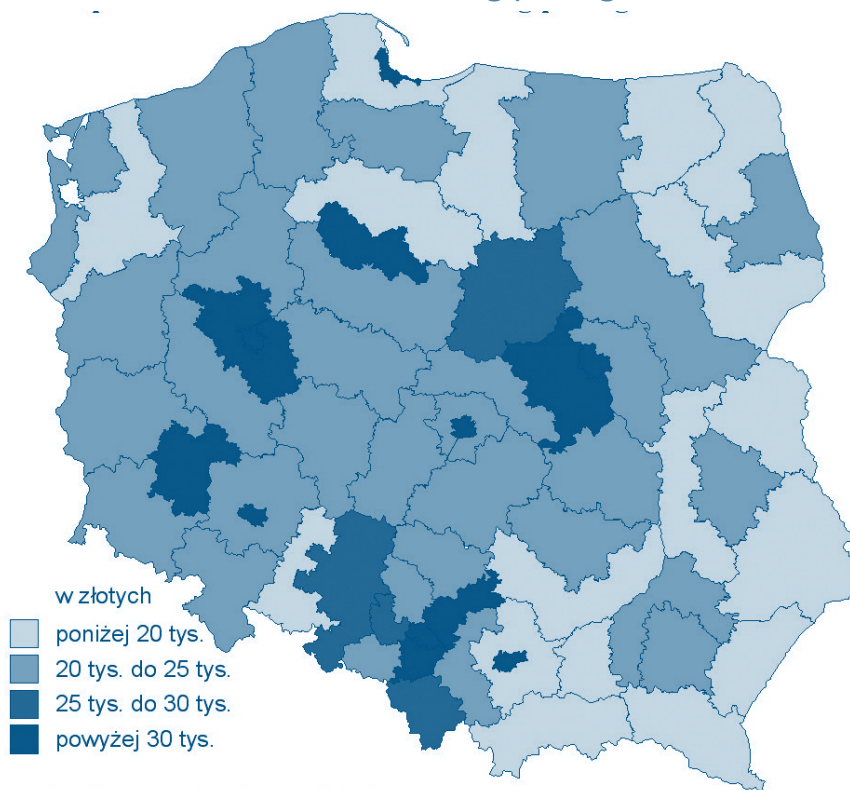
Produkt Krajowy Brutto według parytetu siły nabywczej na 1 mieszkańca

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006
UE - 27	20 500	20 700	21 700	22 500	23 600
Polska	9 900	10 100	11 000	11 500	12 400
Małopolska	8 500	8 700	9 400	9 900	10 700
w %					
UE 27	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Polska	48,3	48,8	50,7	51,1	52,5
Małopolska	41,4	42,0	43,3	44,0	45,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych EUROSTAT

Mapa nr 16

PKB w przeliczeniu na mieszkańca według podregionów w 2006 roku

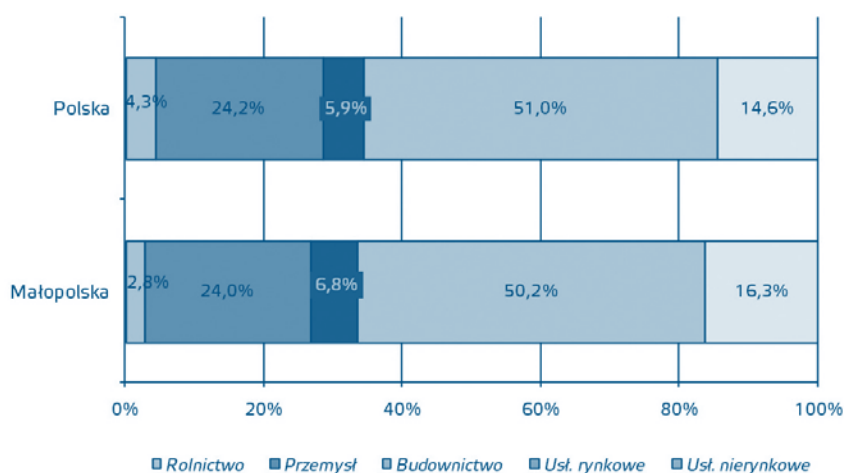
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Struktura wytworzonej w województwie małopolskim wartości dodanej brutto, czyli nowego efektu działalności produkcyjnej podmiotów krajowych, nieco różni się od średniej krajowej, szczególnie w zakresie udziału rolnictwa oraz usług nierynkowych. Warto podkreślić, iż Małopolska odnotowuje niższy od średniej krajowej udział rolnictwa w wytwarzanej wartości dodanej brutto – w roku 2006 o 1,5% – pomimo znacznego zasobu gospodarstw rolnych

(ok. 11% ludności wiejskiej Polski zamieszkuje na obszarach wiejskich województwa małopolskiego). Takie relacje związane są niewątpliwie z silnym rozdrobnieniem małopolskich gospodarstw rolnych, co z kolei wpływa m.in. na ograniczenie towarowości produkcji rolnej, na rzecz spożycia własnego. Dynamika wartości dodanej brutto na poziomie 109,5% lokuje region na drugiej pozycji, po województwie dolnośląskim (111,1%) oraz o 2% powyżej średniej dla kraju. Z punktu widzenia dokonującego się postępu gospodarczego oraz tworzenia warunków dla dynamicznego rozwoju istotne są utrzymujące się korzystne zmiany w strukturze małopolskiej gospodarki, czego dowodem jest m.in. wysoka dynamika wartości dodanej wytworzonej w sektorze usług – wynik Małopolski 107,7% plasuje ją w grupie sześciu województw z wynikami powyżej średniej dla kraju wynoszącej 107,4%.

Wykres nr 69

Struktura wartości dodanej brutto w 2006 roku według rodzajów działalności

Źródło: opracowanie własne w oparciu o publikację GUS: Produkt krajowy brutto. Rachunki regionalne 2006 r., GUS, Urząd Statystyczny w Katowicach.

2. Atrakcyjność inwestycyjna

Atrakcyjność inwestycyjną regionu kształtuje szereg czynników budujących sprzyjający dla przedsiębiorczości klimat. Może być ona postrzegana nie tylko jako zdolność nakłonienia inwestorów do wyboru danego regionu, jako miejsca lokalizacji inwestycji, z uwagi na oferowane warunki i udogodnienia, ale również korzyści możliwe do osiągnięcia już w trakcie prowadzenia działalności, będące wynikiem specyficznych cech tego obszaru. Optymalna kombinacja czynników lokalizacyjnych, pozwalając na jednoczesne ograniczenie nakładów inwestycyjnych i kosztów prowadzonej działalności, oraz z drugiej strony na maksymalizację zysków przy towarzyszącym ograniczeniu ryzyka inwestycyjnego, decyduje o atrakcyjności inwestycyjnej. Z punktu widzenia regionu napływ inwestycji ma pierwszorzędne znaczenie, jako czynnik dynamizujący rozwój społeczno-gospodarczy oraz narzędzie walki z bezrobociem.

Czynniki wpływające na atrakcyjność inwestycyjną należy rozpatrywać z dwóch punktów widzenia, to oznacza, iż oprócz czynników lokalizacyjnych mających charakter uniwersalny pamiętać należy o znacznej grupie elementów postrzeganych indywidualnie przez inwestorów. Dlatego też preferencje inwestorów zdeterminowane są w dużej mierze m.in. branżą w jakiej prowadzona jest działalność gospodarcza czy sposobem funkcjonowania przedsiębiorstwa.

Autorzy raportu pt. *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2008* dokonali wstępnej systematyzacji działalności gospodarczej, pod kątem której przeprowadzono następnie analizę – wyodrębnione zostały trzy główne obszary: działalność przemysłowa, usługowa oraz zaawansowane technologie.

Z uwagi na stopień skomplikowania przedmiotowej materii, analizę oparto na kilkudziesięciu zmiennych, które pogrupowano według następujących czynników:

- dostępność transportowa
- koszty pracy,
- wielkość i jakość zasobów pracy,
- chłonność rynku zbytu,
- poziom rozwoju infrastruktury gospodarczej,
- poziom rozwoju infrastruktury społecznej,
- poziom rozwoju gospodarczego,
- stopień ochrony i stan środowiska przyrodniczego,
- poziom bezpieczeństwa powszechnego,
- aktywność regionów wobec inwestorów,

nadając im wagi, w zależności od ich znaczenia dla danej kategorii działalności (działalność przemysłowa, usługowa, zaawansowane technologie) – w przypadku klasyfikacji podregionów oraz uniwersalnego znaczenia dla atrakcyjności inwestycyjnej, przy klasyfikacji województw.

Tabela nr 71

Lokaty województw wg grup czynników atrakcyjności inwestycyjnej w 2008 r.

Województwa wg. atrakcyjności inwestycyjnej (lokata)	Dostępność transportowa	Zasoby i koszty pracy	Rynek zbytu	Infrastruktura gospodarcza	Infrastruktura społeczna	Poziom bezpieczeństwa powszechnego	Aktywność województw wobec inwestorów
Śląskie (1)	4	1	2	1	1	16	8
Mazowieckie (2)	6	12	1	3	4	12	3
Dolnośląskie (3)	3	7	5	2	3	15	2
Wielkopolskie (4)	2	4	6	4	10	5	1
Małopolskie (5)	8	2	4	5	2	9	11
Pomorskie (6)	11	11	3	6	5	14	4
Łódzkie (7)	9	3	7	10	7	11	5
Zachodniopomorskie (8)	5	10	8	11	6	13	6
Lubuskie (9)	1	9	10	9	15	10	7
Opolskie (10)	7	14	9	7	13	7	9
Kujawsko-Pomorskie (11)	10	5	11	14	8	8	13
Podkarpackie (12)	14	6	15	8	12	1	12
Warmińsko-Mazurskie (13)	13	15	13	12	9	6	10
Świętokrzyskie (14)	12	8	16	15	11	3	15
Lubelskie (15)	15	13	14	13	16	2	14
Podlaskie (16)	16	16	12	16	14	4	16

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu IBnGR.

Syntetyczny wskaźnik atrakcyjności inwestycyjnej województw w roku 2008 uplasował Małopolskę na piątej pozycji, po województwach: Śląskim, Mazowieckim, Dolnośląskim i Wielkopolskim – co oznacza spadek o jedną pozycję, w stosunku do lokaty zajmowanej w rankingu rok wcześniej i o dwa miejsca w porównaniu z rankingami z lat 2006 i 2005.

Mocne strony oraz zasoby jakimi dysponuje Małopolska pozwalają jej być postrzeganą jako jeden z najatrakcyjniejszych inwestycyjnie regionów. Według raportu IBnGR do mocnych stron regionu zaliczyć można znaczne zasoby pracy o wysokiej jakości, wysoki poziom infrastruktury społecznej, atrakcyjny i chłonny rynek zbytu oraz rozwiniętą infrastrukturę gospodarczą. Wśród słabych stron wskazano słabą aktywność wobec inwestorów oraz przeciętną dostępność transportową, w tym także związaną z oddaleniem od granicy zachodniej.

Mapa nr 17

Atrakcyjność inwestycyjna województw Polski w 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu IBnGR.

Przeprowadzona ocena na poziomie podregionów - na potrzeby raportu wyznaczone zostały 54 podregiony - wykazała, iż najwyższą atrakcyjnością inwestycyjną, zarówno dla działalności zaawansowanej technologicznie jak i działalności usługowej, wyróżniają się podregiony o charakterze metropolitalnym, budujące swoją przewagę nad innymi podregionami m.in. poprzez posiadanie dużych zasobów wysoko wykwalifikowanych pracowników i kadry naukowo-badawczej, chłonnych rynków zbytu oraz dobrze rozwiniętej infrastruktury społeczno-gospodarczej.

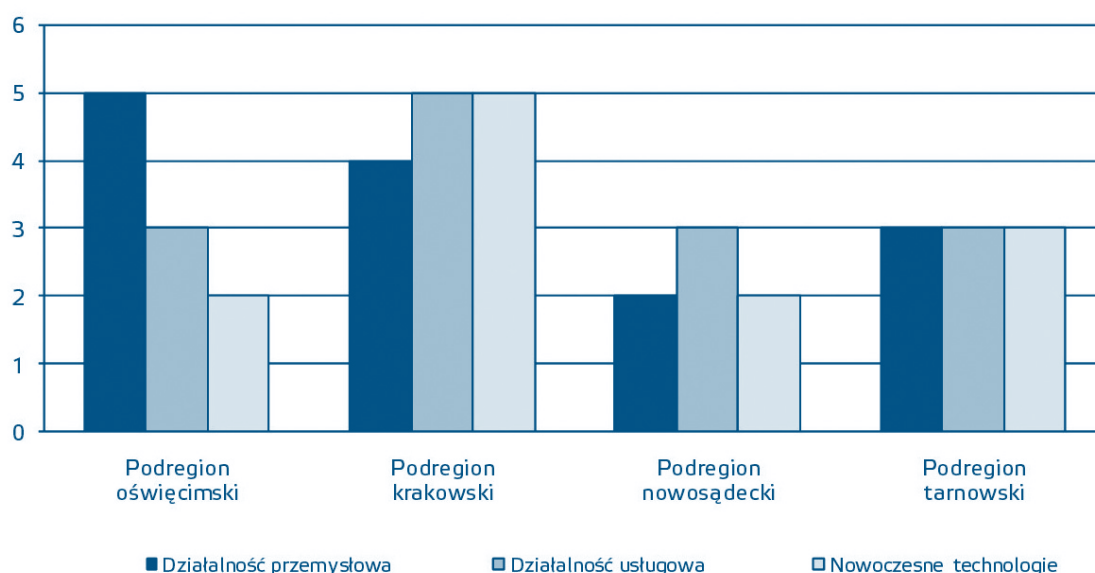
Natomiast najbardziej sprzyjające warunki dla działalności przemysłowej oferują obszary wyróżniające się długimi tradycjami przemysłowymi, dysponujące przede wszystkim takimi

atutami jak dobra dostępność transportowa, rozwinięty sektor przedsiębiorstw produkcyjnych oraz zasoby wykwalifikowanych pracowników.

Na obszarze Małopolski wydzielono cztery następujące podregiony: krakowski, oświęcimski, nowosądecki oraz tarnowski. Najwyżej oceniony został podregion krakowski, który zakwalifikowano do kategorii o najwyższej atrakcyjności inwestycyjnej zarówno w przypadku działalności zaawansowanej technologicznie jak i działalności usługowej, natomiast w odniesieniu do działalności przemysłowej znalazł się on w grupie podregionów o wysokiej atrakcyjności. Podregion oświęcimski to jeden z najbardziej atrakcyjnych obszarów dla działalności przemysłowej. Zdecydowanie najłabiej wypadł podregion nowosądecki, którego atrakcyjność dla działalności zaawansowanej technologicznie i działalności przemysłowej oceniono jako niską, a dla działalności usługowej, jako przeciętną.

Wykres nr 70

Atrakcyjność inwestycyjna podregionów Małopolski (w skali ocen 1 do 5)

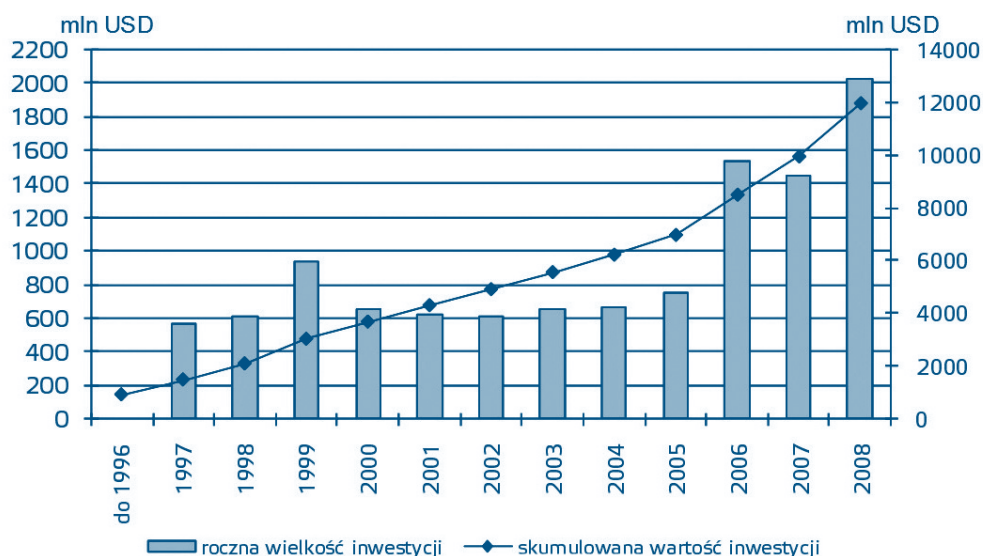

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu IBnGR.

3. Inwestycje zagraniczne w Małopolsce

Wartość bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) zrealizowanych na terenie województwa małopolskiego do końca 2008 roku przekroczyła 12 mld USD, czyli 3660 USD na 1 mieszkańca. W samym 2008 roku nakłady inwestorów wyniosły 2025 mln USD, co stanowi największy w historii napływ BIZ do regionu po 1989 r., przy czym ponad 2/5 tych nakładów pochodzi z jednej inwestycji – przejęcia Banku Przemysłowo-Handlowego SA przez GE Money Bank, natomiast blisko 1/3 tej sumy (645 mln USD) to przedsięwzięcia w nowe zakłady i placówki (*greenfield*).

Wykres nr 71
Wartość inwestycji zagranicznych

Źródło: „Inwestycje zagraniczne w Małopolsce w 2008 r.” pod red. prof. B. Domańskiego

Na koniec 2008 roku w województwie małopolskim zarejestrowanych było 3394 spółek z udziałem kapitału zagranicznego, co stanowiło 5,3% tego typu spółek w całym kraju. W porównaniu z 2007 rokiem przybyło 154 firm, co oznacza wzrost o 4,8%.

Blisko połowę (47%) BIZ w województwie małopolskim zaangażowano w działalności przemysłowej (sekcje B-E wg klasyfikacji PKD 2007). Do sektora tego w latach 1989-2008 trafiły nakłady o wartości 5740 mln USD, z tego w 2008 roku – 515 mln USD. Najwięcej inwestycji dokonano w przetwórstwie przemysłowym (5122 mln USD), a następnie w energetyce (566 mln USD). Największe inwestycje w usługach miały miejsce w działalności finansowej i ubezpieczeniowej (2197 mln USD, z tego 880 mln USD w 2008 roku) oraz w obsłudze rynku nieruchomości (1519 mln USD, z tego 341 mln USD w 2008 roku). W 2008 roku zagraniczne przedsiębiorstwa zaangażowały również znaczące środki w handel hurtowy i detaliczny – 118 mln USD (1073 mln USD w latach 1989-2008).

Dziesięciu największych inwestorów w województwie małopolskim skupia 41% zaangażowanego kapitału. Są to niemiecka grupa HVB (finanse), brytyjski ArcelorMittal (hutnictwo metali), amerykańskie General Electric (finanse), Philip Morris (produkcja papierosów) i F&P Holding (produkcja opakowań metalowych), czeski ČEZ (energetyka), Bauer Media z Niemiec (informacja i komunikacja), a ponadto duński Carlsberg (produkcja piwa), węgierski TriGranit (nieruchomości) i francuskie Valeo (produkcja części samochodowych). Czterech z wymienionych inwestorów: General Electric, TriGranit, ČEZ, ArcelorMittal należało do największych inwestorów również w samym 2008 r. Wśród inwestycji *greenfield* zrealizowanych w 2008 r. należy wymienić nowe fabryki Nidec i Meiller w Niepołomicach, centrum logistyczne Panattoni Park Kraków w Skawinie oraz inwestycje w biurówce GTC w Krakowie.

Najwięcej kapitału (liczonego według faktycznego źródła pochodzenia kapitału, a nie miejsca rejestracji spółki-matki) zaangażowały podmioty ze Stanów Zjednoczonych (3247 mln USD). Z krajów UE-15 pochodzi 58% wartości inwestycji, wśród nich najwięcej z Niemiec (2539 mln USD), Wielkiej Brytanii (1594 mln USD) i Francji (1038 mln USD). Warto zwrócić uwagę na rosnące zaangażowanie kapitału z byłych socjalistycznych krajów Europy Środkowej i Wschodniej, których łączne nakłady sięgnęły na koniec 2008 r. blisko 700 mln USD, w czym główny udział mają inwestorzy z Czech, Węgier i Chorwacji. Kapitał z Azji poniósł nakłady w wysokości 514 mln USD, najaktywniejsi są inwestorzy z Izraela i Japonii.

Na koniec 2008 roku w firmach z kapitałem zagranicznym zatrudnionych było 96,2 tys. osób, co stanowi 10,6% pracujących w województwie małopolskim poza rolnictwem. Najwięcej miejsc pracy istnieje w przemyśle i budownictwie (42,4 tys.), ich liczba w ostatnich

dwóch latach pozostaje na podobnym poziomie. Blisko 15,2 tys. osób zatrudniają zagraniczne firmy w handlu, 11,9 tys. – w działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej, 9,7 tys. – w informacji i komunikacji, a 8,5 tys. – w finansach i ubezpieczeniach. Największy wzrost zatrudnienia (o 33,6%) nastąpił w działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej, co jest rezultatem dalszego szybkiego rozwoju krakowskich centrów usług wydzielonych (BPO), usług wspólnych i badawczo-rozwojowych.

Największym pracodawcą zagranicznym w województwie jest ArcelorMittal, który łącznie zatrudnia w krakowskiej hucie stali i innych spółkach zależnych ponad 7000 osób. Lista innych wielkich pracodawców z większościowym udziałem zagranicznym (zatrudnienie co najmniej 1500 osób) obejmuje 7 firm, w tym Valeo (zakłady w Skawinie i Chrzanowie), Capgemini (centrum usług wydzielonych w Krakowie), Philip Morris (zakład produkcyjny i centrum usług wspólnych w Krakowie), prowadzące sieci sklepów firmy Carrefour i Tesco, a ponadto Bank Pekao SA (kontrolowany przez włoski UniCredit) i IBM (oprogramowanie i centrum usług wydzielonych). Wśród firm z mniejszościowym udziałem zagranicznym największym pracodawcą jest Comarch.

II. Rynek pracy

oprac. Magdalena Kołodziejczyk, Agnieszka Słobodzian, Marcin Węgrzyn

1. Zatrudnienie

Według Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności przeprowadzonego w czwartym kwartale 2008 roku liczba osób pracujących wynosiła w Małopolsce 1 311 tys. tj. 94,5% osób aktywnych zawodowo. Liczba osób pracujących wzrosła w ostatnim kwartale o 50 tys. tj. 4%. W skali roku populacja pracujących zmalała o 1,3%. Spadek nastąpił wśród kobiet – o 6,3% oraz mieszkańców wsi – o 4,7%, natomiast wzrost zanotowano wśród mężczyzn – o 3,3% i mieszkańców miast – o 2,1%.

W sektorze prywatnym zatrudnionych było 982 tys. osób (74,9% ogółu pracujących, tj. o 1,8 punktu procentowego więcej niż w kraju) a w publicznym 329 tys.

W podziale na płeć wyższy wskaźnik zatrudnienia występował wśród mężczyzn – 57,6%, gdy w populacji kobiet zatrudnionych było tylko 43%.

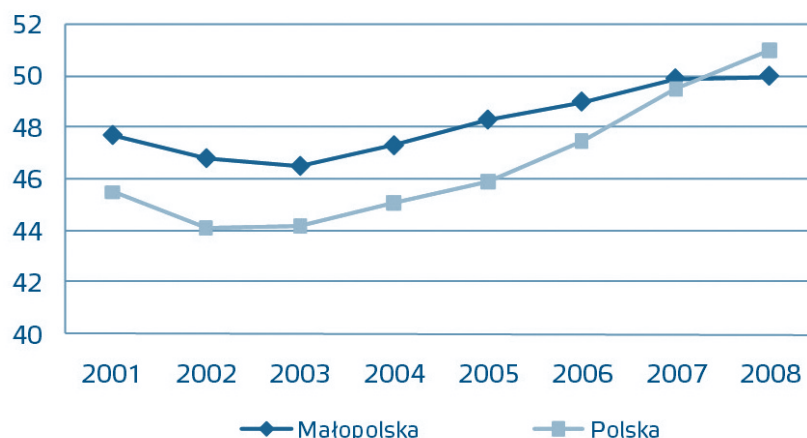
Na koniec roku 2008 udział pracujących mieszkańców Małopolski wśród pracujących w kraju kształtował się na poziomie - 8,2%, porównywalnym do udziału ludności województwa w ogólnej liczbie mieszkańców kraju - 8,6%.

Porównanie struktury wykształcenia osób pracujących oraz osób bezrobotnych w województwie w IV kwartale b.r. wskazuje znaczne różnice. Wśród ogółu pracujących wyższe wykształcenie posiada 23,1%, natomiast gimnazjalne i niższe 8,2%. W grupie osób bezrobotnych tylko 10% badanych legitymuje się dyplomem studiów wyższych, natomiast 23% zakończyło edukację na szkole gimnazjalnej lub wcześniej.

Udział osób pracujących w ogólnej liczbie ludności w wieku od 15 lat wżwyż określa wskaźnik zatrudnienia, którego wartość zarówno dla Małopolski, jak i dla całego kraju stale wzrasta.

Wykres nr 72

Wskaźnik zatrudnienia Małopolski na tle kraju w IV kwartale 2008 r.

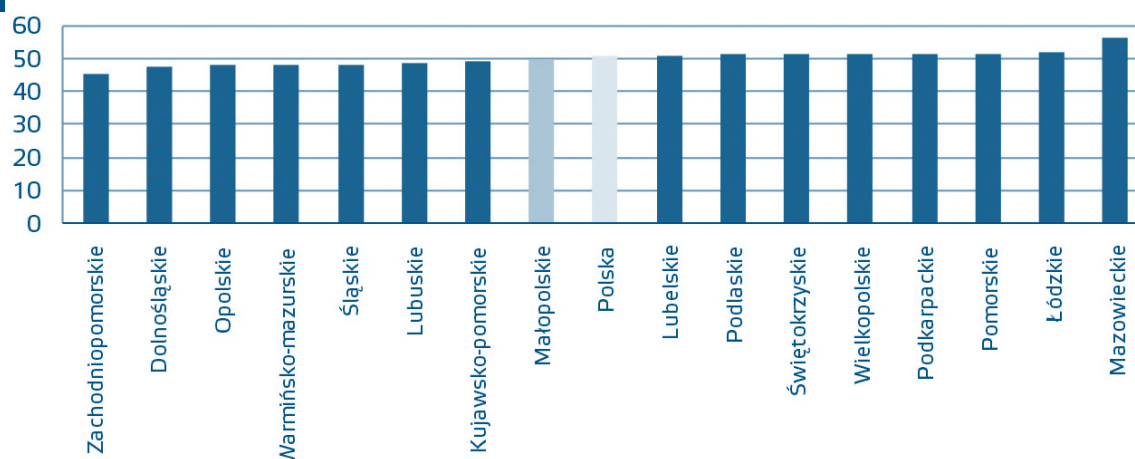

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z US

W ciągu ostatnich lat wyższą wartość osiągał wskaźnik dla województwa. W roku 2007 wartości te zbliżyły się do siebie, a już na koniec roku 2008 osoby pracujące w Małopolsce stanowiły 50%, natomiast w kraju 51%.

Wykres nr 73

Wskaźnik zatrudnienia w IV kwartale 2008 r. wg województw

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z US

W rankingu województw pod kątem wysokości wskaźnika zatrudnienia Małopolska uplasowała się w IV kwartale 2008 roku na 9 pozycji. Lepszy wynik uzyskały w tym czasie województwa: mazowieckie, łódzkie, pomorskie, podkarpackie, wielkopolskie, świętokrzyskie, podlaskie i lubelskie.

Wskaźnik zatrudnienia w Małopolsce w stosunku do analogicznego kwartału roku 2007 wzrósł dla populacji mężczyzn (0,5 punktu procentowego), natomiast obniżył się wśród kobiet (o 0,8 pkt proc.). W tym czasie nie nastąpiła zmiana wskaźnika dla obszarów miejskich, a minimalnie wzrósł on – o 0,1 pkt proc. – na obszarach wiejskich.

Najwyższy udział osób pracujących odnotowano w grupie wiekowej 35 – 44 lata (84,8%), następnie w grupie 25 – 34 lata (79,5%) i 45 – 54 lata (73,5%). Niższą wartość – 25,9%, osiągnął wskaźnik w grupie osób w wieku 15 – 24 lata, której członkowie często kontynuują jeszcze naukę. Najniższy wskaźnik – 16,4% wystąpił w grupie wiekowej 55 lat i więcej, przy czym od trzech lat obserwuje się spadek jego wartości.

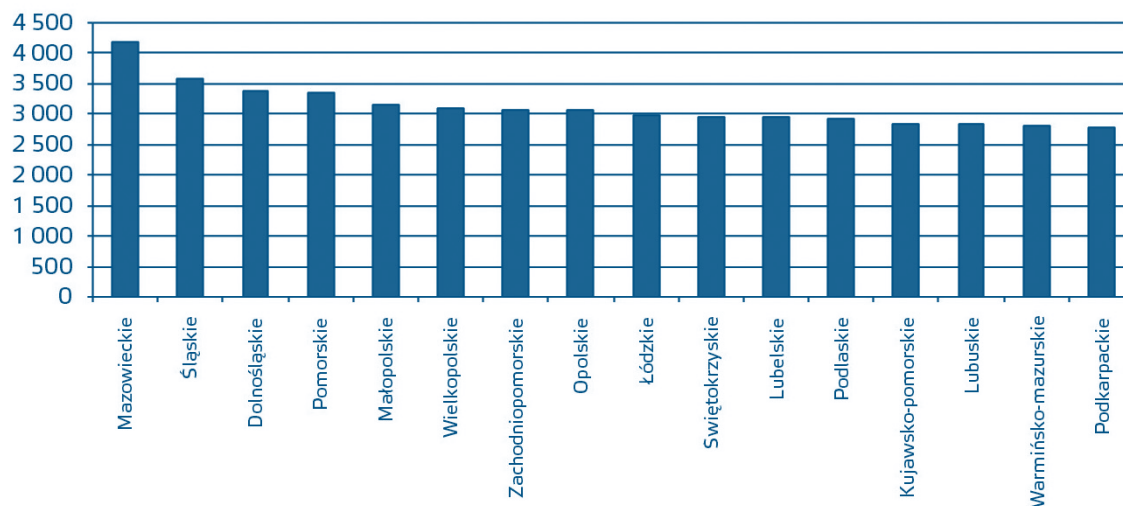
Biorąc pod uwagę poziom wykształcenia, największy udział pracujących odnotowano wśród osób z wykształceniem wyższym – 74,1% oraz policealnym i średnim zawodowym – 61,3%, a najniższy wśród osób z wykształceniem co najwyżej gimnazjalnym – 16,9%.

Według danych średniorocznych za 2008 rok przeciętne miesięczne wynagrodzenie w województwie małopolskim wynosiło 2 904 zł, to jest o 8,9% więcej niż w roku poprzednim. Średnie wynagrodzenie w województwie systematycznie wzrasta od początku lat 90-tych, a najwyższy wzrost – o 9,1% – nastąpił w 2007 r.

W roku 2008 przeciętne miesięczne wynagrodzenie w Małopolsce było niższe niż w czterech województwach: mazowieckim, śląskim, dolnośląskim i pomorskim.

Wykres nr 74

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej w 2008 r. wg województw

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z US

Na średnią płacę w województwie najbardziej wpływają podmioty sektora prywatnego, zatrudniające w 2008 roku blisko 2/3 ogółu pracowników. W sektorze prywatnym płace są niższe niż w publicznym, różnica ta powiększyła się w 2008 roku w związku z niższym wzrostem przeciętnego wynagrodzenia w sektorze prywatnym – o 7,8%, przy wzroście w sektorze publicznym o 11,4%.

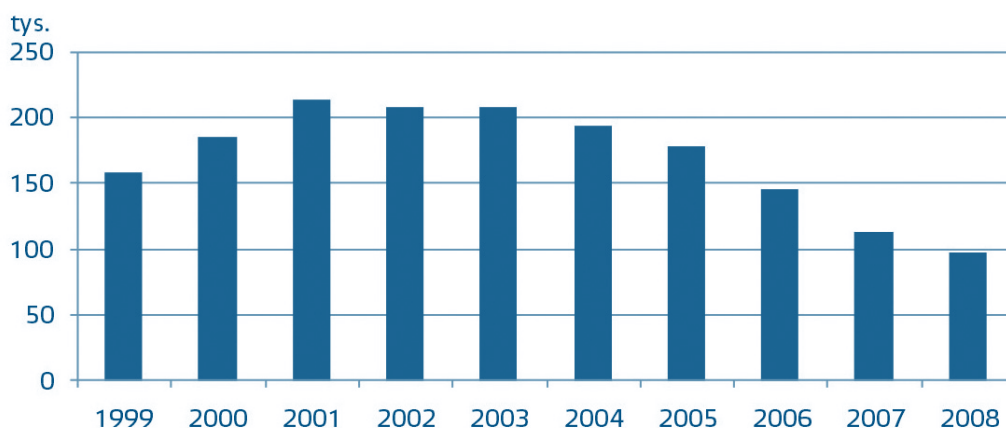
Średnia płaca w poszczególnych powiatach województwa małopolskiego w 2008 roku była bardzo zróżnicowana. Najwyższe średnie wynagrodzenie występowało w Krakowie (powyżej 3000 zł brutto). Wysoki poziom płac w powiecie krakowskim i wielickim jest wynikiem bliskiego sąsiedztwa stolicy województwa a w powiatach olkuskim, chrzanowskim i oświęcimskim, płace kształtuje duża liczba firm z otoczenia górnictwa i przetwórstwa metali. Stosunkowo korzystne wynagrodzenie występowało także w miastach na prawach powiatów. Najniższe średnie wynagrodzenia wystąpiły w części południowej i wschodniej województwa, gdzie dominują tereny rolnicze.

2. Bezrobocie rejestrowane

Wg statystyk powiatowych urzędów pracy na koniec 2008 roku w Małopolsce było 97 813 osób bezrobotnych. W ostatnim roku liczba bezrobotnych w województwie zmalała o 14 789 osób, czyli o 13,1%. Porównując zmiany, które dokonały się w 2008 roku do tych, które miały miejsce w 2007, gdy z rejestrów odeszło 32 659, czyli 22,5%, widać, że dynamika spadku bezrobocia uległa spowolnieniu. W 2008 roku w całej Polsce liczba osób bezrobotnych zmalała o 272 821 osób bezrobotnych, czyli 15,6% (dla porównania w poprzednim roku w całej Polsce z rejestrów odeszło 562 837 osoby bezrobotne, co przełożyło się na 24,4% spadek). W wartościach względnych zmniejszenie bezrobocia w Polsce był o 2,5 punktu procentowego większe niż w Małopolsce. Liczba osób bezrobotnych w końcu 2008 roku jest niższa, niż w roku ubiegłym. Mimo to, dynamika spadkowa z roku 2007 nie powtórzyła się. Osób z rejestrów PUP ubyło mniej niż w latach poprzednich (zarówno w wartościach względnych, jak również bezwzględnych). Przewidywania sprzed roku, dotyczące spowolnienia spadku bezrobocia sprawdziły się. Przyczyn upatrywano w wyczerpaniu się w rejestrach PUP osób dobrze roku-

jących z punktu widzenia możliwości znalezienia zatrudnienia (w rejestrach pozostały osoby o gorszych kwalifikacjach), jak również wysokich wzrostach wynagrodzeń w latach 2006-2007, które znacznie podrożyły koszt pracy, co mogło zniechęcać pracodawców do zatrudniania. Na zagrożenia opisywane w zeszłym roku należałoby nałożyć wydarzenia ostatnich miesięcy, które mocno oddziałują na rynek pracy. Chodzi przede wszystkim o ujemny wzrostu gospodarczy na skutek kryzysu w USA oraz krajach UE-15 i części nowych krajów UE (gł. nadbałtyckich).

Wykres nr 75
Liczba bezrobotnych

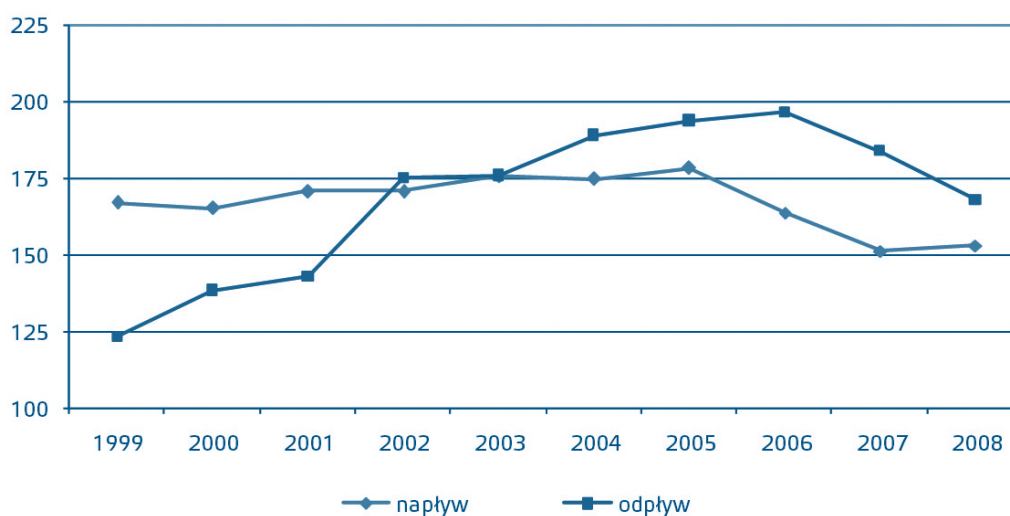

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

W 2008 roku w Małopolsce z rejestrów ubyło 13,1% bezrobotnych. Obszarami, w których ubytek osób bezrobotnych był największy były: miasto Kraków (26,2%) oraz powiaty: wielicki (24,2%), nowosądecki (23,3%), chrzanowski (21,9%), gorlicki (19,1%) oraz bocheński (18,9%). Powiatami, w których w tym samym czasie miał miejsce wzrost liczby bezrobotnych były miasto Tarnów (8,1%) oraz powiaty proszowicki (5,7%) oraz myślenicki (2,7%).

Dotychczasowa dynamicznie zmniejszająca się liczba osób bezrobotnych w rejestrach wynikająca z utrzymywania się ujemnego salda pomiędzy napływami i odpływami z bezrobocia, po pomyślnych 2006 i 2007 roku (gdy ujemne roczne saldo pomiędzy napływami, a odpływami z rejestrów wynosiło ok. 32 tys.) uległa zatrzymaniu. W 2008 roku w trzech pierwszych kwartałach obserwowaliśmy spadek liczby bezrobotnych wynikający z pozytywnego salda napływów i odpływów (w I kw. 2 944, w II kw. 15 480, w III kw. 3 360). W poprzednim roku różnice pomiędzy napływami i odpływami z bezrobocia były większe. W IV kwartale sytuacja diametralnie się odwróciła – do rejestrów napłynęło o 7 tys. osób więcej, niż z nich odeszło.

Wykres nr 76
Napływ i odpływ bezrobotnych

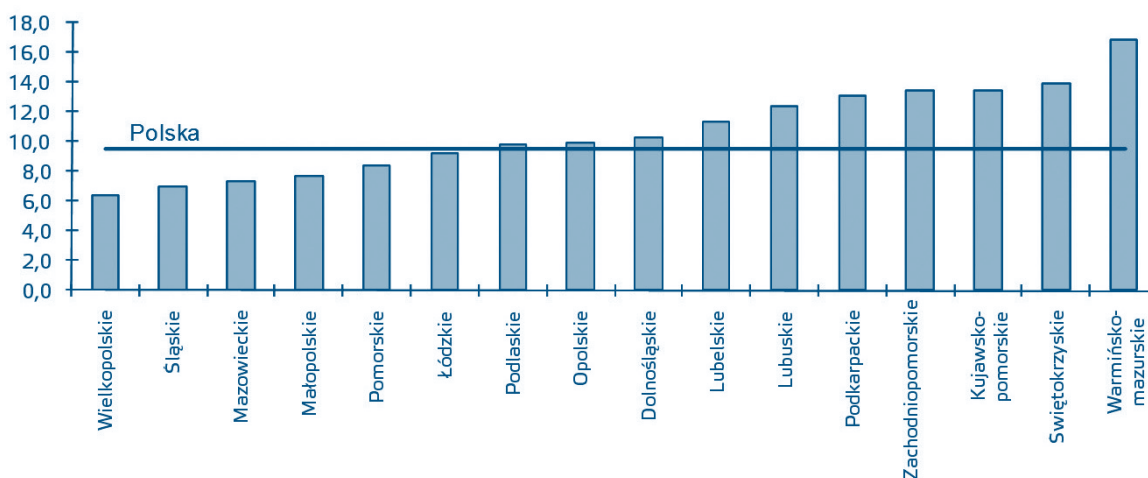

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

Stopa bezrobocia

Stopa bezrobocia, podstawowy wskaźnik określający poziom bezrobocia, wynosiła na koniec 2008 roku 7,6% i była czwartą najniższą wartością tego wskaźnika w kraju (po Wielkopolsce 6,4%, Śląsku 6,9% i Mazowszu 7,3%). Stopa bezrobocia dla Polski kształtowała się w tym czasie na poziomie 9,5%. W porównaniu do roku poprzedniego stopa bezrobocia w Małopolsce zmalała o 1,2 punktu procentowego, lecz w przypadku przywołanych województw spadek był bardziej znaczący. Na koniec 2007 roku Małopolska pod względem stopy bezrobocia była drugim województwem w Polsce (po Wielkopolsce).

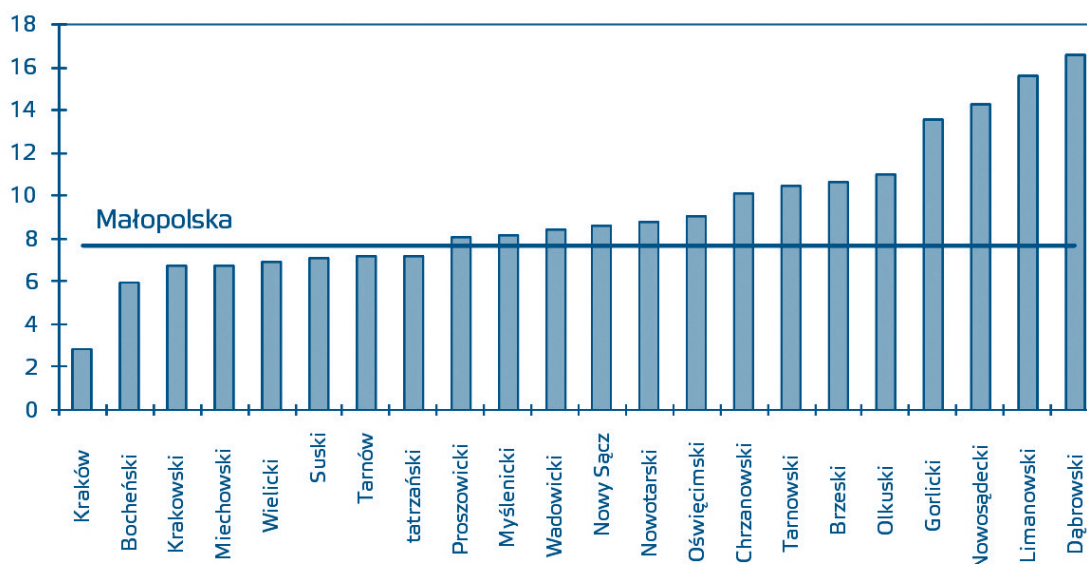
Wykres nr 77
Stopa bezrobocia na koniec 2008 r. wg województw

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z US

Bezrobocie w Małopolsce jest zróżnicowane terytorialnie. Od lat najniższy poziom utrzymuje się w Krakowie (2,8%), natomiast powiaty o najwyższej stopie bezrobocia z roku na rok ulegają zmianie. W 2008 roku najwyższy poziom bezrobocia miał miejsce w powiecie dąbrowskim (16,6%), który w zeszłym roku był na drugim miejscu. Różnica stopy bezrobocia pomiędzy tymi powiatami w 2008 roku wynosiła 13,8 punktu. Wraz z malejącą średnią wskaźnika bezrobocia dla Małopolski zmniejsza się również rozstęp pomiędzy najwyższą i najniższą wartością stopy bezrobocia w województwie - w 2004 roku wynosiła 21,8; w 2005 roku 19,1; w 2006 roku 16,2, w 2007 roku wynosiła 14,7, natomiast w 2008 roku 13,8. Spadek bezrobocia w powiatach wpływa na znaczne zrównoważenie sytuacji na rynku pracy w województwie. Powiatami o najniższej stopie bezrobocia obok wspomnianego już Krakowa są: powiat: bocheński (5,9%), krakowski (6,7%), miechowski (6,7%), wielicki (6,9%), suski (7,1%), miasto Tarnów (7,2%) oraz tatrzański (7,2%). Wszystkie te powiaty lokowały się poniżej średniej wojewódzkiej (7,6%). Z punktu widzenia rozmieszczenia przestrzennego, najniższa stopa bezrobocia charakteryzuje powiaty w bliskim sąsiedztwie Krakowa. Najwyższa stopa bezrobocia ma miejsce w powiatach: dąbrowskim (16,6%), limanowskim (15,6%), nowosądeckim (14,3%), gorlickim (13,6%), olkuskim (11%), brzeskim (10,6%), tarnowskim (10,5%) i chrzanowskim (10,1%), i. Wymienione powiaty cechują się wyższą niż krajowa stopą bezrobocia (9,5%).

Wykres nr 78
Stopa bezrobocia w 2008 r. wg powiatów

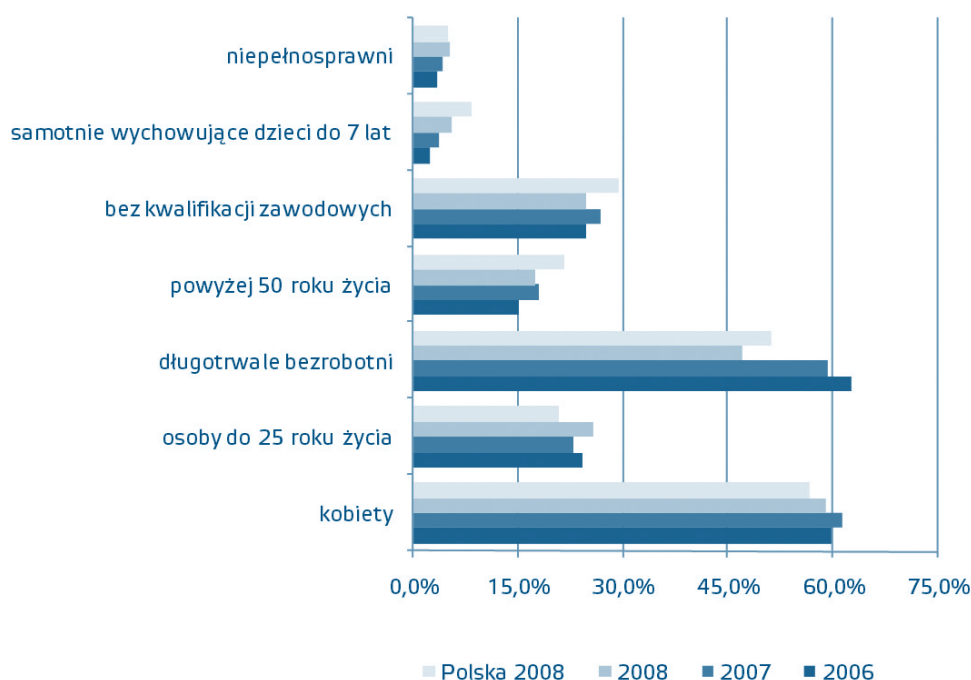
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z US

Struktura bezrobotnych

Dynamicznie zmniejszające się bezrobocie skutkuje w pierwszej kolejności odptywaniem ze statystyk osób o lepszych kwalifikacjach. W wyniku tego w statystykach pozostają osoby posiadające mniejsze szanse znalezienia pracy lub pozbawione motywacji do jej znalezienia (pracujący na czarno, nieaktywni zawodowo). Z tego powodu obserwować będziemy w statystykach stopniowy wzrost udziału osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy.

Wykres nr 79

Liczba osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

Aż do 2007 roku udział kobiet wśród osób bezrobotnych rósł. Dopiero w 2008 roku nastąpiła zmiana sytuacji tej grupy. Udział kobiet zmniejszył się o prawie 5 punktów procentowych (z 61,3% do 56,6%). Drugi rok z rzędu obserwowany jest spadek udziału osób długotrwale bezrobotnych. W 2006 roku osoby pozostające bez pracy dłużej niż 12 miesięcy stanowiły 62,6%, natomiast na koniec 2008 roku 51,1%. Poprawa sytuacji osób w tych grupach potwierdza tezę mówiącą o tym, że osoby z grup defaworyzowanych w sytuacji poprawy na rynku pracy wchodzą na niego jako ostatnie (gdy wyczerpią się w rejestrach osoby w większych szansach na zatrudnienie), natomiast w sytuacji pogorszenia warunków na rynku pracy jako pierwsze z niego wypadają. Prawdopodobnie, gdyby sytuacja na rynku pracy nadal się poprawiała z dotychczasową dynamiką można byłoby zaobserwować w rejestrach zmniejszenie się kolejnych grup uznawanych za te znajdujące się w trudniejszej sytuacji. Dotychczas największym spadkiem udziału osób bezrobotnych cechowała się grupa osób do 25. roku życia.

Można postawić hipotezę, że wśród grup uznanych za będące w gorszej sytuacji na rynku pracy możliwe jest wprowadzenie gradacji szans znalezienia pracy. O tych szansach będzie informować kolejność załamania się wzrostu udziału danej grupy bezrobotnych. Z tego punktu widzenia największą szansą cechować się będzie grupa osób do 25. roku życia, następnie osoby długotrwale bezrobotne (o ich wydzieleniu nie decyduje żadne kryterium związane z charakterystykami typu płeć, wiek, bądź poziom kwalifikacji, lecz czas pozostawania bez pracy), kobiety wraz z osobami powyżej 50. roku życia oraz bez kwalifikacji zawodowych. Grupami zawodowymi, które w porównaniu do poprzedniego roku zwiększyły swój udział wśród bezrobotnych były osoby niepełnosprawne oraz osoby samotnie wychowujące dzieci do 7 lat.

Porównując strukturę osób bezrobotnych w Małopolsce i Polsce widać, że w Małopolsce zdecydowanie większy udział stanowią osoby do 25. roku życia (25,8% wobec 20,7% w Polsce), kobiety (59% wobec 56,6%) oraz osoby niepełnosprawne (5,3% wobec 5%). W przypadku pozostałych grup będących w gorszej sytuacji na rynku pracy udział osób bezrobotnych w Polsce

jest wyższy niż w Małopolsce. W dalszej części analizy będą zaprezentowane zmiany wartości wskaźników dla poszczególnych powiatów wg wymienionych charakterystyk.

Z punktu widzenia miejsca zamieszkania bezrobotnych mieszkańcy wsi stanowią 55,5% ogółu bezrobotnych. W poprzednim roku udział bezrobotnych zamieszkujących wieś wynosił 54,7%. W ostatnich latach zmniejszające się bezrobocie nie spowodowało zmiany struktury osób bezrobotnych ze względu na miejsce zamieszkania - osoby mieszkające na wsi stanowiły ok. 55% ogółu. Wynika to m.in. stąd, że w Małopolsce udział zamieszkujących wieś jest znacznie wyższy. W Polsce proporcja osób zamieszkałych na wsi i w mieście jest odwrotna, niż w Małopolsce (osoby zamieszkujące na wsi stanowiły 45%).

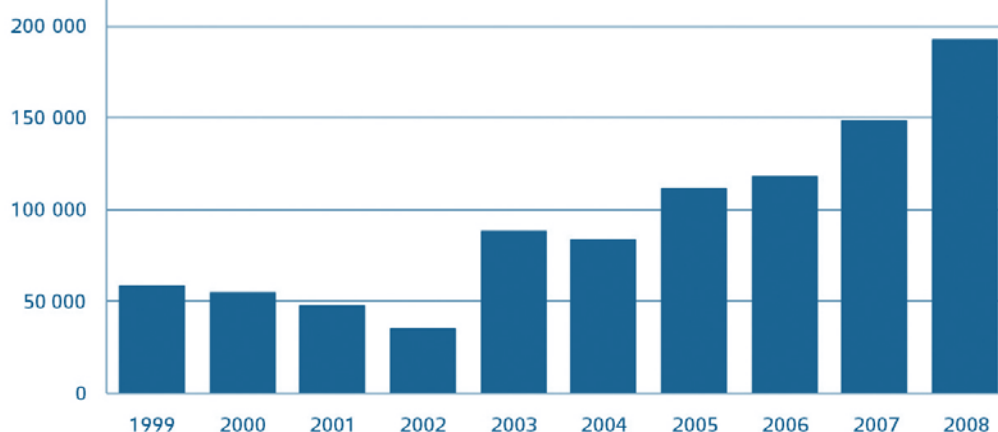
Bezrobotni w Małopolsce cechują się lepszym wykształceniem, niż średnia dla kraju. W Małopolsce mniej jest osób z wykształceniem gimnazjalnym oraz niższym (22,7% w Małopolsce wobec 30,4% w Polsce), natomiast więcej z wykształceniem wyższym (10,1% wobec 8,5%), policealnym i średnim zawodowym (25,9% wobec 22,3%) oraz średnim ogólnokształcącym (12,1% wobec 10,2%). Z punktu widzenia zmniejszającego się bezrobocia dobre wykształcenie osób bezrobotnych powinno być ułatwieniem dla aktywizacji tych osób. Zmiany w Małopolsce i Polsce przebiegają w podobnym kierunku. W statystykach wzrasta udział osób z wyższym i średnim wykształceniem, który dokonuje się głównie za sprawą ubytku osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym (spadek udziału z 31,2% do 29,2%). Zmniejszenie w tej kategorii wynikało w dużej mierze ze spadku liczby osób bezrobotnych związanych z grupą zawodową robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy. Postępujące zmiany w strukturze wykształcenia osób bezrobotnych przebiegają w tym samym kierunku co zmiany wykształcenia ludności Małopolski w ogóle - wzrasta udział osób z wyższym i średnim poziomem wykształcenia.

Fundusz Pracy

W 2008 r. kontynuowała się tendencja wzrostowa w zakresie poziomu środków Funduszu Pracy (FP) przeznaczonych na aktywizację zawodową bezrobotnych. Pula tych środków wynosiła w 2008 r. 192 008,9 tys. zł i był to najwyższy poziom środków od 1999 r. W stosunku do 2007 r. powiatowe urzędy pracy w Małopolsce otrzymały kwotę większą o 29,8% (44 052,9 tys. zł).

Wykres nr 80

Limit środków Funduszu Pracy przeznaczonych na aktywizację bezrobotnych (w tys. zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

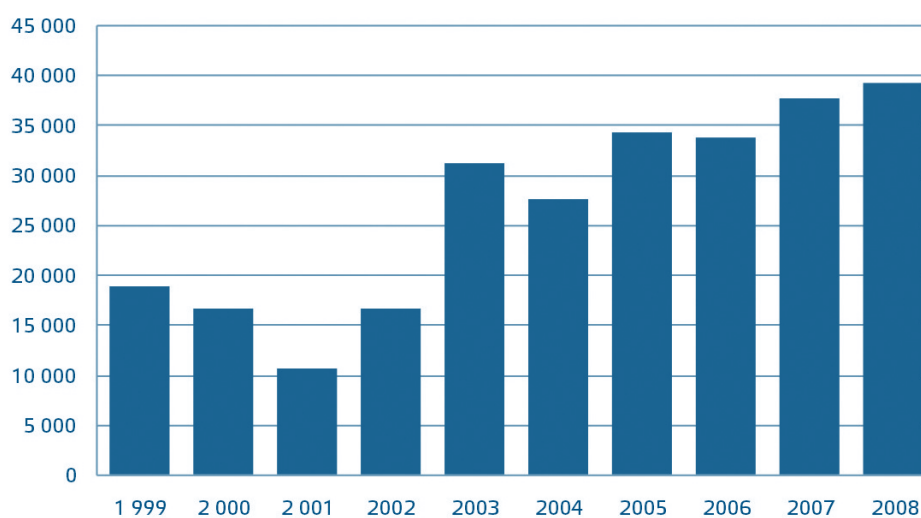
Dzięki temu, że od 2004 r. sukcesywnie zwiększał się limit środków Funduszu Pracy, przeznaczonych na działania aktywizacyjne urzędy pracy mogły zaoferować wsparcie coraz większej liczbie osób oraz coraz lepiej dostosować je do potrzeb odbiorców, a także do sytuacji na rynku pracy. W 2008 roku z udziału w subsydiowanych programach rynku pracy skorzystało 39 278 osób. Grupa ta była o 4,1% (1 552 osoby) większa niż rok wcześniej. Znaczną część, bo prawie 1/3 ogółu zaktywizowanych w 2008 r. stanowili beneficjenci projektów realizowanych w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (PO KL).

Największy wzrost odnotowano w zakresie liczby uczestników przygotowania zawodowego w miejscu pracy – o 31,8% (1 117 osób), osób, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej – o 28,2% (896 osób), uczestników szkoleń – o 20,5% (249 osób) a także osób, które podjęły zatrudnienie na stanowiskach, na których wyposażenie lub wyposażenie pracodawca otrzymał środki – o 6,4% (110 osób).

Od 2004 najczęściej stosowanymi formami aktywizacji pozostają staże oraz szkolenia dla bezrobotnych i poszukujących pracy. W 2008 r. wśród wszystkich uczestników subsydiowanych programów rynku pracy, 29% odbywało staż, a 27% uczestniczyło w szkoleniach. Kolejne miejsca pod względem liczby uczestników zajmują - przygotowanie zawodowe w miejscu pracy (12% ogółu) oraz środki na działalność gospodarczą (10%).

W ostatnich latach obserwuje się spadek udziału prac interwencyjnych (spadek o 17,2%; 596 osób w przeciągu roku), robót publicznych (7,4%; 127 osób) oraz prac społecznie użytecznych (o 12,5%; 271 osób).

Wykres nr 81 Bezrobotni objęci aktywizacją zawodową

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

Bezrobotni objęci aktywizacją stanowili 14,8% ogółu obsługiwanych w tym czasie przez PUP. Wskaźnik ten w ostatnich latach cały czas wzrastał. W 2004 roku było to 7%, w 2005 - 9%, a w 2006 - 10%, w 2007 - 12,6%.

W 2008 r. powiatowe urzędy pracy wydatkowały na cele aktywizacji zawodowej kwotę 188 810,8 tys. zł, czyli 98,3% dostępnych środków. Poziom wydatkowania kształtował się więc podobnie jak w poprzednich latach (2006, 2007 - 98,4%).

Największa część środków przeznaczona została na realizację staży (30,4%) oraz na udzielenie bezrobotnym środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej (28,1%). Na kolejnych miejsca znalazły się wydatki na realizację przygotowania zawodowego w miejscu pracy (10,6%) i wydatki związane z refundacją pracodawcom wyposażenia i wyposażenia stanowi-

ska pracy dla skierowanego bezrobotnego (9,4%).

Powiatowe urzędy pracy dysponują również środkami FP przeznaczonymi na realizację tzw. zadań obligatoryjnych. W ramach tej puli wypłacane są zasiłki dla bezrobotnych łącznie z świadczeniami ZUS, zasiłki aktywizacyjne, zasiłki integracyjne oraz stypendia za okres nauki. Środki te przekazywane są urzędом pracy do wysokości faktycznych potrzeb.

Od 2004 r. notuje się systematyczny spadek poziomu wydatków o charakterze obligatoryjnym. Przyczyną było przejęcie części wydatków obligatoryjnych (wypłata zasiłków i świadczeń przedemerytalnych) przez ZUS a także intensywny spadek liczby bezrobotnych, w tym również bezrobotnych uprawnionych do pobierania zasiłku w tym okresie. W 2008 r. wydatki obligatoryjne wyniosły 111 092,7 tys. zł, o 12,4% mniej niż w 2007 r.

Obecnie podstawową część wydatków obligatoryjnych stanowią wydatki dla bezrobotnych. W 2008 r. było to 97% tej puli środków.

Spadek poziomu wydatków obligatoryjnych przy jednoczesnym systematycznym wzroście limitu środków przeznaczanych na aktywizację bezrobotnych spowodowały, że te 2 grupy wydatków zaczęły zbliżać się do tego samego poziomu. W 2007 r. po raz pierwszy wydatki skierowane na działania o charakterze aktywizującym obejmujące realizację programów rynku pracy przekroczyły poziom wydatków obligatoryjnych. Zmiany te kontynuowały się w 2008 r. i zjawisko to uległo nasileniu. W kolejnym roku siła tych zmian może ulec wyhamowaniu, ponieważ w IV kwartale 2008 r. wystąpiło znaczne pogorszenie klimatu gospodarczego. Gorsze wyniki gospodarki mogą się przełożyć na spadek puli środków FP, a także wzrost bezrobocia w kolejnym roku co może zmienić relacje pomiędzy tymi dwoma grupami środków.

III. Przedsiębiorstwa

oprac. Magdalena Pliś, Agnieszka Górniak, Katarzyna Matejek, Barbara Nieć, Rafał Poniewski

1. Przedsiębiorczość

W województwie małopolskim na przestrzeni ostatniego roku odnotowano wzrost liczby podmiotów zarejestrowanych w Krajowym Rejestrze Urzędowym Podmiotów Gospodarki Narodowej (REGON) o 2,6%. Na koniec grudnia 2008 r. w rejestrze tym zostało zarejestrowanych 301,6 tys. podmiotów. Na przestrzeni ostatnich 10 lat widoczny jest systematyczny, rokroczny wzrost rejestrowanych podmiotów, jedynym wyjątkiem jest rok 2006 gdzie został odnotowany niewielki spadek. Od stycznia 1999 do grudnia 2008 roku liczba zarejestrowanych podmiotów wzrosła o 24%.

W roku 2008 wystąpiły zmiany liczby zarejestrowanych podmiotów w poszczególnych podregionach. Na pierwsze miejsce wysunął się podregion m. Krakowa z liczbą podmiotów 105,6 tys., notując tym samym wzrost o 1,2% w porównaniu z rokiem 2007. Największy przyrost podmiotów, tj. o 4,9%, zarejestrował podregion nowosądecki, osiągając na koniec 2008 roku 55863 przedsiębiorstw.

W samym 2008 r. zarejestrowano 27,1 tys. nowych podmiotów gospodarczych, w tym 23,2 tys. osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą i 2,8 tys. spółek. Najwięcej podmiotów zostało zarejestrowanych w sekcjach charakteryzujących się dużą rotacją, tj.:

- handel i naprawy – 6,5 tys. (ponad 24% ogółu zarejestrowanych),
- budownictwo – 5,9 tys. (21,7%),
- obsługa nieruchomości i firm – 4,5 tys. (16,6%).

Przyglądając się branżom pod kątem największej ilości rejestracji to w 2008 r. sektor budownictwa zanotowano największy przyrost nowych firm w porównaniu z ubiegłym rokiem – wzrost o 25,5%.

Na poziomie powiatów największy wzrost nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw w odniesieniu do poprzedniego roku odnotowano w powiecie miechowskim (42%), limanowskim (30%) oraz w powiecie wielickim i w m. Nowy Sącz (24%).

W trakcie 2008 r. wyrejestrowano ogółem 19,4 tys. jednostek gospodarczych, w tym 23,2 tys. osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą i 2,8 tys. spółek, 337 przedsiębiorstw państwowych i 45 spółdzielni.

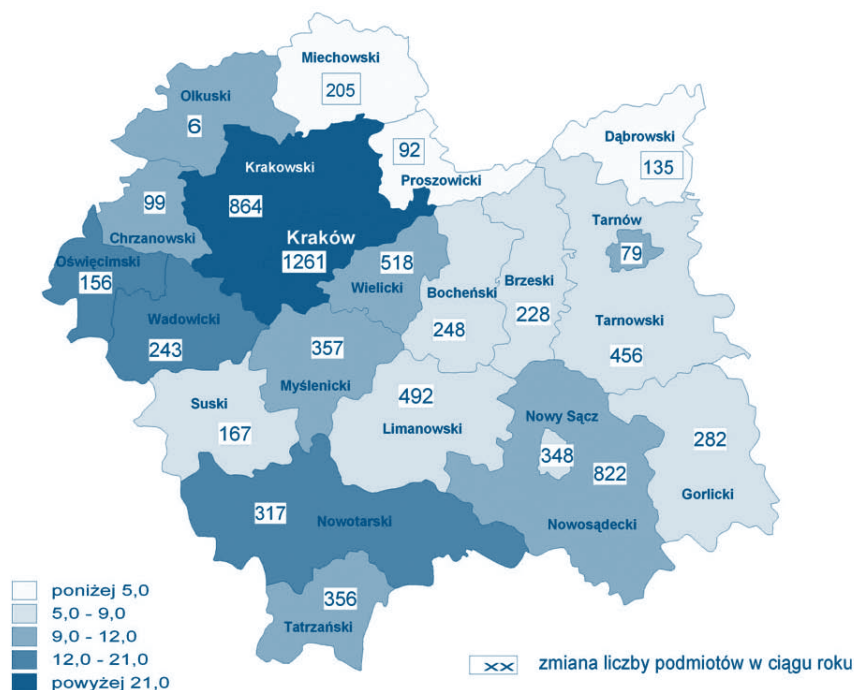
Największa liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych została odnotowana w sekcjach: handel i naprawy – 6,6 tys. (33,8% ogółu wyrejestrowanych), obsługa nieruchomości i firm – 2,6 tys. (13,7%) oraz budownictwo – 2,5 tys. (12,8%).

W podziale na powiaty największy spadek wyrejestrowanych przedsiębiorstw, w porównaniu z rokiem 2007 zanotowano w powiatach: dąbrowskim spadek o 22%, tarnowskim spadek o 18% oraz w brzeskim spadek o 16%. Największa ilość wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w porównaniu z rokiem 2007 odnotowano w powiecie myślenickim – spadek o 54%.

Mapa nr 18

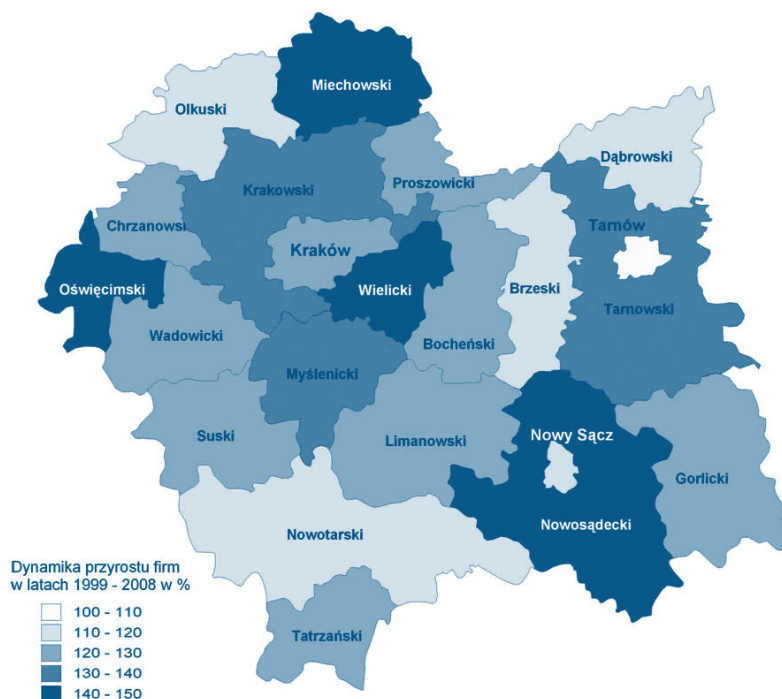
Podmioty gospodarki narodowej w 2008 roku w tysiącach (stan w dniu 31 XII)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Głównego Urzędu Statystycznego

Mapa nr 19

Aktywność gospodarcza wg powiatów – dynamika przyrostu firm w latach 1999-2008 (1999=100) w %

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Głównego Urzędu Statystycznego

Tabela nr 72
podmioty wg poziomu zatrudnienia zarejestrowane w systemie REGON

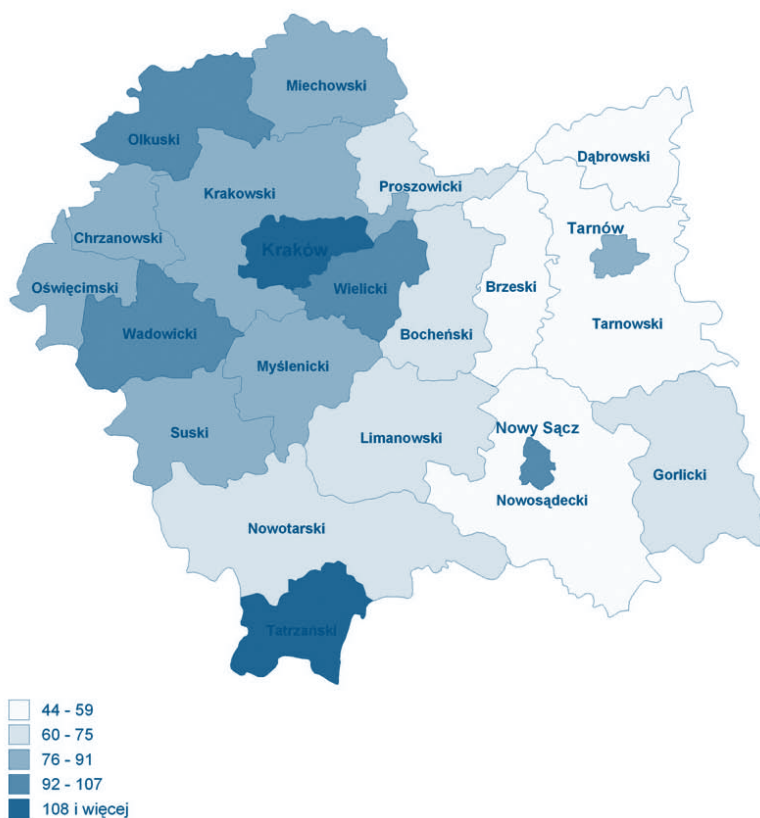
Wyszczególnienie	Ogółem	Przedziały zatrudnienia			
		do 9	10 - 49	50 - 249	250 i więcej
Małopolskie	301 573	285 235	13634	2 338	366
Bocheński	6964	6 555	351	52	6
Brzeski	5211	4 905	267	38	1
Chrzanowski	10882	10 315	463	95	9
Dąbrowski	2559	2 385	154	18	2
Gorlicki	6364	5 918	382	60	4
Krakowski	21385	20 346	899	123	17
Limanowski	7394	6 954	383	46	8
Miechowski	4026	3 864	138	23	1
Myślenicki	10021	9 559	389	67	6
Nowosądecki	11674	10 980	607	83	4
Nowotarski	12937	12 226	628	75	8
Olkuski	11658	11 110	456	78	14
Oświęcimski	12949	12 311	517	109	12
Proszowicki	2817	2 659	138	19	1
Suski	7245	6 900	296	43	6
Tarnowski	8946	8 351	538	50	7
Tatrzański	9041	8 683	317	39	2
Wadowicki	15210	14 462	625	106	17
Wielicki	10069	9 600	405	58	6
M. Kraków	105610	99 753	4 756	902	199
M. Tarnów	10158	9 499	495	142	22
M. Nowy Sącz	8456	7 900	430	112	14

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Mapa nr 20

Wskaźnik przedsiębiorczości w 2008 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Urzędu Statystycznego w Krakowie

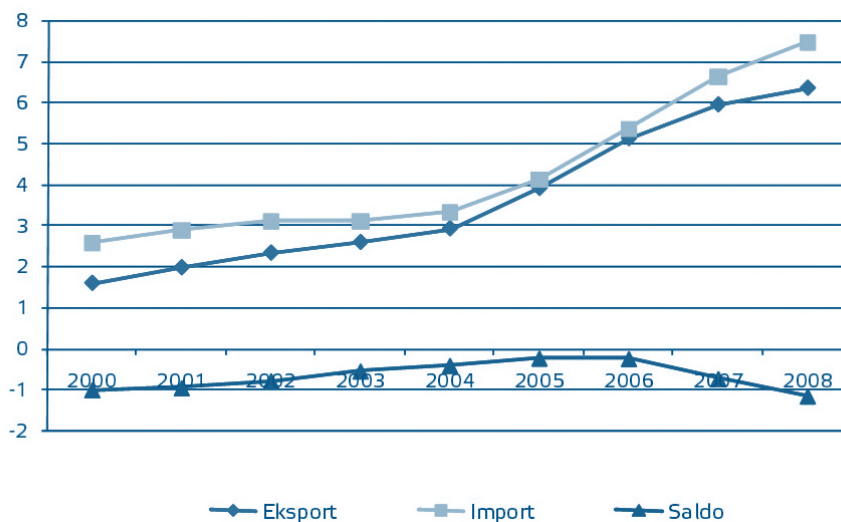
Jak już zostało wspomniane dynamika przyrostu ilości przedsiębiorstw w latach 1999-2008 wyniosła 24%. Przypatrując się wskaźnikowi przedsiębiorczości w Małopolsce, czyli liczbie podmiotów gospodarczych przypadającej na 1000 mieszkańców, to w roku 1999 wskaźnik ten wynosił 75, natomiast w roku 2008 osiągnął poziom 92 podmiotów gospodarki narodowej na 1000 ludności.

2. Handel zagraniczny

Wartość eksportu Województwa Małopolskiego w 2008 r. wyniosła 6,4 mld euro, natomiast wartość importu wyniosła 7,5 mld euro (wg wstępnych danych GUS). W porównaniu z rokiem 2007, wzrosła wartość zarówno importu jak i eksportu, przy czym wzrost wartości importu był szybszy, niż eksportu. Skutkiem tego było pogłębienie się ujemnego salda obrotów, które w roku 2008 wyniosło -1,13 mld euro.

Wykres nr 82

Wartość eksportu, importu oraz salda obrotów w latach 2000-2008 (mld euro)

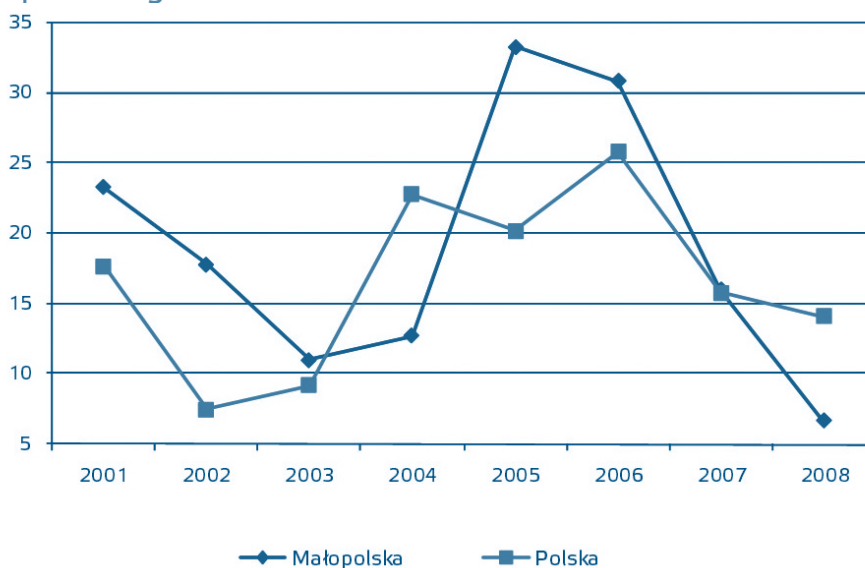

Źródło: GUS, za rok 2008 dane wstępne

Dynamika wzrostu eksportu Małopolski charakteryzuje się tendencją malejącą od roku 2006, przy czym w roku 2008 – względem roku poprzedniego – dynamika ta była najniższą (6,7 %). W tym samym czasie, eksport ogólnopolski wzrósł o 14,1 %. Dynamika eksportu Polski ogółem także „wyhamowywała”, jednak w wolniejszym tempie, niż miało to miejsce w Województwie Małopolskim.

Wykres nr 83

Dynamika wzrostu wartości eksportu (w euro), zmiany w % w stosunku do roku poprzedniego

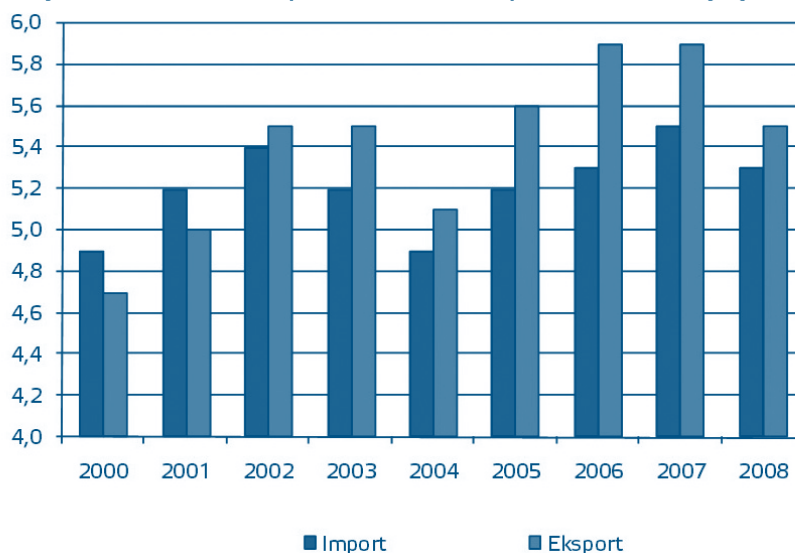

Źródło: GUS, za rok 2008 dane wstępne

W roku 2008 wyraźnemu zmniejszeniu uległy udziały województwa w eksporcie i imporcie Polski ogółem. Udział województwa w ogólnopolskim imporcie spadł z 5,5 % do 5,3 %, w eksporcie natomiast z 5,9 % do 5,5 %. Udział Małopolski w krajowym eksporcie spadł do poziomu notowanego w latach 2002 i 2003 oraz 2005.

Wykres nr 84

Udział województwa w imporcie oraz eksporcie Polski (%)

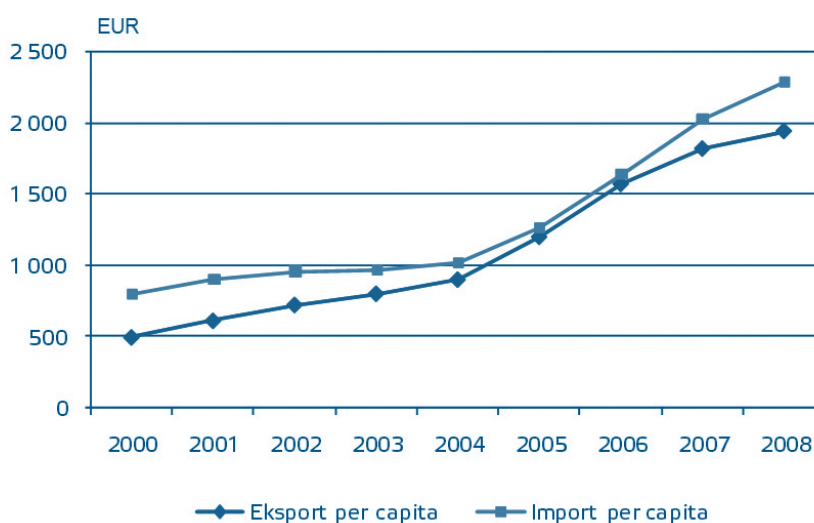

Źródło: GUS, za rok 2008 dane wstępne

Wartość eksportu *per capita* kształtowała się na poziomie 1 946 euro. W porównaniu z rokiem 2007 nieznacznie wzrosła. Wartość importu w przeliczeniu na jednego mieszkańca wyniosła 2 290 euro.

Wykres nr 85

Wartość importu oraz eksportu w przeliczeniu na jednego mieszkańca

Źródło: GUS, dane wstępne za rok 2008

3. Potencjał innowacyjny

Województwo Małopolskie to region posiadający znaczny potencjał do rozwoju innowacji. Decyduje o tym przede wszystkim dobra kadra naukowa, liczne jednostki naukowo-badawcze, szkoły wyższe. Potencjał ten skoncentrowany jest w największym mieście regionu – Krakowie. Wydaje się jednak, że możliwości rozwoju konkurencyjności regionu poprzez innowacyjne rozwiązania nie są wykorzystywane w zadowalającym stopniu w praktyce – wspomniany potencjał nie przekłada się na poziom innowacyjności małopolskich przedsiębiorstw.

Środki przeznaczone na działalność B+R w Małopolsce wskazują tendencję wzrostową i plasują region na drugiej pozycji w kraju, po województwie mazowieckim. Nakłady na działalność badawczo - rozwojową wyniosły w Małopolsce w 2007 roku 799,8 mln zł, co stanowi ok. 12% całości nakładów na działalność B+R w kraju. W relacji do PKB stanowi 0,92%, a na jednego mieszkańca regionu 244 zł w 2007 roku. Większość wspomnianych środków ok. 70% to środki budżetowe. Wartość brutto aparatury naukowo - badawczej zaliczonej do środków trwałych wg stanu w dniu 31.12.2007 to 749 703,4 zł, przy czym stopień jej zużycia wynosił 76,5%. W 2007 roku Małopolska pozyskała z zagranicy na działalność badawczo - rozwojową 44 993,9 tys zł, w tym 39 168,5 tys. zł stanowiły środki z Unii Europejskiej. W Małopolsce w 2007 roku funkcjonowały 102 jednostki B+R.

Zatrudnienie w działalności badawczej i rozwojowej wynosiło 13 803 osób (w tym 1 374 osób z tytułem naukowym profesora). Zatrudnienie to wzrosło o 2,91% w stosunku do roku poprzedniego. W 2007 r. w Małopolsce było 11 952 pracowników naukowo - badawczych. W większości wspomnianych wskaźników Małopolska znajduje się na drugim miejscu, po województwie mazowieckim. Wskaźniki te przekładają się na zastosowania w praktyce innowacyjnych rozwiązań przez firmy z regionu. Tylko 37,5% ogółu małopolskich przedsiębiorstw przemysłowych wprowadziło w latach 2005-2007, innowacje. 5,9% przedsiębiorstw przemysłowych z Małopolski poniosło w 2007 roku nakłady na działalność innowacyjną i była to kwota 1 188,1 mln zł.

Przytoczone powyżej dane wskazują, że pod względem innowacyjności przedsiębiorstw, Małopolska plasuje się, w zależności od wskaźnika, na 4-7 pozycji w kraju.

IV. Rolnictwo

oprac. Agata Sadowska, Iwona Jendrusz, Aneta Helak – Świechowska, Andrzej Masny, Stanisław Flaga, Jakub Kosek

Województwo Małopolskie jest w trakcie przemian strukturalnych na wsi i w rolnictwie. W tym regionie, podobnie jak w skali całego kraju, rozwiązanie problemów wsi i rolnictwa jest elementem przebudowy całej gospodarki. Jej obecna struktura, w szczególności zaś anachronicznie wysoki udział zatrudnienia w rolnictwie i niski stopień urbanizacji - leżą u podstaw przeludnienia agrarnego wsi i słabego zintegrowania rolnictwa z gospodarką narodową. Dokonanie znaczącego postępu to kwestia ogromnych środków, a także długiego czasu, jakiego wymagałaby całościowa przebudowa gospodarki regionu. Proces racjonalizacji gospodarki rolnej powinien stymulować odpływ zbędnych z rolnictwa zasobów pracy drogą trwałej migracji. Tymczasem wieś małopolska ma znaczne zasoby mieszkaniowe. Racjonalne wydaje się więc tworzenie pozarolniczych stanowisk pracy możliwie blisko miejsca zamieszkania potencjalnych pracobiorców. Z powyższego wynika potrzeba wsparcia małych ośrodków miejskich, gęsto rozsianych na obszarze regionu, co pozwoliłoby przełamać ich stagnację gospodarczą. Uprzemysłowienie lokalnych ośrodków dających pracę okolicznej ludności, jak również rozwój drobnej wytwórczości wiejskiej wzmocniłoby siłę nabywczą ludności wiejskiej, umożliwiając rozwój sfery usług.

Liczne badania socjologiczne wskazują na słabość tendencji migracyjnych wśród mieszkańców wsi małopolskiej oraz na zdecydowanie preferowany wzorzec życia łączący pracę poza rolnictwem z mieszkaniem we własnym domu na wsi. Ta preferencja wyjaśnia ogromny i zgodny wysiłek lokalnych społeczności, skierowany na doskonalenie infrastruktury komunalnej, a tym samym na poprawę warunków życia na wsi. Równie mocno artykułowaną potrzebą jest możliwość pracy poza rolnictwem. Jednocześnie powszechne jest przekonanie o znacznym potencjale, jaki kryje w sobie rolnictwo zrównoważone, zwłaszcza rolnictwo ekologiczne.

1. Uwarunkowania rozwoju

Warunki naturalne

Rozwój obszarów wiejskich i rolnictwa w Małopolsce determinują przede wszystkim bardzo zróżnicowane warunki przyrodnicze. Obszar województwa cechuje największa w kraju pionowa rozpiętość terenu - od płaskich terenów Kotliny Sandomierskiej (ok. 200 m n.p.m) po wysokie szczyty Tatr (pow. 2 300 m n.p.m). W Małopolsce występuje 7 pięter klimatycznych oraz najwyższe w skali Polski sumy opadów rocznych (800-1 000 mm a w Tatrach do 1 700 mm). Warunki te wpływają na zróżnicowanie zasobności gleb województwa. W południowej części przeważają gleby płytkie, silnie szkieletowe, narażone na procesy erozyjne, o niskiej przydatności rolniczej. W znacznej części województwa (północna i centralna część) występują jednak kompleksy bardzo dobrych gleb, tj. czarnoziemów i gleb brunatnych oraz urodzajne mady. W pokrywie glebowej użytków rolnych, gleby poszczególnych klas bonitacyjnych zajmują kolejno: klasa IV (37,3%); klasa III (26,5%); klasa V (20,7%); klasa VI (9,0%); klasa II (5,2%); klasa I (1,3%).

Średni wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej wynosi w Małopolsce 68 pkt (kraj: 66,6 pkt), przy czym wykazuje on znaczne zróżnicowanie przestrzenne, kształtując się w granicach od 29,7 pkt dla Zakopanego do 102,8 pkt dla Proszowic.

Strefy przyrodniczo-ekonomiczne na obszarze województwa

Na obszarze Małopolski wyraźnie rysują się trzy strefy ułożone równoleżnikowo:

- Północna, nieco rzadziej zaludniona, o mniej rozdrobnionej strukturze agrarnej i relatywnie większym znaczeniu dochodów rolniczych,
- Środkowa, gęsto zaludniona, silnie zurbanizowana, o znacznej przewadze ludności dwuzawodowej i dużym rozdrobnieniu ziemi użytkowanej rolniczo,

- Południowa (podgórska i górską) o znacznych walorach krajobrazowych, lecz trudnych warunkach do produkcji rolniczej, cechująca się również rozdrobnieniem gospodarstw i dużym znaczeniem dochodów uzyskiwanych poza rolnictwem.

Struktura potencjału produkcyjnego

Struktura potencjału produkcyjnego rolnictwa Małopolski odznacza się ogromną przewagą czynnika pracy nad dwoma pozostałymi, tj. ziemią i kapitałem. Wyposażenie jednostki pracy w ziemię i kapitał razem wzięte, jest tutaj kilkakrotnie niższe, aniżeli w Europie Zachodniej. Warto podkreślić, że ukierunkowanie rynkowe objawiające się uczestnictwem w obrocie i sprzedaży produktów posiada jedynie około 30% gospodarstw rolnych.

Czynnikiem, który w szczególnie wysokim stopniu określa kierunki przeobrażeń obszarów wiejskich i rolnictwa w Małopolsce są zasoby ludzkie. Warunkiem poprawy efektywności ekonomicznej rolnictwa jest przesunięcie znacznych zasobów pracy do pozarolniczych działów gospodarki. Taki kierunek działań powinien przyczynić się do zmiany struktury agrarnej (zwiększenie obszaru gospodarstw) i zmniejszenia jednostkowych kosztów produkcji rolnej na drodze zwiększenia skali produkcji.

Przeciętne gospodarstwo rolne składa się z kilku lub kilkunastu, a na południu województwa nawet kilkudziesięciu oddalonych od siebie działek. Drobne gospodarstwa determinują małą skalę produkcji, ta zaś podnosi koszty jednostkowe. Rozproszenie produkcji i niejednorodność asortymentu utrudnia sprzedaż po zadawalającej cenie.

Struktura agrarna w województwie jest gorsza niż przeciętnie w kraju i ma charakter stagnacyjny, przy czym w środkowej, najbardziej zurbanizowanej strefie można mówić raczej o tendencji do dalszego rozdrabniania gospodarstw, w części południowej - o utrzymywaniu się obecnej struktury oraz w części północnej - o nieznacznej tendencji do koncentracji ziemi.

Charakterystyka gospodarstw rolnych

Całkowita liczba gospodarstw rolnych województwa małopolskiego w 2007 roku wynosiła 321479, co oznacza, że było ich mniej o 32,9 tys. (o 9,3%) niż w badaniu z 2005 roku.

Z ogólnej liczby gospodarstw rolnych 321304, tj. 99,9% stanowiły gospodarstwa indywidualne (łącznie z właścicielami zwierząt gospodarskich). Gospodarstw państwowych, spółdzielczych oraz spółek z udziałem mienia sektora publicznego i prywatnego, a także stanowiących własność jednostek organizacyjnych nie posiadających osobowości prawnej było zaledwie 175. Jest to tendencja zgodna z ogólnopolską – udział gospodarstw indywidualnych w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych w kraju wynosił 99,8%.

Gospodarstwa rolne w województwie małopolskim zajmowały ogółem 899,9 tys. ha (w tym 715,5 tys. ha użytków rolnych), tj. o 7,2 tys. ha więcej niż w roku 2005. Użytki rolne (UR) stanowiły 79,5% ogólnej powierzchni gospodarstw rolnych w województwie małopolskim (w Polsce 86,7%). W roku 2005 udział ten dla Małopolski był niemal taki sam i wynosił 79,4%. Ugory i powierzchnia przeznaczona pod uprawę nawozów zielonych w 2007 roku stanowiły 4,4% gruntów ornych województwa, natomiast średnio w Polsce udział ten wynosił 3,8%.

Blisko 94% użytków rolnych stanowiła ziemia utrzymywana w dobrej kulturze rolnej, natomiast 6,3% - użytki rolne wyłączone z produkcji rolnej, uprzednio użytkowane jako tereny rolnicze, ale obecnie ze względów ekonomicznych, społecznych lub innych nie wykorzystywane już rolniczo. W kraju w dobrej kulturze rolnej utrzymywano średnio 95,7% użytków rolnych.

Średnia wielkość gospodarstwa rolnego wynosiła w 2007 roku 2,80 ha, w tym powierzchnia użytków rolnych 2,23 ha. Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego w kraju wynosiła w omawianym okresie 7,24 ha, w tym 6,27 ha użytków rolnych. W roku 2005 średnia powierzchnia jednego gospodarstwa rolnego w naszym województwie wynosiła 2,52 ha, w tym zaledwie 2,00 ha to użytki rolne.

Działalność rolniczą prowadziło w województwie małopolskim 281825 gospodarstw rolnych, czyli 87,7% wszystkich gospodarstw, przy średniej dla kraju 92,7%. Ogólna powierzchnia użytków rolnych należących do gospodarstw prowadzących działalność rolniczą wynosiła

684,5 tys. ha. Ponad 14 tys. ha użytków rolnych w tych gospodarstwach, czyli 2,1% pozostało poza produkcją rolną.

Spośród gospodarstw prowadzących działalność rolniczą badanie przeprowadzone w 2007 roku wyłoniło 265,1 tys. (94,1%) gospodarstw prowadzących wyłącznie działalność rolniczą i 16,7 tys. (5,9%) gospodarstw prowadzących, poza działalnością rolniczą, także inny rodzaj działalności związanej z gospodarstwem rolnym, z której osiągały dochody. Podstawowym rodzajem dodatkowej działalności była działalność usługowa z wykorzystaniem własnego sprzętu rolniczego – dotyczyła ona 30,8% gospodarstw prowadzących równocześnie działalność rolniczą i inny rodzaj działalności. Blisko 14% zajmowało się przetwarzaniem drewna, a 12,7% osiągało dochody z agroturystyki. Najwięcej gospodarstw prowadzących równocześnie działalność rolniczą i inny rodzaj działalności było wśród najmniejszych gospodarstw w województwie. Ponad 36% takich gospodarstw dysponowało powierzchnią użytków rolnych poniżej 1 ha.

Tradycyjnie i historycznie małopolskie rolnictwo charakteryzuje się największą liczbą najmniejszych gospodarstw rolnych, o powierzchni użytków rolnych poniżej 1 ha. Także w roku 2007 wśród gospodarstw prowadzących działalność rolniczą gospodarstwa najmniejsze stanowiły 34,6% (w Polsce 27,0%). Gospodarstwa o powierzchni UR 1-2 ha stanowiły 24,7% (w Polsce 16,2%), gospodarstwa z grupy obszarowej 2-3 ha oraz 3-5 ha UR stanowiły odpowiednio 15,3% i 15,8% (w Polsce 10,9% i 13,8%). Gospodarstwa o powierzchni 5-10 ha UR obejmowały 7,5% gospodarstw (w Polsce 16,6%), gospodarstwa liczące 10-15 ha UR stanowiły tylko 1,3% (w Polsce 6,9%), a gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych 15-20 ha i gospodarstwa największe, o powierzchni powyżej 20 ha użytków rolnych, obejmowały odpowiednio 0,3% i 0,4% ogólnej liczby gospodarstw prowadzących działalność rolniczą, podczas gdy średnio w kraju udział ten wynosił 3,2% i 5,3%.

W badaniu z 2007 roku jedynie 32,1% kierujących gospodarstwami rolnymi posiadało wykształcenie rolnicze lub kurs rolniczy (w Polsce 41%). Średnim, policealnym lub wyższym wykształceniem rolniczym legitymowało się w województwie małopolskim zaledwie 6,2% kierujących gospodarstwem rolnym (w Polsce 9,5%).

Grupy producentów rolnych

Od 1 stycznia 2006 r. wpis grup producentów rolnych do rejestru odbywa się w trybie decyzji administracyjnej wydawanej przez Marszałka Województwa Małopolskiego. W 2008 roku w rejestrze, prowadzonym przez Marszałka Województwa zarejestrowanych było 12 grup producentów rolnych, oraz 6 wstępnie uznanych grup owoców i warzyw.

2. Produkcja roślinna

Całkowita powierzchnia zasiewów w województwie małopolskim w 2008 r. wynosiła 421,9 tys. ha, tj. o 5,1% więcej niż przed rokiem. Powierzchnia odłogów i ugorów w gospodarstwach rolnych wynosiła 29,6 tys. ha, co stanowiło 6,6% gruntów ornych. Areał trwałych użytków zielonych (łąk i pastwisk) zmniejszył się w stosunku do roku poprzedniego o 4,2% i wynosił 226,0 tys. ha.

Zboża ogółem zajmowały powierzchnię 274,6 tys. ha, tj. większą niż rok wcześniej o 14,0 tys. ha (o 5,4%). Udział zbóż w strukturze zasiewów wynosił 65,1% i kształtował się na poziomie roku ubiegłego. Łączna powierzchnia zbóż podstawowych z mieszankami zwiększyła się w porównaniu z rokiem poprzednim o 11,4 tys. ha i wynosiła 259,9 tys. ha.

Zboża intensywne (pszenicę, jęczmień, pszenżyto) uprawiano na powierzchni 182,1 tys. ha, a ich udział w grupie zbóż podstawowych z mieszankami wynosił 70,1% i był większy o 1,7 pkt proc. w stosunku do roku poprzedniego. Tym samym o 1,7 pkt proc. zmniejszył się udział zbóż ekstensywnych (żyta, owsa i mieszanek zbożowych), który wynosił 29,9%.

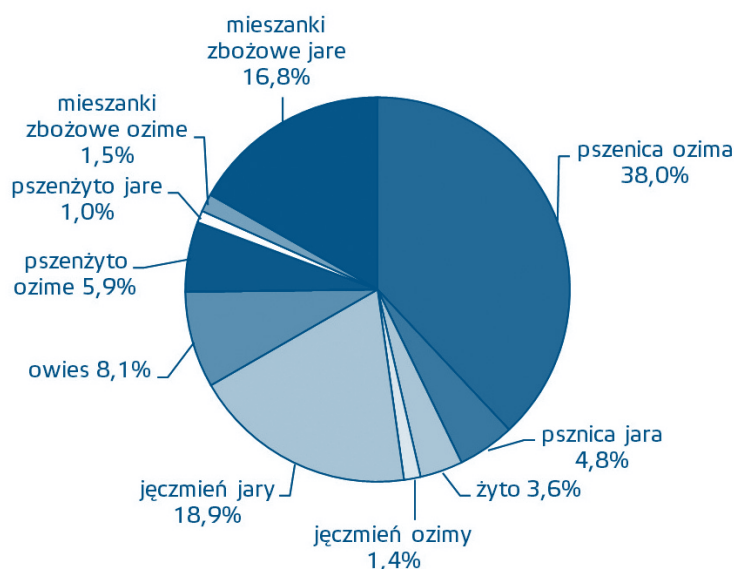
Zbiory głównych upraw rolnych i ogrodniczych w 2008 r. przedstawiały się następująco:

- zboża ogółem - 933,2 tys. ton, tj. więcej o 9,4% od zbiorów ubiegłorocznych, w tym zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi 838,8 tys. ton, tj. więcej o 8,0% od uzyska-

- nych w 2007 r.,
- rzepak i rzepik - 13,1 tys. ton, tj. o 4,5% więcej niż w 2007 r.,
- ziemniaki - 803,2 tys. ton, tj. mniej o 9,6% od zbiorów roku poprzedniego,
- buraki cukrowe - 65,0 tys. ton, tj. o 13,3% mniej od zbiorów ubiegłorocznych,
- warzywa gruntowe - 480,6 tys. ton, tj. mniej o 12,0% od uzyskanych w 2007 r.,
- owoce z drzew - 157,3 tys. ton, tj. o 72,2% więcej od słabych zbiorów roku poprzedniego,
- owoce jagodowe - 29,0 tys. ton, czyli więcej o 10,5% niż w 2007 r.

Wykres nr 86

Struktura zasiewów zbóż podstawowych z mieszankami

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

Średnie plony zbóż ogółem wynosiły 34,0 dt z 1 ha, tj. więcej o 1,3 dt/ha (o 4,0%) niż przed rokiem oraz o 3,0 dt z 1 ha (o 9,7%) więcej od średnich plonów zbóż z lat 2003-2007. Plony zbóż podstawowych z mieszankami wyniosły 32,3 dt z 1 ha (o 3,2%) więcej niż rok wcześniej. Zboża ozime (łącznie z mieszankami) plonowały na poziomie 34,0 dt z 1 ha, tj. 4,9% wyżej niż w roku ubiegłym, a zboża jare osiągnęły plony 30,6 dt, tj. o 1,7% więcej niż rok wcześniej.

Przy większej powierzchni uprawy oraz wyższych plonach zbiory zbóż oszacowane na 933,2 tys. ton były większe od ubiegłorocznych o 9,4%, natomiast zbóż podstawowych z mieszankami zbożowymi zebrano 838,8 tys. ton, czyli o 8,0% więcej niż w 2007 r.

Powierzchnia uprawy rzepaku ozimego i jarego łącznie wyniosła 4,5 tys. ha i była większa od ubiegłorocznej o 0,4 tys. ha (o 8,6%). Udział rzepaku jarego w powierzchni rzepaku ogółem był niewielki i wynosił 3,6%. Średnie plony rzepaku oszacowane na 29,3 dt z 1 ha są niższe od ubiegłorocznych o 3,9%. Zbiory rzepaku i rzepiku oszacowane na 13,1 tys. ton, pomimo słabszego plonowania były wyższe od zbiorów roku poprzedniego na skutek zwiększonej powierzchni.

Powierzchnia uprawy ziemniaków (łącznie z uprawą w ogrodach przydomowych) wyniosła 46,4 tys. ha, co oznacza spadek w stosunku do roku poprzedniego o 3,6 tys. ha (o 7,3%). Plony ziemniaków oszacowane na 173 dt z 1 ha były nieco niższe od ubiegłorocznych - o 4,0 dt/ha, tj. o 2,3%.

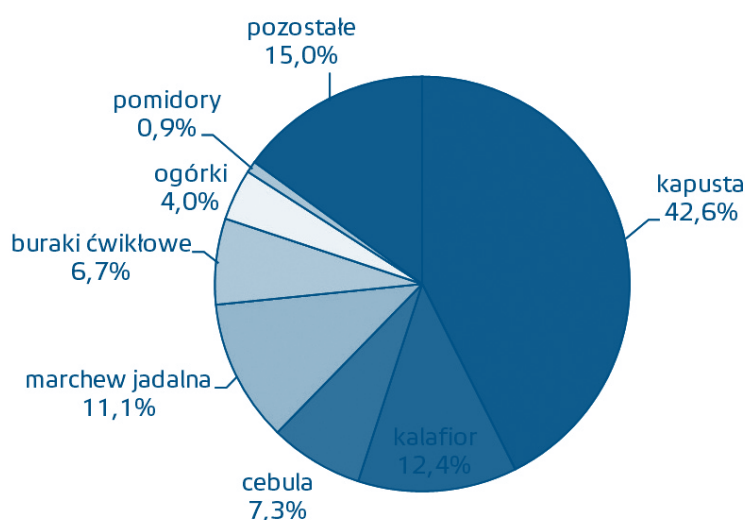
Przy ograniczonej powierzchni uprawy i nieco słabszym plonowaniu zbiory ziemniaków oszacowane na 803,2 tys. ton były niższe od zbiorów roku poprzedniego o 85,6 tys. ton, tj. o 9,6 %.

Według szacunku wynikowego powierzchnia uprawy buraków cukrowych wyniosła 1,1 tys. ha i była o 0,1 tys. ha (o 11,3%) mniejsza niż w 2007 r. Zbiory buraków cukrowych wynoszące 65,0 tys. ton były mniejsze od uzyskanych w 2007 r. o 13,3%. Spadek produkcji wystąpił na skutek zmniejszenia powierzchni uprawy i nieco niższego plonowania.

Powierzchnia uprawy **warzyw gruntowych** z uwzględnieniem uprawy w ogrodach przydomowych wyniosła 17,4 tys. ton i była mniejsza niż przed rokiem o 14,0%. Zbiory warzyw gruntowych oszacowano na 480,6 tys. ton, tj. o 12,0% mniej niż przed rokiem. Spadek produkcji był wynikiem zmniejszenia powierzchni uprawy.

Wykres nr 87

Powierzchnia uprawy, plony i zbiory warzyw

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

Łączne zbiory **owoców z drzew** oszacowane na 157,3 tys. ton były wyższe od bardzo słabych zbiorów roku poprzedniego o 72,2%. Zbiory wszystkich gatunków drzew owocowych były wyższe niż w 2007 r., a największy wzrost odnotowano w przypadku drzew pozostałych (brzoskwinie, morele, orzechy włoskie) oraz jabłoni. Osiągnięcie dobrych zbiorów było wynikiem braku uszkodzeń przymrozkowych wiosną, dobrego kwitnienia i zawiązywania owoców.

Zbiory owoców z **krzewów owocowych i plantacji jagodowych** oceniono na 29,0 tys. ton, tj. o 10,5 % wyżej niż rok wcześniej. Brak wiosennych przymrozków przyczynił się do obfitego kwitnienia i wiązania owoców porzeczki, agrestu i pozostałych jagodowych, które pomimo okresowego niedoboru wody, czego wynikiem był stosunkowo duży procent owoców drobnych, plonowały znacznie lepiej niż w roku ubiegłym. Plonowanie truskawek oszacowano na nieco niższym poziomie niż w roku ubiegłym, co wynikało ze skrócenia okresu zbioru i zdrobnienia owoców spowodowanego brakiem opadów i wysokimi temperaturami w czerwcu.

3. Produkcja zwierzęca

Pogłowie **bydła** w województwie małopolskim w roku 2008 wynosiło 215,0 tysięcy sztuk i zmniejszyło się w stosunku do liczebności bydła z 2007 roku o 29,1 tysięcy sztuk, co stanowiło 12 % spadek. Obsada bydła w całym kraju wynosiła 34,4 sztuki na sto hektarów użytków rolnych i pozostała bez zmian w stosunku do roku poprzedniego. W województwie małopolskim zanotowano natomiast spadek obsady bydła na sto hektarów użytków rolnych w porównaniu z rokiem 2007 z poziomu 34,1 do 29,8 sztuk. Analogicznie obsada krów na terenie województwa małopolskiego obniżyła się ze stanu 20,3 sztuk do 17,8 sztuk/100 ha użytków rolnych (w kraju zanotowano spadek z 17,2 sztuk do 16,9 sztuk).

W województwie małopolskim przeważająca część hodowli **owiec** (99,5 %) należy do sektora prywatnego, gdyż ten kierunek produkcji jest ściśle związany z tradycjami i kulturą pasterską regionu. Jednak i tu w stosunku do roku 2007 nastąpił spadek pogłowia owiec do liczby 86 500 sztuk, to jest o 6 700 sztuk (7,2 %) podyktowany pogarszającą się sytuacją ekonomiczną gospodarstw rolnych. Zanotowano natomiast 7 % wzrost populacji maciorek (o 5 000 sztuk) do poziomu wynoszącego w 2008 roku 72 000 sztuk. Jest to sytuacja odwrotna w stosunku do obrazu w całym kraju, gdzie nastąpił spadek zarówno całej populacji owiec z liczby 269 600 sztuk (o 14 %), jak i liczby maciorek hodowlanych do poziomu 188 000 sztuk (o 10,8 %). Znaczne różnice wielkości można zaobserwować również w przypadku obsady owiec na sto hektarów użytków rolnych w Małopolsce, która wynosiła w roku 2008 - 11,9 szt. (w kraju 1,7 szt.), a w roku 2007 - 13,0 szt. (w kraju 2,0 szt./100 ha UR).

Stan i struktura pogłowia **trzody chlewnej** uległy znaczącym przemianom. W skutek niekorzystnej sytuacji ekonomicznej i coraz niższych cen skupu żywca zanotowano znaczne ograniczenie produkcji. Liczebność pogłowia trzody chlewnej w całym kraju spadła o 20 % w stosunku poziomu z wcześniejszego roku i w 2008 roku wynosiła 14 242,3 tys. szt. W województwie małopolskim wynosiła 370,1 tysięcy sztuk, po spadku liczebności o 59,2 tys. szt. (spadek 13,8 %).

W województwie małopolskim obsada trzody chlewnej na sto hektarów użytków rolnych ogółem wynosiła w 2008 roku 51,3 szt (w 2007 roku 60,0 szt./100 ha UR). Podobnie kształtowała się sytuacja w wielkościach obsady loch hodowlanych - 5,9 sztuki w 2008 roku, i 6,4 sztuki w 2007 roku.

4. Promocja małopolskiej wsi i produkcji rolniczej

W 2008 roku Samorząd Województwa Małopolskiego uczestniczył w szeregu przedsięwzięciach promujących rolnictwo i produkty tradycyjne regionu. Do najważniejszych z nich należą:

- Międzynarodowe Targi Hodowli Zwierząt i Rozwoju Obszarów Wiejskich FARMA 2008
Osiągnięcia województwa małopolskiego przedstawiono w „Pawilonie Regionów” w dwóch blokach tematycznych prezentujących „Dziedzictwo Kulinarne” oraz „Dziedzictwo Kulturowe” Małopolski.
- Eliminacje Wojewódzkie przedsięwzięcia pn. Inicjatywa Pozytywistyczna „Polski Producent Żywności”
Województwo Małopolskie uczestniczyło w XII edycji Inicjatywy Pozytywistycznej „Polski Producent Żywności” organizowanym przez Stowarzyszenie im. Eugeniusza Kwiatkowskiego w Poznaniu. Spośród 8 podmiotów nominowanych przez Kapitułę Województwa Małopolskiego ds. Inicjatywy Pozytywistycznej „Polski Producent Żywności 2007” laureatami tytułu „Polski Producent Żywności 2008” zostały cztery firmy.
- Małopolski Festiwal Smaku

W roku 2008 odbyła się IV edycja Małopolskiego Festiwalu Smaku, który jest cyklicznym przedsięwzięciem i największym wydarzeniem kulinarnym w Polsce. Impreza ta stanowi zasadniczy element promocji małopolskich wyrobów i potraw regionalnych mającym na celu uhonorowanie najlepszych producentów żywności z regionu.

W 2008 roku podczas całej edycji Festiwalu (finał i 6 półfinałów), na produkty pochodzące z Małopolski zagłosowało łącznie około 26 tysięcy osób.

- Cykl imprez o charakterze rolniczym

Udział Województwa Małopolskiego zaznaczył się podczas organizacji m.in. takich imprez, jak: XVII Międzynarodowa Wystawa Rolnicza „Agropromocja”, Dożynki Województwa Małopolskiego, Tarnowska Parada Konna, Święto Czosnku w gminie Radziemice, XV Regionalna Wystawa Zwierząt Hodowlanych w Klikowej, 53 Wystawa Gołębi Rasowych w Krakowie.

Produkty tradycyjne i regionalne

W roku 2008 na Listę Produktów Tradycyjnych wpisanych zostało 9 produktów: bajgiel z Kazimierza, chleb jurajski, chleb żarnowy z Łomnej, ciasteczka wyśmienite, jagnięcina podhalańska, lody nowotarskie, ser gazdowski - gołka (pucok, kara), małopolski miód spadziowy, sądecki miód spadziowy.

Dotychczas na Listę Produktów Tradycyjnych wpisane zostały 33 wyroby. Poza ww. są to: balsam kapucyński, barszcz czerwony krakowski, bryndza podhalańska, bundz / bunc, charsznicka kapusta kwaszona, chleb jurajski, chleb prądnicki, chleb żarnowy z Łomnej, jabłka łąckie, jabłko z Raciechowic, jodłownik kołacz z serem, karp zatorski, kiełbasa lisiecka, łukowicka śliwka suszona, nasiona fasoli Piękny Jaś z Doliny Dunajca, obwarzanek krakowski, oscypek (oszczypek), precelek krakowski, redy kołka, ser gazdowski - gołka (pucok, kara), sól wielicka, suska sechlońska, śliwowica łącka, śliwowica wyborna, tuszka gęsi zatorskiej, żentycza, żurek po krakowsku.

W 2008 roku zarejestrowano Oscypka jako produkt regionalny. Zarejestrowany produkt będzie oznaczony symbolem Chronionej Nazwy Pochodzenia. Opakowania zawierające oryginalny produkt przeznaczonych do sprzedaży oprócz nazwy „OSCYPEK” będzie posiadał umieszczone logo lub logo i napis „Chroniona Nazwa Pochodzenia”. Dopuszcza się wykorzystanie na opakowaniu skrótu „Ch.N.P”.

5. Rolnictwo ekologiczne

Małopolska posiada korzystne warunki do prowadzenia produkcji ekologicznej. Za rozwojem tego typu rolnictwa przemawiają warunki przyrodnicze (około 60% powierzchni województwa podlega ochronie prawnej z uwagi na walory przyrody i krajobrazu), struktura rolnictwa (duże rozdrobnienie gospodarstw) oraz względy społeczne. Wyniki badań przeprowadzonych przez Okręgową Stację Chemiczno-Rolniczą w Krakowie wskazują, że zawartość substancji szkodliwych (m.in. metali ciężkich) w Małopolskich glebach mieści się w dopuszczalnych granicach, co umożliwia produkcję żywności o wysokiej wartości biologicznej.

Czynnikiem stymulującym rozwój rolnictwa ekologicznego jest duży popyt na „żywność naturalną” zarówno na rynkach zewnętrznych, jak i lokalnych. Powyższe względy sprawiają, że wśród małopolskich rolników z roku na rok wzrasta zainteresowanie rolnictwem tradycyjnym (zrównoważonym) i sukcesywnie zwiększa się ilość gospodarstw rolniczych produkujących żywność zgodnie z zasadami rolnictwa ekologicznego.

Podstawą uznania każdego gospodarstwa za ekologiczne jest poddanie go kontroli przez uprawnione podmioty. Wprowadzony ustawą o rolnictwie ekologicznym system kontroli i certyfikacji, jaki zastosowano w kraju, jest systemem mieszanym tj. państwowo-prywatnym. Stanowią go:

- Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, jako organ upoważniający prywatne jednostki certyfikujące do prowadzenia kontroli i wydawania certyfikatów, a poszczególne upoważnienia wydają:

Minister właściwy do spraw rolnictwa - w zakresie produkcji rolnej oraz pozyskiwania dziko rosnących roślin lub ich części,

Minister właściwy do spraw rynków rolnych – w zakresie przetwórstwa produktów rolnictwa ekologicznego;

- Główny Inspektorat Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, który pełni rolę urzędu nadzoru nad jednostkami certyfikującymi rolnictwo prowadzone metodami ekologicznymi;

- Jednostki certyfikujące rolnictwo ekologiczne.

W 2008 r. upoważnienie Polskiego Centrum Akredytacji w Warszawie do kontrolowania gospodarstw ekologicznych na terenie całego kraju uzyskało dziewięć jednostek, przy czym pięć z nich przystąpiło do kontrolowania gospodarstw w Małopolsce: Agro Bio Test Sp. z o.o., Bioekspert sp. c., COBICO Sp. z o.o., Ekogwarancja PTRE Sp. z o.o., PCBC S.A.

Uprawnione jednostki na podstawie przeprowadzonych kontroli nadawały atesty (certyfikaty zgodności) i wydawały zaświadczenia potwierdzające, że gospodarstwo jest w trakcie przedstawiania na produkcję rolną prowadzoną metodami ekologicznymi lub, że produkcja taka odbywa się zgodnie z kryteriami rolnictwa ekologicznego. Na podstawie wydanych zaświadczeń rolnicy prowadzący gospodarstwa ekologiczne mogli ubiegać się o uzyskanie dotacji przysługującej do upraw ekologicznych lub na dofinansowanie kosztów przeprowadzenia kontroli.

W systemie obsługi gospodarstw ekologicznych oprócz firm kontrolnych upoważnionych do nadawania atestu działa również instytucja nadzorująca proces certyfikacji gospodarstw i prowadząca rejestr producentów (Wojewódzki Inspektorat Handlu Artykułami Rolno-Spożywczymi w Krakowie) oraz jednostka spełniająca rolę płatnika dotacji (Wojewódzki Oddział Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Krakowie).

Liczba, powierzchnia i rozmieszczenie gospodarstw ekologicznych

W 2008 r. w województwie małopolskim, w różnym stadium rejestracji, było 2308 gospodarstw ekologicznych. W odniesieniu do roku poprzedniego (1623 gospodarstw) wskaźnik przyrostu liczby gospodarstw ekologicznych wyniósł 30%.

W Małopolsce występuje wyraźna koncentracja gospodarstw ekologicznych w południowo-wschodniej części województwa. Najwięcej gospodarstw ekologicznych znajduje się na terenie powiatu limanowskiego (663), nowosądeckiego (468), gorlickiego (358), bocheńskiego (126) i nowotarskiego (124). Najmniej gospodarstw ekologicznych zarejestrowano na terenie powiatu wadowickiego (17), suskiego (16), wielickiego (16), oświęcimskiego (12), proszowickiego (12) i chrzanowskiego (9).

Łączna powierzchnia gospodarstw ekologicznych w województwie małopolskim wyniosła 33 996 ha. W odniesieniu do roku poprzedniego (27 333 ha) powierzchnia gospodarstw ekologicznych wzrosła o 6 663 ha, tj. 19,6%.

Powierzchnia gruntów zajmowanych przez gospodarstwa ekologiczne stanowiła 3,7% ogólnej powierzchni gospodarstw rolnych w województwie małopolskim. Największą powierzchnię użytków rolnych w gospodarstwach z certyfikatem odnotowano w powiatach: limanowskim (11 079 ha), gorlickim (7 022 ha), nowosądeckim (5 500 ha), na terenie miasta Kraków (2 354 ha) i w powiecie nowotarskim (1 763 ha).

Profil produkcji i zróżnicowanie działalności gospodarstw ekologicznych

Spośród zarejestrowanych w WIJHARS w Krakowie gospodarstw ekologicznych - 1774 prowadziło obydwa działy produkcji rolnej tj. produkcję roślinną i zwierzęcą. Oprócz tej grupy 451 gospodarstw zajmowało się tylko produkcją roślinną, a 32 - wyłącznie produkcją zwierzęcą. Przetwórstwo rolno-spożywcze prowadziło 10 gospodarstw, a 7 zajmowało się zarówno przetwórstwem, jak i obrotem wytworzonych produktów. Wyłącznie ten kierunek aktywności (obróć artykułów rolno-spożywczych) prowadziły 3 gospodarstwa ekologiczne, a 2 - zajmowały się importem i obrotem wewnętrznym artykułami rolno-spożywczymi. Działalność polegającą na ekologicznej produkcji roślinnej, pozyskiwaniu dziko rosnących roślin i ich części oraz grzybów realizowano w 3 gospodarstwach ekologicznych. W takiej samej liczbie gospodarstw (3) prowadzono zarówno produkcję roślinną, jak i zwierzęcą oraz pozyskiwanie dziko rosnących roślin i ich części oraz grzybów.

Rynek produktów rolnictwa ekologicznego

Podstawową formą dystrybucji produktów ekologicznych w 2008 r. pozostawała nadal sprzedaż bezpośrednia produktów u rolników. Najszybciej rosnącym jednak kanałem dystrybucyjnym była sprzedaż produktów ekologicznych w sklepach specjalistycznych i za pośrednictwem supermarketów. Coraz więcej ekologicznych produktów żywnościowych była przygotowywana i konsumowana w ramach usług cateringowych.

6. Gospodarka łowiecka

Gospodarka łowiecka to działalność w zakresie ochrony, hodowli i pozyskania zwierzyny oraz kształtowania środowiska przyrodniczego dla ulepszenia warunków jej bytowania. Działania te są prowadzone na terenach obwodów łowieckich przez myśliwych zrzeszonych w Polskim Związku Łowieckim.

Małopolska gospodarka łowiecka prowadzona jest w 256 obwodach łowieckich, w tym 81 leśnych (których co najmniej 40% ogólnej powierzchni stanowią grunty leśne) oraz 175 polnych (których grunty leśne stanowią mniej niż 40% ogólnej powierzchni). Średnia wielkość małopolskiego obwodu łowieckiego wynosi 5756 ha.

Dzierżawcami małopolskich obwodów łowieckich są w większości koła łowieckie Polskiego Związku Łowieckiego. Leśne obwody łowieckie wydierżawiane są na wniosek Polskiego Związku Łowieckiego przez dyrektora regionalnej dyrekcji Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe, obwody polne wydierżawia właściwy terytorialnie starosta. Czynsz dzierżawny ustala się w zależności od kategorii obwodu łowieckiego. Kategoria przyznawana jest na podstawie oceny czynników wpływających na środowisko bytowania zwierzyny. Na tej podstawie przyjęto, iż 206 małopolskich obwodów łowieckich jest bardzo słabych, 29 słabych, 12 średnich i 3 dobre. W województwie małopolskim nie ma obwodu łowieckiego spełniającego kryteria kategorii bardzo dobrej.

W małopolskich łowiskach gospodaruje 6886 myśliwych.

Tabela nr 73

Liczba myśliwych zarejestrowanych w kołach łowieckich PZŁ

ZO PZŁ Kraków	ZO PZŁ Katowice	ZO PZŁ Tarnów	ZO PZŁ Kielce	ZO PZŁ Nowy Sącz	ZO PZŁ Bielsko-Biała	liczba małopolskich myśliwych
2150	221	1480	135	2139	761	6886

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Polskiego Związku Łowieckiego

Łowiska w województwie małopolskim charakteryzują się dużą różnorodnością siedliskową i związanym z tym zróżnicowaniem gatunków zwierząt łownych. Na terenie Województwa występują w zasadzie wszystkie gatunki zwierząt łownych. Przy czym, małopolscy myśliwi gospodarują głównie populacjami zwierzyny grubej: sarny, dzika, jelenia szlachetnego oraz zwierzyny drobnej: zająca szaraka, lisa, bażanta, kaczki krzyżówki. Rzadko obserwowanym, głównie w rejonach północno – zachodniej Małopolski jest łoś, aktualnie jako zwierzę łowne, jest objęty całoroczną ochroną.

Tabela nr 74

Liczebności oraz odstrzał ważniejszych gatunków zwierząt łownych zinwentaryzowanych w obwodach łowieckich oraz ośrodkach hodowli zwierzyny

Gatunek zwierzyny	Liczebności zwierzyny*	Odstrzał zwierzyny
łoś	17	- **
daniel	54	4
jeleń	4131	988
sarna	27313	5595
dzik	3252	2417
lis	10300	9560
zając	33988	2702
bażant	54296	19423
kuropatwa	20856	1849
dzikie kaczki	bd	6634

*nie zawiera danych z Parków Narodowych stanowiących tereny wyłączone z użytkowania łowieckiego

** łosie (byki, klempy i łoszaki) - od 2001 r. obowiązuje moratorium i gatunek ten jest objęty całorocznym okresem ochronnym.

Liczebność zwierzyny – stan na III 2008r.

Odstrzał zwierzyny - sezon łowiecki 2008/2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Polskiego Związku Łowieckiego

Z danych pochodzących z inwentaryzacji łowisk przez członków małopolskich kół łowieckich PZŁ wynika, iż stany gatunków zwierzyny grubej tj. łośia, daniela, sarny, jelenia oraz dzika w poszczególnych latach wykazują tendencje wzrostowe. Natomiast w przypadku liczebności lisa tendencja wzrostowa zarysowuje się już znacznie wyraźniej, co ma ścisły związek z rozpoczętą w 1993 roku immunizacją tych zwierząt przeciwko wściekliźnie.

Według danych dotyczących liczebności populacji zwierząt gatunków łownych, od kilkunastu lat obserwuje się spadek liczebności kuropatwy i zająca. Jest to niepokojące, biorąc pod uwagę fakt, iż małopolskie obwody łowieckie w przeważającej części mają charakter polny, czyli preferowany przez powyższe gatunki zwierzyny drobnej. Wśród powodów utrzymywania się tej tendencji wymienia się wiele czynników. Do podstawowych należą: presja drapieżnictwa głównie ze strony lisa, choroby, zanik remiz śródpolnych stanowiących ostoje zwierzyny drobnej, mechanizacja i chemizacja rolnictwa. Polski Związek Łowiecki podejmuje wiele starań aby zapobiec tej tendencji, należą do nich: walka z drapieżnictwem, utrzymanie właściwego biotopu – zakładanie remiz, introdukcje wybranych gatunków zwierzyny drobnej do łowisk. Na podstawie analizy danych dotyczących liczebności zwierząt łownych w Małopolsce w roku 2008 roku można uznać, iż postępujący jak dotąd regres zwierzyny drobnej powoli ustępuje.

V. Przemysł²

oprac. Katarzyna Żarnik-Chojnacka

1. Przemysł Małopolski na tle kraju

Produkcja sprzedana przemysłu w województwie małopolskim w roku 2008 osiągnęła wartość 53 060,2 mln zł, co stanowi 6,2% potencjału przemysłowego kraju (w roku poprzednim wskaźnik na poziomie 6,5%). Analizując wartości osiągnięte w ostatniej dekadzie (lata 1999-2008) należy zauważyć, iż udział województwa w produkcji przemysłowej Polski w latach 1999-2005 stopniowo się obniżał. W roku 1999 wynosił 7,0%, a w roku 2005 spadł do poziomu 6,1%. W latach 2006 i 2007 wskaźniki zaczęły stopniowo wzrastać. W 2007 roku dynamika wzrostu w stosunku do roku poprzedniego wyniosła 112,4%, niestety rok 2008 przyniósł nieznaczny, ale jednak 1,5% spadek wartości. Na zaobserwowany regres wskaźnika w głównej mierze miała wpływ niska dynamika sprzedaży w przetwórstwie przemysłowym wynosząca w latach 1999-2001 jedynie 106,6 przy średniej krajowej 111,3. W 2007 w ramach przetwórstwa przemysłowego województwa, mającego decydujący wpływ na kondycję całego sektora wskaźnik dynamiki wynosił już 186,1. W roku 2008, w reakcji między innymi na światowy kryzys gospodarczy dynamika sprzedaży obniżyła się do poziomu 175,7, ale sama wartość produkcji była o 19 880 mln zł większa niż wykazana w roku 1999.

Tabela nr 75

Produkcja sprzedana przemysłu wg rodzajów działalności (sekcje PKD)

Wyszczególnienie	Lata						Dynamika 2008/1999 (%)
	1999	2001	2003	2005	2007	2008	
	w milionach złotych						
Przemysł ogółem	28 587,7	30 490,8	35 324,0	40 547,5	53 487,1	53 060,2	185,6
Górnictwo i wydobywanie	415,2	385,3	370,1	558,3	1 043,5	952,4	229,4
Przetwórstwo przemysłowe	26 251,7	27 971,5	31 858,1	36 484,4	47 511,4	46 131,6	175,7
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz parę wodną i gorącą wodę	1 920,7	2 133,9	3 095,4	3 504,8	3 502,5	4 398,2	229,0
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja					1 429,8	1 578,0	

Źródło: „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” luty 2000 r, kwiecień 2002 r, I kwartał 2004 r., I kwartał 2006 r., I kwartał 2008, I kwartał 2009.

² Tabele i wykresy zostały przygotowane w oparciu o nową Polską Klasyfikację Działalności (sekcje PKD 2007) wprowadzającą między innymi w obszarze przemysłu rozróżnienie na: - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz parę wodną i gorącą wodę, - Dostawę wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywację. Ponadto, uwzględniono wprowadzone przez Urząd Statystyczny korekty danych za 2007 rok.

Tabela nr 76

Udział produkcji sprzedanej przemysłu na tle kraju wg poszczególnych rodzajów działalności

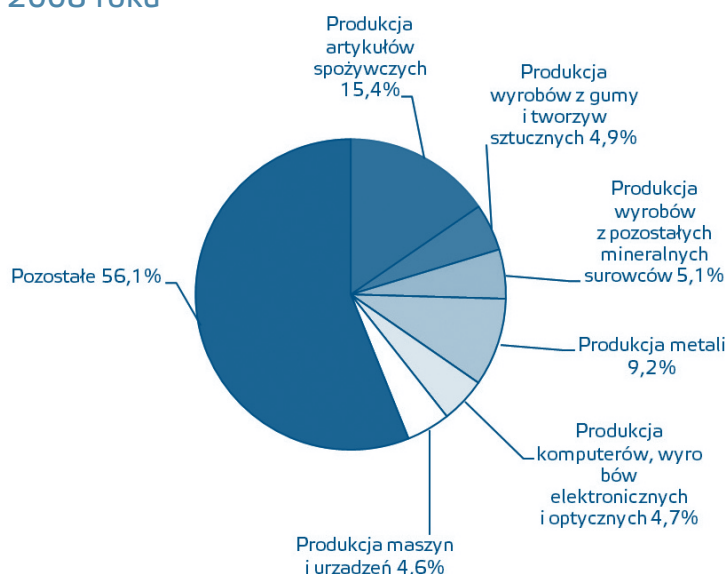
Wyszczególnienie	Udział w produkcji krajowej (%)					
	1999	2001	2003	2005	2007	2008
Ogółem przemysł	7,0	6,5	6,6	6,1	6,5	6,2
Górnictwo i wydobywanie	1,7	1,5	1,4	1,7	2,7	2,2
Przetwórstwo przemysłowe	7,6	7,3	7,2	6,5	6,8	6,4
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	4,7	3,7	4,7	5,0	4,8	5,6
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja					9,4	9,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Głównego Urzędu Statystycznego „Biuletyn statystyczny” 2009 nr 5 (619) oraz Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” luty 2000 r., kwiecień 2002 r., I kwartał 2004 r., I kwartał 2006 r., I kwartał 2008 r. oraz I kwartał 2009 r.

Przetwórstwo przemysłowe stanowi nieprzerwanie od lat wiodący sektor przemysłu w Małopolsce – w roku 2008 udział ten wyniósł blisko 87%, w roku 2007 - 89%. W przetwórstwie przemysłowym w 2008 roku pod względem wielkości sprzedaży dominowały: produkcja artykułów spożywczych (15,4%), produkcja metali 9,2%, produkcja metali z pozostałych mineralnych surowców 5,1%, produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych 4,9%, produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych 4,7%, produkcja maszyn i urządzeń 4,6%.

Wykres nr 88

Struktura sprzedaży w najważniejszych branżach przetwórstwa przemysłowego w 2008 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” I kwartał 2009 r.

Najwyższa dynamika sprzedaży w skali roku (2007-2008) w przetwórstwie przemysłowym wystąpiła w produkcji maszyn i urządzeń – wzrost o 16%, produkcji papieru i wyrobów z papieru (11,7%), produkcji odzieży (6,5%), produkcji artykułów spożywczych (3,5%), produkcji metali (3,2%), produkcji mebli (2,4%) oraz produkcji wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych (2,1%).

W następstwie ogólnej kryzysowej tendencji 2008 roku, spadek sprzedaży w ciągu roku wystąpił w sektorze: produkcji komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych – spadek, aż o 160%. Ponadto, ujemne saldo sprzedaży odnotowały branże: produkcja skór i wyrobów skórzanych (9%), produkcja urządzeń elektrycznych (4,5%), produkcja napojów (3,9%), produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych (3,8%), produkcja wyrobów z drewna, korka, słomy i wikliny (2,2%).

Tabela nr 77
Produkcja wybranych wyrobów według PKWiU

Wyrób	Jednostka miary	Wielkość produkcji w 2007 r.	Wielkość produkcji w 2008 r.	Dynamika 2008 - 2007
Produkty uboju bydła i cieląt	tony	9 455	17 389	183,9
Produkty uboju trzody chlewnej	tony	11 810	9 790	82,9
Wody mineralne i wody gazowane niesłodzone	tys. hl	5 834	5 965	102,2
Wędliny	tony	34 520	39 082	113,2
Mleko	tys. hl	1 468	1 168	79,6
Masło	tony	849	907	106,8
Sery i twarogi	tony	8 030	8 031	100,0
Obuwie	tys. par	2 263	2 134	94,3
Tarcica iglasta	m ³	44 698	43 397	97,1
Książki, broszury, ulotki i podobne materiały drukowane	tys. szt.	157 129	98 352	62,6
Drzwi, okna i ich ościeżnice oraz progi z tworzyw sztucznych	tys. szt.	573	649	113,3
Cegły i elementy budowlane, z gliny nieogniotrwałej	tys. m ³	788	897	113,8
Azot	hm ³	504	501	99,4

Źródło: „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” I kwartał 2009 r.

2. Rozmieszczenie przestrzenne podmiotów prowadzących działalność przemysłową

Na koniec 2008 roku na terenie województwa małopolskiego zarejestrowanych było 33 331 podmiotów gospodarczych prowadzących działalność przemysłową (łącznie z zakładami osób fizycznych) i w stosunku do 2007 roku ich liczba spadła o 154. Powyższa wielkość

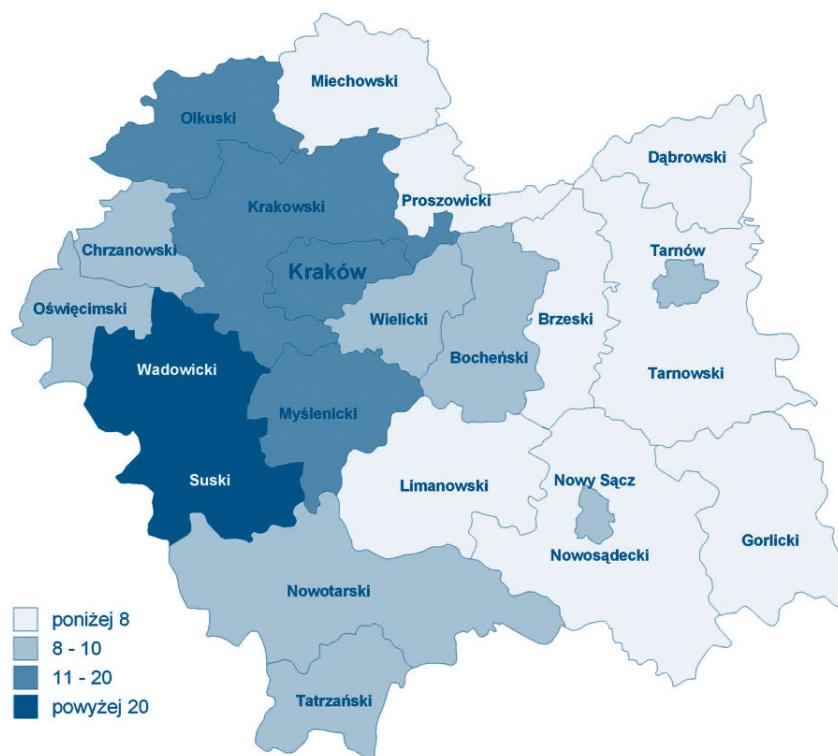
stanowi 11% ogółu podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych na terenie województwa.

W 2008 roku struktura podmiotów przemysłowych prowadzących działalność przemysłową według powiatów w województwie małopolskim przedstawiała się w stosunku do roku 2007 następująco: w 8 powiatach zanotowano spadek liczby podmiotów (największy regres miał miejsce w Tarnowie – spadek o 2,6%), w dwóch powiatach (olkuskim i proszowickim) liczba zarejestrowanych utrzymała się na takim samym poziomie, natomiast w 12 powiatach wzrosła liczba podmiotów przemysłowych (o 5,5% w powiecie miechowskim, o 4,5% w powiecie dąbrowskim, o 4,2% w powiecie tarnowskim i 3,3% w powiecie nowosądeckim).

W ujęciu statystycznym o poziomie przedsiębiorczości świadczy liczba jednostek na 1000 ludności zamieszkałej na danym terenie. W tym kontekście, najwyższy wskaźnik koncentracji podmiotów przemysłowych występuje niezmiennie od wielu lat w zachodniej części Małopolski - powiecie wadowickim (24) i suskim (22). Średnia dla województwa małopolskiego wynosi natomiast 9,5 podmiotu przemysłowego.

Mapa nr 21

Podmioty przemysłowe zarejestrowane w systemie REGON na 1000 mieszkańców – stan na 31 XII 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w województwie małopolskim w 2008 r.”

3. Zatrudnienie w przemyśle

Przeciętne zatrudnienie w przemyśle województwa w 2008 roku wyniosło 179 446 osób, co stanowiło 6,9% zatrudnionych w tej branży w kraju i 3,3% ogółu krajowego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw. W stosunku do roku 2007, w skali województwa nastąpił wzrost przeciętnego zatrudnienia w przemyśle o 1,6% (w kraju wzrost o 3,1%).

Liczba zatrudnionych w małopolskim przemyśle w latach 1999-2003 wykazywała tendencję spadkową: z 210 178 do 163 372 osób. Przełomowy okazał się rok 2004, w którym zanotowano wzrost zatrudnienia w stosunku do roku 2003 o 4 073 osoby, w kolejnych latach tendencja ta została podtrzymana – w 2005 wzrost o 3 729 osób, w 2006 o 2 355, w 2007 roku aż o 5 448, a w 2008 wzrost o 468 osób. Pomimo utrzymującej się przez ostatnie lata tendencji wzrostu wskaźników, poziom zatrudnienia w 2008 roku w stosunku do roku 1999 jest wciąż niższy o ponad 14%.

Należy podkreślić, iż jedną z głównych przyczyn tak wyraźnego spadku zatrudnienia w przemyśle stanowił proces reorganizacji przedsiębiorstw przemysłowych – najbardziej widoczny w górnictwie i hutnictwie. Dla przykładu: utworzenie Mittel Steel Poland z siedzibą w Katowicach (zrzeszającą cztery największe huty stali w Polsce, w tym jedną zlokalizowaną na obszarze Krakowa), będące w praktyce jedynie statystycznym przeniesieniem wielkości produkcji czy zatrudnienia przemysłu z województwa małopolskiego do śląskiego, oznaczał w praktyce znaczne wahania wskaźników ekonomicznych wykazywanych w statystykach wojewódzkich.

W latach 2001-2003 nastąpiła największa dynamika spadku zatrudnienia w górnictwie i wydobywaniu. Rok 2005 przyniósł skokowy wzrost, który pozwolił na osiągnięcie poziomu zatrudnienia zbliżonego do 1999 roku, ale kolejne lata 2006-2008 to ponowy spadek wartości. W efekcie, rok 2008 roku wykazał wskaźnik zatrudnienia na poziomie niewiele ponad 3 000 osób.

W przetwórstwie przemysłowym mającym wciąż decydujący ponad 85% wpływ na poziom zatrudnienia w przemyśle regionu ogółem, zanotowano również znaczący spadek dynamiki, która osiągnęła w latach 2008-1999 wskaźnik 78,7. Warto zaznaczyć, iż od 2003 do 2007 roku obserwowano stopniowy wzrost zatrudnienia w tym sektorze – jednak w 2008 roku doszło do kolejnego spadku wartości, która była niższa w stosunku do roku ubiegłego o 2,6%.

Charakterystycznym zjawiskiem wykazany w latach 2003-2005 był wyraźny wzrost liczby zatrudnionych w podmiotach związanych z zaopatrywaniem w energię elektryczną, gaz i wodę. Lata 2006-2008 charakteryzują się jednak zatrzymaniem dynamiki wzrostu, w efekcie rok 2008 zamknął się spadkiem poziomu zatrudnienia o 438 osób w stosunku do roku 2007. Co istotne, w 2008 roku wprowadzono w statystyce nową kategorię podmiotów tworzących sektor przemysłu – *dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja*. Na przestrzeni 2007-2008 roku nastąpił w tym obszarze wzrost zatrudnienia o 593 osoby tj. 7,9%.

Tabela nr 78

Struktura przeciętnego zatrudnienia w przemyśle (w osobach)

Wyszczególnienie	Lata						Dynamika 2008- 1999
	1999	2001	2003	2005	2007	2008	
Przemysł województwa ogółem	210 178	177 617	163 372	171 174	176 593	179 446	85,4
Sektor przedsiębiorstw w województwie ogółem	398 471	351 216	339 131	354 036	383 956	402 128	100,9
Górnictwo i wydobywanie	4 647	3 943	2 719	4 011	3 002	3 019	65,0
Przetwórstwo przemysłowe	194 037	163 258	145 551	147 667	150 077	152 758	78,7
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	11 494	10 416	15 102	19 496	16 010	15 572	135,5
Dostawa wody ; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja					7 504	8 097	

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” styczeń 2000 r., kwiecień 2002 r., I kwartał 2004 r., I kwartał 2006 r., I kwartał 2008 r. oraz I kwartał 2009 r.

Tabela nr 79

Udział przeciętnego zatrudnienia w województwie na tle kraju

Wyszczególnienie	Lata					
	1999	2001	2003	2005	2007	2008
Przemysł kraju ogółem	6,9	6,8	6,8	7,1	7,0	6,9
Sektor przedsiębiorstw w kraju ogółem	6,9	6,8	7,2	7,4	7,5	7,5
Górnictwo i wydobywanie	1,7	1,8	1,4	2,2	1,7	1,7
Przetwórstwo przemysłowe	7,7	7,5	7,3	7,2	7,1	7,0
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	4,8	4,6	6,9	9,6	11,3	10,5
Dostawa wody ; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja					8,1	8,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” styczeń 2000 r., kwiecień 2002 r., I kwartał 2004 r., I kwartał 2006 r., I kwartał 2008 oraz I kwartał 2009.

Sytuacja ekonomiczna podmiotów działających w segmencie podstawowym tj. w branżach związanych z przetwórstwem przemysłowym zależy nie tylko od ich poziomu dostosowania do funkcjonowania w warunkach rynkowych, lecz jest także silnie powiązana z cyklami wahań koniunkturalnych. Znaczna część tych jednostek zaliczana jest bowiem do „branż wrażliwych”. W roku 2008 w stosunku do roku poprzedniego wykazano wzrost zatrudnienia w 9 na 13 branżach przetwórstwa przemysłowego. Najsilniejsza dynamika wzrostu wystąpiła: w produkcji wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych (109), produkcji metali (108,5) oraz produkcji napojów (107).

Tabela nr 80
Przeciętne zatrudnienie w wybranych działach przetwórstwa przemysłowego

Wyszczególnienie	2007	2008	Dynamika 2008 - 2007
Produkcja artykułów spożywczych	25 129	26 155	104,1
Produkcja napojów	2 289	2 449	107,0
Produkcja odzieży	7 778	7 443	95,7
Produkcja skór i wyrobów skórzanych	3 688	3 732	101,2
Produkcja wyrobów z drewna, korka, słomy i wikliny	5 654	5 624	99,5
Produkcja papieru i wyrobów z papieru	1 954	1 972	100,9
Produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych	9 194	9 593	104,3
Produkcja wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych	9 761	10 642	109,0
Produkcja metali	6 840	7 418	108,5
Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych	6 752	4 523	67,0
Produkcja urządzeń elektrycznych	3 041	3 247	106,8
Produkcja maszyn i urządzeń	9 978	10 293	103,2
Produkcja mebli	4 412	4 294	97,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego I kwartał 2009 r.

Zjawisku obniżania się liczby zatrudnionych w sektorze przemysłowym towarzyszą zmiany w strukturze zatrudnienia. W latach 1999-2003 na obszarze województwa zaobserwowano stopniowy wzrost udziału zatrudnionych w sektorze prywatnym przemysłu (z 70,8% do 82,8%) przy równoczesnym, widocznym spadku zatrudnienia w sektorze publicznym. Lata 2005 - 2007 przyniosły stopniowy wzrost liczby zatrudnionych w sektorze prywatnym (rok 2005 do poziomu 83,2%, rok 2006 do poziomu 84,7%, rok 2007 do poziomu 84,3%). Podobnie rok 2008 ugruntował proces wzrostu zatrudnienia w sektorze prywatnym do poziomu 84,7%. Ponadto, poziom zatrudnienia w sektorze prywatnym w przemyśle w 2008 roku przekroczył stan zatrudnienia z roku 1999.

Tabela nr 81

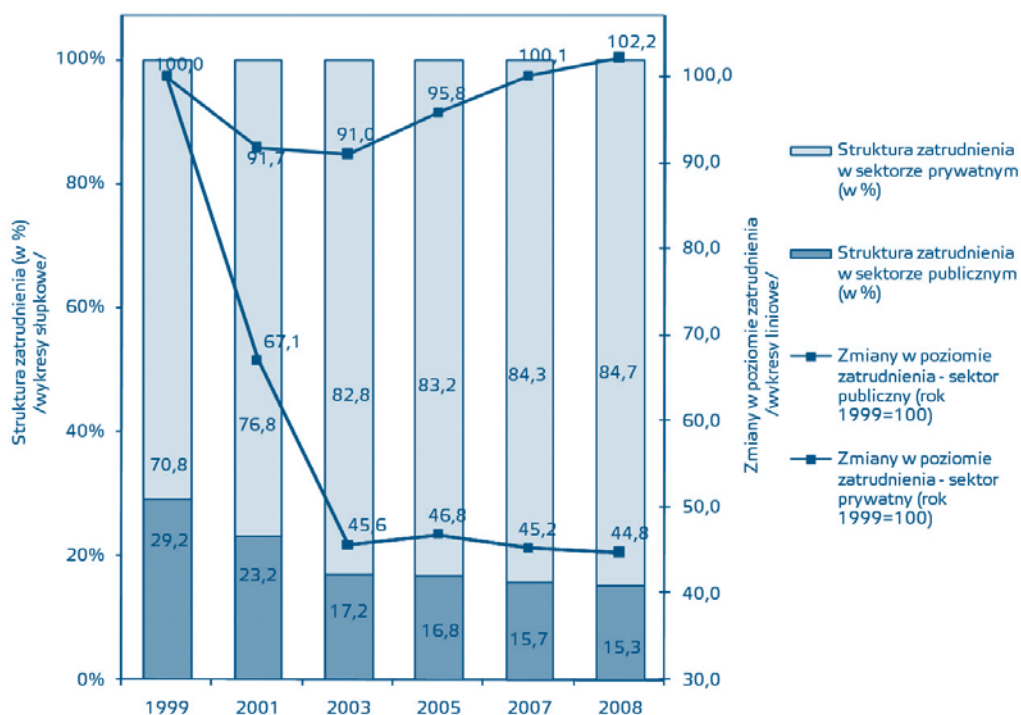
Przeciętne zatrudnienie w przemyśle wg form własności w latach 1999-2008

Wyszczególnienie (w osobach)	Lata						Dynamika 2008/1999
	1999	2001	2003	2005	2007	2008	
Ogółem							
Przemysł ogółem	210 178	177 617	163 372	171 200	176 593	179 446	85
Sektor przedsiębiorstw ogółem	398 471	351 216	339 131	354 000	383 956	402 128	101
Sektor publiczny							
Przemysł ogółem	61 473	41 223	28 062	28 800	27 787	27 516	45
Sektor przedsiębiorstw ogółem	88 726	68 634	53 817	51 600	48 809	48 387	55
Sektor prywatny							
Przemysł ogółem	148 705	136 394	135 310	142 400	148 806	151 930	102
Sektor przedsiębiorstw ogółem	309 745	282 582	285 314	302 400	335 147	353 741	114

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” styczeń 2000 r., kwiecień 2002 r., I kwartał 2004 r., I kwartał 2006 r., I kwartał 2008 oraz I kwartał 2009.

Wykres nr 89

Zmiany w strukturze zatrudnienia w przemyśle

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” styczeń 2000 r., kwiecień 2002 r., I kwartał 2004 r., I kwartał 2006 r., I kwartał 2008 oraz I kwartał 2009.

4. Wyniki ekonomiczne przemysłu

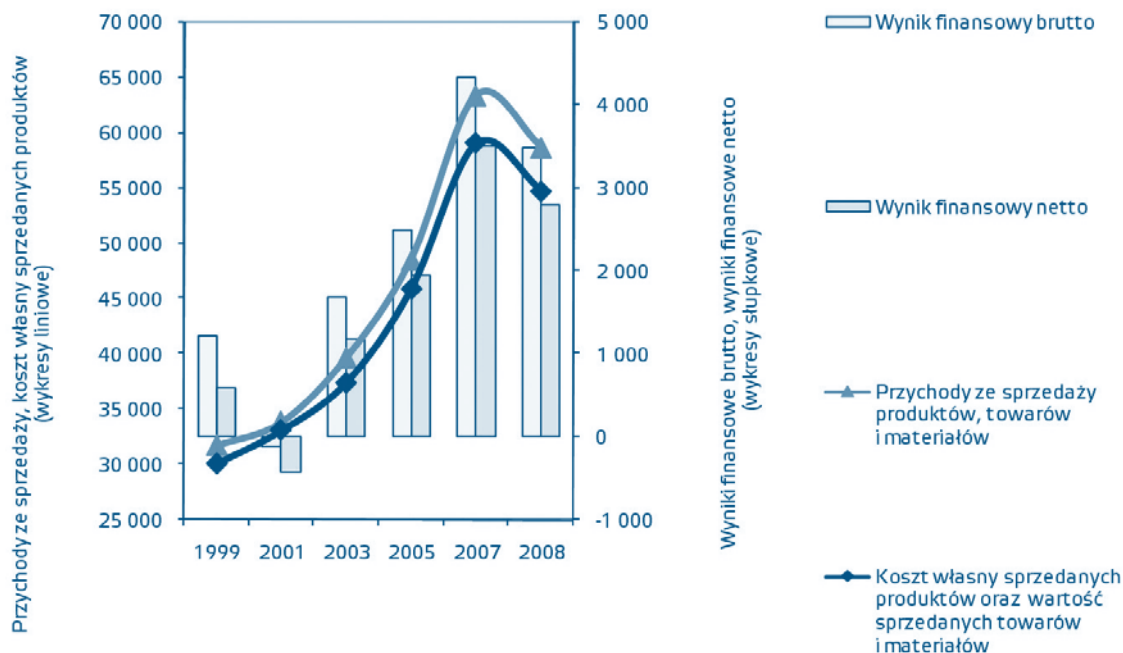
Rok 2008 w następstwie światowego kryzysu gospodarczego zamknął się w przemyśle Małopolski znaczącym spadkiem przychodów ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów – spadek wartości o 7,5% (przychody ze sprzedaży na poziomie 58 705,3 mln zł). Co istotne, w okresie 1999-2007 roku w przemyśle województwa obserwowano wzrost wyników ekonomicznych. Jedynie w roku 2001 zanotowano przejściowy spadek przychodów, który został zrekompensowany w kolejnym roku. Od 2003 do 2007 roku przychody przemysłu sukcesywnie wzrastały, aby osiągnąć poziom powyżej 63 400,0 mln zł.

W latach 1999-2001 nastąpiło wyraźne załamanie wyników finansowych brutto oraz netto podmiotów przemysłowych, na które w największym stopniu wpłynęło pogorszenie wyników w sekcji przetwórstwa przemysłowego. Od roku 2003 w przetwórstwie przemysłowym wykazywano zdecydowaną poprawę wyników finansowych brutto oraz netto, rok 2007 ugruntował dynamikę wzrostu i wynik finansowy brutto wzrósł o 23,0%, natomiast wynik finansowy netto o 25,0%. Rok 2008 zahamował zdecydowanie ten proces wzrostu wskaźników i wykazał roczny spadek wyniku finansowego brutto w przetwórstwie o blisko 22%, a wyniku finansowego netto, aż o 24%.

Rok 2008 zamknął się również ujemnymi wynikami w górnictwie i wydobywaniu – spadek przychodów ze sprzedaży o 103,8 mln zł. Należy jednak pamiętać, iż już w poprzednich latach w tym sektorze wykazywano naprzemiennie dodatnie oraz ujemne wyniki ekonomiczne. Dodatnią dynamikę zmian wyniku finansowego brutto oraz netto odnotowano jedynie w sekcji wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę.

Wykres nr 90

Wyniki ekonomiczne przemysłu w latach 1999-2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” styczeń 2000 r., kwiecień 2002 r., I kwartał 2004 r., I kwartał 2006 r., I kwartał 2008 r. oraz I kwartał 2009 r.

Tabela nr 82
Wyniki ekonomiczne przemysłu

Wyszczególnienie (w mln zł)	Lata		Dynamika 2007/2008
	2007	2008	
Przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów	63 438,6	58 705,3	92,5
w tym:			
górnictwo i wydobywanie	1 009,8	906,0	89,7
przetwórstwo przemysłowe	51 862,2	45 694,7	88,1
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	9 231,2	10 528,7	114,1
dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja	1 335,4	1 575,9	118,0
Koszt własny sprzedanych produktów oraz wartość sprzedanych towarów i materiałów	59 067,3	54 740,7	92,7
w tym:			
górnictwo i wydobywanie	712,1	758,4	106,5
przetwórstwo przemysłowe	48 112,6	42 279,8	87,9
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	9 052,0	10 270,2	113,5
dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja	1 190,6	1 432,3	120,3
Wynik finansowy brutto	4 341,6	3 499,2	80,6
w tym:			
górnictwo i wydobywanie	220,1	124,9	56,7
przetwórstwo przemysłowe	3 770,1	2 945,7	78,1
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	192,2	274,7	142,9
dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja	159,2	153,9	96,7
Wynik finansowy netto	3 515,3	2 796,8	79,6
w tym:			
górnictwo i wydobywanie	154,6	95,2	61,6
przetwórstwo przemysłowe	3 107,8	2 365,1	76,1
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	118,8	212,2	178,6
dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja	134,1	124,3	92,7

Objaśnienia:

Przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów obejmują przychody ze sprzedaży produktów tj. kwoty należne z tytułu sprzedaży wyrobów gotowych i usług w podmiotach prowadzących działalność gospodarczą oraz przychody ze sprzedaży towarów i materiałów łącznie z kwotami należnymi z tytułu sprzedaży opakowań wielokrotnego użytku. Przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów wpływające na wynik finansowy ustala się w wartości wyrażonej w rzeczywistych cenach sprzedaży z uwzględnieniem upustów, rabatów i bonifikat, bez podatku od towarów i usług (VAT).

Koszt własny sprzedanych produktów oraz wartość sprzedanych towarów i materiałów obejmuje koszt wytworzenia sprzedanych produktów, koszty sprzedaży (z podatkiem akcyzowym), koszty ogólnego zarządu (lub koszty ogółem pomniejszone o koszt wytworzenia świadczeń na własne potrzeby jednostki i skorygowane o zmianę stanu produktów) oraz wartość sprzedanych towarów i materiałów.

Wynik finansowy brutto (zysk lub strata) jest to wynik na działalności gospodarczej, skorygowany o saldo zysków i strat nadzwyczajnych.

Wynik finansowy netto (zysk lub strata) otrzymuje się po pomniejszeniu wyniku finansowego brutto o obowiązkowe obciążenia.

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” I kwartał 2009 r.

W latach 1999-2001 nastąpiło wyraźne pogorszenie relacji ekonomicznych w przemyśle regionu. Widoczne to było zarówno w odniesieniu do wzrastającego w kolejnych latach wskaźnika poziomu kosztów, jak i obniżającego się wskaźnika rentowności obrotu brutto. Negatywne tendencje zaobserwowano w górnictwie i kopalnictwie, a także w przetwórstwie przemysłowym, mającym bezpośredni wpływ na poziom relacji ekonomicznych w całym sektorze przemysłowym. Lata 2003-2005 przyniosły zdecydowaną poprawę wskaźników, jednak z widocznym zahamowaniem trendu w roku 2005. Kolejny wyraźny wzrost wyników finansowych wykazał zarówno rok 2006 jak i 2007. Rok 2008 przyniósł kolejny regres. Wzrósł znacząco wskaźnik poziomu kosztów – osiągając poziom z 2005 roku, jak i obniżył się wskaźnik rentowności obrotu brutto. Podobnie jak w przypadku poprzedniego zahamowania relacji ekonomicznych, najwidoczniej tendencja ta uwidoczniła się w górnictwie i wydobywaniu oraz przetwórstwie przemysłowym.

Tabela nr 83

Wskaźnik poziomu kosztów i wskaźnik rentowności obrotu brutto w sektorze przedsiębiorstw

Wyszczególnienie	Wskaźnik poziomu kosztów (w %)		Wskaźnik rentowności obrotu brutto (w %)	
	2007	2008	2007	2008
Sektor przedsiębiorstw w województwie małopolskim ogółem	94,5	96,6	5,5	4,3
w tym:				
górnictwo i wydobywanie	79,0	86,9	21,0	13,1
przetwórstwo przemysłowe	92,9	93,8	7,1	6,2
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	98,0	97,4	2,0	2,6
dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja	88,4	90,6	11,6	9,4

Objaśnienia:

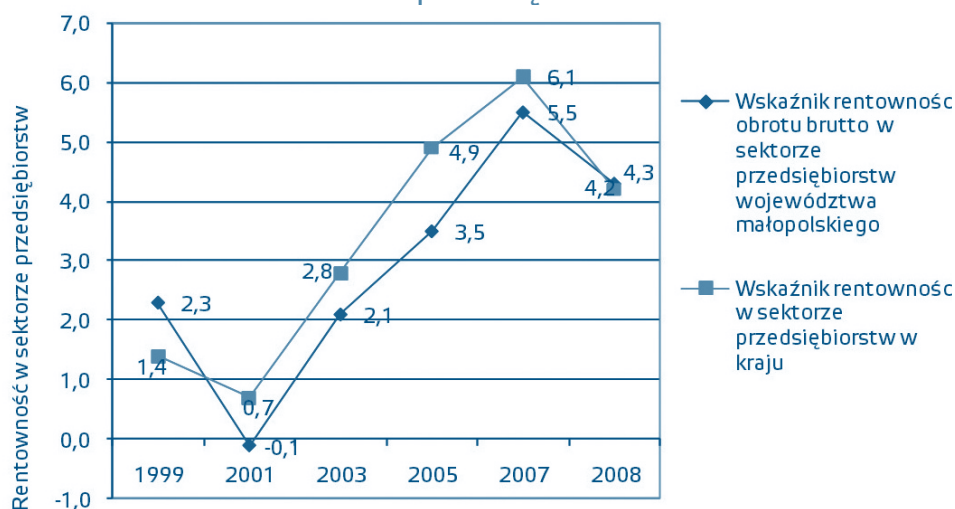
Wskaźnik poziomu kosztów jest to relacja kosztów uzyskania przychodów z całokształtu działalności do przychodów z całokształtu działalności.

Wskaźnik rentowności obrotu brutto jest to relacja wyniku finansowego brutto do przychodów z całokształtu działalności.

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” I kwartał 2009 r.

Wykres nr 91

Wskaźnik rentowności w sektorze przedsiębiorstw

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” I kwartał 2009 r. oraz Głównego Urzędu Statystycznego „Biuletyn Statystyczny” 2009 Nr 5 (619).

5. Inwestycje w przemyśle

Nakłady inwestycyjne ogółem w województwie małopolskim w roku 2008 wyniosły 6 565 332 tys. zł. Oznacza to, iż w stosunku do roku 1999 były wyższe o 1 652 167,4 tys. zł, natomiast a na tle roku poprzedniego wzrosły o 9,5%.

Tabela nr 84

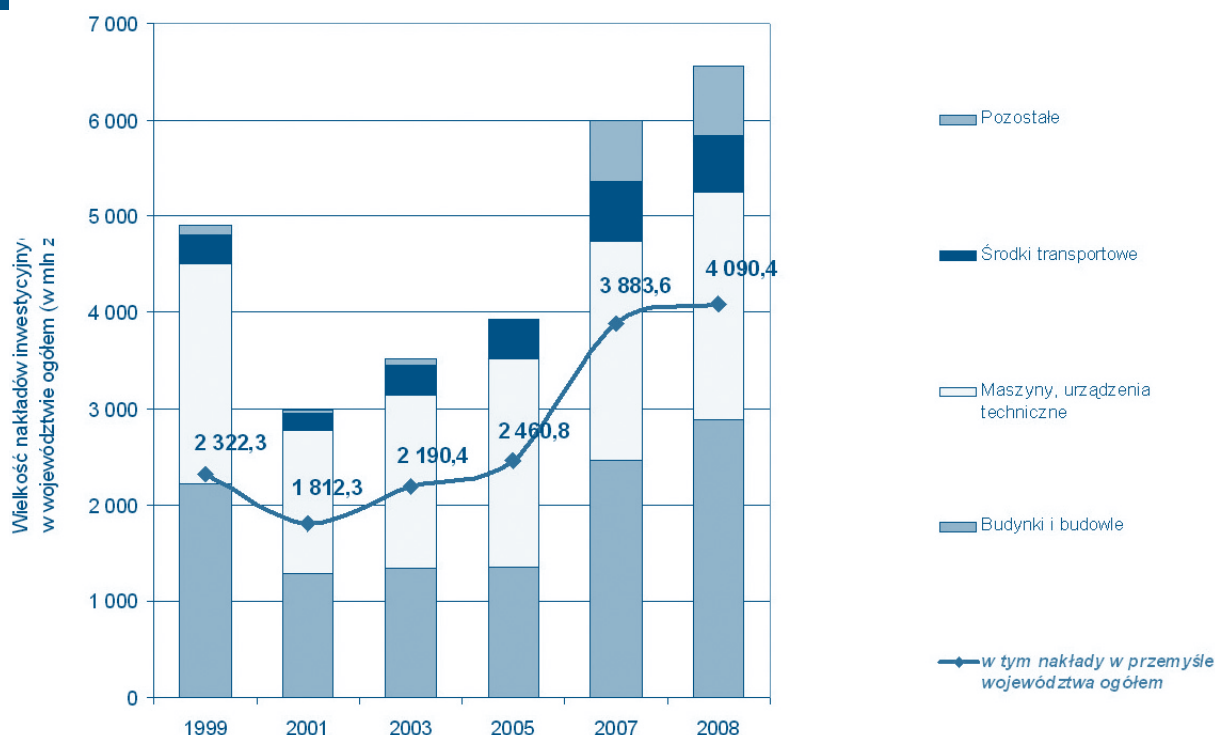
Nakłady inwestycyjne ogółem (w cenach bieżących)

Wyszczególnienie	1999	2001	2003	2005	2007	2008
Nakłady inwestycyjne w województwie ogółem	4 913 164,6	2 981 332,5	3 517 917,0	3 927 946,0	5 994 312,0	6 565 332,0
W tym na środki trwałe	4 911 703,9	2 953 543,2	3 448 695,0	3 914 669,0	5 993 007,0	6 560 623,0
Budynki i budowle	2 227 236,0	1 291 074,5	1 350 272,0	1 351 760,0	2 465 189,0	2 891 336,0
Maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	2 286 605,6	1 477 661,4	1 785 727,0	2 164 534,0	2 270 688,0	2 357 103,0
Środki transportu	287 689,0	184 706,4	308 470,0	398 349,0	619 705,0	590 802,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” styczeń 2000 r., kwiecień 2002 r., I kwartał 2004 r., I kwartał 2006 r., I kwartał 2008 r. oraz I kwartał 2009 r.

Spośród ogółu nakładów inwestycyjnych poniesionych w regionie w roku 2008 – 44% przeznaczono na realizację budynków i budowli, 35,9% na zakup oraz modernizację maszyn, urządzeń technicznych i narzędzi, a 9% przekazano na nabycie środków transportowych. W konsekwencji, w ogólnej strukturze nakładów inwestycyjnych w województwie – 62,3% stanowiły nakłady w przemyśle. Jest to wskaźnik wyższy niż osiągnięty dla kraju i wynoszący 59,8%.

Wykres nr 92 Wielkość nakładów inwestycyjnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” styczeń 2000 r., kwiecień 2002 r., I kwartał 2004 r., I kwartał 2006 r., I kwartał 2008 r. oraz I kwartał 2009 r.

Udział nakładów inwestycyjnych w przemyśle województwa w roku 2008 stanowił 6,5% nakładów krajowych. Od 2005 roku nakłady na przemysł województwa systematycznie wzrastały, aż osiągnęły w 2008 roku poziom 4 090 362 000 zł. W przypadku nakładów w przetwórstwie przemysłowym ich udział na przestrzeni ostatniej dekady również nie był równy.

W latach 2005-2007 nastąpił wyraźny wzrost wskaźnika, jednak rok 2008 przyniósł zahamowanie tej tendencji. Wielkość nakładów w przetwórstwie osiągnęła poziom roku poprzedniego, ale udział w nakładach krajowych spadł do 6,5%.

Tabela nr 85
Nakłady inwestycyjne w przemyśle (w cenach bieżących)

Wyszczególnienie	1999	2001	2003	2005	2007	2008	Dynamika 2008/1999
Nakłady w przemyśle województwa ogółem	2 322 251,6	1 812 312,0	2 190 418,0	2 460 809,0	3 883 692,0	4 090 362,0	176,1
Udział w nakładach krajowych (w %)	6,4	6,1	6,7	6,3	7,4	6,5	-
W tym, nakłady w przetwórstwie przemysłowym	1 847 159,5	1 410 619,1	1 677 796,0	1 718 220,0	2 622 797,0	2 667 987,0	144,4
Udział w nakładach krajowych (w %)	7,4	7,3	7,6	6,3	6,8	6,5	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” I kwartał 2009 oraz Głównego Urzędu Statystycznego „Biuletyn Statystyczny” 2009 Nr 5 (619).

6. Największe przedsiębiorstwa przemysłowe małopolski

W jedenastym wydaniu listy 500 największych firm w Polsce Dziennika Rzeczpospolita, znalazło się 27 firm z Małopolski, w tym 10 z nich to przedsiębiorstwa działające w sektorze przemysłu (tj. posiadające PKD w Sekcji C: górnictwo, Sekcji D. przetwórstwo przemysłowe oraz Sekcji E. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę).

Wśród firm obecnych w rankingu w 2008 roku:

a) największy awans w skali roku odnotowały:

- Rafineria Trzebinia; w 2007 roku miejsce 271, w 2008 roku miejsce 207 (awans o 64 pozycje),
- ZGH Bolesław SA; w 2007 roku miejsce 313, w 2008 roku miejsce 252 (awans o 61 pozycji),
- Synthos; w 2007 roku miejsce 134, w 2008 roku miejsce 92 (awans o 42 pozycje),
- Stalprodukt; w 2007 roku miejsce 164, w 2008 roku miejsce 153 (awans o 11 miejsc).

b) największy regres w skali roku przypadł:

- Valeo Autosystemy sp. z o.o. GK; w 2007 roku miejsce 101, w 2008 roku miejsce 189 (spadek o 88 pozycji),
- Alumetal SA GK; w 2007 roku 410 miejsce, w 2008 roku miejsce 439 (spadek o 29 pozycji),
- Scandinavian Tobacco SA; w 2007 roku 360 miejsce, w 2008 roku miejsce 384 (spadek o 24 pozycje),
- Grupa Kęty SA GK; w 2007 roku 219 miejsce, w 2008 roku miejsce 232 (spadek o 13 pozycji).

W 2008 roku zadebiutowały na liście - na wysokich miejscach - dwie spółki: Za SA GK z Tarnowa oraz Grupa Fakro z Nowego Sącza.

W rankingu nie znalazły się natomiast cztery firmy obecne na liście przez ostatnie lata: Telefonika – Kable SA GK, Delphi Poland SA GK, Grupa Can Pack SA oraz Azoty Tarnów SA.

Tabela nr 86

Największe przedsiębiorstwa przemysłowe województwa małopolskiego w 2009 roku, według kryterium przychodów na podstawie rankingu Dziennika „Rzeczpospolita”

L.p.	Nazwa przedsiębiorstwa	Miejsce na liście 500 największych firm w 2008 r.	Miejsce na liście w 2007 r.	Forma własności	Przychody ze sprzedaży w tys. zł	Zatrudnienie	Wynik finansowy brutto (w tys. zł)	Wskaźnik rentowności brutto (w %)
1	Synthos SA GK	92	134	prywatna	2 845 691 (1 840 986)	2 343 (b.d.)	104 628 (429 032)	3,68 (23,3)
2	Stalprodukt SA GK	153	164	prywatna	1 780 509 (1 630 389)	2 775 (2 288)	428 757 (433 642)	24,08 (26,6)
3	Valeo Autosystemy sp. z o.o. GK	189	101	zagraniczna	1 479 288 (2 330 900)	2 946 (b.d.)	b.d. (151 326)	b.d. (6,5)
4	Rafineria Trzebinia SA	207	271	państwowe osoby prawne, prywatna, Skarb Państwa	1 366 663 (928 037)	667 (222)	- 26 515 (35 388)	- 1,94 (3,8)
5	Za SA GK	208	-	państwowe osoby prawne, Skarb Państwa	1 352 745	b.d.	86 859	6,42
6	Grupa Kęty SA GK	232	219	prywatna, zagraniczna, państwowe osoby prawne	1 171 935 (1 253 129)	2 935 (3 100)	73 969 (122 392)	6,31 (9,8)
7	Grupa Fakro	280	-	prywatna	962 000	b.d.	b.d.	b.d.
8	ZGH Bolesław SA	252	313	Skarb Państwa	716 987 (803 839)	1 871 (1 882)	118 633 (346 963)	16,55 (2,79)
9	Scandinavian Tobacco SA	384	360	zagraniczna	612 381 (662 891)	978 (972)	b.d. (b.d.)	b.d. (b.d.)
10	Alumetal SA GK	439	410	prywatna	498 426 (554 167)	328 (337)	29 847 (30 313)	5,99 (5,5)

Źródło: Lista 500 największych przedsiębiorstw w kraju wg dziennika „Rzeczpospolita”, wydanie z dnia 29 kwietnia 2009 roku.

VI. Budownictwo

oprac. Anna Rosół

1. Struktura podmiotów i produkcja przedsiębiorstw budowlanych

Podobnie jak w roku poprzednim, w 2008 województwo małopolskie utrzymało czwartą pozycję w Polsce pod względem wielkości produkcji sprzedanej w budownictwie. Łącznie z mazowieckim, wielkopolskim i śląskim, zrealizowało 62,3% wartości produkcji sprzedanej w budownictwie w skali całego kraju.

W przeciągu całego 2008 roku przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów przedsiębiorstw budowlanych wyniosły 7 854,0 mln zł, produkcja budowlano-montażowa w okresie I-XII 2008 r. wyniosła 6 104,2 mln zł i tym samym wzrosła o 15,1% w stosunku do roku poprzedniego. Jej udział w ogólnej kwocie przychodów ze sprzedaży w sekcji budownictwo stanowił 55% wobec 56,7% w 2007 r.

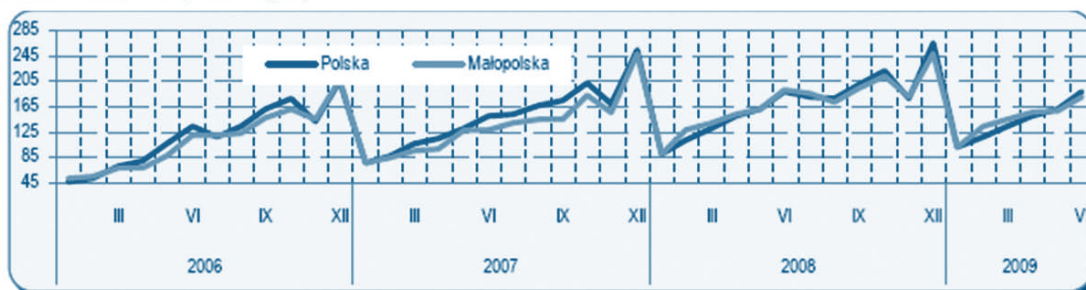
Wzrost produkcji budowlano-montażowej w omawianym okresie odnotowano w dwóch obszarach: budowa obiektów inżynierii lądowej i wodnej zwiększyły swoje przychody o 28,3% oraz budowa budynków – o 22%. Nieznacznie zmniejszył się natomiast udział specjalistycznych robót budowlanych – spadek o 0,5% w stosunku do roku poprzedniego.—

Sprzedaż produkcji budowlano - montażyowej na jednego mieszkańca województwa wyniosła w roku 2008 – 1 937 zł, wzrost o 25,4% w stosunku do roku poprzedniego.

Przychód ze sprzedaży przypadający na jednego zatrudnionego w budownictwie w okresie I-XII 2008 r. wyniósł 317,2 tys. zł, czyli o 16,7% więcej niż rok wcześniej (w 2007 r. wzrost o 30,6%).

Wykres nr 93

Dynamika produkcji budowlano-montażowej (przeciętna miesięczna 2005=100; ceny bieżące)

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie – „Komunikat o sytuacji społeczno – gospodarczej województwa małopolskiego” nr 6/2009 r.

Według stanu na 31 grudnia 2008 w sekcji „Budownictwo” na terenie województwa małopolskiego zarejestrowane były 37 775 podmiotów gospodarczych. W stosunku do stanu z końca roku poprzedniego ich ilość zwiększyła się o 3 589, tj. o 9,5%.

Na łączną ilość podmiotów składają się: przedsiębiorstwa państwowe – 8 (spadek o 4 w stosunku do roku poprzedniego), spółki handlowe – 2 460 (wzrost o 106 podmiotów), spółdzielnie – 97 (spadek o 1) oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą – 32 806.

Zdecydowanie na liczebność ogółem mają wpływ podmioty „małe”, w większości tworzone przez osoby fizyczne pracujące bądź samodzielnie, bądź w małych, często rodzinnych brygadach.

Tabela nr 87

Liczba zarejestrowanych podmiotów w sekcji „Budownictwo” wg wielkości podmiotów

Rok	Ogółem	O liczbie pracujących			
		poniżej 10	10-49	50-249	250 i więcej
2003	31 889	30 426	1 228	206	29
2005	31 216	29 693	1 297	203	23
2007	34 186	32 578	1 395	189	23
2008	37 775	36 074	1 482	195	23

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tabela nr 88

Podmioty z sekcji „Budownictwo” nowo zarejestrowane i wyrejestrowane z rejestru REGON w latach 2003-2008

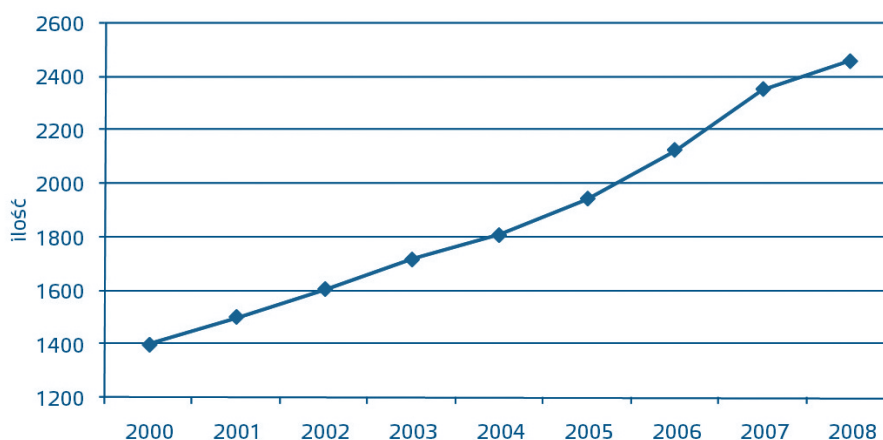
Rok	Podmioty nowo zarejestrowane		Podmioty wyrejestrowane		Saldo	
	ogółem	sektor prywatny	ogółem	sektor prywatny	ogółem	sektor prywatny
2003	1 708	1 559	1 383	1 277	325	282
2005	2 539	2 332	2 616	2 511	-77	-179
2006	3 844	3 521	3 217	3 112	627	409
2007	4 758	4 757	2 486	2 482	2 272	2 275
2008	5 859	5 859	2 474	2 468	3 385	3 391

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Powolny wzrost ilościowy daje się zauważyć w przypadku spółek handlowych działających w budownictwie – w stosunku do roku 2000 ich stan zwiększył się o 57%, osiągając na koniec 2008 roku poziom 2 460, w tym 344 spółek z udziałem kapitału zagranicznego.

Wykres nr 94

Liczba spółek prawa handlowego działających w sekcji „Budownictwo” stan na 31 XII 2008 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela nr 89
Spółki handlowe sekcji „Budownictwo” wg form prawnych

Wyszczególnienie	Ogółem	Spółki kapitałowe			Spółki osobowe				
		razem	akcyjne	z o. o.	razem	partner- skie	jawne	koman- dytowe	koman- dowo-ak- cyjne
31 XII 2005 r.	1 943	1 757	83	1 674	186	-	176	10	-
31 XII 2006 r.	2 125	1 917	81	1 836	208	-	186	19	3
31 XII 2007 r.	2 354	2 085	78	2 007	269	-	210	44	15
31 XII 2008 r.	2 460	2 134	70	2 064	326	-	233	59	34
Przyrost w 2008 r. (w stosunku do roku 2007)	106	49	-8	57	57	-	23	15	19
2007 = 100	104,5	102,4	89,7	102,8	121,2	-	111,0	134,1	226,7

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie „Zmiany strukturalne grup podmiotów w gospodarce narodowej w województwie małopolskim w 2008 roku”

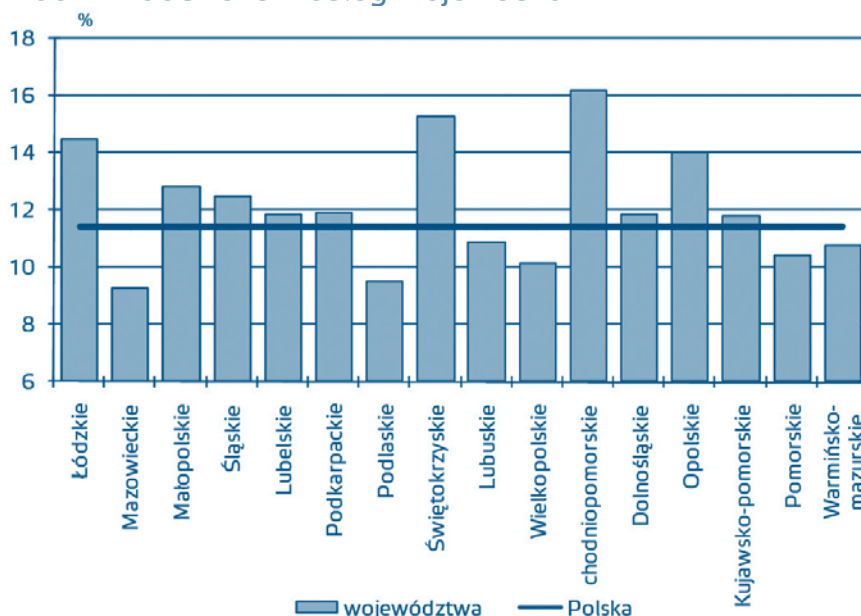
2. Zatrudnienie i finanse przedsiębiorstw budowlanych

W sekcji „Budownictwo” pod koniec 2008 roku było zatrudnionych 36 006 osób (systematyczny wzrost od 4 lat; w porównaniu do roku 2007 o 8,3%), z czego 41% zatrudnionych było przy budowie budynków; 33,7% przy budowie obiektów inżynierii lądowej i wodnej, a pozostała część, tj. 25,3% wykonywała instalacje budowlane. Małopolska zajmuje, podobnie jak w przypadku wartości produkcji sprzedanej w budownictwie czwartą pozycję w Polsce, po województwach mazowieckim (78 tys. osób), śląskim (57 tys.) i wielkopolskim (42 tys.). Łącznie w tych czterech województwach zatrudnionych jest 54% ogółu zatrudnionych w budownictwie w Polsce. Jest to niższy odsetek od wartości sprzedaży, a więc świadczy o wyższej wydajności pracy przedsiębiorstw budowlanych w tych czterech województwach; stan ten jest zbliżony do sytuacji sprzed roku.

Przeciętne wynagrodzenie miesięczne brutto w budownictwie w województwie małopolskim w 2008 roku wyniosło 3 030,15 zł, tj. o 14,7% więcej niż w roku poprzednim, stanowiąc 90,2% średniej krajowej (Polska – 3 360,28 zł).

Wykres nr 95

Wzrost przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego brutto w budownictwie w latach 2007 - 2008 roku według województw

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US w Krakowie

W 2008 roku przedsiębiorstwa budowlane osiągnęły przychody netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów o 22% wyższe niż w roku poprzednim (wzrost o 1,7 mln zł), koszt własny sprzedanych produktów, towarów i materiałów również charakteryzował się wzrostem w odniesieniu do roku poprzedniego i wyniósł o 22% (1 012,9 mln zł), łącznie z ich wynikiem finansowym – wzrost o 28,5%.

Tabela nr 90

Podstawowe wskaźniki finansowe przedsiębiorstw budowlanych

Wskaźnik (w %)	2003	2005	2006	2007	2008
rentowności ze sprzedaży	2,2	4,5	5,5	7,1	7,7
poziomu kosztów	97,7	95,7	94,6	92,5	93,2
rentowności obrotu brutto	2,3	4,3	5,5	7,5	6,8
rentowności obrotu netto	1,6	3,5	4,5	6,4	5,9
płynności finansowej I stopnia	21,6	29,8	28,2	32,0	35,0
płynności finansowej II stopnia	105,7	111,8	117	121,8	114,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US w Krakowie

3. Budynki oddane do użytku i ich kubatura

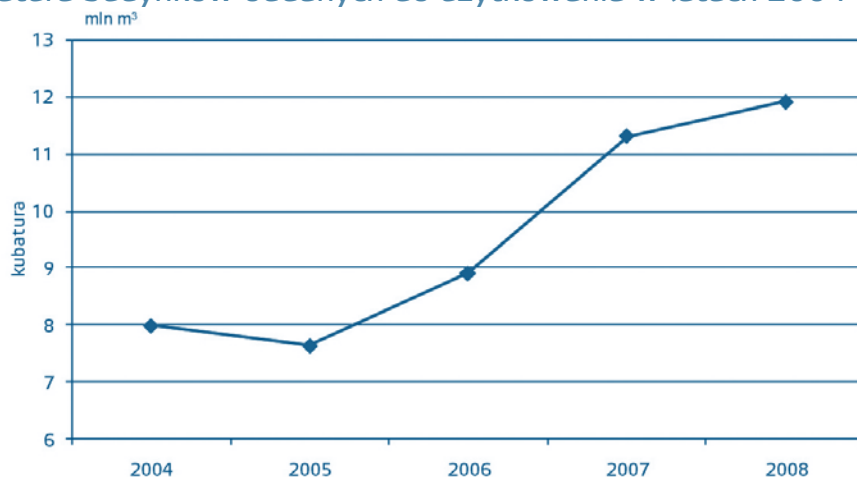
W roku 2008 r. oddano do użytkowania 9 570 (o 11,3% więcej niż w roku poprzednim) nowych budynków o łącznej powierzchni 2 249 952 m² i kubaturze 11 924 221 m³.

Liczba oddanych budynków zlokalizowanych w miastach zwiększyła się o 1,6%, a na wsi - o 16,1%. Sukcesywnie wzrasta udział budynków oddawanych na terenach wiejskich, w roku 2008 wyniósł 69,6% (w 2007 r. - 66,7%). W wyniku rozbudowy 441 budynków istniejących powstało 1,1 mln m³ kubatury. Łączna kubatura budynków (nowych i rozbudowanych) przekazanych do użytkowania w województwie małopolskim w 2008 r. wyniosła 13,0 mln m³.

Województwo małopolskie zajmuje pod tym względem, dla obydwu wskaźników (liczby oddanych budynków i ich kubatury), czwartą pozycję w kraju, po województwie mazowieckim, wielkopolskim i śląskim.

Wykres nr 96

Kubatura budynków oddanych do użytkowania w latach 2004 – 2008

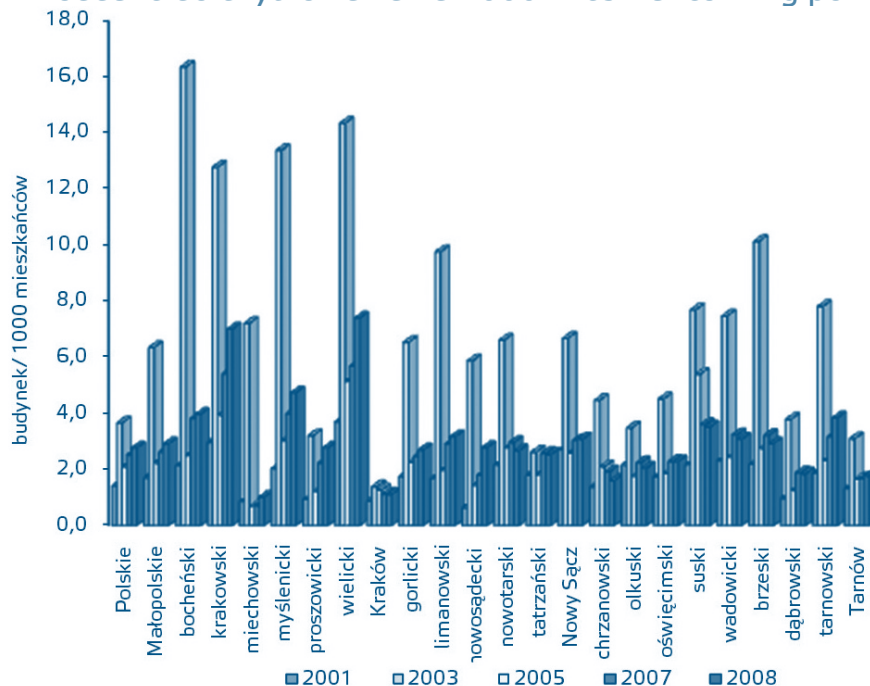

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Najwięcej budynków (>4 na 1000 mieszkańców) o największej kubaturze (>4,5m³) oddano do użytkowania w powiatach: krakowskim, wielickim i myślenickim. W przypadku powiatu tatrzańskiego oddano do użytkowania stosunkowo mało budynków na 1000 mieszkańców (2,5) ale o dużej kubaturze (< 5,2).

Wykres nr 97

Budynki oddane do użytkowania na 1000 mieszkańców wg powiatów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

VII. Budownictwo mieszkaniowe

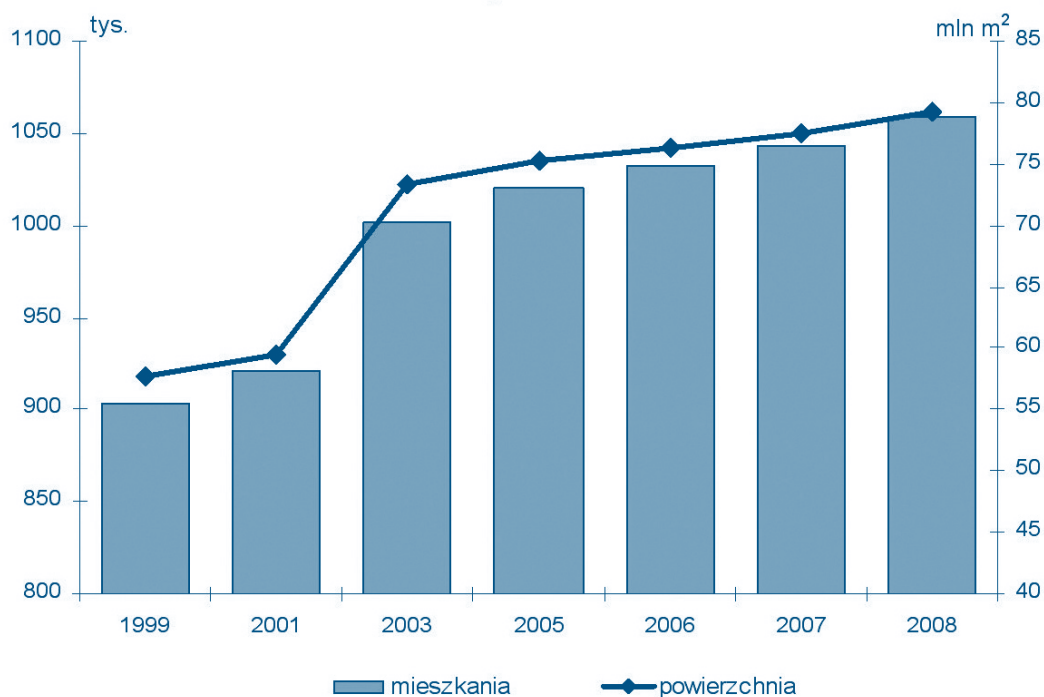
oprac. Anna Rosół

1. Zasoby mieszkaniowe

W końcu 2008 r. zasoby mieszkaniowe województwa małopolskiego będące w posiadaniu spółdzielni mieszkaniowych, gmin, zakładów pracy, товариств budownictwa społecznego, osób fizycznych i pozostałych podmiotów wynosiły 1 058,9 tys. mieszkań. Łączna powierzchnia użytkowa mieszkań wyniosła 79 172,3 tys. m² i znajdowało się w nich 4 039,0 tys. izb. W porównaniu z poprzednim rokiem liczba mieszkań w województwie zwiększyła się o 15,9 tys. (o 1,5%).

W miastach znajdowało się 609,0 tys. mieszkań, tj. 57,5% ogółu zasobów mieszkaniowych województwa, a na wsi - 449,9 tys. mieszkań (42,5%).

Wykres nr 98
Zasoby mieszkaniowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Przyrost ilościowy mieszkań związany jest również z przyrostem jakościowym – powoli lecz systematycznie zwiększa się przeciętną powierzchnia mieszkania, zmniejsza zagęszczenie. Nadal większe mieszkania znajdują się na terenach wiejskich, lecz z uwagi na sytuację demograficzną (rodziny na wsi są liczniejsze) są one bardziej zagęszczone, zarówno pod kątem liczby osób na mieszkanie, jak i na izbę.

Tabela nr 91
Podstawowe wskaźniki mieszkaniowe

Wyszczególnienie	Rok	Przeciętna				
		liczba izb w mieszkaniu	liczba osób		powierzchnia użytkowa w m ²	
			w 1 mieszkaniu	na 1 izbę	1 mieszkania	na 1 osobę
Małopolska	1999	3,48	3,48	1,00	63,9	18,4
	2001	3,50	3,43	0,98	64,5	18,8
	2003	3,78	3,25	0,86	73,2	22,6
	2005	3,79	3,20	0,84	73,7	23,0
			3,81	3,14	0,83	74,3
Miasta	2007	3,46	2,70	0,78	62,3	23,0
Wieś		4,27	3,74	0,88	90,6	24,2
Małopolska	2008	3,81	3,10	0,81	74,8	24,1
Miasta		3,46	2,66	0,77	62,6	23,6
Wieś		4,29	3,71	0,86	91,3	24,6

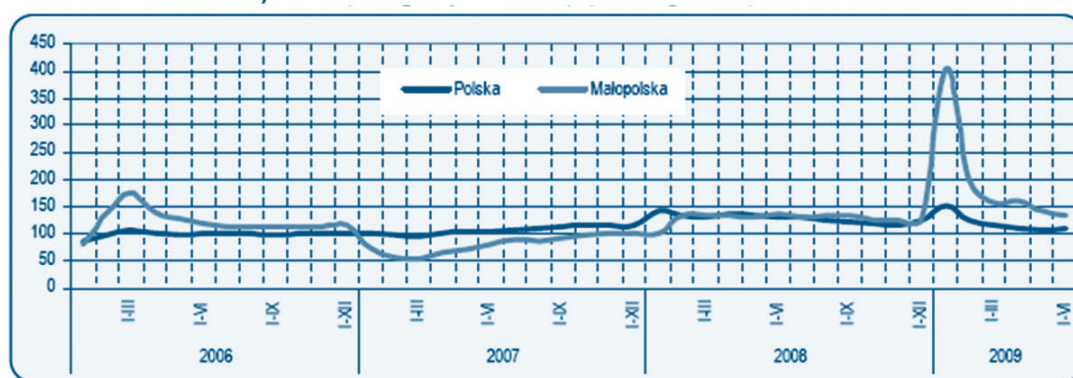
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

2. Sytuacja na rynku mieszkań – mieszkania oddane do użytkowania

W 2008 roku w województwie małopolskim przekazano do użytkowania 16 012 mieszkań (stanowiło to 6,2 % mieszkań oddanych do użytkowania w Polsce), o 3 660 (22,8%) więcej niż w roku poprzednim. Dynamika w skali kraju wyniosła 15,6%. Oddawane mieszkania posiadały 70 614 tys. izb i miały łączną powierzchnię użytkową 1 656,3 tys. m², natomiast przeciętna powierzchnia oddawanego mieszkania wyniosła 103,4 m². Zdecydowana większość przekazanych do użytkowania mieszkań została wybudowana w miastach (9 878 mieszkań – 61,7% ogółu).

Wykres nr 99

Dynamika liczby mieszkań oddanych do użytkowania (analogiczny okres 2000=100)

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie "Komunikat o sytuacji społeczno – gospodarczej województwa małopolskiego" nr 6/2009r.

Struktura własnościowa mieszkań przekazanych do użytkowania ulega powolnej zmianie. W roku 2008 nieznacznie dominują mieszkania będące indywidualną własnością osób fizycznych (8 164 mieszkań – 50,1% ogółu), będące na drugim miejscu mieszkania przeznaczone na sprzedaż lub wynajem (7 176 mieszkań) z roku na rok zajmują coraz wyższą pozycję. O ile w 2002 stanowiły 22,1% wszystkich mieszkań oddanych do użytkowania, to już w 2005 – 27,6%, a w roku ubiegłym 39,4%. W skali kraju mieszkania indywidualne stanowiły 50,4% mieszkań przekazanych do użytkowania w 2008, natomiast mieszkania przeznaczone na wynajem – 40,4%.

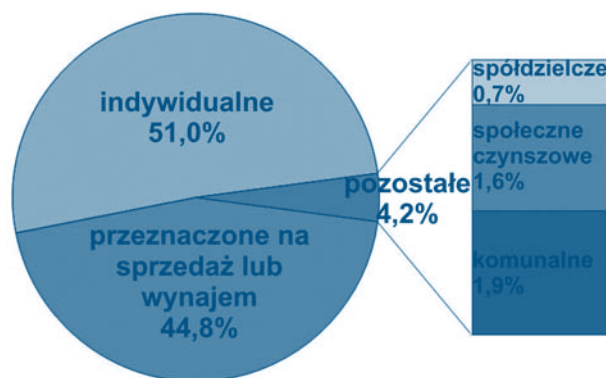
W porównaniu do roku poprzedniego, w regionie w 2008 r. dwukrotnie wzrosła ilość oddanych mieszkań spółdzielczych, z 61 do 120.

Pozostałe formy budownictwa mają już dużo mniejsze znaczenie – przekazano 1,6% społecznych czynszowych, 1,9% komunalnych i ani jednego zakładowego.

W porównaniu z rokiem ubiegłym największą dynamiką przyrostu liczby oddawanych mieszkań wykazało się budownictwo komunalne (wzrost o 269,6%), następnie spółdzielcze (196,7%).

Wykres nr 100

Struktura własnościowa mieszkań oddanych do użytkowania w roku 2008.

Źródło: informacja sygnałowa Nr 14/2009 r. - Budownictwo mieszkaniowe w województwie małopolskim w 2008 r.

Biorąc pod uwagę lokalizację oddawanych mieszkań, na wsi zdecydowanie dominuje budownictwo indywidualne, stanowiąc 96,6% mieszkań oddanych do użytkowania na wsi i jednocześnie 68,8% wszystkich mieszkań indywidualnych w skali województwa. Z pozostałych form budownictwa na wsi pozyskano jedynie 174 mieszkań.

Najwięcej, lecz najmniejszych mieszkań przekazano do użytkowania w mieście Krakowie – 6 621 mieszkań (41,7% ogółu mieszkań oddanych do użytkowania) o powierzchni 424,2 tys. m² (wzrost oddanej powierzchni mieszkalnej o 19,2% porównując do roku 2007).

Sytuacja ta nie zmieniła się znacząco w porównaniu do roku ubiegłego, kolejne pozycje są więc zajęte przez powiat krakowski i wielicki, gdzie łącznie oddano 2 195 mieszkań (13,7% z ogółu oddanych w województwie), o powierzchni 414,4 tys. m² (wzrost oddanej powierzchni mieszkalnej o 29,7% w porównaniu do roku 2007).

Tabela nr 92

Mieszkania oddane do użytku w latach 1999 - 2008

Wyszczególnienie		Liczba mieszkań	Liczba izb	Powierzchnia użytkowa mieszkań w m ²	Przeciętna powierzchnia mieszkania w m ²	Mieszkania oddane na 1000 ludności
Województwo Małopolskie	1999	8 792	37 118	819 105	93,2	2,7
	2001	10 525	41 644	923 447	87,7	3,2
	2003	23 342	121 520	2 862 252	122,6	7,2
	2005	10 704	48 664	1 142 853	106,8	3,3
	2007	12 390	57 696	1 388 601	112,7	3,7
	2008	16 012	70 614	1 656 300	103,4	4,9
Miasta	1999	6 009	21 643	456 180	75,9	1,9
	2001	7 670	25 623	541 379	70,6	4,7
	2003	9 043	40 144	937 132	103,6	5,6
	2005	6 737	25 208	558 690	82,9	4,2
	2007	7 253	27 273	628 619	86,7	4,4
	2008	9 879	34 894	765 100	77,4	6,1
Wieś	1999	2 783	15 475	362 925	130,4	1,7
	2001	2 855	16 021	382 068	133,8	1,8
	2003	14 299	81 379	1 925 120	134,6	8,7
	2005	3 967	23 456	584 163	147,3	2,4
	2007	5 137	30 423	759 982	148	3,1
	2008	6 133	35 720	891 200	145,3	3,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na 1000 ludności zamieszkującej województwo małopolskie oddano do użytkowania w 2008 roku 4,9 mieszkania, a więc wskaźnik ten wzrósł o 22,4%. W porównaniu ze średnią krajową (4,3) wskaźnik dla województwa małopolskiego jest niższy o ok. 8,0%.

Najwięcej mieszkań w przeliczeniu na 1000 mieszkańców oddano w powiecie wielickim – 9,6, przy średniej dla województwa 4,9. Kolejnymi, według wielkości tego wskaźnika są: miasto Kraków – 8,8, krakowski – 7,6 oraz w powiecie tatrzańskim – 5,5. Najstąbiej wypadły w ubiegłym roku powiaty: miechowski – 0,6 mieszkania oddanego na 1000 mieszkańców i dąbrowski – 1,5.

Tabela nr 93

Mieszkania oddane do użytku na 1000 mieszkańców i 1000 zawartych małżeństw

Mieszkania oddane do użytkowania		1999	2001	2003	2005	2007	2008
na 1000 mieszkańców	Polska	2,2	2,8	4,3	3,0	3,0	4,3
	Małopolska	2,8	3,2	7,2	3,3	3,8	4,9
na 1000 zawartych małżeństw	Polska	373,6	543,1	832,0	551,3	510,0	641,0
	Małopolska	454,3	618,5	1358,6	592,5	634,8	726,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Mapa nr 22

Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 mieszkańców stan na 31 XII 2008 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Pod względem liczby oddanych mieszkań na 1000 zawartych małżeństw przodują trzy powiaty: krakowski (1 160), wielicki (1 454) i miasto Kraków ze wskaźnikiem 1 498. Najślabiej wypadł powiat miechowski – 96 mieszkań na 1000 zawartych związków małżeńskich. Najwyższą dynamiką liczby oddanych mieszkań na 1000 zawartych związków

mażeńskich w stosunku do roku 2007 odnotowano dla powiatów: proszowickiego, nowosądeckiego i wielickiego, wzrost o 40% i więcej.

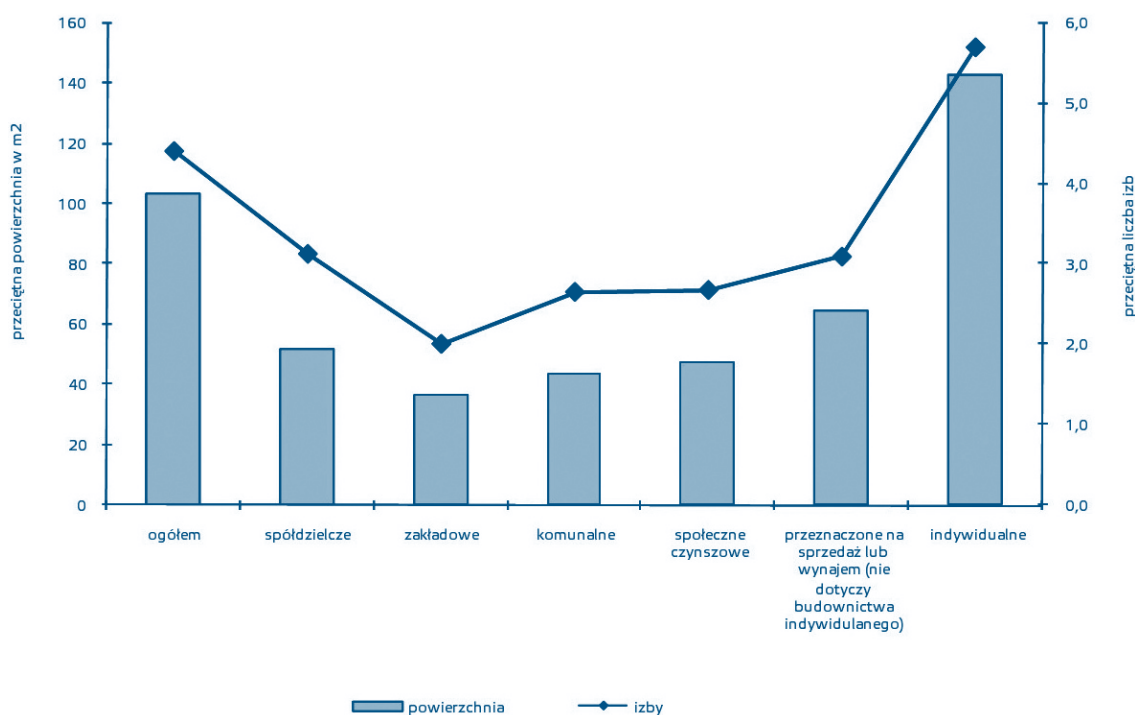
Przeciętna powierzchnia 1 mieszkania oddanego do użytkowania w 2008 roku w województwie małopolskim wyniosła 103,4 m² i była o 9,3 m² mniejsza niż w roku poprzednim.

Największe powierzchniowo mieszkania przekazali do użytkowania inwestorzy indywidualni – 142,6 m², w porównaniu z rokiem poprzednim odnotowano spadek powierzchni oddawanych mieszkań o 4,4 m². Przeciętna powierzchnia mieszkania dla pozostałych form budownictwa wyniosła 53 m², przy czym budownictwo przeznaczone na sprzedaż lub wynajem przekazało mieszkania o powierzchni 64,3 m² (zmniejszenie przeciętnej powierzchni użytkowej w stosunku do roku 2007 o 0,2 m²).

Mieszkania przekazane do użytkowania w 2008 roku miały przeciętnie po 4,4 izby, o 0,2 mniej niż w roku poprzedzającym. Niemal tradycyjnie największą liczbą izb w mieszkaniach legitymowało się budownictwo indywidualne – 5,7 izb (minimalny spadek w stosunku do 2007 roku), w pozostałych formach budownictwa przeciętne mieszkanie miało średnio 3,1 izby.

Wykres nr 101

Przeciętna powierzchnia użytkowa i przeciętna liczba izb w mieszkaniach oddanych do użytkowania w 2008 roku wg form budownictwa

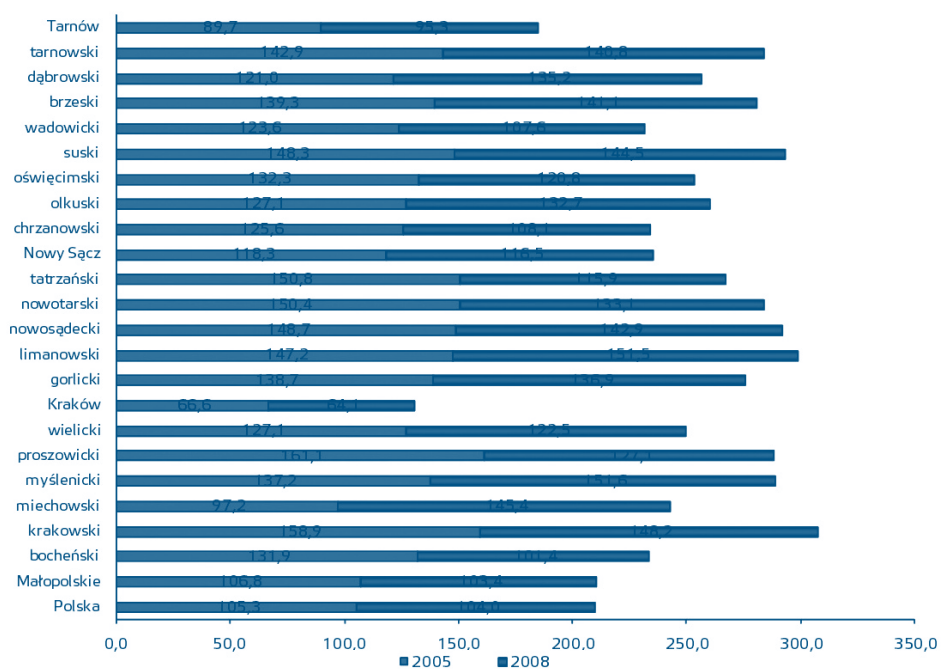

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W układzie przestrzennym największymi mieszkaniami przekazanymi do użytkowania w 2008 roku może pochwalić się powiat myślenicki – 151,6 m² i limanowski – 151,5 m². Najmniejsze mieszkania oddawane są w powiatach grodzkich: Kraków (64,1 m²) i Tarnów (95,3 m²).

Wykres nr 102

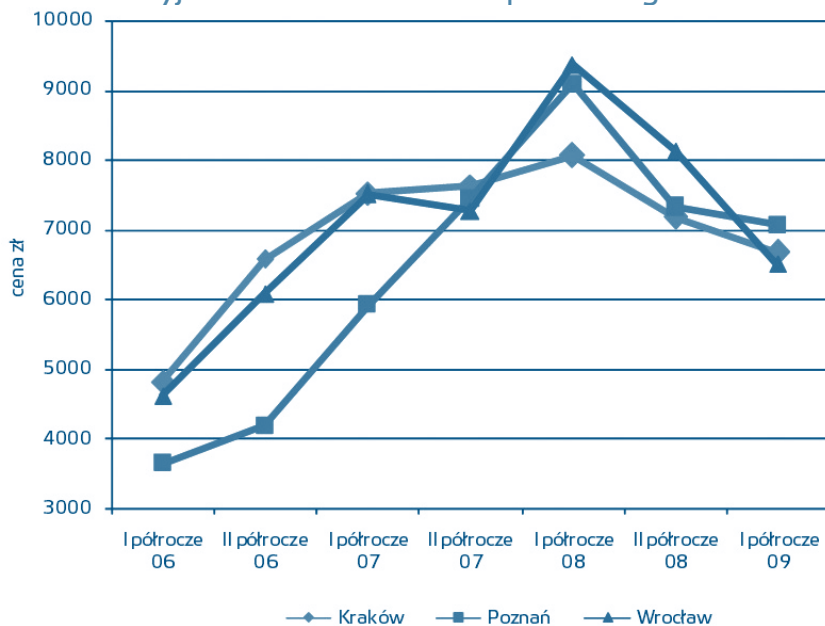
średnia wielkość mieszkania oddanego do użytkowania

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

Wykres nr 103

Cena transakcyjna za m² mieszkania sprzedanego

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportów miesięcznych redNet Property Group.

Ceny za m² mieszkania sprzedanego w Krakowie, od I półrocza 2006 r. do I półrocza 2008 r. sukcesywnie rosła z 4 814,2 zł za m² do 8 063 zł za m² (wzrost o 40,3%). Od tego momentu obserwuje się konsekwentny spadek cen mieszkań, do poziomu 6 666 zł za m² (spadek o 17,3%). Sytuacja w pozostałych dużych miastach Polski wygląda podobnie, przy czym najwyższą cenę za m² mieszkania notuje się w Warszawie – średnio 8 213 zł.

3. Pozwolenia na budowę i rozpoczęte inwestycje

W 2008 roku wydano pozwolenia na budowę 25 353 mieszkań, w tym 11 766 (46,4%) mieszkań w budownictwie indywidualnym. Najwięcej pozwoleń na budowę mieszkań wydano w mieście Kraków – 12 051 (47,5%), najmniej w gminie Miechów – 154 (0,6%).

Powierzchnia użytkowa mieszkań, na które wydano pozwolenie na budowę wyniosła 2 239 079 m², w tym 1 617 011 m² (69,4%) dla budownictwa indywidualnego.

W województwie małopolskim w 2008 r. rozpoczęto realizację 18 989 mieszkań, z tego 11 484 (60,5%) w budownictwie indywidualnym. Było to o 3 567 mieszkań mniej (o 15,8%) w stosunku do 2007 r., przy czym w budownictwie indywidualnym więcej o 1 646 mieszkań (o 16,7%), a poza budownictwem indywidualnym o 5 213 mieszkań mniej (o 41,0%). Najbardziej zmalała liczba mieszkań budowanych z przeznaczeniem na sprzedaż lub wynajem (o 4 559 mieszkań, tj. o 38,4%). W ramach budownictwa spółdzielczego rozpoczęto realizację 62 mieszkań (o 563 mniej niż w poprzednim roku, tj. o 90,1%), a społecznego czynszowego - 44 (mniej o 148, tj. o 77,1%). Poza budownictwem indywidualnym wzrosła jedynie liczba rozpoczętych realizacji mieszkań komunalnych i wyniosła 76 mieszkań.

Tabela nr 94

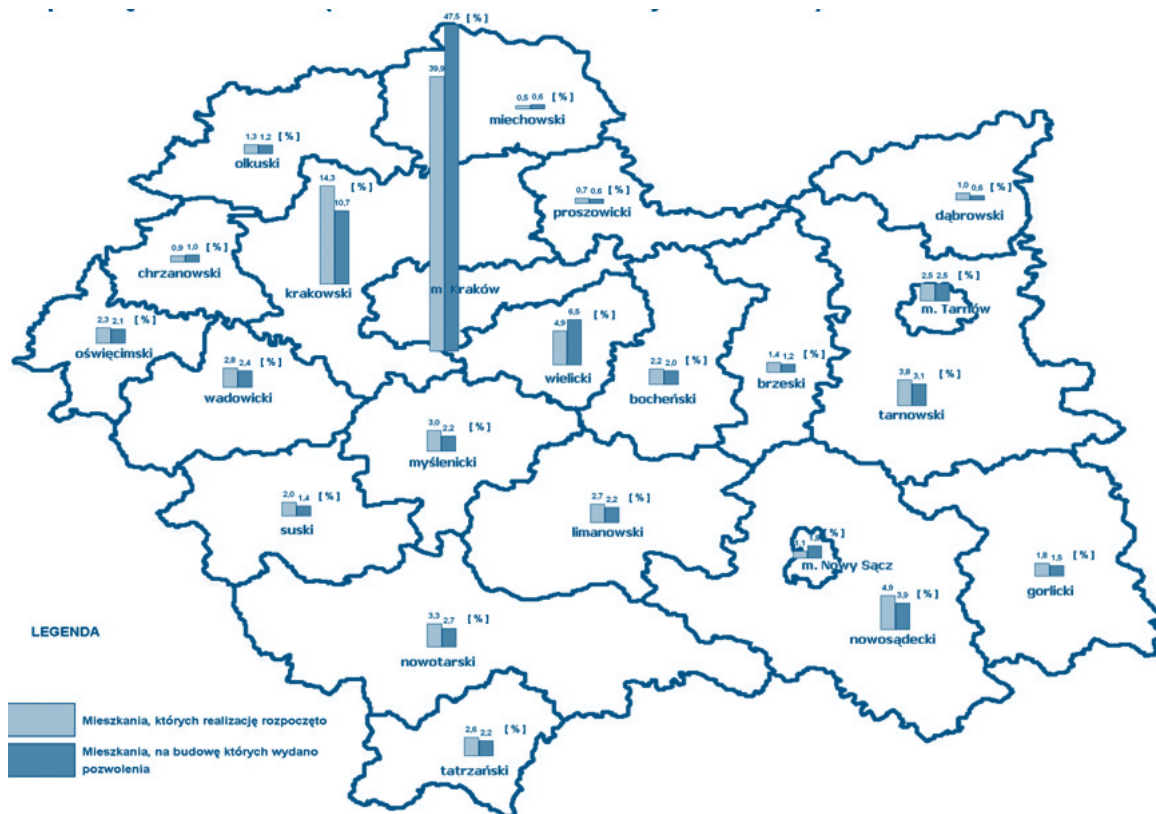
Mieszkania, na których realizację wydano pozwolenia oraz których budowę rozpoczęto w 2008 r.

Małopolska	Mieszkania, na budowę których wydano pozwolenia				Mieszkania, których realizację rozpoczęto			
	ogółem	Dynamika w stosunku do 2007 r.	Z liczby ogółem			Ogółem	Dynamika w stosunku do 2007 r.	Z liczby ogółem w budownictwie indywidualnym
			Budownictwo indywidualne	Budynki mieszkalne	W tym jednorodzinne			
	25 353	2,1	11 766	24 536	11 091	18 989	-15,8	11 484

Źródło: sygnalna Nr 14/2009 r. - Budownictwo mieszkaniowe w województwie małopolskim w 2008 r.

Mapa nr 23

Mieszkania, na budowę których wydano pozwolenia oraz budowę których rozpoczęto w 2008 r. (w odniesieniu do województwa).

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

VIII. Turystyka

Oprac. Bogna Stonawska, Ewa Tłustowska, Agnieszka Kuc

1. Oferta turystyczna

Ogromne zróżnicowanie walorów naturalnych, bogate dziedzictwo kulturowe i dobrze przygotowana infrastruktura turystyczna sprawia, iż Małopolska posiada duży potencjał do rozwoju wszelkich rodzajów turystyki. Małopolska zajmuje pierwsze miejsce wśród wszystkich województw Polski pod względem ilości obiektów hotelarskich (370 obiektów), pod względem liczby turystów korzystających z miejsc zbiorowego zakwaterowania (2 711,4 tys. osób), pod względem ilości parków narodowych (6 parków), pod względem ilości obiektów wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO (8 miejsc) oraz drugie miejsce pod względem ilości miejscowości uzdrowiskowych (9 miejscowości).

W Małopolsce znajduje się aż 2 600 szlaków rowerowych oraz 3 360 km szlaków pieszych. Na szczególną uwagę zasługuje duża różnorodność szlaków tematycznych: Małopolska Trasa UNESCO, Szlak Architektury Drewnianej, Szlak Żydów Małopolskich, Szlak Cerkwi Łemkowskich, Szlak Jana Pawła II, Szlak Solny, Szlak Orlich Gniazd i inne. Do niewątpliwie najciekawszych należy Szlak Architektury Drewnianej liczący ok. 1500 km i obejmujący na swojej trasie aż 249 obiektów – perełek budownictwa drewnianego, w tym cztery wpisane na listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO (kościółki w Lipnicy Murowanej, Sękowej, Binarowej i Dębnie Podhalańskim).

W dużych miastach jak: Kraków (którego historyczne centrum wpisane zostało na listę UNESCO), Nowy Sącz, Tarnów dynamicznie rozwija się turystyka miejska i kulturowa, dokąd przyjeżdżają goście w poszukiwaniu pamiątek czasów przeszłych, wielkich festiwali kulturalnych, a także spragnionych po prostu dobrej zabawy i rozrywki. Dzięki licznym ośrodkom kultu religijnego i miejscom pamięci związanym z osobą Ojca Świętego Jana Pawła II rozwija się prężnie turystyka pielgrzymkowa. Tu najważniejszą rolę odgrywają sanktuaria w Kalwarii Zebrzydowskiej (wpisane na listę UNESCO) i Krakowie – Łagiewnikach oraz Wadowice – rodzinne miasto Jana Pawła II. Ważnym miejscem pamięci narodowej w Małopolsce jest dawny hitlerowski obóz zagłady Auschwitz – Birkenau, utworzony w roku 1940 i wpisany na listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO.

Dzięki wyżynnemu i górskiemu ukształtowaniu terenu znajdują się tu dogodne warunki do rozwoju wszelkich form turystyki kwalifikowanej, jak narciarstwo zjazdowe, alpejskie, biegowe, snowboard, rakiety śnieżne, wspinaczka górską, nordic walking i trekking. W ostatnich latach obserwuje się dynamiczny rozwój oferty turystyki kwalifikowanej z coraz większym akcentem na sporty ekstremalne. Popularne w regionie jest także żeglarstwo, głównie na jeziorach Rożnowskim i Czorsztyńskim.

Małopolska jest również uznanym celem przyjazdów wypoczynkowych i zdrowotnych. Tu największe znaczenie odgrywają tereny uzdrowiskowe, takie jak: Podhale, Beskid Sądecki z prężnym ośrodkiem turystycznym w Krynicy – Zdrój, rejon Pienin z bogatą w wody mineralne Szczawnicą oraz Gorce z ośrodkiem uzdrowiskowym w Rabce – Zdrój. Na terenach wiejskich coraz większą popularność zyskuje oferta gospodarstw agroturystycznych.

Coraz bardziej powszechne są także edukacyjne motywy podróży do Małopolski. Goście coraz częściej przybywają tu w celu podjęcia nauki w szkołach wyższych w Krakowie, Tarnowie, Brzesku, Nowym Sączu, Suche Beskidzkiej, Chrzanowie oraz Bochni.

Jak wynika z obserwowanych trendów w turystyce, goście coraz częściej poszukują unikalnej oferty specjalistycznej i niszowej, takiej jak: podróże kulinarne, przyrodnicze, warsztaty rękodzieła ludowego, itp., opartej na walorach i tradycji miejsca, przez to autentycznej i jedynej w swoim rodzaju.

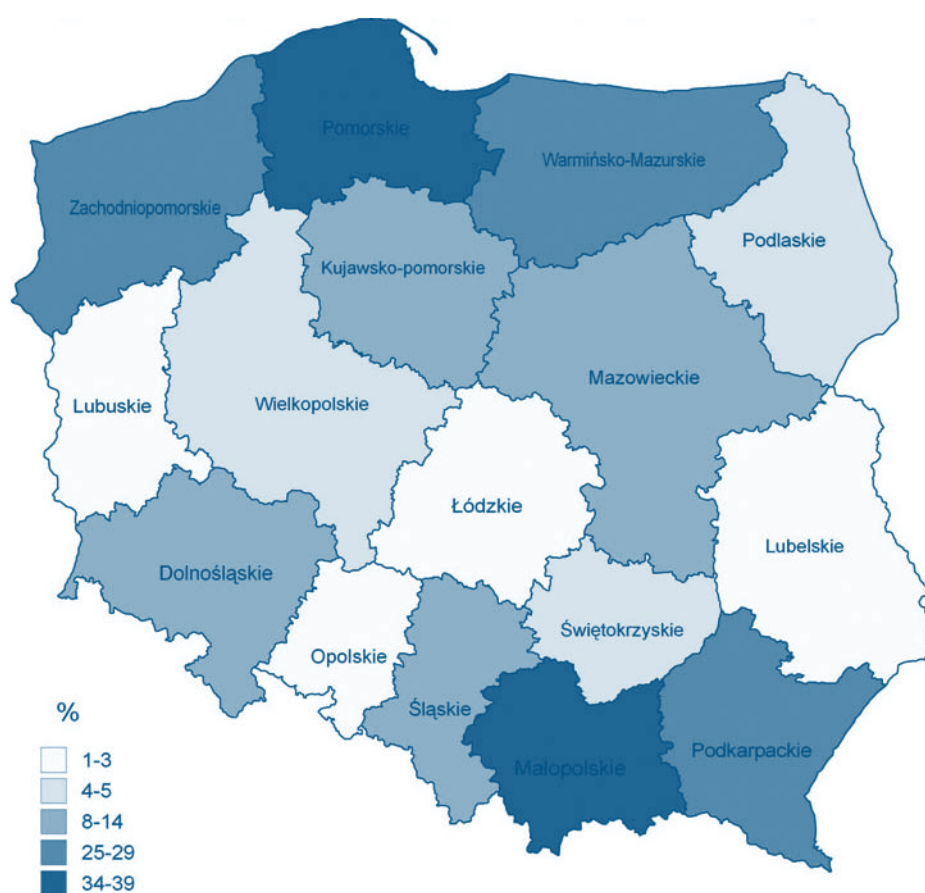
Wzrasta rozpoznawalność marki Małopolska

Małopolska jest jednym z najatrakcyjniejszych pod względem turystycznym regionów Polski, a małopolskie atrakcje są doceniane przez coraz szersze grono turystów. W Plebiscycie „7 Cudów Polski” przeprowadzonym w zeszłym roku przez Rzeczpospolitą, w którym udział wzięło około 111 tysięcy internautów, na 7 atrakcji wybrano aż 3 z Małopolski - Kopalnia Soli Wieliczka, Zamek Królewski i katedra na Wawelu oraz Rynek Główny i zespół staromiejski w Krakowie.

Województwo małopolskie jest najczęściej wymieniane, wśród najatrakcyjniejszych regionów w Polsce – wykazały pierwsze w Polsce badania postrzegania regionów Polski wykonane przez Synovate i PART SA.

Mapa nr 24

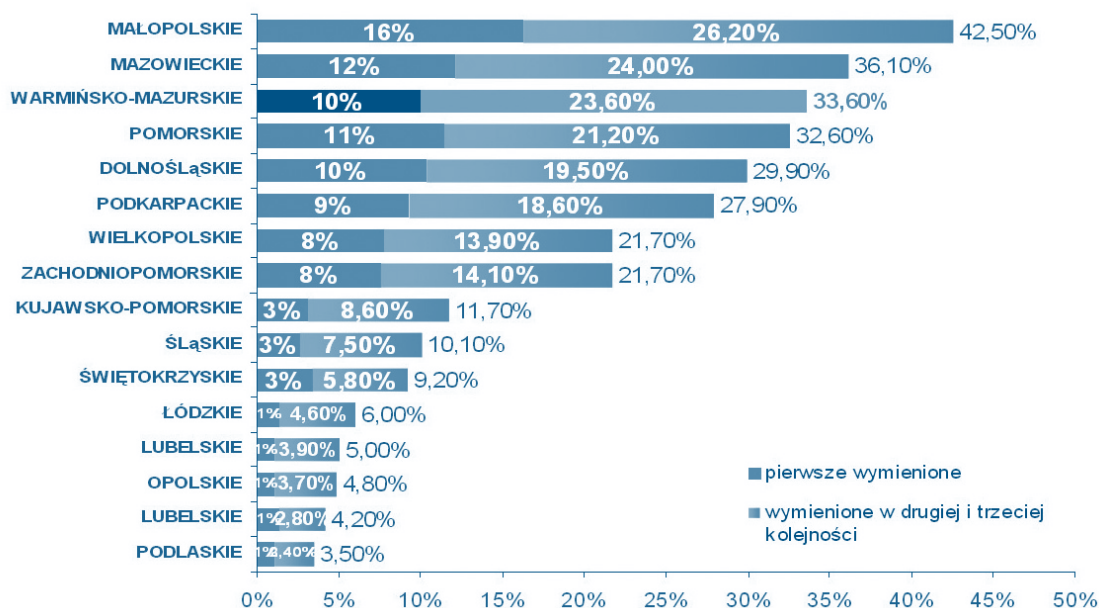
Najatrakcyjniejsze turystycznie województwa w Polsce

Źródło: Badania wizerunku regionów dla Warmii i Mazur (Synovate /PART S.A. 2007)

Wykres nr 104

Najatrakcyjniejsze turystycznie województwa w Polsce

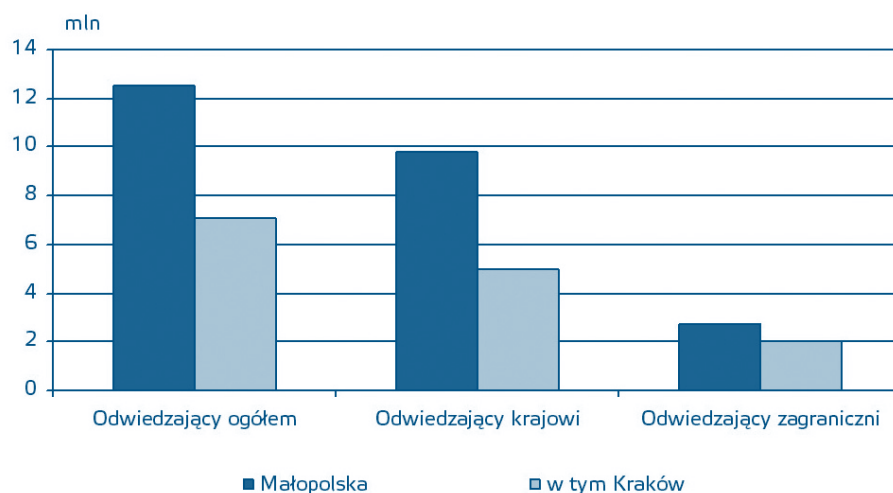
Źródło: Badania wizerunku regionów dla Warmii i Mazur (Synovate /PART S.A. 2007)

2. Ruch turystyczny

Ruch turystyczny w Małopolsce od roku 2003 wykazuje stałą tendencję wzrostową, z niewielkim spadkiem zanotowanym w roku 2008, spowodowanym wpływem światowego kryzysu gospodarczego.

W 2008 roku Województwo Małopolskie odwiedziło 12 454 tys. osób to jest o 5,7% mniej niż w 2007 roku. W tym samym czasie Kraków odwiedziło 7 081 tys. osób, to jest o 10,9% mniej niż w 2007 roku. Na liczbę przyjazdów do Małopolski w roku 2008 podstawowy wpływ miał spadek o 17,5% liczby przyjazdów gości zagranicznych oraz znacznie mniejszy spadek o 1,8% liczby przyjazdów gości krajowych. Spadki te są wynikiem wpływu światowego kryzysu gospodarczego, dotyczącego także branży turystycznej, przypadającego właśnie na rok 2008, którego głównymi przejawami są: wzrost cen i obniżenie zamożności mieszkańców, a co za tym idzie zmniejszenie popytu na podróżowanie, ograniczenie ilości połączeń lotniczych i ogólny spadek koniunktury.

Wykres nr 105 Szacunkowa liczba odwiedzających w 2008 roku

Źródło: *Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim (Instytut Turystyki 2008)*

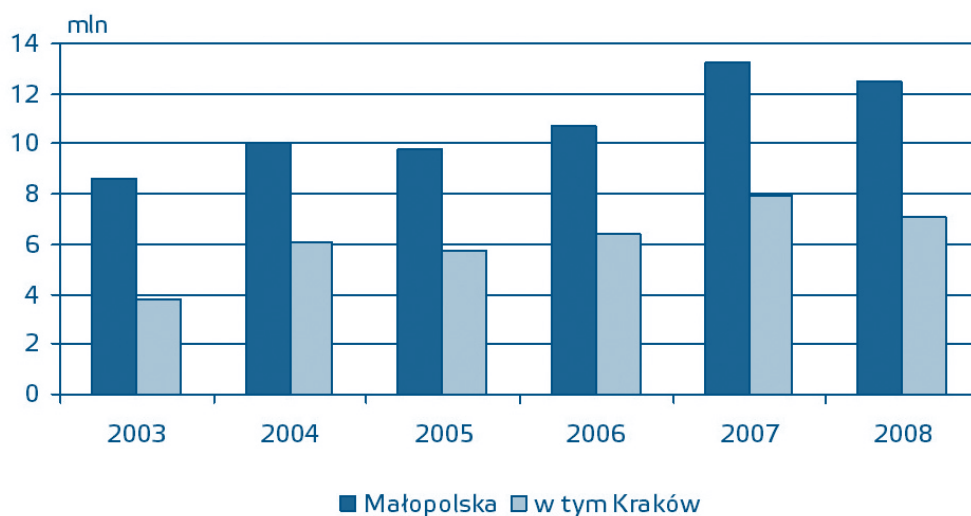
Tabela nr 95 Szacunkowa liczba odwiedzających w latach 2003-2008

Odwiedzający	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2008/2007 zmiana w %
	w tys. osób						
Ogółem	8 585	10 024	9 846	10 715	13 200	12 454	-5,7
w tym Kraków	3 838	6 050	5 716	6 407	7 947	7 081	-10,9
Krajowi	7 260	7 953	7 481	7 844	9 935	9 757	-1,8
w tym Kraków	2 860	4 400	3 929	4 286	5 455	5 040	-7,6
Zagraniczni	1 325	2 071	2 365	2 871	3 266	2 696	-17,5
w tym Kraków	978	1 650	1 788	2 121	2 492	2 041	-18,1

Źródło: *Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim (Instytut Turystyki 2008)*

Wykres nr 106

Porównanie liczby odwiedzających w latach 2003-2008

Źródło: *Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim (Instytut Turystyki 2008)*

Wśród odwiedzających Województwo Małopolskie w 2008 roku było 8 128 tys. turystów, o 5% mniej niż w roku poprzednim. W tym samym roku Kraków odwiedziło 4 099 tys. turystów co stanowi spadek o 11,3% w stosunku do roku ubiegłego. Szczególnie dotkliwy dla sektora turystyki był spadek liczby turystów zagranicznych, który w Województwie Małopolskim szacuje się na 17,4%, a w Krakowie na 18,1%.

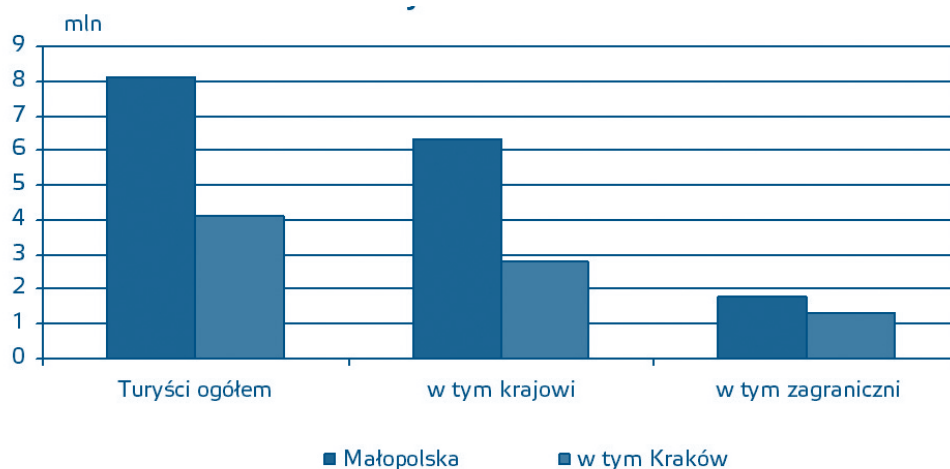
Tabela nr 96

Szacunkowa liczba turystów w latach 2003-2008

Turyści	w tysiącach osób						2008/2007 zmiana w %
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
Ogółem	6 820	8 175	8 075	8 540	8 560	8 128	-5,0%
w tym Kraków	2 310	4 400	4 180	4 485	4 620	4 099	-11,3%
Krajowi	5 610	6 455	6 125	6 380	6 360	6 310	-0,8%
w tym Kraków	1 430	3 080	2 750	3 000	3 000	2 772	-7,6%
Zagraniczni	1 210	1 720	1 950	2 160	2 200	1 818	-17,4%
w tym Kraków	880	1 320	1 430	1 485	1 620	1 327	-18,1%

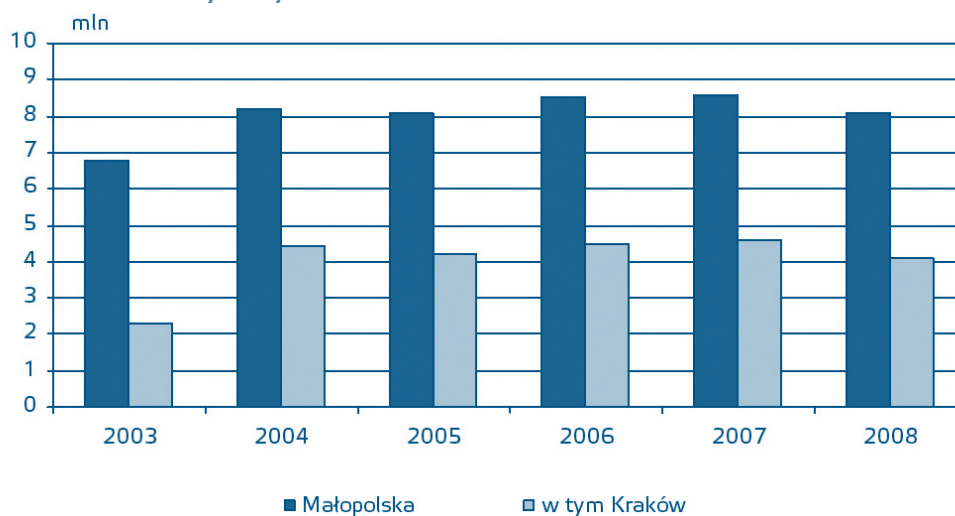
Źródło: *Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim (Instytut Turystyki 2008)*

Wykres nr 107
Szacunkowa liczba turystów w 2008 roku

Źródło: *Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim (Instytut Turystyki 2008)*

Wykres nr 108
Porównanie liczby turystów w latach 2003 - 2008

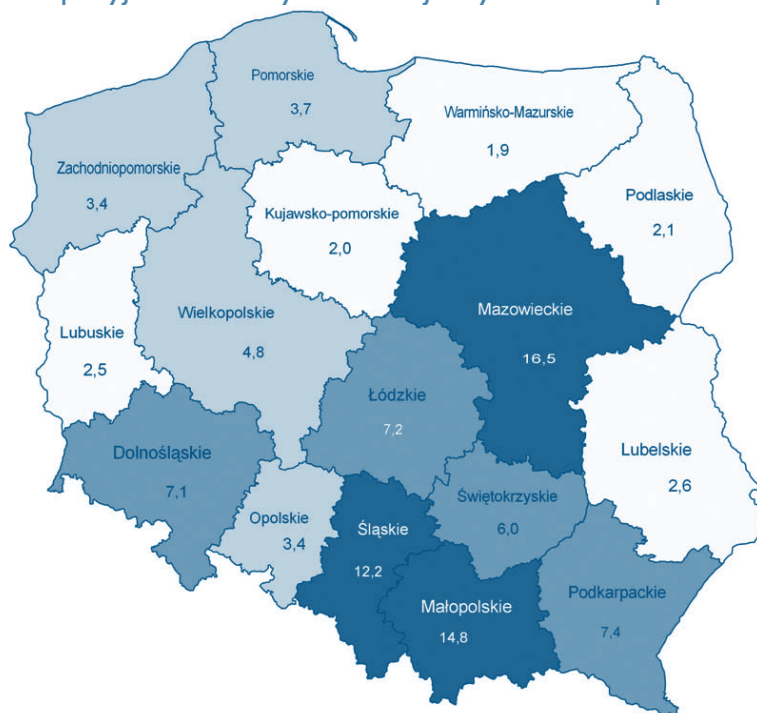
Źródło: *Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim (Instytut Turystyki 2008)*

O zmianach ruchu turystycznego w Małopolsce w 2008 roku może świadczyć także liczba podróży na lotnisku w Balicach. W roku 2008 wielkość ruchu pasażerskiego na lotnisku obniżyła się do ok. 3mln podróży.

Struktura przyjazdów do Małopolski ze względu na pochodzenie gości od wielu lat kształtuje się na podobnym poziomie. Spośród turystów krajowych Małopolskę najczęściej odwiedzają mieszkańcy województw ościennych, Mazowsza oraz województw: Łódzkiego i Dolnośląskiego. Bardzo aktywni są również mieszkańcy samej Małopolski. Podróże do Małopolski przez mieszkańców bardziej oddalonych regionów należą do rzadkości.

Mapa nr 25

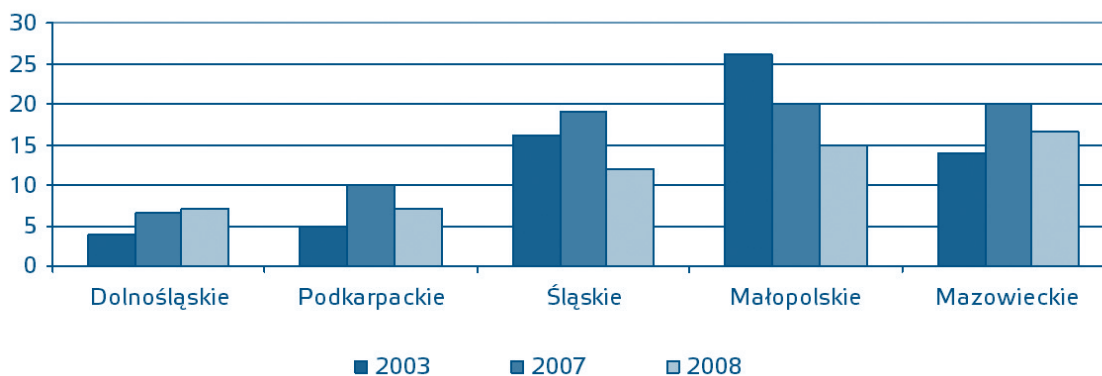
Struktura przyjazdów turystów krajowych do Małopolski w roku 2008 (%)

Źródło: Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim (Instytut Turystyki 2008)

Wykres nr 109

Struktura przyjazdów turystów krajowych do Małopolski w roku 2008

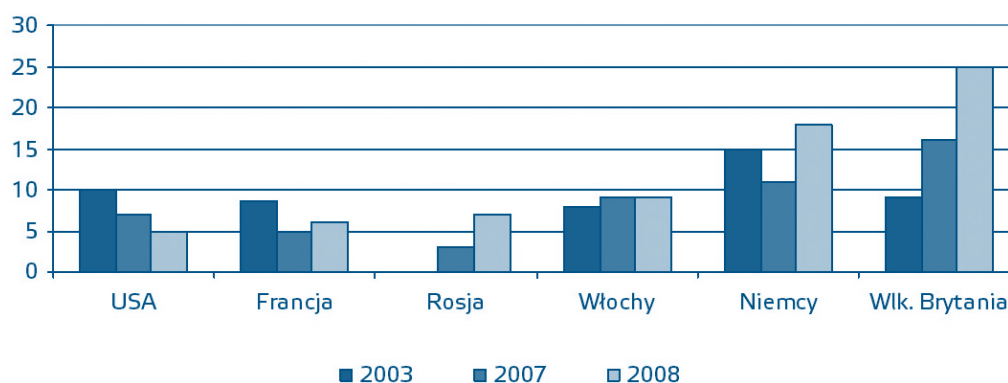

Źródło: Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim (Instytut Turystyki 2008)

Jeśli chodzi o odwiedzających zagranicznych, badania wykazują, że od kilku lat utrzymuje się stała tendencja i w grupie najchętniej przyjeżdżających do Małopolski przeważają goście z Wielkiej Brytanii, Niemiec i Włoch. Na te trzy kraje łącznie przypada aż 52% odwiedzających. W stosunku do roku 2007 w strukturze gości zagranicznych znacznie zwiększył się udział mieszkańców Rosji oraz Hiszpanii.

Wykres nr 110

Struktura przyjazdów turystów zagranicznych do Małopolski w okresie 2003 - 2008

Źródło: *Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim (Instytut Turystyki 2008)*

Tabela nr 97

Struktura przyjazdów turystów zagranicznych w 2008 r.

Lp.	Kraj	Udział wśród turystów zagranicznych w %
1	Wielka Brytania	25,0
2	Niemcy	17,8
3	Włochy	9,3
4	Rosja	6,6
5	Francja	5,7
6	Hiszpania	5,4
7	USA	5,1
8	Irlandia	4,3
9	Austria	4,0
10	Słowacja	3,7

Źródło: *Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim (Instytut Turystyki 2008)*

Średni czas pobytu turystów w Małopolsce to 5 dni. Wielkość ta nie zmieniła się w stosunku do lat poprzednich, przy czym zmianie uległa struktura długości pobytu turystów polskich (średnio 4,5 nocy) w stosunku do zagranicznych (średnio 5,3 nocy). W roku 2007 obserwowano dłuższy pobyt turystów zagranicznych w Małopolsce od turystów krajowych, co zapewne jest wynikiem wpływu na ruch turystyczny światowego kryzysu gospodarczego, który w mniejszym stopniu dotknął rynek polski. Obserwuje się natomiast pogłębienie zjawiska wydłużenia okresu pobytu turystów poza Krakowem (w Krakowie: 3,5 nocy, poza Krakowem: 5 nocy).

Podstawowym środkiem transportu zarówno dla mieszkańców Małopolski, jak i innych turystów krajowych był własny samochód. Na dalszych miejscach lokował się autokar i pociąg. Rezydenci zagraniczni korzystali głównie z samolotu oraz innych środków transportu po przylocie (pociąg i autobus kursowy).

Wśród turystów krajowych często wskazywaną bazą noclegową były kwatery prywatne

i mieszkania znajomych bądź rodziny (łącznie powyżej 40%). Wśród turystów zagranicznych dominowały hotele (ok. 43%), a z kwater prywatnych i noclegów u znajomych i rodziny skoczyło ok. 33% turystów.

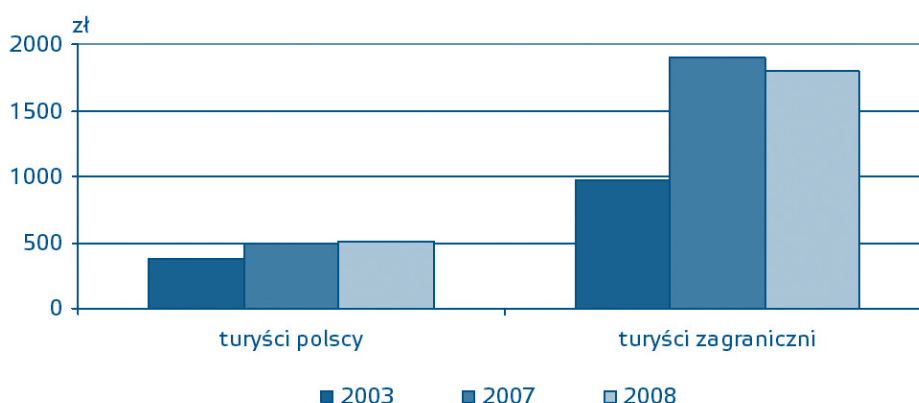
Dwa najczęściej wskazywane przez turystów cele przyjazdów do Małopolski to wypoczynek i zwiedzanie zabytków, przy czym turyści polscy preferowali wypoczynek, a turyści zagraniczni wypoczynek i zwiedzanie na podobnym poziomie. Wyjątkiem są turyści odwiedzający Kraków, dla których zwiedzanie zabytków dominowało wyraźnie nad wypoczynkiem. Jako największe atrakcje regionu postrzegane są: miasto Kraków, a także miasto Zakopane i Kopalnia Soli w Wieliczce. Na czołowych pozycjach znalazły się także: Oświęcim (muzeum Auschwitz Birkenau) oraz Krynica. Ważnym powodem przyjazdu do Małopolski były wydarzenia kulturalne.

Turyści odwiedzający Małopolskę na ogół sami organizują sobie podróż (70%). Biura podróży miały udział 2-4% wśród rezydentów polskich i 15% wśród rezydentów zagranicznych. Około połowy turystów tak krajowych, jak zagranicznych – podróżowało w towarzystwie rodziny.

Turyści zagraniczni wydają w trakcie swojego pobytu ponad trzy razy więcej niż turyści krajowi. Średnie wydatki turystów krajowych to 508 zł na jedną osobę, tj. średnio o 10 zł więcej niż w roku 2007, natomiast wśród turystów zagranicznych wydatki na osobę wynoszą 1790 zł, przy czym poziom ten spadł w stosunku do roku ubiegłego, kiedy to wynosił 1903 zł na osobę. Te zmiany odzwierciedlają wpływ światowego kryzysu na jakość podróżowania turystów zagranicznych i stosunkowo dobrą kondycję turystów krajowych.

Wykres nr 111

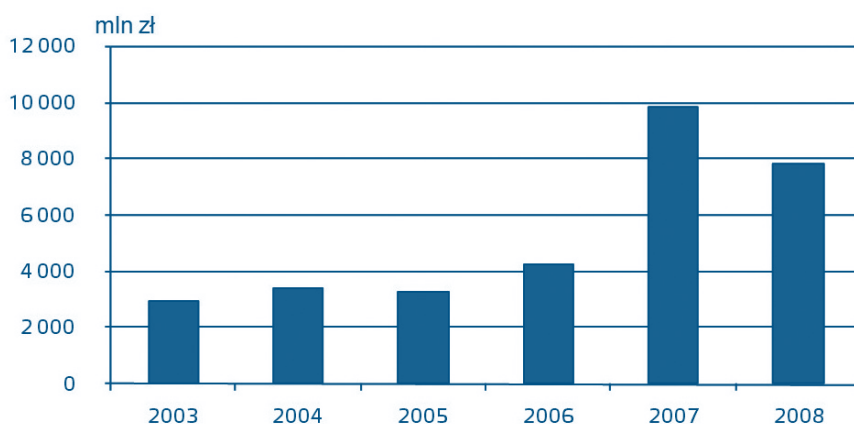
Średnie wydatki turystów krajowych i zagranicznych

Źródło: *Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim (Instytut Turystyki 2008)*

Spodziewane przychody z turystyki w roku 2008 wynoszą szacunkowo 7,8 mld zł i spadły w stosunku do roku ubiegłego o ok. 2,2 mld zł.

Wykres nr 112 Przychody z turystyki

Źródło: *Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim (Instytut Turystyki 2008)*

Zdecydowana większość turystów odwiedzających region, bo aż 2/3 była bardzo zadowolona z pobytu. W oczach gości ocena atrakcyjności miejsca, w którym przebywali podczas pobytu w Małopolsce na skali 10-punktowej średnio przekraczała 8,2. Około 90% turystów poleciłoby swoim znajomym i rodzinie przyjazd do Małopolski.

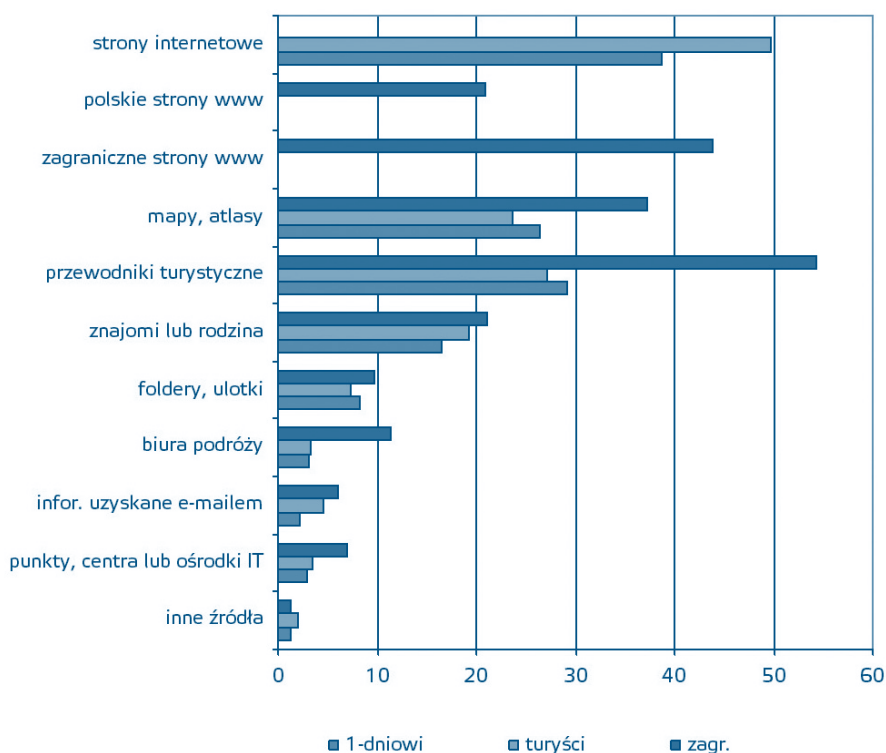
Pytani o mankamenty i powody niezadowolenia respondenci wskazywali przede wszystkim na zły stan infrastruktury komunikacyjnej i zbyt duży tłok w miejscach atrakcyjnych pod względem turystycznym.

Ponad połowa turystów przed przyjazdem do Małopolski szukała informacji na temat miejscowości, w której się zatrzymali. Znacznie częściej niż turyści krajowi, takimi informacjami byli zainteresowani turyści zagraniczni. Głównym źródłem informacji jest dla turystów internet. Stosunkowo często poszukując informacji turyści korzystają również z przewodników turystycznych, atlasów i folderów.

Jak wynika z obserwowanych w ostatnim półroczu tendencji w polskiej turystyce i powolnemu ustępowaniu światowego kryzysu gospodarczego, prognozuje się, iż w roku 2009 wielkość ruchu turystycznego w Małopolsce zwiększy się, a co za tym idzie, nastąpi ożywienie całej koniunktury w regionie.

Na szczególną uwagę zasługuje postrzegalność działań promocyjnych kierowanych do turystów. Zarówno turyści krajowi jak i zagraniczni wykazują się dużą znajomością reklam Małopolski. Reklamę Małopolski widziała około połowa badanych. Głównymi nośnikami reklamy regionu, jakie zapamiętali turyści był internet i foldery, a w przypadku turystów polskich także billboardy. Prasa miała bardziej znaczący udział dla turystów przebywających poza Krakowem.

Wykres nr 113
Źródła informacji turystycznej

Źródło: *Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim (Instytut Turystyki 2008)*

3. Rozwój i promocja turystyczna

Województwo Małopolskie podejmuje wiele działań mających na celu rozwój i promocję oferty turystycznej Małopolski na rynku krajowym i zagranicznym, szczególnie w obliczu obniżenia popytu na usługi turystyczne, wywołanego wpływem światowego kryzysu gospodarczego.

Priorytetowym zadaniem dla regionu na najbliższe lata jest realizacja przyjętej przez Zarząd Województwa Małopolskiego koncepcji projektu pn „Małopolski System Informacji Turystycznej” (MSIT), polegającego na zbudowaniu zintegrowanego regionalnego systemu informacji turystycznej w Województwie Małopolskim, składającego się z warstwy analogowej (tzw. informacja tradycyjna) oraz warstwy cyfrowej, połączonych zintegrowanym systemem zarządzania. Celem projektu jest służenie turystom wiarygodną i spójną informacją o regionie oraz pomoc w organizacji pobytu w Małopolsce. Projekt ma zostać wdrożony do 2011 roku.

Kolejnym ważnym przedsięwzięciem jest rozwój i promocja istniejącego, sztandarowego produktu turystycznego, jakim jest Szlak Architektury Drewnianej. Szlak od 2007 roku oferuje gościom dostęp i zwiedzanie obiektów na szlaku okresie letnim oraz udział w cyklu koncertów muzyki dawnej pn „Muzyka zaklęta w drewnie”. W roku 2008 zostało udostępnionych do zwiedzania w okresie letnim 30 obiektów oraz odbyło się 12 koncertów muzyki dawnej.

Jednym z najnowszych i prężnie rozwijających się produktów turystycznych Małopolski jest projekt pn „Małopolska Agroturystyka”, oferujący unikalne formy spędzania wolnego czasu w zgodzie z naturą i tradycjami lokalnymi. W roku 2008 w Małopolsce było 145 skategoryzowanych obiektów agroturystycznych.

Istotne znaczenie ma także utrzymywanie i oznakowanie istniejących szlaków turystycz-

nych w Małopolsce oraz tworzenie nowych, m. in. Szlak bundza i oscypka, Małopolski Szlak Wód Mineralnych, Karpacki Szlak Rowerowy, Szlak Cystersów, Szlak św. Szymona w Lipnicy Murowanej i Zakochana Lanckorona.

Promocja oferty turystycznej regionu realizowana jest systematycznie i planowo na rynkach krajowym i zagranicznym i jej celem jest wzmocnienie wizerunku Małopolski jako doskonałej destynacji turystycznej, prezentacja oryginalnej i niepowtarzalnej oferty dla przybywających gości oraz budowa silnej grupy wsparcia dla sprzedaży oferty turystycznej Małopolski. Zadania promocyjne realizowane są głównie za pomocą narzędzi zapewniających dostęp do określonej grupy docelowej: kampanie promujące atrakcje oferty turystycznej regionu, udział w targach turystycznych (w roku 2008 Małopolska wzięła udział łącznie w 17 imprezach targowych), realizacja wizyt studyjnych po Małopolsce dla dziennikarzy krajowych i zagranicznych, bieżąca współpraca z mediami, opracowanie i druk wydawnictw tematycznych promujących produkty turystyczne (m. in. „Atlas szlaków rowerowych”, „Odkryj Małopolskę. Małopolska – sanktuaria i miejsca kultu religijnego” oraz seria mini przewodników „Odkryj Małopolskę”), współorganizacja plebiscytów mających na celu podnoszenie jakości i konkurencyjności usług turystycznych w Małopolsce (m. in. Plebiscytu Wielkie Odkrywanie Małopolski, Plebiscytu na Najlepszą Stację Narciarską, Plebiscytu Odys na najlepsze usługi turystyczne w Małopolsce)) oraz wspieranie działań w regionie, mających na celu tworzenie i promocję produktów turystycznych.

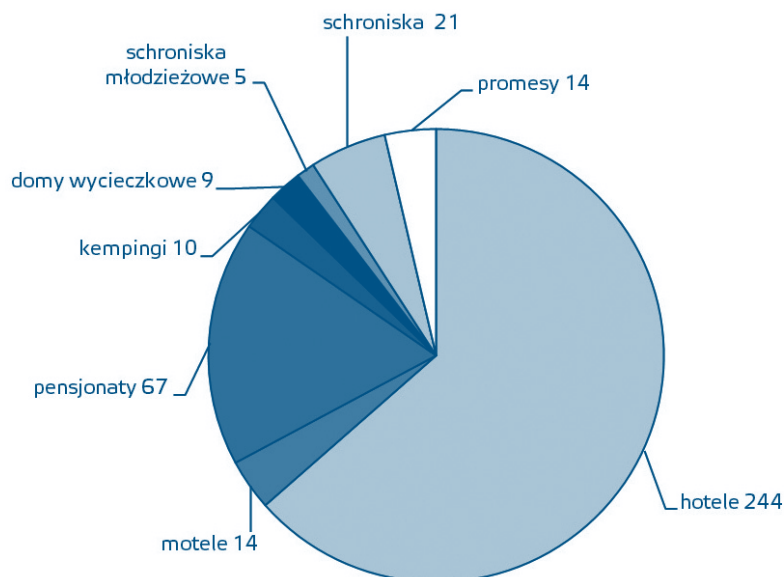
Priorytety działań w zakresie rozwoju turystyki na najbliższe lata zostały zawarte w dokumencie przyjętym przez Zarząd Województwa Małopolskiego w listopadzie 2008 r. pn. „Kierunki Rozwoju turystyki dla Województwa Małopolskiego na lata 2008 – 2013”. Do zadań priorytetowych Województwa Małopolskiego w zakresie rozwoju turystyki należą:

- Rozwój strategicznych, markowych produktów turystycznych, w tym: rozwój turystyki miejskiej, kulturowej i pielgrzymkowej, turystyki rekreacyjnej, aktywnej i specjalistycznej oraz utworzenie produktu markowego pn. małopolska turystyka uzdrowiskowa i zdrowotna,
- Rozwój uzupełniających produktów turystycznych, w tym: rozwój turystyki na terenach wiejskich, turystyki biznesowej oraz turystyki tranzytowej i przygranicznej,
- Zorganizowanie zintegrowanej, łatwo dostępnej informacji turystycznej,
- Promocja turystyczna województwa,
- Wzmocnienie podmiotów i struktur współpracy sektora regionalnej turystyki,
- Budowanie infrastruktury wspomagającej rozwój markowych produktów turystycznych.

4. Baza turystyczna regionu i jej wykorzystanie

Wykres nr 114

Obiekty hotelarskie w podziale na rodzaje (stan na 31.12.2008r.)

Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich Marszałka Województwa Małopolskiego

Na koniec 2008r. w Ewidencji Obiektów Hotelarskich Marszałka Województwa Małopolskiego znajdowały się 384 obiekty hotelarskie (łącznie z 14 promesami).

Najwięcej wśród obiektów hotelarskich było hoteli (244), co stanowi prawie 66% skategoryzowanej bazy hotelarskiej. W dalszej kolejności były pensjonaty (67), które stanowiły 18,1 % wszystkich obiektów hotelarskich w województwie. Pozostałe obiekty hotelarskie stanowiły niewielką część skategoryzowanej bazy noclegowej (od 1,3 do 5,7%).

Tabela nr 98

Hotele w podziale na kategorie

	Hotele 5*		Hotele 4*		Hotele 3*		Hotele 2*		Hotele 1*	
	liczba	miejsca	liczba	miejsca	liczba	miejsca	liczba	miejsca	liczba	miejsca
Województwo Małopolskie	8	1729	25	3610	134	10389	61	4213	16	1141
Udział % w całości	3,3%	8,2%	10,2%	17,1%	54,9%	49,3%	25%	20%	6,6%	5,4%
Kraków	6	1563	13	2219	71	5702	24	2545	6	721
Udział % w całości	5%	12,2%	10,8%	17,4%	59,2%	44,7%	20%	20,2%	5%	5,6%

Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich Marszałka Województwa Małopolskiego

Wśród wszystkich hoteli ponad połowa (134) to obiekty o średnim standardzie trzech gwiazdek. Jeśli chodzi o pozostałe kategorie hoteli w województwie, przeważa niższy standard (61 dwugwiazdkowych hoteli stanowi 25 % wszystkich hoteli, a 16 jednogwiazdkowych – 6,6%). 8 hoteli o najwyższym pięciogwiazdkowym standardzie stanowi ponad 3% bazy hotelowej, a 25 czterogwiazdkowych to nieco ponad 10 % wszystkich hoteli. Prawie połowa wszystkich hoteli zlokalizowana jest w stolicy województwa – Krakowie (120). Tutaj znajduje się większość hoteli pięciogwiazdkowych. Ponad połowę (59%) stanowią obiekty średniej klasy.

W Krakowie również przeważa niższy standard hoteli: 20,2% stanowią hotele dwugwiazdkowe, a 5% hotele jednogwiazdkowe, ale ich udział w ogólnej liczbie wszystkich hoteli zlokalizowanych w tym mieście jest nieco niższy w porównaniu do całego województwa, co oznacza, iż relatywnie w Krakowie standard hoteli jest wyższy w stosunku do całego województwa.

Wszystkie hotele w Województwie Małopolskim dysponowały w sumie 21 082 miejscami noclegowymi. Niemal połowa wszystkich miejsc noclegowych (10 389) znajdowała się w hotelach trzygwiazdkowych. Najmniej miejsc noclegowych (1 141 tj. 5,4% wszystkich miejsc noclegowych wśród hoteli w województwie) było w hotelach o najniższej kategorii (jedna gwiazdka). Ponad 8% całości stanowiły miejsca noclegowe w hotelach o najwyższej kategorii (1 729). Hotele dwu- i czterogwiazdkowe posiadały odpowiednio: 4213 (20%) i 3610 (17,1%) miejsc noclegowych. Średnio hotel dysponuje 86,4 miejscami noclegowymi.

W Krakowie udział procentowy hoteli różnych kategorii w ogólnej liczbie miejsc noclegowych kształtował się podobnie jak w całym województwie. Zasadnicza zmiana dotyczy hoteli pięciogwiazdkowych, gdyż większość znajdujących się w Województwie Małopolskim leży na terenie Krakowa, stąd udział ich miejsc noclegowych w całości miejsc noclegowych w hotelach w Krakowie wynosi 12,2%. Warto zwrócić uwagę na fakt, iż w Krakowie funkcjonowała ta sama ilość hoteli pięcio- i jednogwiazdkowych. Jednakże hotele o najniższej kategorii dysponowały ponad połowę mniejszą ilością miejsc noclegowych w stosunku do hoteli najwyższej kategorii. Zmniejszył się udział miejsc noclegowych w hotelach trzygwiazdkowych i wynosi w Krakowie 44,7%.

Tabela nr 99
Hotele w podziale na kategorie (stan na 31 XII)

	Hotele 5*	Hotele 4*	Hotele 3*	Hotele 2*	Hotele 1*	Razem
2006	6	17	97	60	16	196
2007	6	22	114	60	15	217
2008	8	25	134	61	16	244

Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich Marszałka Województwa Małopolskiego

W ciągu 2008 r. powstało w naszym województwie 28 hoteli. Najwięcej – hoteli średniej klasy (18 trzygwiazdkowych) i 5 dwugwiazdkowych i 3 czterogwiazdkowe.

Mapa nr 26

Rozmieszczenie obiektów hotelarskich (łącznie z promesami) wg powiatów

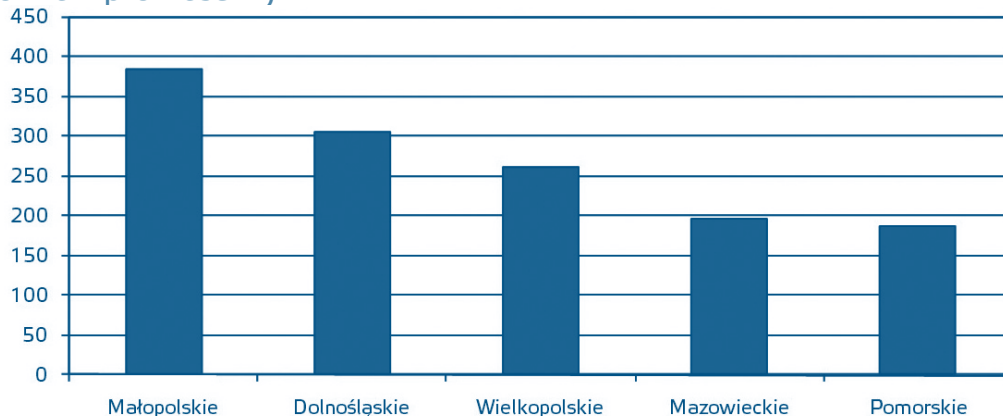

Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich Marszałka Województwa Małopolskiego

Rozmieszczenie obiektów hotelarskich w województwie jest bardzo nierównomierne. Najwięcej obiektów hotelarskich zlokalizowanych jest w Krakowie i są to w 85% hotele. Hotel jest obiektem charakterystycznym dla miast o dużym natężeniu ruchu turystycznego. Również w powiatach wokół Krakowa np. w powiecie krakowskim przeważały hotele (13). Powiat Dąbrowski natomiast nie posiada na swoim terenie żadnej skategoryzowanej bazy noclegowej. W południowej części województwa działa spora część obiektów hotelarskich. W tym regionie najwięcej z nich znajduje się w powiecie tatrzańskim, gdzie blisko połowę stanowią pensjonaty. Również w tym regionie najwięcej jest schronisk.

Wykres nr 115

Ilość obiektów hotelarskich w wybranych województwach na koniec 2008 r. (łącznie z promesami)

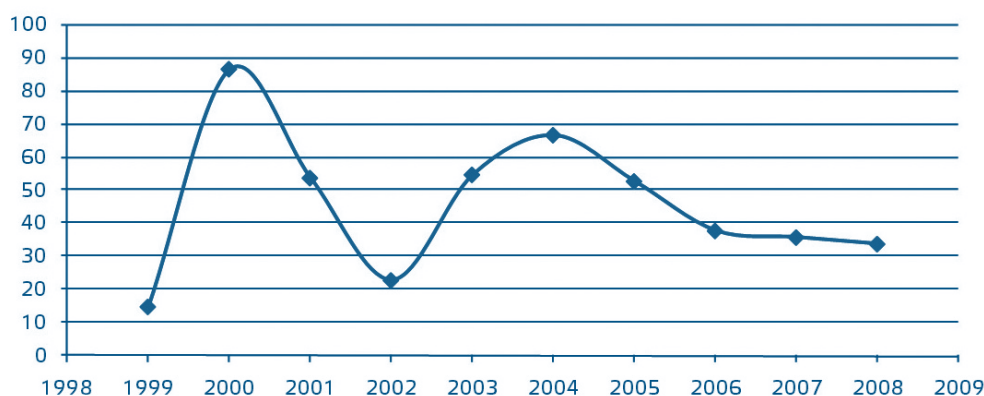

Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich Ministerstwa Sportu i Turystyki

Województwo Małopolskie posiada największą skategoryzowaną bazę obiektów hotelarskich wśród wszystkich województw. W dalszej kolejności znajduje się Województwo Dolnośląskie (306 obiektów, tj. o ponad 20% mniej niż Województwo Małopolskie), następnie Wielkopolskie (261 obiektów, tj. o ponad 32% mniej niż Małopolskie), Mazowieckie (195 obiektów, tj. o prawie 50% mniej niż Małopolskie) i Pomorskie (187 obiektów, tj. o ponad 51% mniej niż Małopolskie).

Wykres nr 116

Ilość nowych obiektów hotelarskich w latach 1999-2008

Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich Ministerstwa Sportu i Turystyki

Z roku na rok powstają w Województwie Małopolskim nowe obiekty hotelarskie. W ostatnich trzech latach liczba nowych obiektów ustabilizowała się na poziomie 34 – 38, po okresie większego wzrostu, który nastąpił w roku 2004.

Tabela nr 100

Obiekty Hotelarskie w poszczególnych latach

Obiekty	2002	2004	2005	2006	2007	2008
Hotele	99	142	174	195	217	244
Motele	8	13	13	13	15	14
Pensjonaty	24	39	51	55	63	67
Kempingi	7	9	10	10	10	10
Domy Wycieczkowe	34	13	10	10	9	9
Schroniska	5	5	18	22	22	21
Schroniska Młodzieżowe	3	5	5	5	5	5
Razem	180	226	281	310	341	370

Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich Marszałka Województwa Małopolskiego

Wykorzystanie bazy noclegowej³

W 2008 r. stan bazy turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania województwa małopolskiego powiększył się: wzrosła liczba obiektów, miejsc noclegowych (zarówno całorocznych jak i sezonowych) oraz liczba pokoi w obiektach hotelowych. W końcu lipca 2008 r.

w województwie małopolskim istniały 872 turystyczne obiekty zbiorowego zakwaterowania, w tym 314 obiektów hotelowych. Liczba obiektów (w porównaniu ze stanem sprzed roku) wzrosła o 29; obiektów hotelowych – o 28 a pozostałych obiektów – o 1. Nadal dynamicznie wzrastała liczba hoteli (o 24) i wyniosła 204 obiekty. Ogólna liczba miejsc noclegowych w stosunku do stanu w lipcu 2007 r. wzrosła o 4,7 tys. (o 7,3%) – do 68,8 tys. miejsc, z tego w obiektach hotelowych o 3,1 tys. (o 12,2%) – do 28,9 tys., a w pozostałych obiektach o 1,5 tys. (o 4,0%) – do 39,9 tys. miejsc. Liczba miejsc noclegowych w hotelach zwiększyła się o 2,6 tys. (o 12,6%). Ogółem przybyło 3,5 tys. miejsc noclegowych całorocznych (6,4%) oraz 1,1 tys. (12,5%) miejsc sezonowych. Udział miejsc całorocznych w ogólnej liczbie miejsc w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania wyniósł 85,2%. Tradycyjnie największą liczbę miejsc noclegowych oferowały hotele (23,0 tys.), a następnie pozostałe niesklasyfikowane (11,2 tys.) i ośrodki wczasowe (9,1 tys.).

W 2008 r. liczba osób korzystających z noclegów w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania wyniosła 2711,4 tys. Po 6 latach systematycznego wzrostu, w 2008 r. liczba korzystających z noclegów w porównaniu z odnotowaną w roku poprzednim zmalała (o 119,0 tys., tj. o 4,2%). Ogólny spadek rozmiarów ruchu turystycznego nastąpił z powodu zmniejszonej ilości turystów zagranicznych, przy wzroście liczby turystów krajowych (o 31,4 tys., tj. o 1,7%). Mniej osób gościło prawie we wszystkich rodzajach obiektów, a najgłębszy spadek dotyczył domów wycieczkowych (o 22,3%). Wyjątek stanowiły: inne obiekty hotelowe (wzrost o 15,4%), zespoły ogólnodostępnych domków turystycznych (wzrost o 7,8%), pensjonaty (wzrost o 4,1%) i ośrodki wczasowe (wzrost o 0,5%), w których liczba osób korzystających z noclegów była większa w stosunku do 2007 r.

W 2008 r. zmniejszyła się również – w porównaniu z 2007 r. – liczba udzielonych noclegów w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania województwa małopolskiego i wyniosła 7953,6 tys. Względny spadek udzielonych noclegów (o 0,8%, tj. o 60,4 tys.) był mniejszy o 3,4 pkt proc. niż w przypadku liczby osób korzystających z noclegów. Średni czas pobytu turysty w obiekcie wzrósł i w 2008 r. wyniósł 2,9 dnia. Relacje te wskazują, że zmalał ruch turystyczny osób przyjeżdżających do Małopolski na krótko. Najgłębszy spadek liczby udzielonych noclegów odnotowano w domach wycieczkowych (o 23,0%). Liczba udzielonych noclegów wzrosła w 4 rodzajach obiektów: inne obiekty hotelowe – o 16,0%, ośrodki wczasowe – o 8,9%, pensjonaty – o 4,6% oraz zespoły ogólnodostępnych domków turystycznych – o 2,4%.

W 2008 r., przy wzroście rozmiarów bazy noclegowej i spadku liczby turystów zmniejszył się stopień wykorzystania miejsc noclegowych turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania o 1,6 pkt proc. i wyniósł 38,3%. Był on o 0,7% wyższy niż średnio w kraju. Najbardziej zmalał stopień wykorzystania miejsc w hotelach (o 5,6 pkt proc. do 41,8%). Wzrosło wykorzystanie miejsc w 6 rodzajach obiektów, a najbardziej w ośrodkach wczasowych (o 3,4 pkt proc.).

³ oprac. na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Krakowie

Tabela nr 101

Stan bazy noclegowej oraz jej wykorzystanie w latach 2007 – 2008

RODZAJE OBIEKTÓW	Miejsca noclegowe stan w dniu 31 VII		Korzystający z noclegów		Udzielone noclegi	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Ogółem	64 127	68 809	2 830 461	2 711 416	8 014 017	7 953 631
Obiekty hotelowe	25 797	28 940	1 789 800	1 726 635	3 899 195	3 858 373
Hotele	20 425	22 995	1 572 275	1 493 846	3 267 189	3 184 357
Motele	436	368	26 993	25 790	41 046	36 732
Pensjonaty	3 077	3 603	114 111	118 792	424 827	444 578
Inne obiekty hotelowe	1 859	1 974	76 421	88 207	166 133	192 706
Pozostałe obiekty	38 330	39 869	1 040 661	984 781	4 114 822	4 035 258
Domy wycieczkowe	807	688	24 829	19 292	81 156	62 492
Schroniska	1 350	1 280	65 233	57 436	118 446	102 134
Schroniska młodzieżowe	537	651	44 153	42 302	89 396	85 122
Szkolne schroniska młodzieżowe	2 132	1 988	60 993	53 831	144 306	127 942
Ośrodki wczasowe	9 249	9 127	219 753	220 758	926 688	1 009 189
Ośrodki kolonijne	604	511	6 420	5 835	50 358	45 256
Ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe	5 605	5 578	175 973	170 138	633 932	613 992
Domy pracy twórczej	405	424	11 248	9 306	53 022	50 524
Zespoły ogólnodostępnych domków turystycznych	866	855	14 938	16 099	57 283	58 645
Kempingi	1 570	1 733	23 469	19 422	55 246	46 683
Pola biwakowe	963	860	4 607	3 901	12 460	11 264
Ośrodki do wypoczynku sobotnio-niedzielnego i świątecznego	495	496	17 547	14 676	30 056	26 281
Zakłady uzdrowiskowe	4 756	4 476	91 733	89 354	1 172 308	1 167 333
Pozostałe niesklasyfikowane	8 991	11 202	279 765	262 431	690 165	688 401

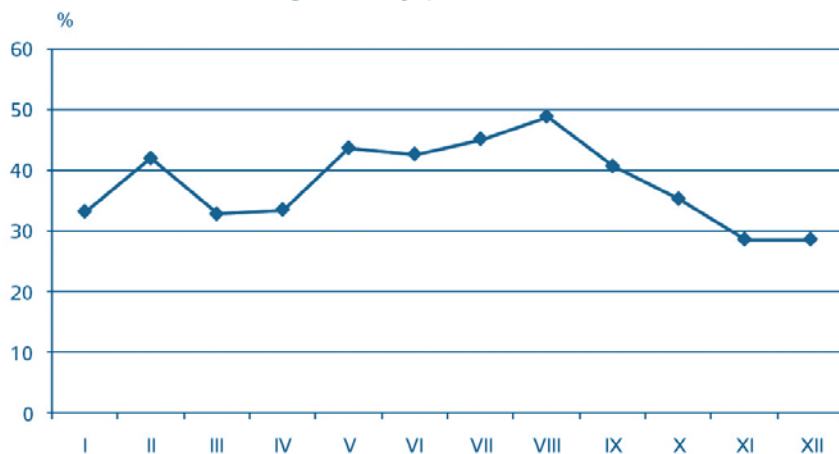
Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

Najwyższy stopień wykorzystania miejsc noclegowych (liczony jako procentowy udział udzielonych noclegów do nominalnej liczby miejsc w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania) odnotowano w Krakowie – 43,6% (średnia wojewódzka wynosiła 38,3%). Powyżej 40% kształtował się również w powiatach: nowosądeckim, tatrzańskim oraz gorlickim.

Wykres nr 117

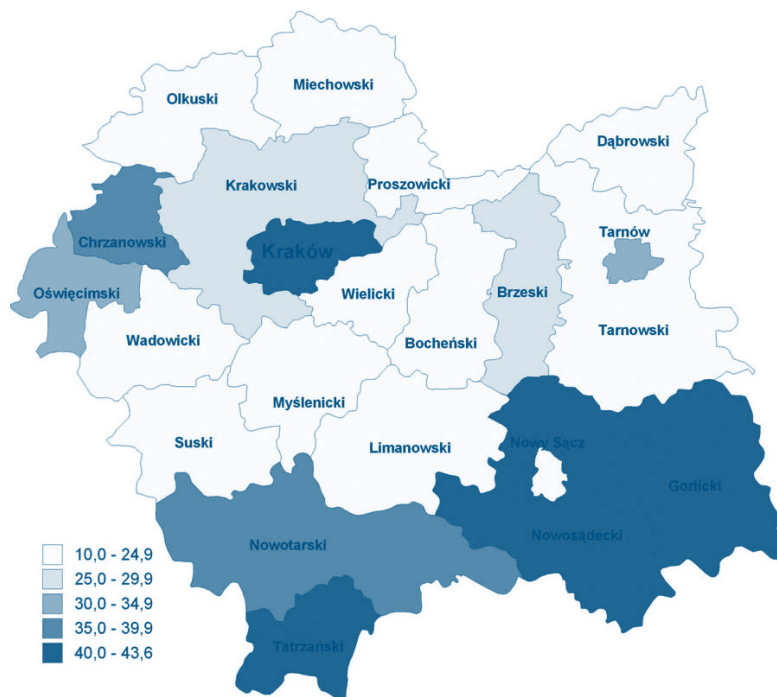
Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania wg miesięcy w 2008 roku

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

Mapa nr 27

Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania wg powiatów w 2008 r.

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

W 2008 r., wśród ogółu osób korzystających z noclegów w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania w województwie małopolskim, 829,0 tys. (30,6%) stanowili turyści zagraniczni. Turystom zagranicznym udzielono 1985,7 tys. noclegów (25,0% wszystkich

noclegów udzielonych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania). W stosunku do 2007 r. zmniejszyła się liczba turystów zagranicznych (o 150,5 tys., tj. o 15,4%), liczba udzielonych im noclegów (o 283,2 tys., tj. o 12,5%) oraz ich udział w ogólnych rozmiarach turystyki w województwie (o 4,0 pkt proc. osób korzystających z noclegów i o 3,3 pkt proc. udzielonych noclegów).

Większość (81,2%) turystów zagranicznych w Małopolsce na miejsce noclegu wybierało hotele, w których stanowili 45,1% ogólnej liczby gości (67,9% w hotelach 5 gwiazdkowych). Tradycyjnie wysoki był udział obcokrajowców wśród korzystających z noclegów na kempingach (56,0%). Udział turystów zagranicznych zmniejszył się w prawie wszystkich rodzajach obiektów, wzrósł jedynie w innych obiektach hotelowych (o 3,7 pkt proc.) i schroniskach młodzieżowych (o 0,1 pkt proc.). Średni czas pobytu turysty zagranicznego w obiekcie wyniósł 2,4 dnia (2,3 dnia w 2007 r.). Najdłużej turyści zagraniczni przebywali w zakładach uzdrowiskowych (7,4 dnia), a najkrócej – w motelach (1,3 dnia).

Wśród turystów, których stałym miejscem zamieszkania był inny kraj niż Polska, 82,0% stanowili Europejczycy, przybysze z Azji – 8,0%, a z Ameryki Północnej – 6,8%.

Tabela nr 102

Turyści zagraniczni korzystający z noclegów i udzielone noclegi turystom zagranicznym w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania

KRAJE	Korzystający z noclegów			Udzielone noclegi		
	31 VII 2007	2008		31 VII 2007	2008	
	w liczbach bezwzględnych		w %	w liczbach bezwzględnych		w %
OGÓŁEM w tym:	979 429	3 028 037	100,0	2 268 918	8 097 650	100,0
Niemcy	108 706	1 142 337	37,8	263 254	3 960 270	48,9
Wielka Brytania	167 658	388 300	12,8	434 981	890 163	11,0
Rosja	29 119	196 005	6,5	61 250	384 182	4,8
Włochy	66 961	185 010	6,2	147 901	427 114	5,3
Francja	51 598	182 607	6,0	118 308	385 550	4,7
Stany Zjednoczone	68 834	155 175	5,1	170 599	363 147	4,5
Ukraina	50 312	138 433	4,6	116 860	333 110	4,1
Szwecja	22 496	114 343	3,8	53 784	245 986	3,0
Hiszpania	32 028	110 094	3,6	68 955	228 102	2,8
Niderlandy	19 164	109 721	3,6	45 773	222 707	2,8
Izrael	41 703	104 120	3,4	95 174	196 656	2,4
Norwegia	42 681	101 355	3,3	107 737	230 785	2,8
Węgry	28 503	51 534	1,7	60 177	110 708	1,4
Irlandia	29 080	49 003	1,6	77 146	119 170	1,5

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie (dane na dzień 31 grudnia 2008r.)

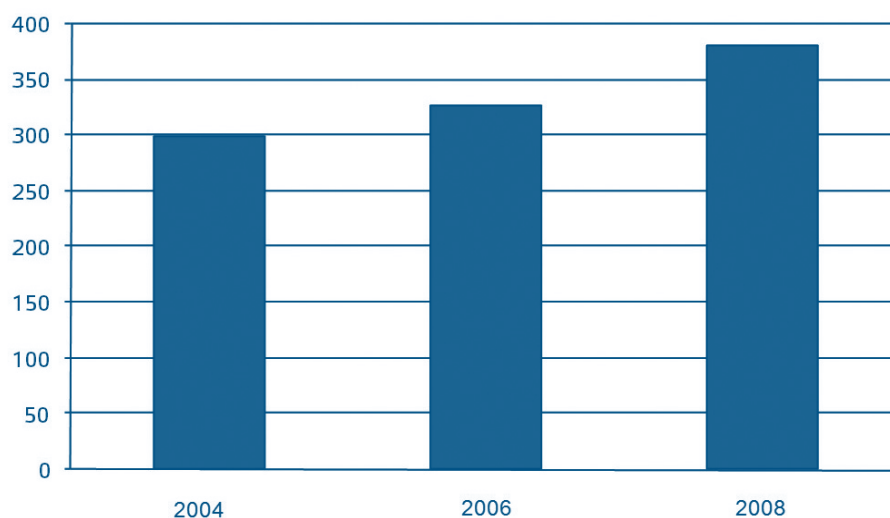
5. Organizatorzy turystyki i pośrednicy turystyczni

Pod koniec 2008r. na terenie województwa małopolskiego posiadało swoją siedzibę 381 przedsiębiorców wpisanych do Rejestru Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych Marszałka Województwa Małopolskiego, to jest o 16% więcej w stosunku do roku 2006 oraz o 27% więcej w stosunku do roku 2004.

W 2008r. największą liczbę wśród przedsiębiorców wpisanych do Rejestru stanowili organizatorzy turystyki i pośrednicy turystyczni (335), organizatorzy turystyki (39), pośrednicy turystyczni (7).

Wykres nr 118

Liczba organizatorów i pośredników turystyki

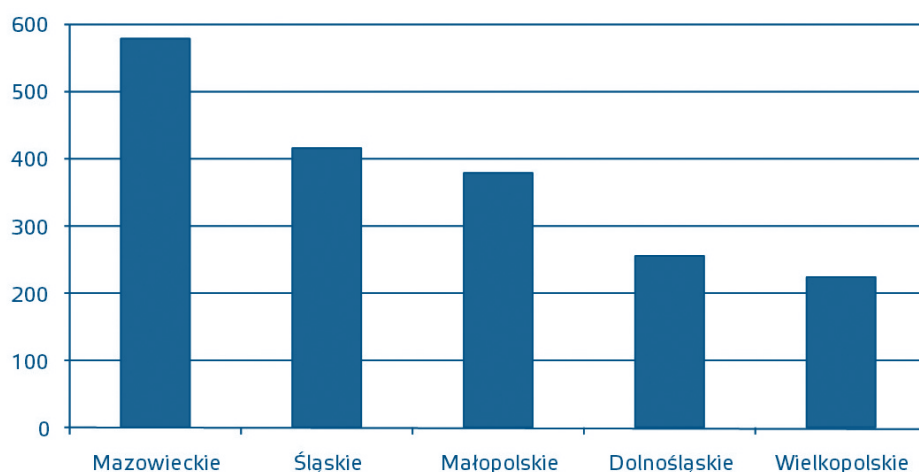

Źródło: Rejestr Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych Marszałka Województwa Małopolskiego

W ciągu 2008 roku 67 nowych przedsiębiorców zostało wpisanych do Rejestru, natomiast 30 zostało wykreślonych z Rejestru i zaprzestało prowadzenia działalności gospodarczej w zakresie organizowania imprez turystycznych oraz pośredniczenia na zlecenie klientów w zawieraniu umów o świadczenie usług turystycznych. Ponadto 3 przedsiębiorców zmieniło swoją siedzibę i przenieśli swoją działalność gospodarczą do innego województwa.

Wykres nr 119

Województwa o największej liczbie wpisów do Rejestru Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych (stan na 31.12. 2008r.)

Źródło: Centralna Ewidencja Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych

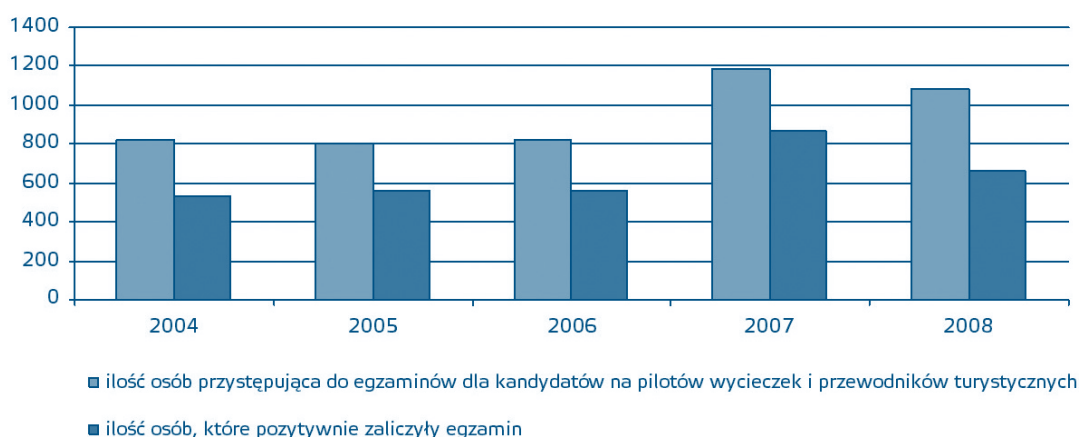
Najwięcej organizatorów turystyki i pośredników turystycznych posiada swoją siedzibę w województwie Mazowieckim (579). Województwo Małopolskie z liczbą 381 przedsiębiorców zajmuje miejsce trzecie wśród innych województw.

6. Przewodnicy turystyczni i piloci wycieczek

W roku 2008 Marszałek Województwa Małopolskiego przeprowadził łącznie 41 egzaminów dla kandydatów na pilotów wycieczek oraz przewodników turystycznych. Spośród 1086 osób przystępujących do egzaminów pozytywnie zaliczyło egzamin 60,7 %.

Wykres nr 120

Porównanie łącznej ilości osób przystępujących do egzaminów dla kandydatów na pilotów wycieczek i przewodników turystycznych w latach 2004 - 2008 z ilością osób, która pozytywnie zaliczyła egzamin

Źródło: Protokoły egzaminacyjne z przeprowadzonych egzaminów w latach 2004 - 2008

W 2008 roku 6286 mieszkańców województwa posiadało uprawnienia pilota wycieczek i/lub przewodnika turystycznego, tj. o 490 osób więcej niż w roku 2007. Ilość tych osób wynosiła w 2007 roku 5796, a w roku 2006 - 5399. Potwierdzonych i nadanych uprawnień łącznie w 2008 roku było 8991, w 2007 roku - 8484, a w roku 2006 - 7901. W 2008r. najwięcej osób posiadało uprawnienia pilota wycieczek, tj. 5209, czyli o 394 więcej niż w roku 2007. Natomiast w roku 2006 - 4448 osób posiadało uprawnienia pilota wycieczki.

Tabela nr 103

Liczba przewodników turystycznych (z rozbiem na poszczególne kategorie) i pilotów wycieczek posiadających uprawnienia w latach 2006, 2007 i 2008

Rok	PW	PGB	PGT	PGS	PT	PM
2006	4448	1160	527	2	855	909
2007	4815	1254	543	2	859	1011
2008	5209	1296	559	4	870	1053

Objaśnienie:

PW- Pilot wycieczek

PGB - Przewodnik Turystyczny Górski Beskidzki

PGT - Przewodnik Turystyczny Górski Tatrzański

PGS - Przewodnik Turystyczny Górski Sudecki

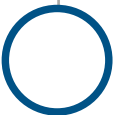
PT - Przewodnik Turystyczny Terenowy

PM - Przewodnik Turystyczny Miejski

Źródło: Ewidencja Przewodników Turystycznych i Pilotów Wycieczek Marszałka Województwa Małopolskiego

Spośród przewodników turystycznych najliczniejszą grupę stanowią przewodnicy turystyczni górscy beskidzcy. W roku 2008 liczba przewodników beskidzkich wynosiła 1296, tj. o 42 osoby więcej niż w roku 2007. W roku 2006 przewodników turystycznych beskidzkich było 1160. Uprawnienia przewodnika turystycznego górskiego tatrzańskiego w roku 2008 posiadało 559 osób, tj. o 3% więcej niż w roku poprzednim 2007r. Do końca 2008 roku tylko 4 mieszkańców Województwa Małopolskiego było przewodnikami turystycznymi góorskimi sudeckimi.

Następną liczną grupę stanowią przewodnicy turystyczni miejscy. W roku 2008 w Ewidencji Przewodników Turystycznych i Pilotów Wycieczek Marszałka Województwa Małopolskiego było 1053 przewodników miejskich, tj. o 42 osoby więcej niż w roku 2007. Uprawnienia przewodnika turystycznego terenowego posiadało 870 osób na koniec 2008 roku, na koniec 2007 roku - 859, a w roku 2006 - 855 osób. Nieustannie wzrasta liczba osób posiadających uprawnienia przewodnika turystycznego i pilota wycieczek.

ŚRODOWISKO GOSPODARCZE / ŚRODOWI-
SKO GOSPODARCZE / środowisko gospo-
darcze

I. Baza podatkowa

oprac. Katarzyna Jureczko-Tylek, Patrycja Obtulowicz, Barbara Szulia-Flak

Dochody realizowane przez Urzędy Skarbowe i Urzędy Celne stanowiące dochody budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego Województwa Małopolskiego w rozbiu na rodzaje podatków przedstawiają się następująco:

Tabela nr 104

Dochody realizowane przez Urzędy Skarbowe i Urzędy Celne (w mln zł)

Rodzaj należności	1999	2001	2003	2005	2007	2008	Dynamika 2008/2007	Struktura w 2008 r.
	w mln złotych						w %	
Podatek dochodowy od osób prawnych	781	601	627	1 068	2 164	2 029	93,8%	8,3%
Podatek dochodowy od osób fizycznych	2 150	2 167	2 199	2 673	4 054	4 533	111,8%	18,5%
Podatek zryczałtowany	177	175	352	349	427	394	92,3%	1,6%
Podatek od towarów i usług	2 942	3 136	3 651	5 560	7 039	7 914	112,4%	32,3%
Podatek akcyzowy	3 246	3 891	5 168	7 499	9 139	9 280	101,5%	37,9%
Podatek od gier	9	16	14	20	36	45	125,0%	0,2%
Odsetki od nieterminowych wpłat	59	67	22	31	-14	47	-335,7%	0,2%
Karta podatkowa	30	22	13	11	10	9	90,0%	
Podatek od darowizn i spadków	10	19	18	23	34	37	108,8%	0,2%
Opłata skarbową	129	10	-0,1	0,6		-0,6		
Wpłaty jednostek budżetowych	463	468	475					
Podatki zniesione, pozostałe wpłaty	16	-8	37	40,0	39,4	28,0	71,1%	0,1%
Podatek od czynności cywilno-prawnych		60	82	86	189	173	91,5%	0,7%
Ogółem	10 012	10 624	12 658	17 361	23 117	24 488	105,9%	100,0%

* saldo odsetek od nieterminowych wpłat z tytułu podatków i opłat przez podatnika i odsetek za nieterminowe rozliczenia płacone przez Urzędy Skarbowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Izby Skarbowej i Izby Celnej w Krakowie

Dochody podatkowe z terenu Województwa Małopolskiego w 2008 r. wyniosły 24 488 mln zł i były wyższe w stosunku do 2007 r. o 1 371 mln zł, tj. o 5,9%. Głównym źródłem dochodów realizowanych na terenie Województwa Małopolskiego nadal są podatki pośrednie – łącznie 70,2% i podatki dochodowe od osób fizycznych i prawnych – łącznie 26,8%.

Dużą dynamikę wzrostu wykazuje podatek od towarów i usług (12,4%) oraz podatek dochodowy od osób fizycznych (11,8%).

II. Budżety jednostek samorządu terytorialnego

W 2008 r. dochody jednostek samorządu terytorialnego kształtowały się na poziomie 11 625 mln zł, natomiast wydatki wyniosły 11 922 mln zł. Dochody ogółem wszystkich jednostek w Województwie Małopolskim wzrosły w porównaniu do roku 2007 o 9,5% tj. o 1 011 mln zł, przy czym dochody własne o 9,3%, subwencje o 10,0%, dotacje o 9,2%. Wzrost dochodów odnotowały wszystkie jednostki samorządu terytorialnego tj. gminy, powiaty, miasta na prawach powiatu oraz Województwo Małopolskie.

Wydatki ogółem w 2008 r. wzrosły o 11,0% w stosunku do roku 2007, przy czym wydatki bieżące o 10,6%, a wydatki majątkowe o 12,4%. Największy wzrost wydatków majątkowych odnotowało województwo małopolskie (wzrost o 40%) i powiaty (wzrost o 23,6%).

Zmianie uległ wynik wykonania budżetów jednostek samorządu terytorialnego w 2008 r. Zmniejszył się niedobór o 50,0 mln (tj. o 13,9%) ale również i nadwyżka budżetowa w porównaniu do 2007 r. o 120 mln zł (tj. o 51,8%). Ogółem budżety wszystkich jednostek ostatecznie zamknęły się niedoborem w wysokości 297,3 mln (wzrost w stosunku do 2007 r. o 134,1%).

Gminy osiągnęły dochody ogółem w wysokości 5 499 mln zł i zrealizowały wydatki w kwocie 5 601 mln zł, deficyt ukształtował się na poziomie 102 mln zł. Ostatecznie dochody i wydatki gmin wzrosły w stosunku do 2007 roku odpowiednio o 7,7 % i 11,3%, a wynik finansowy zamknął się kwotą ujemną.

Powiaty osiągnęły dochody w kwocie 1 488 mln zł, natomiast wydatki zrealizowały w wysokości 1 511 mln zł. W rezultacie ich budżety zamknęły się deficytem w wysokości 22,9 mln zł, podczas gdy w 2007 r. - w wysokości 21,5 mln zł.

W strukturze dochodów powiatów, dochody własne stanowiły 37,9%, a dotacje i subwencje odpowiednio: 16,4 % i 45,7%. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem wzrósł o 0,76 punktu procentowego, udział dotacji celowych wzrósł o 0,87 punktu procentowego, natomiast udział subwencji zmalał o 1,64 punktu procentowego w stosunku do roku 2007.

W 2008 r. w porównaniu do roku 2007 wydatki ogółem powiatów zwiększyły się o 13,5%, wydatki bieżące o 11,5%, a wydatki majątkowe o 23,6%. W strukturze wydatków ogółem, wydatki majątkowe stanowiły 17,6%, natomiast na wydatki bieżące powiaty przeznaczyły 82,4% wydatków ogółem.

W 2008 r. miasta na prawach powiatu osiągnęły dochody w kwocie 3 708 mln zł, tj. o 7,4% wyższe niż w 2007 r., natomiast wydatki zrealizowały w wysokości 3 886 mln zł. Odnosząc się do roku ubiegłego wydatki wzrosły o 6,5%. W rezultacie budżety miast na prawach powiatu zamknęły się deficytem w wysokości 179 mln zł (o 9,2% niższy niż w 2007 r.).

Wysoki poziom wykonania dochodów w Województwie Małopolskim spowodował, że budżet w 2008 r. zamknął się nadwyżką w wysokości 6,9 mln zł (w 2007 r. nadwyżką w kwocie 19,8 mln zł).

Wzrost dochodów zanotowało Województwo Małopolskie – o 24,7%. Dochody własne wzrosły o 8,8%, dotacje o 133,2% w stosunku do roku ubiegłego. Wzrost dochodów z tytułu dotacji wynikał z otrzymania dotacji rozwojowej na realizację zadań współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego i Program Operacyjny Kapitał Ludzki w łącznej kwocie 111 837 422 zł. Natomiast subwencje zmalały o 6 % w stosunku do roku ubiegłego.

Na wydatki majątkowe Województwo przeznaczyło o 40,9% więcej środków niż w 2007 r., w strukturze wydatków ogółem ich udział wzrósł o 4,4%. W 2008 r. budżet Województwa Małopolskiego zamknął się nadwyżką w wysokości 6,9 mln zł.

Tabela nr 105

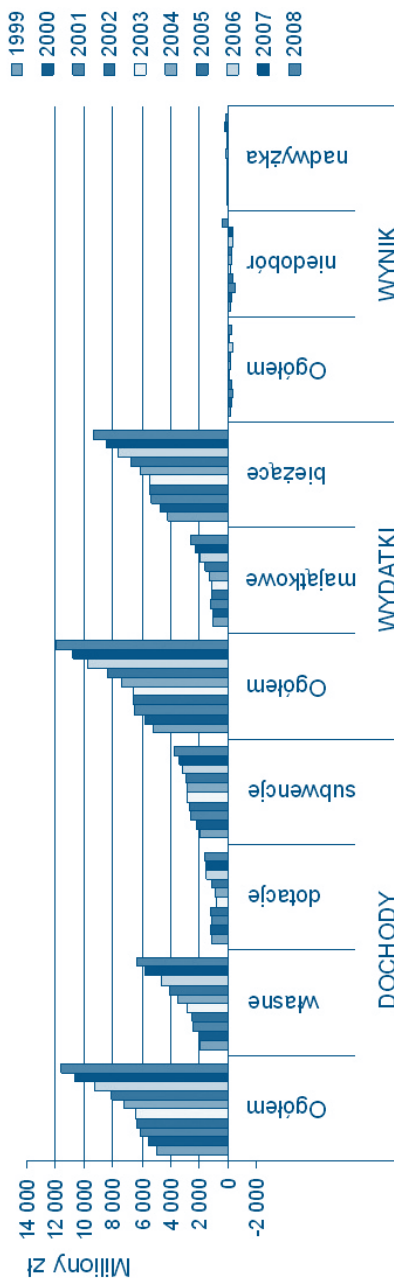
Wynik wykonania budżetu jednostek samorządu terytorialnego (w zł)

	DOCHODY				WYDATKI			WYNIK		
	Ogółem	własne	dotacje	subwencje	Ogółem	majątkowe	bieżące	Ogółem	niedobór	nadwyżka
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1999	4 946 201 758	1 948 613 650	1 093 166 697	1 904 421 411	5 136 068 290	1 006 474 086	4 129 594 204	-189 866 532	-226 370 546	36 504 014
2001	6 082 270 614	2 359 874 351	1 137 781 512	2 584 614 751	6 482 719 713	1 190 605 431	5 292 114 282	-400 449 099	-446 711 678	46 262 579
2003	6 441 055 081	2 859 526 229	773 996 346	2 807 532 506	6 601 096 007	1 156 093 117	5 445 002 890	-160 040 926	-202 223 143	42 182 217
2005	8 122 819 832	4 037 165 487	1 134 391 981	2 951 262 364	8 355 721 000	1 607 126 829	6 748 594 171	-232 901 168	-323 949 067	91 047 899
2007	10 614 425 749	5 747 140 425	1 467 033 212	3 400 252 112	10 741 496 202	2 282 562 071	8 458 934 130	-127 070 453	-358 875 670	231 805 217
2008	11 625 671 464	6 282 599 011	1 602 321 558	3 740 750 894	11 922 929 184	2 566 208 869	9 356 720 315	-297 257 720	408 886 771	111 629 051
DYNAMIKA (2008-2007)	109,5%	109,3%	109,2%	110,0%	111,0%	112,4%	110,6%	233,9%	-113,9%	48,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Wykres nr 121

Wynik wykonania budżetu jednostek samorządu terytorialnego

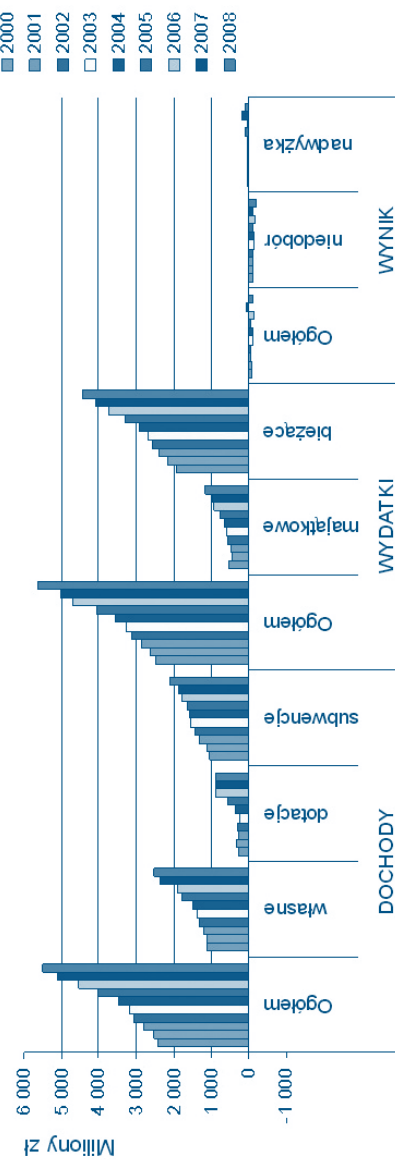
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela nr 106
Wynik wykonania budżetu gmin (w zł)

Rok	DOCHODY				WYDATKI				WYNIK		
	Ogółem	w tym:			Ogółem	w tym:			Ogółem	niedobór	nadwyżka
		własne	dotacje	subwencje		majątkowe	bieżące				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
1999	2 402 168 119	1 093 802 641	268 487 553	1 039 877 925	2 473 731 840	529 762 174	1 943 969 666	-71 563 721	-98 767 197	27 203 476	
2001	2 802 919 676	1 206 773 193	288 486 514	1 307 659 969	2 855 361 987	471 510 449	2 383 851 538	-52 442 311	-97 185 980	44 743 669	
2003	3 174 452 116	1 375 375 581	236 417 386	1 562 659 149	3 281 463 966	609 243 890	2 672 220 076	-107 011 850	-142 133 678	35 121 828	
2005	4 010 746 179	1 774 885 179	583 722 504	1 652 138 496	4 049 208 780	756 545 633	3 292 663 147	-38 462 601	-124 684 091	86 221 490	
2007	5 105 600 594	2 337 737 268	876 810 270	1 891 053 056	5 034 112 564	962 968 681	4 071 143 883	71 488 030	-121 180 264	192 668 294	
2008	5 499 177 112	2 517 453 819	880 279 765	2 101 443 529	5 601 594 495	1 159 158 723	4 442 435 772	-102 417 382	-198 822 155	96 404 773	
DYNAMIKA (2008-2007)	107,7%	107,7%	100,4%	111,1%	111,3%	120,4%	109,1%	-143,3%	164,1%	50,0%	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Wykres nr 122
Wynik wykonania budżetu gmin

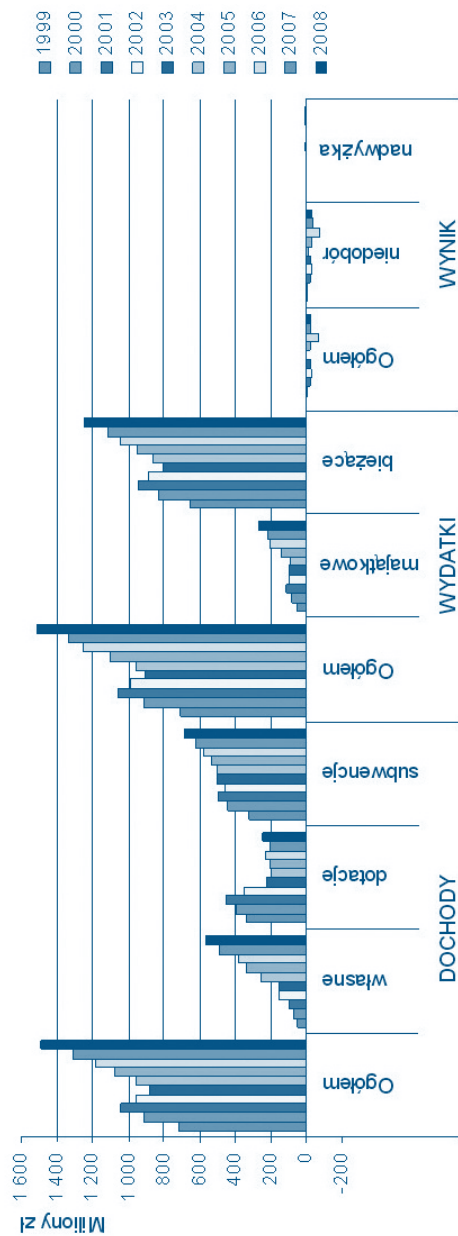
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela nr 107
Wynik wykonania budżetu powiatów (w zł)

Rok	DOCHODY				WYDATKI				WYNIK		
	Ogółem	w tym:			Ogółem	w tym:			Ogółem	niedobór	nadwyżka
		własne	dotacje	subwencje		majątkowe	bieżące				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
1999	712 843 232	46 927 677	343 670 248	322 245 307	709 014 216	52 735 597	656 278 619	3 829 016	-831 014	4 660 030	
2001	1 044 647 878	99 204 793	446 863 440	498 579 645	1 062 235 156	116 207 633	946 027 523	-17 587 278	-19 106 188	1 518 910	
2003	879 886 774	154 493 819	218 745 205	506 647 750	899 790 256	100 543 388	799 246 868	-19 903 482	-22 768 306	2 864 824	
2005	1 074 782 216	337 720 790	204 728 058	532 333 368	1 096 308 334	145 851 716	950 456 618	-21 526 118	-26 352 527	4 826 409	
2007	1 310 120 548	486 340 461	203 204 015	620 576 072	1 331 576 019	214 931 672	1 116 644 347	-21 455 471	-35 633 961	14 178 490	
2008	1 488 027 380	563 714 238	243 808 360	680 504 782	1 511 024 866	265 726 714	1 245 298 152	-22 997 486	-31 299 418	8 301 932	
DYNAMIKA (2008-2007)	113,6%	115,9%	120,0%	109,7%	113,5%	123,6%	111,5%	107,2%	87,8%	58,6%	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Wykres nr 123
Wynik wykonania budżetu powiatów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

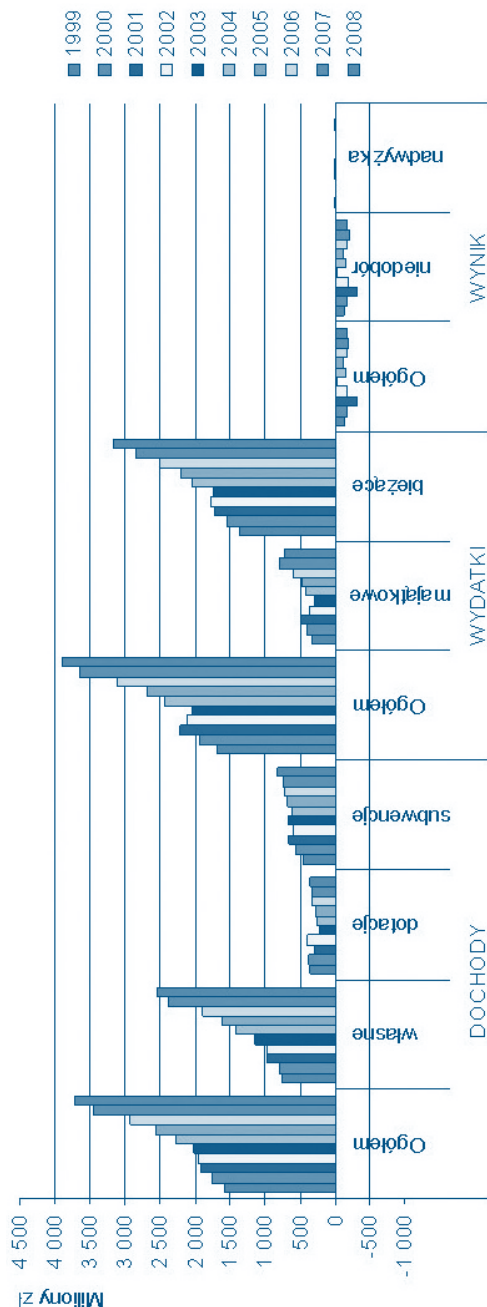
Tabela nr 108

Wynik wykonania budżetu miast na prawach powiatu (w zł)

Rok	DOCHODY					WYDATKI				WYNIK		
	Ogółem	w tym:		subwencje	Ogółem	majątkowe	w tym:		Ogółem	nieobór	nadwyżka	
		własne	dotacje				bieżące					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11		
1999	1 568 904 445	757 859 855	358 016 269	453 028 321	1 692 027 658	331 756 527	1 360 271 131	-123 123 213	-126 772 335	3 649 122		
2001	1 909 939 237	952 459 256	297 507 563	659 972 418	2 213 143 642	505 907 907	1 707 235 735	-303 204 405	-303 204 405			
2003	2 015 992 271	1 146 749 687	207 314 600	661 927 984	2 037 068 963	298 968 506	1 738 100 457	-21 076 692	-25 272 257	4 195 565		
2005	2 567 571 810	1 602 341 460	282 147 097	683 083 253	2 675 946 835	478 767 593	2 197 179 242	-108 375 025	-108 375 025			
2007	3 452 721 780	2 371 582 717	333 599 621	747 539 442	3 649 614 895	806 273 792	2 843 341 103	-196 896 115	-202 061 445	5 168 330		
2008	3 708 205 204	2 533 292 418	346 758 737	828 154 049	3 886 970 402	720 818 573	3 166 151 829	-178 765 198	-178 765 198			
DYNAMIKA (2008-2007)	107,4%	106,8%	103,9%	110,8%	106,5%	89,4%	111,4%	90,8%	88,5%	0,0%		

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Wykres nr 124
Wynik wykonania budżetu miast na prawach powiatu

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela nr 109

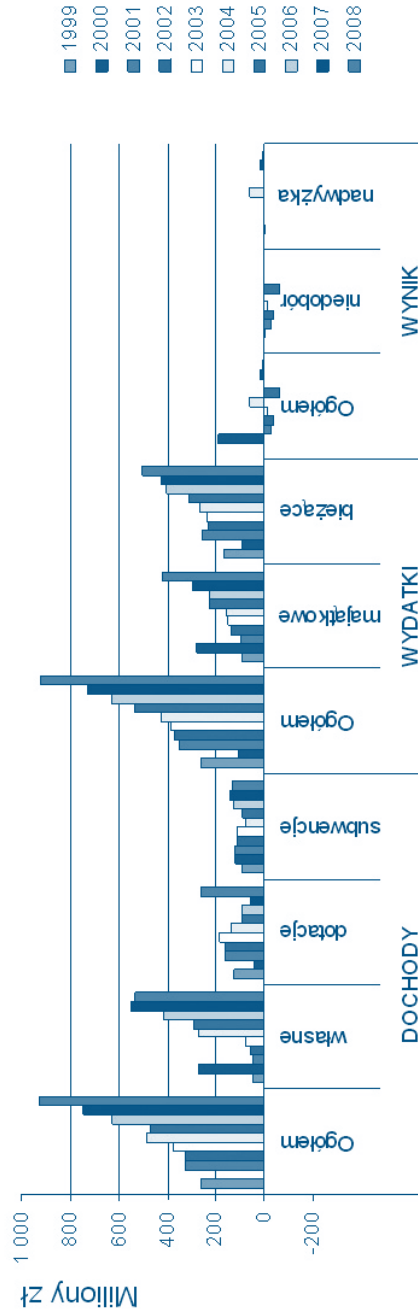
Wynik wykonania budżetu województwa małopolskiego (w zł)

Rok	DOCHODY				WYDATKI				WYNIK		
	Ogółem	w tym:			Ogółem	w tym:			Ogółem	niedobór	nadwyżka
		własne	dotacje	subwencje		majątkowe	bieżące				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
1999	262 285 962	50 023 477	122 992 627	89 269 858	261 294 576	92 219 788	169 074 788	991 386		991 386	
2001	324 763 823	45 348 594	161 012 510	118 402 719	351 978 928	96 979 442	254 999 486	-27 215 105	-27 215 105		
2003	370 723 920	77 225 647	181 979 118	111 519 155	382 772 822	147 337 333	235 435 489	-12 048 902	-12 048 902		
2005	469 719 627	288 713 314	91 798 855	89 207 247	534 257 051	225 961 887	308 295 164	-64 537 424	-64 537 424		
2007	745 982 827	492 617 177	112 282 108	141 083 542	726 192 723	298 387 926	427 804 798	19 790 104		19 790 104	
2008	930 261 767	535 722 840	261 890 393	132 648 534	923 339 421	420 504 859	502 834 562	6 922 346		6 922 346	
DYNAMIKA (2008-2007)	124,7%	108,8%	233,2%	94,0%	127,1%	140,9%	117,5%	35,0%		35,0%	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Wykres nr 125

Wynik wykonania budżetu Województwa Małopolskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Budżety gmin

Dochody gmin ogółem w 2008 r. wyniosły 5 499 mln zł i wzrosły w stosunku do 2007 r. o 7,7%. Najistotniejszą pozycję w strukturze dochodów ogółem gmin stanowiły dochody własne – 45,8% ogółu dochodów (porównywalna wartość procentowa w stosunku do 2007 r.). Wśród wszystkich gmin Województwa Małopolskiego najwyższą dynamiką dochodów ogółem (wzrost o 59,9%) oraz dochodów własnych (wzrost o 165,1 %) osiągnęła gmina Bolesław (pow. dąbrowski). Gmina Wielka Wieś odnotowała największy spadek dochodów ogółem w stosunku do 2007 r. (o 28,8%) i dochodów własnych (o 23%). Dochody ogółem gmin bez dotacji, przeliczone na 1 mieszkańca, wskazują na duże zróżnicowanie w poszczególnych gminach i kształtują się na poziomie od ok. 1,5 tys. zł do ok. 3,8 tys. zł.

Wydatki gmin w 2008 r. wzrosły w stosunku do 2007 r. o 11,3 %. Wydatki majątkowe były wyższe o 20,4% i stanowiły 20,7% wydatków ogółem (wzrost o 0,9 punktu procentowego w odniesieniu do roku ubiegłego). Na wydatki bieżące gminy przeznaczyły o 9,1% środków więcej niż w roku poprzednim. Duży wzrost wydatków majątkowych w stosunku do roku 2007 odnotowała gmina Wielka Wieś, natomiast największy spadek odnotowała gmina Iwkowa.

W 2008 r. liczba gmin, które odnotowały deficyt budżetowy wyniosła 62, czyli o 20 gmin mniej niż w 2007 r. Najwyższą nadwyżką budżetową zamknęła się gmina Oświęcim (3,2 mln zł), natomiast największy deficyt budżetowy osiągnęła gmina Wielka Wieś (9,7 mln zł).

Tabela nr 110

Dynamika dochodów gmin oraz dochody na 1 mieszkańca (w zł)

Lp.	Wyszczególnienie	1999		2001		2003		2005		2007		2008		Dynamika dochodów ogółem (13:1) w %	Dochody własne na 1 mieszkańca w 2008 r.
		Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	Alwernia	12 246 554	6 934 827	13 822 104	7 302 517	15 580 490	7 860 642	18 534 532	9 451 123	22 802 622	12 379 990	24 116 244	13 518 045	105,8	1 060,6
2	Andrychów	41 535 694	22 881 853	44 899 322	22 322 161	52 421 870	24 899 081	67 246 531	32 121 305	85 186 678	41 418 444	88 076 591	44 817 758	103,4	1 042,9
3	Babice	8 051 175	3 853 256	9 342 151	4 235 846	10 223 838	3 764 604	12 626 716	5 002 866	15 659 892	6 809 905	17 362 207	8 014 512	110,9	901,3
4	Biały Dunajec	6 979 114	1 880 906	7 684 622	2 078 103	8 686 071	2 115 562	10 991 127	2 848 040	14 571 115	4 445 610	15 477 235	5 115 022	106,2	755,0
5	Biecz	15 011 808	4 897 189	17 753 160	5 102 209	20 709 402	6 572 546	25 179 012	6 609 149	31 244 256	8 084 120	34 716 917	9 963 194	111,1	590,9
6	Biskupice	7 999 384	2 952 212	9 144 502	3 129 927	10 541 312	3 352 400	14 108 773	4 609 700	17 793 486	6 075 579	20 994 717	8 748 642	118,0	988,9
7	Bobowa	8 808 216	1 645 803	10 606 747	1 937 450	13 066 171	2 061 835	16 235 599	2 665 446	21 813 341	4 293 659	26 400 417	7 322 908	121,0	794,3
8	Bochnia g.	16 698 480	6 348 650	18 763 602	5 889 063	23 465 304	8 494 563	30 589 042	10 874 494	34 955 477	11 289 644	38 153 015	11 964 233	109,1	642,4
9	Bochnia m.	30 310 387	20 096 879	39 944 299	24 923 117	40 374 600	25 982 772	49 154 097	32 359 880	64 190 676	43 500 284	72 799 352	51 591 411	113,4	1 742,7
10	Bolesław (pow. dąb.)	2 760 738	732 540	13 924 237	9 320 951	3 498 038	833 596	4 369 385	1 099 104	5 280 509	1 403 387	8 443 307	3 720 116	159,9	1 292,2
11	Bolesław (pow. olk.)	11 212 929	7 467 554	3 712 600	928 465	12 749 721	8 512 632	16 095 929	11 029 114	20 007 568	14 483 092	22 258 599	16 435 924	111,3	2 075,0
12	Borzęcin	8 492 035	2 880 195	10 152 652	3 058 199	11 247 494	3 849 601	13 081 078	3 516 650	16 512 884	4 557 774	19 621 621	6 352 090	118,8	758,5
13	Brzesko	34 796 779	19 103 869	42 934 877	24 297 658	46 893 958	26 407 992	67 339 820	42 702 978	66 760 630	36 834 629	74 867 080	41 814 878	112,1	1 172,5
14	Brzeszcze	27 364 891	17 956 096	31 487 379	18 036 397	28 212 219	17 609 149	42 795 810	31 329 930	45 521 560	31 792 810	47 643 452	33 674 908	104,7	1 565,3
15	Brzeźnica	9 861 462	3 993 240	11 319 367	3 882 381	12 831 622	3 873 978	16 682 627	5 546 726	19 005 885	5 763 759	20 893 898	6 915 698	109,9	707,8
16	Budzów	7 555 232	1 755 290	12 202 679	4 292 627	11 823 736	2 745 680	14 093 672	2 927 511	18 028 387	3 616 577	20 060 432	4 004 714	111,3	475,8
17	Bukowina Tatrzańska	11 727 374	3 263 199	14 360 609	3 676 625	16 711 780	4 546 739	19 841 948	5 763 995	25 864 964	7 545 846	31 599 409	10 181 714	122,2	808,6
18	Bukowno	18 194 392	14 302 647	16 504 113	11 834 262	18 916 677	13 976 407	19 330 551	14 318 000	24 089 827	18 302 926	28 217 049	22 350 066	117,1	2 113,7
19	Bystra-Siódzina	5 990 495	1 726 251	7 242 118	1 879 493	8 606 470	1 695 667	11 296 119	2 455 754	14 591 847	2 752 377	16 584 852	3 467 902	113,7	530,9
20	Charsznica	7 701 047	3 375 155	9 047 037	2 747 945	10 200 001	3 720 006	15 219 307	7 271 946	14 514 872	5 077 381	16 235 292	5 443 942	111,9	706,5
21	Chelmek	13 419 310	6 989 569	15 328 509	7 467 529	16 239 275	8 084 980	19 671 133	11 686 259	22 780 133	14 594 106	27 877 499	18 484 656	122,4	1 438,3
22	Chelmiec	22 955 769	6 786 050	28 620 784	8 112 189	33 822 964	9 516 303	43 681 086	12 231 369	54 375 100	16 095 973	64 140 741	22 483 537	118,0	882,3
23	Chrzanów	52 445 944	33 716 035	60 816 470	36 619 205	67 671 683	43 357 733	85 281 437	57 966 249	109 610 819	77 734 706	110 513 524	76 601 782	100,8	1 552,0
24	Ciejkowice	10 595 926	2 467 273	13 370 039	3 494 556	16 103 237	4 334 762	20 245 328	5 561 094	24 198 995	5 828 335	26 735 572	6 459 856	110,5	581,3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
25	Czarny Du-nielc	17 894 554	4 735 487	22 507 383	6 447 371	25 770 780	6 151 227	35 644 389	8 456 992	44 457 900	9 729 799	49 204 011	11 005 398	110,7	509,9
26	Czchów	10 108 700	2 959 283	11 897 249	3 465 712	15 120 373	5 987 086	17 718 227	6 118 557	26 138 020	11 984 118	22 845 076	7 506 433	87,4	802,4
27	Czernichów	14 269 442	6 236 084	14 531 876	5 603 639	16 298 508	9 200 031	22 055 285	9 599 022	26 322 061	11 573 052	26 664 604	10 580 169	101,3	810,2
28	Czorsztyń	6 796 008	2 601 708	8 051 225	3 274 167	10 644 921	4 514 051	12 446 315	4 751 949	15 164 864	4 510 525	17 670 666	6 208 978	116,5	848,8
29	Dąbrowa Tarnowska	20 275 230	8 268 741	22 382 191	7 786 414	25 055 441	9 013 254	30 385 803	10 667 880	37 822 423	13 862 319	43 602 175	17 106 941	115,3	840,0
30	Dębno	12 953 724	3 563 921	15 013 515	3 698 291	18 347 388	4 335 546	23 224 323	7 475 514	26 591 876	8 214 861	31 254 269	11 830 563	117,5	842,5
31	Dobczyce	13 412 151	5 960 039	16 998 240	9 017 603	20 957 831	12 210 552	32 636 777	21 417 094	34 487 340	21 158 166	36 942 035	22 960 859	107,1	1 599,4
32	Dobra	8 768 684	2 192 410	10 348 558	2 340 379	13 695 625	4 218 086	15 614 985	3 447 807	21 701 823	5 705 459	23 663 351	5 636 718	109,0	603,2
33	Dřwinia	6 412 595	2 552 741	7 331 016	2 736 121	9 032 715	3 784 087	10 861 459	3 965 114	12 620 067	4 090 542	13 220 012	4 197 354	104,8	661,7
34	Gdów	15 824 764	7 203 463	18 088 986	6 876 409	20 772 108	7 295 542	28 151 066	10 175 961	34 242 059	11 930 280	39 420 741	14 810 420	115,1	888,9
35	Gnojnik	6 842 511	1 601 203	8 450 988	2 219 358	9 392 491	2 129 231	12 510 227	3 425 263	17 014 991	5 886 153	17 919 711	5 911 016	105,3	789,9
36	Gołcza	6 385 621	2 813 612	7 087 101	2 152 044	8 279 148	2 659 603	9 488 918	3 007 708	13 523 538	5 440 661	12 859 189	3 857 096	95,1	623,0
37	Gońlice g.	15 394 273	4 065 759	17 579 867	4 838 259	21 537 035	6 402 984	29 767 158	9 757 274	36 596 210	11 041 615	41 109 062	13 752 549	112,3	843,6
38	Gońlice m.	33 445 437	20 833 273	38 624 150	23 217 523	42 079 911	26 097 982	56 725 629	37 622 100	62 506 270	40 050 233	65 967 719	43 805 644	105,5	1 540,4
39	Gręboszów	3 699 444	1 177 851	4 553 728	1 102 997	4 848 855	1 340 556	5 396 798	1 126 422	6 754 942	1 376 323	7 996 787	2 151 188	118,4	608,0
40	Gromnik	8 131 087	1 772 583	16 936 347	7 215 184	11 493 993	1 823 013	15 644 020	3 808 413	18 000 671	3 145 378	20 230 439	4 640 637	112,4	544,1
41	Gródek nad Dunajcem	11 742 992	3 334 798	10 357 283	1 720 302	16 414 145	8 992 963	16 135 723	6 161 905	22 680 996	9 250 595	25 202 518	10 671 375	111,1	1 186,8
42	Grybów g.	22 831 839	5 113 803	8 117 883	2 567 696	30 281 621	6 507 919	40 366 148	8 628 870	49 531 026	9 659 910	53 816 965	10 099 041	108,7	440,3
43	Grybów m.	6 819 630	2 056 137	25 947 448	6 203 308	8 456 527	2 432 485	11 369 949	4 371 224	12 470 462	3 793 531	15 325 732	5 947 215	122,9	992,2
44	Gołomia-Waw-rzeńcycze	6 559 865	2 423 284	8 678 724	2 802 614	9 626 609	2 846 333	10 868 315	3 555 736	14 664 505	5 463 751	16 766 081	6 366 297	114,3	830,7
45	Iwanowice	8 288 363	3 323 878	8 845 146	3 121 343	11 750 948	4 319 418	13 398 196	4 305 732	16 723 235	5 830 237	18 655 618	6 973 775	111,6	819,7
46	Iwkowa	5 541 872	1 160 974	6 319 271	1 506 210	8 603 664	2 380 050	11 206 944	3 322 596	13 809 241	3 472 081	14 662 930	3 279 177	106,2	528,9
47	Jablanka	16 004 971	4 552 722	18 598 845	4 693 950	21 691 767	4 780 290	29 493 687	7 803 306	35 479 267	7 563 566	39 788 800	9 331 895	112,1	542,2
48	Jerzmanowice-Przećinia	9 287 472	3 148 780	11 016 274	3 441 379	13 279 961	3 330 879	15 685 334	4 534 934	21 155 652	7 146 242	22 733 121	7 513 203	107,5	711,5
49	Jodłownik	10 176 206	2 147 806	9 691 273	1 709 800	11 755 508	2 597 369	14 588 305	3 088 706	18 493 684	4 313 999	21 779 364	6 947 524	117,8	856,6
50	Jordanów g.	9 825 529	2 535 755	7 136 885	3 819 283	14 660 902	3 483 777	17 476 561	4 289 215	24 780 955	7 312 737	26 187 550	7 251 427	105,7	684,0
51	Jordanów m.	6 228 313	3 126 136	11 815 385	2 609 250	9 211 026	5 235 250	8 537 935	5 124 091	9 796 705	5 657 914	10 632 161	6 144 723	108,5	1 183,0
52	Kalwaria Ze-brzydowska	17 129 804	8 128 309	23 373 152	11 579 491	22 679 502	9 757 760	29 613 730	11 860 313	36 381 763	14 769 010	40 871 501	16 798 874	112,3	866,5
53	Kamienica	7 076 839	1 641 601	8 782 589	2 396 242	11 944 541	3 681 840	14 585 878	3 314 055	17 536 889	3 155 456	20 814 448	5 651 728	118,7	760,5
54	Kamionka Wielka	8 395 206	1 938 891	11 737 117	3 924 002	12 026 886	2 855 484	18 085 427	6 074 415	21 472 175	6 355 982	23 313 225	6 124 256	108,6	644,6

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
55	Kęty	35 535 495	20 242 512	40 791 599	22 809 175	42 425 550	23 279 169	52 312 446	30 740 737	61 380 721	36 152 586	69 851 010	42 903 076	113,8	1 271,7
56	Klucze	17 191 784	9 496 017	19 539 830	10 835 484	21 966 989	12 501 558	28 227 356	16 231 022	32 195 002	18 576 801	32 730 009	18 009 077	101,7	1 203,7
57	Kłaj	11 902 746	5 764 427	12 885 856	6 184 431	16 669 370	8 540 121	17 151 304	7 378 961	19 900 107	8 514 384	21 309 904	9 458 194	107,1	944,4
58	Kocmyrzów-Luborzyca	10 833 188	5 083 438	12 448 198	5 179 220	14 472 616	5 212 390	17 637 872	6 175 062	24 236 961	9 986 511	25 436 021	10 389 446	104,9	768,3
59	Koniusz	8 504 595	3 099 974	10 220 806	3 217 489	12 915 530	4 744 143	14 954 005	5 760 200	15 973 243	4 906 514	18 724 350	6 560 490	117,2	754,2
60	Korzenna	13 930 256	2 848 758	17 437 963	2 867 723	18 651 087	3 481 127	22 764 312	3 239 003	32 183 896	5 267 845	35 616 342	5 849 423	110,7	432,1
61	Koszyce	5 581 041	2 004 576	7 093 186	2 332 351	7 495 656	2 104 380	8 773 996	2 752 427	13 950 361	6 437 756	12 382 859	3 856 300	88,8	690,5
62	Kościełisko	6 890 753	2 992 274	8 491 870	3 711 974	9 253 939	3 905 349	13 176 207	5 323 261	19 500 351	9 134 280	19 408 002	8 341 842	99,5	1 029,1
63	Kozłów	4 276 445	1 571 503	4 859 259	1 350 252	5 816 699	1 623 639	6 923 098	1 875 060	8 433 197	2 000 826	9 672 382	2 459 213	114,7	494,1
64	Krośnice n. Dunajcem	6 873 672	2 651 360	7 063 477	2 120 200	8 884 190	2 751 184	10 330 003	3 368 161	13 379 560	4 707 559	15 177 367	5 946 954	113,4	908,9
65	Krynica	27 911 543	19 779 189	27 825 863	15 342 083	28 968 462	18 525 157	36 137 509	22 559 986	46 317 849	29 607 528	65 808 456	47 798 017	142,1	2 861,0
66	Krzyszowice	29 700 663	16 635 717	34 288 197	18 824 313	36 737 575	19 900 332	46 649 775	27 580 641	56 241 570	33 223 995	61 358 549	36 840 257	109,1	1 158,2
67	Książ Wielki	6 043 806	2 898 886	6 990 020	2 974 866	8 083 915	3 267 359	8 756 555	2 905 522	10 827 797	3 583 693	12 647 197	4 480 806	116,8	815,9
68	Lanckorona	5 758 501	2 112 450	8 278 114	2 440 164	8 600 914	3 404 973	10 194 579	4 154 575	14 426 693	6 457 644	14 664 250	6 279 180	101,6	1 064,1
69	Łaskowa	7 458 026	1 390 815	9 672 168	2 220 525	12 181 589	4 335 413	13 340 259	2 295 458	19 003 665	4 865 920	19 820 446	4 572 096	104,3	604,9
70	Libiąż	25 954 611	17 175 938	27 650 531	17 390 887	28 623 756	16 991 744	35 235 250	22 077 397	40 708 205	26 187 455	42 053 661	27 230 190	103,3	1 201,4
71	Limanowa g.	20 378 507	4 884 579	24 354 709	6 234 960	30 104 425	8 216 894	39 637 424	10 232 316	46 917 408	11 905 373	53 964 975	15 412 990	115,0	661,7
72	Limanowa m	17 369 512	9 552 000	20 908 886	11 444 554	25 692 201	14 756 210	33 520 248	19 827 685	39 741 978	23 175 469	42 102 330	24 305 251	105,9	1 644,4
73	Lipinki	7 581 665	1 862 721	8 336 174	2 240 300	9 462 697	2 785 011	12 863 465	4 608 305	14 228 828	4 061 613	15 821 584	4 657 714	111,2	686,4
74	Lipnica Murowana	5 799 058	1 362 733	6 665 787	1 442 888	7 875 195	1 781 622	10 216 727	2 818 041	12 213 286	2 540 755	13 752 268	3 511 746	112,6	633,3
75	Lipnica Wielka	10 983 531	1 814 385	8 598 936	2 098 293	8 975 471	1 231 142	10 963 526	1 578 760	13 307 638	1 792 588	14 118 416	2 122 178	106,1	369,1
76	Lisia Góra	12 442 232	3 235 716	14 950 480	3 542 140	19 235 412	5 374 072	23 071 862	6 408 067	29 272 318	8 427 568	30 811 024	8 174 058	105,3	582,2
77	Liszki	14 457 176	5 998 625	15 736 942	6 531 601	20 251 472	8 510 064	24 627 869	10 539 877	28 936 062	12 184 258	33 381 930	16 131 477	115,4	1 008,8
78	Lubień	8 012 155	1 940 090	11 070 554	2 177 873	11 810 813	2 141 462	14 170 183	2 819 284	18 704 978	3 934 648	20 186 758	4 478 454	107,9	470,7
79	Łabowa	5 531 357	1 488 708	7 002 000	1 889 905	7 880 036	1 939 554	10 216 628	2 435 697	13 607 116	3 340 993	14 250 234	3 038 188	104,7	573,2
80	Łapanów	7 685 544	2 486 549	8 878 373	3 103 228	10 224 827	3 026 212	13 105 348	3 600 987	17 392 921	5 703 286	18 425 423	5 016 013	105,9	1 089,3
81	Łapsze Niżne	9 059 651	2 598 674	10 962 431	4 070 367	11 707 272	5 382 061	15 300 245	6 222 870	19 403 710	6 901 787	22 053 367	7 577 329	113,7	850,0
82	Łątko	15 990 934	3 944 826	19 439 105	4 340 664	22 637 722	6 086 257	27 225 351	5 854 154	34 730 933	7 759 752	39 593 308	9 014 923	114,0	595,6
83	Łososina Dolna	10 940 204	3 328 786	13 460 903	3 555 893	13 194 375	3 448 799	17 313 671	4 449 178	22 585 018	6 715 811	25 379 737	7 731 727	112,4	773,6
84	Łukowica	10 272 773	2 261 335	12 818 440	2 245 400	15 638 113	4 353 546	17 574 853	2 311 659	22 556 430	3 241 682	25 540 760	4 193 001	113,2	444,4
85	Łużna	8 483 338	2 103 938	8 727 383	1 956 860	11 568 741	3 093 767	13 575 181	2 643 443	17 750 496	4 106 068	20 373 022	4 629 838	114,8	562,6
86	Maków Podhalański	14 625 983	6 675 001	20 013 725	7 800 211	20 214 681	9 071 653	25 357 465	10 723 272	33 835 145	15 598 859	32 584 566	13 546 701	96,3	849,7

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
87	Médzechów	3 491 927	923 987	4 063 703	902 613	4 445 110	1 068 384	5 345 195	1 103 389	7 582 513	2 105 289	8 840 357	2 684 502	116,6	746,1
88	Michałowice	6 609 116	2 979 112	7 888 226	3 298 817	9 262 270	3 554 652	11 489 356	4 716 581	18 242 229	9 553 691	18 271 323	8 930 549	100,2	1 087,1
89	Miechów	18 331 111	9 497 284	20 553 620	9 704 314	23 444 091	11 076 287	33 847 973	19 318 675	35 702 787	17 475 485	39 630 052	19 570 646	111,0	994,7
90	Mogilany	11 344 678	5 506 661	13 674 569	6 872 783	17 411 591	9 370 015	19 972 660	9 429 115	29 394 333	16 860 968	30 875 020	18 340 600	105,0	1 568,0
91	Moszczenica	4 481 502	1 094 319	5 433 447	1 241 827	6 855 717	1 977 830	7 273 418	1 508 455	9 919 937	2 060 532	11 096 774	2 705 093	111,9	573,2
92	Miszana Dolna	7 717 134	3 312 165	7 943 580	3 758 591	10 146 684	4 565 478	30 218 367	6 715 936	38 055 644	8 367 368	43 039 958	10 180 092	113,1	610,1
93	Miszana Dolna m.	15 515 039	3 226 104	17 546 232	3 792 692	23 497 615	6 761 060	12 409 655	5 395 260	16 546 123	7 661 290	18 073 817	8 505 744	109,2	1 134,1
94	Mucharz	4 115 354	1 854 660	4 553 533	1 869 252	5 505 405	1 989 013	8 548 978	3 937 840	10 820 725	5 880 345	10 572 409	5 229 250	97,7	1 362,1
95	Muszyna	15 159 262	7 406 747	16 765 018	9 106 105	22 830 499	15 544 373	23 092 362	12 607 873	38 607 181	24 170 940	30 396 850	15 390 416	78,7	1 341,3
96	Myślenice	39 983 961	22 417 074	44 410 192	22 539 259	50 584 144	26 236 326	63 126 188	33 190 377	100 761 426	59 978 112	101 162 816	58 451 633	100,4	1 406,1
97	Nawojowa	7 506 156	1 968 081	9 970 353	3 113 605	11 624 763	3 743 647	14 757 879	4 280 564	17 053 821	4 019 126	20 874 518	6 297 085	122,4	793,1
98	Niedzwiedz	8 179 521	1 835 706	8 481 943	2 284 082	11 424 716	4 046 809	15 197 700	4 980 790	17 070 637	4 880 065	18 821 618	4 997 519	110,3	721,5
99	Niepolomice	31 232 760	19 705 378	34 158 432	20 567 339	41 864 055	26 338 738	55 032 973	33 260 653	93 924 339	68 774 030	95 589 880	68 964 212	101,8	2 983,9
100	Nowe Brzesko	5 672 596	2 590 332	6 408 007	2 320 057	8 564 765	3 631 837	9 646 348	3 631 579	11 184 673	3 567 750	13 077 959	4 321 560	116,9	752,4
101	Nowy Targ g.	22 043 822	5 584 311	24 171 578	8 822 136	27 764 246	5 885 834	35 484 696	7 282 530	46 350 236	8 358 668	51 358 519	10 934 390	110,8	486,2
102	Nowy Targ m.	34 747 517	23 186 112	42 187 237	26 171 711	42 828 242	26 336 660	55 743 578	34 501 321	64 745 885	39 660 989	69 486 422	43 243 161	107,3	1 297,1
103	Nowy Wiśnicz	11 200 970	3 426 026	13 822 830	3 910 426	16 523 427	4 724 500	20 089 479	5 106 534	26 249 841	7 454 760	30 328 716	10 129 318	115,5	773,3
104	Ochońnica Dolna	7 940 658	1 955 754	9 481 853	1 677 180	13 564 883	4 266 161	17 891 394	5 544 443	19 545 110	3 937 022	26 564 605	9 314 637	135,9	1 162,9
105	Olesno	7 803 748	1 542 141	8 827 800	1 494 280	9 314 191	1 884 442	12 032 165	2 613 775	18 846 169	6 932 402	16 896 325	3 988 184	89,7	520,4
106	Olkusz	51 426 573	31 308 562	58 312 307	33 975 853	62 086 980	37 370 543	73 915 389	45 665 050	98 905 679	64 070 309	104 263 187	69 344 174	105,4	1 385,7
107	Ostiek	5 710 960	2 427 990	7 115 823	2 565 999	15 003 198	8 583 292	11 661 145	4 433 638	15 342 044	6 255 306	16 627 040	6 787 311	108,4	854,4
108	Oświęcim g.	16 603 514	10 019 125	27 699 927	19 401 607	20 447 878	11 161 519	24 943 910	14 326 923	31 104 772	18 396 825	34 661 294	21 113 717	111,4	1 229,8
109	Oświęcim m.	68 663 235	51 319 658	70 115 537	47 251 601	70 465 552	49 071 362	88 628 547	63 819 101	111 334 054	81 564 621	114 356 232	84 285 066	102,7	2 089,8
110	Paleznica	3 856 881	1 422 177	4 243 165	1 092 307	5 236 607	2 042 011	8 560 325	4 225 229	7 187 621	1 771 159	8 852 701	2 517 652	123,2	671,6
111	Pcim	10 009 610	3 460 562	11 045 589	2 930 089	13 562 447	3 585 217	16 993 437	5 049 246	21 225 920	5 445 011	23 155 594	6 759 048	109,1	645,6
112	Piwniczna	11 848 366	4 543 343	14 126 037	5 184 073	16 510 614	6 622 314	19 045 819	6 786 504	23 735 135	8 506 997	25 783 150	9 160 869	108,6	873,9
113	Pieśna	11 433 825	3 301 321	12 516 119	3 295 032	14 630 320	3 237 571	18 277 392	4 187 234	22 788 578	5 418 723	25 036 228	6 475 646	109,9	554,8
114	Podgórz	11 202 341	2 723 650	13 486 647	2 666 271	18 521 787	5 846 654	20 098 329	4 779 055	25 153 221	5 030 590	29 008 719	7 497 062	115,3	634,7
115	Polanica Wielka	3 913 232	1 996 444	4 559 219	2 052 901	5 548 755	2 290 941	6 231 501	2 713 331	8 031 310	3 505 616	8 569 827	3 688 598	106,7	885,8
116	Poronin	9 125 729	2 647 286	11 417 879	3 440 097	13 173 039	4 117 213	16 288 694	4 655 411	21 697 338	6 436 358	24 696 920	8 009 411	113,8	739,6
117	Proszowice	16 938 999	7 702 652	18 064 130	8 201 419	19 586 641	7 487 765	25 096 169	9 828 359	34 032 513	15 217 003	34 884 119	14 292 615	102,5	883,0
118	Przeczyszów	5 892 572	2 480 078	7 924 452	3 449 331	8 880 549	3 533 378	11 504 175	5 493 582	11 540 331	4 310 143	13 611 045	5 757 032	117,9	857,3
119	Raba Wyżna	11 570 366	2 801 677	14 230 662	3 119 756	17 743 196	4 349 839	20 794 767	4 964 268	27 856 024	6 290 509	34 912 725	11 824 848	125,3	854,1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
120	Rabka - Zdrój	16 697 429	8 312 204	19 969 345	9 161 980	21 428 365	9 783 870	27 338 737	12 114 958	36 110 144	17 768 384	41 648 759	22 421 847	115,3	1 302,9
121	Raciechowice	7 089 014	2 125 895	8 702 741	2 323 233	10 376 411	3 400 478	11 605 383	2 537 928	15 514 598	3 629 983	18 191 477	5 031 098	117,3	846,6
122	Radawice	2 219 492	867 267	2 804 836	875 761	3 917 777	1 422 553	4 294 459	1 163 788	5 802 473	1 989 041	6 884 828	2 292 942	118,7	905,6
123	Radgoszcz	7 768 339	2 290 281	8 456 898	1 347 180	12 242 797	3 518 693	14 844 252	4 388 130	15 899 896	2 267 972	18 802 875	3 787 930	118,3	516,3
124	Radłów	9 158 403	3 119 600	11 051 532	3 635 036	13 165 951	4 282 133	14 884 909	4 312 725	18 890 776	5 725 555	21 472 714	7 645 655	113,7	790,7
125	Radziemice	2 958 519	1 328 099	3 766 258	1 442 427	4 167 990	1 388 552	5 645 427	1 787 181	6 822 548	2 299 068	7 809 666	2 734 963	114,5	804,9
126	Ropa	4 780 763	1 192 920	5 675 912	1 251 525	7 646 002	1 558 732	9 994 825	2 315 755	11 456 915	2 188 210	13 843 310	3 819 856	120,8	740,0
127	Ryglice	10 231 250	2 446 940	12 545 123	2 451 527	14 428 918	2 972 105	19 796 274	4 501 078	23 586 945	4 543 052	26 522 558	5 527 558	112,4	481,7
128	Ryto	4 469 294	1 429 109	6 819 418	1 221 594	5 511 730	1 536 741	8 260 663	3 462 653	8 423 208	2 610 152	9 042 290	2 953 276	107,3	807,8
129	Rzeplennik Strzyzewski	6 900 783	1 282 087	8 327 586	2 158 734	8 822 816	1 614 401	11 225 742	2 262 656	15 084 295	2 945 569	16 257 458	3 147 057	107,8	460,4
130	Rzezawa	10 589 687	3 379 522	12 074 644	3 520 112	17 948 124	7 282 658	19 337 292	6 794 899	20 449 995	4 697 585	23 044 486	6 628 114	112,7	623,5
131	Sękowa	5 717 249	2 103 749	6 772 322	2 243 312	7 851 848	2 523 138	9 291 063	2 615 813	11 897 617	3 433 725	15 471 832	5 295 838	130,0	1 106,8
132	Siepraw	7 261 607	2 969 473	8 564 082	3 119 591	11 166 380	4 527 691	13 701 480	5 616 790	16 178 877	6 212 531	20 513 392	10 249 709	126,8	1 292,8
133	Skala	8 958 970	4 033 258	11 322 479	5 318 935	12 952 492	5 722 852	14 673 853	5 976 789	20 320 533	9 406 114	20 663 473	8 893 472	101,7	917,3
134	Skawina	43 656 701	26 732 875	52 597 055	31 154 808	58 673 424	35 681 285	71 042 987	43 927 669	92 770 369	60 939 444	107 475 105	74 437 708	115,9	1 784,7
135	Skrzyszów	12 363 063	4 543 776	14 576 293	4 592 163	17 964 995	6 189 851	22 066 182	8 138 132	26 149 272	8 536 179	30 990 542	12 402 597	118,5	929,0
136	Slaboszów	3 326 594	1 070 116	3 496 692	1 140 827	4 275 849	1 337 293	5 699 675	2 000 398	6 663 248	1 958 037	8 008 029	2 298 936	120,2	612,9
137	Ślominiki	13 758 673	6 127 929	16 373 659	6 485 326	18 664 094	6 241 960	22 113 687	7 292 385	27 781 321	9 802 109	33 069 845	12 977 091	119,0	949,8
138	Słopnice	6 047 583	789 776	6 536 573	1 049 065	7 980 949	1 190 212	10 734 015	1 359 724	14 387 527	2 010 194	16 040 801	2 493 102	111,5	411,8
139	Spytkowoice (pow. nowotarski)	4 810 327	1 041 440	7 720 102	1 895 556	5 892 987	2 273 202	7 321 350	2 584 919	8 322 491	2 646 430	9 757 123	3 427 538	117,2	837,0
140	Spytkowoice (pow. wadowicki)	8 301 307	3 032 832	10 416 528	3 407 948	12 167 827	3 578 662	16 302 202	6 438 362	19 618 882	6 951 996	22 062 438	8 473 699	112,5	847,0
141	Stary Sącz	21 824 675	7 242 760	24 592 953	8 163 534	27 910 358	8 591 978	36 252 008	11 308 915	45 820 378	15 299 616	54 248 263	21 160 379	118,4	941,9
142	Stryszawa	11 462 216	3 921 243	13 996 342	4 356 489	15 020 713	4 256 324	23 708 351	10 220 554	25 244 562	9 692 778	25 796 881	9 719 592	102,2	826,8
143	Stryszów	6 167 597	1 862 082	8 086 296	2 445 310	8 981 562	2 899 804	23 849 480	16 261 440	30 077 180	20 908 298	14 533 514	4 891 011	48,3	735,7
144	Sucha Belska	10 607 725	6 751 372	11 680 144	6 778 112	13 115 675	8 169 086	18 404 369	12 046 351	20 193 688	13 794 302	20 411 291	13 767 663	101,1	1 429,8
145	Suikowice	13 139 111	5 215 881	16 144 855	5 663 033	17 728 324	6 095 282	24 942 736	11 026 192	26 288 520	9 146 866	29 999 574	11 318 802	114,1	806,5
146	Suloszowa	6 275 777	2 231 363	6 648 981	2 014 192	8 685 399	2 776 126	11 417 125	4 533 972	13 928 441	5 109 122	13 113 738	3 523 786	94,2	597,0
147	Szafary	9 360 555	2 958 556	10 453 177	2 781 322	12 181 527	2 927 710	17 085 341	4 255 190	20 442 696	4 899 493	23 553 305	6 637 003	115,2	638,1
148	Szczawnica	7 628 485	4 431 876	9 009 618	4 714 063	9 880 148	5 085 459	13 796 292	7 024 359	16 589 486	9 397 983	17 155 155	9 454 093	103,4	1 256,4
149	Szczucin	14 304 646	4 077 214	16 096 463	4 604 436	20 434 545	7 111 351	30 622 946	14 432 807	29 892 379	9 897 698	32 172 472	10 650 080	107,6	797,5
150	Szczurowa	9 319 669	3 153 246	11 199 463	3 218 600	13 127 118	4 394 667	17 607 862	6 764 574	19 337 394	5 233 806	22 366 465	6 437 627	115,7	653,8
151	Szerzyny					10 406 015	1 604 641	12 416 487	1 852 432	17 773 100	4 000 230	20 540 910	5 501 132	115,6	676,0

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
152	Świątki Górne	9 210 486	4 402 826	10 869 104	4 985 281	12 113 508	5 365 565	14 250 978	6 098 468	18 068 511	7 908 625	21 863 985	10 421 311	121,0	1 185,5
153	Tarnów	19 002 126	9 820 298	22 402 735	11 177 033	26 569 695	12 837 754	37 461 535	17 484 276	46 722 580	22 106 493	51 875 224	24 500 563	111,0	1 042,9
154	Tokarnia	8 103 663	2 194 863	9 220 554	2 188 751	11 095 090	2 487 784	13 042 729	2 582 062	17 910 274	3 516 116	19 598 015	3 885 823	109,4	471,2
155	Tomice	6 337 983	2 426 510	7 493 530	2 624 799	9 811 822	3 925 443	10 568 857	3 320 272	14 669 307	5 029 556	15 141 197	4 897 093	103,2	661,2
156	Trzciąca	5 517 199	1 309 775	6 663 313	1 751 413	7 658 351	1 792 518	11 707 285	4 699 013	11 505 242	3 125 574	12 254 881	3 378 213	106,5	664,7
157	Trzebinia	41 515 931	28 282 384	53 309 844	37 233 415	54 712 568	38 724 982	63 569 733	45 370 435	88 512 761	67 954 980	93 356 884	71 362 606	105,5	2 096,9
158	Trzyciąż	7 141 022	2 595 779	8 024 576	2 572 869	7 935 224	2 007 818	10 890 400	3 084 899	13 219 674	3 440 383	15 777 810	4 965 165	119,4	697,5
159	Tuchów	17 079 783	5 528 023	21 839 065	5 293 625	23 218 541	7 460 744	27 764 436	8 182 788	33 599 411	9 407 956	36 105 922	10 547 275	107,5	597,9
160	Tymbark	7 007 814	2 430 358	8 485 241	3 282 767	9 339 775	3 953 329	11 698 629	3 985 831	14 654 281	5 959 558	17 492 643	8 103 677	119,4	1 289,4
161	Uście Gorlickie	8 400 236	2 341 257	10 307 435	3 121 688	12 969 852	5 282 197	15 566 307	4 577 853	23 390 638	9 927 243	22 228 993	6 268 660	95,0	995,3
162	Wadowice	38 957 671	23 019 071	46 714 613	25 887 132	47 142 808	26 452 449	60 661 720	35 924 117	74 585 139	43 133 359	78 719 229	45 693 986	105,5	1 206,2
163	Wieliczka	44 697 484	25 717 895	49 462 705	28 069 391	57 721 267	30 932 283	73 145 451	37 436 689	96 511 081	52 993 738	109 820 527	64 196 791	113,8	1 280,6
164	Wielka Wieś	7 814 150	4 456 192	8 571 486	4 179 500	9 822 302	5 330 345	15 817 088	10 433 954	99 459 719	93 350 680	28 641 498	21 663 633	28,8	2 230,4
165	Wieprz	11 123 434	4 364 976	13 359 239	4 953 270	14 686 961	4 939 883	19 182 428	6 998 149	22 985 874	7 397 117	25 808 902	9 845 092	112,3	841,5
166	Wierzchośławice	9 829 772	4 044 626	11 397 594	4 769 093	12 405 238	4 786 512	24 340 715	15 153 636	18 781 450	8 068 001	19 433 396	8 224 133	103,5	778,4
167	Wietrzycho- wice	4 387 196	1 105 097	4 716 432	1 248 180	5 203 922	1 142 628	6 433 920	1 501 596	10 194 291	4 090 169	11 528 351	5 016 466	113,1	1 207,9
168	Wiśniowa	6 789 266	2 251 069	8 514 400	2 970 443	10 118 363	2 960 091	13 373 421	4 893 992	14 863 253	4 100 917	16 836 331	4 975 596	113,3	716,8
169	Wojnicz	11 539 021	3 337 365	14 576 721	4 467 257	16 787 996	4 368 039	20 273 859	6 149 999	26 238 700	8 689 907	29 509 446	10 507 259	112,5	798,7
170	Wolbrom	27 994 672	16 240 352	25 878 183	12 742 417	29 223 806	13 766 461	33 169 479	16 322 532	42 961 371	21 290 569	46 684 494	25 931 786	108,7	1 108,4
171	Zabierzów	22 365 475	13 755 345	28 332 315	17 347 886	27 614 162	15 603 921	33 433 124	19 584 690	45 377 519	28 515 773	55 853 517	37 794 658	123,1	1 634,1
172	Zakliczyn	14 617 552	4 111 796	14 198 329	3 593 410	16 815 711	4 134 494	19 939 690	5 431 360	25 110 350	6 796 529	27 143 446	6 869 548	108,1	560,0
173	Zakopane	42 203 221	25 358 545	45 669 214	33 091 806	53 636 303	40 582 126	62 311 271	46 939 802	74 300 304	57 993 823	79 838 408	62 826 437	107,5	2 340,3
174	Zator	9 382 705	4 713 109	13 519 776	5 288 857	13 588 101	6 822 967	14 763 290	5 940 081	18 797 327	8 749 340	20 052 121	9 908 560	106,7	1 090,2
175	Zawoja	8 878 179	3 021 809	9 994 769	3 240 722	11 702 661	3 344 398	15 740 982	5 292 312	18 753 252	5 720 737	19 578 609	5 749 088	104,4	643,1
176	Zembrzyce	5 396 158	2 176 805	8 019 747	3 067 337	7 589 020	2 692 832	17 826 596	11 773 789	22 429 099	15 952 491	16 003 210	8 426 419	71,4	1 508,2
177	Zielonki	17 949 952	12 601 336	16 232 259	9 133 105	25 398 693	17 750 546	25 174 229	15 190 557	41 731 150	30 246 886	43 974 680	31 355 645	105,4	1 869,5
178	Żabno	17 665 541	6 238 590	21 076 817	7 869 222	22 264 620	7 863 234	28 735 520	10 916 763	36 501 596	15 194 473	41 275 959	17 681 736	113,1	933,8
179	Żegocina	6 294 279	2 242 797	7 322 053	1 521 923	9 201 716	2 802 841	11 706 348	3 545 207	13 381 963	4 089 538	14 028 751	3 737 681	104,8	737,4
	Średnia dla wszystkich gmin w Województwie													110,0	947,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela nr 111

Dochody gmin (w zł) - dynamika dochodów ogółem w latach 2007-2008

Lp.	Wyszczególnienie	2007		2008		Dynamika dochodów ogółem w % (5:3)
		Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	
1	2	3	4	5	6	7
I Gminy o najwyższej dynamice dochodów ogółem w 2008 r.						
1	Bolestaw (pow. dąb.)	5 280 509	1 403 387	8 443 307	3 720 116	159,9
2	Krynica	46 317 849	29 607 528	65 808 456	47 798 017	142,1
3	Ochotnica Dolna	19 545 110	3 937 022	26 564 605	9 314 637	135,9
4	Sękowa	11 897 617	3 433 725	15 471 832	5 295 838	130,0
5	Siepraw	16 178 877	6 212 531	20 513 392	10 249 709	126,8
6	Raba Wyżna	27 856 024	6 290 509	34 912 725	11 824 848	125,3
7	Pałecznica	7 187 621	1 771 159	8 852 701	2 517 652	123,2
8	Zabierzów	45 377 519	28 515 773	55 853 517	37 794 658	123,1
9	Grybów m.	12 470 462	3 793 531	15 325 732	5 947 215	122,9
10	Nawojowa	17 053 821	4 019 126	20 874 518	6 297 085	122,4
II Gminy o najniższej dynamice dochodów ogółem w 2008 r.						
1	Wielka Wieś	99 459 719	93 350 680	28 641 498	21 663 633	28,8
2	Stryków	30 077 180	20 908 298	14 533 514	4 891 011	48,3
3	Zembrzyce	22 429 099	15 952 491	16 003 210	8 426 419	71,4
4	Muszyna	38 607 181	24 170 940	30 396 850	15 390 416	78,7
5	Czchów	26 138 020	11 984 118	22 845 076	7 506 433	87,4
6	Koszyce	13 950 361	6 437 756	12 382 859	3 856 300	88,8
7	Olesno	18 846 169	6 932 402	16 896 325	3 988 184	89,7
8	Sułoszowa	13 928 441	5 109 122	13 113 738	3 523 786	94,2
9	Uście Gorlickie	23 390 638	9 927 243	22 228 993	6 268 660	95,0
10	Gołcza	13 523 538	5 440 661	12 859 189	3 857 096	95,1
11	Maków Podhalański	33 835 145	15 598 859	32 584 566	13 546 701	96,3
12	Mucharz	10 820 725	5 880 345	10 572 409	5 229 250	97,7
III	Średnia dla wszystkich gmin Województwa w 2008 r.					110,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela nr 112

Gminy o najwyższych i najniższych dochodach bez dotacji na 1 mieszkańca w 2008 roku (w zł)

Lp.	Wyszczególnienie	Dochody ogółem	Dotacje	Dochody (3 - 4)	liczba ludności	kwota na 1 mieszkańca (5:6)
1	2	3	4	5	6	7
I	Gminy o najwyższych dochodach na 1 mieszkańca					
1	Niepołomice	95 589 880	8 047 215	87 542 665	23 112	3 787,8
2	Krynica	65 808 456	7 627 563	58 180 893	16 707	3 482,4
3	Łapanów	18 425 423	4 236 803	14 188 620	4 605	3 081,1
4	Ochoznica Dolna	26 564 605	4 611 380	21 953 225	8 010	2 740,7
5	Zakopane	79 838 408	7 454 691	72 383 717	26 846	2 696,3
6	Wielka Wieś	28 641 498	2 691 240	25 950 258	9 713	2 671,7
7	Bolesław (pow. olk.)	22 258 599	1 617 928	20 640 671	7 921	2 605,8
8	Uście Gorlickie	22 228 993	6 191 747	16 037 246	6 298	2 546,4
9	Trzebinia	93 356 884	7 284 421	86 072 463	34 033	2 529,1
10	Oświęcim m.	114 356 232	12 885 081	101 471 151	40 332	2 515,9
II	Gminy o najniższych dochodach na 1 mieszkańca					
1	Wierzchosławice	19 433 396	3 075 452	16 357 944	10 566	1 548,2
2	Kozłów	9 672 382	1 826 408	7 845 974	4 977	1 576,4
3	Kocmyrzów-Luborzyca	25 436 021	3 939 195	21 496 826	13 522	1 589,8
4	Biecz	34 716 917	7 312 497	27 404 420	16 861	1 625,3
5	Maków Podhalański	32 584 566	6 626 587	25 957 979	15 942	1 628,3
6	Libiąż	42 053 661	4 399 884	37 653 777	22 665	1 661,3
7	Tuchów	36 105 922	6 779 048	29 326 874	17 642	1 662,3
8	Alwernia	24 116 244	2 874 827	21 241 417	12 746	1 666,5
9	Miechów	39 630 052	6 621 651	33 008 401	19 675	1 677,7
10	Bochnia g.	38 153 015	6 902 023	31 250 992	18 624	1 678,0
średnia na 1 mieszkańca dla wszystkich gmin w województwie						1982,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela nr 113

Dochody gmin - dynamika dochodów własnych w 2007-2008 (w zł)

Lp.	Wyszczególnienie	2007		2008		Dynamika dochodów własnych w % (6:4)
		Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	
1	2	3	4	5	6	7
I	Gminy o najwyższej dynamice dochodów własnych w 2008 r.					
1	Bolesław (pow. dąb.)	5 280 509	1 403 387	8 443 307	3 720 116	265,1
2	Ochotnica Dolna	19 545 110	3 937 022	26 564 605	9 314 637	236,6
3	Raba Wyżna	27 856 024	6 290 509	34 912 725	11 824 848	188,0
4	Kamienica	17 536 889	3 155 456	20 814 448	5 651 728	179,1
5	Ropa	11 456 915	2 188 210	13 843 310	3 819 856	174,6
6	Bobowa	21 813 341	4 293 659	26 400 417	7 322 908	170,6
7	Radgoszcz	15 899 896	2 267 972	18 802 875	3 787 930	167,0
8	Siepraw	16 178 877	6 212 531	20 513 392	10 249 709	165,0
9	Krynica	46 317 849	29 607 528	65 808 456	47 798 017	161,4
10	Jodłownik	18 493 684	4 313 999	21 779 364	6 947 524	161,0
II	Gminy o najniższej dynamice dochodów własnych w 2008 r.					
1	Wielka Wieś	99 459 719	93 350 680	28 641 498	21 663 633	23,2
2	Stryków	30 077 180	20 908 298	14 533 514	4 891 011	23,4
3	Zembrzyce	22 429 099	15 952 491	16 003 210	8 426 419	52,8
4	Olesno	18 846 169	6 932 402	16 896 325	3 988 184	57,5
5	Koszyce	13 950 361	6 437 756	12 382 859	3 856 300	59,9
6	Czchów	26 138 020	11 984 118	22 845 076	7 506 433	62,6
7	Uście Gorlickie	23 390 638	9 927 243	22 228 993	6 268 660	63,1
8	Muszyna	38 607 181	24 170 940	30 396 850	15 390 416	63,7
9	Sułoszowa	13 928 441	5 109 122	13 113 738	3 523 786	69,0
10	Gołcza	13 523 538	5 440 661	12 859 189	3 857 096	70,9
III	Średnia dla wszystkich gmin Województwa w 2008 r.					117,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela nr 114
Wydatki majątkowe gmin (w zł)

Lp.	Wyszczególnienie	1999		2001		2003		2005		2007		2008	
		wydatki inwestycyjne	% udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	Bochnia	7 024 525	23,6	11 468 367	23,6	9 594 578	23,6	7 738 425	23,6	14 234 055	23,6	16 651 490	23,6
2	Bukowno	5 489 463	27,0	597 047	27,0	2 784 339	27,0	836 531	27,0	1 454 368	27,0	3 662 527	27,0
3	Gorlice	5 352 976	15,9	6 683 015	15,9	4 091 287	15,9	11 236 351	15,9	18 020 623	15,9	13 698 210	15,9
4	Grybów	1 365 100	18,9	1 192 353	18,9	1 782 354	18,9	2 387 745	18,9	670 124	18,9	3 780 132	18,9
5	Jordanów	318 651	5,1	325 760	5,1	3 188 375	5,1	746 204	5,1	491 593	5,1	1 313 311	5,1
6	Limanowa	2 001 913	11,2	1 340 662	11,2	4 407 713	11,2	4 935 637	11,2	10 111 801	11,2	4 342 741	11,2
7	Miszana Dolna	1 428 563	18,6	677 929	18,6	1 353 668	18,6	838 271	18,6	3 559 744	18,6	2 502 433	18,6
8	Nowy Targ	11 405 947	32,2	9 428 625	32,2	9 026 153	32,2	13 389 798	32,2	18 366 101	32,2	21 095 804	32,2
9	Oświęcim	15 144 777	23,4	13 014 047	23,4	12 967 981	23,4	12 903 766	23,4	13 211 437	23,4	21 621 404	23,4
10	Sucha Beskidzka	1 830 421	16,3	2 262 104	16,3	3 287 096	16,3	5 652 279	16,3	7 566 770	16,3	4 961 823	16,3
12	Zakopane	19 172 727	39,7	6 889 667	39,7	9 626 695	39,7	9 790 133	39,7	15 436 722	39,7	18 698 491	39,7
	Razem miasta	78 667 389	25,6	57 002 608	25,6	63 947 397	25,6	70 455 140	25,6	103 123 338	25,6	112 328 366	25,6
13	Alwernia	1 498 337	12,2	828 727	12,2	2 583 830	12,2	785 831	12,2	1 286 451	12,2	1 356 567	12,2
14	Andrychów	8 631 735	20,3	4 267 741	20,3	7 729 218	20,3	20 772 860	20,3	7 406 887	20,3	11 163 122	20,3
15	Biecz	948 753	6,3	2 924 266	6,3	2 806 535	6,3	2 044 398	6,3	2 148 212	6,3	3 558 860	6,3
16	Brzesko	5 429 859	16,1	10 286 755	16,1	6 684 262	16,1	28 373 588	16,1	5 792 379	16,1	8 136 644	16,1
17	Brzeszcze	6 374 645	21,6	2 731 513	21,6	4 089 383	21,6	8 730 082	21,6	7 221 030	21,6	5 899 683	21,6
18	Chełmek	2 383 730	18,2	1 819 175	18,2	2 491 004	18,2	6 191 037	18,2	2 874 683	18,2	5 020 291	18,2
19	Chrzanów	10 642 711	19,0	8 580 620	19,0	7 149 874	19,0	9 116 956	19,0	7 996 021	19,0	19 260 146	19,0
20	Ciężkowice	1 392 802	12,6	917 661	12,6	1 631 078	12,6	2 581 066	12,6	2 901 963	12,6	2 320 204	12,6

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
21	Czchów			6 048 029				3 371 633		4 604 309		1 448 370	
22	Dąbrowa Tarnowska	6 993 824	33,1	5 883 651	33,1	5 946 739	33,1	8 978 195	33,1	3 487 698	33,1	7 750 437	33,1
23	Dobczyce	2 687 612	18,1	4 807 411	18,1	4 099 274	18,1	12 707 758	18,1	8 262 547	18,1	8 049 652	18,1
24	Kalwaria Zebrzydowska	1 900 472	11,0	1 984 957	11,0	858 111	11,0	1 872 348	11,0	2 450 848	11,0	2 644 385	11,0
25	Kęty	8 617 502	24,4	8 704 129	24,4	6 429 252	24,4	15 240 696	24,4	10 728 958	24,4	14 806 126	24,4
26	Krynica	8 724 292	32,0	8 730 450	32,0	9 098 978	32,0	7 966 357	32,0	13 222 039	32,0	23 809 011	32,0
27	Krzyszowice	5 587 535	18,6	5 773 302	18,6	7 669 337	18,6	7 109 698	18,6	6 107 123	18,6	15 621 836	18,6
28	Libiąż	4 458 242	17,5	4 927 006	17,5	1 732 513	17,5	5 336 587	17,5	2 661 985	17,5	2 470 776	17,5
29	Maków Podhalański	1 762 678	11,7	3 474 215	11,7	4 232 329	11,7	4 318 384	11,7	8 006 320	11,7	4 296 032	11,7
30	Miechów	2 857 623	16,3	5 352 702	16,3	2 529 020	16,3	13 211 393	16,3	5 433 221	16,3	10 154 447	16,3
31	Muszyna	6 482 035	40,2	4 390 950	40,2	10 135 343	40,2	5 536 872	40,2	17 564 174	40,2	5 438 436	40,2
32	Myslenice	8 617 271	20,2	5 406 173	20,2	6 297 990	20,2	13 783 638	20,2	38 240 365	20,2	29 692 753	20,2
33	Niepołomice	7 768 618	24,1	7 523 463	24,1	13 774 527	24,1	18 585 560	24,1	44 147 891	24,1	40 324 530	24,1
34	Nowy Wiśnicz	3 212 645	27,7	2 318 638	27,7	5 350 777	27,7	2 539 079	27,7	3 492 620	27,7	6 716 975	27,7
35	Olkusz	4 991 206	9,6	11 973 963	9,6	3 943 672	9,6	7 544 071	9,6	13 791 463	9,6	15 351 829	9,6
36	Piwniczna Zdrój	772 311	6,6	2 726 525	6,6	4 413 700	6,6	897 665	6,6	1 939 415	6,6	2 013 836	6,6
37	Proszowice	5 418 592	28,0	950 898	28,0	1 677 056	28,0	749 554	28,0	7 795 385	28,0	1 973 667	28,0
38	Rabka - Zdrój	2 749 307	16,3	2 064 628	16,3	1 350 159	16,3	6 094 836	16,3	15 343 070	16,3	11 249 175	16,3
39	Ryglice					2 594 186		4 080 261		5017634		6 203 363	
40	Skępa	791 419	9,0	2 880 843	9,0	1 228 277	9,0	1 892 416	9,0	5 674 940	9,0	1 985 494	9,0
41	Skawina	16 788 812	32,5	8 350 781	32,5	9 764 782	32,5	15 514 166	32,5	20 052 606	32,5	26 164 293	32,5
42	Stomniki	2 948 623	21,0	2 029 867	21,0	2 539 443	21,0	3 612 765	21,0	3 668 466	21,0	8 845 146	21,0
43	Stary Sącz	5 049 021	22,0	2 517 052	22,0	3 911 890	22,0	5 237 351	22,0	8 638 140	22,0	14 449 899	22,0
44	Sułkowice	3 021 536	22,3	2 486 590	22,3	3 131 657	22,3	5 470 097	22,3	5 155 940	22,3	7 118 088	22,3
45	Szczawnica	5 385 839	49,4	1 681 882	49,4	1 837 158	49,4	2 645 485	49,4	4 618 269	49,4	5 592 279	49,4
46	Świątniki Górne	2 424 700	26,7	1 972 378	26,7	2 256 623	26,7	2 157 175	26,7	3 078 247	26,7	5 425 687	26,7
47	Trzebinia	4 995 010	12,0	5 255 563	12,0	4 245 328	12,0	8 239 545	12,0	19 895 050	12,0	22 256 040	12,0
48	Tuchów	2 277 652	13,5	5 562 535	13,5	5 160 571	13,5	3 759 712	13,5	6 167 979	13,5	6 672 549	13,5
49	Wadowice	8 702 318	23,7	9 541 412	23,7	4 293 389	23,7	14 500 568	23,7	11 723 205	23,7	15 415 119	23,7

Budżety jednostek samorządu terytorialnego

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
50	Wieliczka	8 753 111	18,6	6 077 430	18,6	7 465 933	18,6	11 312 095	18,6	19 563 612	18,6	42 404 344	18,6
51	Wojnicz	1 384 890	11,6	2 996 568	11,6	738 347	11,6	1 187 847	11,6	3 066 724	11,6	5 520 222	11,6
52	Wolbrom	4 181 045	15,8	2 090 997	15,8	2 760 507	15,8	747 899	15,8	3 517 445	15,8	6 106 385	15,8
53	Zakliczyn	4 236 922	28,5	1 453 109	28,5	1 997 026	28,5	3 131 864	28,5	4 433 086	28,5	3 228 493	28,5
54	Zator	1 951 372	21,1	2 594 294	21,1	3 970 285	21,1	1 926 658	21,1	3 148 277	21,1	5 080 514	21,1
55	Żabno	6 631 816	31,8	4 219 020	31,8	2 961 672	31,8	5 256 422	31,8	6 462 154	31,8	9 764 771	31,8
	Razem miastogminy	189 420 772	20,2	181 059 840	20,2	191 609 064	20,2	305 112 468	20,2	378 788 831	20,2	452 760 476	20,2
56	Babice	1 528 407	18,5	1 932 929	18,5	3 188 206	18,5	923 809	18,5	1 831 214	18,5	2 597 915	18,5
57	Biały Dunajec	1 851 647	26,7	979 308	26,7	466 079	26,7	1 933 224	26,7	2 523 768	26,7	2 082 046	26,7
58	Biskupice	1 439 914	18,5	776 694	18,5	1 623 392	18,5	1 119 333	18,5	4 388 883	18,5	3 553 762	18,5
59	Bobowa	506 400	5,8	1 022 217	5,8	777 388	5,8	948 696	5,8	4 303 595	5,8	5 583 683	5,8
60	Bochnia	4 516 334	25,7	2 867 120	25,7	5 244 701	25,7	4 538 071	25,7	7 576 964	25,7	4 626 733	25,7
61	Bolesław (pow. dąbrowski)	27 250	1,0	183 940	1,0	187 039	1,0	285 686	1,0	654 189	1,0	3 863 934	1,0
62	Bolesław (pow. olkuski)	1 491 956	14,1	680 545	14,1	8 812 260	14,1	1 740 758	14,1	2 803 022	14,1	1 901 418	14,1
63	Borzęcin	2 056 514	23,5	2 483 182	23,5	1 971 737	23,5	1 817 756	23,5	2 882 983	23,5	5 672 395	23,5
64	Brzeźnica	1 121 593	11,2	1 723 199	11,2	956 657	11,2	1 113 529	11,2	1 015 277	11,2	2 531 539	11,2
65	Budzów	1 006 236	12,6	1 397 105	12,6	3 577 539	12,6	2 928 584	12,6	3 572 322	12,6	3 862 069	12,6
66	Bukowina Tatrzańska	2 115 096	18,1	2 104 955	18,1	2 336 930	18,1	2 929 460	18,1	4 186 757	18,1	5 495 632	18,1
67	Bystra-Sidzina	941 901	15,7	814 163	15,7	872 415	15,7	1 962 384	15,7	1 371 677	15,7	3 105 598	15,7
68	Charsznica	1 607 467	20,9	2 393 819	20,9	2 468 075	20,9	5 116 758	20,9	1 339 577	20,9	2 824 232	20,9
69	Chelmiec	8 286 655	32,2	4 208 626	32,2	10 532 453	32,2	10 216 985	32,2	8 520 560	32,2	6 967 413	32,2
70	Czamy Dunajec	3 253 154	18,1	5 008 678	18,1	4 541 718	18,1	7 691 940	18,1	7 563 519	18,1	16 694 591	18,1
71	Czchow	2 531 188	26,5	2 402 643	26,5		26,5		26,5		26,5		26,5
72	Czemichów	5 100 606	34,2	1 566 648	34,2	2 973 787	34,2	3 651 679	34,2	3 037 979	34,2	5 840 688	34,2
73	Czorsztyn	977 484	14,3	1 86 070	14,3	2 141 728	14,3	1 060 229	14,3	2 361 512	14,3	3 327 245	14,3
74	Dębno	2 890 206	20,5	1 272 664	20,5	1 662 722	20,5	1 617 462	20,5	6 168 087	20,5	8 690 701	20,5
75	Dobra	1 136 118	12,8	1 185 480	12,8	3 753 704	12,8	988 928	12,8	2 175 001	12,8	5 587 502	12,8
76	Drwinia	856 661	14,5	1 562 664	14,5	2 180 002	14,5	1 814 221	14,5	1 948 459	14,5	967 301	14,5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
77	Gdów	1 273 863	8,5	1 904 087	8,5	1 553 850	8,5	7 284 999	8,5	2 298 021	8,5	5 988 401	8,5
78	Gnojnik	1 284 051	19,0	905 847	19,0	2 010 865	19,0	2 686 723	19,0	3 682 581	19,0	3 863 791	19,0
79	Golcza	780 578	12,2	347 586	12,2	773 794	12,2	1 487 541	12,2	3 017 436	12,2	2 194 418	12,2
80	Gołtice	2 074 754	13,2	2 157 722	13,2	3 497 491	13,2	5 405 457	13,2	6 049 814	13,2	8 334 991	13,2
81	Gręboszów	637 040	17,6	697 408	17,6	937 852	17,6	51 769	17,6	368 403	17,6	1 304 963	17,6
82	Gromnik	1 062 310	12,9	1 576 105	12,9	900 510	12,9	1 188 298	12,9	3 488 743	12,9	3 195 758	12,9
83	Gródek nad Dunajcem	3 568 018	30,8	2 140 287	30,8	7 542 411	30,8	3 314 851	30,8	5 654 667	30,8	7 410 787	30,8
84	Grybów	4 530 195	19,7	2 800 563	19,7	2 759 697	19,7	4 291 674	19,7	7 921 314	19,7	6 372 781	19,7
85	Igołomia-Wawrzyniec	889 441	12,6	212 245	12,6	502 272	12,6	568 597	12,6	1 599 594	12,6	2 144 126	12,6
86	Iwanowice	1 401 628	16,7	1 383 453	16,7	3 884 142	16,7	2 529 098	16,7	1 331 238	16,7	3 466 680	16,7
87	Iwkowa	158 448	2,8	340 110	2,8	1 377 071	2,8	343 158	2,8	719 358	2,8	430 827	2,8
88	Jablonka	4 017 570	25,6	3 204 194	25,6	2 237 681	25,6	4 676 241	25,6	3 552 265	25,6	11 812 536	25,6
89	Jeżmanowice-Przegonia	1 387 177	14,4	856 386	14,4	5 637 421	14,4	1 594 410	14,4	3 864 449	14,4	2 020 841	14,4
90	Jodłownik	2 402 919	21,8	887 945	21,8	1 232 539	21,8	3 210 362	21,8	2 909 629	21,8	3 975 554	21,8
91	Jordanów	2 223 050	22,7	1 827 384	22,7	3 014 590	22,7	2 788 467	22,7	10 969 495	22,7	7 330 862	22,7
92	Kamienica	1 112 790	15,8	1 494 810	15,8	3 141 289	15,8	2 929 673	15,8	2 757 020	15,8	5 621 897	15,8
93	Kamionka Wielka	2 312 400	25,8	1 858 804	25,8	1 818 180	25,8	4 011 298	25,8	3 790 256	25,8	4 950 455	25,8
94	Klucze	110 468	0,7	586 032	0,7	2 527 097	0,7	1 890 281	0,7	1 149 999	0,7	991 373	0,7
95	Klaj	1 279 567	11,1	2 253 919	11,1	4 085 201	11,1	2 263 661	11,1	3 204 049	11,1	815 108	11,1
96	Kocmyrzów-Luborzyca	919 645	8,7	1 902 832	8,7	2 691 954	8,7	1 886 985	8,7	6 262 203	8,7	4 815 543	8,7
97	Koniusza	791 436	10,2	1 299 101	10,2	3 629 316	10,2	3 653 486	10,2	2 592 468	10,2	2 713 053	10,2
98	Korzenna	3 993 760	26,1	1 137 539	26,1	2 294 791	26,1	1 301 800	26,1	4 267 923	26,1	5 685 078	26,1
99	Koszyce	1 628 199	28,7	1 804 782	28,7	1 021 248	28,7	838 420	28,7	5 514 275	28,7	1 538 038	28,7
100	Kościelisko	1 233 538	17,4	1 021 147	17,4	1 221 807	17,4	3 302 662	17,4	4 481 132	17,4	2 983 980	17,4
101	Kozłów	264 250	6,2	354 155	6,2	435 035	6,2	289 129	6,2	188 773	6,2	3 151 174	6,2
102	Krościenko nad Dunajcem	4 636 439	48,4	1 265 663	48,4	1 939 077	48,4	1 811 275	48,4	2 882 184	48,4	3 135 642	48,4
103	Książ Wielki	504 374	8,8	653 524	8,8	1 651 913	8,8	888 932	8,8	966 668	8,8	1 662 906	8,8

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
104	Lanckorona	716 236	12,5	1 143 369	12,5	1 678 907	12,5	3 696 465	12,5	4 556 755	12,5	4 175 389	12,5
105	Laskowa	1 201 048	16,5	1 787 849	16,5	3 008 662	16,5	1 676 161	16,5	3 453 278	16,5	4 392 380	16,5
106	Limanowa	4 721 257	21,9	5 793 837	21,9	4 280 049	21,9	12 093 490	21,9	6 929 269	21,9	11 466 054	21,9
107	Lipinki	2 228 968	28,5	2 483 419	28,5	2 664 821	28,5	3 523 737	28,5	1 995 379	28,5	1 904 938	28,5
108	Lipnica Murowana	774 182	13,2	661 702	13,2	2 249 095	13,2	1 516 171	13,2	847 224	13,2	2 152 996	13,2
109	Lipnica Wielka	9 558 601	63,5	1 715 778	63,5	614 123	63,5	1 932 648	63,5	750 102	63,5	1 918 776	63,5
110	Lisia Góra	3 372 581	25,9	2 711 224	25,9	3 991 456	25,9	3 977 835	25,9	5 034 138	25,9	4 247 775	25,9
111	Liszki	3 854 192	25,9	4 621 238	25,9	6 620 677	25,9	3 982 805	25,9	5 239 976	25,9	6 481 115	25,9
112	Lubień	1 275 534	15,8	5 782 596	15,8	788 738	15,8	881 096	15,8	1 842 803	15,8	2 440 058	15,8
113	Łabowa	961 064	17,4	888 358	17,4	1 096 498	17,4	1 471 720	17,4	3 629 574	17,4	997 903	17,4
114	Łapanów	1 168 520	15,5	1 061 547	15,5	2 276 533	15,5	1 473 984	15,5	3 213 879	15,5	1 262 844	15,5
115	Łapsze Niżne	2 911 398	28,7	1 467 083	28,7	1 912 725	28,7	3 262 976	28,7	2 996 807	28,7	6 706 802	28,7
116	Łącko	3 121 388	19,8	3 015 989	19,8	6 289 988	19,8	2 974 577	19,8	7 947 184	19,8	10 390 543	19,8
117	Łososina Dolna	2 320 131	21,4	2 577 752	21,4	1 558 338	21,4	2 160 405	21,4	4 188 081	21,4	4 768 285	21,4
118	Łukowica	2 024 831	18,9	1 654 755	18,9	4 091 350	18,9	670 320	18,9	1 094 608	18,9	2 411 720	18,9
119	Łużna	518 922	6,2	336 962	6,2	2 112 769	6,2	1 078 949	6,2	2 962 112	6,2	1 538 758	6,2
120	Mędrzechów	851 976	21,0	27 275	21,0	319 690	21,0	90 450	21,0	2 277 528	21,0	1 976 623	21,0
121	Michałowice	1 163 845	18,9	1 604 208	18,9	1 637 118	18,9	3 531 148	18,9	2 650 139	18,9	3 945 762	18,9
122	Mogilany	2 750 245	24,5	2 439 109	24,5	5 651 452	24,5	1 732 660	24,5	10 413 994	24,5	13 664 042	24,5
123	Moszczenica	656 205	14,7	682 770	14,7	1 644 340	14,7	508 772	14,7	1 406 926	14,7	1 249 347	14,7
124	Miszana Dolna	2 189 832	12,6	2 993 787	12,6	6 430 249	12,6	11 162 726	12,6	9 645 301	12,6	14 448 331	12,6
125	Mucharz	83 758	2,1	52 991	2,1	135 588	2,1	1 728 223	2,1	2 858 672	2,1	2 562 013	2,1
126	Nawojowa	1 391 620	19,0	2 801 298	19,0	3 282 978	19,0	2 104 423	19,0	1 591 733	19,0	4 071 841	19,0
127	Niedźwiedź	2 233 637	27,4	2 844 697	27,4	3 931 631	27,4	2 979 596	27,4	4 469 421	27,4	3 310 563	27,4
128	Nowe Brzesko	2 584 282	35,9	917 216	35,9	2 941 373	35,9	1 065 813	35,9	1 284 218	35,9	4 842 641	35,9
129	Nowy Targ	6 432 284	29,8	2 494 780	29,8	5 286 970	29,8	8 560 783	29,8	7 295 363	29,8	12 761 998	29,8
130	Ochnica Dolna	631 278	8,6	1 572 153	8,6	6 345 845	8,6	4 963 012	8,6	5 990 922	8,6	9 592 484	8,6
131	Olesno	2 490 613	28,2	1 523 698	28,2	1 321 271	28,2	1 726 432	28,2	6 230 884	28,2	1 165 757	28,2
132	Osiek	1 379 243	24,7	1 357 431	24,7	7 526 250	24,7	659 166	24,7	2 695 960	24,7	2 529 278	24,7
133	Oświęcim	1 241 596	8,1	5 831 904	8,1	2 540 129	8,1	1 927 950	8,1	6 823 254	8,1	4 279 442	8,1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
134	Palecznica	637 028	16,8	437 890	16,8	1 301 196	16,8	2 854 239	16,8	730 723	16,8	1 833 706	16,8
135	Piśm	1 433 648	15,3	3 717 132	15,3	2 182 850	15,3	4 573 063	15,3	4 058 294	15,3	4 178 485	15,3
136	Pleśna	3 464 096	30,9	3 231 266	30,9	1 586 443	30,9	2 688 931	30,9	1 880 257	30,9	3 661 738	30,9
137	Podgrodzie	2 640 900	22,1	2 235 960	22,1	7 862 397	22,1	1 201 052	22,1	1 043 502	22,1	4 982 118	22,1
138	Polanka Wielka	87 454	2,4	145 694	2,4	1 417 734	2,4	597 565	2,4	513 248	2,4	684 274	2,4
139	Poronin	3 343 360	28,3	983 434	28,3	2 190 044	28,3	2 755 815	28,3	3 871 944	28,3	2 856 442	28,3
140	Przeciszów	917 761	16,0	1 662 575	16,0	1 919 015	16,0	3 796 552	16,0	261 549	16,0	1 914 880	16,0
141	Raba Wyżna	2 378 200	19,9	2 481 575	19,9	4 804 772	19,9	2 494 131	19,9	7 414 796	19,9	16 977 608	19,9
142	Raciechowice	968 499	12,9	1 376 886	12,9	2 239 019	12,9	495 365	12,9	2 463 400	12,9	1 957 517	12,9
143	Raclawice	673 668	28,2	380 990	28,2	1 225 555	28,2	514 072	28,2	1 423 132	28,2	1 762 432	28,2
144	Radgoszcz	3 462 074	39,0	2 155 970	39,0	4 839 130	39,0	1 844 474	39,0	2 881 011	39,0	2 807 294	39,0
145	Radłów	1 406 766	15,3	1 483 896	15,3	1 683 413	15,3	1 832 468	15,3	3 519 921	15,3	3 212 148	15,3
146	Radziemice	94 178	3,1	194 494	3,1	423 427	3,1	683 913	3,1	1 125 094	3,1	1 847 121	3,1
147	Ropa	515 473	10,9	780 541	10,9	1 693 406	10,9	2 417 161	10,9	1 386 356	10,9	4 006 916	10,9
148	Ryglice	1 904 065	18,9	2 098 473	18,9		18,9		18,9		18,9		18,9
149	Rytko	369 208	9,5	2 599 450	9,5	2 034 253	9,5	3 108 746	9,5	284 808	9,5	1 162 430	9,5
150	Rzeplennik Strzyżewski	1 193 055	17,0	635 010	17,0	310 685	17,0	1 264 540	17,0	1 956 165	17,0	1 713 343	17,0
151	Rzezawa	3 309 196	28,5	2 110 050	28,5	11 225 317	28,5	5 205 648	28,5	2 459 330	28,5	1 784 259	28,5
152	Sękowa	1 152 994	18,6	799 689	18,6	1 001 164	18,6	693 329	18,6	2 029 242	18,6	4 340 494	18,6
153	Siepraw	1 475 944	19,6	2 180 220	19,6	3 347 876	19,6	1 353 582	19,6	5 010 205	19,6	6 228 253	19,6
154	Skrzyszów	9 048 396	50,4	2 035 540	50,4	5 614 688	50,4	4 092 732	50,4	2 994 226	50,4	10 737 366	50,4
155	Słaboszów	325 210	9,7	145 116	9,7	242 315	9,7	1 561 064	9,7	1 255 926	9,7	414 267	9,7
156	Słopnice	2 580 725	38,1	1 311 334	38,1	1 649 322	38,1	1 803 286	38,1	1 945 829	38,1	3 280 282	38,1
157	Spytkowice (pow. nowotarski)	1 702 574	33,9	5 062 478	33,9	911 587	33,9	935 073	33,9	575 866	33,9	2 278 174	33,9
158	Spytkowice (pow. wadowicki)	1 171 764	14,4	2 789 886	14,4	830 717	14,4	1 495 605	14,4	5 835 234	14,4	6 100 339	14,4
159	Stryszawa	1 011 458	9,1	1 775 928	9,1	2 554 002	9,1	5 558 162	9,1	5 202 938	9,1	5 432 046	9,1
160	Stryszów	1 719 865	25,4	1 228 460	25,4	1 679 329	25,4	14 311 366	25,4	19 906 778	25,4	3 764 656	25,4

Budżety jednostek samorządu terytorialnego

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
161	Sutoszowa	1 154 314	19,5	1 002 954	19,5	2 236 529	19,5	2 698 121	19,5	4 533 555	19,5	1 277 254	19,5
162	Szafary	1 691 679	18,5	1 319 192	18,5	1 118 238	18,5	2 814 103	18,5	2 845 323	18,5	5 135 999	18,5
163	Szczucin	2 321 679	16,6	1 819 112	16,6	7 287 621	16,6	10 646 931	16,6	6 838 504	16,6	10 609 287	16,6
164	Szczurowa	2 208 520	22,6	1 903 027	22,6	2 879 022	22,6	5 450 843	22,6	3 815 846	22,6	3 601 097	22,6
165	Szerzyny					941 999		749 252		1 038 991		6 642 893	
166	Tarnów	3 374 102	18,6	5 186 140	18,6	4 473 403	18,6	7 245 497	18,6	14 274 770	18,6	10 602 263	18,6
167	Tokarnia	1 844 463	22,1	1 382 035	22,1	1 686 573	22,1	1 572 914	22,1	791 184	22,1	2 192 811	22,1
168	Tomice	334 600	5,5	1 235 852	5,5	3 991 099	5,5	18 210	5,5	2 336 685	5,5	941 345	5,5
169	Trzciana	1 112 419	20,5	1 355 177	20,5	1 202 366	20,5	3 910 041	20,5	811 875	20,5	1 376 860	20,5
170	Trzyciąż	2 046 470	25,1	2 202 103	25,1	392 318	25,1	2 054 159	25,1	981 267	25,1	2 850 009	25,1
171	Tymbark	1 840 204	24,5	2 041 207	24,5	2 672 936	24,5	2 348 796	24,5	2 099 875	24,5	4 390 119	24,5
172	Uście Gór- lickie	1 394 149	15,6	2 454 056	15,6	2 807 485	15,6	3 459 003	15,6	3 138 536	15,6	3 518 161	15,6
173	Wielka Wieś	977 543	12,6	2 158 031	12,6	1 337 684	12,6	6 139 115	12,6	9 841 705	12,6	20 135 412	12,6
174	Wieprz	479 784	4,4	1 513 900	4,4	2 779 363	4,4	3 537 464	4,4	2 369 289	4,4	6 233 229	4,4
175	Wierzchosła- wice	2 470 799	25,3	4 474 318	25,3	1 241 835	25,3	14 336 698	25,3	2 987 829	25,3	952 824	25,3
176	Wietrzycho- wice	494 082	10,9	826 471	10,9	29 689	10,9	751 546	10,9	3 297 375	10,9	5 389 132	10,9
177	Wiśniowa	448 606	6,7	1 123 498	6,7	1 673 286	6,7	2 134 948	6,7	3 884 133	6,7	4 199 591	6,7
178	Zabierzów	5 316 337	22,0	9 708 257	22,0	13 921 483	22,0	10 231 884	22,0	13 551 940	22,0	17 849 088	22,0
179	Zawoja	1 061 700	11,8	1 075 924	11,8	676 817	11,8	4 536 590	11,8	2 477 123	11,8	3 163 742	11,8
180	Zembrzyce	1 461 244	23,9	1 340 034	23,9	1 090 073	23,9	9 619 543	23,9	12 676 837	23,9	5 512 247	23,9
181	Zielonki	10 171 674	51,3	5 422 714	51,3	13 470 128	51,3	3 761 000	51,3	14 397 083	51,3	23 916 805	51,3
182	Żegocina	1 319 235	21,2	1 072 890	21,2	2 027 745	21,2	2 826 201	21,2	2 012 231	21,2	2 316 704	21,2
	Razem gminy	256 662 936	20,9	235 129 883	20,9	355 524 587	20,9	380 978 025	20,9	481 056 516	20,9	594 069 879	20,9
	Ogółem	524 751 097	21,2	473 192 331	21,2	611 081 048	21,2	756 545 633	21,2	962 968 685	21,2	1 159 158 721	21,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela nr 115

Gminy: Wynik wykonania budżetu w 2007 r. (w zł)

	Wyszczególnienie	Dochody ogółem	Wydatki ogółem	Wynik wykonania budżetu
1	2	3	4	5
I	Gminy o najwyższej nadwyżce budżetowej			
1	Wielka Wieś	99 459 719	27 324 708	72 135 011
2	Chrzanów	109 610 819	100 533 324	9 077 495
3	Andrychów	85 186 678	77 219 627	7 967 051
4	Oświęcim miasto	111 334 054	104 361 330	6 972 724
5	Olkusz	98 905 679	92 601 011	6 304 668
6	Zielonki	41 731 150	37 247 106	4 484 044
7	Wadowice	74 585 139	70 962 148	3 622 991
8	Zakopane	74 300 304	70 709 019	3 591 285
9	Uście Gorlickie	23 390 638	20 829 523	2 561 115
10	Michałowice	18 242 229	15 695 764	2 546 465
II	Gminy o najwyższym deficycie budżetowym			
1	Tarnów gmina	46 722 581	53 920 826	-7 198 245
2	Myślenice	100 761 426	106 255 032	-5 493 606
3	Mogilany	29 394 333	34 261 402	-4 867 069
4	Trzebinia	88 512 761	92 844 980	-4 332 219
5	Rabka – Zdrój	36 110 144	40 358 082	-4 247 938
6	Niepołomice	93 924 339	98 005 018	-4 080 679
7	Jordanów gmina	24 780 955	28 857 209	-4 076 254
8	Gorlice miasto	62 506 270	66 258 070	-3 751 800
9	Raba Wyżna	27 856 024	31 561 181	-3 705 157
10	Limanowa miasto	39 741 978	43 290 077	-3 548 099

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela nr 116

Gminy: Wynik wykonania budżetu w 2008 r. (w zł)

Wyszczególnienie		Dochody ogółem	Wydatki ogółem	Wynik wykonania budżetu
1	2	3	4	5
I Gminy o najwyższej nadwyżce budżetowej				
1	Oświęcim gmina	34 661 294	31 417 021	3 244 273
2	Bolesław pow.olkuski	22 258 599	19 161 727	3 096 872
3	Limanowa gmina	53 964 975	51 174 948	2 790 027
4	Koniusza	18 724 350	16 301 736	2 422 614
5	Grybów gmina	53 816 965	51 433 789	2 383 176
6	Chełmiec	64 140 741	61 780 027	2 360 714
7	Sułoszowa	13 113 738	10 935 599	2 178 139
8	Bobowa	26 400 417	24 491 375	1 909 042
9	Liszki	33 381 930	31 522 711	1 859 219
10	Podegrodzie	29 008 719	27 248 997	1 759 722
II Gminy o najwyższym deficycie budżetowym				
1	Wielka Wieś	28 641 498	38 339 306	-9 697 808
2	Mogilany	30 875 020	39 518 927	-8 643 907
3	Raba Wyżna	34 912 725	43 241 453	-8 328 728
4	Czarny Dunajec	49 204 011	55 948 591	-6 744 580
5	Zielonki	43 974 680	50 157 226	-6 182 546
6	Tarnów gmina	51 875 224	57 549 351	-5 674 127
7	Czernichów	26 664 604	30 894 356	-4 229 752
8	Skrzyszów	30 990 542	35 059 747	-4 069 205
9	Nowy Targ gmina	51 358 519	55 303 336	-3 944 817
10	Mszana Dolna gmina	43 039 958	46 695 205	-3 655 247

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Budżety powiatów

W porównaniu do 2007 r. dochody powiatów zwiększyły się o 174,9 mln zł, tj. o 13,3%. Spośród 19 powiatów Województwa Małopolskiego największy wzrost dochodów osiągnął powiat nowotarski – 36,5%.

W 2008 r. wydatki zrealizowane przez powiaty ukształtowały się na poziomie 1 511 mln zł i były wyższe niż w 2007 r. o 13,5%. Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem powiatów był wyższy niż w 2007 r. o 1,5% i wynosił 17,6%. Największy udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem wystąpił w powiecie nowotarskim (37,7%), natomiast najmniejszy w powiecie olkuskim (7,6%). Najwyższe wydatki ogółem poniósł powiat krakowski (126,4 mln zł), a najniższe powiat proszowski (27, 5 mln zł).

W 2008 roku budżety 12 powiatów zamknęły się deficytem natomiast nadwyżka wystąpiła w 7 powiatach (chrzanowskim, dąbrowskim, limanowskim, oświęcimskim, proszowickim, tatrzańskim, wadowickim). Podobnie jak w roku ubiegłym wynik wykonania budżetu wszystkich powiatów (zbiorczo) w 2008 r. był ujemny (deficyt), i nieznacznie wzrósł z 21,5 mln zł (w 2007 r.) do 23,0 mln zł.

Tabela nr 117
Dochoły powiatów - dynamika dochodów ogółem (w zł)

Lp	Wyszczególnienie	1999		2001		2003		2005		2007		2008		Dynamika dochodów ogółem w % (13:11)
		dochody ogółem	dochody własne	dochody ogółem	dochody własne	dochody ogółem	dochody własne	dochody ogółem	dochody własne	dochody ogółem	dochody własne	dochody ogółem	dochody własne	
	Ogółem	712 843 232	46 927 677	1 044 647 878	99 204 793	879 886 774	154 493 819	1 074 782 216	337 720 790	1 313 120 547	486 340 461	1 488 027 383	563 714 240	113,3
1	bocheński	33 331 927	1 609 599	47 258 862	2 940 878	41 674 973	7 066 819	50 871 985	14 106 987	59 905 341	17 393 232	70 364 321	25 154 400	117,5
2	brzeski	25 669 281	1 133 507	41 696 234	4 748 636	32 472 040	3 255 981	41 428 137	10 239 466	53 421 324	18 631 328	60 668 636	19 679 775	113,6
3	chrzanowski	48 481 682	2 679 696	65 449 197	4 232 180	43 474 777	4 279 731	56 430 534	20 670 237	64 825 534	29 220 177	70 200 124	31 063 201	108,3
4	dąbrowski	19 463 335	699 743	29 810 732	1 595 349	22 100 308	2 469 776	25 207 994	5 084 718	27 853 779	6 514 654	34 344 038	9 196 706	123,3
5	gorlicki	48 131 310	3 064 922	63 636 091	5 332 852	55 585 134	6 380 414	64 347 669	16 311 524	74 460 471	19 576 963	88 248 169	26 870 597	118,5
6	krakowski	60 682 159	5 499 349	84 738 560	10 603 876	68 101 656	12 316 129	85 895 380	39 334 195	115 970 602	64 362 224	119 047 080	64 310 098	102,7
7	limanowski	40 806 462	2 134 250	63 576 706	12 053 233	50 496 928	10 989 873	66 954 970	25 313 093	83 356 792	34 223 655	89 339 756	32 309 693	107,2
8	miechowski	26 300 893	1 807 520	35 475 223	2 856 187	29 932 694	3 568 013	36 180 186	7 432 634	44 492 239	12 012 636	45 093 356	11 141 901	101,4
9	myslenicki	33 172 646	2 038 171	50 810 381	4 269 833	43 067 385	5 663 345	55 143 635	17 429 282	66 750 991	22 456 714	73 917 215	23 894 523	110,7
10	nowosądecki	40 572 302	5 561 488	58 158 957	6 894 709	56 906 563	10 736 785	73 572 334	23 340 219	99 274 029	39 070 857	102 840 221	37 175 586	103,6
11	nowotardecki	58 180 260	2 293 960	96 871 092	6 217 009	85 752 393	34 594 723	80 250 585	19 690 682	99 322 037	33 647 190	135 588 280	62 729 767	136,5
12	olkuski	44 636 534	2 728 918	61 587 021	3 871 740	48 798 598	5 259 622	57 793 562	17 746 470	67 072 708	24 776 237	78 755 918	31 487 815	117,4
13	oświęcimski	56 796 095	3 471 594	83 206 152	6 470 481	72 749 818	8 773 788	94 211 466	32 867 086	115 143 925	46 140 645	124 436 887	51 727 244	108,1
14	proszowicki	16 031 337	1 017 637	21 817 302	1 748 940	17 944 230	2 832 892	23 210 050	6 618 147	24 622 652	6 453 862	28 425 026	8 489 082	115,4
15	suski	29 619 131	1 866 787	43 756 928	3 686 013	38 886 311	7 686 787	46 123 368	12 239 402	51 324 549	14 679 608	65 260 431	20 508 949	127,2
16	tarnowski	33 878 689	3 206 961	51 389 861	7 150 367	52 471 461	10 134 187	71 590 647	24 107 919	88 557 166	31 776 424	98 374 080	31 685 207	111,1
17	tatrzański	25 675 646	1 233 665	39 863 866	4 147 495	31 770 355	5 928 154	36 878 338	9 684 688	46 123 274	15 433 103	55 240 032	20 542 384	119,8
18	wadowicki	51 685 675	3 557 086	75 475 608	6 874 204	64 447 215	8 741 166	75 182 534	20 399 416	88 971 402	30 684 761	99 084 505	32 721 293	111,4
19	wielicki	19 727 868	1 322 824	30 069 105	3 510 811	23 253 935	3 815 634	33 508 842	15 104 625	41 671 732	19 286 191	48 799 308	23 026 019	117,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela nr 118

Powiaty: udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w zł)

lp.	Wyszczególnienie	1999			2001			2003			2005			2007			2008		
		Wydatki ogółem	wydatki inwestycyjne	% udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem	Wydatki ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem	Wydatki ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem	Wydatki ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem	Wydatki ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem			
	ogółem	709 014 216	51 504 181	7,3%	1 062 235 156	116 207 633	10,9%	899 790 256	100 543 388	11,2%	1 096 308 334	145 851 716	13,3%	1 331 576 017	214 931 672	16,1%	1 511 024 862	265 726 714	17,6%
1	bocheński	32 953 675	1 125 284	3,4%	49 933 736	2 364 950	4,7%	40 949 593	3 124 316	7,6%	51 576 979	6 687 088	13,0%	57 981 787	7 476 140	12,9%	71 133 229	12 203 432	17,2%
2	brzeski	25 462 903	102 880	0,4%	43 693 750	7 082 852	16,2%	33 991 544	3 008 630	8,9%	40 863 227	3 193 485	7,8%	50 514 602	6 470 300	12,8%	63 492 062	12 914 358	20,3%
3	chrzanowski	48 055 339	10 132 932	21,1%	65 912 568	10 883 402	16,5%	47 215 296	3 052 541	6,5%	55 458 985	5 826 743	10,5%	64 482 786	8 590 823	13,3%	69 898 368	8 699 097	12,4%
4	dąbrowski	19 366 353	207 905	1,1%	29 777 038	3 543 243	11,9%	24 274 548	3 088 400	12,7%	23 540 716	1 517 949	6,4%	28 435 582	4 173 934	14,7%	32 806 546	5 188 182	15,8%
5	gorlicki	47 920 815	3 881 729	8,1%	64 769 623	2 511 936	3,9%	56 494 629	4 158 982	7,4%	65 087 489	8 617 356	13,2%	73 352 220	5 214 932	7,1%	90 281 484	14 235 116	15,8%
6	krakowski	59 994 447	3 129 618	5,2%	85 927 395	5 356 631	6,2%	67 747 506	2 433 242	3,6%	90 305 349	7 237 325	8,0%	111 083 169	13 963 803	12,6%	126 356 060	22 462 304	17,8%
7	limanowski	41 010 395	2 282 183	5,6%	64 566 080	5 949 865	9,2%	51 702 014	8 938 085	17,3%	70 389 789	22 226 164	31,6%	91 980 797	33 466 766	36,4%	89 005 719	21 389 822	24,0%
8	miechowski	26 083 472			36 474 382	635 409	1,7%	29 480 283	864 556	2,9%	37 013 639	3 346 056	9,0%	47 127 389	7 861 497	16,7%	45 768 088	4 922 304	10,8%
9	mysliński	33 156 408	351 138	1,1%	50 283 405	2 615 450	5,2%	43 231 174	3 052 448	7,1%	55 004 293	5 907 590	10,7%	70 242 284	10 336 400	14,7%	76 596 014	9 414 632	12,3%
10	nowosądecki	40 152 027	4 084 507	10,2%	59 808 115	9 639 581	16,1%	61 097 239	7 561 011	12,4%	80 408 848	12 903 622	16,0%	104 641 352	22 026 925	21,0%	106 009 290	12 497 776	11,8%
11	nowotarski	57 838 893	12 288 088	21,2%	97 306 400	29 409 600	30,2%	86 622 901	31 418 709	36,3%	78 911 660	15 739 324	19,9%	107 762 289	25 026 889	23,2%	139 006 547	52 454 903	37,7%
12	olkuski	44 291 839	567 746	1,3%	62 209 397	3 742 719	6,0%	48 362 779	1 514 077	3,1%	61 140 258	4 986 924	8,2%	68 248 896	4 584 742	6,7%	79 395 662	6 032 564	7,6%
13	oświęcimski	56 546 575	3784737	6,7%	85 884 634	8 490 551	9,9%	71 914 157	3 878 677	5,4%	94 236 832	12 938 819	13,7%	117 625 352	26 019 506	22,1%	121 561 044	22 636 541	18,6%
14	proszowicki	16 658 418	898 434	5,4%	21 695 767	1 927 582	8,9%	21 061 813	4 366 973	20,7%	23 066 718	2 852 435	12,4%	24 982 684	2 824 857	11,3%	27 540 733	3 682 683	13,4%
15	suski	29 291 031	1 195 284	4,1%	43 214 300	3 890 624	9,0%	40 764 612	5 138 019	12,6%	47 654 949	4 871 706	10,2%	51 045 081	2 729 288	5,3%	65 320 592	8 053 290	12,3%
16	tarnowski	33 802 205	3 419 039	10,1%	55 475 541	9 293 315	16,8%	55 400 918	7 453 999	13,5%	76 090 392	15 144 994	19,9%	85 940 513	11 735 283	13,7%	102 024 201	15 251 646	14,9%
17	tatrzański	25 485 073	402 030	1,6%	39 569 789	2 294 990	5,8%	31 747 934	2 359 902	7,4%	36 877 265	2 611 704	7,1%	47 523 315	5 306 895	11,2%	54 350 952	8 653 945	15,9%
18	wadowicki	51 464 831	2 821 087	5,5%	75 496 702	4 595 899	6,1%	64 516 363	3 860 392	6,0%	76 168 082	5 670 306	7,4%	87 434 091	9 417 937	10,8%	97 605 071	12 313 098	12,6%
19	wielicki	19 479 517	829 560	4,3%	30 236 534	1 979 034	6,5%	23 214 953	1 270 429	5,5%	32 512 864	3 572 126	11,0%	41 171 828	7 704 755	18,7%	52 873 200	12 721 021	24,1%
	średni udział			7			11			11		12				15			

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela nr 119
Powiaty: wynik wykonania budżetu (w zł)

Wyszczególnienie	1999			2001			2003			2005			2007			2008		
	Dochody	Wydatki	wynik wykonania budżetu	Dochody	Wydatki	wynik wykonania budżetu	Dochody	Wydatki	wynik wykonania budżetu	Dochody	Wydatki	wynik wykonania budżetu	Dochody	Wydatki	wynik wykonania budżetu	Dochody	Wydatki	wynik wykonania budżetu
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
ogółem powiaty	712 843 232	709 014 216	3 829 016	1 044 647 878	1 062 235 156	-17 587 278	879 886 774	899 790 256	-19 903 482	1 074 782 216	1 096 308 334	-21 526 118	1 310 120 546	1 331 576 015	-21 455 469	1 488 027 383	1 511 024 862	-22 997 479
bocheński	33 331 927	32 953 675	378 252	47 258 862	49 933 736	-2 674 874	41 674 973	40 949 593	725 380	50 871 985	51 576 979	-704 994	56 905 341	57 981 787	-1 076 446	70 364 321	71 133 229	-768 908
brzeski	25 669 281	25 462 903	206 378	41 696 234	43 693 750	-1 997 516	32 472 040	33 991 544	-1 519 504	41 428 137	40 863 227	564 910	53 421 324	50 514 602	2 906 722	60 668 636	63 492 062	-2 823 426
chrzanowski	48 481 682	48 055 339	426 343	65 449 197	65 912 568	-463 371	43 474 777	47 215 296	-3 740 519	56 430 534	55 458 985	971 549	64 825 533	64 482 786	342 747	70 200 124	69 898 368	301 756
dąbrowski	19 463 335	19 366 353	96 982	29 810 732	29 777 038	33 694	22 100 308	24 274 548	-2 174 240	25 207 994	23 540 716	1 667 278	27 853 779	28 435 582	-581 803	34 344 038	32 806 546	1 537 492
gorlicki	48 131 310	47 920 815	210 495	63 636 091	64 769 623	-1 133 532	55 585 134	56 494 629	-909 495	64 347 669	65 087 489	-739 820	74 460 471	73 352 219	1 108 252	88 248 169	90 281 484	-2 033 315
krakowski	60 682 159	59 994 447	687 712	84 738 560	85 927 395	-1 188 835	68 101 656	67 747 506	354 150	85 895 380	90 305 349	-4 409 969	115 970 602	111 083 169	4 887 433	119 047 080	126 356 060	-7 308 980
łimanowski	40 806 462	41 010 395	-203 933	63 576 706	64 566 080	-989 374	50 496 928	51 702 014	-1 205 086	66 954 970	70 389 789	-3 434 819	83 356 792	91 980 797	-8 624 005	89 339 756	89 005 719	334 037
miechowski	26 300 893	26 083 472	217 421	35 475 223	36 474 382	-999 159	29 932 694	29 480 283	452 411	36 180 186	37 013 639	-833 453	44 492 239	47 127 389	-2 635 150	45 093 356	45 768 088	-674 732
mysieński	33 172 646	33 156 408	16 238	50 810 381	50 283 405	526 976	43 067 385	43 231 174	-163 789	55 143 635	55 004 293	139 342	66 750 991	70 242 284	-3 491 293	73 917 215	76 596 014	-2 678 799
nowosądecki	40 572 302	40 152 027	420 275	58 158 957	59 808 115	-1 649 158	56 906 563	61 097 239	-4 190 676	73 572 334	80 408 848	-6 836 514	99 274 029	104 641 352	-5 367 323	102 840 221	106 009 290	-3 169 069
nowotarski	58 180 260	57 838 893	341 367	96 871 092	97 306 400	-435 308	85 752 393	86 622 901	-870 508	80 250 585	78 911 660	1 338 925	99 322 037	107 762 289	-8 440 252	135 588 280	139 006 547	-3 418 267
olkuski	44 636 534	44 291 839	344 695	61 587 021	62 209 397	-622 376	48 798 598	48 362 779	435 819	57 793 562	61 140 258	-3 346 696	67 072 708	68 248 895	-1 176 187	78 755 918	79 395 662	-639 744
oświęcimski	56 796 095	56 546 575	249 520	83 206 152	85 884 634	-2 678 482	72 749 818	71 914 157	835 661	94 211 466	94 236 832	-25 366	115 143 925	117 625 352	-2 481 427	124 436 887	121 561 044	2 875 843
proszowicki	16 031 337	16 658 418	-627 081	21 817 302	21 695 767	121 535	17 944 230	21 061 813	-3 117 583	23 210 050	23 066 718	143 332	24 622 652	24 982 684	-360 032	28 425 026	27 540 733	884 293
suski	29 619 131	29 291 031	328 100	43 756 928	43 214 300	542 628	38 886 311	40 764 612	-1 878 301	46 123 368	47 654 949	-1 531 581	51 324 549	51 045 081	279 468	65 260 431	65 320 592	-60 161
tarnowski	33 878 689	33 802 205	76 484	51 389 861	55 475 541	-4 085 680	52 471 461	55 400 918	-2 929 457	71 590 647	76 090 392	-4 499 745	88 557 166	85 940 513	2 616 653	98 374 080	102 024 201	-3 650 121
tatrztański	25 675 646	25 485 073	190 573	39 863 866	39 569 789	294 077	31 770 355	31 747 934	22 421	36 878 338	36 877 265	1 073	46 123 274	47 523 315	-1 400 041	55 240 032	54 350 952	889 080
wadowicki	51 685 675	51 464 831	220 844	75 475 608	75 496 702	-21 094	64 447 215	64 516 363	-69 148	75 182 534	76 168 082	-985 548	88 971 402	87 434 091	1 537 311	99 084 505	97 605 071	1 479 434
wielicki	19 727 868	19 479 517	248 351	30 069 105	30 236 534	-167 429	23 253 935	23 214 953	38 982	33 508 842	32 512 864	995 978	41 671 732	41 171 828	499 904	48 799 308	52 873 200	-4 073 892

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Budżety miast na prawach powiatu

Dochody ogółem miast na prawach powiatu w 2008 r. ukształtowały się na poziomie 3 708 mln zł. W strukturze dochodów ogółem najwyższy udział stanowią dochody własne 68,3%, dotacje 9,4%, natomiast subwencje 22,3% (w 2007 r. wartości te stanowiły odpowiednio 9,7% i 21,6%).

Wydatki ogółem miast na prawach powiatu w 2008 r. wyniosły 3 887 mln zł, z czego 18,5% stanowiły wydatki majątkowe (720,8 mln zł). W strukturze wydatków ogółem, zrealizowanych przez miasta na prawach powiatu w 2008 r., udział wydatków majątkowych zmniejszył się o 3,6% w porównaniu do 2007 r. Wydatki na zadania bieżące poniesione przez miasta na prawach powiatu wyniosły 3 166 mln zł i stanowiły 81,5% ogólnej kwoty wydatków poniesionych przez te jednostki.

Najwyższy wzrost dochodów i wydatków osiągnęło Miasto Tarnów (odpowiednio 14% i 17,2%), najniższy wzrost dochodów o 6,5% i wydatków o 4,9% odnotowało Miasto Kraków. Kraków, Nowy Sącz i Tarnów zakończyły rok 2008 deficytem. Najwyższym niedoborem zamknął się budżet Miasta Krakowa (164,7 mln zł), Miasto Nowy Sącz (8,9 mln zł) a Miasto Tarnów (5 mln zł).

Tabela nr 120

Miasta na prawach powiatu: wynik wykonania budżetu za 2007 rok (w zł)

Wyszczególnienie	Dochody	Wydatki	Wynik wykonania budżetu	w tym:	
				nadwyżka „+”	niedobór „-”
<i>w złotych</i>					
Ogółem	3 452 721 781	3 649 614 895	-196 893 114	5 168 330	-202 061 444
Kraków	2 809 318 187	3 009 373 168	-200 054 981		-200 054 981
Nowy Sącz	290 430 353	292 436 816	-2 006 463		-2 006 463
Tarnów	352 973 241	347 804 911	5 168 330	5 168 330	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela nr 121

Miasta na prawach powiatu: wynik wykonania budżetu za 2008 rok (w zł)

Wyszczególnienie	Dochody	Wydatki	Wynik wykonania budżetu	w tym:	
				nadwyżka „+”	niedobór „-”
<i>w złotych</i>					
Ogółem	3 708 205 204	3 886 970 403	-178 765 199		-178 765 199
Kraków	2 990 770 614	3 155 492 671	-164 722 057		-164 722 057
Nowy Sącz	315 030 383	323 982 782	-8 952 399		-8 952 399
Tarnów	402 404 207	407 494 950	-5 090 743		-5 090 743

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Budżet województwa małopolskiego

W 2008 r. dochody budżetu Województwa Małopolskiego zwiększyły się w stosunku do 2007 r. o 184,3 mln zł (tj. 24,7%). Dochody własne i dochody z tytułu dotacji były wyższe niż w roku 2007 odpowiednio o 8,8% i 133,2%, natomiast dochody z subwencji ogólnej były niższe o 6,0%.

W strukturze otrzymanych dochodów ogółem największy udział miały dochody własne (57,6%), dotacje (28,2%) i subwencje (14,2%). W strukturze dotacji, największą pozycję stanowiły dotacje rozwojowe na finansowanie Programów Operacyjnych MRPO i POKL (42,4%), na zadania zlecone z zakresu administracji rządowej (34,8%), na zadania własne (12,8%).

W porównaniu do roku 2007 dotacje na zadania z zakresu administracji rządowej wzrosły o 50%, w związku z otrzymaniem wyższej dotacji na wykonanie najpilniejszych robót w urzędzeniach melioracji wodnych podstawowych zniszczonych w wyniku powodzi oraz na finansowanie ustawowych uprawnień do ulgowych przewozów środkami publicznego transportu zbiorowego, staże i specjalizacje medyczne. Wydatki ogółem budżetu Województwa Małopolskiego wzrosły w porównaniu do roku 2007 o 197,1 mln zł, tj. o 27,1%. W strukturze wydatków ogółem wydatki majątkowe stanowiły 45,5% (wzrost w stosunku do 2007 r. o 4,4 punktu procentowego). Główne kierunki wydatków budżetu Województwa to wydatki na realizację zadań z zakresu: transportu i łączności, które nadal są wydatkami priorytetowymi (39,2% ogółu wydatków, wzrost o 0,6% w stosunku do 2007 r.), kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (17,6%, wzrost o 4,2% w stosunku do 2007 r.), rolnictwa i łowiectwa (7,6%), ochrony zdrowia (5,4%). Pozostałe wydatki stanowią 35,6% ogółu wydatków budżetu Województwa.

W 2008 r. budżet Województwa Małopolskiego zamknął się nadwyżką w wysokości 6 922 346 zł (w 2007 r. nadwyżką w kwocie 19 790 104 zł).

Tabela nr 122

Dochody Województwa Małopolskiego według ważniejszych źródeł powstania (w tys. zł)

Wyszczególnienie	Dochody ogółem						Dynamika (7:6) w %
	1999	2001	2003	2005	2007	2008	
1	2	3	4	5	6	7	8
OGÓŁEM	262 286	324 764	370 724	469 719	745 983	930 262	118,8%
A. Dochody własne województwa	50 023	45 349	77 226	288 713	492 617	535 723	108,8%
w tym: udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa	40 491	39 233	39 039	213 046	375 870	423 283	112,6%
B. subwencje i dotacje	212 263	279 415	293 498	181 006	253 366	394 539	155,7%
I. Subwencja ogólna	89 270	118 403	111 518	89 208	141 084	132 649	94,0%
część oświatowa	29 699	38 105	34 078	44 481	46 660	46 931	100,6%
część wyrównawcza	21 823	24 619	25 057	37 845	86 721	64 299	74,1%
część drogowa	37 748	55 679	52 383				
część regionalna				1 382	4 703	19 419	412,9%
uzupełnienie subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego				5 500	3 000	2 000	66,7%
II. Dotacje	122 993	161 012	181 980	91 798	112 282	261 890	233,2%
1) dotacje na zadania zlecone	73	93 899	85 576	33 327	60 790	91 127	149,9%
bieżące	73	58 250	42 815	19 632	30 459	53 169	174,6%
inwestycyjne		35 649	42 761	13 695	30 331	37 958	125,1%
2) dotacje na zadania własne	55 406	50 725	74 143	37 468	21 425	33 546	156,6%
bieżące	32 005	34 147	29 895	7 694	16 055	4 371	27,2%
inwestycyjne	23 401	16 578	44 248	29 774	5 370	29 175	543,3%
3) dotacje na zadania realizowane na podstawie porozumień	67 514	6 214	12 259	13 438	20 542	20 468	99,6%
bieżące	7 022	4 612	3 588	6 694	9 201	7 110	77,3%
inwestycje	60 492	1 602	8 671	6 744	11 341	13 358	117,8%
4) dotacje z funduszy celowych		10 174	10 002	7 565	6 543	5 711	87,3%
bieżące		2 136	271	362	259	547	211,2%
inwestycje		8 038	9 731	7 203	6 284	5 164	82,2%
5) dotacje rozwojowe					2 982	111 038	3723,6%
bieżące					2 829	67 627	2390,5%
inwestycje					153	43 411	28373,2%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych z przebiegu wykonania budżetu Województwa Małopolskiego

Tabela nr 123

Struktura wydatków budżetu Województwa Małopolskiego według działań klasyfikacji budżetowej (w tys. zł)

Dział	Wyszczególnienie	1999	struktura w %	2001	struktura w %	2003	struktura w %	2005	struktura w %	2007	struktura w %	2008	struktura w %	struktura w %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
010	Rolnictwo i łowiectwo	72 296	27,7	57 425	16,3	62 663	16,4	32 650	6,1	63 864	8,8	70 379	7,6	
	w tym inwestycje	60 513	-	44 112	-	50 489	-	21 109	-	38 013	-	48 365	-	
150	Przetwórstwo przemysłowe		-	2 496	0,7	6 732	1,8	5 986	1,1	25 372	3,5	21 285	2,3	
	w tym inwestycje		-		-	1 629	-	5	-	8 962	-	4 162	-	
400	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę							9		18				
600	Transport i łączność	49 846	19,1	135 016	38,4	139 292	36,4	238 372	44,6	280 401	38,6	362 311	39,2	
	w tym inwestycje	5 400	-	35 132	-	66 759	-	131 277	-	154 756	-	213 392	-	
630	Turystyka	292	0,1	666	0,2	1 048	0,3	1 808	0,3	1 902	0,3	2 558	0,3	
	w tym inwestycje		-		-	79	-	-	-	-	-	-	-	
700	Gospodarka mieszkaniowa	24		260	0,1	335	0,1	1 002	0,2	1 077	0,1	2 662	0,3	
	w tym inwestycje	262	-	-	-	-	-	213	-	160	-	1 618	-	
710	Działalność usługowa	3 355	1,3	1 568	0,4	1 255	0,3	2 217	0,4	1 725	0,2	3 113	0,3	
	w tym inwestycje		-	75	-	10	-	35	-	-	-	5	-	
720	Informatyka		-		-		-	891	0,2	6 008	0,8	6 005	0,7	
	w tym inwestycje		-		-		-	469	-	5 320	-	5 282	-	
750	Administracja publiczna	11 206	4,3	17 876	5,1	24 644	6,4	32 357	6,1	58 923	8,1	69 345	7,5	
	w tym inwestycje	703	-	1 369	-	2 160	-	1 330	-	14 346	-	2 476	-	
751	Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa		-		-		-		-		-		-	
752	Obrona narodowa									3		3		

754	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	-	35	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	150	-
	w tym inwestycje	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	150	-
757	Obsługa długu publicznego	-	586	0,2	5 248	1,4	7 246	1,4	7 246	1,4	6 536	0,9	8 707	0,9	0,9	0,9	8 707	0,9
801	Oświata i wychowanie	15,4	39 186	11,1	36 109	9,4	47 954	9,0	47 954	9,0	47 544	6,5	56 550	6,1	6,1	6,1	56 550	6,1
	w tym inwestycje	-	1 508	-	801	-	7 679	-	7 679	-	5 641	-	10 409	-	-	-	10 409	-
803	Szkolnictwo wyższe	-	750	0,2	1 687	0,4	10 753	2,0	10 753	2,0	9 027	1,2	9 477	1,0	1,0	1,0	9 477	1,0
	w tym inwestycje	-	750	-	1 520	-	8 273	-	8 273	-	703	-	9 404	-	-	-	9 404	-
851	Ochrona zdrowia	15,1	27 542	7,8	25 969	6,8	41 526	7,8	41 526	7,8	57 518	7,9	50 281	5,4	5,4	5,4	50 281	5,4
	w tym inwestycje	-	5 903	-	3 813	-	22 130	-	22 130	-	39 935	-	29 503	-	-	-	29 503	-
852	Pomoc społeczna	0,1	966	0,3	525	0,1	2 296	0,4	2 296	0,4	5 405	0,7	2 954	0,3	0,3	0,3	2 954	0,3
	w tym inwestycje	-	-	-	-	-	97	-	97	-	12	-	9	-	-	-	9	-
853	Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	0,1	9 493	2,7	5 877	1,5	16 245	3,0	16 245	3,0	39 892	5,5	55 805	6,0	6,0	6,0	55 805	6,0
	w tym inwestycje	-	224	-	905	-	433	-	433	-	351	-	1 802	-	-	-	1 802	-
854	Edukacyjna opieka wychowawcza	1,7	4 523	1,29	3 349	0,9	16 051	3,0	16 051	3,0	19 547	2,7	15 821	1,7	1,7	1,7	15 821	1,7
	w tym inwestycje	-	-	-	-	-	805	-	805	-	2 030	-	1 228	-	-	-	1 228	-
900	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	-	1 069	0,3	9 170	2,4	3 982	0,7	3 982	0,7	640	0,1	3 139	0,3	0,3	0,3	3 139	0,3
	w tym inwestycje	-	4	-	8 794	-	3 533	-	3 533	-	143	-	2 220	-	-	-	2 220	-
921	Kultura i ochrona dziedzic- stwa narodowego	14,3	50 990	14,5	57 549	15	70 599	13,2	70 599	13,2	97 129	13,4	162 791	17,6	17,6	17,6	162 791	17,6
	w tym inwestycje	-	5 309	-	10 030	-	14 925	-	14 925	-	24 511	-	75 831	-	-	-	75 831	-
926	Kultura fizyczna i sport	0,6	1 532	0,4	1 321	0,3	2 312	0,4	2 312	0,4	3 660	0,5	20 002	2,2	2,2	2,2	20 002	2,2
	w tym inwestycje	-	-	-	-	-	649	-	649	-	450	-	14 652	-	-	-	14 652	-
	OGÓLEM	100	351 979	100	382 773	100	534 256	100	534 256	100	726 193	100	923 339	100	100	100	923 339	100
	w tym wydatki majątkowe	35,3	94 385	26,8	147 337	38,5	225 962	42,3	225 962	42,3	298 388	41,1	420 505	45,5	45,5	45,5	420 505	45,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych z przebiegu wykonania budżetu Województwa Małopolskiego

Tabela nr 124

Wydatki Województwa Małopolskiego (w tys. zł)

Rok	Ogółem	Wzrost do roku poprzedniego w %	Wskaźnik inflacji w %	Przyrost realny
1999	261 295	-	7,3	-
2001	351 979	26,7	5,5	21,2
2003	382 773	4,8	0,8	4,0
2005	534 257	26,1	2,1	24,0
2007	726 193	15,6	2,5	13,1
2008	923 339	27,1	2,3	24,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela nr 125

Wydatki Województwa Małopolskiego na inwestycje (w tys. zł)

Rok	Ogółem wydatki na inwestycje	Wzrost do roku poprzedniego w %	Wskaźnik inflacji w %	Przyrost realny
1999	92 204	-	7,3	-
2001	94 385	9,3	5,5	3,8
2003	146 986	14,0	0,8	13,2
2005	212 961	55,3	2,1	53,2
2007	295 354	30,6	2,5	28,1
2008	419 131	41,9	2,3	39,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych z przebiegu wykonania budżetu Województwa Małopolskiego oraz danych GUS

Tabela nr 126

Wynik wykonania budżetu Województwa Małopolskiego (w tys. zł)

Wyszczególnienie	1999	2001	2003	2005	2007	2008
Dochody	262 286	324 764	370 724	469 719	745 983	930 261
Wydatki	261 295	351 979	382 773	534 257	726 193	923 339
Wynik wykonania budżetu	991	-27 215	-12 049	-64 538	19 790	6 922
w tym: nadwyżka „+”	991				19 790	6 922
niedobór „-”		-27 215	-12 049	-64 538		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych z przebiegu wykonania budżetu Województwa Małopolskiego

III. Fundusze celowe

oprac. Agnieszka Korba, Beata Bobula, Katarzyna Mikrut

1. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (WFOŚiGW) w Krakowie stanowi ważny instrument Samorządu Województwa Małopolskiego dla finansowania przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska. Działania Funduszu podporządkowane są zasadzie zrównoważonego rozwoju Województwa Małopolskiego.

WFOŚiGW działa na zasadach określonych ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t. j. z 2008 roku Dz. U. Nr 25 poz. 150 z późn. zm.), ma osobowość prawną i w rozumieniu ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych (Dz. U. Nr 249 poz. 2104 z późn. zm.) jest wojewódzkim funduszem celowym. Jego organami są Rada Nadzorcza i Zarząd.

Dochodami WFOŚiGW są głównie wpływy z tytułu opłat i kar pieniężnych, pobieranych na podstawie ustaw i odrębnych przepisów z tytułu gospodarczego korzystania ze środowiska.

Tabela nr 127

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie (w tys. zł)

Wyszczególnienie	2001		2003		2005		2007		2008	
	Plan	Wyk.	Plan	Wyk.	Plan	Wyk.	Plan	Wyk.	Plan	Wyk.
Stan środków na początku roku	52 000	75 676	102 000	116 247	100 000	111 935	190 393	190 393	215 016	215 016
Przychody	94 200	99 058	88 800	107 902	123 353	125 825	112 593	133 355	134 072	146 254
w tym: wpływy z opłat i kar	51 400	37 794	42 000	43 530	47 350	38 615	47 590	49 175	54 070	54 687
Przychody ogółem	146 200	174 734	190 800	224 149	230 003	237 760	303 736	323 748	349 088	361 270
- dotacje	31 100	20 755	38 600	28 538	25 000	18 547	26 500	13 284	22 500	12 842
- pożyczki	101 300	49 940	132 850	108 673	150 000	61 815	180 000	93 307	221 040	130 854
Razem:	132 400	70 695	171 450	137 211	175 000	80 362	206 500	106 591	243 540	143 696

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WFOŚiGW w Krakowie

Tabela nr 128

Główne kierunki pomocy WFOŚiGW zrealizowane w 2008 r. -współfinansowanie zadań w dziedzinach

Dziedziny	Dotacje	Pożyczki
	w tys. zł	
Gospodarka ściekowa i ochrona wód	11 871,2	65 296,3
Ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu	2 142,2	37 618,3
Gospodarka odpadami	656,6	10 480,2
Pozostałe (m.in. edukacja ekologiczna, wspomaganie zadań państwowego monitoringu środowiska, przedsięwzięcia związane z ochroną przyrody, profilaktyka zdrowotna dzieci, wspieranie ekologicznych form transportu	14 189,4	17 459,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WFOŚiGW w Krakowie

Środki WFOŚiGW przyznawane są na wniosek zainteresowanych stron w formie dotacji lub pożyczek. W 2008 r. WFOŚiGW w Krakowie udzielając pożyczek stosował preferencyjne oprocentowanie w odniesieniu do zmiany stopy redyskonta weksli określonej przez Prezesa Narodowego Banku Polskiego w wysokości 0,6 stopy redyskonta weksli, lecz nie mniej niż 4% rocznie.

W 2008 r. pożyczki udzielane przez Fundusz mogły być częściowo umarżane do wysokości: 45% kwoty uzyskanej pożyczki w przypadku realizacji zadań inwestycyjnych realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego lub jednostki budżetowe na zadania związane z ochroną wód, dla których umowa została podpisana po 01.01.2008 r., a dla umów podpisanych do 31.12.2007 r. 40% kwoty uzyskanej pożyczki, 35% kwoty uzyskanej pożyczki w przypadku realizacji zadań inwestycyjnych i nieinwestycyjnych realizowanych przez jednostkę samorządu terytorialnego lub jednostkę budżetową nie prowadzącą działalności gospodarczej (poza zadaniami związanymi z ochroną wód), 30% kwoty uzyskanej pożyczki w przypadku realizacji zadań inwestycyjnych i nieinwestycyjnych realizowanych przez podmioty gospodarcze i osoby fizyczne oraz pozostałych inwestorów pod warunkiem, że inwestycja została ukończona w terminie ustalonym w umowie, zostały osiągnięte zakładane i określone w umowie rzeczowe i ekologiczne efekty zadania oraz pożyczkobiorca spłacił co najmniej 60% pobranej pożyczki. W 2008 r. Zespół Analiz Finansowych i Kredytów Funduszu prowadził obsługę 623 umów pożyczek na kwotę umowną 521 113 451,71 zł oraz zawarł 132 umowy na łączną kwotę 170 348 317,54 zł.

W 2008 r. Rada Nadzorcza i Zarząd Funduszu podjęły łącznie 125 uchwał o umorzeniu pożyczek na łączną kwotę 15 324 825,14 zł. Umorzono 1 pożyczkę udzieloną w 1999 r., 10 z 2001 r., 12 z 2002 r., 31 z 2003 r., 27 z 2004 r., 29 z 2005 r. oraz 12 z 2006 r. Średnia wysokość umorzenia od udzielonych pożyczek wynosiła 23,36%.

W zakresie realizacji zadań inwestycyjnych i modernizacyjnych służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej, ze środków Funduszu dofinansowane zostały przedsięwzięcia związane z gospodarką wodną, ochroną powietrza atmosferycznego i powierzchni ziemi.

Tabela nr 129

Budowa sieci kanalizacyjnych realizowana z pomocą finansową WFOŚiGW w Krakowie w 2008 r.

Lp.	Nazwa miejscowości	Długość sieci kanalizacji [mb]	Ilość ścieków odprowadzona do oczyszczalni [m ³ /rok]
1	Gmina Niepołomice	93 707,00	339 567,00
2	Gmina Skrzyszów	42 966,50	54 265,33
3	Gmina Zabierzów	33 047,00	76 686,00
4	Gmina Dąbrowa Tarnowska	31 778,00	61 539,00
5	Gmina Zielonki	25 000,00	87 600,00
6	Gmina Wielka Wieś	20 386,00	44 762,00
7	Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji S.A. w Krakowie	10 691,60	139 616,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WFOŚiGW w Krakowie

Ogółem w 2008 r. zostało zawartych 37 umów dotyczących budowy sieci kanalizacji sanitarnych. Łączna długość wykonanych kolektorów sanitarnych wyniosła 192,53 km co umożliwiło odprowadzenie 605,06 tys. m³ ścieków do oczyszczalni.

Tabela nr 130

Budowa oczyszczalni ścieków realizowana z pomocą finansową WFOŚiGW w Krakowie w 2008 r.

Lp	Nazwa miejscowości	Ilość ścieków [m ³ /d]	Redukowany ładunek BZT ₅ [kg/rok]
1	Gmina Mogilany	70 387,35	29 217,69
2	Miejski Zakład Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Myślenicach	900 493,32	24 763,57
3	Gmina Bolesław	39,35	5 199,07
4	Gmina Szczucin	983,61	126 685,24

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WFOŚiGW w Krakowie

Pomoc udzielona przez WFOŚiGW w Krakowie w 2008 r. pozwoliła także na realizację budowy, rozbudowy i modernizacji 4 oczyszczalni ścieków. Przepustowość wykonanych w 2008 r. oczyszczalni ścieków wyniosła 2 662,75 m³/d. Redukcja ładunku BZT₅ to 185,87 tys. kg/rok.

Tabela nr 131

Ważniejsze zadania w ochronie powietrza realizowane z pomocą finansową WFOŚiGW w Krakowie w 2008 r.

Lp.	Wnioskodawca	Zadanie	Rodzaj i wielkość udzielonej pomocy [zł]
1.	Elektrownia Skawina S.A.	Wykonanie instalacji odsiarczania spalin w Elektrowni Skawina S.A.	Pożyczka 20 000 000,00
2.	Elektrownia Skawina S.A.	Wykonanie II nitki instalacji odsiarczania spalin	Pożyczka 11 791 780,00
3.	Elektrownia Skawina S.A.	Modernizacja elektrofiltru kotła OP-210M nr 8 i gospodarki popiołem gwarantująca ograniczenie emisji zanieczyszczeń pyłowych do atmosfery	Pożyczka 3 150 000,00
4.	Elektrociepłownia Kraków S.A.	Przystosowanie instalacji nawęglania do współspalania węgla i biomasy w EC Kraków S.A.	Pożyczka 309 381,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WFOŚiGW w Krakowie

Przy udziale środków finansowych WFOŚiGW w Krakowie w 2008 r. zlikwidowano 12 kotłowni opalanych paliwem stałym, w miejsce których powstało 8 kotłowni gazowych, 2 kotłownie opalane eko-groszkiem oraz 2 kotłownie olejowe.

WFOŚiGW w Krakowie udzielił również w 2008 r. dofinansowania na montaż instalacji wykorzystujących odnawialne źródła energii w postaci kolektorów słonecznych, pomp ciepła, biomasy oraz geotermii.

W zakresie ochrony powierzchni ziemi i gospodarki odpadami WFOŚiGW w Krakowie w 2008 r. przyznał dofinansowanie na realizację następujących zadań:

- „Stacja Termicznej Utylizacji Osadów” MPWiK S.A. w Krakowie – pożyczka w wysokości 15 175 754,00 zł,
- „Rekultywacja Lagun Osadowych” MPWiK S.A. w Krakowie – pożyczka 3 200 387,00 zł,
- „Utylizacja azbestu na terenie Gminy Czorsztyn-likwidacja zgromadzonych odpadów azbestowych z terenu gminnego” – pożyczka 115 000,00 zł,
- „Dostawa i montaż drugiej wirówki instalacji do odwadniania osadów ściekowych na oczyszczalni ścieków w Nowym Targu” – pożyczka 800 000,00 zł,
- „Budowa stacji odwadniania i higienizacji osadów przy oczyszczalni ścieków w Wolbromiu-etap II” – pożyczka 627 048,00 zł,
- „Usuwanie z terenu miasta Tarnowa oraz unieszkodliwianie odpadów niebezpiecznych zawierających azbest” – pożyczka 12 000,00 zł,
- „Usuwanie azbestu w płytach eternitowych z terenu Gminy Lisia Góra” – pożyczka 23 112,00 zł,
- „Likwidacja płyt cementowo-azbestowych na budynku KWP w Krakowie” – przekazanie środków finansowych w wysokości 16 348,00 zł.

W 2008 r. WFOŚiGW w Krakowie przyznał również środki na:

- działania polegające na zapobieganiu i likwidacji poważnych awarii i ich skutków – doposażenie jednostek Państwowej i Ochotniczej Straży Pożarnej województwa małopolskiego w sprzęt do ograniczania i likwidacji nadzwyczajnych zagrożeń środowiska w łącznej kwocie: 4 335 200 zł. Środki te przekazano Komendzie

Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie, gminom: Mszana Dolna, Raba Wyżna, Sułkowice, Miastu Zakopane, Jednostkom Ochotniczej Straży Pożarnej w Zawoi i w Mędrzechowie, na zakup nowych i używanych samochodów do ratownictwa techniczno-chemiczno-ekologicznego,

- zadania dotyczące ochrony przeciwpowodziowej. WFOŚiGW kwotą 299 999,10 zł zasilił działania Małopolskiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Krakowie w zakresie doposażenia Wojewódzkiego Magazynu Przeciwpowodziowego w Krakowie (zakup pomp), w ramach zadania „Ochrona środowiska przed skażeniem wodami powodziowymi. Ponadto przy udziale środków pomocowych Małopolski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych przystąpił do modernizacji wałów rzek: Wisły, Małej Wisły oraz Soły,

- edukację ekologiczną oraz propagowanie działań proekologicznych i zasady zrównoważonego rozwoju (radiowe i telewizyjne programy ekologiczne, konkursy ekologiczne, publikacje broszur, folderów, zadania edukacyjne realizowane w szkołach i przedszkolach, szkolenia dla administracji szczebla gminnego),

- prace pielęgnacyjne-konserwacyjne zabytkowych drzewostanów oraz zadrzewianie i zakrzewianie,

- wspomaganie zadań państwowego monitoringu środowiska w zakresie monitoringu jakości wód, jakości powietrza, zakupu aparatury kontrolno-pomiarowej oraz budowy i wdrożenia systemu udostępniania informacji o środowisku przez jednostki publiczne,

- profilaktykę zdrowotną oraz wypoczynek dzieci z obszarów ekologicznie zagrożonych.

W okresie sprawozdawczym w WFOŚiGW jako Instytucji Wdrażającej dla I i II osi priorytetowej Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, przeprowadzono ocenę projektów w ramach 3 konkursów. Do Funduszu złożono projekty dotyczące wyłącznie Priorytetu I – Gospodarka wodno-ściekowa, działanie 1.1 – Gospodarka wodno-ściekowa w aglomeracjach powyżej 15 tys. RLM.

Łącznie w 2008 r. w WFOŚiGW w Krakowie w ramach przeprowadzonych konkursów oceniono 26 projektów, z czego 8 przesłano do dalszej oceny merytorycznej.

2. Wojewódzki Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych

Wojewódzki Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych (FOGR) jest funduszem celowym, na który składają się głównie należności i opłaty roczne, związane z wyłączeniem gruntów z produkcji rolniczej. FOGR działa na podstawie ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz.U.2004.121.1266). Celem funduszu jest ochrona, rekultywacja i poprawa jakości gruntów rolnych.

FOGR dzieli się na fundusz terenowy i centralny. Fundusz centralny tworzony jest z 20% dochodów funduszu terenowego i dysponuje nim Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Środkami funduszu terenowego dysponuje Samorząd Województwa i przeznacza je zgodnie z w/w ustawą, na:

- budowę i modernizację dróg dojazdowych do gruntów rolnych,

- budowę i renowację zbiorników służących małej retencji,

- zakup sprzętu pomiarowego i informatycznego oraz oprogramowania niezbędnego do zakładania i aktualizowania operatów ewidencji gruntów oraz prowadzenia spraw ochrony gruntów rolnych.

W 2008 r. środki FOGR spożytkowane zostały w Małopolsce na poprawę jakości sieci dróg dojazdowych do pól w całym województwie a także na zakup sprzętu informatycznego oraz oprogramowania niezbędnego do zakładania i aktualizowania operatów ewidencji gruntów oraz prowadzenia spraw ochrony gruntów rolnych.

Tabela nr 132

Plan przychodów i wydatków Funduszu Ochrony Gruntów Rolnych

L.p.	Wyszczególnienie	1999	2001	2003	2005	2007	2008
I	Stan FOGR na początku roku	1 263 151	1 557 925	2 298 069	3 709 104	3 603 564	3 223 770
II	Przychody	4 171 989	6 395 477	6 506 615	8 603 454	9 631 856	19 368 138
	Przelewy z Centralnego FOGR	1 050 000	1 320 000	1 500 000	1 480 000	1 680 000	4 000 000
	Przychody własne w tym:	3 121 989	5 075 477	5 006 616	7 123 454	7 951 856	15 368 138
	Wpływy z opłat za wyłączenie gruntów z produkcji rolniczej	2 938 996	4 711 367	4 844 859	6 960 545	7 776 442	14 961 615
	Odsetki od środków na rachunku bankowym	182 186	364 110	161 756	162 909	175 414	406 523
III	Wydatki	3 638 666	5 311 886	6 652 378	8 273 379	10 011 650	15 399 570
1	Wydatki bieżące	3 609 771	5 145 957	6 652 378	6 680 974	7 845 243	12 078 789
	Przelewy na centralny FOGR	590 747	871 095	917 472	1 365 743	1 607 444	2 690 703
	Opłaty komornicze, pozostałe wydatki	1 558	4 113	4 761	10 497	4 710	13 229
	Wydatki zgodnie z art. 25, ust. 1, ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych (remont dróg rolniczych, zbiorników małej retencji)	3 017 466	4 270 748	5 472 181	5 304 734	6 233 089	9 374 857
2	Wydatki inwestycyjne	28 895	165 930	257 964	1 592 405	2 166 407	3 320 781
	Wydatki zgodnie z art. 25, ust. 1, ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych (remont dróg rolniczych)	-	-	-	1 553 438	2 047 418	3 320 781
	Wydatki zgodnie z art. 25, ust. 1, ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych (zakup sprzętu komputerowego)	28 895	165 930	257 964	8 967	118 989	-
IV	Stan FOGR na koniec roku	1 796 474	2 641 516	2 152 306	4 039 179	3 223 770	7 192 338

Źródło: Sprawozdania z wykonania budżetu Województwa Małopolskiego za lata: 1999, 2001, 2003, 2005, 2007, 2008.

3. Wojewódzki Fundusz Gospodarki Zasobem Geodezyjnym i Kartograficznym

Fundusz Gospodarki Zasobem Geodezyjnym i Kartograficznym (FGZGiK) utworzony został na mocy ustawy z dnia 17 maja 1989 roku Prawo geodezyjne i kartograficzne (Dz.U.2000.100.1086). FGZGiK dzieli się na fundusz centralny będący w dyspozycji Głównego Geodety Kraju, fundusze wojewódzkie będące w dyspozycji marszałków oraz fundusze powiatowe, dysponowane przez starostów.

Podział FGZGiK wynika przede wszystkim z konieczności racjonalizacji wydatków na zadania wymienione w ustawie Prawo geodezyjne i kartograficzne.

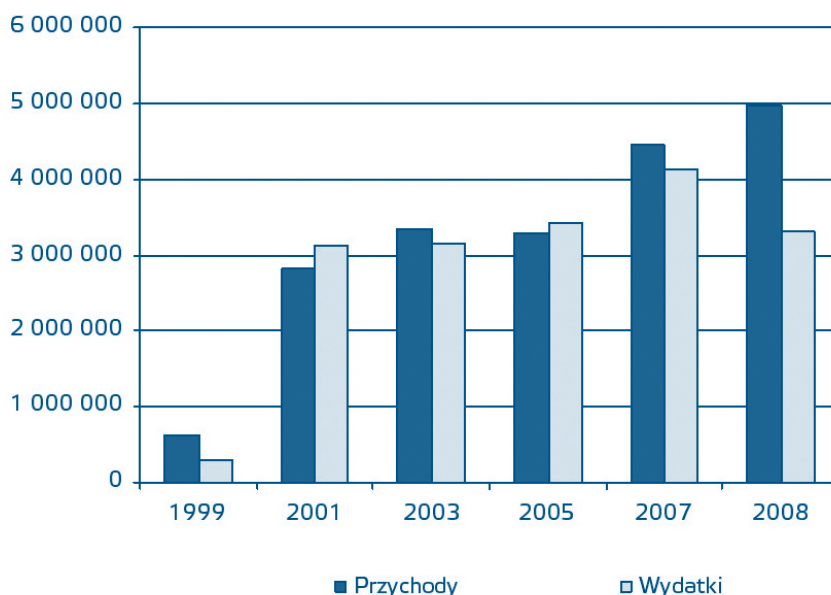
Najważniejszymi przychodami wojewódzkich FGZGiK są wpływy:

- ze sprzedaży map oraz innych materiałów i informacji z zasobów wojewódzkich,
- z opłat za czynności związane z prowadzeniem tych zasobów,
- z wpłat z funduszy powiatowych w wysokości 10% ich wpływów, przekazywane w okresach kwartalnych, w ciągu 30 dni od zakończenia kwartału,
- odsetki bankowe.

Środki FGZGiK przeznaczone są na uzupełnienie środków budżetowych, niezbędnych do sfinansowania zadań związanych z aktualizacją i utrzymywaniem państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego szczebla wojewódzkiego w tym opracowań bazodanowych (Topograficzna Baza Danych), map tematycznych, systemów GIS jak i zarówno na zakup urządzeń i wyposażenie lokali niezbędnych do prowadzenia tego zasobu, szkolenia pracowników służby geodezyjnej i kartograficznej, zatrudnionych do prowadzenia zasobu (w zakresie jego aktualizacji i utrzymywania).

Wykres nr 126

Analiza Przychodów i Wydatków Wojewódzkiego Funduszu Gospodarki Zasobem Geodezyjnym i Kartograficznym

Źródło: Sprawozdania z wykonania budżetu Województwa Małopolskiego za lata: 1999, 2001, 2003, 2005, 2007 i 2008.

Tabela nr 133

Wykonanie Planu Przychodów i Wydatków Wojewódzkiego Funduszu Gospodarki Zasobem Geodezyjnym i Kartograficznym

L.p	Wyszczególnienie	1999	2001	2003	2005	2007	2008
I	Stan FGZGiK na początku roku	352 893	2 495 369	2 189 006	3 139 419	3 488 881	3 818 010
II	Przychody	632 477	2 820 303	3 350 906	3 281 242	4 457 556	4 979 326
1	Przelewy z PFGZGiK na CFG-ZGiK i WFGZGiK	300 000	2 431 010	3 064 928	2 991 286	4 178 114	4 556 393
2	Dochody własne	332 477	298 926	285 966	289 957	252 833	422 933
3	Wpływy ze sprzedaży map oraz innych materiałów informacyjnych wojewódzkiego FGZGiK i wpływy z usług i opłat za udostępnienie z zasobu	282 174	116 029	227 627	194 253	159 372	243 191
4	Odsetki	50 303	273 343	58 339	95 703	93 461	172 736
5	Inne zwiększenia	186 965	-	12	0,16	6 479	7006
III	Wydatki	305 439	3 131 564	3 144 134	3 422 328	4 128 426	3 303 879
1	Wydatki bieżące w tym:	300 440	2 105 902	2 944 360	2 003 067	2 704 635	2 909 466
1.1	Dotacje (nieinwestycyjne) na powiatowe FGZGiK	-	200 000	500 000	60 000	-	-
1.2	Zakup drobnego sprzętu i wyposażenia	2 273	58 718	85670	44 881	164 775	118 955
1.3	Aktualizacja i modernizacja zasobu geodezyjno-kartograficznego oraz utrzymanie i techniczna obsługa tego zasobu	264 893	1 717 730	783 312	392 410	564 232	470 021
1.4	Przelewy redystrybucyjne	33 248	1 129 429	1 561 061	1 495 643	2 114 340	2 320 490
1.4.1	Przelewy na centralny FGZGiK	-	1 129 429	1 561 061	1 495 643	2 114 340	2 320 490
2	Wydatki inwestycyjne	4 999	25 687	199 774	1 265 287	1 285 079	381 664
2.1	Wydatki inwestycyjne funduszy celowych	-	-	-	-	350 000	-
2.2	Wydatki na zakupy inwestycyjne	4 999	25 687	199 774	1 265 287	915 079	326 664
2.3	Dotacje z funduszy celowych na finansowanie lub dofinansowanie kosztów realizacji inwestycji i zakupów inwestycyjnych jednostek sektora finansów publicznych	-	-	-	-	20 000	55 000
	Inne zmniejszenia	26	-	-	93 974	138 711	12 749
IV	Stan FGZGiK na koniec roku	866 867	2 184 108	2 395 779	2 998 334	3 818 010	5 493 457

Źródło: Sprawozdania z wykonania budżetu Województwa Małopolskiego za lata: 1999, 2001, 2003, 2005, 2007 i 2008.

IV. Programy pomocowe

Oprac. Andrzej Binda

Do analizy wykorzystania środków unijnych w województwie małopolskim wykorzystano bazy projektów okresu 2004 – 2006 wg stanu na 31 grudnia 2008 i 30 czerwca 2009 r., udostępnione przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

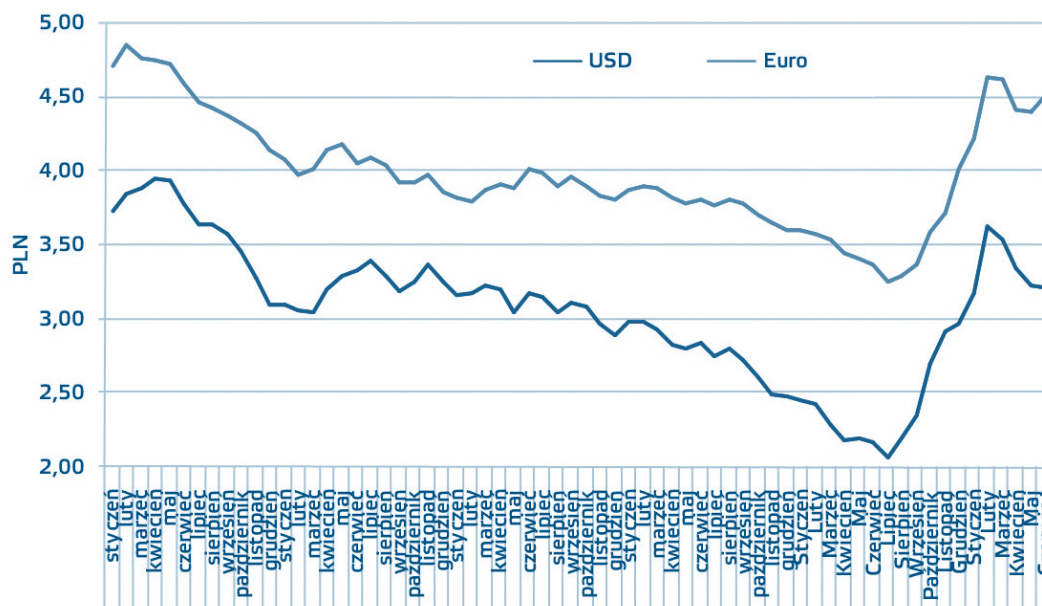
W opracowaniach ministerstwa używa się liczby i wartości projektów wg lokalizacji projektów, co w przypadku realizacji w kilku województwa prowadzi do multiplikacji ilości i wartości. W przypadku poniższego opracowania dokonano modyfikacji bazy województwa małopolskiego przypisując projekty do siedziby beneficjenta, usuwając jednocześnie powtarzające się zapisy w innych jednostkach terytorialnych. Spowodowało to spadek liczby projektów (np. liczba projektów w Małopolsce spadła na koniec czerwca z 5011 do 4839, czyli o ok. 3,5%), przy czym ogólna wartość zmniejszyła się zdecydowanie mniej, gdyż usuwane projekty miały niezbyt dużą wartość. Na ogół były to projekty związane ze szkoleniami prowadzonymi na terenie kilku powiatów bądź województw.

1. Projekty wg programów operacyjnych

Rok 2008 poświęcony był finalizacji projektów realizowanych przy współfinansowaniu z funduszy europejskich przeznaczonych dla perspektywy finansowej 2004 – 2006. Oszczędności uzyskane w wyniku rozliczenia projektów, a także spadek wartości złotówki w stosunku do euro spowodowały powstanie rezerwy finansowej. Spowodowane jest to stałą wartością przyznanej alokacji (w skali kraju ok. 8,6 mld euro), która w wyniku zmian kursowych dała znaczące oszczędności w skali kraju (ok. 1,5 mld zł w grudniu 2008 w stosunku do lipca 2008). Automatycznie zmniejszył się również poziom nadkontraktacji programów.

Wykres nr 127

Średnia wartość 1 euro i 1 dolara USA w stosunku do złotego w latach 2004 - 2009

Źródło: NBP

Powstała oszczędność w znacznej mierze została rozdysponowana do wykorzystania przez regiony w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego. Jednocześnie – za zgodą Komisji Europejskiej – wydłużono okres kwalifikowalności wydatków do 30 czerwca 2009 roku.

Według stanu na 31 grudnia 2008 r. w województwie małopolskim zrealizowanych bądź w trakcie realizacji było 4871 projektów o łącznej wartości ponad 5 mld zł. Projektom tym przyznano dofinansowanie ze środków europejskich w wysokości ponad 2,8 mld zł. W stosunku do rozliczenia z końca 2007 roku w Małopolsce odnotowano wzrost ilościowy projektów o ok. 80 szt. (tj. o 1,6%), przy jednoczesnym wzroście wartości projektów o ok. 146 mln zł (o prawie 3%). Baza projektów województwa małopolskiego „wzbogaciła się” m.in. o trzy projekty realizowane w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Transport, który do tej pory nie był reprezentowany w naszym województwie. Natomiast wg stanu na 30 czerwca 2009 r., a więc w momencie zamknięcia okresu kwalifikowalności wydatków na realizację projektów okresu 2004-2006, w bazie województwa małopolskiego było 4839 projektów, czyli o 32 mniej, ale za to ich wartość wyniosła prawie 5,7 mld zł (wzrost o 12,7% w przeciągu 6 miesięcy!), a dofinansowanie ze środków unijnych wzrosło do prawie 3,2 mld zł.

Tabela nr 134

Projekty realizowane w ramach programów operacyjnych i inicjatyw w okresie 2004-2008

Program/inicjatywa	Projekty		Wartość projektów ogółem		Dofinansowanie ze środków unijnych
	31.12.2008	30.06.2009	31.12.2008	30.06.2009	
	w mln zł				
Fundusz Spójności	11	11	1574,2	1 873,1	1 313,5
INTERREG POLSKA-SŁOWACJA	27	28	24,0	25,9	18,0
Program Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL	10	10	67,6	67,2	50,4
Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich	2646	2634	661,8	666,6	262,8
Rozwój Zasobów Ludzkich	220	210	251,3	247,6	175,9
Rybołówstwo i Przetwórstwo Ryb	19	20	11,9	12,6	3,3
Transport	3	3	15,1	15,1	8,9
Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw	1102	1062	847,0	820,1	317,4
Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego	833	861	1601,4	1 969,2	1 049,1
RAZEM	4871	4839	5 054,4	5 697,3	3 199,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy MRR

Średni poziom dofinansowania projektów ze środków unijnych wyniósł w przypadku województwa małopolskiego 55,9%, przy czym w zależności od programu wskaźnik ten zmieniał

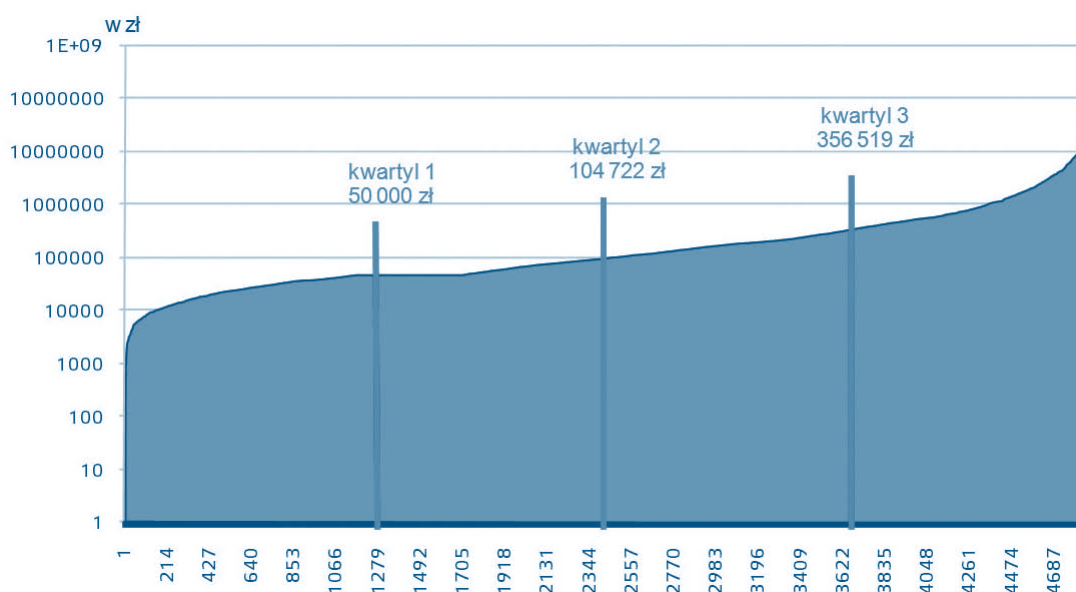
się od 26,7% w przypadku SPO Rybołówstwo i Przetwórstwo Ryb, do 70,6% w przypadku SPO Rozwój Zasobów Ludzkich.

2. Projekty według wielkości

Wartość projektów realizowanych przez beneficjentów z terenu województwa małopolskiego wahała się od 247,00 zł do 323 867 952,90 zł. Porównywanie w całości tego zbioru jest dość trudne, dlatego posłużymy się podziałem na grupy kwartylowe, tzn. podzielimy cały zbiór projektów uporządkowany rosnąco według wartości na cztery równoliczne podzbiory, nazwane dla naszego opracowania odpowiednio „mikro”, „małe”, „średnie” i „duże”.

Wykres nr 128

Projekty realizowane w województwie małopolskim wg wartości projektu – stan na 31 grudnia 2008 (uwaga – wykres wg skali logarytmicznej)

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy projektów

Środki finansowe z unii europejskiej skierowane zostały głównie na drogie projekty drogic, inwestycyjne, mające kluczowe znaczenie dla rozwoju i spójności terytorialnej: 25% liczby projektów z województwa małopolskiego miało poziom 93,0% wartości wszystkich projektów.

Zróźnicowanie pomiędzy poszczególnymi grupami projektów można wykazać porównując średnie arytmetyczne wartości projektów w poszczególnych grupach. Znacznie lepsze jest jednak porównanie wartości środkowych (median) z uwagi na bardzo duże zróźnicowanie wartości poszczególnych projektów, zwłaszcza w grupie „dużych” projektów.

Tabela nr 135

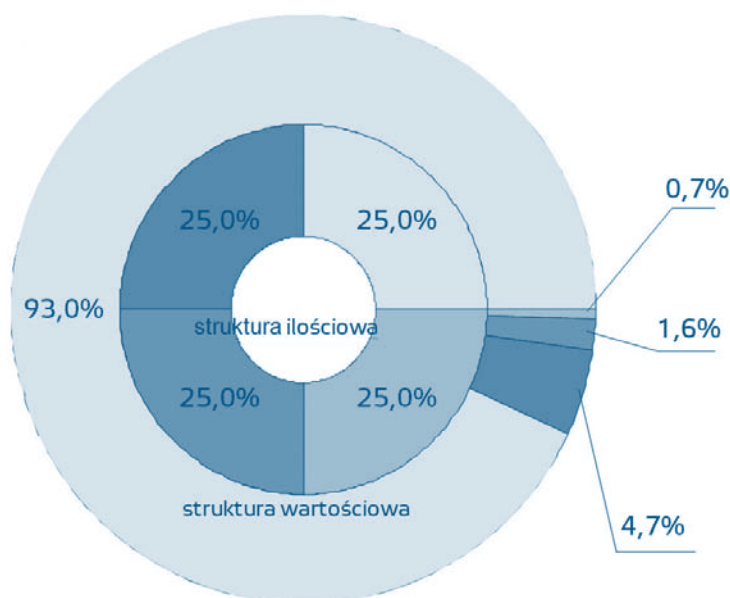
Średnie arytmetyczne i mediany wartości projektów wg grup wielkości (stan na 31 grudnia 2008)

	Projekty			
	„mikro”	„małe”	„średnie”	„duże”
	w złotych			
Średnia arytmetyczna	27 857,14	65 873,78	196 164,40	3 859 898,00
Mediana	27 764,73	58 211,00	188 867,50	851 311,10

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy projektów MRR

Wykres nr 129

Struktura ilościowa i wartościowa projektów wg wielkości

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy projektów MRR

3. Projekty współfinansowane ze środków unijnych w podregionach

Podregiony NTS 3 (Nomenklatura Jednostek do Celów Statystycznych - The Nomenclature of Territorial Units for Statistics) są przestrzennymi jednostkami statystycznymi utworzonymi dla potrzeb porównań międzynarodowych, obejmującymi terytorialnie powierzchnie jednego lub więcej powiatów. Stosownie do założeń klasyfikacji, podregiony wyznaczane były w oparciu o kryteria ludnościowe – poszczególne podregiony powinny mieć od 150 tys. do 800 tys. mieszkańców. Obecnie w Polsce liczbę (66) i granice podregionów reguluje Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 14 listopada 2007 r. (Dz. U. Nr 214, poz.1573), na mocy którego od 1 stycznia 2008 roku.

W celu umożliwienia porównań międzyregionalnych w skali kraju konieczne było pominię-

cie w analizach niektórych projektów, których nie można było przypisać do konkretnego podregionu, bądź był projektem z obcego województwa realizowanym częściowo na terenie analizowanym. Stąd mogą wystąpić różnice pomiędzy prezentowanymi danymi, a innymi opracowaniami.

W wartościach bezwzględnych najwyższą wartość miały projekty realizowane w największych miastach Polski oraz w województwach Polski centralnej. Największą wartość osiągnęły projekty realizowane w Warszawie (ponad 5,2 mld zł), przy czym nie uwzględniono tu projektów realizowanych na terenie całego kraju. Najmniejsza wartość projektów wśród podregionów wyniosła 286 mln zł.

Tabela nr 136

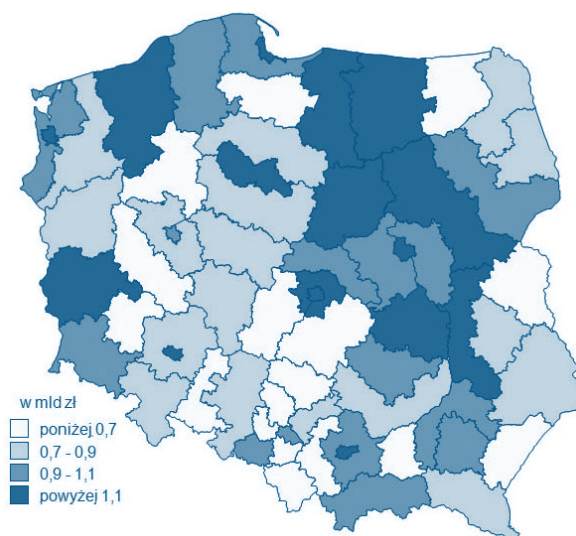
Wartość projektów w mln zł wg podregionów (stan na 31 grudnia 2008)

Podregion	Wartość projektów w mln zł	Lokata
krakowski	866	29
m. Kraków	1248	8
nowosądecki	910	23
oświęcimski	589	52
tarnowski	5050	57

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy projektów MRR

Mapa nr 28

Wartość projektów współfinansowanych z funduszy unijnych według podregionów

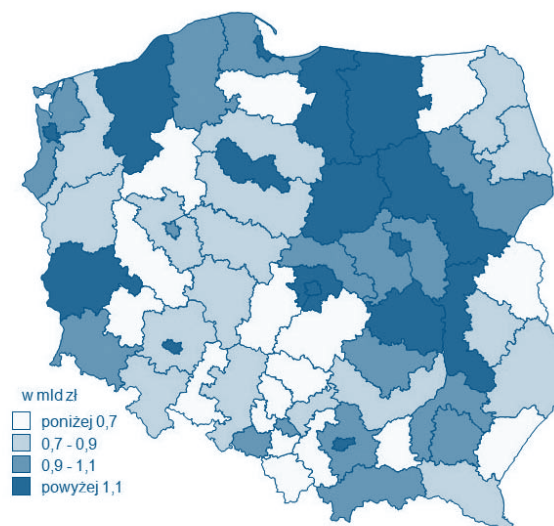

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy projektów MRR

Wartość całkowita wszystkich projektów nie jest jednak dobrym miernikiem do analizy zróżnicowania przestrzennego, z uwagi na różny potencjał poszczególnych podregionów. Dlatego do porównań wykorzystany został również wskaźnik wartości projektów na mieszkańca.

Mapa nr 29

Wartość projektów współfinansowanych z funduszy europejskich w przeliczeniu na mieszkańca według podregionów

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy projektów MRR

W tym przypadku szala wartości wyraźnie przechyliła się w stronę północnych podregionów, a zwłaszcza podregionów województwa zachodniopomorskiego. Najwyższą wartość – 5912 zł na mieszkańca – odnotowano jednak w podregionie łódzkim, natomiast minimum wskaźnika wyniosło 584 zł. Podregiony Małopolski zajęły w rankingu odległe pozycje:

Tabela nr 137

Wartość projektów na 1 mieszkańca wg podregionów

Podregion	Wartość projektów na mieszkańca w zł	Lokata
krakowski	1286	41
m. Kraków	1654	24
nowosądecki	1189	45
oświęcimski	929	61
tarnowski	1098	53

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy projektów MRR

Chociaż może dziwić niska pozycja podregionu oświęcimskiego – silnie uprzemysłowionego, ze stosunkowo niską stopą bezrobocia – to właśnie te atuty stały się przyczyną ograniczeń w dostępie do środków unijnych, podobnie jak dla sąsiadujących podregionów województwa śląskiego.

4. Projekty według kategorii interwencji

Projekty realizowane w ramach perspektywy finansowej 2004 – 2006 klasyfikowane były zgodnie z Klasyfikacją Kategorii Interwencji Funduszy Strukturalnych, opracowanej na podstawie załącznika do rozporządzenia nr 428/2001/WE z dnia 2 marca 2001 r.

Wszystkie projekty podzielone zostały na 4 grupy:

1. Sektor produkcyjny
 11. Rolnictwo
 12. Leśnictwo
 13. Promowanie adaptacji i rozwoju obszarów wiejskich
 14. Rybołówstwo
 15. Wsparcie dla dużych przedsiębiorstw
 16. Pomoc dla MŚP oraz dla rzemiosła
 17. Turystyka
 18. Badania, rozwój technologiczny i działania innowacyjne (B+R)
2. Zasoby ludzkie
 21. Polityka rynku pracy
 22. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu
 23. Rozwój kształcenia i szkolenia zawodowego nie związanego ze szczególnym sektorem (osobami, firmami)
 24. Potencjał adaptacyjny pracowników, przedsiębiorczość, innowacyjność, technologie komunikacyjne i informacyjne
 25. Działalność na rzecz kobiet na rynku pracy
3. Infrastruktura podstawowa
 31. Infrastruktura transportowa
 32. Infrastruktura telekomunikacyjna i społeczeństwo informacyjne
 33. Infrastruktury energetyczne (produkcja, dystrybucja)
 34. Infrastruktura środowiskowa (w tym woda)
 35. Planowane przestrzenne i odnowa
 36. Infrastruktura społeczna i ochrony zdrowia publicznego
4. Różne
 41. Pomoc techniczna i działania innowacyjne

W stosunku do programów operacyjnych przyporządkowanie kategorii interwencji nie jest wzajemnie jednoznaczne, tzn. określona kategoria może występować w dwóch lub więcej programach. Ponadto, nie wszystkie kategorie są reprezentowane na terenie województwa małopolskiego – nie realizowano projektów związanych z leśnictwem ani infrastruktury energetycznej.

W województwie małopolskim dominują pod względem ilościowym projekty związane z rolnictwem (37,2% ogółu projektów), wyprzedzając projekty związane z pomocą dla MŚP oraz dla rzemiosła (24,2%) oraz promowanie i adaptacje obszarów wiejskich (16,6%). Łącznie projekty powiązane z rolnictwem i obszarami wiejskimi stanowią większość w Małopolsce (54,3%).

Tabela nr 138

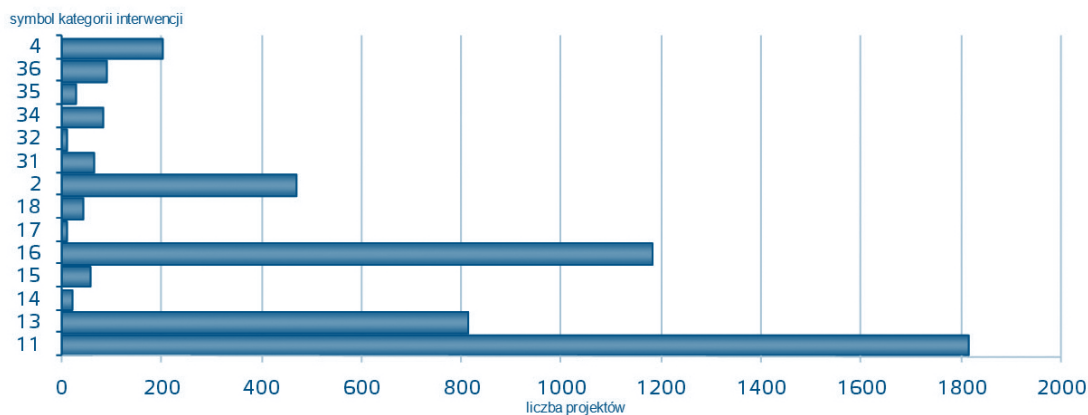
Projekty realizowane w województwie małopolskim wg programów i kategorii interwencji

Kategoria interwencji	Programy i inicjatywy wspólnotowe								
	Fundusz Spójności	INTERREG POLSKA-SŁOWACJA	Program Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL	Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich	Rozwój zasobów ludzkich	Rybołówstwo i przetwórstwo ryb	Transport	Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw	Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego
Rolnictwo	0	0	0	1813	0	0	0	0	0
Promowanie adaptacji i rozwoju obszarów wiejskich	0	3	0	808	0	0	0	0	0
Rybołówstwo	0	0	0	0	0	19	0	0	0
Wsparcie dla dużych przedsiębiorstw	0	0	0	0	0	0	0	55	0
Pomoc dla MŚP oraz dla rzemiosła	0	0	0	0	0	0	0	1006	173
Turystyka	0	4	0	0	0	0	0	0	4
Badania, rozwój technologiczny i działania innowacyjne	0	0	0	0	0	0	0	41	2
Zasoby ludzkie	0	2	0	0	206	0	0	0	262
Infrastruktura transportowa	1	3	0	0	0	0	3	0	56
Infrastruktura telekomunikacyjna i społeczeństwo informacyjne	0	1	0	0	0	0	0	0	10
Infrastruktura środowiskowa	10	4	0	0	0	0	0	0	68
Planowanie przestrzenne i odnowa	0	3	0	0	0	0	0	0	24
Infrastruktura społeczna i ochrony zdrowia publicznego									90
Różne	0	7	10	25	14	0	0	0	144

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy projektów MRR

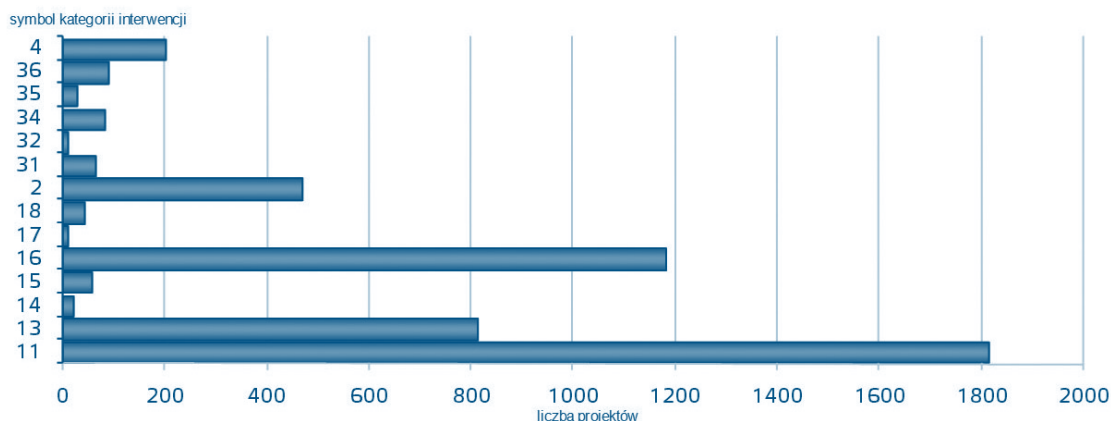
Wykres nr 130 Liczba projektów wg kategorii interwencji

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy MRR

Struktura dominujących projektów zmienia się całkowicie w przypadku wartości projektów. Zdecydowanie na plan pierwszy wysuwają się projekty infrastrukturalne związane ze środowiskiem (ochrona powietrza, utylizacja odpadów, oczyszczanie ścieków, pobór, uzdatnianie i dystrybucja wody pitnej) – 31,0% ogólnej wartości projektów. Drugą pozycję zajmuje infrastruktura transportowa – 17,3%, a trzecią pomoc dla MŚP i rzemiosła – 12,1%.

Wykres nr 131 Wartość projektów wg kategorii interwencji

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy MRR

Spśród wszystkich kategorii tematycznych najwięcej środków absorbują: infrastruktura środowiskowa (31,0%), bezpośrednie wsparcie dla przedsiębiorstw (kategorie 15,16 i 17 – razem 15,1%), sektor rolny i rybacki (kategorie 11, 13 i 14 – 13,3%), infrastruktura społeczna (kategorie 35 i 36 – 8,4%), oraz zasoby ludzkie – 8,3%.

V. Instytucje dla rozwoju

Oprac. Elżbieta Sztorc, Katarzyna Cylic-Nawałka, Maria Pasieka

1. Instytucje otoczenia biznesu (IOB)

Instytucje otoczenia biznesu zwane również instytucjami wsparcia stanowią kluczowe ogniwo nowoczesnych systemów, których celem jest wsparcie rozwoju gospodarczego. Obejmuje ono zróżnicowaną organizacyjnie grupę niekomercyjnych instytucji, aktywnych w obszarze wspierania przedsiębiorczości, w tym samozatrudnienia, transferu i komercjalizacji technologii oraz poprawy konkurencyjności MSP. Szeroki wachlarz celów oraz konieczność uwzględniania lokalnych i regionalnych uwarunkowań determinują dużą różnorodność form organizacyjnych i instytucjonalnych¹.

Wśród instytucji otoczenia wymienić można: agencje rozwoju regionalnego i lokalnego, fundacje, stowarzyszenia, ośrodki wspierania przedsiębiorczości, centra wspierania biznesu, fundusze i organizacje reprezentujące przedsiębiorców, instytucje proinnowacyjne: centra transferu technologii, instytuty i ośrodki badawczo-rozwojowe, inkubatory przedsiębiorczości i inkubatory technologiczne, centra i parki naukowo-technologiczne itp.

Szeroko rozumiane Instytucje Otoczenia Biznesu wspierają proces rozwoju gospodarczego, służąc pomocą przedsiębiorcom, osobom, które chcą założyć bądź rozpoczynają własną działalność gospodarczą, osobom chcącym podnosić swoje kwalifikacje, wspomagają proces transferu wiedzy między światem biznesu i nauki. W szczególności IOB o charakterze proinnowacyjnym tj. centra transferu technologii, ośrodki badawczo-rozwojowe, inkubatory technologiczne, parki naukowo-technologiczne prowadzą działania służące globalnie wzmocnieniu konkurencyjności regionu poprzez podniesienie poziomu jego innowacyjności.

Instytucje wspierające innowacyjność i rozwój technologiczny

Centra Transferu Technologii (CTT)

Na terenie Małopolski funkcjonują następujące CTT:

- Centrum Innowacji Transferu Technologii i Rozwoju Uniwersytetu (CITTRU) - jednostka Uniwersytetu Jagiellońskiego,
- Centrum Transferu Technologii Politechnika Krakowska,
- Centrum Transferu Technologii Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica w Krakowie,
- Centrum Transferu Technologii Fundacji „Progress & Business”,
- Centrum Transferu Technologii Medycznych Park Technologiczny Sp. z o.o.

Celem działania Centrów Transferu Technologii jest pomoc w nawiązywaniu współpracy pomiędzy nauką i przemysłem, doradztwo w zakresie pozyskiwania funduszy europejskich oraz w kwestiach związanych z ochroną własności intelektualnej, prowadzenie szkoleń, kursów, organizacja seminariów.

Inkubatory Technologiczne

Główne funkcje inkubatora technologicznego obejmują wspomaganie rozwoju nowopowstałych firm oraz optymalizację warunków dla transferu i komercjalizacji technologii poprzez m.in. kontakty z instytucjami naukowymi i ocenę przedsięwzięć innowacyjnych, usługi wspierające biznes, np. doradztwo finansowe, marketing, prawne organizacyjne i technologiczne, dostarczanie odpowiedniej do potrzeb powierzchni na działalność gospodarczą, dostęp do laboratoriów w placówkach naukowych, tworzenie właściwego klimatu dla podejmowania działalności gospodarczej i realizacji przedsięwzięć innowacyjnych².

¹ Krzysztof Matusiak (red.), *Innowacje i transfer technologii. Słownik pojęć*, s. 155, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2008

² *Ibidem*, s. 128.

W Krakowie rozwijane są obecnie dwa projekty inkubatorów technologicznych: Inkubator Technologiczny Krakowskiego Parku Technologicznego oraz Bio-Inkubator w Parku Life-Science.

Inkubator Technologiczny Krakowskiego Parku Technologicznego rozpoczął działalność w czerwcu 2008 roku. Budynek Inkubatora powstał w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw 2004-2006, działanie 1.3 Tworzenie korzystnych warunków dla rozwoju firm (koszt przedsięwzięcia 20,5 mln zł)

Inkubator znajduje się na terenie specjalnej strefy ekonomicznej Krakowskiego Parku Technologicznego w Czyżynach. Znajduje się w otoczeniu biznesowym (Comarch, Linde Gaz) i uniwersyteckim (Politechnika Krakowska).

Jego główne cele to:

- promocja przedsiębiorczości akademickiej
- wspieranie komercjalizacji wiedzy i technologii
- wspieranie innowacyjnych firm będących w początkowej fazie rozwoju

Inkubator oferuje dwie formy wsparcia dla przedsiębiorców-najemców inkubatora:

- udostępnienie przedsiębiorcom powierzchni biurowej inkubatora na atrakcyjnych warunkach cenowych,
- usługi sekretarskie oraz doradztwo ogólne.

Przeznaczony jest dla firm mikro związanych z nowymi technologiami, przede wszystkim informatyką, telekomunikacją i inżynierią. Większość z obecnych najemców to firmy tworzone i prowadzone przez absolwentów, doktorantów i pracowników naukowych krakowskich szkół wyższych. Firmy wchodzi do inkubatora na okres 2 lat, z możliwością przedłużenia o rok.

Bio-Inkubator w Parku LifeScience

Park LifeScience to kompleks trzech budynków wraz z infrastrukturą o charakterze laboratoryjno-biurowym. W części laboratoryjnej Park będzie przystosowany do dowolnej adaptacji infrastruktury umożliwiającej prowadzenie zaawansowanych badań w zakresie biotechnologii, biotechniki, biomedycyny, biologii, chemii, biochemii, farmakologii, biofizyki i fizyki. Z częścią laboratoryjną będzie zintegrowana część biurowa. W ramach pozostałej powierzchni dostępna będzie infrastruktura okołobiznesowa (pokoje spotkań, sala konferencyjna) oraz zaplecze socjalne i techniczne.

Decyzja o budowie tego rodzaju parku wynika z potencjału, jakim dysponuje Kraków i region jeżeli chodzi o nauki przyrodnicze, zwłaszcza jeżeli chodzi o naukowców: doktorzy, profesoria i doktoranci to niemal 4 tys. osób, które specjalizują się w tzw. naukach lifescience. Bio-Inkubator powstanie w II etapie i przeznaczony będzie w całości pod wynajem powierzchni biurowej i laboratoryjnej, a także zaplecza organizacyjnego i technicznego dla małych firm z sektora life science rozpoczynających działalność (start-up) lub rozwijających się (spin-off). W Inkubator będzie oferował większą ofertę w zakresie usług wsparcia biznesu.

Akademickie Inkubatory Przedsiębiorczości

Tworzenie „preinkubatorów” wynika z potrzeby zaspokojenia specyficznych potrzeb początkowych etapów procesu założycielskiego nowej firmy. Działania i oferowana pomoc obejmują przygotowanie do utworzenia nowej firmy oraz próbę wstępnej oceny szans jej rynkowego powodzenia. Zainteresowanie preinkubacją na świecie pojawiło się w latach 90. XX, jako przedłużenie procesu dydaktycznego o możliwości przygotowania do praktycznego działania na rynku oraz weryfikacji wiedzy i umiejętności we własnej firmie. Stąd też przyjęło się, także w Polsce, zwyczajowe określenie akademicki inkubator przedsiębiorczości, dla specyficznego typu programu inkubacji przedsiębiorczości przygotowującej do utworzenia przedsiębiorstwa w otoczeniu szkoły wyższej³.

³ Krzysztof B. Matusiak, *Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce, SOOIPP – Raport 2007, s. 241, Łódź,*

W 2008 roku w Małopolsce działały następujące akademickie inkubatory przedsiębiorczości:

- Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica,
- Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości przy Akademii Górniczo-Hutniczej (instytucja prowadząca: Fundacja Akademickie Inkubatory Przedsiębiorczości),
- Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości przy Krakowskiej Szkole Wyższej im. Frycza Modrzewskiego (obecnie Krakowska Akademia im. Frycza Modrzewskiego, instytucja prowadząca: Fundacja Akademickie Inkubatory Przedsiębiorczości),
- Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości (instytucja prowadząca: Jagiellońskie Centrum Innowacji Sp. z o.o.).

Parki Technologiczne

Parki technologiczne są najbardziej organizacyjnie i koncepcyjnie rozwiniętym typem ośrodków innowacji. Park stymuluje i zarządza przepływem wiedzy i technologii pomiędzy szkołami wyższymi, jednostkami badawczo-rozwojowymi, przedsiębiorstwami i rynkami. Dodaje przedsiębiorstwom wartości poprzez wysokiej jakości usługi oraz obiekty i teren o wysokim standardzie – bazuje na wyodrębnionej i samodzielnie zarządzanej nieruchomości obejmującej konkretny teren i/lub budynki, posiadają koncepcję zagospodarowania i rozwoju obejmującą aktywność naukowo-badawczą i produkcyjną związaną z kreacją nowej wiedzy i technologii, posiadają formalne powiązania z instytucjami naukowo-badawczymi i edukacyjnymi, lokalną i regionalną administracją publiczną, działającymi w regionie instytucjami wspierania przedsiębiorczości i transferu technologii oraz finansowania ryzyka (*venture capital*)⁴. W Małopolsce znajdują się: Krakowski Park Technologiczny (KPT) i Tarnowski Park Naukowo – Technologiczny, w fazie tworzenia jest Park LifeScience.

Klastry

Klaster to przestrzennie skoncentrowana grupa przedsiębiorstw, instytucji otoczenia biznesu, instytucji naukowych powiązanych siecią pionowych i poziomych zależności. W Małopolsce funkcjonują:

Małopolski Klaster Technologii Informacyjnych

Klaster został powołany w 2006 roku przez firmy informatyczne, uczelnie wyższe oraz Województwo Małopolskie, misją klastra jest: „Wspieranie rozwoju IT, poprzez stworzenie sieci współpracy przedsiębiorstw, samorządu terytorialnego, uczelni wyższych i instytucji otoczenia biznesu”. Do jego priorytetowych działań należą: budowa mechanizmów wzmacniających potencjał badawczo – rozwojowy i innowacyjny regionu, promocja samego klastra, przygotowywanie kadr oraz ich kompetencji pod kątem potrzeb sektora IT, dostosowywanie programów studiów małopolskich uczelni do potrzeb rynku, budowa Parku Technologii Informacyjnych IT, stworzenie platformy współpracy instytucji naukowych i badawczo – rozwojowych z przedsiębiorstwami⁵.

Klaster Life Science Kraków

Klaster Life Science Kraków powstał 20 października 2006 r., jako projekt - wspólne przedsięwzięcie podmiotów, które łączy dążenie do zrealizowania wspólnej misji wspierania przedsiębiorczości i innowacyjności w obszarze Life Science oraz tworzenia warunków dla skutecznej komercjalizacji wyników prac badawczych i rozwojowych. Administrowaniem i koordynowaniem projektu Klastra zajmuje się Jagiellońskie Centrum Innowacji Sp. z o.o. Misją klastra to: stworzenie sieci współpracy w obszarze Life Science, wspieranie przedsiębiorczości i innowacyjności w wymienionym oraz łączenie i rozwijanie zasobów oraz kompetencji z obszaru Life

Kielce, Poznań 2007.

4 *Ibidem*, s. 449-451.

5 <http://www.klaster.krakow.pl/>

Science w celu efektywnego wykorzystywania zarówno istniejących możliwości, jak i szans związanych z rozwojem innowacyjnej gospodarki opartej na wiedzy⁶.

Tarnowski Klaster Przemysłowy S.A.

Misją Spółki jest tworzenie korzystnych warunków do wszechstronnego rozwoju gospodarczego regionu oraz miejsc pracy, w szczególności poprzez wdrożenie i realizację projektu klastra przemysłowego jako skupiska przedsiębiorstw z branży chemicznej, ze szczególnym uwzględnieniem przetwórstwa tworzyw sztucznych.

Spółka realizuje swoją misję poprzez tworzenie w regionie parków przemysłowych, parków technologicznych, stref inwestycyjnych, stref aktywności gospodarczej oraz poprzez inne formy mające na celu optymalizację wykorzystania terenów pod zakładanie i prowadzenie działalności gospodarczej⁷.

Klaster Multimediów i Systemów Informacyjnych (MultiKlaster)

Klaster Multimediów i Systemów Informacyjnych (MultiKlaster) to ponadregionalna sieć powiązań kooperacyjnych, która zawiązana została w dniu 28 sierpnia 2006 roku, z inicjatywy Wyższej Szkoły Biznesu-National Louis University oraz małych i średnich przedsiębiorstw głównie z Małopolski, Śląska i Mazowsza i stanowi jeden z pierwszych i kluczowych elementów projektu „*Miasteczko Multimedialne*”. Celem MultiKlastra jest budowanie biznes linków pomiędzy partnerami przy jednoczesnym stosowaniu mechanizmu wzajemnego zaufania, łączącego konkurencję, która wymusza ciągły postęp i wprowadzanie innowacji oraz współpracę umożliwiającą łączenie potencjału i kompetencji, stworzenie swego rodzaju „think tank” miejsca, gdzie wiedza jest transferowana, know-how i technologia są rozpowszechniane celem wyzwolenia efektów synergicznych współpracy, pomysły są inkubowane, dojrzewają oraz są wprowadzane na rynek w wyniku procesu komercjalizacji⁸.

E –klaster Małopolski Klaster Informatyczny

Inicjatorami jego powstania w 2005 roku były środowiska naukowe województwa małopolskiego, przedstawiciele samorządu oraz MSP. Jego nadrzędnym celem są działania projektowe wpływające na rozwój i aktywizację małopolskich firm IT z sektora MŚP. Główne obszary podejmowanych działań związane są, z jednej strony, z generowaniem zleceń komercyjnych i projektów z sektora B+R wraz z intensywnym rozwojem i kształtowaniem współpracy sieciowej, z drugiej – aktywną kampanią promocyjną produktów i usług oferowanych przez sieć partnerską i poszczególnych partnerów. W ramach działań E-Klastra przewidziane jest konstruowanie i aplikowanie do konkursów na projekty dofinansowywane ze środków UE, które mają stanowić zasadnicze źródło finansowania podejmowanych działań⁹.

Małopolsko-Podkarpacki Klaster Czystej Energii

Małopolsko-Podkarpacki Klaster Czystej Energii jest klastrem ponadregionalnym odpowiadającym ważnemu problemowi produkcji alternatywnych źródeł energii. Porozumienie w sprawie jego powołania podpisano 19 października 2006 roku. U źródła powstania klastra leżała konieczność ochrony środowiska przyrodniczego oraz wzrost efektywności energetycznej wytwarzania i użytkowania energii. Główne cele działania to: zwiększenie pozyskania i wykorzystania czystej energii w regionie południowo-wschodniej Polski dla ochrony środowiska przyrodniczego, koncentracja badań naukowych w obszarze czystej energii, integracja działań przedsiębiorców, agencji, stowarzyszeń i władz regionalnych w obszarze energetyki¹⁰.

Międzyregionalny Klaster Innowacyjnych Technologii MINATECH

Klaster MINATECH porusza się na pionierskim obszarze mikro – nanotechnologii oraz inżynierii

⁶ <http://www.lifescience.pl/>

⁷ http://www.tkp.com.pl/viewpage.php?page_id=114

⁸ <http://multiklaster.pl/>

⁹ Więcej <http://www.eklaster.org/>

¹⁰ <http://www.klaster.agh.edu.pl/>

biomedycznej, w celu koncentracji potencjału na rzecz przyspieszenia rozwoju nowoczesnych technologii i zastosowania ich w gospodarce. Jest to inicjatywa regionów Małopolskiego, Podkarpackiego, Śląskiego i Świętokrzyskiego w zakresie innowacyjnych technik z obszaru mikro – nanotechnologii oraz inżynierii biomedycznej. Ma na celu koncentrację potencjału na rzecz przyspieszenia rozwoju nowoczesnych technologii i zastosowania ich w gospodarce. Aby osiągnąć założony cel, klaster optuje za racjonalizacją wykorzystania istniejącego potencjału intelektualnego i materialnego poprzez kształtowanie warunków do współdziałania uczelni wyższych, jednostek badawczych, władz samorządowych, przedsiębiorstw, agencji, stowarzyszeń i fundacji.

Klaster Medycyna Polska Południowy Wschód

Klaster Medycyna Polska Południowy Wschód został zawiązany w 2007 r. Rozbudowaną sieć podmiotów medycznych uzupełniają uzdrowiska i przedsiębiorstwa z branży około medycznej – dostawcy sprzętu medycznego, firmy telekomunikacyjne i informatyczne oraz firmy doradcze. Obecnie jest to 28 podmiotów członkowskich i ponad 20 współpracujących z pięciu województw południowo – wschodniej Polski, województw: małopolskiego, śląskiego, podkarpackiego, świętokrzyskiego i lubelskiego. Inicjatywa klastrowa wspierana jest przez ośrodki badawczo – rozwojowe, uczelnie wyższe, władze samorządu terytorialnego i jednostki rządowe. Misją klastra jest stworzenie skoordynowanej opieki medycznej dla mieszkańców regionu południowo-wschodniej Polski, udzielanie kompleksowych świadczeń medycznych oraz usług turystyki medycznej przy zastosowaniu najnowocześniejszych metod i innowacyjnych technologii, promocja zdrowia i prewencja¹¹.

Europejskie Centrum Gier

Europejskie Centrum Gier (ECG) jest wspólną inicjatywą firm związanych z przemysłem gier wideo, Akademii Górniczo-Hutniczej, Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Krakowskiego Parku Technologicznego. Porozumienie o powołaniu ECG podpisało 18 września 2008 r. 19 firm i instytucji. Misją Klastra Europejskie Centrum Gier jest wspieranie rozwoju przemysłu gier wideo jako branży regionalnej szansy Małopolski poprzez stworzenie sieci współpracy przedsiębiorstw, samorządu terytorialnego, uczelni wyższych i instytucji otoczenia biznesu.

Działalność ECG koncentruje się na: utworzeniu zaplecza organizacyjnego i technicznego w postaci studiów produkcyjnych (w tym nagrań dźwiękowych i sal do realizacji animacji w technice motion capture) oraz zapewnieniu dostępności wykwalifikowanych kadr dla potrzeb firm branży gier wideo (w tym celu powstała w lutym 2009 Europejska Akademia Gier)¹².

Krakowska Strefa Dizajnu

Porozumienie w sprawie utworzenia Krakowskiej Strefy Dizajnu podpisane zostało 15 kwietnia 2009 roku Klaster Krakowska Strefa Dizajnu jest wspólną inicjatywą około 20 biur projektowych i architektonicznych, krakowskich uczelni (Akademia Sztuk Pięknych, Akademia Górniczo-Hutnicza, Politechnika Krakowska), Krakowskiego Parku Technologicznego, Miasta Kraków, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego. Do porozumienia przystąpiła także Małopolska Agencja Rozwoju Regionalnego oraz Małopolski Instytut Kultury. Strefa będzie wspierać rozwój przedsiębiorczości, budować nowe marki, produkty oraz innowacyjne wzory i technologie. Będzie także realizować zadania w zakresie badań, wdrożeń i promocji wzornictwa przemysłowego, grafiki użytkowej, architektury wnętrz, architektury oraz pozostałych dziedzin, które składają się na pojęcie „dizajnu”. W ramach inicjatywy planuje się opracowanie bazy danych małopolskich projektantów, producentów oraz istniejących zasobów i możliwości produkcyjnych oraz prowadzenie przestrzeni co-workingu¹³.

Klaster Przemysłów Kultury i Czasu Wolnego INRET

W połowie 2009 roku powołano Klaster Przemysłów Kultury i Czasu Wolnego INRET, który

¹¹ <http://www.medcluster.pl/>

¹² Informacja ze strony Krakowskiego Parku Technologicznego, www.sse.krakow.pl

¹³ Informacja ze strony Krakowskiego Parku Technologicznego, www.sse.krakow.pl

stanowi pierwszą ogólnopolską sieć współpracy branż kreatywnych. Celem klastra jest skumulowanie potencjału podmiotów działających w tym obszarze i budowa pozycji przemysłu kultury jako koła zamachowego gospodarki w Małopolsce. Fundacja „Klaster Przemysłów Kultury i Czasu Wolnego INRET” ma realizować swoje zadania poprzez platformę internetową, inkubator przedsiębiorczości oraz cykl konferencji i szkoleń.

Institucje działające na rzecz rozwoju gospodarczego w wymiarze regionalnym i lokalnym.

Wśród instytucji których celem działania jest wsparcie rozwoju gospodarczego wyróżnia się również:

- agencje rozwoju lokalnego i regionalnego,
- fundacje i stowarzyszenia lub jednostki przez nie powołane,
- izby gospodarcze, izby przemysłowo-handlowe, organizacje rzemiosła, zrzeszenia i związki pracodawców.

Wśród agencji rozwoju lokalnego i regionalnego działających w Małopolsce wymienić można w szczególności: Małopolską Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. (MARR), Tarnowską Agencję Rozwoju Regionalnego S.A.(TARR), Sądecką Agencję Rozwoju Regionalnego S.A, Myślenicką Agencję Rozwoju Gospodarczego sp. z o.o., Agencję Rozwoju Małopolski Zachodniej S.A., Małopolską Agencję Energii i Środowiska Spółka z o.o. (MAEŚ), FRDL Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Administracji.

Fundacje i stowarzyszenia lub jednostki przez nie powołane, realizują w obszarze wsparcia biznesu działania polegające na wdrażaniu programów rozwoju przedsiębiorczości i transferu technologii, rozwoju lokalnego, w wśród tego typu instytucji działających w Małopolsce wymienić można m.in.: Fundacje Rozwoju Regionu Rabka, Stowarzyszenie Samorządowe Centrum Przedsiębiorczości i Rozwoju, Fundację Partnerstwo dla Środowiska, Fundację Wspierania Inicjatyw Ekologicznych - program Zielona Inicjatywa Gospodarcza.

Izby gospodarcze, izby przemysłowo-handlowe, organizacje rzemiosła, zrzeszenia i związki pracodawców podejmują szerokie inicjatywy na rzecz przedsiębiorców, organizują szkolenia i seminaria, często prowadzą punkty konsultacyjne dla przedsiębiorców, organizują targi i misje gospodarcze, oferują pomoc w poszukiwaniu partnerów gospodarczych. Najważniejszymi instytucjami tego typu w regionie są: Izba Przemysłowo-Handlowa w Krakowie, Izba Przemysłowo-Handlowa w Tarnowie, Jurajska Izba Gospodarcza, Sądecka Izba Gospodarcza, Małopolska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości, Małopolska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Krakowie.

2. Wojewódzka informacja i poradnictwo zawodowe

Poradnictwo zawodowe obejmuje działania, które umożliwiają osobom w każdym wieku i na każdym etapie ich drogi życiowej określić ich umiejętności, kompetencje i zainteresowania w celu podejmowania przez nich decyzji edukacyjnych, szkoleniowych i zawodowych oraz zarządzania indywidualną ścieżką życiową.

Usługi informacji i poradnictwa zawodowego realizowane są w Wojewódzkim Urzędzie Pracy w Krakowie w Centrach Informacji i Planowania Kariery Zawodowej w Krakowie, Tarnowie, Nowym Sączu. W ciągu minionych 9 lat skorzystało z nich prawie 190 tysięcy osób, w tym w 2008 roku prawie 27 tys. Informacja i poradnictwo zawodowe pomaga w podejmowaniu decyzji związanych z wyborem zawodu, zmianą zawodu, zatrudnieniem, planowaniem ścieżki rozwoju kariery z uwzględnieniem realiów rynku pracy, a pracodawcom w doborze kandydatów do pracy na stanowiska wymagające szczególnych predyspozycji psychofizycznych.

Tabela nr 139

Klienci poradnictwa i informacji zawodowej WUP w 2008 roku

ClIPKZ:	Indywidualne poradnictwo	Grupowe poradnictwo	Zajęcia aktywizacyjne	Indywidualna informacja zawodowa	Grupowa informacja zawodowa	Ogółem
Kraków	730	258	402	11177	1099	13666
Nowy Sącz	221	26	50	2199	1937	4433
Tarnów	898	318	379	5227	1897	8719
Ogółem	1849	602	831	18603	4933	26818

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WUP

Indywidualne poradnictwo zawodowe

Indywidualne poradnictwo zawodowe adresowane jest do osób, które potrzebują orientacji i ukierunkowania zawodowego oraz edukacyjnego. Do skorzystania z pomocy i wsparcia doradcy zawodowego zgłaszają się najczęściej osoby, które chcą dokonać zmiany obecnej sytuacji zawodowej, osoby, które spotkały się z koniecznością dokonania zmiany w związku z zaistniałą sytuacją zewnętrzną a także ci, którzy muszą po raz pierwszy lub kolejny podjąć decyzję związaną z wyborem zawodowym.

W 2008 r. z poradnictwa indywidualnego skorzystało 1849 osób podczas 2255 porad. W ramach spotkań doradcy zawodowi udzielili pomocy 323 osobom przy opracowaniu indywidualnych planów działania. Częściej klientami poradnictwa zawodowego są kobiety (66%). W roku 2008 zmalała ilość klientów korzystających z usług Centrum posiadających wykształcenie wyższe (z 60% w 2007 roku do 30 % w tym roku). Zdecydowanie wzrosła ilość klientów z wykształceniem średnim zawodowym i licealnym – łącznie 50%. Wciąż grupą najczęściej korzystającą z usług Centrum są osoby do 34 roku życia, chociaż zauważa się coraz większe zainteresowanie osób powyżej 45r.ż.

Coraz częściej z poradnictwa korzystają osoby pracujące, z kilkuletnim doświadczeniem, zamierzające dokonać diagnozy predyspozycji zawodowych, gdyż nie znajdują satysfakcji w pracy.

Grupowe poradnictwo zawodowe

Poradnictwo grupowe to cykl kilkudniowych zajęć poprzedzonych poradnictwem indywidualnym. Osoby korzystające z grupowego poradnictwa zawodowego nabywają i rozwijają w sobie zdolność do dokonywania zmian i poszukiwania nowych rozwiązań. Relacje w grupie pomagają klientom uświadomić sobie swoje zachowania i stosować skuteczniejsze strategie związane z wyborami edukacyjnymi czy zawodowymi.

W 2008 r. doradcy zawodowi w ramach poradnictwa grupowego przeprowadzili łącznie 60 warsztatów, z których skorzystało 602 klientów.

Zajęcia aktywizacyjne

Celem zajęć aktywizacyjnych jest zapoznanie klientów z podstawowymi zagadnieniami dotyczącymi rynku pracy, nauczenie technik poszukiwania pracy oraz sposobów poszukiwania potrzebnych informacji zawodowych. Są to kilkugodzinne zajęcia dotyczące metod poszukiwania pracy, pisania dokumentów aplikacyjnych, przygotowujące do rozmowy z pracodawcą, do funkcjonowania w środowisku pracy. W trakcie zajęć aktywizacyjnych doradca wskazuje na konkretne rozwiązania, wzorce i techniki, które ułatwiają klientom nabycie określonych umiejętności ważnych podczas poszukiwania pracy. Ta forma zajęć cieszy się dużym zainte-

resowaniem i często w efekcie uczestnictwa w nich klient podejmuje decyzję skorzystania z grupowego lub indywidualnego poradnictwa zawodowego.

W 2008 roku Centra zrealizowały łącznie 190 zajęć aktywizacyjnych, w których udział wzięło 831 osób. Wśród uczestników zajęć przeważają kobiety (526). Najliczniejsza grupa zainteresowana zajęciami to osoby niepracujące niezarejestrowane (416 osób) oraz osoby bezrobotne - 156.

Indywidualna informacja zawodowa

Z informacji zawodowej można korzystać samodzielnie, współpracując z doradcą zawodowym w Salach Informacji Zawodowej. Informacja zawodowa obejmuje szeroki i różnorodny zakres wiedzy ułatwiającej planowanie rozwoju zawodowego i poszukiwanie zatrudnienia. Klienci mogą korzystać ze zbiorów w formie tradycyjnej: broszur, ulotek i folderów informacyjnych, literatury zawodoznawczej, teczek tematycznych, prasy, a także z innych nośników informacji - płyt CD, kaset video czy Internet.

Ogólnie w całym województwie z usługi indywidualnej informacji zawodowej skorzystały 18603 osoby. Duże zainteresowanie informacją zawodową wskazuje na to, iż klienci coraz częściej nie tylko zdają sobie sprawę z posiadanych deficytów informacyjnych w obszarze rynku pracy i zawodów, ale także starają się je zaspokoić korzystając ze zbiorów informacyjnych Centrum. Dominują tu osoby bezrobotne, zarejestrowane w Powiatowych Urzędach Pracy, a także inni, a wśród nich osoby pracujące, studenci, niepracujący niezarejestrowani oraz uczniowie.

Grupowa informacja zawodowa

Grupowa informacja zawodowa realizowana jest w trakcie spotkań, a także prezentacji na Targach Pracy. Z grupowej informacji zawodowej mogą korzystać zarówno klienci indywidualni, chcący wziąć udział w proponowanym tematycznie spotkaniu, jak i instytucje czy organizacje, które chcą dostarczyć informacji z obszaru rynku pracy i informacji zawodowej określonej grupie klientów

W 2008 r. zorganizowano 165 spotkania w ramach informacji grupowych, w których wzięło udział 4933 osób.

3. Konkursy promocyjne

Samorząd Województwa Małopolskiego zaangażowany jest we współorganizowanie konkursów i wydarzeń o tematyce gospodarczej, a tym samym promowanie przedsiębiorstw i instytucji z terenu województwa małopolskiego, jak również propagowanie idei przedsiębiorczości wśród ludzi młodego pokolenia.

Wyrazem tego zaangażowania jest fakt, iż w 2008 roku Marszałek Województwa objął swym patronatem 206 wydarzeń (konkursy, konferencje, targi) oraz powołano 19 komitetów honorowych z udziałem Marszałka.

W 2008 roku, na terenie Województwa Małopolskiego zostało zorganizowanych wiele konkursów o tematyce gospodarczej, w tym:

X Edycja Konkursu Małopolska Nagroda Jakości 2008

Organizator konkursu: Województwo Małopolskie i Izba Przemysłowo – Handlowa w Krakowie

Cel konkursu:

- upowszechnianie filozofii zarządzania przez jakość,
- zainteresowanie przedsiębiorstw i instytucji ideą ciągłego doskonalenia,
- promowanie osiągnięć przedsiębiorstw i instytucji regionu małopolskiego w urzeczywistnianiu koncepcji TQM,
- docenianie liderów przedsiębiorczości odnoszących sukcesy jakościowe.

Laureaci konkursu:

1. Laureatem X Edycji Konkursu Małopolska Nagroda Jakości 2008 w kategorii *Duże Organizacje* została firma: Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej S.A.; Kraków.
2. Laureatem X Edycji Konkursu Małopolska Nagroda Jakości 2008 w kategorii *Małe i Średnie Organizacje* została firma: INSAP SP. z.o.o.; Kraków.

Wyróżnienie X Edycji Konkursu Małopolska Nagroda Jakości 2008 w kategorii *Małe i Średnie Organizacje* przyznano firmie: NOWATECH Nowak SJ., Wadowice

Wyróżnienie X Edycji Konkursu Małopolska Nagroda Jakości 2008 w kategorii *Małe i Średnie Organizacje* przyznano firmie: COBICO sp. z.o.o. ; Kraków.

Nagrodę indywidualną otrzymał Pan prof. dr hab. Tadeusz Sikora, członek Kapituły Małopolskiej Nagrody Jakości za działania na rzecz rozwoju i propagowania zarządzania jakością.

XVII Edycja Konkursu Krakowski Dukat

Organizator konkursu: Izba Przemysłowo-Handlowa w Krakowie.

Cel konkursu: nagroda ma charakter promocyjny, honoruje przedsiębiorców i osoby zasłużone dla rozwoju gospodarczego, za pomysłowość, inwencję, a zwłaszcza umiejętność dzielenia się sukcesami z otoczeniem, w którym prowadzą działalność. Nagradza za stwarzanie warunków dla rozwoju i upowszechniania przedsiębiorczości; za ich solidność zawodową, wysoki poziom etyki oraz osiągnięcia zawodowe.

Laureaci nagrody krakowski dukat 2008.

W kategorii *Właściciel firmy*:

1. Karolina Witek - Centrum Witek
2. Janusz Kasztelewicz Gospodarstwo Pasieczne „Sądecki Bartnik” A&J Kasztelewicz, Stróże
3. Tomasz Ćwikowski, Roman Słowik, Rafał Stanuszek PPHU ERBET SP. Z O.O, Nowy Sącz
4. Wojciech Stopka - Zakłady Garbarskie STOPKA, Czarny Dunajec
5. Maciej Węgiel - Fabryka Okien z Drewna WĘGIEL, Tarnów

W kategorii *Menedżer firmy*

1. Elżbieta Koterba, Prezes Zarządu Biura Rozwoju Krakowa SA
2. Philippe Gagneux, Prezes Zarządu Elektrociepłowni Kraków SA
3. Adam Korzeń, Dyrektor Operacyjny Viceprezes SGL Carbon Polska Nowy Sącz
4. Tadeusz Bałchanowski, Prezes Zarządu FRED SA, Tarnów

W kategorii *Samorządowy kreator przedsiębiorczości z rekomendacji Marszałka Województwa Małopolskiego Marka Nawary* :

MACIEJ OSTROWSKI; Burmistrz Miasta i Gminy Myślenice

Nagroda specjalna *Złoty Dukat*

1. Władysław Banyś, Prezes Zarządu Fabryki Taśm Transporterowych *Stomil Wolbrom SA*.
2. Stanisław Alf, Właściciel Firmy *Alf Sensor*

XIII Edycja Konkursu Małopolski Rzemieślnik Roku

Organizator konkursu: Małopolska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Krakowie

Cel konkursu: promocja rzemiosła poprzez nagradzanie wyróżniających się zakładów rzemieślniczych.

Laureat konkursu:

w kategorii *Produkcja*:

Krzysztof Pająk Zakład Handlowo-Produkcyjny *KOBAX* - Kalwaria Zebrzydowska

Wyróżnienia:

Kazimierz Bochenek - Zakład Produkcyjno-Handlowy *KABOS* Sułkowice

Jan Filipowicz - Zakład Remontowo-Budowlany *FFBUD* Kraków

Zdzisław Jezioro - Wytwórnia Obuwia Kraków

Adam Rogóż - Zakład Produkcyjno-Handlowy *Dach Centrum* Olkusz

VIII Edycja Konkursu Lider Małopolski 2008

Organizator konkursu: Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Małopolski - Kraków

Cel konkursu: wyróżnienie najważniejszych przedsięwzięć o wymiarze społecznym, ważnych dla sfery duchowej, tożsamości, edukacji i jakości życia mieszkańców jak również inwestycji infrastrukturalnych, ekspansywnych firm z Małopolski, z nowymi technologiami, stwarzających nowe miejsca pracy.

Laureaci konkursu:

Wyróżnienie specjalne - Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa

Najlepsze przedsięwzięcia roku w Małopolsce – liderzy małopolscy 2008:

– Miasto Częstochowa za Rewaloryzację Parków Podjasnogórskich - Park Staszica, Park 3 Maja.

– Województwo Małopolskie, Zarząd Dróg Wojewódzkich w Krakowie

za budowę mostu na Dunajcu k. Starego i Nowego Sącza wraz z obwodnicą.

– Miasto Przemyśl za budowę nowego gmachu Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej.

– Miasto Tarnów za Tarnowskie Centrum Kształcenia Praktycznego.

– Miasto Kraków oraz Stowarzyszenie Festiwal Kultury Żydowskiej

za Festiwale o wymiarze światowym: Festiwal Kultury Żydowskiej, Misteria Paschalia, Sacrum-Profanum Festiwal Kultury Żydowskiej.

– Województwo Małopolskie za Gmach Opery Krakowskiej.

– Fundacja Instytut Studiów Wschodnich za Forum Ekonomiczne w Krynicy.

– Stalprodukt S.A. w Bochni dla najlepszej spółki pracowniczej w Polsce.

– Mix Electronics S.A. za dynamiczny rozwój polskiej sieci hurtowni oraz salonów sprzedaży.

– Centrum Witek za dynamiczny rozwój rodzinnego przedsiębiorstwa.

VI. Współpraca międzynarodowa i promocja województwa

oprac. Maciej Kilijański, Paweł Tokarczyk

1. Współpraca międzynarodowa

Rok 2008 w obszarze współpracy międzynarodowej był przede wszystkim okresem oceny efektów dotychczasowych działań i wypracowania nowych kryteriów współdziałania. Kulminacją tego procesu stała się uchwała Sejmiku Województwa Małopolskiego „Priorytety Współpracy Międzynarodowej” z 29 sierpnia 2008 roku. Określa ona strategię działań w relacjach międzynarodowych Województwa i formułuje trzy zasadnicze kryteria nawiązywania kontaktów: kryterium pierwsze wskazujące na regiony z dużą polską diasporą; kryterium drugie preferujące regiony o dużym potencjale transferu inwestycji i kapitału i wreszcie kryterium trzecie wyróżniające regiony o podobnej specyfice regionalnej, co daje duże możliwości podejmowania wspólnych działań.

Szczególne znaczenie miał jubileusz dziesięciolecia współpracy Małopolski z Turyngią obchodzony 5 maja 2008 roku. Obchody Święta Konstytucji połączone z prezentacją 10-lecia współpracy pomiędzy Małopolską a Turyngią, współorganizowane przez Województwo Małopolskie, Ambasadę RP w Berlinie i Związkowy Kraj Turyngię, zgromadziły ponad 500 gości (politycy federalni i krajowi z Niemiec, wysokiej rangi przedstawiciele korpusu dyplomatycznego, przedstawiciele administracji federalnej oraz rządu Turyngii, reprezentanci Polonii).

W 2008 roku nawiązano współpracę ze stanem Illinois w USA, której elementami są m.in. transfer wiedzy i wymiana edukacyjna. Podpisana 2 października 2008 roku Deklaracja o Współpracy jest jedynym tego typu dokumentem w Polsce. Poza Małopolską żadne inne polskie województwo nie ma podpisanej Deklaracji o Współpracy ze stanem amerykańskim. Współpraca międzynarodowa realizowana była również w ramach obowiązujących umów z: Regionem Południowej Danii, Regionem Toskanii (Włochy), Regionem Rhône-Alpes (Francja), Krajem Preszowskim (Słowacja), Krajem Żylińskim (Słowacja), Regionem Madrytu (Hiszpania), Obwodem Lwowskim (Ukraina), Regionem Centrum (Francja), Województwem Kluż (Rumunia), a także Prowincją Jiangsu (Chiny) oraz Stanem Andhra Pradesh (Indie). W ramach umów międzyrządowych Województwo współpracowało z Walonią, Bawarią, Flandrią, z którymi także w roku 2008 zrealizowano wiele wspólnych projektów. Podtrzymywana była współpraca z Dolną Austrią, Styrią, regionem East of England i regionem Uppsali.

W roku 2008 Ukrainę dotknęła tragiczna powódź. Skutki żywiołu odczuł współpracujący z Małopolską Obwód Lwowski. Na zaproszenie Marszałka Województwa Małopolskiego od 10 do 24 sierpnia 2008 przebywało w Małopolsce 119 dzieci z terenów objętych powodzią, którym – obok licznych wycieczek krajoznawczych – zapewniono również bogaty program kulturalno-oświatowy oraz zajęcia rekreacyjne i sportowe. Na organizację pobytu Województwo przeznaczyło ponad 150 tys. zł. Także na zaproszenie Samorządu Województwa Małopolskiego w dniach 10-22 października 2008 r. przebywało w Małopolsce wraz z opiekunami 88 dzieci z Gruzji, z terenów objętych działaniami wojennymi. Na organizację przyjazdu Województwo przeznaczyło z budżetu ponad 100 tys. zł. Program pobytu w Małopolsce został tak pomyślany, aby mali Gruzini, choć przez chwilę zapomnieli o wojennych przeżyciach.

2. Integracja europejska

Rok 2008 był również czasem intensywnych działań w zakresie integracji europejskiej. Biuro Małopolski w Brukseli przygotowało udział Województwa w kilku znaczących imprezach promocyjnych, z których wymienić można: *Europejski Tydzień Regionów i Miast - Open Days* w ramach konglomeratu *Green Motors for Growth*, prezentację oferty inwestycyjnej Województwa - *Investors Cafe* oraz *Dni Małopolski w Brukseli* wraz z kampanią promocyjną *Mało-*

polskie pejzaże, skierowaną do mieszkańców Brukseli i odwiedzających to miasto gości.

Jedną z atrakcji Dni Małopolski w Brukseli były rzeźby dźwiękowe w kształcie wielkich uszu, czyli tzw. uchofony. Uchofony stanęły w samym centrum stolicy UE, w okolicy Pałacu Królewskiego. Uszy wielkości dorosłego człowieka emitowały dźwięki charakterystyczne dla Małopolski: Hejnał Mariacki, owce pasące się na hali, zgniatacz nowohucki, odgłosy ptaków w Puszczy Niepołomickiej, a także muzykę wykonywaną przez kapele: góralską, żydowską i cygańską. Cykl imprez promujących Województwo zakończyła Polska Wigilia w Brukseli - wydarzenie organizowane przez wszystkie polskie regiony mające swoje przedstawicielstwa w Brukseli. Wigilia obejmowała m.in. degustację małopolskich potraw regionalnych charakterystycznych dla okresu Bożego Narodzenia.

3. Aktywność międzyregionalna

W roku 2008 przedstawiciele władz województwa brali udział w pracach m. in. Związku Województw RP oraz Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego. Marszałek i członkowie Zarządu Województwa spotykali się z przedstawicielami rządu w sprawach ważnych dla Małopolski i rozwoju regionalnego. Szczególną okazją do debaty na temat rozwoju oraz roli regionów w budowaniu aktualnej polityki Państwa były spotkania marszałków województw na comiesięcznych Konwentach. Konwent Marszałków Województw RP, który powstał niemal od razu po reformie samorządu i powstaniu województw samorządowych, to gremium, które podejmuje sprawy ważne dla polskich regionów i ich mieszkańców. Przewodniczącym Konwentu co pół roku jest marszałek innego województwa. Małopolska była już raz gospodarzem spotkań Konwentu – od stycznia do czerwca 2000 roku. 26 września 2008 Marszałek Województwa Małopolskiego Marek Nawara po raz drugi przejął z rąk Władysława Husejki - Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego - przewodnictwo w Konwencie Marszałków Województw RP. Spotkania Konwentu Marszałków w Małopolsce były okazją do poruszania problemów najbardziej istotnych dla samorządów województw. W 2008 roku w ramach małopolskiej prezydencji zorganizowano 2 posiedzenia Konwentu (w dniach 22-24 X 2008 w Opactwie Tynieckim i w Krakowie oraz 18-19 XII 2008 w Niedzicy i Szczawnicy). Tematami debaty były m.in.: obszary metropolitalne, transport drogowy, kolej regionalna oraz rozwój obszarów wiejskich i polityka zdrowotna. Owocem posiedzeń w październiku i grudniu stały się 24 stanowiska, wyrażające opinię samorządów województw do bieżących kwestii politycznych. Równocześnie w 2008 roku w Małopolsce odbyły się spotkania działających przy Konwencie Marszałków zespołów ds. Obszarów Metropolitalnych oraz ds. Społeczeństwa Informacyjnego. Pełny spis stanowisko Konwentu Marszałków podjętych na spotkaniach w Małopolsce znajduje się na <http://www.malopolskie.pl/Konwent/Stanowiska/>.

4. Promocja Województwa

Kampanie promocyjne Regionu

Zimowa kampania promocyjna Województwa Małopolskiego 2007/2008 „MAŁOPOLSKA Idą Ferie”

Zimowa kampania promocyjna Województwa Małopolskiego została zbudowana o nową asocjacje Małopolska = ferie (wakacje), odchodząc tym samym od dotychczas upowszechnianej asocjacji: Małopolska = narty (na zasadność zastosowania nowego komunikatu wskazywały wyniki przeprowadzonych badań ruchu turystycznego, określające, że zaledwie ok. 30 % odwiedzających Małopolskę zimą jako główny cel pobytu podaje jazdę na nartach).

Motywy przewodnim kampanii była akcja liczenia owczarków, zaś medialną ikoną wykorzystaną na potrzeby kampanii stał się owczarek podhalański. Regionalna specyfika owczarka oraz jego pozytywnie kojarzony wizerunek wzmacniał wizerunek Regionu, czyniąc go unikatowym, charakterystycznym i budzącym pozytywne emocje.

Przebieg kampanii:
5-18 grudnia 2007

244 emisje spotu reklamowego w stacjach telewizyjnych Grupy ITI (TVN, TVN 24, TVN Meteo, TVN 7, TVN Turbo, TVN Style)

3 mln odsłon baneru reklamowego w ogólnopolskim portalu internetowym Onet.pl.

5 grudnia 2007 - 29 lutego 2008

serwis własny kampanii - www.owczarek.malopolska.pl - odsyłający do strony prezentującej turystyczną ofertę. Małopolski: www.visit.malopolska.pl

styczeń - luty 2008

uliczne akcje promocyjne w Województwie Śląskim (Katowice, Sosnowiec, Bytom), Województwie Mazowieckim (Warszawa) oraz w Krakowie.

Letnia kampania promocyjna Województwa Małopolskiego 2008 r. „MAŁOPOLSKA. Wykrzesane wakacje”

Letnia kampania promocyjna Województwa Małopolskiego - w ślad za kampanią zimową zbudowano nową asocjację Małopolska = wakacje (czas wolny) Na zasadność zastosowania nowego, poszerzonego komunikatu wskazywały wyniki przeprowadzonych badań ruchu turystycznego.

Kampania „Małopolska. Wykrzesane wakacje” wykorzystywała skojarzenie pojęć góral/krakowiak z tradycyjnymi tańcami etnicznymi i odwoływała się do panującej powszechnie mody na taniec (szczególnie obecnej w mediach), przedstawiając Małopolskę jako miejsce, gdzie można przeżyć niezwykle, roztańczone wakacje. Slogan kampanii wywiedziony został ze skojarzenia popularnego wśród młodych (i nie tylko) określenia „wypasiony” i ludowego tańca góralskiego „krzesany” oraz powiedzeń „wykrzesać coś z kogoś”, „wykrzesaj z siebie”. Autorem kreacji bym warszawska agencja reklamowa WIZARD.

Czas realizacji: 26 czerwca 2008 - 15 września 2008 r.

Przebieg kampanii:

- emisja 30-sek. spotów reklamowych na antenie RMF FM + emisja audycji poświęconych kulturze ziemi podhalańskiej na antenie RMF Classic.

- emisja banerów reklamowych w ogólnopolskim portalu internetowym Onet.pl społecznościowy serwis internetowy www.wykrzesanewakacje.pl. działający w ramach strony www.visit.malopolska.pl

ekspozycja nośników reklamowych w środkach komunikacji miejskiej (10 autobusów na terenie Warszawy oraz 10 na terenie Krakowa)

Promocja zagraniczna

2008 Saragossa, czerwiec-wrzesień 2008

Ważnym wydarzeniem promocyjnym o światowym zasięgu była odbywająca się w 2008 roku w Saragossie Wystawa Światowa Expo 2008. Małopolska wspólnie z Krakowem wzięła udział w prezentacji narodowej podczas EXPO, uczestniczyła w Dniu Polski (6 lipca 2008) oraz zapewniła sobie stałą, obecność w Pawilonie Polski poprzez konkurs dla zwiedzających realizowany pod nazwą „Poznaj krainę dwóch rzek” oraz obecność menu małopolskiego w restauracji polskiego pawilonu. Pawilon odwiedziło w sumie ponad 400 tys. osób, z czego 90% stanowili Hiszpanie. Okazja, jaką stanowiło EXPO została wykorzystana do przeprowadzenia wśród gości pawilonu badań, które zostaną, wykorzystane w opracowywaniu kampanii promocyjnej, zaplanowanej do przeprowadzenia na rynku hiszpańskim w nadchodzących latach.

Weekend Małopolski w Brukseli, wrzesień 2008

Na Mont des Arts w Brukseli w piątek 12 września o poranku stanęły ponad półtorametrowe rzeźby uszu, z których dobiegały Małopolskie odgłosy. Pomimo niesprzyjającej pogody na

Mont des Arts w centrum Brukseli znalazło się wiele osób, które chciały posłuchać dobiegających z plastikowych uszu dźwięków charakterystycznych dla Małopolski. Chętni mogli wysłuchać brzmienia instrumentów ludowych, taboru cygańskiego, czy jaskini. Dźwięki trombity, hejnału i owiec na halach można było ściągnąć przy pomocy nadajnika Bluetooth w formie dzwonka na telefon komórkowy.

W ramach imprezy odbył się także koncert góralskiej muzyki w wykonaniu zespołu Trebunie Tutki oraz przegląd najlepszych filmów animowanych autorstwa polskich twórców. Organizatorzy imprezy z Urzędu Marszałkowskiego chcieli przede wszystkim dotrzeć z informacją o wydarzeniu do mieszkańców Brukseli, w tym do osób reprezentujących różne kraje w stolicy europejskiej. Bardzo skuteczne okazało się pozyskanie partnerów w organizację przedsięwzięcia w gronie instytucji brukselskich. W organizacji Dni Małopolski w Brukseli zaangażowała się Ecole des echerches Graphiques oraz przedstawiciele Actor's Studio, kina studyjnego.

Promocja wewnętrzna

Województwo promowało również imprezy i przedsięwzięcia o charakterze integracyjnym, budujące poczucie tożsamości mieszkańców regionu oraz wzmacniające świadomość marki „Małopolska” u odbiorców krajowych i zagranicznych m.in. poprzez:

- uczestnictwo w akcji „Młódzież pamięta”, zrealizowane w maju i listopadzie, działania zmierzające do upowszechnienia wiedzy o historii i symbolach narodowych
- realizację Święta Samorządu - cyklicznego spotkania małopolskich samorządowców, połączonego z wręczeniem nagród „Wzorcowy Urząd w Małopolsce”. Ubiegłorocznej, 9 z kolei edycji święta towarzyszyła konferencja „10 lat reformy samorządu terytorialnego”.

W roku 2008 zainicjowano projekt „Nasz region, nasza szansa”, w ramach którego Samorząd Województwa Małopolskiego realizuje cel, którym jest wzmacnianie poczucia tożsamości regionalnej wśród mieszkańców Województwa. Projekt realizowany jest poprzez zakup usług promocyjnych, polegających na promocji marki „Małopolska” w ramach przedsięwzięć organizowanych na terenie Województwa Małopolskiego 2008 r. Dotychczas przeprowadzono 3 edycje projektu, w ramach którego Województwo promowało się podczas 39 przedsięwzięć przez okres całego roku.

Tabela nr 140

Przedsięwzięcia realizowane w 2008 roku w ramach projektu „Nasz region, nasza szansa”

I.p.	Nazwa Przedsięwzięcia	Organizator
1.	Kino Cheder – festiwal filmowy kultury Żydowskiej	Stowarzyszenie Festiwal Kultury Żydowskiej
2.	Pustynne Miraże 2008	Stowarzyszenie Polska Sahara
3.	IV Rock Reggae Festival	Ośrodek Kultury w Brzeszczach
4.	IV Mistrzostwa Polski Dziennikarzy w Adventure Racing	Krakowski Klub Samochodowy JURA MOTO SPORT
5.	Święto Karpia – Zator 2008	Ośrodek Kultury w Zatorze
6.	Małopolskie Pola Nadziei	Towarzystwo Przyjaciół Chorych „Hospicjum” im. św. Łazarza
7.	IX Święto Fasoli w Zakliczynie	Regionalne Centrum Turystyki i Dziedzictwa Kulturowego w Zakliczynie
8.	XXXII Targi Sztuki Ludowej	Fundacja „Cepelia” Polska Sztuka i Rękodzieło
9.	IV Złot Wiedźm i Czarownic na Zamku Lipowieckim	Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Babicach
10.	Obchody 120 lat Stanisława Vincenza	Fundacja ARTica
11.	VII Podgórskie Dni Otwartych Drzwi w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa „Korzenie tradycji. Od ojcowizny do ojczyzny”	Stowarzyszenie Podgórze.PL

12.	XLIII Marsz szlakiem I Kompanii Kadrowej	Zarząd Główny Związku Piłsudczyków
13.	Muzyczna Zohylina Otwarte Spotkania Artystyczne	Fundacja Harcerstwa Polskiego Schronisko Głodówka
14.	MAŁOPOLSKIE ŚPIEWANIE	Stowarzyszenie „Chór Chłopiacy Bazyliki NMP w Limanowej
15.	Smocze Wędrówki po Małopolsce	Stowarzyszenie Aktywność dla rozwoju ACROSS
16.	Baw się, dopinguj, kibicuj!	Tarnowskie Towarzystwo Żużlowe „Unia Tarnów”
17.	Święto Powiśla Dąbrowskiego – Dożynki Powiatowe i Targi Gospodarcze	Stowarzyszenie Samorządów Powiatu Dąbrowskiego
18.	Prezentacja i promocja wydawnictw muzealnych na stoisku podczas Targów Książki w Krakowie	Fundacja NADwyraz
19.	XXX Ogólnopolski Przegląd Piosenki Turystycznej i Poetyckiej	Centrum Kultury i Wypoczynku w Andrychowie
20.	Poznajmy Powiat Dąbrowski	Stowarzyszenie Samorządów Powiatu Dąbrowskiego
21.	Mistrzostwa Małopolski w Ujeżdżaniu	Klub sportowy BÓR - OPP
22.	Na zdrowie – Małopolskie Eko – Targi w Gdowie	Małopolskie Stowarzyszenie Rolników Ekologicznych „NATURA”
23.	Pustynia, piasek i psy – wyścigi psich zaprzęgów na Pustyni Błędowskiej	Stowarzyszenie Polska Sahara
24.	Festiwal fotografii „Poruszenie”	Centrum Kultury i Turystyki w Wieliczce
25.	IX Parafiada w Niegowici Niegowicka pamięć o Janie Pawle II w 60 rocznicę przybycia na parafię i 30 rocznicę Jego pontyfikatu: IV Ogólnopolski bieg ku czci Jana Pawła II,	Rzymskokatolicka Parafia p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny
26.	XXIX Dni Gorczańskie	Gminny Ośrodek Kultury w Kamienicy
27.	Festiwal artystyczny osób niepełnosprawnych	Towarzystwo Przyjaciół Domu Pomocy Społecznej w Plazie
28.	I Ogólnopolski Festiwal Piosenki Lwowskiej I Bałaku Lwowskiego w Krakowie	Stowarzyszenie Komitet Obywatelski Krakowa
29.	Święto suszonej śliwki	Gminny Ośrodek Kultury w Iwkowej
30.	Ciężkowicki Jarmark Artystów i Rękodzielników	Centrum Kultury i Promocji Gminy Ciężkowice
31.	Dni Ziemi Jordanowskiej	Miejski Ośrodek Kultury w Jordanowie
32.	Pożegnanie Lata z Unią Tarnów	Tarnowskie Towarzystwo Żużlowe „Unia Tarnów”
33.	Międzynarodowo kulturalno – informacyjno – promocyjny Projekt „Ukraina – Polska: dwaj sąsiedzi”	Stowarzyszenie Międzynarodowe „Świat dla Młodych”
34.	Puchar Jesieni	Tarnowskie Towarzystwo Żużlowe „Unia Tarnów”
35.	II Regionalne Święto Czosnku	Ochotnicza Straż Pożarna w Obrażejowicach
36.	Multimedialny Nowy Sącz	Katolickie Centrum Młodzieży „Kana” w Nowym Sączu
37.	Gorlicki Piknik Rodzinny	Gorlickie Centrum Kultury
38.	XV Jubileuszowy Turniej Weteranów „MAŁOPOLSKA 2008”	Uczniowski Klub Sportowy „GEM”
39.	Ojciec Stanisław Papczyński Duchowny i Mąż Stanu	Parafia Rzymskokatolicka Najświętszego Ciała i Krwi Pana Jezusa w Brzeznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UMWM

Samorząd Województwa Małopolskiego dysponował również szeroką gamą możliwości promocyjnych w ramach podpisanych umów z klubami MKS Muszynianka FAKRO Muszyna oraz Wisłą Can Pack.

Ponadto Województwo Małopolskie było Partnerem eliminacji Mistrzostw Świata w Adventure Racingu, Bergson Winter Challenge 2008 jedynej na świecie zimowej eliminacji ekstre-

malnych rajdów przygodowych.

W 2008 roku bazą zawodów była Piwniczna Zdrój. Zawodnicy z 10 krajów rywalizowali na trasach Beskidu Sądeckiego, Niskiego, Pogórza Rożnowskiego, oraz Pienin. Impreza trwała 8 dni.

Na prawach Partnera Województwo wspierało również Międzynarodowe Zawody Jeździeckie CSI w Krakowie oraz IV Mistrzostwa Polski Dziennikarzy w Adventure Racingu w Dolinie Będkowskiej.

Eventy okolicznościowe „Oscypek w Unii Europejskiej”

Wydarzenie realizowane było na początku maja 2008. Wiązało się bezpośrednio z faktem wejścia w życie rozporządzenia Komisji Europejskiej nadającej oscypkowi prawo używania Certyfikatu Chronionej Nazwy Pochodzenia oraz wpisujące ten produkt na unijną listę produktów regionalnych. Pierwsze oscypki wyprodukowane po wejściu w życie rozporządzenia wysłane zostały do najważniejszych osób w państwie oraz do wszystkich szefów regionu. Oscypki zostały specjalnie opakowane oraz opatrzone certyfikatem autentyczności. Tak przygotowane produkty zaprezentowano także mediom regionalnym. Na potrzeby promocji masowej przygotowano i wdrożono pod adresem www.oscypek.wrotamalopolski.pl edukacyjną grę internetową pod nazwą „Zrób sobie oscypka”. Gra w humorystyczny sposób prezentuje proces technologiczny powstawania produktu. Premiera gry przypadła na przełom kwietnia i maja 2008 r. W okresie od wiosny do jesieni 2008 gra zyskała popularność, plasując się na wysokim, trzecim miejscu w pozycjonowaniu przez serwis Google dla hasła „oscypek”. Informacja o grze pojawiła się także w programie informacyjnym „Teleexpress”.

Małopolski Festiwal Smaku

W 2008 roku zrealizowano IV edycję Małopolskiego Festiwalu Smaku. Ta tradycyjna impreza rozpoczęła się w czerwcu i trwała do końca września 2008 r. W ubiegłorocznej edycji odbyło się 5 półfinałów subregionalnych (Kraków, Oświęcim, Nowy Sącz, Nowy Targ, Tarnów) oraz finał w Krakowie. W imprezie wzięło udział ponad 100 wystawców z całej Małopolski, prezentując ok. 120 produktów. same półfinały zgromadziły ok. 80 tys. osób. Festiwal Smaku to cykl plenerowych kiermaszów kulinarnych, realizowanych jako zmagania konkursowe oraz plebiscyt. Profesjonalne jury, złożone z kucharzy oraz publiczność wybierają najsmakowitsze potrawy i produkty w 7 kategoriach.

W ubiegłorocznej edycji istotnym novum był moduł medialny festiwalu realizowany pod nazwą „Małopolskiej Szkoły Smaku”. Inicjatywa ta polegała na zaangażowaniu mieszkańców Małopolski oraz lokalnych mediów poprzez akcje zbierania tradycyjnych małopolskich przepisów. Akcja realizowana we współpracy z Gazetą Krakowska i Telewizją Kraków oraz Muzeum Etnograficznym w Krakowie cieszyła się ogromnym zainteresowaniem publiczności. Udało się zebrać kilkaset przepisów, które stanowią podstawę publikacji kulinarnej.

Promocja gospodarcza regionu

W ramach realizacji zadania region zaangażował się czynnie we współorganizację Forum Ekonomicznego w Krynicy oraz II Forum Regionów w Muszynie, uzyskując tytuł partnera Instytutu Studiów Wschodnich w w/w przedsięwzięciach.

Promocja podczas XVII Forum Ekonomicznego w Krynicy-Zdroju, 10-13 września 2008 r. obejmowała następujące elementy:

- Stoisko promocyjne Województwa w Centrum Konferencyjnym.
- Panel prowadzony przez Marszałka WM pt. „Regiony - regionom, solidarność europejska w polityce spójności UE”, z udziałem przedstawicieli zagranicznych regionów partnerskich.
- Objęcie przez Marszałka WM honorowego patronatu nad Koncertem Galowym, towarzyszącym wręczeniu nagród Forum Ekonomicznego.

Promocja Województwa podczas III Forum Ekonomicznego Młodych Liderów, imprezy towarzyszącej XVIII Forum Ekonomicznemu:

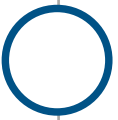
- nadanie Województwu tytułu Partnera Forum,
- zaproszenie do udziału w obradach Forum Młodych Liderów osób reprezentujących Województwo w charakterze prelegentów i uczestników,
- wyeksponowanie materiałów informacyjnych i promocyjnych Województwa w wybranym miejscu na terenie centrum kongresowego (informacja w mediach krajowych i zagranicznych o obecności Województwa podczas Forum)
- umieszczenie logo oraz informacji o Województwie w publikacji podsumowującej Forum,

Święto Konstytucji 3 maja w Berlinie, maj 2008 - obchody Święta Konstytucji połączone z prezentacją 10-lecia współpracy pomiędzy Małopolską a Turyngią. współorganizowane przez Województwo Małopolskie, ambasadę RP w Berlinie i Związkowy Kraj Turyngie zgromadziły ponad 500 gości. W tej liczbie znaleźli się politycy federalni i krajowi z Niemiec, wysokiej rangi przedstawiciele korpusu dyplomatycznego akredytowanego w RFN, przedstawiciele administracji federalnej oraz Turyngii, reprezentanci Polonii. Była to bardzo dobra grupa docelowa do działań promocyjnych i budowy marki „Małopolska”.

SYSTEMY TECHNICZNE / SYSTEMY TECH-
NICZNE /systemy techniczne

I. Transport i komunikacja

oprac. Artur Strzelczyk, Robert Such, Paweł Rogala, Przemysław Wawro, Paweł Szostak

1. Transport drogowy

Infrastruktura drogową

Sieć drogową Małopolski tworzy system w pełni powiązany z układem dróg krajowych i międzynarodowych. Przez obszar województwa przebiega III Paneuropejski Korytarz Transportowy: Zgorzelec/Olszyna – Krzyżowa – Wrocław – Opole – Katowice – Kraków – Rzeszów – Przemyśl – Medyka/Korczowa, wchodzący w skład sieci TINA i tworzący przyszłą sieć drogową TEN. Sieć TINA obejmuje najważniejsze drogi, linie kolejowe, porty lotnicze, porty morskie oraz terminale transportu kombinowanego o znaczeniu międzynarodowym.

Na terenie województwa małopolskiego w skład III-ego Paneuropejskiego Korytarza Transportowego TINA wchodzi:

- droga krajowa nr 4 (międzyregionalna) przebiegająca w kierunku zachodnio-wschodnim, relacji granica państwa – Wrocław – Gliwice – Katowice – Chrzanów - Kraków – Tarnów – granica państwa.
- odcinek linii kolejowej E-30 Drezno - Wrocław - Kraków - Rzeszów – Lwów.

Tabela nr 141

Infrastruktura drogową

Lp.	Elementy sieci drogowej	Długość	
		[km]	[%]
1	Drogi krajowe	886,00	4,05
	w tym: drogi dwujezdniowe	88,00	0,40
2	Drogi wojewódzkie	1 368,80	6,25
3	Drogi powiatowe	6425,00	29,34
4	Drogi gminne	13 218,00	60,36
5	Razem	21 897,80	100,00

Źródło: Opracowanie własne

Podstawowy układ drogowy województwa stanowią drogi krajowe (międzyregionalne i regionalne) oraz wojewódzkie.

Do głównych dróg krajowych w województwie administrowanych przez Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Krakowie, tworzących zasadniczy szkielet komunikacyjny, należą:

- droga krajowa nr 7 (międzyregionalna) przebiegająca w kierunku północno-południowym, relacji Gdańsk – Warszawa – Kielce - Kraków – Chyżne – Granica państwa,
- droga krajowa (międzyregionalna) nr 4 przebiegająca w kierunku zachodnio-wschodnim, relacji Granica państwa – Wrocław – Gliwice – Katowice – Chrzanów - Kraków – Tarnów – Granica państwa.

Pozostałe drogi krajowe (regionalne) przecinają województwo na kierunkach wschód - zachód, północ - południe wychodząc w kierunku sąsiednich województw.

Do najważniejszych dróg wojewódzkich administrowanych przez Zarząd Dróg Wojewódzkich w Krakowie można zaliczyć:

- drogę wojewódzką nr 964 Kasina Wielka – Dobczyce – Wieliczka – Niepołomice – Szczurowa – Biskupice Radłowskie.

- drogę wojewódzką nr 969 Nowy Targ – Czorsztyn – Krościenko – Zabrzeż – Stary Sącz,
- drogę wojewódzką nr 977 Tarnów – Tuchów – Gromnik – Moszczenica – Gorlice – Konieczna – Granica państwa.

Sieć dróg powiatowych stanowi ważny element w systemie komunikacji wewnętrznej województwa, uzupełniając sieć dróg krajowych i wojewódzkich, łącząc miejscowości i wsie z siedzibami powiatów. 98 % dróg powiatowych posiada nawierzchnię twardą. Ich stan jest zły i utrudnia dostęp do obszarów o szczególnych walorach turystycznych oraz hamuje możliwości rozwoju gospodarczego, w tym turystyki.

Modernizacja i przebudowa układu dróg krajowych

W 2008 roku Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad zrealizowała inwestycje i modernizacje dróg krajowych Małopolski na kwotę 1,4 miliarda złotych. W stosunku do wydatków roku 2007 (900,0 mln zł) stanowi to 156 %. Na każdy kilometr z liczącej 886,0 km sieci dróg krajowych w Małopolsce wydano 1,6 mln zł. Prowadzone były prace budowlane i projektowe obejmujące 571,2 km dróg, czyli 65 % sieci. W tym: roboty budowlane były prowadzone na drogach o łącznej długości 247,0 km (28 % sieci), a prace projektowe objęły 324,2 km dróg (37 % sieci).

Kluczowe inwestycje zrealizowane na drogach krajowych w 2008 r.

A4 Kraków – Szarów – budowa autostrady

Długość: 19,9 km

Koszt realizacji: 1 014,2 mln zł; wydatki w 2008 roku: 424,0 mln zł

Lata realizacji: 2007-2009

Źródło finansowania: KFD

A4 Kraków, węzeł Balice – węzeł Opatkowice – przebudowa obwodnicy autostradowej

Długość: 2 x 16,1 km

Koszt realizacji: 152,0 mln zł; wydatki w 2008 roku: 80,0 mln zł

Lata realizacji: 2007-2008

Źródło finansowania: budżet państwa

S7 Kraków, węzeł Bieżanów – węzeł Rybitwy – budowa drogi ekspresowej, wsch. obwodnicy

Długość: 2,7 km

Koszt realizacji: 260,2 mln zł; wydatki w 2008 roku: 15,0 mln zł

Lata realizacji: 2008-2010

Źródło finansowania: KFD

S7 Myślenice – Lubień z obwodnicą Lubnia – budowa drogi ekspresowej

Długość: 16,2 km

Koszt realizacji: 519,0 mln zł; wydatki w 2008 roku: 79,0 mln zł

Lata realizacji: 2004-2009

Źródło finansowania: KFD

dk 4 Targowisko – Tarnów – przebudowa drogi

Długość: 36,0 km

Koszt realizacji: 369,0 mln zł; wydatki w 2008 roku: 29,0 mln zł (roboty wykończeniowe)

Lata realizacji: 2005-2007

Źródło finansowania: Fundusz Spójności+ budżet państwa

- dk 4 Wojnicz – budowa obwodnicy
 Długość: 3,7 km
 Koszt realizacji: 80,0 mln zł; wydatki w 2008 roku: 3,5 mln zł (końcowe rozliczenia)
 Lata realizacji: 2005-2007
 Źródło finansowania: KFD
- dk 4 Tarnów – przebudowa obwodnicy
 Długość: 2 x 9,3 km
 Koszt realizacji: 81,0 mln zł; wydatki w 2008 roku: 65,0 mln zł
 Lata realizacji: 2008 – 2009
 Źródło finansowania: budżet państwa
- dk 7 Kraków – Myślenice jezdnia lewa – przebudowa drogi
 Długość: 30,0 km
 Koszt realizacji: 278,7 mln zł; wydatki w 2008 roku: 120,0 mln zł
 Lata realizacji: 2007-2008
 Źródło finansowania: budżet państwa
- dk 7 Rabka – Chyżne – przebudowa drogi
 Długość: 34,6 km
 Koszt realizacji: 243,7 mln zł; wydatki w 2008 roku: 115,0 mln zł
 Lata realizacji: 2007-2009
 Źródło finansowania: budżet państwa
- dk 28 Biecz – budowa obwodnicy
 Długość: 5,0 km
 Koszt realizacji: 127,0 mln zł; wydatki w 2008 roku: 63,0 mln zł
 Lata realizacji: 2007-2009
 Źródło finansowania: budżet państwa i pożyczka EBI
- dk 94 węzeł Radzikowskiego – węzeł Modlnica – budowa drogi klasy GP
 Długość: 2,4 km
 Koszt realizacji: przed podpisaniem umowy; wydatki w 2008 roku: 12,0 mln zł
 (wykupy gruntów, badania archeologiczne)
 Lata realizacji: 2009-2010
 Źródło finansowania: KFD

Przebudowa istniejących dróg (źródła finansowania: budżet państwa, Bank Światowy) - wydatki w 2008 roku: 123,4 mln zł

- dk 28 Białka – Osielec; długość: 7,2 km, lata realizacji: 2008-2009
 dk 28 Osielec – Skomielna; długość: 12,4 km, lata realizacji: 2007-2008
 dk 28 Szymbark – Gorlice; długość: 3,7 km, lata realizacji : 2007-2008
 dk 28 Gorlice – granica województwa; długość: 8,3 km, lata realizacji: 2007-2008
 dk 44 Ryczów; długość: 0,8 km, realizacja: 2008
 dk 44 Włosienica – Przeroszów; długość: 7,7 km, lata realizacji: 2008-2009
 dk 44 Jaśkowice – Skawina; długość: 9,8 km, lata realizacji: 2007-2008
 dk 94 granica województwa – Bolesław; długość: 5,7 km, lata realizacji: 2007-2008
 dk 94 Bolesław – Olkusz; długość: 7,2 km, realizacja: 2008 roku
 dk 94 Zederman – Jerzmanowice; długość: 8,0 km, lata realizacji: 2007-2008

Inwestycje mostowe (źródło finansowania: budżet państwa, 15 zadań) -
wydatki w 2008 roku: 47,7 mln zł

- dk 4 przebudowa wiaduktu nad drogą krajową w Słomirogu
- dk 4 przebudowa wiaduktu nad drogą krajową w Bodzanowie
- dk 7 modernizacja mostu przez rzekę Dłubnia w Zerwanej
- dk 7 przebudowa wiaduktu nad drogą krajową w Głogoczowie
- dk 7 budowa mostu na potoku Lubieńska w Teczynie
- dk 28 budowa mostu na potoku Naprawka w Malejowej
- dk 28 modernizacja mostu na rzece Skawa w Osielcu
- dk 28 modernizacja mostu na potoku Skawica w Juszczyńcu
- dk 28 modernizacja mostu na rzece Łososina w Dobrej
- dk 28 budowa mostu na rzece Ropa w Szymbarku
- dk 52 odnowa mostu na potoku Kleczanka w Barwałdzie
- dk 52 odnowa wiaduktu nad linią PKP w Kalwarii
- dk 52 przebudowa mostu na potoku Głogoczówka w Głogoczowie
- dk 75 odnowa wiaduktu nad linią PKP w Szarowie
- dk 79 odnowa mostu na rzece Krzeszówka w Krzeszowicach

Bezpieczeństwo ruchu drogowego (źródło finansowania: Budżet Państwa) - wydatki
w 2008 roku: 32, 1 mln zł

- dk 44 Oświęcim – przebudowa drogi krajowej na skrzyżowaniu z drogą wojewódzką nr 948 zintegrowany pakiet BRD w ramach programu GAMBIT:
- dk 79 budowa ronda w Trzebini
- dk 79 budowa ronda w Chrzanowie
- „Drogi Zaufania – Bezpiecznych Osiem”
- montaż masztów pod fotoradary
- budowa chodników we współpracy z samorządami

Wykupy gruntów - Wydatki w 2008 roku: 33,2 mln zł

- dk 28 Chełmiec i Nowy Sącz – budowa obwodnicy
- dk 44 Skawina – budowa obwodnicy

Opracowanie dokumentacji dla przyszłych zadań (25 zadań) - wydatki w 2008 roku:
30,0 mln zł

- A4 Szarów – Brzesko
- A4 Brzesko – Krzyż
- S7 gr. woj. świętokrzyskiego – Kraków (Igołomska/Ptaszyckiego)
- S7 Lubień Rabka
- dk 4 obwodnica Łapczycy
- dk 28 obwodnica Zatora
- dk 28 obwodnica Limanowej
- dk 28 rozbudowa dk Mszana Dolna – Nowy Sącz Szymbark
- dk 28 obwodnica Chełmca i Nowego Sącza
- dk 44 wzmocnienie i przebudowa dk Oświęcim Kraków
- dk 44 obwodnica Skawiny
- dk 47 rozbudowa drogi Rdzawka – Nowy Targ
- dk 52 Beskidzka Droga Integracyjna z obwodnicami: Kalwarii Zebrzydowskiej, Wadowic, Andrychowa, Kęty, Kóz
- dk 73 obwodnica Dąbrowy Tarnowskiej
- dk 73 modernizacja drogi Szczucin – Dąbrowa Tarnowska
- dk 73 modernizacja drogi Dąbrowa Tarnowska Tarnów
- dk 73 przełożenie drogi pomiędzy węzłem Krzyż a węzłem Lwowska (wschodnia obwodnica)

Tarnowa)

dk 75 modernizacja drogi Niepołomice – Targowisko

dk 75 rozbudowa drogi Brzesko – Nowy Sącz Krzyżówka

dk 75 budowa drogi Krzyżówka –Tylicz Muszynka

dk 79 obwodnica Chrzanowa

dk 79 obwodnica Zabierzowa

dk 87 dojazd do przejścia granicznego w Piwnicznej – Mniszku

dk 94 modernizacja drogi Zederman Jerzmanowice

dk 94 modernizacja drogi Jerzmanowice – Modlnica

Utrzymanie dróg i mostów: - wydatki w 2008 roku: 73,8 mln zł

bieżące utrzymanie dróg 43,0 mln zł

bieżące utrzymanie mostów 11,0 mln zł

zimowe utrzymanie dróg 20,8 mln zł

pozostałe wydatki 25,7 mln zł

RAZEM: 1,4 mld zł

Tabela nr 142

Stan dróg krajowych

Stan dróg	[%]	[km]
dobry	46,5	406,558
niezadowalający	21,3	186,399
zły	31,9	279,418
brak danych	0,3	2,971

Źródło: dane GDDKiA

Modernizacja i przebudowa układu dróg wojewódzkich

W ubiegłym roku łączna kwota nakładów na inwestycje drogowe i mostowe, remonty kapitalne dróg i mostów oraz bieżące utrzymanie dróg wojewódzkich w Województwie Małopolskim wyniosła 246,77 mln złotych. Na inwestycje drogowe i mostowe przeznaczono 175,01 mln złotych. Na remonty kapitalne dróg i mostów 16,11 mln złotych, na utrzymanie bieżące dróg wraz z obsługą administracyjną 55,65 mln złotych. Ponadto w ramach Inicjatyw Samorządowych Województwo Małopolskie wspólnie z samorządami lokalnymi zrealizowało roboty drogowe (głównie chodniki) na kwotę 6 151 tys. złotych.

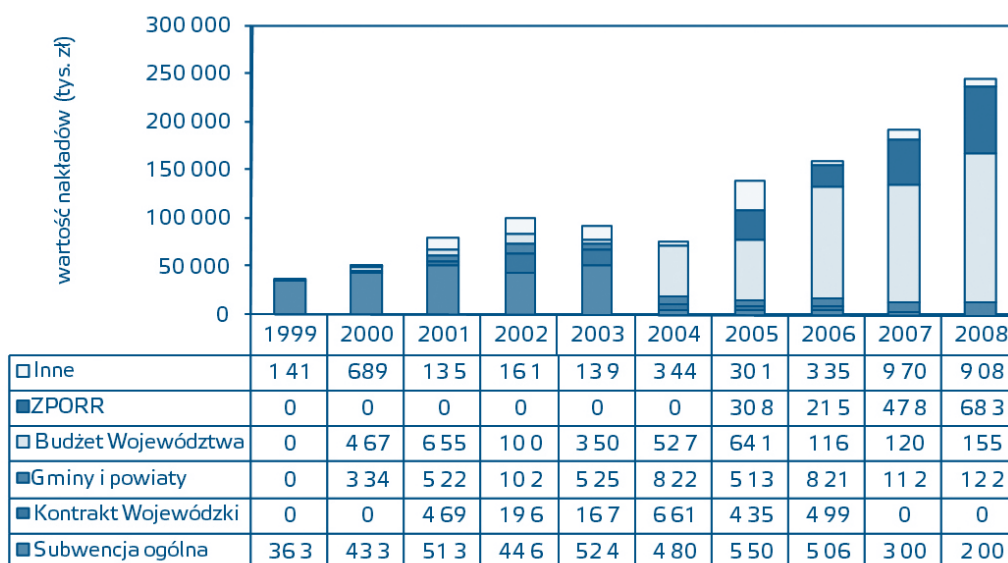
Nakłady finansowe na drogi wojewódzkie w 2008 r.:

Finansowanie nakładów na drogach wojewódzkich w 2008 r. przedstawiało się następująco:

- Rezerwa subwencji: 2 000 000 zł
- Budżet Województwa: 155 101 180 zł
- Gminy i Powiaty: 12 260 143 zł
- ZPORR: 68 331 390 zł
- Inne: 9 080 293 zł,

Wykres nr 132

Nakłady finansowe na drogi wojewódzkie w latach 1999-2008

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ZDW

Dokumentacja techniczna dróg wojewódzkich:

Na realizację przedmiotowego zadania w 2008 r. wydano 3 965 642 złote. Wykonano 24 szt. opracowań dokumentacji, w trakcie realizacji pozostaje 85 zadań. Część z nich realizowane było przy udziale samorządów lokalnych. Wydano 318 decyzji administracyjnych. Ponadto dokonano wykupu 2,09 ha gruntów wraz z ich regulacją prawną pod drogi wojewódzkie nr 776, 794, 773, 981, 958, 969, 980.

Poprawa Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego:

Dla poprawy bezpieczeństwa ruchu wykonano oznakowanie poziome w ilości 306 483 m² za 3 012 702 zł. Ustawiono oznakowanie pionowe w ilości 25 120 szt. na kwotę 1 452 031 zł. Na długości 1,831 km dróg wymieniono bariery energochłonne, na kwotę 1 040 087 zł. Podejmowano inne działania związane z poprawą bezpieczeństwa ruchu drogowego na ciągach dróg wojewódzkich: m.in. zakup i montaż punktowych elementów odblaskowych oraz niekonwencjonalne oznakowanie przejść dla pieszych.

Inicjatywy Samorządowe:

Wzorem lat ubiegłych prowadzone były wspólne inicjatywy z samorządami lokalnymi na drogach wojewódzkich. Na zgłoszoną ilość 91 wniosków, realizowano 81 zadań o wartości 33,56 mln. zł. Udział finansowy Województwa wynosił 17,82 mln zł, Samorządów natomiast 15,74 mln zł. W ramach współpracy z 58 samorządami z terenu 18 powiatów wykonano m.in.:

- chodniki: 35 716 mb
- kanalizacja opadowa: 15 305 mb
- zatoki: 25 szt.
- sygnalizacja świetlna: 1 szt.

Zabezpieczenie osuwisk

W roku 2008 zostało zrealizowane zabezpieczenie osuwisk przy drogach wojewódzkich. Zabezpieczono 5 osuwisk za kwotę 10 307 152,00 na łącznej długości 2,01 km. Zadanie było dofinansowywane z budżetu państwa w ramach Programu Osłona Przeciwoświsłkowa.

Kluczowe inwestycje zrealizowane na drogach wojewódzkich w 2008 r.

1. Przebudowa mostu w m. Kasinka Mała wraz z dojazdami, wartość planowana 4 030 000 zł, wykonanie 4 000 000 zł.
2. Wykonano przebudowę mostu belkowego w m. Kasinka Mała wraz z podniesieniem nośności. Ponadto wykonano obustronne dojazdy do mostu na łącznej długości 4 km. Środki w wysokości 30 000 zł, które pierwotnie zostały zabezpieczone na ewentualne roboty dodatkowe na obiekcie, stanowią oszczędności po całkowitym zrealizowaniu rozliczeniu finansowym zadania. Kwota w pełnej wysokości została zwrócona do budżetu województwa.
3. Budowa magazynów soli do zimowego utrzymania dróg, wartość planowana 1 700 000 zł, wykonanie 1 700 000 zł.
4. Wybudowano 3 magazyny soli w Obwodach Drogowych ZDW w m. Ciężkowice i Sieradza oraz w Posterunku Zimowego Utrzymania Dróg w m. Czarny Dunajec.
5. Dokumentacja techniczna dla dróg publicznych, wartość planowana 4 100 097 zł, wykonanie 3 965 642 zł.
6. Opracowano 24 szt. dokumentacji, w trakcie realizacji pozostaje 85 zadań. Ponadto dokonano wykupu 2,0899 ha gruntów wraz z ich regulacją prawną pod drogi woj. nr 776, 794, 773, 981, 958, 969, 980. Kwota niewykorzystana w pełnej wysokości została zwrócona do budżetu województwa.
7. Zakupy inwestycyjne wartość planowana 1 982 862 zł, wykonanie 1 981 493 zł.
8. Zakupiono: 4 piaskarko - solarki, 3 samochody dostawcze - samowyładowawcze, 4 samochody wielofunkcyjne, 6 samochodów osobowych, 3 podnośniki do piaskarek, 2 młoty udarowe, 5 podkaszewarek, 4 płyty wibracyjne do asfaltu, zamiatarkę ciągnikową, lekki ugięciomierz udarowy, 31 szt. sprzętu komputerowego, 7 szt. oprogramowania komputerowego.
9. Przebudowa mostu w m. Brzączowice, wartość planowana 1 700 000 zł, wykonanie 1 700 000 zł. Zadanie realizowane w systemie „zaprojektuj i wybuduj” w okresie 2008- 2009. W 2008 r. opracowano dokumentację techniczną wraz z uzyskaniem niezbędnych decyzji administracyjnych i pozwoleń. Ponadto wprowadzono tymczasową organizację ruchu na obiekcie, przeprowadzono roboty rozbiórkowe oraz wykonano remont podpór i konstrukcji nośnych.

Zadania realizowane w ramach ZPORR – nabór II

Budowa obwodnicy Starego Sącza, wartość planowana 11 315 626 zł, wykonanie 11 315 626 zł. Wykonano następujące prace:

- w ramach budowy mostu: zbrojenie, betonowanie, konstrukcje stalowe, izolacje i nawierzchnie, odwodnienie, wyposażenie, inne roboty mostowe.
- w ramach budowy drogi: roboty ziemne, odwodnienie korpusu, podbudowy, nawierzchnie, roboty wykończeniowe, oznakowanie dróg i urządzenia bezpieczeństwa, elementy ulic, zieleń drogowa, inne roboty.

Zadania realizowane w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-13

1. Modernizacja drogi woj. nr 980 Jurków – Biecz, wartość planowana 27 000 000 zł, wykonanie 27 000 000 zł. Wykonano modernizację 27 km nawierzchni.
2. Modernizacja drogi woj. nr 933 na odcinku Brzeszcze - Chrzanów wraz z budową wiaduktu w m. Kroczymiech, wartość planowana 53 599 818 zł, wykonanie 53 599 816 zł.
3. Modernizacja drogi woj. nr 933 na odcinku Brzeszcze - Chrzanów wraz z budową wiaduktu w m. Kroczymiech, wartość planowana 391 841 zł, wykonanie 314 485 zł. W ramach realizacji części drogowej zadania zrealizowano: przebudowę nawierzchni drogi na odcinkach o łącznej długości ok. 17 km, budowę chodników o łącznej długości 4 km, uzupełnienie poboczy i budowę zatok autobusowych. W ramach realizacji części mostowej wykona-

no: budowę konstrukcji nośnej wiaduktu i budowę murów oporowych wraz z nasypami. Wykonano przekładkę urządzeń obcych oraz drogę objazdową na czas budowy wiaduktu. Przygotowano dolne warstwy konstrukcyjne drogi docelowej.

4. Modernizacja obiektów inżynierskich na drogach wojewódzkich nr 956, 957, 975 z dostosowaniem do parametrów dróg wojewódzkich, wartość planowana 17 337 480 zł, wykonanie 17 332 903 zł. Droga wojewódzka nr 957: wykonano przebudowę mostu w m. Czarny Dunajec w zakresie wzmocnienia istniejącej konstrukcji ustroju nośnego oraz remontu pozostałych elementów. Ponadto dokończono budowę 3 mostów w m. Zubrzyca Górna wraz z przebudową dojazdów i regulacją potoków, na których są zlokalizowane. Droga wojewódzka 975: przebudowano most w m. Biskupice Radłowskie. Ponadto wybudowano przepust w m. Paleńnica o konstrukcji łukowej. Droga wojewódzka nr 956: dokończono budowę 2 mostów o konstrukcji strunobetonowej w m. Biertowice i Budzów wraz z przebudową dojazdów i regulacją potoków, na których są zlokalizowane. Ponadto wybudowano przepust żelbetowy w m. Baczyn wraz z przebudową dojazdów i regulacją koryta cieku w jego obrębie. Zadanie dofinansowane z dotacji celowej budżetu państwa w ramach Kontraktu Wojewódzkiego 2007-2008.
5. Modernizacja drogi woj. nr 964 Kasina - Uście Solne Etap I, wartość planowana 8 000 000 zł, wykonanie 7 999 992 zł. Zadanie realizowane w systemie „zaprojektuj i wybuduj”. Wykonano ok. 8,5 km modernizacji nawierzchni. Wykonano remont chodnika na ul. Dobczyckiej w Wieliczce, ułożono ok. 1,7 km. krawężnika. Ponadto wykonano ok. 40% dokumentacji projektowej objętej umową.
6. Modernizacja drogi woj. nr 957 od Białki do Nowego Targu Etap I, wartość planowana 7 000 000 zł, wykonanie 7 000 000 zł. Wykonano modernizację 11 km drogi poprzez ułożenie nowych warstw bitumicznych jezdni (bez ostatniej warstwy wiążącej) , budowę krawężników, remont chodników i budowę odwodnienia drogi na odcinku drogi o długości 2,8 km. Ponadto wymieniono stare bariery betonowe na nowe bariery linowe na odcinkach o łącznej długości 4 km.
7. Modernizacja drogi woj. nr 956/955/967 Biertowice - Łapczyca Etap I, wartość planowana 5 000 000 zł, wykonanie 5 000 000 zł. Zadanie zostało podzielone na III części. Na I część zadania (dw 955/956) wyłoniono Wykonawcę, podpisano umowę i rozpoczęto roboty drogowe. Na odcinku długości ok 3 km wykonano remiksing na gorąco warstw bitumicznych. Na II część zadania (dw 967) wyłoniono wykonawcę i podpisano z nim umowę. Zadanie realizowane będzie w systemie „Zaprojektuj i wybuduj”. Wykonawca opracowuje dokumentację projektową. Na część III zadania (dw 967 - Góra Borzęcka) trwa przygotowywanie dokumentacji projektowej.

Remonty kapitałne dróg i mostów

1. Odnowa nawierzchni 2,2 km odc. Tarnów – Moszczenica, wartość planowana 1 146 921 zł, wykonanie 1 145 847 zł.
2. Remont nawierzchni na moście wraz z dylatacjami i chodnikami w m. Nowe Brzesko, wartość planowana 2 089 833 zł, wykonanie 2 089 833 zł.
3. Odnowa nawierzchni w m. Osiek w km 8+800-9+900, wartość planowana 777 984 zł, wykonanie 777 984 zł.
4. Odnowa nawierzchni wraz z remontem chodnika (obustronie) 0,36 km ul. Kościeliska w m. Zakopane, wartość planowana 819 495 zł, wykonanie 819 494 zł.
5. Odnowa nawierzchni na odcinku 1,85 km na terenie Gminy Wieliczka, wartość planowana 1 842 357 zł, wykonanie 1 842 357 zł.
6. Odnowa nawierzchni 2 km odc. Klucze – Rodaki, wartość planowana 982 568 zł, wykonanie 982 567 zł.
7. Zabezpieczenie osuwiska w m. Kąclowa, wartość planowana 1 498 036 zł, wykonanie 1 498 035 zł.
8. Remont nawierzchni 1,5 km odc. Zawoja - Krowiarki, wartość planowana 2 049 772 zł,

- wykonanie 2 049 772 zł.
9. Remont przepustów w m. Bujne w ciągu dw. 975 i w m. Kryg w ciągu dw 933, wartość planowana 463 211 zł, wykonanie 463 211 zł.

Utrzymanie dróg i mostów

1. Remonty bieżące nawierzchni i chodników, wartość planowana 9 528 148 zł, wykonanie 9 528 143 zł.
2. Wykonano remonty bieżące nawierzchni i chodników na łącznej powierzchni 200 000 m².
3. Remonty bieżące mostów i promów, wartość planowana 2 694 979 zł, wykonanie 2 694 951 zł. Wykonano remonty bieżące mostów w ilości 120 szt.
4. Roboty porządkowe, wartość planowana 4 836 343 zł, wykonanie 4 836 259 zł. Wykonano roboty porządkowe w zakresie m.in. : uzupełnienia poboczy - 44 150 m², koszenia traw - 9 124 433 m², oczyszczenia ulic - 676 285 m².
5. Oznakowanie pionowe, wartość planowana 1 452 031 zł, wykonanie 1 452 031 zł. Wykonano oznakowanie pionowe w ilości 25 120 szt.
6. Oznakowanie poziome, wartość planowana 3 012 703 zł, wykonanie 3 012 702 zł. Wykonano oznakowanie poziome w ilości 306 483 m².
7. Zimowe utrzymanie dróg, wartość planowana 13 140 568 zł, wykonanie 12 962 565 zł. Kwota 178 003 zł stanowi oszczędności powstałe na skutek mniejszego niż planowano wykonania zimowego utrzymania dróg, z uwagi na sprzyjające warunki atmosferyczne. Środki w pełnej wysokości zostały zwrócone do budżetu województwa.

Tabela nr 143

Stan techniczny dróg wojewódzkich w latach 1999-2008

Stan Rok	Dobry		Zadawalający		Nie zadawalający		Zły	
	[km]	[%]	[km]	[%]	[km]	[%]	[km]	[%]
1999	51,4	4,0	501,9	38,0	398,3	30,0	372,4	28,0
2001	115,9	8,4	413,9	30,4	470,4	34,6	360,4	26,5
2003	263,8	19,4	495,7	36,4	x	x	601,6	44,2
2005	320,7	23,4	578,8	42,3	x	x	469,3	34,3
2007	489,2	35,7	392,4	28,5	x	x	490,7	35,8
2008	538,6	39,2	276,2	20,1	x	x	560,9	40,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ZDW.

2. Autobusowa komunikacja zbiorowa

Marszałek Województwa Małopolskiego działając poprzez Urząd, który jest jego aparatem pomocniczym, obsługuje 380 przedsiębiorców wykonujących krajowy transport drogowy osób w ramach linii regularnych i regularnych specjalnych na podstawie 720 zezwoleń. W roku 2008 z upoważnienia Marszałka Województwa wydano i zmieniono łącznie 325 zezwoleń, z czego nowych zezwoleń wydanych zostało: 126 – dla linii regularnych i 20 – dla linii specjalnych. Ponadto wydanych zostało 110 decyzji o wygaśnięciu w/w zezwoleń, 32 decyzje o odstąpieniu od warunków określonych w tych zezwoleniach, a 55 zezwoleń zostało przedłużonych.

Dodatkowo wydanych zostało 137 postanowień w formie uzgodnień w odniesieniu do nowych i zmienianych zezwoleń dla linii komunikacyjnych przebiegających przez obszar Województwa Małopolskiego, jednakże dla których organem kompetentnym w sprawach zezwoleń są marszałkowie innych województw.

Poza powyższym, w ramach kompetencji literalnie określonych w obowiązujących przepi-

sach prawa, wykonano 63 postępowania sprawdzające oraz 374 kontrole przedsiębiorców, którym Marszałek Województwa Małopolskiego udzielił zezwolenia na wykonywanie regularnych przewozów osób, w ramach 129 dni roboczych, celem sprawdzenia zgodności sposobu realizacji przez nich przewozów z warunkami określonymi w posiadanych przez zezwoleniach. W ramach współpracy Urzędu ze służbami uprawnionymi do kontroli w/w przedsiębiorców, tj. funkcjonariuszami Policji z różnych miast Województwa Małopolskiego: 25 dni roboczych.

W konsekwencji przeprowadzonych postępowań kontrolnych, wskutek stwierdzenia nieprawidłowości w realizacji przewozów przez przedsiębiorców, wydano 60 decyzji administracyjnych o nałożeniu kar pieniężnych na łączną kwotę 106 500,00zł, wydano 110 decyzji o wygaszeniu zezwolenia oraz 4 decyzje o cofnięciu zezwolenia, a także przeprowadzono 9 postępowań o cofnięcie zezwolenia.

W roku 2008 Województwo Małopolskie podpisało 120 umów określających szczegółowe zasady przekazywania dopłat Przewoźnikom wykonującym krajowe autobusowe przewozy pasażerskie z tytułu stosowania ulg ustawowych.

Na przedmiotowe dopłaty w 2008 roku wydano z budżetu Województwa Małopolskiego kwotę 27 042 091,94zł.

Tabela nr 144

Liczba podpisanych umów oraz kwota dotacji przekazana Przewoźnikom w latach 2005-2008

Rok	Liczba podpisanych umów	Wielkość kwoty dotacji w zł.
2005	57	25 120 000
2007	92	23 514 661
2008	120	27 042 091,94

Źródło: opracowanie własne

3. Transport kolejowy

Podstawowa sieć kolejowa na terenie województwa małopolskiego jest zarządzana przez PKP Polskie Linie Kolejowe S.A.. Łączna długość linii kolejowych wynosi 1040,7 km.

Linie magistralne stanowią 14,82% (154,2km) ogółu linii. Największy udział mają linie kategorii pierwszorzędnej (56,26%, 585,5km) i drugorzędnej (21,22%, 220,9km). Pozostała część linii (7,70%, 80,1km) to linie znaczenia miejscowego.

W ogólnej długości linii kolejowych 44,05% stanowią linie dwu- lub więcej torowe. 87,5% linii jest zelektryfikowana.

Największe obciążenie ruchem pasażerskim występuje na liniach magistralnych:

Kraków – Tarnów,

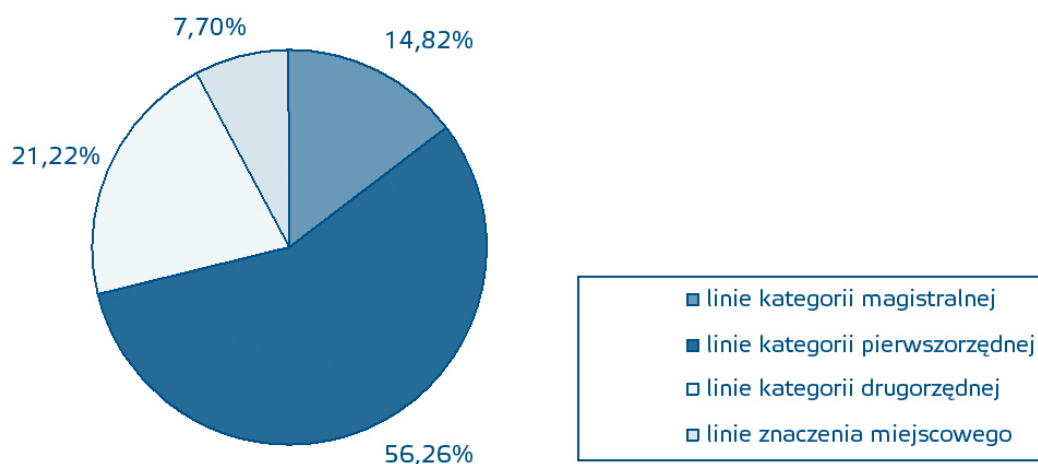
Kraków – Trzebinia - Katowice,

Kraków – Warszawa.

Kolejowej obsługi pasażerskiej pozbawione są powiaty: proszowicki i myślenicki (brak sieci kolejowej) oraz dąbrowski (linia z zawieszonym ruchem pasażerskim).

Wykres nr 133

Linie kolejowe województwa małopolskiego w podziale na kategorie

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie danych PKP Polskie Linie Kolejowe S.A., Oddział Regionalny w Krakowie.

Regionalne przewozy pasażerskie na terenie województwa są organizowane i dotowane przez Województwo Małopolskie. Przewozy te realizuje „PKP Przewozy Regionalne” Sp. z o.o., Małopolski Zakład Przewozów Regionalnych w Krakowie. Obszar działania Zakładu pokrywa się z obszarem województwa małopolskiego.

W roku 2008 „PKP Przewozy Regionalne” Sp. z o.o. wykonała na terenie województwa małopolskiego pracę przewozową w wysokości 650 905 611 pasażerokilometrów; w tym 452 440 856 pasażerokilometrów w pociągach osobowych. Znaczący spadek pracy przewozowej w stosunku do roku ubiegłego wiąże się z wyłączeniem przewozów międzywojewódzkich (pospiesznych) z zakresu działania Spółki.

Z usług realizowanych przez Małopolski Zakład Przewozów Regionalnych w roku 2008 skorzystało 13 571 210 pasażerów. Z ogólnej liczby przewiezionych pasażerów, 10 966 725 osób stanowią pasażerowie pociągów osobowych, pozostała część – pociągów pospiesznych.

Średnia odległość przewozu osób w pociągach osobowych wynosi 41,3 km, natomiast w pociągach pospiesznych – 76,2 km.

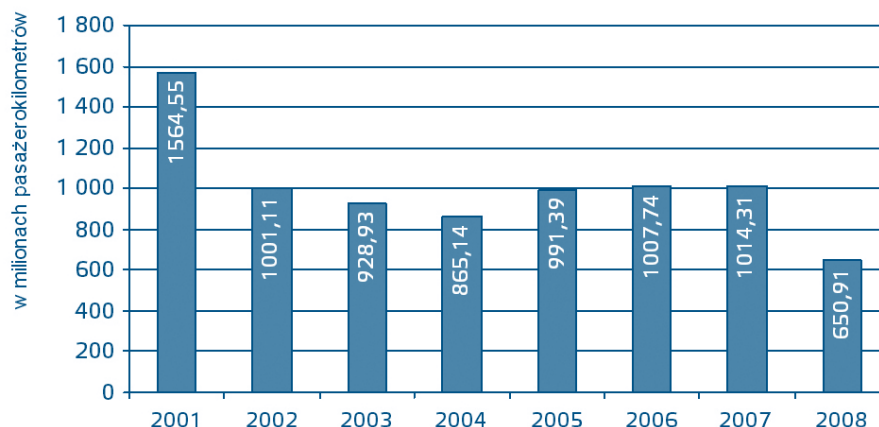
Realizację zadań związanych z organizowaniem i dotowaniem regionalnych, kolejowych przewozów pasażerskich Województwo rozpoczęło w roku 2001. Zadanie to jest wypełniane na podstawie umów zawieranych pomiędzy Województwem Małopolskim a przewoźnikiem kolejowym. Od roku 2004 regionalne przewozy kolejowe dotowane są ze środków własnych samorządu województwa.

W dniu 22 grudnia 2008 r. samorządy województw objęły udziały w kapitale zakładowym spółki PKP Przewozy Regionalne Sp. z o.o. realizującej regionalne przewozy kolejowe na terenie kraju. Województwo Małopolskie objęło 6,4% udziałów.

Począwszy od roku 2003 Województwo Małopolskie dokonuje zakupu pojazdów szynowych do realizacji regionalnych przewozów kolejowych. Dotychczas, Województwo Małopolskie nabyło i wprowadziło do eksploatacji łącznie dziesięć nowych autobusów szynowych (cztery z napędem spalinowym i sześć z napędem elektrycznym).

Wykres nr 134

Praca przewozowa „PKP Przewozy Regionalne: Sp. z o.o.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych „PKP Przewozy Regionalne” Sp. z o.o.

Tabela nr 145

Zestawienie rentowności regionalnych pociągów osobowych

Lata	łączna ilość pociągów	Ilość pociągów w podziale według stopnia pokrycia kosztów przychodami				
		od 0% do 30%	od 31% do 50%	od 51% do 75%	od 76% do 100%	powyżej 100%
2003	367	87	177	76	19	8
2005	366	207	90	53	12	4
2007	324	136	71	65	27	25
2008	328	134	62	65	40	27

Źródło: dane „PKP Przewozy Regionalne” Sp. z o.o.

Tabela nr 146

Zestawienie środków finansowych przeznaczonych na realizację zadań związanych z organizowaniem i dotowaniem regionalnych, kolejowych przewozów pasażerskich.

Lata	Przeznaczenie środków		RAZEM
	Dotowanie i organizowanie przewozów pasażerskich	Nabywanie pojazdów szynowych	
	<i>w złotych</i>		
2001	16 880 130	1 875 570	18 755 700
2003	15 527 000	3 643 000	19 170 000
2005	26 191 800	13 627 148	39 818 948
2007	39 300 000	13 653 375	52 953 375
2008	43 086 100	4 871 167	47 957 267

Źródło: Opracowanie własne

4. Transport lotniczy

Elementy systemu transportu lotniczego

Obszar województwa małopolskiego obsługiwany jest przez Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków-Balice. Ponadto pewne funkcje rekreacyjne i sportowe spełniają lotniska w Nowym Targu, Łososinie Dolnej i Krakowie Pobiedniku.

Międzynarodowy Port Lotniczy Kraków Airport położony jest 11 km na zachód od Krakowa. Obszar lotniskowy przylega do autostrady Kraków – Katowice. Lotnisko posiada również dogodne połączenie drogowe w kierunku Zakopanego i Tarnowa oraz połączenie kolejowe z dworcem PKP Kraków Główny.

Port Lotniczy Kraków Airport jest korzystnie usytuowany w stosunku do sieci dróg lotniczych. Wokół Portu istnieje 6 stałych dróg lotniczych.

Na lotnisku istnieje jedna utwardzana droga startowa na kierunku 08-26, długości 2550m i szerokości 60m. Istnieje również równoległy awaryjny pas startowy o nawierzchni trawiastej, długości 2400m i szerokości 300m, położony po północnej stronie drogi startowej. Płyta postojowa dla 17 samolotów o powierzchni 92.000m², zlokalizowana jest naprzeciw budynku dworca ok. 300 m od progu pasa startowego.

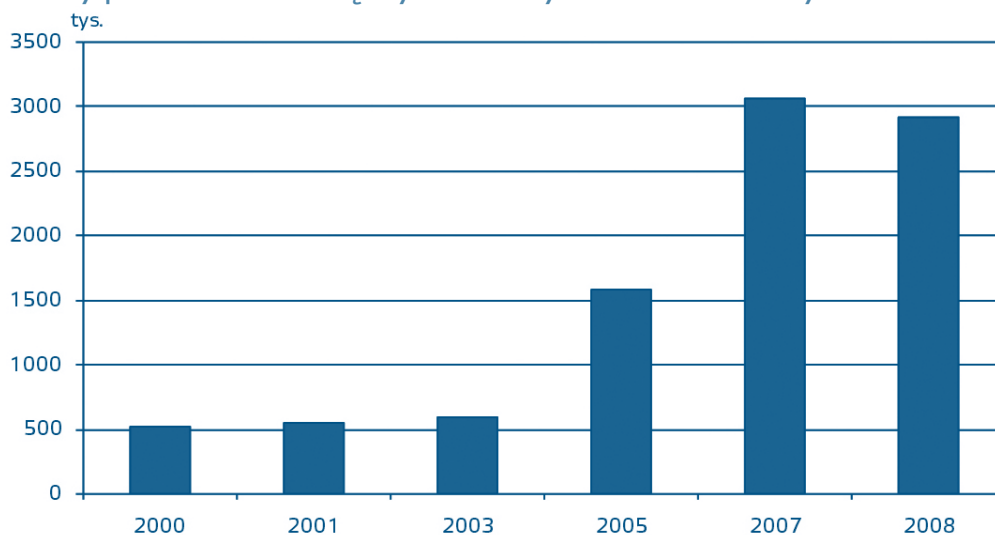
Obsługa mieszkańców i gospodarki transportem lotniczym

W roku 2008 liczba odprawionych przez Międzynarodowy Port Lotniczy Kraków Airport pasażerów spadła o 5% w stosunku do roku 2007 i wyniosła 2 923 961 pasażerów, natomiast liczba odprawionych samolotów w roku 2008 wynosiła 35 568 odprawione samoloty. Główną przyczyną spadku był ogólnoświatowy „kryzys ekonomiczny” w drugiej połowie 2008 roku (w miesiącach styczeń – czerwiec 2008 liczba odprawionych pasażerów kształtowała się na podobnym poziomie jak w analogicznym okresie 2007 roku.)

W roku 2008 ruch pasażerski był realizowany przez następujących przewoźników: Sky Europe (23,7% udziału w ruchu), Ryanair (19,3%), LOT (12,3%), Czartery (8,0%), Lufthansa (7,7%), Centralwings (6,6%), Norwegian (5,1%), Aerlingus (3,9%), British Airways (2,4%), Pozostałe (11%).

Wykres nr 135

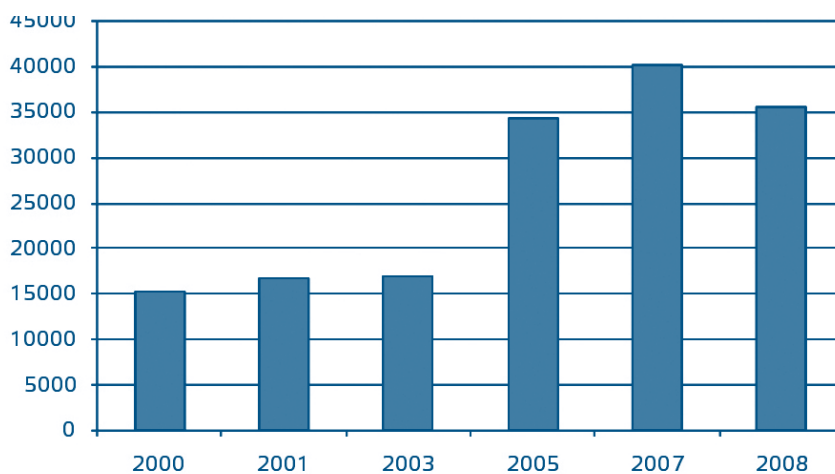
Przewozy pasażerów w Międzynarodowym Porcie Lotniczym Kraków Airport:

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Międzynarodowego Portu Lotniczego im. Jana Pawła II Kraków-Balice

Wykres nr 136

Liczba operacji lotniczych w Międzynarodowym Porcie Lotniczym Kraków Airport

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Międzynarodowego Portu Lotniczego im. Jana Pawła II Kraków-Balice

Inwestycje w transporcie lotniczym

W roku 2008 w Międzynarodowym Porcie Lotniczym zrealizowano:

- budowę ogrodzenia wzdłuż Jednostki Wojskowej 1155 pozwalającego na zamknięcie obszaru lotniska i odgrodzenie jego terenu od terenów wojskowych,
- budowę drogi patrolowej wzdłuż ogrodzenia lotniska umożliwiającej wykrywanie i interwencję w przypadku wtargnięć na teren lotniska,
- rozpoczęto budowę parkingu wielopoziomowego (liczba kondygnacji: 5, liczba miejsc parkingowych: 863)

II. Infrastruktura sanitarna

oprac. Magdalena Burek, Agnieszka Sienicka

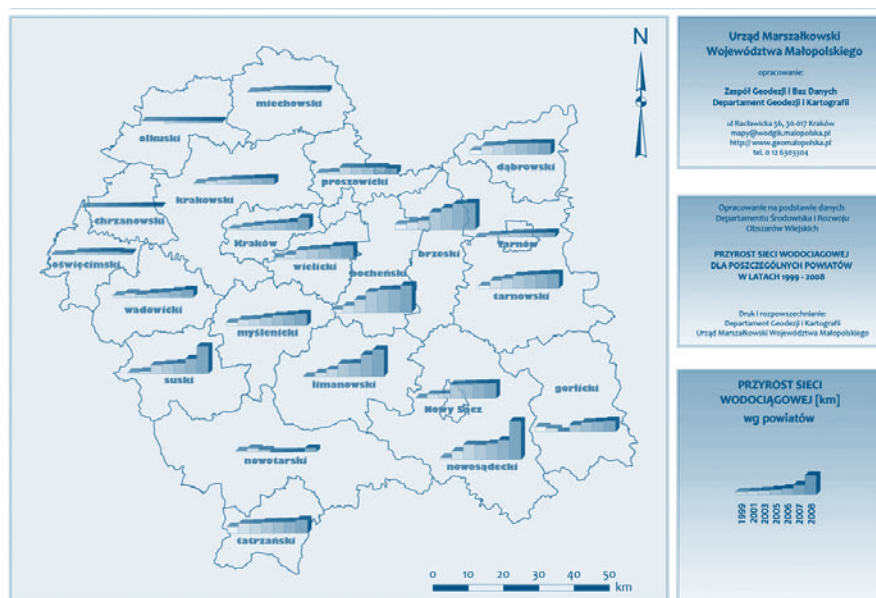
1. Wodociągi

Zasoby wodne Małopolski zaspokajają z nadwyżką jej potrzeby, jednak konieczne jest wyrównywanie poziomu zaopatrzenia w wodę na całym obszarze województwa przy pomocy środków technicznych. W tym celu woda pobierana jest na potrzeby obszarów ubogich w zasoby, z obszarów bogatych i przesyłana systemami wodociągów, nawet na znaczne odległości. Przykładem może być Kraków, dla którego woda pobierana jest ze zbiornika w Dobczycach i transportowana rurociągiem na odległość ok. 20 km.

Od początku lat dziewięćdziesiątych obserwuje się w województwie intensywny rozwój sieci wodociągowej. Według danych Urzędu Statystycznego (US) w Krakowie w 2008 r. na terenie województwa małopolskiego przybyło 694,7 km wodociągów (długość sieci wyniosła 17066,6 km).

Mapa nr 30

Przyrost sieci wodociągowej w latach 1999-2008.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie.

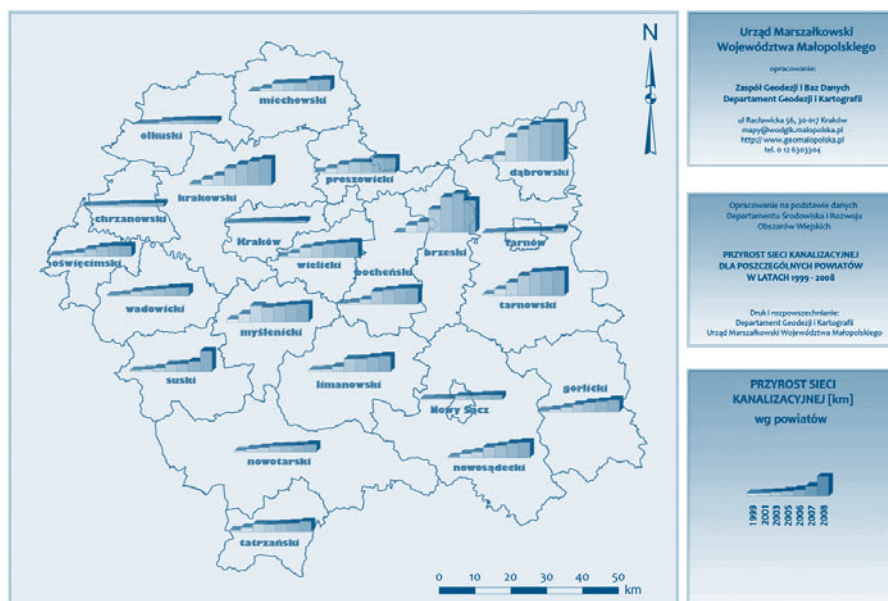
2. Kanalizacje

Rozwój sieci kanalizacyjnej nie był w Małopolsce tak gwałtowny jak rozwój wodociągów (Rysunek 2). Dopiero w latach 2001-2007 przyrost sieci kanalizacyjnej był większy od przyrostu sieci wodociągowej. Natomiast w roku 2008 sytuacja uległa zmianie.

Według danych US w Krakowie w 2008 r. przybyło w Małopolsce 509,5 km sieci kanalizacyjnej (długość kanalizacji wyniosła 8 697,2 km), podczas gdy w 2007 r. przyrost ten wyniósł 449 km.

Mapa nr 31

Przyrost sieci kanalizacyjnej w latach 1999-2008

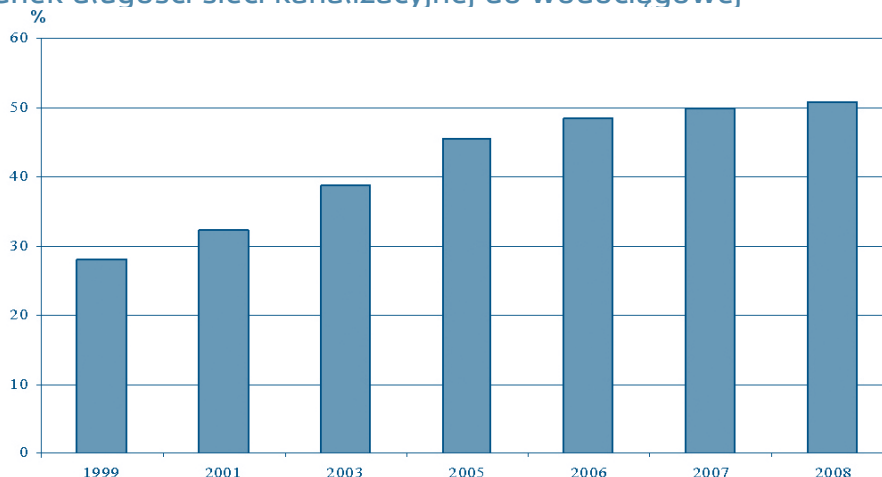
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie.

W województwie małopolskim występuje dysproporcja pomiędzy długością sieci kanalizacyjnej w miastach i na wsi, chociaż sytuacja ta ulega poprawie. W 2000 roku kanalizacje wiejskie stanowiły 36,7% ogółu długości sieci kanalizacyjnej natomiast w 2008 r. kanalizacje na wsi stanowiły już 54,8% ogółu długości sieci kanalizacyjnej województwa.

Miarą nierównego przyrostu sieci kanalizacyjnej i wodociągowej jest zmieniająca się proporcja długości między nimi. Stosunek długości sieci kanalizacyjnej do wodociągowej w 2000 roku wynoszący 30,4%, wzrósł w 2005 roku do 45,5% natomiast w 2008 r. nieznacznie wzrósł w stosunku do roku 2007 i wyniósł 50,9% .

Wykres nr 137

Stosunek długości sieci kanalizacyjnej do wodociągowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie.

W województwie małopolskim obserwuje się wzrost ilości oczyszczalni komunalnych. Liczba oczyszczalni wzrosła ze 194 w roku 2000 do 234 w 2008 r. (Tabela 1). Skutkowało to zwiększeniem odsetka ludności obsługiwanej przez komunalne oczyszczalnie ścieków, co jest pozytywnym symptomem w zakresie ochrony wód. W 2000 r. wynosił on 47,0%, natomiast w 2008 r. wzrósł do 54,1% ogółu ludności.

III. Społeczeństwo informacyjne

oprac. Beata Bańdura

Społeczeństwo informacyjne to typ społeczeństwa, którego funkcjonowanie opiera się na szybkiej i relatywnie taniej wymianie informacji oraz komunikacji. Do swych potrzeb wykorzystuje zdobycze najnowszej technologii takie jak komputery, internet, telefony komórkowe, radiofonie i telewizję cyfrową. Podstawowym warunkiem rozwoju społeczeństwa informacyjnego jest rozbudowa nowoczesnej sieci teleinformatycznej, która swym zasięgiem obejmie wszystkich obywateli.

W 2008 roku kontynuowano działania związane z rozwojem infrastruktury informatycznej w regionie i związanego z nim dostępu do internetu, podnoszeniem poziomu wykorzystania technologii informacyjnych w administracji publicznej oraz kształtowaniem współpracy środowiska nauki, biznesu i samorządu. W skali całego regionu podejmowano działania zmierzające do upowszechnienia idei społeczeństwa informacyjnego oraz rozwoju sektora zaawansowanych technologii. Wdrażane projekty oraz narzędzia przyczyniają się do podniesienia poziomu jakości życia obywateli, minimalizacji wykluczenia cyfrowego oraz zjawiska marginalizacji społecznej. W małopolskich gospodarstwach domowych nastąpił dalszy wzrost wyposażenia w dobra trwałe użytkowania, wykorzystujące najnowsze technologie.

1. Regionalny portal internetowy wrota małopolski

Województwo Małopolskie od lat pozostaje jednym z liderów w Polsce w dziedzinie informatyzacji i rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Pierwsze w kraju podjęło misję utworzenia regionalnego portalu internetowego. Wrota Małopolski /www.malopolska.pl/ to realizowany od 2001 roku projekt, którego celem jest integracja systemów informatycznych instytucji i urzędów administracji publicznej, umożliwienie obywatelom i podmiotom prawnym korzystania z usług elektronicznych, dostarczenie regionalnej informacji oraz promowanie Małopolski poza jej granicami. Dzięki realizacji projektu w Małopolsce następuje szybki rozwój e-administracji, powstaje regionalny wspólny rynek informacji.

W 2008 roku rozbudowano zasoby Regionalnego Portalu Internetowego Wrota Małopolski oraz jego możliwości. Rozbudowano część informacyjną portalu oraz poprawiono funkcjonowanie istniejących zasobów. Zmodyfikowano Cyfrowy Urząd oraz Biuletyn Informacji Publicznej.

W portalu Wrota Małopolski można wyróżnić trzy komponenty. Są to:

- Biuletyn Informacji Publicznej – część dotycząca informacji publicznej w województwie,
- Cyfrowy Urząd - część usługowo – administracyjna, umożliwiająca nadanie biegu sprawie przez internet - zamieszczono w niej elektroniczne procedury administracyjne,
- Część informacyjna - dotycząca różnych dziedzin życia w regionie, zawiera moduły informacyjne oraz regionalne aktualności.

Rysunek nr 1.
Strona główna Regionalnego Portalu Internetowego „Wrota Małopolski”
www.malopolska.pl

Wrota Małopolski

DE EN FR RU

Zapraszamy do ud

Polecamy:

XV Ogólnopolska Olimpiada Młodzieży w sportach letnich "Małopolska 2009"

Tegoroczna XV Ogólnopolska Olimpiada Młodzieży w sportach letnich odbywa się przy udziale blisko 6 500 uczestników, w 27 dyscyplinach sportowych. Uroczyste zakończenie Olimpiady odbędzie się 23 sierpnia w Nowym Sączu na Miasteczku Galicyjskim.

[» więcej](#)

Dzisiaj

31.07.2009,
Ignacego, Lubomira,
Heleny

Kraków 25 °C
Tarnów 26 °C
Nowy Sącz 24 °C
Zakopane 19 °C

[» więcej](#)

Newsletter

[» więcej](#)

Dostosuj portal

Powiat:
Dowolny
Gmina:
Dowolna

Sonda

Jakich informacji poszukujesz na stronie Wrota Małopolski?

Aktualności
 Dotychczasowych Funduszy Europejskich
 Filmów i zdjęć
 Informacji turystycznych o Małopolsce
 Niczego konkretnego
 Ogłoszeń o pracę

Ostatnio odwiedzane

- Wprowadzenie (BIP w Małopolsce)
- Informacje (Zdrowie)
- Rejestr Zakładów Opieki Zdrowotnej (Niepełnosprawni)
- Aktualności (Kultura)
- Biura podróży (Turystyka i Sport)

Zobacz:

Fundusze Europejskie w Małopolsce

- Centrum Informacyjne FEM
- Małopolski Regionalny Program Operacyjny
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki w Małopolsce
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich w Małopolsce

Małopolska Biblioteka Cyfrowa

Skorzystaj z zasobów Małopolskiej Biblioteki Cyfrowej, która gromadzi i udostępnia dziedzictwo kulturowe naszego Regionu (książki, czasopisma, dokumenty), zabytki kultury narodowej przechowywane w małopolskich bibliotekach oraz publikacje z kolekcji małopolskich twórców i instytucji.

[» więcej](#)

Aktualności

Tydzień Kultury Beskidzkiej

W dniach od 1 do 9 sierpnia w Wiśle, Szczyrku, Żywcu, Makowie Podhalańskim, Oświęcimiu będzie trwał Tydzień Kultury Beskidzkiej. Podczas jego trwania zespoły folklorystyczne prezentują oryginalne bogactwo ludowej muzyki, tańca i śpiewu obrzędów i zwiadczeń, ludowi artyści swoją twórczość, a organizacje i instytucje kultury osiągnięcia w zakresie ochrony, dokumentacji i popularyzowania dorobku ludowej kultury.

[» więcej](#)

Szczególnie polecamy

VIII Tatrzańskie Wici

Trwają VIII Tatrzańskie Wici. Jest to cykl imprez plenerowych, które w okresie wakacyjnym odbywają się na terenie całego Powiatu Tatrzańskiego. Elementem wspólnym, to rozpalenie na rozpoczęcie każdej z imprez watry (ogniska), mającej upamiętniać przelot w 2002 roku Jana Pawła II nad Tatrami, kiedy górnicy uccili naszego Wielkiego Rodaka pałacem jego czoł ogniska (watry) na całym Podhalu.

[» więcej](#)

E-AIDS - e-learning w edukacji HIV/AIDS

Projekt "E-AIDS - e-learning w edukacji HIV/AIDS" jest tworzony przez 6 instytucji z 5 krajów europejskich w ramach projektu "Uczenie się przez całe życie" Lifelong Learning Programme. Platforma może być wykorzystywana przez użytkowników w różnorodny sposób: można korzystać z materiałów, zapisać się na kurs jako uczestnik, przejść szkolenie jako trener lub być współtwórcą platformy dołączając swoje materiały.

[» więcej](#)

Piknik Europejski w Myślenicach

Zapraszamy na piknik Europejski do Myślenic. To kolejna impreza cyklu "Małopolska w Europie". Piknik odbędzie się na Zarabiu, rekreacyjnej części miasta Myślenic. Do Myślenic zapraszamy w sobotę 1 sierpnia na Zarabie od godziny 14.00. Będziemy wspólnie bawić się i zdobywać wiedzę o funduszach europejskich!

[» więcej](#)

Biułetyń Informacji Publicznej

Zintegrowany i łatwy dostęp do biuletynu informacji publicznej...

Cyfrowy Urząd

Rozpocznij bieg procedury urzędowej przez Internet...

Pod patronatem Marszałka

Wsparcie zrównoważonego rozwoju Karpat poprzez turystykę przyjazną środowisku

Projekt Wsparcie zrównoważonego rozwoju Karpat poprzez turystykę przyjazną środowisku realizowany jest przez Centrum Informacji o Środowisku UNEP/GRUD-Warszawa w partnerstwie ze Stowarzyszeniem Ekopsychologia oraz organizacją ANPED z Holandii.

[» więcej](#)

III Małopolski Plebiscyt "Poza Stereotypem"

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie ogłasza III Małopolski Plebiscyt "Poza Stereotypem" - Senior Roku 2008, czyli głosowanie na najciekawszą postać starszego pokolenia minionego roku. Celem Plebiscytu jest promowanie i nagradzanie aktywnych seniorów, którzy w różnych społecznie cenionych formach działalności wyróżniają się w swoim środowisku.

[» więcej](#)

Forum | Newsletter | Statystyki | Mapa Wrót | Więcej o Wrotach | O RSS i OPML | Kontakt z Wrotami | Pomoc

Copyright 2002-2009 Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego
Portal współfinansowany ze środków budżetowych, będących w dyspozycji Ministra właściwego do spraw informatyzacji

Biuletyn Informacji Publicznej

Pod jednym adresem www.malopolska.pl/bip zamieszczone są Biuletyny Informacji Publicznej instytucji publicznych działających w Małopolsce, m.in.: 170 gmin i 18 powiatów, Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego, Samorządowego Kolegium Odwoławczego w Krakowie, Archiwum Państwowego w Krakowie oraz podmiotów administracji zespolonej, Izby Skarbowej i Urzędów Skarbowych, Izby Celnej w Krakowie, Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Krakowie, Związków Komunalnych Gmin.

Udostępnione rozwiązania spełniają wymagania ustawodawcy dla systemów teleinformatycznych oraz Biuletynu Informacji Publicznej. Zmieniono logo BIP we wszystkich jednostkach posiadających biuletyn na platformie Wrota Małopolski pozwala promować spójny wizerunek Biuletynu.

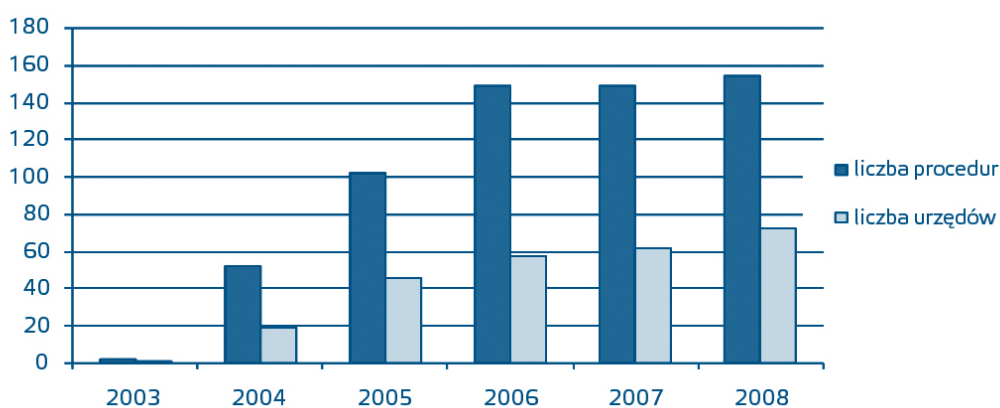
Cyfrowy Urząd

Funkcjonujący od 2004 roku w ramach portalu Wrota Małopolski Cyfrowy Urząd jest częścią Regionalnego Systemu e-Administracji. Wykorzystuje Internet w kontaktach obywateli z urzędami w Małopolsce. Umożliwia inicjowanie elektronicznego załatwiania spraw z zachowaniem bezpiecznego przepływu danych oraz z wykorzystaniem kwalifikowanego podpisu elektronicznego. Każda z zamieszczonych procedur urzędowych jest szczegółowo opisana. Rozpoczęcie procesu załatwiania sprawy następuje poprzez wysłanie elektronicznego formularza (e-formularza) drogą internetową. Każdy obywatel może sprawdzić stan sprawy, czyli fazę jej realizacji, złożyć skargę, wniosek lub zapytanie. Cyfrowy Urząd umożliwia realizację przez Internet 154 spraw urzędowych.

Cyfrowy Urząd z każdym rokiem oferuje internautom więcej możliwości. Odbiór decyzji, pisma, udostępnienia informacji na wniosek interesanta stało się możliwe dzięki rozbudowie panelu użytkownika o formularz do odbierania dokumentów. Ponadto mając na uwadze współpracę Cyfrowego Urzędu z innymi systemami administracji publicznej wprowadzono mechanizm udostępniania usług oferowanych przez te systemy.

Wykres nr 138

Liczba urzędów realizujących procedury elektroniczne i liczba procedur

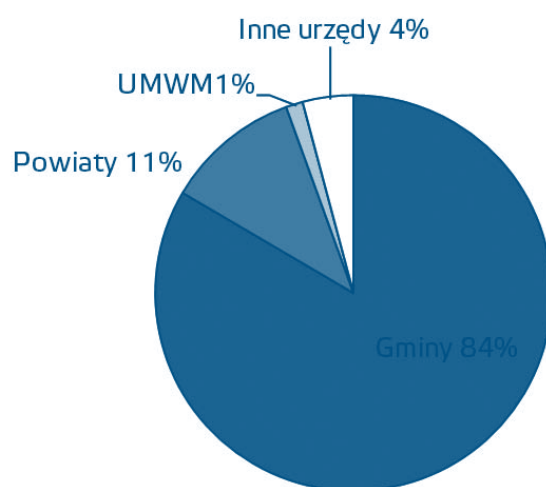
Źródło: opracowanie własne

Mechanizm automatycznego udostępniania opracowanych procedur umożliwia ich wdrożenie wszystkim zainteresowanym podmiotom administracji publicznej. Ogółem elektroniczne procedury realizowane są przez 72 urzędy. Są to: Starostwa Powiatowe w Dąbrowie Tarnowskiej, Gorlicach, Krakowie, Limanowej, Myślenicach, Olkuszu, Wadowicach, Chrzanowie; Urzędy Gmin: Biskupice, Bystra – Sidzina, Dąbrowa Tarnowska, Gromnik, Jabłonka, Kościelisko,

Limanowa, Łukowica, Nawojowa, Nowe Brzesko, Osiek, Oświęcim, Pcim, Polanka Wielka, Preciszów, Rytró, Słopnice, Stryszów, Tokarnia, Tomice, Zabierzów, Zielonki, Słopnice, Trzciana, Siepraw, Łuzna, Czorsztyn, Korzenna, Wiśniowa, Szczucin, Łącko, Gródek nad Dunajcem, Poronin, Radłów, Jodłownik, Klucze, Wielka Wieś, Wierzchosławice, Chełmiec; Urzędy Miast: Alwernia, Andrychów, Bochnia, Brzesko, Chrzanów, Krynica, Muszyna, Słomniki, Sułkowice, Szczawnica, Trzebinia, Jordanów, Libiąż, Bukowno, Mszana Dolna; Urzędy Miasta i Gminy Dobczyce, Wieliczka, Stary Sącz, Żabno; Urzędy Miasta Rabka-Zdrój, Grybów, Archiwum Państwowe w Krakowie; Zarząd Dróg Wojewódzkich; Małopolski Urząd Wojewódzki oraz Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego.

Wykres nr 139

Procentowy udział jednostek samorządu terytorialnego w projekcie Cyfrowy Urząd – podział wg kompetencji

Źródło: opracowanie własne

Procedura „Sprawdź stan sprawy” jest realizowana przez 280 urzędów administracji publicznej w Małopolsce posiadających Biuletyny Informacji Publicznej na stronach portalu Wrota Małopolski.

Część informacyjna

Celem tej części portalu Wrota Małopolski jest informowanie o regionie i życiu w regionie oraz promowanie Małopolski poza jej granicami. W porównaniu do 2007 roku w 2008 zwiększono liczbę informacyjnych modułów tematycznych z 16 do 17 i obecnie funkcjonują: Aktualności, Wizytówka Małopolski, Edukacja, Kultura, Mapy-GIS-GPS, Niepełnosprawni, Pomoc Społeczna, Praca, Przedsiębiorczość, Środowisko i obszary wiejskie, Turystyka i Sport, Zdrowie, Małopolski Smak, ZPORR w Małopolsce, Unia Europejska i Fundusze Europejskie w Małopolsce.

Rozbudowa platformy e-learning umożliwia szerszemu gronu odbiorców zdobycie wiedzy, a poprzez formę zdalnego nauczania nieustannie wpływa na rozwój społeczeństwa informacyjnego w Małopolsce. W 2008 roku na platformie e-learning portalu „Wrota Małopolski” został uruchomiony dziewiąty kurs e-learningowy pod nazwą „Pierwsza Pomoc Przedmedyczna”. Kurs jest przeznaczony dla osób pragnących zdobyć lub usystematyzować wiedzę z zakresu udzielania podstawowej pomocy przedmedycznej ofiarom wypadków, jeszcze przed dotarciem na miejsce wypadku Pogotowia Ratunkowego.

Oprócz tego działają kursy: Na szlakach Małopolski, Tatry bez tajemnic, ABC samorządu, Urzędnik Europejski, Finansowanie działalności organizacji pozarządowych, Obrona cywilna

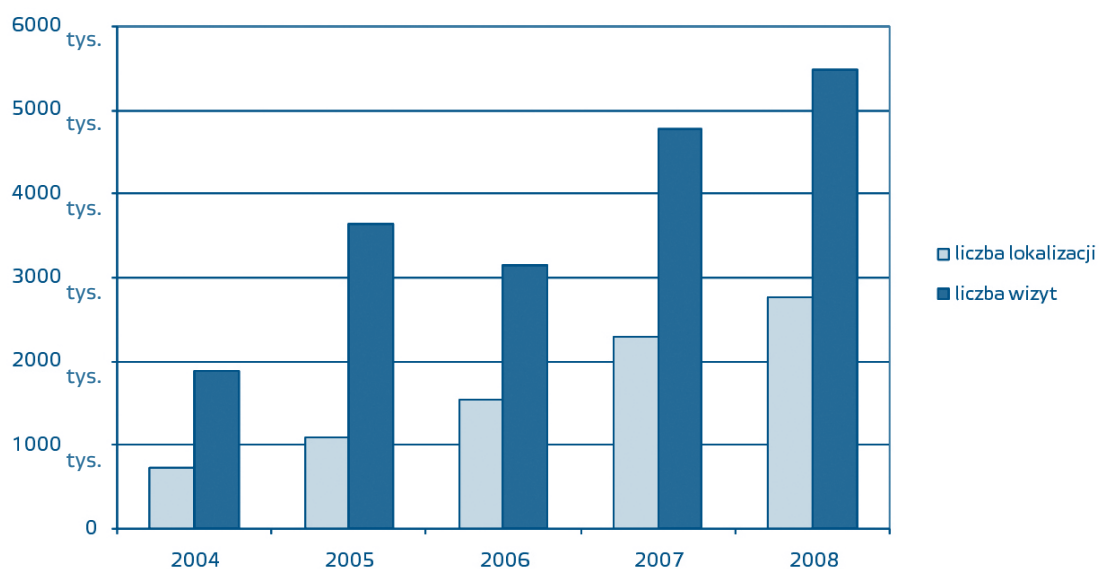
i zarządzanie kryzysowe, Zawodoznawstwo i informacja zawodowa dla edukacji i rynku pracy oraz Kurs umiejętności komputerowych.

W 2008 roku została uruchomiona Małopolska Telewizja Internetowa. Internetowa Telewizja Samorządowa TV Małopolska z adresem strony www.tv.malopolska.pl powstała, by poszerzać dostęp do informacji o działaniach samorządu i wydarzeniach w regionie, o atrakcjach i walorach Małopolski. Wykorzystuje postęp techniczny i formę audiowizualną do budowania społeczeństwa informacyjnego, więzi społecznych i regionalnych. Strona jest otwarta na współpracę ze wszystkimi, którzy zechcą podzielić się swoimi relacjami filmowymi z interesujących, zdaniem autorów, wydarzeń.

Dzięki poszerzającej się ofercie Wrota Małopolski odnotowały wzrost miesięcznej liczby odwiedzin. Stale wzrasta także liczba lokalizacji, czyli unikatowych IP (lokalizacja komputera w sieci), z których nawiązano połączenie z portalem.

Wykres nr 140

Liczba wizyt internautów na stronach portalu Wrota Małopolski

Źródło: opracowanie własne

2. Informatyzacja

Technologie informacyjne i komunikacyjne są jednym z najważniejszych sektorów gospodarki. Zastosowanie nowoczesnych technologii jest warunkiem efektywności i konkurencyjności wszystkich pozostałych sektorów gospodarki. Także dla mieszkańców Małopolski posiadanie komputera, zwłaszcza z dostępem do internetu ma duże znaczenie. Umożliwia załatwianie spraw urzędowych, nawiązywanie i utrzymywanie kontaktów prywatnych lub podnoszenie kwalifikacji.

Komputery w przedsiębiorstwach

W województwie małopolskim dynamicznie rozwija się branża informatyczna oraz rynek usług Business Process Outsourcing, wykorzystujących najnowsze rozwiązania technologiczne. Firmy świadczące usługi BPO pracują głównie na rzecz dużych koncernów międzynarodowych w zakresie usług: informatycznych, finansowo-księgowych, badań i rozwoju oraz logistyczno - magazynowych.

Choć poziom wykorzystania komputerów w małopolskich przedsiębiorstwach wzrasta, są to zmiany niewielkie. Według danych GUS w 2008 roku osiągnął poziom 94,1 %, pod-

czas gdy rok wcześniej było to 91,4%. Dostęp do internetu posiada 90,7% przedsiębiorstw, a w 2007 roku było to 88,1%. Zmienia się rodzaj dostępu do internetu, rezygnuje się z modemów głównie na rzecz stałego łącza szerokopasmowego. Coraz więcej przedsiębiorstw posiada strony internetowe. W 2008 roku było ich 55,2 % czyli o 2% więcej niż roku wcześniejszym. Z każdym rokiem zyskuje na popularności sprzedaż internetowa.

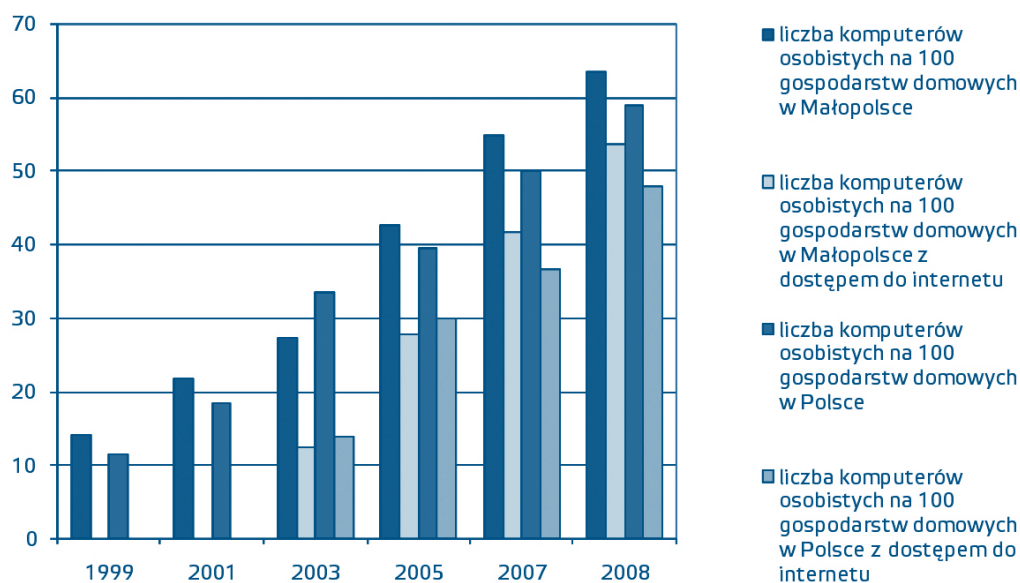
Komputery w małopolskich domach

Równoległe ze wzrostem wykorzystania technologii teleinformatycznych w przedsiębiorstwach rośnie liczba indywidualnych użytkowników takich urządzeń. Na stopień wyposażenia gospodarstwa domowego mają wpływ takie czynniki jak: wysokość dochodów, miejsce zamieszkania, posiadanie dzieci na utrzymaniu oraz potrzeba posiadania danego sprzętu.

W Małopolsce dynamicznie wzrasta średnia liczba komputerów osobistych będących na wyposażeniu gospodarstw domowych. Dane GUS wskazują, że w 2007 roku 55% gospodarstw domowych w Małopolsce posiadało komputery osobiste, w tym 41,7% z dostępem do internetu. W 2008 roku nastąpił ponad 17% wzrost liczby komputerów w gospodarstwach domowych, co oznacza że w Polsce na 100 gospodarstw domowych przypadały 59 komputerów. W Małopolsce liczbę tą szacuje się na 64. Statystyki potwierdzają znaczące dysproporcje pomiędzy wyposażeniem gospodarstw domowych w komputery na wsiach (52,8%) i w miastach (64%). Techniczne możliwości dostępu do internetu w domach były mniejsze na terenach wiejskich, głównie z powodu niskiej atrakcyjności tych terenów dla potencjalnych inwestorów telekomunikacyjnych.

Wykres nr 141

Liczba komputerów osobistych w województwie małopolskim na 100 gospodarstw domowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i US w Krakowie

Komputery w szkołach

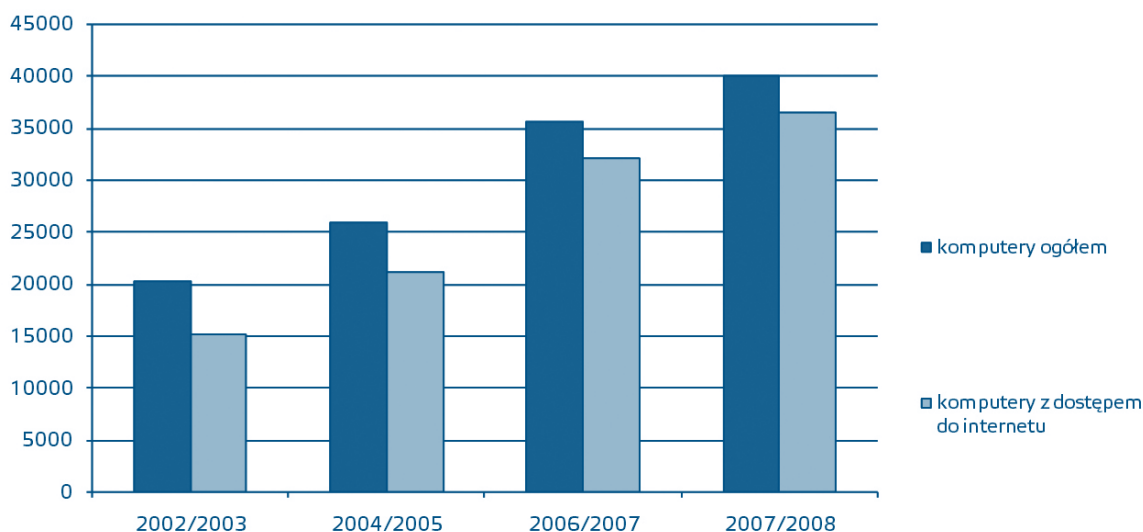
Dla rozwoju dzieci i młodzieży duże znaczenie ma dostęp do komputerów i szkolna edukacja informatyczna. Według danych zgromadzonych przez Urząd Statystyczny w Krakowie w roku szkolnym 2007/2008 aż 96,1% szkół podstawowych posiadało komputery przeznaczone do użytku uczniów, z czego 85,88% z dostępem do Internetu. Ponadto, w komputery wyposażonych było 81% gimnazjów, z czego 96% po-

siadało dostęp do Internetu. Z grupy szkół ponadgimnazjalnych najwięcej placówek wyposażonych w komputery stanowią licea ogólnokształcące 73%. Najgorzej sytuacja wygląda w zasadniczych szkołach zawodowych, gdzie tylko 23% z nich posiada komputery.

Rozwój zasobów komputerowych w szkołach bez wątpienia sprzyja podnoszeniu jakości kształcenia informatycznego. Sytuacja będzie się nadal poprawiać, bowiem do 2012 roku, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej, szkoły mają zapewnić każdemu uczniowi dostęp do komputera w trakcie zajęć z informatyki.

Wykres nr 142

Liczba komputerów w szkołach podstawowych, średnich oraz policealnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i US w Krakowie

Warto zaznaczyć, że wzrost nasycenia szkół sprzętem komputerowym jest rezultatem projektu Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu „Pracownie komputerowe dla szkół”, w ramach którego doposażono ok. 1500 małopolskich szkół w sprzęt komputerowy: stanowiska komputerowe dla uczniów, serwer, drukarki, skanery, wideoprojektor, komputer przenośny oraz oprogramowanie edukacyjne. Natomiast w ramach projektu „Internetowe Centra Informacji Multimedialnej w bibliotekach szkolnych i pedagogicznych” zakupiono dla ok. 1400 bibliotek szkolnych w Małopolsce stanowiska komputerowe z dostępem do internetu, skaner, drukarkę oraz oprogramowanie multimedialne dla czytelników.

Według danych Małopolskiego Kuratorium Oświaty 78% szkół i placówek edukacyjnych w województwie małopolskim posiada własne strony internetowe, które służą jako wizytówka szkoły, źródło informacji a także coraz częściej do świadczenia elektronicznych usług i wspierania procesu dydaktycznego. W większości szkół prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego zapewniona jest rekrutacja przez internet.

Dostęp do internetu

Rynek usług internetowych charakteryzuje się dużą dynamiką rozwoju. Można zauważyć duży przyrost ogólnej liczby łącz internetowych oraz wzrost przepustowości oferowanych przez operatorów. Stale wzrasta liczba operatorów i dostawców usług na rynku telekomunikacyjnym przy jednoczesnym spadku cen usług. To sprawia że w ciągu ostatnich kilku lat dostęp do internetu stał się usługą powszechną. Jak podaje GUS, w 2008 r. spośród gospodarstw domowych mających dostęp do Internetu 38% korzystało z połączeń szerokopasmowych. Wśród małopolskich przedsiębiorstw wykorzystujących w swojej działalności komputery po-

nad 90% miało dostęp do Internetu, w tym 51% dostęp szerokopasmowy.

Systematycznie ulegają poprawie parametry łączy internetowych w gminach Małopolski. W 2006 roku dostęp do internetu o przepustowości co najmniej 2 Mbps download posiadało prawie 47% urzędów. Pozostałe urzędy dysponowały przepustowością łączy 512 kbps oraz 1 Mbps, a 4,5% urzędów posiadało łącze o przepustowości nie wyższej niż 256 kbps. Według badań z 2007 roku przeprowadzonych w urzędach gminy na potrzeby opracowania dokumentu „Kierunki rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Małopolsce w latach 2007-2010” wyniki te uległy poprawie. Już 65% ankietowanych urzędów szczebla gminnego posiada łącze do internetu o przepustowości 2 Mbps lub więcej. Jednocześnie odsetek urzędów posiadających łącza o przepustowości poniżej 1 Mbps spadł z ok. 24% do ok. 12%. Dwukrotnie wzrósł odsetek urzędów użytkujących łącza o przepustowości powyżej 2 Mbps - z 13 do 26,5%. Łącza najczęściej są niesymetryczne.

Dostawcy internetu

Na terenie województwa małopolskiego działa kilkuset dostawców usług internetowych. Charakter ich działalności, rozmiar, różnorodność oferty i liczba klientów są uzależnione od uwarunkowań gospodarczych terenu, na którym działają. Wyraźnie wyróżnić można działających na terenie województwa operatorów ogólnopolskich oraz lokalnych działających w niewielkiej skali, nieraz ograniczonej tylko do miejscowości, gminy lub powiatu. Największe znaczenie na rynku posiadają operatorzy ogólnopolscy, wśród których liderem jeśli chodzi o wielkość i dostępność usług internetowych pozostaje Telekomunikacja Polska S.A. W dużych miastach zauważalni są również inni operatorzy np. Netia, Aster, Vectra i UPC. W związku z liberalizacją rynku telekomunikacyjnego nowym zjawiskiem na rynku są usługi operatorów wirtualnych wykorzystujących sieć Telekomunikacji Polskiej na zasadach BSA¹. Z tej nowej możliwości skorzystała przede wszystkim Netia i Tele2. Na rynku usług szerokopasmowych coraz większe znaczenie uzyskują także operatorzy telefonii komórkowej dostarczający Internet w technologiach GPRS, HSCSD i EDGE. Oferta działających na ograniczonym obszarze operatorów lokalnych jest silnie uzależniona od dostępności, w miejscowościach oddalonych od szerokopasmowych węzłów telekomunikacyjnych, usług hurtowych umożliwiających wykreowanie usługi detalicznej, czyli łącza szerokopasmowego przeznaczonego dla odbiorcy indywidualnego i małego biznesu. W sieciach operatorów lokalnych często stosowaną technologią są radiowe systemy dostępne przede wszystkim WiFi. Najbardziej zaawansowani operatorzy lokalni migrują powoli do sieci optycznych.

Telecentra

W Małopolsce od kilku lat funkcjonują punkty publicznego dostępu do internetu, głównie telecentra. Telecentra określane są jako publicznie dostępne miejsca, gdzie zainteresowane osoby mogą skorzystać z komputera, internetu oraz mają dostęp do innych cyfrowych technologii, pozwalających na zbieranie informacji, uczenie się i komunikowanie z innymi. Instalowane są zazwyczaj w bibliotekach publicznych, ośrodkach kultury, szkołach i urzędach administracji publicznej.

Dzięki m.in. realizacji ogólnopolskiego programu Ikonka, oraz budowie Podkrakowskiej Sieci Publicznych Punktów Dostępu, w każdej gminie w województwie małopolskim jest co najmniej jedno telecentrum. W ramach programu Ikonka, telecentra zainstalowano w 181 gminach w 218 różnych lokalizacjach, do których przekazano po 3 komputery PC wyposażone w pakiet biurowy, system operacyjny, program antywirusowy oraz urządzenia sieciowe typu WiFi. Dzięki budowie Podkrakowskiej Sieci Publicznych Punktów Dostępu, w powiecie krakowskim powstały 63 telecentra w bibliotekach publicznych, ich filiach lub w innych łatwo dostępnych dla mieszkańców miejscach na obszarach wiejskich o ograniczonym dostępie do internetu. Każde telecentrum wyposażone zostało w 2 kompute-

¹ BSA (Bitstream Access) – usługa, która polega na hurtowym dostępie innych operatorów do węzłów sieci w technologii ADSL.

ry wraz z oprogramowaniem oraz drukarkę. Zainstalowano także 31 informatów, udostępniających informację publiczną. W ramach projektu EduNet w grudniu 2006 r. w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Tarnowie rozpoczęło działanie 12 telecentrów wyposażonych w wysokiej klasy sprzęt komputerowy oraz biurowy.

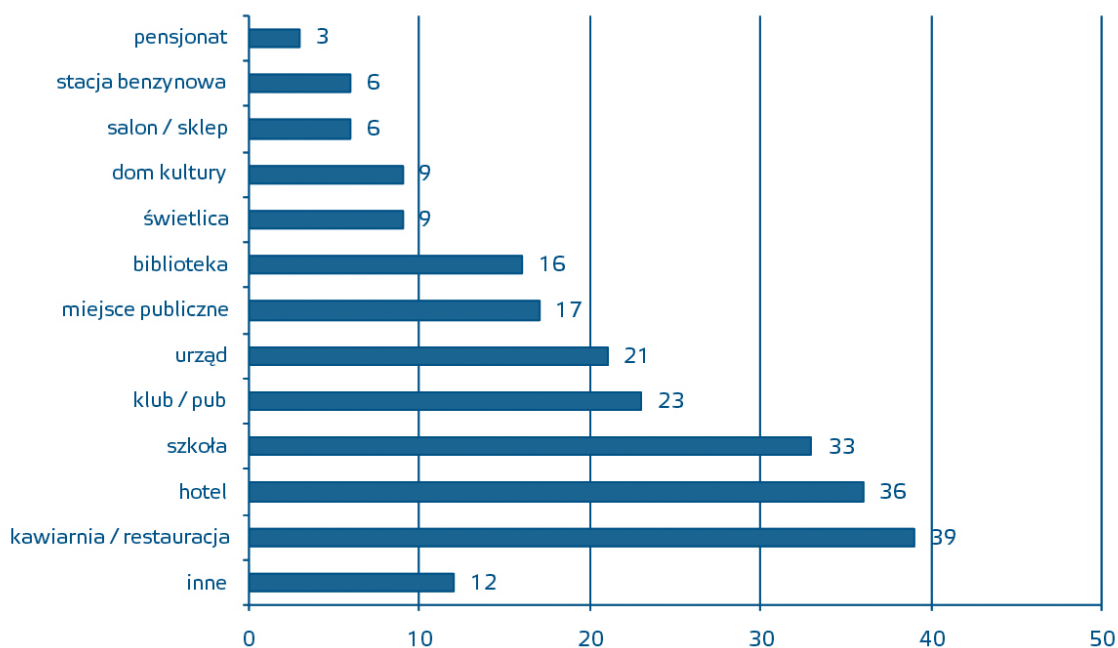
Liczba telecentrów w małopolskich gminach jest zróżnicowana. Na terenie jednej gminy znajduje się zazwyczaj od jednego do sześciu telecentrów. W przeciętnej gminie wiejskiej na jeden komputer w telecentrum przypada około 1000 mieszkańców, natomiast w przeciętnej gminie miejsko-wiejskiej wskaźnik ten wynosi około 2700 mieszkańców na jeden komputer. Wielkości te ocenić można jako średnio zadowalające, gdyż liczba telecentrów w województwie jest wciąż zdecydowanie zbyt mała, aby zaspokoić potrzeby mieszkańców terenów wiejskich w zakresie dostępu do internetu.

Hotspoty

Hotspoty to dostępne publicznie miejsca, w których można korzystać z internetu za pomocą bezprzewodowej sieci (WiFi). Hotspoty znajdują się zazwyczaj w hotelach, restauracjach, centrach handlowych, bibliotekach, centrach miast i innych publicznie dostępnych miejscach. Z sieci internetowej można korzystać przy pomocy laptopa, palmtopa lub telefonu komórkowego wyposażonych w urządzenie odbiorcze WiFi. W latach 2004–2007 liczba hotspotów w województwie małopolskim zwiększyła się ponad dziesięciokrotnie. W 2004 roku było ich 22², natomiast obecnie na terenie województwa znajduje się 230³ punktów. Najwięcej hotspotów dostępnych jest jednak w Krakowie - 99 oraz w powiecie krakowskim -95. W pozostałych powiatach województwa jest ich jedynie 36.

Wykres nr 143

Liczba hotspotów w województwie małopolskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentu „Kierunki rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Małopolsce w latach 2007-2010”

² T. Szetyński, Wi-Fi z ulicy, www.chip.pl, 2004.

³ Na podstawie danych ze stron <http://hot.spots.pl>, www.pct.powiat.krakow.pl oraz wyników badań ankietowych urzędów administracji publicznej w województwie małopolskim opublikowanych w dokumencie „Kierunki rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Małopolsce w latach 2007-2010”

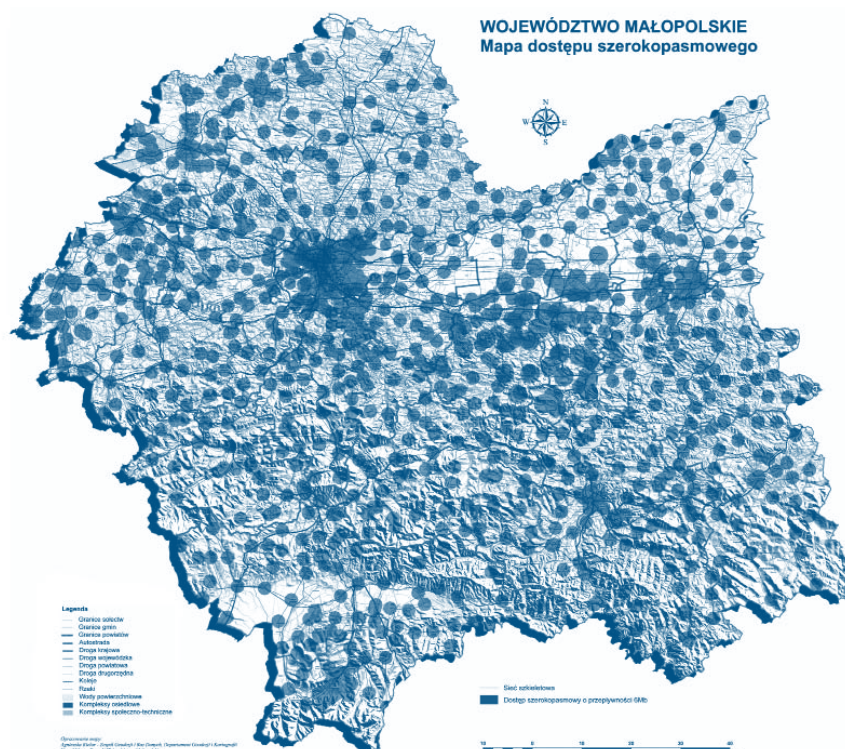
W zależności od operatora, do którego należy punkt dostępowy, z bezprzewodowego internetu w hotspotach można korzystać za darmo lub za odpowiednią opłatą. W wielu punktach, głównie w miejscach publicznych na otwartej przestrzeni, w kawiarniach, bibliotekach, domach kultury, dostęp do internetu jest bezpłatny. Często jednak, aby skorzystać z hotspota, należy po zalogowaniu się zapłacić. W województwie małopolskim bezpłatny dostęp do internetu oferuje 180 hotspotów, natomiast w 40 miejscach dostęp ten jest płatny.

Małopolska Sieć Szerokopasmowa

W 2007 roku Województwo Małopolskie rozpoczęło realizację projektu „Małopolska Sieć Szerokopasmowa”, którego celem jest zapewnienie do końca 2011 roku dostępu do usług szerokopasmowych dla 90,5% mieszkańców i 100% instytucji publicznych i przedsiębiorców w Małopolsce. Projekt zakłada budowę infrastruktury teleinformatycznej na terenach zagrożonych wykluczeniem cyfrowym. W latach 2007 – 2008 przeprowadzono etap przygotowawczy projektu, który objął wykonanie inwentaryzacji stanu infrastruktury szerokopasmowej w województwie oraz opracowanie studium wykonalności projektu. W wyniku inwentaryzacji powstał atlas dostępnych zasobów i planowanych inwestycji podmiotów komercyjnych pod kątem zasięgu i dostępnych przepływności. W ramach prac przygotowawczych podpisano z operatorami telekomunikacyjnymi porozumienia w sprawie współpracy w zakresie rozbudowy infrastruktury szerokopasmowej w Małopolsce, które umożliwiły uzgodnienie zakresu rzeczowego koniecznej rozbudowy sieci i uniknięcie budowy infrastruktury powielającej istniejące lub planowane przez operatorów zasoby.

Mapa nr 32

Mapa dostępu szerokopasmowego o przepływności 6 Mb

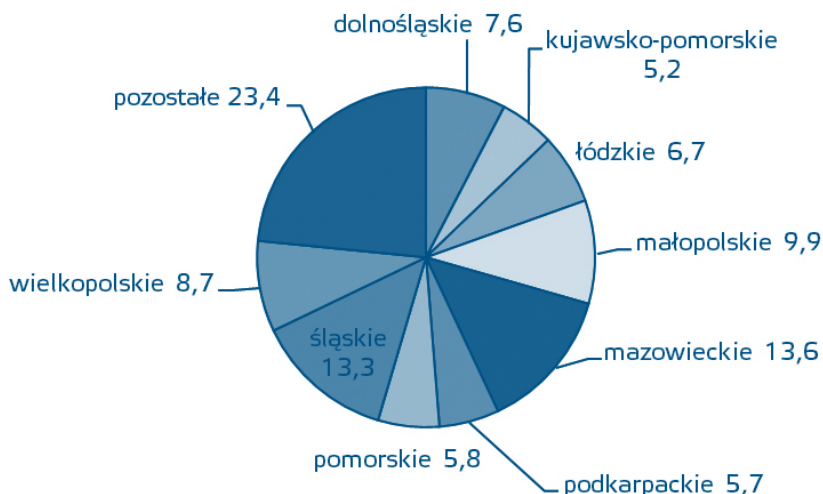
Źródło: opracowanie własne na podstawie „Inwentaryzacja stanu infrastruktury szerokopasmowej dla potrzeb projektu Małopolska Sieć Szerokopasmowa”. Wykorzystano materiały z państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego na podstawie Zezwolenia Marszałka Województwa Małopolskiego nr 8/2008.

Internauci a miejsce zamieszkania

Internet szczególnie dobrze rozwija się w dużych aglomeracjach i na terenach o dobrze rozwiniętej infrastrukturze telekomunikacyjnej. Udział mieszkańców województwa małopolskiego wzrósł z poziomu 7,7 % ogólnej liczby użytkowników internetu w 2006 roku przez 9,2% w 2007 do 9,9 % w 2008 roku.

Wykres nr 144

Miejsce zamieszkania użytkowników internetu w Polsce [w %]

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Raportu strategicznego IAB Polska: Internet 2008 POLSKA – EUROPA - ŚWIAT”

Rozbudowa systemów elektronicznej administracji w Małopolsce

Administracja publiczna powinna działać tanio i efektywnie w celu zaspokojenia potrzeb mieszkańców Małopolski. W latach 2005-2008 w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego Województwo Małopolskie realizowało projekt „Rozbudowa systemów elektronicznej administracji”, którego celem było wyrównanie szans mieszkańców Małopolski w dostępie do Internetu oraz szeroko pojętych rozwiązań informatycznych, a także budowa infrastruktury umożliwiającej świadczenie usług on-line.

W ramach projektu wdrażane zostały 4 elementy:

- infomaty – dostarczają użytkownikom niezbędnych informacji o sprawach dotyczących życia codziennego za pomocą Internetu, zapewniają powszechny dostęp do informacji publicznej przede wszystkim na obszarach wiejskich i małych miast,
- elektroniczny obieg dokumentów – wspiera zarządzanie procesami przetwarzania dokumentów i obiegu spraw administracyjnych w urzędzie, pozwala na obsługę dokumentów tradycyjnych i elektronicznych oraz umożliwia petentom sprawdzanie na jakim etapie obsługi w urzędzie znajduje się sprawa.
- niekwalifikowany podpis elektroniczny – optymalizuje wydatki na komunikację między małopolskimi urzędami, umożliwia bezpieczną wymianę informacji drogą elektroniczną.
- platforma do prowadzenia zamówień publicznych przy wykorzystaniu technik elektronicznych – usprawnia realizację zamówień publicznych dla sektora publicznego w ramach wspólnego systemu elektronicznych zamówień publicznych.

Łącznie w projekcie wzięło udział 116 instytucji publicznych, w tym: Województwo Małopolskie, 20 jednostek administracji publicznej i 95 Jednostek Samorządu Terytorialnego województwa małopolskiego.

Mapa nr 33

Mapa małopolskich powiatów i gmin, w których zainstalowano multimedialne kioski informacyjne

Źródło: opracowanie własne

Projekt jest kompleksowym rozwiązaniem problemu wyposażenia JST w Małopolsce w infrastrukturę informatyczną, która będzie wykorzystywana przez urzędy do obsługi mieszkańców drogą elektroniczną.

Dzięki projektowi w 2006 roku stworzona została sieć 150 Infomatów w 52 gminach, 6 powiatach, UMWM oraz w 7 jednostkach organizacyjnych Województwa Małopolskiego. Publiczne Punkty Dostępu do Internetu zapewniają powszechny dostęp do informacji publicznej przy niskich kosztach eksploatacji urzędów, przede wszystkim na obszarach wiejskich i małych miast. W infomatach dostępne są informacje publiczne zawarte na stronach www samorządów, portalu Wrota Małopolski, BIP, Cyfrowego Urzędu, Urzędów Pracy itp.

Mapa nr 34

Mapa małopolskich powiatów i gmin, w których wdrożono elektroniczny obieg dokumentów

Źródło: opracowanie własne

W 2007 roku wdrożono systemy Elektronicznego Obiegu Dokumentów w 81 urzędach samorządów terytorialnych dla 3539 użytkowników. Obowiązek posiadania takich systemu nakłada ustawa o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne. Każdy z systemów charakteryzuje się cechami i funkcjami wspólnymi dla pozostałych, co umożliwia wymianę danych pomiędzy urzędami i Cyfrowym Urzędem w Portalu Wrota Małopolski.

3. Łączność

Telefony, obok telewizorów, to urządzenia oparte na zaawansowanych technologiach komunikacyjnych, najczęściej występujące w gospodarstwach domowych. W 2006 roku nastąpił przełom dla rozwoju telekomunikacji w Polsce. Po raz pierwszy liczba gospodarstw domowych dysponujących telefonami komórkowymi (74%) przewyższyła liczbę gospodarstw posiadających telefony stacjonarne (72%). Kolejne lata potwierdzają trwałość tej tendencji. Według danych Urzędu Komunikacji Elektronicznej zamieszczonych w „Raporcie o sta-

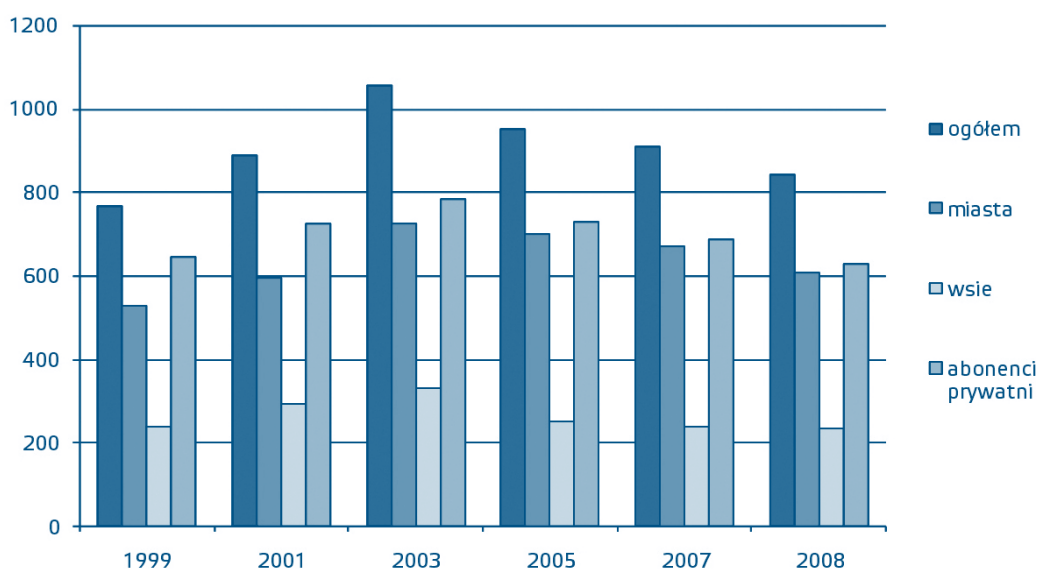
nie rynku telekomunikacyjnego w 2008 roku” liczba użytkowników telefonii stacjonarnej w 2008 roku była niższa o ok. 20%, w porównaniu z 2005 rokiem. Spadek liczby użytkowników telefonii stacjonarnej związany jest z rozpowszechnianiem się usług telefonii ruchomej. W ostatnich latach zauważalny jest trend rezygnowania konsumentów z posiadania telefonu stacjonarnego na rzecz telefonu komórkowego.

Telefonia przewodowa

Na skutek spadającego zainteresowania usługami telefonii stacjonarnej w Małopolsce następuje spadek liczby abonentów telefonii przewodowej. Jednym z powodów tego zjawiska jest dynamiczny rozwój telefonii komórkowej. W 2004 roku w regionie było ponad 1 milion abonentów telefonii stacjonarnej, w 2005 roku 952 tys. i spadek nadal następuje. I choć liderem na rynku telefonii stacjonarnej wśród operatorów pozostaje Telekomunikacja Polska S.A. to wzrasta udział operatorów alternatywnych.

Wykres nr 145

Liczba telefonicznych łączy głównych w Małopolsce w tys. - struktura

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i US w Krakowie

Telefonia komórkowa

Dzięki wprowadzeniu na rynek telefonii ruchomej większość mieszkańców Polski uzyskała dostęp do usług telekomunikacyjnych niezależnie od miejsca przebywania. Według danych Urzędu Komunikacji Elektronicznej zamieszczonych w „Raporcie o stanie rynku telekomunikacyjnego w 2008 roku” ponad 115% populacji posiadało telefon komórkowy. Rzeczywista penetracja rynku telefonii ruchomej jest jednak niższa ze względu na 17,7% tzw. nieaktywnych użytkowników i wyniosła na koniec 2008 roku 97,5%.

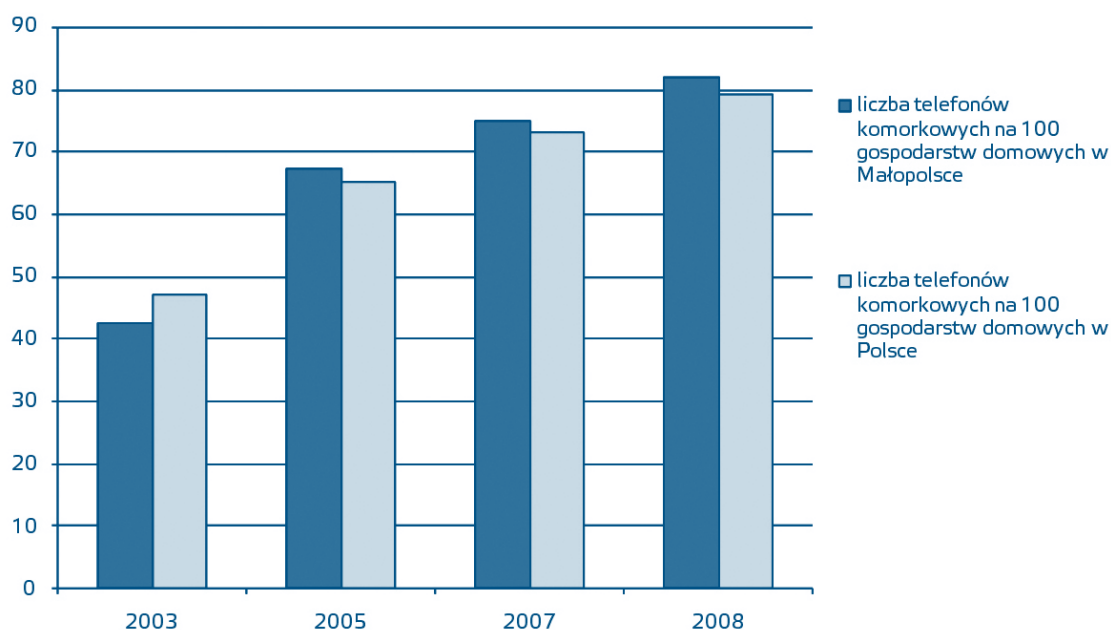
Na rynku telefonii ruchomej w 2008 r., działali operatorzy sieciowi: Polska Telefonia Cyfrowa Sp. z o.o. (operator sieci Era i Heyah), Polkomtel S.A. (operator sieci Plus i Sami Swoi) i Polska Telefonia Komórkowa Centertel Sp. z o.o. (operator sieci Orange), posiadający bardzo zbliżone do siebie udziały rynkowe. W grudniu 2006 ofertę udostępnił P4 operator sieci PLAY, w 2007 roku swoją działalność rozpoczęło trzech kolejnych operatorów: Wirtualna Polska S.A. (Wpмоби) – MVNO w kooperacji z PTK Centertel Sp. z o.o., Avon Mobile Sp. z o.o. (my-Avon) – MVNO w kooperacji w PTK Centertel Sp. z o.o., MNI S.A. (Simfonia, Ezo) – MVNO w kooperacji z PTK Centertel Sp. z o.o. a w 2008 roku Mobile Entertainment Company Sp.

z o.o. (Mobilking) – MVNO w sieci PTC Sp. z o.o.; CP Telecom Sp. z o.o. (Carrefour Mova) – MVNO w sieci Polkomtel S.A.; MediaTel S.A. (telepin mobi) – MVNO w sieci PTK Centertel Sp z o.o.; Cyfrowy Polsat S.A. – MVNO w sieci w PTC Sp. z o.o.; Aster Sp. z o.o. - MVNO w kooperacji z PTK Centertel Sp. z o.o.; Crowley Data Poland Sp. z o.o. (CROWLEY TeleMobile) – MVNO w sieci PTK Centertel Sp. z o.o.; Netia S.A. – MVNO w sieci P4 Sp. z o.o.

W ciągu ostatnich kilku lat ceny usług w sieciach komórkowych w Polsce spadły o kilkadziesiąt procent. Także w 2008 roku średnie ceny usług telefonii komórkowej oferowanych przez krajowych operatorów telefonii ruchomej charakteryzowały się spadkiem.

Wykres nr 146

Liczba telefonów komórkowych na 100 gospodarstw domowych w województwie małopolskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i US w Krakowie

ANEKS / ANEKS / aneks

Tabela nr 147

Pozycja Małopolski na tle innych województw

Wyszczególnienie	Polska	Województwa				Lokata				
		Małopolskie	Wielkopolskie	Dolnośląskie	Pomor-skie	1999	2003	2005	2007	2008
1	2	3	4	5	6	7	8	9	11	12
Powierzchnia w km ²	312 679	15 183	29 827	19 947	18 310	12	12	12	12	12
Ludność w tysiącach	3 813,9	3 287,1	3 397,6	2 877,1	2 219,5	4	4	4	4	
Gęstość zaludnienia w km ²	122	217	114	144	121	2	2	2	2	2
Ludność miast w % ogółu ludności	61,1	49,2	56,36	70,48	66,46	13	13	13	13	13
Kobiety na 100 mężczyzn	107	106	106	109	106	10	9	9	7	7
Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców	0,9	2,2	2,9	-0,2	3,6	4	4	4	5	4
Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 mieszkańców	-0,4	0,7	0,3	-0,4	0,6	2	2	2	2	1
Stopy bezrobocia rejestrowanego na koniec roku	9,5	7,6	6,4	10,2	8,4	2	2	1	2	4
Liczba bezrobotnych na 1 ofertę pracy (stan na XII)	49	52	52	25	32	5	2	1	4	6
Przemysł										
- produkcja sprzedana w mln zł	876 401	56 121	93 039	74 909	53 191	4	5	5	5	5
- udział w produkcji krajowej	100	6,4	10,6	8,5	6,1	4	5	5	5	5
- dynamika produkcji	103,5	110,7	104,4	114	108,3	4	13	4	5	4
dynamika przeciętnego zatrudnienia	100,9	105,7	100,4	102,8	97	4	9	3	11	2
Budownictwo										
- produkcja sprzedana w mln zł	135 696	10 786	16 001	8 400	7 297	4	4	4	4	4
- udział w produkcji krajowej	100	7,9	11,8	6,2	5,4	4	4	4	4	4
- dynamika produkcji	120,5	130,9	126,4	117,3	125,6	10	8	6	10	3
- dynamika przeciętnego zatrudnienia	107,9	113,2	107,4	121,1	109,1	13	6	4	12	4
Wskaźniki cywilizacyjne										
Mieszkania oddane do użytku	57 705	4 747	5 749	4 399	5 420	2	2	3	3	4
- rok poprzedni=100	123,4	120,4	120,5	145,1	144,9	5	2	13	2	13
- w budownictwie indywidualnym	82 633	8068	9873	4780	5733	2	1	4	4	4
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań na 1 osobę w m ²	24,2	24,1	24,6	24,1	23,4	10	9	9	9	10

I. Pozycja Małopolski na tle innych województw

oprac. Joanna Dobrzańska

łózka w szpitalach na 10 tys. mieszkańców***	45,9	41,5	45,5	45,6	37,4	8	12	12	12	X
Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w systemie REGON	3 757 093	301 573	361 046	316 720	240 496	6	5	5	5	5
w tym - spółki prawa handlowego	268 942	19 541	24 239	22 060	20 016	6	6	6	6	6
- z tego										
z udziałem kapitału zagranicznego	63 871	3 398	5 588	6 178	3 928	7	7	7	7	7
Powierzchnia użytków rolnych										
w tys. ha	16 154,30	722,2	1 810,50	964,5	762,3	12	11	12	12	12
Powierzchnia gruntów leśnych										
w tys. ha	9 272,60	437,5	782,6	603,4	677,7	11	11	11	11	11
Plony zbóż podstawowych										
z ha w dt	31,4	32,3	28,9	39,2	32	9	7	7	8	6
Plony ziemniaków										
z 1 ha w dt	191	173	165	209	218	13	10	9	15	15
Zwierzęta gospodarskie na 100 ha użytków rolnych w sztukach										
- bydło	35,6	31,7	44,4	11,8	26,1	2	4	7	7	7
- trzoda chlewna	95,5	60,4	255	38,4	117	13	10	12	13	11
Miejsca w obiektach noclegowych turystyki**	596 998	68 809	37 974	48 526	85 298	3	3	3	3	3
Dochody budżetów gmin w mln zł	62317,8	5499,2	6294,3	5286,6	3697,6	4	3	4	3	3
Dochody budżetów powiatów i miast na prawach powiatów w mln zł	67591	5196,2	5036,3	4838,6	4257,5	5	4	5	3	3
Dochody budżetów województw w mln zł	12660,2	930,3	914,5	1079,8	750,1	4	4	5	5	4
Nakłady inwestycyjne w mln zł***	191713,6	15184,3	16504,5	17396,9	12415,5	5	4	5	5	x
Nakłady na działalność badawczą i rozwojową w mln zł***	6 673,00	799,8	563,8	393,5	340,9	2	2	2	2	x
Produkt krajowy brutto w mln zł*	1 060 031	78 789	98 806	85 774	60 250	5	5	6	x	x
Na 1 mieszkańca w zł*	27 799	24 111	29 279	29 739	27 373	9	9	9	x	x

* dane za 2006 r.

** stan na lipiec 2007 r.

*** dane za 2007 r.

źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Tabela nr 148

Wdrażanie Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007-2013

WIZJA 2015	MAŁOPOLSKA – REGIONEM SZANS, WSZECHSTRONNEGO ROZWOJU LUDZI I NOWOCZESNEJ GOSPODARKI, SILNYM AKTYWNOŚCIĄ SWOICH MIESZKAŃCÓW, CZERPIACYM Z DZIEDZICTWA PRZESZŁOŚCI I ZACHOWUJĄCYM TOŻSAMOŚĆ W INTEGRUJĄCEJ SIĘ EUROPIE										
	A. – KONKURENCYJNOŚĆ GOSPODARCA			B. – ROZWÓJ SPOŁECZNY I JAKOŚĆ ŻYCIA			C. – POTENCJAŁ INSTYTUCJONALNY				
CELE strategiczne	Wzmocnienie konkurencyjności gospodarczej województwa										
OBSZAR polityki rozwoju	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX		
	Społeczność wiodąca i aktywności	Gospodarka regionalna szansy	Infrastruktura dla rozwoju regionalnego	Krakowski Obszar Metropolitalny	Spójność wewnątrz regionalna	Ochrona środowiska	Dziedzictwo i przestrzeń regionalna	Współpraca terytorialna	Nowoczesne zarządzanie publiczne		
CEL pośredni	Lepiej wykształceni, i przedsiębiorczy biorący mieszkańcy	Konkurencyjna, otwarta i innowacyjna gospodarka	Nowoczesna i sprawna, sprzyjająca rozwojowi społeczno-gosp. infrastruktura	Rozwój Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego jako europejskiej	Spójny wewnętrznie, bezpieczny, zapewniali równy szanse i możliwości rozwoju region	Wysoka jakość życia w czystym i bezpiecznym środowisku przyrodniczym	Wysoka jakość środowiska przyrodniczo-kulturowego i przestrzeni regionalnej	Silna pozycja Małopolski na arenie krajowej i międzynarodowej	Inspirująca, przejrzysta i wspierająca rozwój administracji publicznej		
Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa			2003			2004	2005	2006	2007	2008
POLE A - KONKURENCYJNOŚĆ GOSPODARCA											
CEL STRATEGICZNY: WZMOCNIENIE KONKURENCYJNOŚCI GOSPODARCZEJ WOJEWÓDZTWA											

II. Wdrażanie Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007-2013

Poziom PKB Małopolski w odniesieniu do średniej dla UE-27 ¹	Małopolska - 54%	Małopolska	42,1%	43,2%	43,8%	45,4.	
Udział zatrudnionych w sektorze usług	Małopolska - 65%	Małopolska	49,2%	49,4%	49,0%	52,5%	54,0
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw w Małopolsce w stosunku do średniej krajowej	Małopolska - 95%	Polska	53,0%	53,2%	53,4%	54,2%	54,5
		UE-27(2002 -UE25)	64,6%	65,3%	65,8%	66,2%	66,4
		Małopolska	2 065,15 zł	2 171,30 zł	2 236,09 zł	2 374,85 zł	2 631,31zł
		Polska	2 341,53 zł	2 438,57 zł	2 515,85 zł	2 633,26 zł	2 881,03 zł
		Polska = 100	88,2%	89,0%	88,9%	89,8%	91,9%
POLE B - ROZWÓJ SPOŁECZNY I JAKOŚĆ ŻYCIA							
CEL STRATEGICZNY: STWORZENIE WARUNKÓW DLA WSZCHSTRONNEGO ROZWOJU SPOŁECZNEGO I WYSOKIEJ JAKOŚCI ŻYCIA							
Saldo migracji zewnętrznych na pobyt stały na 1000 ludności	Małopolska - minimum +1	Małopolska	1,1	1,0	1,0	0,4	0,8
Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwie domowym w Małopolsce w stosunku do średniej krajowej	Małopolska - 98%	Małopolska	671,84 zł	717,61 zł	732,27 zł	765,10 zł	864,37 zł
		Polska	711,96 zł	735,40 zł	761,46 zł	834,68 zł	928,87 zł
		Polska = 100	94,4%	97,6%	96,2%	91,7%	93,0%
Zróżnicowanie wewnętrzne w układzie powiatów pod względem:							
wpływów z tytułu PIT w przeliczeniu na pracującego bez pracujących w rolnictwie ²	zróżnicowanie: 1:2	Małopolska - maksimum	349,93	558,88	673,19	800,24	1017,38
		Małopolska - minimum	79,87	124,28	145,59	166,41	212,27
		zróżnicowanie	1:4,4	1:4,5	1:4,6	1:4,8	1:4,8
							1 143,7
							252,7
							1 045,52
							95,7%

Wdrażanie Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007-2013

stopy bezrobocia	zróżnicowanie: 1:3	Małopolska - maksimum	29,7	29,1	26,1	22,7	18,5	16,6
		Małopolska - minimum	8,3	7,5	7	5,8	3,8	2,8
dzieci w grupie wiekowej od 3 lat uczęszczających do przedszkola ³	zróżnicowanie: 1:2,5	zróżnicowanie	1:3,6	1:3,9	1:3,8	1:3,9	1:4,9	1:5,9
		Małopolska - maksimum	768,8	782,4	815,2	854,1	860,3	851,9
saldo migracji wewnętrznych na 1000 mieszkańców ⁴	zróżnicowanie: 1:3	Małopolska - minimum	377,5	374,5	386,5	403,6	397,2	413,0
		zróżnicowanie	1:2,0	1:2,1	1:2,1	1:2,1	1: 2,2	1:2,1
		Małopolska - maksimum	10,9	9,7	9,7	9,4	11,9	9,9
Stopień rozwoju e-usług publicznych	zróżnicowanie: 1:3	Małopolska - minimum	-5,3	-6,2	-4,8	-7,2	-6,8	-5,0
		zróżnicowanie ⁵	16,2	15,9	14,5	16,6	18,7	14,9
POLE C - POTENCJAŁ INSTYTUCJONALNY								
CEL STRATEGICZNY; WZMOCNIENIE POTENCJAŁU INSTYTUCJONALNEGO								
Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych	Małopolska - 50%	Małopolska	45,91% ⁶	x	x	46,11%	x	x
		Polska	44,23% ³²	x	x	45,99%	x	x
Udział środków finansowych przydzielonych do województwa przez JST na realizację strategii „Małopolska 2015” z zewnętrznych źródeł finansowania poza RPO	do ustalenia	UE-25 (27)
		Małopolska						
Stopień rozwoju e-usług publicznych	Małopolska - 75%	Polska						
		Małopolska		38%				
		Małopolska						
		Polska						

1 W „Strategii” przyjęto UE-25. Z uwagi na poszerzenie Unii od 1 stycznia 2006 wprowadzono dla celów porównawczych UE – 27.

2 Brak danych. Przyjęto dochód samorządów z tytułu udziału w podatku PIT w stosunku do liczby mieszkańców.

3 Przyjęto dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3 – 6 lat

4 Przyjęto saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 mieszkańców

5 Różnica w punktach procentowych

6 Dotyczy roku 2002

URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

WOJEWÓDZTWO MAŁOPOLSKIE 2008

Kraków 2009

Opracował zespół pracowników Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie i Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie

Nadzór merytoryczny: Joanna Urbanowicz

Redakcja: Joanna Dobrzańska

Zespół autorski dziękuje:

Urzędowi Statystycznemu w Krakowie, Małopolskiemu Urzędowi Wojewódzkiemu, Wojewódzkiemu Inspektoratowi Ochrony Środowiska, Wojewódzkiemu Funduszowi Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie, Wojewódzkiej Komendzie Policji, Komendzie Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej, Regionalnej Izbie Obrachunkowej, Izbie Skarbowej w Krakowie, Izbie Celnej w Krakowie, Urzędowi Miasta Krakowa, Małopolskiemu Centrum Zdrowia Publicznego, Telekomunikacji Polskiej SA, Ministerstwu Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ministerstwu Gospodarki, Ministerstwu Kultury i Dziedzictwa Narodowego, „PKP Przewozy Regionalne” Sp. z o.o., Małopolskiemu Zakładowi Przewozów w Krakowie, PKP Polskie Linie Kolejowe S.A., Oddział Regionalny w Krakowie, Międzynarodowemu Portu Lotniczemu im. Jana Pawła II Kraków – Balice Sp. z o.o, Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Krakowie, Zarządowi Dróg Wojewódzkich Oddział w Krakowie, Małopolskiemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków, Społecznemu Komitetowi Odnowy Zabytków Krakowa, Wojewódzkiemu Ośrodkowi Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Krakowie, Wojewódzkiemu Urzędowi Pracy w Krakowie, Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Małopolskiemu Zarządowi Melioracji i Urządzeń Wodnych w Krakowie, Regionalnemu Zarządowi Gospodarki Wodnej w Krakowie, Kuratorium Oświaty w Krakowie.

za udostępnienie zbiorów danych, informacji oraz pomoc w ich zebraniu

Adres redakcji:

Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego
Departament Polityki Regionalnej
30-552 Kraków, ul. Wielicka 72
tel. (+48) 12 299 07 00, fax. (+48) 12 299 07 26

Druk:
Drukarnia Vacat

ISSN: 1730-9301

Zdjęcia: archiwum Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego

Przy publikowaniu danych z Raportu „Województwo Małopolskie 2008” prosimy o podanie źródła

SPIS TREŚCI / SPIS TREŚCI / spis treści

Wstęp	7
ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE	
I. Zasoby środowiska przyrodniczego	11
1. Warunki fizykogeograficzne	11
2. Obszary chronione	11
3. Surowce mineralne regionu	13
4. Niekonwencjonalne źródła energii	18
II. Zagrożenie i stan środowiska przyrodniczego	23
1. Gospodarka wodno-ściekowa	23
2. Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego	33
3. Gospodarka odpadami	38
ZAGADNIENIA SPOŁECZNE	
I. Ludność	47
1. Stan ludności	47
2. Procesy demograficzne	48
3. Struktura wieku ludności	54
II. Ochrona zdrowia	57
1. Finansowanie opieki zdrowotnej	57
2. Stan bazy i działalność jednostek ochrony zdrowia	58
III. Pomoc społeczna	64
1. Jednostki organizacyjne pomocy społecznej	64
2. Kadra pomocy społecznej	67
3. Pracownicy socjalni	68
4. Korzystający z pomocy społecznej	70
5. Finansowanie pomocy społecznej	76
IV. Oświata i wychowanie	83
1. Finansowanie oświaty	83
2. Baza materialna	84
3. Uczniowie	90
4. Kształcenie ustawiczne	103
V. Nauka	112
1. Szkoły wyższe w Małopolsce	112
2. Studenci szkół wyższych	114
3. Kadra naukowo-dydaktyczna	117
4. Świadczenia i baza socjalna	119

VI. Kultura 121

1. Finansowanie kultury	121
2. Życie kulturalne	125
3. Baza materialna	138
4. Szkolnictwo artystyczne	146
5. Dziedzictwo kulturowe	148

VII. Kultura fizyczna 153

1. Finansowanie i organizacja kultury fizycznej	153
2. Działalność klubów sportowych	159

VIII. Bezpieczeństwo publiczne 161

1. Zagrożenie przestępczością	161
2. Bezpieczeństwo w ruchu drogowym	163
3. Działalność straży miejskiej.	166
4. Ochrona przeciwpożarowa i zagrożenie pożarowe	168

GOSPODARKA

I. Potencjał gospodarczy 173

1. Produkt Krajowy Brutto	173
2. Atrakcyjność inwestycyjna	177
3. Inwestycje zagraniczne w Małopolsce	180

II. Rynek pracy 183

1. Zatrudnienie	183
2. Bezrobocie rejestrowane	185

III. Przedsiębiorstwa 193

1. Przedsiębiorczość	193
2. Handel zagraniczny	196
3. Potencjał innowacyjny	199

IV. Rolnictwo 200

1. Uwarunkowania rozwoju	200
2. Produkcja roślinna	202
3. Produkcja zwierzęca	205
4. Promocja małopolskiej wsi i produkcji rolniczej	205
5. Rolnictwo ekologiczne	206
6. Gospodarka łowiecka	208

V. Przemysł 210

1. Przemysł Małopolski na tle kraju	210
2. Rozmieszczenie przestrzenne podmiotów prowadzących działalność przemysłową	212
3. Zatrudnienie w przemyśle	214
4. Wyniki ekonomiczne przemysłu	218
5. Inwestycje w przemyśle	221
6. Największe przedsiębiorstwa przemysłowe małopolski	223

VI. Budownictwo 225

1. Struktura podmiotów i produkcja przedsiębiorstw budowlanych	225
2. Zatrudnienie i finanse przedsiębiorstw budowlanych	227
3. Budynek oddane do użytku i ich kubatura	228

VII. Budownictwo mieszkaniowe 230

1. Zasoby mieszkaniowe	230
2. Sytuacja na rynku mieszkań – mieszkania oddane do użytkowania	231
3. Pozwolenia na budowę i rozpoczęte inwestycje	237

VIII. Turystyka 239

1. Oferta turystyczna	239
2. Ruch turystyczny	241
3. Rozwój i promocja turystyczna	249

4. Baza turystyczna regionu i jej wykorzystanie	251
5. Organizatorzy turystyki i pośrednicy turystyczni	258
6. Przewodnicy turystyczni i piloci wycieczek	260

ŚRODOWISKO GOSPODARCZE

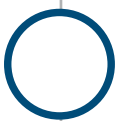
I. Baza podatkowa	265
II. Budżety jednostek samorządu terytorialnego	266
1. Budżety gmin	272
2. Budżety powiatów	291
3. Budżety miast na prawach powiatu	295
4. Budżet województwa małopolskiego	296
III. Fundusze celowe	301
1. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie	301
2. Wojewódzki Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych	305
3. Wojewódzki Fundusz Gospodarki Zasobem Geodezyjnym i Kartograficznym	307
IV. Programy pomocowe	309
1. Projekty wg programów operacyjnych	309
2. Projekty według wielkości	311
3. Projekty współfinansowane ze środków unijnych w podregionach	312
4. Projekty według kategorii interwencji	314
V. Instytucje dla rozwoju	318
1. Instytucje otoczenia biznesu (IOB)	318
2. Wojewódzka informacja i poradnictwo zawodowe	323
3. Konkursy promocyjne	325
VI. Współpraca międzynarodowa i promocja województwa	328
1. Współpraca międzynarodowa	328
2. Integracja europejska	328
3. Aktywność międzyregionalna	329
4. Promocja Województwa	329

SYSTEMY TECHNICZNE

I. Transport i komunikacja	337
1. Transport drogowy	337
2. Autobusowa komunikacja zbiorowa	345
3. Transport kolejowy	346
4. Transport lotniczy	349
II. Infrastruktura sanitarna	351
1. Wodociągi	351
2. Kanalizacje	351
III. Społeczeństwo informacyjne	354
1. Regionalny portal internetowy wrota małopolski	354
2. Informatyzacja	358
3. Łączność	366

ANEKS

I. Pozycja Małopolski na tle innych województw	370
II. Wdrażanie Strategii Rozwoju Województw Małopolskiego 2007-2013	372
III. Najważniejsze przedsięwzięcia zrealizowane w 2008 roku	375

Mam przyjemność oddać w Państwa ręce kolejne, dziewiąte wydanie raportu, przedstawiającego sytuację społeczno-gospodarczą w naszym regionie – „Województwo Małopolskie 2008”.

Dane przedstawione w raporcie obejmują lata 1999 – 2008. To dziesięć lat województwa w obecnych granicach, utworzonego reformą samorządową, to okres dynamicznych zmian - zarówno w obszarach życia społecznego, jak i gospodarczego, okres dążenia do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju i spójności wewnątrzregionalnej.

Mam nadzieję, że raport pomoże w znacznym stopniu uchwycić ważne procesy i tendencje zachodzące na przestrzeni lat i będzie przydatną publikacją dla osób interesujących się tematyką naszego regionu. Analizując zawarte w nim dane można prześledzić, jak zmieniało się życie Małopolan, szczególnie po napływie środków unijnych, dzięki którym realizowany jest szereg niezwykle istotnych dla mieszkańców inwestycji.

Niestety, rok 2008 częściowo upłynął już pod znakiem światowego kryzysu finansowego i gospodarczego, co odbiło się w widoczny sposób również na Małopolsce. Należy jednak zaznaczyć, że sytuacja naszego województwa na tle kraju przedstawia się raczej optymistycznie i pozwala patrzeć z nadzieją w przyszłość.

Tegoroczny raport ukazuje się w nieco zmienionej szacie graficznej – mam nadzieję, że będzie dzięki temu bardziej przejrzysty, przy jednoczesnym zachowaniu układu poprzednich wydań. Przedstawione dane uchwycone są w sposób przekrojowy. Z przyczyn technicznych nie mogliśmy jednak pokazać wszystkich lat – te brakujące znaleźć mogą Państwo w poprzednich wydaniach raportu. Poza przedstawieniem wielkości dla całego województwa ogółem, w miejscach gdzie było to możliwe staraliśmy się ukazać również zróżnicowanie obszarowe.

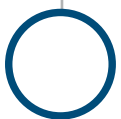
Pragnę również zachęcić do korzystania z raportu w wersji elektronicznej – corocznie zamieszczany jest on na stronie województwa www.malopolskie.pl

Roman Ciepiela

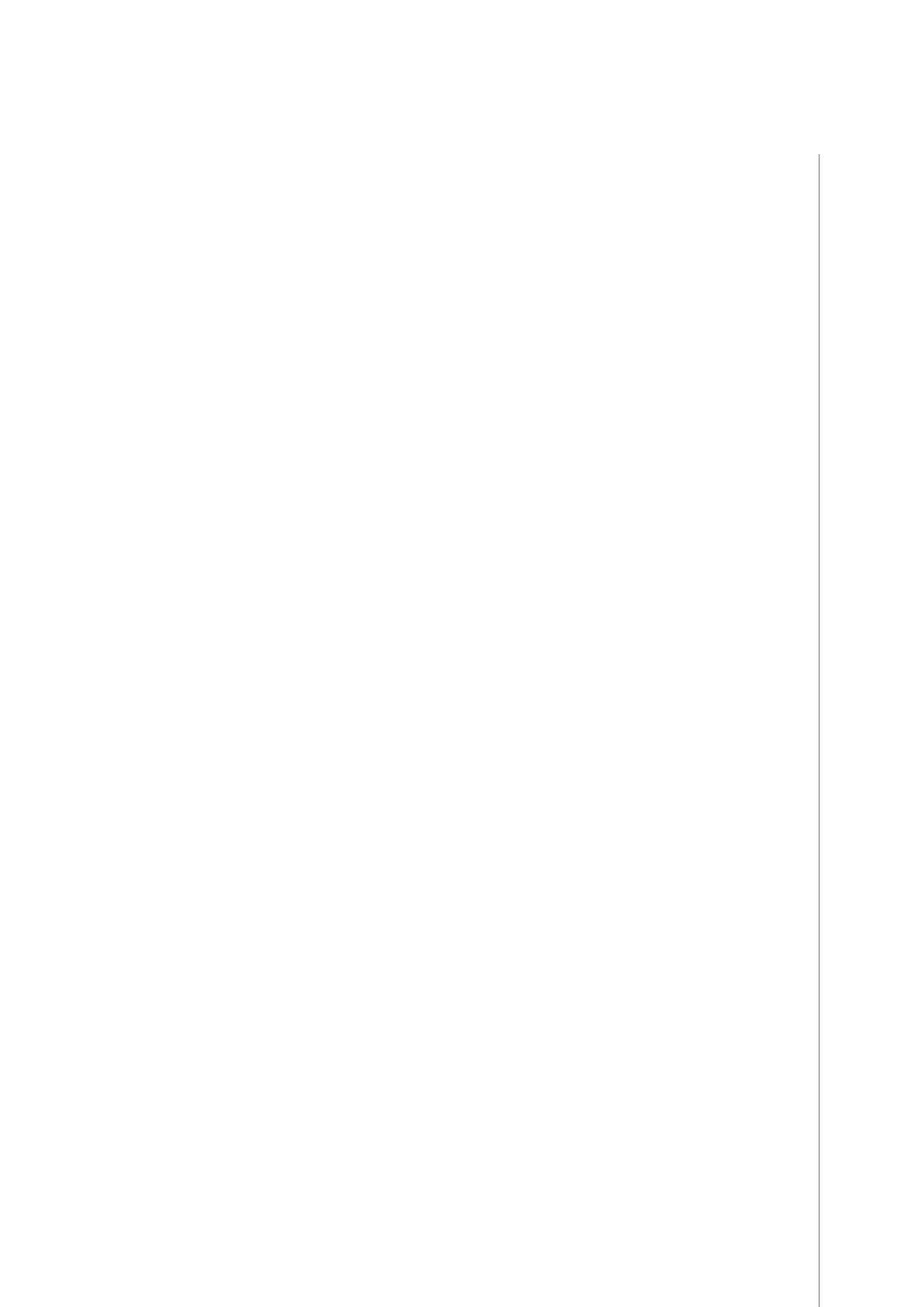
Wicemarszałek
Województwa Małopolskiego

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE / ŚRODO-
WISKO PRZYRODNICZE / środowisko
przyrodnicze

I. Zasoby środowiska przyrodniczego

oprac. Agnieszka Korba, Beata Chadzińska, Ryszard Łągiewka, Krzysztof Żero

1. Warunki fizykogeograficzne

Województwo małopolskie, położone na południu Polski, zajmuje powierzchnię 1 514 410 ha, co stanowi 4,8% powierzchni kraju.

Obszar województwa małopolskiego należy do kilku podprowincji (zgodnie z podziałem Polski na mezoregiony fizyczno-geograficzne, Kondracki J., 1998):

- Wyżyny Śląsko-Krakowskiej,
- Wyżyny Małopolskiej,
- Północnego Podkarpacia,
- Zewnętrznych Karpat Zachodnich,
- Centralnych Karpat Zachodnich.

Analiza warunków klimatycznych wskazuje, że ich zróżnicowanie regionalne pokrywa się z zasięgiem podstawowych jednostek fizjograficznych. W regionie małopolskim wydziela się co najmniej trzy regiony klimatyczne: wyżyn środkowopolskich, kotlin podkarpackich i samych Karpat. Najcieplej jest w Kotlinie Sandomierskiej, gdzie najdłużej trwa okres wegetacyjny (powyżej 220 dni), a Tarnów stanowi punkt o najwyższej średniej rocznej temperaturze w kraju (powyżej 8°C), zaś Kasprowy Wierch o najniższej (-0,8°C).

2. Obszary chronione

Województwo małopolskie cechuje niespotykane w Polsce zróżnicowanie środowiska przyrodniczego. Ponad połowa powierzchni województwa małopolskiego objęta jest ochroną prawną.

System obszarów i obiektów chronionych tworzą:

- parki narodowe – pięć w całości: Babiogórski, Gorczański, Ojcowski, Pieniński, Tatrzański oraz Magurski położony na terenie województwa małopolskiego i podkarpackiego;
- rezerваты przyrody – 85, w tym faunistyczne – 1, krajobrazowe – 15, leśne – 43, torfowiskowe – 1, florystyczne – 9, wodne – 1, przyrody nieożywionej – 10, stepowe – 5;
- parki krajobrazowe – 11, wchodzące w skład Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego: Park Krajobrazowy Beskidu Małego (częściowo w województwie śląskim), Bielańsko-Tyniecki, Ciężkowicko-Rożnowski, Dłubniański, Dolinki Krakowskie, Orlich Gniazd, Pasma Brzanki (częściowo w województwie podkarpackim), Popradzki, Rudniański, Tenczyński, Wiśnicko-Lipnicki,
- obszary chronionego krajobrazu – 10, w tym 5 w całości: Bratucicki, Zachodniego Pogórza Wiśnickiego, Wschodniego Pogórza Wiśnickiego, Radłowsko-Wierzchosławicki, Południowo-małopolski oraz 5 częściowo: Miechowsko-Działoszycki, Koszycki, Doliny Wisły, Jastrzębsko-Żdźarski, Pogórza Ciężkowickiego,
- obszary Natura 2000: w tym obszary specjalnej ochrony ptaków – 11, projektowane specjalne obszary ochrony siedlisk (zatwierdzone przez Komisję Europejską) – 36, potencjalne specjalne obszary ochrony siedlisk – 59 (stan na 20 lipca 2009 r.),
- zespoły przyrodniczo-krajobrazowe - 3 tj. Dolina Rzeki Soły, Lubinka, Wyspa Grodzisko,
- użytki ekologiczne – 30,
- pomniki przyrody – 2 029,
- stanowiska dokumentacyjne – 80,
- strefy ochronne wokół miejsc gniazdowania chronionych gatunków ptaków – 52.

Województwo małopolskie cechuje się wysoką różnorodnością biologiczną. Na jego terenie występuje wiele rzadkich, chronionych i zagrożonych gatunków roślin i zwierząt.

Tabela nr 1
Formy ochrony przyrody.

L.p.	Forma ochrony przyrody	Ilość	Powierzchnia* [ha]	% powierzchni województwa	Otuliny	
					[ha]	% powierzchni województwa
	RAZEM		830 221**	54,82	149 744,3	9,88
1	parki narodowe	6***	38 118,3	2,52	42 456,2	2,80
2	rezerваты przyrody	85	3 346,9	0,22	320,2	0,02
3	parki krajobrazowe	11***	181 040,6	11,95	106 967,9	7,06
4	obszary chronionego krajobrazu	10***	572 500,0	37,80		
5	obszary specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (w tym TPN, GPN, PPN i BPN)	11***	133 664,6	8,83		
6	zespoły przyrodniczo-krajobrazowe	3	104,6	0,01		
7	użytki ekologiczne	30	809,4	0,05		
8	pomniki przyrody	2 029				
9	stanowiska dokumentacyjne	80				
10	strefy ochronne wokół miejsc gniazdowania	52				
11	projektowane siedliskowe obszary Natura 2000	36	130 522,9	8,62		
12	potencjalne siedliskowe obszary Natura 2000	59	23 544,9	1,55		

Stan na 20 lipca 2009 r.

Powierzchnia województwa małopolskiego – 1 514 410,00 ha

*powierzchnie różnych form ochrony przyrody pokrywają się ze sobą,

**suma powierzchni z wyjątkiem projektowanych i potencjalnych siedliskowych obszarów Natura 2000,

***uwzględniono powierzchnie na terenie województwa małopolskiego,

TPN – Tatrzański Park Narodowy,

GPN – Gorczański Park Narodowy,

PPN – Pieniński Park Narodowy,

BPN – Babogórski Park Narodowy.

Źródło: Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Krakowie, Wydział Ochrony Przyrody i Obszarów Natura 2000

Uczestnictwo Polski w Unii Europejskiej zobowiązuje do utworzenia Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000, której celem jest ochrona różnorodności biologicznej. Zakłada się, że cel ten zostanie osiągnięty poprzez wprowadzenie w życie we wszystkich krajach członkowskich UE dwóch dyrektyw, a mianowicie „Dyrektywy Ptasiej” 79/409/EWG o ochronie dziko żyjących ptaków uchwalonej 2 kwietnia 1979 r. oraz „Dyrektywy Siedliskowej” 92/43/EWG o ochronie siedlisk przyrodniczych oraz dziko żyjącej fauny i flory z 21 maja 1992 r. Wykonanie tych dyrektyw umożliwi utworzenie Ekologicznej Sieci Obszarów Natura 2000, skupiającej obszary o istotnym znaczeniu dla każdego regionu biogeograficznego reprezentowanego na obszarze Unii.

W województwie małopolskim w stosunku do 2007 roku zwiększyła się liczba rezerwatów przyrody i obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000. Wojewoda Małopolski dnia 1 sierpnia 2008 r. utworzył rezerwat „Pazurek” o powierzchni 187,91 ha na podstawie Rozporządzenia Nr 13/08 (Dz. Urz. Woj. Małop. Nr 518, poz. 3355).

Do istniejących 7 obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 tj. Babia Góra, Beskid Niski, Gorce, Pieniny, Puszcza Niepołomska, Tatry oraz Torfowiska Orawsko-Nowotarskie, Minister Środowiska w Rozporządzeniu z dnia 27 października 2008 r. dołączył nowe obszary tj. Dolina Dolnej Skawy o powierzchni 7 081,70 ha, Dolina Dolnej Soły o powierzchni 3 732,60 ha, Pasma Policy o powierzchni 1 190,10 ha oraz Stawy w Brzeszczach o powierzchni 1 589,70 ha. Ponadto zmniejszyła się powierzchnia Beskidu Niskiego do 64 994,60 ha.

W dniu 12 grudnia 2008 r. Komisja Europejska zatwierdziła 36 projektowanych Specjalnych Obszarów Ochrony Siedlisk Natura 2000 położonych na terenie województwa małopolskiego: Babia Góra, Bednarka, Beskid Mały, Cerkiew w Łosiu koło Ropy, Czarna Orawa, Czarna, Dolina Białki, Dolina Prądnika, Dolinki Jurajskie, Grota Zbójnicka na Łopieniu, Jaroszwiec, Kalina-Lisinieć, Koło Grobli, Kostrza, Krynica, Lipówka, Luboń Wielki, Łabowa, Małe Pieniny, Michałowice, Na Policy, Nawojowa, Opactwo Cystersów w Szczyrzycu, Ostoja Gorczańska, Ostoja Magurska, Ostoja Popradzka, Ostoja Środkowojurajska, Ostoje Nietoperzy Okolic Bukowca, Pieniny, Podkowce w Szczawnicy, Polana Biały Potok, Pustynia Błędownska, Sterczów-Ścianka, Tatry, Torfowiska Orawsko-Nowotarskie, Wały.

Dodatkowo planuje się utworzyć lub powiększyć 59 Specjalnych Obszarów Ochrony Siedlisk Natura 2000 (stan na 20 lipca 2009 r.).

Z pozostałych form ochrony przyrody liczba użytków ekologicznych na terenie województwa małopolskiego wzrosła z 25 do 30.

3. Surowce mineralne regionu

Problematyka surowcowa Małopolski pozostaje w ścisłej zależności od budowy geologicznej obszaru, która jest wynikiem jego długiej geologicznej ewolucji. Odrębność rozwoju i wykształcenia geologicznego poszczególnych regionów województwa skutkuje występowaniem zróżnicowanej regionalnie bazy surowcowej.

Złoża surowców mineralnych występujących na terenie województwa dzielą się na 5 zasadniczych grup. Są to:

- surowce energetyczne,
- surowce chemiczne wraz z solankami jodowo - bromowymi,
- rudy metali nieżelaznych,
- surowce skalne,
- wody lecznicze, mineralne i termalne.

Każda z powyższych grup surowców mineralnych związana jest z innym regionem geologicznym oraz charakterystycznym kompleksem skalnym. Podkreślić jednak należy dominujące znaczenie szerokiego asortymentu, eksploatowanych odkrywkowo, surowców skalnych.

Surowce energetyczne

obejmują złoża węgla kamiennego, metanu w pokładach węgla, ropy naftowej, gazu ziemnego i torfu.

Złoża węgla kamiennego występują w zachodniej części województwa na obszarze powiatów krakowskiego, chrzanowskiego, oświęcimskiego i wadowickiego, po linię Krzeszowice – Brzeźnica – Sucha Beskidzka, w obrębie utworów Górnośląskiego Zagłębia Węglowego. Spośród udokumentowanych 14 złóż, eksploatacja prowadzona jest w kopalniach Brzeszcze i Janina. Tym niemniej na obszarze województwa występują znaczne, perspektywiczne rezerwy surowcowe węgla kamiennego. Obecnie górnictwo węgla kamiennego skupia się w regionie chrzanowsko - oświęcimskim.

W tym samym regionie złożom węgla towarzyszy metan będący przedmiotem eksploatacji w kopalni Brzeszcze gdzie jego zasoby geologiczne bilansowe oszacowano na ok. 3,5 mln m³. Złoża ropy naftowej związane są z obszarem Karpat oraz zapadliska przedkarpackiego. Terytorialnie rozmieszczenie złóż ropy naftowej odpowiada powiatom gorlickiemu, limanowskiemu, bocheńskiemu, tarnowskiemu, proszowickiemu, dąbrowskiemu. Są to złoża niewielkie, w większości o zasobach nie przekraczających kilkudziesięciu tysięcy ton. Stąd ich ograniczone znaczenie gospodarcze. W granicach województwa udokumentowanych jest obecnie 10 złóż ropy naftowej o sumarycznych zasobach 150 tys. ton, z czego 7 pozostaje w trakcie eksploatacji.

Złoża gazu ziemnego towarzyszą często złożom ropy naftowej. Stąd część kopalń ropy wydobywa równocześnie gaz ziemny. Rozmieszczenie złóż gazu ziemnego odpowiada w zasadzie występowaniu złóż ropy naftowej. Największa koncentracja złóż występuje na obszarze zapadliska przedkarpackiego pomiędzy Wieliczką, a Dębicą. Związane są one z formacjami osadowymi wieku miocenkiego. Ogółem na terenie województwa występują 32 złoża gazu ziemnego o zasobach około 5,7 mld.m³. Wydobywanie gazu ziemnego prowadzone jest z 25 złóż o zasobach około 4,6 mld.m³, co stanowi ok. 81% udokumentowanych zasobów tego surowca czyniąc niewielkimi jego rezerwy. Pochodzące z nich wydobywanie przydatne jest dla zaspokajania potrzeb lokalnych.

Udokumentowane **złoża torfu** w województwie małopolskim zlokalizowane są w dwóch rejonach. W rejonie Jabłonka – Czarny Dunajec występują rozległe torfowiska wysokie rozwinięte na europejskim wododziale oddzielającym zlewnie mórza Bałtyckiego i Czarnego. Eksploatowane jest tutaj jedno złożo torfu o nazwie „Puścizna Wielka”. Drugi rejon występowania złóż torfu to okolice Tarnowa. Istnieje tutaj udokumentowane, ale nie eksploatowane złożo „Pogórska Wola”. Należy nadmienić, iż torf nie posiada obecnie znaczenia jako surowiec energetyczny. Eksploatowany jest głównie dla potrzeb rolnictwa, ogrodnictwa i lecznictwa. Należy nadmienić, że eksploatacja torfu ze złoża „Puścizna Wielka” rodzi poważną kolizję z utworzonym w tym rejonie obszarem Natura 2000.

Surowce chemiczne

obejmujące sole kamienne, mineralizację siarkową oraz solanki jodowo – bromowe obecnie nie posiadają znaczenia gospodarczego.

Złoża soli kamiennej ciągną się wąskim pasem wzdłuż nasunięcia karpackiego na miocenские utwory zapadliska przedkarpackiego. Jedyne udokumentowane obecnie złożo soli kamiennej „Wojnicz” może być, ze względu na skomplikowaną budowę geologiczną oraz znaczną głębokość występowania (ok. 600 mppt), eksploatowane jedynie metodą otworową. Z powodu braku odbiorców solanki na południu Polski jego eksploatacja jest jednak niecelowa. Występujące kiedyś w Małopolsce, złoża soli kamiennej: Wieliczka, Bochnia, Łęzkowice, Barycz, Siedlec – Moszczenia – Łapczyca mają jedynie znaczenie historyczne.

Mineralizacja siarkowa towarzyszy złożom cynku i ołowiu w zagłębiu olkuskim. Udokumentowane zasoby minerałów siarkowych stanowią kopalinę towarzyszącą dla złóż Krzykawa, Olkusz i Pomorzany. Są to zasoby szacunkowe i nie podlegają eksploatacji.

Do surowców chemicznych zaliczyć należy również solanki jodowo – bromowe eksploatowane otworowo na niewielką skalę w Łapczycko koło Bochni.

Rudy metali nieżelaznych

obejmują złoża rud cynku i ołowiu występujące na terenie powiatów olkuskiego i chrzanowskiego. Spośród 12 udokumentowanych złóż eksploatowane są obecnie trzy spośród nich: Olkusz, Pomorzany oraz Balin – Trzebionka, których zasoby stanowią 50% wszystkich posiadanych zasobów tych rud. Cztery złoża zaliczono do zasobów pozabilansowych. Zasoby pozostałych pięciu wynoszą pozostałe około 50% zasobów złóż Zn-Pb. Stąd wniossek, iż perspektywy surowcowe dla eksploatacji złóż cynku i ołowiu są ograniczone i w miarę wyczerpywania się obecnych zasobów, górnictwo cynku i ołowiu w historycznym zagłębiu olkuskim będzie traciło na znaczeniu. Ewentualne udostępnienie złóż obecnie nie eksploatowanych uzależnione jest przede wszystkim od światowej koniunktury na cynk i ołów oraz związanego z nią poziomu cen.

Surowce skalne

stanowią najliczniejszą grupę kopalin o różnorodnych zastosowaniach, reprezentowaną przez liczne złoża na terenie województwa małopolskiego. Ich wspólną cechą jest eksploatacja odkrywkowa.

Należą do nich złoża:

- piaskowców, wapieni, dolomitów, porfirów, melafirów, diabazów, tufów,
- dolomitów z przeznaczeniem dla hutnictwa, rolnictwa, budownictwa,
- wapieni i margli dla przemysłu wapienniczego i cementowego,
- kruszyw naturalnych,
- surowców ilastych ceramiki budowlanej,
- piasków podsadzkowych, formierskich i dla przemysłu ceramicznego,
- surowców skaleniowych.

Złoża piaskowców związane są z obszarem Karpat. Z ogólnej liczby 56 złóż udokumentowanych, eksploatacja prowadzona jest w 18 spośród nich. W zasadzie nie obserwuje się tendencji do dokumentowania nowych złóż poza nielicznymi koncesjami udzielonymi przez starostów dla potrzeb zakładów kamieniarskich. Przyrost liczby złóż w porównaniu z rokiem 2007, towarzyszący niewielkiemu spadkowi udokumentowanych zasobów piaskowców, wskazuje raczej na postępujący podział złóż większych, pozostających dotychczas w rezerwie surowcowej, a udokumentowanych jeszcze przed rokiem 1990.

Złoża wapieni występują jedynie na obszarze Monokliny Śląsko – Krakowskiej tożsamej geograficznie z Wyżyną Krakowską – Częstochowską. Terytorialnie znajdują się one w granicach miasta Krakowa oraz powiatów krakowskiego, chrzanowskiego, miechowskiego i olkuskiego. Spośród 23 złóż udokumentowanych wydobycie, zarówno dla potrzeb drogownictwa jak i przemysłu cementowego – wapienniczego wydobycie prowadzone jest jedynie w 4 spośród nich. Wynika to zapewne ze znacznego ograniczenia zapotrzebowania ze strony hutnictwa i przemysłu cementowego. Część złóż położona jest w granicach jurajskich parków krajobrazowych i możliwości ich eksploatacji ograniczają przepisy prawa. Nie obserwuje się zainteresowania otwieraniem nowych zakładów górniczych w celu wydobywania złóż wapieni.

Dolomity występują w regionie chrzanowskim i olkuskim. Udokumentowanych zostało 10 złóż. Eksploatacja prowadzona jest w 4 spośród nich. Dolomit wykorzystywany jest jako kamień drogowy (Dubie, Libiąż, Stare Gliny), w hutnictwie (Żelatowa) oraz jako nawóz dla rolnictwa. Jednakże wobec faktu, iż eksploatowane złoża zawierają 72% udokumentowanych zasobów kopaliny istniejące rezerwy zasobów powinny podlegać szczególnej ochronie.

Porfiry, melafiry, diabazy, tufy wulkaniczne są skałami magmowymi i wulkanicznymi. Ich złoża występują jedynie w rejonie Krzeszowic. Eksploatowane są dwa spośród udokumentowanych 7 złóż: złożo porfiru „Zalas” oraz złożo diabazu „Niedźwiedzia Góra”. To drugie jest szczególnie cenne ze względu na bardzo wysoką jakość kopaliny i jedyne jej wystąpienie w regionie.

Złoża tufów i melafirów mają raczej znaczenie dydaktyczne i naukowe.

Kruszywa naturalne tworzą najliczniejszą grupę złóż kopalin. Genetycznie związane są one z dolinami rzek i grupują się w kilku regionach: ujście Soły, środkowy i dolny bieg Raby, dolny fragment doliny Uszwicy, dolina Dunajca poniżej Łącka, dolina Wisły. Szczególna ich koncentracja ma miejsce na terenie powiatów brzeskiego i tarnowskiego w widłach Wisły, Dunajca i Uszwicy. Najwartościowsze złoża kruszyw naturalnych występują natomiast na Podhalu gdzie eksploatowane są u ujścia Białki do Dunajca. W gminie Czarny Dunajec udokumentowano zasoby wielkości 675 mln ton, które stanowią szczególnie wartościową rezerwę surowcową pozostającą jednak w konflikcie z utworzonym w ich bezpośrednim sąsiedztwie obszarem Natura 2000. Złoża podhalańskie zbudowane są głównie z otoczków granitowych pochodzenia tatrzańskiego co stanowi o ich szczególnej wartości. Charakteryzują się również znaczną bo kilkudziesięciometrową miąższością. W sumie na terenie województwa udokumentowano 251 złóż kruszywa naturalnego. W fazie eksploatacji jest 90 spośród nich. Obserwuje się zainteresowanie dokumentowaniem kolejnych.

Surowce ilaste ceramiki budowlanej obejmują złoża glin czwartorzędowych, iłów trzeciorzędowych oraz permskich. Ich lokalizacja jest dosyć przypadkowa. Spośród 77 udokumentowanych złóż, 14 jest obecnie eksploatowanych. Liczba złóż czynnych ustabilizowała się na poziomie kilkunastu zakładów w związku z malejącą liczbą cegielni bazujących na surowcach lokalnych. Nastąpiła koncentracja produkcji w rękach kilku dużych producentów wykorzystujących wysokiej jakości złoża iłów trzeciorzędowych.

Piaski podsadzkowe, formierskie i dla przemysłu ceramicznego występują w złożach zlokalizowanych głównie pomiędzy Trzebinią, Olkuszem i Kluczami. Ponadto złoża piasków do produkcji betonów komórkowych występuje w gminie Szczucin. Ogółem udokumentowanych jest 13 złóż piasków o różnorodnym zastosowaniu, z czego 9 to złoża piasków podsadzkowych w rejonie Szczakowej, Sierszy i Pustyni Błędowskiej. Ogółem wydobyte piasków prowadzone jest w pięciu złożach. Pozostałe stanowią rezerwę surowcową. Przy czym dwa złoża udokumentowane na obszarze Pustyni Błędowskiej, stanowiące 30% zasobów piasków podsadzkowych, pozostają w konflikcie z obszarem Natura 2000.

Surowce skaleniowe na terenie województwa małopolskiego występują w dwóch złożach. Złożo Siedlec na północ od Krzeszowic związane jest z intruzją magmową i znajduje się w granicach Jurajskiego Parku Krajobrazowego. Złożo Wygiełzów w gminie Babice to złożo okruczowe o zasobach pozabilansowych. Żadne z nich nie jest eksploatowane.

Wody lecznicze i termalne.

Ich zasoby stanowią istotny, o rosnącym znaczeniu, element bazy surowcowej regionu. Występowanie wód leczniczych i termalnych związane jest z Zapadliskiem Przedkarpackim, Karpatami oraz Niecką Podhalańską. Na obszarze Zapadliska występują głównie wody siarczane i siarczkowe znane z Krzeszowic, Matecznego i Swoszowic. Na obszarze karpackim wody mineralne i lecznicze o zróżnicowanym składzie chemicznym znane są z terenu powiatów gorlickiego, nowosądeckiego, nowotarskiego, limanowskiego. Natomiast w podłożu Niecki Podhalańskiej stwierdzono występowanie wysokotemperaturowych wód termalnych o znacznych wydajnościach. Znane są one także z rejonu Bukowiny Tatrzańskiej oraz Mszany Dolnej. Obserwuje się rosnącą produkcję wód leczniczych i mineralnych ze złóż karpackich. Główne „zagłębia” to rejon Wysowej, Krynicy Muszyny, Piwnicznej gdzie spotyka się największe wydajności wód leczniczych. Produkcja wód leczniczych i mineralnych wykazuje tendencję wzrostową i powinna stanowić znaczący element działalności gospodarczej oraz wizytówkę województwa. Jednakże przytoczone w tabeli sumaryczne wydajności ujęć wód leczniczych wskazują na ograniczone rezerwy zasobów tych wód w udokumentowanych obecnie złożach. Istnieją podstawy by sądzić, iż nowe koncesje nie poprawią znacząco bilansu wód leczniczych w Małopolsce. Należy jednak podkreślić, że występujące na obszarze małopolski złoża wód leczniczych stanowią 33% wszystkich złóż wód leczniczych w kraju. Obrazuje to pozycję województwa w tej dziedzinie gospodarki na tle innych regionów. Przyszłościowe wydaje się

również inwestowanie w geotermię. Jak do tej pory występowanie wód geotermalnych o znaczeniu gospodarczym stwierdzono jedynie w rejonie Podhala. Ich efektywne wykorzystanie może stać się istotnym czynnikiem rozwoju tego regionu i obszarów przyległych. Jako przykład działań podejmowanych w tym kierunku przytoczyć należy funkcjonujący zakład geotermalny w Bańskiej koło Nowego Targu, oraz kompleks rekreacyjny w Bukowinie Tatrzańskiej. Podobny kompleks projektowany jest na polanie Szymoszkowej w Zakopanem.

Tabela nr 2

Zestawienie złóż kopalin (stan na dzień 31.12.2008)

Rodzaj kopaliny	Liczba złóż	Zasoby geologiczne udokumentowane ogółem	Złóża eksploatowane	Zasoby geologiczne w złóżach eksploatowanych
1	2	3	4	5
Kopaliny pozostające w kompetencji Ministra Środowiska				
Węgiel kamienny	14	7104347 tys. t.	2	1785970 tys. t.
Ropa naftowa	10	150,91 tys. t.	7	150,91 tys. t.
Gaz ziemny	32	5671,00 mln.m ³	25	4664,25mln.m ³
Metan z pokładów węgla kamiennego	2	3432,40 mln.m ³	1	3150,40 mln.m ³
Sól kamienna	1	2083,0 tys. t.	brak	brak
Solanki jodowo - bromowe	1	6,2 m ³ /h	1	6,2 m ³ /h
Wody lecznicze	22	280,61 m ³ /h	14	248,47 m ³ /h
wody termalne	8	1.290,00 m ³ /h	4	840 m ³ /h
Rudy cynku i ołowiu	12	44441 tys. t.	3	22045 tys. t.
Kopaliny pozostające w kompetencji Marszałka Województwa				
Torf	2	362,48 tys. m ³	1	328,48 tys. m ³
Piaskowce	56	521196 tys. t.	18	181614 tys. t.
Wapienie	23	474846 tys. t.	4	66883 tys. t.
Dolomity	10	260096 tys. t.	4	187872 tys. t.
Porfiry	3	159800 tys. t.	1	85953 tys. t.
Melafiry	2	2719 tys. t.	brak	brak
Diabazy	1	7151 tys. t.	1	7151 tys. t.
Tufy	1	18270 tys. t.	brak	brak
Kruszywa naturalne	251	1637328 tys. t.	90	264977 tys. t.
Surowce ilaste	77	103642 tys. m ³	14	21167 tys.t.
Piaski podsadzko- we formierskie	9	1017665 tys.m ³	3	326254 tys.m ³
kwarcowe (p.cer.)	2	19101 tys.t	1	19101 tys.t
	2	9356 tys.m ³	1	6774 tys.m ³
Surowce skaleniowe	2	365 tys. t.	brak	brak

Źródło: „Bilans Zasobów Kopalin i Wód Podziemnych w Polsce”, Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2008.

Liczba koncesji na wydobywanie kopalin udzielona przez Marszałka Województwa Małopolskiego według stanu na 31.12.2008 wynosi 134 koncesje.

Wydobycie kopalin ze złóż podlegających koncesjonowaniu przez Marszałka Województwa Małopolskiego kształtowało się w roku 2008 następująco:

- piaski podsadzkowe, formierskie, kwarcowe - 6,29 mln ton,
- kruszywo naturalne - 10,61 mln ton,
- dolomity - 2,45 mln ton,
- wapienie - 2,53 mln ton,
- piaskowce - 2,02 mln ton,
- skały magmowe - 1,44 mln ton,
- surowce ilaste ceramiki budowlanej - 451,00 tys ton,
- torfy - 6,20 tys. m³.

Piaskowce i skały magmowe (porfiry i diabazy) w całości, a dolomity i wapienie w zdecydowanej przewadze pozyskiwane są dla potrzeb produkcji wysokiej jakości kruszyw łamanych poszerzając ofertę kruszyw dostępnych na rynku i wykorzystywanych głównie dla potrzeb drogownictwa oraz budownictwa.

Porównanie danych z lat 2008 i 2007 pozawala zauważyć wyraźny spadek zasobów gazu ziemnego i ropy naftowej przy braku widocznych perspektyw poprawy ich bilansu. Powoduje to, iż zwłaszcza górnictwo ropy naftowej należy traktować raczej w kategoriach historycznych. Wystąpił również widoczny ubytek zasobów rud Zn-Pb przy braku nowych odkryć geologicznych. Niewielkie przyrosty zasobów dotyczą wód leczniczych i termalnych. Nastąpił wysoki bo 36% wzrost wydobywania surowców mineralnych w grupie kruszyw naturalnych i łamanych co zapewne stanowi reakcję na realizowane na obszarze województwa różnorodne przedsięwzięcia budowlane. Zaskoczeniem natomiast jest nieoczekiwanie wysoki wzrost produkcji surowców ilastych ceramiki budowlanej. Należy przy tym pamiętać, iż przy ocenie rzeczywistej wielkości pozyskiwania kopalin na terenie województwa należy również uwzględnić zróżnicowane wydobywanie niektórych rodzajów kopalin w zakładach górniczych działających na podstawie koncesji udzielonych przez starostów, wydobywanie kruszyw naturalnych z koryt rzecznych na podstawie regulacji prawnych ustawy Prawo wodne, jak również zjawisko nielegalnego pozyskiwania kopalin bez wymaganej prawem koncesji. Daje się zauważyć rosnące ograniczenie dostępności złóż kopalin skalnych i możliwości ich gospodarczego wykorzystania powodujące zagrożenie dla bezpieczeństwa surowcowego regionu. W tej sytuacji konieczne jest wdrożenie mechanizmów realnej ochrony zasobów kopalin, jako środowiska naturalnego, analogicznie jak dzieje się to w przypadku innych walorów przyrody nieożywionej. Postulat ochrony zasobów kopalin dotyczy zarówno złóż udokumentowanych-eksploatowanych i rezerwowanych jak i obszarów perspektywicznych.¹

4. Niekonwencjonalne źródła energii

W ostatnich latach widoczny jest wzrost znaczenia energii elektrycznej i ciepłej pochodzącej z odnawialnych źródeł.

Strategia Rozwoju Energetyki Odnawialnej z września 2000 r. zakłada, że do końca 2010 r. 7,5% całej zużywanej energii w Polsce pochodzić będzie ze źródeł odnawialnych. Ministerstwo Gospodarki zakłada, że w 2020 r. udział odnawialnych źródeł energii w zużyciu energii w Polsce wyniesie 15%, zaś w 2030 r. - 20%.

Zgodnie z danymi Urzędu Regulacji Energetyki, na dzień 27 lipca 2009 r., łączna moc instalacji wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii w Małopolsce wynosi obecnie ok. 180 MW.

Województwo Małopolskie zajmuje czwartą pozycję w Polsce pod względem wykorzystania źródeł energii odnawialnej oraz siódme miejsce jeśli chodzi o udział, energii wytworzonej ze źródeł odnawialnych, w ogólnym bilansie energetycznym kraju (2,5%).

¹ Radwanek -Bąk B. „Analiza wystarczalności udokumentowanych zasobów kopalin skalnych województwa małopolskiego dla zaspokojenia zapotrzebowania regionu w perspektywie wieloletniej.”, Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa 2006.

Energia geotermalna

„Program działań dla rozwoju wykorzystania energii geotermalnej w Małopolsce” zapisano w długoletnim Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego.

Małopolska jest położona poza strefami aktywności tektonicznej i wulkaniczno – magmowej, nie ma w związku z tym złóż wód termalnych lub pary, które mogłyby być wykorzystane do produkcji energii elektrycznej. Funkcjonują natomiast geotermalne zakłady ciepłownicze.

Na głębokości 1600 - 2600 m znajdują się ogromne pokłady wód geotermalnych w powiatach: tatrzańskim, nowotarskim, krakowskim, myślenickim, brzeskim, proszowickim, bocheńskim i miechowskim, a także w Krakowie - w rejonie Przyłasku czy ul. Tetmajera. Zasoby gorącej wody wynoszą ok. miliard metrów sześciennych, a wydajność do 800 m³/h. Jako czysty ekologicznie nośnik energii, wody geotermalne mogą odegrać ważną rolę na obszarach o unikatowych walorach przyrodniczych (parki narodowe i krajobrazowe) oraz w miastach, w których zanieczyszczenie gazowo-pyłowe jest szczególnie uciążliwe wskutek wykorzystania tradycyjnych nośników energii (Zakopane, Nowy Targ).

W województwie małopolskim energię geotermalną wykorzystuje się od 1994 r. Pierwsza instalacja powstała w latach 1989 - 93 w miejscowości Bańska Niżna pn.: Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Geotermia Podhalańska S.A.

Sprzedż ciepła przez PEC Geotermia Podhalańska S.A. w 1999 r. kształtowała się na poziomie 120 000 GJ.

Tabela nr 3

Sprzedż ciepła oraz liczba odbiorców w latach 2005-2008

Rok	Sprzedż ciepła		Liczba odbiorców		
	MW	GJ	indywidualnych (moc do 30 kW)	wielkoskalowych (moc powyżej 30 kW)	ogółem
2005	37,800	274 496,10	894	304	1 198
2006	41,860	297 188,00	912	331	1 243
2007	47,325	295 923,26	945	353	1 298
2008	50,410	324 253,71	981	377	1 358

MW - moc uzyskana na koniec grudnia danego roku

GJ - wielkość sprzedży ciepła w danym roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PEC Geotermia Podhalańska S.A.

Z raportu Polskiej Akademii Nauk wynika, że Małopolska nie wykorzystuje w pełni swego naturalnego bogactwa, jakim są wody geotermalne. Na bazie analiz i ocen warunków geologicznych poszczególnych pięter hydrogeologicznych na obszarze województwa małopolskiego, wydzielone zostały 92 obiekty – strefy możliwego wykorzystania energii geotermalnej. W 40 przypadkach byłoby to opłacalne dla miejscowej społeczności, w postaci basenów cieplicowych albo jako magistrała ciepłownicza.

Przykłady wykorzystania energii geotermalnej:

- Bańska Niżna 4,5 MJ/s docelowo 70 MJ/s (powiat nowotarski),
- Aqua Park w Zakopanem (powiat tatrzański),
- Termy Podhalańskie w Szaflarach (powiat nowotarski),
- Termy Bukowiańskie w Bukowinie Tatrzańskiej (powiat tatrzański),
- Kąpielisko na Polanie Szymboszkowej w Zakopanem (powiat tatrzański).

Energia wodna

Pod względem hydrograficznym teren województwa małopolskiego prawie w całości należy do dorzecza górnej Wisły (zlewisko Bałtyku) oraz w niewielkim stopniu do dorzecza Czarnej Orawy (zlewisko Morza Czarnego). Wody powierzchniowe województwa to sieć rzeczna, na którą w pierwszym rzędzie składają się prawobrzeżne karpackie dopływy Wisły tj. Soła, Skawa, Raba, Dunajec, Poprad i Biała odwadniające obszar Beskidów i Pogórza. Są to na znacznej długości rzeki górskie i na ogół bardzo wąskie. Natomiast lewobrzeżne dopływy Wisły takie jak Dłubnia, Szreniawa, Rudawa, w mniejszym udziale Przemsza i Nidzica, odwadniają głównie obszary wyżyn (północną część województwa). Ze względu na asymetrię hydrograficzną województwa większa ilość wód drenowana jest z południowej części województwa. W porównaniu z innymi regionami Polski województwo małopolskie posiada dosyć bogate zasoby wód powierzchniowych, natomiast wody podziemne charakteryzują się zasobami niższymi od przeciętnych w skali krajowej.

Szacunkowe dane wskazują, że zasoby wód powierzchniowych województwa wynoszą 4 916,5 m³/rok. Najzasobniejszy w wodę z dopływów Wisły jest Dunajec, następną Soła, a w dalszej kolejności Skawa i Raba. Do zasobów wodnych można zaliczyć również pojemność użytkową zbiorników retencyjnych wynoszącą około 310,6 mln m³.

Potencjał energetyczny małopolskich wód jest wykorzystywany tylko w 12%, a udział elektrowni wodnych w produkcji energii elektrycznej wynosi 2,7% (małych elektrowni wodnych 0,7%). Praktycznie jedynymi obiektami hydroenergetycznymi, których ilość stale wzrasta za sprawą prywatnych inwestorów, są małe elektrownie wodne (MEW) o mocy zainstalowanej poniżej 5 MW. Na terenie województwa łączna moc zainstalowana elektrowni wodnych według danych URE wynosi ok. 175,89 MW.

Przykłady wykorzystania energii wody:

- Zespół Elektrowni Wodnych Niedzica SA:
 - Niedzica 92MW (powiat nowotarski)
 - Sromowce Wyżne 2 MW (powiat nowotarski)
 - Łączany 2,5 MW (powiat wadowicki)
 - Smolice 2 MW (powiat oświęcimski)
- Zespół Elektrowni Wodnych Rożnów spółka z o.o. o mocy całkowitej 71,5 MW i średniej rocznej produkcji 190 000 MWh:
 - Rożnów 56 MW (powiat nowosądecki)
 - Czchów 9,04 MW (powiat brzeski)
 - Dąbie 2,94 MW (powiat krakowski)
 - Przewóz 2,94 MW (powiat krakowski)
- mała elektrownia wodnej Olcza 0,32 MW (powiat tatrzański)
- mała elektrownia wodna Kuźnice 0,26 MW (powiat tatrzański)
- mała elektrownia wodna w Myślenicach 200 kW (powiat myślenicki)
- mała elektrownia wodna w Gromcu 750 kW (powiat chrzanowski)

Energia wiatrowa

Dane Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej dotyczące średniorocznych prędkości wiatru w Małopolsce wykazują, że województwo małopolskie zlokalizowane jest w strefie niekorzystnej i wybitnie niekorzystnej, o małych zasobach energetycznych wiatru. Przeważający obszar Małopolski według Ośrodka Meteorologii IMiGW to strefa IV, w której prędkość wiatru szacuje się na 3-4 m/s. Jednakże na terenach o bogatej rzeźbie terenu, a taka występuje w południowej części województwa, występują lokalne strefy, w których wiatry mają korzystne własności energetyczne. Lokalne warunki klimatyczne i terenowe, sprzyjające rozwojowi energetyki wiatrowej występują także na Wyżynie Krakowsko - Częstochowskiej.

Na obszarze Małopolski w Rytrze (powiat nowosądecki) uruchomiono elektrownię wiatrową o mocy nominalnej 150 kW oraz na Przysłopie w Zawoi (powiat suski) o mocy nominalnej 160 kW.

Planuje się budowę elektrowni wiatrowej w okolicach Borzęcina (powiat brzeski), o łącznej mocy ok. 50 MW (uruchomienie przewidziano na połowę 2011 r.). Farmy wiatrowe mają powstać także w Wieprzu (powiat wadowicki) oraz w Lipinkach (powiat gorlicki).

Przykłady wykorzystania energii wiatru:

- elektrownia wiatrowa w Rupniowie (powiat limanowski) – 7 kW,
- wiatraki w Choczni (powiat wadowicki),
- wiatraki w Rzepiskach (powiat tatrzański).

Energia z biomasy

Biomasa stanowi trzecie, co do wielkości na świecie, naturalne źródło energii. Do celów energetycznych może być wykorzystywana w postaci stałej, ciekłej lub gazowej.

Według definicji Unii Europejskiej biomasa oznacza podatne na rozkład biologiczny frakcje produktów, odpady i pozostałości przemysłu rolnego (łącznie z substancjami roślinnymi i zwierzęcymi), leśnictwa i związanych z nim gałęzi gospodarki, jak również podatne na rozkład biologiczny frakcje odpadów przemysłowych i miejskich.

Na cele energetyczne wykorzystuje się:

- drewno i odpady z przerobu drewna np.: drewno kawałkowe, trociny, wióry, zrębki, kora;
- rośliny pochodzące z upraw energetycznych - rośliny drzewiaste szybko rosnące np.: wierzbę, topole, eukaliptusy;
- wieloletnie byliny dwuliścienne np.: topinambur, ślaziolec pensylwański, rdesty;
- trawy wieloletnie np. trzcina pospolita, miskanty;
- produkty rolnicze oraz odpady organiczne z rolnictwa np.: słoma, siano, buraki cukrowe, trzcina cukrowa, ziemniaki, rzepak, pozostałości przerobu owoców;
- odchody zwierzęce;
- frakcje organiczne odpadów komunalnych oraz komunalnych osadów ściekowych,
- niektóre odpady przemysłowe np. z przemysłu papierniczego.

Biogaz powstały w wyniku fermentacji beztlenowej zawierający około 50-70% metanu służy do produkcji energii elektrycznej lub ciepłej albo jest dostarczany do sieci.

Na składowisku odpadów komunalnych Barycz w Krakowie biogaz pozyskuje się już od roku 1998. Wykorzystuje się go do ogrzewania budynków zaplecza technicznego i socjalnego obiektów składowiska, sortowni i kompostowni Barycz oraz wody użytkowej. Aktualnie na składowisku zbudowane są cztery kontenerowe bloki energetyczne: dwa o mocy 249 kWh (oddane do eksploatacji w latach 1998 i 1999), trzeci o mocy 372 kWh, oddany do użytku w roku 2002 oraz czwarty - o mocy 469 kWh, dla którego 18 grudnia 2008 r. zakończył się 72-godzinny ruch próbny i nastąpił odbiór końcowy. Czwarty blok energetyczny zrealizowano w ramach projektu „Gospodarka odpadami stałymi w Krakowie - Etap I”, współfinansowanego z Funduszu Spójności Unii Europejskiej Biomasa oferuje najwyższy potencjał do wykorzystania znajdując zastosowanie w sieciach ciepłych oraz coraz częściej w prywatnych domach.

Przykłady wykorzystania energii z biomasy:

- biogaz w Oczyszczalni Ścieków Wielopole w Nowym Sączu,
- biomasa w prywatnym zakładzie stolarskim w Nieczajnej Górnej (powiat dąbrowski),
- biomasa jak źródło energii do ogrzewania Urzędu Gminy, Komisariatu Policji, Ochotniczej Straży Pożarnej oraz Ośrodka Zdrowia w Korzennej (powiat nowosądecki),
- biomasa w Oczyszczalni Ścieków w Niepołomicach (powiat wielicki),
- bioelektrownia na terenie składowiska odpadów komunalnych w Tarnowie,
- kotły na biomasę w Elektrociepłowni Andropol Przędzalnia S.A. w Andrychowie (powiat wadowicki).

Energia słoneczna

Małopolska charakteryzuje się bardzo nierównomiernym rozkładem promieniowania słonecznego (80% całkowitej rocznej sumy nasłonecznienia przypada na 6 miesięcy sezonu wiosenno – letniego). Najczęściej stosowane są kolektory słoneczne w połączeniu z pompami ciepła.

Widoczny jest wzrost wykorzystywania energii słonecznej w budynkach użyteczności publicznej. Przykładem takiej inwestycji jest kryta pływa w Proszówkach, gmina Bochnia, gdzie zainstalowano 106 kolektorów słonecznych, z których można uzyskać ok. 160 tys. kW w skali roku. W ostatnich latach obserwuje się także wzrost zainteresowania wykorzystaniem energii słonecznej wśród odbiorców indywidualnych. Przykładem m.in. jest gmina Miechów, w której z tego rodzaju energii korzysta ponad pięćdziesiąt gospodarstw.

Przykłady wykorzystania energii słonecznej:

- Klasztor i Wyższe Seminarium Duchowne Redemptorystów w Tuchowie (powiat tarnowski),
- kryta pływalnia w Proszówkach (powiat bocheński),
- gospodarstwo prywatne w Starej Wisi (powiat limanowski),
- schronisku Stare Wierchy (powiat nowotarski),
- Gimnazjum im. S. Wyszyńskiego w Sułkowicach (powiat myślenicki),
- Dom Zakonny ks. Salwatorianów w Trzebini (powiat chrzanowski),
- 20 Wojskowy Szpital Uzdrowskowo-Rehabilitacyjny w Krynicy – Zdroju (powiat nowosądecki),
- Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Chrzanowie.

Do urządzeń wykorzystujących siły przyrody w produkcji energii i ciepła należą m.in. pompy ciepła, urządzenia umożliwiające wykorzystanie energii cieplnej nagromadzonej w środowisku naturalnym. Ich zaletą są przede wszystkim niskie koszty eksploatacyjne przy bezobsługowości oraz braku negatywnego oddziaływania na środowisko.

Przykłady wykorzystania pomp ciepła:

- Klasztor Benedyktynów w Tyńcu (powiat krakowski),
- Centrum Dialogu i Modlitwy w Oświęcimiu,
- Zamek Królewski w Niepołomicach (powiat wielicki).

II. Zagrożenie i stan środowiska przyrodniczego

oprac. Agnieszka Sienicka, Magdalena Burek, Magdalena Gierut, Marta Roszkowicz, Kinga Dulemba, Piotr Łyczko

1. Gospodarka wodno-ściekowa²

Zużycie wody

Zarówno do celów komunalnych jak i przemysłowych ujmuje się wody powierzchniowe i podziemne. Od 2000 r. obserwuje się spadek poboru wody dla celów komunalnych. W 2008 r. pobór wody ogółem zmalał o 38,7% w stosunku do roku poprzedniego wynosząc 582,0 hm³.

Tabela nr 4

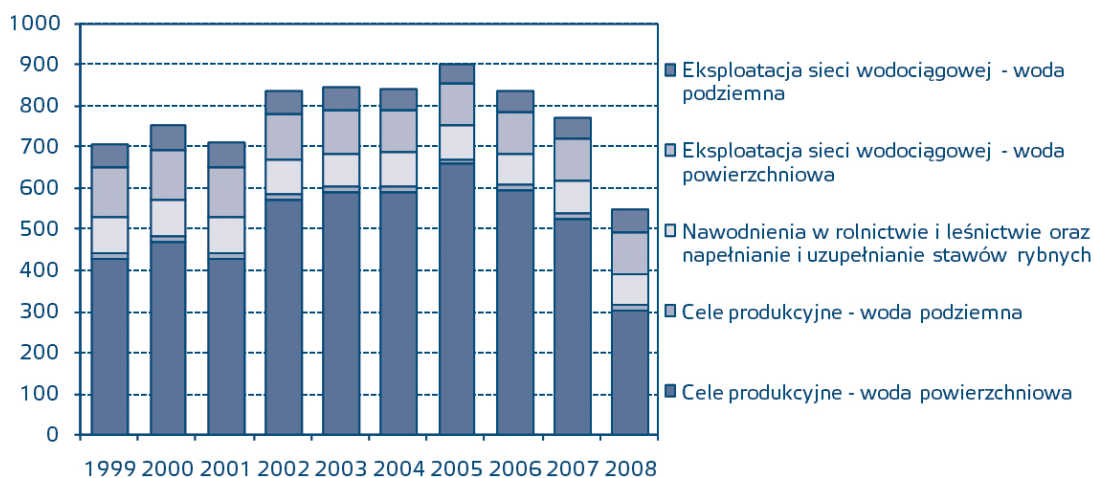
Pobór wody (w hm³)

Wyszczególnienie	1999	2001	2003	2005	2007	2008
Ogółem, w tym na cele:	758,7	752,1	885,8	938,7	807,5	582,0
a) produkcyjne	492,0	480,7	642,0	706,2	571,8	348,9
powierzchniowe	431,5	433,0	593,9	664,6	530,6	307,3
podziemne	14,9	12,4	12,6	11,2	10,5	10,7
b) nawodnień w rolnictwie i leśnictwie oraz napełniania i uzupełniania stawów rybnych	89,8	90,5	82,7	83,1	79,7	75,7
c) eksploatacji sieci wodociągowych	176,9	181,0	161,0	149,4	155,9	157,4
powierzchniowe	118,3	120,2	108,8	101,1	104,9	104,4
podziemne	58,6	60,8	52,2	48,3	50,9	53,0

Źródło: dane Urzędu Statystycznego w Krakowie

² W bilansowaniu uwzględniono jednostki wnoszące opłaty za pobór z ujęć własnych rocznie 5 dam i więcej wody podziemnej albo 20 dam i więcej wody powierzchniowej lub za odprowadzanie rocznie 20 dam i więcej ścieków

Wykres nr 1
Pobór wody (w hm³)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

W roku 2008 spadła ilość wody ujmowanej przez przemysł z 571,8 hm³ (w 2007 r.) do 348,9 hm³ (spadek o 63,9%), przy czym dla wód powierzchniowych spadek wyniósł 64%, natomiast w przypadku wód podziemnych pobór wody wzrósł nieznacznie o około 2%.

Gospodarka komunalna województwa w 67,3% bazuje na wodzie powierzchniowej. Zatem bardzo ważna dla regionu jest ochrona wód zlewni powyżej ujęć wody pitnej. W 2008 r. zanotowano 1% wzrost poboru wód na cele eksploatacji sieci wodociągowej w stosunku do roku poprzedniego, przy czym było to spowodowane wzrostem wód podziemnych o 4%, przy spadku wód powierzchniowych o 0,5%

Główne źródła zanieczyszczeń wód powierzchniowych

Z terenów województwa małopolskiego w 2008 roku odprowadzono do wód powierzchniowych 543,1 hm³ ścieków. W porównaniu z rokiem 2007 odnotowano ok. 30% spadek ilości odprowadzanych ścieków przemysłowych i komunalnych do wód powierzchniowych. Natomiast zwiększyła się ilość ścieków nieoczyszczonych, które wymagają oczyszczenia.

Największym źródłem zanieczyszczenia wód powierzchniowych w województwie małopolskim jest jednak gospodarka komunalna, z uwagi na olbrzymi ładunek zanieczyszczeń, jaki odprowadza do odbiorników.

Tabela nr 5Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód powierzchniowych lub ziemi (w hm³/rok)

Wyszczególnienie	1999	2001	2003	2005	2007	2008
Ogółem	739,2	720,9	845,7	898,5	764,8	543,1
Odprowadzane bezpośrednio z zakładów*	624,2	615,0	748,4	804,1	668,4	444,0
w tym wody chłodnicze	394,5	395,9	558,8	629,7	493,4	274,1
Odprowadzane siecią kanalizacyjną	115,0	106,0	97,3	94,4	96,4	99,0
Ścieki wymagające oczyszczenia	344,8	325,0	286,8	268,8	271,3	268,9
a) oczyszczane	310,5	312,6	283,9	266,6	269,0	265,9
- mechanicznie	224,6	224,0	207,6	188,0	154,2	150,5
- chemicznie	-	13,6	7,9	7,8	8,7	7,1
- biologicznie	49,0	38,1	22,5	22,2	57,1	20,3
- z podwyższonym usuwaniem biogennów	22,1	37,0	46,0	48,7	49,0	88,0
b) nieoczyszczane	34,3	12,4	2,9	2,2	2,4	3,1
- odprowadzane bezpośrednio z zakładów	3,5	3,4	2,2	1,6	1,7	1,7
- odprowadzane siecią kanalizacyjną	30,8	9,0	0,7	0,6	0,7	1,4

* Łącznie z wodami chłodniczymi, wodami kopalnianymi i zanieczyszczonymi wodami opadowymi.

Źródło: dane Urzędu Statystycznego w Krakowie

Stan zanieczyszczenia wód powierzchniowych

W 2008 roku monitoring jakości wód powierzchniowych w województwie małopolskim realizowany był zgodnie z „Programem monitoringu środowiska województwa małopolskiego na lata 2007- 2009” w podsystemie monitoringu jakości wód powierzchniowych.

Monitoring jakości wód powierzchniowych w województwie małopolskim w 2008 roku obejmował badania rzek i potoków w 135 punktach pomiarowo-kontrolnych, w tym 6 zbiorników zaporowych.

Do badań laboratoryjnych pobrano 3134 próbek wody. Wykonano w nich ogółem 47699 oznaczeń, w tym: 44469 wskaźników fizykochemicznych, 1003 wskaźników hydrobiologicznych oraz 2 227 wskaźników bakteriologicznych. W ramach dostosowania badań biologicznych do wymagań Ramowej Dyrektywy Wodnej pobrano materiał biologiczny do badań, w tym: fitobentosu - 88, makrolitów - 14 oraz makrobezkręgowców bentosowych - 80.

Wykonano następujące oceny wód:

- ocenę wód ujmowanych do celów zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia (dla 37 p.p.k. zlokalizowanych na 24 rzekach oraz dla 3 punktów zlokalizowanych na 1 zbiorniku zaporowym),
- ocenę wód pod względem wymagań, jakim powinny odpowiadać wody śródlądowe będące środowiskiem życia ryb w warunkach naturalnych (63 p.p.k., w tym 40 p.p.k. przeznaczo-

- nych do bytowania ryb łososiowatych oraz 23 p.p.k. dla karpowatych),
- pierwszą wstępną ocenę eutrofizacji wód pochodzenia komunalnego za okres 2004 - 2007 (dla 154 p.p.k.)
- wstępną ocenę stanu jednolitych części wód powierzchniowych według rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 20 sierpnia 2008 roku w sprawie sposobu klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych (Dz.U.Nr 162, poz.1008).

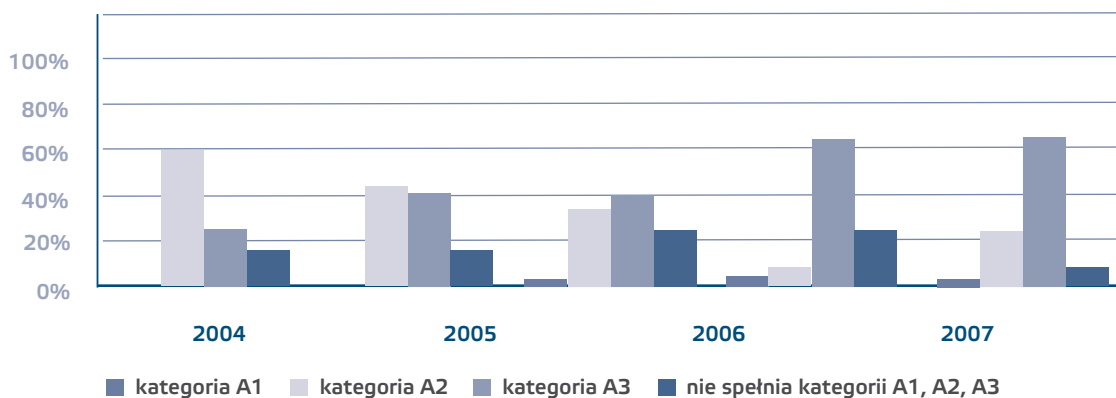
Ocena wód ujmowanych do celów zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia W 2008 roku przeprowadzono w województwie badania 24 rzek oraz 1 zbiornika (łącznie w 37 punktach pomiarowo-kontrolnych) w zakresie wód ujmowanych do zaopatrzenia w wodę do spożycia.

Wyniki oceny wód rzek w 37 punktach pomiarowo-kontrolnych są następujące:

- w 1 punkcie (2,7% ogółu p.p.k.) stwierdzono wody o jakości kategorii A1,
- wody o jakości kategorii A2 stanowią 24,3% ogółu punktów (9 p.p.k.),
- kategorię A3 stwierdzono w 24 punktach (64,9%),
- w 3 punktach pomiarowo-kontrolnych (8,1%) wystąpiły wody nie spełniające kategorii A1, A2, A3.

Wykres nr 2

Jakość wód ujmowanych do celów zaopatrzenia ludności w wodę do spożycia w punktach pomiarowo-kontrolnych

Ocena wód pod względem wymagań, jakim powinny odpowiadać wody śródlądowe będące środowiskiem życia ryb w warunkach naturalnych.

W roku 2008 na rzekach i potokach województwa małopolskiego badania pod kątem bytowania ryb prowadzono na 46 rzekach i potokach oraz na 6 zbiornikach zaporowych, łącznie w 63 punktach pomiarowo-kontrolnych.

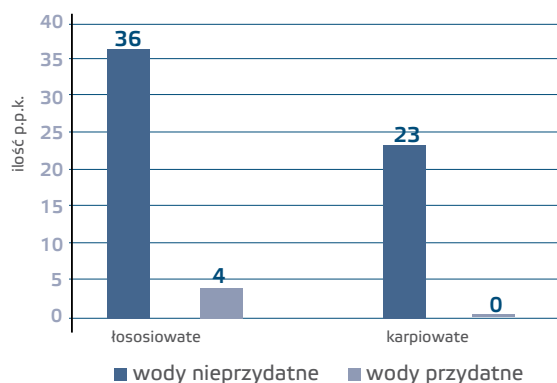
Wykonana ocena wykazała, że spośród badań prowadzonych w 40 p.p.k. na wodach przeznaczonych dla bytowania ryb łososiowatych, tylko wody w 4 punktach w zlewni Dunajca (10% ogółu p.p.k.) tj. Kirowa Woda, Strążyski Potok, Bystra (pow. ujęcia dla Zakopanego) oraz Białka są przydatne do bytowania ryb łososiowatych.

W 23 punktach pomiarowych na wodach przeznaczonych dla bytowania ryb karpowatych stwierdzono ich nieprzydatność.

Wykres nr 3

Ocena wód powierzchniowych przeznaczonych do bytowania w warunkach naturalnych ryb łososiowatych i karpowatych w 2008 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WIOŚ w Krakowie

Wstępna ocena monitorowanych jednolitych części wód powierzchniowych w województwie małopolskim w 2008 roku.

Zapisy rozporządzenia wprowadzają do prawa polskiego zasady w zakresie ocen jakości wód powierzchniowych określone w Ramowej Dyrektywie Wodnej (2000/60/WE).

Po raz pierwszy rozporządzenie wprowadza jako zasadę generalną ocenę stanu wód stanowiącą wypadkową stanu ekologicznego i chemicznego.

Stan ekologiczny jest wynikiem klasyfikacji elementów biologicznych, fizykochemicznych i hydromorfologicznych. Dokonanie klasyfikacji poszczególnych elementów musi zostać poprzedzone oceną wiarygodności uzyskanych wyników badań i pomiarów.

Stan chemiczny wód powierzchniowych określają stężenia substancji priorytetowych i innych substancji zanieczyszczających stanowiących zagrożenie dla środowiska wodnego. Dla poszczególnych kategorii wód (rzek, jezior, morskich wód wewnętrznych, wód przejściowych i przybrzeżnych, wód silnie zmienionych) ustalono wartości graniczne wskaźników.

Ocena w zakresie zanieczyszczeń chemicznych, przewiduje, że wody mogą osiągnąć 2 stany:

- stan dobry,
- stan poniżej dobrego.

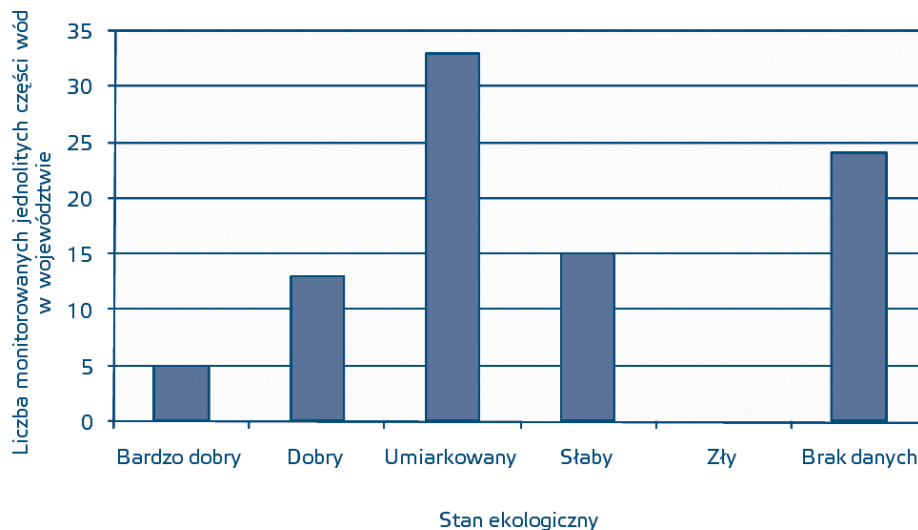
Ocena stanu wód

Jak wspomniano na wstępie, stan wód jest wypadkową stanu ekologicznego i chemicznego, a określa go gorszy ze stanów.

Wstępną ocenę monitorowanych jednolitych części wód powierzchniowych województwa małopolskiego w 2008 roku, wykonaną przez WIOŚ w Krakowie zgodnie z zapisami w/w rozporządzenia przedstawiono poniżej.

Wykres nr 4

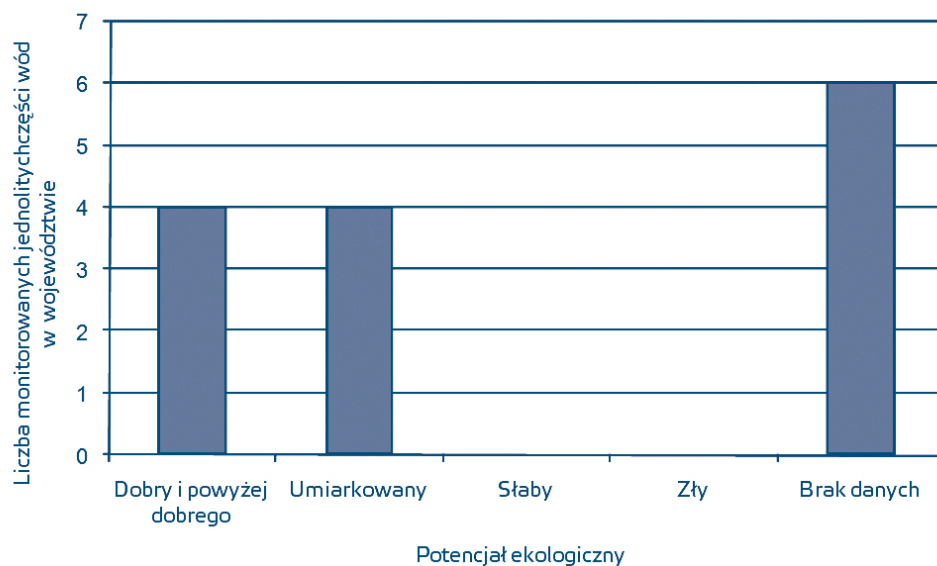
Klasyfikacja stanu ekologicznego jednolitych części wód w 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z WIOŚ w Krakowie

Wykres nr 5

Klasyfikacja potencjału ekologicznego jednolitych części wód w 2008 r.

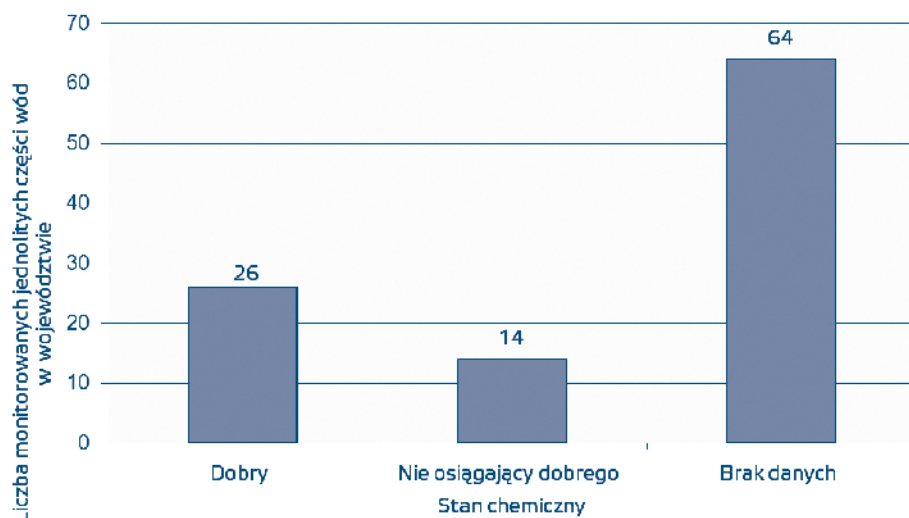

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z WIOŚ w Krakowie

Wykres nr 6

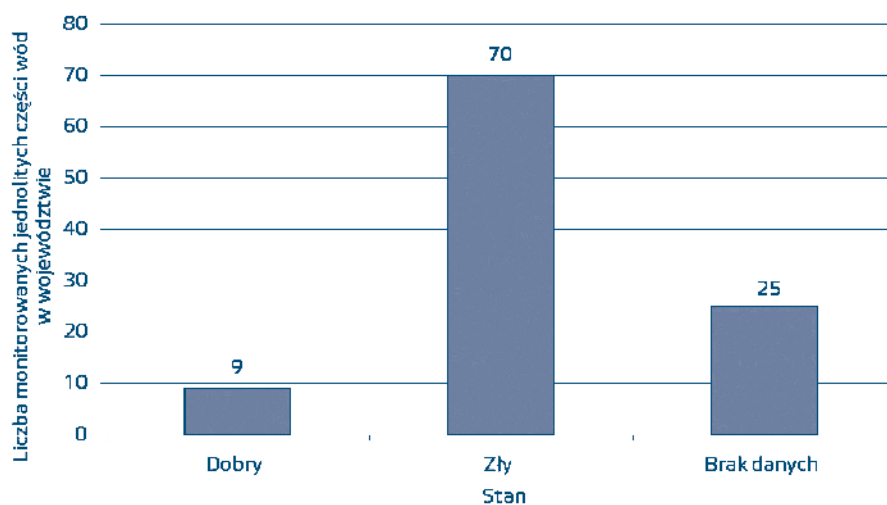
Klasyfikacja stanu chemicznego jednolitych części wód w 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z WIOŚ w Krakowie

Wykres nr 7

Ocena stanu jednolitych części wód w 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z WIOŚ w Krakowie

Ochrona przeciwpowodziowa

Obszar Małopolski należy w całości do dorzecza górnej Wisły. Ochronie przed powodzią służy w województwie 1 016,3 km wałów przeciwpowodziowych oraz zbiorniki zaporowe na: Dunajcu (*Czorsztyn-Niedzica, Rożnów, Czchów*), Rabie (*Dobczyce*), Ropie (*Klimkówka*) i Dłubni (*Zesławice*). Łączna pojemność zbiorników wynosi ok. 600 hm³, co pokrywa jedynie 7% potrzeb województwa. W dalszym ciągu trwa budowa zbiornika Świnna Poręba na rz. Skawie, którego realizację przewidywano początkowo na lata 1986 – 1996. Termin zakończenia prac przesunięto na rok 2012. Trwają także prace przygotowawcze do rozpoczęcia

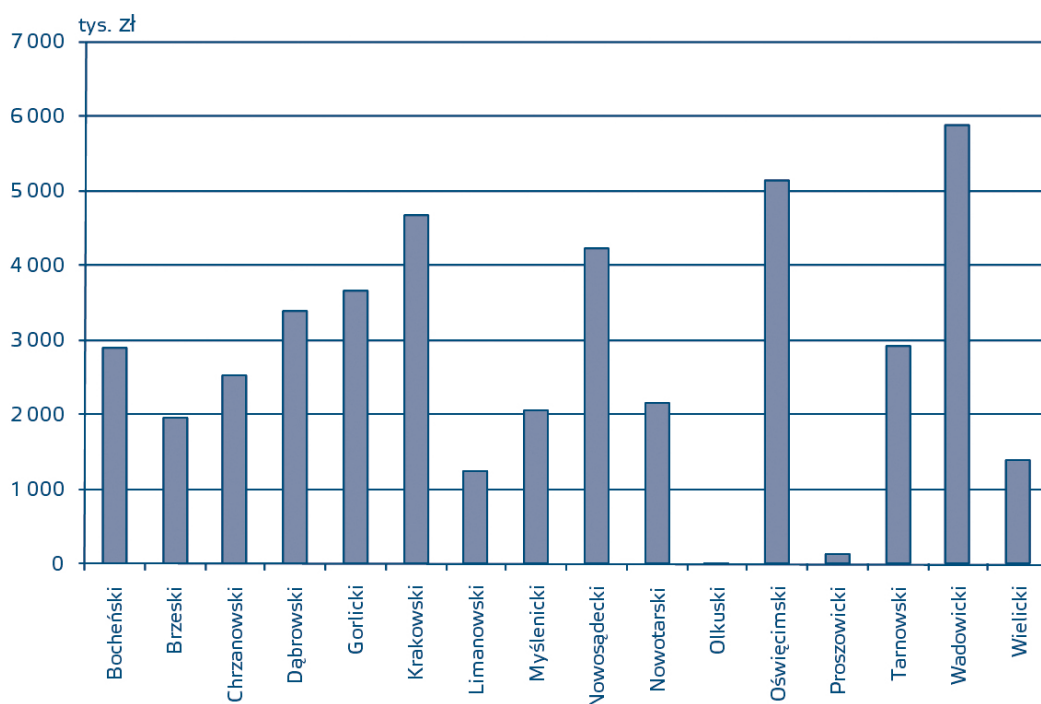
budowy zbiorników w ramach „Programu Małej Retencji”.

Głównymi administratorami rzek i potoków oraz budowli i urządzeń hydrotechnicznych związanych z ochroną przeciwpowodziową oraz istotnych ze względu na bezpieczny przepływ wielkich wód na terenie województwa są: Małopolski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych (MZMiUW) w Krakowie oraz Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej (RZGW) w Krakowie.

Małopolski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych na inwestycje związane z ochroną przeciwpowodziową w województwie małopolskim przeznaczył łącznie 46 464 661,31 zł.

Wykres nr 8

Środki przeznaczone przez MZMiUW na ochronę przeciwpowodziową w 2008 r.

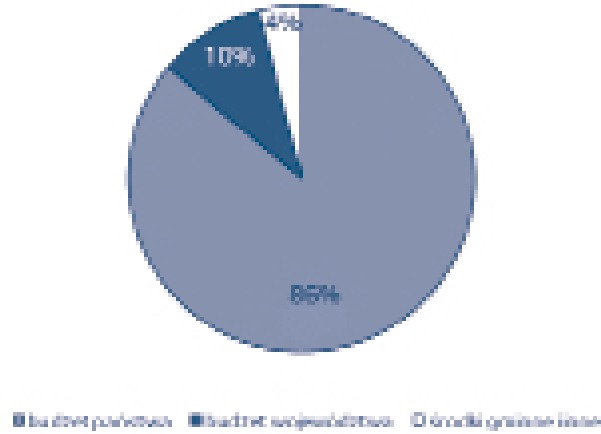
Źródło: MZMiUW w Krakowie

W ramach prac z zakresu eksploatacji i konserwacji cieków i urządzeń melioracji wodnych realizowanych przez MZMiUW w Krakowie, wydatkowano kwotę 9 993 366,46 zł. Środki te zostały przeznaczone na konserwację 256,4 km rzek i potoków, 641,9 km wałów przeciwpowodziowych, a także na remonty stacji pomp, prace projektowe, badanie i ocenę stanu wałów i budowli hydrotechnicznych, prowadzenie ewidencji.

Wykres nr 9

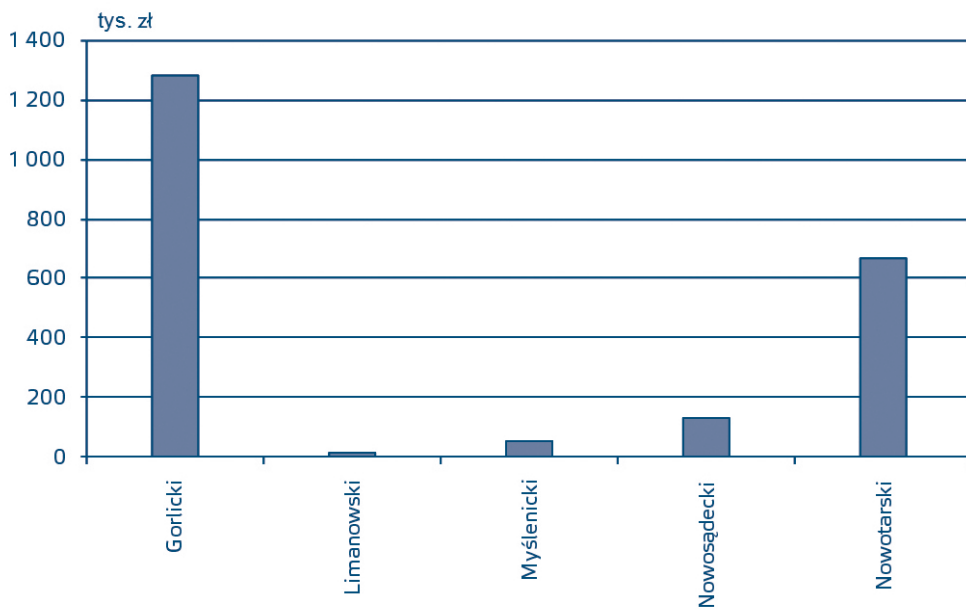
Pochodzenie środków finansowych wykorzystanych na eksploatację i konserwację melioracji wodnych

Źródło: MZMiUW w Krakowie

Wykres nr 10

Środki przeznaczone przez RZGW w Krakowie na ochronę przeciwpowodziową w 2008 roku

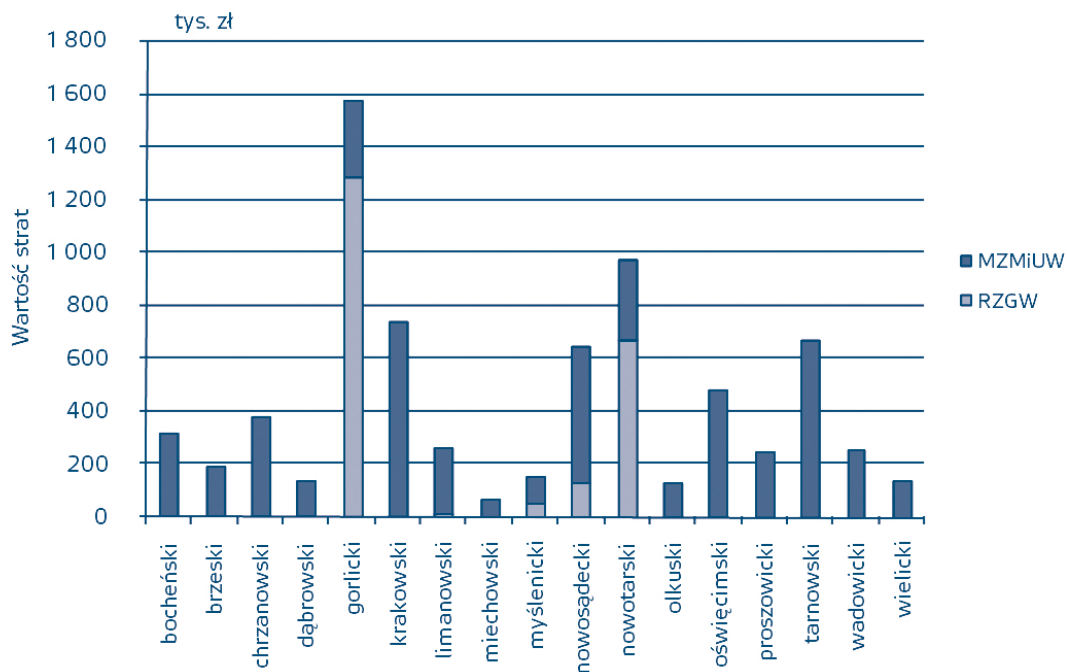

Źródło: RZGW w Krakowie

Górski charakter większości rzek Małopolski wpływa na nierównomierność przepływów. Z tego powodu poziom zagrożenia powodziowego w województwie jest o ok. 15% wyższy od średniego krajowego poziomu. Z hydrologicznego punktu widzenia największe zagrożenie powodziowe stwarzają dorzecza Soły i Dunajca, ale także Raby, Skawy, Skawinki i Uswicy.

Wykres nr 11

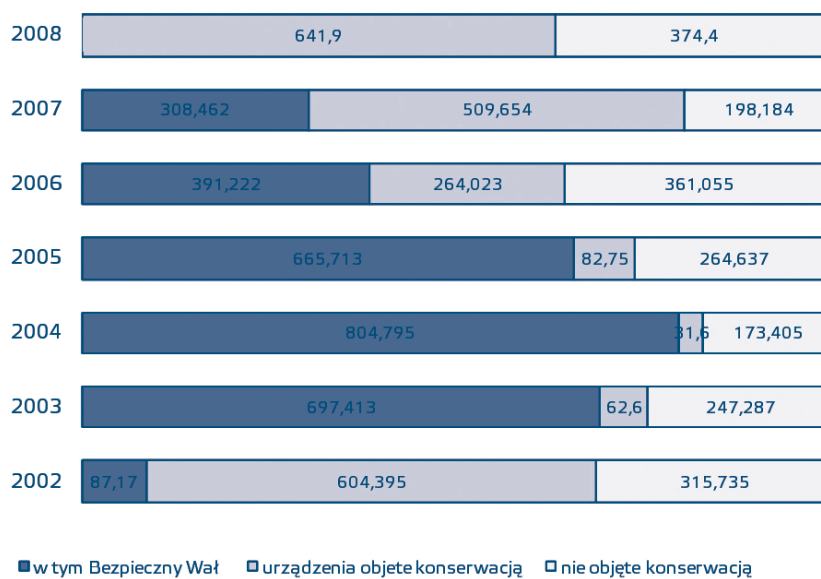
Środki przeznaczone na ochronę przeciwpowodziową w 2008 roku wg powiatów

Źródło: MZMiUW w Krakowie, RZGW w Krakowie

Wykres nr 12

Wały przeciwpowodziowe objęte i nie objęte konserwacją w latach 2002 – 2008 w km

Źródło: MZMiUW w Krakowie

W 2008 r. najpoważniejsze straty wyrządziła powódź, która nawiedziła Małopolskę w lipcu. Szczególnie dotkliwe straty w trakcie całego roku odnotowano w powiatach: nowotarskim, nowosądeckim, tatrzańskim oraz w mniejszym stopniu w powiatach: gorlickim, bocheńskim, tarnowskim, proszowickim, limanowskim, brzeskim.

2. Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego

Emisja zanieczyszczeń

Emisja zanieczyszczeń przemysłowych do powietrza (bez dwutlenku węgla) w województwie małopolskim w 2008 r. wyniosła 168,2 tys. Mg (wg danych z Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska – WBZŚ). W stosunku do emisji z 2007 r. nastąpił spadek o 16%. W strukturze emisji w 2008 r. dominuje metan (34%), tlenek węgla (26%), dwutlenek siarki (21%) i tlenki azotu (14%).

Tabela nr 6

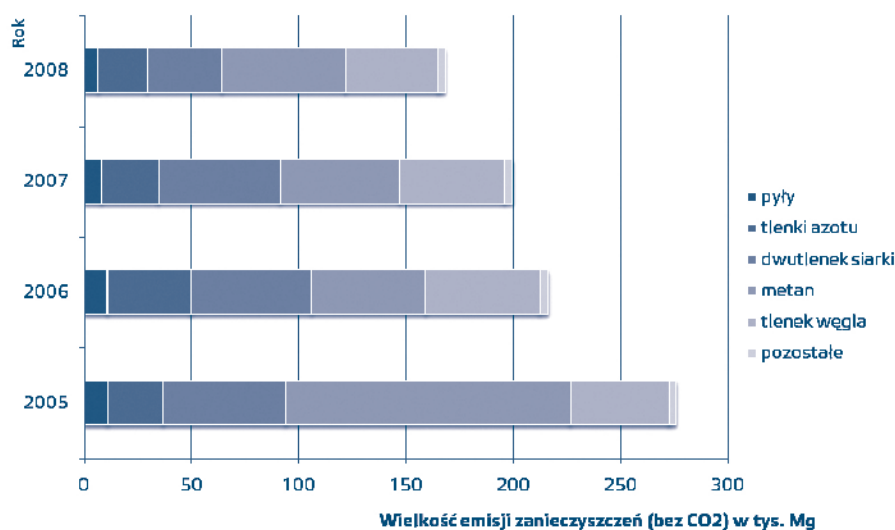
Wielkość i struktura emisji zanieczyszczeń do powietrza w latach 2005-2008

Rodzaj zanieczyszczenia	Wielkość emisji w tys. Mg/rok			
	2005	2006	2007	2008
Pyły	10,9	10,8	8,1	6,4
Tlenki azotu	25,9	39,0	26,3	22,9
Dwutlenek siarki	57,2	56,3	57,0	34,9
Metan	132,6	53,0	55,7	57,4
Tlenek węgla	46,1	53,2	48,6	43,3
Pozostałe zanieczyszczenia	3,1	4,0	3,9	3,2
Razem (bez CO ₂)	275,8	216,3	199,6	168,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska.

Wykres nr 13

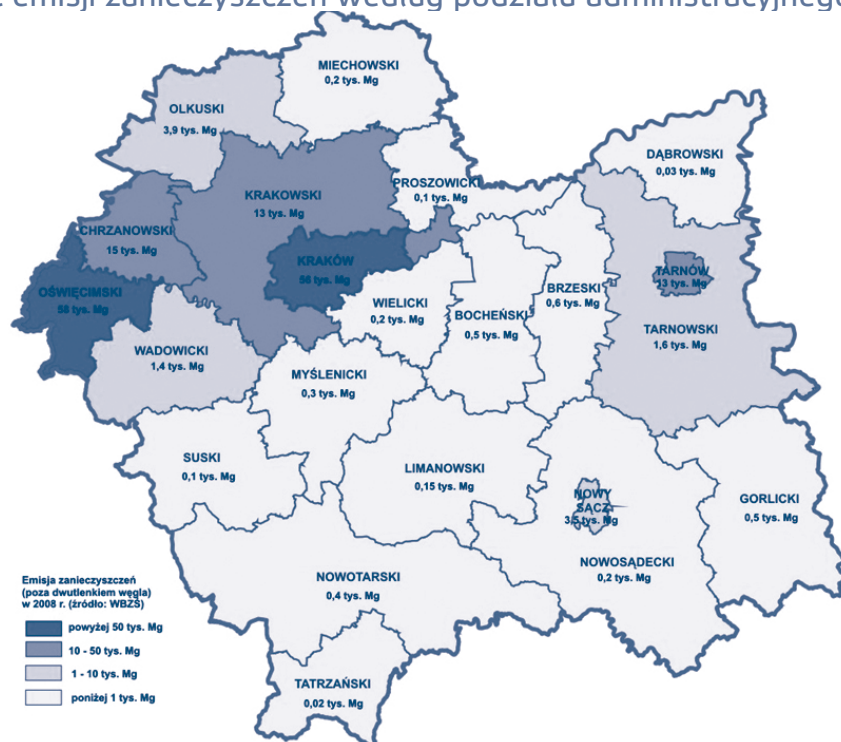
Wielkość i struktura emisji zanieczyszczeń do powietrza w latach 2005-2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska.

Najwięcej zanieczyszczeń gazowych zostało wyemitowanych w powiecie oświęcimskim (35%) i mieście Krakowie (33%), a także w powiecie chrzanowskim (9%), krakowskim (8%) i mieście Tarnowie (8%).

Mapa nr 1
Wielkość emisji zanieczyszczeń według podziału administracyjnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska.

Firmy będące w 2008 r. największymi emitentami zanieczyszczeń do powietrza z terenu województwa małopolskiego to Kompania Węglowa S.A. KWK „Brzeszcze - Silesia” (32%) i ArcelorMittal Poland S.A. Oddział w Krakowie (26%).

Tabela nr 7
Zakłady przemysłowe o największej emisji zanieczyszczeń w 2008 r.

Lp.	Nazwa zakładu	Wielkość emisji w 2008 r. w tys. Mg						Razem
		pyły	tlenki azotu	dwu-tlenek siarki	metan	tlenek węgla	pozostałe	
1	Kompania Węglowa S.A. KWK „Brzeszcze - Silesia”	0,03	0	0	53,62	0	0	53,65
2	ArcelorMittal Poland S.A. Oddział w Krakowie	2,38	2,87	3,20	0,78	33,27	0,50	43,00
3	Elektrownia Skawina S.A.	0,26	3,40	8,10	0	0,35	0,09	12,21
4	Zakłady Azotowe w Tarnowie - Mościcach S.A.	0,31	6,32	4,47	0	0,16	0,45	11,72
5	PKE S.A. Elektrownia Siersza w Trzebini	0,63	2,83	7,34	0	0,70	0	11,51
6	Elektrociepłownia Kraków S.A.	0,32	3,76	5,70	0	0,05	0,18	10,01

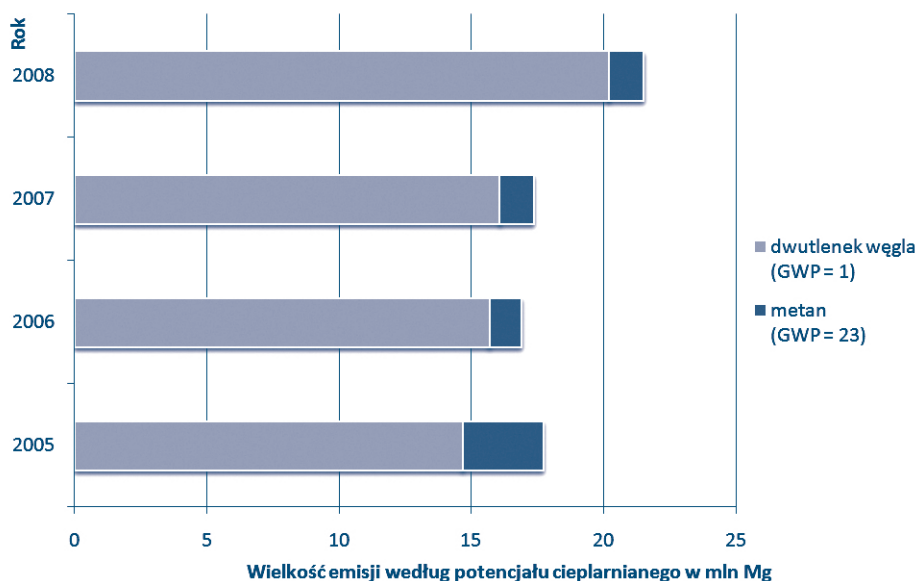
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska.

Emisja gazów cieplarnianych

W 2008 r. podmioty gospodarcze z terenu województwa małopolskiego wyemitowały 20,2 mln Mg dwutlenku węgla oraz 57,4 tys. Mg metanu. Potencjał tworzenia efektu cieplarnianego (GWP) przyjęty przez Międzyrządowy Zespół ds. Zmian Klimatu (IPCC) dla dwutlenku węgla wynosi 1, natomiast dla metanu – 23. Wielkość emisji gazów cieplarnianych przy uwzględnieniu potencjału cieplarnianego zanieczyszczeń wyniosła 21,5 mln Mg. W stosunku do roku 2007 nastąpił wzrost emisji o 24%.

Wykres nr 14

Wielkość emisji gazów cieplarnianych w latach 2005-2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska.

Najwięcej gazów cieplarnianych zostało wyemitowanych w mieście Krakowie (30%) i powiecie oświęcimskim (24%), a także w powiatach: wadowickim (14%), chrzanowskim (13%), krakowskim (10%) i mieście Tarnowie (6%).

Mapa nr 2

Wielkość emisji gazów cieplarnianych według podziału administracyjnego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska.

W 2008 r. największe ilości gazów cieplarnianych (przy uwzględnieniu współczynnika GWP) w województwie małopolskim zostały wyemitowane przez ArcelorMittal Poland S.A. Oddział w Krakowie (20%), Nadwiślańską Spółkę Energetyczną Sp. z o.o. w Brzeszczach (16%), Fabrykę Papieru i Tektury BESKIDY S.A. w Wadowicach (14%) oraz PKE S.A. Elektrownię Siersza w Trzebini (12%).

Tabela nr 8

Zakłady przemysłowe o największej emisji gazów cieplarnianych w 2008 r.

Lp.	Nazwa zakładu	Emisja gazów cieplarnianych wg potencjału cieplarnianego w 2008 r. w mln Mg
1	ArcelorMittal Poland S.A. Oddział w Krakowie	4,23
2	Nadwiślańska Spółka Energetyczna Sp. z o.o. w Brzeszczach	3,43
3	Fabryka Papieru i Tektury BESKIDY S.A. w Wadowicach	2,97
4	PKE S.A. Elektrownia Siersza w Trzebini	2,52
5	Elektrownia Skawina S.A.	2,02
6	Elektrociepłownia Kraków S.A.	1,90
7	Kompania Węglowa S.A. KWK „Brzeszcze - Silesia”	1,23
8	Zakłady Azotowe w Tarnowie - Mościcach S.A.	1,15

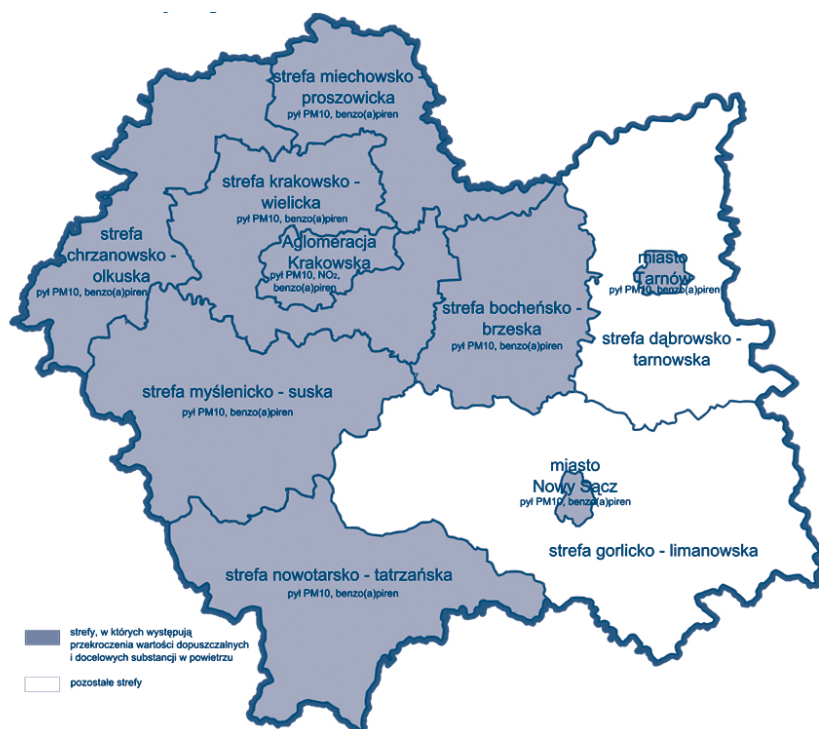
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska.

Stan jakości powietrza

Według oceny jakości powietrza w województwie małopolskim za rok 2008 dokonanej przez Małopolskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska, przekroczenia wartości dopuszczalnych pyłu PM10 i docelowych benzo(a)pirenu wystąpiły w 9 strefach: Aglomeracji Krakowskiej, mieście Nowy Sącz, mieście Tarnowie, bocheńsko-brzeskiej, chrzanowsko-olkuskiej, krakowsko-wielickiej, miechowsko-proszowickiej, myślenicko-suskiej i nowotarsko-tatrzańskiej. Ponadto w Aglomeracji Krakowskiej przekroczone zostały średnioroczne wartości dopuszczalne dla dwutlenku azotu.

Mapa nr 3

Strefy ochrony powietrza, w których przekroczone zostały wartości dopuszczalne lub docelowe substancji w powietrzu w 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Krakowie.

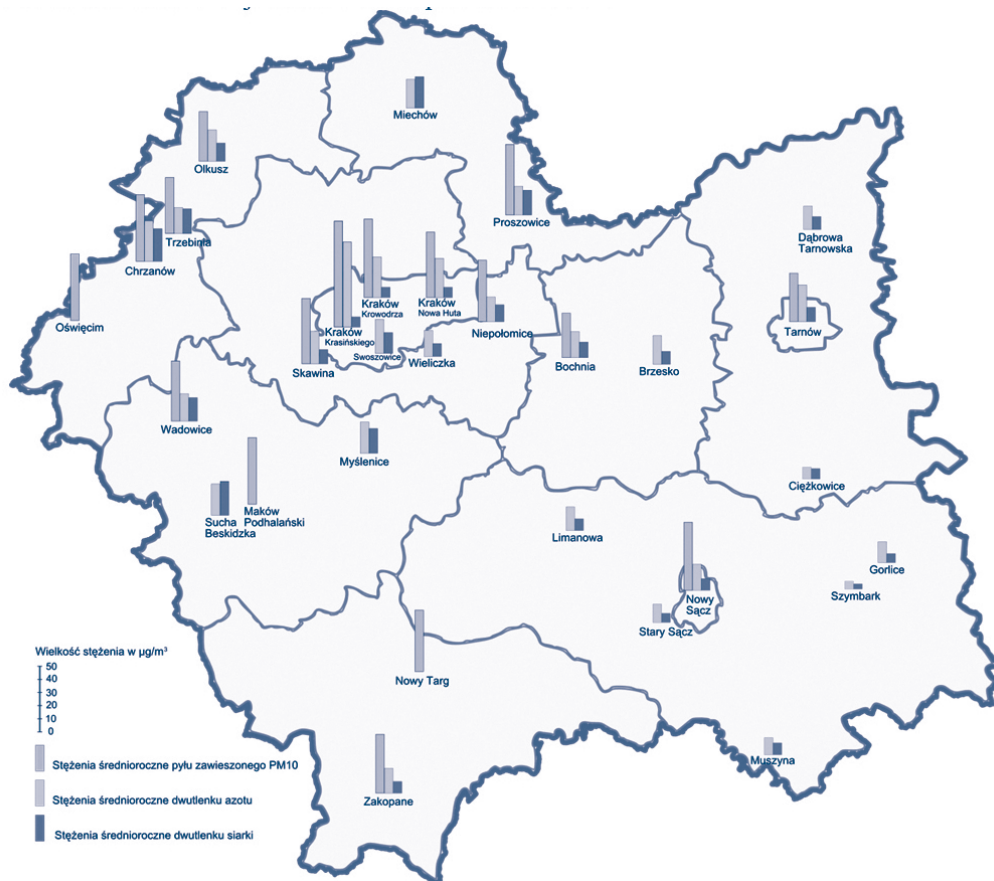
Zakres zmierzonych stężeń średniorocznych pyłu zawieszonego PM10 w województwie małopolskim obejmował w 2008 r. wartości od 34 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Bochni do 81 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ przy Al. Krasińskiego w Krakowie (w 2007 r. od 41 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Tarnowie do 80 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ przy Al. Krasińskiego w Krakowie).

Notowane stężenia średnioroczne dwutlenku siarki wyniosły od 4 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Szymbarku do 26 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Suchej Beskidzkiej (w 2007 r. od 4 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Nowym Sączu i Oświęcimiu do 29 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Chrzanowie).

Średnioroczne stężenia dwutlenku azotu w 2008 r. wyniosły od 6 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Szymbarku do 65 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ przy Al. Krasińskiego w Krakowie (w 2007 r. od 15 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Gorlicach do 61 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ przy Al. Krasińskiego w Krakowie).

Mapa nr 4

Wielkość stężeń średniorocznych pyłu zawieszonego PM10, dwutlenku azotu i dwutlenku siarki w województwie małopolskim w 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Krakowie.

3. Gospodarka odpadami

Odpady powstające w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej

W województwie małopolskim w 2008 roku, w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej powstało łącznie 10 271,8 tys. Mg odpadów, z czego: odpady niebezpieczne stanowiły 3,1%, czyli 314,5 tys. Mg, inne niż niebezpieczne stanowiły 96,9% czyli 9 957,3 tys. Mg.

W ogólnej masie odpadów wytworzonych w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej, największy udział mają:

- odpady z flotacyjnego wzbogacania rud metali nieżelaznych (kod 01 03 81): 30,5%,
- odpady powstające przy płukaniu i oczyszczaniu kopalni (kod 01 04 12): 16,4%,
- mieszanki popiołowo-żuźłowe z mokrego odprowadzania odpadów paleniskowych (kod 10 01 80) 8,5%,
- żuźle z procesów wytopienia (kod 10 02 01) 8,0%,
- mieszaniny popiołów lotnych i odpadów stałych z wapienowych metod odsiarczania gazów odlotowych (kod 10 01 82) 2,5%

Tabela nr 9

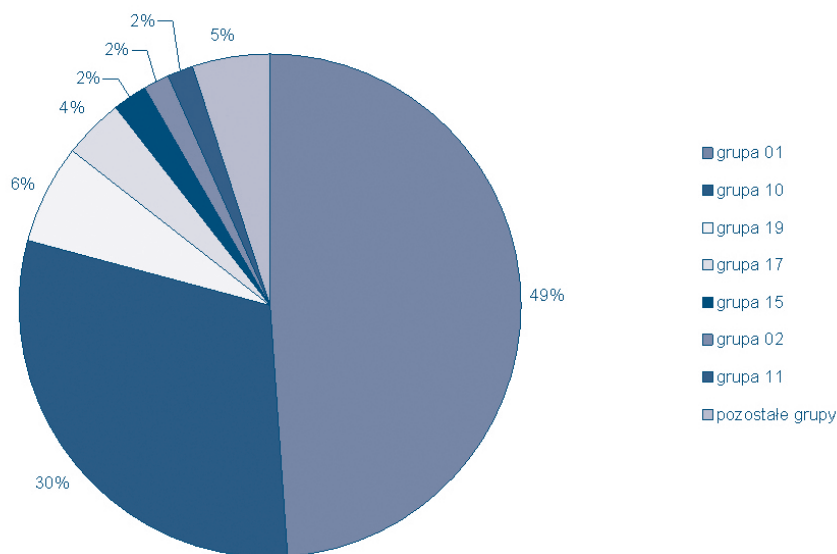
Odpady wytworzone w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej w 2008 roku

Nr grupy	Nazwa grupy	Ilość wytwarzanych odpadów w 2007 r. [tys. Mg / rok]	Udział %
01	Odpady powstające przy poszukiwaniu, wydobyciu i wzbogacaniu rud oraz innych surowców mineralnych	5 019,6	48,9
10	Odpady z procesów termicznych	3 111,0	30,3
19	Odpady z urządzeń do likwidacji i neutralizacji odpadów oraz oczyszczania ścieków i gospodarki wodnej	646,8	6,3
17	Odpady z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej	408,0	4,0
15	Odpady opakowaniowe; sorbenty, tkaniny do wycierania, materiały filtracyjne i ubrania ochronne nieujęte w innych grupach	210,6	2,1
02	Odpady z rolnictwa, sadownictwa, hodowli, rybołówstwa, leśnictwa oraz przetwórstwa żywności	175,4	1,7
11	Odpady z chemicznej obróbki i powlekania powierzchni metali oraz innych materiałów i z procesów hydrometalurgii metali nieżelaznych	171,4	1,6
	Pozostałe grupy	528,8	5,1
	Razem	10 271,8	100

Źródło: wojewódzka baza danych o odpadach

Wykres nr 15

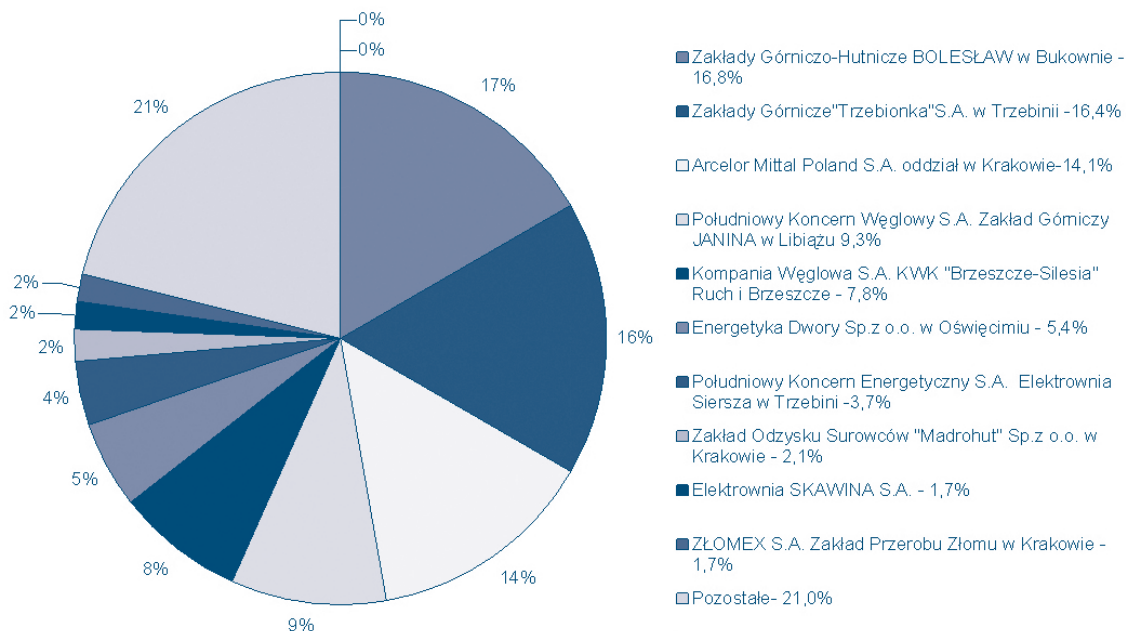
Struktura wytworzonych odpadów przemysłowych w podziale na grupy (%) w 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wojewódzkiej bazy danych o odpadach

Wykres nr 16

Jednostki, które wytworzyły największe ilości odpadów w 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wojewódzkiej bazy danych o odpadach

Odpady komunalne³

W roku 2007 na terenie województwa małopolskiego zostało zebranych około 724 tys. Mg odpadów komunalnych (wg US w Krakowie), w tym 677 109,6 Mg (93,4%) w sposób nieselektywny. Na ogólną masę zebranych zmieszanych odpadów komunalnych składają się odpady z:

- gospodarstw domowych - 438 609,0 Mg (64,8%)
- obiektów infrastruktury (biura, instytucje, handel, małe przedsiębiorstwa)- 212 422,9 Mg (31,4%)
- usług komunalnych (zmiotki z ulic, odpady z koszy na śmieci, oczyszczania
- cmentarzy, etc.) - 26 077,0 Mg (3,8%)

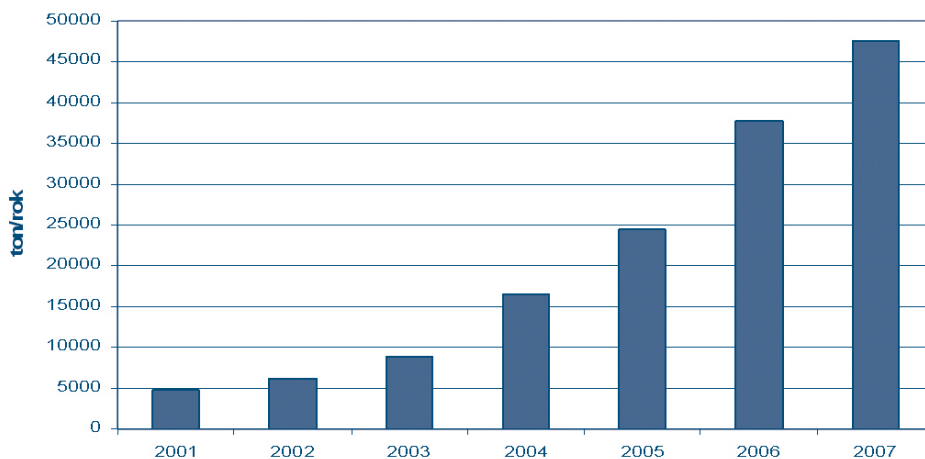
Sukcesywnie wzrasta ilość odpadów zbieranych selektywnie – w 2007 r. ilość odpadów zebranych selektywnie wzrosła o około 26% w stosunku do roku 2006 i wyniosła 47 560,7 Mg (wg US w Krakowie). Nadal jednak odpady zbierane selektywnie stanowią jedynie 7% masy wszystkich zbieranych odpadów. W 2007 r. zebrano selektywnie następujące ilości odpadów:

- papier i tekturę	7 534,3 Mg
- szkło	17 666,8 Mg
- tworzywa sztuczne	5 580,0 Mg
- metale	581,3 Mg
- tekstylia	2 244,5 Mg
- odpady niebezpieczne	12,5 Mg
- odpady wielkogabarytowe	5 121,8 Mg
- biodegradowalne	8 594,0 Mg

³ Ze względu na brak danych statystycznych za 2008, otrzymywanych z Urzędu Statycznego w Krakowie, zamieszczone zostały dane z roku 2007.

Wykres nr 17

Wyniki selektywnej zbiórki odpadów komunalnych w 2007 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US

Składowiska odpadów komunalnych

Tabela nr 10

Składowiska odpadów komunalnych, na których składowano odpady w 2008 roku

Nr	Nazwa składowiska, lokalizacja	Miasto/Gmina	Masa zeskładowanych odpadów w 2008 r. [Mg]
1	Kraków-Barycz, ul. Krzemieniecka	Kraków	211 795,0
2	Nowy Sącz	Nowy Sącz	39 075,1
3	Tarnów Krzyż	Tarnów	53 523,3
4	Borek	Rzeszawa	1 739,7
5	Lipnica Murowana	Lipnica Murowana	423,3
6	Nowy Wiśnicz	Nowy Wiśnicz	1 745,1
7	Maszkienice	Dębno	1 869,0
8	Trzebinia	Trzebinia	18 936,2
9	Chrzanów-Balin	Chrzanów	53 677,5
10	Szarwark	Dąbrowa Tarnowska	3 837,4
11	Biecz	Biecz	708,0
12	Uście Gorlickie	Uście Gorlickie	614,9
13	Polanowice	Słomniki	1 140,0
14	Słopnice	Limanowa	4 334,4

15	Łukowica-Świdnik	Łukowica	153,0
16	Miechów, ul. Doły Komorowskie	Miechów	434,0
17	Mianocice	Książ Wielki	453,7
18	Borzęta	Myślenice	28 987,6
19	Sułkowice	Sułkowice	1 999,6
20	Podegrodzie	Podegrodzie	992,0
21	Biała Niżna	Grybów	4 301,0
22	Krynica-Głębokie	Krynica	5 333,9
23	Andrzejówka	Muszyna	1 208,6
24	Stary Sącz-Piaski	Stary Sącz	1 207,9
25	Szczawnica-Jaworki Stare	Szczawnica	708,0
26	Ujków Stary	Bolesław	132 483,2
27	Chełmek, ul. Jaworznicka	Chełmek	2 816,4
28	Kęty ul. Kęckie Góry Północne	Kęty	8 703,0
29	Oświęcim, ul. Nadwiślańska	Oświęcim	20 508,8
30	Brzeszcze-Jawiszowice	Brzeszcze	16 547,8
31	Żębocin	Proszowice	3 008,8
32	Sucha Beskidzka	Sucha Beskidzka	7 801,4
33	Zoniówki II, Zakopane	Zakopane	9 333,3
34	Andrychów, ul. Biała Droga	Andrychów	8 461,5
35	Zebrzydowice-Bieńkowice	Kalwaria Zebrzydowska	1 256,0
36	Chocznia, ul. Kościuszki	Wadowice	8 773,7
37	Niepołomice, ul. Wodna	Niepołomice	10 250,7

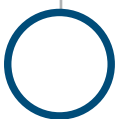
Źródło: opracowanie własne na podstawie WSO (Wojewódzki System Odpadów)

Mapa nr 5

Rozmieszczenie instalacji zagospodarowania odpadów komunalnych w 2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie WSO (Wojewódzki System Odpadów)

ZAGADNIENIA SPOŁECZNE / ZAGADNIENIA SPOŁECZNE /zagadnienia społeczne

I. Ludność

oprac. Joanna Urbanowicz

1. Stan ludności

Województwo małopolskie zamieszkiwało 3287,1 tys. osób (stan na 31 grudnia 2008). Stanowiło to 8,6% ludności kraju i plasowało województwo na 4 miejscu po woj. mazowieckim, śląskim i wielkopolskim. W odniesieniu do roku 2007 przybyło 8,1 tys. osób, tj. 0,2% ludności.

Rozwój demograficzny województwa przebiegał zdecydowanie korzystniej niż średnio w kraju. Dynamika wzrostu ludności w latach 1999-2008 wynosiła 102 i była jedną z najwyższych wśród województw – w roku 2008 średnioroczne tempo wzrostu wynosiło 0,25%. Tymczasem w kraju od 1999 roku notowano systematyczny ubytek rzeczywistej ludności (98,5), przy zwiększającym się tempie ubytku do -0,08% w 2006 roku, nieznacznym zmniejszeniu ubytku w roku 2007 -0,03% oraz odnotowanym po raz pierwszy od wielu lat nieznacznym przyroście rzeczywistym ludności w roku 2008 o 0,05%.

W Małopolskich miastach mieszkało 1617,3 tys. osób, co stanowiło 6,9% ludności miejskiej Polski. W latach 1999-2008 postępował systematyczny spadek ludności miejskiej województwa i wynosił on -0,4% w stosunku do roku 1999. Dotyczył on największych miast województwa: w Krakowie nastąpiło zmniejszenie ludności o 0,5%, Tarnowie o 4,4% a ludność Nowego Sącza pozostała na tym samym poziomie co w roku 2000, oraz głównie miast zachodniej Małopolski.

Wskaźnik urbanizacji wynosił 49,2% i był znacznie niższy od średniego dla kraju – 61,1%. Wskaźnik ten w województwie, pomimo otrzymania przez kilka miejscowości praw miejskich, ulegał w ostatnich latach stałemu, nieznacznemu obniżeniu zmniejszając się z 50,8% w 1995 roku. Podobny proces zmniejszania wskaźnika urbanizacji dotyczył również całego kraju (od 2001 roku). Głównym powodem spadku wskaźnika były migracje ludności miejskiej na obszary wiejskie, szczególnie w otoczenie dużych miast oraz ujemny poziom przyrostu naturalnego w miastach.

Obszary wiejskie zamieszkiwało 1669,8 tys. osób tj. 11,2% ludności wiejskiej Polski. Dawało to województwu drugie miejsce w kraju po woj. mazowieckim. Ludność wiejska wzrastała systematycznie od 2000 roku, głównie dzięki wysokim migracjom z miast.

Tabela nr 11

Ludność

Wyszczególnienie	1999	2001	2003	2005	2007	2008	Dynamika 1999-2008
	w tysiącach						
Województwo – ogółem	3222,5	3229,6	3252,9	3266,2	3279,0	3287,1	102,0
- mężczyźni	1569,2	1568,2	1578,8	1584,3	1589,2	1592,8	101,5
- kobiety	1653,3	1661,4	1674,1	1681,9	1689,8	1694,3	102,5
z tego: - miasta	1624,2	1626,7	1623,0	1619,4	1619,7	1617,3	99,6
- wieś	1598,3	1602,9	1629,9	1646,8	1659,3	1669,8	104,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Średnia gęstość zaludnienia wynosiła 217 osób/km² i była znacznie wyższa od średniej dla kraju (122 osób/km²) – drugie miejsce po województwie śląskim. Wskaźnik ten wykazuje znaczne zróżnicowanie przestrzenne, najwyższy jest w Krakowie 2308 osób/km² oraz w Tarnowie 1604 osób/km² i Nowym Sączu 1456 osób/km². Występuje również znaczne zróżnicowanie w powiatach ziemskich – od powyżej 300 osób/km² w powiatach zachodniej części województwa do 74 osób/km² w powiecie miechowskim. Najsilniej zaludniona jest centralna i zachodnia część województwa, najslabiej – północna i południowo-wschodnia. Małopolskę cechuje wyjątkowo wysoki i wzrastający poziom zaludnienia obszarów wiejskich - 123 osób/km² – pierwsze miejsce w kraju (średnia krajowa 51 osób/km²), co przy znacznym rozproszeniu osadnictwa stwarza wysoką presję na jakość zasobów środowiska i jest przyczyną wysokich kosztów realizacji infrastruktury technicznej.

Struktura ludności wg płci wykazywała nieznaczną przewagę kobiet – 51,5%, tj. 1694,3 tys. Mężczyźni stanowili 48,5%, tj. 1592,8 tys. osób. Współczynnik feminizacji wynosił 106,3 i był zbliżony do wskaźnika krajowego – 106,5. Podobnie jak w całym kraju uzależniony był od miejsca zamieszkania - na obszarach wiejskich na 100 mężczyzn przypadało 101,6 kobiet, natomiast w miastach 111,4, choć w ostatnim roku uległ nieznacznemu spłaszczeniu.

2. Procesy demograficzne

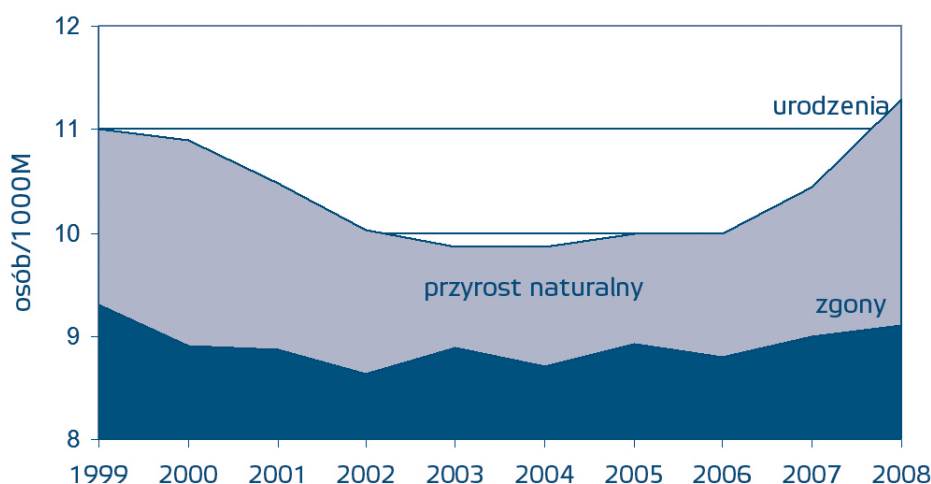
W roku 2008 nastąpił wyraźny wzrost przyrostu naturalnego w województwie. Był on dwukrotnie wyższy niż w roku 2007 i wynosił 7,1 tys. osób. Był to najwyższy przyrost naturalny w ciągu ostatnich 10 lat. Nastąpiło więc ugruntowanie korzystnej tendencji wzrostu przyrostu naturalnego, która trwa od 2004 roku.

W porównaniu do średniej krajowej ludność województwa małopolskiego odznaczała się relatywnie wysokim poziomem przyrostu naturalnego – wskaźnik 2,18 na 1000 mieszkańców jest znacznie wyższy od wskaźnika krajowego, który w latach 2002-2005 przybierał wartości ujemne a od 2006 roku był nieznacznie dodatni i w 2008 roku wynosił 0,92‰. Ten wyższy poziom przyrostu był efektem znacznego poziomu urodzeń (11,28‰ – w województwie, 10,87‰ - w Polsce) oraz niższego niż w innych województwach wskaźnika zgonów (9,1‰ – w województwie, 9,95‰ - w Polsce).

Wskaźnik urodzeń był wyraźnie wyższy na obszarach wiejskich – 12,14‰ (kraj 11,62‰), gdzie po spadku trwającym nieprzerwanie do roku 2006, w roku 2007 odnotowano wyraźny wzrost do 18,8 tys. i 20,2 tys. urodzeń w roku 2008. W miastach natomiast rok 2008 był kolejnym (od 2004), w którym zanotowano wzrost poziomu urodzeń. Wskaźnik natężenia kształtował się na poziomie 10,4‰ i był taki sam jak średni dla miast Polski. Wzrost liczby urodzeń był efektem wejścia w wiek wysokiej płodności dużej liczby kobiet z wyżu demograficznego lat osiemdziesiątych.

Jednak współczynnik dzietności (wyrażający liczbę urodzeń na liczbę kobiet w wieku 15-49 lat) był w 2008 roku nadal niski i wynosił 1,42. Jest to wskaźnik daleki od korzystnego, zapewniającego prostą zastępowalność pokoleń (co najmniej 2,1). Najbardziej niekorzystna sytuacja demograficzna występuje w Tarnowie, gdzie współczynnik dzietności wynosił 1,19, Krakowie 1,20 oraz w powiecie proszowickim 1,24 i dąbrowskim 1,26. Natomiast najkorzystniejszymi wskaźnikami charakteryzują się powiaty limanowski 1,79 i nowosądecki 1,74. Poziom zgonów utrzymuje się na podobnym (9,1‰ w 2008 r.), niewysokim poziomie i jest nieznacznie wyższy w miastach (9,3‰) jak na obszarach wiejskich (8,8‰).

Wykres nr 18
Przyrost naturalny

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Pomimo dość korzystnej sytuacji demograficznej, podobnie jak w całym kraju, w województwie małopolskim do 2003 roku następował systematyczny spadek przyrostu naturalnego. W latach 1995-2003 przyrost naturalny zmniejszył się o 64%. Ten niekorzystny trend został zahamowany w roku 2004, w którym przy niewielkim wzroście urodzeń (o 0,3% więcej niż rok wcześniej) i znaczącym spadku liczby zgonów (o 1,7%), przyrost naturalny ukształtował się na poziomie 3,8 tys. osób i był wyższy od roku ubiegłego o 18,7%, tj. o 0,6 tys. osób. Analogicznie wskaźnik na 1000 mieszkańców zmniejszył się z 2,7 do 0,98‰, po czym wzrósł do 1,16‰ w roku 2004. W roku 2005 nastąpił dalszy, bardziej dynamiczny wzrost urodzeń (o 1,5%, tj. o 0,5 tys. osób), ale towarzyszył mu również wzrost poziomu zgonów (o 2,6% tj. o 0,7 tys. osób). Spowodowało to niewielki spadek przyrostu naturalnego w stosunku do poziomu roku 2004. W latach 2006-2008 nastąpił powrót do wzrostu przyrostu naturalnego. Wyrażał się on dalszym wzrostem poziomu urodzeń do 36,8 tys. oraz utrzymywaniem się poziomu zgonów na podobnym poziomie 29,7 tys.

Występowały wyraźne różnice pomiędzy miastami a obszarami wiejskimi, choć w ostatnich latach ulegały one zmniejszeniu, głównie poprzez zmniejszanie się poziomu urodzeń na obszarach wiejskich a wzrostem w miastach. Powoduje to zacieranie się różnicy poziomu urodzeń pomiędzy miastami a wsią. Poziom zgonów dla obszarów wiejskich jest nieznacznie niższy niż dla miast.

W miastach przyrost naturalny był do 2003 roku minimalnie ujemny, natomiast od 2004 roku przybrał niewielkie wartości dodatnie z wyraźnym wzrostem w ostatnich 3 latach. Wykazywał znaczne zróżnicowanie: od dość wysokiego w małych miastach południowej części województwa (Limanowa 5,2‰, Sułkowice 5,0‰) do wyraźnie ujemnego w zachodniej części (Brzeszcze -1,7‰, Trzebinia -1,5‰, Bukowno -1,4‰), ale także w okolicach Krakowa (Słomniki -3,5‰, Świątniki Górne -2,3‰, Skąta -1,1‰). Wyjątkiem południowych obszarów województwa cechujących się wysokim przyrostem naturalnym jest miasto Zakopane, w którym wskaźnik przyrostu jest od kilku lat ujemny i wynosi -2,5‰. Dodatni poziom przyrostu naturalnego występował w największych miastach województwa, tj. Krakowie 0,57‰, Tarnowie 0,15‰ i Nowym Sączu 3,45‰.

Tabela nr 12
Wskaźniki ruchu naturalnego

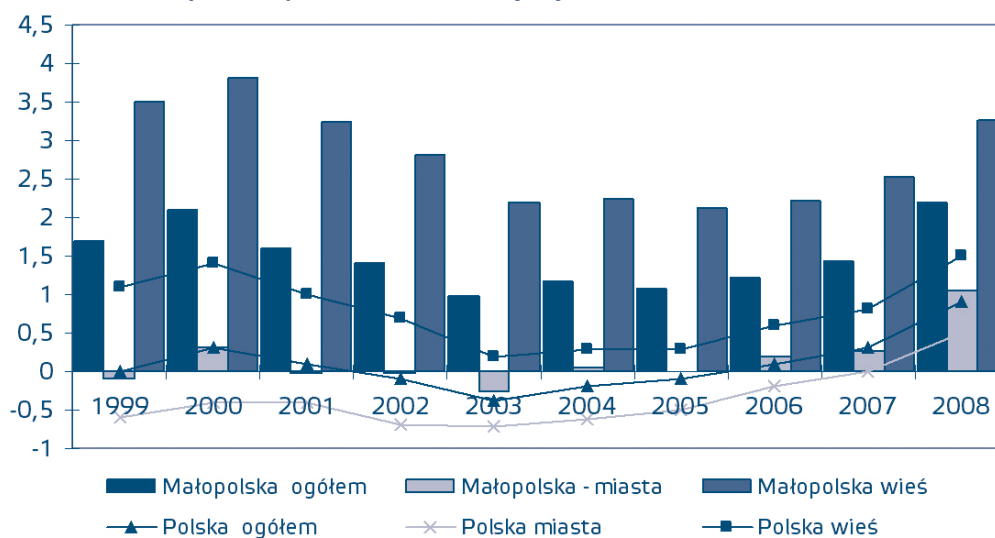
Wyszczególnienie	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
<i>Urodzenia na 1000 mieszkańców</i>										
Województwo ogółem	11,0	10,9	10,5	10,0	9,9	9,9	10,0	10,0	10,4	11,3
- miasta	9,0	9,2	8,9	8,6	8,7	8,8	9,1	9,3	9,6	10,4
- wsie		12,8	12,1	11,5	11,0	10,9	10,9	10,8	11,3	12,1
<i>Zgony na 1000 mieszkańców</i>										
Województwo ogółem	9,3	8,9	8,9	8,6	8,9	8,7	8,9	8,8	9,0	9,1
- miasta	9,1	8,8	8,9	8,6	8,9	8,8	9,1	9,1	9,3	9,3
- wsie	9,4	8,4	8,9	8,7	8,8	8,6	8,8	8,6	8,7	8,8
<i>Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców</i>										
Województwo ogółem	1,7	2,1	1,6	1,4	1,0	1,2	1,1	1,2	1,42	2,18
- miasta	-0,1	0,3	-0,02	-0,02	-0,26	0,05	0	0,2	0,27	1,05
- wsie	3,5	3,8	3,2	2,8	2,2	2,2	2,1	2,2	2,53	3,27

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Na terenach wiejskich w latach 2000-2005 następował znaczny spadek przyrostu naturalnego z 6 tys. osób (3,81‰) do 3,5 tys. osób (2,13‰). Dopiero od 2006 roku następuje jego wzrost do 5,4 tys. osób w roku 2008 (3,27‰). Cechował go dość wysoki, ale zmniejszający się dynamicznie do roku 2006 poziom urodzeń i o wyraźnym wzroście w latach 2007 i 2008 oraz niski, pozostający na podobnym poziomie od 2000 roku wskaźnik natężenia zgonów.

Wykres nr 19

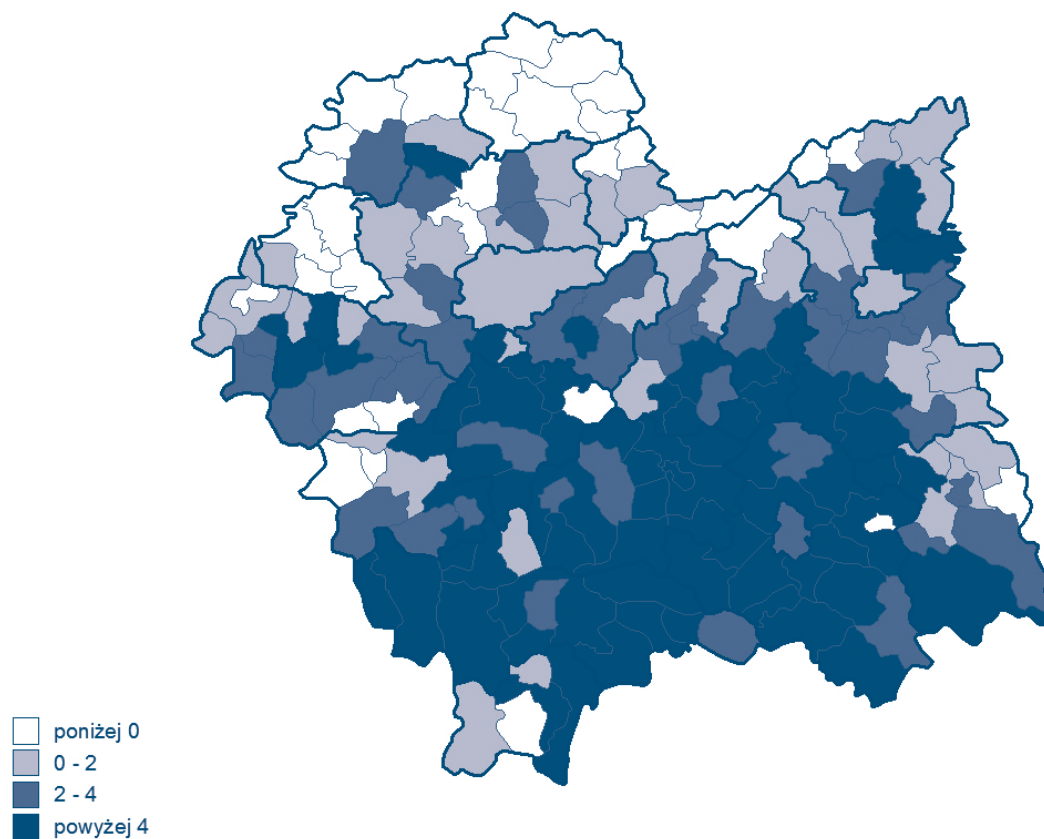
Przyrost naturalny Małopolski na tle kraju (wskaźnik na 1000 mieszkańców)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Mapa nr 6

Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w 2008 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Najniższy poziom przyrostu naturalnego – przyjmujący wartości ujemne – występuje w gminach położonych w zachodniej, północnej i północno-wschodniej części województwa osiągnąca skrajne wartości w powiatach: miechowskim $-3,6\%$ (gminy: Słaboszów $-6,8\%$, Charsznica $-6,1\%$), proszowickim $-1,1\%$ (gmina Koszyce $-5,6\%$) oraz w niektórych gminach powiatu dąbrowskiego (Bolesław $-5,2\%$, Gręboszów $-6,6\%$). Obszar ten charakteryzuje szczególnie niski, ujemny przyrost naturalny na obszarach wiejskich. Obszary południowe województwa wyróżniają się wysokim przyrostem na terenach wiejskich, np. gmina Nawojowa $12,1\%$, Kamionka Wielka $10,7\%$, Słopnice $9,9\%$, Lipnica Wielka $9,5\%$, oraz znacznie niższym na terenie miast. Zróżnicowanie przestrzenne wielkości przyrostu naturalnego wykazuje stałą niezmienną tendencję od kilku lat: niskiego lub nawet ujemnego przyrostu na obszarach północnych i zachodnich województwa oraz wysokiego przyrostu w części południowej. Pogłębia to corocznie wyraźne zróżnicowanie struktury wieku ludności na tych obszarach, chociaż od czterech lat różnice te ulegają nieznacznemu spłaszczeniu.

Procesem wpływającym wyraźnie na poziom zaludnienia województwa są migracje ludności. W roku 2008, po dwóch latach wzrostu poziomu migracji (2006 i 2007), nastąpił spadek o ok. 20% w porównaniu do roku 2007 zarówno zameldowań jak i wymeldowań. Na pobyt stały zameldowano 30,6 tys. osób, a wymeldowano – 28,4 tys. osób.

W porównaniu do lat poprzednich, w ostatnich 3 latach znacznym zmianom podlegała migracja zagraniczna, szczególnie w zakresie wymeldowań. Na pobyt stały za granicę w latach 2000-2005 wymeldowywało się średniorocznie ok. 1 tys. osób, natomiast w roku 2006 3,2 tys. osób a w roku 2007 i 2008 liczba wymeldowań zmniejszyła się do 2,3 tys. Zmianie uległo również miejsce zamieszkania emigrujących. Do 2005 roku zdecydowanie przeważali mieszkańcy miast, którzy stanowili ok. 80%. W ostatnich 3 latach nastąpił wzrost wyjazdów za granicę mieszkańców wsi i stanowili oni już ok. 40% emigrujących. Liczba zameldowań emigrantów (1,7 tys.) była najwyższa w ciągu ostatniego 10-lecia, przy czym wystąpił wyraźny wzrost zameldowań, prawie dwukrotny, na obszarach wiejskich. Stąd saldo migracji zagranicznej w pierwszych latach XXI wieku nieznacznie ujemne a w roku 2005 nawet nieznacznie dodatnie (+30 osób), w roku 2006 było głęboko ujemne (-2,0 tys. osób) a w 2007 i 2008 roku uległo zmniejszeniu do -0,6 tys. osób.

W związku z dużym ubytkiem ludności związanym z migracją zagraniczną w roku 2006 wyraźnemu zmniejszeniu, najniższemu od 1999 roku, uległ wskaźnik migracji liczony na 1000 ludności i wynosił $0,4\%$, w roku 2007 wskaźnik ten powrócił do wieloletniego poziomu i wynosił $2,7\%$, by w roku 2008 znów obniżyć się do $0,7\%$.

Dla kraju saldo migracji było od wielu lat ujemne, w 2006 roku tendencja ta pogłębiła się i ubyło aż 36,1 tys. osób, tj. najwięcej od 1990 roku. W latach 2007 i 2008 emigracja uległa wyraźnemu zmniejszeniu i saldo migracji, aczkolwiek nadal ujemne, było zdecydowanie niższe – ubyło odpowiednio 21 tys. i 14,9 tys. osób.

Odmienna sytuacja występuje w migracjach wewnętrznych. W Małopolsce, podobnie jak we wszystkich ostatnich latach, napływ ludności (28,9 tys.) przewyższa odpływ (26,0 tys.). Saldo migracji wewnętrznych jest więc dodatnie i wynosi 2,9 tys. osób. Poziom migracji jest jednak od wielu lat niski. Szczególnie niski poziom występował w zakresie odpływu ludności – średni wskaźnik w latach 2002-2006 wynosił dla województwa $8,9\%$ i był najniższy w kraju ($12,64\%$). Podobnie niski poziom cechował napływ ludności, analogiczny wskaźnik wynosił $9,8\%$, przy średnim w kraju $12,6\%$ a najwyższym w województwie mazowieckim wynoszącym $18,0\%$.

Wśród migrujących zdecydowanie przeważają migrujący wewnątrz województwa – 72,5%, ale jest to jeden z najniższych wskaźników w kraju (po woj. mazowieckim i opolskim) – w pozostałych województwach udział migrujących w obrębie własnego województwa jest wyraźnie wyższy, np. woj. lubelskie i podkarpackie – 84%. Małopolskę charakteryzuje więc wyższy udział migrujących do innych województw, głównie woj. śląskiego i podkarpackiego. Wśród migrujących dominują osoby w wieku 20-29 lat: udział tej grupy w napływie ludności wynosi 33%, w odpływie 29%. Grupa ta zdecydowanie przeważa w napływie do miast, natomiast wśród ludności napływającej z miast na obszary wiejskie dominują 30 - 44-latkami.

Tabela nr 13
Migracje ludności

Wyszczególnienie	1999	2001	2002	2003	2005	2007	2008
	w tysiącach						
Zameldowania na pobyt stały – ogółem województwo	32,9	28,3	30,2	34,2	32,4	38,2	30,6
- miasta	14,6	14,1	14,5	16,0	15,7	16,8	13,8
- wsie	18,3	14,2	15,7	18,2	16,7	21,4	16,8
Wymeldowania z pobytu stałego – ogółem województwo	31,3	25,7	27,1	30,6	29,2	35,5	28,4
- miasta	16,2	13,8	15,1	17,5	16,6	19,7	16,3
- wsie	15,1	11,9	12,0	13,1	12,6	15,8	12,1
Saldo migracji – ogółem województwo	1,6	2,6	3,1	3,6	3,2	2,7	2,2
- miasta	-1,5	0,3	-0,6	-1,5	-1,0	-2,1	-2,5
- wsie	3,1	2,3	3,7	5,1	4,2	5,6	4,7
Saldo migracji na 1000 mieszkańców – ogółem województwo	0,5	0,8	1,0	1,1	1,0	0,8	0,7
- miasta	-0,9	0,2	-0,4	-1,0	-0,6	-3,2	-1,5
- wsie	2,0	1,4	2,3	3,1	2,5	3,4	2,8

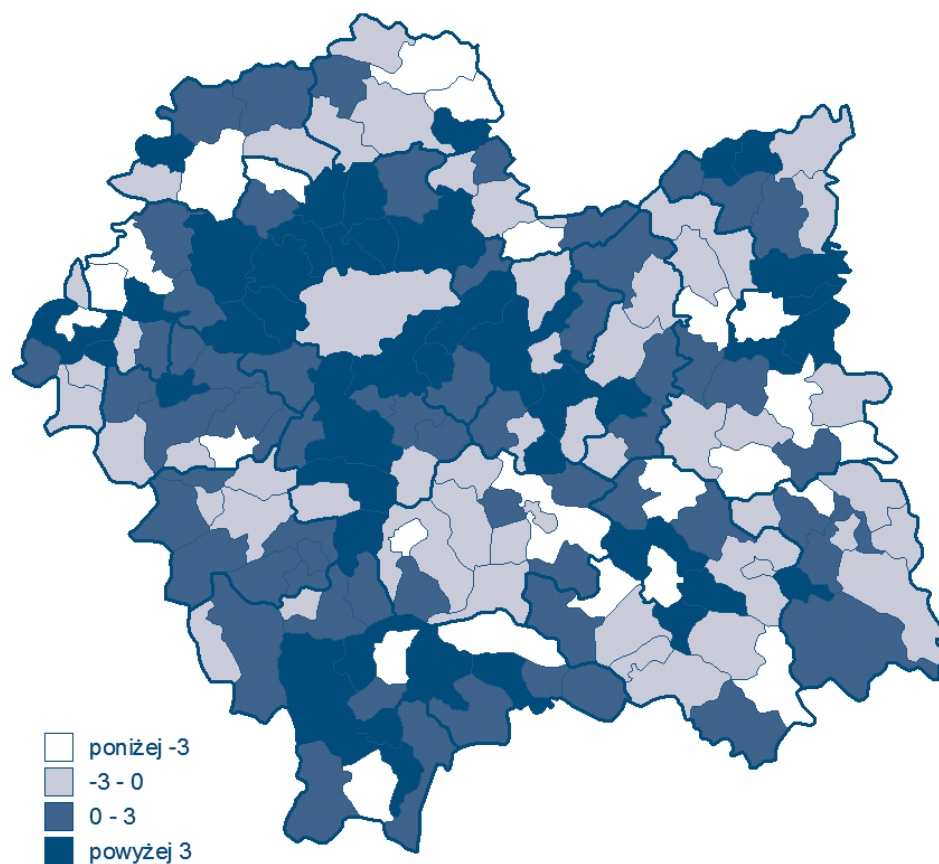
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Rozmieszczenie przestrzenne migracji jest jednak bardzo nierównomierne. Dodatnie, wysokie saldo migracji występuje nieprzerwanie od 10-ciu lat na obszarach wiejskich, gdzie w roku 2008 przybyło 4745 osób, tj. 2,84‰. Szczególne natężenie napływu ludności na obszary wiejskie miało miejsce w szerokiej strefie podmiejskiej Krakowa, gdzie najwyższy poziom salda migracji wystąpił w gminach powiatu krakowskiego: Zielonki (+34,4‰), Wielka Wieś (+14,8‰), Michałowice (+14,4‰), Zabierzów (+11,9‰), Kocmyrzów-Luborzyca (+8,9‰), Czernichów (+8,5‰), Mogilany (+8,5‰), ale również powiatu wielickiego: Wieliczka (+14,5‰), Niepołomice (+6,5‰) oraz północnej części powiatu myślenickiego: Dobczyce (+7,6‰), Myślenice (+6,2‰). Obszar napływu ludności na obszary wiejskie aglomeracji krakowskiej ulega wyraźnemu poszerzeniu, głównie w kierunku południowo-wschodnim, ale również północnym. Niższy poziom salda migracji, ale również dodatni, występował na obszarach podmiejskich Tarnowa (w gminach: Tarnów +4,7‰, Lisia Góra 3,0‰, Skrzyszów +5,2‰) oraz Nowego Sącza (w gminach: Chełmiec +5,8‰, Nawojowa +7,2‰), przy czym w pobliżu tych dwóch ośrodków miejskich w 2008 roku migracje wyraźnie osłabły. Również większość gmin wiejskich będących w sąsiedztwie miast średniej wielkości cechowała się wzrostem napływu ludności, szczególnie w zachodniej części województwa. Na pozostałych obszarach wiejskich, głównie powiatów rolniczych północnej części województwa (miechowski, dąbrowski) oraz obszarów górskich o utrudnionej dostępności komunikacyjnej (powiat gorlicki, limanowski, tarnowski) obserwuje się przewagę odpływu ludności.

Saldo migracji dla miast Małopolski było w całym dziesięcioleciu (z wyjątkiem roku 2003) ujemne, a w ostatnich trzech latach uległo wyraźnemu zwiększeniu (ubyło 2,9 tys. osób w roku 2006, 2,1 tys. osób w roku 2007 i 2,5 tys. w roku 2008). Mieszkańcy miast migrowali

głównie na obszary podmiejskie i proces ten dotyczył zarówno miast dużych jak i średniej wielkości. Jedynie 14 miast wykazywało dodatnie saldo migracji. Są to miasta małe o niskim, dodatnim saldzie z wyjątkiem miast aglomeracji krakowskiej: Niepołomic (+21,7⁰/₀₀), Wieliczki (+12,5⁰/₀₀), i Świątnik Górnych (+9,5⁰/₀₀). Ujemne saldo migracji wystąpiło w największych miastach województwa: w Krakowie wynosiło -62 osoby (-0,08⁰/₀₀), w Tarnowie -582 osoby (-5,05⁰/₀₀) a w Nowym Sączu -325 osób (-3,84⁰/₀₀). Odpływ ludności obejmuje także małe miasta położone w obszarach rolniczych oraz miasta przemysłowe zachodniej części województwa.

Mapa nr 7
Saldo migracji w 2008 roku

3. Struktura wieku ludności.

Ludność województwa małopolskiego cechowała się nieznacznie młodszą strukturą wieku od średniej dla kraju. Charakteryzował ją wyższy udział ludności w wieku przedprodukcyjnym: 20,4% (kraj 19,3%), niższy w wieku produkcyjnym: 63,5% (kraj 64,5%) oraz podobny w wieku poprodukcyjnym: 16,1% (kraj 16,2%). Występowały wyraźne różnice pomiędzy miastami a obszarami wiejskimi, gdzie udział ludności w wieku przedprodukcyjnym był zdecydowanie mniejszy (odpowiednio: 17,4% i obszary wiejskie 23,3%), natomiast wyższy był udział w wieku produkcyjnym (odpowiednio: 65,3% i 61,8%) oraz poprodukcyjnym (17,3% i 14,9%).

Tabela nr 14
Struktura wieku ludności

Wyszczególnienie	1999	2001	2005	2007	2008
	w tysiącach				
Ludność ogółem	3222,5	3240,9	3266,2	3279,0	3287,1
z tego w wieku: - przedprodukcyjnym (0-17 lat)	835,2	792,2	713,6	681,9	670,4
- produkcyjnym (18-59 l. - kob., 18-64 l. - męż.)	1916,0	1965,1	2046,6	2076,7	2087,6
- poprodukcyjnym (60 l. i w. - kob., 65 l. i w. - męż.)	471,3	483,7	506,0	520,4	529,1
Województwo - ludność (%) z tego w wieku:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
- przedprodukcyjnym	25,9	24,4	21,9	20,8	20,4
- produkcyjnym	59,5	60,7	62,6	63,3	63,5
- poprodukcyjnym	14,6	14,9	15,5	15,9	16,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

W ostatnich latach, podobnie jak w całym kraju, nastąpiły zmiany struktury w kierunku zmniejszania się liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym (z 28,4% w roku 1995 do 20,4% w roku 2008), oraz systematycznego wzrostu w wieku produkcyjnym (z 57,8% w roku 1995 do 63,5% w roku 2008) i poprodukcyjnym (z 13,8% w roku 1995 do 16,19% w roku 2008). Tempo tych zmian było jednak znacznie wolniejsze niż przeciętnie w kraju. Podstawowy wpływ na liczebność dwóch pierwszych grup wiekowych miała zmniejszająca się do roku 2003 liczba urodzeń oraz wejście w wiek produkcyjny osób urodzonych w pierwszej połowie lat 80-tych, tj. w okresie ostatniego wyżu demograficznego. Natomiast rosnąca liczba ludności wieku poprodukcyjnym związana jest w znacznym stopniu z wydłużeniem trwania życia.

W okresie 2000-2007 wiek mężczyzn wydłużył się o 1,2 roku a wiek kobiet o 1,9 roku. Różnica między trwaniem życia kobiet i mężczyzn nadal się więc pogłębiała. Przeciętne trwanie życia mieszkańców województwa małopolskiego jest zdecydowanie dłuższe niż średnie dla Polski – mężczyźni żyją dłużej o 1,49 roku a kobiety o 0,98 roku.

Tabela nr 15
Przeciętne dalsze trwanie życia

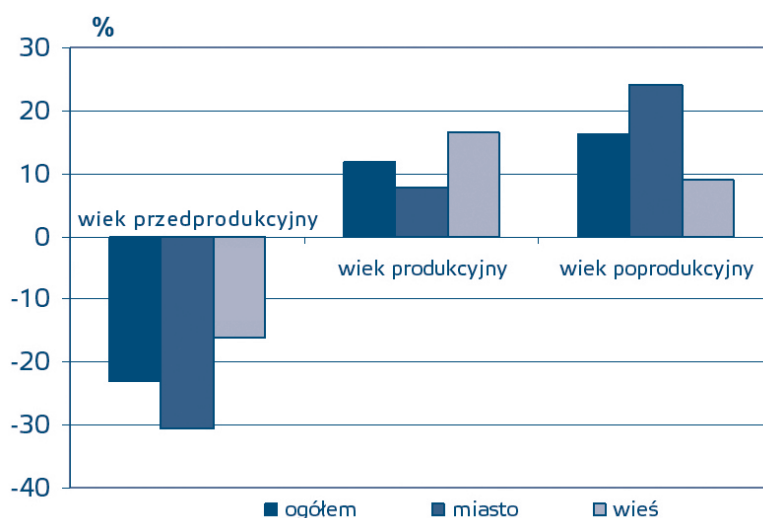
Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
<i>Małopolska</i>								
Mężczyźni	71,3	71,7	72,1	72,1	72,0	72,3	72,5	72,45
Kobiety	78,8	78,9	79,6	79,7	80,3	80,2	80,5	80,72
<i>Polska</i>								
Mężczyźni	69,7	70,2	70,4	70,5	70,7	70,8	70,9	70,96
Kobiety	78,0	78,4	78,8	78,9	79,2	79,4	79,6	79,74

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zmiany struktury wieku w zróżnicowanym stopniu dotyczyły miast i obszarów wiejskich. W latach 1999-2008 w miastach nastąpił gwałtowny spadek grupy ludności w wieku przedprodukcyjnym (o -24,6%), nieznaczny wzrost w wieku produkcyjnym (o 4%) oraz bardzo duży wzrost w wieku poprodukcyjnym (o 18,3%). Obszary wiejskie charakteryzowały bardziej wyrównane zmiany struktury wiekowej. Ludność w wieku przedprodukcyjnym zmniejszyła się tu o 15,9% w stosunku do poziomu z roku 1999, w wieku produkcyjnym wzrosła o 14,5% a w wieku poprodukcyjnym o 6,1%.

Wykres nr 20

Zmiany struktury wiekowej ludności województwa małopolskiego w latach 1999-2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Podobnie jak pozostałe czynniki demograficzne obraz struktury wiekowej ludności jest bardzo zróżnicowany przestrzennie. Najmłodszą strukturą wieku charakteryzują się obszary położone na południu województwa, gdzie udział ludności w wieku poprodukcyjnym kształtuje się na poziomie poniżej 14%: powiat nowosądecki 13,2%, powiat myślenicki 13,4% i powiat limanowski 13,7%. Natomiast największy udział ludności w wieku emerytalnym występuje w Krakowie (18,5%) oraz na obszarze północnym województwa w rolniczych powiatach miechowskim (19,9%) i proszowickim (17,3%). Tereny te cechuje wyjątkowo wysoki udział ludności w wieku poprodukcyjnym zamieszkującej obszary wiejskie i znacznie młodsza struktura wieku ludności miejskiej.

Zmiany struktury wieku ludności, tj. zmniejszenie udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym oraz zwiększenie ludności w wieku produkcyjnym niemobilnym oraz w wieku poprodukcyjnym obrazują postępujący proces starzenia się ludności województwa. Widoczne jest to głównie w zmianie wartości wskaźnika obciążenia demograficznego. W 2000 roku na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 68 osób w wieku nieprodukcyjnym, przy czym 43 osoby były w wieku przedprodukcyjnym i 25 w wieku poprodukcyjnym. Natomiast w 2008 roku współczynnik ten uległ zmniejszeniu do 57, dotyczyło ono jednak tylko osób w wieku nieprodukcyjnym, gdzie obciążenie wynosiło 32 osoby.

II. Ochrona zdrowia

Oprac. Agnieszka Janicka

1. Finansowanie opieki zdrowotnej

W roku 2008 na sfinansowanie kosztów świadczeń zdrowotnych Małopolski Oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia w Krakowie przeznaczył 4 243 249 tys. zł. Poniższa tabela przedstawia wysokość kwot przeznaczonych przez MOW NFZ na pokrycie kosztów poszczególnych rodzajów świadczeń.

Tabela nr 16

Koszty MOW NFZ poszczególnych rodzajów świadczeń

Rodzaj świadczenia	2001	2003	2005	2006	2007	2008
	w tys. zł					
podstawowa opieka zdrowotna	250 770,50	242 000,00	309 200,00	335 393,00	395 691,00	487 845,00
ambulatoryjna opieka specjalist.	150 544,10	139 000,00	197 941,00	237 444,00	286 913,00	341 966,00
leczenie stomatologiczne	67 594,00	67 000,00	83 122,00	100 564,00	120 724,00	168 611,00
leczenie szpitalne	980 386,70	928 028,48	1 169 204,00	1 303 379,00	1 607 485,00	2 003 449,00
opieka psych. i leczenie uzależnień		62 240,00	76 500,00	88 725,00	102 890,00	131 746,00
pomoc doraźna i transport sanit.	59 920,20	52 000,00	68 300,00	76 371,00	938,00	1 279,00
lecznictwo uzdrowskowe	30 334,60	30 000,00	60 386,00	35 730,00	38 036,00	44 770,00
opieka długoterminowa	24 932,30	27 500,00	53 700,00	61 854,00	78 735,00	102 268,00
refundacja cen leków	434 986,90	500 000,00	561 635,00	600 632,00	630 747,00	649 334,00
sprzęt ortop. i środki pomocnicze	23 873,20	31 000,00	46 121,00	49 534,00	54 025,00	55 305,00
rehabilitacja lecznicza	25 920,60	25 760,00	75 634,00	95 801,00	108 368,00	139 184,00
świadczenia odrębnie kontraktow.	9 839,60	9 504,50	86 400,00	92 008,00	103 744,00	108 994,00
programy zdrowotne	2 966,60	3 000,00	8 671,00	13 889,00	18 739,00	8 498,00
inne świadczenia	27,00	500,00	0	0	0	0
Ogółem	2 062 096,30	2 117 532,98	2 796 814,00	3 091 291,00	3 547 035,00	4 243 249,00

Źródło: www.nfz.gov.pl (plany finansowe NFZ)

2. Stan bazy i działalność jednostek ochrony zdrowia

W roku 2008 nastąpiło zmniejszenie zatrudnienia personelu medycznego w stosunku do roku 2007 ogółem o 874 osoby, w tym największy spadek odnotowano w grupie pielęgniarek 514 osób, lekarzy 264 osób, lekarzy stomatologów 114 osób, położnych 61 osób, techników fizjoterapii 29 osób. Natomiast wzrost zatrudnienia nastąpił w grupie magistrów pielęgniarstwa 219 osób oraz psychologów 5 osób. W 2008 roku zaobserwować można 0,98% spadek zatrudnienia personelu medycznego z wyższym wykształceniem oraz 0,96% spadek zatrudnienia personelu medycznego ze średnim wykształceniem, zatrudnionego podstawowo w publicznych i niepublicznych zakładach opieki zdrowotnej.

Tabela nr 17

Personel medyczny z wyższym wykształceniem zatrudniony podstawowo w publicznych i niepublicznych zakładach opieki zdrowotnej w latach 1999 – 2008

Grupa zawodowa	1999	2001	2003	2005	2007	2008*
Lekarze	7 737	7 233	7 567	6 796	7 190	6 926
Lekarze stomatolodzy	1 214	1 249	1 381	1 185	1 259	1 145
Mgr rehabilitacji	511	472	467	380	363	351
Mgr pielęgniarstwa	383	381	489	512	642	861
Psycholodzy	331	297	332	324	360	365
Farmaceuci	470	309	277	159	141	139
Analitycy medyczni	289	252	287	288	379	362

*Pracujący, dla których jednostka jest głównym miejscem pracy

Źródło: Małopolskie Centrum Zdrowia Publicznego

Tabela nr 18

Personel medyczny ze średnim wykształceniem zatrudniony podstawowo w publicznych i niepublicznych zakładach opieki zdrowotnej w latach 1999 – 2008

Grupa zawodowa	1999	2001	2003	2005	2007	2008*
Pielęgniarki	17 027	15 400	15 368	14 935	13 686	13 172
Położne	2 024	1 957	1 845	1 743	1 725	1 664
Technicy dentyści	250	113	111	82	90	73
Technicy farmaceutyczni	276	249	178	135	139	139
Technicy analityki medycznej	1 498	1 090	962	845	844	825
Technicy elektroradiologii	907	842	808	778	762	755
Technicy fizjoterapii	927	771	787	821	733	704
Technicy masażyści	213	196	223	199	209	201
Dietetycy	520	408	359	334	317	293

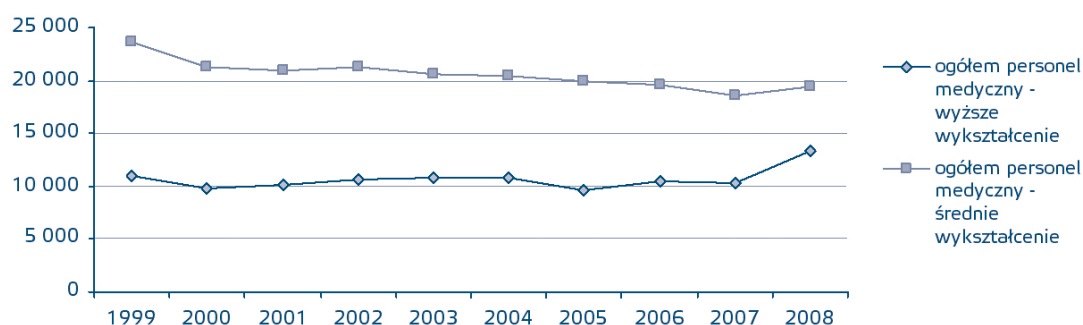
*pracujący, dla których jednostka jest głównym miejscem pracy

Źródło: Małopolskie Centrum Zdrowia Publicznego

Wykres nr 21

Zatrudnienie ogółem personelu medycznego w latach 1999 – 2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MCZP

Zasoby i działalność lecznictwa ambulatoryjnego

W roku 2008 na terenie województwa małopolskiego ambulatoryjną opiekę zdrowotną dla ogółu ludności w służbie medycyny pracy i w rehabilitacyjnych spółdzielniach inwalidów zapewniały publiczne i niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej. W zakresie podstawowej opieki zdrowotnej działało 459 przychodni i ośrodków zdrowia, w tym 102 w zakładach publicznych i 357 w zakładach niepublicznych.

W specjalistycznej opiece zdrowotnej dla ogółu ludności i służbie medycyny pracy lekarze specjaliści udzielili 8 226 064 porad, tj. o 113 983 porad mniej niż w roku 2007.

Liczba porad udzielonych przez lekarzy dentyistów w 2008 roku zmniejszyła się o 104 298, tj. z poziomu 2 651 501 do 2 547 203 porad.

Tabela nr 19

Porady udzielone w podstawowej i specjalistycznej opiece zdrowotnej w zakładach publicznych, niepublicznych i praktykach lekarskich

Rok	Liczba udzielonych porad			podstawowej opiece zdrowotnej	z tego w specjalistycznej opiece zdrowotnej		
	razem	w tym:			razem	w tym	
		lekarskie	stomatologiczne			lekarskie	lekarskie
2002	21 952 751	19 202 185	2 750 566	11 488 008	10 464 743	7 714 177	2 750 566
2003	22 137 810	19 442 975	2 694 835	11 752 350	10 385 460	7 690 625	2 694 835
2004	22 155 930	19 659 067	2 496 863	11 730 145	10 425 785	7 928 922	2 496 863
2005	23 205 003	20 731 401	2 473 602	12 190 319	10 702 192	8 066 575	2 635 617
2006	23 221 381	20 617 667	2 603 714	12 192 762	11 028 619	8 424 905	2 603 714
2007	28 838 032	26 186 531	2 651 501	12 543 482	10 991 548	8 340 047	2 651 501
2008	*	*	*	*	10 773 267	8 226 064	2 547 203

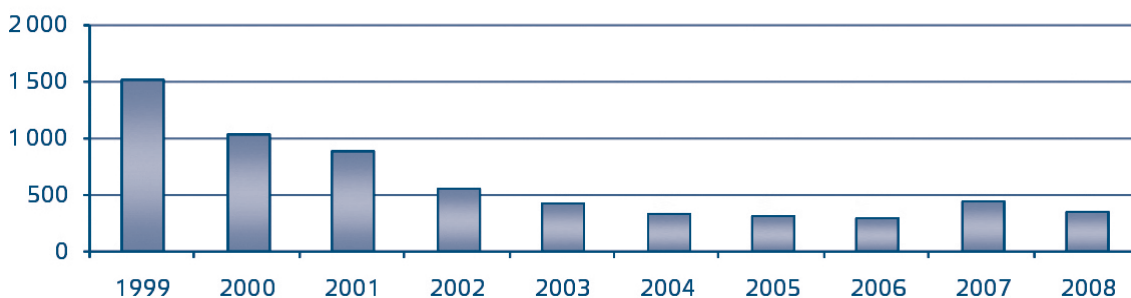
* brak danych w okresie sprawozdawczym

Źródło: Małopolskie Centrum Zdrowia Publicznego

Ogólna liczba chorób zawodowych w ostatnich dziesięciu latach wykazuje znaczny trend spadkowy. W 1999 roku liczba ta wynosiła 1 541, natomiast jak wynika z informacji Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego¹, w roku 2008 stwierdzono ogółem 374 przypadki chorób zawodowych. Ze stwierdzonych w 2008 roku przypadków 33% stanowiły przewlekłe choroby narządu głosu, 9,9% choroby zakaźne i inwazyjne, 8% stanowiły nowotwory złośliwe powstałe w wyniku działania czynników rakotwórczych oraz 9,1% pylice płuc.

Wykres nr 22

Liczba chorób zawodowych w latach 1999 - 2008

Źródło: opracowanie własne

Zasoby i działalność lecznictwa stacjonarnego

Na koniec 2008 roku w województwie małopolskim w ramach stacjonarnej opieki medycznej funkcjonowało 17 jednostek wojewódzkich (w tym 2 szpitale o profilu psychiatrycznym, 2 jednostki udzielające świadczenia w zakresie opieki długoterminowej), 20 szpitali powiatowych oraz 8 szpitali resortowych. Ponadto funkcjonowało 35 niepublicznych ogólnych zakładów opieki stacjonarnej, 3 niepubliczne psychiatryczne zakłady opieki stacjonarnej. Świadczenia w zakresie opieki długoterminowej udzielane były w ramach 10 jednostek publicznych i 23 niepublicznych.

Jednostki publiczne działające na terenie województwa małopolskiego dysponowały ogółem 15 635 łózkami. Wskaźnik liczby leczonych na 10 000 ludności od roku 1999 systematycznie rośnie (z wyjątkiem roku 2003), podobną tendencją tendencją można zaobserwować w zakresie przeciętnego wykorzystania łóżka w dniach. Przeciętny okres pobytu leczonego w dniach systematycznie skraca się - w roku 1999 wynosił on 10,3 w 2005 roku 7,5 w 2006 roku 7,3 natomiast 7,1 w 2007 roku, w 2008 roku 6,8.

¹ WSSE w Krakowie "Ocena stanu bezpieczeństwa sanitarnego województwa małopolskiego w roku 2008", str. 43

Tabela nr 20
Wskaźniki działalności szpitali ogólnych

Wskaźnik	Polska*				Województwo Małopolskie**					
	2001	2003	2005	2006	2001	2003	2005	2006	2007	2008
Liczba leczonych na 10 000 ludności	1 640	1 802	1 821	1 880	1 377	1 402	1 499	1 535	1 532	1 594,5
Przelotowość – liczba chorych na 1 łóżko	33,7	36,7	38,7	40,6	30,8	32,5	36,3	37,9	38,7	40,7
Przeciętny okres pobytu leczonego (w dniach)	8,4	7,5	6,7	6,4	9,5	8,7	7,5	7,3	7,1	6,8
Przeciętne wykorzystanie łóżka (w dniach)	282	273	259	257	292,1	284,0	272,7	277,4	274,1	274,1

* dot. publicznych i niepublicznych szpitali ogólnych, ** dot. publicznych szpitali ogólnych

Źródło: Małopolskie Centrum Zdrowia Publicznego, CSIOZ Biuletyn Statystyczny MZ

Na terenie województwa małopolskiego w 2008 r. działały 2 publiczne szpitale psychiatryczne, w których liczba łóżek rzeczywistych na dzień 31 grudnia wynosiła 1 055 co oznacza, że w stosunku do roku ubiegłego liczba wzrosła o 8. Zwiększyła się natomiast liczba pacjentów leczonych (z ruchem międzyoddziałowym) z 12 083 w roku 2007 do 12 441 w roku 2008, tj. o 358 leczonych więcej.

Tabela nr 21
Wskaźniki działalności szpitali psychiatrycznych publicznych

Wskaźnik	2000	2002	2004	2005	2007	2008
Liczba leczonych na 10 000 ludności	32,7	37,8	36,9	35,7	33,5	34,0
Przelotowość – liczba chorych na 1 łóżko	9,7	11,3	10,7	11,0	10,5	10,6
Przeciętny okres pobytu leczonego (w dniach)	35,0	31,7	30,3	30,9	31,9	32,7
Przeciętne wykorzystanie łóżka (w dniach)	340,6	357,6	325,0	339,5	335,3	346,5

Źródło: Małopolskie Centrum Zdrowia Publicznego

Ponadto usługi w zakresie leczenia stacjonarnego udzielane były przez niepubliczne zakłady. Według stanu na dzień 31.12.2008 r. jednostek takich było 35, w tym 3 zakłady psychiatryczne dla osób uzależnionych.

Liczba łóżek rzeczywistych w niepublicznych ogólnych zakładach opieki stacjonarnej na koniec 2008 r. wynosiła 864, tj. o 129 łóżek więcej niż w roku 2007.

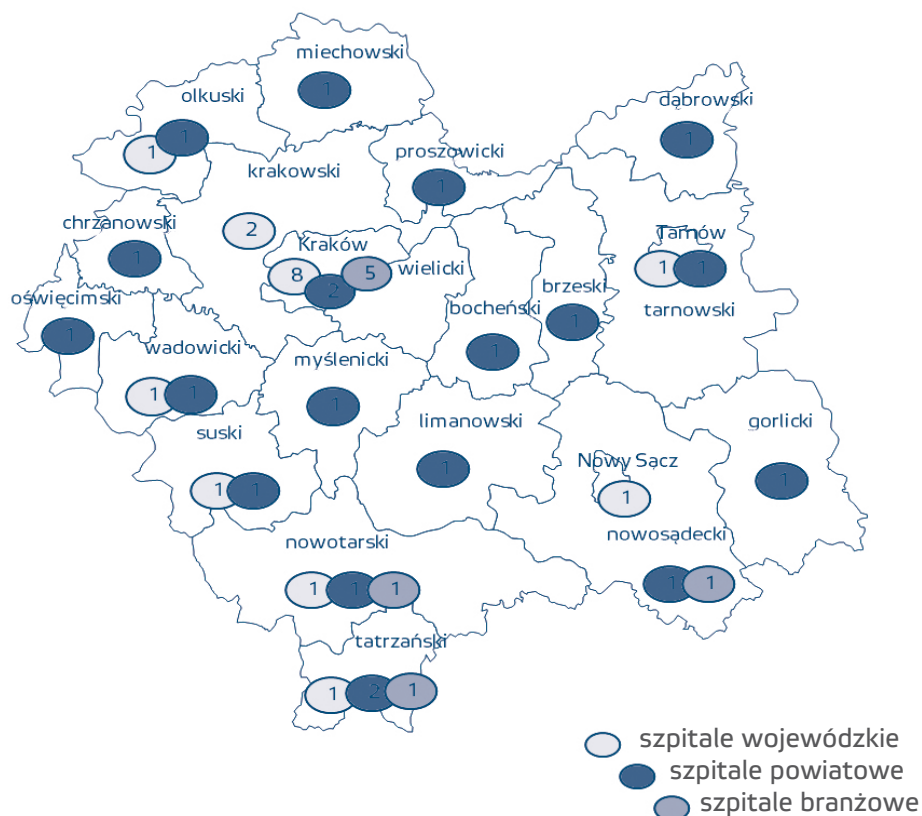
Zmianie uległa liczba łóżek w niepublicznych psychiatrycznych zakładach stacjonarnej opieki zdrowotnej – nastąpił wzrost z 108 łóżek w 2007 r. do 113 w roku 2008. Równocześnie odnotowano także w stosunku do 2007 roku wzrost liczby leczonych o około 6%.

W zakresie opieki długoterminowej świadczenia udzielane były przez publiczne i niepubliczne zakłady pielęgnacyjno – opiekuńcze, zakłady opiekuńczo – lecznicze oraz hospicja. Ogółem dysponowały one 2 173 łóżkami (o 121 więcej w stosunku do roku poprzedniego). Liczba leczonych w roku 2007 w opiece długoterminowej wynosiła 5 462 (tj. o 586 więcej niż w roku 2007).

W ramach zakładów opieki długoterminowej na terenie województwa działały 4 hospicja. Liczba łóżek w tych jednostkach wynosiła 83 i nie zmieniła się w stosunku do ubiegłego roku, natomiast liczba leczonych wyniosła 990 osób. Średni okres pobytu pacjentów w hospicjach w ostatnich latach uległ nieznacznemu zmniejszeniu z 36,9 dnia w roku 2005 do 27,1 w 2008 r. Zakłady opiekuńczo – lecznicze w roku 2008 dysponowały 1 993 łóżkami (w tym 162 łóżkami psychiatrycznymi), na których było leczonych 4 316 pacjentów, natomiast w zakładach pielęgnacyjno - opiekuńczych przebywało 156 pacjentów na 97 łóżkach. Średni okres pobytu pacjenta w dniach w roku 2008 w zakładach opieki długoterminowej wynosił 143,49 dnia (86,9 dnia w roku 2007).

Mapa nr 8

Rozmieszczenie stacjonarnych (publicznych) jednostek ochrony zdrowia

Źródło: opracowanie własne

Miejsce jednostek opieki stacjonarnej w województwie (ranking)

W 2008 roku dziennik Rzeczpospolita przeprowadził ogólnopolski ranking szpitali „Bezpieczny Szpital”. Ocenie poddano takie dziedziny jak: zarządzanie, jakość opieki, opiekę medyczną, jakość usług dla pacjenta, certyfikaty jakości i skargi, komfort pobytu i analizę zdarzeń niepożądanych. Ranking został przeprowadzony wspólnie z Centrum Monitorowania Jakością o Ochronie Zdrowia.

Tabela 22

Miejsce w rankingu jednostek ochrony zdrowia z terenu województwa małopolskiego

Miejsce w rankingu	Jednostka	Całkowita liczba uzyskanych punktów	Zarządzanie	Jakość opieki	Opieka medyczna	Jakość usług dla pacjenta	Certyfikaty jakości i skargi	Komfort pobytu	Analiza zdarzeń niepożądanych
30	Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II w Krakowie	788,71	268,26	166,91	353,53	80	33,33	25,45	28,13
32	Wojewódzki Szpital Specjalistyczny im. Ludwika Rydygiera w Krakowie	786,64	321,87	123,71	341,06	55,38	11,11	29,09	28,13
55	Szpital Powiatowy w Chrzanowie	760,42	255,18	179,27	325,96	55,38	66,67	29,09	28,13
58	Zespół Opieki Zdrowotnej w Suchoj Beskidzkiej	758,32	265,07	194,01	299,24	55,38	77,78	32,73	28,13
59	Szpital Wojewódzki Św. Łukasza SP ZOZ w Tarnowie	758,29	277,02	142,3	338,98	55,38	33,33	25,45	28,13
64	Specjalistyczny Szpital im. E. Szczeklika w Tarnowie	752,6	265,54	139,78	347,28	49,23	33,33	29,09	28,13
99	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Bochni „Szpital Powiatowy	696,57	264,17	97,25	335,15	49,23	22,22	14,55	11,25

Źródło: opracowanie własne na podstawie dziennika Rzeczpospolita, Ranking Szpitali „Bezpieczny Szpital”

III. Pomoc społeczna

oprac. Iwona Banasiewicz, Olga Lorek

1. Jednostki organizacyjne pomocy społecznej

Pomoc społeczna organizowana w celu ochrony interesów najsłabszych grup społecznych polega na przede wszystkim na przyznawaniu i wypłacaniu świadczeń finansowych; udzielaniu świadczeń niepieniężnych (przyznawanych bez względu na osiągnięty dochód) takich jak: praca socjalna, poradnictwo specjalistyczne czy interwencja kryzysowa; a także na prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej.

Obowiązek realizacji zadań pomocy społecznej spoczywa na samorządach terytorialnych oraz na organach administracji rządowej. Zadania pomocy społecznej wykonują jednostki organizacyjne działające w tym obszarze. W gminach są to gminne ośrodki pomocy społecznej (182 jednostki), w powiatach – powiatowe centra pomocy rodzinie (19 jednostek)², a na poziomie województwa – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, mający zadanie za głównie kreowanie regionalnej polityki społecznej. Obok tych instytucji w systemie pomocy społecznej przewidziane są także zadania dla służb wojewody. Należy do nich m.in. nadzór nad realizacją zadań pomocy społecznej samorządu gminnego, powiatowego i wojewódzkiego. Czynności kontrolne przeprowadza zespół pracowników właściwego do spraw pomocy społecznej wydziału urzędu wojewódzkiego. W województwie małopolskim jest to Wydział Polityki Społecznej Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie.

Ważne ogniwo w systemie pomocy społecznej stanowi prowadzenie jednostek pomocowych dla mieszkańców o określonych problemach. Oferta tych jednostek skierowana jest do osób, które ze względu na wiek, stan zdrowia czy sytuację życiową wymagają okresowego wsparcia lub stałej opieki. Ze względu na charakter świadczonych usług jednostki pomocy społecznej można generalnie podzielić na trzy podstawowe rodzaje: jednostki całodobowe, placówki dzienne (niestacjonarne) oraz instytucje doradcze.

Wśród jednostek całodobowych wyróżnić można:

- domy pomocy społecznej, tj. miejsca opieki całodobowej przeznaczone dla osób w podeszłym wieku, osób niepełnosprawnych fizycznie, niepełnosprawnych intelektualnie (również dzieci) oraz przewlekle somatycznie i psychicznie chorych;
- placówki opiekuńczo – wychowawcze, tj. całodobowe placówki dla dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej lub tych, nad którymi opieka ta sprawowana jest w sposób nieprawidłowy. Istnieje kilka typów placówek opiekuńczo – wychowawczych różniących się spełnianymi przez nie funkcjami: interwencyjne - przyjmujące dzieci w sytuacjach nagłych, kryzysowych; socjalizacyjne - opiekujące się dziećmi, dla których nie znaleziono rodzinnej opieki zastępczej oraz rodzinne - tworzące jedną wielodzietną rodzinę dla dzieci w różnym wieku, zapewniające dzieciom wychowanie w warunkach zbliżonych do domu rodzinnego; a także wielofunkcyjne - łączące różne rodzaje usług w jednej jednostce.

Placówki oferujące pobyt dzienny (niestacjonarny) to przede wszystkim tzw. ośrodki wsparcia. Jest to środowiskowa forma pomocy służąca utrzymaniu osoby w jej naturalnym środowisku. W ośrodkach wsparcia świadczy się pomoc tym, którzy nie wymagają opieki całodobowej, ale ze względu na swoje problemy, czy okresowo trudną sytuację potrzebują wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. Do ośrodków wsparcia zalicza się: środowiskowe domy samopomocy dla osób psychicznie chorych, dzienne domy pomocy dla osób starszych, ośrodki dla bezdomnych, kluby samopomocy i jadłodajnie. W grupie jednostek niestacjonarnych (podobnie jak w grupie placówek całodobowych) należy wymienić także ośrodki przeznaczone dla najmłodszych: placówki opiekuńczo - wychowawcze wsparcia dziennego. Są to placówki opiekuńcze (prowadzone w formie kół zainteresowań, świetlic, klubów, ognisk wychowawczych) pomagające dzieciom w pokonywaniu trudności szkolnych i organizowaniu czasu wolnego

² W powiatach grodzkich (Kraków, Nowy Sącz, Tarnów) zadania powiatowych centrów pomocy rodzinie łącznie z zadaniami ośrodków pomocy społecznej pełnią miejskie ośrodki pomocy społecznej.

oraz specjalistyczne, w których jest realizowany program psychokorekcyjny lub psychoprofilaktyczny, w tym terapia pedagogiczna, psychologiczna, rehabilitacja, resocjalizacja.

Instytucje doradcze oferujące swoje usługi w ramach systemu pomocy społecznej to placówki specjalistycznego poradnictwa (prawnego, rodzinnego i psychologicznego), ośrodki interwencji kryzysowej i ośrodki adopcyjno - opiekuńcze. Rolą ośrodków interwencji kryzysowej jest udzielanie natychmiastowej specjalistycznej pomocy (usług psychologicznych, prawnych i hotelowych dostępnych przez całą dobę) osobom, rodzinom będącym ofiarami przemocy lub znajdującym się w innej sytuacji kryzysowej, tak by zapobiegać utrwalaniu czy pogłębianiu się problemów. Natomiast rolą ośrodków adopcyjno - opiekuńczych jest prowadzenie poradnictwa dla dzieci i rodziców dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo - wychowawczych, a także działalność diagnostyczno - konsultacyjna, której celem jest pozyskiwanie, szkolenie i kwalifikowanie osób zgłaszających gotowość przysposobienia dziecka, pełnienia funkcji rodziny zastępczej czy prowadzenia placówki rodzinnej.

W roku 2008 w województwie małopolskim funkcjonowało 380 placówek prowadzonych przez gminne i powiatowe jednostki pomocy społecznej (o 20 więcej niż w rok wcześniej). Na liczbę tę składają się:

- 143 jednostki opieki całodobowej, w tym: 87 domów pomocy społecznej, 1 rodzinny dom pomocy i 55 placówek opiekuńczo - wychowawczych (stacjonarnych).
- 167 placówek dziennych, a wśród nich: 101 ośrodków wsparcia (w tym: 61 środowiskowych domów samopomocy dla osób chorych psychicznie, 6 dziennych domów pomocy dla osób starszych, 14 ośrodków dla osób bezdomnych, 4 jadłodajnie oraz 16 pozostałych placówek, klasyfikowanych w sprawozdawczości w zbiorczą kategorię „inne”) oraz 66 dziennych placówek opiekuńczo - wychowawczych.
- 30 placówek doradczych, w ramach których funkcjonowało 14 ośrodków interwencji kryzysowej, 6 ośrodków adopcyjno - opiekuńczych i 10 jednostek specjalistycznego poradnictwa.
- 40 mieszkań chronionych, których celem jest przygotowanie pod opieką specjalistów do samodzielnego życia lub zastępowanie pobytu w placówce całodobowej.

W porównaniu z rokiem 2007 liczba jednostek opieki całodobowej nie zmieniła się, poza jednym ich typem. Z 2 rodzinnych domów pomocy (przeznaczonych dla osób wymagających stałej opieki z powodu wieku i prowadzonych jako działalność gospodarcza przez osobę fizyczną w miejscu jej zamieszkania, najczęściej we własnym domu) powstałych w 2007 roku w 2008 r. utrzymała się tylko jedna jednostka.

Jeżeli chodzi o placówki wsparcia dziennego to sytuacja w 2008 r., porównaniu z rokiem 2007, jest bardziej korzystna. W ciągu roku w tej kategorii przybyło 13 placówek. Dotyczy to głównie dziennych placówek opiekuńczo - wychowawczych (o 11 placówek więcej). Należy odnotować także, iż powstały nowe ośrodki wsparcia: 3 dzienne domy pomocy dla osób starszych, 1 ośrodek dla osób bezdomnych oraz 1 jadłodajnia. Jednocześnie zmniejszyła się liczba środowiskowych domów samopomocy dla osób chorych psychicznie (o jedną placówkę) oraz ilość dziennych placówek innego typu (o 2 jednostki).

Liczba placówek doradczych różnego typu nie zmieniła się między 2007 a 2008 rokiem. Należy odnotować także, iż w tym samym czasie przybyło 8 dodatkowych mieszkań chronionych.

Tabela nr 23

Jednostki pomocy społecznej o zasięgu lokalnym i ponad gminnym finansowane z budżetu gmin i powiatów ze środków na pomoc społeczną w latach 2000 – 2008

Rodzaj jednostki	2000	2001	2003	2005	2007	2008
	Liczba jednostek					
domy pomocy społecznej	81	83	90	87	87	87
rodzinne domy pomocy	.*	0	0	0	2	1
domy dla matek	.*	.*	.*	0	0	0
ośrodki wsparcia	77	56	80	93	99	101
jednostki specjalistycznego poradnictwa	5	2	4	8	10	10
mieszkania chronione	4	6	12	24	32	40
ośrodki interwencji kryzysowej	5	4	6	10	14	14
ośrodki adopcyjno - opiekuńcze	6	6	6	7	6	6
placówki opiekuńczo - wychowawcze	101	80	104	105	110	121

*dane niedostępne w sprawozdaniach MPiPS - 03

W roku 1999 sprawozdanie MPiPS-03 I-XII, o które oparta jest analiza publikowane było w formie uniemożliwiającej porównanie danych

Źródło: Opracowanie - „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 2000, 2001, 2003, 2005, 2007 oraz 2008 r.

Należy zauważyć, iż w Małopolsce od 2000³ do 2008 roku infrastruktura socjalna znacznie się wzbogaciła. Przybyło aż 101 jednostek różnego przeznaczenia:

- 36 mieszkań chronionych,
- 24 ośrodki wsparcia,
- 20 placówek opiekuńczo - wychowawczych dla dzieci i młodzieży,
- 9 ośrodków interwencji kryzysowej,
- 6 domów pomocy społecznej,
- 5 jednostek specjalistycznego poradnictwa,
- 1 rodzinny dom pomocy.

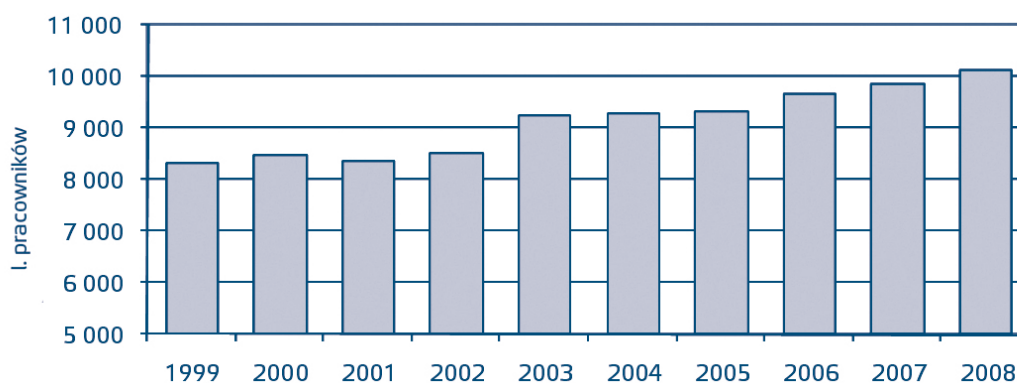
³ W roku 1999 sprawozdanie MPiPS-03 I-XII, o które oparta jest analiza publikowane było w formie uniemożliwiającej porównanie danych.

2. Kadra pomocy społecznej

W sektorze pomocy społecznej w województwie małopolskim wraz z rozwojem infrastruktury socjalnej, a także rozszerzającą się ofertą pomocową i usprawnianiem jakości usług wzrasta poziom zatrudnienia. W 2008 roku w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej Małopolski zatrudnionych było ogółem 10 141 pracowników. W porównaniu z rokiem 2007 nastąpił wzrost zatrudnienia o 267 pracowników. W ciągu ostatnich dziesięciu lat (1999 – 2008) można zaobserwować stałe zwiększanie się zasobów kadrowych w sektorze. Od 1999 r. w małopolskich jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej przybyło 1 829 pracowników.

Wykres nr 23

Liczebność kadry pomocy społecznej

Źródło: Opracowanie - "Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I" na podstawie danych Sprawozdania MPIPS-03 I-XII 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007 r. oraz 2008 r.

W 2008 roku służby wojewody realizujące zadania z zakresu pomocy społecznej liczyły 37 osób (o 2 mniej niż rok wcześniej). Natomiast w Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej w Krakowie, zatrudnionych było w tym samym czasie ogółem 59 osób⁴, w tym na stanowiskach merytorycznych, związanych z realizacją zadań z pomocy społecznej 27 pracowników. W 2008 r. w powiatowych centrach pomocy rodzinie było zatrudnionych 253 pracowników (o 14 więcej niż w roku ubiegłym). Jeżeli chodzi o kadrę ośrodków pomocy społecznej, to w 2008 r. zatrudniano w nich 2 947 pracowników (o 121 więcej niż w 2007 r.), w tym 1 432 pracowników socjalnych (o 95 osób więcej niż w 2007 r.).

Zatrudnienie w omawianych wyżej typach jednostek pomocy społecznej zwiększyło się nie tylko w porównaniu z rokiem 2007. Biorąc pod uwagę ostatnie dziesięciolecie (1999 – 2008) można zauważyć znaczny wzrost liczebności kadr w/w jednostek pomocy społecznej w Małopolsce, choć ich liczba ze względu na zasady funkcjonowania systemu – nie zmienia się. Największy wzrost zatrudnienia w porównaniu do 1999 r. (o 553 pracowników) można zaobserwować w ośrodkach pomocy społecznej. Obsada kadrowa powiatowych centrów pomocy rodzinie zwiększyła się o 124 pracowników. Także w jednostkach regionalnych od 1999 r. znacznie zwiększyły się zasoby kadrowe: o 55 pracowników w ROPS i o 5 pracowników w służbach wojewody.

Jeżeli chodzi o zatrudnienie w jednostkach tworzących pozostałą infrastrukturę socjalną, to:

- w domach pomocy społecznej w 2008 r. zatrudnionych było 5 433 pracowników (o 97 więcej

⁴ Łącznie w roku 2008 w Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej w Krakowie zatrudnionych było 59 osób, przy czym 24 z nich realizowały trzy projekty systemowe w ramach Priorytetu VII Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (PO KL), 5 osób zatrudnionych było w Dziale Polityki Społecznej, 5 – w Dziale Finansowo-Kadrowym, 5 – w Dziale Administracyjno – Gospodarczym, 18 osób w Dziale Koordynacji Systemów Zabezpieczenia Społecznego oraz 2 osoby na stanowiskach zarządczych.

- niż w 2007 roku);
- w ośrodkach adopcyjno – opiekuńczych pracowało w tym samym okresie 28 osób (o 2 osoby więcej niż w 2007 r.);
- w ośrodkach interwencji kryzysowej pracowało łącznie 100 osób (o 14 więcej niż w 2007 r.);
- w ośrodkach wsparcia zatrudnienie w 2008 r. wynosiło 537 pracowników (o 51 więcej niż rok wcześniej);
- w placówkach opiekuńczo – wychowawczych pracowały w 2008 r. 793 osoby (o 19 pracowników mniej niż w 2007 r.);
- placówki specjalistycznego poradnictwa w roku 2008 nie zatrudniały pracowników etatowych.

Porównując rok 2007 i 2008 można zaobserwować, iż zwiększyły się zasoby kadrowe w domach pomocy społecznej, ośrodkach adopcyjno – opiekuńczych, ośrodkach interwencji kryzysowej i ośrodkach wsparcia. Natomiast zmniejszyła się ilość pracowników w placówkach opiekuńczo – wychowawczych.

Biorąc pod uwagę lata 2000 - 2008⁵ należy zauważyć, iż zatrudnienie w małopolskich domach pomocy społecznej zwiększyło się w tym okresie o 888 osób. W ośrodkach wsparcia zatrudniano w 2008 r. o 410 pracowników więcej niż w 2000 r. W okresie 2000 - 2008 r. zmniejszyła się natomiast liczba pracowników zatrudnionych w placówkach opiekuńczo – wychowawczych o 222 z 1 015 do 793.

3. Pracownicy socjalni

Wraz ze wzrostem liczebności kadr pomocy społecznej przybywa także w województwie małopolskim pracowników socjalnych prowadzących pracę socjalną i organizujących znaczącą część zadań określonych w ustawie o pomocy społecznej w gminnych ośrodkach pomocy społecznej. Doceniając rolę jaką pełnią pracownicy socjalni w systemie pomocy społecznej Ustawodawca nałożył na gminy obowiązek zatrudniania tych specjalistów w określonej proporcji do liczby mieszkańców danego terenu. Zgodnie z tym założeniem na 2 000 mieszkańców gminy przypadać powinien przynajmniej jeden pracownik socjalny, przy czym bez względu na wielkość gminy powinna ona zatrudniać ich przynajmniej trzech.

W 2008 roku, chociaż nie wszystkie gminy spełniły opisane wymogi, nastąpiła znacząca poprawa w tym zakresie. W małopolskich ośrodkach pomocy społecznej w 2008 roku zatrudnionych było łącznie 1 432 pracowników socjalnych, o 95 więcej niż w roku 2007, o 151 więcej niż w 2006 r. W latach 1999 – 2008 przybyło ogółem 397 pracowników socjalnych⁶.

Przeciętna dla województwa w zakresie liczby mieszkańców przypadających na statystycznego pracownika socjalnego w 2008 roku wyniosła 2 295. Było to średnio o 157 mieszkańców mniej niż w 2007 r., co powoduje zmniejszanie się istniejącej dysproporcji między stanem faktycznym a ustawowym wymogiem.

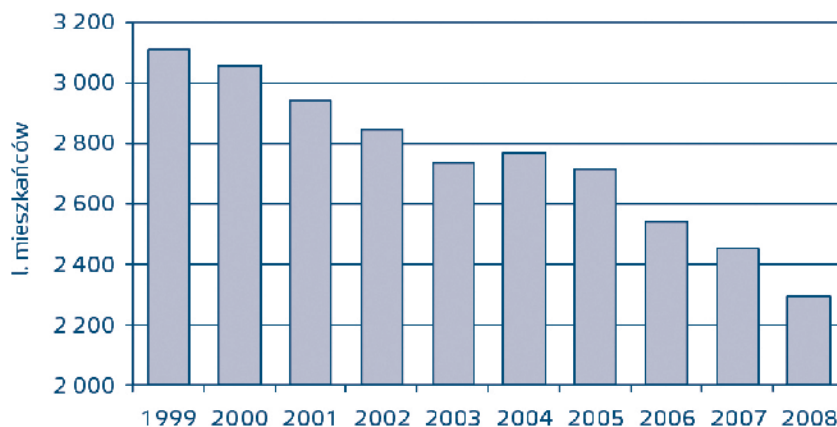
Omawiana proporcja w latach 1999 - 2008 ulegała systematycznej poprawie. Dla porównania w 1999 r. wynosiła ona średnio aż 3 114 mieszkańców gminy na 1 pracownika socjalnego, czyli o 819 więcej niż w 2008 r.

⁵ W roku 1999 sprawozdanie MPiPS-03 I-XII, o które oparta jest analiza publikowane było w formie uniemożliwiającej porównanie danych.

⁶ Jedynym wyjątkiem w stałym wzroście poziomu zatrudnienia pracowników socjalnych w województwie był rok 2004, kiedy to zanotowano minimalny spadek z 1 189 pracowników zatrudnionych w roku 2003 do 1 174 zatrudnionych w roku 2004.

Wykres nr 24

Średnia liczba mieszkańców na 1 pracownika socjalnego w województwie w latach 1999 - 2008

Źródło: Opracowanie - „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie: danych Sprawozdania MPIPS-03 I-XII 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007 r. oraz 2008 r. oraz danych Urzędu Statystycznego w Krakowie - Bank Danych Regionalnych 2008.

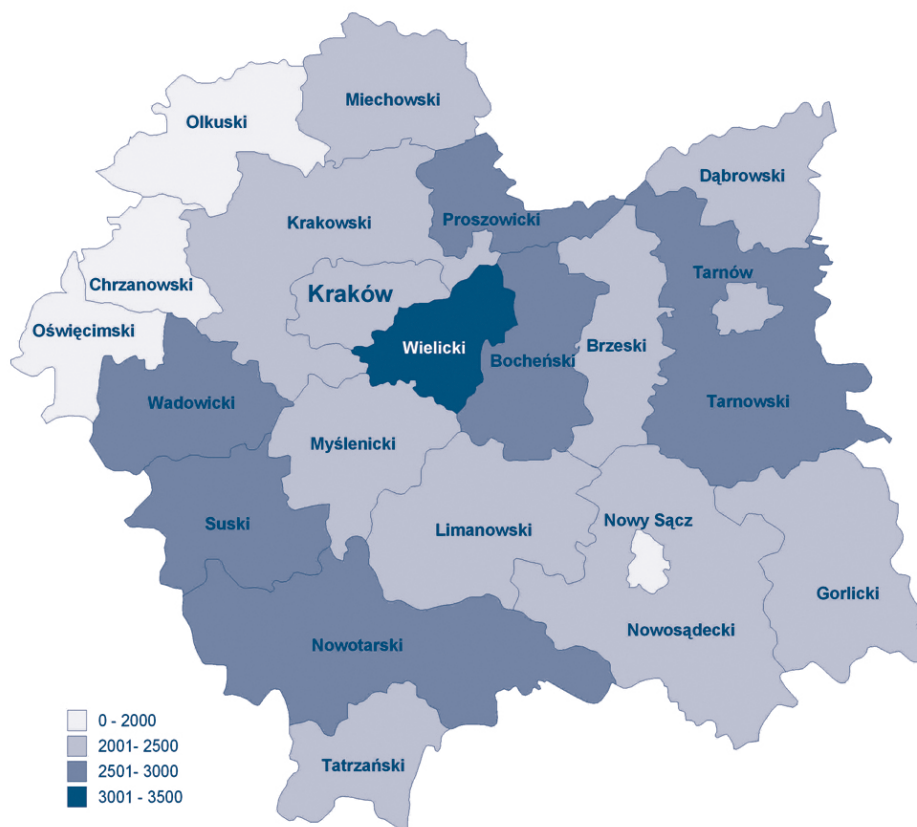
Mimo znaczącej poprawy sytuacji w tym zakresie należy zwrócić uwagę, iż istnieją spore różnice terytorialne w regionie jeżeli chodzi o liczbę pracowników socjalnych zatrudnianych w poszczególnych gminach.

W 2008 roku cztery powiaty spełniały wymóg ustawy dotyczący ilości zatrudnianych pracowników socjalnych w stosunku do liczby mieszkańców: chrzanowski, olkuski i oświęcimski oraz Nowy Sącz. Średnia ilość mieszkańców przypadających na 1 pracownika socjalnego dla powiatu wyniosła na tych terenach od 1 798 do 1 968 (średnia gmin z danego powiatu). Sytuacja w pozostałych powiatach wskazuje, iż wspomniany wymóg ustawy nie jest spełniany. Przy czym stosunkowo korzystną sytuację pod tym względem zanotowano w dwóch miastach na prawach powiatu: Krakowie i Tarnowie oraz w powiatach ziemskich: gorlickim i tatrzańskim. Na wskazanych obszarach liczba mieszkańców przypadających na jednego pracownika socjalnego była większa niż dopuszczalna średnio o od 15 do 180. Najtrudniejszą sytuację w tym zakresie można zaobserwować w gminach powiatu wielickiego (średnio 3 399 mieszkańców gminy na jednego pracownika socjalnego). W pozostałych powiatach zatrudnienie pracowników socjalnych w jednostkach gminnych wynosiło na koniec 2008 roku średnio od 2 332 do 2 791 mieszkańców.

Systematyczny wzrost zatrudnienia wśród małopolskich pracowników socjalnych powoduje, iż w roku 2008 już tylko w jednym powiecie liczba mieszkańców przypadających na jednego pracownika socjalnego wyniosła średnio ponad 3 000, podczas gdy w roku 2007 taka sytuacja dotyczyła czterech powiatów. Należy podkreślić także, iż cztery powiaty spełniają już wymóg ustawy dotyczący ilości zatrudnianych pracowników socjalnych w stosunku do liczby mieszkańców, podczas gdy w 2007 r. można było odnotować taką sytuację w dwóch powiatach.

Mapa nr 9

Średnia liczba mieszkańców na 1 pracownika socjalnego w 2008 roku

Źródło: Opracowanie - „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie: danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 2008 (stan na dzień 31 XII 2008 r.) oraz danych Urzędu Statystycznego w Krakowie - Bank Danych Regionalnych 2008.

4. Korzystający z pomocy społecznej

Od 2004 r. można zauważyć systematyczne zmniejszenie się liczby mieszkańców Małopolski korzystających z pomocy społecznej. W 2008 r. świadczeniami objęto 82 865 małopolskich rodzin, a tym samym 259 926 osób w tych rodzinach (o 36 124 osób mniej niż w 2007 r.). Grupa ta stanowi 7,9%⁷ ogółu mieszkańców regionu. Wskaźnik ten jest mniejszy o 1,1% punktu procentowego niż przed rokiem (gdy wynosił 9,0%).

Dla porównania, w roku 2005 ze świadczeń pomocy społecznej skorzystało – 11,0% mieszkańców regionu, a w roku 2004 – 11,9%. Natomiast w 2003 r. wskaźnik ten wynosił 14,9%, w roku 2002 – 14,7%, w roku 2001 – 13,4%, w roku 2000 – 13,5%, a w roku 1999 – 14,4%. Przy czym zaznaczyć należy, iż do roku 2004 katalog świadczeń pomocy społecznej był znacznie szerszy i obejmował formy pomocy, które aktualnie są elementami systemu ubezpieczeń społecznych i tzw. świadczeń rodzinnych.

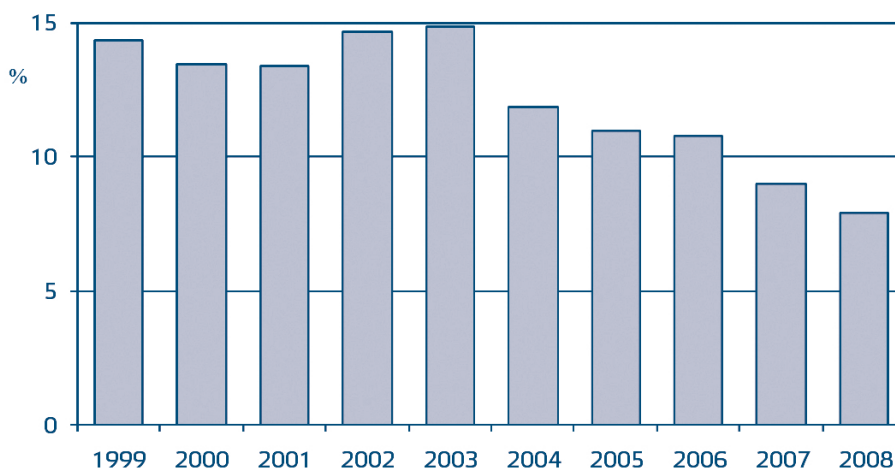
W stosunku do 2007 roku w 2008 r. świadczenia przyznano o 14 tysięcy osób mniej (spadek ze 157 429 do 143 420 osób).

⁷ odsetek liczby osób w rodzinach świadczeniobiorców w liczbie mieszkańców województwa (rzeczywista liczba osób i rodzin objętych pomocą społeczną)

Wykres nr 25

Udział korzystających z pomocy społecznej w ludności województwa w latach 1999 - 2008

odsetek liczby osób w rodzinach świadczeniobiorców w liczbie mieszkańców województwa (rzeczywista liczba osób i rodzin objętych pomocą społeczną - świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i własnych bez względu na rodzaj, formę, liczbę oraz źródło finansowania).

Źródło: Opracowanie - „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie: danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007 r. i 2008 r. oraz danych Urzędu Statystycznego w Krakowie - Bank Danych Regionalnych 2008.

Jak wykazano powyżej w ostatnich latach stale zmniejsza się liczba świadczeniobiorców. W 2008 roku po raz kolejny liczba rodzin obejmowanych pomocą społeczną uległa spadkowi o nieco ponad 8 tysięcy w porównaniu do roku 2007. Dla porównania, w 2005 r. pomocą objęto 100 763 rodzin (o prawie 18 tysięcy więcej niż w 2008 r.). Natomiast w roku 1999 wsparcie otrzymało 119 821 rodzin (o 37 tysięcy więcej niż w 2008 r.). Liczba członków rodzin objętych pomocą (liczba osób w rodzinach świadczeniobiorców) pomiędzy rokiem 2007 a 2008 zmniejszyła się o ponad 36 tysięcy, a w porównaniu do roku 2005 o prawie 100 tysięcy, natomiast w stosunku do roku 1999 zmaląa aż o niemal 204 tysięcy osób.

Tabela nr 24

Liczba rodzin i osób objętych pomocą społeczną w latach 1999 – 2008

Lata	Liczba osób, którym przyznano świadczenie	Liczba rodzin		Liczba osób w rodzinach	Liczba mieszkańców województwa	% mieszkańców województwa
		ogółem	w tym: na wsi			
1999	158 177	119 821	b. d	463 795	3 222 525	14,4%
2001	158 060	116 446	65 676	433 831	3 240 928	13,4%
2003	196 172	132 670	75 128	485 794	3 252 949	14,9%
2005	166 852	100 763	53 618	359 866	3 260 201	11,0%
2007	157 429	91 337	49 186	296 050	3 279 036	9,0%
2008	143 420	82 865	44 199	259 926	3 287 136	7,9%

Źródło: Opracowanie - „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie: danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 1999, 2001, 2003, 2005, 2007 r. i 2008 r. oraz danych Urzędu Statystycznego w Krakowie - Bank Danych Regionalnych 2008.

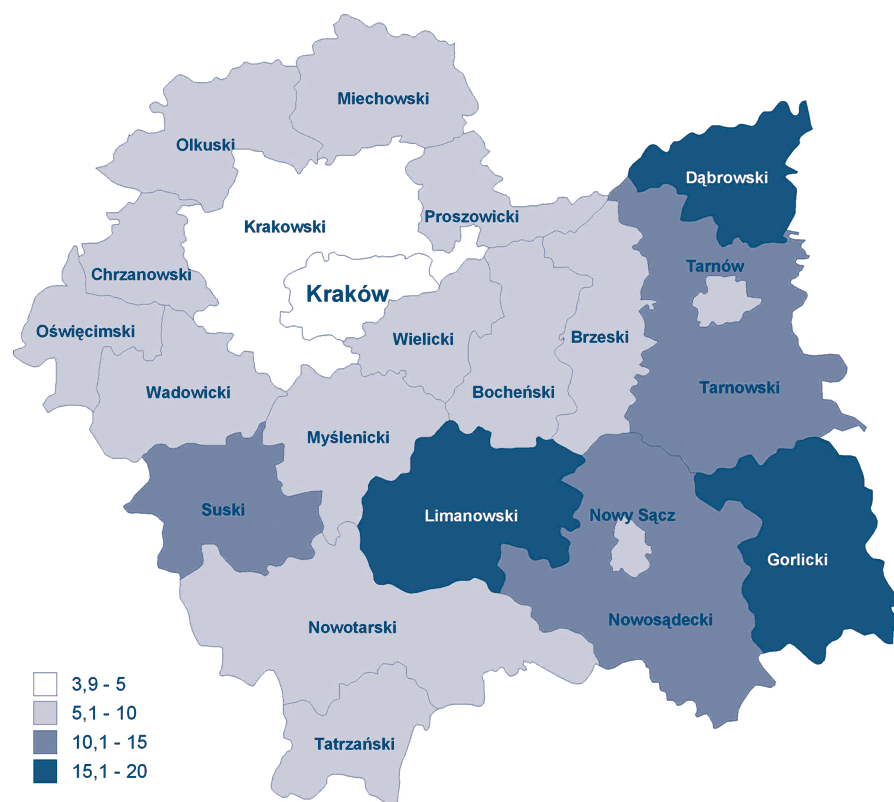
Odsetek mieszkańców Małopolski korzystających ze świadczeń socjalnych w stosunku do wszystkich mieszkańców (7,9%) jest wartością uśrednioną dla regionu. Nie obrazuje to jednak sytuacji w poszczególnych powiatach województwa, ponieważ odsetek klientów pomocy społecznej w niektórych z nich znacznie odbiega od średniej dla województwa, przybierając w jednych wartości niższe, w innych przewyższające przeciętną dla regionu. Najkorzystniejszą sytuację pod tym względem - tak jak i w latach 2006 i 2007 - odnotowano w Krakowie oraz powiecie krakowskim ziemskim. W Krakowie ze świadczeń pomocy społecznej w 2008 roku skorzystało 29 667 osób w rodzinach (o 3 250 mniej niż w 2007 roku), tj. 3,9% wszystkich mieszkańców miasta (w 2007 roku - 4,4%, w 2006 r. - 5,6%). W powiecie krakowskim ziemskim udział klientów pomocy społecznej w ludności powiatu wyniósł 4,8%, tj. o 0,8% mniej niż w 2007 i o 1,6% mniej aniżeli w 2006 r. W tym powiecie ze świadczeń skorzystało w 2008 r. 12 099 osób w rodzinach, co jest wielkością o 1 868 mniejszą niż w 2007 r. Korzystną sytuację odnotowano na koniec 2008 r. również w powiecie wielickim, gdyż odsetek osób w rodzinach klientów pomocy społecznej w populacji mieszkańców powiatu wynosił w tym samym czasie 5,5%, tj. 5 966 osób w rodzinach świadczeniobiorców. Kolejnych 8 powiatów także osiągnęło w 2008 r. korzystniejszy od średniej wojewódzkiej wskaźnik udziału mieszkańców będących klientami pomocy społecznej. Są to powiaty: oświęcimski, wadowicki, olkuski, chrzanowski, nowotarski i tatrzański oraz miasta na prawach powiatu: Nowy Sącz i Tarnów (od 5,6% do 7,5%).

Pozostałych 11 powiatów Małopolski charakteryzowało się w 2008 roku wskaźnikami mniej korzystnymi niż średnia wojewódzka (7,9%). Jednak najtrudniejszą sytuację można było zaobserwować w 2008 r. w powiatach: limanowskim, dąbrowskim i gorlickim. Udział klientów pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców w tych powiatach wynosił ponad 15% (od 15,3 do 15,8%).

Należy zaznaczyć, iż miasto Kraków oraz powiaty: krakowski i wielicki charakteryzował najniższy wskaźnik udziału klientów pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców także w poprzednich latach. W 2007 roku wynosił on od 4,4% do 6,4%, a w 2006: 5,6% - 7,6%. Z kolei powiaty: limanowski, dąbrowski, gorlicki oraz nowosądecki cechowała najmniej korzystna sytuacja pod względem odsetka osób korzystających z pomocy społecznej, podobnie jak w 2007 i 2006 roku. Jednocześnie warto podkreślić, że procentowy udział osób w rodzinach świadczeniobiorców w stosunku do liczby mieszkańców w tych powiatach w roku 2006 wynosił od 18,6% do 20,5%, zaś w 2007 roku był już niższy i oscylował w granicach 16,6% - 17,7%, w 2008 roku: od 15,0% do 15,8%.

Mapa nr 10

Korzystający z pomocy społecznej w odsetkach mieszkańców w 2008 roku

odsetek liczby osób w rodzinach świadczeniobiorców w liczbie ludności danego powiatu (rzeczywista liczba osób i rodzin objętych pomocą społeczną, świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i własnych bez względu na rodzaj, formę, liczbę oraz źródło finansowania).

Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie: danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 2008 (stan na dzień 31 XII 2008 r.) oraz danych Urzędu Statystycznego w Krakowie - Bank Danych Regionalnych 2008.

Mapa problemów społecznych, sporządzona na bazie danych określających odsetek mieszkańców pobierających świadczenia z pomocy społecznej w danym powiecie nadal w znacznym stopniu pokrywa się z terytorialnym zróżnicowaniem stopy bezrobocia w Małopolsce. Najniższą stopą bezrobocia charakteryzowało się w 2008 r. miasto Kraków (2,8%), w którym na koniec 2008 r. był także najkorzystniejszy wskaźnik udziału korzystających ze świadczeń socjalnych w stosunku do mieszkańców miasta. Natomiast powiaty o najwyższej stopie bezrobocia to: dąbrowski (16,6%), limanowski (15,6%), nowosądecki (14,3%) oraz gorlicki (13,6%). Jak widać, szczególnie w przypadku powiatów o najmniej korzystnych wskaźnikach, wysoka stopa bezrobocia pokrywa się z dużym odsetkiem klientów pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności powiatu.

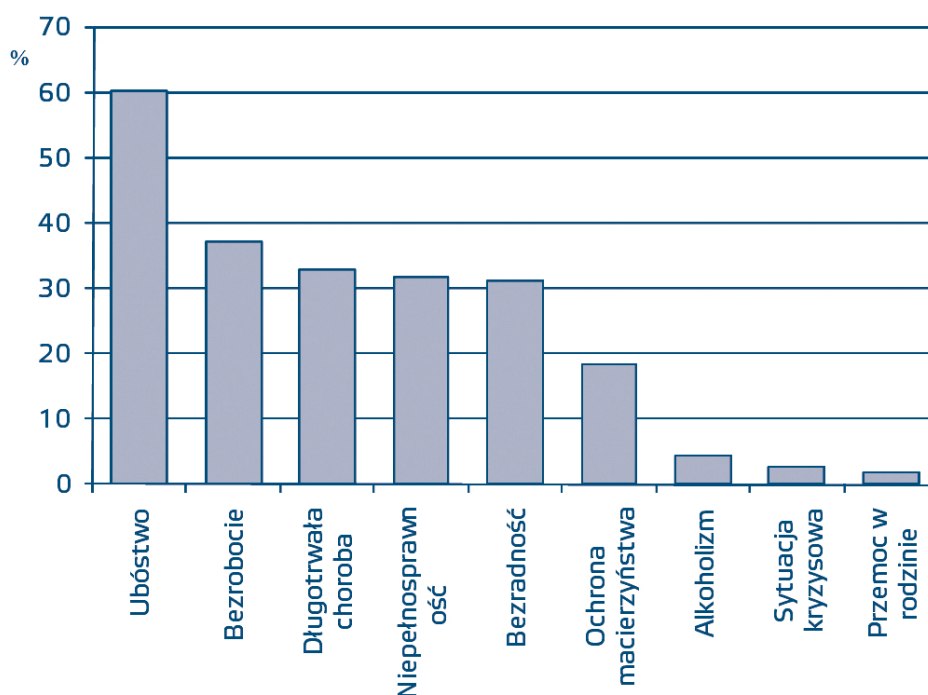
W 2008 roku największą grupę rodzin korzystających z pomocy społecznej, podobnie jak w poprzednich latach, stanowiły rodziny z dziećmi (45%). Udział procentowy tej grupy rodzin w populacji korzystającej z pomocy z roku na rok jednak maleje. W 2005 roku rodziny z dziećmi stanowiły 55% ogółu korzystających z pomocy społecznej, w 2006 roku – 53%, a w 2007 roku 47,7%. Między 2007 i 2008 rokiem liczna rodzin z dziećmi wśród klientów pomocy społecznej zmniejszyła się o nieco ponad 7 tysięcy, a od 2006 r. o ponad 22,5 ty-

siąca. W grupie rodzin z dziećmi, które skorzystały ze świadczeń w 2008 roku 42,5% to rodziny wielodzietne (o 0,2% mniej niż w 2007 r.), a 29% rodziny niepełne (o 1,7% więcej niż w roku ubiegłym). Natomiast rodziny emerytów i rencistów w roku 2008 stanowiły 25% ogółu rodzin korzystających z pomocy społecznej i jest to o 1% więcej niż w 2007 roku.

Mimo, iż przyczyn udzielania pomocy społecznej jest bardzo wiele można wyróżnić problemy, które w ciągu ostatnich lat są dominujące, a wśród nich: ubóstwo (60,4% ogółu klientów pomocy społecznej), bezrobocie (37,1%), długotrwałą chorobę (32,8%), niepełnosprawność (31,7%), bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (31,1%). Znacznie rzadziej (od 18,2% do 1,6%) powodem przyznania pomocy były sytuacje związane z ochroną macierzyństwa, alkoholizmem i przemocą w rodzinie. Wśród najrzadziej pojawiających się w roku 2008 powodów przyznawania pomocy znajdują się, podobnie jak w ubiegłych latach, sytuacje związane z: zdarzeniami losowymi, bezdomnością, trudnościami po opuszczeniu więzienia, a także sieroctwem i narkomanią – od 0,7% do 0,1% ogółu klientów pomocy społecznej w regionie.

Wykres nr 26

Główne przyczyny korzystania z pomocy społecznej w 2008 r.

odsetek klientów pomocy społecznej korzystających ze wsparcia z danej przyczyny w ogólnej liczbie klientów (l. osób w rodzinach świadczeniobiorców). Podane wartości nie sumują się ponieważ sytuację wielu osób charakteryzuje występowanie kilku problemów jednocześnie.

Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 2008 r. (stan na dzień 31 XII 2008 r.)

Analizując przyczyny udzielania pomocy społecznej można zauważyć w 2008 r. dość duży spadek udzielania pomocy z tytułu bezrobocia (w porównaniu z rokiem 2007 o 5%, a w stosunku do roku 2006 o 11,1%). Należy zaznaczyć, iż w poprzednich latach (1999 - 2005) stale wzrastał procentowy udział osób bezrobotnych w ogólnej liczbie klientów pomocy społecznej.

Zmniejszyła się również w 2008 r. w stosunku do roku 2007 ilość klientów pomocy społecznej, którym udzielono pomocy z powodu ubóstwa. Natomiast zwiększył się w tym samym okresie (i to aż dwukrotnie) odsetek osób, którym przyznano świadczenia z tytułu potrzeby ochrony macierzyństwa (z 8,5% do 17%). Tendencja wzrostowa dotyczy także przyznawania świadczeń z powodu długotrwałej choroby (wzrost o 4,7%) oraz niepełnosprawności (wzrost o 2,6%).

Świadczenia finansowe są bardzo ważną formą pomocy. Jednak system pomocy społecznej obok takiego wsparcia oferuje równocześnie specjalistyczne poradnictwo, czy opiekę w różnego typu placówkach.

Jednym z ważniejszych obszarów działania pomocy społecznej jest także praca socjalna, świadczona na rzecz poprawy funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym bez względu na osiągnięty dochód. Jest ona prowadzona w celu pomocy w osobistym i społecznym usamodzielnianiu się. W roku 2008 małopolskie ośrodki pomocy społecznej objęły pracą socjalną⁸ 21 886 rodzin (o 72 rodziny więcej niż w roku ubiegłym). Łącznie tym rodzajem pomocy objęto 55 009 osób w rodzinach i jest to wskaźnik niższy (w przeciwieństwie do liczby rodzin) o 4 274 niż w roku poprzednim. Może to świadczyć o udzielaniu pomocy większej liczbie osób samotnych, czy rodzin z mniejszą ilością dzieci.

Kolejnym obszarem działania systemu pomocy społecznej jest prowadzenie placówek pomocowych różnego typu. W roku 2008 z oferty małopolskich placówek skorzystało 44 599 mieszkańców (o prawie 1,5 tysiąca mniej niż w roku 2007).

Tabela nr 25

Jednostki pomocy społecznej o zasięgu lokalnym i ponad gminnym finansowane z budżetu gmin i powiatów ze środków na pomoc społeczną w roku 2008

Rodzaj jednostki	Liczba jednostek	Liczba miejsc*	Liczba korzystających**
domy pomocy społecznej	87	7 518	8 179
rodzinne domy pomocy	1	4	4
domy dla matek	0	0	0
ośrodki wsparcia	101	5 130	5 991
jednostki specjalistycznego poradnictwa	10	X	4 375
mieszkania chronione	40	146	105
ośrodki interwencji kryzysowej	14	162	9 900
ośrodki adopcyjno - opiekuńcze	6	X	5 288
placówki opiekuńczo - wychowawcze	121	4 285	6 617

*wg statutu

** rzeczywista liczba osób korzystających z miejsc lub porad.

Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPIPS-03 I-XII 2008 r. (stan na dzień 31 XII 2008 r.).

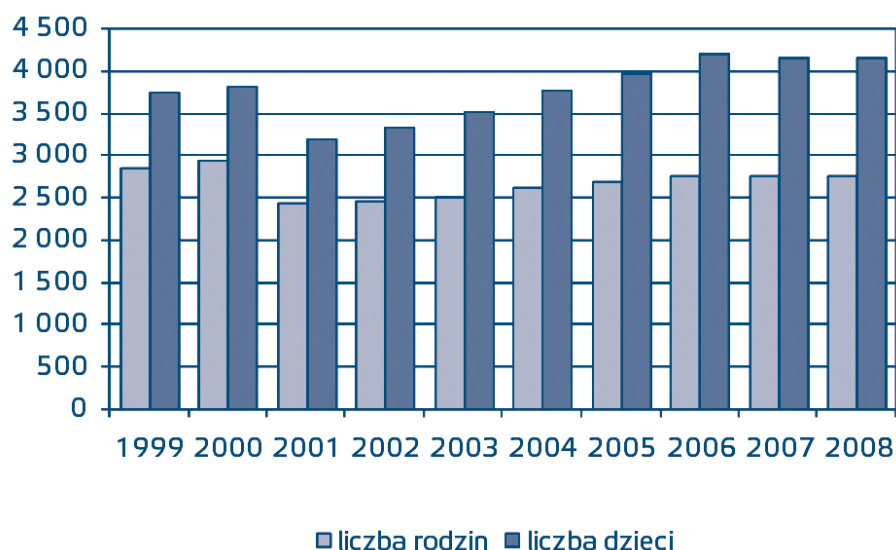
W domach pomocy społecznej, placówkach opiekuńczo – wychowawczych oraz rodzinach zastępczych w 2008 roku przebywało łącznie 14 309 dzieci i osób dorosłych

⁸ Pomoc udzielona wyłącznie w postaci pracy socjalnej.

(liczba ta jest generalnie porównywalna z poprzednim rokiem), natomiast w domach pomocy społecznej przebywało 8 179 osób w podeszłym wieku, przewlekle psychicznie chorych, dorosłych i dzieci niepełnosprawnych intelektualnie (w 2007 r. – 8 174). W stacjonarnych placówkach opiekuńczo – wychowawczych przebywało 1 990 dzieci (o 48 mniej niż przed rokiem). Natomiast w 2 737 funkcjonujących rodzinach zastępczych wychowywało się 4 140 dzieci (o 13 mniej niż 2007 r.).

Wykres nr 27

Liczba rodzin zastępczych i dzieci w rodzinach zastępczych w latach 1999 – 2008

Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007 r. oraz 2008 r.

Ośrodki wsparcia (m.in. środowiskowe domy samopomocy dla osób psychicznie chorych, dzienne domy pomocy dla osób starszych, ośrodki dla osób bezdomnych, jadłodajnie) objęły pomocą łącznie 5 991 ludzi dorosłych (o 164 mniej niż w 2007 roku). Natomiast z zajęć organizowanych przez placówki opiekuńczo - wychowawcze o charakterze dziennym przeznaczonych dla dzieci i młodzieży skorzystało w 2008 roku 4 627 dzieci (o 430 więcej niż rok wcześniej). Placówki tego typu (są wśród nich świetlice, ogniska i kluby) zapewniają dzienną opiekę i wychowanie, a także wspierają działania rodziców w sprawowaniu opieki, zapobiegają demoralizacji.

Jednostki specjalistycznego poradnictwa objęły swym oddziaływaniem 4 375 osób (o 359 klientów więcej niż w 2007 r.). Z usług małopolskich ośrodków interwencji kryzysowej w 2008 r. skorzystało 9 900 mieszkańców Małopolski. Jest to o 1 830 osób mniej niż w 2007 r. Jednocześnie ośrodki adopcyjno – opiekuńcze udzieliły wsparcia 5 288 osobom i jest to także mniej niż w poprzednim roku (o 222 osoby). Jednostki o charakterze specjalistycznego doradztwa objęły w 2008 roku łącznie 19 563 osób. Jest to o 1 693 mniej niż rok wcześniej.

5. Finansowanie pomocy społecznej

Jednym z podstawowych instrumentów pomocy społecznej pozwalającym zabezpieczać interesy osób potrzebujących, obok wsparcia opisanego w poprzednich rozdziałach, jest pomoc finansowa. Ustawa o pomocy społecznej dzieli zadania głównych jednostek pomocowych -

gminnych ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie na własne i zlecone przez administrację rządową. Ten sam podział klasyfikuje świadczenia wypłacane przez gminy i powiaty.

Małopolskie gminy w 2008 roku realizując ustawowe zadania z obszaru pomocy społecznej (własne i zlecone) wydatkowały na świadczenia w sumie 178 773 012 złotych, o 2 378 394 zł więcej niż w roku ubiegłym.

W ramach zadań własnych gminy realizują m.in. przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych oraz okresowych. Pierwsze przyznawane są głównie na pokrycie kosztów powstałych w wyniku zdarzenia losowego, a także by sfinansować wydatki na świadczenia zdrowotne dla osób bezdomnych oraz innych nie posiadających dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia. Drugie zaś przyznawane są osobom posiadającym dochody, które nie przekraczają progu uprawniającego do korzystania z pomocy społecznej w przypadku długotrwałej choroby, niepełnosprawności lub bezrobotnym. Do zadań własnych gminy należy także zapewnianie posiłku (zwłaszcza dzieciom), udzielanie schronienia oraz organizowanie usług opiekuńczych, w tym świadczenie usług o charakterze specjalistycznym. Usługi opiekuńcze polegają na wsparciu mieszkańców, którzy z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymagają pomocy w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, pielęgnacji, organizowania kontaktów z otoczeniem, a są jej pozbawieni. Specyficzny rodzaj takich usług to usługi specjalistyczne, dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia czy typu niepełnosprawności, świadczone przez osoby z odpowiednim przygotowaniem zawodowym.

W 2008 roku w małopolskich gminach na realizację świadczeń będących zadaniami własnymi wydatkowano 131 421 310 złotych, w tym 27 045 558 zł stanowiła dotacja celowa z budżetu państwa na pokrycie części wydatków związanych z zasiłkami okresowymi. Dla porównania w roku 2007 dotacja ta była mniejsza o 4 429 243.

Tabela nr 26

Świadczenia udzielone w latach 2000 – 2008 – zadania własne gmin

Lata	Liczba osób, którym przyznano świadczenia	Kwota świadczeń w złotych	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Średnie roczne świadczenie w złotych
2000	120 672	60 265 071	77 429	303 038	198,9
2001	122 382	63 930 868	83 503	327 999	194,9
2003	154 852	76 179 379	95 311	372 233	204,7
2005	158 494	108 125 582	92 847	344 990	313,4
2007	146 512	127 828 520	87 397	284 871	448,7
2008	133 248	131 421 310	74 616	243 026	540,8

W roku 1999 sprawozdanie MPiPS-03 I-XII, o które oparta jest analiza publikowane było w formie uniemożliwiającej porównanie danych

Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 2000, 2001, 2003, 2005, 2007 r. oraz 2008 r.

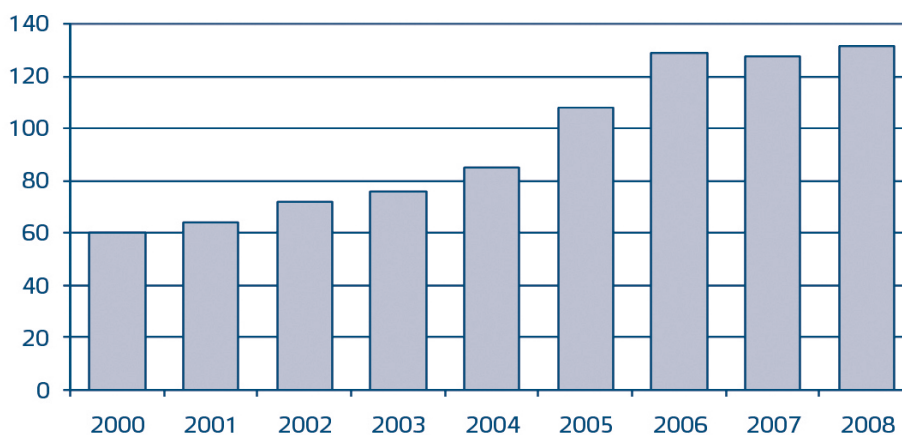
Analizując ostatnie lata zwraca uwagę systematyczny wzrost środków finansowych, jakie gminy przeznaczają na świadczenia w ramach realizacji zadań własnych w zakresie pomocy społecznej. O ile w 2000 roku kwota świadczeń wypłaconych wyniosła 60 265 071 zł, to w 2001 r.

była wyższa o ponad 3,7 mln złotych. W 2003 roku na ten cel wydano blisko 16 mln zł więcej niż w 2000 r., a w 2005 roku – niemal 48 mln zł więcej. Natomiast w roku 2008 suma środków finansowych przeznaczonych na realizację zadań własnych gmin była większa niż w 2000 r. aż o ponad 71 mln zł, a w stosunku do roku 2007 – wyższa o 3,6 mln zł.

W związku ze wzrostem nakładów finansowych gmin na zadania własne można zaobserwować ciągły wzrost średniej rocznej wartości wypłaconego świadczenia, w przeliczeniu na 1 członka rodziny objętej pomocą – z niespełna 199 złotych w roku 2000 i blisko 205 złotych w 2003 roku, po 313 złotych w roku 2005 i prawie 449 zł w roku 2007. Natomiast w 2008 roku wskaźnik ten osiągnął wartość nieco ponad 540 zł i był wyższy o 92 zł niż w 2007 r., a w stosunku do roku 2003 różnica ta wynosiła 336 zł, zaś od 2000 r. kwota ta zwiększyła się o prawie 342 zł.

Wykres nr 28

Środki finansowe na zadania własne gmin z zakresu pomocy społecznej w latach 2000 – 2008

W roku 1999 sprawozdanie MPiPS-03 I-XII, o które oparta jest analiza publikowane było w formie uniemożliwiającej porównanie danych

Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 2000, 2001, 2003, 2005, 2007 r. oraz 2008 r.

Innym rodzajem świadczeń realizowanych przez gminy są świadczenia z zakresu zadań zleczonych tym jednostkom przez administrację rządową. Należą do nich przede wszystkim zasiłki stałe dla osób całkowicie niezdolnych do pracy z powodu wieku lub inwalidztwa, o odpowiednio niskich dochodach oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób chorujących psychicznie. Do zadań zleczonych gminom należy także wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową lub ekologiczną.

W 2008 roku gminy łącznie wydały na zadania zlecone 47 351 702 zł, o ponad 1,2 mln mniej niż w roku 2007 i o ponad 16,5 mln zł mniej niż w 2006 r. Spadek wysokości środków finansowych przeznaczanych na zadania zlecone pomiędzy rokiem 2006 a 2007 wynika głównie z wypłaty zasiłków na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową w 2006 r., kiedy wypłacono blisko 20 tysięcy takich zasiłków (głównie dla małopolskich rolników, którzy utracili zbiory z powodu suszy mającej miejsce w naszym województwie).

Tabela nr 27

Świadczenia udzielone w latach 2000 – 2008 – zadania zlecone gminom

Lata	Liczba osób, którym przyznano świadczenia	Kwota świadczeń w złotych	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Średnie roczne świadczenie w złotych
2000	63 209	132 873 240	61 680	234 468	566,7
2001	51 882	141 250 499	50 647	178 755	790,2
2003	56 973	141 172 499	55 296	193 832	728,3
2005	12 794	39 494 881	12 644	23 844	1 656,4
2007	14 422	48 566 098	14 234	25 135	1 932,2
2008	13 861	47 351 702	13 687	21 801	2 172,0

W roku 1999 sprawozdanie MPIPS-03 I-XII, o które oparta jest analiza publikowane było w formie uniemożliwiającej porównanie danych

Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPIPS-03 I-XII 2000, 2001, 2003, 2005, 2007 oraz 2008 r.

Średnie roczne świadczenie z zakresu zadań zleconych, w przeliczeniu na 1 członka rodziny objętej pomocą w 2008 roku wyniosło 2 172 zł. Jest to kwota większa niż w 2007 o blisko 240 zł. Należy zwrócić uwagę, iż z roku na rok wskaźnik ten jest wyższy (z wyjątkiem roku 2006). Liczba osób, którym świadczenia przyznano w 2008 r. wyniosła 13 861 i była mniejsza o 561 osób niż w 2007 r.

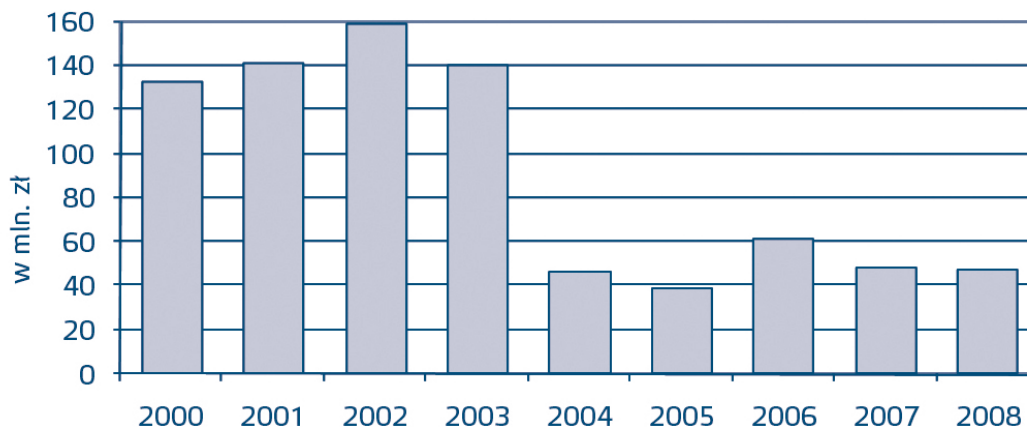
Analizując sytuację w zakresie świadczeń wypłacanych w ramach zadań zleconych gminom przez administrację rządową należy zwrócić uwagę, iż znaczący jest tu rok 2004, kiedy nastąpiło przeniesienie niektórych rodzajów świadczeń do innych systemów zabezpieczenia społecznego. Wraz ze zmianami w ustawie o pomocy społecznej ze zbioru zadań zleconych gminom (a także z zadań pomocy społecznej w ogóle) wyłączono takie świadczenia jak: renty socjalne dla osób niepełnosprawnych od dzieciństwa, które w roku 2003 miały ponad 53% udział w środkach wydatkowanych przez gminy na zadania zlecone - łączna suma wydatków na wypłatę rent socjalnych wyniosła wtedy 75 196 tys. zł. Ponadto do systemu świadczeń rodzinnych przeniesiono zasiłki macierzyńskie, rodzinne i pielęgnacyjne, na które w roku 2003 w województwie małopolskim przeznaczono blisko 22 000 tys. złotych. W związku z tym po roku 2004 nastąpił znaczny spadek liczby rodzin (i osób) obejmowanych tego rodzaju świadczeniami, w porównaniu do poprzedniego okresu.

Także powiaty są zobowiązane wypłacać świadczenia z zakresu zadań własnych i zleconych przez administrację rządową. W obszarze zadań własnych powiaty realizują świadczenia związane z: pomocą mającą na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem osób opuszczających różnego typu placówki oraz realizacją świadczeń dla rodzin zastępczych funkcjonujących na danym terenie. Natomiast zadaniem zlecanym powiatom przez administrację rządową jest pomoc dla uchodźców przeznaczana na: utrzymanie, naukę języka polskiego, poradnictwo.

W 2008 r., podobnie jak w latach ubiegłych, na świadczenia pieniężne wspierające uchodźców nie wydatkowano w Małopolsce żadnych środków.

Wykres nr 29

Środki finansowe na zadania z zakresu pomocy społecznej zlecone gminom w latach 2000 – 2008

W roku 1999 sprawozdanie MPiPS-03 I-XII, o które oparta jest analiza publikowane było w formie uniemożliwiającej porównanie danych

Źródło: Opracowanie – „Małopolskiego Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007 r. oraz 2008 r.

Tabela nr 28

Świadczenia udzielone w 2008 roku - zadania własne powiatów

Rodzaj jednostki	Kwota świadczeń w zł
rodziny zastępcze	6 189 542
placówki opiekuńczo - wychowawcze typu rodzinnego i socjalizacyjnego	2 306 491
młodzieżowe ośrodki wychowawcze	557 096
zakłady poprawcze	129 884
specjalne ośrodki szkolno - wychowawcze	33 230
domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie	5 929
domy dla matek z małymi dziećmi i kobiet w ciąży	0
schroniska dla nieletnich	0
zakłady karne	0
Razem	9 222 172

pomoc mająca na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem osób opuszczających niektóre typy placówek

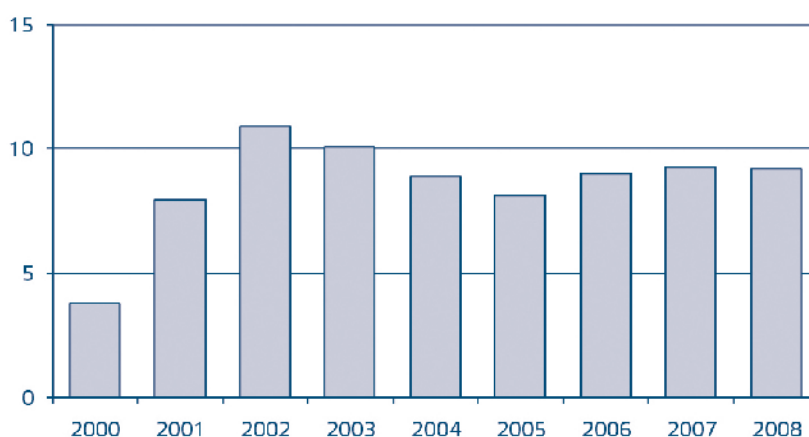
Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 2008 r. (stan na dzień 31 XII 2008 r.)

W zakresie zadań własnych powiatów można zaobserwować coroczny wzrost kwoty środków przeznaczanych na ich realizację. Na świadczenia mające na celu życiowe usamodzielnienie

nie i integrację ze środowiskiem osób opuszczających placówki małopolskie powiaty w 2008 roku przeznaczyły łącznie kwotę 9 222 172 zł. Było to mniej niż w 2007 roku o nieco ponad 57 tysięcy zł, natomiast więcej o 176 tysięcy zł w porównaniu z 2006 r. Środki finansowe przeznaczano głównie na usamodzielnienie i kontynuowanie nauki. Dodatkowo świadczenia pieniężne wydatkowane zostały na uzyskanie odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniach chronionych oraz na zagospodarowanie w formie rzeczowej. Wsparcie to dotyczyło podobnie jak w roku ubiegłym: młodzieży opuszczającej rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo-wychowawcze, młodzieżowe ośrodki wychowawcze, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno – wychowawcze, domy pomocy dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie.

Wykres nr 30

Środki finansowe na życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem opuszczających niektóre typy placówek w latach 2000 – 2008

W roku 1999 sprawozdanie MPiPS-03 I-XII, o które oparta jest analiza publikowane było w formie uniemożliwiającej porównanie danych

Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007 r. oraz 2008 r.

W 2008 roku w województwie małopolskim funkcjonowało 2 737 rodzin zastępczych (o 6 mniej w stosunku do 2007 roku). Tendencja spadkowa dotyczy również liczby dzieci przebywających w rodzinach zastępczych. W roku 2008 w rodzinach tych przebywało 4 140 dzieci. W porównaniu z 2007 r. liczba podopiecznych zmalała o 13 dzieci.

Jednak w latach 2001 - 2008 ogólna liczba rodzin zastępczych w regionie wzrosła dość znacznie. Powstało w tym okresie 321 rodzin zastępczych. W tym samym czasie liczba dzieci, nad którymi sprawują one opiekę i wychowanie zwiększyła się o 962.

Spadek ilości rodzin zastępczych, który zaobserwować można w dokumentacji sprawozdawczej na przełomie lat 2000 i 2001 tłumaczyć należy trwającą w tym czasie reformą systemu opieki nad dzieckiem i rodziną i związaną z nią zmianą sposobu organizowania rodzinnej opieki zastępczej. Spadek liczby rodzin zastępczych w tym okresie może mieć także związek z wejściem w fazę usamodzielnienia młodzieży urodzonej w okresie wyżu demograficznego lat 80-tych. W latach 2001-2006 systematycznie wzrastała liczba rodzin zastępczych funkcjonujących w regionie, wzrastała też ilość dzieci umieszczonych w tych rodzinach.

Mimo nieznacznego spadku liczby rodzin zastępczych i dzieci przebywających w tych rodzinach kwota świadczeń przeznaczona dla tych rodzin była w 2008 roku wyższa o prawie 67

tysiący zł niż w roku 2007 i o 9 mln zł większa niż w 2000 roku⁹. Łącznie na ten cel przeznaczono w 2008 r. 32 107 155 zł.

Tabela nr 29

Świadczenia udzielone w latach 2000 – 2008 – zadania własne powiatów
c.d.

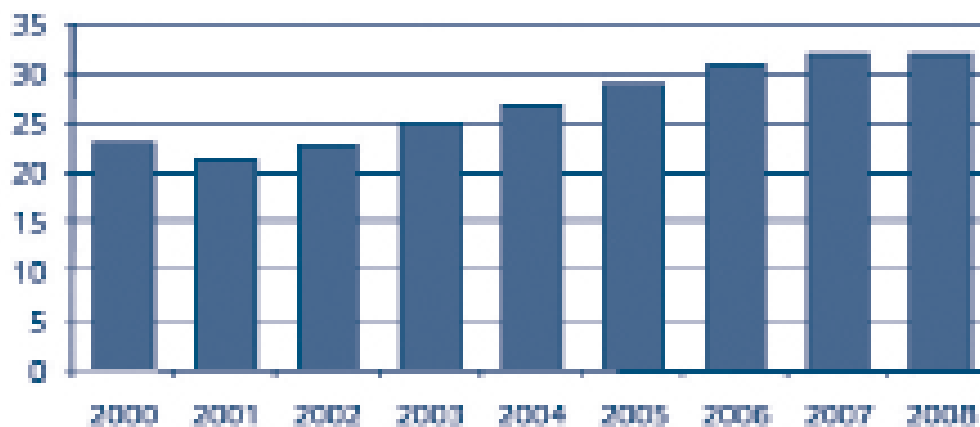
Rodziny zastępcze Lata	Liczba osób którym przyznano świadczenia	Kwota świadczeń w złotych	Liczba rodzin zastępczych	Liczba dzieci w rodzinach zastępczych
2000	3 795	23 096 214	2 933	3 795
2001	3 198	21 286 397	2 416	3 178
2003	3 548	24 975 155	2 506	3 499
2005	4 054	28 893 565	2 677	3 972
2007	4 263	32 040 157	2 743	4 153
2008	4 274	32 107 155	2 737	4 140

W roku 1999 sprawozdanie MPiPS-03 I-XII, o które oparta jest analiza publikowane było w formie uniemożliwiającej porównanie danych

Źródło: Opracowanie: „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 2000, 2001, 2003, 2005, 2007 oraz 2008 r.

Wykres nr 31

Środki finansowe na świadczenia dla rodzin zastępczych w latach
2000 – 2008

W roku 1999 sprawozdanie MPiPS-03 I-XII, o które oparta jest analiza publikowane było w formie uniemożliwiającej porównanie danych

Źródło: Opracowanie - „Małopolskiego Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007 r. oraz 2008 r.

⁹ *W roku 1999 sprawozdanie MPiPS-03 I-XII, o które oparta jest analiza publikowane było w formie uniemożliwiającej porównanie danych*

IV. Oświata i wychowanie

Oprac. Agnieszka Proniewicz, Katarzyna Korzeń, Barbara Kaczyńska, Agnieszka Szpilska, Jerzy Pyrdoł, Bartłomiej Robak

Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego zakłada, że aktywne i wykształcone społeczeństwo jest jednym z podstawowych czynników trwałego rozwoju społecznego i gospodarczego Małopolski. Proces kształcenia dzieci i młodzieży, a także dorosłych zmierza do przygotowania mieszkańców województwa do zmieniającego się otoczenia oraz potrzeb rynku pracy i gospodarki. Osiągnięcie tego celu jest możliwe poprzez podniesienie poziomu nauczania oraz zapewnienie przez system edukacji wszechstronnego rozwoju uczniów i dorosłych, upowszechnienie dostępu do informacji, wykorzystywanie najnowszych zdobyczy naukowych oraz technologii informacyjnych. Podejmowane działania mają wpływ na wyniki egzaminów zewnętrznych osiąganych przez małopolskich uczniów, które utrzymują się od kilku lat wśród najwyższych w skali kraju.

W związku ze zmianami demograficznymi w Polsce i naszym regionie, od kilku lat systematycznie zmniejsza się liczba dzieci i młodzieży uczęszczającej do szkół, natomiast pojawia się zwiększone zapotrzebowanie na kształcenie ustawiczne.

1. Finansowanie oświaty

Oświata, z wyłączeniem szkół artystycznych, finansowana jest przez jednostki samorządu terytorialnego. Głównym źródłem finansowania oświaty jest dla gmin, powiatów i województwa tzw. część oświatowa subwencji ogólnej oraz dotacje z budżetu państwa. Wielkość subwencji i dotacji jest jednak niewystarczająca w stosunku do zadań oświatowych realizowanych przez samorządy. Powstała w ten sposób różnica, pomiędzy wielkością subwencji a wydatkami, pokrywana jest przez samorządy z dochodów własnych. Powyższa sytuacja utrzymuje się nieprzerwanie od rozpoczęcia procesu reformowania oświaty, stając się powoli trwałym elementem systemu finansowania edukacji. W roku 2008 wysokość subwencji oświatowej przekazana jednostkom samorządu terytorialnego wyniosła 3 001,4 mln zł. Z kolei wydatki samorządów na oświatę ukształtowały się na poziomie 3 674,9 mln zł. Różnica pokrywana przez samorządy wyniosła 673,5 mln zł. Analiza wydatków na oświatę w latach 1999 – 2008 wskazuje na systematyczny wzrost środków finansowych przeznaczanych przez samorządy na zadania edukacyjne. W mijającym roku przeznaczono na oświatę o 222,7 mln zł więcej, niż rok wcześniej. Na ten znaczący wzrost w dużej mierze miały wpływ wydatki gmin większe o 124,9 mln zł. Podobnie jak w latach ubiegłych więcej środków przeznaczono na sfinansowanie wynagrodzeń nauczycieli. Nie bez znaczenia była również zwiększająca się liczba inwestycji modernizujących bazę dydaktyczną. W roku 2008 jednostki samorządu terytorialnego przeznaczyły na inwestycje oświatowe 242,9 mln zł o około 1 % więcej niż w roku ubiegłym.

Tabela nr 30

Dochody jednostek samorządu terytorialnego na zadania oświatowe

Część oświatowa subwencji ogólnej i dotacje	Ogółem	Gminy	Powiaty	Miasta na prawach powiatu	Województwo
<i>w mln zł</i>					
1999	1 428,6	773,0	239,0	386,9	29,7
2001	1 962,9	959,5	389,2	576,1	38,1
2003	2 192,8	1 174,9	401,3	582,5	34,1
2004	2 280,0	1 203,6	431,1	610,3	35,0
2005	2 464,5	1 268,3	466,5	680,6	49,1
2006	2 560,1	1 320,2	489,7	696,4	53,8
2007	2 741,5	1 425,3	527,4	738,2	50,0
2008	3 001,4	1 568,5	573,3	810,5	49,1

Źródło: Ministerstwo Finansów

Tabela nr 31

Wydatki jednostek samorządu terytorialnego na zadania oświatowe finansowane z subwencji i dochodów własnych

Oświata i wychowanie	Ogółem	Gminy	Powiaty	Miasta na prawach powiatu	Województwo
<i>w mln zł</i>					
1999	2 113,8	1 117,9	287,4	663,6	44,9
2001	2 384,3	1 238,5	403,4	698,7	43,7
2003	2 625,5	1 402,7	420,4	762,9	39,5
2004	2 810,1	1 495,4	454,2	814,2	46,3
2005	2 979,7	1 565,8	486,6	863,3	64,0
2006	3 181,4	1 665,1	529,9	914,8	71,6
2007	3 425,2	1 801,4	562,9	993,8	67,1
2008	3 674,9	1 926,3	605,5	1 070,7	72,4

Źródło: Ministerstwo Finansów

2. Baza materialna

Struktura własnościowa

Struktura własnościowa sieci szkół i placówek oświatowych, zmieniona zasadniczo w latach 1996-1999, od kilku lat nie ulega większym przekształceniom. Do obowiązkowych zadań gmin należy prowadzenie zarówno szkół podstawowych jak i gimnazjów. Szkoły ponadgimnazjalne oraz policealne prowadzone są w większości przez powiaty. Województwo jest organem prowadzącym dla szkół policealnych o zasięgu regionalnym oraz dla kolegiów nauczycielskich, placówek doskonalenia nauczycieli i bibliotek pedagogicznych, a także młodzieżowych

ośrodków wychowawczych i szkół funkcjonujących przy zakładach opieki zdrowotnej. System szkolnictwa w województwie uzupełniają szkoły prowadzone przez administrację centralną, organizacje społeczne, związki wyznaniowe oraz osoby fizyczne i prawne.

Nieprzerwanie od kilku lat bardzo dynamicznie rozwijało się szkolnictwo niepublicznie wszystkich szczebli. Dynamika wzrostu uległa jednak w ostatnich latach pewnemu wyhamowaniu. Aktywność małopolskich stowarzyszeń koncentruje się przede wszystkim na prowadzeniu szkół podstawowych i gimnazjalnych. Rok szkolny 2007/2008 wykazuje dalszy spadek liczby wszystkich szkół o 2,2% w stosunku do ubiegłego roku, w tym szkół prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego o 2,7% w stosunku do roku 2006/2007, co związane jest z ciągle zmniejszającą się liczbą dzieci i młodzieży objętych nauką, a także wzrostem liczby szkół prowadzonych przez osoby fizyczne i prawne. W porównaniu do roku ubiegłego widoczny jest 50 % wzrost szkół prowadzonych przez jednostki administracji centralnej.

Tabela nr 32
Organy prowadzące szkół

Szkoly prowadzone przez		
jednostki samorządu terytorialnego	1999/2000	3103
	2002/2003	3246
	2004/2005	3122
	2005/2006	3042
	2006/2007	2927
	2007/2008	2850
jednostki administracji centralnej	1999/2000	42
	2002/2003	44
	2004/2005	43
	2005/2006	42
	2006/2007	40
	2007/2008	20
organizacje społeczne	1999/2000	87
	2002/2003	133
	2004/2005	144
	2005/2006	159
	2006/2007	148
	2007/2008	150
związki wyznaniowe	1999/2000	25
	2002/2003	37
	2004/2005	44
	2005/2006	40
	2006/2007	38
	2007/2008	37
pozostałe (osoby fizyczne i prawne)	1999/2000	190
	2002/2003	291
	2004/2005	346
	2005/2006	363
	2006/2007	382
	2007/2008	401
łącznie:	1999/2000	3447
	2002/2003	3751
	2004/2005	3699
	2005/2006	3646
	2006/2007	3535
	2007/2008	3458

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

Szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne

W roku szkolnym 2007/2008 w województwie istniały 1498 szkoły podstawowe. W porównaniu z pierwszym rokiem wdrażania nowego systemu edukacji (1999/2000) liczba szkół podstawowych zmniejszyła się o 201, tj. o 11,9%. Odnotowane zmniejszenie liczby szkół podstawowych jest kontynuacją procesu zapoczątkowanego w roku 1999 reformą systemu edukacji oraz obiektywnymi czynnikami demograficznymi. Zmniejszenie liczby dzieci w wieku szkolnym wskutek mniejszego przyrostu naturalnego, połączone z wprowadzeniem zasady finansowania oświaty zawierającej się w formule „pieniądz podąża za uczniem”, skutkuje podejmowaniem przez gminy głębokich programów restrukturyzacji szkół.

Likwidacji części szkół podstawowych towarzyszy dalszy stały wzrost liczby gimnazjów z 526 w roku szkolnym 1999/2000 do 718 w roku szkolnym 2007/2008. W porównaniu do pierwszego roku funkcjonowania tych szkół, w Małopolsce nastąpił wzrost liczby placówek o 192, tj. o 36,5%. Większość powstających szkół gimnazjalnych jest tworzonych w nowych, dobrze wyposażonych obiektach dydaktycznych, powstałych w wyniku prowadzonych przez gminy inwestycji.

Liczba pomieszczeń przeznaczonych do nauki w szkolnictwie zarówno w szkołach podstawowych jak i w gimnazjach ciągle nieznacznie się powiększa, co przy malejącej liczbie uczniów poprawia warunki nauki młodzieży (w roku szkolnym 2006/2007 w 20 259 pomieszczeniach uczyło się 358 574 uczniów szkół podstawowych i gimnazjum, natomiast w roku 2007/2008 w 22 571 pomieszczeniach pobierało naukę 343 480 uczniów, tj. o 15 094 uczniów mniej niż w roku poprzednim).

Szkolnictwo ponadgimnazjalne i policealne

W mijającym roku obserwujemy spadek liczby szkół ponadgimnazjalnych i policealnych w Małopolsce. W roku szkolnym 2006/2007 funkcjonowało ich 1253 (łącznie ze szkołami dla dorosłych), natomiast w roku szkolnym 2007/2008 liczba ta zmniejszyła się o 55 szkół, tj. o 4,4% i wynosiła 1198 szkół. Spadek ten wynika głównie ze zmniejszenia się liczby szkół technicznych i profilowanych oraz zasadniczych szkół zawodowych, a przede wszystkim szkół policealnych. Po raz pierwszy od kilku lat spada zainteresowanie szkołami policealnymi. Spowodowane jest to niższym demograficznym oraz mniejszym zainteresowaniem przez absolwentów szkół średnich tego typu kształceniem.

Tabela nr 33

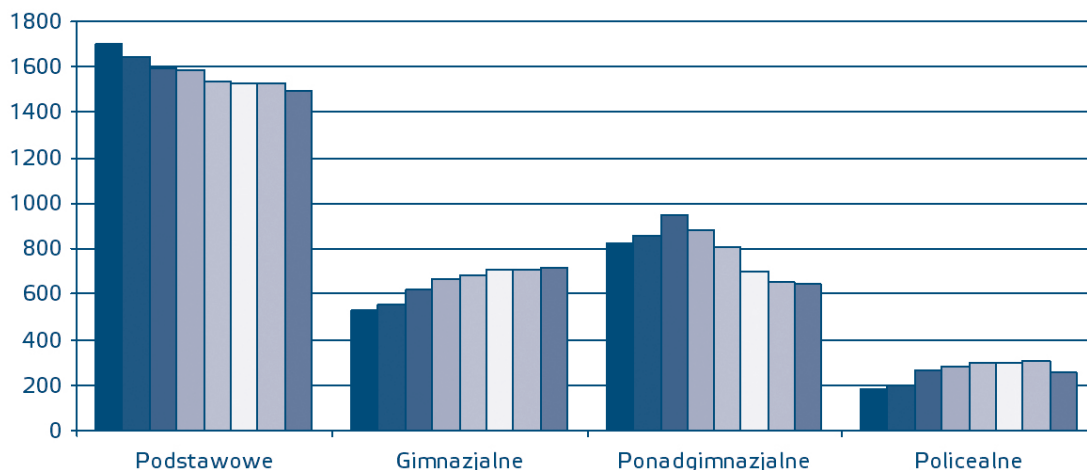
Liczba szkół według typów

Szkoły	1999/2000	2002/2003	2004/2005	2006/2007	2007/2008
Podstawowe	1699	1594	1536	1524	1498
Podstawowe	1564	1479	1434	1430	1428
Filialne	128	97	82	73	58
Artystyczne I stopnia	4	5	5	5	5
Sportowe	3	4	4	4	7
Małe szkoły	-	9	11	12	0
Gimnazjalne	526	619	683	714	718
Ponadgimnazjalne	828	953	807	652	643
Ogólnokształcące	178	207	207	204	204
Techniczne i profilowane	454	517	430	284	279
Zasadnicze zawodowe	196	229	170	164	160
Policealne	182	263	295	305	259
Dla dorosłych	212	322	356	296	296

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

Wykres nr 32
Szkoły w Małopolsce w latach 1999-2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Kształcenie osób niepełnosprawnych

Rok szkolny 2007/2008 przyniósł w stosunku do roku szkolnego 2006/2007 spadek liczby uczniów kształcących się w szkołach specjalnych wszystkich szczebli nauki: szkołach podstawowych (20,9%), w klasach integracyjnych szkół podstawowych (11,5%) gimnazjach (5,9%), w klasach integracyjnych gimnazjów (6,2%) szkołach ponadgimnazjalnych (11,6%) i szkołach policealnych (14,1%). Spadek spowodowany jest względem demograficznym.

Nie zmieniła się natomiast struktura kształcenia osób niepełnosprawnych, w której dominują klasy integracyjne, terapeutyczne lub wyrównawcze w szkołach ogólnodostępnych w stosunku do szkół specjalnych. Powyższa sytuacja odpowiada współczesnym standardom kształcenia osób niepełnosprawnych, zgodnie z którym zastępuje się kształcenie zlokalizowane w szkołach specjalnych – kształceniem integracyjnym.

Tabela nr 34

Kształcenie osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Szkoły specjalne		uczniowie
Szkoły podstawowe	1999/2000	3933
	2002/2003	2257
	2004/2005	2081
	2005/2006	1975
	2006/2007	1799
	2007/2008	1422
Klasy integracyjne w szkołach podstawowych	1999/2000	2271
	2002/2003	6278
	2004/2005	6441
	2005/2006	6254
	2006/2007	5869
	2007/2008	5197
Gimnazja	1999/2000	1021
	2002/2003	2539
	2004/2005	2354
	2005/2006	2222
	2006/2007	2200
	2007/2008	2070
Klasy integracyjne przy szkołach gimnazjalnych	1999/2000	287
	2002/2003	5095
	2004/2005	5086
	2005/2006	5069
	2006/2007	5058
	2007/2008	4744
Szkoły ponadgimnazjalne	1999/2000	3046
	2002/2003	2197
	2004/2005	2347
	2005/2006	2570
	2006/2007	2460
	2007/2008	2175
Szkoły policealne	1999/2000	202
	2002/2003	232
	2004/2005	144
	2005/2006	224
	2006/2007	206
	2007/2008	177

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Nauczanie języków obcych

Nauczanie języków obcych jest coraz ważniejszym elementem edukacji w systemie kształcenia. W roku szkolnym 2007/2008 w szkołach dla dzieci i młodzieży realizowana była nauka następujących języków obcych: angielskiego, francuskiego, niemieckiego, rosyjskiego oraz w mniejszym stopniu innych m.in. łaciny, hiszpańskiego i włoskiego. Dominującym językiem

obcym wśród ogólnej liczby uczniów wszystkich typów szkół jest język angielski. Szczególnie jest to widoczne w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych, gdzie języka angielskiego uczyło się: w szkołach gimnazjalnych 83,1% oraz w szkołach ponadgimnazjalnych 83,4% ogółu uczniów. Taka tendencja jest widoczna od kilku lat. Drugim językiem obcym najchętniej wybieranym przez młodzież w Małopolsce jest język niemiecki. W gimnazjach uczyło się go 21,9% uczniów, natomiast w szkołach ponadgimnazjalnych 62,6%. Zdecydowanie rzadziej wybierane są przez młodzież klasy z językiem francuskim. Języka włoskiego i hiszpańskiego uczy się młodzież sporadycznie. Na uwagę zasługuje fakt, że większa ilość młodzieży uczy się języków romańskich dopiero na poziomie szkoły średniej. Ma to zdecydowany wpływ na poziom znajomości tych języków w późniejszym okresie oraz ilości osób kontynuujących naukę podczas studiów. Odnotowuje się systematyczny spadek liczby uczących się języka rosyjskiego na wszystkich poziomach kształcenia.

Tabela nr 35
Nauczanie języków obcych w szkołach

Szkoły	Lata	% ogółu uczniów w szkołach uczących się języka obcego						
		angielski	francuski	niemiecki	rosyjski	włoski	hiszpański	łacina
Podstawowe	2000/2001	48,8	2,0	17,9	1,8	-	-	-
	2003/2004	58,8	1,2	15,9	0,5	-	-	-
	2004/2005	41,8	0,6	11,6	0,3	-	0,1	-
	2005/2006	42,1	0,5	10,6	0,2	-	-	-
	2006/2007	43,0	0,4	9,4	0,1	-	-	-
	2007/2008	73,5	0,3	9,3	0,1	-	0,0	-
Gimnazja	2000/2001	79,4	6,8	41,6	3,5	0,1	-	-
	2003/2004	79,3	2,6	33,4	1,2	0,1	0,1	-
	2004/2005	79,4	2,1	26,4	0,6	-	0,1	-
	2005/2006	80,9	1,7	24,7	0,5	0,1	0,1	-
	2006/2007	81,4	1,6	21,9	0,4	0,1	0,1	-
	2007/2008	83,1	1,2	23,0	0,5	0,1	0,1	-
Szkoły ponadgimnazjalne	2000/2001	x	x	x	x	x	x	x
	2003/2004	84,1	13,7	63,1	12,9	1,6	0,5	3,1
	2004/2005	82,7	13,2	62,6	10,9	1,4	0,5	2,8
	2005/2006	87,0	13,5	65,9	10,2	1,4	0,6	2,7
	2006/2007	82,8	11,1	64,8	10,5	1,3	1,7	6,7
	2007/2008	83,3	10,5	62,6	9,4	1,2	1,4	6,8
Policealne	2000/2001	41,1	6,0	12,3	2,4	0,3	0,3	-
	2003/2004	44,6	4,9	9,9	2,5	0,6	0,6	1,2
	2004/2005	43,6	3,9	10,8	2,8	0,2	0,2	0,6
	2005/2006	43,0	3,3	10,2	3,1	0,2	-	0,7
	2006/2007	34,0	2,9	7,4	2,2	-	-	1,1
	2007/2008	27,8	2,6	4,2	2,0	-	-	-
Szkoły	lata	Uczący się języka obcego ogółem						
Ogółem szkoły wszystkich typów	2000/2001	339140	37431	187361	47285	2091	918	4610
	2003/2004	391768	26467	178163	20809	2196	1024	4406
	2004/2005	351842	25797	166891	19092	2333	1145	4519
	2005/2006	351096	24480	162582	17193	2255	1097	4185
	2006/2007	343603	23269	152578	14889	2288	1257	4334
	2007/2008	399746	19929	147705	13667	2231	1112	4364

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Wychowanie przedszkolne

Od 1999 do 2004 roku w niewielkim stopniu zmieniała się liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym. Od roku 2004/2005 następuje wzrost liczby dzieci w przedszkolach. Łącznie w województwie małopolskim w roku 2007/2008 uczęszczało do przedszkoli 61499 dzieci. Ponad 17,0 tys. dzieci – głównie sześciolatków uczęszczało do oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych. Około 2/3 miejsc przedszkolnych znajduje się w mieście a 1/3 na wsi. Taka niekorzystna tendencja utrzymuje się nieprzerwanie od 1999 roku. Liczba przedszkoli w miastach i na wsiach zrównała się w roku 2006/2007, lecz liczba miejsc w tych przedszkolach i liczba dzieci korzystających z wychowania przedszkolnego ciągle jest o połowę mniejsza na wsiach niż w miastach.

Tabela nr 36
Przedszkola i oddziały przedszkolne

Przedszkola		Przedszkola	Miejsca	Dzieci
Województwo małopolskie	1999/2000	831	59239	59668
	2002/2003	798	59083	56170
	2004/2005	791	59125	57212
	2005/2006	794	60547	58212
	2006/2007	808	60903	60290
	2007/2008	792	61464	61499
Miasta	1999/2000	392	39216	40383
	2002/2003	393	39514	37858
	2004/2005	389	39216	38438
	2005/2006	394	40495	39171
	2006/2007	404	40613	40455
	2007/2008	394	40497	40768
Wieś	1999/2000	439	20023	19285
	2002/2003	405	19569	18312
	2004/2005	402	19909	18774
	2005/2006	400	20052	19041
	2006/2007	404	20290	19835
	2007/2008	398	20967	20731
Oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych				
Woj. małopolskie	1999/2000	1048		20994
	2002/2003	1001		19512
	2004/2005	1011		19049
	2005/2006	1022		18960
	2006/2007	1026		19269
	2008/2009	957		17032

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

3. Uczniowie

Zmiany zachodzące w sieci szkolnej warunkowane są przede wszystkim liczbą uczniów w poszczególnych typach szkół. Pomiedzy rokiem szkolnym 2002/2003 a 2007/2008 liczba uczniów szkół podstawowych spadła o ponad 48 tys. i każdego roku się zmniejsza.

W ostatnich czterech latach daje się zaobserwować nieznaczne zahamowanie spadku liczby uczniów uczęszczających do szkół podstawowych. W roku szkolnym 2005/2006 w stosunku do roku poprzedniego spadek liczby uczniów szkół podstawowych wynosił 9,98 tys., natomiast w roku szkolnym 2006/2007 w stosunku do roku poprzedniego różnica ta wynosiła 9,27 tys. W roku 2007/2008 do szkoły podstawowej uczęszczało o 8,55 tys. uczniów mniej niż w roku 2006/2007.

Powyższa sytuacja dotyczy również szkół gimnazjalnych, gdzie corocznie trafiają absolwenci kolejnych (zmniejszających się liczebnie) roczników ze szkół podstawowych.

Na przestrzeni ostatnich kilku lat zmniejszała się również liczebność uczniów w szkołach ponadgimnazjalnych. W latach 2004/2005 do 2006/2007 różnica w liczbie uczniów tych szkół wynosiła corocznie około 3 tys. W roku szkolnym 2007/2008 w stosunku do lat poprzednich różnica liczby uczniów szkół ponadgimnazjalnych w stosunku do roku szkolnego 2006/2007 wynosiła niespełna 2 tys.

Liczby wskazują na fakt, że ta tendencja zniżkowa docierać zaczyna do kolejnego szczebla kształcenia do szkół policealnych. W ostatnim roku liczba uczniów szkół policealnych spadła o 2 819 uczniów, tj. 10,40 %.

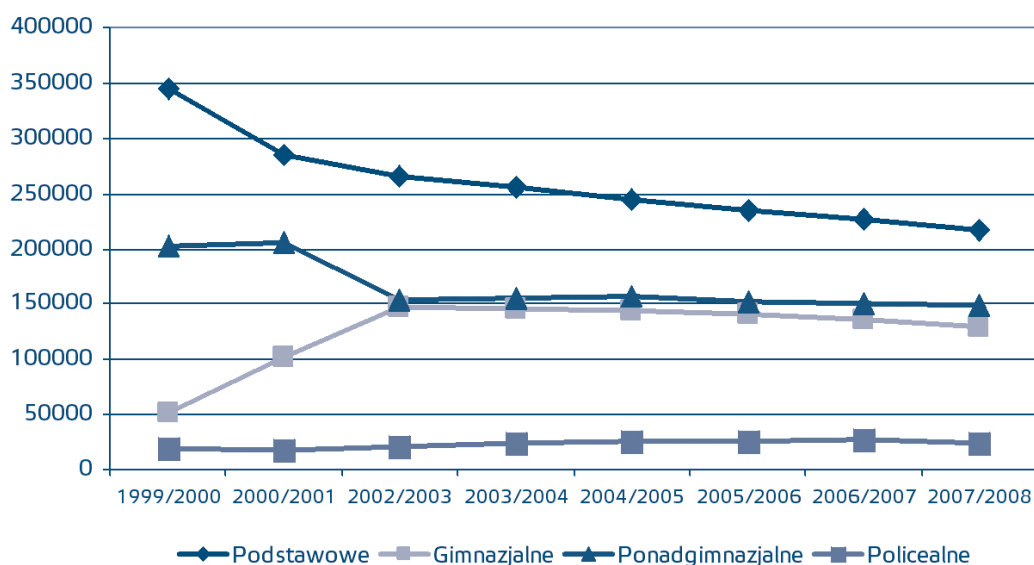
Tabela nr 37

Liczba uczniów w poszczególnych typach szkół

Uczniowie	1999/2000	2002/2003	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008
Podstawowe	344 491	265 410	245 216	235 236	225 957	217 400
Podstawowe	339 121	260 343	240 675	230 753	221 694	212 409
Sportowe	1754	1839	1764	1704	1653	2844
Filialne	2733	2150	1740	1709	1532	1245
Artystyczne I stopnia	883	884	892	903	901	902
Małe szkoły	-	194	145	167	177	-
Gimnazjalne	52 207	147 601	144 807	141 415	136 616	129 572
Ponadgimnazjalne	202 430	154 547	156 660	153 186	150 843	148 979
Ogólnokształcące	70 699	62 777	65 368	65 287	64 725	64 597
Techniczne i profilowane	81 316	67 658	68 353	65 470	63 704	61 315
zasadnicze zawodowe	50 415	24 112	22 939	22 429	22 414	23 067
Policealne	19 841	21 609	25 209	26 080	27 110	24 291

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Wykres nr 33
Uczniowie w Małopolsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Stypendia dla uczniów i studentów

W roku 2004 Województwo Małopolskie rozpoczęło wdrażanie Działania 2.2. „Wyrównywanie szans edukacyjnych poprzez programy stypendialne” w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej.

O stypendia w ramach programu mogli ubiegać się uczniowie oraz studenci. Program zakładał udzielenie wsparcia finansowego uczniom z obszarów wiejskich, pochodzących z rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej. Stypendia dla studentów wspierały studentów pochodzących z rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej i mieszkających na terenach zmarginalizowanych.

W ramach programu ZPORR w latach 2004-2007 przyznano łącznie 40 838 stypendiów.

Wartość podpisanych umów wyniosła w poszczególnych latach kolejno: 9 901 059,62 PLN (2004/2005), 17 303 770,39 PLN (2005/2006), 36 007 632,08 PLN (2006/2007 oraz nadkontraktacja w roku 2008/2009).

W 2004 roku rozpoczęto również wdrażanie w Małopolsce Regionalnego Programu Stypendialnego.

Głównym realizatorem Programu jest Małopolska Fundacja Stypendialna „Sapere Auso” utworzona przez Województwo Małopolskie jako jeden z elementów regionalnego systemu stypendialnego. Fundacja realizuje projekty stypendialne dzięki środkom pieniężnym przekazanych przez Województwo Małopolskie w formie funduszu założycielskiego, dotacjom z budżetu Województwa Małopolskiego pozyskanym w drodze otwartych konkursów ofert i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie, a także wsparciu finansowym od darczyńców i środkom z Europejskiego Funduszu Społecznego.

W roku 2004 Małopolska Fundacja Stypendialna przyznała łącznie 172 stypendia na łączną kwotę 610,6 tys. zł. W roku 2005 Fundacja przyznała 381 stypendiów, na łączną kwotę 981,05 tys. zł, liczba stypendystów wzrosła o ponad 100%. W roku 2006 „Sapere Auso” Małopolska Fundacja Stypendialna zrealizowała projekty stypendialne i stażowe, w ramach których wsparcie finansowe o łącznej wartości 1 885,9 tys. zł, otrzymało 432 beneficjentów. W roku 2007 Fundacja przyznała 311 stypendiów na łączną kwotę blisko 1,7 mln zł. (w tym

w ramach kontynuacji realizacji projektów rozpoczętych w 2006 r. i finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego i budżetu Państwa Fundacja udzieliła wsparcia łącznie 60 beneficjentom na łączną kwotę 880 100 tys. zł).

W 2008 roku stypendia otrzymało ogółem 171 uczniów i studentów na łączną kwotę 623 500 zł.

Głównymi odbiorcami pomocy stypendialnej Fundacji byli studenci i uczniowie wykazujący się szczególnymi osiągnięciami edukacyjnymi, artystycznymi i sportowymi, mającymi jednak trudności materialne w realizacji swoich aspiracji edukacyjnych.

Uczniom przysługuje prawo do pomocy materialnej ze środków przeznaczonych na ten cel w budżecie państwa lub budżecie właściwej jednostki samorządu terytorialnego. Pomoc materialna jest udzielana w celu zmniejszenia różnic w dostępie do edukacji, umożliwienia pokonywania barier dostępu do edukacji wynikających z trudnej sytuacji materialnej ucznia, a także wspierania edukacji uczniów zdolnych.

Ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz budżetu państwa przyznane zostały stypendia dla doktorantów, z zakresu dziedzin naukowych przyczyniających się do rozwoju strategicznych obszarów regionu. W ramach Działania 2.6 ZPORR "Regionalne Strategie Innowacyjne i transfer wiedzy", wsparcie finansowe uzyskało sześć projektów stypendialnych. W sumie z pomocy stypendialnej skorzystało 805 osób (382 mężczyzn i 425 kobiet). Wypłacone zostały stypendia na łączną kwotę 9,2 mln zł.

W całości z Europejskiego Funduszu Społecznego sfinansowano staże dla absolwentów małopolskich uczelni wyższych w przedsiębiorstwach służące transferowi wiedzy i innowacji pomiędzy sektorem badawczo – rozwojowym, a przedsiębiorstwami.

W 2008 roku rozpoczęto realizację projektu systemowego „Małopolski program stypendialny dla uczniów szczególnie uzdolnionych”, który jest realizowany przez Małopolskie Centrum Przedsiębiorczości w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013.

Celem programu jest wsparcie uzdolnionych uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych z terenu Województwa Małopolskiego wykazujących się szczególnymi osiągnięciami edukacyjnymi, zwłaszcza w zakresie nauk matematyczno-przyrodniczych i technicznych, dla których barierą w rozwoju edukacyjnym jest trudna sytuacja materialna. Łączna kwota przeznaczona na stypendia w okresie realizacji projektu wynosi 18,9 mln zł. w 2008 roku Małopolskie centrum Przedsiębiorczości przyznało łącznie 451 stypendiów na kwotę 2,5 mln zł.

Równocześnie w 2008 roku w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 Małopolskie Centrum Przedsiębiorczości rozpoczęło realizację projektu systemowego „Doctus – Małopolski fundusz stypendialny dla doktorantów”.

Celem projektu jest wspieranie prac naukowych uczestników studiów doktoranckich kształcących się w dziedzinie nauki uznanej za szczególnie istotną dla regionu tj. zgodą z Regionalną Strategią Innowacji Województwa Małopolskiego. Na stypendia w okresie realizacji projektu przeznaczono 31,5 mln zł. W 2008 roku przyznano 71 stypendiów dla doktorantów na łączną kwotę 1,9 mln zł.

Tabela nr 38

Liczba uczniów otrzymujących pomoc materialną w poszczególnych latach

L.p.	Wyszczególnienie	2007/2008	2008/2009
1	Stypendium za wyniki w nauce lub osiągnięcia sportowe	2 965	3 710
2	Stypendium Prezesa Rady Ministrów	407	362
3	Stypendium ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania	1 360	576
4	Stypendium ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego	25	15
5	Stypendium przyznane przez osoby fizyczne lub osoby prawne inne niż JST	1 327	1 347
6	Dofinansowanie zakupu podręczników szkolnych	28 624	25 351
7	Pomoc materialna na podstawie rządowego programu dla uczniów pochodzących z rodzin byłych pracowników PGR	29	1
8	Stypendium szkolne - uczniowie szkół podstawowych	36 375	29 699
9	Stypendium szkolne - uczniowie gimnazjów	20 247	16 315
10	Stypendium szkolne - uczniowie szkół ponadgimnazjalnych bez policealnych	16 949	14 802
11	Stypendium szkolne - uczniowie szkół policealnych	362	215
12	Stypendium szkolne - słuchacze kolegiów	35	17
13	Zasiłek szkolny - uczniowie szkół podstawowych	488	563
14	Zasiłek szkolny - uczniowie gimnazjów	296	370
15	Zasiłek szkolny - uczniowie szkół ponadgimnazjalnych bez policealnych	249	274
16	Zasiłek szkolny - uczniowie szkół policealnych	4	1
17	Zasiłek szkolny - słuchacze kolegiów	2	0
18	Pomoc w ramach programów rządowych	12 377	13 280
Ogółem		122 121	106 898

Źródło: System Informacji Oświatowej – Kuratorium Oświaty w Krakowie

Egzaminy

Wyniki egzaminów zewnętrznych ze sprawdzianu na zakończenie szkoły podstawowej w Małopolsce wypadły na tle innych województw bardzo dobrze. Do egzaminu przystąpiło 38 387 uczniów z terenu województwa małopolskiego. Analizując wyniki egzaminu klas VI możemy zauważyć, iż uczniowie województwa małopolskiego w 2008 roku uzyskali najlepsze wyniki spośród wszystkich szóstoklasistów.

Tabela nr 39

Sprawdzian na zakończenie szkoły podstawowej w %

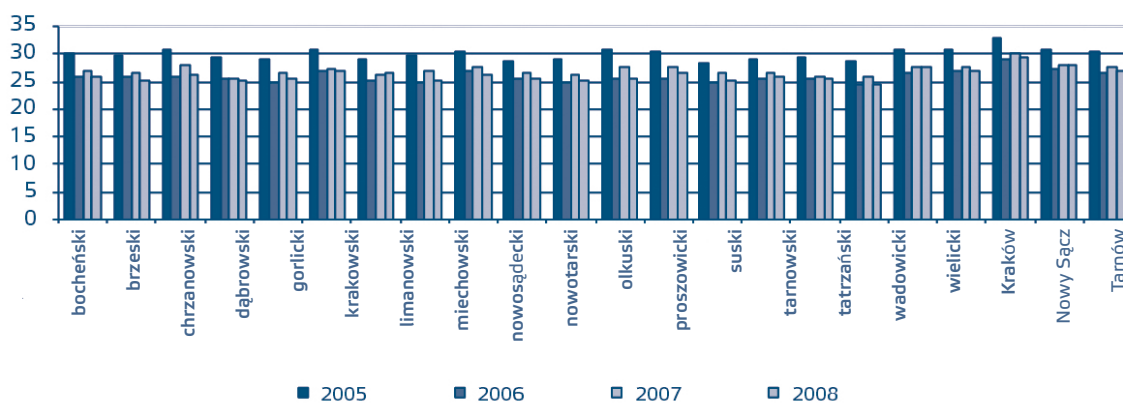
Województwo	Wynik ogółem			
	40			
Maksymalna liczba punktów	2005	2006	2007	2008
dolnośląskie	74	64	67	63
kujawsko-pomorskie	72	60	65	63
lubelskie	74	63	67	64
lubuskie	72	61	64	63
łódzkie	74	63	67	65
małopolskie	76	66	69	67
mazowieckie	76	66	69	66
opolskie	75	64	67	64
podkarpackie	73	64	67	65
podlaskie	74	62	67	65
pomorskie	73	62	65	63
śląskie	73	62	65	63
świętokrzyskie	72	61	65	64
warmińsko-mazurskie	73	62	64	64
wielkopolskie	73	63	63	63
zachodniopomorskie	72	62	61	63
kraj	74	63	66	64

*Wyniki sprawdzianu w województwach – uczniowie bez dysfunkcji i z dysleksją – liczba uczniów 414 085, co stanowi 98,09% wszystkich zdających.

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna

Wykres 34

Egzamin w klasach VI szkół podstawowych w podziale na powiaty

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna

Analizując powyższy wykres przedstawiający wyniki sprawdzianu w roku 2008 w podziale na powiaty można zauważyć, iż najlepsze wyniki osiągnęli uczniowie szkół podstawowych w Krakowie. Jednocześnie należy zaznaczyć, że w miastach występuje największe zróżnicowanie wyników pomiędzy szkołami.

Egzamin Gimnazjalny w 2008 roku został przeprowadzony po raz siódmy. Jego celem było sprawdzenie opanowania przez gimnazjalistów wiadomości i umiejętności określonych w standardach wymagań egzaminacyjnych.

Porównując wyniki egzaminu gimnazjalnego uczniów z Małopolski na tle innych województw dostrzegamy, iż w obu częściach zarówno w humanistycznej jak i matematyczno – przyrodniczej w 2008 roku uczniowie osiągnęli wysokie wyniki. W 2008 roku do egzaminu gimnazjalnego przystąpiło 44 259 uczniów klas trzecich gimnazjów z terenu województwa małopolskiego. Egzamin w całej Polsce w porównaniu do ubiegłego roku wypadł lepiej.

Tabela nr 40
Egzamin gimnazjalny – część humanistyczna

Województwo	Wynik ogółem			
Maks. liczba punktów	50			
	2005	2006	2007	2008
dolnośląskie	65,01	61,3	61,84	60,7
kujawsko-pomorskie	65,30	59,9	60,49	59,08
lubelskie	66,95	64,4	64,37	63,24
lubuskie	64,88	61,5	61,40	59,71
łódzkie	65,04	61,9	62,42	61,00
małopolskie	68,59	65,2	65,56	64,31
mazowieckie	68,92	64,8	65,69	63,41
opolskie	63,09	60,6	61,22	59,81
podkarpackie	67,04	64,2	64,04	63,15
podlaskie	65,71	62,5	62,18	61,75
pomorskie	65,62	60,0	60,42	58,65
śląskie	67,13	63,4	63,61	62,28
świętokrzyskie	65,47	61,8	62,60	60,40
warmińsko-mazurskie	62,95	60,6	59,51	58,82
wielkopolskie	66,19	62,6	61,77	60,41
zachodniopomorskie	64,77	62,6	62,04	59,42
kraj	66,36	62,8	62,95	61,49

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna

Tabela nr 41

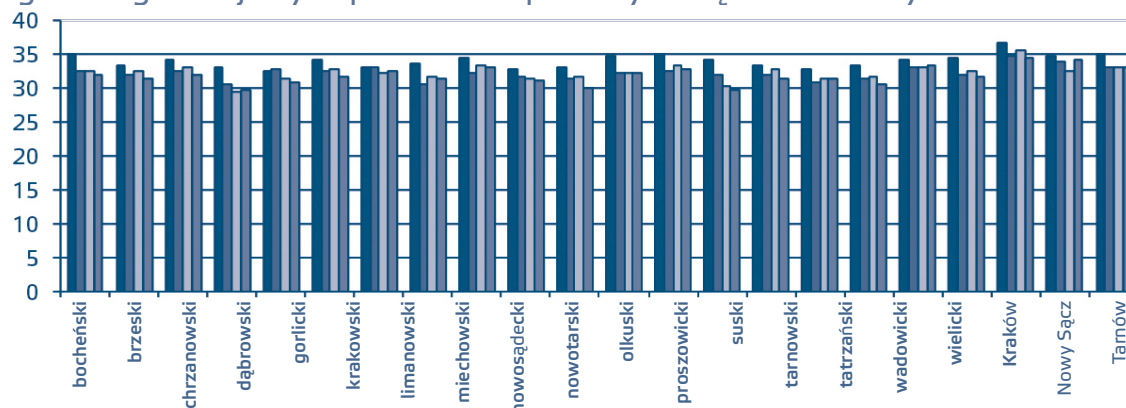
Egzamin gimnazjalny – część matematyczno-przyrodnicza

Województwo	Wynik ogółem			
Maks. liczba punktów	50			
	2005	2006	2007	2008
dolnośląskie	47,68	47,3	49,9	52,75
kujawsko-pomorskie	47,29	46,7	49,02	51,92
lubelskie	48,58	47,3	50,38	54,16
lubuskie	45,47	45,1	48,29	51,60
łódzkie	49,75	48,7	51,40	55,01
małopolskie	49,88	49,4	52,37	56,39
mazowieckie	51,68	50,5	53,53	57,16
opolskie	47,11	46,8	49,82	52,71
podkarpackie	48,40	47,1	50,36	54,52
podlaskie	49,47	48,6	51,3	55,15
pomorskie	48,72	48,2	50,12	53,19
śląskie	47,70	47,7	50,03	53,92
świętokrzyskie	49,13	46,7	50,33	53,22
warmińsko-mazurskie	45,61	45,3	49,09	52,07
wielkopolskie	47,53	46,8	49,51	53,29
zachodniopomorskie	46,13	46,0	48,87	51,81
kraj	48,51	47,8	50,62	54,15

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna

Wykres nr 35

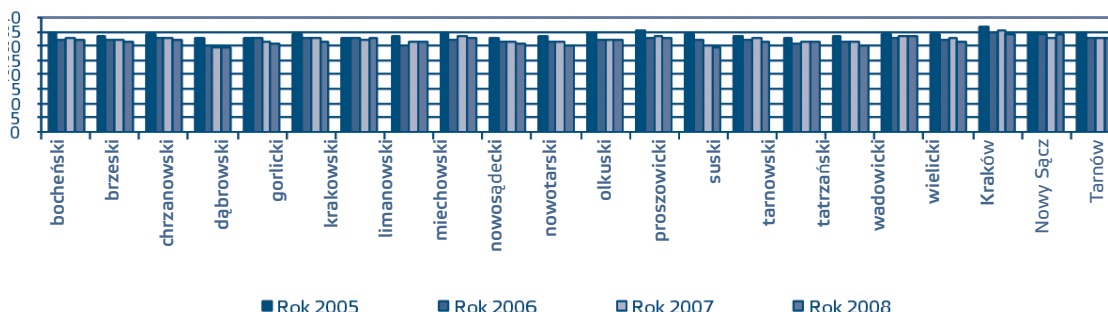
Egzamin gimnazjalny w podziale na powiaty – część humanistyczna

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie

Wykres nr 36

Egzamin gimnazjalny w podziale na powiaty – część matematyczno - przyrodnicza

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie

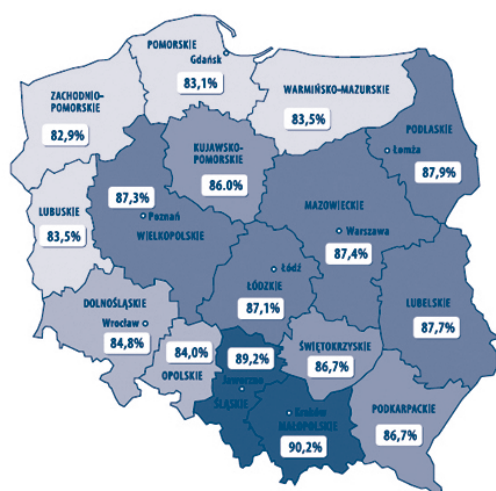
Najlepsze wyniki z egzaminu gimnazjalnego z obu części tj. z części humanistycznej oraz części matematyczno-przyrodniczej osiągnęli uczniowie gimnazjów w miastach (Kraków, Nowy Sącz) oraz w powiatach: myślenickim, wadowickim. Podobnie jak w sprawdzianie w miastach występuje szerokie rozwarstwienie wyników pomiędzy szkołami.

Matura

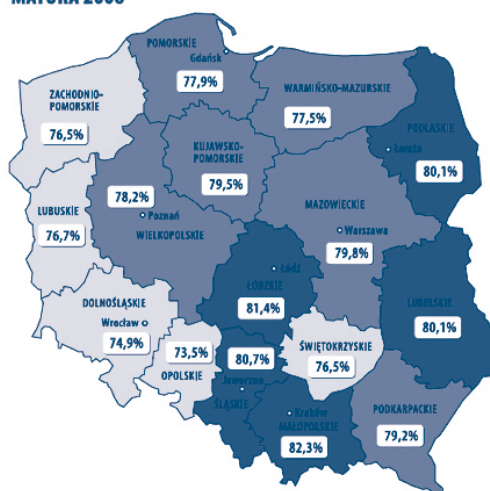
Uczniowie zdający egzamin maturalny w roku 2006 oraz 2007 otrzymywali świadectwo dojrzałości jeżeli uzyskali średnią ze wszystkich pięciu egzaminów obowiązkowych nie niższą niż 30% punktów oraz zdali co najmniej cztery egzaminy obowiązkowe. Konieczne było przystąpienie do wszystkich pięciu egzaminów. W roku 2008 aby otrzymać świadectwo maturalne, uczeń musiał zdać minimum 5 egzaminów z 3 przedmiotów i uzyskać z każdego co najmniej 30%. O świadectwo dojrzałości w całym kraju ubiegało się ponad 415 tys. osób. Otrzymało je 79% zdających. Pozornie wyższe wyniki egzaminu w 2007 roku spowodowane były tzw. „amnestią maturalną”. Gdyby w 2008 roku w dalszym ciągu obowiązywała amnestia zdawalność w Polsce byłaby na poziomie 90%. Uczniowie, którzy w 2008 roku nie zdali jednego egzaminu obowiązkowego (ustnego lub pisemnego) mogli przystąpić do sesji poprawkowej w sierpniu.

W Małopolsce do egzaminu dojrzałości po raz pierwszy przystąpiło 36 789 uczniów, 82% z nich otrzymało świadectwo maturalne. Był to najwyższy odsetek w Polsce.

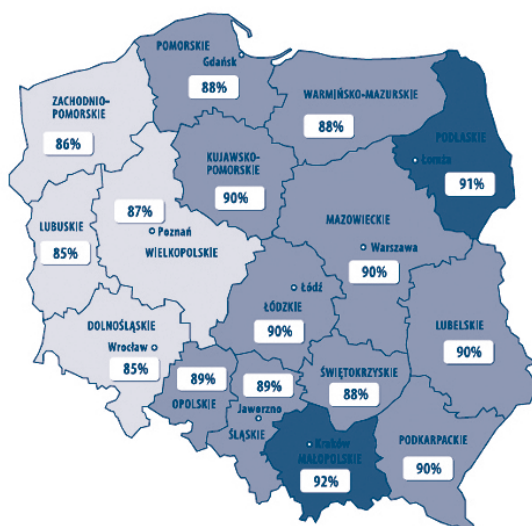
Mapa nr 11 Egzamin maturalny

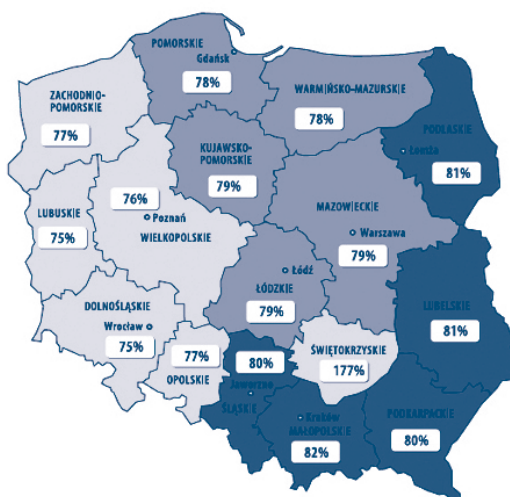
MATURA 2006

MATURA 2007

MATURA 2008

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna

Egzamin potwierdzający kwalifikacje Zawodowe dla absolwentów techników i szkół policealnych

Na egzaminie potwierdzającym kwalifikacje zawodowe sprawdzano wiadomości i umiejętności, które zostały zapisane w standardzie wymagań egzaminacyjnych dla danego zawodu.

Standardy wymagań egzaminacyjnych dla poszczególnych zawodów ustalone zostały rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu, z dnia 29 marca 2005 r., zmieniającym rozporządzenie w sprawie standardów wymagań będących podstawą przeprowadzenia egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe (Dz. U. Nr 66, poz. 580).

Struktura standardu wymagań egzaminacyjnych dla zawodu odpowiada strukturze egzaminu, która obejmuje dwa etapy: etap pisemny i etap praktyczny.

W etapie pisemnym egzaminu zdający rozwiązywali test sprawdzający złożony z 70 zadań

zamkniętych, w tym 20 (II część) sprawdzało wiadomości i umiejętności związane z działalnością gospodarczą.

W etapie praktycznym egzaminu zdający w danym zawodzie wykonywali jednakowe zadania praktyczne polegające na opracowaniu projektu realizacji prac określonych w arkuszu egzaminacyjnym albo na opracowaniu projektu realizacji i i wykonaniu prac określonych w arkuszu egzaminacyjnym.

Wszyscy absolwenci szkół, którzy zdali egzamin zawodowy, otrzymali dyplomy potwierdzające kwalifikacje w danym zawodzie oraz suplementy do dyplomów „EUROPASS” w języku polskim i angielskim.

Tabela nr 42

Uczniowie przystępujący do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe

Liczba zgłoszonych		Przystąpiło do etapu pisemnego		Przystąpiło do etapu praktycznego		Przystąpiło do obu części egzaminu	Otrzymało dyplom	
etap pisemny	etap prakt.	liczba	%	liczba	%	liczba	liczba	%
18011	19360	16159	89,7	16720	86,4	15686	8555	54,5

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna

W Małopolsce chęć zdawania etapu pisemnego egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe wyraziło 18011 uczniów, kształcących się w 65 zawodach. Do egzaminu natomiast przystąpiło prawie 90%. Do części praktycznej przystąpiło 16720 osób również w 65 zawodach. Najliczniej reprezentowane były następujące zawody:

- Technik ekonomista – do etapu pisemnego przystąpiło 2167, natomiast do etapu praktycznego 2105 zdających.
- Technik mechanik - do etapu pisemnego przystąpiło 1531, natomiast do etapu praktycznego 1657 zdających.
- Technik żywienia i gospodarstwa domowego - do etapu pisemnego przystąpiło 1189, natomiast do etapu praktycznego 1235 zdających.
- Technik elektronik - do etapu pisemnego przystąpiło 900, natomiast do etapu praktycznego 902 zdających.
- Technik informatyk - do etapu pisemnego przystąpiło 790, natomiast do etapu praktycznego 819 zdających.

Egzamin potwierdzający kwalifikacje

Zawodowe dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych

Na egzaminie potwierdzającym kwalifikacje zawodowe dla uczniów zasadniczych szkół zawodowych sprawdzano tylko te wiadomości i umiejętności, które zostały zapisane w standardzie wymagań egzaminacyjnych dla danego zawodu.

Standardy wymagań egzaminacyjnych dla poszczególnych zawodów ustalone zostały rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu, w sprawie standardów wymagań będących podstawą przeprowadzania egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe z dnia 3 lutego 2003 r. i stanowią oddzielny załącznik do tego rozporządzenia (Dz.U. Nr 49, poz. 411 z dnia 24 marca 2003 r.)

Struktura egzaminu odpowiada strukturze standardów wymagań egzaminacyjnych i obejmuje dwa etapy: etap pisemny i etap praktyczny.

Etap pisemny składał się z dwóch części. Pierwsza - rozwiązywanie zadań sprawdzających wiadomości i umiejętności właściwe dla kwalifikacji w danym zawodzie. Druga- zadania sprawdzające wiadomości i umiejętności związane z zatrudnieniem i działalnością gospodarczą.

Najczęściej szkoły i placówki w Małopolsce posiadały upoważnienia i przeprowadzały etap praktyczny egzaminu zawodowego tylko w jednym zawodzie. (44 szkoły). Były jednak placówki wielozawodowe, a nawet wielobranżowe. Największa z nich w Małopolsce egzaminowała w 15 zawodach.

Tabela nr 43

Liczba placówek w których odbywał się egzamin

Liczba egzaminowanych zawodów	1	2	3	4	5	6	7	8	15	RAZEM
Liczba szkół/ placówek	44	24	6	2	1	1		1	1	81

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna

Uczeń, który zda oba etapy egzaminu otrzymuje dyplom potwierdzający kwalifikacje w danym zawodzie oraz może otrzymać suplement do dyplomu „EUROPASS” w języku polskim i angielskim.

W Małopolsce chęć zdawania etapu pisemnego egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe wyraziło 4905 absolwentów zasadniczych szkół zawodowych, kształcących się w 40 zawodach. Do egzaminu pisemnego przystąpiło 93,7%. Do części praktycznej deklaracje złożyło 4710 osób, natomiast przystąpiło 88,5% absolwentów również w 40 zawodach.

Tabela nr 44

Uczniowie przystępujący do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe

Liczba zgłoszonych		Przystąpiło do etapu pisemnego		Przystąpiło do etapu praktycznego		Przystąpiło do obu części egzaminu	Otrzymało dyplom	
etap pisemny	etap prakt.	liczba	%	liczba	%	liczba	liczba	%
4905	4710	4595	93,7	4168	88,5	4144	3464	83,6

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna

4. Kształcenie ustawiczne

W polskim prawodawstwie termin *kształcenie ustawiczne* dotyczy kształcenia w szkołach dla dorosłych, a także uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy ogólnej, umiejętności i kwalifikacji zawodowych w formach pozaszkolnych przez osoby, które spełniły obowiązek szkolny (art. 3 pkt.17 Ustawy o systemie oświaty z 7 września 1991 roku). Dokumenty Unii Europejskiej operują pojęciem *lifelong learning* (ang. *uczenie się przez całe życie*), obejmując nim wszelką aktywność jednostki, zmierzającą do jej rozwoju w perspektywie osobistej, zawodowej i społecznej przez okres całego życia.

Kształcenie ustawiczne w systemie formalnym

Kształcenie ustawiczne w systemie formalnym realizowane jest przez szkoły dla dorosłych i szkoły wyższe, placówki kształcenia ustawicznego, placówki kształcenia praktycznego, ośrodki dokształcania i doskonalenia zawodowego.

Szkoły dla dorosłych

Szkoły dla dorosłych dają osobom, które ukończyły 18 rok życia możliwość uzupełnienia bądź podniesienia formalnego wykształcenia. Tendencja rozwojowa szkół policealnych i szkół dla dorosłych została zatrzymana. W roku szkolnym 2006/2007 nastąpił wyraźny spadek liczby szkół dla dorosłych (z 374 w roku 2005/2006 do 296), natomiast rok później szkół policealnych (z 305 w roku 2006/2007 do 259). Powodem likwidacji tego typu szkół są czynniki demograficzne oraz coraz mniejsze zainteresowanie tego typu placówkami.

Tabela nr 45

Liczba szkół dla dorosłych według typów

Szkoły	1999/2000	2003/2004	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008
policealne	182	282	295	298	305	259
dla dorosłych	212	336	356	374	296	296
podstawowe	3	-	-	-	-	-
gimnazjalne	1	6	5	5	6	4
średnie i zawodowe	208	330	351	369	290	292

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

Tabela nr 46

Liczba uczniów w poszczególnych typach szkół

Uczniowie	1999/2000	2003/2004	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008
policealne	19 841	24 064	25 209	26 080	27 110	24 291
dla dorosłych	23 704	31 312	26 339	23 995	19 998	19 423
podstawowe	54	-	-	-	-	-
gimnazjalne	11	321	309	325	260	247
średnie:	23 639	30 991	26 030	23 670	19 738	19 176
ogólnokształcące	6 958	12 554	12 576	13 149	12 531	13 082
techniczne i profilowane	15 884	17 878	13 007	10 077	6 888	5 817
zasadnicze zawodowe	797	559	447	444	319	277

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

Egzaminy eksternistyczne

Egzaminy eksternistyczne są obecnie jedyną formą uzyskania wykształcenia bez konieczności uczęszczania do szkoły. Zaletą takiego kształcenia jest możliwość indywidualnego zaplanowania przebiegu nauki i czasu jej trwania.

Aby uzyskać świadectwo ukończenia danej szkoły w trybie eksternistycznym należy zdać egzamin przed komisją egzaminacyjną z przedmiotów występujących w planie nauczania danej szkoły. Szczegółowe zasady przystąpienia do egzaminu określa Ustawa o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 oraz Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 września 2007 r. w sprawie egzaminów eksternistycznych.

Do egzaminów eksternistycznych mogą przystąpić wyłącznie osoby, które ukończyły 18 lat. Po zdaniu wszystkich egzaminów otrzymuje się świadectwo ukończenia szkoły oraz prawo przystąpienia do egzaminu zewnętrznego lub egzaminu dojrzałości.

W 2007 roku wprowadzona została reforma systemu egzaminów eksternistycznych, w wyniku której od sesji jesiennej 2007 roku nadzór nad egzaminami został przeniesiony z Kuratorium Oświaty do Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie, która organizuje egzaminy dla osób z trzech województw: małopolskiego, lubelskiego i podkarpackiego. Z tego powodu raport z przeprowadzenia egzaminów eksternistycznych nie podaje szczegółowych danych o egzaminowanych osobach z podziałem na województwa. Z dostępnych zestawień można jednak wnioskować, iż podczas ostatnich czterech sesji egzaminacyjnych (jesień 2007-zima 2009) jedynie jedna osoba z Małopolski przystąpiła do egzaminów z zakresu szkoły podstawowej, 4 z zakresu gimnazjum, 280 z zakresu liceum. Z uwagi na jedyną reprezentatywną grupę zdających egzamin z zakresu liceum można stwierdzić, iż egzaminy eksternistyczne charakteryzują się niskim procentem przystąpienia do egzaminu (68% zgłoszonych do egzaminu podeszło do niego) oraz zróżnicowaną zdawalnością przedmiotów (90% wyniosła zdawalność WOS i języka niemieckiego, ale matematyki 29,6%, a fizyki 37%) (źródło: *Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie*).

Centra Kształcenia Ustawicznego

Wzrost świadomości potrzeby podnoszenia kwalifikacji pracowników, przyczynia się do wrażliwego zainteresowania ofertą edukacyjną placówek oświatowych, tworzonych w celu kształcenia, doksztalania i doskonalenia osób dorosłych. Centra Kształcenia Ustawicznego są placówkami edukacji dorosłych funkcjonującymi w ramach systemu oświaty.

Oferta centrów kształcenia ustawicznego daje osobom dorosłym możliwość uzupełnienia wykształcenia na różnych poziomach – ogólnym i zawodowym, a także otwiera drogę do doskonalenia w formach pozaszkolnych. Zestawienie CKU z lat poprzednich zostało uzupełnione o niepubliczne placówki kształcenia ustawicznego na podstawie Systemu Informacji Oświatowej. Na terenie województwa małopolskiego funkcjonuje obecnie 21 centrów kształcenia ustawicznego, w tym 7 prowadzonych jest przez jednostki samorządu terytorialnego.

Tabela nr 47
Centra Kształcenia Ustawicznego w Małopolsce

Lp.	Pełna nazwa CKU	Prowadzenie szkół	Organ Prowadzący - rodzaj	Miejscowość
1	Akademia Dorosłego Człowieka	Nie	JST	Zabierzów
2	BIO-RELAX	Nie	Firma	Kraków
3	Centrum Edukacji Kadr Sp. z o.o.	Nie	Firma	Kraków
4	Centrum Edukacji Kadr Unijnych - Centrum Kształcenia Ustawicznego	Nie	Osoba fizyczna	Kraków
5	Centrum Kształcenia OMnibus	Nie	Osoba fizyczna	Kraków
6	Centrum Kształcenia Ustawicznego	Nie	JST	Olkusz
7	Centrum Kształcenia Ustawicznego	Tak	JST	Kraków
8	Centrum Kształcenia Ustawicznego w Limanowej	Tak	JST	Limanowa
9	Crea School Centrum Edukacji Kreatywnej	Nie	Osoba fizyczna	Kraków
10	Firma Consultingowo - Szkoleniowa SUPRA	Nie	Firma	Bukowno
11	Fundacja Spółdzielczy Fundusz Oświaty Wiejskiej Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr	Nie	NGO	Olkusz
12	MARCZYK	Nie	Firma	Nowy Sącz
13	Ośrodek Doskonalenia Kadr Technicznych Zarządu Głównego SITPMB	Nie	NGO	Kraków
14	Ośrodek Kształcenia Zawodowego w Miechowie	Tak	ZDZ	Miechów
15	Ośrodek Szkolenia Informatycznego ZETO KRAKÓW przy Zakładzie Elektronicznej Techniki Obliczeniowej	Nie	Firma	Kraków
16	Placówka Kształcenia Ustawicznego „SUKCES” w Krakowie	Nie	Osoba fizyczna	Kraków
17	Powiatowe Centrum Kształcenia Ustawicznego w Chrzanowie	Tak	JST	Chrzanów
18	Szkoły Prywatne dr Małgorzaty Jantos	Nie	Osoba fizyczna	Kraków
19	Zakład Projektowania i Usług Inwestycyjnych Andrzej Jakubowski	Nie	Osoba fizyczna	Nowy Sącz
20	ZDZ Katowice-Centrum Kształcenia Zawodowego w Kętach	Nie	JST	Kęty
21	Zespół Szkół Rolnicze Centrum Kształcenia Ustawicznego w Radoczycy	Tak	JST	Radocza

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Systemu Informacji Oświatowej uzyskanych z Kuratorium Oświaty w Krakowie

Zakłady Doskonalenia Zawodowego

Wśród dostawców usług szkoleniowych szczególnie miejsce zajmują Zakłady Doskonalenia Zawodowego (ZDZ). Są one jedną z najstarszych instytucji oświatowych w Małopolsce. ZDZ są stowarzyszeniami, których oferta szkoleniowa obejmuje kursy kwalifikacyjne, doskonalące i przyuczające dla potrzeb własnych Małopolan, w ponad 200 zawodach i specjalnościach. Zakłady Doskonalenia Zawodowego prowadzą również (poza ZDZ w Tarnowie) zasadnicze szkoły zawodowe, średnie szkoły zaoczne oraz licea ogólnokształcące dla dorosłych, a także szkoły policealne.

Tabela nr 48
Zakłady Doskonalenia Zawodowego

Zakład Doskonalenia Zawodowego	Ośrodek
Zakład Doskonalenia Zawodowego w Katowicach	Olkusz
	Kęty
	Wadowice
	Andrychów
	Sucha Beskidzka
Zakład Doskonalenia Zawodowego w Kielcach	Miechów
Zakład Doskonalenia Zawodowego w Krakowie	Kraków
	Czarny Dunajec
	Czchów
	Tarnów
	Brzesko
Zakład Doskonalenia Zawodowego w Nowym Sączu	Nowy Sącz
	Nowy Targ
	Gorlice
Zakład Doskonalenia Zawodowego w Tarnowie	Tarnów

Źródło: Opracowanie własne

Doskonalenie nauczycieli

Stale utrzymuje się wzrostowa tendencja zainteresowania doskonaleniem zawodowym nauczycieli. Mają na to wpływ m.in. zmiana podstaw programowych nauczania, zasady awansu zawodowego oraz wprowadzanie innowacyjnych metod i technologii w nauczaniu. Podobnie jak w roku 2007, w roku bieżącym w Małopolsce działały 4 publiczne placówki doskonalenia nauczycieli, w tym 1 wojewódzka placówka doskonalenia nauczycieli Małopolskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli z 4 oddziałami: w Nowym Sączu, Krakowie, Oświęcimiu i Tarnowie. W porównaniu do roku 2007 liczba zarejestrowanych niepublicznych placówek doskonalenia nauczycieli zmalała o 4. Obecnie na terenie województwa małopolskiego działają 40 tego typu placówki (źródło: Kuratorium Oświaty w Krakowie).

Liczba osób korzystających z doskonalenia zawodowego realizowanego w Małopolskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli w roku 2008 wyniosła 34 646 (dla porównania w 2007 roku 32 969). Najwięcej osób, podobnie jak w roku 2007, doskonało swoje kompetencje uczestnicząc w szkoleniach rad pedagogicznych (12 505), konferencjach (6 816) oraz warsztatach (6 455).

Szkoły wyższe

Na kształcenie ustawiczne składa się również kształcenie na poziomie wyższym i pomagisterskim. W województwie małopolskim działa 15 państwowych i 15 niepaństwowych szkół wyższych oraz 2 kościelne (nie licząc seminariów duchownych), które prowadzą studia w systemie dziennym, zaocznym, wieczorowym i eksternistycznym. 9 spośród uczelni państwowych oraz jedna kościelna realizowały studia doktoranckie; 13 państwowych, 9 niepaństwowych i 2 kościelne proponowało studia podyplomowe. W ofercie większości z znajdowały się również kursy i szkolenia, w tym e-learningowe.

Kształcenie ustawiczne nieformalne i incydentalne

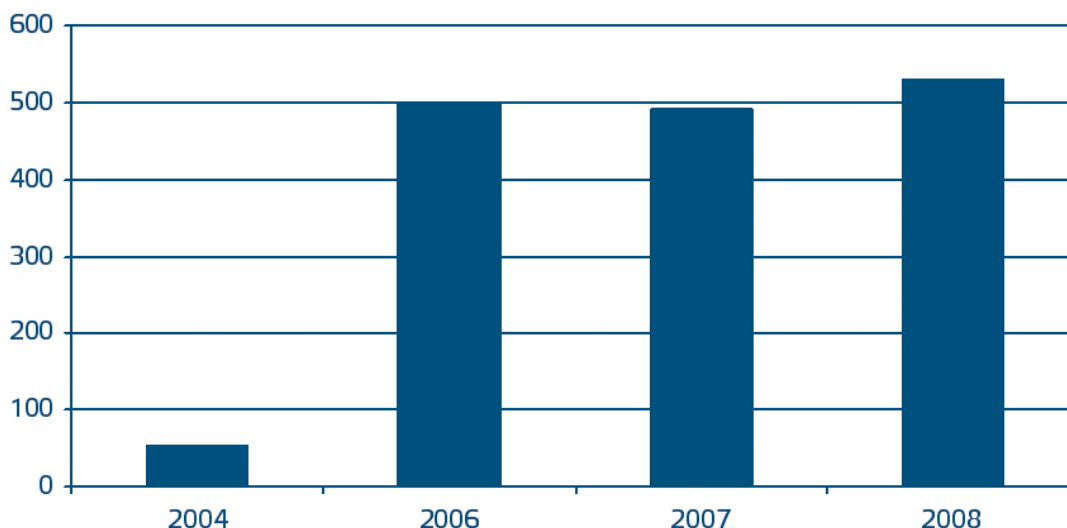
Kształcenie nieformalne realizowane jest m. in. w formie kursów, szkoleń, konferencji, seminariów, warsztatów szkoleniowych, praktyk, staży, kursów korespondencyjnych i e-learningowych, prowadzonych zarówno przez podmioty publiczne, jak i niepubliczne.

System nieformalny, w przeciwieństwie do formalnego, jest mniej powiązany z rynkiem pracy. Poza osobami uzupełniającymi swoje kwalifikacje zawodowe, uczestniczą w nim osoby z wykształceniem wyższym, których udział w kształceniu ustawicznym – jak wskazują raporty np. OECD i badania aktywności edukacyjnej dorosłych – jest znacznie większy niż osób o niższych kwalifikacjach. Na edukacyjny i samorozwojowy aspekt kształcenia ustawicznego wskazuje także zdominowanie rynku usług edukacyjnych przez podmioty szkoleniowe, nie mające uprawnień do nadawania kwalifikacji, działające w oparciu o przepisy prawa gospodarczego. Ich liczba, ze względu na brak odpowiednich danych (numery REGON nie są w tym przypadku wystarczająco precyzyjną informacją) nie jest możliwa do określenia.

Na koniec 2008 roku w rejestrze instytucji szkoleniowych (RIS) województwa małopolskiego aktywnych było 531 podmiotów. Największe grupy wśród zarejestrowanych w RIS stanowią jednostki prowadzone przez osoby fizyczne w ramach działalności gospodarczej (211) oraz stowarzyszenia, fundacje, spółki lub inne osoby prawne (196). Jako instytucje szkoleniowe zarejestrowały się także: szkoły średnie i policealne (13), szkoły wyższe (8), zakłady pracy (10), placówki naukowo-badawcze (2), centra kształcenia ustawicznego lub praktycznego (30) oraz ośrodki doksztalcenia i doskonalenia zawodowego (46). Niestety baza danych RIS nie dostarcza pełnej wiedzy na temat oferty małopolskich instytucji szkoleniowych. Dostępne informacje są deklaratywne i nie podlegają weryfikacji. Ekspertki WUP szacują, iż w RIS zarejestrowanych jest jedynie 70% wszystkich instytucji szkoleniowych działających w Małopolsce.

Wykres nr 37

Liczba instytucji szkoleniowych wpisanych do Rejestru Instytucji Szkoleniowych Wojewódzkiego Urzędu Pracy

Źródło: Opracowanie własne

Spośród instytucji, zajmujących się szkoleniem osób dorosłych najpełniej skatalogowane są instytucje publiczne: Uniwersytety Trzeciego Wieku, a także placówki dokształcania i doskonalenia zawodowego oraz centra kształcenia ustawicznego, które ze względu na działalność prowadzoną również w systemie szkolnym opisane zostały w poprzedniej części rozdziału.

Uniwersytety Trzeciego Wieku

Coraz szerszym zainteresowaniem cieszy się oferta edukacyjna Uniwersytetów Trzeciego Wieku, która nie jest kierowana wyłącznie do osób w wieku emerytalnym, ale obejmuje także osoby w wieku przedemerytalnym, w tym osoby bezrobotne.

Z racji braku uregulowań prawnych Uniwersytety Trzeciego Wieku przybierają różne formy organizacyjne. Próbując je usystematyzować pod względem organizacyjnym, można wyodrębnić cztery typy Uniwersytetów Trzeciego Wieku: prowadzone przez uczelnię, działające w jej strukturach, powołane i prowadzone przez organizacje pozarządowe, najczęściej stowarzyszenia, działające przy instytucjach kultury, funkcjonujące jako grupy nieformalne. UTW często wspierane są przez samorządy lokalne, a także szkoły wyższe, które sprawują nad nimi opiekę patronacką i których rady naukowe uczestniczą w tworzeniu programów zajęć

Obecnie w rejestrze Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej widnieje w województwie małopolskim 17 Uniwersytetów Trzeciego Wieku, w tym 5 działało w strukturach uczelni. Liczba UTW stale wzrasta, w październiku 2009 planuje się uruchomienie kolejnej placówki – w Miechowie.

Tabela nr 49
Uniwersytety Trzeciego Wieku

LP.	Uniwersytet trzeciego wieku	Uwagi
1.	<u>Andrychów</u> Stowarzyszenie "Uniwersytet Trzeciego Wieku w Andrychowie"	Członek Ogólnopolskiej Federacji Stowarzyszeń UTW
2.	<u>Brzesko</u> Uniwersytet Trzeciego Wieku	Filia Jagiellońskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku
3.	<u>Chrzanów</u> Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wieku w Chrzanowie	Działa przy ZSO dla Dorosłych
4.	<u>Gorlice</u> Uniwersytet Złotego Wieku w Gorlicach	Działa przy ZSZ im. K. Puławskiego w Gorlicach
5.	<u>Klucze</u> Kluczewski Uniwersytet Trzeciego Wieku	Działa przy Gminnym Ośrodku Kultury w Kluczach Patronat Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie
6.	<u>Kraków</u> Jagielloński Uniwersytet Trzeciego Wieku	Jednostka Uniwersytetu Jagiellońskiego
7.	<u>Kraków</u> Stowarzyszenie Akademia Pełni Życia	Organizacja pozarządowa
8.	<u>Kraków</u> Techniczny Uniwersytet Otwarty AGH	Jednostka Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica w Krakowie
9.	<u>Kraków</u> Uniwersytet III Wieku	Jednostka Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum” w Krakowie
10.	<u>Oświęcim</u> Uniwersytet Trzeciego Wieku	Działa przy Oświęcimskim Centrum Kultury Patronat Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Oświęcimiu.
11.	<u>Nowy Sącz</u> Stowarzyszenie Sądecki Uniwersytet Trzeciego Wieku w Nowym Sączu	Patronat Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Sączu oraz Wyższej Szkoły Biznesu – National-Louis University w Nowym Sączu Członek Ogólnopolskiej Federacji Stowarzyszeń UTW
12.	<u>Nowy Targ</u> Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wieku w Nowym Targu	Patronat Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Targu
13.	<u>Rabka Zdrój</u> Rabczański Uniwersytet Trzeciego Wieku	stowarzyszenie Członek Ogólnopolskiej Federacji Stowarzyszeń UTW
14.	<u>Tarnów</u> Tarnowski Uniwersytet Trzeciego Wieku	Działa jako projekt Fundacji „Kromka Chleba”
15.	<u>Tarnów</u> Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wieku	Jednostka Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej
16.	<u>Wolbrom</u> Uniwersytet Trzeciego Wieku	Funkcjonuje przy Centrum Kultury, Promocji i Informacji w Wolbromiu
17.	<u>Zakopane</u> Podhalański Uniwersytet Trzeciego Wieku	Działa przy urzędzie miasta w Zakopanem

Źródło: opracowanie własne

Inne formy kształcenia

Kształcenie ustawiczne to obszar mający praktycznie nieograniczone możliwości rozwoju, a tym samym – wobec braku uregulowań prawnych – dziedzina niezbadana i niemożliwa do zobrazowania poprzez dane statystyczne.

Do ogółu form kształcenia ustawicznego zalicza się także kształcenie na odległość. Obok znanych dotąd kursów korespondencyjnych, popularną formą stały się szkolenia e-learningowe (realizowane jako samoistny kurs lub jako wsparcie tradycyjnego). Duże zainteresowanie wzbudziły również nowopowstałe na terenach wiejskich internetowe centra kształcenia na odległość finansowane ze środków UE.

Narzędzia teleinformatyczne mają również coraz większe znaczenie w realizowanym prywatnie rozwoju indywidualnych osób. Internet stanowi obecnie bazę najaktualniejszej wiedzy i informacji, biblioteki internetowe udostępniają dzieła literackie, a pracodawcy rekrutują tą drogą pracowników. W dobie społeczeństwa wiedzy umiejętność samodzielnego zdobywania informacji jest kluczową kompetencją, a brak dostępu do Internetu prowadzi do wykluczenia informacyjnego.

Jednocześnie nadal niezwykle istotne są wszelkie inne formy aktywności podejmowane przez jednostkę, a prowadzące do zdobycia nowej wiedzy czy umiejętności, a także pozyskiwanie w ciągu całego życia wszelkich informacji i doświadczeń w wyniku naturalnego rozwoju każdego człowieka.

Poradnictwo i informacja zawodowa

Do domeny uczenia się przez całe życie przynależy również tzw. całożyciowa orientacja zawodowa. Celem poradnictwa zawodowego jest udzielanie pomocy bezrobotnym i innym poszukującym pracy w wyborze lub zmianie zawodu, zatrudnienia, kierunku kształcenia i szkolenia zawodowego, przy uwzględnieniu możliwości psychofizycznych i sytuacji życiowej klienta oraz potrzeb rynku pracy. Jednocześnie doradztwo zawodowe służyć ma pracodawcom w wyborze kandydatów posiadających szczególne predyspozycje psychofizyczne.

Informacja zawodowa obejmuje przekazywanie informacji związanych ze światem pracy, które mogą być wykorzystywane w procesie podejmowania decyzji zawodowych, uwzględniających dane o zawodach oraz dotyczących dróg prowadzących do uzyskania kwalifikacji zawodowych i możliwości pozyskiwania pracy.

Usługi informacji i poradnictwa zawodowego oraz pomocy w aktywnym poszukiwaniu pracy w województwie małopolskim realizowane są przez publiczne służby zatrudnienia w 21 powiatowych urzędach pracy oraz w Wojewódzkim Urzędzie Pracy w Centrach Informacji i Planowania Kariery Zawodowej w Krakowie, Tarnowie, Nowym Sączu. Adresatami usług informacji i poradnictwa zawodowego są mieszkańcy Małopolski, a w szczególności: osoby bezrobotne i poszukujące pracy, pracujące, młodzież przygotowująca się do wejścia na rynek pracy, studenci, absolwenci, osoby niepełnosprawne oraz cudzoziemcy. W 2008 roku łącznie z usług poradnictwa i informacji zawodowej oraz pomocy w aktywnym poszukiwaniu pracy w województwie małopolskim skorzystało 94 338 osób.

Tabela nr 50
Klienci poradnictwa i informacji zawodowej

	2005	2007	2008
Indywidualne poradnictwo zawodowe	18 946	19 405	30 753
Grupowe poradnictwo zawodowe	12 516	7 345	7 015
Indywidualna informacja zawodowa	32 018	29 987	38 783
Grupowa informacja zawodowa	24 120	20 608	17 787

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie („Usługi rynku pracy w Małopolsce – Raport za rok 2008”)

Wśród instytucji udzielających informacji zawodowej, należy wymienić także: Centrum Edukacji i Pracy, Akademickie Biura Karier, Państwową Inspekcję Pracy, Gminne Centra Informacji, Ochotnicze Hufce Pracy oraz Zakłady Doskonalenia Zawodowego.

Popularność poradnictwa i informacji zawodowej wzrasta w ich indywidualnych formach. Istotny wpływ na poszerzanie tego typu oferty instytucji rynku pracy mają środki finansowe pozyskane z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Warto także wspomnieć o kwestii doradztwa zawodowego dla młodzieży szkolnej. Obecnie w gimnazjalnych i szkołach ponadgimnazjalnych z terenu województwa małopolskiego nie istnieje spójny system doradztwa zawodowego dla uczniów, którzy mogliby uzyskać w ten sposób informacje o aktualnej ofercie edukacyjnej oraz potrzebach rynku pracy. Niewielki jest odsetek szkół, które zatrudniają doradcę zawodowego. W każdym powiecie uczniowie mogą korzystać z usług doradcy zawodowego w poradniach psychologiczno-pedagogicznych.

V. Nauka

oprac. Joanna Dobrzańska

1. Szkoły wyższe w Małopolsce

W roku akademickim 2008/2009 działały w Małopolsce 32 szkoły wyższe, z czego 21 w Krakowie, 2 w Tarnowie, 3 w Nowym Sączu oraz po jednej w Nowym Targu, Chrzanowie, Bochni, Brzesku, Oświęcimiu i Suchej Beskidzkiej. Spośród wymienionej liczby wyższych uczelni 15 to szkoły publiczne, 15 to niepubliczne szkoły wyższe oraz 2 szkoły kościelne. Największą uczelnią publiczną jest Uniwersytet Jagielloński, natomiast największą niepubliczną uczelnią jest Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

Wśród 32 szkół wyższych z terenu województwa znajdują się uczelnie o bardzo zróżnicowanym typie i charakterze. Szkołami mogącymi poszczycić się największą liczbą studentów i kadry nauczycielskiej są uniwersytety, szkoły techniczne oraz ekonomiczne.

W ostatnich dwóch latach trzy uczelnie – Akademia Ekonomiczna w 2007 roku oraz Akademia Rolnicza i Akademia Pedagogiczna w 2008 roku zostały przemianowane na uniwersytety i otrzymały nowe nazwy: Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Uniwersytet Rolniczy w Krakowie oraz Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie.

Tabela 51

Szkolnictwo wyższe w Małopolsce na tle kraju

Wyszczególnienie		1998/1999	2002/2003	2005/2006	2007/2008	2008/2009
Szkoly wyższe	Polska	256	367	438	448	449
	Małopolska	21	28	34	34	32
	%	8,2	7,6	7,8	7,6	7,1
Studenci ogółem*	Polska	1 265 364	1 789 055	1 939 898	1 922 716	1 911 520
	Małopolska	128 445	167 278	199 717	207 062	211 077
	%	10,1	9,4	10,3	10,8	11,0
Absolwenci ogółem*	Polska	172 064	340 243	388 542	408 066	418 507
	Małopolska	18 503	25 015	32 862	37 484	38 593
	%	10,8	7,4	8,5	9,2	9,2
Nauczyciele akademicy	Polska	72 471	86 993	97 702	99 221	100 137
	Małopolska	9 555	10 361	11 874	12 220	12 385
	%	13,1	11,9	12,2	12,3	12,4

*według faktycznego miejsca studiowania

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Znaczenie i pozycję małopolskich uczelni bardzo dobrze odzwierciedlają rankingi szkół wyższych. W zestawieniu „Rzeczpospolitej” i „Perspektyw” z 2008 r małopolskie uczelnie zajmują wysokie miejsca zarówno w rankingu ogólnym, jak i dla danego typu szkoły. Na liście 91 najlepszych uczelni z całej Polski znalazły się wszystkie najważniejsze szkoły wyższe z Krakowa. Na czele listy uplasował się Uniwersytet Jagielloński, który na przemian z Uniwersytetem Warszawskim przoduje corocznie w rankingach. Na pierwszym miejscu w kategorii „Uczelnie

medyczne” znalazło się krakowskie Collegium Medium UJ; w kategorii „Uczelnie Pedagogiczne” dwa pierwsze miejsca należą również do krakowskich szkół – na miejscu pierwszym - Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, natomiast na miejscu drugim – Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum”.

Krakowskie szkoły wyższe należą do najczęściej wybieranych w kraju przez kandydatów na studia, zarówno w przeliczeniu na jedno miejsce – ponad 4 kandydatów (Akademia Wychowania Fizycznego, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Pedagogiczny), jak i według liczby bezwzględnej kandydatów (Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Pedagogiczny, Uniwersytet Ekonomiczny oraz Uniwersytet Rolniczy).

Do najpopularniejszych kierunków studiów w roku akademickim 2008/2009 należały: zarządzanie, pedagogika, prawo i ekonomia. Pośród specjalności językowych prowadzonych w ramach kierunku filologia najwięcej kandydatów na jedno miejsce przypadało na filologię portugalską – 11 oraz indianistykę – 6,5 na Uniwersytecie Jagiellońskim oraz filologię romańską (nienauczycielską) – 4,8 oraz język włoski – 4,3 na Uniwersytecie Pedagogicznym im. KEN. Dużą popularnością cieszyła się też neurobiologia – 13,4 kandydatów na jedno miejsce (4 miejsce w kraju pośród kierunków unikatowych lub na które nabór był przeprowadzony tylko przez jedną uczelnię).¹⁰

Starając się sprostać konkurencji oraz wychodząc naprzeciw potrzebom rynku pracy, szkoły wyższe uruchomiły w ostatnich latach wiele nowych, atrakcyjnych kierunków i specjalności. Do cieszących się znacznym zainteresowaniem studentów zaliczyć można niewątpliwie m.in. takie specjalności Uniwersytetu Jagiellońskiego jak neurobiologia, biofizyka, fizyka medyczna oraz biofizyka molekularna. Dużą popularnością cieszył się również nowy kierunek prowadzony na Politechnice Krakowskiej – inżynieria biomedyczna oraz na Uniwersytecie Ekonomicznym kierunek zarządzanie i inżynieria środowiska.

Rozwojowi nowoczesnego szkolnictwa sprzyja również współpraca z zagranicznymi uczelniami. Utrzymywanie kontaktów z innymi placówkami pozwala na stworzenie systemu, w którym szkoły wymieniają się doświadczeniami poprzez udział w seminariach międzynarodowych, stażach i szkoleniach, konferencjach i sympozjach oraz poprzez współpracę przy projektach międzynarodowych. Małopolskie uczelnie aktywnie biorą też udział w międzynarodowych programach wymiany studentów. Jedną z form współpracy międzynarodowej wspierającą kształcenie studentów są umowy o podwójnych dyplomach, zawierane z zagranicznymi partnerami.

Równocześnie szkoły wyższe wdrażają Kartę Bolońską, która ma zintegrować polskie szkolnictwo wyższe z europejskim. System ten służy ułatwieniu mobilności studentów tak, aby mogli uczyć się wybranym państwie UE oraz pomaga zwiększyć atrakcyjność i konkurencyjność polskich uczelni w Europie.

Największe doświadczenie w zakresie współpracy z zagranicznymi uczelniami mają uczelnie publiczne: Uniwersytet Jagielloński, Akademia Górniczo-Hutnicza, Politechnika Krakowska, Uniwersytet Ekonomiczny, Akademia Muzyczna. Uczelnie niepubliczne również nawiązały ciekawe kontakty z zagranicznymi szkołami. Wśród nich wyróżnia się Wyższa Szkoła Biznesu w Nowym Sączu, której partnerem – współzałożycielem jest amerykański uniwersytet National-Louis University. Współpraca zagraniczna małopolskich szkół wyższych dotyczy przede wszystkim uczelni w Europie zachodniej, szczególnie Francji i Niemiec, chociaż również znaczna ilość zawieranych porozumień dotyczy wschodniego sąsiada Polski – Ukrainy. Silna współpraca prowadzona była również z uczelniami ze Stanów Zjednoczonych. Niektóre uczelnie nawiązały również ciekawe kontakty z krajami z innych kontynentów, takimi jak: Brazylia, Argentyna, Chile, Meksyk, Ekwador, Peru, Indie, Chiny czy Japonia.

¹⁰ Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, *Informacja o wynikach rekrutacji na studia na rok akademicki 2008/2009 w uczelniach nadzorowanych przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz uczelniach niepublicznych.*

2. Studenci szkół wyższych

Pod względem liczebności studentów Małopolska zajmuje drugie miejsce po województwie mazowieckim. W 32 uczelniach województwa małopolskiego w roku akademickim 2008/2009 kształciło się 211 tys. studentów, co stanowi 11% ogólnej liczby studentów w kraju. Po dynamicznym wzroście liczby studentów w latach 2000-2005 (około 7-8% rocznie), trend wzrostowy uległ nieco spowolnieniu, wciąż jednak utrzymuje się na poziomie około 2% rocznie.

W przypadku rozróżnienia na studentów stacjonarnych oraz zaocznych i wieczorowych widoczne są podobne trendy – po gwałtownym przyroście liczby studentów zaocznych i wieczorowych pod koniec lat 90 –tych, co spowodowane było przede wszystkim tworzeniem się nowych szkół wyższych, zwłaszcza niepublicznych, w ostatnich dziesięciu latach proporcje kształtują się na podobnym, stałym poziomie – około 55 % stanowią studenci stacjonarni, a około 45 % studenci zaoczeni i wieczorowi.

Tabela nr 52

Liczba studentów uczelni małopolskich*

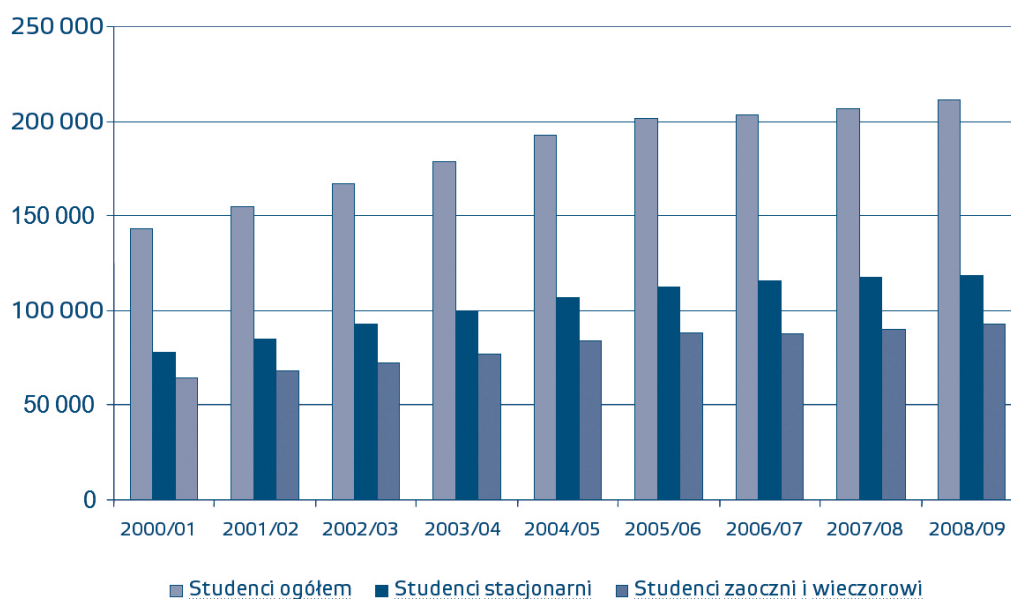
Rok akademicki	Studenci ogółem	Wzrost w %	Studenci stacjonarni	Wzrost w %	Studenci zaoczeni i wieczorowi+	Wzrost w %
2000/01	143 537	11,7	77 831	10,7	64 431	13,3
2001/02	154 694	7,8	85 026	9,2	68 229	5,9
2002/03	167 278	8,1	93 186	9,6	72 624	6,4
2003/04	178 441	6,7	100 214	7,5	76 947	5,9
2004/05	192 282	7,8	106 937	6,7	84 333	9,6
2005/06	201 115	4,6	112 053	4,8	88 302	4,7
2006/07	203 060	1,0	115 297	2,9	87 763	-0,6
2007/08	207 062	2,0	117 253	1,7	89 809	2,3
2008/09	211 077	1,9	118 545	1,1	92 532	3,0

*według faktycznego miejsca studiowania (łącznie z cudzoziemcami)

+od roku akademickiego 2006/07 studenci niestacjonarni

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS

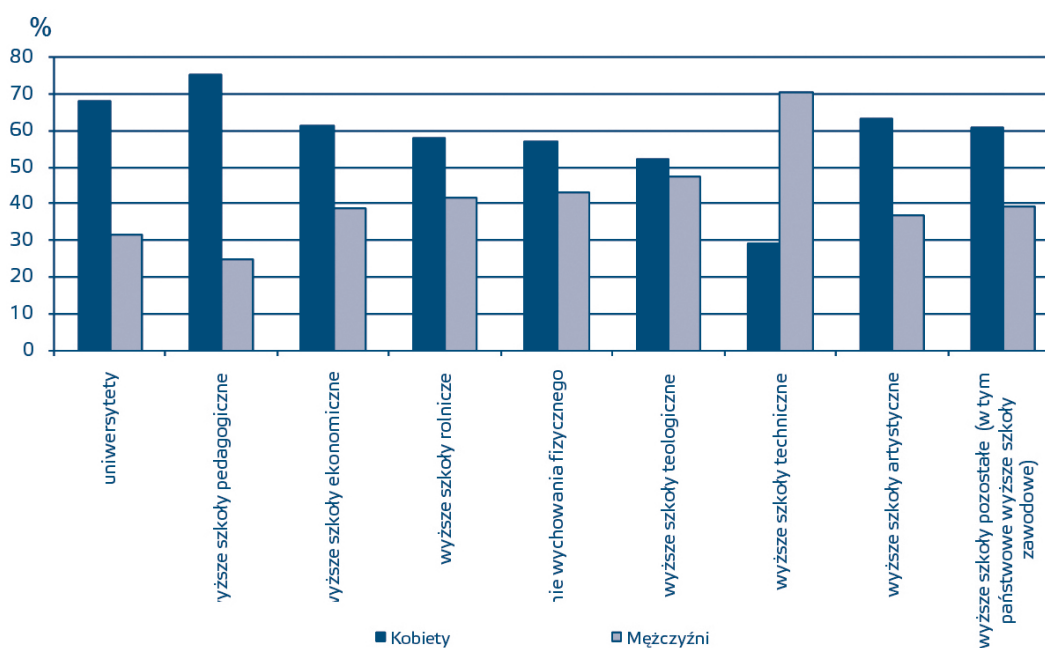
Wykres nr 38
Studenci szkół wyższych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS

Wśród studentów przeważały kobiety, których udział w ogólnej liczbie studiujących wynosił 56,7%, z czego najmniej studiowało na uczelniach technicznych – 29,4%, a najwięcej na uczelniach pedagogicznych – 75,3%.

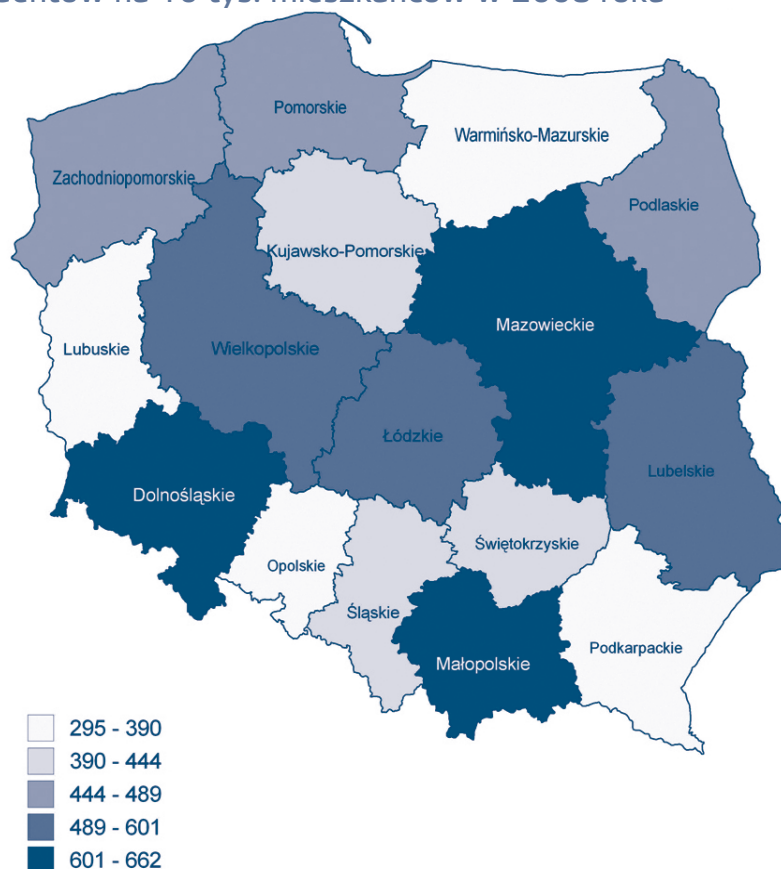
Wykres nr 39
Procentowy udział kobiet i mężczyzn w ogólnej liczbie studentów w roku 2008/09

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Mapa 12

Liczba studentów na 10 tys. mieszkańców w 2008 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie.

Z każdym rokiem rośnie również liczba obcokrajowców studiujących na małopolskich uczelniach. W roku akademickim 2008/09 liczba cudzoziemców wynosiła 1936 studentów, z czego większość, bo około 60% wybrało Uniwersytet Jagielloński. Na UJ największym zainteresowaniem cieszy się niezmiennie medycyna, a także zarządzanie, stosunki międzynarodowe, prawo i kulturoznawstwo. Znaczną część studiujących obcokrajowców przyciągają też Uniwersytet Ekonomiczny oraz Akademia Górniczo-Hutnicza. Na studiach niestacjonarnych kształciło się ok. 7% cudzoziemców.

Poza studentami, którzy studiują w pełnym wymiarze, część przyjeżdża na wymianę w ramach programów wymiany studentów lub pracuje nad doktoratem. Osobną grupę stanowią też uczestnicy wakacyjnych szkół letnich. Szkoły wyższe chcąc przyciągnąć większą liczbę zagranicznych studentów otwierają też nowe, atrakcyjne dla cudzoziemców, kierunki i specjalności.

Wciąż najliczniejszą grupę cudzoziemców stanowili studenci z Europy, w tym głównie z Ukrainy, Białorusi, Norwegii i Szwecji, jednak byli także wśród nich obywatele z tak odległych krajów jak Kenia, Sri Lanka, Iran, Wietnam, Zimbabwe czy Brazylia¹¹. W roku 2008 dyplomy ukończenia szkoły wyższej otrzymało 38 593 studentów (o 3% więcej niż w roku poprzednim). Absolwenci studiów stacjonarnych stanowili 53,6% ogółu absolwentów. Studia zawodowe ukończyło blisko 42% ogółu absolwentów, z czego 85% otrzymało tytuł licencjata, a 15% inżyniera. Dyplom magistra uzyskało nieco ponad 58%, z czego jednolite

¹¹ A. Zatoga, J. Jałowicz „Co studiuja obcokrajowcy w Krakowie?”, www.gazeta.pl, 2008.03.13;
A. Zatoga „Zagraniczni studenci szturmują Kraków”, www.gazeta.pl, 2009.07.26

studia magisterskie ukończyło blisko 40% absolwentów.

Na studiach podyplomowych uzupełniało swoją wiedzę 16 tys. słuchaczy, czyli o 23,3% więcej niż w roku ubiegłym.

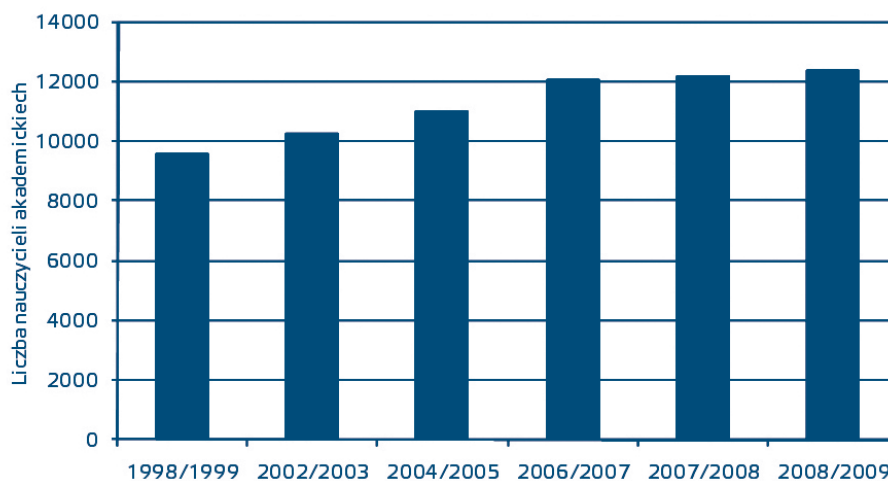
3. Kadra naukowo-dydaktyczna

W szkołach wyższych województwa małopolskiego w roku akademickim 2008/2009 zatrudnionych było 12 385 nauczycieli. W stosunku do roku poprzedniego nastąpił wzrost o 165 osób, czyli o 1,4%. Jakkolwiek wielkość ta plasuje Małopolskę na wysokiej, drugiej pozycji po województwie mazowieckim i stanowi ponad 12,4% wszystkich nauczycieli akademickich w kraju, to jednak liczebność kadry coraz częściej oceniana jest jako niewystarczająca. Od połowy lat 90-tych liczba nauczycieli akademickich wzrosła o około 30%, podczas gdy w tym samym okresie ilość studiujących zwiększyła się o ponad 200%.

Dane przedstawiające ilość kadry akademickiej nie dość, że pokazują stosunkowo niewielki jej przyrost, są zniekształcone i zawyżone poprzez powszechne zjawisko wieloletowości. Chodzi tu o fakt zatrudniania się nauczycieli najczęściej na tzw. „pierwszym etacie” w szkole publicznej i dodatkowo w szkołach niepublicznych. W ostatnich latach podejmowane są jednak próby ograniczenia oraz kontroli tego zjawiska.

Wykres nr 40

Nauczyciele akademicy w Małopolsce

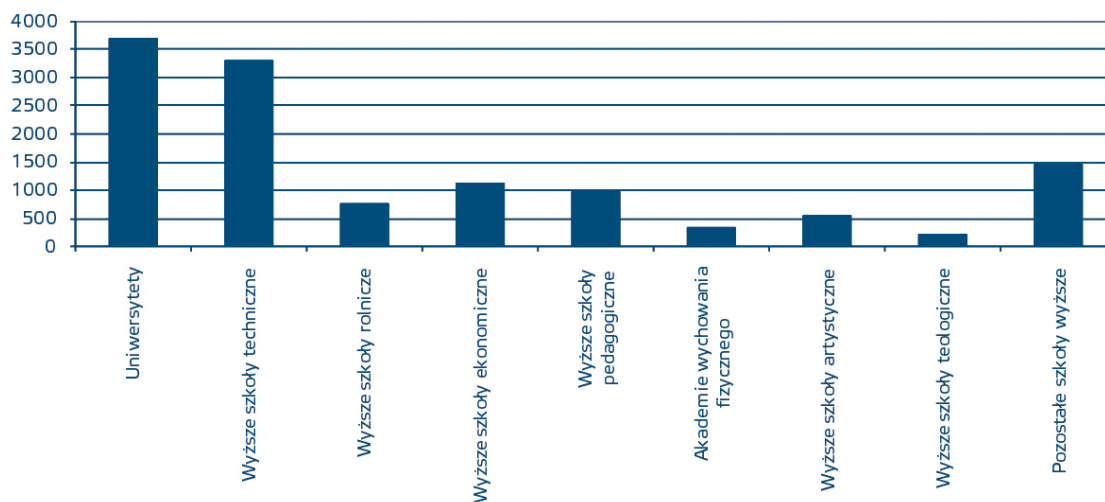
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Pośród 12 385 nauczycieli małopolskich uczelni zatrudnionych było 5 081 kobiet (41%). Profesorowie stanowili 21% ogółu zatrudnionych (2602 osoby), docenci – 5% (131 osób), adiunkci – 5250 (42,4%), natomiast asystenci 15,5% (1916 osób).

Na małopolskich uczelniach było ponadto zatrudnionych 154 nauczycieli – cudzoziemców. Najliczniejszą grupę stanowili akademicy z Ukrainy, Słowacji oraz Niemiec, ale byli również nauczyciele z tak odległych krajów azjatyckich jak Chiny, Indie, Filipiny czy Wietnam.

Wykres nr 41

Nauczyciele akademicy według rodzaju szkół w roku akademickim 2008/2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

W województwie małopolskim studia doktoranckie prowadzą wyłącznie uczelnie publiczne. W roku akademickim 2008/2009 w studiach doktoranckich uczestniczyły 4392 osoby.

Tabela 53

Studia doktoranckie w roku akademickim 2008/2009

Wyszczególnienie	Liczba uczestników studiów doktoranckich						Liczba otwartych przewodów doktorskich		Osoby, które obroniły pracę doktorską	
	stacjonarnych		niestacjonarnych		cudzoziemcy studiów stacjonarnych i niestacjonarnych		ogółem	w tym kobiety	ogółem	w tym kobiety
Dziedziny nauki	ogółem	w tym kobiety	ogółem	w tym kobiety	ogółem	w tym kobiety	ogółem	w tym kobiety	ogółem	w tym kobiety
MAŁOPOLSKIE	3929	2063	341	181	122	46	1106	618	442	241
Nauki biologiczne	277	206	-	-	6	2	141	88	34	20
Nauki chemiczne	163	99	-	-	2	1	74	6	17	3
Nauki ekonomiczne	30	15	165	83	10	4	6	3	2	2
Nauki farmaceutyczne	33	23	-	-	1	1	15	10	17	11
Nauki fizyczne	286	108	-	-	15	4	43	13	20	10
Nauki humanistyczne	1375	851	-	-	39	17	370	253	154	96
Nauki kultury fizycznej	78	48	-	-	-	-	12	10	25	16
Nauki leśne	20	10	18	3	-	-	6	1	-	-

Nauki matema- tyczne	68	15	-	-	-	-	35	12	11	3
Nauki medyczne	165	118	-	-	1	1	45	30	43	28
Nauki muzyczne	10	2	43	25	-	-	18	6	-	-
Nauki nauki o Ziemi	69	93	-	-	2	-	83	32	14	9
Nauki prawne	233	123	-	-	15	10	75	41	26	11
Nauki rolnicze	134	95	76	42	1	-	40	30	23	12
Nauki sztuki pla- styczne	38	23	39	28	2	1	18	13	1	1
Nauki techniczne	569	175	-	-	7	1	92	27	37	15
Nauki teologiczne	281	59	-	-	19	3	33	6	18	4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

4. Świadczenia i baza socjalna

Małopolscy studenci korzystali w roku akademickim 2008/2009 ze stypendiów socjalnych, stypendiów za wyniki w nauce lub sporcie, stypendiów specjalnych dla osób niepełnosprawnych, stypendiów ministra za osiągnięcia w nauce, stypendiów ministra za wybitne osiągnięcia sportowe, stypendiów na wyżywienie, stypendiów mieszkaniowych oraz zapomóg. Możliwe było jednocześnie otrzymywanie kilku świadczeń pomocy materialnej przez jednego studenta. Z pomocy materialnej w postaci stypendiów skorzystało 49,5 tys. osób, w tym 27,1 tys. otrzymało stypendia za wyniki w nauce lub sporcie, 24,5 tys. stypendia o charakterze socjalnym, natomiast 3 tys. studentów otrzymało zapomogi.

W roku akademickim 2008/2009 szkoły wyższe dysponowały 56 domami studenckimi o liczbie 21 469 miejsc. Najlepiej rozwiniętą bazę socjalną mają uczelnie publiczne, przede wszystkim Akademia Górniczo-Hutnicza (19) oraz Uniwersytet Jagielloński (11). Uczelnie niepubliczne ze względu na to, że są to szkoły stosunkowo nowe, posiadają znacznie uboższą bazę socjalną.

Duże dysproporcje istnieją również pomiędzy uczelniami krakowskimi i pozakrakowskimi. Sytuacja ta spowodowana jest jednak przede wszystkim różną odległością od uczelni.

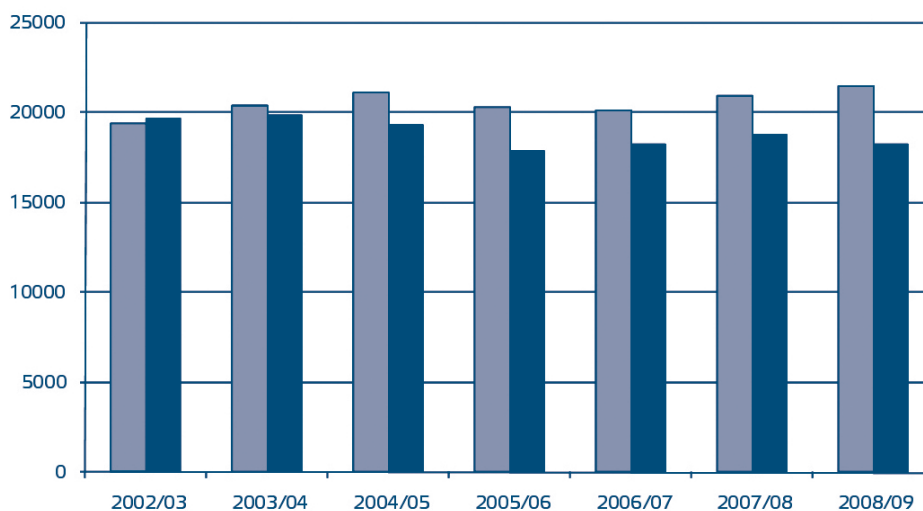
W posiadanej przez uczelnie bazie noclegowej zakwaterowanych było 18 756 studentów studiów stacjonarnych, co stanowiło 16% ogółu studentów studiów stacjonarnych.

Tabela 54
Domy studenckie i stołówki

Wyszczególnienie	2002/2003	2004/2005	2005/2006	2007/2008	2008/2009
Domy studenckie	52	55	53	52	56
Miejsca	19 446	21 108	20 263	20 923	21469
Studenci studiów dziennych zakwaterowani w domach studenckich	19 686	19 292	17 840*	18 756	18 269
w % studentów studiów stacjonarnych	21,4	18,0	15,9	16,0	15,4
Stołówki	18	18	8	7	10
Miejsca konsumenckie	2 803	2 844	1 490	1 482	2 239

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Wykres nr 42
Stopień zaspokajania potrzeb w zakresie miejsc w domach studenckich

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

W roku akademickim 2008/2009 potrzeby studentów w zakresie wyżywienia zaspokajane były przez 10 stołówek z 2 239 miejscami.

VI. Kultura

oprac. Mirosława Zięba, Michał Sapeta

1. Finansowanie kultury

Kultura jest jednym z podstawowych czynników rozwoju regionu w odniesieniu do kapitału intelektualnego, wyrównywania szans, zwiększenia jego atrakcyjności dla mieszkańców, turystów i inwestorów. Kultura i krajobraz kulturowy, wraz z dziedzictwem przyrodniczym, jest też głównym wyznacznikiem poczucia przynależności do wspólnego terytorium. Województwo Małopolskie to obszar historycznej wielokulturowości, który charakteryzuje się jednak wyraźnie wykształconą tożsamością regionalną.

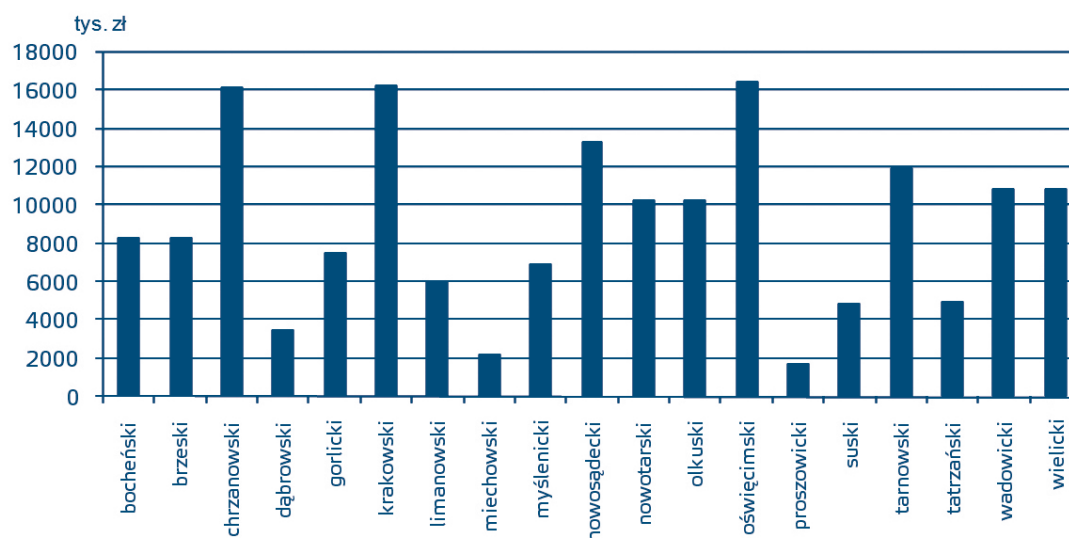
Działalność kulturalna polegająca na tworzeniu, upowszechnianiu i ochronie kultury prowadzona jest w województwie małopolskim przez instytucje kultury i w formie pozainstytucjonalnej, zarówno w obrębie kultury profesjonalnej, jak i amatorskiej oraz w zakresie ochrony materialnych i niematerialnych dóbr kultury.

Na uczestnictwo w kulturze składają się różnorodne formy aktywności społecznej, którą tworzą różnego rodzaju stowarzyszenia, fundacje, zrzeszenia kulturalne, a także liczne grupy nieformalne. Na terenie województwa małopolskiego działalność prowadzą instytucje kultury o charakterze narodowym i regionalnym, ponadto funkcjonuje kilkaset gminnych oraz powiatowych instytucji kultury i placówek kultury z wieloma filiami, klubami, świetlicami, a także placówki przyzakładowe i spółdzielcze.

W latach 1999-2008 największymi źródłami finansowania kultury były budżety jednostek samorządu terytorialnego: budżet Województwa Małopolskiego, budżety gmin i powiatów.

Wykres nr 43

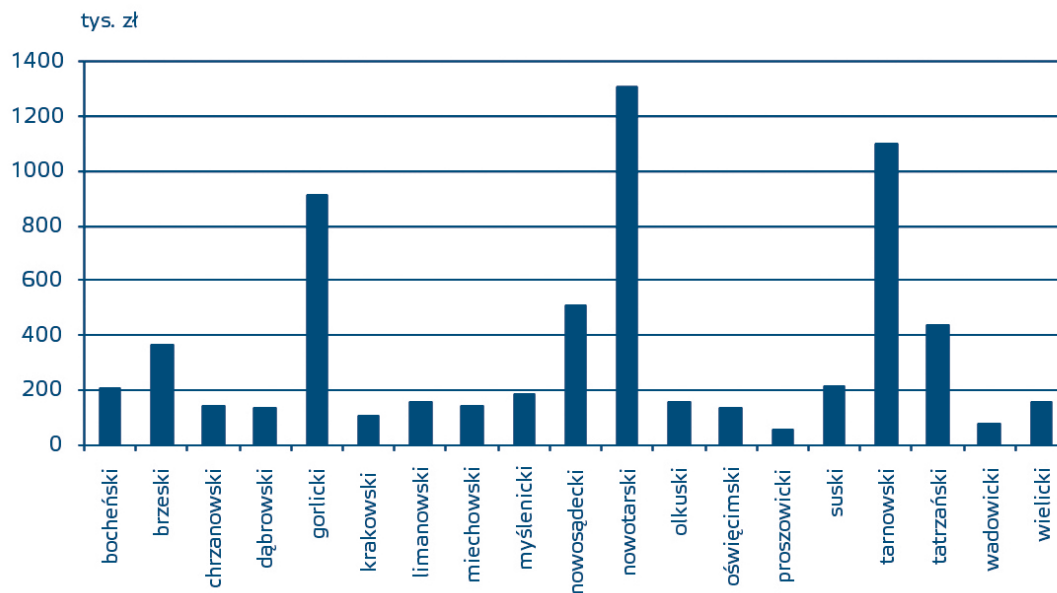
Wydatki gmin na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w 2008 r. wg powiatów

Źródło: Regionalna Izba Obrachunkowa w Krakowie – Biuletyn Informacji Publicznej

Wykres nr 44

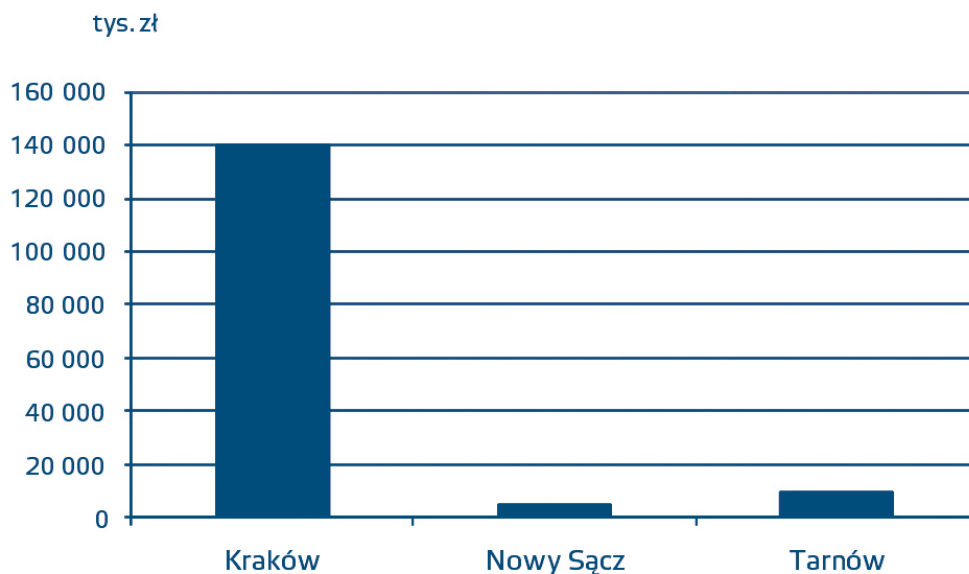
Wydatki samorządów powiatowych na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w 2008 roku.

Źródło: Regionalna Izba Obrachunkowa w Krakowie – Biuletyn Informacji Publicznej

Wykres nr 45

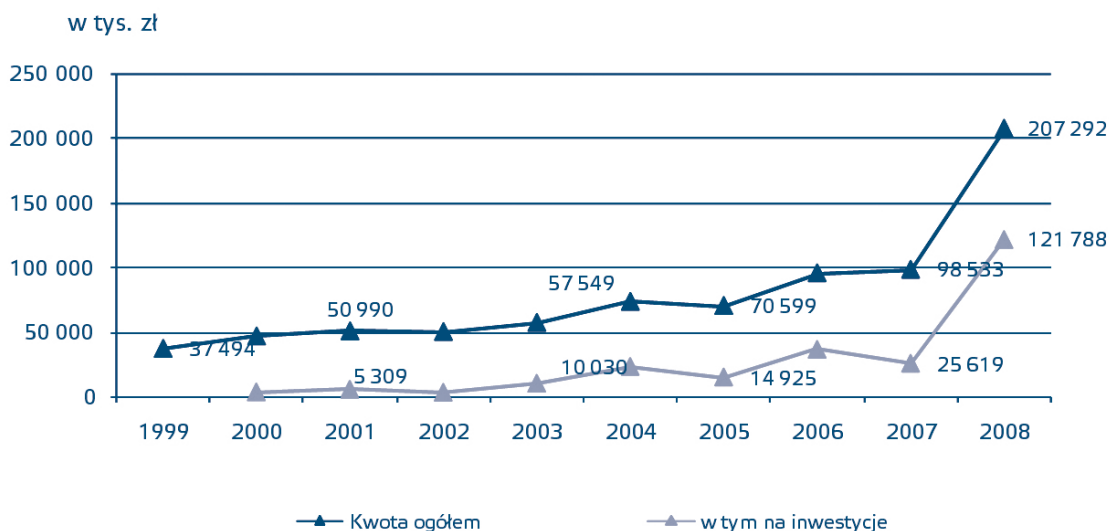
Wydatki miast na prawach powiatu na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w 2008 roku

Źródło: Regionalna Izba Obrachunkowa w Krakowie – Biuletyn Informacji Publicznej

Wykres nr 46

Środki przekazane w latach 1999-2008 z budżetu Województwa Małopolskiego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego (w tys. zł)

Źródło: Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego

Instytucje kultury w województwie małopolskim w 2008 r. z całokształtu swojej działalności osiągnęły przychody w wysokości 546,5 mln zł. Największą ich część stanowiły przychody instytucji kultury zajmujących się działalnością artystyczną i rozrywkową (53,7%) oraz muzealną (27,1%). W porównaniu z poprzednim rokiem zanotowano wzrost przychodów o 16,4%.

Koszty uzyskania przychodów z całokształtu działalności wyniosły 548,2 mln zł, a więc ogólny wynik finansowy netto badanych jednostek miał saldo ujemne. Wskaźnik poziomu kosztów z całokształtu działalności wyniósł 100,3%.

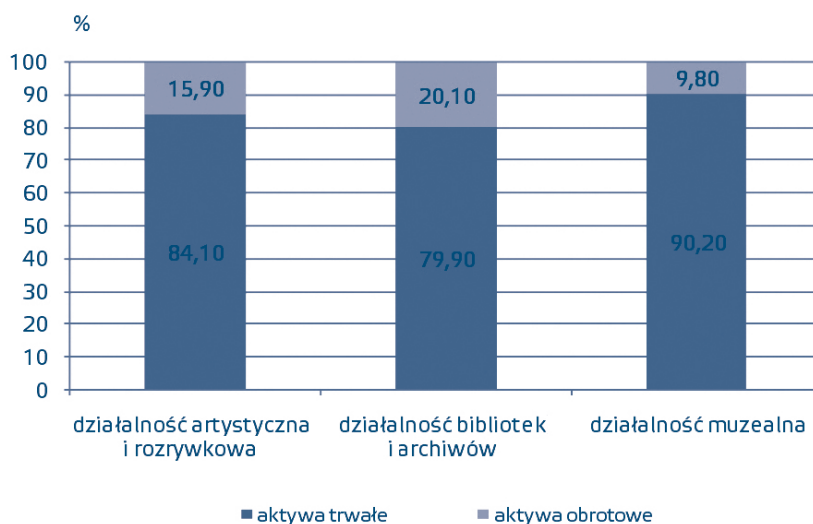
Małopolskie instytucje kultury w 2008 r. otrzymały dotacje do bieżącej działalności w wysokości 338,2 mln zł. W porównaniu z poprzednim rokiem kwota ta była większa o 8,0%. Największa część dotacji przypadła instytucjom kultury zajmującym się działalnością artystyczną i rozrywkową (57,1% dotacji), następnie działalnością muzealną (26,7%) oraz bibliotekom (16,0%).

Na koniec roku 2008 wartość aktywów trwałych małopolskich instytucji kultury wyniosła 691,1 mln zł. W strukturze tych aktywów środki trwałe stanowiły 81,3%, z czego ponad połowa przypadła na budynki i lokale. Natomiast wartość aktywów obrotowych wyniosła 109,8 mln zł - dominowały tutaj inwestycje krótkoterminowe (o udziale 64,1%).

Instytucje kultury w województwie małopolskim w 2008 r. dysponowały kapitałem własnym w wysokości 619,1 mln zł, a ich zobowiązania wyniosły 76,7 mln zł.

Wykres nr 47

Struktura aktywów instytucji kultury według wybranych rodzajów działalności w 2008 roku

Źródło: Informacja sygnalna Urzędu Statystycznego Krakowie, lipiec 2009 r.

W instytucjach kultury, których organizatorem jest Województwo Małopolskie średnioroczne zatrudnienie (wg stanu na 31 grudnia 2008 r.) wynosiło 1 485,11 etatu o 54,8 etatu co stanowiło wzrost w stosunku do roku 2007 o 3,83%.

Z budżetu państwa utrzymywanych jest 10 narodowych instytucji kultury zlokalizowanych na terenie województwa małopolskiego, w tym 9 instytucji podległych Ministerstwu Kultury i Dziedzictwa Narodowego: Muzeum Narodowe w Krakowie, Muzeum Żup Krakowskich w Wieliczce, Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu, Zamek Królewski na Wawelu – Państwowe Zbiory Sztuki w Krakowie, Muzeum Sztuki i Techniki Japońskiej Manggha w Krakowie, Instytut Książki w Krakowie, Międzynarodowe Centrum Kultury w Krakowie, Narodowy Stary Teatr im. Heleny Modrzejewskiej w Krakowie oraz jedna instytucja współprowadzona przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego – Europejskie Centrum Muzyki im. Krzysztofa Pendereckiego w Lusławicach.

Z budżetu państwa dofinansowywane są instytucje kultury, według zasad wprowadzonych w 2005 r. (z późniejszymi zmianami). Dofinansowanie to obejmuje dwa źródła:

Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w ramach których dofinansowywane są zadania realizowane przez instytucje kultury, uznane za szczególnie ważne dla rozwoju i zachowania kultury w Polsce;

Program *Mecenat*, w ramach którego wsparcie z budżetu państwa otrzymują projekty instytucji kultury mające duże znaczenie dla działalności kulturalnej w regionie oraz posiadające możliwości takiego ich wykorzystania, by wzmacniało to potencjał rozwojowy sektora kultury w regionie.

Ważnym źródłem finansowania odnowy zabytków były środki celowe Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zespołów Zabytkowych Krakowa, które wynosiły:

- w 1999 roku – 34 100 000 zł,
- w 2000 roku – 40 254 331 zł,
- w 2001 roku – 32 400 300 zł,
- w 2002 roku – 32 400 993 zł,
- w 2003 roku – 31 066 076 zł,
- w 2004 roku – 31 036 573 zł,
- w 2005 roku – 31 072 076 zł,

- w 2006 roku - 37 935 686 zł,
- w 2007 roku - 45 913 061 zł,
- w 2008 roku - 44 728 648 zł.

Formą wspierania życia kulturalnego, wciąż jeszcze w niewystarczającej ilości, jest sponсорowanie inicjatyw artystycznych, wydarzeń kulturalnych i działań instytucji kultury przez podmioty sektora gospodarczego, a także przez osoby prywatne.

2. Życie kulturalne

Województwo Małopolskie, szczycące się wspaniałymi tradycjami i historycznym dorobkiem kulturalnym, jest jednym z najważniejszych centrów aktywności kulturalnej w Polsce, miejscem wielu wspaniałych wydarzeń kulturalnych, które przyciągają coraz liczniejszych turystów krajowych i zagranicznych, pragnących łączyć poznawanie walorów przyrodniczych i architektonicznych z dobrą rozrywką i doznaniem artystycznymi. W każdym miejscu - często przy wykorzystaniu nietypowych przestrzeni miejskich, obiektów zabytkowych lub scen plenerowych - bez względu na porę roku, region oferuje wiele ciekawych i atrakcyjnych wydarzeń, moc wrażeń i niezapomniane przeżycia.

Istotną rolę w rozwoju kulturalnym regionu odgrywa stolica regionu - miasto Kraków, ze względu na swoją historię, tradycję i przeszłość kulturalną, jak i bieżący rozwój instytucji kultury. W Krakowie corocznie odbywa się ponad 100 festiwali, w tym około 50 festiwali o znaczeniu międzynarodowym, m. in. *Festiwal Kultury Żydowskiej* (od 1990 r.), *Krakowskie Zaduszki Jazzowe* (od 1954 r.), *Krakowski Festiwal Filmowy* (od 1961 r.), *Międzynarodowy Festiwal Muzyka w Starym Krakowie* (od 1975 r.), *Międzynarodowe Triennale Grafiki* (od 1966 r.), *Festiwal Teatrów Ulicznych* (od 1988 r.). Każdego roku inicjowane są nowe przedsięwzięcia, np. *Sacrum Profanum* (od 2003 r.), *Festiwal Misteria Paschalia* (od 2004 r.), *Festiwal Muzyki Polskiej*, prezentujący dzieła muzyki polskiej w najwybitniejszych światowych wykonaniach (od 2005 r.), czy *Festiwal Narodów Dedykacje* (od 2002 r.). Organizowane są także masowe wydarzenia kulturalno-rekreacyjne, takie jak *Wianki* czy *Noc Sylwestrowa* na Rynku.

W 2008 r. pojawiły się nowe wydarzenia kulturalne realizowane w ramach projektu kulturalnego *6 zmysłów*. Istotnym założeniem tego projektu jest większe otwarcie na sztukę najnowszą, ale także rozwijanie turystyki festiwalowej, szczególnie ważnego obszaru dla rozwoju naszego miasta. Projekt *6 zmysłów* jest odpowiedzią na oczekiwania młodej, inteligentnej, europejskiej publiczności, pragnącej przyjechać do Krakowa, odwiedzić częściej nasze miasto, a nawet w nim zamieszkać. W październiku 2008 roku ruszył *I Międzynarodowy Festiwal Kina Niezależnego - Off Camera*, podczas którego było można zobaczyć 120 filmów światowego kina niezależnego. Projekcji filmowej zorganizowanej w małych, studyjnych salach krakowskich kin towarzyszyły wystawy, warsztaty i koncerty kulturowych gwiazd sceny undergroundowej. Dwa miesiące później odbył się *Międzynarodowy Festiwal Teatralny „Boska Komedia”* - wielokulturowe przedsięwzięcie prezentujące najciekawsze polskie i światowe spektakle teatralne poruszające tematykę współczesnego człowieka.

Corocznie wydarzenia kulturalne województwa małopolskiego uzyskują wysoką ocenę publiczności. Na przykład w plebiscycie pn. „Wielkie Odkrywanie Małopolski” w roku 2008 w kategorii „wydarzenia artystyczne, kulturalne, sportowe” zwyciężył festiwal - *Święto Dzieci Gór Nowy Sącz*; wyróżnienie - *Festiwal Zaczarowanej Piosenki im. Marka Grechuty - Fundacja Anny Dymnej Mimo Wszystko - Kraków*.

Środowiska twórcze i animatorzy kultury w województwie małopolskim aktywnie uczestniczą w rozwoju życia kulturalnego, między innymi poprzez działalność twórczą oraz organizowanie imprez artystycznych i innych przedsięwzięć kulturalnych o szczególnym znaczeniu i wysokich walorach promocyjnych dla rozwoju poszczególnych dziedzin kultury. Organizacje pożytku publicznego i instytucje kultury, organizują prestiżowe wydarzenia artystyczne i interdyscyplinarne o znaczeniu międzynarodowym, ogólnopolskim i regionalnym.

Zjawiskiem wyróżniającym nasz region jest bogaty społeczny ruch kulturalny, wkraczający w różnorodne dziedziny życia społecznego, kulturalnego, ekonomicznego, pedagogicznego,

a nawet sportowego i turystycznego. Społeczny ruch kulturalny kształtuje aktywne postawy, integrując lokalne społeczności oraz wspólnoty artystyczne, wiąże jednostki z jej otoczeniem, miejscowością, regionem, dając tym samym punkt odniesienia i zapewniając poczucie tożsamości. Ma on niekwestionowany udział we współtworzeniu oraz upowszechnianiu kultury narodowej, przedstawiając bogatą ofertę programową dla społeczności lokalnych we wszystkich dziedzinach kultury i sztuki. Szczególną formą aktywności kulturalnej w regionie jest społeczny ruch kulturalny zorganizowany w regionalnych stowarzyszeniach kulturalnych i stowarzyszeniach twórczości amatorskiej. Przedstawiają one bogatą ofertę programową dla społeczności lokalnych we wszystkich dziedzinach kultury (organizują min. małopolskie konkursy, przeglądy i festiwale chórów, orkiestr dętych, zespołów teatralnych i folklorystycznych a także cenne formy opieki nad sztuką ludową i zanikającymi rzemiosłami artystycznymi). Podjęmowane są coraz częściej inicjatywy udostępniania i prezentowania sztuki profesjonalnej. Inicjatywy twórców i animatorów kultury wspierane są finansowo przez Województwo Małopolskie. W latach 2006 - 2008 r. były to między innymi przedsięwzięcia:

Muzyczne: Studencki Festiwal Piosenki w Krakowie; Międzynarodowy Konkurs Współczesnej Muzyki Kameralnej; Międzynarodowy Festiwal *Muzyka w Starym Krakowie*; Festiwal *Misteria Paschalia*; Międzynarodowy Festiwal Piosenki Żeglarskiej *Shanties*; Festiwal *Ogrody muzyką malowane*; Konkurs Wykonawstwa Muzyki Operetkowej i Musicalowej im. Iwony Borowickiej *Śladami Iwony Borowickiej*; Letni Festiwal Jazzowy w Piwnicy Pod Baranami; Międzynarodowa Letnia Akademia Jazzu; *Krakowski Festiwal Kultury Alternatywnej - ALCHEMIA OFF ART.*; Europejski Festiwal im. Jana Kiepury; *Rozstaje*. Festiwal Muzyki Tradycyjnej; Starosądecki Festiwal Muzyki Dawnej; Międzynarodowe Olkuskie Dni Muzyki Organowej i Kameralnej; Konkurs Orkiestr Dętych Ziemi Krakowskiej; Krakowskie Zaduszki Jazzowe; Międzynarodowy Festiwal Jazzowy *Starzy i Młodzi, czyli Jazz w Krakowie*; Koncert Last Night of the Proms in Cracow; Muzyczne Spotkania na Wzgórzach Krzesławickich; Krakowska Jesień Jazzowa; Festiwal Muzyczny – *Music Summer Festival* – Wieliczka; *Nowe Drogi Klasyki*. Cykl Koncertów Orkiestry Akademii Beethovenowskiej; Festiwal 7 x Gospel, Międzynarodowy Festiwal Muzyki Kameralnej i Organowej w Wygielzowie, Dni Muzyki Karola Szymanowskiego w Zakopanem; Zakopiańska Wiosna Jazzowa - United Europe Jazz Festival.

Teatralne i baletowe: Międzynarodowy Festiwal Teatrów Alternatywnych *Krakowskie Reminiscencje Teatralne*; Międzynarodowy Festiwal Teatrów Ulicznych; Krakowska Wiosna Baletowa; Ogólnopolski Festiwal Komедии *TALIA*; Teatr Nowy – *Młoda Scena Letnia* w Krakowie – Festiwal Teatralny; Wadowickie Spotkania Teatralne; Ogólnopolski Otwarty Festiwal Teatrów Amatorskich *Odeo*; Opera Kameralna w Regionie; Festiwal Dedykacje: Brecht 2008.

Filmowe i fotograficzne: Krakowski Festiwal Filmowy; Międzynarodowy Festiwal Filmowy *Etiuda & Anima*; Nowohucka Kronika Filmowa; Tarnowska Nagroda Filmowa; Spotkania z Filmem Górskim; Festiwal Fotografii *Widzi się* w Starym Sączu i Nowym Sączu; Wystawa Fotograficzna *Śladami Amundsena*; 802 procent normy. Pierwsze lata Nowej Huty na fotografiach Wiktora Pentala i Henryka Makierewicza.

Plastyczne i rzeźbiarskie: Wystawa *Architektura Polska po 1990 roku – Małopolska*; Wspólne Spojrzenie; Ogólnopolski Plener Malarski; Tygiel Kultury – Tarnów 2007 *Strefa Żywiołów*; *Zabytkowa Przestrzeń – Ogród* – Plener rzeźbiarski w kamieniu; *Przez pasję do sztuki*.

Literackie i czytelnicze: *Homines Urbani*; Krakowski Salon Poezji; Konkurs Poezji Regionalnej im. Ks. Prof. Józefa Tischnera; Krynicka Jesień Literacka; *Sen o Karpatach* – trójjęzyczna antologia wierszy; Publikacja *Akademia Muzyczna w Krakowie – 120 lat*; *Wieczór Poezji Romskiej*; *Śladami podhalańskiej mody* – wydanie książki; *Pamięć cudem odzyskana*. Fotografie Stefanii Gurdowej.

Interdyscyplinarne: Festiwal Kultury Żydowskiej; Letnia Szkoła Wyszehradzka; Ogólnopolski Przegląd Kabaretów PAKA; X Chrześcijańskie Dni Żaka; Międzynarodowy Festiwal Genius Loci; Przegląd Młodych Talentów Romskich; Przegląd Twórczości Patriotycznej Młodzieży Województwa Małopolskiego; Programy edukacyjno-wychowawcze; Program na rzecz społeczności romskiej w Polsce; Międzynarodowy Kongres *Pueri Cantores*; *Wyspiański underground*.

Obchody 100 rocznicy śmierci Stanisława Wyspiańskiego; Dni Kultury Romskiej w Krakowie; Panorama Kultur Pogranicza w Szymbarku; Konfrontacje Artystyczne *Sacrum w sztuce*;

Folkloru i sztuki ludowej: Międzynarodowy Festiwal Dziecięcych i Młodzieżowych Zespołów Folklorystycznych *Krakowiak*; Konkurs na Najpiękniejszą Szopkę Krakowską; Tydzień Kultury Beskidzkiej; Międzynarodowy Festiwal Folkloru Ziem Górskich w Zakopanem, Międzynarodowy Festiwal Koronki Klockowej w Bobowej; Festiwal Folklorystyczny *Limanowska Słaza*; Międzynarodowy Festiwal Folkloru w Łącku; Szkoła Ginących Zawodów, Folkloru i Sztuki Ludowej; Sabałowe Bajania – Ogólnopolski Konkurs Gawędziarzy, Instrumentalistów, Śpiewaków, Pytacy i Mowy Starosty Weselnego; Karpacki Festiwal Dziecięcych Zespołów Regionalnych; Poroński Lato; Parada Kultur Pogranicza *Słowiańska Biesiada*; Przegląd Folkloru Pogórza; Starosądecki Jarmark Sztuki – folklor w twórczości artystycznej.

Muzealne i wystawiennicze: Tworzenie Kolekcji Sztuki Współczesnej w Województwie Małopolskim; Sztuka Aktualna – Prezentacja; Aranżacja części etnograficznej ekspozycji Muzeum regionalnego PTTK w Olkuszu; Muzeum dla wszystkich – ekspozycja terenowa Małopolskiego Muzeum Pożarnictwa w Alwerni; Kolegia uniwersyteckie średniowiecznej Europy – wystawa; Wystawa *Stanisława Wyspiańskiego – Teatr Ogromny*; Przygotowanie edukacyjnej wystawy interaktywnej z zakresu nauki i techniki.

W dniach 23 - 26 października 2008 r. odbyły się 12 Targi Książki w Krakowie, ważne krajowe przedsięwzięcie handlowe, wraz z towarzyszącym mu bogatym programem imprez kulturalnych, spotkań z autorami, przedstawicielami świata kultury, nauki, sztuki, mediów. Z roku na rok Targi rozrastają się i zyskują na znaczeniu. Przyczynia się do tego nie tylko atmosfera, ale także liczne spotkania z twórcami, będące największym przeżyciem dla odwiedzających krakowską imprezę.

Prestiżowymi wydarzeniami targowymi są coroczne rozstrzygnięcia konkursów. Podczas 12 Targów Książki w Krakowie w konkursie im. Jana Długosza Laureatem został prof. Stanisław Mossakowski za książkę *Kaplica Zygmuntowska 1515-1533* wydaną przez Wydawnictwo Liber Pro Arte; w konkursie „Najlepsza książka akademicka” nagrodę Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego otrzymało Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu za podręcznik *Analiza DNA* pod redakcją Ryszarda Słomskiego; nagrodę Targów w Krakowie otrzymało Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie za podręcznik *Przemiany ludnościowe. Fakty-Interpretacje-Opinie* pod redakcją Janusza Balickiego, Ewy Frątczak, Calesa B. Nama; nagrodę Stowarzyszenia Wydawców Szkół Wyższych zdobyło Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie za podręcznik *Wersyfikacja Polska* pod redakcją Marii Woźniakiewicz - Dziadosz, Mirosławy Ryszkiewicz; nagrodę specjalną Dziennikarzy - Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach za podręcznik *Podstawy logistyki miejskiej* autorstwa Jacka Szołtyska; w konkursie na książkę „edytorsko doskonałą” nagrodzono książkę *Znaki na papierze. Herbert, Norwid* wydaną przez Wydawnictwo Bosh, a nagrodę specjalną w tym konkursie otrzymał Andrzej Tomaszewski. Nagrodę Literacką im. Stachy Zawiszanki Dżonka 2008 otrzymał Michał Murowaniecki za debiutancki tomik poezji *Punctum* wydany przez Stowarzyszenie Literackie im. K. K. Baczyńskiego z Łodzi. Wyróżnienia otrzymali Szczepan Kopyt i Marcin Orliński. Nagrodę Literacką im. Narcyzy Żmichowskiej otrzymała Grażyna Kubica za książkę *Siostry Malinowskiego* czyli kobiety nowoczesne na początku XX wieku wydaną przez Wydawnictwo Literackie. Laureatem IX edycji nagrody „Lista Goncourtów: polski wybór” został Atiq Rahimi, autor powieści *Syngué Sabour. Pierre de patience*.

Targi Książki w Krakowie są wysoko cenione w kręgach wydawniczych i bibliotekarskich, a także miłośników książki i szerokiej rzeszy czytelników. Zainteresowanie mediów, a zwłaszcza czasopism branżowych oraz dzienników o zasięgu ogólnopolskim pomaga w propagowaniu kultury, w nieszablonowy sposób łącząc ją z działalnością komercyjną. W dwunastej edycji targów wzięło udział 482 wystawców z Polski i zagranicy i niemal tyle samo twórców. Targi odwiedziło 23 tys. osób. Program imprez towarzyszących Targom obejmował ponad 400 wydarzeń targowych w tym liczne wystawy, spotkania z autorami, koncerty i dyskusje branżowe.

Telewizja nadała program publicystyczny zatytułowany „Książka w czasach medialnej rewolucji” z udziałem ekspertów, wydawców, pisarzy i młodzieży licealnej szkół krakowskich. Swym rozmachem, ilością zaproszonych gości i wydawców, ilością tytułów oraz bogactwem imprez towarzyszących, Targi uczyniły Kraków doroczną stolicą polskiej książki i stały się ważnym wydarzeniem dla wydawców, drukarzy, księgarzy, bibliotekarzy i wszystkich miłośników książki. Województwo Małopolskie wspólnie z Polską Izbą Książki i Stowarzyszeniem Księgarzy Polskich zorganizowało w dniach 23 - 24 kwietnia 2008 r. siódmą edycję *Małopolskich Dni Książki „Książka i Róża”*, w których wzięło udział 56 księgarni z całego regionu. Księgarnie oferowały klientom książki z 10% zniżką oraz dołączały do zakupu różę.

Po raz pierwszy akcja „*Książka i Róża*” została zorganizowana w czerwcu 2002 roku. Ideą nadrzędną projektu jest rozwój czytelnictwa w regionie oraz zachęcenie mieszkańców do odwiedzenia księgarni. *Małopolskie Dni Książki „Książka i Róża”* w 2008 r. odbyły się w tym samym czasie co Światowy Dzień Książki. Dodatkową akcją promocyjną stanowił w 2008 r. zorganizowany na płycie Rynku Głównego happening „Pociąg do książek”, podczas którego można było otrzymać książkę z autografem oraz różę; w ramach Dni odbyła się także wystawa „Pasierbowa Europa Ducha” w krużgankach Klasztoru Franciszkanów w Krakowie. Marszałek Województwa Małopolskiego wystąpił do znanych Małopolan i osób publicznych książki autorstwa Ojca Leona Knabita OSB.

Corocznie przyznawana jest *Nagroda im. Kazimierza Wyki* za wybitne osiągnięcia w dziedzinie eseistyki oraz krytyki literackiej i artystycznej. Po raz pierwszy tę upamiętniającą nazwisko wybitnego krytyka polskiego nagrodę przyznano w 1980 r., a otrzymał ją wówczas Jerzy Kwiatkowski. Od roku 2000 r. fundatorem Nagrody jest Województwo Małopolskie. Efektem jej ustanowienia i przyznania jest promocja dokonań środowisk naukowych i literackich województwa oraz realizacja mecenatu samorządowego nad twórcami; jest ona bardzo wysoko oceniana zarówno przez teoretyków literatury i sztuki, jak i samych twórców. Laureatami Nagrody Marszałka Województwa Małopolskiego w latach 2000-2005 zostali kolejno: Tadeusz Nyczek, prof. Maria Janion, prof. Michał Głowiński, prof. Jan Prokop, prof. Przemysław Czapliński. Od roku 2004 *Nagroda im. Kazimierza Wyki* przyznawana jest wspólnie przez Marszałka Województwa Małopolskiego i Prezydenta Miasta Krakowa. W latach 2005 - 2007 nagrodę otrzymali: prof. Teresa Walas; prof. Aleksander Fiut i prof. Włodzimierz Bolecki. W roku 2008 *Nagrodę im. Kazimierza Wyki* otrzymał Piotr Śliwiński - historyk i krytyk literatury „Za działalność krytyczną ze szczególnym uwzględnieniem książki „Świat na brudno. Szkice o poezji i krytyce” Prof. Piotr Śliwiński, autor takich książek, jak „Przygody z wolnością” (2002) czy „Świat na brudno” (2007), jest 24. laureatem *Nagrody im. Kazimierza Wyki*.

Ważną rolę w tworzeniu i upowszechnianiu dóbr kultury oraz w wychowaniu przez sztukę pełnią teatry i instytucje muzyczne. W województwie małopolskim instytucje te skupione są głównie w stolicy regionu – Krakowie, w którym działają również prężnie liczne środowiska twórcze: muzyczne, teatralne, literackie, plastyczne i inne. Poza Krakowem działają: Teatr im. Stanisława Ignacego Witkiewicza w Zakopanem (instytucja Województwa Małopolskiego), Tarnowski Teatr im. Ludwika Solskiego w Tarnowie (instytucja Miasta Tarnowa) oraz Teatr Lalki „Rabcio” w Rabce (instytucja Powiatu Nowotarskiego).

W 2008 r. w Małopolsce działało 20 teatrów i instytucji muzycznych, z tego 14 teatrów dramatycznych (w tym 2 lalkowe), 2 teatry muzyczne (były to 2 opery), 3 orkiestry i chóry, 1 filharmonia. Wystawiono 4243 przedstawienia, czyli o 4,0% więcej niż w 2007 r. Najwięcej przedstawień wystawiły teatry dramatyczne - 82,8% wszystkich przedstawień w województwie. Koncerty zorganizowane przez orkiestry, chóry i filharmonie stanowiły 13,1% ogółu imprez, a przedstawienia wystawione przez teatry muzyczne - 4,1%. Liczba widzów i słuchaczy w teatrach i instytucjach muzycznych w województwie małopolskim wzrosła o 23,8% w porównaniu z 2007 r. i wyniosła 959,0 tys. osób. Jedno przedstawienie obejrzało przeciętnie 226 widzów, czyli o 36 osób więcej niż przed rokiem.

Życie teatralne Krakowa wyznaczają zarówno teatry repertuarowe jak i sceny kabaretowe i teatry niezależne.

Jednym z najstarszych teatrów w Polsce jest Narodowy Stary Teatr im. Heleny Modrzejewskiej w Krakowie, który stał się miejscem głośnych, nowatorskich inscenizacji. W 1991 roku uzyskał status prawny sceny narodowej; w 1994 roku został przyjęty do prestiżowej Unii Teatrów Europy. Narodowy Stary Teatr im. Heleny Modrzejewskiej realizuje cykl pn. *Spotkania w Antrakcie*, poświęcony aktorskim jubileuszom. W przeprowadzonym przez tygodnik WPROST rankingu polskich teatrów „Odważni i zaangażowani” znalazł się na pierwszym miejscu. Celem rankingu było wskazanie „przede wszystkim teatrów odważnych i nowoczesnych, stawiających na trudny i zaangażowany społecznie repertuar”. Potwierdzeniem rankingu są liczne nagrody w tym Grand Prix Festiwalu Boska Komedia w Krakowie za spektakl w reżyserii Krystiana Lupy „Factory2”.

Teatrem działającym w Nowej Hucie od 1955 r. jest Teatr Ludowy. Teatr Ludowy prowadzi Jacek Strama. Proponowany obecnie przez Teatr repertuar to współczesna dramaturgia europejska i nie tylko (Gavran, Kolada, Schimmelpennig, Rapp, Bogosian) prezentowana na małej Scenie Pod Ratuszem, a na Dużej Scenie pozycje przeznaczone dla młodych widzów oraz współcześnie interpretowana klasyka: Szekspir, Gozzi, a także dobrze skrojona komedia: Chapman, Freeman, Zelenka. Teatr prowadzi również zakrojoną na szeroką skalę działalność wychowawczo-terapeutyczną pod hasłem „Terapia przez sztukę”. Po raz kolejny odbył się *Festiwal Radości i Uśmiechu Lajkonik* - międzynarodowy festiwal sztuki dzieci i młodzieży niepełnosprawnej. W roku 2008 Teatr otrzymał Grand Prix, a Tomasz Obara otrzymał główną nagrodę reżyserską za spektakl „Poważny jak śmierć, zimny jak głąz” Adama Rappa na 10. Międzynarodowym Festiwalu Sztuki Antycznej „Bosporskije agony” na Krymie.

Począwszy od 1 stycznia 2005 roku w budynku warsztatów szkolnych na os. Szkolnym w Nowej Hucie umieścił swą siedzibę Teatr Łażnia Nowa, który wcześniej działał jako Stowarzyszenie Teatralne Łażnia na krakowskim Kazimierzu. Teatr jest organizatorem festiwalu *Genius Loci*. Impreza ta jest jednym z najciekawszych krakowskich festiwali, organizowana cyklicznie słynie z niezwyklej atmosfery i umiejętności połączenia dwóch światów: sztuki i ulicy. Festiwal - przygotowany z myślą o kilkutysięcznej widowni - prezentował przedsięwzięcia często nagradzane, wzbudzające emocje, dyskusje i zachwyty. Dyrektor Teatru Bartosz Szydłowski piastował również funkcje dyrektora artystycznego pierwszej edycji Międzynarodowego Festiwalu Teatralnego Boska Komedia w Krakowie.

Najmłodszą instytucją teatralną w Krakowie jest Teatr Nowy. Historia teatru rozpoczyna się w 2003 roku, kiedy to grupa studentów wydziału aktorskiego krakowskiej PWST przygotowała w niewielkiej Sali krakowskiego klubu „Alchemia” przedstawienie oparte na opowiadaniach Czechowa. W roku 2006, dzięki wsparciu Janusza Marchwińskiego, kierowana przez Piotra Siekluckiego i Dominika Nowaka grupa artystów wprowadza się do obecnej siedziby Teatru przy ul. Gazowej w Krakowie. Teatr stawia na debiuty młodych artystów i nieznanne teksty, dzięki temu w relatywnie krótkim czasie stał się jedną z bardziej aktywnych i popularnych instytucji Krakowa.

Duże zasługi w kształtowaniu wrażliwości teatralnej najmłodszych widzów ma Teatr Lalki i Maski „Groteska” w Krakowie, działający również jako scena nowych form teatru maski i aktora dla dorosłej widowni. Od 1999 roku w „Grotesce” działa Scena OF Groteska prezentująca najlepsze zespoły teatralne i kabaretowe młodego pokolenia. Scena ta gromadzi przede wszystkim młodzież licealną i studencką. W ciągu ostatnich lat „Groteska” znacznie poszerzyła zakres swych działań artystycznych. Jej specjalnością stała się organizacja plenerowych imprez teatralnych, takich jak *Wielka Parada Smoków*, *Chochół Stulecia* czy *Teatr Żywy*, adresowanych do szerokiej i zróżnicowanej widowni. Teatr „Groteska” angażuje się również w działania edukacyjne, których celem jest przybliżenie dzieciom i młodzieży sztuki teatru oraz pomoc nauczycielom w prowadzeniu edukacji teatralnej.

Teatrem, który realizuje repertuar dla dzieci jest także Teatr Lalek w Rabce. Istnieje on od roku 1949. Powstał jako teatr amatorski dla dzieci przebywających w sanatoriach w Rabce; tu bowiem - ze względu na korzystny klimat w dolinie u podnóża Beskidu Wyspowego i Gorców - stworzono po wojnie główny w Polsce ośrodek leczenia gruźlicy u dzieci. Aktorzy teatru

występują także poza swą siedzibą, zarówno w najbliższej okolicy jak i w odległych miastach, województwach, a także za granicą. W roku 2008 Teatr wystąpił m.in. podczas XV Festiwalu Teatrów dla Dzieci – „Kraków 2008”, a także Międzynarodowym Festiwalu Lalkowych i Alternatywnych Przedstawień Małych Form „Na jednej niteczce” 2008 w Uherskie Hradiste (Czechy).

Opera Krakowska zrealizowała w 2008 roku 5 premier, w tym także przedstawienia baletowe. Ważnym wydarzeniem w Operze Krakowskiej było otwarcie nowego gmachu Opery uświetnione premierą *Diabłów z Loudun* Krzysztofa Pendereckiego. Inscenizacja ta została uznana za najlepszy spektakl roku w ogólnopolskim plebiscycie na Teatralne Nagrody Muzyczne im. Jana Kiepury organizowanym przez Mazowiecki Teatr Muzyczny w Warszawie. Opera została także laureatem w kategorii „Najlepszy reżyser” – otrzymał ją Laco Adamik za reżyserię spektakli *Baron Cygański* i *Toska* w Niepołomicach, *Diabły z Loudun* oraz *Verbum Nobile* i *Przysięga* w Operze Narodowej w Warszawie. Laureatem w kategorii „Najlepszy tancerz” został Maksim Kileyeu za kreację postaci w spektaklu *Historia żołnierza* na scenie Opery Krakowskiej. Opera zorganizowała XII Letni Festiwal Operowy: na scenie Teatru im. J. Słowackiego, w Kopalni Soli w Wieliczce, na Wawelu, w Muzeum Lotnictwa Polskiego i w Niepołomicach (podczas festiwalu zagrano 12 spektakli. dla 7.462 – osób). Opera wzięła także udział w XV Bydgoskim Festiwalu Operowym – Loteria.

W roku 2008 ukończono budowę pierwszego w dziejach Krakowa gmachu operowego. Powstał nowoczesny teatr, z dużym zapleczem scenicznym, salami prób i garderobami. W budynku byłej Operetki obecnie znajduje się hall kasowy, galeria, restauracja i reprezentacyjne foyer.

Teatr im. J. Słowackiego zrealizował 8 premier. W roku 2008 Teatr zagrał ogółem 346 spektakli dla 88 782 widzów. Kontynuowany był projekt Anny Dymnej - *Krakowski Salon Poezji*, czyli coniedzielne spotkania z poezją w wykonaniu krakowskich aktorów i gości specjalnych, którym towarzyszyły występy muzyków. W każdą niedzielę o godzinie 10.30 znani aktorzy czytają wiersze swoich ulubionych poetów. Słowom towarzyszy muzyka na żywo w wykonaniu wybitnych instrumentalistów. W Salonie spotykają się aktorzy z różnych teatrów krakowskich, gwiazdy z innych miast, starsi z młodszymi, pedagodzy ze studentami, aktorskie małżeństwa, wielcy i znani z tymi mniej znanymi. Teatr został nagrodzony podczas *X Polkowickich Dni Teatru* otrzymując nagrodę Złotego Miedziaka - Nagrodę Publiczności dla spektaklu *Kraina kłamczuchów*. Kolejny sukces teatru to nagroda dla Agaty Dudy – Gracz za reżyserię spektaklu *Galgenberg* oraz wyróżnienie dla Marty Konarskiej za rolę kobiecą w tej sztuce. Obie nagrody wręczone zostały podczas *III Konkursu na Inscenizację Dawnych Dzieł Literatury Europejskiej* organizowanego przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego przy współudziale Instytutu Teatralnego im. Zbigniewa Raszewskiego i Związku Aktorów Scen Polskich.

Krakowski Teatr Scena STU zrealizował premierę spektaklu *Romeo i Julia*. Teatr zagrał ogółem 173 spektakle dla 35 000 widzów. Instytucja zintensyfikowała działania zmierzające do prezentacji spektakli poza siedzibą Teatru STU. Zaprezentowano spektakle m.in. na scenie Teatru Śląskiego im. Stanisława Wyspiańskiego w ramach „pokazu mistrzowskiego” na *Ogólnopolskim Festiwalu Sztuk Teatralnych „Interpretacje 2008”*, w Teatrze im. Stefana Jaracza na *Olsztyńskich Spotkaniach Teatralnych* czy Teatrze Rozrywki w Chorzowie. Teatr zaprezentował również wystawę plakatów „Teatr Stu wczoraj i dziś” w klubie aktora Łoża w Krakowie.

Teatr St. I. Witkiewicza w Zakopanem zrealizował 3 przedstawienia premierowe; zagrał ogółem 166 spektakli. W Teatrze miały miejsce także wydarzenia szczególne i tzw. *posiady* poświęcone wybitnym twórcom kultury narodowej, zasłużonym dla Podhala. Teatr zaznaczył swoją obecność na wielu konkursach i przeglądach teatralnych m.in. na *XVI Olsztyńskich Spotkaniach Teatralnych*, na *Wadowickich Spotkaniach Teatralnych* czy na *IX Ogólnopolskim Przeglądzie Twórczości Zbigniewa Herberta*. W roku 2008 zakończono remont Małej Sceny im. Atanazego Bazakbala. Uroczystość otwarcia Małej Sceny uświetnił spektakl „Czapów-

ki” w wykonaniu artystów Teatru Witkacego oraz koncert Andrzeja Bieniasa z Przyjaciółmi „Anioły też śpiewają”. Wydarzeniu towarzyszył wernisaż wystawy rzeźb i instalacji Karola Gąsienicy-Szostaka.

Bogaty repertuar prezentują: Teatr Bagatela, Teatr KTO, Państwowa Wyższa Szkoła Teatralna im. L. Solskiego w Krakowie, Teatr im Ludwika Solskiego w Tarnowie oraz Teatr Scena EL - JOT Krakowska Opera Kameralna.

Warta zauważenia jest działalność drugiej Sceny Teatru Bagatela przy ul. Sarego w Krakowie. W roku 2008 Teatr zdobył trzy Złote Mieszki na Festiwalu Sztuki Reżyserskiej „Interpretacje” dla spektaklu *Othello* w reżyserii Macieja Sobocińskiego, a także może się poszczycić najważniejszą aktorską nagrodą im. Leona Schillera dla Wojciecha Leonowicza za rolę Raskolnikowa w znakomitej „Zbrodni i karze” w reżyserii Waldemara Śmigasiewicza.

Teatr KTO jak co roku zorganizował *Międzynarodowy Festiwal Teatrów Ulicznych* Prezentował również swoje zostały spektakle podczas wielu zagranicznych wyjazdów m.in. w Meksyku na *VII Festiwalu Teatrów Ulicznych* w Zacatecas. Spektakl Teatru KTO *Atrament dla leworęcznych* w reż. Krzysztofa Niedźwiedzkiego otrzymał Grand Prix Off Talia na *XII Ogólnopolskim Festiwalu Komedi Talia 2008* w Tarnowie

Z kolei krakowska PWST prowadzi działalność Sceny im. Stanisława Wyspiańskiego (od 1998 r.). Profesjonalnie wyposażona pod względem technicznym, duża scena, wraz z prawie trzystuosobową widownią, posiada duże możliwości sprawdzenia i prezentacji studentów i pedagogów. Stała się miejscem, gdzie odbywają się przedstawienia dyplomowe i warsztatowe studentów.

Teatr Scena EL - JOT Krakowska Opera Kameralna, działa od 2000 roku w stałej siedzibie w zabytkowych wnętrzach kamienicy przy ulicy Miodowej 15 w Krakowie. Jej celem artystycznym jest odkrywanie zapomnianych arcydzieł polskich i światowych, szacunek dla tradycji, sięganie po dawny repertuar, a także odtwarzanie charakterystycznych dla danej epoki strojów, tańców, gestów, wykorzystywanie oryginalnych instrumentów. W roku 2008 odbył się *V Letni Festiwal ARS CAMERALIS*.

Teatr im. Ludwika Solskiego w Tarnowie realizuje projekty artystyczne w zespole budynków usytuowanych w centrum miasta. W jego głównej części znajdują się dwie sceny, duża na 350 miejsc i mała na 80 miejsc. Przestrzenne foyer i kawiarnia teatralna wykorzystywane są do ekspozycji wystaw plastycznych, są również miejscem spotkań - prezentacji kabaretowych, poetyckich i kameralnych programów teatralnych, koncertów. Teatr jest organizatorem corocznego festiwalu komedii *Talia*.

W Krakowie działa 5 instytucji muzycznych: Filharmonia im. Karola Szymanowskiego, Capella Cracoviensis, Chór Polskiego Radia w Krakowie, Opera Krakowska w Krakowie, Sinfonietta Cracovia - Orkiestra Stołecznego Królewskiego Miasta Krakowa. Dużą aktywność koncertową na terenie województwa małopolskiego realizuje także Orkiestra Akademii Beethovenowskiej, która rozpoczęła działalność w 2003 roku, a za sprawą Elżbiety Pendereckiej zadebiutowała podczas IX Wielkanocnego Festiwalu Ludwiga van Beethovena w Warszawie.

W 2008 roku Filharmonia im. Karola Szymanowskiego w Krakowie rozpoczęła 63 sezon artystyczny. Filharmonia zrealizowała ogółem 489 koncertów. Były to koncerty: symfoniczno-oratoryjne i symfoniczne, a także recitale organowe, koncerty pn. *Artyści dla Filharmonii* i in. Obok swej podstawowej działalności, tj. cotygodniowych koncertów symfonicznych, symfoniczno-oratoryjnych, kameralnych i recitali Filharmonia realizowała cykle koncertów umuzykalniających dla młodzieży *Musica Ars Amanda*, koncerty dla dzieci, *Koncerty Uniwersyteckie*, *Wieczory Wawelskie*. Filharmonia współorganizowała *IV Festiwal Muzyki Polskiej* a także organizowała *Dni Organowe*. W swych progach gościła takie sławy jak Aimi Kobayashi, Jessye Norman a także Viktoria Mullova.

Zarząd Województwa Małopolskiego przeznacza corocznie (począwszy od 2005 r.) dodatkowe środki na rozszerzenie oferty teatrów i instytucji muzycznych na terenie województwa małopolskiego. Dzięki temu także w 2008 r. mieszkańcy Tarnowa, Nowego Sącza, Zakopanego i kilku innych miejscowości mieli możliwość podziwiać spektakle Opery Krakowskiej, Te-

atru im. Juliusza Słowackiego i Krakowskiego Teatru Scena STU oraz wysłuchać koncertów zespołów artystycznych Filharmonii im. Karola Szymanowskiego i Orkiestry Akademii Beethovenowskiej. Odbywały się one m. in. w salach Małopolskiego Centrum Kultury „Sokół” w Nowym Sączu, w sali widowiskowej Mościckiego Centrum Kultury oraz obiektach sakralnych i placówkach kultury. Duży zasięg terytorialny mają koncerty umuzykalniające organizowane przez Filharmonię im. Karola Szymanowskiego w Krakowie, w ramach wieloletniego programu edukacji muzycznej dzieci i młodzieży.

Ważną rolę w prezentowaniu historii i tradycji oraz w upowszechnianiu kultury spełniają muzea. W województwie małopolskim działało 108 muzeów i oddziałów muzealnych, z czego 71,3% należało do sektora publicznego, a 28,7% do sektora prywatnego. Najliczniejszą grupę, ze względu na rodzaj muzeum, stanowiły muzea regionalne (24,1%), a następnie artystyczne (21,3%) i historyczne (17,6%). Muzea prowadziły działalność edukacyjną, organizowały odczyty i prelekcje. W 2008 r. liczba odczytów i lekcji muzealnych spadła o 3,0% (z 11777 w 2007 r. do 11419). Odnotowano również nieznaczny spadek liczby seansów filmowych zorganizowanych dla zwiedzających - o 4,5% (z 4310 w 2007 r. do 4116).

Zbiory muzealiów w województwie małopolskim stanowią blisko 30 % zasobów muzealnych Polski. Zasoby o wartości muzealnej zgromadzone są także w kościołach i klasztorach, w wyodrębnionych ekspozycjach o charakterze muzealnym w bibliotekach i archiwach oraz u osób prywatnych. Część zbiorów w muzeach państwowych i samorządowych stanowią depozyty kolekcji prywatnych. W muzeach województwa małopolskiego znajduje się ponad 56 tys. obiektów wypożyczonych z innych muzeów, instytucji oraz osób prywatnych, wpisanych do księgi depozytów. Zbiory muzealne uzupełniane są poprzez zakupy i darowizny. Liczba muzealiów w 2008 r. wyniosła 3499,7 tys. i była nieznacznie wyższa w porównaniu z poprzednim rokiem. Wśród wszystkich muzealiów największą część stanowiły zbiory przyrodnicze (58,1%) oraz historyczne (14,2%). Militaria oraz zbiory z zakresu techniki były marginalną częścią ogółu jednostek inwentarzowych wszystkich muzealiów (odpowiednio: 0,9% i 0,2%). Także zbiory archeologiczne stanowiły niewielką część (2,1%).

W muzeach małopolskich funkcjonuje ponad 300 stałych wystaw własnych. Małopolskie muzea wzbogaciły się o nowe wystawy stałe, min. Muzeum Archeologiczne w Krakowie udostępniło publiczności nową stałą wystawę pn. Peruwiańskie zbiory Władysława Klugera. Działalność małopolskich muzeów jest w Polsce wysoko oceniana, o czym świadczą nagrody i wyróżnienia uzyskane w organizowanym przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego XXIX edycji konkursu na Wydarzenie Muzealne Roku *Sybilli 2008*. Aż dwie pierwsze nagrody otrzymało Muzeum Narodowe w Krakowie, które zdobyło I Nagrodę w kategorii „Programy edukacyjne, oświatowo - wychowawcze i promocyjne” za projekt „Muzeum wielu możliwości - działalność edukacyjną Muzeum Narodowego w Krakowie” oraz I Nagrodę w kategorii „Konserwacja” za „Konserwację Chorągwi Hetmańskiej Iwana Mazepy w Muzeum Narodowym w Krakowie”.

W kategorii „Wystawy sztuki” Wyróżnienie otrzymało Muzeum Historyczne Miasta Krakowa za wystawę „Artyści żydowscy w Krakowie 1873-1939”; II nagrodę otrzymało Muzeum Sztuki i Techniki Japońskiej „Manggha” za wystawę „Ten krakowski Japończyk... Inspiracje sztuką. W kategorii „Wystawy historyczne, biograficzne, literackie” wyróżniono Muzeum Sztuki i Techniki Japońskiej „Manggha” za wystawę „Nasz człowiek w Japonii. Fotografie Ze’eva Aleksandrowicza z podróży do Japonii w 1934”. W kategorii „Publikacje” wyróżnienie otrzymało Muzeum Historii Fotografii im. Walerego Rzewuskiego w Krakowie za „Katalog winiety krakowskich zakładów fotograficznych w zbiorach Muzeum Historii Fotografii im. Walerego Rzewuskiego w Krakowie”. W kategorii „Programy edukacyjne, oświatowo - wychowawcze i promocyjne” II nagrodę zdobył Zamek Królewski na Wawelu za „Obrazy z kolekcji Lanckorońskich z wieków XIV-XVI w zbiorach Zamku Królewskiego na Wawelu”.

Do wyróżniających się wystaw czasowych zrealizowanych przez muzea, których organizatorem jest Województwo Małopolskie, należały: *Rasliła. Taneczne wyzwolenie* oraz *Ekwador. Wzory kultur na równiku* (Muzeum Etnograficzne im. Seweryna Udzieli w Krakowie); *Dzieje*

Tarnowskiego Rynku i Ziemia i woda. Pejzaż z wodą w tle (Muzeum Okręgowe w Tarnowie); *Chwistek, Weiss, Witkacy, Wróblewski i inni. Nabytki Działu Sztuki 2007; Młoda Polska. Słowa. Obrazy. Przestrzenie; Modre druki pod Tatrami; Żyję by malować. Malarstwo na szkle Eweliny Pęksowej oraz Władysław Walczak. Malarstwo na szkle* (Muzeum Tatrzańskie im. Dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem).

Muzea organizowały cykliczne imprezy kulturalno-rekreacyjne, spośród których największymi są realizowane przez Muzeum Lotnictwa Polskiego w Krakowie *Małopolski Piknik Lotniczy* (podczas jego 5. edycji około 60 000 osób oglądało pokazy ponad 90 statków powietrznych) oraz *Turniej Rycerski „O złoty warkocz Tarłówny”* organizowany na Zamku w Dębnie przez Muzeum Okręgowe w Tarnowie.

W 2008 roku Muzeum Lotnictwa Polskiego w Krakowie zainicjowano innowacyjny na skalę kraju program edukacyjny pn. Muzeobus. Muzeobus to wyposażony w sprzęt multimedialny samochód prezentacyjny przystosowany do prowadzenia interaktywnych zajęć popularyzujących historię i technikę lotniczą. Muzeobus odwiedza szkoły podstawowe i gimnazja w małych miejscowościach województwa małopolskiego.

Nowe relacje z odbiorcami nawiązało Muzeum Etnograficzne w Krakowie, które zachęcało do etnograficznego spojrzenia na region poprzez nowe formy pracy, takie jak: *Etno-kalendarz* (weekendy dla dorosłych i dzieci), plenerowe prezentacje etnograficzne na placu Wolnica, etnografię w wydaniu teatralnym (*Jarmark Cudów*, Teatr Mumerus), wyjaśnianie pracy muzeum od wewnątrz (*Od przedmiotu do obiektu*, praca Komisji Zakupów), *Domowy Poradnik Etnograficzny* (sztuka konserwacji starych przedmiotów na użytek prywatny), seria *Zachwyty Małopolską* publikowana jako dodatek do *Gazety Wyborczej*.

Wśród wydawnictw zrealizowanych przez wojewódzkie instytucje kultury na szczególną uwagę zasługują: *Przewodnik po zbiorach huculskich* Muzeum Etnograficznego w Krakowie, *Rocznik naukowy Muzeum Etnograficznego w Krakowie*, tom XV oraz Andrzej Kramarz. *Rzeczy*, Stefania Gurdowa. *Klisze przechowuje się* (wydane przez Muzeum Etnograficzne w Krakowie, ostatnia pozycja - wspólnie z Fundacją Imago Mundi); III i IV tom *Biblioteki Muzeum Archeologicznego w Krakowie* (Muzeum Archeologiczne w Krakowie); *Ewelina Pęksowa. Malarstwo na szkle. 40 lat twórczości* (Muzeum Tatrzańskie im. Dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem); *Małopolska. Fotografie. To niczego nie wyjaśnia* (album prezentujący 200 unikatowych zdjęć grupy Imago Mundi, autorskie spojrzenie na Małopolskę).

W swoich działaniach w 2008 roku także Małopolski Instytut Kultury w Krakowie kładł nacisk na efektywne zarządzanie w kulturze i innowacyjne promowanie dziedzictwa kulturowego, w tym dziedzictwa mniejszości narodowych i etnicznych. Najciekawsze zrealizowane projekty to: wystawa plenerowa *Pejzaż dźwiękowy Małopolski*, stanowiąca jeden z modułów Dni Małopolski w Brukseli; strona internetowa zawierająca dźwięki prezentujące kulturowe bogactwo regionu, dostępne m.in. w formie polifonicznych dzwonek. Uruchomiono także *Muzeobloga* – interaktywną platformę do komunikacji o nowościach w świecie muzealnym. Działalność w zakresie edukacji kulturalnej i wychowania aktywnego odbiorcy sztuki współczesnej prowadzą galerie i salony sztuki. Cele te realizują poprzez prezentację i propagowanie współczesnej twórczości plastycznej, fotograficznej oraz inne działania wizualne i multimedialne. W 2008 r. na terenie województwa małopolskiego działały 74 galerie. Galerie sektora prywatnego stanowiły 56,8% ogółu placówek, natomiast sektora publicznego - 43,2%. Liczba zwiedzających galerie i salony sztuki spadła o 20,0% w porównaniu z 2007 r. i wyniosła 402,3 tys. osób. 85,1% galerii posiadało własną stronę internetową. Wystawy krajowe obejrzało 300,4 tys. osób (74,7% ogółu zwiedzających), wystawy zagraniczne w Polsce 40,1 tys. osób (10,0% ogółu zwiedzających), zaś wystawy międzynarodowe w Polsce 61,8 tys. osób (15,4% ogółu zwiedzających). Galerie w województwie małopolskim zorganizowały łącznie 767 wystaw, tj. o 13,0% więcej niż w roku poprzednim, z czego 655 to wystawy w kraju. Wystawy krajowe stanowiły 85,4% wszystkich wystaw zorganizowanych w Polsce, wystawy zagraniczne - 6,5%, międzynarodowe - 4,8%, a wystawy polskie za granicą - 3,3%. Działalność wydawnicza galerii w 2008 r. objęła 1159 tytułów o łącznym nakładzie 212,1 tys. egzemplarzy.

Spśród zbiorów własnych galerii największy odsetek stanowiły tzw. „nowe media” (elektroniczne) - 62,7% oraz fotografie - 32,2%.

Wśród małopolskich galerii sektora publicznego 87,5% stanowiły galerie samorządowe. Wśród wszystkich galerii samorządowych największy udział miały galerie i salony sztuki samorządu powiatowego (46,4%). Udział samorządu Województwa Małopolskiego w sieci galerii sektora publicznego wynosił 21,4%. Natomiast wśród prywatnych galerii i salonów sztuki najczęstszym organizatorem były osoby fizyczne (59,5%). Organizacje społeczne, polityczne, związki zawodowe były organizatorem dla 21,4% prywatnych galerii, fundacje zaś - dla 7,2%.

W roku 2008 minęło cztery lata od inauguracji działalności Małopolskiej Fundacji Muzeum Sztuki Współczesnej, która powstała w odpowiedzi na zainicjowany przez Ministerstwo Kultury Narodowy Program Kultury „Znaki Czasu”. Samorząd Województwa Małopolskiego postawił przed fundacją zadanie tworzenia autonomicznej kolekcji sztuki najnowszej z myślą o przyszłej kolekcji muzealnej. W latach 2005-2008 pozyskano dzieła wybitnych artystów współczesnych. Dzięki zaangażowaniu grona specjalistów pracujących społecznie w ramach Fundacji, zgromadzono powszechnie znaną i docenianą kolekcję, która powiększyła się w 2008 r. do 73 dzieł (albo zespołów dzieł) wykonanych przez 39 artystów, pochodzących również z zagranicy. Kolekcja obejmująca 334 obiekty wystawowe prezentowana była kilkakrotnie na wystawach w kraju, a wybrane dzieła pokazywano również za granicą.

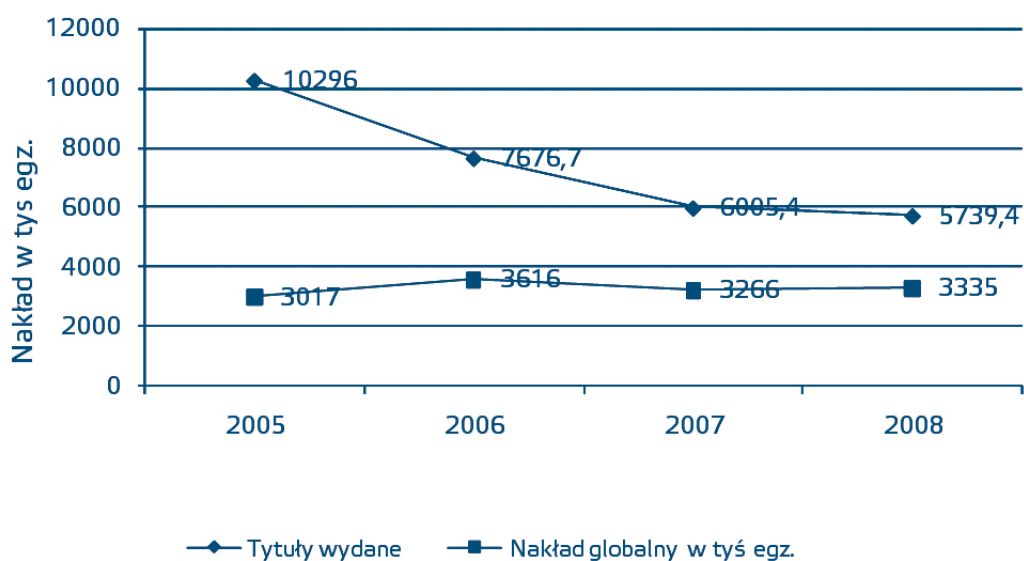
Małopolska szczyci się dużą ilością oficyn wydawniczych, które wydają ponad 3 000 tytułów książek i około 700 tytułów gazet i czasopism rocznie. Krajowy dorobek wydawniczy prezentowany jest na corocznych, międzynarodowych *Targach Książki w Krakowie*.

Większość oficyn wydawniczych stanowią wydawnictwa prywatne oraz kościelne i zakonne. W Krakowie działają wydawnictwa o wieloletnich tradycjach jak: Wydawnictwo Literackie, Społeczny Instytut Wydawniczy „Znak”, Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy, Polskie Wydawnictwo Muzyczne, Oddział Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, oddziały Państwowego Wydawnictwa Naukowego i Wydawnictwa Prasowego oraz nowe oficyny wydawnicze. Małopolska jest jednym z największych regionalnych centrów wydawniczych. Rocznie ukazuje się tu ponad 3 tys. tytułów książek (drukowanych w łącznym nakładzie ok. 6 mln egz.) oraz ponad 700 tytułów prasowych.

Na przestrzeni ostatnich czterech lat daje się zauważyć stabilizację liczby wydawanych tytułów oraz tendencję do spadku nakładów (10 296 tys. w 2005; 5 739 tys. w roku 2008). Trend ów koresponduje z tendencjami ogólnopolskimi.

Wykres nr 48

Książki i broszury w Małopolsce w latach 2005 – 2008

Źródło: Biblioteka Narodowa

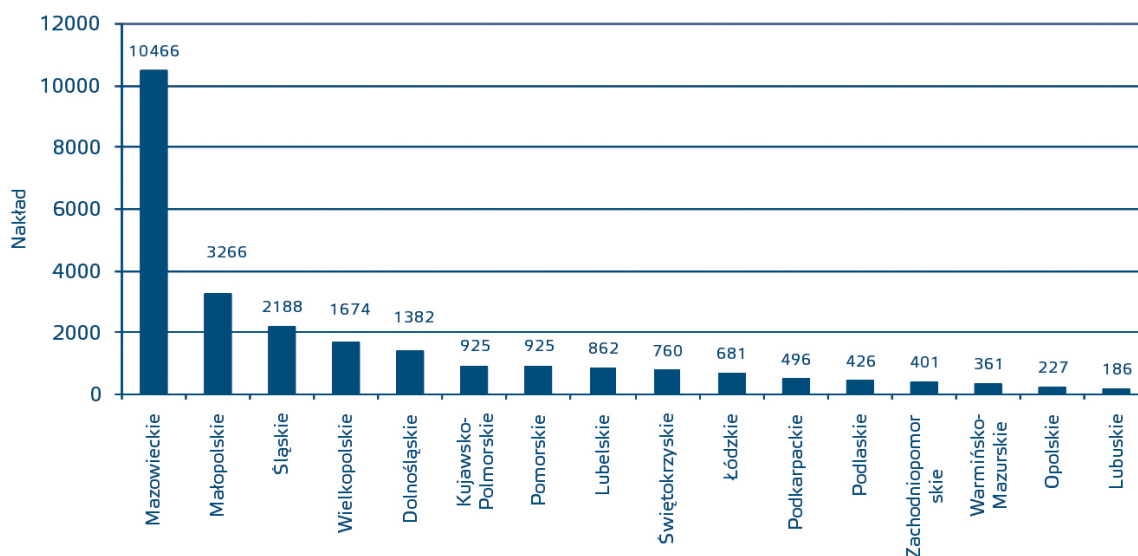
Tabela nr 55

Książki i broszury wydane według typu w latach 2005 – 2008

Wyszczególnienie	2005		2006		2007		2008	
	tytuły	nakład w tys. egz.	tytuły	nakład w tys. egz.	tytuły	nakład w tys. egz.	tytuły	nakład w tys. egz.
Ogółem	3017	10296,0	3616	7676,7	3266	6005,4	3335	5739,4
Wydawnictwa naukowe	1062	811,7	1427	918,0	1227	744,4	1329	680,9
Podręczniki dla szkół wyższych	173	136,7	224	159,9	174	107,7	154	97,3
Wydawnictwa zawod.	120	161,7	195	277,5	96	131,5	109	143,2
Podręczniki szkolne	130	430,0	147	1186,0	84	686,0	63	294,2
Wydawnictwa popularne	859	3902,7	962	3034,6	1007	2292,3	1030	2562,9
Literatura piękna dla dorosłych	439	3501,4	447	960,0	467	1136,9	474	1244,3
Literatura piękna dla dzieci	234	1351,8	214	1140,7	211	906,6	176	716,6
Literatura piękna ogółem	673	4853,2	661	2100,7	678	2043,5	650	1960,9

Źródło: Biblioteka Narodowa

Wykres nr 49 Książki wydane według województw

Źródło: Biblioteka Narodowa

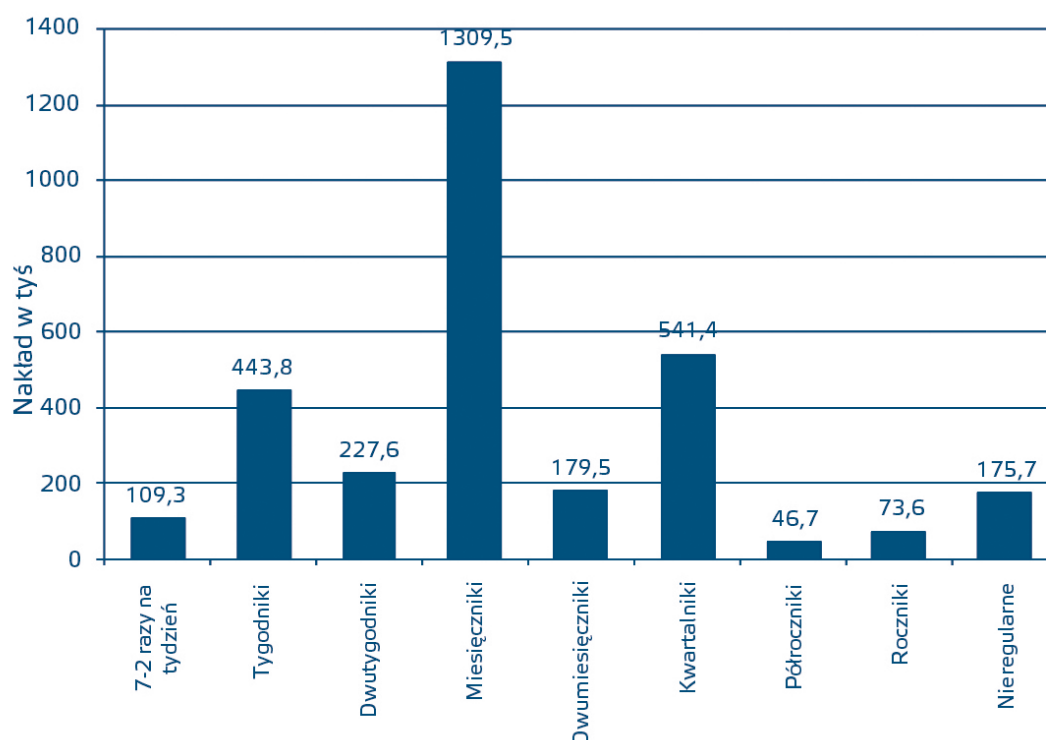
Na podkreślenie zasługuje wysoka pozycja małopolskiego centrum wydawniczego na tle innych województw. Pod tym względem województwo małopolskie jest krajowym liderem, ustępując miejsca tylko stołecznemu Mazowszu. Rocznie drukuje się tu ok. 13% krajowej oferty tytułów oraz 8% nakładu globalnego.

Wśród kilkuset małopolskich oficyn na szczególną uwagę zasługują wydawnictwa o znaczącym dorobku i wieloletnich tradycjach, przede wszystkim: Wydawnictwo Literackie, Społeczny Instytut Wydawniczy „Znak”, Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy, Polskie Wydawnictwo Muzyczne, Oddział Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, oddziały Państwowego Wydawnictwa Naukowego i Wydawnictwa Prasowego. Większość małopolskich wydawnictw to podmioty prywatne; jednak znaczny odsetek oficyn stanowią wydawnictwa religijne i naukowe. Stan ów przekłada się także na ofertę wydawniczą, gdzie 22% małopolskiej oferty to książki literackie (teksty literackie); 18% - książki o tematyce religijnej; 7% - prawo, administracja; 5% - szkolnictwo, edukacja; nadto filozofia, polityka, ekonomia, historia - po 4%; w mniejszym zakresie inne działy wiedzy i umiejętności: nauki przyrodnicze, inżynieria, medycyna (po 1-2%). Na podkreślenie zasługuje liczny odsetek wydawnictw o charakterze naukowym (głównie akademickich) - stanowią one bowiem aż 37% ogólnej liczby tytułów.

W Małopolsce drukowanych jest ponad 700 wydawnictw periodycznych, w tym dwie regionalne gazety codzienne: „Dziennik Polski” i „Gazeta Krakowska” (łączny jednorazowy nakład - 109 tys. egz.); 12 tygodników (m.in. „Tem”, „Przełom, Tygodnik Podhalański i in. - łączny nakład jednorazowy - 443 tys. egz.); nadto: 13 dwutygodników; 170 miesięczników; 64 dwumiesięczników oraz 201 kwartalników. Liczbę tę uzupełniają ponad 350 wydawnictw o większej amplitudzie periodyczności (57 półroczników, 92 roczniki i 102 pism drukowanych nieregularnie). Horyzont tematyczny czasopism jest w dużej mierze zbieżny z przedstawioną wyżej ofertą książek; jedyną różnicą jest nieco wyższy odsetek czasopism naukowych i fachowych (odpowiednio: 258 i 96 tytułów). Wydawnictwa te stanowią aż 49% wszystkich tytułów.

Wykres nr 50

Gazety i czasopisma wydane w Małopolsce według nakładu

Źródło: Biblioteka Narodowa

Rynek małopolskich mediów dopełniają nadawcy radiowi i telewizyjni (ok. 30 koncesjonowanych podmiotów), w tym m.in. jedna z największych stacji komercyjnych w Polsce – Radio RMF FM; kilku nadawców sieciowych (m.in. Złote Przeboje, Eska, Vox) oraz mniejsze stacje lokalne (np. Alex). Na odrębne podkreślenie zasługuje – regionalny operator publiczny: Radio Kraków „Małopolska”, którego dzieje rozpoczęły się w 1927 roku. Nieco uboższy jest rynek usług telewizyjnych - działają jedynie lokalne oddziały TVP i TVN oraz kilka sieci kablowych działający zwłaszcza w miastach i dużych osiedlach dostarczają pakiet programów telewizyjnych i radiowych; uruchomili także własne programy o charakterze lokalnym, głównie informacyjno-rozrywkowe. Dopełnieniem obrazu rynku medialnego portale internetowe – które *de facto* pełnią funkcję mediów informacyjnych. Ten segment usług informacyjnych jest w Małopolsce szczególnie mocno rozwinięty – w Krakowie działają bowiem dwa ogólnopolskie portale o ugruntowanej pozycji – Onet.pl i Interia.pl.

Od października 2008 roku została uruchomiona strona www.tv.malopolska.pl – internetowa telewizja TV Małopolska. Podstawowym celem TV Małopolski jest popularyzacja informacji o wydarzeniach w regionie, zwłaszcza z życia samorządu wszystkich szczebli, oraz atrakcjach i walorach Małopolski. Wydarzenia są opracowywane w formie krótkich, kilkuminutowych filmów. W kształtowaniu strony mogą również uczestniczyć internauci, którzy mogą nadsyłać własne klip filmowy wraz z krótkim opisem, za pomocą formularza zamieszczonego na stronie internetowej (<http://www.tv.malopolska.pl/Add.aspx>). Filmy spełniające wymogi formalne i zgodne tematycznie z założeniami TV Małopolska, publikowane są na stronie internetowej.

3. Baza materialna

Działalność w dziedzinie kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego prowadzą w województwie małopolskim liczne instytucje i placówki kulturalne. Pod względem ilości instytucji kultury, jak i liczby osób, które je odwiedzają województwo małopolskie plasuje się w pierwszej trójce województw w Polsce. Na koniec roku 2007 w ogólnej liczbie 1778 instytucji kultury największy odsetek (42,9%) stanowiły biblioteki publiczne, domy kultury, kluby i świetlice (27,7%), placówki informacyjno-biblioteczne (16,2%), muzea (6,0%), galerie (3,5%), kina (2,6%) oraz teatry i instytucje muzyczne (1,1%). W 2008 r. liczba muzeów oraz galerii i salonów sztuki lokowała Małopolskę na pierwszym miejscu, teatrów – na drugim (na równi z województwami dolnośląskim i śląskim), bibliotek publicznych oraz kin – na trzecim miejscu (pod względem liczby kin - równorzędna lokata z województwem dolnośląskim). Najwięcej teatrów oraz bibliotek publicznych zlokalizowanych było na terenie województwa mazowieckiego (odpowiednio: 21,4% i 11,8% ogółu placówek), natomiast kin - w województwie śląskim (11,6%).

W roku 2008 w Małopolsce działało 20 teatrów i instytucji muzycznych, 108 muzeów i instytucji paramuzealnych, 74 galerie, 46 kin oraz około 500 domów kultury, ośrodków kultury i świetlic.

Tabela nr 56
Instytucje i placówki kultury

Lp	Instytucje kultury	1999	2001	2003	2005	2007	2008
1	Muzea wraz z oddziałami muzealnymi	91	107	103	104	106	108
2	Teatry zawodowe i instytucje muzyczne	21	17	21	20	19	20
3	Kina	57	57	53	49	47	46
4	Biblioteki i filie biblioteczne	789	775	773	766	763	763
5	Domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice	489	463	479	489	492	brak danych
6	Galerie sztuki	42	75	71	66	63	74

Badanie statystyczne instytucji przeprowadzane jest co 2 lata

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

Dostępność oferty muzeów wyraża się przede wszystkim w liczbie wystaw stałych i czasowych. Liczba wystaw czasowych zorganizowanych przez muzea wyniosła 498, tj. więcej o 9,2% w stosunku do 2007 r. Obiekty muzealne nie były wystarczająco przystosowane dla potrzeb korzystających z nich osób niepełnosprawnych poruszających się na wózkach inwalidzkich. W 2008 r. zaledwie 19,4% obiektów muzealnych było przystosowanych dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich.

Tabela nr 57

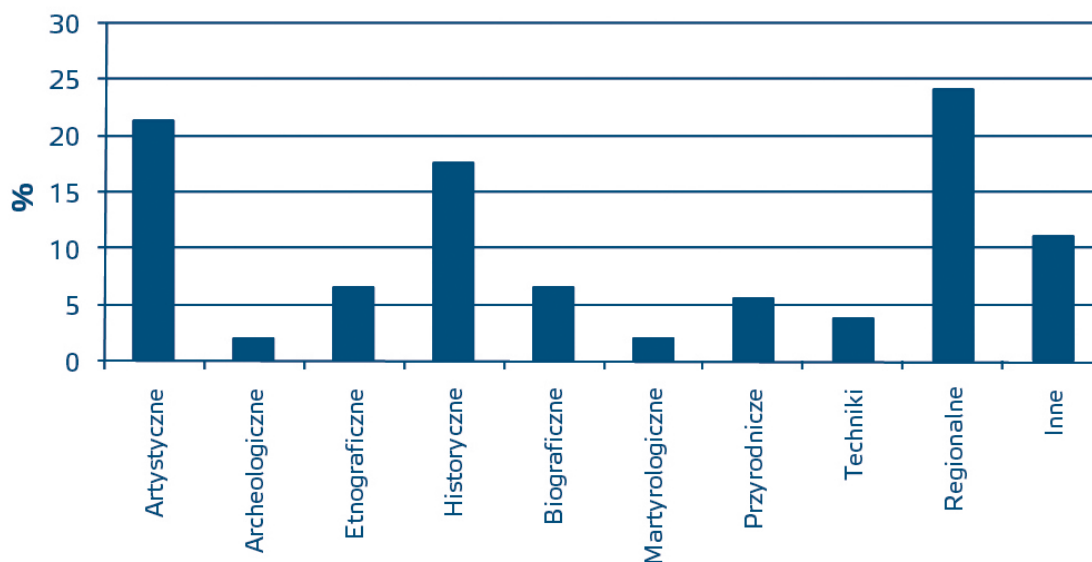
Podstawowe dane o muzeach według rodzajów w 2008 r.

Wyszczególnienie	Muzea i oddziały muzealne		Wystawy czasowe				Zwiedzający muzea	
			własne w kraju		obce krajowe i z zagranicy			
	w liczbach bezwzględnych	w odsetkach	w liczbach bezwzględnych	w odsetkach	w liczbach bezwzględnych	w odsetkach	w tysiącach	w odsetkach
Ogółem	108	100,0	328	100,0	170	100,0	6113,7	100,0
Artystyczne	23	21,3	53	16,2	37	21,8	1856,0	30,4
Archeologiczne	2	1,9	8	2,4	7	4,1	80,0	1,3
Etnograficzne	7	6,5	46	14,0	13	7,6	198,9	3,3
Historyczne	19	17,6	41	12,5	26	15,3	759,6	12,4
Biograficzne	7	6,5	7	2,1	1	0,6	380,3	6,2
Martyrologiczne	2	1,9	8	2,4	-	-	1132,0	18,5
Przyrodnicze	6	5,6	16	4,9	1	0,6	33,5	0,5
Techniki	4	3,7	25	7,6	1	0,6	222,5	3,6
Regionalne	26	24,1	98	29,9	30	17,6	249,4	4,1
Inne	12	11,1	26	7,9	54	31,8	1201,4	19,7

Źródło: Informacja sygnalna Urzędu Statystycznego Krakowie, lipiec 2009 r.

Wykres nr 51

Rodzaje muzeów i oddziałów w 2008 roku.

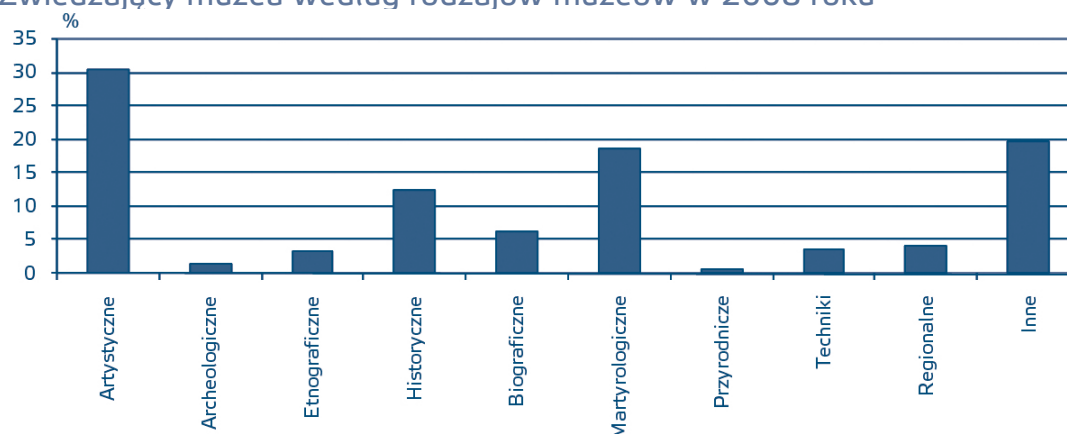

Źródło: Informacja sygnalna Urzędu Statystycznego Krakowie, lipiec 2009 r.

W 2008 r. największym zainteresowaniem zwiedzających cieszyły się muzea artystyczne (30,4% ogółu zwiedzających). Liczba zwiedzających muzea w 2008 r. wyniosła 6113,7 tys. osób i był to wzrost o 1,7% w porównaniu z 2007 r. Młodzież szkolna stanowiła 29,0% wszystkich zwiedzających muzea. Największą liczbę zwiedzających muzea i oddziały muzealne odnotowano w mieście Krakowie (2497,5 tys. osób), ale w przeliczeniu na jedną placówkę muzealną okazuje się, że największym zainteresowaniem zwiedzających cieszyły się muzea powiatu oświęcimskiego i wielickiego. Najmniejszą liczbę zwiedzających zanotowano w powiecie proszowickim (1,6 tys. osób).

Wykres nr 52

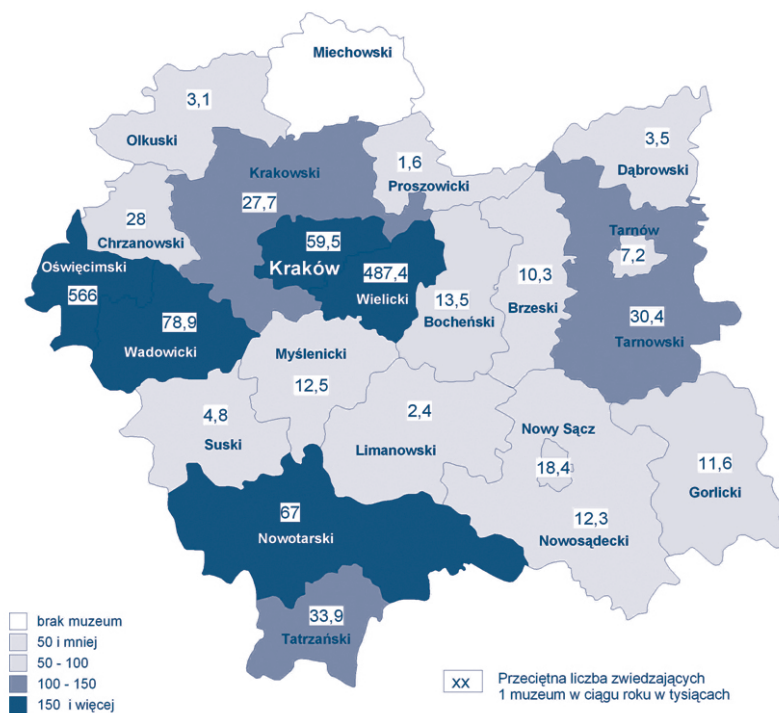
Zwiedzający muzea według rodzajów muzeów w 2008 roku

Źródło: Informacja sygnalna Urzędu Statystycznego Krakowie, lipiec 2009 r.

Mapa nr 13

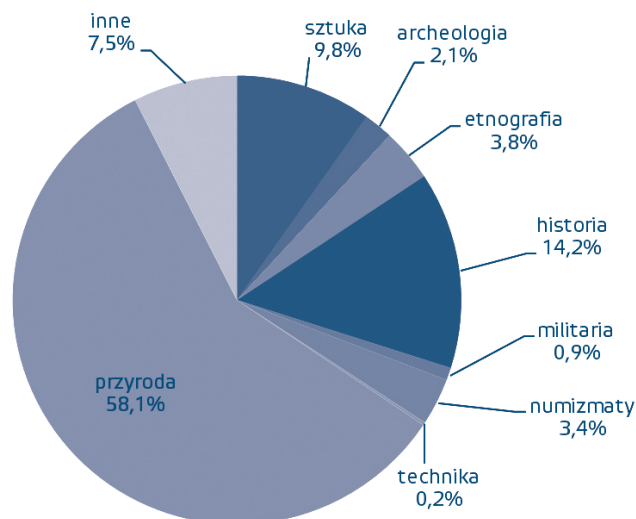
Zwiedzający muzea według powiatów w 2008 r.

Źródło: Informacja sygnalna Urzędu Statystycznego Krakowie, lipiec 2009 r.

Wykres nr 53

Muzealia według dyscyplin na dzień 31 grudnia 2008 roku

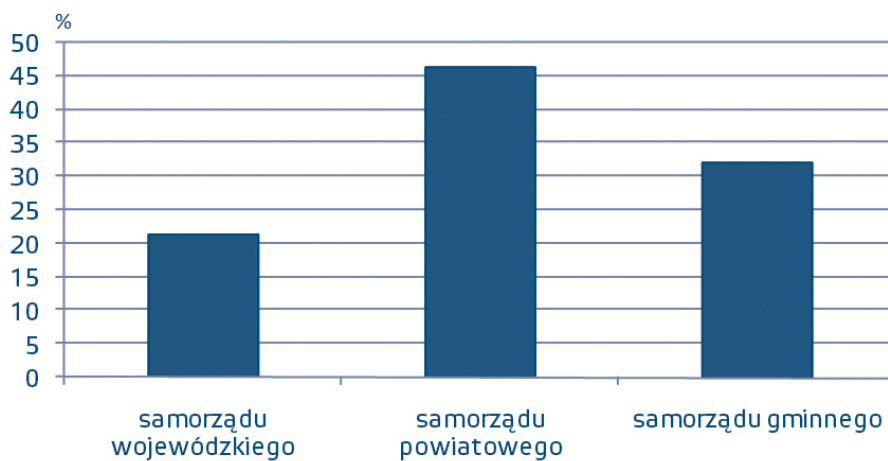
Źródło: Informacja sygnałna Urzędu Statystycznego Krakowie, lipiec 2009 r.

W województwie małopolskim według stanu na dzień 31 grudnia 2008 r. działało 45 kin stałych, co stanowiło 9,3% kin krajowych. 35 kin posiadało 1 salę projekcyjną, 4 kina - 2 sale projekcyjne, 2 dysponowały 3-5 salami, zaś 4 kina miały powyżej 8 sal. Wszystkie kina w Małopolsce oferowały 21,6 tys. miejsc na widowni. W 2008 r. w 93 salach kinowych wyświetlono 120,4 tys. seansów, o 1,6% więcej niż w 2007 r. Ogólna liczba widzów w kinach wyniosła 3317,0 tys. i wzrosła o 0,5% w porównaniu z 2007 r. Przeciętnie na 1 seans w województwie małopolskim przypadało 28 widzów, tak samo jak w roku ubiegłym. Przeciętna liczba widzów na 1 seans była najwyższa w powiecie proszowickim i wyniosła 199 osób. Najwięcej widzów skupiły kina w mieście Kraków - 82,0% wszystkich widzów województwa małopolskiego.

Działalność wystawienniczą na terenie województwa prowadzi 74 galerie i salony sztuki. W uzupełnieniu do działalności popularyzatorskiej i edukacyjnej galerie gromadzą także zbiory z zakresu sztuk plastycznych, fotografii i mediów elektronicznych tworząc kolekcje o charakterze paramuzealnym.

Wykres nr 54

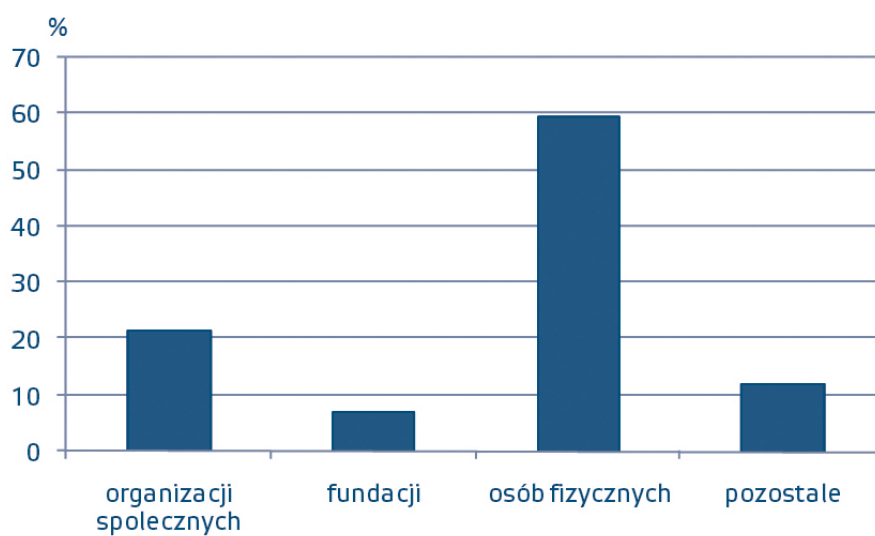
Samorządowe galerie i salony sztuki wg organizatorów w 2008 r.

Źródło: Informacja sygnalna Urzędu Statystycznego w Krakowie, lipiec 2009

Wykres nr 55

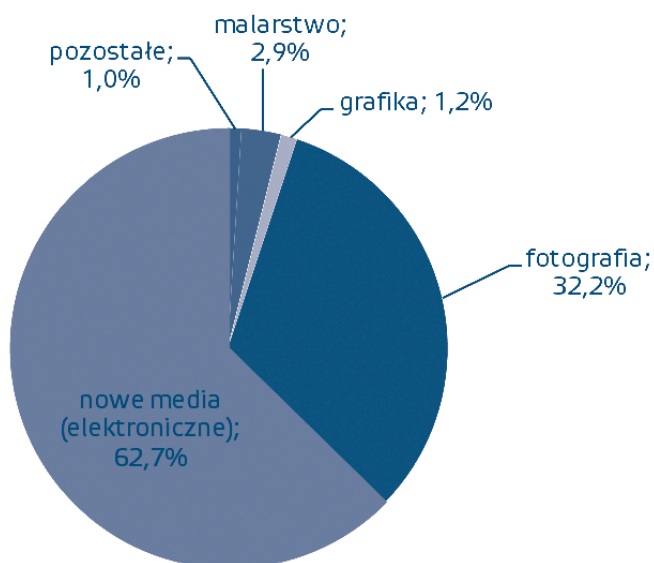
Prywatne galerie i salony sztuki wg organizatorów w 2008 r.

Źródło: Informacja sygnalna Urzędu Statystycznego w Krakowie, lipiec 2009

Wykres nr 56

Zbiory własne galerii sektora publicznego w 2008 roku

Źródło: Informacja sygnalna Urzędu Statystycznego w Krakowie, lipiec 2009

W województwie działało także ok. 500 świetlic, klubów ośrodków i domów kultury. Wg stanu na 31 grudnia 2007 r. (badanie GUS realizowane jest co 2 lata) działało 145 świetlic, 141 ośrodków kultury, 139 domów kultury, 67 klubów. 65,2% ogółu wymienionych instytucji zlokalizowanych było na wsi, 34,8% w mieście. Placówki te organizują blisko 30 tys. imprez rocznie (w 2007 r. zorganizowały 27,4 tys. imprez). Wśród imprez organizowanych przez instytucje kultury dominują występy zespołów amatorskich, prelekcje, spotkania, wykłady, imprezy turystyczne i sportowo rekreacyjne.

Powszechnie dostępną i najlepiej zorganizowaną formą uczestnictwa ludności w kulturze stanowi sieć bibliotek publicznych. W 2008 r. na terenie województwa małopolskiego działały 763 biblioteki publiczne i filie biblioteczne, spośród których 73,7% zlokalizowanych było w gminach wiejskich. Księgozbiór bibliotek na koniec roku wyniósł 10868,3 tys. woluminów. Liczba czytelników w porównaniu z poprzednim rokiem zmniejszyła się o 1,7% i wyniosła 671,2 tys. osób. Najliczniejszą grupę czytelników stanowiły osoby poniżej 15 roku życia (25,4% ogółu czytelników) oraz osoby między 25 a 44 rokiem życia (22,2%). Najmniej czytelników było w grupie wiekowej powyżej 60 roku życia (5,8% ogółu czytelników). W strukturze czytelników według wykonywanego zajęcia uczniowie stanowili 44,0% ogółu czytelników, studenci - 16,7%, pracownicy umysłowi - 16,0%, robotnicy - 5,7%, a rolnicy 0,9%. W stosunku do 2007 r. odnotowano spadek wypożyczeń księgozbioru (książek i czasopism) o 3,4% (z 11882,2 tys. do 11476,0 tys. woluminów). Przeciętny czytelnik w 2008 r. wypożyczył 17 pozycji. Najwięcej, bo 23 woluminy, wypożyczył czytelnik w powiecie brzeskim, najmniej zaś (11 woluminów) - w powiecie proszowickim.

Biblioteki w Małopolsce są z roku na rok lepiej wyposażone w sprzęt komputerowy. 585 bibliotek w 2008 r. wyposażonych było w komputery, tj. więcej o 12,7% w porównaniu z 2007 r. Wzrosła liczba komputerów użytkowanych w bibliotekach z 2029 do 2361, z czego 1258 było dostępnych dla czytelników (wzrost o 18,3%).

Wśród pracowników bibliotek publicznych wykształcenie wyższe bibliotekarskie posiadało 39,1% zatrudnionych, a średnie wykształcenie bibliotekarskie - 32,8%.

Tabela nr 58

Działalność bibliotek publicznych według powiatów w 2008 roku

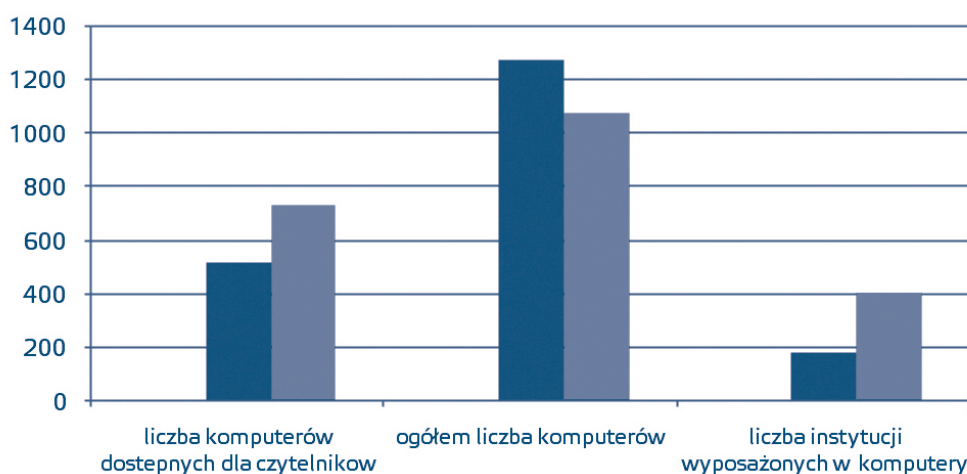
Powiaty	Liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną ^a	Czytelnicy	Wypożyczenia księgozbioru w woluminach	Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika
		na 1000 mieszkańców		
Małopolskie	4308	204	3496	17,1
Powiaty	3471	179	3132	17,5
bocheński	2746	228	3540	15,5
brzeski	3032	198	4440	22,5
chrzanowski	3360	318	4388	13,8
dąbrowski	3091	163	3440	21,1
gorlicki	3445	202	4079	20,2
krakowski	4039	119	2199	18,5
limanowski	3335	181	2893	16,0
miechowski	3355	155	2299	14,8
myślenicki	4958	148	2426	16,4
nowosądecki	3249	166	3676	22,2
nowotarski	3232	165	2590	15,7
olkuski	3678	223	3520	15,8
oświęcimski	3936	214	3408	16,0
proszowicki	3613	130	1468	11,3
suski	2664	167	2837	17,0
tarnowski	3047	166	3339	20,1
tatrzański	3832	166	3166	19,1
wadowicki	3381	154	2816	18,3
wielicki	5438	164	2717	16,5
Miasta na prawach powiatu	10490	267	4382	16,4
Kraków	10629	271	4489	16,6
Nowy Sącz	10559	255	4186	16,4
Tarnów	9627	252	3821	15,2

^a Stan w dniu 31 XII. 2008 r.

Źródło: Informacja sygnalna Urzędu Statystycznego w Krakowie, lipiec 2009

Wykres nr 57

Stan komputeryzacji bibliotek publicznych w 2008 roku

Źródło: Informacja sygnalna Urzędu Statystycznego w Krakowie, lipiec 2009

Wiodącą rolę wśród bibliotek publicznych w województwie małopolskim pełni Wojewódzka Biblioteka Publiczna. Jej podstawowym celem jest służenie rozwojowi i zaspokajaniu potrzeb czytelniczych społeczeństwa, upowszechnianiu wiedzy i rozwojowi kultury, dbanie o sprawne funkcjonowanie sieci bibliotek publicznych w Małopolsce, systemu informacyjnego i wymiany międzybibliotecznej, a także prowadzenie działalności instrukcyjnej i metodycznej dla bibliotekarzy z bibliotek publicznych, które są najbardziej popularną, powszechnie dostępną i najlepiej zorganizowaną formą uczestnictwa ludności w kulturze. WBP posiada zbiory liczące blisko 600 000 jednostek inwentarzowych. Są to książki, czasopisma, zbiory specjalne, w tym płyty, kasyety, przeźrocza, dyskiety i dyski CD-ROM.

Od 2007 roku WBP prowadzi portal internetowy „Fidkar Małopolski” umożliwiający przeszukiwanie baz katalogowych i baz bibliograficznych bibliotek publicznych Małopolski i bibliotek naukowych Krakowa. Jest on największą multiwyszukiwarką baz zorganizowaną dla bibliotek publicznych w Polsce, dostępny bezpłatnie ze stron internetowych: WBP, Wrota Małopolski i bibliotek publicznych. Portal jest podzielony na 3 serwisy: BR@MA (Bibliografia regionalna Małopolski), RK@M (Rozproszony Katalog Małopolski – bazy katalogowe bibliotek publicznych), KR@K (bazy katalogowe bibliotek naukowych Krakowa). W 2008 roku WBP dokonała aktualizacji stron www: Centrum Informacji Biznesowej i Europejskiej, Regionalnego Centrum Integracji Społecznej, Inforeigner. Wprowadzano 5461 rekordów bibliograficznych do baz bibliograficznych: bazy Prolib/Promax (bieżąca bibliografia regionalna Małopolski). Obecnie baza liczy ponad 29 000 rekordów bibliograficznych. Przy współpracy z Biblioteką Narodową WBP prowadzi bazę PRASA. we współtworzeniu narodowej Bibliografii Zawartości Czasopism – rozpisywanie zawartości „Myśli Polskiej”, „Tygodnika Powszechnego” i „Gazety Kraków” – dodatku regionalnego do „Gazety Wyborczej” (opracowano 2398 rekordów bibliograficznych).

Wojewódzka Biblioteka Publiczna przy współpracy z Urzędem Marszałkowskim Województwa Małopolskiego zorganizowała Bibliotekę Cyfrową (MBC), która gromadzi i udostępnia dziedzictwo kulturowe Małopolski (książki, czasopisma, dokumenty), zabytki kultury narodowej przechowywane w małopolskich bibliotekach oraz publikacje z kolekcji małopolskich twórców i instytucji. W wyborze udostępniany jest zasób edukacyjny, publikacje naukowe oraz informacja biznesowa i urzędowa. MBC to rezultat wspólnych działań władz Województwa Małopolskiego, Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Krakowie, bibliotek Małopolski, organizacji pozarządowych, podmiotów komercyjnych, wydawców i samych twórców.

WBP prowadzi działalność na rzecz bibliotek terenowych w ramach sprawowanego nadzoru merytorycznego w zakresie realizacji zadań określonych w ustawie o bibliotekach. Realizuje

także wiele projektów, które znalazły uznanie w naszym regionie i w Polsce, np. rocznik *Małopolska. Regiony - regionalizmy - małe ojczyzny* wydawany wspólnie przez WBP i Małopolski Związek Regionalnych Towarzystw Kultury, powstał przed 10 laty, a trwa dzięki zapałowi, a przede wszystkim zapobiegliwości małopolskich działaczy ruchu regionalnego. WBP koordynuje prace Dyskusyjnych Klubów Książki w bibliotekach publicznych Małopolski i działania w ramach wdrażania projektu Biblioteka+, organizuje imprezy, konferencje, działalność szkoleniową i promocję czytelnictwa w województwie małopolskim.

4. Szkolnictwo artystyczne

Ważną rolę w rozwoju kultury pełni szkolnictwo artystyczne, które przygotowuje zarówno przyszłych twórców i odtwórców kultury, jak i kadrę pedagogiczną - nauczycieli i instruktorów szkolnych przedmiotów artystycznych i zajęć edukacji kulturalnej.

Szkolnictwo artystyczne w Polsce stanowi spójny, zróżnicowany system szkół muzycznych, plastycznych i baletowych. Nadzór pedagogiczny nad wszystkimi szkołami artystycznymi spełnia Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego poprzez specjalistyczną instytucję - Centrum Edukacji Artystycznej w Warszawie z szesnastoma terenowymi biurami Wyzytatorów Regionalnych. Wyzytator Regionu Krakowskiego wypełnia zadania nadzoru nad szkołami artystycznymi województw: małopolskiego i świętokrzyskiego.

W Polsce działa 371 publicznych szkół artystycznych. Dla 280 szkół Minister jest organem prowadzącym; pozostałe 91 szkół prowadzą samorządy lokalne. Oprócz szkół publicznych edukację artystyczną podejmują również szkoły niepubliczne (część z nich po spełnieniu ustawowych wymogów uzyskała uprawnienia szkoły publicznej).

Na obszarze województwa małopolskiego prowadzi działalność 16 szkół muzycznych I stopnia (w tym 9 prowadzonych przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz 7 prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego), 4 zespoły szkół muzycznych, których częściami składowymi są szkoły I stopnia i II stopnia (nauka w nich kończy się uzyskaniem dyplomu zawodu muzyka) oraz 4 średnie szkoły plastyczne także kończące nauczanie dyplomem zawodowym.

Szkoły muzyczne II stopnia znajdują się: w Krakowie (Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna II st., ul. Basztowej 6; Państwowa Szkoła Muzyczna II st., ul. Basztowa 6; Zespół Państwowych Szkół Muzycznych, os. Centrum E (dwie jednostki); powołana w ubiegłym roku Szkoła Muzyczna II st. ul. Józefińskiej 10; oraz szkoły w Nowym Sączu, Nowym Targu i Tarnowie. Szkołą niepubliczną posiadającą uprawnienia szkoły publicznej jest Archidiecezjalna Szkoła Muzyczna II st. w Krakowie, ul. Prosta 35.

Szkoły muzyczne I stopnia znajdują się: w Krakowie (Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna I st., ul. Basztowa 8; Szkoła Muzyczna I st., ul. Pilotów 51; Szkoła Muzyczna I st., ul. Józefińska 10; Zespół Państwowych Szkół Muzycznych, os. Centrum E (dwie jednostki); w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym dla Dzieci Niewidomych i Niedowidzących oraz szkoły w Bochni, Gorlicach, Krzeszowicach, Limanowej, Myślenicach, Miechowie i Wadowicach.

Ofertę szkół I stopnia wzbogacają szkoły niepubliczne z uprawnieniami szkoły publicznej: w Krakowie (Archidiecezjalna Szkoła Muzyczna I st., ul. Prosta 35; Prywatna Profesjonalna Szkoła Muzyczna I st. ul. św. Gertrudy 3; oraz w Społeczna Szkoła Muzyczna I st. w Tymbarku.

Na terenie województwa małopolskiego działa 5 szkół plastycznych, tj.: Zespół Szkół Plastycznych w Krakowie (6-letnia Ogólnokształcąca Szkoła Sztuk Pięknych dla absolwentów szkół podstawowych oraz 4-letnie Liceum Plastyczne - dla absolwentów gimnazjów); Zespół Szkół Plastycznych w Tarnowie; Zespół Szkół Plastycznych w Zakopanem; Liceum Plastyczne w Nowym Wiśniczu.

W Krakowie działa również jedna niepubliczna szkoła baletowa o uprawnieniach szkoły publicznej, w której absolwenci uzyskują dyplom zawodu tancerza.

Szkoły muzyczne prowadzą nauczanie w zakresie nauki gry na instrumentach, nauki śpiewu solowego, rytmiki oraz towarzyszących im przedmiotów teoretycznych. Niektóre z nich, prowadząc pion przedmiotów ogólnokształcących, umożliwiają swoim uczniom jednoczesną realizację obowiązku szkolnego lub przygotowanie do egzaminów maturalnych.

Szkoły I stopnia stawiają sobie dwa cele: przygotowują najzdolniejszych uczniów do dalszego kształcenia muzycznego w szkołach wyższego stopnia oraz przygotowują wszystkich uczniów do świadomego uczestnictwa w obiorze kultury wysokiej. Oznacza to, że te szkoły mogą ukończyć z dużym dla siebie pożytkiem nie tylko uczniowie wybitnie uzdolnieni muzycznie ale również ci, którzy w przyszłości będą znajdować w muzyce realizację zainteresowań pozazawodowych.

Szkoły muzyczne drugiego stopnia nastawione są na kształcenie najwybitniejszych absolwentów szkół I stopnia. Rekrutacja do nich jest konkursem o wysokim stopniu konkurencyjności, a proces dydaktyczny stawia przed uczniami ostre wymagania edukacyjne.

Szkoły plastyczne przygotowują swoich uczniów do dyplomu uprawniającego do wykonywania zawodu plastyka oraz do matury.

Wszystkie średnie szkoły artystyczne są szkołami zawodowymi, których oferta skierowana jest do najzdolniejszych i najbardziej pracowitych uczniów.

Nauka w szkołach muzycznych trwa 6 lat. W szkołach I stopnia może podjąć naukę kandydat który ukończył 6 lat (7 w ogólnokształcących szkołach muzycznych). Dla kandydatów starszych niż siedmioletni ale takich, którzy nie przekroczyli 16 roku życia szkoła proponuje naukę w cyklu 4-letnim. Do szkół muzycznych II stopnia przyjmuje się kandydatów, którzy ukończyli 10 lat i nie przekroczyli 21 roku życia. Ogólnokształcące szkoły muzyczne zawężają limit wiekowy kandydatów do nie przekroczenia odpowiednio 7 i 14 roku życia. Szkoły plastyczne prowadzą nauczanie w cyklu 6-letnim - po ukończeniu przez kandydata szkoły powszechnej, oraz 4-letnim - po ukończeniu gimnazjum.

Kandydaci do szkół muzycznych I stopnia kwalifikowani są do nauki na podstawie badania przydatności do kształcenia. Kwalifikacja do szkół muzycznych drugiego stopnia oraz szkół plastycznych odbywa się na podstawie egzaminu wstępnego.

Profesjonalizm polskiego szkolnictwa artystycznego przyczynia się do wielu sukcesów uczniów i absolwentów i budzi szacunek a nawet podziw w innych krajach europejskich. Szkolnictwo to dysponuje wysoko wykwalifikowaną, specjalistyczną kadrą pedagogów-artystów. Najzdolniejszym uczniom zapewnia się opiekę nauczycieli akademickich. Kształcenie oparte na indywidualnej relacji mistrz-uczeń wymaga wczesnego rozpoczęcia nauki i systematycznego i ciągłego wysiłku na wszystkich jej etapach. Te szczególne relacje pedagoga i ucznia oraz sukcesy dydaktyczno - artystyczne poszczególnych nauczycieli - mistrzów powoduje, że uczeń często przy wyborze szkoły kieruje się obecnością w niej wybranego pedagoga. Stąd nierzadko się zdarza, że uczeń przybywa do szkoły z odległych regionów kraju.

Należy również podkreślić, że wszystkie szkoły artystyczne poza swoim podstawowym celem kształcenia muzycznego wypełniają także rolę instytucji kultury. Są organizatorami koncertów, konkursów, festiwali. Ich sale koncertowe otwierają swe bramy dla społeczności miast, w których mają swoje siedziby oraz dla goszczących turystów. Są to przedsięwzięcia o wysokiej randze artystycznej. Wszystko to sprzyja formowaniu przyszłego artysty i odbiorcy kultury.

Szkoły artystyczne naszego regionu ukończyły najwybitniejsze postaci polskiej kultury, min.: Ewa Bukojemska, Elżbieta Stefańska, Kaja Danczowska, Elżbieta Świątek - Żelazna, Mariola Cieniawa, Ewa Bem, Tomasz Stańko, Krzysztof Penderecki, Antoni Wit, Joachim Grubich. Wszyscy uczniowie obecnie uczęszczający do szkół artystycznych postępują tą samą drogą. Wielu z nich z pewnością przysporzy chluby Małopolsce, bowiem już dziś odnoszą sukcesy, w tym międzynarodowe. Przykładem są Marcin Koziak, uczeń Stefana Wojtasa, (PSM II st. Kraków, Basztowa 9), obecnie student krakowskiej Akademii Muzycznej u tego samego profesora, laureat m.in. I miejsc w Międzynarodowych Konkursach Chopinowskich w Estonii, i w Budapeszcie, w Międzynarodowym Konkursie *Artur Rubinstein in Memoriam* w Bydgoszczy; Eligiusz Skoczylas, uczeń Marioli Cienawy - Puchała (Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna II st. Kraków, Basztowa 6), uzyskał I nagrodę na *Manchester International Piano Concerto Competition for Young Pianists* w Wielkiej Brytanii, oraz na IX Konkursie Pianistycznym im. Ludwika Stefańskiego i Haliny Czerny-Stefańskiej w Płocku; Julia Kociuban, uczennica Olgi Łazarskiej, obecnie Piotra Palecznego, (Zespół Państwowych Szkół Muzycznych w Nowej Hucie)

zdobyła m.in. I miejsca na XI Międzynarodowym Konkursie Pianistycznym im. Miłosza Magina w Paryżu, oraz w Petersburgu; Klaudia Ziarkowicz, uczennica Renaty Jonkowskiej - Olszowskiej (PSM w Nowym Sączu), m.in. I miejsca w ogólnopolskich i międzynarodowych konkursach wokalnych w Bydgoszczy, Rzeszowie, Kielcach i Wrocławiu; Piotr Różański, uczeń Ewy Kinczewskiej - Stachowicz (Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna II st. Kraków, Basztowa 6), obecnie Student krakowskiej Akademii Muzycznej w klasie prof. Katarzyny Popowej-Zydroń jest laureatem I nagrody na Ogólnopolskim Konkursie Pianistycznym im. F. Chopina w Warszawie; Aleksander Daszkiewicz, uczeń Piotra Kwaśnego, (Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna II st. Kraków, Basztowa 6) uzyskał I miejsce w grupie młodszej na II Ogólnopolskim Konkursie Skrzypcowym im. Rodziny Grobliczów w Krakowie; Wiktor Kociuban, uczeń Zdzisława Łapińskiego, (Zespół Państwowych Szkół Muzycznych w Nowej Hucie) jest m.in. laureatem I miejsca w konkursach Wiolonczelowych w Poznaniu, Warszawie, obecnie jest studentem Ivana Monighettiego w Szwajcarii.

5. Dziedzictwo kulturowe

Województwo małopolskie – w wymiarze obecnego uregulowania administracyjnego, a nie historycznego – jest jednym z najważniejszych kulturowo obszarów w Polsce. Liczne zabytkowe obiekty, miejsca świadczące o wielowiekowej historii, skarby kultury i sztuki zgromadzone w ponad stu muzeach stanowią ważny atut dla rozwoju regionu. Na terytorium województwa małopolskiego znajduje się najwięcej w Polsce – aż osiem – zespołów obiektów chronionych jako światowe dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze UNESCO: historyczne centrum miasta Krakowa; kopalnia soli w Wieliczce; obszar niemieckiego, nazistowskiego obozu koncentracyjnego i zagłady Auschwitz-Birkenau; manierystyczny zespół architektoniczno-krajobrazowy oraz park pielgrzymkowy w Kalwarii Zebrzydowskiej, a także cztery kościoły drewniane południowej Małopolski: p.w. św. Michała Archanioła w Binarowej, p.w. św. Michała Archanioła w Dębnie, p.w. św. Leonarda w Lipnicy Murowanej oraz p.w. św. Filipa i Jakuba w Sękowej. W województwie małopolskim pięć zespołów obiektów uznanych zostało przez Prezydenta RP za Pomniki Historii: historyczny zespół miasta Kraków, kopalnia soli w Wieliczce, kopalnia soli w Bochni, krajobrazowy zespół manierystycznego parku pielgrzymkowego w Kalwarii Zebrzydowskiej i Raławice - teren historycznej Bitwy Raławickiej .

Do 2008 roku wydano 3094 decyzje o wpisaniu zabytków nieruchomości do wojewódzkiego rejestru zabytków, obejmujących 4 776 obiektów nieruchomości, w tym 54 założenia przestrzenne, 935 obiektów sakralnych, 54 obiekty budownictwa obronnego, 301 budowli użyteczności publicznej, 32 zamki, 67 pałaców, 213 dworów, 402 zespoły zabytkowej zieleni, 282 obiekty zabudowy folwarcznej, 232 budynki gospodarcze, 1429 domów mieszkalnych, 64 obiekty budownictwa przemysłowego, 328 cmentarzy i 383 obiektów w kategorii „inne” tzn. ogrodzenia, bramy i kordegardy. Przy czym w samym 2007 roku do rejestru zabytków wpisano 58 obiektów, co stanowi największą roczną liczbę zabytków wpisanych do rejestru od drugiej połowy XX wieku.

Głównym źródłem finansowania prac konserwatorsko-remontowych zabytkowej architektury znajdującej się na terenie miasta Krakowa, stanowiącej własność Skarbu Państwa, miasta Krakowa, kościołów i związków wyznaniowych oraz właścicieli prywatnych jest Narodowy Fundusz Rewaloryzacji Zabytków Krakowa, którego dysponentem jest Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa. W 2008 roku Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa dysponował na realizację zadań z zakresu odnowy obiektów zabytków kwotą 44 850 000 zł, w tym dotacja z budżetu centralnego poprzez Kancelarię Prezydenta Państwa wyniosła 44 300 000 zł. Na remonty obiektów zabytkowych wydatkowano 44 728 648, 77 zł. Środki finansowe zostały przeznaczone na odnowę 117 obiektów (w tym 111 sfinansowanych z Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa). Plan wydatków Funduszu obejmuje finansowanie zadań ujętych w rocznym planie odnowy zabytków Krakowa, zatwierdzonym przez Zebranie Plenarne Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa oraz planowany stan środków na koncie NFRZK na dzień 31 grudnia roku objętego planem. Przy opiniowaniu materiałów do planu rocz-

nego Komisja Programowania i Oceny Realizacji SKOZK przekazuje sugestie dotyczące trafności wyboru obiektów do rewaloryzacji, określenia zakresów prac remontowo-konserwatorskich w tych obiektach i wysokości dofinansowania kierując się następującymi kryteriami:

- zabytkową i historyczną wartością obiektu, jego wyposażeniem i znaczeniem dla kultury narodowej, autentyzmem zabytkowej substancji i konstrukcji;
- lokalizacją obiektu, przy czym pierwszeństwo mają obiekty na obszarze uznanym za pomnik historii, tj. obszar w obrębie Plant i Kazimierza;
- stanem zachowania: priorytet mają zabytki szczególnie zagrożone;
- wartością społeczną wyrażającą się w pełnionej funkcji: priorytet ma zabytkowa zabudowa
- związana z nauką, kulturą, edukacją, ochroną zdrowia;
- możliwością współpracy z inwestorem, przyznając preferencje dla tych, którzy są przygotowani do realizacji zadania oraz wnoszą znaczący wkład finansowy ze swej strony.

Wybrane przykłady zrealizowanych w 2008 roku prac konserwatorskich ze środków Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa:

- Zespół Budowli Wzgórza Wawelskiego - kontynuacja remontu konserwatorskiego budynku nr 7, zakończono prace konserwatorskie przy murach kleszczowych.
- Klasztor OO. Kamedułów - kontynuacja remontu konserwatorskiego Schindlerówki, prace dokumentacyjne, wytyczne konserwatorskie i projektowe do budynku bramnego dofinansowanie remontu Domu Wolskiego i dawnej Infirmierii- wzmocnienie kamiennego muru oporowego.
- Zespół klasztorny Benedyktynów w Tyńcu - zakończono remont budowlano-konserwatorski tzw. „Wielkiej Ruiny”, wykonano prace konserwatorskie przy wątkach ceglanokamiennych oraz elewacji frontowej tzw. „Wielkiej Ruiny”, wykonano zabezpieczenie konstrukcyjne kamiennego muru oporowego wzdłuż podjazdu.
- Sukiennice - wykonano wzmocnienie konstrukcji i konserwację attyk.
- Bazylika Mariacka - kontynuowano konserwację i częściową rekonstrukcję posadzki w nawach, kaplicach i prezbiterium.
- Dom J. Piłsudskiego – Oleandry - zakończono remont konstrukcji portyku wejściowego.
- Dom Pomocy Społecznej im. Helclów- kontynuowano konserwację elewacji.
- Cmentarz Rakowicki - konserwacja muru cmentarnego od strony wsch. na odcinku od bramy do muru południowego, wykonano konserwację naprawczą grobowców rodzin: Kurkiewiczów i Barańskich, Wójcików, Dysowskich.

Zgodnie z uchwałą Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 29 września 2008 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze województwa małopolskiego w 2008 roku zostały udzielone dotacje na prace renowacyjne przy małopolskich zabytkach. Dotacje przyznano w dwóch edycjach konkursu; pierwsza edycja została rozstrzygnięta 31 marca 2008 r., druga zaś 29 września. Łącznie udzielono wsparcia z budżetu województwa 184 beneficjentom. Nakłady finansowe Województwa Małopolskiego na ten cel wyniosły łącznie 6 900 000 zł.

W 2008 roku Województwo Małopolskie zrealizowało piątą edycję Programu „Konserwator” – pierwszego w Polsce programu czasowego zatrudnienia osób długotrwale bezrobotnych zagrożonych wykluczeniem społecznym przy pracach związanych z zachowaniem i rewitalizacją substancji zabytkowej i krajobrazu kulturowego regionu oraz rozwojem sektora kultury. W ramach Programu w 2008 roku ze środków Funduszu Pracy przeznaczono 2,5 mln zł. dla 52 beneficjentów oraz 10 instytucji kultury, dla których Województwo Małopolskie pełni funkcję organizatora. Zatrudniono 375 osób bezrobotnych – aktywnie poszukujących pracy, przy wykonywaniu prac w zakresie uporządkowania i utrzymania obiektów, oraz ich otoczenia, napraw i konserwacji technicznej, utrzymania terenów zielonych oraz udostępniania obiektów zabytkowych, w szczególności obiektów architektury objętych Szlakiem Architektury Drewnianej. Osobom bezrobotnym stworzono możliwość powrotu na rynek pracy z nowymi doświadczeniami i umiejętnościami, a odnowienie posiadanych kwalifikacji zawodowych lub pozyskanie nowych zwiększyło ich atrakcyjność jako potencjalnych pracowników.

Rozpoczęto II etap budowy Miasteczka Galicyjskiego przy Sądeckim Parku Etnograficznym, tworząc warunki sprzyjające rozwojowi systemu ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego oraz regionalnego przemysłu turystycznego, jako nowoczesnego i konkurencyjnego elementu gospodarki regionalnej. Kontynuowano także realizację projektów: *Szlak Architektury Drewnianej*, *Małopolskie Dni Dziedzictwa Kulturowego*, nagrody w dziedzinie ochrony zabytków i in.

Po raz czwarty przyznane zostały *Nagrody Województwa Małopolskiego im. Stanisława Witkiewicza* za twórcze zastosowanie tradycji regionalnych w architekturze współczesnej Województwa Małopolskiego. Do konkursu złożono 22 zgłoszenia, w tym 16 zgłoszeń w kategorii architektura użyteczności publicznej, 4 zgłoszenia w kategorii architektura mieszkaniowa oraz 2 zgłoszenia w kategorii architektura sakralna. Nagrody przyznano w dwóch kategoriach: w kategorii architektura użyteczności publicznej: Obserwatorium Astronomiczne na Górze Lubomir w Węglówce; w kategorii architektura mieszkaniowa: budynek wielorodzinny z garażem na skrzyżowaniu ulic Piastowskiej i Emaus w Krakowie. Uroczyste wręczenie nagród i wyróżnień z udziałem Marszałka Województwa Małopolskiego oraz dyskusja pokonkursowa i wernisaż wystawy prac konkursowych odbył się w Sali Kameralnej Akademii Muzycznej w Krakowie w dniu 15 grudnia 2008 r. Inicjatorem i organizatorem Nagrody było Województwo Małopolskie, przy współpracy Oddziału Krakowskiego Stowarzyszenia Architektów Polskich wspieranego przez Oddział Podhalańsko – Nowosądecki Stowarzyszenia Architektów Polskich.

Po raz szósty w roku 2008 przyznana została *Nagroda Województwa Małopolskiego im. Mariana Korneckiego* za wybitne osiągnięcia w dziedzinie ochrony zabytków architektury drewnianej Małopolski oraz ich promocji Nagrodę otrzymał Adam Leśniak za wieloletnią działalność na rzecz ratowania zabytków architektury drewnianej w Małopolsce, w szczególności za podjęty trud pracy nad dokumentacją i ochroną zabytków drewnianej, tradycyjnej architektury dorzecza Skawy oraz za uratowanie przed zniszczeniem wielu cennych obiektów architektury drewnianej w wyniku ich przeniesienia na teren dawnego Muzeum Regionalnego w Sidzinie. Przyznano także wyróżnienia, które otrzymali: Czesław Gąsiorowski - nauczyciel historii w Zespole Szkół Techniczno-Ekonomicznych w Skawinie, za umiejętność docenienia wartości architektury drewnianej Skawiny i okolic oraz wzbudzenie zainteresowania młodzieży problematyką ochrony dziedzictwa kulturowego regionu, w szczególności za zainicjowanie, wdrożenie i koordynację projektu pn. „Zabytki architektury drewnianej Skawiny i okolic” zrealizowanego w roku szkolnym 2006/2007 przy udziale uczniów Zespołu Szkół Techniczno-Ekonomicznych w Skawinie oraz kustoszów zbiorów muzealnych Towarzystwa Przyjaciół Skawiny; ks. Kazimierz Franczak - proboszcz Parafii p.w. św. Michała Archanioła w Binarowej, za zaangażowanie w działania mające na celu przeprowadzenie prac konserwatorsko-remontowych przy kościele p.w. św. Michała Archanioła w Binarowej, wpisanym na listę UNESCO; Halina Ładoń za inicjatywę i zaangażowanie w ochronę zabytków architektury drewnianej Małopolski, w szczególności za uratowanie przed zniszczeniem kościoła z 1601 roku p.w. św. Marka w Rodakach wraz z zabytkową dzwonnica.

Najważniejszym przedsięwzięciem kulturalnym Województwa Małopolskiego są *Małopolskie Dni Dziedzictwa Kulturowego*, organizowane od roku 1999. Zostały one pomyślane i są z powodzeniem realizowane jako wydarzenie priorytetowe, integrujące region i promujące jego wspaniałą spuściznę historyczną, stanowiącą ważną część dziedzictwa narodowego. Inicjatywa bezpłatnego udostępnienia wybitnych, często unikatowych obiektów, a także zabytków mało znanych oraz tych, które pozostając w rękach prywatnych i na co dzień niedostępnych, spotkała się z dużym zainteresowaniem mieszkańców województwa i turystów i postrzegana jest jako niepowtarzalna okazja do ich odwiedzenia.

W ramach X edycji Małopolskich Dni Dziedzictwa Kulturowego w dniach 10-11 maja 2008 r. udostępnionych zostało kolejnych 11 obiektów. W dotychczasowych dziesięciu edycjach Dni udostępniono 150 zabytków i miejsc w regionie prawie 200 tysiącom zwiedzającym, m.in. klasztory, kościoły, muzea, kompleksy dworskie, pałace, wiekowe ogrody i stare nekropolie, miasteczka z ich charakterystyczną zabudową, zabytki sztuki ludowej i budownictwa.

W związku z jubileuszem 10-lecia Dni, 7 maja 2008 r. zorganizowane zostało spotkanie jubi-

leuszowe dla gospodarzy wszystkich obiektów uczestniczących w dotychczasowych edycjach Dni, podczas którego dokonane zostało podsumowanie 10 lat Małopolskich Dni Dziedzictwa Kulturowego, a gospodarzom przekazane zostały podziękowania oraz jubileuszowe upominki. W ramach Małopolskich Dni Dziedzictwa Kulturowego odbyło się także podsumowanie i wręczenie nagród dla uczestników konkursów i imprez towarzyszących: konkursu historycznego; konkursów plastycznych dla dzieci i młodzieży; projektów edukacyjnych; konkursu fotograficznego *Skarby Małopolski*.

Organizatorem Małopolskich Dni Dziedzictwa Kulturowego jest Województwo Małopolskie, współpracujące z właścicielami i opiekunami obiektów zabytkowych, samorządami powiatowymi i gminnymi, mediami oraz organizacjami pozarządowymi.

Działalność opiekunów i właścicieli obiektów zabytkowych w województwie małopolskim znajduje uznanie środowisk opiniotwórczych. Laureatem kulturalnej Nagrody Wyszehradzkiej za 2006 rok zostało Międzynarodowe Centrum Kultury w Krakowie. Natomiast w roku 2007 decyzją kapituły laureatem Nagrody *Laur Roku*, przyznawanej przez Miesięcznik „Spotkania Zabytkami”, została Pani Eugenia Michałowska, właścicielka i opiekunka zabytkowego XVI-wiecznego, drewnianego dworu w Laskowej koło Limanowej

Elementem skutecznej ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Małopolski jest powszechność stosowania wymogów ustawy o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami, która nakłada na gminy obowiązek opracowania gminnych programów ochrony zabytków wraz z wprowadzeniem gminnej ewidencji zabytków. Ponad 40% gmin wykazuje istnienie planu lub programu rewitalizacji i rewitalizacji układów urbanistycznych i zespołów zabytkowych. Większość programów powstała w latach 2005-2007, co świadczy o rosnącym zainteresowaniu problematyką ochrony dziedzictwa kulturowego Województwo Małopolskie realizuje wojewódzki program opieki nad zabytkami pn. *Wojewódzki Program Ochrony Dziedzictwa i Krajobrazu Kulturowego Małopolski*, przyjęty przez Sejmik Województwa Małopolskiego program wytycza kierunki ochrony dziedzictwa kulturowego w regionie, jest również rozwinięciem Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego. Wypełnianie zadań określonych w programie odbywa się przy współdziałaniu instytucji zajmujących się ochroną dziedzictwa kulturowego w województwie małopolskim dążących do poprawy stanu utrzymania i zarządzania zasobem regionalnego dziedzictwa kulturowego, ochrony i kształtowania krajobrazu kulturowego oraz promocji, edukacji i dokumentowania walorów dziedzictwa kulturowego.

Z uwagi na cezurę końcową programu przystąpiono do sporządzenia wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w latach 2010-2013, będącego kontynuacją i rozwinięciem założeń Wojewódzkiego Programu Ochrony Dziedzictwa i Krajobrazu Kulturowego Małopolski w latach 2005-2009.

Tabela nr 59

Finansowanie prac konserwatorskich i innych zadań z zakresu ochrony zabytków w latach 1999-2008

- 1 - Środki finansowe przyznane na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami
- 2 - Realizacja zadań w ramach Programu Operacyjnego - Dziedzictwo Kulturowe, Priorytetu 1 – Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych
- 3 - 45 500 000 zł - dotacja z budżetu centralnego przez Kancelarię Prezydenta Państwa,
- 4 – wydatki na remonty obiektów zabytkowych w 2008 roku (wykonanie 44 728 648,77 zł), wg planu 44 850 000 zł, w tym 44 300 000 zł –z dotacja z budżetu centralnego przez Kancelarię Prezydenta Państwa
- 5 - 6 880 000 zł wykorzystana kwota dotacji
- 6 - Wydatki bieżące ogółem 7 423 000 zł

Źródło: Urząd Marszałkowski WM, Małopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków, Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Lp	Źródło finansowania	Przeznaczenie	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2005	2006	2007	2008
1	Budżet Województwa Małopolskiego	Zabytki ruchome i nieruchome	757 000	675 000	755 472	1 015 365	828 029	450 000	1 102 000	1 000 000	4 864 425	6 900 000 ⁵	
2.	Budżet Województwa Małopolskiego (Środki będące w dyspozycji Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków) ⁶	Zabytki ruchome	664 962	1 088 912	1 68 577	970 000	996 863	951 495	840 480	872 966	1 300 000	1 312 000	
		Archeologiczne dobra kultury	137 000	154 422	218 004	60 406	72 730	73 000	54 434	56 000	100 000	91 000	
		Zabytki nieruchome	-	-	-	-	-	-	-	-	58 500	3.240.000	5 800 000
		Dokumentacja konserwatorska ewidencyjna, ekspertyzy i opinie konserwatorskie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	220 000	
3.	Środki finansowe Ministra właściwego ds. kultury i dziedzictwa narodowego przeznaczone dla województwa małopolskiego ¹	Zabytki nieruchome, zabytki architektury Skarbu Państwa, obiekty własne resortu, programy resortowe: sakralne drewniane i zabytki romańskie	3 078 450	1 961 133	424 578	939 583	767 684	494 593	678 491	5 029 995 ²	129 570 000 ²		
4.	Narodowy Fundusz Rewaloryzacji Zabytków Krakowa	Zabytki nieruchome	34 100 000	40 254 331	32 400 300	32 400 993	31 066 076	31 036 573	31 072 076	37 935 686	45 913 061 ³	44 850 000 ⁴	

VII. Kultura fizyczna

oprac. Krzysztof Kępa

Działania Województwa Małopolskiego w obszarze kultury fizycznej służą przede wszystkim stworzeniu jak najlepszych warunków, umożliwiających uprawianie sportu i wszelką aktywność ruchową.

Poprzez corocznie uruchamiane programy wspierające lokalne i regionalne projekty upowszechniające kulturę fizyczną oraz przedsięwzięcia inwestycyjne, w Małopolsce przybywa imprez sportowych o randze światowej i europejskiej jak również imprez wojewódzkich, dla szerokiego rzesz społeczeństwa, szczególnie dzieci i młodzieży oraz osób niepełnosprawnych. Rośnie również ilość nowoczesnych, ogólnodostępnych obiektów sportowych, które dają możliwość wszystkim zainteresowanym bezpieczne i efektywne spędzanie czasu przeznaczanego na sport i rekreację.

Aktywne włączanie się władz samorządowych w popularyzację szeroko rozumianej kultury fizycznej ma ważne znaczenie dla osiągnięcia pozytywnych efektów rozwoju kultury fizycznej w Małopolsce.

1. Finansowanie i organizacja kultury fizycznej

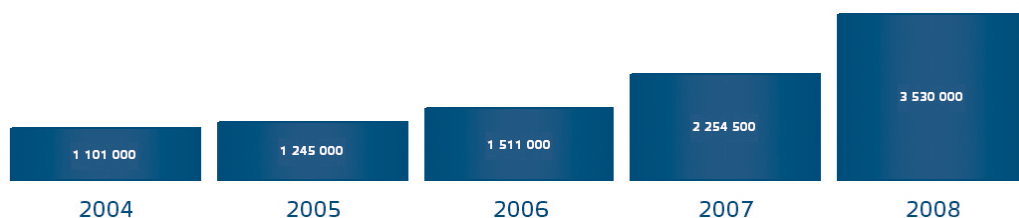
W roku 2008 Województwo Małopolskie wsparło kulturę fizyczną ogólną kwotą 20 445 000 złotych, co stanowi wzrost o 84% w porównaniu z rokiem 2007. W większości były to środki skierowane na rozwój podstawowej bazy sportowej (ORLIK '2012) oraz dofinansowanie zadań z dziedziny kultury fizycznej, realizowanych przez organizacje pozarządowe.

Otwarte konkursy ofert na realizację zadań Województwa Małopolskiego w dziedzinie kultury fizycznej:

- **Upowszechnianie kultury fizycznej** – najszerza oferta kierowana do najliczniejszego grona odbiorców, która stawia sobie za cel uaktywnienie sportowe jak największej ilości mieszkańców oraz pomoc w organizacji imprez sportowych rangi światowej, europejskiej, ogólnopolskiej i wojewódzkiej, ważnej dla społeczności lokalnych naszego regionu. Oferta tych imprez skierowana jest przede wszystkim do dzieci i młodzieży środowisk wiejskich, aktywnej sportowo części środowiska akademickiego, sportowców niepełnosprawnych i szerokiego kręgu społeczeństwa. Corocznie kilkadziesiąt stowarzyszeń działających w obszarze kultury fizycznej przygotowuje i realizuje projekty współfinansowane przez Województwo. Ich liczba sukcesywnie wzrasta, stanowiąc o aktywności i pomysłowości lokalnych środowisk;
- **Współzawodnictwo i szkolenie sportowe dzieci i młodzieży** – to dziedzina kultury fizycznej, w której Województwo Małopolskie dofinansowuje organizację zawodów, konsultacji i obozów sportowych z udziałem kadr Województwa Małopolskiego. Wsparcie finansowe obejmuje wyselekcjonowanych sportowców w dyscyplinach ogólnopolskiego systemu współzawodnictwa sportowego dzieci i młodzieży w kategoriach wiekowych młodzika, juniora młodszego, juniora i młodzieżowca, oraz Wojewódzkich Gimnazjad, Licealiad i Igrzysk Młodzieży Szkolnej. Skutkiem tego, nasze Województwo od lat jest niekwestionowanym liderem we wszelkich klasyfikacjach w dyscyplinach zimowych, oraz rokrocznie zajmuje V miejsce w klasyfikacji województw ogólnopolskiego systemu współzawodnictwa sportowego dzieci i młodzieży.

Wykres nr 58

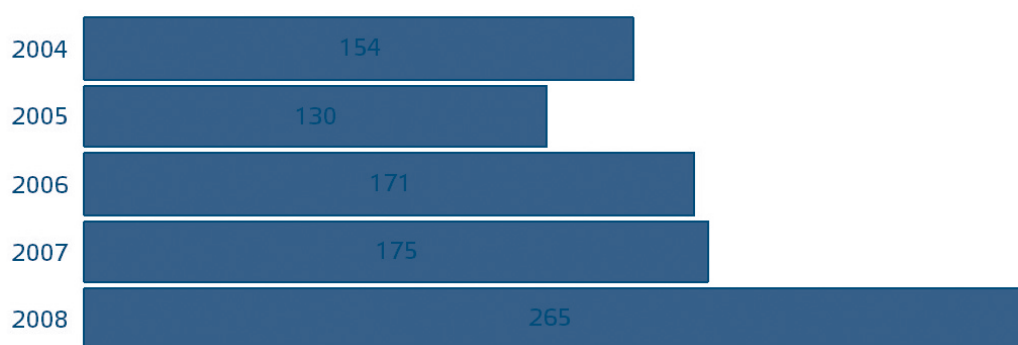
Środki w budżecie Województwa Małopolskiego przewidziane na dotacje dla NGO realizujących zadania z upowszechniania kultury fizycznej oraz współzawodnictwa i szkolenia sportowego dzieci i młodzieży

Źródło: opracowanie własne

Wykres nr 59

Liczba dofinansowanych ofert na realizację zadań Województwa Małopolskiego z dziedziny kultury fizycznej na zadania – upowszechnianie kultury fizycznej i współzawodnictwa i szkolenia sportowego dzieci i młodzieży

Źródło: opracowanie własne

Rozwój infrastruktury sportowej

Aktualnie, stan podstawowej bazy sportowej w Województwie Małopolskim liczy 4.833 obiektów.

Tabela nr 60

Baza sportowa

rodzaj obiektu	liczba obiektów
stadiony – boiska do piłki nożnej	882
boiska do koszykówki	385
boiska do piłki ręcznej	362
boiska do piłki siatkowej	492
boiska uniwersalne	747
korty tenisowe	259
hale 44x24m	43
małe hale, sale 36x18 – 24x12 m.	511
sale mniejsze	757
obiekty sportów wodnych	9
strzelnice sportowe	58
tory	16
plywalnie kryte	61
plywalnie otwarte	36
lodowiska	14
skocznie narciarskie	7
wyciągi narciarskie	194
razem	4 833

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z jednostek samorządu terytorialnego Województwa Małopolskiego

Województwo Małopolskie systematycznie wspiera rozwój infrastruktury sportowej. Inwe-

storzy korzystają ze środków finansowych w ramach naboru do Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego oraz Wieloletniego Programu Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Małopolskiego.

Wieloletni Program Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Małopolskiego na lata 2008-2010

W roku 2008 w ramach Wieloletniego Programu Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Małopolskiego zakończono realizację 33 inwestycji sportowych.

Tabela nr 61

Inwestycje zrealizowane w 2008 roku

Lp.	Inwestor	Zadanie
1.	Gmina Bochnia	sala sportowa w Stanisławicach
2.	Gmina Trzebinia	kompleks sportowy w Trzebini
3.	Gmina Dąbrowa Tarnowska	sala sportowa w Dąbrowie Tarnowskiej
4.	Gmina Szczucin	sala sportowa w Zabrnii
5.	Gmina Mędrzechów	sala sportowa w Mędrzechowie*
6.	Gmina Krzeszowice	sala sportowa w Nowej Górze
7.	Gmina Skala	kompleks sportowy w Skale
8.	Gmina Świątniki Górne	sala sportowa w Rzeszotarach
9.		zaplecze sanitarno - szatniowe w Rzeszotarach
10.		boisko sportowe w Podstolicach*
11.	Gmina Książ Wielki	boisko wielofunkcyjne w Książu Wielkim
12.	Gmina Myślenice	kompleks sportowy w Myślenicach
13.	Gmina Pćim	mała hala w Stróży
14.	Gmina Siepraw	mała hala w Sieprawiu
15.	Gmina Gródek nad Dunajcem	mała hala w Gródku nad Dunajcem
16.	Gmina Czorsztyn	hala w Maniowach
17.	Gmina Raba Wyżna	sala w Rokicinach Podhalańskich
18.		boisko sportowe przy Gimnazjum w Skawie*
19.	Gmina Bukowno	kompleks sportowy w Bukownie
20.	Gmina Wolbrom	sala w Dłużcu
21.	Gmina Osiek	sala w Osieku
22.	Starostwo Powiatowe w Oświęcimiu	hala w Chełmku
23.	Gmina Koniusza	sala w Glewcu
24.	Gmina Radłów	kompleks sportowy w Radłowie
25.	Gmina Szerzyny	sala w Ołpinach
26.	Starostwo Powiatowe w Tarnowie	sala w Gromniku
27.	Gmina Zakliczyn	sala w Paleńnicy
28.	Gmina Spytkowice	sala w Bachowicach*
29.		sala w Ryczowie*
30.	Gmina Miejska Nowy Sącz	boisko ze sztuczną nawierzchnią
31.	Gmina Miejska Tarnów	boisko ze sztuczną nawierzchnią
32.	Gmina Miejska Kraków	boisko wraz z zapleczem
33.		kryta pływalnia

* inwestycje współfinansowane ze środków Unii Europejskiej

Źródło: opracowanie własne

Corocznie, w ramach tego programu Sejmik Województwa Małopolskiego kieruje do dofinansowania z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej zadania zgłoszone przez samorządy szczebla powiatowego i gminnego.

Tabela nr 62
Zadania skierowane do dofinansowania w 2008 roku

Lp.	inwestor	zadanie
1.	Gmina Trzebinia	budowa kompleksu przy G* w Trzebiniu
2.	Gmina Łukowica	budowa kompleksu sportowego w Świdniku
3.	Gmina Bukowno	budowa kompleksu sportowego przy ZS** w Bukownie
4.	Gmina Radłów	budowa kompleksu sportowego przy G w Radłowie
5.	Gmina Czorsztyn	budowa hali przy G w Maniowach
6.	Gmina Wieliczka	budowa hali w Wieliczce
7.	Gmina Kraków	modernizacja hali KS „KORONA” w Krakowie
8.	Gmina Uście Gorlickie	budowa małej hali przy SP*** i G w Brunarach
9.	Gmina Pćim	budowa małej hali przy G w Stróży
10.	Gmina Krościenko n. Dunajcem	budowa małej hali przy G w Krościenku nad Dunajcem
11.	Gmina Nowy Wiśnicz	budowa sali przy SP w Muchówce
12.	Gmina Dębno	budowa sali przy SP w Maszkienicach
13.	Gmina Szczucin	budowa sali przy SP w Zabrnium
14.	Gmina Dąbrowa Tarnowska	budowa sali przy SP w Smęgorzowie
15.	Gmina Igołomia / Wawrzeńczyce	budowa sali przy GCE**** w Igołomi
16.	Gmina Krzeszowice	budowa sali przy ZS w Nowej Górze
17.	Gmina Wiśniowa	budowa sali przy SP w Wiśniowej
18.	Gmina Kęty	budowa sali przy ZS w Bielanych
19.	Gmina Koniusza	budowa sali przy SP w Glewcu
20.	Gmina Budzów	budowa sali przy SP w Budzowie
21.	Gmina Szerzyny	remont sali przy ZS w Ołpinach
22.	Gmina Lisia Góra	budowa sali przy G w Nowej Jastrzębce
23.	Gmina Kościelisko	budowa sali przy ZS w Witowie
24.	Gmina Tokarnia	budowa sali przy SP w Tokarni
25.	Gmina Ryglice	budowa sali przy ZS w Zalasowej
26.	Gmina Mszana Dolna	budowa sali przy SP w Lubomierzu
27.	Gmina Świątniki Górne	budowa zaplecza sanitarno - szatniowego w Rzeszotarach
28.	Gmina Książ Wielki	budowa boiska przy ZS w Książu Wielkim
29.	Gmina Bystra / Sidzina	budowa boiska do piłki nożnej z bieżnią i trybuną w Bystrej
30.	Gmina Nowy Sącz	budowa boisk w Nowym Sączu
31.	Gmina Miejska Tarnów	budowa boiska wielofunkcyjnego w Tarnowie

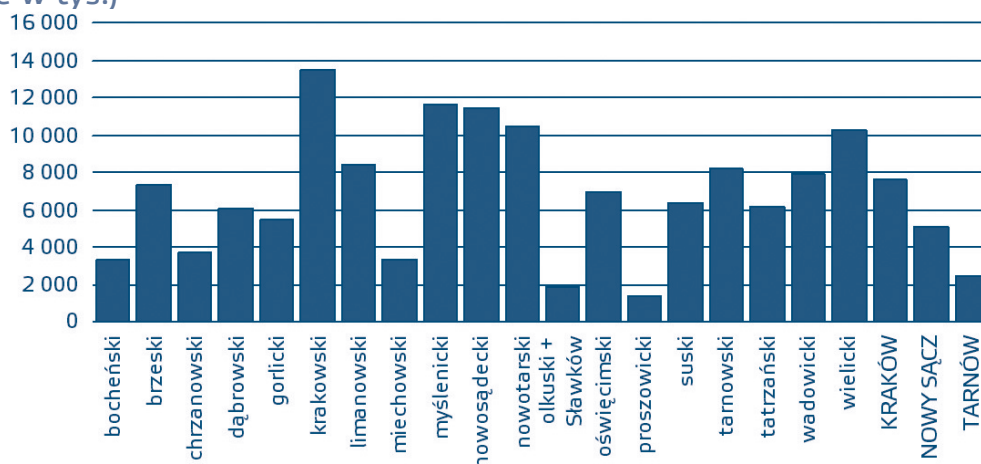
* Gimnazjum ** Zespół Szkół *** Szkoła Podstawowa **** Gminne Centrum Edukacji

Źródło: opracowane własne

Od 1999 roku 286 obiektów sportowych otrzymało wsparcie finansowe, co w wydajny sposób przyspieszyło oddanie tych obiektów do użytku. Łącznie, do dofinansowania skierowano budowę 11 kompleksów sportowych, 14 krytych pływalni, 21 hal, 63 małych hal, 156 sal i 21 innych obiektów sportowych.

Wykres nr 60

Środki z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej przekazane jst na inwestycje, remonty i modernizacje obiektów sportowych w latach 1999 – 2008 (dane w tys.)

Źródło: opracowane własne

Tabela nr 63

Ilość obiektów sportowych dofinansowanych ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej w ramach programów rozwoju bazy sportowej województwa małopolskiego w latach 1999 – 2008

powiat \ rodzaj obiektu	bocheński	brzeski	chrzanowski	dąbrowski	gorlicki	krakowski	limanowski	miechowski	myślenicki	nowosądecki	nowotarski	olkuski	oświęcimski	proszowicki	suski	tarnowski	tatrzański	wadowicki	wielicki	KRAKÓW	NOWY SĄCZ	TARNÓW
kompleksy sportowe	-	-	1	-	-	2	1	-	1	1	1	1	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-
kryte pływalnie	-	1	1	1	-	3	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	1	2	-	-	1
hale	-	3	1	1	-	2	-	1	-	-	2	-	1	-	1	1	-	2	1	4	1	0
małe hale	1	2	1	2	5	3	7	3	6	6	6	1	2	0	2	6	2	4	4	0	0	0
sale	11	8	1	7	11	13	11	1	9	18	11	3	9	5	7	14	4	6	4	0	2	1
inne obiekty sportowe	-	-	-	-	-	1	-	1	2	1	2	-	1	-	1	-	1	-	-	6	4	1

Źródło: opracowane własne

Budowa kompleksów sportowych w ramach programu „Moje boisko Orlik '2012”

Jest to inicjatywa Ministra Sportu i Turystyki wdrażana na terenie Małopolski we współpracy z Samorządem Województwa Małopolskiego.

Program polega na budowie kompleksów sportowych, składających się z dwóch boisk ze sztuczną nawierzchnią (do piłki nożnej i wielofunkcyjne) i budynku zaplecza sanitarno – szatniowego, wraz z ogrodzeniem i oświetleniem, umożliwiającymi uprawianie różnych dyscyplin sportowych przez wszystkie grupy wiekowe na bezpiecznych, nowoczesnych boiskach sportowych. Na montaż finansowy przedsięwzięcia składają się środki z Ministerstwa Sportu i Turystyki, Województwa Małopolskiego i środki własne inwestora. Realizacja progra-

mu „Moje boisko, Orlik '2012” umożliwiła budowę 44 nowoczesnych, ogólnodostępnych i bezpłatnych kompleksów sportowych, z czego w 2008 roku ostatecznie oddano do użytku 25 obiektów sportowych.

Tabela nr 64
Inwestycje realizowane w 2008 r.

Lp.	Jednostka samorządu terytorialnego	Lp.	Jednostka samorządu terytorialnego
1.	Gmina Lipnica Murowana*	26.	Gmina Czarny Dunajec
2.	Powiat Bocheński*	27.	Gmina Ochotnica Dolna*
3.	Gmina Borzęcin*	28.	Gmina Raba Wyżna
4.	Miasto i Gmina Brzesko	29.	Miasto i Gmina Olkusz*
5.	Gmina Gnojnik	30.	Miasto i Gmina Wolbrom
6.	Gmina Olesno*	31.	Miasto Chełmek
7.	Gmina Radgoszcz*	32.	Miasto i Gmina Kęty
8.	Gmina Ropa*	33.	Powiat Oświęcimski
9.	Gmina Sękowa*	34.	Gmina Nowe Brzesko
10.	Miasto i Gmina Krzeszowice*	35.	Gmina Pałecznicza*
11.	Miasto i Gmina Skawina	36.	Miasto Sucha Beskidzka
12.	Gmina Zabierzów*	37.	Gmina Pleśna*
13.	Gmina Kamienica	38.	Gmina Skrzyszów*
14.	Gmina Limanowa	39.	Miasto i Gmina Żabno*
15.	Gmina Mszana Dolna	40.	Gmina Bukowina Tatrzańska*
16.	Gmina Tymbark	41.	Gmina Gdów
17.	Gmina Charsznica	42.	Miasto i Gmina Wieliczka*
18.	Gmina Raclawice	43.	Miasto Kraków*
19.	Miasto i Gmina Myślenice	44.	Miasto Tarnów
20.	Gmina Siepraw		
21.	Gmina Chełmiec		
22.	Miasto Grybów*		
23.	Gmina Łącko		
24.	Miasto i Gmina Stary Sącz		
25.	Gmina Podegrodzie		

* zadanie ukończone w roku 2009

Źródło: opracowane własne

Obok w/w podstawowych działań Województwo Małopolskie wsparło rozwój kultury fizycznej udzielając dofinansowania gminom na realizację zapoczątkowanego w roku 2007 projektu: Zagospodarowania czasu wolnego dzieci i młodzieży poprzez organizację zajęć rekreacyjno – sportowych pn. „Już pływam”. Projekt adresowany do uczniów szkół podstawowych w małopolskich gminach zakłada organizację kursów nauki pływania na krytych pływalniach Województwa Małopolskiego, prowadzonych przez instruktorów, pod nadzorem ratowników. Celem zadania jest wzrost bezpieczeństwa dzieci korzystających z kąpielisk, popularyzacja aktywnych form spędzania wolnego czasu i podniesienia ogólnej sprawności fizycznej młodych Małopolan.

W 2008 roku ponad 12 000 dzieci ze 123 gmin – co stanowi wzrost o blisko 47% w porównaniu z rokiem 2007 – zostało przeszkolonych z zakresu nauki pływania.

Rok 2008 obfitował w szereg sukcesów sportowych młodych Małopolan na imprezach najwyższej rangi. Osiągnięcia te odzwierciedla ilość osób nagradzanych w ramach promocji kultury fizycznej. Małopolskim Laurem Sportu nagrodzono 46 zawodniczek i zawodników, złotych,

srebrnych i brązowych medalistów Mistrzostw Świata i Europy oraz ich trenerów. Laureaci nagród, to w większości reprezentanci tych dyscyplin sportowych, w których Województwo Małopolskie od lat wiodzie prym na arenie ogólnopolskiej, przedstawiciele m.in. kajakerstwa górskiego, dalekowschodnich sztuk walki, dyscyplin zimowych i pływania.

2. Działalność klubów sportowych

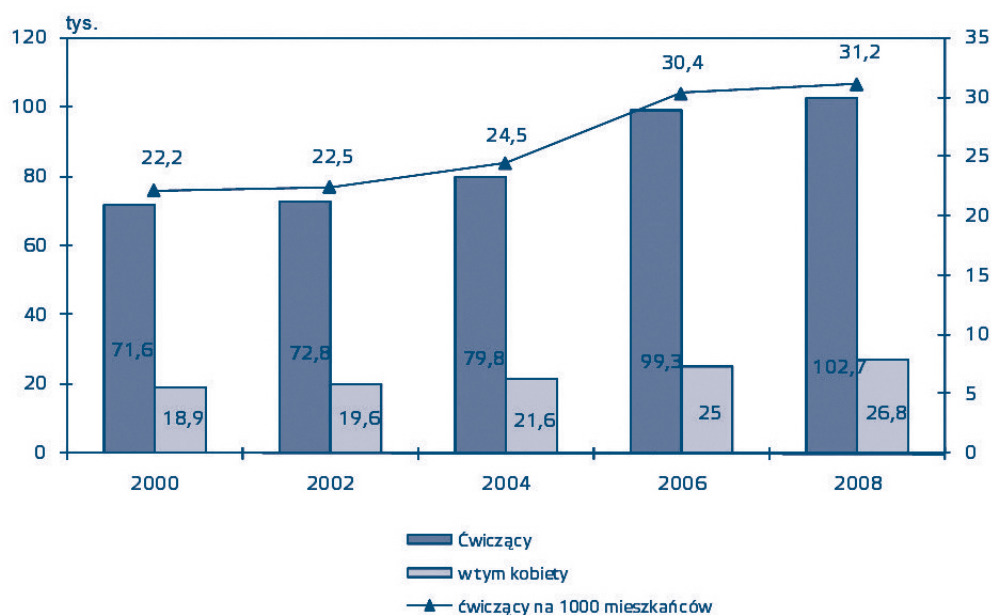
Końcem 2008 r. w Małopolsce działało 1 396 klubów sportowych, z czego najwięcej w mieście Krakowie - 161 (11,5%) oraz w powiecie nowosądeckim (131), tarnowskim (119) i nowotarskim (110). Najmniej klubów działało w powiatach: proszowickim (10), dąbrowskim (20) i miechowskim (21). Wskaźnik ilości klubów sportowych na 100 tys. ludności w województwie wynosił 42,5. W stosunku do roku 2008 liczba klubów wzrosła o 77 tj. 5,8%. Kluby sportowe skupiały ogółem 107,5 tys. członków.

Wśród 102,7 tys. osób ćwiczących w małopolskich klubach sportowych, młodzież do lat 18 stanowiła 74,0% ogółu ćwiczących. Najwięcej osób ćwiczących było w Krakowie - 23 272 oraz kolejno w powiecie nowosądeckim - 7 973 i tarnowskim 6 585. Najmniej ćwiczących osób było w powiatach: proszowickim (348), miechowskim (1113) i dąbrowskim (1324).

W ogólnopolskich lub okręgowych związkach sportowych zarejestrowanych było 45,0 tys. zawodników, a wśród nich 5,3 tys. kobiet (11,7%), z czego ok. 2/3 wszystkich zawodników stanowiły osoby do lat 18 (29,4 tys., tj. 65,3%).

Wykres nr 61

Ćwiczący w klubach sportowych

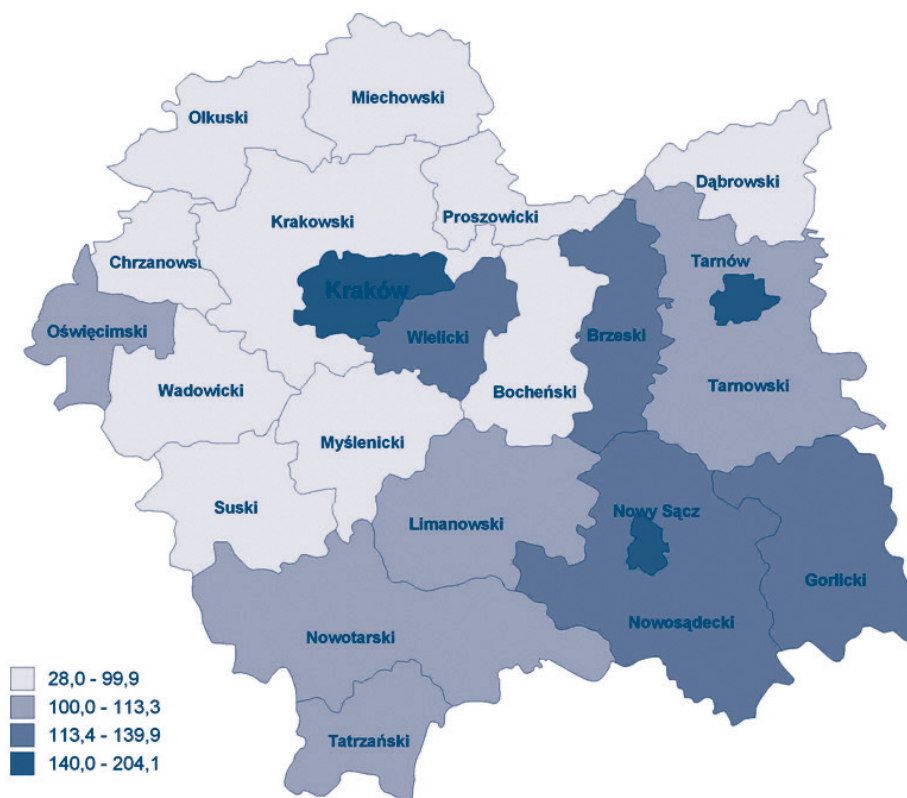

Źródło: Informacja sygnałna nr 13 „Działalność klubów sportowych w województwie małopolskim w 2008 r”, Urząd Statystyczny w Krakowie.

W klubach sportowych na 1000 mieszkańców ćwiczyły 31,2 osoby, w tym w grupie dzieci i młodzieży do lat 18 ćwiczyły 113,4 osoby. Najwyższym wskaźnikiem cechowały się miasta: Nowy Sącz (204,1), Tarnów (166,2) i Kraków (142,7), natomiast najniższym powiaty: proszowicki (28,0), krakowski (62,4) i olkuski (63,9).

Mapa 14

Osoby do lat 18 ćwiczące w klubach sportowych na 1000 mieszkańców wg powiatów w 2008 r. (stan w dniu 31 XII)

Źródło: Informacja sygnalna nr 13 „Działalność klubów sportowych w województwie małopolskim w 2008 r”, Urząd Statystyczny w Krakowie.

W działających w 2008 r. małopolskich klubach sportowych najwięcej było sekcji piłki nożnej (30,7% wszystkich sekcji), następnie piłki siatkowej (16,2%), tenisa stołowego (7,7%) oraz koszykówki (6,3%). Najwięcej osób ćwiczyło w sekcji piłki nożnej (40,1%), piłki siatkowej (13,5%), tenisa stołowego (4,9%) oraz koszykówki (4,7%). Zdecydowaną większość ćwiczących stanowili mężczyźni – 73,5%. z których ponad połowa (52,5%) uprawiała najpopularniejszą dyscyplinę tj. piłkę nożną (łącznie z halową). Kobiety przeважаły wśród ćwiczących m.in. w takich dyscyplinach jak fitness (76,1%), jeździectwo (74,0%) czy akrobatyka (73,9%).

W Małopolsce działają także nieliczne sekcje mniej popularnych sportów takich jak: baseball, billard, bowling, curling, golf, korfbal, narciarstwo akrobatyczne, narciarstwo artystyczne, snooker, short track, ringo, sport balonowy, sport motorowodny, sport psich zaprzęgów, warcaby, wędkarstwo, wrotkarstwo, żeglarstwo lodowe.

VIII. Bezpieczeństwo publiczne

oprac. Małgorzata Potocka-Momot

Odpowiedni stan bezpieczeństwa publicznego, to bez wątpienia jeden z wielu czynników wpływających na standard życia mieszkańców Małopolski. Rola tego czynnika ma ponadto niebagatelny wpływ w kreowaniu atrakcyjności inwestycyjnej regionów. Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego jest w głównej mierze domeną organów administracji publicznej. Fundamentalną rolę w ramach tego sektora pełnią: policja, straż pożarna, straż miejska, jednostki ratownictwa i inne wyspecjalizowane agencje, inspekcje i służby. Efektywność działania poszczególnych służb w ramach realizowanych przez nie zadań zależy przede wszystkim od wzajemnej współpracy jak również kooperacji z samorządem lokalnym i regionalnym, a także bezpośrednio z mieszkańcami.

1. Zagrożenie przestępczością

W 2008 roku na terenie Województwa Małopolskiego stwierdzono 82 445 przestępstw, tj. o ponad 5 % mniej niż w 2007 roku. Systematycznie maleje udział przestępstw o charakterze kryminalnym (spadek o 7 % w stosunku do roku poprzedniego). Nieznacznie wzrosła liczba i udział przestępstw gospodarczych (1,7 %), natomiast na zbliżonym poziomie utrzymał się udział przestępstw drogowych. Diametralnie wzrosła w regionie liczba przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajowości (wzrost o 55%).

Wraz z ograniczeniem liczby przestępstw, konsekwentnie rośnie skuteczność wykrywania ich sprawców. W 2008 roku wykrywalność sprawców przestępstw wyniosła w Małopolsce 61,5% (tj o 3% więcej w stosunku do roku poprzedniego). Największą wykrywalność odnotowano w stosunku do przestępstw o charakterze drogowym (99%-wzrost o 0,2%) oraz gospodarczym (92%-wzrost o 0,5%).

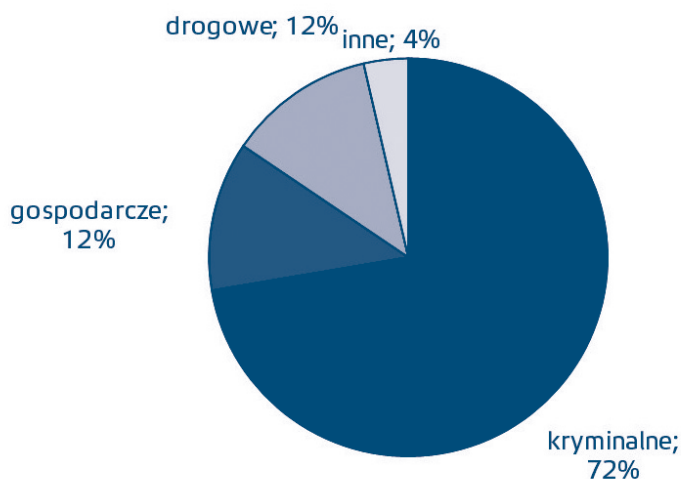
Tabela nr 65

Przestępstwa stwierdzone

Typ przestępstwa	2006	2007	2008	dynamika 2008/2006
Ogółem	105630	87006	82445	78,1
kryminalne	79334	64116	59630	75,2
gospodarcze	11720	9829	10007	85,4
drogowe	11231	9793	9839	87,6
inne	3345	3268	2969	88,8

Źródło. Opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego 2008”

Wykres nr 62
Przestępczość w 2008 roku

Źródło. Opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego 2008”

W odniesieniu do ogólnej liczby przestępstw w województwie małopolskim, podregionem szczególnie narażonym na zagrożenie przestępczością (z uwagi na wysoką koncentrację funkcji turystycznych i usługowych) jest podregion miasta Kraków z liczbą 30129 przestępstw odnotowanych w roku 2008. Jest to podregion w którym wskazuje się jednocześnie na najmniejszą liczbę przestępstw o charakterze drogowym (w porównaniu z podregionami: krakowskim, nowosądeckim, oświęcimskim, tarnowskim).

Tabela nr 66

Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych w 2008 r.

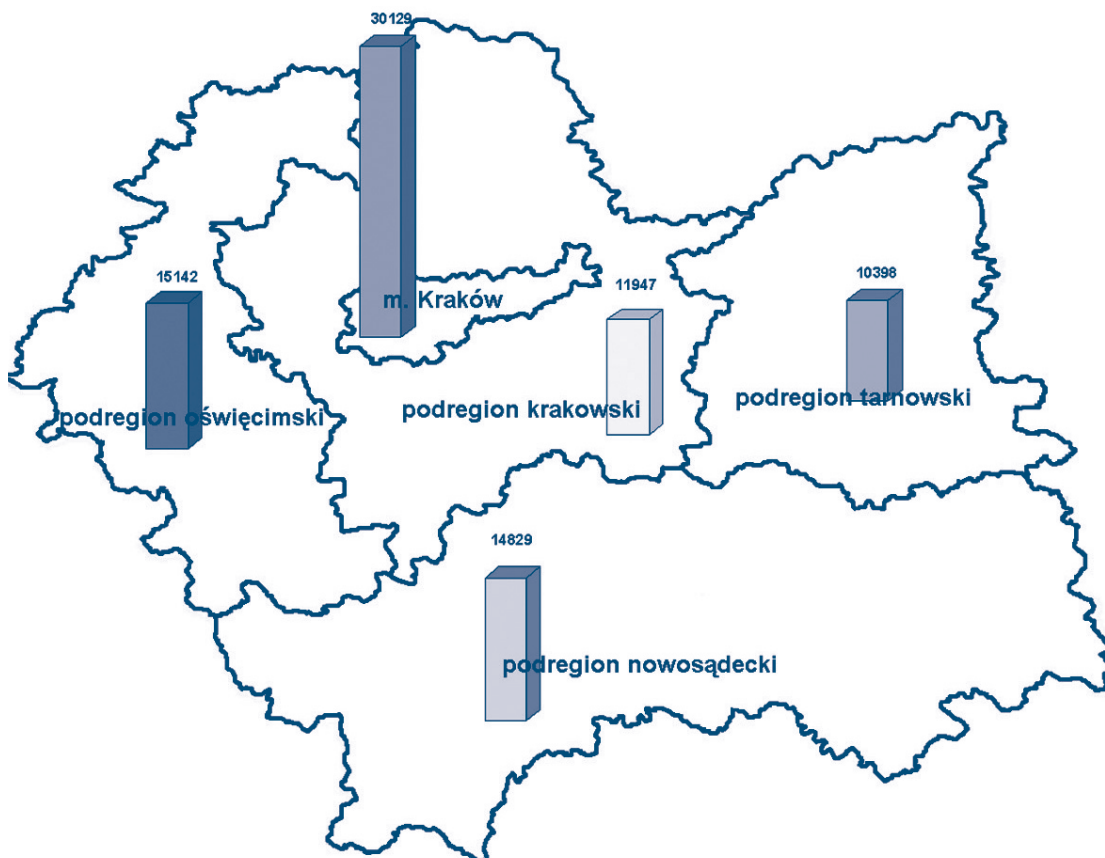
Podregion	Przestępstwa			
	Ogółem	Kryminalne	Gospodarcze	Drogowe
Województwo	82445	59630	10007	9839
Podregion krakowski	11947	7843	1331	2298
Podregion miasta Kraków	30129	26163	1733	1456
Podregion nowosądecki	14829	10155	2070	1957
Podregion oświęcimski	15142	9600	2585	2330
Podregion tarnowski	10398	5869	2288	1798

Źródło. Opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego 2008”

Podregionem cieszącym się najniższym wskaźnikiem przestępczości jest podregion tarnowski (tylko 12,6% wszystkich przestępstw odnotowano w granicach tego obszaru). Jednocześnie wskaźnik wykrywalności przestępstw dla powiatów jest najwyższy właśnie w tym podregionie (powiat brzeski-88% wykrytych przestępstw).

Mapa nr 15

Ogólna liczba przestępstw stwierdzonych w zakończonych postępowaniach przygotowawczych w 2008 roku w podziale na podregiony

Źródło. Opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego 2008”

2. Bezpieczeństwo w ruchu drogowym

Formacją odpowiedzialną za utrzymywanie bezpieczeństwa i porządku publicznego, w tym bezpieczeństwa w ruchu drogowym, jest Policja.¹² Zgodnie z danymi Wydziału Ruchu Drogowego Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie, w 2008 roku na terenie województwa małopolskiego miało miejsce 35 754 zdarzeń drogowych. Wśród nich 4 676 to wypadki drogowe w których życie straciły 343 osoby, a 5 973 zostało rannych. Porównując dane statystyczne z roku poprzedniego należy zauważyć, że znacząco zwiększyła się liczba kolizji drogowych, aż o 1599. W roku 2008 odnotowano 1,0 % spadek w ilości wypadków drogowych, nieznaczny, 0,6 % wzrost w ilości zabitych i 2,5 % spadek w ilości rannych.

¹² Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji. (tekst ujednolicony) ze zm.

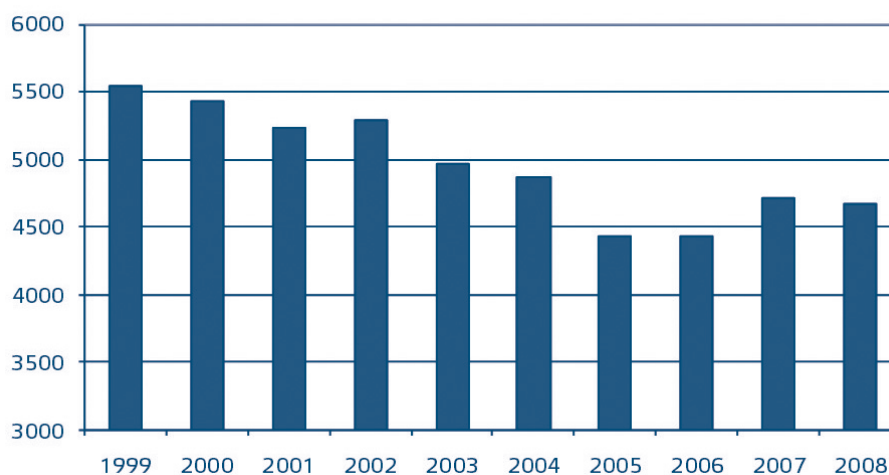
Tabela nr 67
Zdarzenia na małopolskich drogach

Rodzaj zdarzenia	2007	2008	spadek (-)/ wzrost (+)
wypadki drogowe	4 721	4 676	- 1,0 %
ofiary śmiertelne	341	343	+ 0,6 %
osoby ranne	6 147	5 973	- 2,8%
kolizje drogowe	29 479	31 078	+ 5,4%

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Ruchu Drogowego Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie

Od roku 1999 na terenie województwa małopolskiego można zaobserwować tendencję spadkową w ilości wypadków drogowych o 15,6 %.

Wykres nr 63
Wypadki drogowe

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Ruchu Drogowego Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie

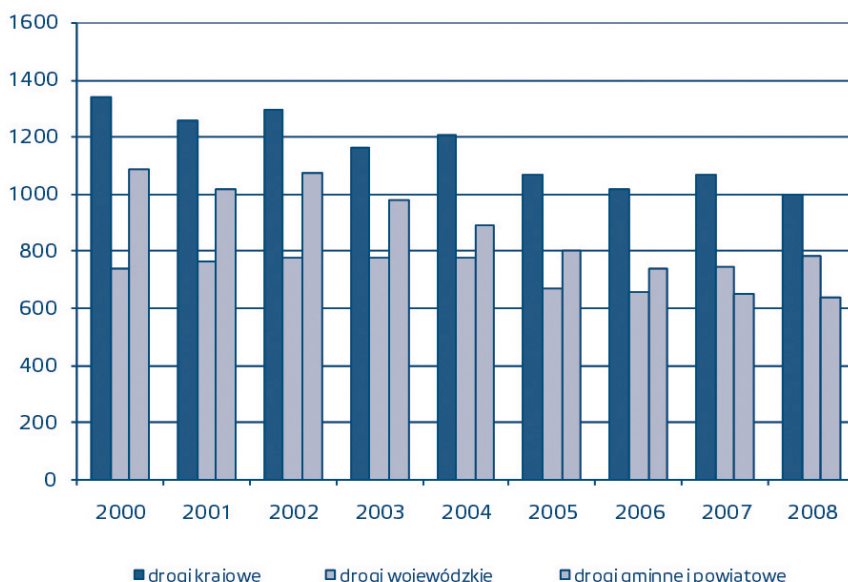
Najwięcej wypadków na małopolskich drogach miało miejsce we wrześniu – 455 (9,7 %) oraz w czerwcu – 442 (9,5 %). W miesiącach tych zostało także poszkodowanych najwięcej osób (w czerwcu – 620 oraz we wrześniu – 615, natomiast najwięcej ofiar śmiertelnych odnotowano w sierpniu - 39 tj. 11,4 % oraz w październiku 34 tj. 9,9 %). Od lat najbardziej niebezpiecznym dniem tygodnia jest piątek, to właśnie w tym dniu dochodzi do największej ilości zdarzeń. W ciągu doby gwałtowny wzrost wypadków obserwuje się od godziny 7 do 21. Niemniej jednak kulminacja przypada na przedział między godziną 17 a 19; w tym czasie, a więc w ciągu dwóch godzin, zaistniały 734 wypadki drogowe (15,7 % wszystkich wypadków).

Do największej ilości wypadków dochodzi na drogach krajowych oraz gminnych i powiatowych, najmniej zdarzeń odnotowuje się na drogach wojewódzkich (co prawda tendencja ta zmieniła się w ostatnich dwóch latach, wskazując na większość ilość wypadków

na drogach wojewódzkich). Na ulicach miast odnotowano w 2008 roku 48,2 % wszystkich wypadków.

Wykres nr 64

Wypadki w województwie małopolskim według kategorii drogi

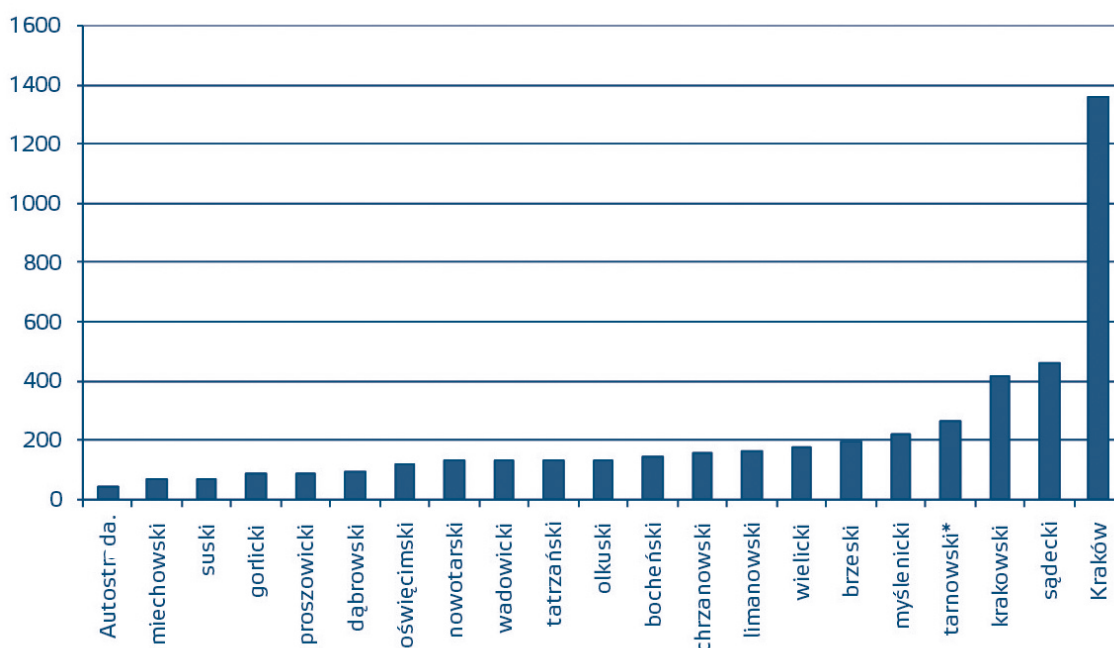
Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Ruchu Drogowego Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie

Poddając analizie stan zagrożenia w poszczególnych powiatach województwa małopolskiego, należy zwrócić uwagę, iż rejon miasta Krakowa jest najbardziej zagrożony - 29,1 % wszystkich wypadków miało miejsce właśnie na jego terenie. W porównaniu do roku ubiegłego stan ten nieznacznie się poprawił, wynosił wówczas 29,8 %. Zjawisko wzrostu ilości wypadków zaobserwowano na terenie 12-tu powiatów, największy na terenie powiatu gorlickiego (wzrost o 22,9 %). Rozpatrując to zagadnienie pod względem spadków to największy odnotowano w powiecie myślenickim (o 13,4 %).

Wypadki drogowe w mieście Kraków, powiecie sądeckim, tarnowskim i krakowskim stanowią 48,0 % wszystkich wypadków

Wykres nr 65

Wypadki w powiatów

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Ruchu Drogowego Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie

Głównymi sprawcami wypadków drogowych są przede wszystkim kierowcy, którzy w 2008 roku spowodowali 3537 wypadków (75,6%), w których zginęły 182 osoby, a 4849 zostało rannych. Porównując te dane z rokiem poprzednim odnotowano spadek o 0,7% w ilości wypadków, spadek w liczbie osób zabitych o 9,5% oraz spadek w liczbie rannych o 2,8%. Głównymi przyczynami zdarzeń były m.in.: niedostosowanie prędkości do panujących warunków, nieudzielenie pierwszeństwa przejazdu, czy niezachowanie odległości między pojazdami. Piesi natomiast byli sprawcami 702 wypadków, co stanowi 15,0%, w których 104 osoby poniosły śmierć, a 624 zostało rannych. Odnotowano, zatem tendencje spadkową w liczbie takich wypadków o 5,5% oraz wzrost w liczbie zabitych o 4,0%. Nastąpił także spadek w ilości osób rannych o 4,9%.

Jak co roku poważny problem stanowią nietrzeźwi kierowcy, którzy byli sprawcami wielu zdarzeń na drogach. W 2008 roku spowodowali 263 wypadki drogowe i 791 kolizji, w wypadkach zginęło 17 osób a 334 zostały ranne. Przedstawione dane świadczą o mniejszym udziale w 2008 roku nietrzeźwych kierowców w wypadkach drogowych niż w roku poprzednim (nastąpił spadek wypadków drogowych o 0,8%, spadek zabitych o 5,6%, spadek rannych o 12,8%, wzrost kolizji o 4,5%). Pomimo spadku ilości zdarzeń, z analizy wynika, że aż 5,6% wszystkich wypadków na terenie województwa zainicjowanych jest właśnie przez nietrzeźwych kierowców.

3. Działalność straży miejskiej.

Straż Miejska jest jednostką odpowiedzialną w szczególności za ochronę spokoju i porządku w miejscach publicznych. Do zadań straży należy między innymi¹³:

¹³ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych

- czuwanie nad porządkiem i kontrolą ruchu drogowego,
- współdziałanie z właściwymi podmiotami w zakresie ratowania życia i zdrowia obywateli, pomocy w usuwaniu awarii technicznych i skutków klęsk żywiołowych oraz innych miejscowych zagrożeń,
- zabezpieczenie miejsca przestępstwa, katastrofy lub innego podobnego zdarzenia,
- ochrona obiektów komunalnych i urzędów użyteczności publicznej,
- współdziałanie z organizatorami i innymi służbami w ochronie porządku podczas zgromadzeń i imprez publicznych,
- doprowadzanie osób nietrzeźwych do izby wytrzeźwień lub miejsca ich zamieszkania,
- konwojowanie dokumentów, przedmiotów wartościowych lub wartości pieniężnych dla potrzeb gminy.

Analizą niniejszego Raportu objęto działalność jednostek Straży Miejskiej miast na prawach powiatu: Krakowa, Tranowa oraz Nowego Sącza.

W 2008 roku do **Straży Miejskiej Miasta Krakowa**¹⁴ wpłynęło łącznie 58 951 zgłoszeń związanych z nieprzestrzeganiem przepisów o bezpieczeństwie i porządku w komunikacji (20 291 przypadków), utrzymaniem porządku i czystości w mieście (5 431), zakłócaniem spokoju i porządku publicznego (5 430 zgłoszeń) oraz spożywaniem napojów alkoholowych w miejscach zabronionych (5 160 zgłoszeń). W porównaniu z rokiem poprzednim oznacza to wzrost zgłaszanych interwencji o 14, 1%. Funkcjonariusze Miejscy ujawnili w 2008 roku 145 066 wykroczeń (wzrost o ponad 22%) głównie związanych z bezpieczeństwem i porządkiem w komunikacji, naruszeniem przepisów Ustawy o wychowaniu w trzeźwości oraz z wykroczeniami przeciwko porządkowi i spokojowi publicznemu. W wyniku tych interwencji 45 113 sprawców wykroczeń zostało ukaranych mandatami karnymi (wzrost o 10,6%), wobec 5 916 skierowano wnioski o ukaranie do Sądu Grodzkiego (wzrost o 25,3%), w 94 037 przypadkach przestano na udzieleniu pouczenia (wzrost o 29,2%). Obok podstawowych zadań z zakresu ochrony i porządku publicznego, Straż Miejska podejmuje współpracę z właściwymi służbami (Policją, Strażą Graniczną, Żandarmerią Wojskową, Miejskim Przedsiębiorstwem Komunikacyjnym) w celu redukcji ilości popełnianych czynów oraz zapewnienia ładu i bezpieczeństwa na terenie miasta Krakowa. Na uwagę zasługuje ponadto zaangażowanie Straży Miejskiej w różnego rodzaju programy profilaktyczne oraz kampanie skierowane zarówno do młodzieży szkolnej jak i mieszkańców miasta, służące przede wszystkim poprawie bezpieczeństwa (m.in.: *Krakowska Sieć AED Impuls Życia, Bezpieczny Kraków, Czerwone zabija, itp.*).

Do podstawowych zadań i obowiązków strażników **Straży Miejskiej w Tarnowie**¹⁵ należy zapewnienie spokoju i porządku w miejscach publicznych, zapobieganie, wykrywanie i ściganie wykroczeń oraz pomoc w rozwiązywaniu problemów życia codziennego mieszkańców. Strażnicy Miejscy w roku 2008 przeprowadzili 12 512 interwencji dotyczących wykroczeń, z czego pouczyli 10 459 osób, nałożyli 1 819 mandatów karnych na kwotę 156 400 złotych zł, sporządzili 234 wnioski o ukaranie do Sądu Grodzkiego. Do najbardziej uciążliwych wykroczeń, które ujawnili Strażnicy zaliczyć należy m.in.; wykroczenia przeciwko porządkowi i spokojowi publicznemu (794), wykroczenia przeciwko instytucjom państwowym, samorządowym i społecznym (406), wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu osób i mienia (190). Część zdarzeń została ujawniona dzięki monitoringowi miasta - strażnicy podjęli 547 interwencji dotyczących wykroczeń i innych zdarzeń ujawnionych przez operatorów kamer. Straż Miejska podejmuje ścisłą współpracę z Policją, której celem jest m.in. prowadzenie działań porządkowych w celu zapewnienia spokoju i porządku w Tarnowie. W roku 2008 strażnicy przekazali Policji 46 spraw o charakterze przestępstwa, ujęli i przekazali 77 osób, w tym 61 sprawców przestępstw, przekazali 235 spraw o charakterze wykroczenia, zabezpieczali 56 masowych imprez wspólnie z Policją, 3 miejsca przestępstwa oraz wystawili 952 wspólne patrole. Straż Miejska w Tarnowie

¹⁴ Opracowano na podstawie danych przekazanych przez Straż Miejską w Krakowie.

¹⁵ Opracowano na podstawie danych przekazanych przez Straż Miejską w Tarnowie.

podejmuje szereg działań z zakresu profilaktyki, wdrażając programy współpracy ze szkołami oraz z młodzieżą (m.in. program Bądź Świetlikiem na drodze, Jestem Eko- Trendy – Zamiast Foliówki Używam Wielorazówki, Strażnicy dla Afryki, Bezpieczne Wakacje itp.).

W roku 2008 **Straż Miejska w Nowym Sączu**¹⁶ realizowała szereg działań związanych z ochroną czystości, porządku i bezpieczeństwa na terenie miasta. Funkcjonariusze Miejscy ujawnili 7 222 wykroczeń, głównie przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji (5 212) oraz przeciwko urządzeniom użytku publicznego (996). W wyniku podejmowanych interwencji pouczone 5 882 osoby, 1 326 zostało ukaranych mandatami karnymi na kwotę 118 220 zł, wobec 14 skierowano wnioski o ukaranie do Sądu. Powyższe działania realizowane były również przy współdziałaniu z Komendą Miejską Policji w Nowym Sączu. Do podstawowych form współdziałania tych służb należy zaliczyć patrole piesze i zmotoryzowane na terenie miasta, których ogółem odbyło się 160. W ramach współdziałania jednostek realizowana była wzajemna wymiana informacji związanych z bezpieczeństwem i ochroną porządku na terenie miasta. Ponadto w Komendzie Straży Miejskiej wprowadzono całodobową służbę monitoringu miejskiego, tym samym od godz. 23.00 do 7.00 operator monitoringu ściśle działa z dyż. Komendą Miejską Policji w zakresie zaobserwowanych zdarzeń na terenie miasta, W zakresie działań profilaktycznych i prewencyjnych Straż Miejska w 2008 r. kontynuowała między innymi programy *Zintegrowana polityka bezpieczeństwa oś. Gołąbkowice* oraz *Koalicja przeciwko przemocy*. Ponadto w szkołach odbyły się spotkania, które dotyczyły zachowań dzieci w ruchu drogowym (*Droga do szkoły*). W ramach działań profilaktycznych zainicjowano także program pt.: *Monitor wstydu*, zamiarem którego było upublicznianie nagrań z monitoringu, które dokumentują negatywne zachowania lub zdarzenia oraz podejmowane interwencje przez Straż Miejską w Nowym Sączu.

4. Ochrona przeciwpożarowa i zagrożenie pożarowe

Formacją powołaną do walki z pożarami, klęskami żywiołowymi i innymi miejscowymi zagrożeniami jest Państwowa Straż Pożarna. Do podstawowych zadań PSP należy w szczególności¹⁷:

- rozpoznawanie zagrożeń pożarowych i innych miejscowych zagrożeń;
- organizowanie i prowadzenie akcji ratowniczych w czasie pożarów, klęsk żywiołowych lub likwidacji miejscowych zagrożeń;
- wykonywanie pomocniczych specjalistycznych czynności ratowniczych w czasie klęsk żywiołowych lub likwidacji miejscowych zagrożeń przez inne służby ratownicze;
- kształcenie kadr dla potrzeb Państwowej Straży Pożarnej i innych jednostek ochrony przeciwpożarowej oraz powszechnego systemu ochrony ludności;
- nadzór nad przestrzeganiem przepisów przeciwpożarowych;

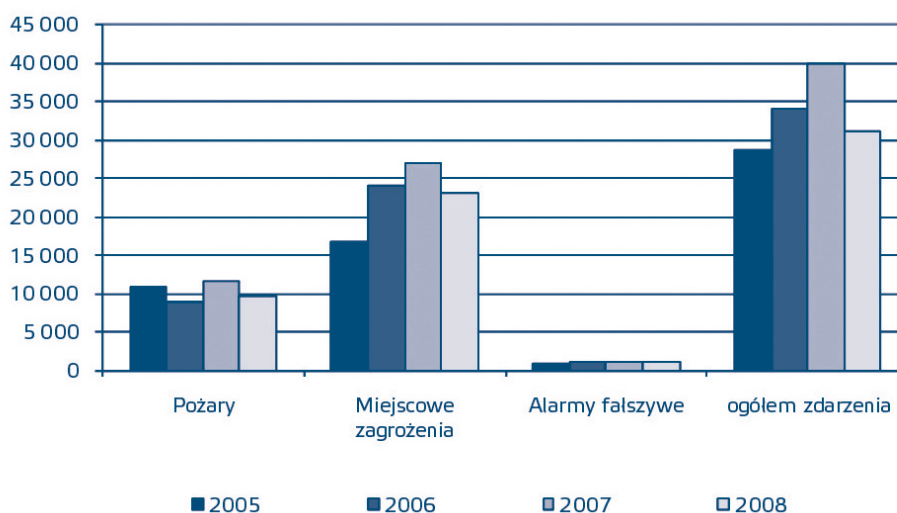
W roku 2008 na terenie województwa małopolskiego, miało miejsce ogółem 31 111 zdarzeń, w tym 9 802 pożarów, 23 100 miejscowych zagrożeń oraz 1 209 fałszywych alarmów. Porównując lata 2007-2008, w zakresie zagrożeń pożarowych na terenie województwa małopolskiego, obserwuje się tendencję malejącą. Odnotowano spadek ogólnej ilości zdarzeń o 22%, spadek ilości pożarów o 15%, spadek ilości miejscowych zagrożeń o 14% oraz zmniejszenie ilości fałszywych alarmów o 7%.

¹⁶ Opracowano na podstawie danych przekazanych przez Straż Miejską w Nowym Sączu.

¹⁷ Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej

Wykres nr 66

Ilość zdarzeń w latach 2005-2008

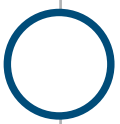

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie.

Podobnie jak w latach poprzednich w zdecydowanej większości przypadków zarówno pożarów (93%) jak i miejscowych zagrożeń (96%) to zdarzenia małe. Pożary średnie stanowią 6 % wszystkich pożarów, natomiast pożary duże to zaledwie 0,2%.

Oprócz podstawowych zadań z zakresu organizowania i prowadzenia akcji ratowniczo-gaśniczych, Państwowa Straż Pożarna prowadziła w 2008 roku szereg działań informacyjno-popularyzacyjnych skierowanych do młodzieży szkolnej jak i mieszkańców województwa, wśród nich m.in.:

- *112 w trudnej sprawie -nie używaj przy zabawie* - konkurs plastyczny dla uczniów szkół podstawowych, gimnazjów oraz szkół specjalnych. Celem konkursu jest edukacja dzieci i młodzieży w zakresie zachowania bezpieczeństwa w momencie występowania zagrożeń.
- *Bezpieczne życie*- rozdysponowano w szkołach podstawowych bezpłatne kalendarze plakatu PSP na rok 2008 z informacją dotyczącą bezpiecznej jazdy na rowerze czy też postępowania w przypadku zauważenia pożaru.
- *Akademia Misia Ratownika*- uruchomiono w szkołach podstawowych województwa małopolskiego program edukacyjny dla dzieci „Akademia Misia Ratownika”. Ponad 6 tysięcy dzieci z 46 małopolskich szkół podstawowych uczestniczyło w projekcie społeczno- edukacyjnym, który ma na celu zmniejszenie liczby wypadków z udziałem najmłodszych, a także ochronę przed przemocą czy uzależnieniem.
- *Bezpieczne ślizgawki* - W województwie małopolskim w przypadku wystąpienia korzystnych warunków atmosferycznych organizowana jest akcja budowy lodowisk, ślizgawek, na terenach przedszkolnych. Podejmowane działania mają na celu zapewnienia bezpieczeństwa zabawy dla dzieci i młodzieży, zwłaszcza tej, która nie korzysta z organizowanych form wypoczynku i wyjazdu poza miejsce zamieszkania.

GOSPODARKA / GOSPODARKA / gospo-
darka

I. Potencjał gospodarczy

oprac. Renata Kurkiewicz, Agnieszka Górniak

1. Produkt Krajowy Brutto¹

Jednym z podstawowych mierników makroekonomicznych informujących o poziomie rozwoju państwa i regionów, a także ich perspektywach rozwojowych, jest wskaźnik przedstawiający wzrost produktu krajowego brutto (PKB).

Produkt krajowy brutto wyraża wartość dóbr i usług finalnych wytworzonych w danym roku, przez czynniki wytwórcze zlokalizowane na terenie danego kraju/regionu, niezależnie od tego kto jest ich właścicielem. Dane wartościowe i dynamiki dotyczące produktu krajowego brutto oraz wartości dodanej brutto według województw i podregionów są opracowywane wyłącznie w cenach bieżących.

Małopolska zalicza się do województw o największym udziale w generowaniu PKB. W latach 2001 - 2006 plasowała się na piątej pozycji w kraju, odpowiednio za województwami: mazowieckim, śląskim, wielkopolskim oraz dolnośląskim. Dane statystyczne za rok 2006 wskazują, iż województwo małopolskie wypracowało 7,4% krajowej wartości PKB.

Tabela nr 68
Produkt Krajowy Brutto

Wyszczególnienie	2001	2002	2003	2004	2005	2006
w milionach PLN						
Polska	779 564	808 578	843 156	924 583	983 302	1 060 031
Małopolska	54 739,2	57 101,3	60 156,8	67 287	71 748	78 789
rok 2001 = 100						
Polska	100,0	103,7	108,2	118,6	126,1	135,9
Małopolska	100,0	104,3	109,9	122,9	131,1	143,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

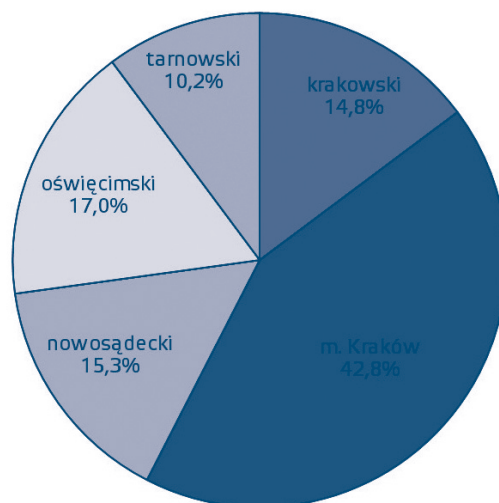
Syntetyczny miernik wzrostu gospodarczego, służący ocenie zaawansowania zmian gospodarczych, jakim jest dynamika wzrostu PKB, uplasował Małopolskę z wynikiem 109,8% na drugiej pozycji w kraju, po województwie dolnośląskim, które odnotowało dynamikę wzrostu PKB, porównując dane z roku 2006 do roku 2005, na poziomie 111,5%. Warto także zauważyć, iż Małopolska znalazła się wśród sześciu województw, w których dynamika PKB była wyższa aniżeli średnia dla kraju wynosząca 107,8%.

Analiza struktury wytwarzania PKB przez poszczególne podregiony Małopolski zwraca uwagę na znaczenie miasta Krakowa dla rozwoju regionu, to tutaj koncentruje się 42,8% wartości wytworzonego w województwie PKB. Miasto Kraków łącznie z podregionem krakowskim wytwarzają 57,6% PKB regionu. O znaczeniu Krakowa dla gospodarki regionalnej świadczy również dynamika przyrostu PKB wytwarzanego przez miasto, gdzie w roku 2006 w stosunku do roku 2001 wyniosła ona 149,9%. Dynamika wzrostu PKB w analogicznym okresie dla podregionu nowosądeckiego, charakteryzującego się najniższym spośród podregionów Małopolski poziomem PKB w przeliczeniu na mieszkańca, wyniosła 131,7%.

¹ Podrozdział opracowano w oparciu o dane publikowane przez GUS, w tym m.in. opracowanie pt. Produkt Krajowy Brutto. Rachunki regionalne w 2006 r., Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Katowicach, Katowice 2008 r.

Wykres nr 67

Struktura PKB w Małopolsce w 2006 roku, wg podregionów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wartość PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca (tzw. PKB *per capita*) w roku 2006 w Małopolsce ukształtowała się na poziomie 24 111 zł, co stanowiło 86,7% średniej dla kraju. Wynik taki uplasował województwo małopolskie na 10 pozycji, analogicznie jak w roku 2005. W stosunku do roku 2005, wskaźnik PKB *per capita* wzrósł o 9,7%, i zauważyć należy, iż wzrost ten był silniejszy w porównaniu do wartości wskaźnika w latach 2005 i 2004 - wówczas tempo wzrostu wyniosło 6,4%.

Tabela nr 69

Produkt Krajowy Brutto przypadający na 1 mieszkańca

Wyszczególnienie	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	w PLN					
Polska	20 380	21 149	22 075	24 215	25 767	27 799
Małopolska	16965	17659	18522	20664	21 989	24 111
<i>Podregiony:</i> krakowski	12 572	13 131	14 008	14 714	15 840	17 649
m. Kraków	29 601	32 166	33 331	37 460	39 964	44 529
nowosądecki	12 279	12 539	12 733	13 777	14 834	15 859
oświęcimski	15 913	16 544	18 132	18 796	19 740	21 146
tarnowski	12 416	12 993	13 461	15 285	16 008	17 479

źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Dane dotyczące rozmiarów PKB *per capita* w poszczególnych podregionach Małopolski wskazują na silne zróżnicowanie wewnątrzregionalne. Miasto Kraków z wartością 44 529 zł plasuje się na czwartej pozycji w kraju, po Warszawie (83 933 zł), Poznaniu (56 081 zł) oraz podregionie legnicko-głogowskim (46 661 zł), podczas gdy najniższy małopolski podregion – podregion nowosądecki - z PKB *per capita* na poziomie 15 859 zł sklasyfikowany został na ostatniej, sześćdziesiątej szóstej, pozycji. Pozostałe wydzielone na obszarze Małopolski podregiony uplasowały się w skali kraju na następujących lokatach: podregion oświęcimski – 41, podregion krakowski – 58 oraz tarnowski – 60.

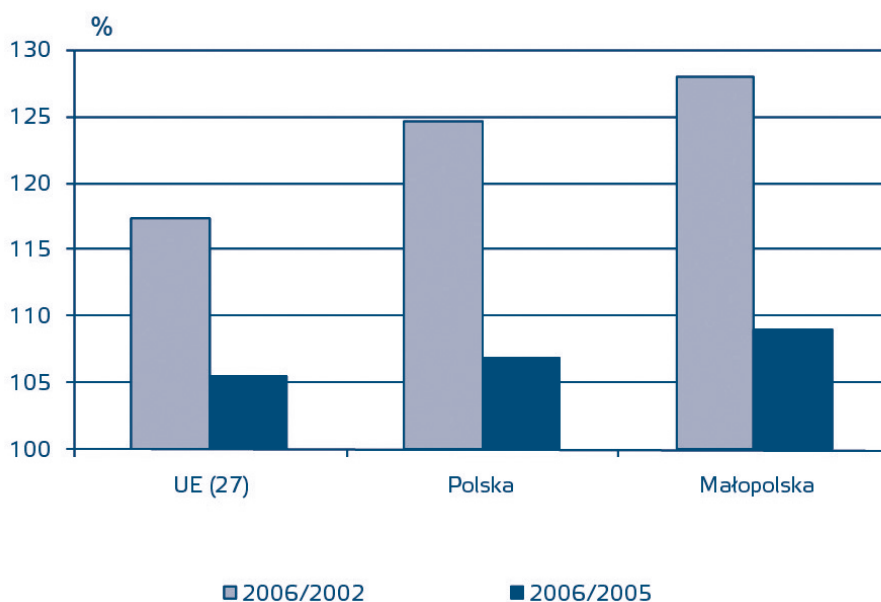
W stosunku do wyników z roku 2005 miasto Kraków odnotowało spadek o jedną pozycję, podregion krakowski awansował o cztery pozycje, natomiast podregion tarnowski o jedną pozycję. Podregiony oświęcimski oraz nowosądecki utrzymały miejsca z roku 2005.

Wysokość PKB jest ważnym wskaźnikiem wykorzystywanym przez UE, w ramach prowadzonej polityki spójności, do oceny poziomu rozwoju regionów Unii – m.in. regiony opóźnione w rozwoju, tj. takie, w których poziom PKB na jednego mieszkańca nie przekracza 75% średniej wspólnotowej, mogą korzystać ze wsparcia finansowego Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

W okresie 2002-2006 PKB liczony według parytetu siły nabywczej, zarówno w przypadku Polski jak i Małopolski, rósł w szybszym tempie aniżeli w UE (27). Porównanie rozmiarów wspomnianego wskaźnika z roku 2006 do 2002 daje następujące dynamiki jego wzrostu: UE (27) 117,5%, Polska 124,8% oraz Małopolska 128,1%. Zatem zarówno krajowe jak i regionalne tempo rozwoju gospodarki było szybsze aniżeli jego średnia dla całej UE, co z kolei przekłada się realnie zmniejszanie dystansu rozwojowego dzielącego gospodarkę Polski od średniego poziomu rozwoju Unii. Świadczy o tym również fakt, iż w roku 2002 PKB Polski wg parytetu siły nabywczej w przeliczeniu na mieszkańca stanowił ok. 48,3% przeciętnej dla UE (27), by w roku 2006 osiągnąć poziom 52,5% średniej unijnej.

Wykres nr 68

Przyrost PKB liczonego wg parytetu siły nabywczej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych EUROSTAT.

Tabela nr 70

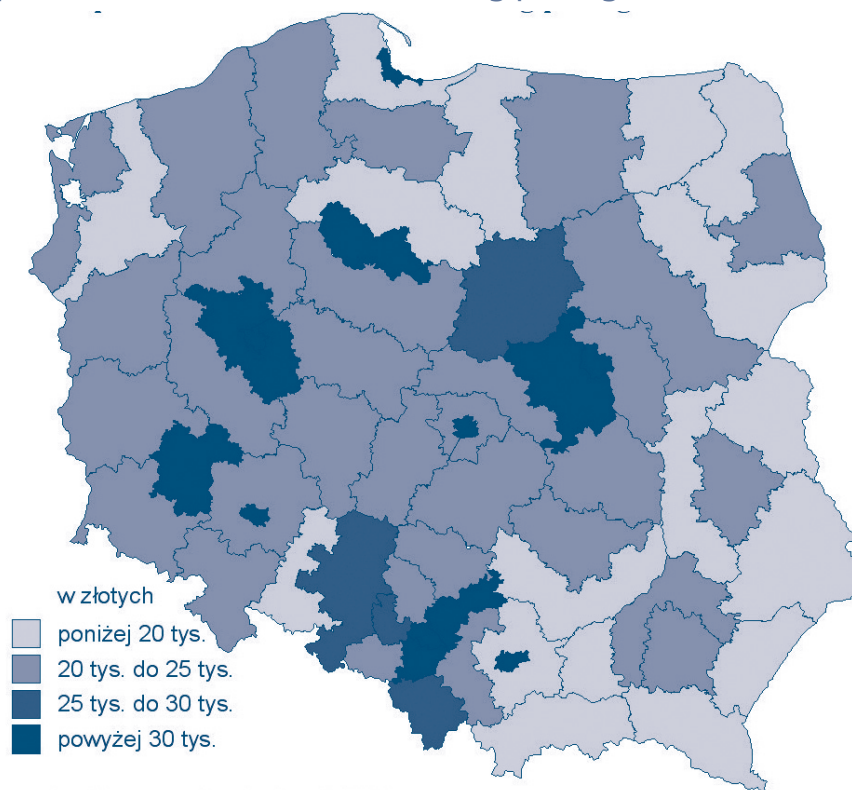
Produkt Krajowy Brutto według parytetu siły nabywczej na 1 mieszkańca

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006
UE - 27	20 500	20 700	21 700	22 500	23 600
Polska	9 900	10 100	11 000	11 500	12 400
Małopolska	8 500	8 700	9 400	9 900	10 700
w %					
UE 27	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Polska	48,3	48,8	50,7	51,1	52,5
Małopolska	41,4	42,0	43,3	44,0	45,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych EUROSTAT

Mapa nr 16

PKB w przeliczeniu na mieszkańca według podregionów w 2006 roku

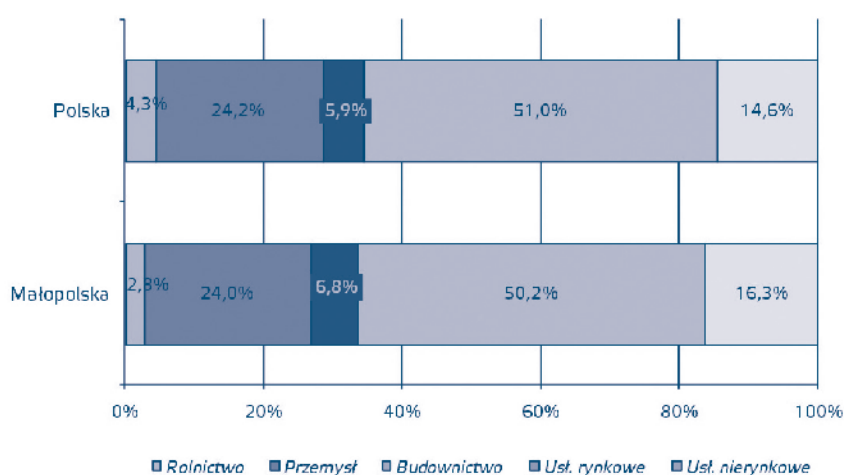
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Struktura wytworzonej w województwie małopolskim wartości dodanej brutto, czyli nowego efektu działalności produkcyjnej podmiotów krajowych, nieco różni się od średniej krajowej, szczególnie w zakresie udziału rolnictwa oraz usług nierynkowych. Warto podkreślić, iż Małopolska odnotowuje niższy od średniej krajowej udział rolnictwa w wytwarzanej wartości dodanej brutto – w roku 2006 o 1,5% – pomimo znacznego zasobu gospodarstw rolnych

(ok. 11% ludności wiejskiej Polski zamieszkuje na obszarach wiejskich województwa małopolskiego). Takie relacje związane są niewątpliwie z silnym rozdrobnieniem małopolskich gospodarstw rolnych, co z kolei wpływa m.in. na ograniczenie towarowości produkcji rolnej, na rzecz spożycia własnego. Dynamika wartości dodanej brutto na poziomie 109,5% lokuje region na drugiej pozycji, po województwie dolnośląskim (111,1%) oraz o 2% powyżej średniej dla kraju. Z punktu widzenia dokonującego się postępu gospodarczego oraz tworzenia warunków dla dynamicznego rozwoju istotne są utrzymujące się korzystne zmiany w strukturze małopolskiej gospodarki, czego dowodem jest m.in. wysoka dynamika wartości dodanej wytworzonej w sektorze usług – wynik Małopolski 107,7% plasuje ją w grupie sześciu województw z wynikami powyżej średniej dla kraju wynoszącej 107,4%.

Wykres nr 69

Struktura wartości dodanej brutto w 2006 roku według rodzajów działalności

Źródło: opracowanie własne w oparciu o publikację GUS: Produkt krajowy brutto. Rachunki regionalne 2006 r., GUS, Urząd Statystyczny w Katowicach.

2. Atrakcyjność inwestycyjna

Atrakcyjność inwestycyjną regionu kształtuje szereg czynników budujących sprzyjający dla przedsiębiorczości klimat. Może być ona postrzegana nie tylko jako zdolność nakłonienia inwestorów do wyboru danego regionu, jako miejsca lokalizacji inwestycji, z uwagi na oferowane warunki i udogodnienia, ale również korzyści możliwe do osiągnięcia już w trakcie prowadzenia działalności, będące wynikiem specyficznych cech tego obszaru. Optymalna kombinacja czynników lokalizacyjnych, pozwalając na jednoczesne ograniczenie nakładów inwestycyjnych i kosztów prowadzonej działalności, oraz z drugiej strony na maksymalizację zysków przy towarzyszącym ograniczeniu ryzyka inwestycyjnego, decyduje o atrakcyjności inwestycyjnej. Z punktu widzenia regionu napływ inwestycji ma pierwszorzędne znaczenie, jako czynnik dynamizujący rozwój społeczno-gospodarczy oraz narzędzie walki z bezrobociem.

Czynniki wpływające na atrakcyjność inwestycyjną należy rozpatrywać z dwóch punktów widzenia, to oznacza, iż oprócz czynników lokalizacyjnych mających charakter uniwersalny pamiętać należy o znacznej grupie elementów postrzeganych indywidualnie przez inwestorów. Dlatego też preferencje inwestorów zdeterminowane są w dużej mierze m.in. branżą w jakiej prowadzona jest działalność gospodarcza czy sposobem funkcjonowania przedsiębiorstwa.

Autorzy raportu pt. *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2008* dokonali wstępnej systematyzacji działalności gospodarczej, pod kątem której przeprowadzono następnie analizę – wyodrębnione zostały trzy główne obszary: działalność przemysłowa, usługowa oraz zaawansowane technologie.

Z uwagi na stopień skomplikowania przedmiotowej materii, analizę oparto na kilkudziesięciu zmiennych, które pogrupowano według następujących czynników:

- dostępność transportowa
- koszty pracy,
- wielkość i jakość zasobów pracy,
- chłonność rynku zbytu,
- poziom rozwoju infrastruktury gospodarczej,
- poziom rozwoju infrastruktury społecznej,
- poziom rozwoju gospodarczego,
- stopień ochrony i stan środowiska przyrodniczego,
- poziom bezpieczeństwa powszechnego,
- aktywność regionów wobec inwestorów,

nadając im wagi, w zależności od ich znaczenia dla danej kategorii działalności (działalność przemysłowa, usługowa, zaawansowane technologie) – w przypadku klasyfikacji podregionów oraz uniwersalnego znaczenia dla atrakcyjności inwestycyjnej, przy klasyfikacji województw.

Tabela nr 71

Lokaty województw wg grup czynników atrakcyjności inwestycyjnej w 2008 r.

Województwa wg. atrakcyjności inwestycyjnej (lokata)	Dostępność transportowa	Zasoby i koszty pracy	Rynek zbytu	Infrastruktura gospodarcza	Infrastruktura społeczna	Poziom bezpieczeństwa powszechnego	Aktywność województw wobec inwestorów
Śląskie (1)	4	1	2	1	1	16	8
Mazowieckie (2)	6	12	1	3	4	12	3
Dolnośląskie (3)	3	7	5	2	3	15	2
Wielkopolskie (4)	2	4	6	4	10	5	1
Małopolskie (5)	8	2	4	5	2	9	11
Pomorskie (6)	11	11	3	6	5	14	4
Łódzkie (7)	9	3	7	10	7	11	5
Zachodniopomorskie (8)	5	10	8	11	6	13	6
Lubuskie (9)	1	9	10	9	15	10	7
Opolskie (10)	7	14	9	7	13	7	9
Kujawsko-Pomorskie (11)	10	5	11	14	8	8	13
Podkarpackie (12)	14	6	15	8	12	1	12
Warmińsko-Mazurskie (13)	13	15	13	12	9	6	10
Świętokrzyskie (14)	12	8	16	15	11	3	15
Lubelskie (15)	15	13	14	13	16	2	14
Podlaskie (16)	16	16	12	16	14	4	16

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu IBnGR.

Syntetyczny wskaźnik atrakcyjności inwestycyjnej województw w roku 2008 uplasował Małopolskę na piątej pozycji, po województwach: Śląskim, Mazowieckim, Dolnośląskim i Wielkopolskim – co oznacza spadek o jedną pozycję, w stosunku do lokaty zajmowanej w rankingu rok wcześniej i o dwa miejsca w porównaniu z rankingami z lat 2006 i 2005.

Mocne strony oraz zasoby jakimi dysponuje Małopolska pozwalają jej być postrzeganą jako jeden z najatrakcyjniejszych inwestycyjnie regionów. Według raportu IBnGR do mocnych stron regionu zaliczyć można znaczne zasoby pracy o wysokiej jakości, wysoki poziom infrastruktury społecznej, atrakcyjny i chłonny rynek zbytu oraz rozwiniętą infrastrukturę gospodarczą. Wśród słabych stron wskazano słabą aktywność wobec inwestorów oraz przeciętną dostępność transportową, w tym także związaną z oddaleniem od granicy zachodniej.

Mapa nr 17

Atrakcyjność inwestycyjna województw Polski w 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu IBnGR.

Przeprowadzona ocena na poziomie podregionów - na potrzeby raportu wyznaczone zostały 54 podregiony - wykazała, iż najwyższą atrakcyjnością inwestycyjną, zarówno dla działalności zaawansowanej technologicznie jak i działalności usługowej, wyróżniają się podregiony o charakterze metropolitalnym, budujące swoją przewagę nad innymi podregionami m.in. poprzez posiadanie dużych zasobów wysoko wykwalifikowanych pracowników i kadry naukowo-badawczej, chłonnych rynków zbytu oraz dobrze rozwiniętej infrastruktury społeczno-gospodarczej.

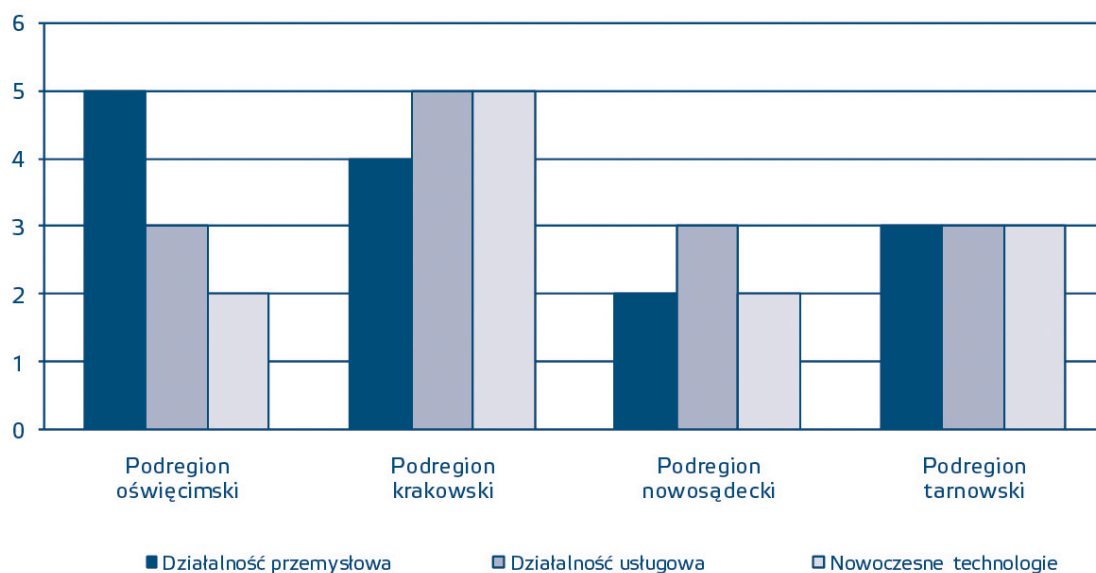
Natomiast najbardziej sprzyjające warunki dla działalności przemysłowej oferują obszary wyróżniające się długimi tradycjami przemysłowymi, dysponujące przede wszystkim takimi

atutami jak dobra dostępność transportowa, rozwinięty sektor przedsiębiorstw produkcyjnych oraz zasoby wykwalifikowanych pracowników.

Na obszarze Małopolski wydzielono cztery następujące podregiony: krakowski, oświęcimski, nowosądecki oraz tarnowski. Najwyżej oceniony został podregion krakowski, który zakwalifikowano do kategorii o najwyższej atrakcyjności inwestycyjnej zarówno w przypadku działalności zaawansowanej technologicznie jak i działalności usługowej, natomiast w odniesieniu do działalności przemysłowej znalazł się on w grupie podregionów o wysokiej atrakcyjności. Podregion oświęcimski to jeden z najbardziej atrakcyjnych obszarów dla działalności przemysłowej. Zdecydowanie najslabiej wypadł podregion nowosądecki, którego atrakcyjność dla działalności zaawansowanej technologicznie i działalności przemysłowej oceniono jako niską, a dla działalności usługowej, jako przeciętną.

Wykres nr 70

Atrakcyjność inwestycyjna podregionów Małopolski (w skali ocen 1 do 5)

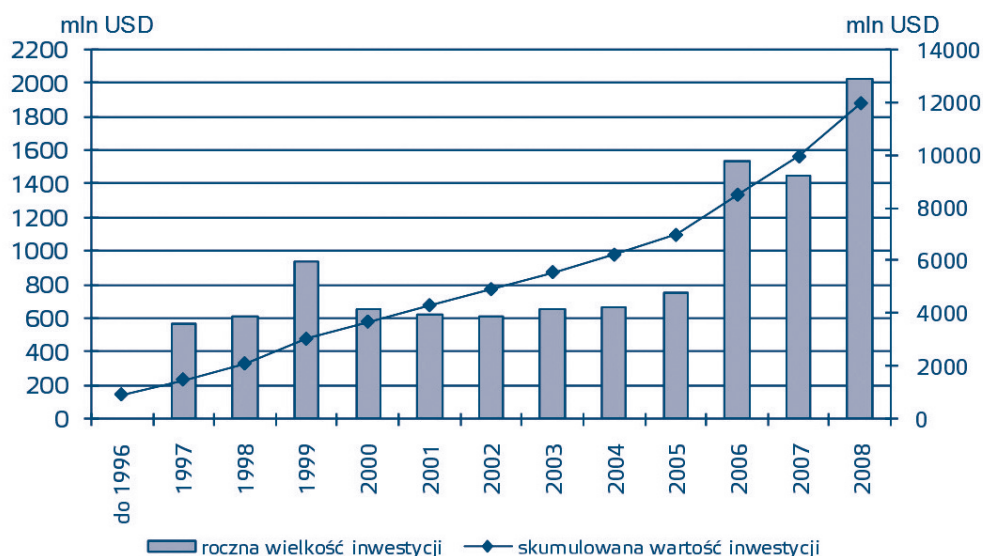

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu IBnGR.

3. Inwestycje zagraniczne w Małopolsce

Wartość bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) zrealizowanych na terenie województwa małopolskiego do końca 2008 roku przekroczyła 12 mld USD, czyli 3660 USD na 1 mieszkańca. W samym 2008 roku nakłady inwestorów wyniosły 2025 mln USD, co stanowi największy w historii napływ BIZ do regionu po 1989 r., przy czym ponad 2/5 tych nakładów pochodzi z jednej inwestycji – przejęcia Banku Przemysłowo-Handlowego SA przez GE Money Bank, natomiast blisko 1/3 tej sumy (645 mln USD) to przedsięwzięcia w nowe zakłady i placówki (*greenfield*).

Wykres nr 71
Wartość inwestycji zagranicznych

Źródło: „Inwestycje zagraniczne w Małopolsce w 2008 r.” pod red. prof. B. Domańskiego

Na koniec 2008 roku w województwie małopolskim zarejestrowanych było 3394 spółek z udziałem kapitału zagranicznego, co stanowiło 5,3% tego typu spółek w całym kraju. W porównaniu z 2007 rokiem przybyło 154 firm, co oznacza wzrost o 4,8%.

Blisko połowę (47%) BIZ w województwie małopolskim zaangażowano w działalności przemysłowej (sekcje B-E wg klasyfikacji PKD 2007). Do sektora tego w latach 1989-2008 trafiły nakłady o wartości 5740 mln USD, z tego w 2008 roku – 515 mln USD. Najwięcej inwestycji dokonano w przetwórstwie przemysłowym (5122 mln USD), a następnie w energetyce (566 mln USD). Największe inwestycje w usługach miały miejsce w działalności finansowej i ubezpieczeniowej (2197 mln USD, z tego 880 mln USD w 2008 roku) oraz w obsłudze rynku nieruchomości (1519 mln USD, z tego 341 mln USD w 2008 roku). W 2008 roku zagraniczne przedsiębiorstwa zaangażowały również znaczące środki w handel hurtowy i detaliczny – 118 mln USD (1073 mln USD w latach 1989-2008).

Dziesięciu największych inwestorów w województwie małopolskim skupia 41% zaangażowanego kapitału. Są to niemiecka grupa HVB (finanse), brytyjski ArcelorMittal (hutnictwo metali), amerykańskie General Electric (finanse), Philip Morris (produkcja papierosów) i F&P Holding (produkcja opakowań metalowych), czeski ČEZ (energetyka), Bauer Media z Niemiec (informacja i komunikacja), a ponadto duński Carlsberg (produkcja piwa), węgierski TriGranit (nieruchomości) i francuskie Valeo (produkcja części samochodowych). Czterech z wymienionych inwestorów: General Electric, TriGranit, ČEZ, ArcelorMittal należało do największych inwestorów również w samym 2008 r. Wśród inwestycji *greenfield* zrealizowanych w 2008 r. należy wymienić nowe fabryki Nidec i Meiller w Niepołomicach, centrum logistyczne Panattoni Park Kraków w Skawinie oraz inwestycje w biurówce GTC w Krakowie.

Najwięcej kapitału (liczonego według faktycznego źródła pochodzenia kapitału, a nie miejsca rejestracji spółki-matki) zaangażowały podmioty ze Stanów Zjednoczonych (3247 mln USD). Z krajów UE-15 pochodzi 58% wartości inwestycji, wśród nich najwięcej z Niemiec (2539 mln USD), Wielkiej Brytanii (1594 mln USD) i Francji (1038 mln USD). Warto zwrócić uwagę na rosnące zaangażowanie kapitału z byłych socjalistycznych krajów Europy Środkowej i Wschodniej, których łączne nakłady sięgnęły na koniec 2008 r. blisko 700 mln USD, w czym główny udział mają inwestorzy z Czech, Węgier i Chorwacji. Kapitał z Azji poniósł nakłady w wysokości 514 mln USD, najaktywniejsi są inwestorzy z Izraela i Japonii.

Na koniec 2008 roku w firmach z kapitałem zagranicznym zatrudnionych było 96,2 tys. osób, co stanowi 10,6% pracujących w województwie małopolskim poza rolnictwem. Najwięcej miejsc pracy istnieje w przemyśle i budownictwie (42,4 tys.), ich liczba w ostatnich

dwóch latach pozostaje na podobnym poziomie. Blisko 15,2 tys. osób zatrudniają zagraniczne firmy w handlu, 11,9 tys. – w działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej, 9,7 tys. – w informacji i komunikacji, a 8,5 tys. – w finansach i ubezpieczeniach. Największy wzrost zatrudnienia (o 33,6%) nastąpił w działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej, co jest rezultatem dalszego szybkiego rozwoju krakowskich centrów usług wydzielonych (BPO), usług wspólnych i badawczo-rozwojowych.

Największym pracodawcą zagranicznym w województwie jest ArcelorMittal, który łącznie zatrudnia w krakowskiej hucie stali i innych spółkach zależnych ponad 7000 osób. Lista innych wielkich pracodawców z większościowym udziałem zagranicznym (zatrudnienie co najmniej 1500 osób) obejmuje 7 firm, w tym Valeo (zakłady w Skawinie i Chrzanowie), Capgemini (centrum usług wydzielonych w Krakowie), Philip Morris (zakład produkcyjny i centrum usług wspólnych w Krakowie), prowadzące sieci sklepów firmy Carrefour i Tesco, a ponadto Bank Pekao SA (kontrolowany przez włoski UniCredit) i IBM (oprogramowanie i centrum usług wydzielonych). Wśród firm z mniejszościowym udziałem zagranicznym największym pracodawcą jest Comarch.

II. Rynek pracy

oprac. Magdalena Kołodziejczyk, Agnieszka Słobodzian, Marcin Węgrzyn

1. Zatrudnienie

Według Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności przeprowadzonego w czwartym kwartale 2008 roku liczba osób pracujących wynosiła w Małopolsce 1 311 tys. tj. 94,5% osób aktywnych zawodowo. Liczba osób pracujących wzrosła w ostatnim kwartale o 50 tys. tj. 4%. W skali roku populacja pracujących zmalała o 1,3%. Spadek nastąpił wśród kobiet – o 6,3% oraz mieszkańców wsi – o 4,7%, natomiast wzrost zanotowano wśród mężczyzn – o 3,3% i mieszkańców miast – o 2,1%.

W sektorze prywatnym zatrudnionych było 982 tys. osób (74,9% ogółu pracujących, tj. o 1,8 punktu procentowego więcej niż w kraju) a w publicznym 329 tys.

W podziale na płeć wyższy wskaźnik zatrudnienia występował wśród mężczyzn – 57,6%, gdy w populacji kobiet zatrudnionych było tylko 43%.

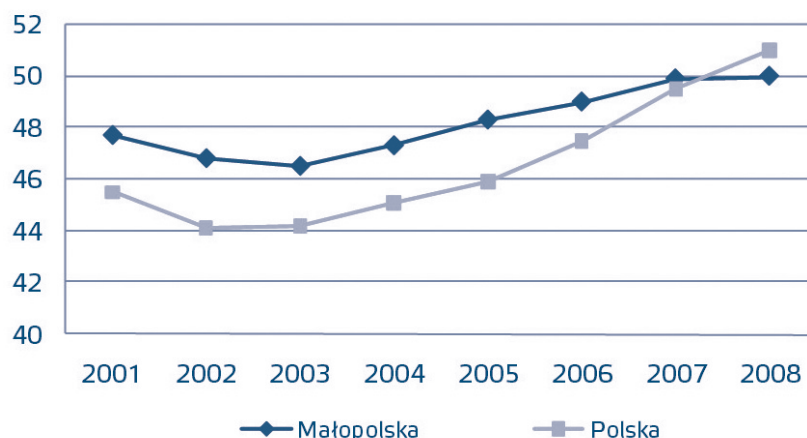
Na koniec roku 2008 udział pracujących mieszkańców Małopolski wśród pracujących w kraju kształtował się na poziomie - 8,2%, porównywalnym do udziału ludności województwa w ogólnej liczbie mieszkańców kraju - 8,6%.

Porównanie struktury wykształcenia osób pracujących oraz osób bezrobotnych w województwie w IV kwartale b.r. wskazuje znaczne różnice. Wśród ogółu pracujących wyższe wykształcenie posiada 23,1%, natomiast gimnazjalne i niższe 8,2%. W grupie osób bezrobotnych tylko 10% badanych legitymuje się dyplomem studiów wyższych, natomiast 23% zakończyło edukację na szkole gimnazjalnej lub wcześniej.

Udział osób pracujących w ogólnej liczbie ludności w wieku od 15 lat wżwyż określa wskaźnik zatrudnienia, którego wartość zarówno dla Małopolski, jak i dla całego kraju stale wzrasta.

Wykres nr 72

Wskaźnik zatrudnienia Małopolski na tle kraju w IV kwartale 2008 r.

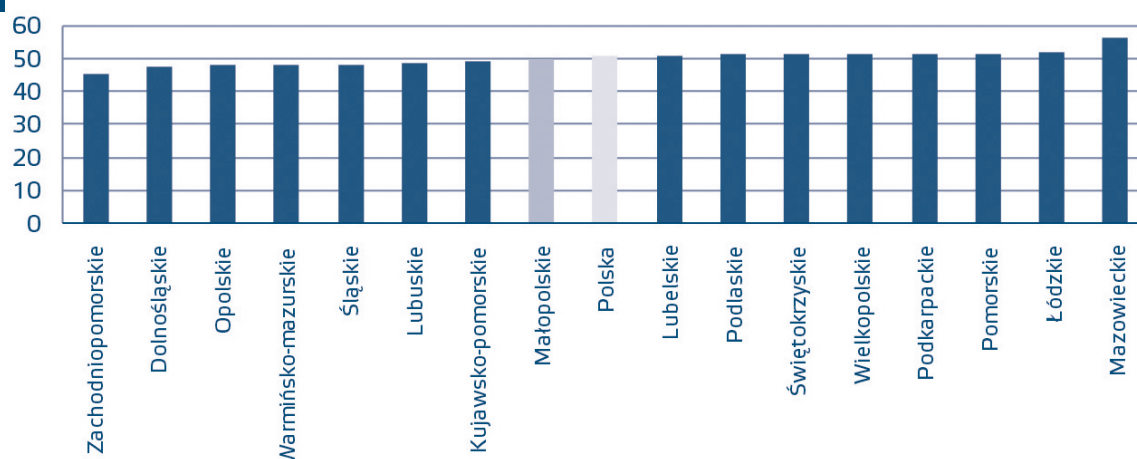

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z US

W ciągu ostatnich lat wyższą wartość osiągał wskaźnik dla województwa. W roku 2007 wartości te zbliżyły się do siebie, a już na koniec roku 2008 osoby pracujące w Małopolsce stanowiły 50%, natomiast w kraju 51%.

Wykres nr 73

Wskaźnik zatrudnienia w IV kwartale 2008 r. wg województw

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z US

W rankingu województw pod kątem wysokości wskaźnika zatrudnienia Małopolska uplasowała się w IV kwartale 2008 roku na 9 pozycji. Lepszy wynik uzyskały w tym czasie województwa: mazowieckie, łódzkie, pomorskie, podkarpackie, wielkopolskie, świętokrzyskie, podlaskie i lubelskie.

Wskaźnik zatrudnienia w Małopolsce w stosunku do analogicznego kwartału roku 2007 wzrósł dla populacji mężczyzn (0,5 punktu procentowego), natomiast obniżył się wśród kobiet (o 0,8 pkt proc.). W tym czasie nie nastąpiła zmiana wskaźnika dla obszarów miejskich, a minimalnie wzrósł on – o 0,1 pkt proc. – na obszarach wiejskich.

Najwyższy udział osób pracujących odnotowano w grupie wiekowej 35 – 44 lata (84,8%), następnie w grupie 25 – 34 lata (79,5%) i 45 – 54 lata (73,5%). Niższą wartość – 25,9%, osiągnął wskaźnik w grupie osób w wieku 15 – 24 lata, której członkowie często kontynuują jeszcze naukę. Najniższy wskaźnik – 16,4% wystąpił w grupie wiekowej 55 lat i więcej, przy czym od trzech lat obserwuje się spadek jego wartości.

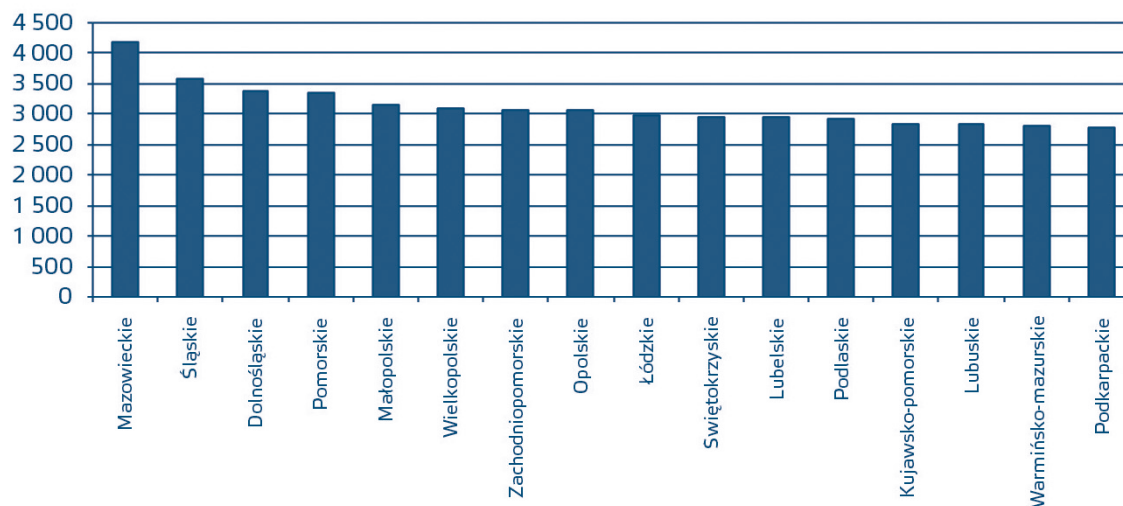
Biorąc pod uwagę poziom wykształcenia, największy udział pracujących odnotowano wśród osób z wykształceniem wyższym – 74,1% oraz policealnym i średnim zawodowym – 61,3%, a najniższy wśród osób z wykształceniem co najwyżej gimnazjalnym – 16,9%.

Według danych średniorocznych za 2008 rok przeciętne miesięczne wynagrodzenie w województwie małopolskim wynosiło 2 904 zł, to jest o 8,9% więcej niż w roku poprzednim. Średnie wynagrodzenie w województwie systematycznie wzrasta od początku lat 90-tych, a najwyższy wzrost – o 9,1% – nastąpił w 2007 r.

W roku 2008 przeciętne miesięczne wynagrodzenie w Małopolsce było niższe niż w czterech województwach: mazowieckim, śląskim, dolnośląskim i pomorskim.

Wykres nr 74

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej w 2008 r. wg województw

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z US

Na średnią płacę w województwie najbardziej wpływają podmioty sektora prywatnego, zatrudniające w 2008 roku blisko 2/3 ogółu pracowników. W sektorze prywatnym płace są niższe niż w publicznym, różnica ta powiększyła się w 2008 roku w związku z niższym wzrostem przeciętnego wynagrodzenia w sektorze prywatnym – o 7,8%, przy wzroście w sektorze publicznym o 11,4%.

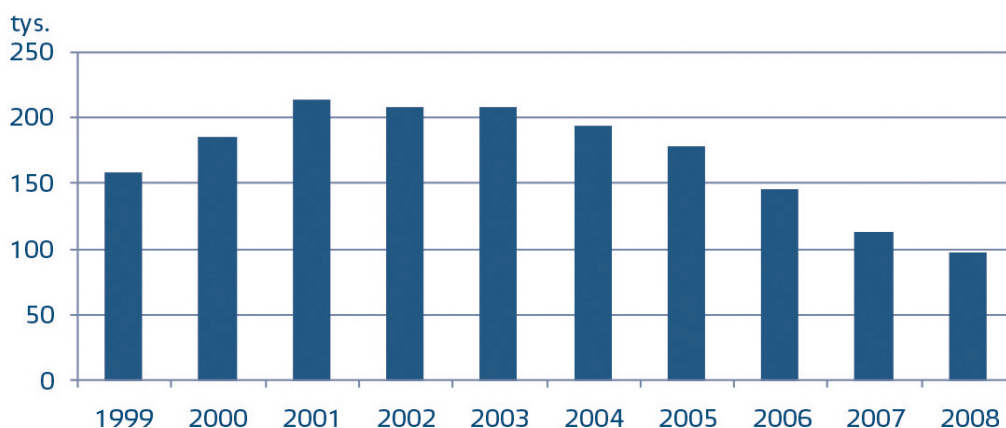
Średnia płaca w poszczególnych powiatach województwa małopolskiego w 2008 roku była bardzo zróżnicowana. Najwyższe średnie wynagrodzenie występowało w Krakowie (powyżej 3000 zł brutto). Wysoki poziom płac w powiecie krakowskim i wielickim jest wynikiem bliskiego sąsiedztwa stolicy województwa a w powiatach olkuskim, chrzanowskim i oświęcimskim, płace kształtuje duża liczba firm z otoczenia górnictwa i przetwórstwa metali. Stosunkowo korzystne wynagrodzenie występowało także w miastach na prawach powiatów. Najniższe średnie wynagrodzenia wystąpiły w części południowej i wschodniej województwa, gdzie dominują tereny rolnicze.

2. Bezrobocie rejestrowane

Wg statystyk powiatowych urzędów pracy na koniec 2008 roku w Małopolsce było 97 813 osób bezrobotnych. W ostatnim roku liczba bezrobotnych w województwie zmalała o 14 789 osób, czyli o 13,1%. Porównując zmiany, które dokonały się w 2008 roku do tych, które miały miejsce w 2007, gdy z rejestrów odeszło 32 659, czyli 22,5%, widać, że dynamika spadku bezrobocia uległa spowolnieniu. W 2008 roku w całej Polsce liczba osób bezrobotnych zmalała o 272 821 osób bezrobotnych, czyli 15,6% (dla porównania w poprzednim roku w całej Polsce z rejestrów odeszło 562 837 osoby bezrobotne, co przełożyło się na 24,4% spadek). W wartościach względnych zmniejszenie bezrobocia w Polsce był o 2,5 punktu procentowego większe niż w Małopolsce. Liczba osób bezrobotnych w końcu 2008 roku jest niższa, niż w roku ubiegłym. Mimo to, dynamika spadkowa z roku 2007 nie powtórzyła się. Osób z rejestrów PUP ubyło mniej niż w latach poprzednich (zarówno w wartościach względnych, jak również bezwzględnych). Przewidywania sprzed roku, dotyczące spowolnienia spadku bezrobocia sprawdziły się. Przyczyn upatrywano w wyczerpaniu się w rejestrach PUP osób dobrze roku-

jących z punktu widzenia możliwości znalezienia zatrudnienia (w rejestrach pozostały osoby o gorszych kwalifikacjach), jak również wysokich wzrostach wynagrodzeń w latach 2006-2007, które znacznie podrożyły koszt pracy, co mogło zniechęcać pracodawców do zatrudniania. Na zagrożenia opisywane w zeszłym roku należałoby nałożyć wydarzenia ostatnich miesięcy, które mocno oddziałują na rynek pracy. Chodzi przede wszystkim o ujemny wzrostu gospodarczy na skutek kryzysu w USA oraz krajach UE-15 i części nowych krajów UE (gł. nadbałtyckich).

Wykres nr 75
Liczba bezrobotnych

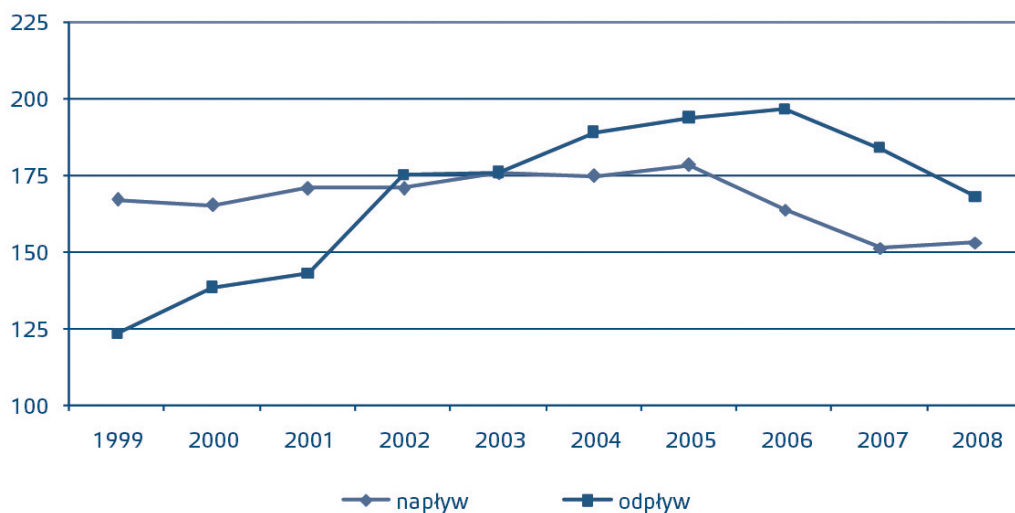

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

W 2008 roku w Małopolsce z rejestrów ubyło 13,1% bezrobotnych. Obszarami, w których ubytek osób bezrobotnych był największy były: miasto Kraków (26,2%) oraz powiaty: wielicki (24,2%), nowosądecki (23,3%), chrzanowski (21,9%), gorlicki (19,1%) oraz bocheński (18,9%). Powiatami, w których w tym samym czasie miał miejsce wzrost liczby bezrobotnych były miasto Tarnów (8,1%) oraz powiaty proszowicki (5,7%) oraz myślenicki (2,7%).

Dotychczasowa dynamicznie zmniejszająca się liczba osób bezrobotnych w rejestrach wynikająca z utrzymywania się ujemnego salda pomiędzy napływami i odpływami z bezrobocia, po pomyślnych 2006 i 2007 roku (gdy ujemne roczne saldo pomiędzy napływami, a odpływami z rejestrów wynosiło ok. 32 tys.) uległa zatrzymaniu. W 2008 roku w trzech pierwszych kwartałach obserwowaliśmy spadek liczby bezrobotnych wynikający z pozytywnego salda napływów i odpływów (w I kw. 2 944, w II kw. 15 480, w III kw. 3 360). W poprzednim roku różnice pomiędzy napływami i odpływami z bezrobocia były większe. W IV kwartale sytuacja diametralnie się odwróciła – do rejestrów napłynęło o 7 tys. osób więcej, niż z nich odeszło.

Wykres nr 76
Napływ i odpływ bezrobotnych

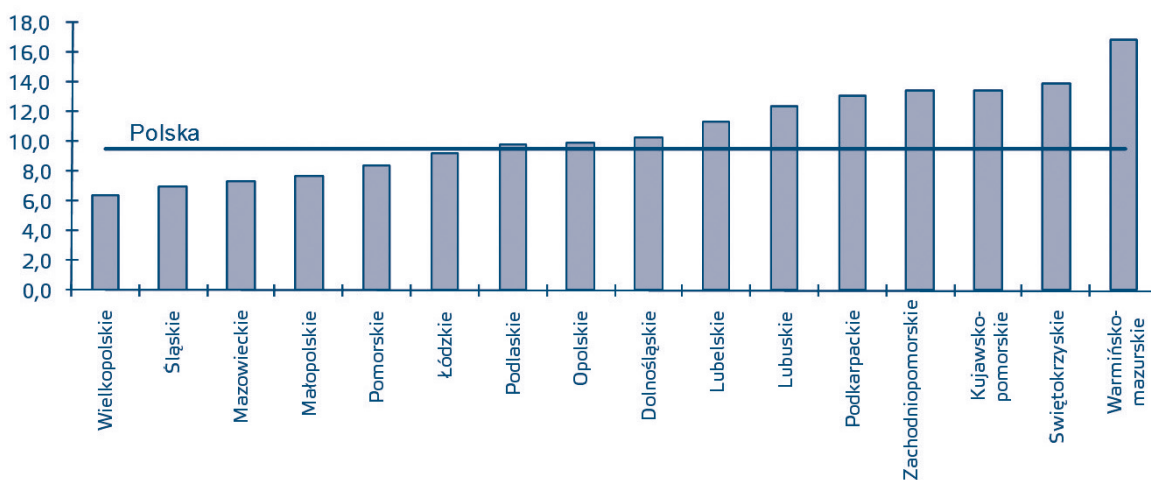

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

Stopa bezrobocia

Stopa bezrobocia, podstawowy wskaźnik określający poziom bezrobocia, wynosiła na koniec 2008 roku 7,6% i była czwartą najniższą wartością tego wskaźnika w kraju (po Wielkopolsce 6,4%, Śląsku 6,9% i Mazowszu 7,3%). Stopa bezrobocia dla Polski kształtowała się w tym czasie na poziomie 9,5%. W porównaniu do roku poprzedniego stopa bezrobocia w Małopolsce zmalała o 1,2 punktu procentowego, lecz w przypadku przywołanych województw spadek był bardziej znaczący. Na koniec 2007 roku Małopolska pod względem stopy bezrobocia była drugim województwem w Polsce (po Wielkopolsce).

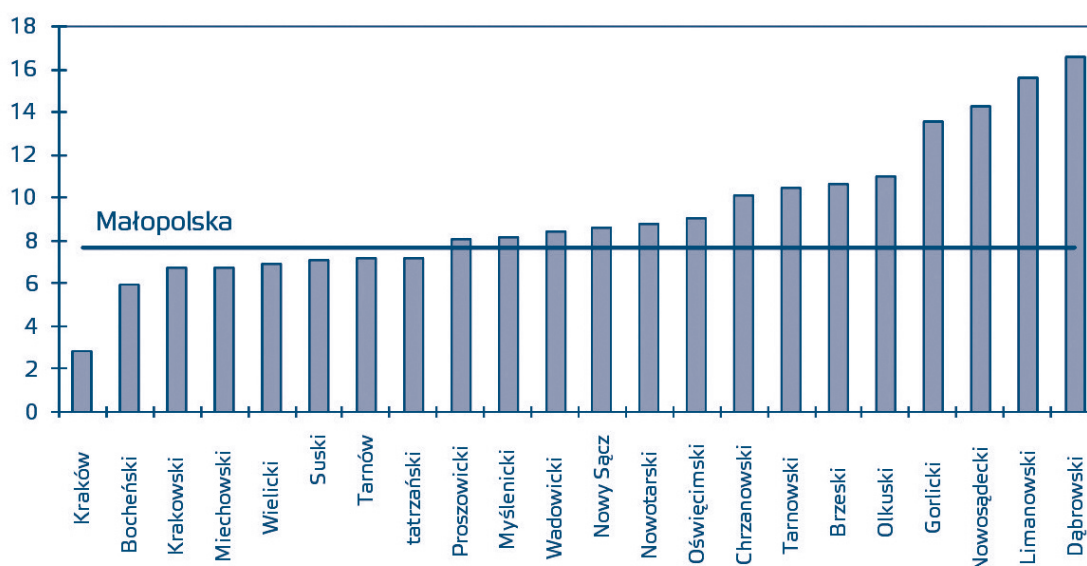
Wykres nr 77
Stopa bezrobocia na koniec 2008 r. wg województw

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z US

Bezrobocie w Małopolsce jest zróżnicowane terytorialnie. Od lat najniższy poziom utrzymuje się w Krakowie (2,8%), natomiast powiaty o najwyższej stopie bezrobocia z roku na rok ulegają zmianie. W 2008 roku najwyższy poziom bezrobocia miał miejsce w powiecie dąbrowskim (16,6%), który w zeszłym roku był na drugim miejscu. Różnica stopy bezrobocia pomiędzy tymi powiatami w 2008 roku wynosiła 13,8 punktu. Wraz z malejącą średnią wskaźnika bezrobocia dla Małopolski zmniejsza się również rozstęp pomiędzy najwyższą i najniższą wartością stopy bezrobocia w województwie - w 2004 roku wynosiła 21,8; w 2005 roku 19,1; w 2006 roku 16,2, w 2007 roku wynosiła 14,7, natomiast w 2008 roku 13,8. Spadek bezrobocia w powiatach wpływa na znaczne zrównoważenie sytuacji na rynku pracy w województwie. Powiatami o najniższej stopie bezrobocia obok wspomnianego już Krakowa są: powiat: bocheński (5,9%), krakowski (6,7%), miechowski (6,7%), wielicki (6,9%), suski (7,1%), miasto Tarnów (7,2%) oraz tatrzański (7,2%). Wszystkie te powiaty lokowały się poniżej średniej wojewódzkiej (7,6%). Z punktu widzenia rozmieszczenia przestrzennego, najniższa stopa bezrobocia charakteryzuje powiaty w bliskim sąsiedztwie Krakowa. Najwyższa stopa bezrobocia ma miejsce w powiatach: dąbrowskim (16,6%), limanowskim (15,6%), nowosądeckim (14,3%), gorlickim (13,6%), olkuskim (11%), brzeskim (10,6%), tarnowskim (10,5%) i chrzanowskim (10,1%), i. Wymienione powiaty cechują się wyższą niż krajowa stopą bezrobocia (9,5%).

Wykres nr 78
Stopa bezrobocia w 2008 r. wg powiatów

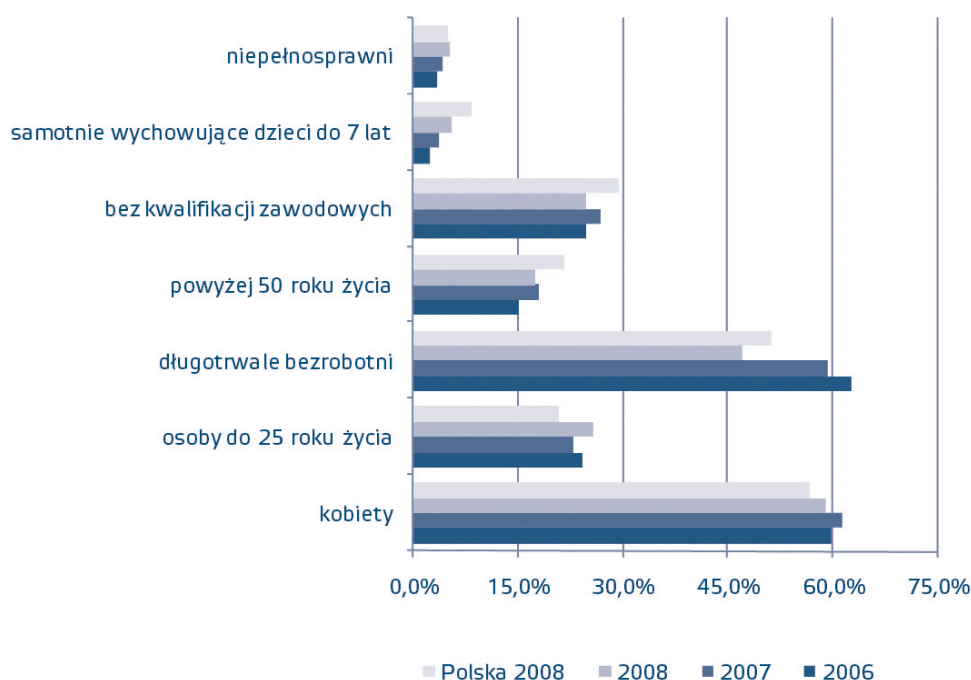
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z US

Struktura bezrobotnych

Dynamicznie zmniejszające się bezrobocie skutkuje w pierwszej kolejności odptywaniem ze statystyk osób o lepszych kwalifikacjach. W wyniku tego w statystykach pozostają osoby posiadające mniejsze szanse znalezienia pracy lub pozbawione motywacji do jej znalezienia (pracujący na czarno, nieaktywni zawodowo). Z tego powodu obserwować będziemy w statystykach stopniowy wzrost udziału osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy.

Wykres nr 79

Liczba osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

Aż do 2007 roku udział kobiet wśród osób bezrobotnych rósł. Dopiero w 2008 roku nastąpiła zmiana sytuacji tej grupy. Udział kobiet zmniejszył się o prawie 5 punktów procentowych (z 61,3% do 56,6%). Drugi rok z rzędu obserwowany jest spadek udziału osób długotrwale bezrobotnych. W 2006 roku osoby pozostające bez pracy dłużej niż 12 miesięcy stanowiły 62,6%, natomiast na koniec 2008 roku 51,1%. Poprawa sytuacji osób w tych grupach potwierdza tezę mówiącą o tym, że osoby z grup defaworyzowanych w sytuacji poprawy na rynku pracy wchodzą na niego jako ostatnie (gdy wyczerpią się w rejestrach osoby w większych szansach na zatrudnienie), natomiast w sytuacji pogorszenia warunków na rynku pracy jako pierwsze z niego wypadają. Prawdopodobnie, gdyby sytuacja na rynku pracy nadal się poprawiała z dotychczasową dynamiką można byłoby zaobserwować w rejestrach zmniejszenie się kolejnych grup uznawanych za te znajdujące się w trudniejszej sytuacji. Dotychczas największym spadkiem udziału osób bezrobotnych cechowała się grupa osób do 25. roku życia.

Można postawić hipotezę, że wśród grup uznanych za będące w gorszej sytuacji na rynku pracy możliwe jest wprowadzenie gradacji szans znalezienia pracy. O tych szansach będzie informować kolejność załamania się wzrostu udziału danej grupy bezrobotnych. Z tego punktu widzenia największą szansą cechować się będzie grupa osób do 25. roku życia, następnie osoby długotrwale bezrobotne (o ich wydzieleniu nie decyduje żadne kryterium związane z charakterystykami typu płeć, wiek, bądź poziom kwalifikacji, lecz czas pozostawania bez pracy), kobiety wraz z osobami powyżej 50. roku życia oraz bez kwalifikacji zawodowych. Grupami zawodowymi, które w porównaniu do poprzedniego roku zwiększyły swój udział wśród bezrobotnych były osoby niepełnosprawne oraz osoby samotnie wychowujące dzieci do 7 lat.

Porównując strukturę osób bezrobotnych w Małopolsce i Polsce widać, że w Małopolsce zdecydowanie większy udział stanowią osoby do 25. roku życia (25,8% wobec 20,7% w Polsce), kobiety (59% wobec 56,6%) oraz osoby niepełnosprawne (5,3% wobec 5%). W przypadku pozostałych grup będących w gorszej sytuacji na rynku pracy udział osób bezrobotnych w Polsce

jest wyższy niż w Małopolsce. W dalszej części analizy będą zaprezentowane zmiany wartości wskaźników dla poszczególnych powiatów wg wymienionych charakterystyk.

Z punktu widzenia miejsca zamieszkania bezrobotnych mieszkańcy wsi stanowią 55,5% ogółu bezrobotnych. W poprzednim roku udział bezrobotnych zamieszkujących wieś wynosił 54,7%. W ostatnich latach zmniejszające się bezrobocie nie spowodowało zmiany struktury osób bezrobotnych ze względu na miejsce zamieszkania - osoby mieszkające na wsi stanowiły ok. 55% ogółu. Wynika to m.in. stąd, że w Małopolsce udział zamieszkujących wieś jest znacznie wyższy. W Polsce proporcja osób zamieszkałych na wsi i w mieście jest odwrotna, niż w Małopolsce (osoby zamieszkujące na wsi stanowiły 45%).

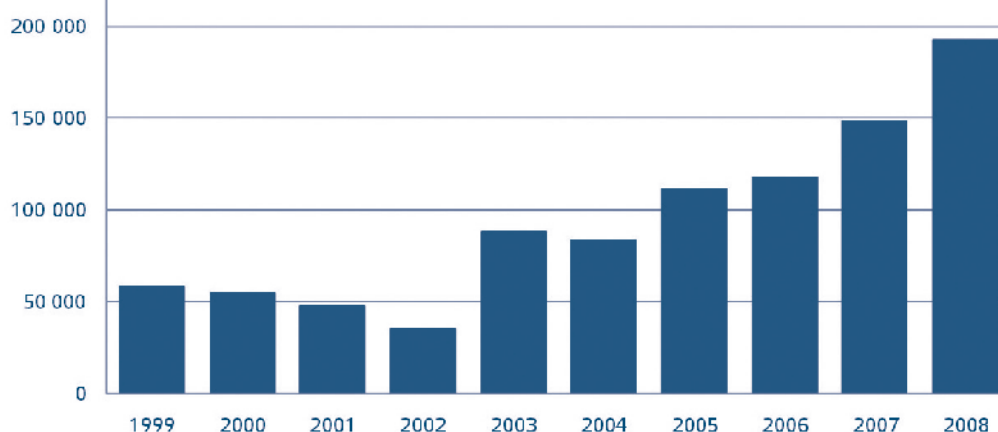
Bezrobotni w Małopolsce cechują się lepszym wykształceniem, niż średnia dla kraju. W Małopolsce mniej jest osób z wykształceniem gimnazjalnym oraz niższym (22,7% w Małopolsce wobec 30,4% w Polsce), natomiast więcej z wykształceniem wyższym (10,1% wobec 8,5%), policealnym i średnim zawodowym (25,9% wobec 22,3%) oraz średnim ogólnokształcącym (12,1% wobec 10,2%). Z punktu widzenia zmniejszającego się bezrobocia dobre wykształcenie osób bezrobotnych powinno być ułatwieniem dla aktywizacji tych osób. Zmiany w Małopolsce i Polsce przebiegają w podobnym kierunku. W statystykach wzrasta udział osób z wyższym i średnim wykształceniem, który dokonuje się głównie za sprawą ubytku osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym (spadek udziału z 31,2% do 29,2%). Zmniejszenie w tej kategorii wynikało w dużej mierze ze spadku liczby osób bezrobotnych związanych z grupą zawodową robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy. Postępujące zmiany w strukturze wykształcenia osób bezrobotnych przebiegają w tym samym kierunku co zmiany wykształcenia ludności Małopolski w ogóle - wzrasta udział osób z wyższym i średnim poziomem wykształcenia.

Fundusz Pracy

W 2008 r. kontynuowała się tendencja wzrostowa w zakresie poziomu środków Funduszu Pracy (FP) przeznaczonych na aktywizację zawodową bezrobotnych. Pula tych środków wyniosła w 2008 r. 192 008,9 tys. zł i był to najwyższy poziom środków od 1999 r. W stosunku do 2007 r. powiatowe urzędy pracy w Małopolsce otrzymały kwotę większą o 29,8% (44 052,9 tys. zł).

Wykres nr 80

Limit środków Funduszu Pracy przeznaczonych na aktywizację bezrobotnych (w tys. zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

Dzięki temu, że od 2004 r. sukcesywnie zwiększał się limit środków Funduszu Pracy, przeznaczonych na działania aktywizacyjne urzędy pracy mogły zaoferować wsparcie coraz większej liczbie osób oraz coraz lepiej dostosować je do potrzeb odbiorców, a także do sytuacji na rynku pracy. W 2008 roku z udziału w subsydiowanych programach rynku pracy skorzystało 39 278 osób. Grupa ta była o 4,1% (1 552 osoby) większa niż rok wcześniej. Znaczną część, bo prawie 1/3 ogółu zaktywizowanych w 2008 r. stanowili beneficjenci projektów realizowanych w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (PO KL).

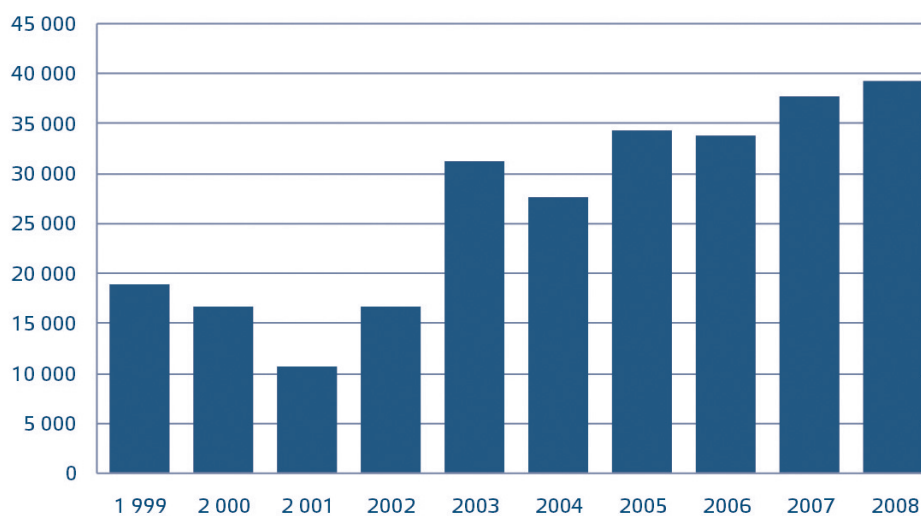
Największy wzrost odnotowano w zakresie liczby uczestników przygotowania zawodowego w miejscu pracy – o 31,8% (1 117 osób), osób, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej – o 28,2% (896 osób), uczestników szkoleń – o 20,5% (249 osób) a także osób, które podjęły zatrudnienie na stanowiskach, na których wyposażenie lub wyposażenie pracodawca otrzymał środki – o 6,4% (110 osób).

Od 2004 najczęściej stosowanymi formami aktywizacji pozostają staże oraz szkolenia dla bezrobotnych i poszukujących pracy. W 2008 r. wśród wszystkich uczestników subsydiowanych programów rynku pracy, 29% odbywało staż, a 27% uczestniczyło w szkoleniach. Kolejne miejsca pod względem liczby uczestników zajmują - przygotowanie zawodowe w miejscu pracy (12% ogółu) oraz środki na działalność gospodarczą (10%).

W ostatnich latach obserwuje się spadek udziału prac interwencyjnych (spadek o 17,2%; 596 osób w przeciągu roku), robót publicznych (7,4%; 127 osób) oraz prac społecznie użytecznych (o 12,5%; 271 osób).

Wykres nr 81

Bezrobotni objęci aktywizacją zawodową

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

Bezrobotni objęci aktywizacją stanowili 14,8% ogółu obsługiwanych w tym czasie przez PUP. Wskaźnik ten w ostatnich latach cały czas wzrastał. W 2004 roku było to 7%, w 2005 - 9%, a w 2006 - 10%, w 2007 - 12,6%.

W 2008 r. powiatowe urzędy pracy wydatkowały na cele aktywizacji zawodowej kwotę 188 810,8 tys. zł, czyli 98,3% dostępnych środków. Poziom wydatkowania kształtował się więc podobnie jak w poprzednich latach (2006, 2007 - 98,4%).

Największa część środków przeznaczona została na realizację staży (30,4%) oraz na udzielenie bezrobotnym środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej (28,1%). Na kolejnych miejsca znalazły się wydatki na realizację przygotowania zawodowego w miejscu pracy (10,6%) i wydatki związane z refundacją pracodawcom wyposażenia i wyposażenia stanowi-

ska pracy dla skierowanego bezrobotnego (9,4%).

Powiatowe urzędy pracy dysponują również środkami FP przeznaczonymi na realizację tzw. zadań obligatoryjnych. W ramach tej puli wypłacane są zasiłki dla bezrobotnych łącznie z świadczeniami ZUS, zasiłki aktywizacyjne, zasiłki integracyjne oraz stypendia za okres nauki. Środki te przekazywane są urzędом pracy do wysokości faktycznych potrzeb.

Od 2004 r. notuje się systematyczny spadek poziomu wydatków o charakterze obligatoryjnym. Przyczyną było przejęcie części wydatków obligatoryjnych (wypłata zasiłków i świadczeń przedemerytalnych) przez ZUS a także intensywny spadek liczby bezrobotnych, w tym również bezrobotnych uprawnionych do pobierania zasiłku w tym okresie. W 2008 r. wydatki obligatoryjne wyniosły 111 092,7 tys. zł, o 12,4% mniej niż w 2007 r.

Obecnie podstawową część wydatków obligatoryjnych stanowią wydatki dla bezrobotnych. W 2008 r. było to 97% tej puli środków.

Spadek poziomu wydatków obligatoryjnych przy jednoczesnym systematycznym wzroście limitu środków przeznaczanych na aktywizację bezrobotnych spowodowały, że te 2 grupy wydatków zaczęły zbliżać się do tego samego poziomu. W 2007 r. po raz pierwszy wydatki skierowane na działania o charakterze aktywizującym obejmujące realizację programów rynku pracy przekroczyły poziom wydatków obligatoryjnych. Zmiany te kontynuowały się w 2008 r. i zjawisko to uległo nasileniu. W kolejnym roku siła tych zmian może ulec wyhamowaniu, ponieważ w IV kwartale 2008 r. wystąpiło znaczne pogorszenie klimatu gospodarczego. Gorsze wyniki gospodarki mogą się przełożyć na spadek puli środków FP, a także wzrost bezrobocia w kolejnym roku co może zmienić relacje pomiędzy tymi dwoma grupami środków.

III. Przedsiębiorstwa

oprac. Magdalena Pliś, Agnieszka Górniak, Katarzyna Matejek, Barbara Nieć, Rafał Poniewski

1. Przedsiębiorczość

W województwie małopolskim na przestrzeni ostatniego roku odnotowano wzrost liczby podmiotów zarejestrowanych w Krajowym Rejestrze Urzędowym Podmiotów Gospodarki Narodowej (REGON) o 2,6%. Na koniec grudnia 2008 r. w rejestrze tym zostało zarejestrowanych 301,6 tys. podmiotów. Na przestrzeni ostatnich 10 lat widoczny jest systematyczny, rokroczny wzrost rejestrowanych podmiotów, jedynym wyjątkiem jest rok 2006 gdzie został odnotowany niewielki spadek. Od stycznia 1999 do grudnia 2008 roku liczba zarejestrowanych podmiotów wzrosła o 24%.

W roku 2008 wystąpiły zmiany liczby zarejestrowanych podmiotów w poszczególnych podregionach. Na pierwsze miejsce wysunął się podregion m. Krakowa z liczbą podmiotów 105,6 tys., notując tym samym wzrost o 1,2% w porównaniu z rokiem 2007. Największy przyrost podmiotów, tj. o 4,9%, zarejestrował podregion nowosądecki, osiągając na koniec 2008 roku 55863 przedsiębiorstw.

W samym 2008 r. zarejestrowano 27,1 tys. nowych podmiotów gospodarczych, w tym 23,2 tys. osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą i 2,8 tys. spółek. Najwięcej podmiotów zostało zarejestrowanych w sekcjach charakteryzujących się dużą rotacją, tj.:

- handel i naprawy – 6,5 tys. (ponad 24% ogółu zarejestrowanych),
- budownictwo – 5,9 tys. (21,7%),
- obsługa nieruchomości i firm – 4,5 tys. (16,6%).

Przyglądając się branżom pod kątem największej ilości rejestracji to w 2008 r. sektor budownictwa zanotowano największy przyrost nowych firm w porównaniu z ubiegłym rokiem – wzrost o 25,5%.

Na poziomie powiatów największy wzrost nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw w odniesieniu do poprzedniego roku odnotowano w powiecie miechowskim (42%), limanowskim (30%) oraz w powiecie wielickim i w m. Nowy Sącz (24%).

W trakcie 2008 r. wyrejestrowano ogółem 19,4 tys. jednostek gospodarczych, w tym 23,2 tys. osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą i 2,8 tys. spółek, 337 przedsiębiorstw państwowych i 45 spółdzielni.

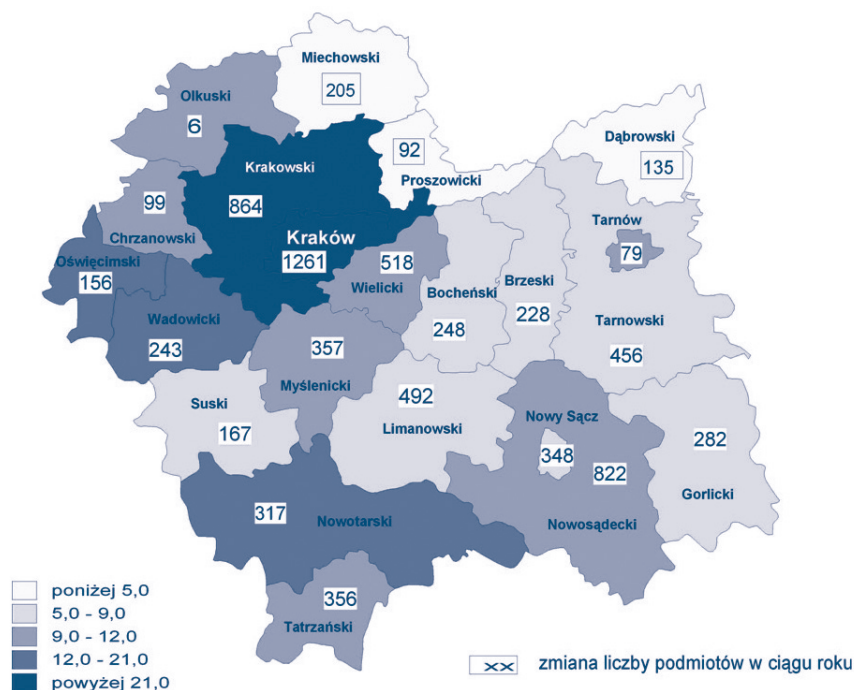
Największa liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych została odnotowana w sekcjach: handel i naprawy – 6,6 tys. (33,8% ogółu wyrejestrowanych), obsługa nieruchomości i firm – 2,6 tys. (13,7%) oraz budownictwo – 2,5 tys. (12,8%).

W podziale na powiaty największy spadek wyrejestrowanych przedsiębiorstw, w porównaniu z rokiem 2007 zanotowano w powiatach: dąbrowskim spadek o 22%, tarnowskim spadek o 18% oraz w brzeskim spadek o 16%. Największa ilość wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w porównaniu z rokiem 2007 odnotowano w powiecie myślenickim – spadek o 54%.

Mapa nr 18

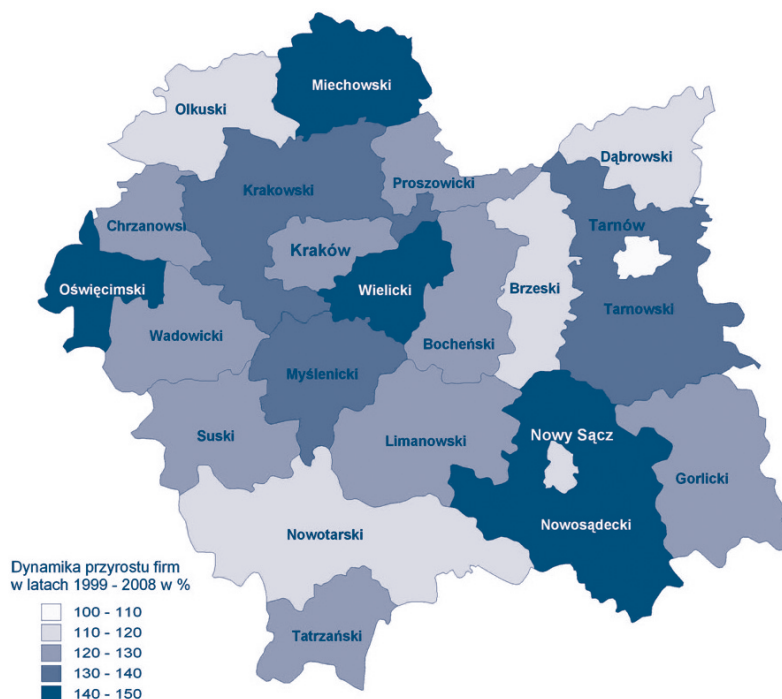
Podmioty gospodarki narodowej w 2008 roku w tysiącach (stan w dniu 31 XII)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Głównego Urzędu Statystycznego

Mapa nr 19

Aktywność gospodarcza wg powiatów – dynamika przyrostu firm w latach 1999-2008 (1999=100) w %

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Głównego Urzędu Statystycznego

Tabela nr 72
podmioty wg poziomu zatrudnienia zarejestrowane w systemie REGON

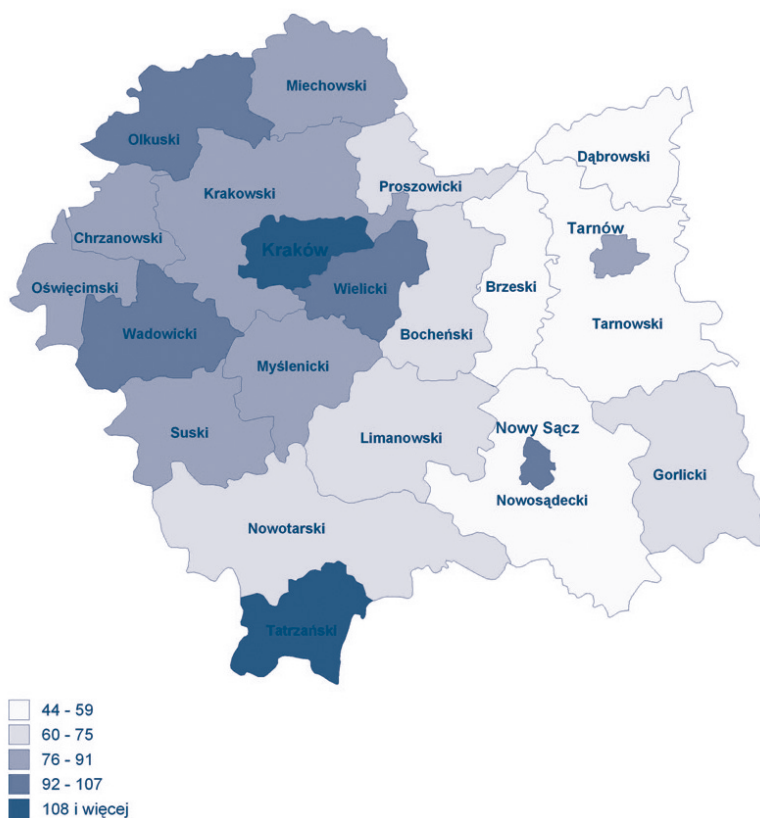
Wyszczególnienie	Ogółem	Przedziały zatrudnienia			
		do 9	10 - 49	50 - 249	250 i więcej
Małopolskie	301 573	285 235	13634	2 338	366
Bocheński	6964	6 555	351	52	6
Brzeski	5211	4 905	267	38	1
Chrzanowski	10882	10 315	463	95	9
Dąbrowski	2559	2 385	154	18	2
Gorlicki	6364	5 918	382	60	4
Krakowski	21385	20 346	899	123	17
Limanowski	7394	6 954	383	46	8
Miechowski	4026	3 864	138	23	1
Myślenicki	10021	9 559	389	67	6
Nowosądecki	11674	10 980	607	83	4
Nowotarski	12937	12 226	628	75	8
Olkuski	11658	11 110	456	78	14
Oświęcimski	12949	12 311	517	109	12
Proszowicki	2817	2 659	138	19	1
Suski	7245	6 900	296	43	6
Tarnowski	8946	8 351	538	50	7
Tatrzański	9041	8 683	317	39	2
Wadowicki	15210	14 462	625	106	17
Wielicki	10069	9 600	405	58	6
M. Kraków	105610	99 753	4 756	902	199
M. Tarnów	10158	9 499	495	142	22
M. Nowy Sącz	8456	7 900	430	112	14

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Mapa nr 20

Wskaźnik przedsiębiorczości w 2008 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Urzędu Statystycznego w Krakowie

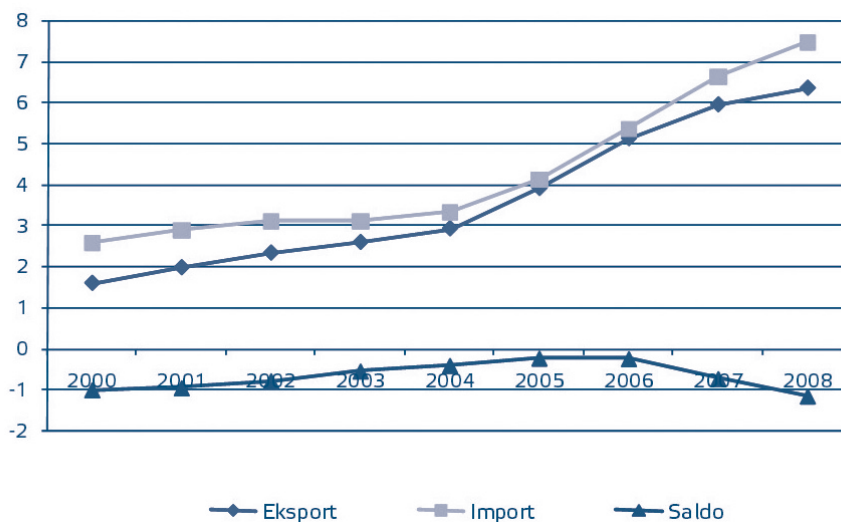
Jak już zostało wspomniane dynamika przyrostu ilości przedsiębiorstw w latach 1999-2008 wyniosła 24%. Przypatrując się wskaźnikowi przedsiębiorczości w Małopolsce, czyli liczbie podmiotów gospodarczych przypadającej na 1000 mieszkańców, to w roku 1999 wskaźnik ten wynosił 75, natomiast w roku 2008 osiągnął poziom 92 podmiotów gospodarki narodowej na 1000 ludności.

2. Handel zagraniczny

Wartość eksportu Województwa Małopolskiego w 2008 r. wyniosła 6,4 mld euro, natomiast wartość importu wyniosła 7,5 mld euro (wg wstępnych danych GUS). W porównaniu z rokiem 2007, wzrosła wartość zarówno importu jak i eksportu, przy czym wzrost wartości importu był szybszy, niż eksportu. Skutkiem tego było pogłębienie się ujemnego salda obrotów, które w roku 2008 wyniosło -1,13 mld euro.

Wykres nr 82

Wartość eksportu, importu oraz salda obrotów w latach 2000-2008 (mld euro)

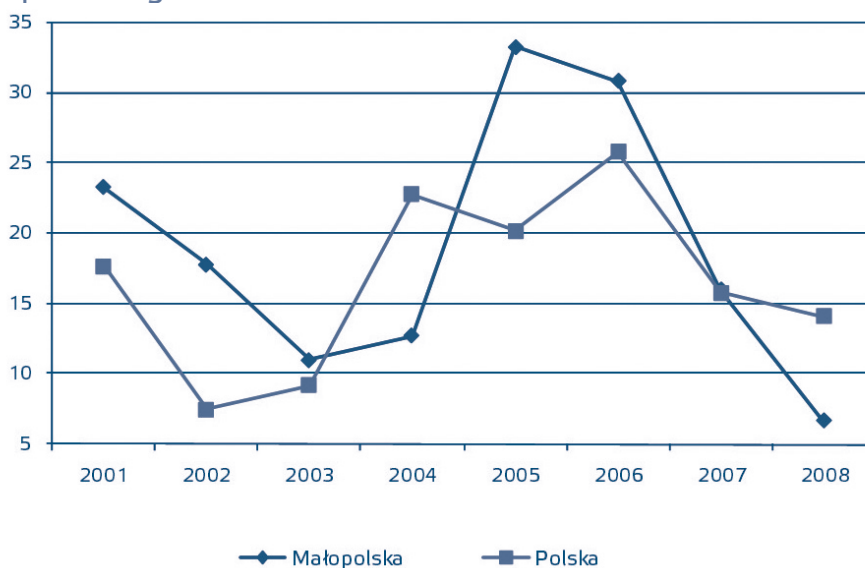

Źródło: GUS, za rok 2008 dane wstępne

Dynamika wzrostu eksportu Małopolski charakteryzuje się tendencją malejącą od roku 2006, przy czym w roku 2008 – względem roku poprzedniego – dynamika ta była najniższa (6,7 %). W tym samym czasie, eksport ogólnopolski wzrósł o 14,1 %. Dynamika eksportu Polski ogółem także „wyhamowywała”, jednak w wolniejszym tempie, niż miało to miejsce w Województwie Małopolskim.

Wykres nr 83

Dynamika wzrostu wartości eksportu (w euro), zmiany w % w stosunku do roku poprzedniego

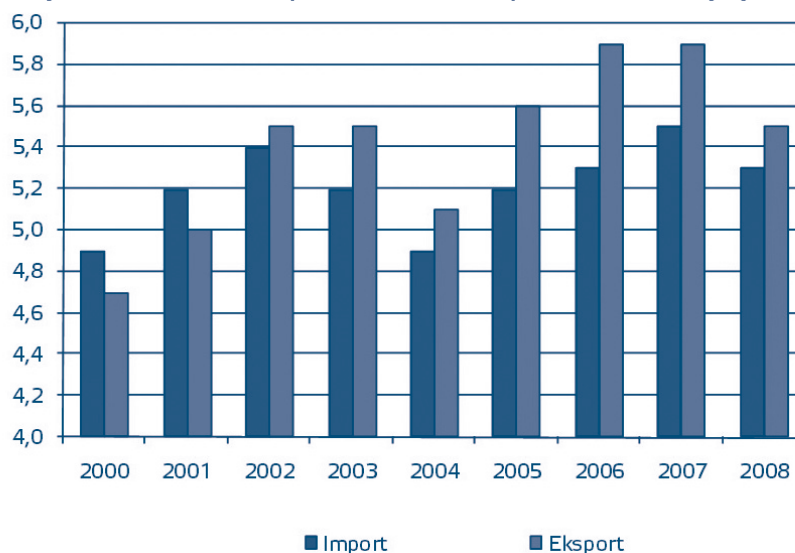

Źródło: GUS, za rok 2008 dane wstępne

W roku 2008 wyraźnemu zmniejszeniu uległy udziały województwa w eksporcie i imporcie Polski ogółem. Udział województwa w ogólnopolskim imporcie spadł z 5,5 % do 5,3 %, w eksporcie natomiast z 5,9 % do 5,5 %. Udział Małopolski w krajowym eksporcie spadł do poziomu notowanego w latach 2002 i 2003 oraz 2005.

Wykres nr 84

Udział województwa w imporcie oraz eksporcie Polski (%)

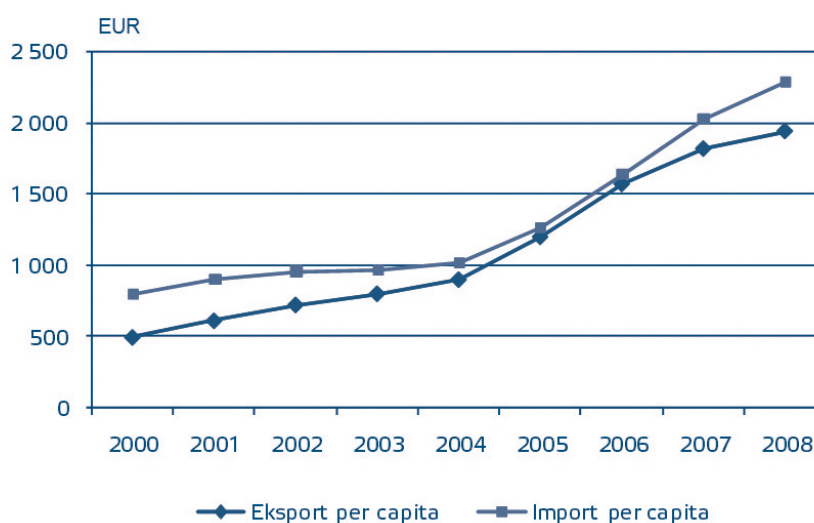

Źródło: GUS, za rok 2008 dane wstępne

Wartość eksportu *per capita* kształtowała się na poziomie 1 946 euro. W porównaniu z rokiem 2007 nieznacznie wzrosła. Wartość importu w przeliczeniu na jednego mieszkańca wyniosła 2 290 euro.

Wykres nr 85

Wartość importu oraz eksportu w przeliczeniu na jednego mieszkańca

Źródło: GUS, dane wstępne za rok 2008

3. Potencjał innowacyjny

Województwo Małopolskie to region posiadający znaczny potencjał do rozwoju innowacji. Decyduje o tym przede wszystkim dobra kadra naukowa, liczne jednostki naukowo-badawcze, szkoły wyższe. Potencjał ten skoncentrowany jest w największym mieście regionu – Krakowie. Wydaje się jednak, że możliwości rozwoju konkurencyjności regionu poprzez innowacyjne rozwiązania nie są wykorzystywane w zadowalającym stopniu w praktyce – wspomniany potencjał nie przekłada się na poziom innowacyjności małopolskich przedsiębiorstw.

Środki przeznaczone na działalność B+R w Małopolsce wskazują tendencję wzrostową i plasują region na drugiej pozycji w kraju, po województwie mazowieckim. Nakłady na działalność badawczo - rozwojową wyniosły w Małopolsce w 2007 roku 799,8 mln zł, co stanowi ok. 12% całości nakładów na działalność B+R w kraju. W relacji do PKB stanowi 0,92%, a na jednego mieszkańca regionu 244 zł w 2007 roku. Większość wspomnianych środków ok. 70% to środki budżetowe. Wartość brutto aparatury naukowo – badawczej zaliczonej do środków trwałych wg stanu w dniu 31.12.2007 to 749 703,4 zł, przy czym stopień jej zużycia wynosił 76,5%. W 2007 roku Małopolska pozyskała z zagranicy na działalność badawczo – rozwojową 44 993,9 tys zł, w tym 39 168,5 tys. zł stanowiły środki z Unii Europejskiej. W Małopolsce w 2007 roku funkcjonowały 102 jednostki B+R.

Zatrudnienie w działalności badawczej i rozwojowej wynosiło 13 803 osób (w tym 1 374 osób z tytułem naukowym profesora). Zatrudnienie to wzrosło o 2,91% w stosunku do roku poprzedniego. W 2007 r. w Małopolsce było 11 952 pracowników naukowo – badawczych. W większości wspomnianych wskaźników Małopolska znajduje się na drugim miejscu, po województwie mazowieckim. Wskaźniki te przekładają się na zastosowania w praktyce innowacyjnych rozwiązań przez firmy z regionu. Tylko 37,5% ogółu małopolskich przedsiębiorstw przemysłowych wprowadziło w latach 2005-2007, innowacje. 5,9% przedsiębiorstw przemysłowych z Małopolski poniosło w 2007 roku nakłady na działalność innowacyjną i była to kwota 1 188,1 mln zł.

Przytoczone powyżej dane wskazują, że pod względem innowacyjności przedsiębiorstw, Małopolska plasuje się, w zależności od wskaźnika, na 4-7 pozycji w kraju.

IV. Rolnictwo

oprac. Agata Sadowska, Iwona Jendrusz, Aneta Helak – Świechowska, Andrzej Masny, Stanisław Flaga, Jakub Kosek

Województwo Małopolskie jest w trakcie przemian strukturalnych na wsi i w rolnictwie. W tym regionie, podobnie jak w skali całego kraju, rozwiązanie problemów wsi i rolnictwa jest elementem przebudowy całej gospodarki. Jej obecna struktura, w szczególności zaś anachronicznie wysoki udział zatrudnienia w rolnictwie i niski stopień urbanizacji - leżą u podstaw przeludnienia agrarnego wsi i słabego zintegrowania rolnictwa z gospodarką narodową. Dokonanie znaczącego postępu to kwestia ogromnych środków, a także długiego czasu, jakiego wymagałaby całościowa przebudowa gospodarki regionu. Proces racjonalizacji gospodarki rolnej powinien stymulować odpływ zbędnych z rolnictwa zasobów pracy drogą trwałej migracji. Tymczasem wieś małopolska ma znaczne zasoby mieszkaniowe. Racjonalne wydaje się więc tworzenie pozarolniczych stanowisk pracy możliwie blisko miejsca zamieszkania potencjalnych pracobiorców. Z powyższego wynika potrzeba wsparcia małych ośrodków miejskich, gęsto rozsianych na obszarze regionu, co pozwoliłoby przełamać ich stagnację gospodarczą. Uprzemysłowienie lokalnych ośrodków dających pracę okolicznej ludności, jak również rozwój drobnej wytwórczości wiejskiej wzmocniłoby siłę nabywczą ludności wiejskiej, umożliwiając rozwój sfery usług.

Liczne badania socjologiczne wskazują na słabość tendencji migracyjnych wśród mieszkańców wsi małopolskiej oraz na zdecydowanie preferowany wzorzec życia łączący pracę poza rolnictwem z mieszkaniem we własnym domu na wsi. Ta preferencja wyjaśnia ogromny i zgodny wysiłek lokalnych społeczności, skierowany na doskonalenie infrastruktury komunalnej, a tym samym na poprawę warunków życia na wsi. Równie mocno artykułowaną potrzebą jest możliwość pracy poza rolnictwem. Jednocześnie powszechnie jest przekonanie o znacznym potencjale, jaki kryje w sobie rolnictwo zrównoważone, zwłaszcza rolnictwo ekologiczne.

1. Uwarunkowania rozwoju

Warunki naturalne

Rozwój obszarów wiejskich i rolnictwa w Małopolsce determinują przede wszystkim bardzo zróżnicowane warunki przyrodnicze. Obszar województwa cechuje największa w kraju pionowa rozpiętość terenu - od płaskich terenów Kotliny Sandomierskiej (ok. 200 m n.p.m) po wysokie szczyty Tatr (pow. 2 300 m n.p.m). W Małopolsce występuje 7 pięter klimatycznych oraz najwyższe w skali Polski sumy opadów rocznych (800-1 000 mm a w Tatrach do 1 700 mm). Warunki te wpływają na zróżnicowanie zasobności gleb województwa. W południowej części przeważają gleby płytkie, silnie szkieletowe, narażone na procesy erozyjne, o niskiej przydatności rolniczej. W znacznej części województwa (północna i centralna część) występują jednak kompleksy bardzo dobrych gleb, tj. czarnoziemów i gleb brunatnych oraz urodzajne mady. W pokrywie glebowej użytków rolnych, gleby poszczególnych klas bonitacyjnych zajmują kolejno: klasa IV (37,3%); klasa III (26,5%); klasa V (20,7%); klasa VI (9,0%); klasa II (5,2%); klasa I (1,3%).

Średni wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej wynosi w Małopolsce 68 pkt (kraj: 66,6 pkt), przy czym wykazuje on znaczne zróżnicowanie przestrzenne, kształtując się w granicach od 29,7 pkt dla Zakopanego do 102,8 pkt dla Proszowic.

Strefy przyrodniczo-ekonomiczne na obszarze województwa

Na obszarze Małopolski wyraźnie rysują się trzy strefy ułożone równoleżnikowo:

- Północna, nieco rzadziej zaludniona, o mniej rozdrobnionej strukturze agrarnej i relatywnie większym znaczeniu dochodów rolniczych,
- Środkowa, gęsto zaludniona, silnie zurbanizowana, o znacznej przewadze ludności dwuzawodowej i dużym rozdrobnieniu ziemi użytkowanej rolniczo,

- Południowa (podgórska i górską) o znacznych walorach krajobrazowych, lecz trudnych warunkach do produkcji rolniczej, cechująca się również rozdrobnieniem gospodarstw i dużym znaczeniem dochodów uzyskiwanych poza rolnictwem.

Struktura potencjału produkcyjnego

Struktura potencjału produkcyjnego rolnictwa Małopolski odznacza się ogromną przewagą czynnika pracy nad dwoma pozostałymi, tj. ziemią i kapitałem. Wyposażenie jednostki pracy w ziemię i kapitał razem wzięte, jest tutaj kilkakrotnie niższe, aniżeli w Europie Zachodniej. Warto podkreślić, że ukierunkowanie rynkowe objawiające się uczestnictwem w obrocie i sprzedaży produktów posiada jedynie około 30% gospodarstw rolnych.

Czynnikami, który w szczególnie wysokim stopniu określa kierunki przeobrażeń obszarów wiejskich i rolnictwa w Małopolsce są zasoby ludzkie. Warunkiem poprawy efektywności ekonomicznej rolnictwa jest przesunięcie znacznych zasobów pracy do pozarolniczych działów gospodarki. Taki kierunek działań powinien przyczynić się do zmiany struktury agrarnej (zwiększenie obszaru gospodarstw) i zmniejszenia jednostkowych kosztów produkcji rolnej na drodze zwiększenia skali produkcji.

Przeciętne gospodarstwo rolne składa się z kilku lub kilkunastu, a na południu województwa nawet kilkudziesięciu oddalonych od siebie działek. Drobne gospodarstwa determinują małą skalę produkcji, ta zaś podnosi koszty jednostkowe. Rozproszenie produkcji i niejednorodność asortymentu utrudnia sprzedaż po zadawalającej cenie.

Struktura agrarna w województwie jest gorsza niż przeciętnie w kraju i ma charakter stagnacyjny, przy czym w środkowej, najbardziej zurbanizowanej strefie można mówić raczej o tendencji do dalszego rozdrabniania gospodarstw, w części południowej - o utrzymywaniu się obecnej struktury oraz w części północnej - o nieznacznej tendencji do koncentracji ziemi.

Charakterystyka gospodarstw rolnych

Całkowita liczba gospodarstw rolnych województwa małopolskiego w 2007 roku wynosiła 321479, co oznacza, że było ich mniej o 32,9 tys. (o 9,3%) niż w badaniu z 2005 roku.

Z ogólnej liczby gospodarstw rolnych 321304, tj. 99,9% stanowiły gospodarstwa indywidualne (łącznie z właścicielami zwierząt gospodarskich). Gospodarstw państwowych, spółdzielczych oraz spółek z udziałem mienia sektora publicznego i prywatnego, a także stanowiących własność jednostek organizacyjnych nie posiadających osobowości prawnej było zaledwie 175. Jest to tendencja zgodna z ogólnopolską – udział gospodarstw indywidualnych w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych w kraju wynosił 99,8%.

Gospodarstwa rolne w województwie małopolskim zajmowały ogółem 899,9 tys. ha (w tym 715,5 tys. ha użytków rolnych), tj. o 7,2 tys. ha więcej niż w roku 2005. Użytki rolne (UR) stanowiły 79,5% ogólnej powierzchni gospodarstw rolnych w województwie małopolskim (w Polsce 86,7%). W roku 2005 udział ten dla Małopolski był niemal taki sam i wynosił 79,4%. Ugory i powierzchnia przeznaczona pod uprawę nawozów zielonych w 2007 roku stanowiły 4,4% gruntów ornych województwa, natomiast średnio w Polsce udział ten wynosił 3,8%.

Blisko 94% użytków rolnych stanowiła ziemia utrzymywana w dobrej kulturze rolnej, natomiast 6,3% - użytki rolne wyłączone z produkcji rolnej, uprzednio użytkowane jako tereny rolnicze, ale obecnie ze względów ekonomicznych, społecznych lub innych nie wykorzystywane już rolniczo. W kraju w dobrej kulturze rolnej utrzymywano średnio 95,7% użytków rolnych.

Średnia wielkość gospodarstwa rolnego wynosiła w 2007 roku 2,80 ha, w tym powierzchnia użytków rolnych 2,23 ha. Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego w kraju wynosiła w omawianym okresie 7,24 ha, w tym 6,27 ha użytków rolnych. W roku 2005 średnia powierzchnia jednego gospodarstwa rolnego w naszym województwie wynosiła 2,52 ha, w tym zaledwie 2,00 ha to użytki rolne.

Działalność rolniczą prowadziło w województwie małopolskim 281825 gospodarstw rolnych, czyli 87,7% wszystkich gospodarstw, przy średniej dla kraju 92,7%. Ogólna powierzchnia użytków rolnych należących do gospodarstw prowadzących działalność rolniczą wynosiła

684,5 tys. ha. Ponad 14 tys. ha użytków rolnych w tych gospodarstwach, czyli 2,1% pozostało poza produkcją rolną.

Spośród gospodarstw prowadzących działalność rolniczą badanie przeprowadzone w 2007 roku wyłoniło 265,1 tys. (94,1%) gospodarstw prowadzących wyłącznie działalność rolniczą i 16,7 tys. (5,9%) gospodarstw prowadzących, poza działalnością rolniczą, także inny rodzaj działalności związanej z gospodarstwem rolnym, z której osiągały dochody. Podstawowym rodzajem dodatkowej działalności była działalność usługowa z wykorzystaniem własnego sprzętu rolniczego – dotyczyła ona 30,8% gospodarstw prowadzących równocześnie działalność rolniczą i inny rodzaj działalności. Blisko 14% zajmowało się przetwarzaniem drewna, a 12,7% osiągało dochody z agroturystyki. Najwięcej gospodarstw prowadzących równocześnie działalność rolniczą i inny rodzaj działalności było wśród najmniejszych gospodarstw w województwie. Ponad 36% takich gospodarstw dysponowało powierzchnią użytków rolnych poniżej 1 ha.

Tradycyjnie i historycznie małopolskie rolnictwo charakteryzuje się największą liczbą najmniejszych gospodarstw rolnych, o powierzchni użytków rolnych poniżej 1 ha. Także w roku 2007 wśród gospodarstw prowadzących działalność rolniczą gospodarstwa najmniejsze stanowiły 34,6% (w Polsce 27,0%). Gospodarstwa o powierzchni UR 1-2 ha stanowiły 24,7% (w Polsce 16,2%), gospodarstwa z grupy obszarowej 2-3 ha oraz 3-5 ha UR stanowiły odpowiednio 15,3% i 15,8% (w Polsce 10,9% i 13,8%). Gospodarstwa o powierzchni 5-10 ha UR obejmowały 7,5% gospodarstw (w Polsce 16,6%), gospodarstwa liczące 10-15 ha UR stanowiły tylko 1,3% (w Polsce 6,9%), a gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych 15-20 ha i gospodarstwa największe, o powierzchni powyżej 20 ha użytków rolnych, obejmowały odpowiednio 0,3% i 0,4% ogólnej liczby gospodarstw prowadzących działalność rolniczą, podczas gdy średnio w kraju udział ten wynosił 3,2% i 5,3%.

W badaniu z 2007 roku jedynie 32,1% kierujących gospodarstwami rolnymi posiadało wykształcenie rolnicze lub kurs rolniczy (w Polsce 41%). Średnim, policealnym lub wyższym wykształceniem rolniczym legitymowało się w województwie małopolskim zaledwie 6,2% kierujących gospodarstwem rolnym (w Polsce 9,5%).

Grupy producentów rolnych

Od 1 stycznia 2006 r. wpis grup producentów rolnych do rejestru odbywa się w trybie decyzji administracyjnej wydawanej przez Marszałka Województwa Małopolskiego. W 2008 roku w rejestrze, prowadzonym przez Marszałka Województwa zarejestrowanych było 12 grup producentów rolnych, oraz 6 wstępnie uznanych grup owoców i warzyw.

2. Produkcja roślinna

Całkowita powierzchnia zasiewów w województwie małopolskim w 2008 r. wynosiła 421,9 tys. ha, tj. o 5,1% więcej niż przed rokiem. Powierzchnia odłogów i ugorów w gospodarstwach rolnych wynosiła 29,6 tys. ha, co stanowiło 6,6% gruntów ornych. Areał trwałych użytków zielonych (łąk i pastwisk) zmniejszył się w stosunku do roku poprzedniego o 4,2% i wynosił 226,0 tys. ha.

Zboża ogółem zajmowały powierzchnię 274,6 tys. ha, tj. większą niż rok wcześniej o 14,0 tys. ha (o 5,4%). Udział zbóż w strukturze zasiewów wynosił 65,1% i kształtował się na poziomie roku ubiegłego. Łączna powierzchnia zbóż podstawowych z mieszankami zwiększyła się w porównaniu z rokiem poprzednim o 11,4 tys. ha i wynosiła 259,9 tys. ha.

Zboża intensywne (pszenicę, jęczmień, pszenżyto) uprawiano na powierzchni 182,1 tys. ha, a ich udział w grupie zbóż podstawowych z mieszankami wynosił 70,1% i był większy o 1,7 pkt proc. w stosunku do roku poprzedniego. Tym samym o 1,7 pkt proc. zmniejszył się udział zbóż ekstensywnych (żyta, owsa i mieszanek zbożowych), który wynosił 29,9%.

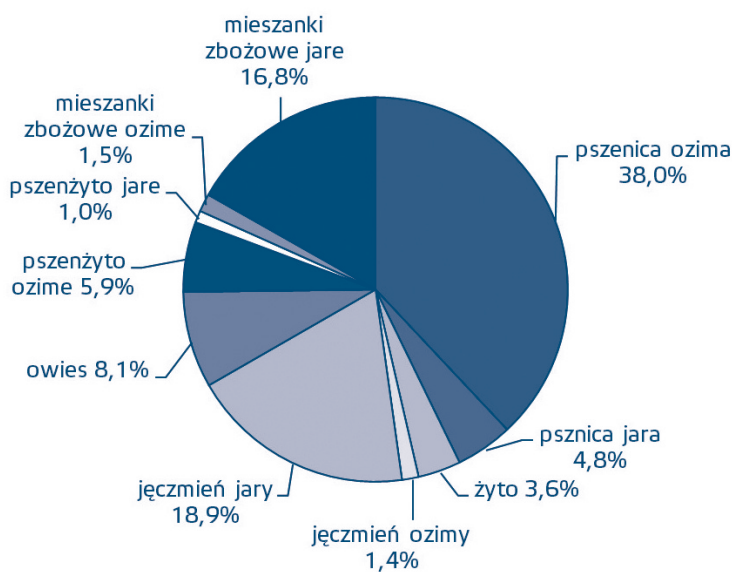
Zbiory głównych upraw rolnych i ogrodniczych w 2008 r. przedstawiały się następująco:

- zboża ogółem - 933,2 tys. ton, tj. więcej o 9,4% od zbiorów ubiegłorocznych, w tym zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi 838,8 tys. ton, tj. więcej o 8,0% od uzyska-

- nych w 2007 r.,
- rzepak i rzepik - 13,1 tys. ton, tj. o 4,5% więcej niż w 2007 r.,
- ziemniaki - 803,2 tys. ton, tj. mniej o 9,6% od zbiorów roku poprzedniego,
- buraki cukrowe - 65,0 tys. ton, tj. o 13,3% mniej od zbiorów ubiegłorocznych,
- warzywa gruntowe - 480,6 tys. ton, tj. mniej o 12,0% od uzyskanych w 2007 r.,
- owoce z drzew - 157,3 tys. ton, tj. o 72,2% więcej od słabych zbiorów roku poprzedniego,
- owoce jagodowe - 29,0 tys. ton, czyli więcej o 10,5% niż w 2007 r.

Wykres nr 86

Struktura zasiewów zbóż podstawowych z mieszankami

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

Średnie plony zbóż ogółem wynosiły 34,0 dt z 1 ha, tj. więcej o 1,3 dt/ha (o 4,0%) niż przed rokiem oraz o 3,0 dt z 1 ha (o 9,7%) więcej od średnich plonów zbóż z lat 2003-2007. Plony zbóż podstawowych z mieszankami wyniosły 32,3 dt z 1 ha (o 3,2%) więcej niż rok wcześniej. Zboża ozime (łącznie z mieszankami) plonowały na poziomie 34,0 dt z 1 ha, tj. 4,9% wyżej niż w roku ubiegłym, a zboża jare osiągnęły plony 30,6 dt, tj. o 1,7% więcej niż rok wcześniej.

Przy większej powierzchni uprawy oraz wyższych plonach zbiory zbóż oszacowane na 933,2 tys. ton były większe od ubiegłorocznych o 9,4%, natomiast zbóż podstawowych z mieszankami zbożowymi zebrano 838,8 tys. ton, czyli o 8,0% więcej niż w 2007 r.

Powierzchnia uprawy rzepaku ozimego i jarego łącznie wyniosła 4,5 tys. ha i była większa od ubiegłorocznej o 0,4 tys. ha (o 8,6%). Udział rzepaku jarego w powierzchni rzepaku ogółem był niewielki i wynosił 3,6%. Średnie plony rzepaku oszacowane na 29,3 dt z 1 ha są niższe od ubiegłorocznych o 3,9%. Zbiory rzepaku i rzepiku oszacowane na 13,1 tys. ton, pomimo słabszego plonowania były wyższe od zbiorów roku poprzedniego na skutek zwiększonej powierzchni.

Powierzchnia uprawy ziemniaków (łącznie z uprawą w ogrodach przydomowych) wyniosła 46,4 tys. ha, co oznacza spadek w stosunku do roku poprzedniego o 3,6 tys. ha (o 7,3%). Plony ziemniaków oszacowane na 173 dt z 1 ha były nieco niższe od ubiegłorocznych - o 4,0 dt/ha, tj. o 2,3%.

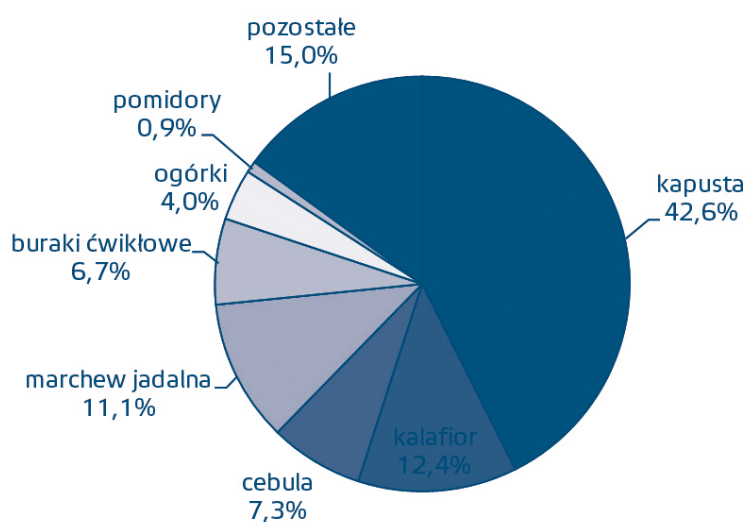
Przy ograniczonej powierzchni uprawy i nieco słabszym plonowaniu zbiory ziemniaków oszacowane na 803,2 tys. ton były niższe od zbiorów roku poprzedniego o 85,6 tys. ton, tj. o 9,6 %.

Według szacunku wynikowego powierzchnia uprawy buraków cukrowych wyniosła 1,1 tys. ha i była o 0,1 tys. ha (o 11,3%) mniejsza niż w 2007 r. Zbiory buraków cukrowych wynoszące 65,0 tys. ton były mniejsze od uzyskanych w 2007 r. o 13,3%. Spadek produkcji wystąpił na skutek zmniejszenia powierzchni uprawy i nieco niższego plonowania.

Powierzchnia uprawy **warzyw gruntowych** z uwzględnieniem uprawy w ogrodach przydomowych wyniosła 17,4 tys. ton i była mniejsza niż przed rokiem o 14,0%. Zbiory warzyw gruntowych oszacowano na 480,6 tys. ton, tj. o 12,0% mniej niż przed rokiem. Spadek produkcji był wynikiem zmniejszenia powierzchni uprawy.

Wykres nr 87

Powierzchnia uprawy, plony i zbiory warzyw

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

Łączne zbiory **owoców z drzew** oszacowane na 157,3 tys. ton były wyższe od bardzo słabych zbiorów roku poprzedniego o 72,2%. Zbiory wszystkich gatunków drzew owocowych były wyższe niż w 2007 r., a największy wzrost odnotowano w przypadku drzew pozostałych (brzoskwinie, morele, orzechy włoskie) oraz jabłoni. Osiągnięcie dobrych zbiorów było wynikiem braku uszkodzeń przymrozkowych wiosną, dobrego kwitnienia i zawiązywania owoców.

Zbiory owoców z **krzewów owocowych i plantacji jagodowych** oceniono na 29,0 tys. ton, tj. o 10,5 % wyżej niż rok wcześniej. Brak wiosennych przymrozków przyczynił się do obfitego kwitnienia i wiązania owoców porzeczek, agrestu i pozostałych jagodowych, które pomimo okresowego niedoboru wody, czego wynikiem był stosunkowo duży procent owoców drobnych, plonowały znacznie lepiej niż w roku ubiegłym. Plonowanie truskawek oszacowano na nieco niższym poziomie niż w roku ubiegłym, co wynikało ze skrócenia okresu zbioru i zdrobnienia owoców spowodowanego brakiem opadów i wysokimi temperaturami w czerwcu.

3. Produkcja zwierzęca

Pogłowie **bydła** w województwie małopolskim w roku 2008 wynosiło 215,0 tysięcy sztuk i zmniejszyło się w stosunku do liczebności bydła z 2007 roku o 29,1 tysięcy sztuk, co stanowiło 12 % spadek. Obsada bydła w całym kraju wynosiła 34,4 sztuki na sto hektarów użytków rolnych i pozostała bez zmian w stosunku do roku poprzedniego. W województwie małopolskim zanotowano natomiast spadek obsady bydła na sto hektarów użytków rolnych w porównaniu z rokiem 2007 z poziomu 34,1 do 29,8 sztuk. Analogicznie obsada krów na terenie województwa małopolskiego obniżyła się ze stanu 20,3 sztuk do 17,8 sztuk/100 ha użytków rolnych (w kraju zanotowano spadek z 17,2 sztuk do 16,9 sztuk).

W województwie małopolskim przeważająca część hodowli **owiec** (99,5 %) należy do sektora prywatnego, gdyż ten kierunek produkcji jest ściśle związany z tradycjami i kulturą pasterską regionu. Jednak i tu w stosunku do roku 2007 nastąpił spadek pogłowia owiec do liczby 86 500 sztuk, to jest o 6 700 sztuk (7,2 %) podyktowany pogarszającą się sytuacją ekonomiczną gospodarstw rolnych. Zanotowano natomiast 7 % wzrost populacji maciorek (o 5 000 sztuk) do poziomu wynoszącego w 2008 roku 72 000 sztuk. Jest to sytuacja odwrotna w stosunku do obrazu w całym kraju, gdzie nastąpił spadek zarówno całej populacji owiec z liczby 269 600 sztuk (o 14 %), jak i liczby maciorek hodowlanych do poziomu 188 000 sztuk (o 10,8 %). Znaczne różnice wielkości można zaobserwować również w przypadku obsady owiec na sto hektarów użytków rolnych w Małopolsce, która wynosiła w roku 2008 - 11,9 szt. (w kraju 1,7 szt.), a w roku 2007 - 13,0 szt. (w kraju 2,0 szt./100 ha UR).

Stan i struktura pogłowia **trzody chlewnej** uległy znaczącym przemianom. W skutek niekorzystnej sytuacji ekonomicznej i coraz niższych cen skupu żywca zanotowano znaczne ograniczenie produkcji. Liczebność pogłowia trzody chlewnej w całym kraju spadła o 20 % w stosunku poziomu z wcześniejszego roku i w 2008 roku wynosiła 14 242,3 tys. szt. W województwie małopolskim wynosiła 370,1 tysięcy sztuk, po spadku liczebności o 59,2 tys. szt. (spadek 13,8 %).

W województwie małopolskim obsada trzody chlewnej na sto hektarów użytków rolnych ogółem wynosiła w 2008 roku 51,3 szt (w 2007 roku 60,0 szt./100 ha UR). Podobnie kształtowała się sytuacja w wielkościach obsady loch hodowlanych - 5,9 sztuki w 2008 roku, i 6,4 sztuki w 2007 roku.

4. Promocja małopolskiej wsi i produkcji rolniczej

W 2008 roku Samorząd Województwa Małopolskiego uczestniczył w szeregu przedsięwzięciach promujących rolnictwo i produkty tradycyjne regionu. Do najważniejszych z nich należą:

- Międzynarodowe Targi Hodowli Zwierząt i Rozwoju Obszarów Wiejskich FARMA 2008 Osiągnięcia województwa małopolskiego przedstawiono w „Pawilonie Regionów” w dwóch blokach tematycznych prezentujących „Dziedzictwo Kulinarne” oraz „Dziedzictwo Kulturowe” Małopolski.
- Eliminacje Wojewódzkie przedsięwzięcia pn. Inicjatywa Pozytywistyczna „Polski Producent Żywności”
Województwo Małopolskie uczestniczyło w XII edycji Inicjatywy Pozytywistycznej „Polski Producent Żywności” organizowanym przez Stowarzyszenie im. Eugeniusza Kwiatkowskiego w Poznaniu. Spośród 8 podmiotów nominowanych przez Kapitułę Województwa Małopolskiego ds. Inicjatywy Pozytywistycznej „Polski Producent Żywności 2007” laureatami tytułu „Polski Producent Żywności 2008” zostały cztery firmy.
- Małopolski Festiwal Smaku

W roku 2008 odbyła się IV edycja Małopolskiego Festiwalu Smaku, który jest cyklicznym przedsięwzięciem i największym wydarzeniem kulinarnym w Polsce. Impreza ta stanowi zasadniczy element promocji małopolskich wyrobów i potraw regionalnych mającym na celu uhonorowanie najlepszych producentów żywności z regionu.

W 2008 roku podczas całej edycji Festiwalu (finał i 6 półfinałów), na produkty pochodzące z Małopolski zagłosowało łącznie około 26 tysięcy osób.

- Cykl imprez o charakterze rolniczym

Udział Województwa Małopolskiego zaznaczył się podczas organizacji m.in. takich imprez, jak: XVII Międzynarodowa Wystawa Rolnicza „Agropromocja”, Dożynki Województwa Małopolskiego, Tarnowska Parada Konna, Święto Czosnku w gminie Radziemice, XV Regionalna Wystawa Zwierząt Hodowlanych w Klikowej, 53 Wystawa Gołębi Rasowych w Krakowie.

Produkty tradycyjne i regionalne

W roku 2008 na Listę Produktów Tradycyjnych wpisanych zostało 9 produktów: bajgiel z Kazimierza, chleb jurajski, chleb żarnowy z Łomnej, ciasteczka wyśmienite, jagnięcina podhalańska, lody nowotarskie, ser gazdowski - gołka (pucok, kara), małopolski miód spadziowy, sądecki miód spadziowy.

Dotychczas na Listę Produktów Tradycyjnych wpisane zostały 33 wyroby. Poza ww. są to: balsam kapucyński, barszcz czerwony krakowski, bryndza podhalańska, bundz / bunc, charsznicka kapusta kwaszona, chleb jurajski, chleb prądnicki, chleb żarnowy z Łomnej, jabłka łąckie, jabłko z Raciechowic, jodłownik kołacz z serem, karp zatorski, kiełbasa lisiecka, łukowicka śliwka suszona, nasiona fasoli Piękny Jaś z Doliny Dunajca, obwarzanek krakowski, oscypek (oszczypek), precelek krakowski, redy kołka, ser gazdowski - gołka (pucok, kara), sól wielicka, suska sechlońska, śliwowica łącka, śliwowica wyborna, tuszka gęsi zatorskiej, żentycza, żurek po krakowsku.

W 2008 roku zarejestrowano Oscypka jako produkt regionalny. Zarejestrowany produkt będzie oznaczony symbolem Chronionej Nazwy Pochodzenia. Opakowania zawierające oryginalny produkt przeznaczonych do sprzedaży oprócz nazwy „OSCYPEK” będzie posiadał umieszczone logo lub logo i napis „Chroniona Nazwa Pochodzenia”. Dopuszcza się wykorzystanie na opakowaniu skrótu „Ch.N.P”.

5. Rolnictwo ekologiczne

Małopolska posiada korzystne warunki do prowadzenia produkcji ekologicznej. Za rozwojem tego typu rolnictwa przemawiają warunki przyrodnicze (około 60% powierzchni województwa podlega ochronie prawnej z uwagi na walory przyrody i krajobrazu), struktura rolnictwa (duże rozdrobnienie gospodarstw) oraz względy społeczne. Wyniki badań przeprowadzonych przez Okręgową Stację Chemiczno-Rolniczą w Krakowie wskazują, że zawartość substancji szkodliwych (m.in. metali ciężkich) w Małopolskich glebach mieści się w dopuszczalnych granicach, co umożliwia produkcję żywności o wysokiej wartości biologicznej.

Czynnikiem stymulującym rozwój rolnictwa ekologicznego jest duży popyt na „żywność naturalną” zarówno na rynkach zewnętrznych, jak i lokalnych. Powyższe względy sprawiają, że wśród małopolskich rolników z roku na rok wzrasta zainteresowanie rolnictwem tradycyjnym (zrównoważonym) i sukcesywnie zwiększa się ilość gospodarstw rolniczych produkujących żywność zgodnie z zasadami rolnictwa ekologicznego.

Podstawą uznania każdego gospodarstwa za ekologiczne jest poddanie go kontroli przez uprawnione podmioty. Wprowadzony ustawą o rolnictwie ekologicznym system kontroli i certyfikacji, jaki zastosowano w kraju, jest systemem mieszanym tj. państwowo-prywatnym. Stanowią go:

- Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, jako organ upoważniający prywatne jednostki certyfikujące do prowadzenia kontroli i wydawania certyfikatów, a poszczególne upoważnienia wydają:

Minister właściwy do spraw rolnictwa - w zakresie produkcji rolnej oraz pozyskiwania dziko rosnących roślin lub ich części,

Minister właściwy do spraw rynków rolnych – w zakresie przetwórstwa produktów rolnictwa ekologicznego;

- Główny Inspektorat Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, który pełni rolę urzędu nadzoru nad jednostkami certyfikującymi rolnictwo prowadzone metodami ekologicznymi;

- Jednostki certyfikujące rolnictwo ekologiczne.

W 2008 r. upoważnienie Polskiego Centrum Akredytacji w Warszawie do kontrolowania gospodarstw ekologicznych na terenie całego kraju uzyskało dziewięć jednostek, przy czym pięć z nich przystąpiło do kontrolowania gospodarstw w Małopolsce: Agro Bio Test Sp. z o.o., Bioekspert sp. c., COBICO Sp. z o.o., Ekogwarancja PTRE Sp. z o.o., PCBC S.A.

Uprawnione jednostki na podstawie przeprowadzonych kontroli nadawały atesty (certyfikaty zgodności) i wydawały zaświadczenia potwierdzające, że gospodarstwo jest w trakcie przedstawiania na produkcję rolną prowadzoną metodami ekologicznymi lub, że produkcja taka odbywa się zgodnie z kryteriami rolnictwa ekologicznego. Na podstawie wydanych zaświadczeń rolnicy prowadzący gospodarstwa ekologiczne mogli ubiegać się o uzyskanie dotacji przysługującej do upraw ekologicznych lub na dofinansowanie kosztów przeprowadzenia kontroli.

W systemie obsługi gospodarstw ekologicznych oprócz firm kontrolnych upoważnionych do nadawania atestu działa również instytucja nadzorująca proces certyfikacji gospodarstw i prowadząca rejestr producentów (Wojewódzki Inspektorat Handlu Artykułami Rolno-Spożywczymi w Krakowie) oraz jednostka spełniająca rolę płatnika dotacji (Wojewódzki Oddział Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Krakowie).

Liczba, powierzchnia i rozmieszczenie gospodarstw ekologicznych

W 2008 r. w województwie małopolskim, w różnym stadium rejestracji, było 2308 gospodarstw ekologicznych. W odniesieniu do roku poprzedniego (1623 gospodarstw) wskaźnik przyrostu liczby gospodarstw ekologicznych wyniósł 30%.

W Małopolsce występuje wyraźna koncentracja gospodarstw ekologicznych w południowo-wschodniej części województwa. Najwięcej gospodarstw ekologicznych znajduje się na terenie powiatu limanowskiego (663), nowosądeckiego (468), gorlickiego (358), bocheńskiego (126) i nowotarskiego (124). Najmniej gospodarstw ekologicznych zarejestrowano na terenie powiatu wadowickiego (17), suskiego (16), wielickiego (16), oświęcimskiego (12), proszowskiego (12) i chrzanowskiego (9).

Łączna powierzchnia gospodarstw ekologicznych w województwie małopolskim wyniosła 33 996 ha. W odniesieniu do roku poprzedniego (27 333 ha) powierzchnia gospodarstw ekologicznych wzrosła o 6 663 ha, tj. 19,6%.

Powierzchnia gruntów zajmowanych przez gospodarstwa ekologiczne stanowiła 3,7% ogólnej powierzchni gospodarstw rolnych w województwie małopolskim. Największą powierzchnię użytków rolnych w gospodarstwach z certyfikatem odnotowano w powiatach: limanowskim (11 079 ha), gorlickim (7 022 ha), nowosądeckim (5 500 ha), na terenie miasta Kraków (2 354 ha) i w powiecie nowotarskim (1 763 ha).

Profil produkcji i zróżnicowanie działalności gospodarstw ekologicznych

Spośród zarejestrowanych w WIJHARS w Krakowie gospodarstw ekologicznych - 1774 prowadziło obydwa działy produkcji rolnej tj. produkcję roślinną i zwierzęcą. Oprócz tej grupy 451 gospodarstw zajmowało się tylko produkcją roślinną, a 32 - wyłącznie produkcją zwierzęcą. Przetwórstwo rolno-spożywcze prowadziło 10 gospodarstw, a 7 zajmowało się zarówno przetwórstwem, jak i obrotem wytworzonych produktów. Wyłącznie ten kierunek aktywności (obróć artykułów rolno-spożywczych) prowadziły 3 gospodarstwa ekologiczne, a 2 - zajmowały się importem i obrotem wewnętrznym artykułami rolno-spożywczymi. Działalność polegającą na ekologicznej produkcji roślinnej, pozyskiwaniu dziko rosnących roślin i ich części oraz grzybów realizowano w 3 gospodarstwach ekologicznych. W takiej samej liczbie gospodarstw (3) prowadzono zarówno produkcję roślinną, jak i zwierzęcą oraz pozyskiwanie dziko rosnących roślin i ich części oraz grzybów.

Rynek produktów rolnictwa ekologicznego

Podstawową formą dystrybucji produktów ekologicznych w 2008 r. pozostawała nadal sprzedaż bezpośrednia produktów u rolników. Najszybciej rosnącym jednak kanałem dystrybucyjnym była sprzedaż produktów ekologicznych w sklepach specjalistycznych i za pośrednictwem supermarketów. Coraz więcej ekologicznych produktów żywnościowych była przygotowywana i konsumowana w ramach usług cateringowych.

6. Gospodarka łowiecka

Gospodarka łowiecka to działalność w zakresie ochrony, hodowli i pozyskania zwierzyny oraz kształtowania środowiska przyrodniczego dla ulepszenia warunków jej bytowania. Działania te są prowadzone na terenach obwodów łowieckich przez myśliwych zrzeszonych w Polskim Związku Łowieckim.

Małopolska gospodarka łowiecka prowadzona jest w 256 obwodach łowieckich, w tym 81 leśnych (których co najmniej 40% ogólnej powierzchni stanowią grunty leśne) oraz 175 polnych (których grunty leśne stanowią mniej niż 40% ogólnej powierzchni). Średnia wielkość małopolskiego obwodu łowieckiego wynosi 5756 ha.

Dzierżawcami małopolskich obwodów łowieckich są w większości koła łowieckie Polskiego Związku Łowieckiego. Leśne obwody łowieckie wydierżawiane są na wniosek Polskiego Związku Łowieckiego przez dyrektora regionalnej dyrekcji Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe, obwody polne wydierżawia właściwy terytorialnie starosta. Czynsz dzierżawny ustala się w zależności od kategorii obwodu łowieckiego. Kategoria przyznawana jest na podstawie oceny czynników wpływających na środowisko bytowania zwierzyny. Na tej podstawie przyjęto, iż 206 małopolskich obwodów łowieckich jest bardzo słabych, 29 słabych, 12 średnich i 3 dobre. W województwie małopolskim nie ma obwodu łowieckiego spełniającego kryteria kategorii bardzo dobrej.

W małopolskich łowiskach gospodaruje 6886 myśliwych.

Tabela nr 73

Liczba myśliwych zarejestrowanych w kołach łowieckich PZŁ

ZO PZŁ Kraków	ZO PZŁ Katowice	ZO PZŁ Tarnów	ZO PZŁ Kielce	ZO PZŁ Nowy Sącz	ZO PZŁ Bielsko-Biała	liczba małopolskich myśliwych
2150	221	1480	135	2139	761	6886

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Polskiego Związku Łowieckiego

Łowiska w województwie małopolskim charakteryzują się dużą różnorodnością siedliskową i związanym z tym zróżnicowaniem gatunków zwierząt łownych. Na terenie Województwa występują w zasadzie wszystkie gatunki zwierząt łownych. Przy czym, małopolscy myśliwi gospodarują głównie populacjami zwierzyny grubej: sarny, dzika, jelenia szlachetnego oraz zwierzyny drobnej: zająca szaraka, lisa, bażanta, kaczkę krzyżówkę. Rzadko obserwowanym, głównie w rejonach północno – zachodniej Małopolski jest łos, aktualnie jako zwierzę łowne, jest objęty całoroczną ochroną.

Tabela nr 74

Liczebności oraz odstrzał ważniejszych gatunków zwierząt łownych zinwentaryzowanych w obwodach łowieckich oraz ośrodkach hodowli zwierzyny

Gatunek zwierzyny	Liczebności zwierzyny*	Odstrzał zwierzyny
łoś	17	- **
daniel	54	4
jeleń	4131	988
sarna	27313	5595
dzik	3252	2417
lis	10300	9560
zając	33988	2702
bażant	54296	19423
kuropatwa	20856	1849
dzikie kaczki	bd	6634

*nie zawiera danych z Parków Narodowych stanowiących tereny wyłączone z użytkowania łowieckiego

** łosie (byki, klempy i łoszaki) - od 2001 r. obowiązuje moratorium i gatunek ten jest objęty całorocznym okresem ochronnym.

Liczebność zwierzyny – stan na III 2008r.

Odstrzał zwierzyny - sezon łowiecki 2008/2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Polskiego Związku Łowieckiego

Z danych pochodzących z inwentaryzacji łowisk przez członków małopolskich kół łowieckich PZŁ wynika, iż stany gatunków zwierzyny grubej tj. łosia, daniela, sarny, jelenia oraz dzika w poszczególnych latach wykazują tendencje wzrostowe. Natomiast w przypadku liczebności lisa tendencja wzrostowa zarysowuje się już znacznie wyraźniej, co ma ścisły związek z rozpoczętą w 1993 roku immunizacją tych zwierząt przeciwko wściekliźnie.

Według danych dotyczących liczebności populacji zwierząt gatunków łownych, od kilkunastu lat obserwuje się spadek liczebności kuropatwy i zająca. Jest to niepokojące, biorąc pod uwagę fakt, iż małopolskie obwody łowieckie w przeważającej części mają charakter polny, czyli preferowany przez powyższe gatunki zwierzyny drobnej. Wśród powodów utrzymywania się tej tendencji wymienia się wiele czynników. Do podstawowych należą: presja drapieżnictwa głównie ze strony lisa, choroby, zanik remiz śródpolnych stanowiących ostaje zwierzyny drobnej, mechanizacja i chemizacja rolnictwa. Polski Związek Łowiecki podejmuje wiele starań aby zapobiec tej tendencji, należą do nich: walka z drapieżnictwem, utrzymanie właściwego biotopu – zakładanie remiz, introdukcje wybranych gatunków zwierzyny drobnej do łowisk. Na podstawie analizy danych dotyczących liczebności zwierząt łownych w Małopolsce w roku 2008 roku można uznać, iż postępujący jak dotąd regres zwierzyny drobnej powoli ustępuje.

V. Przemysł²

oprac. Katarzyna Żarnik-Chojnacka

1. Przemysł Małopolski na tle kraju

Produkcja sprzedana przemysłu w województwie małopolskim w roku 2008 osiągnęła wartość 53 060,2 mln zł, co stanowi 6,2% potencjału przemysłowego kraju (w roku poprzednim wskaźnik na poziomie 6,5%). Analizując wartości osiągnięte w ostatniej dekadzie (lata 1999-2008) należy zauważyć, iż udział województwa w produkcji przemysłowej Polski w latach 1999-2005 stopniowo się obniżał. W roku 1999 wynosił 7,0%, a w roku 2005 spadł do poziomu 6,1%. W latach 2006 i 2007 wskaźniki zaczęły stopniowo wzrastać. W 2007 roku dynamika wzrostu w stosunku do roku poprzedniego wyniosła 112,4%, niestety rok 2008 przyniósł nieznaczny, ale jednak 1,5% spadek wartości. Na zaobserwowany regres wskaźnika w głównej mierze miała wpływ niska dynamika sprzedaży w przetwórstwie przemysłowym wynosząca w latach 1999-2001 jedynie 106,6 przy średniej krajowej 111,3. W 2007 w ramach przetwórstwa przemysłowego województwa, mającego decydujący wpływ na kondycję całego sektora wskaźnik dynamiki wynosił już 186,1. W roku 2008, w reakcji między innymi na światowy kryzys gospodarczy dynamika sprzedaży obniżyła się do poziomu 175,7, ale sama wartość produkcji była o 19 880 mln zł większa niż wykazana w roku 1999.

Tabela nr 75

Produkcja sprzedana przemysłu wg rodzajów działalności (sekcje PKD)

Wyszczególnienie	Lata						Dynamika 2008/1999 (%)
	1999	2001	2003	2005	2007	2008	
	w milionach złotych						
Przemysł ogółem	28 587,7	30 490,8	35 324,0	40 547,5	53 487,1	53 060,2	185,6
Górnictwo i wydobywanie	415,2	385,3	370,1	558,3	1 043,5	952,4	229,4
Przetwórstwo przemysłowe	26 251,7	27 971,5	31 858,1	36 484,4	47 511,4	46 131,6	175,7
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz parę wodną i gorącą wodę	1 920,7	2 133,9	3 095,4	3 504,8	3 502,5	4 398,2	229,0
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja					1 429,8	1 578,0	

Źródło: „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” luty 2000 r, kwiecień 2002 r, I kwartał 2004 r., I kwartał 2006 r., I kwartał 2008, I kwartał 2009.

2 Tabele i wykresy zostały przygotowane w oparciu o nową Polską Klasyfikację Działalności (sekcje PKD 2007) wprowadzającą między innymi w obszarze przemysłu rozróżnienie na: - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz parę wodną i gorącą wodę, - Dostawę wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywację. Ponadto, uwzględniono wprowadzone przez Urząd Statystyczny korekty danych za 2007 rok.

Tabela nr 76

Udział produkcji sprzedanej przemysłu na tle kraju wg poszczególnych rodzajów działalności

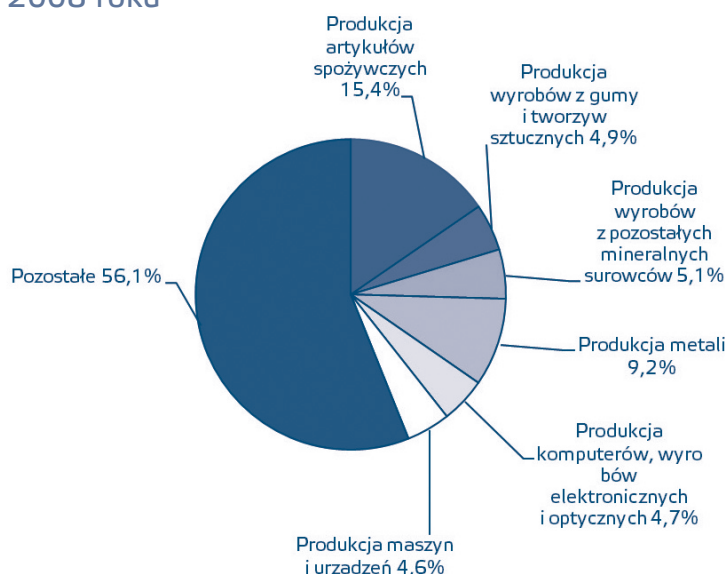
Wyszczególnienie	Udział w produkcji krajowej (%)					
	1999	2001	2003	2005	2007	2008
Ogółem przemysł	7,0	6,5	6,6	6,1	6,5	6,2
Górnictwo i wydobywanie	1,7	1,5	1,4	1,7	2,7	2,2
Przetwórstwo przemysłowe	7,6	7,3	7,2	6,5	6,8	6,4
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	4,7	3,7	4,7	5,0	4,8	5,6
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja					9,4	9,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Głównego Urzędu Statystycznego „Biuletyn statystyczny” 2009 nr 5 (619) oraz Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” luty 2000 r., kwiecień 2002 r., I kwartał 2004 r., I kwartał 2006 r., I kwartał 2008 r. oraz I kwartał 2009 r.

Przetwórstwo przemysłowe stanowi nieprzerwanie od lat wiodący sektor przemysłu w Małopolsce – w roku 2008 udział ten wyniósł blisko 87%, w roku 2007 - 89%. W przetwórstwie przemysłowym w 2008 roku pod względem wielkości sprzedaży dominowały: produkcja artykułów spożywczych (15,4%), produkcja metali 9,2%, produkcja metali z pozostałych mineralnych surowców 5,1%, produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych 4,9%, produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych 4,7%, produkcja maszyn i urządzeń 4,6%.

Wykres nr 88

Struktura sprzedaży w najważniejszych branżach przetwórstwa przemysłowego w 2008 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” I kwartał 2009 r.

Najwyższa dynamika sprzedaży w skali roku (2007-2008) w przetwórstwie przemysłowym wystąpiła w produkcji maszyn i urządzeń – wzrost o 16%, produkcji papieru i wyrobów z papieru (11,7%), produkcji odzieży (6,5%), produkcji artykułów spożywczych (3,5%), produkcji metali (3,2%), produkcji mebli (2,4%) oraz produkcji wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych (2,1%).

W następstwie ogólnej kryzysowej tendencji 2008 roku, spadek sprzedaży w ciągu roku wystąpił w sektorze: produkcji komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych – spadek, aż o 160%. Ponadto, ujemne saldo sprzedaży odnotowały branże: produkcja skór i wyrobów skórzanych (9%), produkcja urządzeń elektrycznych (4,5%), produkcja napojów (3,9%), produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych (3,8%), produkcja wyrobów z drewna, korka, słomy i wikliny (2,2%).

Tabela nr 77
Produkcja wybranych wyrobów według PKWiU

Wyrób	Jednostka miary	Wielkość produkcji w 2007 r	Wielkość produkcji w 2008 r.	Dynamika 2008 - 2007
Produkty uboju bydła i cieląt	tony	9 455	17 389	183,9
Produkty uboju trzody chlewnej	tony	11 810	9 790	82,9
Wody mineralne i wody gazowane niesłodzone	tys. hl	5 834	5 965	102,2
Wędliny	tony	34 520	39 082	113,2
Mleko	tys. hl	1 468	1 168	79,6
Masło	tony	849	907	106,8
Sery i twarogi	tony	8 030	8 031	100,0
Obuwie	tys. par	2 263	2 134	94,3
Tarcica iglasta	m ³	44 698	43 397	97,1
Książki, broszury, ulotki i podobne materiały drukowane	tys. szt.	157 129	98 352	62,6
Drzwi, okna i ich ościeżnice oraz progi z tworzyw sztucznych	tys. szt.	573	649	113,3
Cegły i elementy budowlane, z gliny nieogniotrwałej	tys. m ³	788	897	113,8
Azot	hm ³	504	501	99,4

Źródło: „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” I kwartał 2009 r.

2. Rozmieszczenie przestrzenne podmiotów prowadzących działalność przemysłową

Na koniec 2008 roku na terenie województwa małopolskiego zarejestrowanych było 33 331 podmiotów gospodarczych prowadzących działalność przemysłową (łącznie z zakładami osób fizycznych) i w stosunku do 2007 roku ich liczba spadła o 154. Powyższa wielkość

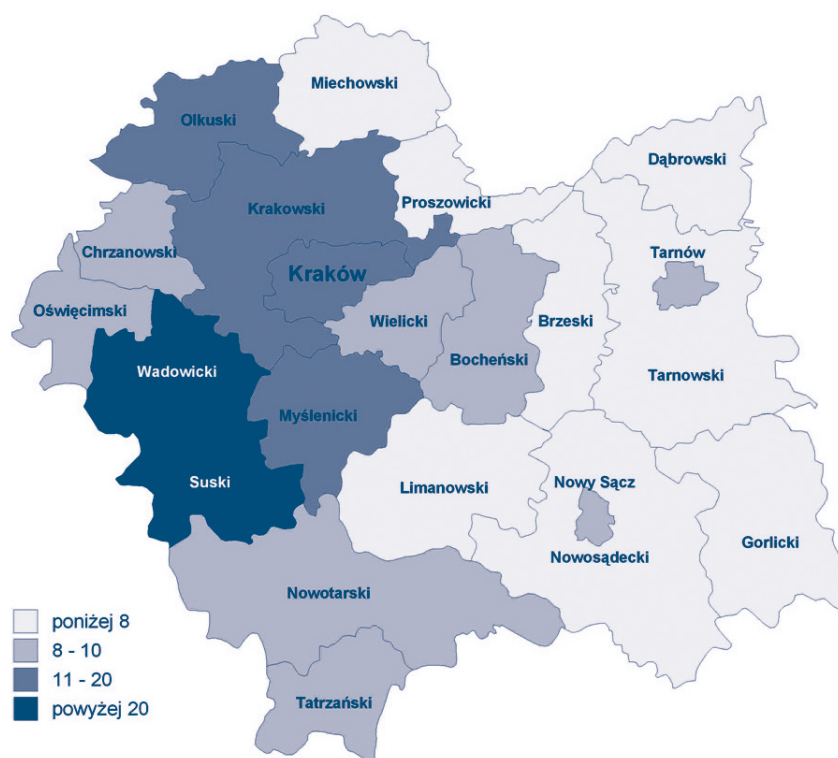
stanowi 11% ogółu podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych na terenie województwa.

W 2008 roku struktura podmiotów przemysłowych prowadzących działalność przemysłową według powiatów w województwie małopolskim przedstawiała się w stosunku do roku 2007 następująco: w 8 powiatach zanotowano spadek liczby podmiotów (największy regres miał miejsce w Tarnowie – spadek o 2,6%), w dwóch powiatach (olkuskim i proszowickim) liczba zarejestrowanych utrzymała się na takim samym poziomie, natomiast w 12 powiatach wzrosła liczba podmiotów przemysłowych (o 5,5% w powiecie miechowskim, o 4,5% w powiecie dąbrowskim, o 4,2% w powiecie tarnowskim i 3,3% w powiecie nowosądeckim).

W ujęciu statystycznym o poziomie przedsiębiorczości świadczy liczba jednostek na 1000 ludności zamieszkałej na danym terenie. W tym kontekście, najwyższy wskaźnik koncentracji podmiotów przemysłowych występuje niezmiennie od wielu lat w zachodniej części Małopolski - powiecie wadowickim (24) i suskim (22). Średnia dla województwa małopolskiego wynosi natomiast 9,5 podmiotu przemysłowego.

Mapa nr 21

Podmioty przemysłowe zarejestrowane w systemie REGON na 1000 mieszkańców – stan na 31 XII 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w województwie małopolskim w 2008 r.”

3. Zatrudnienie w przemyśle

Przeciętne zatrudnienie w przemyśle województwa w 2008 roku wyniosło 179 446 osób, co stanowiło 6,9% zatrudnionych w tej branży w kraju i 3,3% ogółu krajowego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw. W stosunku do roku 2007, w skali województwa nastąpił wzrost przeciętnego zatrudnienia w przemyśle o 1,6% (w kraju wzrost o 3,1%).

Liczba zatrudnionych w małopolskim przemyśle w latach 1999-2003 wykazywała tendencję spadkową: z 210 178 do 163 372 osób. Przełomowy okazał się rok 2004, w którym zanotowano wzrost zatrudnienia w stosunku do roku 2003 o 4 073 osoby, w kolejnych latach tendencja ta została podtrzymana – w 2005 wzrost o 3 729 osób, w 2006 o 2 355, w 2007 roku aż o 5 448, a w 2008 wzrost o 468 osób. Pomimo utrzymującej się przez ostatnie lata tendencji wzrostu wskaźników, poziom zatrudnienia w 2008 roku w stosunku do roku 1999 jest wciąż niższy o ponad 14%.

Należy podkreślić, iż jedną z głównych przyczyn tak wyraźnego spadku zatrudnienia w przemyśle stanowił proces reorganizacji przedsiębiorstw przemysłowych – najbardziej widoczny w górnictwie i hutnictwie. Dla przykładu: utworzenie Mittel Steel Poland z siedzibą w Katowicach (zrzeszającą cztery największe huty stali w Polsce, w tym jedną zlokalizowaną na obszarze Krakowa), będące w praktyce jedynie statystycznym przeniesieniem wielkości produkcji czy zatrudnienia przemysłu z województwa małopolskiego do śląskiego, oznaczał w praktyce znaczne wahania wskaźników ekonomicznych wykazywanych w statystykach wojewódzkich.

W latach 2001-2003 nastąpiła największa dynamika spadku zatrudnienia w górnictwie i wydobywaniu. Rok 2005 przyniósł skokowy wzrost, który pozwolił na osiągnięcie poziomu zatrudnienia zbliżonego do 1999 roku, ale kolejne lata 2006-2008 to ponowy spadek wartości. W efekcie, rok 2008 roku wykazał wskaźnik zatrudnienia na poziomie niewiele ponad 3 000 osób.

W przetwórstwie przemysłowym mającym wciąż decydujący ponad 85% wpływ na poziom zatrudnienia w przemyśle regionu ogółem, zanotowano również znaczący spadek dynamiki, która osiągnęła w latach 2008-1999 wskaźnik 78,7. Warto zaznaczyć, iż od 2003 do 2007 roku obserwowano stopniowy wzrost zatrudnienia w tym sektorze – jednak w 2008 roku doszło do kolejnego spadku wartości, która była niższa w stosunku do roku ubiegłego o 2,6%.

Charakterystycznym zjawiskiem wykazanim w latach 2003-2005 był wyraźny wzrost liczby zatrudnionych w podmiotach związanych z zaopatrywaniem w energię elektryczną, gaz i wodę. Lata 2006-2008 charakteryzują się jednak zatrzymaniem dynamiki wzrostu, w efekcie rok 2008 zamknął się spadkiem poziomu zatrudnienia o 438 osób w stosunku do roku 2007. Co istotne, w 2008 roku wprowadzono w statystyce nową kategorię podmiotów tworzących sektor przemysłu – *dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja*. Na przestrzeni 2007-2008 roku nastąpił w tym obszarze wzrost zatrudnienia o 593 osoby tj. 7,9%.

Tabela nr 78

Struktura przeciętnego zatrudnienia w przemyśle (w osobach)

Wyszczególnienie	Lata						Dynamika 2008- 1999
	1999	2001	2003	2005	2007	2008	
Przemysł województwa ogółem	210 178	177 617	163 372	171 174	176 593	179 446	85,4
Sektor przedsiębiorstw w województwie ogółem	398 471	351 216	339 131	354 036	383 956	402 128	100,9
Górnictwo i wydobywanie	4 647	3 943	2 719	4 011	3 002	3 019	65,0
Przetwórstwo przemysłowe	194 037	163 258	145 551	147 667	150 077	152 758	78,7
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	11 494	10 416	15 102	19 496	16 010	15 572	135,5
Dostawa wody ; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja					7 504	8 097	

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” styczeń 2000 r., kwiecień 2002 r., I kwartał 2004 r., I kwartał 2006 r., I kwartał 2008 r. oraz I kwartał 2009 r.

Tabela nr 79

Udział przeciętnego zatrudnienia w województwie na tle kraju

Wyszczególnienie	Lata					
	1999	2001	2003	2005	2007	2008
Przemysł kraju ogółem	6,9	6,8	6,8	7,1	7,0	6,9
Sektor przedsiębiorstw w kraju ogółem	6,9	6,8	7,2	7,4	7,5	7,5
Górnictwo i wydobywanie	1,7	1,8	1,4	2,2	1,7	1,7
Przetwórstwo przemysłowe	7,7	7,5	7,3	7,2	7,1	7,0
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	4,8	4,6	6,9	9,6	11,3	10,5
Dostawa wody ; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja					8,1	8,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” styczeń 2000 r., kwiecień 2002 r., I kwartał 2004 r., I kwartał 2006 r., I kwartał 2008 oraz I kwartał 2009.

Sytuacja ekonomiczna podmiotów działających w segmencie podstawowym tj. w branżach związanych z przetwórstwem przemysłowym zależy nie tylko od ich poziomu dostosowania do funkcjonowania w warunkach rynkowych, lecz jest także silnie powiązana z cyklami wahań koniunkturalnych. Znaczna część tych jednostek zaliczana jest bowiem do „branż wrażliwych”. W roku 2008 w stosunku do roku poprzedniego wykazano wzrost zatrudnienia w 9 na 13 branżach przetwórstwa przemysłowego. Najsilniejsza dynamika wzrostu wystąpiła: w produkcji wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych (109), produkcji metali (108,5) oraz produkcji napojów (107).

Tabela nr 80

Przeciętne zatrudnienie w wybranych działach przetwórstwa przemysłowego

Wyszczególnienie	2007	2008	Dynamika 2008 - 2007
Produkcja artykułów spożywczych	25 129	26 155	104,1
Produkcja napojów	2 289	2 449	107,0
Produkcja odzieży	7 778	7 443	95,7
Produkcja skór i wyrobów skórzanych	3 688	3 732	101,2
Produkcja wyrobów z drewna, korka, słomy i wikliny	5 654	5 624	99,5
Produkcja papieru i wyrobów z papieru	1 954	1 972	100,9
Produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych	9 194	9 593	104,3
Produkcja wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych	9 761	10 642	109,0
Produkcja metali	6 840	7 418	108,5
Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych	6 752	4 523	67,0
Produkcja urządzeń elektrycznych	3 041	3 247	106,8
Produkcja maszyn i urządzeń	9 978	10 293	103,2
Produkcja mebli	4 412	4 294	97,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego I kwartał 2009 r.

Zjawisku obniżania się liczby zatrudnionych w sektorze przemysłowym towarzyszą zmiany w strukturze zatrudnienia. W latach 1999-2003 na obszarze województwa zaobserwowano stopniowy wzrost udziału zatrudnionych w sektorze prywatnym przemysłu (z 70,8% do 82,8%) przy równoczesnym, widocznym spadku zatrudnienia w sektorze publicznym. Lata 2005 - 2007 przyniosły stopniowy wzrost liczby zatrudnionych w sektorze prywatnym (rok 2005 do poziomu 83,2%, rok 2006 do poziomu 84,7%, rok 2007 do poziomu 84,3%). Podobnie rok 2008 ugruntował proces wzrostu zatrudnienia w sektorze prywatnym do poziomu 84,7%. Ponadto, poziom zatrudnienia w sektorze prywatnym w przemyśle w 2008 roku przekroczył stan zatrudnienia z roku 1999.

Tabela nr 81

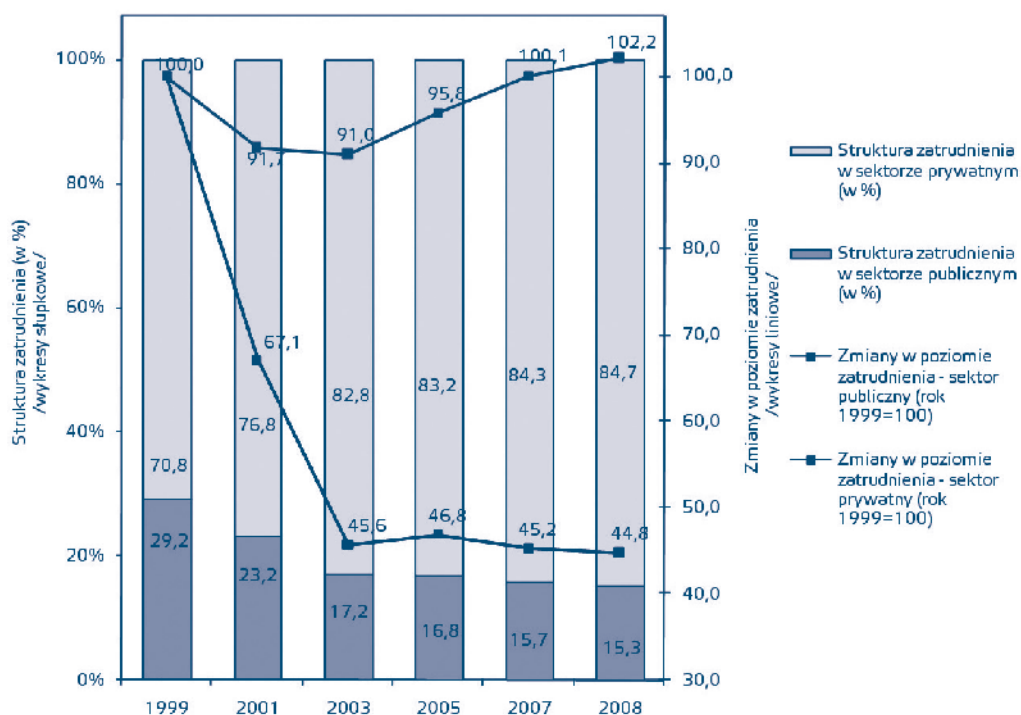
Przeciętne zatrudnienie w przemyśle wg form własności w latach 1999-2008

Wyszczególnienie (w osobach)	Lata						Dynamika 2008/1999
	1999	2001	2003	2005	2007	2008	
Ogółem							
Przemysł ogółem	210 178	177 617	163 372	171 200	176 593	179 446	85
Sektor przedsiębiorstw ogółem	398 471	351 216	339 131	354 000	383 956	402 128	101
Sektor publiczny							
Przemysł ogółem	61 473	41 223	28 062	28 800	27 787	27 516	45
Sektor przedsiębiorstw ogółem	88 726	68 634	53 817	51 600	48 809	48 387	55
Sektor prywatny							
Przemysł ogółem	148 705	136 394	135 310	142 400	148 806	151 930	102
Sektor przedsiębiorstw ogółem	309 745	282 582	285 314	302 400	335 147	353 741	114

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” styczeń 2000 r., kwiecień 2002 r., I kwartał 2004 r., I kwartał 2006 r., I kwartał 2008 oraz I kwartał 2009.

Wykres nr 89

Zmiany w strukturze zatrudnienia w przemyśle

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” styczeń 2000 r., kwiecień 2002 r., I kwartał 2004 r., I kwartał 2006 r., I kwartał 2008 oraz I kwartał 2009.

4. Wyniki ekonomiczne przemysłu

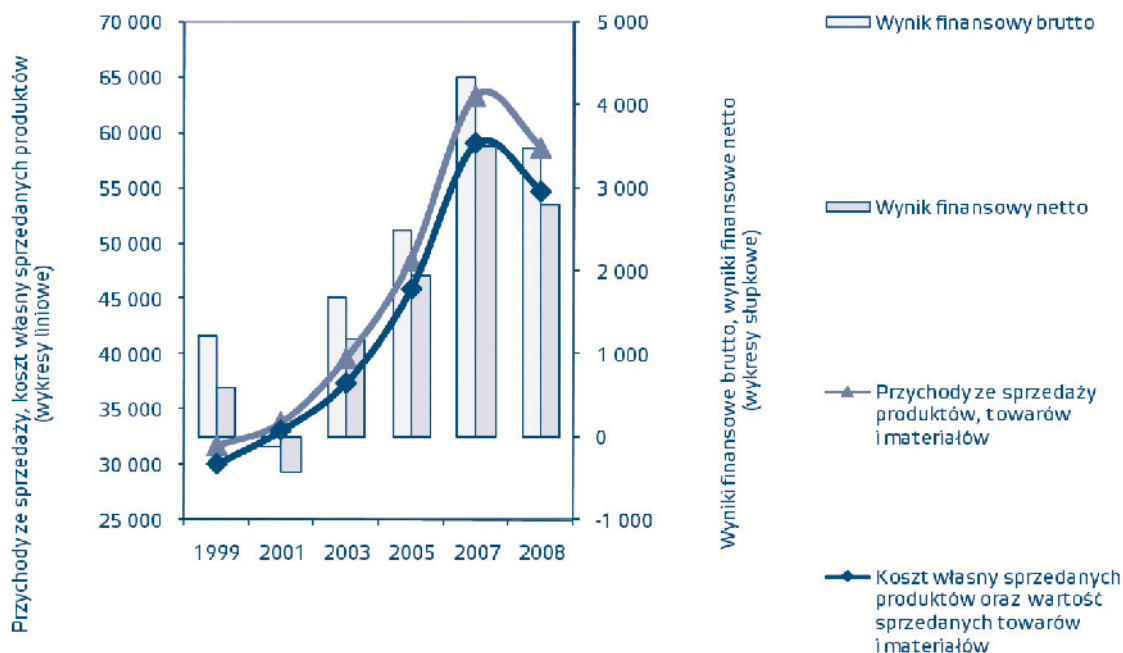
Rok 2008 w następstwie światowego kryzysu gospodarczego zamknął się w przemyśle Małopolski znaczącym spadkiem przychodów ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów – spadek wartości o 7,5% (przychody ze sprzedaży na poziomie 58 705,3 mln zł). Co istotne, w okresie 1999-2007 roku w przemyśle województwa obserwowano wzrost wyników ekonomicznych. Jedynie w roku 2001 zanotowano przejściowy spadek przychodów, który został zrekompensowany w kolejnym roku. Od 2003 do 2007 roku przychody przemysłu sukcesywnie wzrastały, aby osiągnąć poziom powyżej 63 400,0 mln zł.

W latach 1999-2001 nastąpiło wyraźne załamanie wyników finansowych brutto oraz netto podmiotów przemysłowych, na które w największym stopniu wpłynęło pogorszenie wyników w sekcji przetwórstwa przemysłowego. Od roku 2003 w przetwórstwie przemysłowym wykazywano zdecydowaną poprawę wyników finansowych brutto oraz netto, rok 2007 ugruntował dynamikę wzrostu i wynik finansowy brutto wzrósł o 23,0%, natomiast wynik finansowy netto o 25,0%. Rok 2008 zahamował zdecydowanie ten proces wzrostu wskaźników i wykazał roczny spadek wyniku finansowego brutto w przetwórstwie o blisko 22%, a wyniku finansowego netto, aż o 24%.

Rok 2008 zamknął się również ujemnymi wynikami w górnictwie i wydobywaniu – spadek przychodów ze sprzedaży o 103,8 mln zł. Należy jednak pamiętać, iż już w poprzednich latach w tym sektorze wykazywano naprzemiennie dodatnie oraz ujemne wyniki ekonomiczne. Dodatnią dynamikę zmian wyniku finansowego brutto oraz netto odnotowano jedynie w sekcji wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę.

Wykres nr 90

Wyniki ekonomiczne przemysłu w latach 1999-2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” styczeń 2000 r., kwiecień 2002 r., I kwartał 2004 r., I kwartał 2006 r., I kwartał 2008 r. oraz I kwartał 2009 r.

Tabela nr 82
Wyniki ekonomiczne przemysłu

Wyszczególnienie (w mln zł)	Lata		Dynamika 2007/2008
	2007	2008	
Przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów	63 438,6	58 705,3	92,5
w tym:			
górnictwo i wydobywanie	1 009,8	906,0	89,7
przetwórstwo przemysłowe	51 862,2	45 694,7	88,1
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	9 231,2	10 528,7	114,1
dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja	1 335,4	1 575,9	118,0
Koszt własny sprzedanych produktów oraz wartość sprzedanych towarów i materiałów	59 067,3	54 740,7	92,7
w tym:			
górnictwo i wydobywanie	712,1	758,4	106,5
przetwórstwo przemysłowe	48 112,6	42 279,8	87,9
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	9 052,0	10 270,2	113,5
dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja	1 190,6	1 432,3	120,3
Wynik finansowy brutto	4 341,6	3 499,2	80,6
w tym:			
górnictwo i wydobywanie	220,1	124,9	56,7
przetwórstwo przemysłowe	3 770,1	2 945,7	78,1
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	192,2	274,7	142,9
dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja	159,2	153,9	96,7
Wynik finansowy netto	3 515,3	2 796,8	79,6
w tym:			
górnictwo i wydobywanie	154,6	95,2	61,6
przetwórstwo przemysłowe	3 107,8	2 365,1	76,1
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	118,8	212,2	178,6
dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja	134,1	124,3	92,7

Objaśnienia:

Przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów obejmują przychody ze sprzedaży produktów tj. kwoty należne z tytułu sprzedaży wyrobów gotowych i usług w podmiotach prowadzących działalność gospodarczą oraz przychody ze sprzedaży towarów i materiałów łącznie z kwotami należnymi z tytułu sprzedaży opakowań wielokrotnego użytku. Przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów wpływające na wynik finansowy ustala się w wartości wyrażonej w rzeczywistych cenach sprzedaży z uwzględnieniem upustów, rabatów i bonifikat, bez podatku od towarów i usług (VAT).

Koszt własny sprzedanych produktów oraz wartość sprzedanych towarów i materiałów obejmuje koszt wytworzenia sprzedanych produktów, koszty sprzedaży (z podatkiem akcyzowym), koszty ogólnego zarządu (lub koszty ogółem pomniejszone o koszt wytworzenia świadczeń na własne potrzeby jednostki i skorygowane o zmianę stanu produktów) oraz wartość sprzedanych towarów i materiałów.

Wynik finansowy brutto (zysk lub strata) jest to wynik na działalności gospodarczej, skorygowany o saldo zysków i strat nadzwyczajnych.

Wynik finansowy netto (zysk lub strata) otrzymuje się po pomniejszeniu wyniku finansowego brutto o obowiązkowe obciążenia.

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” I kwartał 2009 r.

W latach 1999-2001 nastąpiło wyraźne pogorszenie relacji ekonomicznych w przemyśle regionu. Widoczne to było zarówno w odniesieniu do wzrastającego w kolejnych latach wskaźnika poziomu kosztów, jak i obniżającego się wskaźnika rentowności obrotu brutto. Negatywne tendencje zaobserwowano w górnictwie i kopalnictwie, a także w przetwórstwie przemysłowym, mającym bezpośredni wpływ na poziom relacji ekonomicznych w całym sektorze przemysłowym. Lata 2003-2005 przyniosły zdecydowaną poprawę wskaźników, jednak z widocznym zahamowaniem trendu w roku 2005. Kolejny wyraźny wzrost wyników finansowych wykazał zarówno rok 2006 jak i 2007. Rok 2008 przyniósł kolejny regres. Wzrósł znacząco wskaźnik poziomu kosztów – osiągając poziom z 2005 roku, jak i obniżył się wskaźnik rentowności obrotu brutto. Podobnie jak w przypadku poprzedniego zahamowania relacji ekonomicznych, najwidoczniej tendencja ta uwidoczniła się w górnictwie i wydobywaniu oraz przetwórstwie przemysłowym.

Tabela nr 83

Wskaźnik poziomu kosztów i wskaźnik rentowności obrotu brutto w sektorze przedsiębiorstw

Wyszczególnienie	Wskaźnik poziomu kosztów (w %)		Wskaźnik rentowności obrotu brutto (w %)	
	2007	2008	2007	2008
Sektor przedsiębiorstw w województwie małopolskim ogółem	94,5	96,6	5,5	4,3
w tym:				
górnictwo i wydobywanie	79,0	86,9	21,0	13,1
przetwórstwo przemysłowe	92,9	93,8	7,1	6,2
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	98,0	97,4	2,0	2,6
dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja	88,4	90,6	11,6	9,4

Objaśnienia:

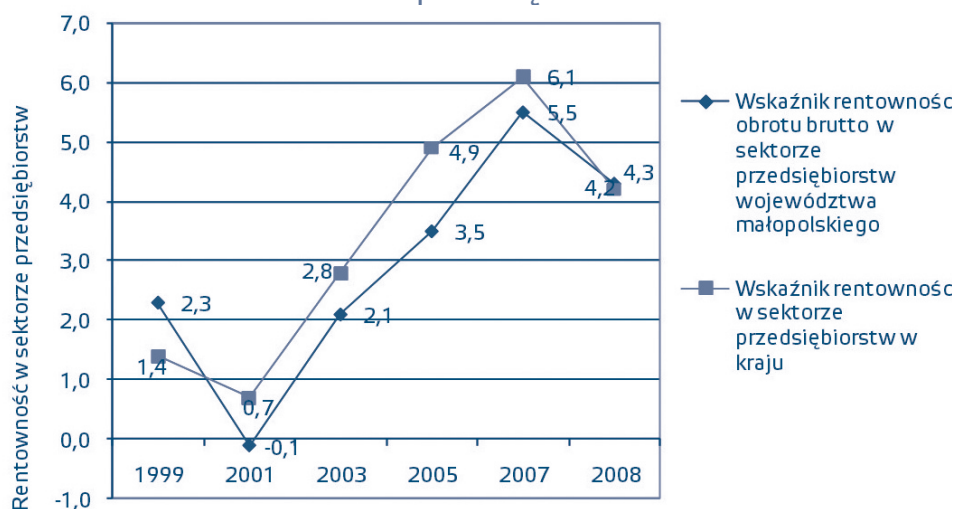
Wskaźnik poziomu kosztów jest to relacja kosztów uzyskania przychodów z całokształtu działalności do przychodów z całokształtu działalności.

Wskaźnik rentowności obrotu brutto jest to relacja wyniku finansowego brutto do przychodów z całokształtu działalności.

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” I kwartał 2009 r.

Wykres nr 91

Wskaźnik rentowności w sektorze przedsiębiorstw

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” I kwartał 2009 r. oraz Głównego Urzędu Statystycznego „Biuletyn Statystyczny” 2009 Nr 5 (619).

5. Inwestycje w przemyśle

Nakłady inwestycyjne ogółem w województwie małopolskim w roku 2008 wyniosły 6 565 332 tys. zł. Oznacza to, iż w stosunku do roku 1999 były wyższe o 1 652 167,4 tys. zł, natomiast a na tle roku poprzedniego wzrosły o 9,5%.

Tabela nr 84

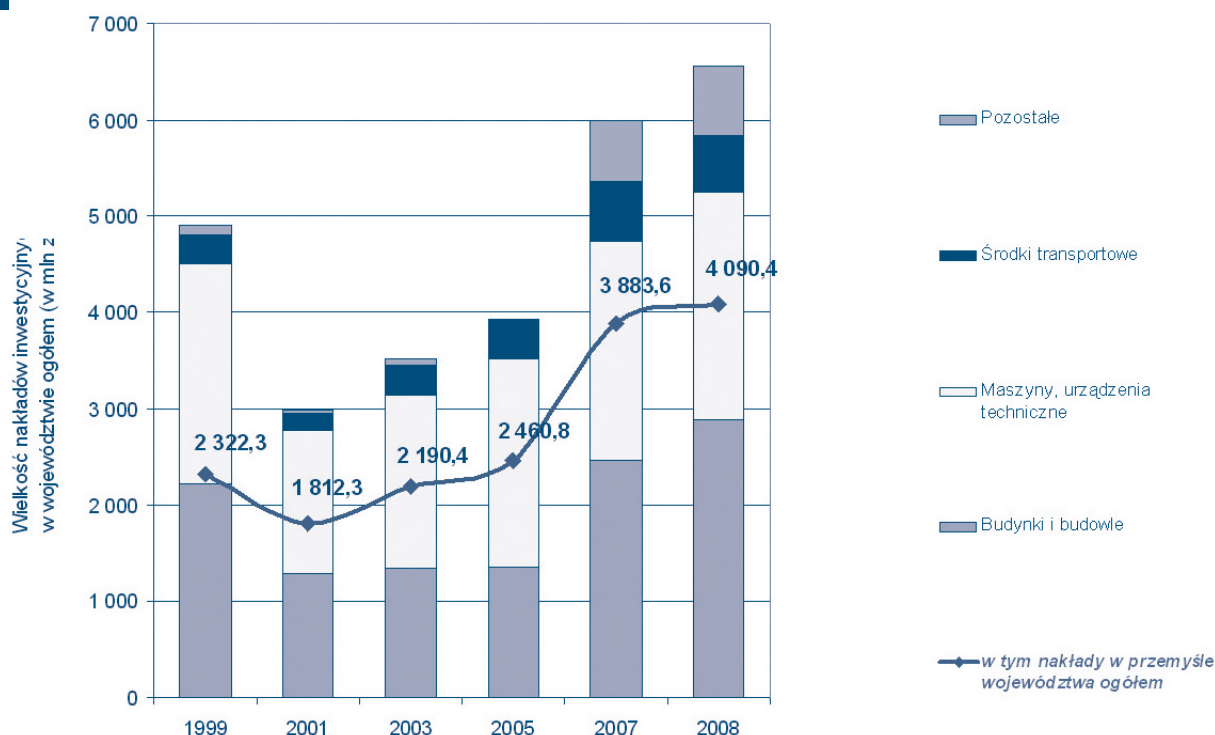
Nakłady inwestycyjne ogółem (w cenach bieżących)

Wyszczególnienie	1999	2001	2003	2005	2007	2008
Nakłady inwestycyjne w województwie ogółem	4 913 164,6	2 981 332,5	3 517 917,0	3 927 946,0	5 994 312,0	6 565 332,0
W tym na środki trwałe	4 911 703,9	2 953 543,2	3 448 695,0	3 914 669,0	5 993 007,0	6 560 623,0
Budynki i budowle	2 227 236,0	1 291 074,5	1 350 272,0	1 351 760,0	2 465 189,0	2 891 336,0
Maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	2 286 605,6	1 477 661,4	1 785 727,0	2 164 534,0	2 270 688,0	2 357 103,0
Środki transportu	287 689,0	184 706,4	308 470,0	398 349,0	619 705,0	590 802,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” styczeń 2000 r., kwiecień 2002 r., I kwartał 2004 r., I kwartał 2006 r., I kwartał 2008 r. oraz I kwartał 2009 r.

Spośród ogółu nakładów inwestycyjnych poniesionych w regionie w roku 2008 – 44% przeznaczono na realizację budynków i budowli, 35,9% na zakup oraz modernizację maszyn, urządzeń technicznych i narzędzi, a 9% przekazano na nabycie środków transportowych. W konsekwencji, w ogólnej strukturze nakładów inwestycyjnych w województwie – 62,3% stanowiły nakłady w przemyśle. Jest to wskaźnik wyższy niż osiągnięty dla kraju i wynoszący 59,8%.

Wykres nr 92 Wielkość nakładów inwestycyjnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” styczeń 2000 r., kwiecień 2002 r., I kwartał 2004 r., I kwartał 2006 r., I kwartał 2008 r. oraz I kwartał 2009 r.

Udział nakładów inwestycyjnych w przemyśle województwa w roku 2008 stanowił 6,5% nakładów krajowych. Od 2005 roku nakłady na przemysł województwa systematycznie wzrastały, aż osiągnęły w 2008 roku poziom 4 090 362 000 zł. W przypadku nakładów w przetwórstwie przemysłowym ich udział na przestrzeni ostatniej dekady również nie był równy.

W latach 2005-2007 nastąpił wyraźny wzrost wskaźnika, jednak rok 2008 przyniósł zahamowanie tej tendencji. Wielkość nakładów w przetwórstwie osiągnęła poziom roku poprzedniego, ale udział w nakładach krajowych spadł do 6,5%.

Tabela nr 85 Nakłady inwestycyjne w przemyśle (w cenach bieżących)

Wyszczególnienie	1999	2001	2003	2005	2007	2008	Dynamika 2008/1999
Nakłady w przemyśle województwa ogółem	2 322 251,6	1 812 312,0	2 190 418,0	2 460 809,0	3 883 692,0	4 090 362,0	176,1
Udział w nakładach krajowych (w %)	6,4	6,1	6,7	6,3	7,4	6,5	-
W tym, nakłady w przetwórstwie przemysłowym	1 847 159,5	1 410 619,1	1 677 796,0	1 718 220,0	2 622 797,0	2 667 987,0	144,4
Udział w nakładach krajowych (w %)	7,4	7,3	7,6	6,3	6,8	6,5	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” I kwartał 2009 oraz Głównego Urzędu Statystycznego „Biuletyn Statystyczny” 2009 Nr 5 (619).

6. Największe przedsiębiorstwa przemysłowe małopolski

W jedenastym wydaniu listy 500 największych firm w Polsce Dziennika Rzeczpospolita, znalazło się 27 firm z Małopolski, w tym 10 z nich to przedsiębiorstwa działające w sektorze przemysłu (tj. posiadające PKD w Sekcji C: górnictwo, Sekcji D. przetwórstwo przemysłowe oraz Sekcji E. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę).

Wśród firm obecnych w rankingu w 2008 roku:

a) największy awans w skali roku odnotowały:

- Rafineria Trzebinia; w 2007 roku miejsce 271, w 2008 roku miejsce 207 (awans o 64 pozycje),
- ZGH Bolesław SA; w 2007 roku miejsce 313, w 2008 roku miejsce 252 (awans o 61 pozycji),
- Synthos; w 2007 roku miejsce 134, w 2008 roku miejsce 92 (awans o 42 pozycje),
- Stalprodukt; w 2007 roku miejsce 164, w 2008 roku miejsce 153 (awans o 11 miejsc).

b) największy regres w skali roku przypadł:

- Valeo Autosystemy sp. z o.o. GK; w 2007 roku miejsce 101, w 2008 roku miejsce 189 (spadek o 88 pozycji),
- Alumetal SA GK; w 2007 roku 410 miejsce, w 2008 roku miejsce 439 (spadek o 29 pozycji),
- Scandinavian Tobacco SA; w 2007 roku 360 miejsce, w 2008 roku miejsce 384 (spadek o 24 pozycje),
- Grupa Kęty SA GK; w 2007 roku 219 miejsce, w 2008 roku miejsce 232 (spadek o 13 pozycji).

W 2008 roku zadebiutowały na liście - na wysokich miejscach - dwie spółki: Za SA GK z Tarnowa oraz Grupa Fakro z Nowego Sącza.

W rankingu nie znalazły się natomiast cztery firmy obecne na liście przez ostatnie lata: Telefonika – Kable SA GK, Delphi Poland SA GK, Grupa Can Pack SA oraz Azoty Tarnów SA.

Tabela nr 86

Największe przedsiębiorstwa przemysłowe województwa małopolskiego w 2009 roku, według kryterium przychodów na podstawie rankingu Dziennika „Rzeczpospolita”

L.p.	Nazwa przedsiębiorstwa	Miejsce na liście 500 największych firm w 2008 r.	Miejsce na liście w 2007 r.	Forma własności	Przychody ze sprzedaży w tys. zł	Zatrudnienie	Wynik finansowy brutto (w tys. zł)	Wskaźnik rentowności brutto (w %)
1	Synthos SA GK	92	134	prywatna	2 845 691 (1 840 986)	2 343 (b.d.)	104 628 (429 032)	3,68 (23,3)
2	Stalprodukt SA GK	153	164	prywatna	1 780 509 (1 630 389)	2 775 (2 288)	428 757 (433 642)	24,08 (26,6)
3	Valeo Autosystemy sp. z o.o. GK	189	101	zagraniczna	1 479 288 (2 330 900)	2 946 (b.d.)	b.d. (151 326)	b.d. (6,5)
4	Rafineria Trzebinia SA	207	271	państwowe osoby prawne, prywatna, Skarb Państwa	1 366 663 (928 037)	667 (222)	- 26 515 (35 388)	- 1,94 (3,8)
5	Za SA GK	208	-	państwowe osoby prawne, Skarb Państwa	1 352 745	b.d.	86 859	6,42
6	Grupa Kęty SA GK	232	219	prywatna, zagraniczna, państwowe osoby prawne	1 171 935 (1 253 129)	2 935 (3 100)	73 969 (122 392)	6,31 (9,8)
7	Grupa Fakro	280	-	prywatna	962 000	b.d.	b.d.	b.d.
8	ZGH Bolesław SA	252	313	Skarb Państwa	716 987 (803 839)	1 871 (1 882)	118 633 (346 963)	16,55 (2,79)
9	Scandinavian Tobacco SA	384	360	zagraniczna	612 381 (662 891)	978 (972)	b.d. (b.d.)	b.d. (b.d.)
10	Alumetal SA GK	439	410	prywatna	498 426 (554 167)	328 (337)	29 847 (30 313)	5,99 (5,5)

Źródło: Lista 500 największych przedsiębiorstw w kraju wg dziennika „Rzeczpospolita”, wydanie z dnia 29 kwietnia 2009 roku.

VI. Budownictwo

oprac. Anna Rosół

1. Struktura podmiotów i produkcja przedsiębiorstw budowlanych

Podobnie jak w roku poprzednim, w 2008 województwo małopolskie utrzymało czwartą pozycję w Polsce pod względem wielkości produkcji sprzedanej w budownictwie. Łącznie z mazowieckim, wielkopolskim i śląskim, zrealizowało 62,3% wartości produkcji sprzedanej w budownictwie w skali całego kraju.

W przeciągu całego 2008 roku przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów przedsiębiorstw budowlanych wyniosły 7 854,0 mln zł, produkcja budowlano-montażowa w okresie I-XII 2008 r. wyniosła 6 104,2 mln zł i tym samym wzrosła o 15,1% w stosunku do roku poprzedniego. Jej udział w ogólnej kwocie przychodów ze sprzedaży w sekcji budownictwo stanowił 55% wobec 56,7% w 2007 r.

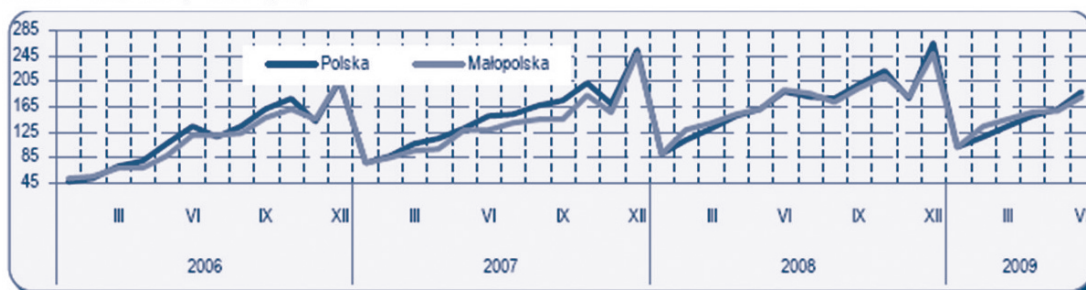
Wzrost produkcji budowlano-montażowej w omawianym okresie odnotowano w dwóch obszarach: budowa obiektów inżynierii lądowej i wodnej zwiększyła swoje przychody o 28,3% oraz budowa budynków – o 22%. Nieznacznie zmniejszył się natomiast udział specjalistycznych robót budowlanych – spadek o 0,5% w stosunku do roku poprzedniego.—

Sprzedaż produkcji budowlano - montażyowej na jednego mieszkańca województwa wyniosła w roku 2008 – 1 937 zł, wzrost o 25,4% w stosunku do roku poprzedniego.

Przychód ze sprzedaży przypadający na jednego zatrudnionego w budownictwie w okresie I-XII 2008 r. wyniósł 317,2 tys. zł, czyli o 16,7% więcej niż rok wcześniej (w 2007 r. wzrost o 30,6%).

Wykres nr 93

Dynamika produkcji budowlano-montażowej (przeciętna miesięczna 2005=100; ceny bieżące)

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie – „Komunikat o sytuacji społeczno – gospodarczej województwa małopolskiego” nr 6/2009r.

Według stanu na 31 grudnia 2008 w sekcji „Budownictwo” na terenie województwa małopolskiego zarejestrowane były 37 775 podmiotów gospodarczych. W stosunku do stanu z końca roku poprzedniego ich ilość zwiększyła się o 3 589, tj. o 9,5%.

Na łączną ilość podmiotów składają się: przedsiębiorstwa państwowe – 8 (spadek o 4 w stosunku do roku poprzedniego), spółki handlowe – 2 460 (wzrost o 106 podmiotów), spółdzielnie – 97 (spadek o 1) oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą – 32 806.

Zdecydowanie na liczebność ogółem mają wpływ podmioty „małe”, w większości tworzone przez osoby fizyczne pracujące bądź samodzielnie, bądź w małych, często rodzinnych brygadach.

Tabela nr 87

Liczba zarejestrowanych podmiotów w sekcji „Budownictwo” wg wielkości podmiotów

Rok	Ogółem	O liczbie pracujących			
		poniżej 10	10-49	50-249	250 i więcej
2003	31 889	30 426	1 228	206	29
2005	31 216	29 693	1 297	203	23
2007	34 186	32 578	1 395	189	23
2008	37 775	36 074	1 482	195	23

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tabela nr 88

Podmioty z sekcji „Budownictwo” nowo zarejestrowane i wyrejestrowane z rejestru REGON w latach 2003-2008

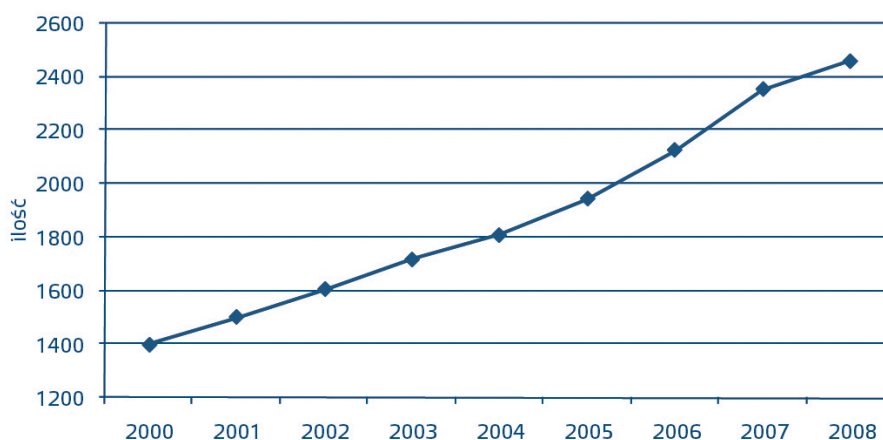
Rok	Podmioty nowo zarejestrowane		Podmioty wyrejestrowane		Saldo	
	ogółem	sektor prywatny	ogółem	sektor prywatny	ogółem	sektor prywatny
2003	1 708	1 559	1 383	1 277	325	282
2005	2 539	2 332	2 616	2 511	-77	-179
2006	3 844	3 521	3 217	3 112	627	409
2007	4 758	4 757	2 486	2 482	2 272	2 275
2008	5 859	5 859	2 474	2 468	3 385	3 391

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Powolny wzrost ilościowy daje się zauważyć w przypadku spółek handlowych działających w budownictwie – w stosunku do roku 2000 ich stan zwiększył się o 57%, osiągając na koniec 2008 roku poziom 2 460, w tym 344 spółek z udziałem kapitału zagranicznego.

Wykres nr 94

Liczba spółek prawa handlowego działających w sekcji „Budownictwo” stan na 31 XII 2008 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela nr 89

Spółki handlowe sekcji „Budownictwo” wg form prawnych

Wyszczególnienie	Ogółem	Spółki kapitałowe			Spółki osobowe				
		razem	akcyjne	z o. o	razem	partner- skie	jawne	koman- dytowe	koman- dowo-ak- cyjne
31 XII 2005 r.	1 943	1 757	83	1 674	186	-	176	10	-
31 XII 2006 r.	2 125	1 917	81	1 836	208	-	186	19	3
31 XII 2007 r.	2 354	2 085	78	2 007	269	-	210	44	15
31 XII 2008 r.	2 460	2 134	70	2 064	326	-	233	59	34
Przyrost w 2008 r. (w stosunku do roku 2007)	106	49	-8	57	57	-	23	15	19
2007 = 100	104,5	102,4	89,7	102,8	121,2	-	111,0	134,1	226,7

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie „Zmiany strukturalne grup podmiotów w gospodarce narodowej w województwie małopolskim w 2008 roku”

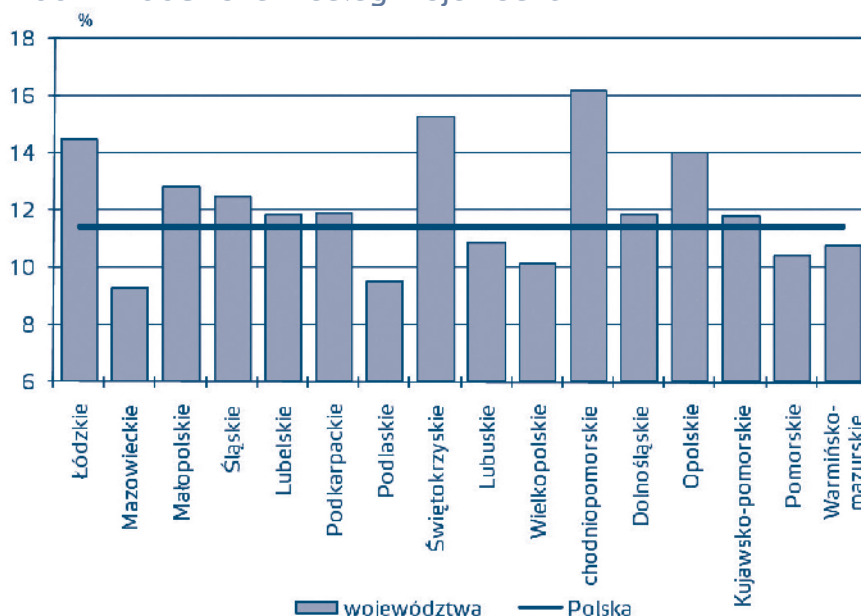
2. Zatrudnienie i finanse przedsiębiorstw budowlanych

W sekcji „Budownictwo” pod koniec 2008 roku było zatrudnionych 36 006 osób (systematyczny wzrost od 4 lat; w porównaniu do roku 2007 o 8,3%), z czego 41% zatrudnionych było przy budowie budynków; 33,7% przy budowie obiektów inżynierii lądowej i wodnej, a pozostała część, tj. 25,3% wykonywała instalacje budowlane. Małopolska zajmuje, podobnie jak w przypadku wartości produkcji sprzedanej w budownictwie czwartą pozycję w Polsce, po województwach mazowieckim (78 tys. osób), śląskim (57 tys.) i wielkopolskim (42 tys.). Łącznie w tych czterech województwach zatrudnionych jest 54% ogółu zatrudnionych w budownictwie w Polsce. Jest to niższy odsetek od wartości sprzedaży, a więc świadczy o wyższej wydajności pracy przedsiębiorstw budowlanych w tych czterech województwach; stan ten jest zbliżony do sytuacji sprzed roku.

Przeciętne wynagrodzenie miesięczne brutto w budownictwie w województwie małopolskim w 2008 roku wyniosło 3 030,15 zł, tj. o 14,7% więcej niż w roku poprzednim, stanowiąc 90,2% średniej krajowej (Polska – 3 360,28 zł).

Wykres nr 95

Wzrost przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego brutto w budownictwie w latach 2007 - 2008 roku według województw

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US w Krakowie

W 2008 roku przedsiębiorstwa budowlane osiągnęły przychody netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów o 22% wyższe niż w roku poprzednim (wzrost o 1,7 mln zł), koszt własny sprzedanych produktów, towarów i materiałów również charakteryzował się wzrostem w odniesieniu do roku poprzedniego i wyniósł o 22% (1 012,9 mln zł), łącznie z ich wynikiem finansowym – wzrost o 28,5%.

Tabela nr 90

Podstawowe wskaźniki finansowe przedsiębiorstw budowlanych

Wskaźnik (w %)	2003	2005	2006	2007	2008
rentowności ze sprzedaży	2,2	4,5	5,5	7,1	7,7
poziomu kosztów	97,7	95,7	94,6	92,5	93,2
rentowności obrotu brutto	2,3	4,3	5,5	7,5	6,8
rentowności obrotu netto	1,6	3,5	4,5	6,4	5,9
płynności finansowej I stopnia	21,6	29,8	28,2	32,0	35,0
płynności finansowej II stopnia	105,7	111,8	117	121,8	114,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US w Krakowie

3. Budynki oddane do użytku i ich kubatura

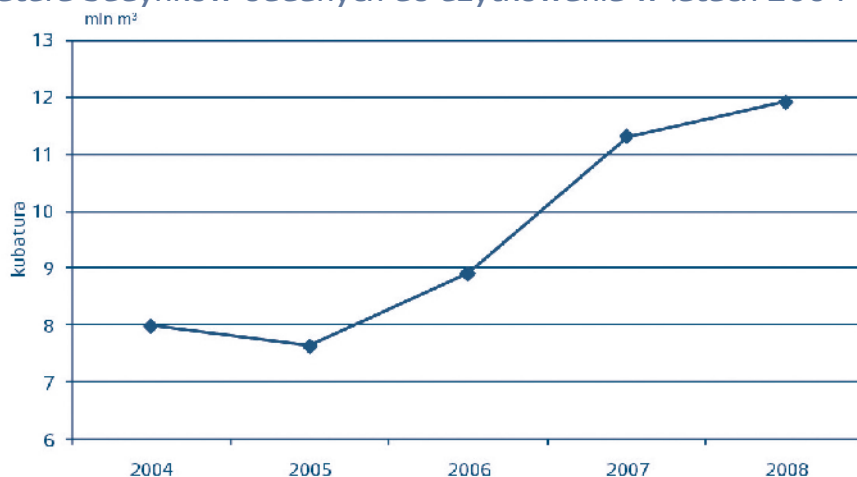
W roku 2008 r. oddano do użytkowania 9 570 (o 11,3% więcej niż w roku poprzednim) nowych budynków o łącznej powierzchni 2 249 952 m² i kubaturze 11 924 221 m³.

Liczba oddanych budynków zlokalizowanych w miastach zwiększyła się o 1,6%, a na wsi - o 16,1%. Sukcesywnie wzrasta udział budynków oddawanych na terenach wiejskich, w roku 2008 wyniósł 69,6% (w 2007 r. - 66,7%). W wyniku rozbudowy 441 budynków istniejących powstało 1,1 mln m³ kubatury. Łączna kubatura budynków (nowych i rozbudowanych) przekazanych do użytkowania w województwie małopolskim w 2008 r. wyniosła 13,0 mln m³.

Województwo małopolskie zajmuje pod tym względem, dla obydwu wskaźników (liczby oddanych budynków i ich kubatury), czwartą pozycję w kraju, po województwie mazowieckim, wielkopolskim i śląskim.

Wykres nr 96

Kubatura budynków oddanych do użytkowania w latach 2004 – 2008

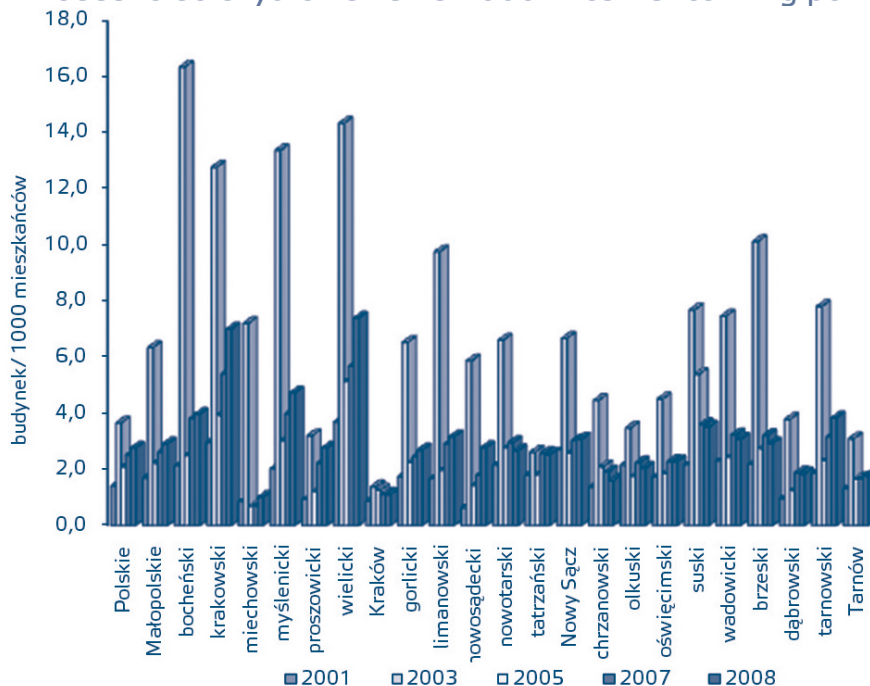

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Najwięcej budynków (>4 na 1000 mieszkańców) o największej kubaturze (>4,5m³) oddano do użytkowania w powiatach: krakowskim, wielickim i myślenickim. W przypadku powiatu tatrzańskiego oddano do użytkowania stosunkowo mało budynków na 1000 mieszkańców (2,5) ale o dużej kubaturze (< 5,2).

Wykres nr 97

Budynki oddane do użytkowania na 1000 mieszkańców wg powiatów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

VII. Budownictwo mieszkaniowe

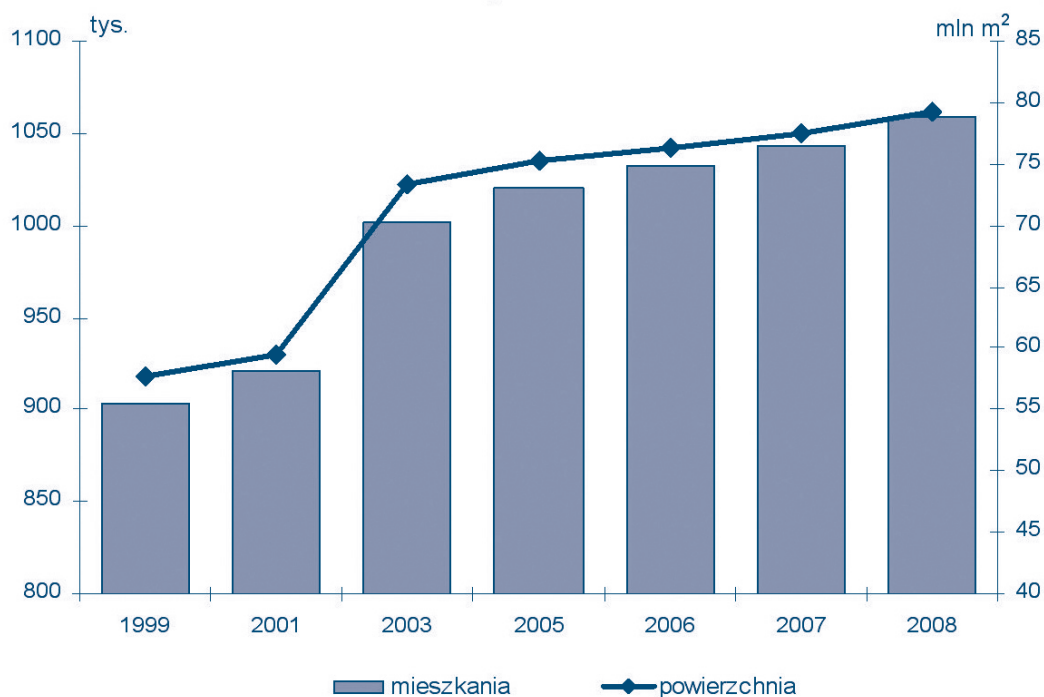
oprac. Anna Rosół

1. Zasoby mieszkaniowe

W końcu 2008 r. zasoby mieszkaniowe województwa małopolskiego będące w posiadaniu spółdzielni mieszkaniowych, gmin, zakładów pracy, towarzystw budownictwa społecznego, osób fizycznych i pozostałych podmiotów wynosiły 1 058,9 tys. mieszkań. Łączna powierzchnia użytkowa mieszkań wyniosła 79 172,3 tys. m² i znajdowało się w nich 4 039,0 tys. izb. W porównaniu z poprzednim rokiem liczba mieszkań w województwie zwiększyła się o 15,9 tys. (o 1,5%).

W miastach znajdowało się 609,0 tys. mieszkań, tj. 57,5% ogółu zasobów mieszkaniowych województwa, a na wsi - 449,9 tys. mieszkań (42,5%).

Wykres nr 98
Zasoby mieszkaniowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Przyrost ilościowy mieszkań związany jest również z przyrostem jakościowym – powoli lecz systematycznie zwiększa się przeciętna powierzchnia mieszkania, zmniejsza zagęszczenie. Nadal większe mieszkania znajdują się na terenach wiejskich, lecz z uwagi na sytuację demograficzną (rodziny na wsi są liczniejsze) są one bardziej zagęszczone, zarówno pod kątem liczby osób na mieszkanie, jak i na izbę.

Tabela nr 91
Podstawowe wskaźniki mieszkaniowe

Wyszczególnienie	Rok	Przeciętna				
		liczba izb w mieszkaniu	liczba osób		powierzchnia użytkowa w m ²	
			w 1 mieszkaniu	na 1 izbę	1 mieszkania	na 1 osobę
Małopolska	1999	3,48	3,48	1,00	63,9	18,4
	2001	3,50	3,43	0,98	64,5	18,8
	2003	3,78	3,25	0,86	73,2	22,6
	2005	3,79	3,20	0,84	73,7	23,0
		3,81	3,14	0,83	74,3	23,6
Miasta	2007	3,46	2,70	0,78	62,3	23,0
Wieś		4,27	3,74	0,88	90,6	24,2
Małopolska	2008	3,81	3,10	0,81	74,8	24,1
Miasta		3,46	2,66	0,77	62,6	23,6
Wieś		4,29	3,71	0,86	91,3	24,6

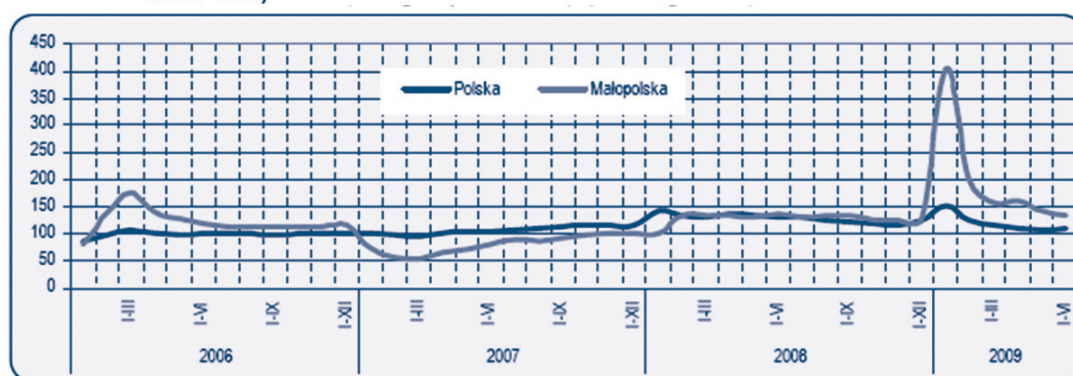
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

2. Sytuacja na rynku mieszkań – mieszkania oddane do użytkowania

W 2008 roku w województwie małopolskim przekazano do użytkowania 16 012 mieszkań (stanowiło to 6,2 % mieszkań oddanych do użytkowania w Polsce), o 3 660 (22,8%) więcej niż w roku poprzednim. Dynamika w skali kraju wyniosła 15,6%. Oddawane mieszkania posiadały 70 614 tys. izb i miały łączną powierzchnię użytkową 1 656,3 tys. m², natomiast przeciętna powierzchnia oddawanego mieszkania wyniosła 103,4 m². Zdecydowana większość przekazanych do użytkowania mieszkań została wybudowana w miastach (9 878 mieszkań – 61,7% ogółu).

Wykres nr 99

Dynamika liczby mieszkań oddanych do użytkowania (analogiczny okres 2000=100)

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie "Komunikat o sytuacji społeczno – gospodarczej województwa małopolskiego" nr 6/2009r.

Struktura własnościowa mieszkań przekazanych do użytkowania ulega powolnej zmianie. W roku 2008 nieznacznie dominują mieszkania będące indywidualną własnością osób fizycznych (8 164 mieszkań – 50,1% ogółu), będące na drugim miejscu mieszkania przeznaczone na sprzedaż lub wynajem (7 176 mieszkań) z roku na rok zajmują coraz wyższą pozycję. O ile w 2002 stanowiły 22,1% wszystkich mieszkań oddanych do użytkowania, to już w 2005 – 27,6%, a w roku ubiegłym 39,4%. W skali kraju mieszkania indywidualne stanowiły 50,4% mieszkań przekazanych do użytkowania w 2008, natomiast mieszkania przeznaczone na wynajem – 40,4%.

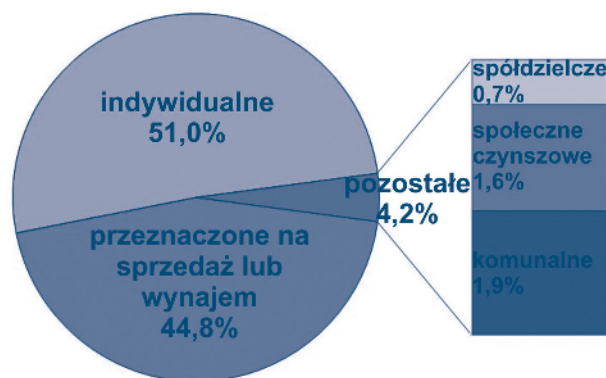
W porównaniu do roku poprzedniego, w regionie w 2008 r. dwukrotnie wzrosła ilość oddanych mieszkań spółdzielczych, z 61 do 120.

Pozostałe formy budownictwa mają już dużo mniejsze znaczenie – przekazano 1,6% społecznych czynszowych, 1,9% komunalnych i ani jednego zakładowego.

W porównaniu z rokiem ubiegłym największą dynamiką przyrostu liczby oddawanych mieszkań wykazało się budownictwo komunalne (wzrost o 269,6%), następnie spółdzielcze (196,7%).

Wykres nr 100

Struktura własnościowa mieszkań oddanych do użytkowania w roku 2008.

Źródło: informacja sygnałowa Nr 14/2009 r. - Budownictwo mieszkaniowe w województwie małopolskim w 2008 r.

Biorąc pod uwagę lokalizację oddawanych mieszkań, na wsi zdecydowanie dominuje budownictwo indywidualne, stanowiąc 96,6% mieszkań oddanych do użytkowania na wsi i jednocześnie 68,8% wszystkich mieszkań indywidualnych w skali województwa. Z pozostałych form budownictwa na wsi pozyskano jedynie 174 mieszkania.

Najwięcej, lecz najmniejszych mieszkań przekazano do użytkowania w mieście Krakowie – 6 621 mieszkań (41,7% ogółu mieszkań oddanych do użytkowania) o powierzchni 424,2 tys. m² (wzrost oddanej powierzchni mieszkalnej o 19,2% porównując do roku 2007).

Sytuacja ta nie zmieniła się znacząco w porównaniu do roku ubiegłego, kolejne pozycje są więc zajęte przez powiat krakowski i wielicki, gdzie łącznie oddano 2 195 mieszkań (13,7% z ogółu oddanych w województwie), o powierzchni 414,4 tys. m² (wzrost oddanej powierzchni mieszkalnej o 29,7% w porównaniu do roku 2007).

Tabela nr 92

Mieszkania oddane do użytku w latach 1999 - 2008

Wyszczególnienie		Liczba mieszkań	Liczba izb	Powierzchnia użytkowa mieszkań w m ²	Przeciętna powierzchnia mieszkania w m ²	Mieszkania oddane na 1000 ludności
Województwo Małopolskie	1999	8 792	37 118	819 105	93,2	2,7
	2001	10 525	41 644	923 447	87,7	3,2
	2003	23 342	121 520	2 862 252	122,6	7,2
	2005	10 704	48 664	1 142 853	106,8	3,3
	2007	12 390	57 696	1 388 601	112,7	3,7
	2008	16 012	70 614	1 656 300	103,4	4,9
Miasta	1999	6 009	21 643	456 180	75,9	1,9
	2001	7 670	25 623	541 379	70,6	4,7
	2003	9 043	40 144	937 132	103,6	5,6
	2005	6 737	25 208	558 690	82,9	4,2
	2007	7 253	27 273	628 619	86,7	4,4
	2008	9 879	34 894	765 100	77,4	6,1
Wieś	1999	2 783	15 475	362 925	130,4	1,7
	2001	2 855	16 021	382 068	133,8	1,8
	2003	14 299	81 379	1 925 120	134,6	8,7
	2005	3 967	23 456	584 163	147,3	2,4
	2007	5 137	30 423	759 982	148	3,1
	2008	6 133	35 720	891 200	145,3	3,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na 1000 ludności zamieszkującej województwo małopolskie oddano do użytkowania w 2008 roku 4,9 mieszkania, a więc wskaźnik ten wzrósł o 22,4%. W porównaniu ze średnią krajową (4,3) wskaźnik dla województwa małopolskiego jest niższy o ok. 8,0%.

Najwięcej mieszkań w przeliczeniu na 1000 mieszkańców oddano w powiecie wielickim – 9,6, przy średniej dla województwa 4,9. Kolejnymi, według wielkości tego wskaźnika są: miasto Kraków – 8,8, krakowski – 7,6 oraz w powiecie tatrzańskim – 5,5. Najstąbiej wypadły w ubiegłym roku powiaty: miechowski – 0,6 mieszkania oddanego na 1000 mieszkańców i dąbrowski – 1,5.

Tabela nr 93

Mieszkania oddane do użytku na 1000 mieszkańców i 1000 zawartych małżeństw

Mieszkania oddane do użytkowania		1999	2001	2003	2005	2007	2008
na 1000 mieszkańców	Polska	2,2	2,8	4,3	3,0	3,0	4,3
	Małopolska	2,8	3,2	7,2	3,3	3,8	4,9
na 1000 zawartych małżeństw	Polska	373,6	543,1	832,0	551,3	510,0	641,0
	Małopolska	454,3	618,5	1358,6	592,5	634,8	726,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Mapa nr 22

Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 mieszkańców stan na 31 XII 2008 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Pod względem liczby oddanych mieszkań na 1000 zawartych małżeństw przodują trzy powiaty: krakowski (1 160), wielicki (1 454) i miasto Kraków ze wskaźnikiem 1 498. Naj słabiej wypadł powiat miechowski – 96 mieszkań na 1000 zawartych związków małżeńskich. Najwyższą dynamiką liczby oddanych mieszkań na 1000 zawartych związków

mażeńskich w stosunku do roku 2007 odnotowano dla powiatów: proszowickiego, nowosądeckiego i wielickiego, wzrost o 40% i więcej.

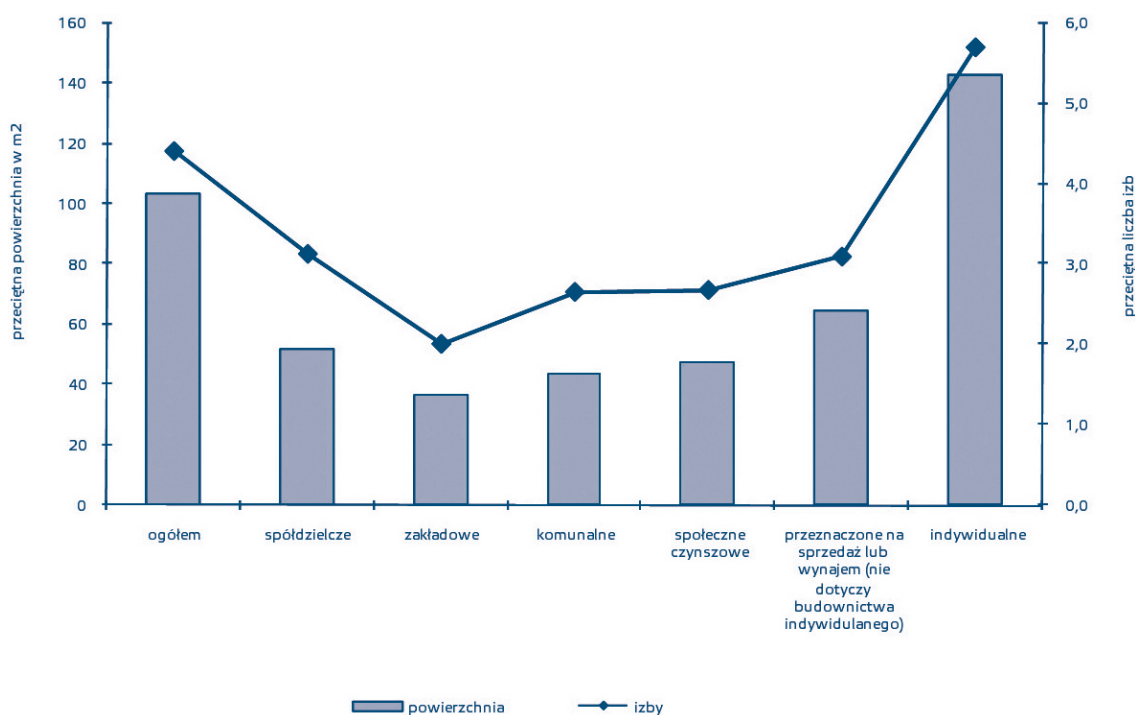
Przeciętna powierzchnia 1 mieszkania oddanego do użytkowania w 2008 roku w województwie małopolskim wyniosła 103,4 m² i była o 9,3 m² mniejsza niż w roku poprzednim.

Największe powierzchniowo mieszkania przekazali do użytkowania inwestorzy indywidualni – 142,6 m², w porównaniu z rokiem poprzednim odnotowano spadek powierzchni oddawanych mieszkań o 4,4 m². Przeciętna powierzchnia mieszkania dla pozostałych form budownictwa wyniosła 53 m², przy czym budownictwo przeznaczone na sprzedaż lub wynajem przekazało mieszkania o powierzchni 64,3 m² (zmniejszenie przeciętnej powierzchni użytkowej w stosunku do roku 2007 o 0,2 m²).

Mieszkania przekazane do użytkowania w 2008 roku miały przeciętnie po 4,4 izby, o 0,2 mniej niż w roku poprzedzającym. Niemal tradycyjnie największą liczbą izb w mieszkaniach legitymowało się budownictwo indywidualne – 5,7 izb (minimalny spadek w stosunku do 2007 roku), w pozostałych formach budownictwa przeciętne mieszkanie miało średnio 3,1 izby.

Wykres nr 101

Przeciętna powierzchnia użytkowa i przeciętna liczba izb w mieszkaniach oddanych do użytkowania w 2008 roku wg form budownictwa

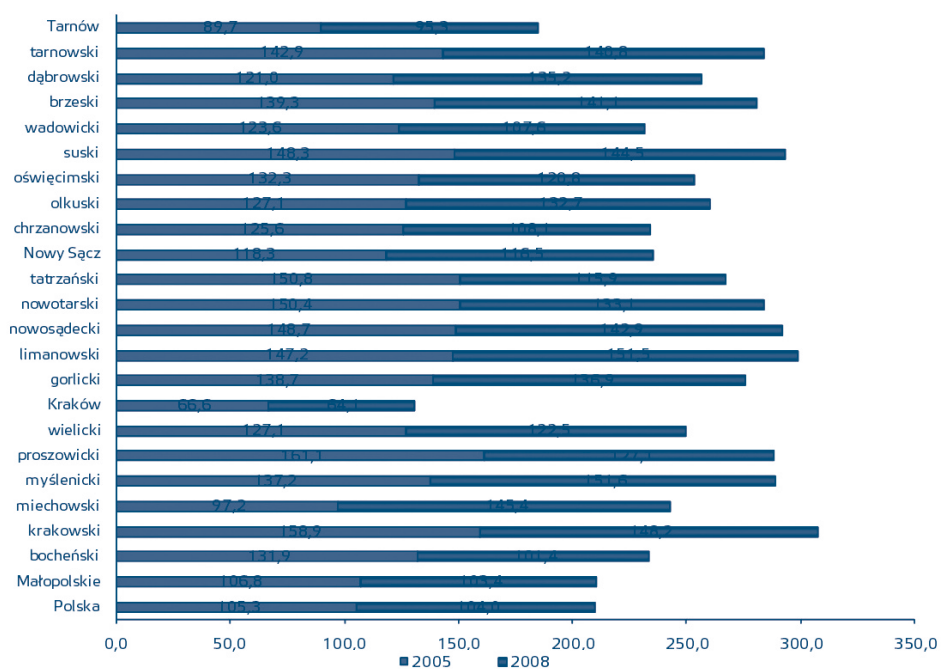

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W układzie przestrzennym największymi mieszkaniami przekazanymi do użytkowania w 2008 roku może pochwalić się powiat myślenicki – 151,6 m² i limanowski – 151,5 m². Najmniejsze mieszkania oddawane są w powiatach grodzkich: Kraków (64,1 m²) i Tarnów (95,3 m²).

Wykres nr 102

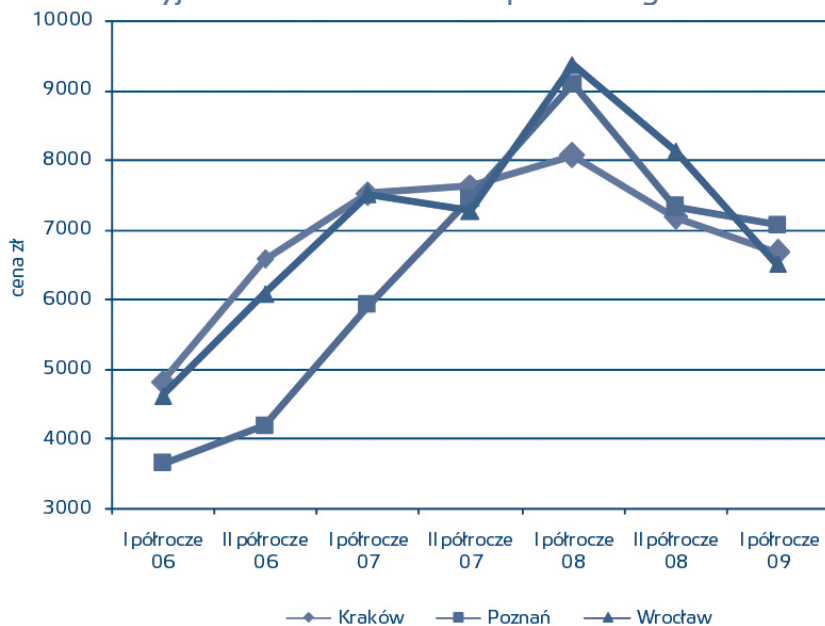
średnia wielkość mieszkania oddanego do użytkowania

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

Wykres nr 103

Cena transakcyjna za m² mieszkania sprzedanego

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportów miesięcznych redNet Property Group.

Ceny za m² mieszkania sprzedanego w Krakowie, od I półrocza 2006 r. do I półrocza 2008 r. sukcesywnie rosła z 4 814,2 zł za m² do 8 063 zł za m² (wzrost o 40,3%). Od tego momentu obserwuje się konsekwentny spadek cen mieszkań, do poziomu 6 666 zł za m² (spadek o 17,3%). Sytuacja w pozostałych dużych miastach Polski wygląda podobnie, przy czym najwyższą cenę za m² mieszkania notuje się w Warszawie – średnio 8 213 zł.

3. Pozwolenia na budowę i rozpoczęcie inwestycje

W 2008 roku wydano pozwolenia na budowę 25 353 mieszkań, w tym 11 766 (46,4%) mieszkań w budownictwie indywidualnym. Najwięcej pozwoleń na budowę mieszkań wydano w mieście Kraków – 12 051 (47,5%), najmniej w gminie Miechów – 154 (0,6%).

Powierzchnia użytkowa mieszkań, na które wydano pozwolenie na budowę wyniosła 2 239 079 m², w tym 1 617 011 m² (69,4%) dla budownictwa indywidualnego.

W województwie małopolskim w 2008 r. rozpoczęto realizację 18 989 mieszkań, z tego 11 484 (60,5%) w budownictwie indywidualnym. Było to o 3 567 mieszkań mniej (o 15,8%) w stosunku do 2007 r., przy czym w budownictwie indywidualnym więcej o 1 646 mieszkań (o 16,7%), a poza budownictwem indywidualnym o 5 213 mieszkań mniej (o 41,0%). Najbardziej zmalała liczba mieszkań budowanych z przeznaczeniem na sprzedaż lub wynajem (o 4 559 mieszkań, tj. o 38,4%). W ramach budownictwa spółdzielczego rozpoczęto realizację 62 mieszkań (o 563 mniej niż w poprzednim roku, tj. o 90,1%), a społecznego czynszowego - 44 (mniej o 148, tj. o 77,1%). Poza budownictwem indywidualnym wzrosła jedynie liczba rozpoczętych realizacji mieszkań komunalnych i wyniosła 76 mieszkań.

Tabela nr 94

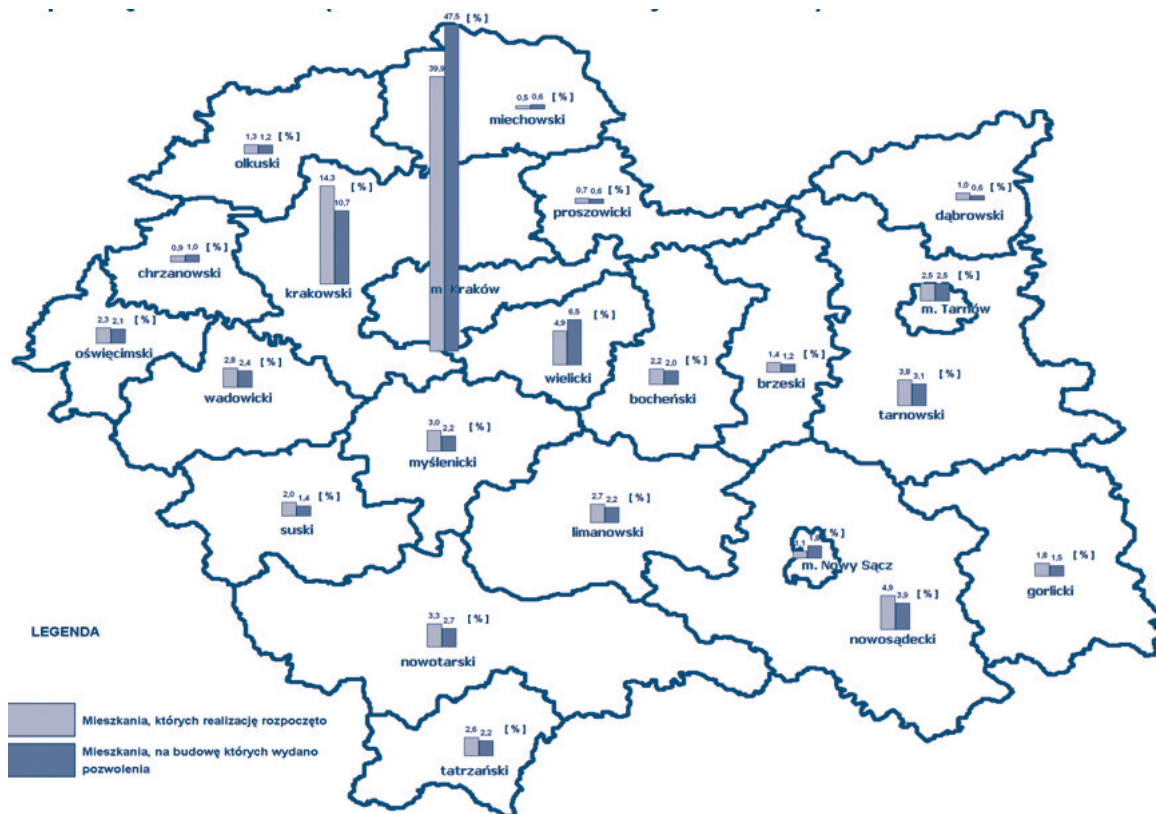
Mieszkania, na których realizację wydano pozwolenia oraz których budowę rozpoczęto w 2008 r.

Małopolska	Mieszkania, na budowę których wydano pozwolenia					Mieszkania, których realizację rozpoczęto		
	ogółem	Dynamika w stosunku do 2007 r.	Z liczby ogółem			Ogółem	Dynamika w stosunku do 2007 r.	Z liczby ogółem w budownictwie indywidualnym
			Budownictwo indywidualne	Budynki mieszkalne	W tym jednorodzinne			
	25 353	2,1	11 766	24 536	11 091	18 989	-15,8	11 484

Źródło: sygnalna Nr 14/2009 r. - Budownictwo mieszkaniowe w województwie małopolskim w 2008 r.

Mapa nr 23

Mieszkania, na budowę których wydano pozwolenia oraz budowę których rozpoczęto w 2008 r. (w odniesieniu do województwa).

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

VIII. Turystyka

Oprac. Bogna Stonawska, Ewa Tłustowska, Agnieszka Kuc

1. Oferta turystyczna

Ogromne zróżnicowanie walorów naturalnych, bogate dziedzictwo kulturowe i dobrze przygotowana infrastruktura turystyczna sprawia, iż Małopolska posiada duży potencjał do rozwoju wszelkich rodzajów turystyki. Małopolska zajmuje pierwsze miejsce wśród wszystkich województw Polski pod względem ilości obiektów hotelarskich (370 obiektów), pod względem liczby turystów korzystających z miejsc zbiorowego zakwaterowania (2 711,4 tys. osób), pod względem ilości parków narodowych (6 parków), pod względem ilości obiektów wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO (8 miejsc) oraz drugie miejsce pod względem ilości miejscowości uzdrowiskowych (9 miejscowości).

W Małopolsce znajduje się aż 2 600 szlaków rowerowych oraz 3 360 km szlaków pieszych. Na szczególną uwagę zasługuje duża różnorodność szlaków tematycznych: Małopolska Trasa UNESCO, Szlak Architektury Drewnianej, Szlak Żydów Małopolskich, Szlak Cerkwi Łemkowskich, Szlak Jana Pawła II, Szlak Solny, Szlak Orlich Gniazd i inne. Do niewątpliwie najciekawszych należy Szlak Architektury Drewnianej liczący ok. 1500 km i obejmujący na swojej trasie aż 249 obiektów – perełek budownictwa drewnianego, w tym cztery wpisane na listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO (kościółki w Lipnicy Murowanej, Sękowej, Binarowej i Dębnie Podhalańskim).

W dużych miastach jak: Kraków (którego historyczne centrum wpisane zostało na listę UNESCO), Nowy Sącz, Tarnów dynamicznie rozwija się turystyka miejska i kulturowa, dokąd przyjeżdżają goście w poszukiwaniu pamiątek czasów przeszłych, wielkich festiwali kulturalnych, a także spragnionych po prostu dobrej zabawy i rozrywki. Dzięki licznym ośrodkom kultu religijnego i miejscom pamięci związanym z osobą Ojca Świętego Jana Pawła II rozwija się prężnie turystyka pielgrzymkowa. Tu najważniejszą rolę odgrywają sanktuaria w Kalwarii Zebrzydowskiej (wpisane na listę UNESCO) i Krakowie – Łagiewnikach oraz Wadowice – rodzinne miasto Jana Pawła II. Ważnym miejscem pamięci narodowej w Małopolsce jest dawny hitlerowski obóz zagłady Auschwitz – Birkenau, utworzony w roku 1940 i wpisany na listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO.

Dzięki wyżynnemu i górskiemu ukształtowaniu terenu znajdują się tu dogodne warunki do rozwoju wszelkich form turystyki kwalifikowanej, jak narciarstwo zjazdowe, alpejskie, biegowe, snowboard, rakiety śnieżne, wspinaczka górską, nordic walking i trekking. W ostatnich latach obserwuje się dynamiczny rozwój oferty turystyki kwalifikowanej z coraz większym akcentem na sporty ekstremalne. Popularne w regionie jest także żeglarstwo, głównie na jeziorach Rożnowskim i Czorsztyńskim.

Małopolska jest również uznanym celem przyjazdów wypoczynkowych i zdrowotnych. Tu największe znaczenie odgrywają tereny uzdrowiskowe, takie jak: Podhale, Beskid Sądecki z prężnym ośrodkiem turystycznym w Krynicy – Zdrój, rejon Pienin z bogatą w wody mineralne Szczawnicą oraz Gorce z ośrodkiem uzdrowiskowym w Rabce – Zdrój. Na terenach wiejskich coraz większą popularność zyskuje oferta gospodarstw agroturystycznych.

Coraz bardziej powszechne są także edukacyjne motywy podróży do Małopolski. Goście coraz częściej przybywają tu w celu podjęcia nauki w szkołach wyższych w Krakowie, Tarnowie, Brzesku, Nowym Sączu, Suche Beskidzkiej, Chrzanowie oraz Bochni.

Jak wynika z obserwowanych trendów w turystyce, goście coraz częściej poszukują unikalnej oferty specjalistycznej i niszowej, takiej jak: podróże kulinarne, przyrodnicze, warsztaty rękodzieła ludowego, itp., opartej na walorach i tradycji miejsca, przez to autentycznej i jedynej w swoim rodzaju.

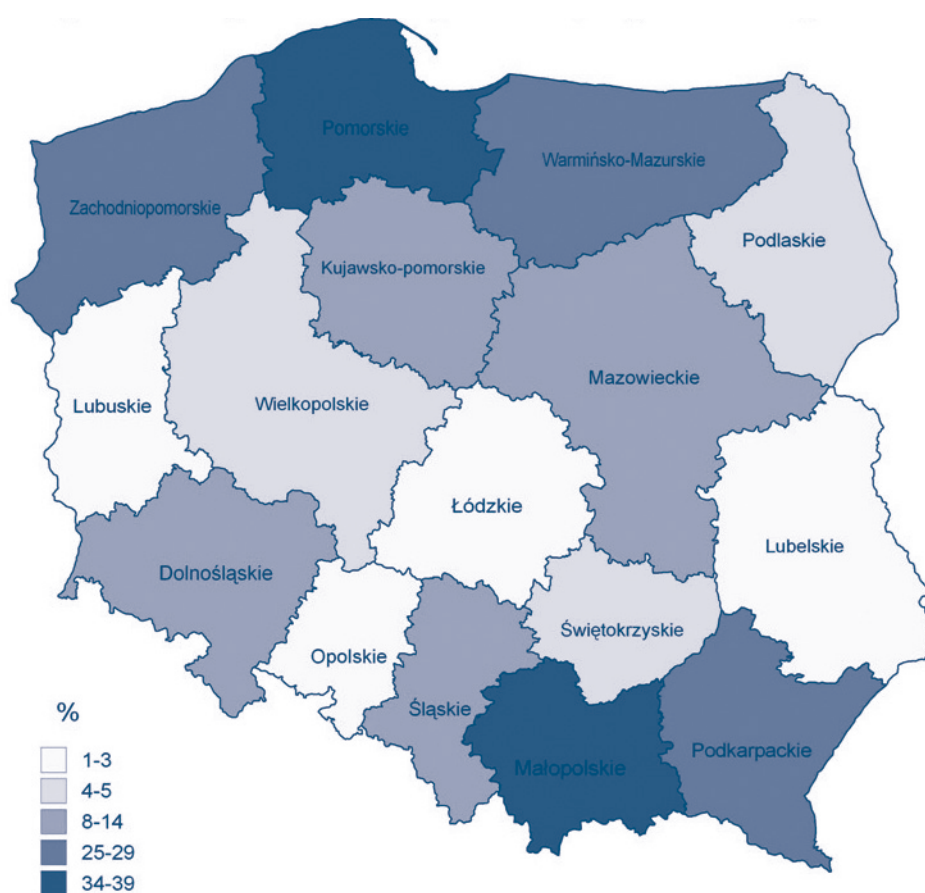
Wzrasta rozpoznawalność marki Małopolska

Małopolska jest jednym z najatrakcyjniejszych pod względem turystycznym regionów Polski, a małopolskie atrakcje są doceniane przez coraz szersze grono turystów. W Plebiscycie „7 Cudów Polski” przeprowadzonym w zeszłym roku przez Rzeczpospolitą, w którym udział wzięło około 111 tysięcy internautów, na 7 atrakcji wybrano aż 3 z Małopolski - Kopalnia Soli Wieliczka, Zamek Królewski i katedra na Wawelu oraz Rynek Główny i zespół staromiejski w Krakowie.

Województwo małopolskie jest najczęściej wymieniane, wśród najatrakcyjniejszych regionów w Polsce – wykazały pierwsze w Polsce badania postrzegania regionów Polski wykonane przez Synovate i PART SA.

Mapa nr 24

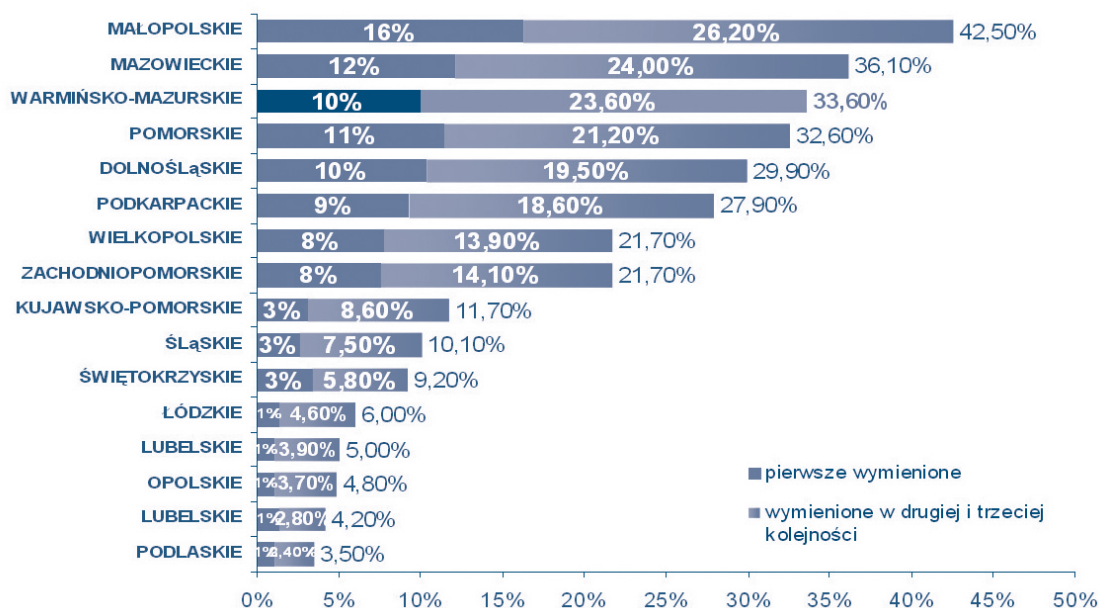
Najatrakcyjniejsze turystycznie województwa w Polsce

Źródło: Badania wizerunku regionów dla Warmii i Mazur (Synovate /PART S.A. 2007)

Wykres nr 104

Najatrakcyjniejsze turystycznie województwa w Polsce

Źródło: Badania wizerunku regionów dla Warmii i Mazur (Synovate /PART S.A. 2007)

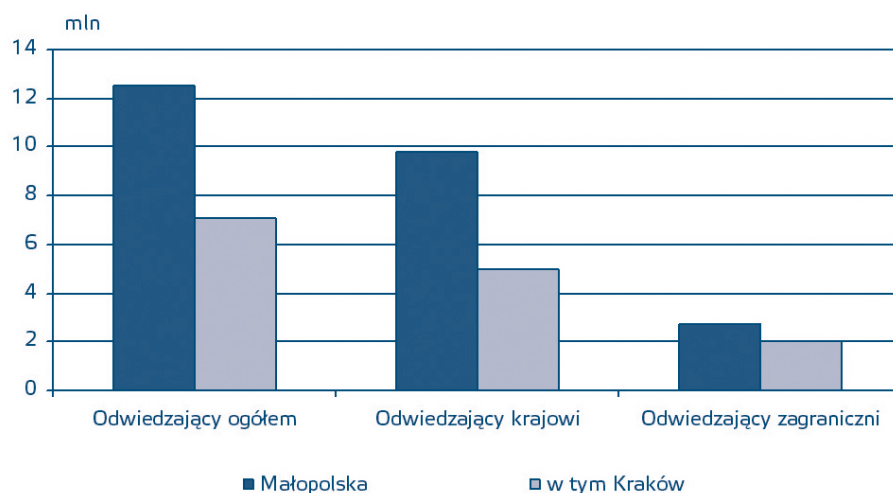
2. Ruch turystyczny

Ruch turystyczny w Małopolsce od roku 2003 wykazuje stałą tendencję wzrostową, z niewielkim spadkiem zanotowanym w roku 2008, spowodowanym wpływem światowego kryzysu gospodarczego.

W 2008 roku Województwo Małopolskie odwiedziło 12 454 tys. osób to jest o 5,7% mniej niż w 2007 roku. W tym samym czasie Kraków odwiedziło 7 081 tys. osób, to jest o 10,9% mniej niż w 2007 roku. Na liczbę przyjazdów do Małopolski w roku 2008 podstawowy wpływ miał spadek o 17,5% liczby przyjazdów gości zagranicznych oraz znacznie mniejszy spadek o 1,8% liczby przyjazdów gości krajowych. Spadki te są wynikiem wpływu światowego kryzysu gospodarczego, dotyczącego także branży turystycznej, przypadającego właśnie na rok 2008, którego głównymi przejawami są: wzrost cen i obniżenie zamożności mieszkańców, a co za tym idzie zmniejszenie popytu na podróżowanie, ograniczenie ilości połączeń lotniczych i ogólny spadek koniunktury.

Wykres nr 105

Szacunkowa liczba odwiedzających w 2008 roku

Źródło: Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim (Instytut Turystyki 2008)

Tabela nr 95

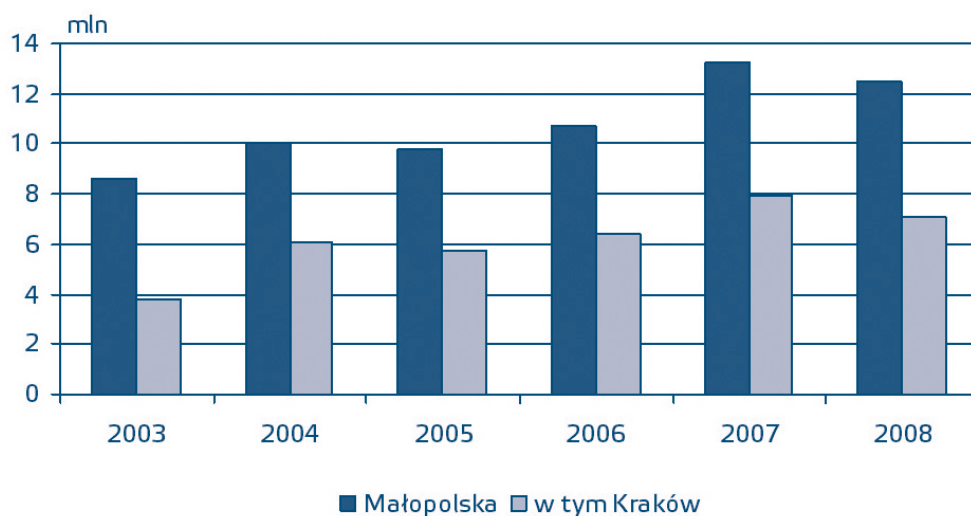
Szacunkowa liczba odwiedzających w latach 2003-2008

Odwiedzający	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2008/2007 zmiana w %
	w tys. osób						
Ogółem	8 585	10 024	9 846	10 715	13 200	12 454	-5,7
w tym Kraków	3 838	6 050	5 716	6 407	7 947	7 081	-10,9
Krajowi	7 260	7 953	7 481	7 844	9 935	9 757	-1,8
w tym Kraków	2 860	4 400	3 929	4 286	5 455	5 040	-7,6
Zagraniczni	1 325	2 071	2 365	2 871	3 266	2 696	-17,5
w tym Kraków	978	1 650	1 788	2 121	2 492	2 041	-18,1

Źródło: Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim (Instytut Turystyki 2008)

Wykres nr 106

Porównanie liczby odwiedzających w latach 2003-2008

Źródło: *Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim (Instytut Turystyki 2008)*

Wśród odwiedzających Województwo Małopolskie w 2008 roku było 8 128 tys. turystów, o 5% mniej niż w roku poprzednim. W tym samym roku Kraków odwiedziło 4 099 tys. turystów co stanowi spadek o 11,3% w stosunku do roku ubiegłego. Szczególnie dotkliwy dla sektora turystyki był spadek liczby turystów zagranicznych, który w Województwie Małopolskim szacuje się na 17,4%, a w Krakowie na 18,1%.

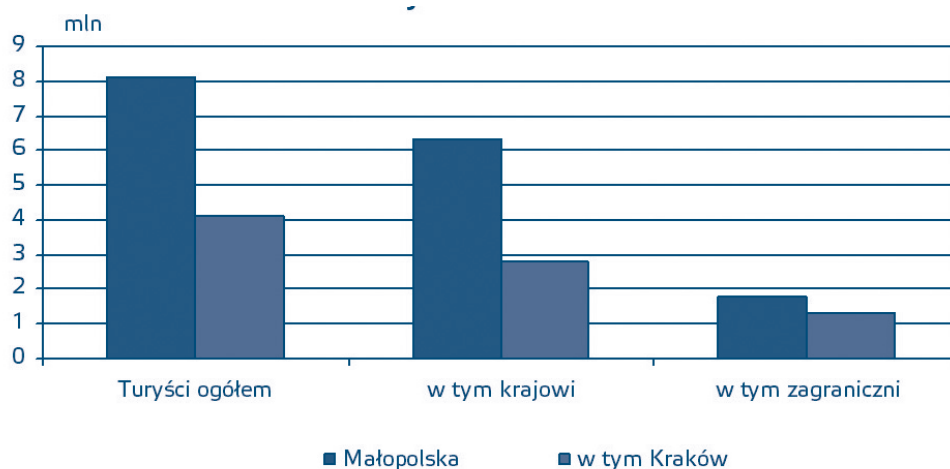
Tabela nr 96

Szacunkowa liczba turystów w latach 2003-2008

Turyści	w tysiącach osób						2008/2007 zmiana w %
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
Ogółem	6 820	8 175	8 075	8 540	8 560	8 128	-5,0%
w tym Kraków	2 310	4 400	4 180	4 485	4 620	4 099	-11,3%
Krajowi	5 610	6 455	6 125	6 380	6 360	6 310	-0,8%
w tym Kraków	1 430	3 080	2 750	3 000	3 000	2 772	-7,6%
Zagraniczni	1 210	1 720	1 950	2 160	2 200	1 818	-17,4%
w tym Kraków	880	1 320	1 430	1 485	1 620	1 327	-18,1%

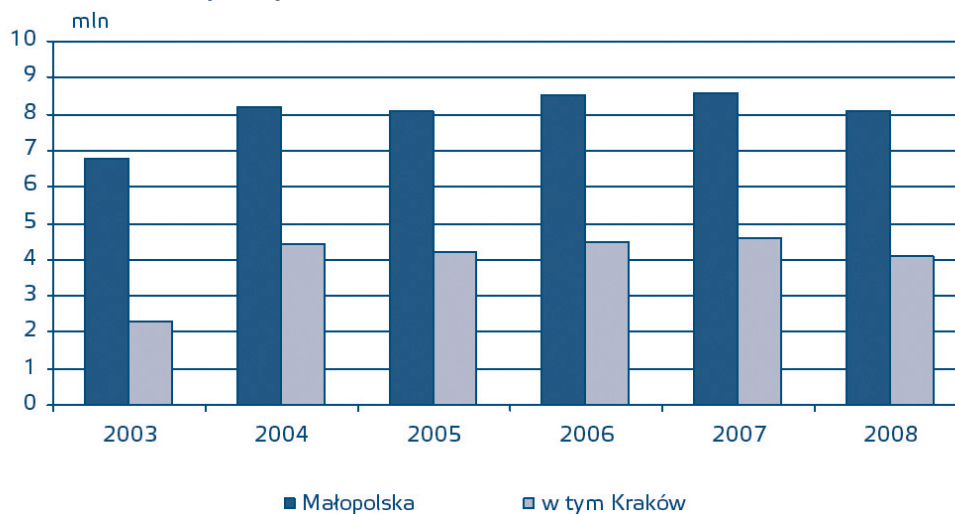
Źródło: *Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim (Instytut Turystyki 2008)*

Wykres nr 107
Szacunkowa liczba turystów w 2008 roku

Źródło: *Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim (Instytut Turystyki 2008)*

Wykres nr 108
Porównanie liczby turystów w latach 2003 - 2008

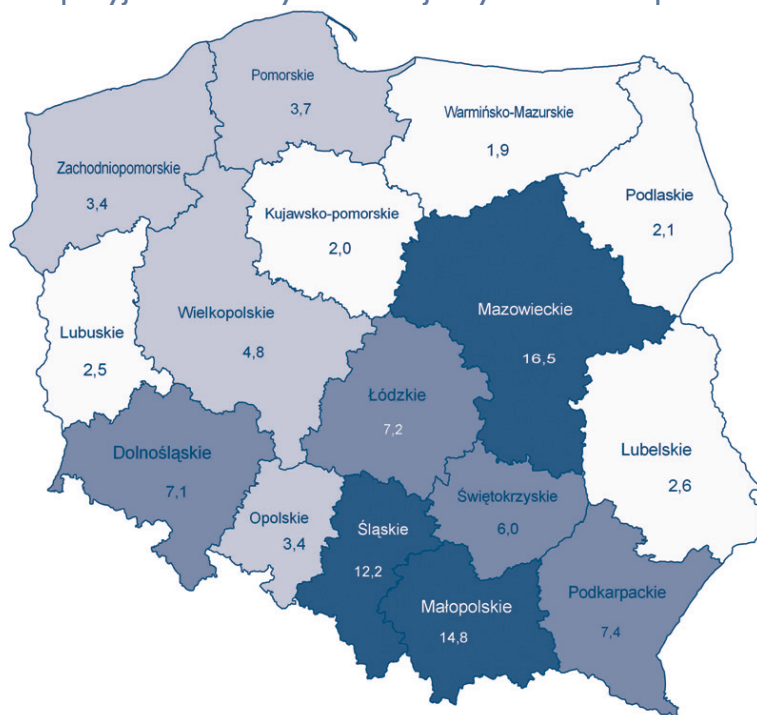
Źródło: *Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim (Instytut Turystyki 2008)*

O zmianach ruchu turystycznego w Małopolsce w 2008 roku może świadczyć także liczba podróżnych na lotnisku w Balicach. W roku 2008 wielkość ruchu pasażerskiego na lotnisku obniżyła się do ok. 3mln podróżnych.

Struktura przyjazdów do Małopolski ze względu na pochodzenie gości od wielu lat kształtuje się na podobnym poziomie. Spośród turystów krajowych Małopolskę najczęściej odwiedzają mieszkańcy województw ościennych, Mazowsza oraz województw: Łódzkiego i Dolnośląskiego. Bardzo aktywni są również mieszkańcy samej Małopolski. Podróże do Małopolski przez mieszkańców bardziej oddalonych regionów należą do rzadkości.

Mapa nr 25

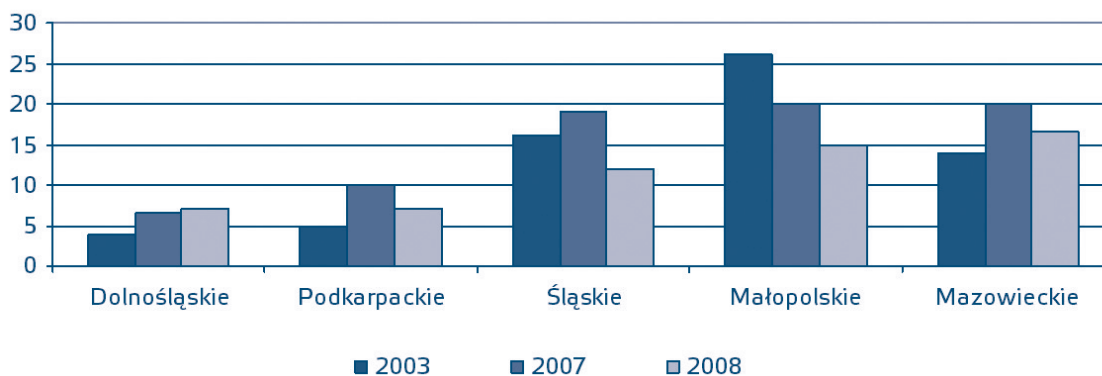
Struktura przyjazdów turystów krajowych do Małopolski w roku 2008 (%)

Źródło: Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim (Instytut Turystyki 2008)

Wykres nr 109

Struktura przyjazdów turystów krajowych do Małopolski w roku 2008

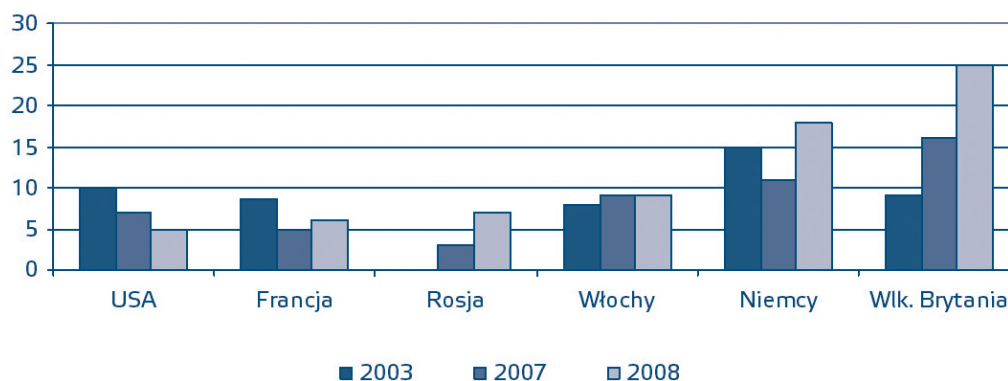

Źródło: Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim (Instytut Turystyki 2008)

Jeśli chodzi o odwiedzających zagranicznych, badania wykazują, że od kilku lat utrzymuje się stała tendencja i w grupie najchętniej przyjeżdżających do Małopolski przeważają goście z Wielkiej Brytanii, Niemiec i Włoch. Na te trzy kraje łącznie przypada aż 52% odwiedzających. W stosunku do roku 2007 w strukturze gości zagranicznych znacznie zwiększył się udział mieszkańców Rosji oraz Hiszpanii.

Wykres nr 110

Struktura przyjazdów turystów zagranicznych do Małopolski w okresie 2003 - 2008

Źródło: *Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim (Instytut Turystyki 2008)*

Tabela nr 97

Struktura przyjazdów turystów zagranicznych w 2008 r.

Lp.	Kraj	Udział wśród turystów zagranicznych w %
1	Wielka Brytania	25,0
2	Niemcy	17,8
3	Włochy	9,3
4	Rosja	6,6
5	Francja	5,7
6	Hiszpania	5,4
7	USA	5,1
8	Irlandia	4,3
9	Austria	4,0
10	Słowacja	3,7

Źródło: *Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim (Instytut Turystyki 2008)*

Średni czas pobytu turystów w Małopolsce to 5 dni. Wielkość ta nie zmieniła się w stosunku do lat poprzednich, przy czym zmianie uległa struktura długości pobytu turystów polskich (średnio 4,5 nocy) w stosunku do zagranicznych (średnio 5,3 nocy). W roku 2007 obserwowano dłuższy pobyt turystów zagranicznych w Małopolsce od turystów krajowych, co zapewne jest wynikiem wpływu na ruch turystyczny światowego kryzysu gospodarczego, który w mniejszym stopniu dotknął rynek polski. Obserwuje się natomiast pogłębienie zjawiska wydłużenia okresu pobytu turystów poza Krakowem (w Krakowie: 3,5 nocy, poza Krakowem: 5 nocy).

Podstawowym środkiem transportu zarówno dla mieszkańców Małopolski, jak i innych turystów krajowych był własny samochód. Na dalszych miejscach lokował się autokar i pociąg. Rezydenci zagraniczni korzystali głównie z samolotu oraz innych środków transportu po przylocie (pociąg i autobus kursowy).

Wśród turystów krajowych często wskazywaną bazą noclegową były kwatery prywatne

i mieszkania znajomych bądź rodziny (łącznie powyżej 40%). Wśród turystów zagranicznych dominowały hotele (ok. 43%), a z kwater prywatnych i noclegów u znajomych i rodziny skorzystało ok. 33% turystów.

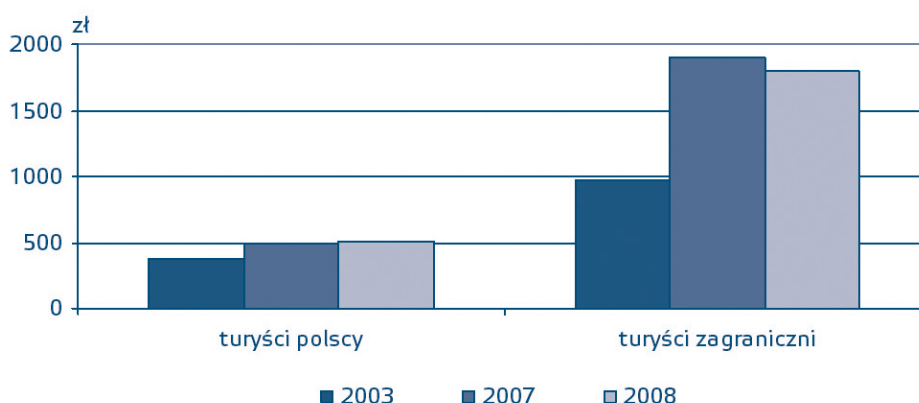
Dwa najczęściej wskazywane przez turystów cele przyjazdów do Małopolski to wypoczynek i zwiedzanie zabytków, przy czym turyści polscy preferowali wypoczynek, a turyści zagraniczni wypoczynek i zwiedzanie na podobnym poziomie. Wyjątkiem są turyści odwiedzający Kraków, dla których zwiedzanie zabytków dominowało wyraźnie nad wypoczynkiem. Jako największe atrakcje regionu postrzegane są: miasto Kraków, a także miasto Zakopane i Kopalnia Soli w Wieliczce. Na czołowych pozycjach znalazły się także: Oświęcim (muzeum Auschwitz Birkenau) oraz Krynica. Ważnym powodem przyjazdu do Małopolski były wydarzenia kulturalne.

Turyści odwiedzający Małopolskę na ogół sami organizują sobie podróż (70%). Biura podróży miały udział 2-4% wśród rezydentów polskich i 15% wśród rezydentów zagranicznych. Około połowy turystów tak krajowych, jak zagranicznych – podróżowało w towarzystwie rodziny.

Turyści zagraniczni wydają w trakcie swojego pobytu ponad trzy razy więcej niż turyści krajowi. Średnie wydatki turystów krajowych to 508 zł na jedną osobę, tj. średnio o 10 zł więcej niż w roku 2007, natomiast wśród turystów zagranicznych wydatki na osobę wynoszą 1790 zł, przy czym poziom ten spadł w stosunku do roku ubiegłego, kiedy to wynosił 1903 zł na osobę. Te zmiany odzwierciedlają wpływ światowego kryzysu na jakość podróżowania turystów zagranicznych i stosunkowo dobrą kondycję turystów krajowych.

Wykres nr 111

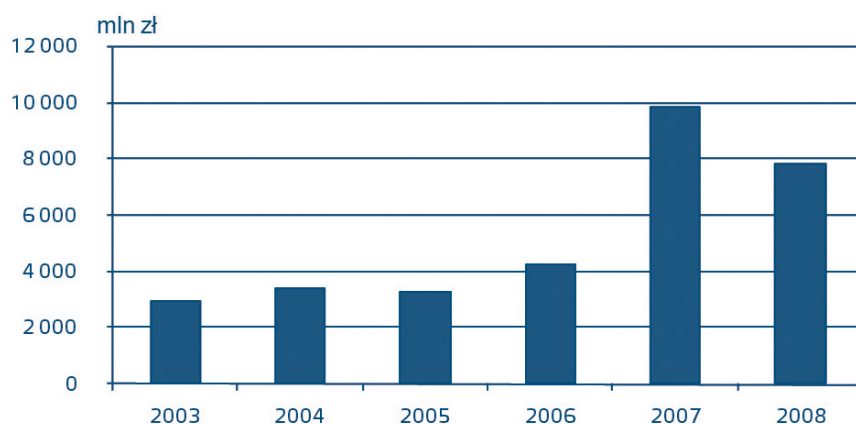
Średnie wydatki turystów krajowych i zagranicznych

Źródło: *Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim (Instytut Turystyki 2008)*

Spodziewane przychody z turystyki w roku 2008 wynoszą szacunkowo 7,8 mld zł i spadły w stosunku do roku ubiegłego o ok. 2,2 mld zł.

Wykres nr 112 Przychody z turystyki

Źródło: *Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim (Instytut Turystyki 2008)*

Zdecydowana większość turystów odwiedzających region, bo aż 2/3 była bardzo zadowolona z pobytu. W oczach gości ocena atrakcyjności miejsca, w którym przebywali podczas pobytu w Małopolsce na skali 10-punktowej średnio przekraczała 8,2. Około 90% turystów poleciłoby swoim znajomym i rodzinie przyjazd do Małopolski.

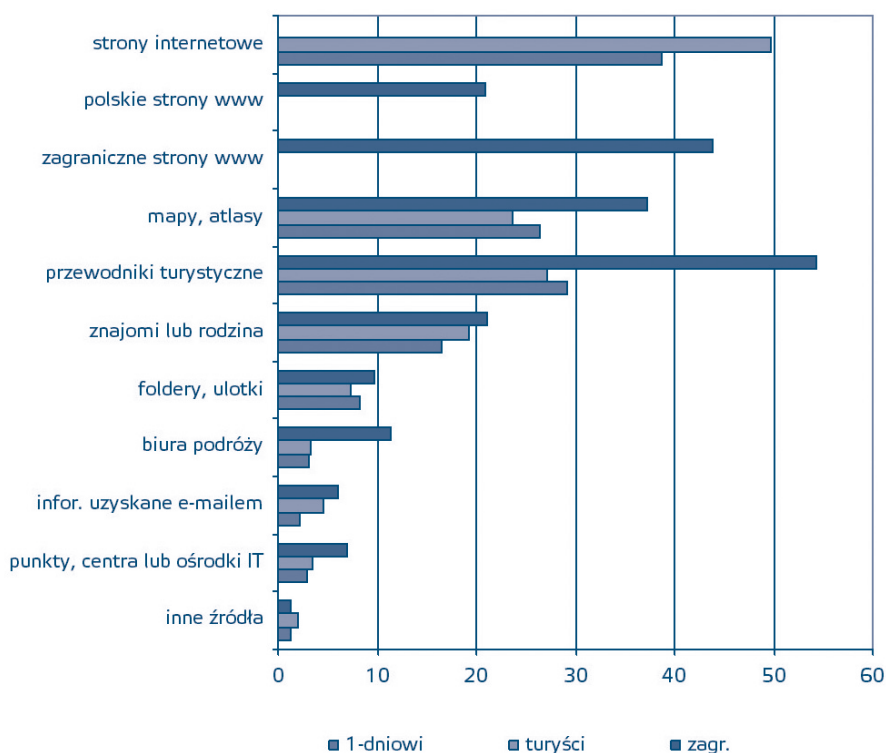
Pytani o mankamenty i powody niezadowolenia respondenci wskazywali przede wszystkim na zły stan infrastruktury komunikacyjnej i zbyt duży tłok w miejscach atrakcyjnych pod względem turystycznym.

Ponad połowa turystów przed przyjazdem do Małopolski szukała informacji na temat miejscowości, w której się zatrzymali. Znacznie częściej niż turyści krajowi, takimi informacjami byli zainteresowani turyści zagraniczni. Głównym źródłem informacji jest dla turystów internet. Stosunkowo często poszukując informacji turyści korzystają również z przewodników turystycznych, atlasów i folderów.

Jak wynika z obserwowanych w ostatnim półroczu tendencji w polskiej turystyce i powolnemu ustępowaniu światowego kryzysu gospodarczego, prognozuje się, iż w roku 2009 wielkość ruchu turystycznego w Małopolsce zwiększy się, a co za tym idzie, nastąpi ożywienie całej koniunktury w regionie.

Na szczególną uwagę zasługuje postrzegalność działań promocyjnych kierowanych do turystów. Zarówno turyści krajowi jak i zagraniczni wykazują się dużą znajomością reklam Małopolski. Reklamę Małopolski widziała około połowa badanych. Głównymi nośnikami reklamy regionu, jakie zapamiętali turyści był internet i foldery, a w przypadku turystów polskich także billboardy. Prasa miała bardziej znaczący udział dla turystów przebywających poza Krakowem.

Wykres nr 113
Źródła informacji turystycznej

Źródło: *Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim (Instytut Turystyki 2008)*

3. Rozwój i promocja turystyczna

Województwo Małopolskie podejmuje wiele działań mających na celu rozwój i promocję oferty turystycznej Małopolski na rynku krajowym i zagranicznym, szczególnie w obliczu obniżenia popytu na usługi turystyczne, wywołanego wpływem światowego kryzysu gospodarczego.

Priorytetowym zadaniem dla regionu na najbliższe lata jest realizacja przyjętej przez Zarząd Województwa Małopolskiego koncepcji projektu pn „Małopolski System Informacji Turystycznej” (MSIT), polegającego na zbudowaniu zintegrowanego regionalnego systemu informacji turystycznej w Województwie Małopolskim, składającego się z warstwy analogowej (tzw. informacja tradycyjna) oraz warstwy cyfrowej, połączonych zintegrowanym systemem zarządzania. Celem projektu jest służenie turystom wiarygodną i spójną informacją o regionie oraz pomoc w organizacji pobytu w Małopolsce. Projekt ma zostać wdrożony do 2011 roku.

Kolejnym ważnym przedsięwzięciem jest rozwój i promocja istniejącego, sztandarowego produktu turystycznego, jakim jest Szlak Architektury Drewnianej. Szlak od 2007 roku oferuje gościom dostęp i zwiedzanie obiektów na szlaku okresie letnim oraz udział w cyklu koncertów muzyki dawnej pn „Muzyka zaklęta w drewnie”. W roku 2008 zostało udostępnionych do zwiedzania w okresie letnim 30 obiektów oraz odbyło się 12 koncertów muzyki dawnej.

Jednym z najnowszych i prężnie rozwijających się produktów turystycznych Małopolski jest projekt pn „Małopolska Agroturystyka”, oferujący unikalne formy spędzania wolnego czasu w zgodzie z naturą i tradycjami lokalnymi. W roku 2008 w Małopolsce było 145 skategoryzowanych obiektów agroturystycznych.

Istotne znaczenie ma także utrzymywanie i oznakowanie istniejących szlaków turystycz-

nych w Małopolsce oraz tworzenie nowych, m. in. Szlak bundza i oscypka, Małopolski Szlak Wód Mineralnych, Karpacki Szlak Rowerowy, Szlak Cystersów, Szlak św. Szymona w Lipnicy Murowanej i Zakochana Lanckorona.

Promocja oferty turystycznej regionu realizowana jest systematycznie i planowo na rynkach krajowym i zagranicznym i jej celem jest wzmocnienie wizerunku Małopolski jako doskonałej destynacji turystycznej, prezentacja oryginalnej i niepowtarzalnej oferty dla przybywających gości oraz budowa silnej grupy wsparcia dla sprzedaży oferty turystycznej Małopolski. Zadania promocyjne realizowane są głównie za pomocą narzędzi zapewniających dostęp do określonej grupy docelowej: kampanie promujące atrakcje oferty turystycznej regionu, udział w targach turystycznych (w roku 2008 Małopolska wzięła udział łącznie w 17 imprezach targowych), realizacja wizyt studyjnych po Małopolsce dla dziennikarzy krajowych i zagranicznych, bieżąca współpraca z mediami, opracowanie i druk wydawnictw tematycznych promujących produkty turystyczne (m. in. „Atlas szlaków rowerowych”, „Odkryj Małopolskę. Małopolska – sanktuaria i miejsca kultu religijnego” oraz seria mini przewodników „Odkryj Małopolskę”), współorganizacja plebiscytów mających na celu podnoszenie jakości i konkurencyjności usług turystycznych w Małopolsce (m. in. Plebiscytu Wielkie Odkrywanie Małopolski, Plebiscytu na Najlepszą Stację Narciarską, Plebiscytu Odys na najlepsze usługi turystyczne w Małopolsce)) oraz wspieranie działań w regionie, mających na celu tworzenie i promocję produktów turystycznych.

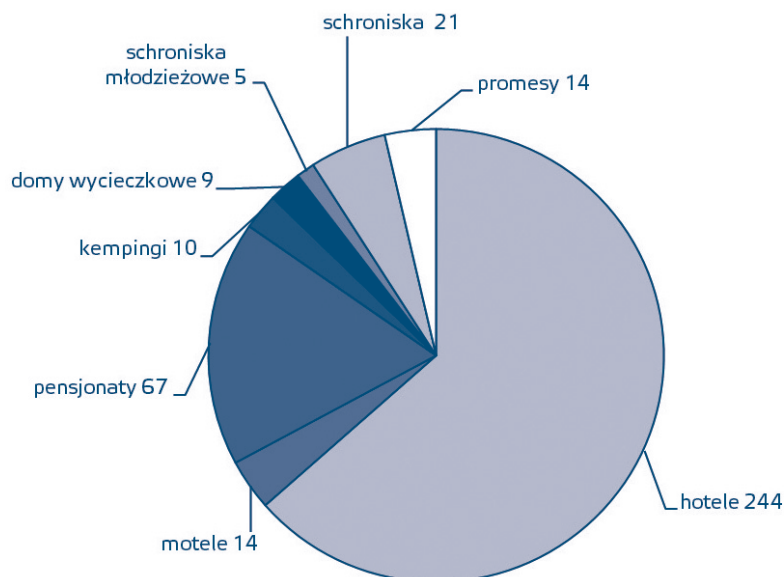
Priorytety działań w zakresie rozwoju turystyki na najbliższe lata zostały zawarte w dokumencie przyjętym przez Zarząd Województwa Małopolskiego w listopadzie 2008 r. pn. „Kierunki Rozwoju turystyki dla Województwa Małopolskiego na lata 2008 – 2013”. Do zadań priorytetowych Województwa Małopolskiego w zakresie rozwoju turystyki należą:

- Rozwój strategicznych, markowych produktów turystycznych, w tym: rozwój turystyki miejskiej, kulturowej i pielgrzymkowej, turystyki rekreacyjnej, aktywnej i specjalistycznej oraz utworzenie produktu markowego pn. małopolska turystyka uzdrowiskowa i zdrowotna,
- Rozwój uzupełniających produktów turystycznych, w tym: rozwój turystyki na terenach wiejskich, turystyki biznesowej oraz turystyki tranzytowej i przygranicznej,
- Zorganizowanie zintegrowanej, łatwo dostępnej informacji turystycznej,
- Promocja turystyczna województwa,
- Wzmocnienie podmiotów i struktur współpracy sektora regionalnej turystyki,
- Budowanie infrastruktury wspomagającej rozwój markowych produktów turystycznych.

4. Baza turystyczna regionu i jej wykorzystanie

Wykres nr 114

Obiekty hotelarskie w podziale na rodzaje (stan na 31.12.2008r.)

Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich Marszałka Województwa Małopolskiego

Na koniec 2008r. w Ewidencji Obiektów Hotelarskich Marszałka Województwa Małopolskiego znajdowały się 384 obiekty hotelarskie (łącznie z 14 promesami).

Najwięcej wśród obiektów hotelarskich było hoteli (244), co stanowi prawie 66% skategoryzowanej bazy hotelarskiej. W dalszej kolejności były pensjonaty (67), które stanowiły 18,1 % wszystkich obiektów hotelarskich w województwie. Pozostałe obiekty hotelarskie stanowiły niewielką część skategoryzowanej bazy noclegowej (od 1,3 do 5,7%).

Tabela nr 98

Hotele w podziale na kategorie

	Hotele 5*		Hotele 4*		Hotele 3*		Hotele 2*		Hotele 1*	
	liczba	miejsca	liczba	miejsca	liczba	miejsca	liczba	miejsca	liczba	miejsca
Województwo Małopolskie	8	1729	25	3610	134	10389	61	4213	16	1141
Udział % w całości	3,3%	8,2%	10,2%	17,1%	54,9%	49,3%	25%	20%	6,6%	5,4%
Kraków	6	1563	13	2219	71	5702	24	2545	6	721
Udział % w całości	5%	12,2%	10,8%	17,4%	59,2%	44,7%	20%	20,2%	5%	5,6%

Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich Marszałka Województwa Małopolskiego

Wśród wszystkich hoteli ponad połowa (134) to obiekty o średnim standardzie trzech gwiazdek. Jeśli chodzi o pozostałe kategorie hoteli w województwie, przeważa niższy standard (61 dwugwiazdkowych hoteli stanowi 25 % wszystkich hoteli, a 16 jednogwiazdkowych – 6,6%). 8 hoteli o najwyższym pięciogwiazdkowym standardzie stanowi ponad 3% bazy hotelowej, a 25 czterogwiazdkowych to nieco ponad 10 % wszystkich hoteli. Prawie połowa wszystkich hoteli zlokalizowana jest w stolicy województwa – Krakowie (120). Tutaj znajduje się większość hoteli pięciogwiazdkowych. Ponad połowę (59%) stanowią obiekty średniej klasy.

W Krakowie również przeważa niższy standard hoteli: 20,2% stanowią hotele dwugwiazdkowe, a 5% hotele jednogwiazdkowe, ale ich udział w ogólnej liczbie wszystkich hoteli zlokalizowanych w tym mieście jest nieco niższy w porównaniu do całego województwa, co oznacza, iż relatywnie w Krakowie standard hoteli jest wyższy w stosunku do całego województwa.

Wszystkie hotele w Województwie Małopolskim dysponowały w sumie 21 082 miejscami noclegowymi. Niemal połowa wszystkich miejsc noclegowych (10 389) znajdowała się w hotelach trzygwiazdkowych. Najmniej miejsc noclegowych (1 141 tj. 5,4% wszystkich miejsc noclegowych wśród hoteli w województwie) było w hotelach o najniższej kategorii (jedna gwiazdka). Ponad 8% całości stanowiły miejsca noclegowe w hotelach o najwyższej kategorii (1 729). Hotele dwu- i czterogwiazdkowe posiadały odpowiednio: 4213 (20%) i 3610 (17,1%) miejsc noclegowych. Średnio hotel dysponuje 86,4 miejscami noclegowymi.

W Krakowie udział procentowy hoteli różnych kategorii w ogólnej liczbie miejsc noclegowych kształtował się podobnie jak w całym województwie. Zasadnicza zmiana dotyczy hoteli pięciogwiazdkowych, gdyż większość znajdujących się w Województwie Małopolskim leży na terenie Krakowa, stąd udział ich miejsc noclegowych w całości miejsc noclegowych w hotelach w Krakowie wynosi 12,2%. Warto zwrócić uwagę na fakt, iż w Krakowie funkcjonowała ta sama ilość hoteli pięcio- i jednogwiazdkowych. Jednakże hotele o najniższej kategorii dysponowały ponad połowę mniejszą ilością miejsc noclegowych w stosunku do hoteli najwyższej kategorii. Zmniejszył się udział miejsc noclegowych w hotelach trzygwiazdkowych i wynosi w Krakowie 44,7%.

Tabela nr 99
Hotele w podziale na kategorie (stan na 31 XII)

	Hotele 5*	Hotele 4*	Hotele 3*	Hotele 2*	Hotele 1*	Razem
2006	6	17	97	60	16	196
2007	6	22	114	60	15	217
2008	8	25	134	61	16	244

Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich Marszałka Województwa Małopolskiego

W ciągu 2008 r. powstało w naszym województwie 28 hoteli. Najwięcej – hoteli średniej klasy (18 trzygwiazdkowych) i 5 dwugwiazdkowych i 3 czterogwiazdkowe.

Mapa nr 26

Rozmieszczenie obiektów hotelarskich (łącznie z promesami) wg powiatów

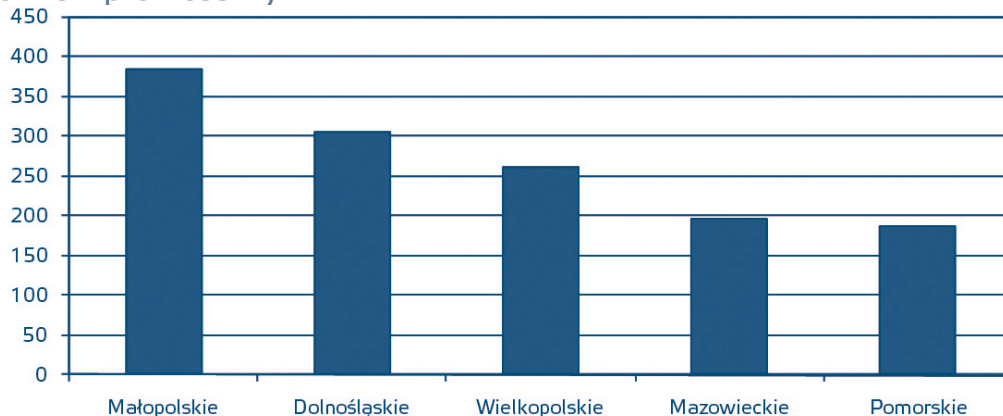

Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich Marszałka Województwa Małopolskiego

Rozmieszczenie obiektów hotelarskich w województwie jest bardzo nierównomierne. Najwięcej obiektów hotelarskich zlokalizowanych jest w Krakowie i są to w 85% hotele. Hotel jest obiektem charakterystycznym dla miast o dużym natężeniu ruchu turystycznego. Również w powiatach wokół Krakowa np. w powiecie krakowskim przeważały hotele (13). Powiat Dąbrowski natomiast nie posiada na swoim terenie żadnej skategoryzowanej bazy noclegowej. W południowej części województwa działa spora część obiektów hotelarskich. W tym regionie najwięcej z nich znajduje się w powiecie tatrzańskim, gdzie blisko połowę stanowią pensjonaty. Również w tym regionie najwięcej jest schronisk.

Wykres nr 115

Ilość obiektów hotelarskich w wybranych województwach na koniec 2008 r. (łącznie z promesami)

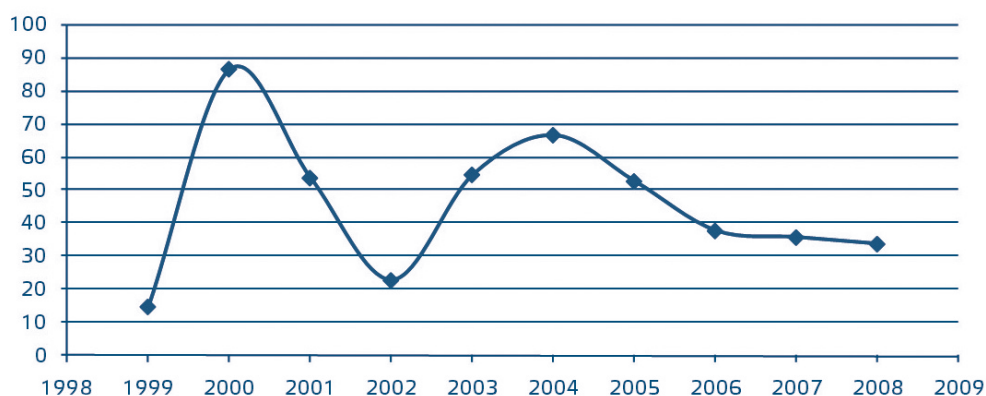

Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich Ministerstwa Sportu i Turystyki

Województwo Małopolskie posiada największą skategoryzowaną bazę obiektów hotelarskich wśród wszystkich województw. W dalszej kolejności znajduje się Województwo Dolnośląskie (306 obiektów, tj. o ponad 20% mniej niż Województwo Małopolskie), następnie Wielkopolskie (261 obiektów, tj. o ponad 32% mniej niż Małopolskie), Mazowieckie (195 obiektów, tj. o prawie 50% mniej niż Małopolskie) i Pomorskie (187 obiektów, tj. o ponad 51% mniej niż Małopolskie).

Wykres nr 116

Ilość nowych obiektów hotelarskich w latach 1999-2008

Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich Ministerstwa Sportu i Turystyki

Z roku na rok powstają w Województwie Małopolskim nowe obiekty hotelarskie. W ostatnich trzech latach liczba nowych obiektów ustabilizowała się na poziomie 34 – 38, po okresie większego wzrostu, który nastąpił w roku 2004.

Tabela nr 100

Obiekty Hotelarskie w poszczególnych latach

Obiekty	2002	2004	2005	2006	2007	2008
Hotele	99	142	174	195	217	244
Motele	8	13	13	13	15	14
Pensjonaty	24	39	51	55	63	67
Kempingi	7	9	10	10	10	10
Domy Wycieczkowe	34	13	10	10	9	9
Schroniska	5	5	18	22	22	21
Schroniska Młodzieżowe	3	5	5	5	5	5
Razem	180	226	281	310	341	370

Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich Marszałka Województwa Małopolskiego

Wykorzystanie bazy noclegowej³

W 2008 r. stan bazy turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania województwa małopolskiego powiększył się: wzrosła liczba obiektów, miejsc noclegowych (zarówno całorocznych jak i sezonowych) oraz liczba pokoi w obiektach hotelowych. W końcu lipca 2008 r.

w województwie małopolskim istniały 872 turystyczne obiekty zbiorowego zakwaterowania, w tym 314 obiektów hotelowych. Liczba obiektów (w porównaniu ze stanem sprzed roku) wzrosła o 29; obiektów hotelowych – o 28 a pozostałych obiektów – o 1. Nadal dynamicznie wzrastała liczba hoteli (o 24) i wyniosła 204 obiekty. Ogólna liczba miejsc noclegowych w stosunku do stanu w lipcu 2007 r. wzrosła o 4,7 tys. (o 7,3%) – do 68,8 tys. miejsc, z tego w obiektach hotelowych o 3,1 tys. (o 12,2%) – do 28,9 tys., a w pozostałych obiektach o 1,5 tys. (o 4,0%) – do 39,9 tys. miejsc. Liczba miejsc noclegowych w hotelach zwiększyła się o 2,6 tys. (o 12,6%). Ogółem przybyło 3,5 tys. miejsc noclegowych całorocznych (6,4%) oraz 1,1 tys. (12,5%) miejsc sezonowych. Udział miejsc całorocznych w ogólnej liczbie miejsc w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania wyniósł 85,2%. Tradycyjnie największą liczbę miejsc noclegowych oferowały hotele (23,0 tys.), a następnie pozostałe niesklasyfikowane (11,2 tys.) i ośrodki wczasowe (9,1 tys.).

W 2008 r. liczba osób korzystających z noclegów w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania wyniosła 2711,4 tys. Po 6 latach systematycznego wzrostu, w 2008 r. liczba korzystających z noclegów w porównaniu z odnotowaną w roku poprzednim zmalała (o 119,0 tys., tj. o 4,2%). Ogólny spadek rozmiarów ruchu turystycznego nastąpił z powodu zmniejszonej ilości turystów zagranicznych, przy wzroście liczby turystów krajowych (o 31,4 tys., tj. o 1,7%). Mniej osób gościło prawie we wszystkich rodzajach obiektów, a najgłębszy spadek dotyczył domów wycieczkowych (o 22,3%). Wyjątek stanowiły: inne obiekty hotelowe (wzrost o 15,4%), zespoły ogólnodostępnych domków turystycznych (wzrost o 7,8%), pensjonaty (wzrost o 4,1%) i ośrodki wczasowe (wzrost o 0,5%), w których liczba osób korzystających z noclegów była większa w stosunku do 2007 r.

W 2008 r. zmniejszyła się również – w porównaniu z 2007 r. – liczba udzielonych noclegów w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania województwa małopolskiego i wyniosła 7953,6 tys. Względny spadek udzielonych noclegów (o 0,8%, tj. o 60,4 tys.) był mniejszy o 3,4 pkt proc. niż w przypadku liczby osób korzystających z noclegów. Średni czas pobytu turysty w obiekcie wzrósł i w 2008 r. wyniósł 2,9 dnia. Relacje te wskazują, że zmalał ruch turystyczny osób przyjeżdżających do Małopolski na krótko. Najgłębszy spadek liczby udzielonych noclegów odnotowano w domach wycieczkowych (o 23,0%). Liczba udzielonych noclegów wzrosła w 4 rodzajach obiektów: inne obiekty hotelowe – o 16,0%, ośrodki wczasowe – o 8,9%, pensjonaty – o 4,6% oraz zespoły ogólnodostępnych domków turystycznych – o 2,4%.

W 2008 r., przy wzroście rozmiarów bazy noclegowej i spadku liczby turystów zmniejszył się stopień wykorzystania miejsc noclegowych turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania o 1,6 pkt proc. i wyniósł 38,3%. Był on o 0,7% wyższy niż średnio w kraju. Najbardziej zmalał stopień wykorzystania miejsc w hotelach (o 5,6 pkt proc. do 41,8%). Wzrosło wykorzystanie miejsc w 6 rodzajach obiektów, a najbardziej w ośrodkach wczasowych (o 3,4 pkt proc.).

³ oprac. na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Krakowie

Tabela nr 101

Stan bazy noclegowej oraz jej wykorzystanie w latach 2007 – 2008

RODZAJE OBIEKTÓW	Miejsca noclegowe stan w dniu 31 VII		Korzystający z noclegów		Udzielone noclegi	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Ogółem	64 127	68 809	2 830 461	2 711 416	8 014 017	7 953 631
Obiekty hotelowe	25 797	28 940	1 789 800	1 726 635	3 899 195	3 858 373
Hotele	20 425	22 995	1 572 275	1 493 846	3 267 189	3 184 357
Motele	436	368	26 993	25 790	41 046	36 732
Pensjonaty	3 077	3 603	114 111	118 792	424 827	444 578
Inne obiekty hotelowe	1 859	1 974	76 421	88 207	166 133	192 706
Pozostałe obiekty	38 330	39 869	1 040 661	984 781	4 114 822	4 035 258
Domy wycieczkowe	807	688	24 829	19 292	81 156	62 492
Schroniska	1 350	1 280	65 233	57 436	118 446	102 134
Schroniska młodzieżowe	537	651	44 153	42 302	89 396	85 122
Szkolne schroniska młodzieżowe	2 132	1 988	60 993	53 831	144 306	127 942
Ośrodki wczasowe	9 249	9 127	219 753	220 758	926 688	1 009 189
Ośrodki kolonijne	604	511	6 420	5 835	50 358	45 256
Ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe	5 605	5 578	175 973	170 138	633 932	613 992
Domy pracy twórczej	405	424	11 248	9 306	53 022	50 524
Zespoły ogólnodostępnych domków turystycznych	866	855	14 938	16 099	57 283	58 645
Kempingi	1 570	1 733	23 469	19 422	55 246	46 683
Pola biwakowe	963	860	4 607	3 901	12 460	11 264
Ośrodki do wypoczynku sobotnio-niedzielnego i świątecznego	495	496	17 547	14 676	30 056	26 281
Zakłady uzdrowiskowe	4 756	4 476	91 733	89 354	1 172 308	1 167 333
Pozostałe niesklasyfikowane	8 991	11 202	279 765	262 431	690 165	688 401

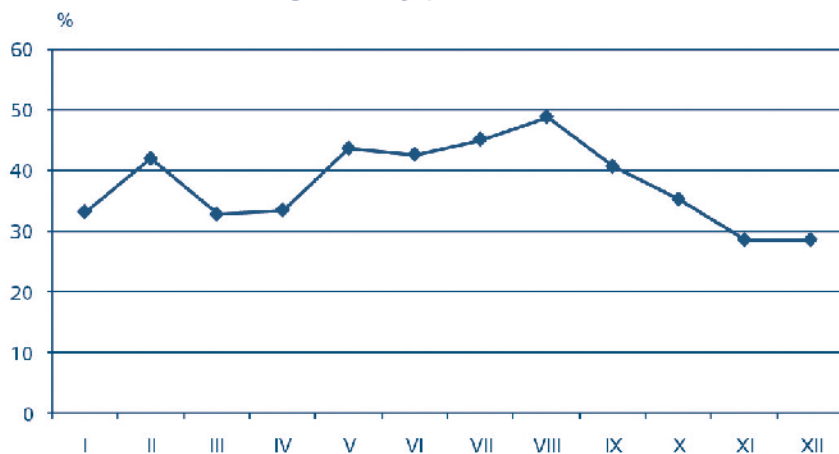
Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

Najwyższy stopień wykorzystania miejsc noclegowych (liczony jako procentowy udział udzielonych noclegów do nominalnej liczby miejsc w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania) odnotowano w Krakowie – 43,6% (średnia wojewódzka wynosiła 38,3%). Powyżej 40% kształtował się również w powiatach: nowosądeckim, tatrzańskim oraz gorlickim.

Wykres nr 117

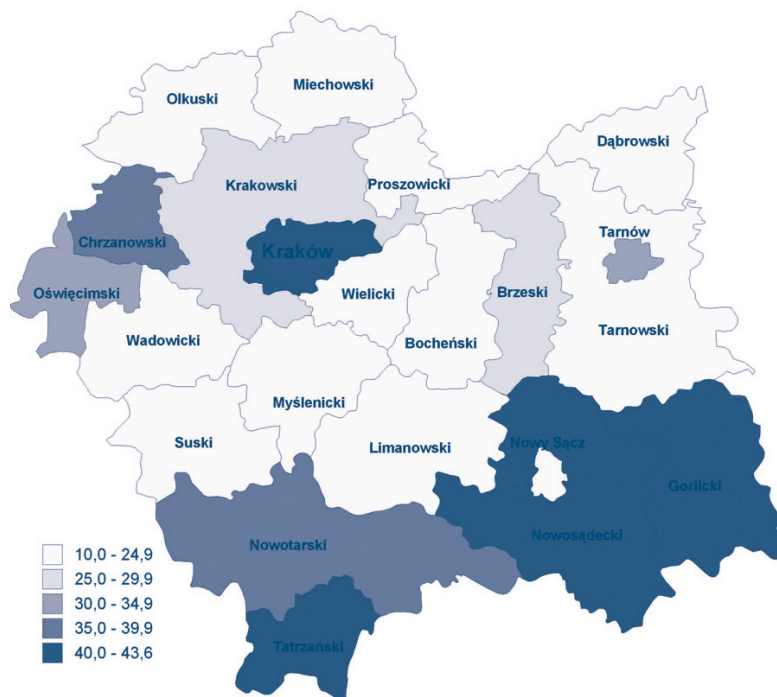
Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania wg miesięcy w 2008 roku

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

Mapa nr 27

Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania wg powiatów w 2008 r.

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

W 2008 r., wśród ogółu osób korzystających z noclegów w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania w województwie małopolskim, 829,0 tys. (30,6%) stanowili turyści zagraniczni. Turystom zagranicznym udzielono 1985,7 tys. noclegów (25,0% wszystkich

noclegów udzielonych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania). W stosunku do 2007 r. zmniejszyła się liczba turystów zagranicznych (o 150,5 tys., tj. o 15,4%), liczba udzielonych im noclegów (o 283,2 tys., tj. o 12,5%) oraz ich udział w ogólnych rozmiarach turystyki w województwie (o 4,0 pkt proc. osób korzystających z noclegów i o 3,3 pkt proc. udzielonych noclegów).

Większość (81,2%) turystów zagranicznych w Małopolsce na miejsce noclegu wybierało hotele, w których stanowili 45,1% ogólnej liczby gości (67,9% w hotelach 5 gwiazdkowych). Tradycyjnie wysoki był udział obcokrajowców wśród korzystających z noclegów na kempingach (56,0%). Udział turystów zagranicznych zmniejszył się w prawie wszystkich rodzajach obiektów, wzrósł jedynie w innych obiektach hotelowych (o 3,7 pkt proc.) i schroniskach młodzieżowych (o 0,1 pkt proc.). Średni czas pobytu turysty zagranicznego w obiekcie wyniósł 2,4 dnia (2,3 dnia w 2007 r.). Najdłużej turyści zagraniczni przebywali w zakładach uzdrowiskowych (7,4 dnia), a najkrócej – w motelach (1,3 dnia).

Wśród turystów, których stałym miejscem zamieszkania był inny kraj niż Polska, 82,0% stanowili Europejczycy, przybysze z Azji – 8,0%, a z Ameryki Północnej – 6,8%.

Tabela nr 102

Turyści zagraniczni korzystający z noclegów i udzielone noclegi turystom zagranicznym w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania

KRAJE	Korzystający z noclegów			Udzielone noclegi		
	31 VII 2007	2008		31 VII 2007	2008	
	w liczbach bezwzględnych		w %	w liczbach bezwzględnych		w %
OGÓŁEM w tym:	979 429	3 028 037	100,0	2 268 918	8 097 650	100,0
Niemcy	108 706	1 142 337	37,8	263 254	3 960 270	48,9
Wielka Brytania	167 658	388 300	12,8	434 981	890 163	11,0
Rosja	29 119	196 005	6,5	61 250	384 182	4,8
Włochy	66 961	185 010	6,2	147 901	427 114	5,3
Francja	51 598	182 607	6,0	118 308	385 550	4,7
Stany Zjednoczone	68 834	155 175	5,1	170 599	363 147	4,5
Ukraina	50 312	138 433	4,6	116 860	333 110	4,1
Szwecja	22 496	114 343	3,8	53 784	245 986	3,0
Hiszpania	32 028	110 094	3,6	68 955	228 102	2,8
Niderlandy	19 164	109 721	3,6	45 773	222 707	2,8
Izrael	41 703	104 120	3,4	95 174	196 656	2,4
Norwegia	42 681	101 355	3,3	107 737	230 785	2,8
Węgry	28 503	51 534	1,7	60 177	110 708	1,4
Irlandia	29 080	49 003	1,6	77 146	119 170	1,5

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie (dane na dzień 31 grudnia 2008r.)

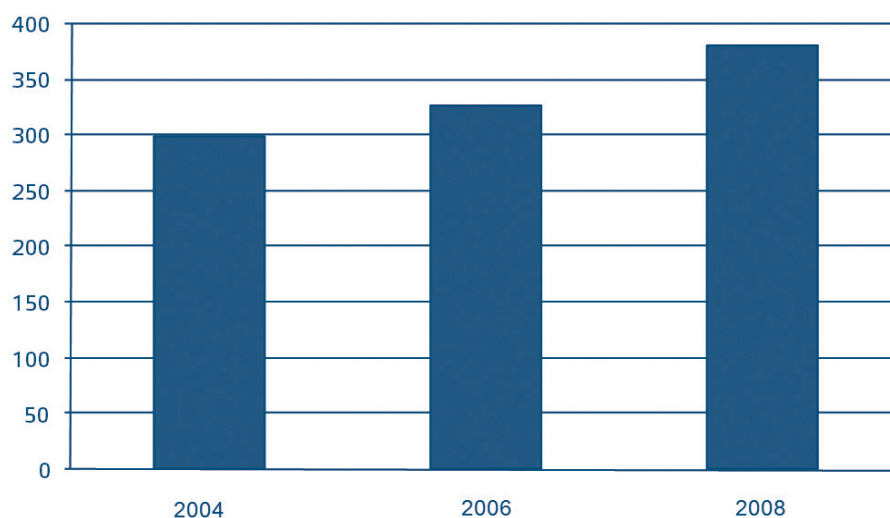
5. Organizatorzy turystyki i pośrednicy turystyczni

Pod koniec 2008r. na terenie województwa małopolskiego posiadało swoją siedzibę 381 przedsiębiorców wpisanych do Rejestru Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych Marszałka Województwa Małopolskiego, to jest o 16% więcej w stosunku do roku 2006 oraz o 27% więcej w stosunku do roku 2004.

W 2008r. największą liczbę wśród przedsiębiorców wpisanych do Rejestru stanowili organizatorzy turystyki i pośrednicy turystyczni (335), organizatorzy turystyki (39), pośrednicy turystyczni (7).

Wykres nr 118

Liczba organizatorów i pośredników turystyki

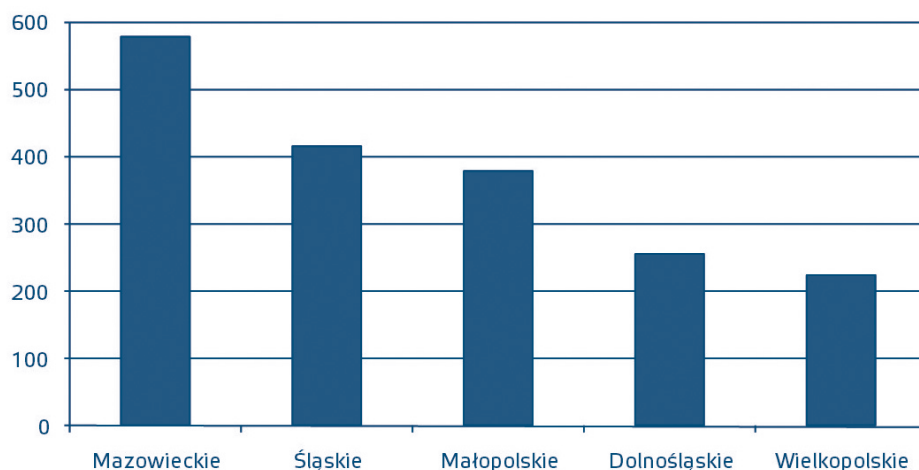

Źródło: Rejestr Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych Marszałka Województwa Małopolskiego

W ciągu 2008 roku 67 nowych przedsiębiorców zostało wpisanych do Rejestru, natomiast 30 zostało wykreślonych z Rejestru i zaprzestało prowadzenia działalności gospodarczej w zakresie organizowania imprez turystycznych oraz pośredniczenia na zlecenie klientów w zawieraniu umów o świadczenie usług turystycznych. Ponadto 3 przedsiębiorców zmieniło swoją siedzibę i przeniósło swoją działalność gospodarczą do innego województwa.

Wykres nr 119

Województwa o największej liczbie wpisów do Rejestru Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych (stan na 31.12. 2008r.)

Źródło: Centralna Ewidencja Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych

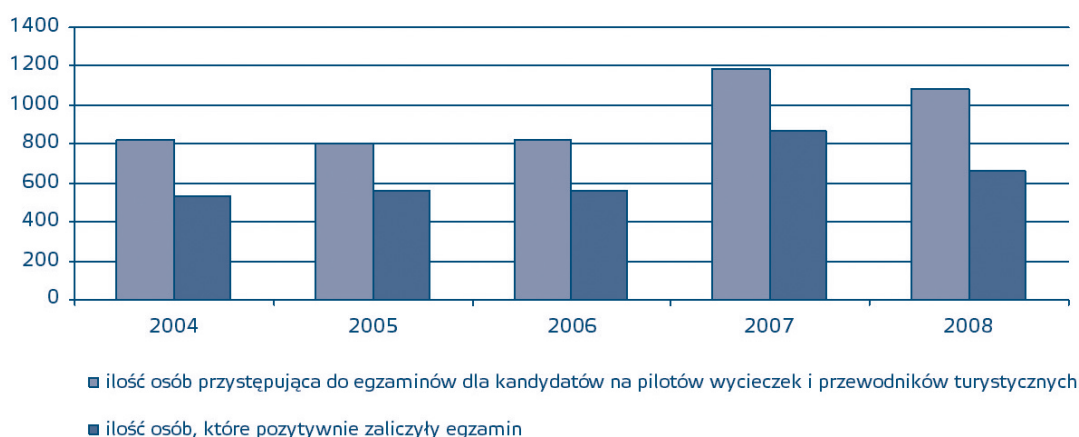
Najwięcej organizatorów turystyki i pośredników turystycznych posiada swoją siedzibę w województwie Mazowieckim (579). Województwo Małopolskie z liczbą 381 przedsiębiorców zajmuje miejsce trzecie wśród innych województw.

6. Przewodnicy turystyczni i piloci wycieczek

W roku 2008 Marszałek Województwa Małopolskiego przeprowadził łącznie 41 egzaminów dla kandydatów na pilotów wycieczek oraz przewodników turystycznych. Spośród 1086 osób przystępujących do egzaminów pozytywnie zaliczyło egzamin 60,7 %.

Wykres nr 120

Porównanie łącznej ilości osób przystępujących do egzaminów dla kandydatów na pilotów wycieczek i przewodników turystycznych w latach 2004 - 2008 z ilością osób, która pozytywnie zaliczyła egzamin

Źródło: Protokoły egzaminacyjne z przeprowadzonych egzaminów w latach 2004 – 2008

W 2008 roku 6286 mieszkańców województwa posiadało uprawnienia pilota wycieczek i/lub przewodnika turystycznego, tj. o 490 osób więcej niż w roku 2007. Ilość tych osób wynosiła w 2007 roku 5796, a w roku 2006 – 5399. Potwierdzonych i nadanych uprawnień łącznie w 2008 roku było 8991, w 2007 roku – 8484, a w roku 2006 – 7901. W 2008r. najwięcej osób posiadało uprawnienia pilota wycieczek, tj. 5209, czyli o 394 więcej niż w roku 2007. Natomiast w roku 2006 - 4448 osób posiadało uprawnienia pilota wycieczki.

Tabela nr 103

Liczba przewodników turystycznych (z rozbiem na poszczególne kategorie) i pilotów wycieczek posiadających uprawnienia w latach 2006, 2007 i 2008

Rok	PW	PGB	PGT	PGS	PT	PM
2006	4448	1160	527	2	855	909
2007	4815	1254	543	2	859	1011
2008	5209	1296	559	4	870	1053

Objaśnienie:

PW- Pilot wycieczek

PGB – Przewodnik Turystyczny Górski Beskidzki

PGT – Przewodnik Turystyczny Górski Tatrzański

PGS – Przewodnik Turystyczny Górski Sudecki

PT – Przewodnik Turystyczny Terenowy

PM – Przewodnik Turystyczny Miejski

Źródło: Ewidencja Przewodników Turystycznych i Pilotów Wycieczek Marszałka Województwa Małopolskiego

Spośród przewodników turystycznych najliczniejszą grupę stanowią przewodnicy turystyczni górscy beskidzcy. W roku 2008 liczba przewodników beskidzkich wynosiła 1296, tj. o 42 osoby więcej niż w roku 2007. W roku 2006 przewodników turystycznych beskidzkich było 1160. Uprawnienia przewodnika turystycznego górskiego tatrzańskiego w roku 2008 posiadało 559 osób, tj. o 3% więcej niż w roku poprzednim 2007r. Do końca 2008 roku tylko 4 mieszkańców Województwa Małopolskiego było przewodnikami turystycznymi góorskimi sudeckimi.

Następną liczną grupę stanowią przewodnicy turystyczni miejscy. W roku 2008 w Ewidencji Przewodników Turystycznych i Pilotów Wycieczek Marszałka Województwa Małopolskiego było 1053 przewodników miejskich, tj. o 42 osoby więcej niż w roku 2007. Uprawnienia przewodnika turystycznego terenowego posiadało 870 osób na koniec 2008 roku, na koniec 2007 roku - 859, a w roku 2006 - 855 osób. Nieustannie wzrasta liczba osób posiadających uprawnienia przewodnika turystycznego i pilota wycieczek.

ŚRODOWISKO GOSPODARCZE / ŚRODOWI-
SKO GOSPODARCZE / środowisko gospo-
darcze

I. Baza podatkowa

oprac. Katarzyna Jureczko-Tylek, Patrycja Obtulowicz, Barbara Szulia-Flak

Dochody realizowane przez Urzędy Skarbowe i Urzędy Celne stanowiące dochody budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego Województwa Małopolskiego w rozbiu na rodzaje podatków przedstawiają się następująco:

Tabela nr 104

Dochody realizowane przez Urzędy Skarbowe i Urzędy Celne (w mln zł)

Rodzaj należności	1999	2001	2003	2005	2007	2008	Dynamika 2008/2007	Struktura w 2008 r.
	w mln złotych						w %	
Podatek dochodowy od osób prawnych	781	601	627	1 068	2 164	2 029	93,8%	8,3%
Podatek dochodowy od osób fizycznych	2 150	2 167	2 199	2 673	4 054	4 533	111,8%	18,5%
Podatek zryczałtowany	177	175	352	349	427	394	92,3%	1,6%
Podatek od towarów i usług	2 942	3 136	3 651	5 560	7 039	7 914	112,4%	32,3%
Podatek akcyzowy	3 246	3 891	5 168	7 499	9 139	9 280	101,5%	37,9%
Podatek od gier	9	16	14	20	36	45	125,0%	0,2%
Odsetki od nieterminowych wpłat	59	67	22	31	-14	47	-335,7%	0,2%
Karta podatkowa	30	22	13	11	10	9	90,0%	
Podatek od darowizn i spadków	10	19	18	23	34	37	108,8%	0,2%
Opłata skarbową	129	10	-0,1	0,6		-0,6		
Wpłaty jednostek budżetowych	463	468	475					
Podatki znisione, pozostałe wpłaty	16	-8	37	40,0	39,4	28,0	71,1%	0,1%
Podatek od czynności cywilno-prawnych		60	82	86	189	173	91,5%	0,7%
Ogółem	10 012	10 624	12 658	17 361	23 117	24 488	105,9%	100,0%

* saldo odsetek od nieterminowych wpłat z tytułu podatków i opłat przez podatnika i odsetek za nieterminowe rozliczenia płacone przez Urzędy Skarbowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Izby Skarbowej i Izby Celnej w Krakowie

Dochody podatkowe z terenu Województwa Małopolskiego w 2008 r. wyniosły 24 488 mln zł i były wyższe w stosunku do 2007 r. o 1 371 mln zł, tj. o 5,9%. Głównym źródłem dochodów realizowanych na terenie Województwa Małopolskiego nadal są podatki pośrednie – łącznie 70,2% i podatki dochodowe od osób fizycznych i prawnych – łącznie 26,8%.

Dużą dynamikę wzrostu wykazuje podatek od towarów i usług (12,4%) oraz podatek dochodowy od osób fizycznych (11,8%).

II. Budżety jednostek samorządu terytorialnego

W 2008 r. dochody jednostek samorządu terytorialnego kształtowały się na poziomie 11 625 mln zł, natomiast wydatki wyniosły 11 922 mln zł. Dochody ogółem wszystkich jednostek w Województwie Małopolskim wzrosły w porównaniu do roku 2007 o 9,5% tj. o 1 011 mln zł, przy czym dochody własne o 9,3%, subwencje o 10,0%, dotacje o 9,2%. Wzrost dochodów odnotowały wszystkie jednostki samorządu terytorialnego tj. gminy, powiaty, miasta na prawach powiatu oraz Województwo Małopolskie.

Wydatki ogółem w 2008 r. wzrosły o 11,0% w stosunku do roku 2007, przy czym wydatki bieżące o 10,6%, a wydatki majątkowe o 12,4%. Największy wzrost wydatków majątkowych odnotowało województwo małopolskie (wzrost o 40%) i powiaty (wzrost o 23,6%).

Zmianie uległ wynik wykonania budżetów jednostek samorządu terytorialnego w 2008 r. Zmniejszył się niedobór o 50,0 mln (tj. o 13,9%) ale również i nadwyżka budżetowa w porównaniu do 2007 r. o 120 mln zł (tj. o 51,8%). Ogółem budżety wszystkich jednostek ostatecznie zamknęły się niedoborem w wysokości 297,3 mln (wzrost w stosunku do 2007 r. o 134,1%).

Gminy osiągnęły dochody ogółem w wysokości 5 499 mln zł i zrealizowały wydatki w kwocie 5 601 mln zł, deficyt ukształtował się na poziomie 102 mln zł. Ostatecznie dochody i wydatki gmin wzrosły w stosunku do 2007 roku odpowiednio o 7,7 % i 11,3%, a wynik finansowy zamknął się kwotą ujemną.

Powiaty osiągnęły dochody w kwocie 1 488 mln zł, natomiast wydatki zrealizowały w wysokości 1 511 mln zł. W rezultacie ich budżety zamknęły się deficytem w wysokości 22,9 mln zł, podczas gdy w 2007 r. - w wysokości 21,5 mln zł.

W strukturze dochodów powiatów, dochody własne stanowiły 37,9%, a dotacje i subwencje odpowiednio: 16,4 % i 45,7%. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem wzrósł o 0,76 punktu procentowego, udział dotacji celowych wzrósł o 0,87 punktu procentowego, natomiast udział subwencji zmalał o 1,64 punktu procentowego w stosunku do roku 2007.

W 2008 r. w porównaniu do roku 2007 wydatki ogółem powiatów zwiększyły się o 13,5%, wydatki bieżące o 11,5%, a wydatki majątkowe o 23,6%. W strukturze wydatków ogółem, wydatki majątkowe stanowiły 17,6%, natomiast na wydatki bieżące powiaty przeznaczyły 82,4% wydatków ogółem.

W 2008 r. miasta na prawach powiatu osiągnęły dochody w kwocie 3 708 mln zł, tj. o 7,4% wyższe niż w 2007 r., natomiast wydatki zrealizowały w wysokości 3 886 mln zł. Odnosząc się do roku ubiegłego wydatki wzrosły o 6,5%. W rezultacie budżety miast na prawach powiatu zamknęły się deficytem w wysokości 179 mln zł (o 9,2% niższy niż w 2007 r.).

Wysoki poziom wykonania dochodów w Województwie Małopolskim spowodował, że budżet w 2008 r. zamknął się nadwyżką w wysokości 6,9 mln zł (w 2007 r. nadwyżką w kwocie 19,8 mln zł).

Wzrost dochodów zanotowało Województwo Małopolskie – o 24,7%. Dochody własne wzrosły o 8,8%, dotacje o 133,2% w stosunku do roku ubiegłego. Wzrost dochodów z tytułu dotacji wynikał z otrzymania dotacji rozwojowej na realizację zadań współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego i Program Operacyjny Kapitał Ludzki w łącznej kwocie 111 837 422 zł. Natomiast subwencje zmalały o 6 % w stosunku do roku ubiegłego.

Na wydatki majątkowe Województwo przeznaczyło o 40,9% więcej środków niż w 2007 r., w strukturze wydatków ogółem ich udział wzrósł o 4,4%. W 2008 r. budżet Województwa Małopolskiego zamknął się nadwyżką w wysokości 6,9 mln zł.

Tabela nr 105

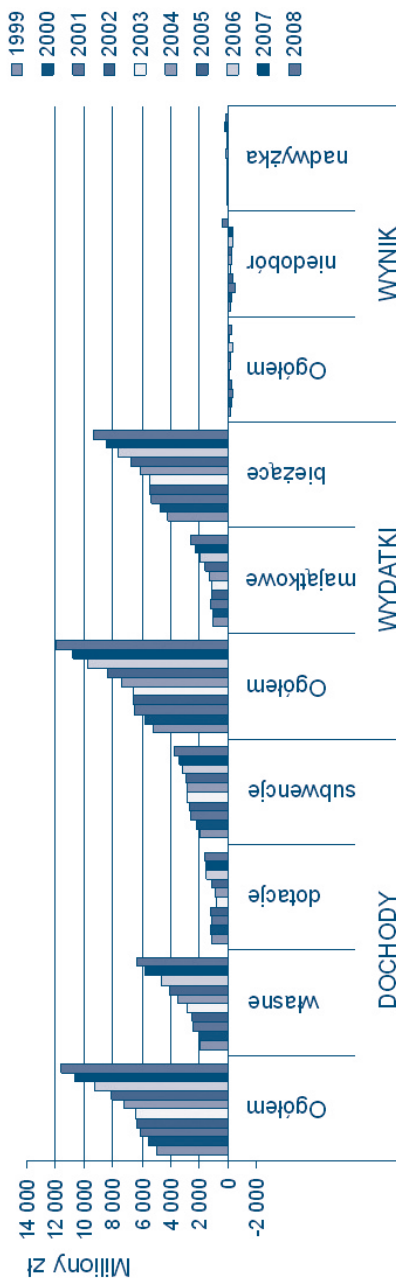
Wynik wykonania budżetu jednostek samorządu terytorialnego (w zł)

	DOCHODY				WYDATKI			WYNIK		
	Ogółem	własne	dotacje	subwencje	Ogółem	majątkowe	bieżące	Ogółem	niedobór	nadwyżka
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1999	4 946 201 758	1 948 613 650	1 093 166 697	1 904 421 411	5 136 068 290	1 006 474 086	4 129 594 204	-189 866 532	-226 370 546	36 504 014
2001	6 082 270 614	2 359 874 351	1 137 781 512	2 584 614 751	6 482 719 713	1 190 605 431	5 292 114 282	-400 449 099	-446 711 678	46 262 579
2003	6 441 055 081	2 859 526 229	773 996 346	2 807 532 506	6 601 096 007	1 156 093 117	5 445 002 890	-160 040 926	-202 223 143	42 182 217
2005	8 122 819 832	4 037 165 487	1 134 391 981	2 951 262 364	8 355 721 000	1 607 126 829	6 748 594 171	-232 901 168	-323 949 067	91 047 899
2007	10 614 425 749	5 747 140 425	1 467 033 212	3 400 252 112	10 741 496 202	2 282 562 071	8 458 934 130	-127 070 453	-358 875 670	231 805 217
2008	11 625 671 464	6 282 599 011	1 602 321 558	3 740 750 894	11 922 929 184	2 566 208 869	9 356 720 315	-297 257 720	408 886 771	111 629 051
DYNAMIKA (2008-2007)	109,5%	109,3%	109,2%	110,0%	111,0%	112,4%	110,6%	233,9%	-113,9%	48,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Wykres nr 121

Wynik wykonania budżetu jednostek samorządu terytorialnego

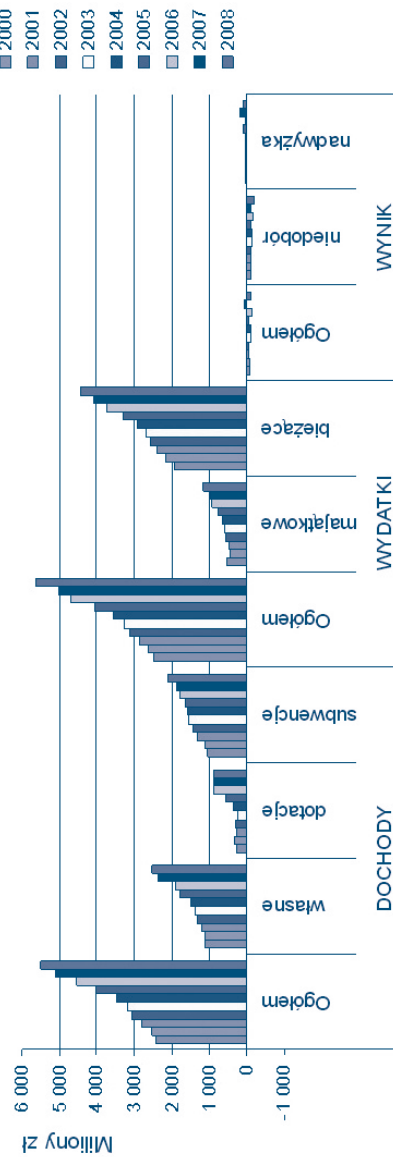
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela nr 106
Wynik wykonania budżetu gmin (w zł)

Rok	WYDATKI						WYNIK			
	Ogółem	w tym:		Ogółem	w tym:		Ogółem	niedobór	nadwyżka	
		własne	subwencje		majątkowe	bieżące				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1999	2 402 168 119	1 093 802 641	268 487 553	1 039 877 925	2 473 731 840	529 762 174	1 943 969 666	-71 563 721	-98 767 197	27 203 476
2001	2 802 919 676	1 206 773 193	288 486 514	1 307 659 969	2 855 361 987	471 510 449	2 383 851 538	-52 442 311	-97 185 980	44 743 669
2003	3 174 452 116	1 375 375 581	236 417 386	1 562 659 149	3 281 463 966	609 243 890	2 672 220 076	-107 011 850	-142 133 678	35 121 828
2005	4 010 746 179	1 774 885 179	583 722 504	1 652 138 496	4 049 208 780	756 545 633	3 292 663 147	-38 462 601	-124 684 091	86 221 490
2007	5 105 600 594	2 337 737 268	876 810 270	1 891 053 056	5 034 112 564	962 968 681	4 071 143 883	71 488 030	-121 180 264	192 668 294
2008	5 499 177 112	2 517 453 819	880 279 765	2 101 443 529	5 601 594 495	1 159 158 723	4 442 435 772	-102 417 382	-198 822 155	96 404 773
DYNAMIKA (2008-2007)	107,7%	107,7%	100,4%	111,1%	111,3%	120,4%	109,1%	-143,3%	164,1%	50,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Wykres nr 122
Wynik wykonania budżetu gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela nr 107

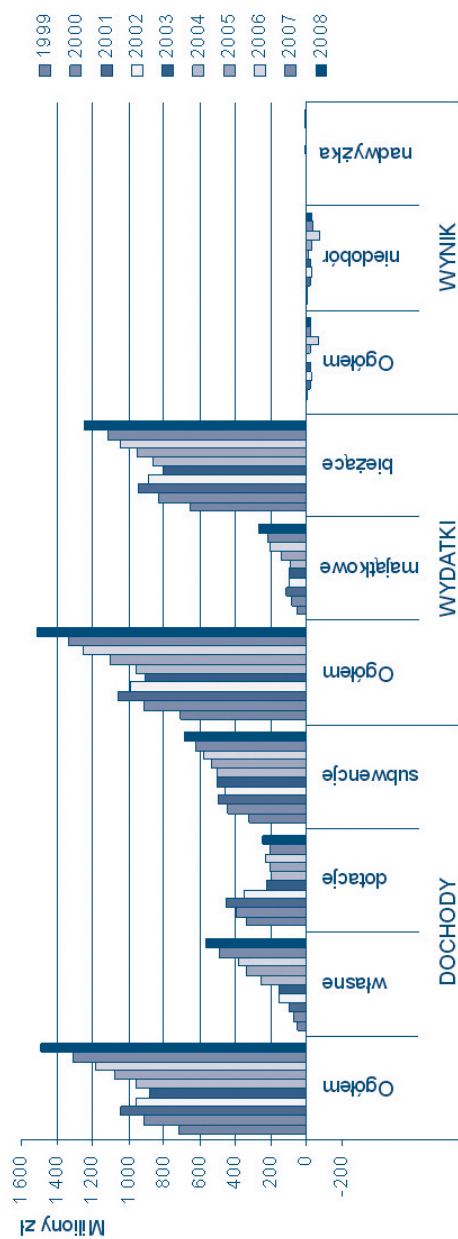
Wynik wykonania budżetu powiatów (w zł)

Rok	DOCHODY				WYDATKI			WYNIK		
	Ogółem	w tym:		Ogółem	w tym:		Ogółem	nieдобór	nadwyżka	
		własne	dotacje		subwencje	majątkowe				bieżące
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1999	712 843 232	46 927 677	343 670 248	322 245 307	709 014 216	52 735 597	656 278 619	3 829 016	-831 014	4 660 030
2001	1 044 647 878	99 204 793	446 863 440	498 579 645	1 062 235 156	116 207 633	946 027 523	-17 587 278	-19 106 188	1 518 910
2003	879 886 774	154 493 819	218 745 205	506 647 750	899 790 256	100 543 388	799 246 868	-19 903 482	-22 768 306	2 864 824
2005	1 074 782 216	337 720 790	204 728 058	532 333 368	1 096 308 334	145 851 716	950 456 618	-21 526 118	-26 352 527	4 826 409
2007	1 310 120 548	486 340 461	203 204 015	620 576 072	1 331 576 019	214 931 672	1 116 644 347	-21 455 471	-35 633 961	14 178 490
2008	1 488 027 380	563 714 238	243 808 360	680 504 782	1 511 024 866	265 726 714	1 245 298 152	-22 997 486	-31 299 418	8 301 932
DYNAMIKA (2008-2007)	113,6%	115,9%	120,0%	109,7%	113,5%	123,6%	111,5%	107,2%	87,8%	58,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Wykres nr 123

Wynik wykonania budżetu powiatów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Tabela nr 108

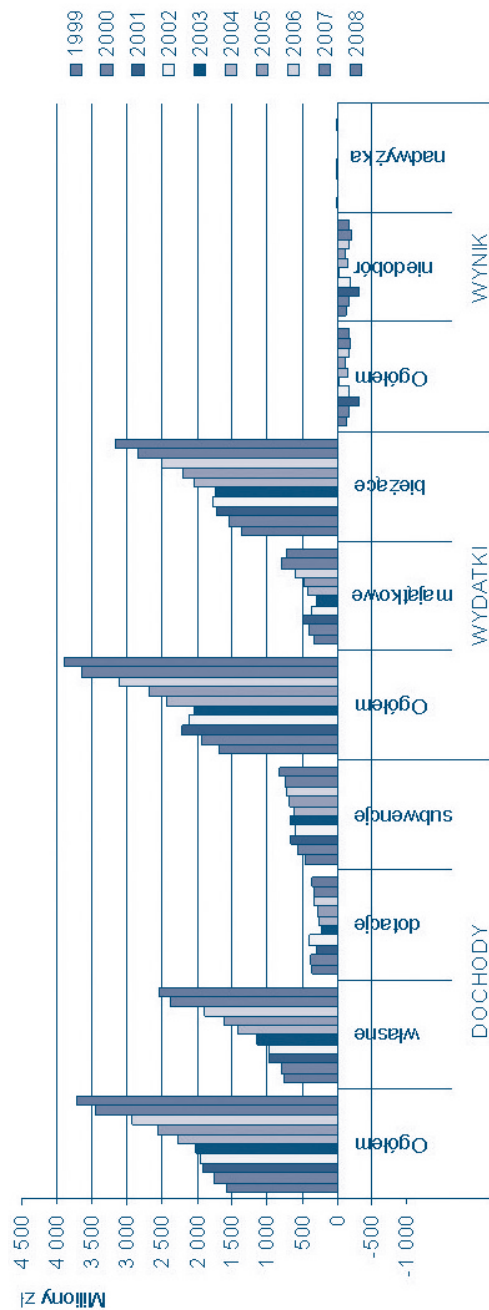
Wynik wykonania budżetu miast na prawach powiatu (w zł)

Rok	DOCHODY						WYDATKI				WYNIK		
	Ogółem	w tym:		subwencje	Ogółem	w tym:	majątkowe	bieżące	Ogółem	nieobór	nadwyżka		
		własne	dotacje									7	8
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11			
1999	1 568 904 445	757 859 855	358 016 269	453 028 321	1 692 027 658	331 756 527	1 360 271 131	-123 123 213	-126 772 335	3 649 122			
2001	1 909 939 237	952 459 256	297 507 563	659 972 418	2 213 143 642	505 907 907	1 707 235 735	-303 204 405	-303 204 405				
2003	2 015 992 271	1 146 749 687	207 314 600	661 927 984	2 037 068 963	298 968 506	1 738 100 457	-21 076 692	-25 272 257	4 195 565			
2005	2 567 571 810	1 602 341 460	282 147 097	683 083 253	2 675 946 835	478 767 593	2 197 179 242	-108 375 025	-108 375 025				
2007	3 452 721 780	2 371 582 717	333 599 621	747 539 442	3 649 614 895	806 273 792	2 843 341 103	-196 896 115	-202 061 445	5 168 330			
2008	3 708 205 204	2 533 292 418	346 758 737	828 154 049	3 886 970 402	720 818 573	3 166 151 829	-178 765 198	-178 765 198				
DYNAMIKA (2008-2007)	107,4%	106,8%	103,9%	110,8%	106,5%	89,4%	111,4%	90,8%	88,5%	0,0%			

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Wykres nr 124

Wynik wykonania budżetu miast na prawach powiatu

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela nr 109

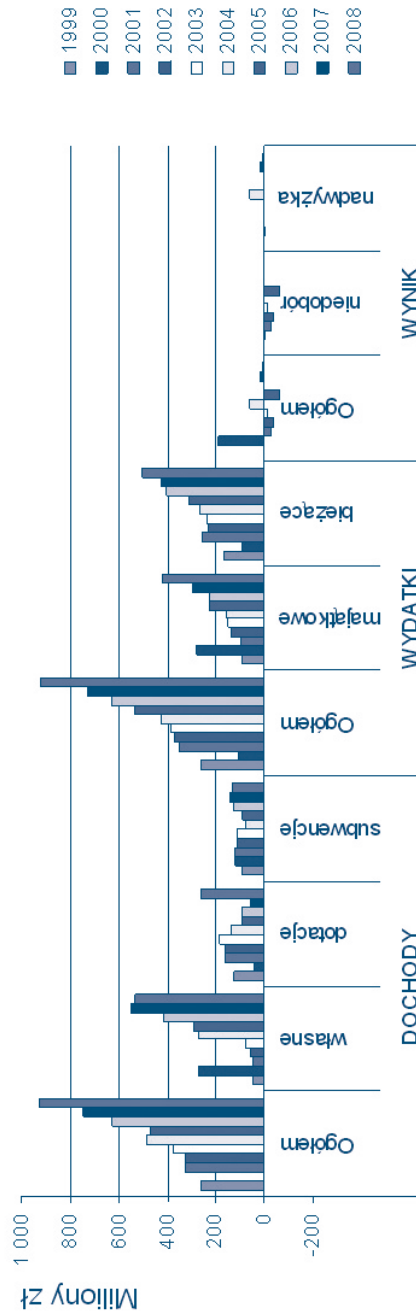
Wynik wykonania budżetu województwa małopolskiego (w zł)

Rok	DOCHODY				WYDATKI				WYNIK		
	Ogółem	w tym: własne	dotacje	subwencje	Ogółem	w tym:		Ogółem	niedobór	nadwyżka	
						majątkowe	bieżące				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
1999	262 285 962	50 023 477	122 992 627	89 269 858	261 294 576	92 219 788	169 074 788	991 386		991 386	
2001	324 763 823	45 348 594	161 012 510	118 402 719	351 978 928	96 979 442	254 999 486	-27 215 105	-27 215 105		
2003	370 723 920	77 225 647	181 979 118	111 519 155	382 772 822	147 337 333	235 435 489	-12 048 902	-12 048 902		
2005	469 719 627	288 713 314	91 798 855	89 207 247	534 257 051	225 961 887	308 295 164	-64 537 424	-64 537 424		
2007	745 982 827	492 617 177	112 282 108	141 083 542	726 192 723	298 387 926	427 804 798	19 790 104		19 790 104	
2008	930 261 767	535 722 840	261 890 393	132 648 534	923 339 421	420 504 859	502 834 562	6 922 346		6 922 346	
DYNAMIKA (2008-2007)	124,7%	108,8%	233,2%	94,0%	127,1%	140,9%	117,5%	35,0%		35,0%	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Wykres nr 125

Wynik wykonania budżetu Województwa Małopolskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Budżety gmin

Dochody gmin ogółem w 2008 r. wyniosły 5 499 mln zł i wzrosły w stosunku do 2007 r. o 7,7%. Najistotniejszą pozycję w strukturze dochodów ogółem gmin stanowiły dochody własne – 45,8% ogółu dochodów (porównywalna wartość procentowa w stosunku do 2007 r.). Wśród wszystkich gmin Województwa Małopolskiego najwyższą dynamiką dochodów ogółem (wzrost o 59,9%) oraz dochodów własnych (wzrost o 165,1 %) osiągnęła gmina Bolesław (pow. dąbrowski). Gmina Wielka Wieś odnotowała największy spadek dochodów ogółem w stosunku do 2007 r. (o 28,8%) i dochodów własnych (o 23%). Dochody ogółem gmin bez dotacji, przeliczone na 1 mieszkańca, wskazują na duże zróżnicowanie w poszczególnych gminach i kształtują się na poziomie od ok. 1,5 tys. zł do ok. 3,8 tys. zł.

Wydatki gmin w 2008 r. wzrosły w stosunku do 2007 r. o 11,3 %. Wydatki majątkowe były wyższe o 20,4% i stanowiły 20,7% wydatków ogółem (wzrost o 0,9 punktu procentowego w odniesieniu do roku ubiegłego). Na wydatki bieżące gminy przeznaczyły o 9,1% środków więcej niż w roku poprzednim. Duży wzrost wydatków majątkowych w stosunku do roku 2007 odnotowała gmina Wielka Wieś, natomiast największy spadek odnotowała gmina Iwkowa.

W 2008 r. liczba gmin, które odnotowały deficyt budżetowy wyniosła 62, czyli o 20 gmin mniej niż w 2007 r. Najwyższą nadwyżką budżetową zamknęła się gmina Oświęcim (3,2 mln zł), natomiast największy deficyt budżetowy osiągnęła gmina Wielka Wieś (9,7 mln zł).

Tabela nr 110

Dynamika dochodów gmin oraz dochody na 1 mieszkańca (w zł)

Lp.	Wyszczególnienie	1999		2001		2003		2005		2007		2008		Dynamika dochodów ogółem (13:1) w %	Dochody własne na 1 mieszkańca w 2008 r.
		3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14		
1	2													15	16
1	Alwernia	12 246 554	6 934 827	13 822 104	7 302 517	15 580 490	7 860 642	18 534 532	9 451 123	22 802 622	12 379 990	24 116 244	13 518 045	105,8	1 060,6
2	Andrychów	41 535 694	22 881 853	44 899 322	22 322 161	52 421 870	24 899 081	67 246 531	32 121 305	85 186 678	41 418 444	88 076 591	44 817 758	103,4	1 042,9
3	Babice	8 051 175	3 853 256	9 342 151	4 235 846	10 223 838	3 764 604	12 626 716	5 002 866	15 659 892	6 809 905	17 362 207	8 014 512	110,9	901,3
4	Biały Dunajec	6 979 114	1 880 906	7 684 622	2 078 103	8 686 071	2 115 562	10 991 127	2 848 040	14 571 115	4 445 610	15 477 235	5 115 022	106,2	755,0
5	Biecz	15 011 808	4 897 189	17 753 160	5 102 209	20 709 402	6 572 546	25 179 012	6 609 149	31 244 256	8 084 120	34 716 917	9 963 194	111,1	590,9
6	Biskupice	7 999 384	2 952 212	9 144 502	3 129 927	10 541 312	3 352 400	14 108 773	4 609 700	17 793 486	6 075 579	20 994 717	8 748 642	118,0	988,9
7	Bobowa	8 808 216	1 645 803	10 606 747	1 937 450	13 066 171	2 061 835	16 235 599	2 665 446	21 813 341	4 293 659	26 400 417	7 322 908	121,0	794,3
8	Bochnia g.	16 698 480	6 348 650	18 763 602	5 889 063	23 465 304	8 494 563	30 589 042	10 874 494	34 955 477	11 289 644	38 153 015	11 964 233	109,1	642,4
9	Bochnia m.	30 310 387	20 096 879	39 944 299	24 923 117	40 374 600	25 982 772	49 154 097	32 359 880	64 190 676	43 500 284	72 799 352	51 591 411	113,4	1 742,7
10	Bolesław (pow. dąb.)	2 760 738	732 540	13 924 237	9 320 951	3 498 038	833 596	4 369 385	1 099 104	5 280 509	1 403 387	8 443 307	3 720 116	159,9	1 292,2
11	Bolesław (pow. olk.)	11 212 929	7 467 554	3 712 600	928 465	12 749 721	8 512 632	16 095 929	11 029 114	20 007 568	14 483 092	22 258 599	16 435 924	111,3	2 075,0
12	Borzęcin	8 492 035	2 880 195	10 152 652	3 058 199	11 247 494	3 849 601	13 081 078	3 516 650	16 512 884	4 557 774	19 621 621	6 352 090	118,8	758,5
13	Brzesko	34 796 779	19 103 869	42 934 877	24 297 658	46 893 958	26 407 992	67 339 820	42 702 978	66 760 630	36 834 629	74 867 080	41 814 878	112,1	1 172,5
14	Brzeszcze	27 364 891	17 956 096	31 487 379	18 036 397	28 212 219	17 609 149	42 795 810	31 329 930	45 521 560	31 792 810	47 643 452	33 674 908	104,7	1 565,3
15	Brzeźnica	9 861 462	3 993 240	11 319 367	3 882 381	12 831 622	3 873 978	16 682 627	5 546 726	19 005 885	5 763 759	20 893 898	6 915 698	109,9	707,8
16	Budów	7 555 232	1 755 290	12 202 679	4 292 627	11 823 736	2 745 680	14 093 672	2 927 511	18 028 387	3 616 577	20 060 432	4 004 714	111,3	475,8
17	Bukowina Tatrzańska	11 727 374	3 263 199	14 360 609	3 676 625	16 711 780	4 546 739	19 841 948	5 763 995	25 864 964	7 545 846	31 599 409	10 181 714	122,2	808,6
18	Bukowno	18 194 392	14 302 647	16 504 113	11 834 262	18 916 677	13 976 407	19 330 551	14 318 000	24 089 827	18 302 926	28 217 049	22 350 066	117,1	2 113,7
19	Bystra-Siódzina	5 990 495	1 726 251	7 242 118	1 879 493	8 606 470	1 695 667	11 296 119	2 455 754	14 591 847	2 752 377	16 584 852	3 467 902	113,7	530,9
20	Charsznica	7 701 047	3 375 155	9 047 037	2 747 945	10 200 001	3 720 006	15 219 307	7 271 946	14 514 872	5 077 381	16 235 292	5 443 942	111,9	706,5
21	Chelmek	13 419 310	6 989 569	15 328 509	7 467 529	16 239 275	8 084 980	19 671 133	11 686 259	22 780 133	14 594 106	27 877 499	18 484 656	122,4	1 438,3
22	Chelmiec	22 955 769	6 786 050	28 620 784	8 112 189	33 822 964	9 516 303	43 681 086	12 231 369	54 375 100	16 095 973	64 140 741	22 483 537	118,0	882,3
23	Chrzanów	52 445 944	33 716 035	60 816 470	36 619 205	67 671 683	43 357 733	85 281 437	57 966 249	109 610 819	77 734 706	110 513 524	76 601 782	100,8	1 552,0
24	Ciejkowice	10 595 926	2 467 273	13 370 039	3 494 556	16 103 237	4 334 762	20 245 328	5 561 094	24 198 995	5 828 335	26 735 572	6 459 856	110,5	581,3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
25	Czarny Du-nielc	17 894 554	4 735 487	22 507 383	6 447 371	25 770 780	6 151 227	35 644 389	8 456 992	44 457 900	9 729 799	49 204 011	11 005 398	110,7	509,9
26	Czchów	10 108 700	2 959 283	11 897 249	3 465 712	15 120 373	5 987 086	17 718 227	6 118 557	26 138 020	11 984 118	22 845 076	7 506 433	87,4	802,4
27	Czernichów	14 269 442	6 236 084	14 531 876	5 603 639	16 298 508	9 200 031	22 055 285	9 599 022	26 322 061	11 573 052	26 664 604	10 580 169	101,3	810,2
28	Czorsztyń	6 796 008	2 601 708	8 051 225	3 274 167	10 644 921	4 514 051	12 446 315	4 751 949	15 164 864	4 510 525	17 670 666	6 208 978	116,5	848,8
29	Dąbrowa Tarnowska	20 275 230	8 268 741	22 382 191	7 786 414	25 055 441	9 013 254	30 385 803	10 667 880	37 822 423	13 862 319	43 602 175	17 106 941	115,3	840,0
30	Dębno	12 953 724	3 563 921	15 013 515	3 698 291	18 347 388	4 335 546	23 224 323	7 475 514	26 591 876	8 214 861	31 254 269	11 830 563	117,5	842,5
31	Dobczyce	13 412 151	5 960 039	16 998 240	9 017 603	20 957 831	12 210 552	32 636 777	21 417 094	34 487 340	21 158 166	36 942 035	22 960 859	107,1	1 599,4
32	Dobra	8 768 684	2 192 410	10 348 558	2 340 379	13 695 625	4 218 086	15 614 985	3 447 807	21 701 823	5 705 459	23 663 351	5 636 718	109,0	603,2
33	Dřwinia	6 412 595	2 552 741	7 331 016	2 736 121	9 032 715	3 784 087	10 861 459	3 965 114	12 620 067	4 090 542	13 220 012	4 197 354	104,8	661,7
34	Gdów	15 824 764	7 203 463	18 088 986	6 876 409	20 772 108	7 295 542	28 151 066	10 175 961	34 242 059	11 930 280	39 420 741	14 810 420	115,1	888,9
35	Gnojnik	6 842 511	1 601 203	8 450 988	2 219 358	9 392 491	2 129 231	12 510 227	3 425 263	17 014 991	5 886 153	17 919 711	5 911 016	105,3	789,9
36	Gołcza	6 385 621	2 813 612	7 087 101	2 152 044	8 279 148	2 659 603	9 488 918	3 007 708	13 523 538	5 440 661	12 859 189	3 857 096	95,1	623,0
37	Gońlice g.	15 394 273	4 065 759	17 579 867	4 838 259	21 537 035	6 402 984	29 767 158	9 757 274	36 596 210	11 041 615	41 109 062	13 752 549	112,3	843,6
38	Gońlice m.	33 445 437	20 833 273	38 624 150	23 217 523	42 079 911	26 097 982	56 725 629	37 622 100	62 506 270	40 050 233	65 967 719	43 805 644	105,5	1 540,4
39	Gręboszów	3 699 444	1 177 851	4 553 728	1 102 997	4 848 855	1 340 556	5 396 798	1 126 422	6 754 942	1 376 323	7 996 787	2 151 188	118,4	608,0
40	Gromnik	8 131 087	1 772 583	16 936 347	7 215 184	11 493 993	1 823 013	15 644 020	3 808 413	18 000 671	3 145 378	20 230 439	4 640 637	112,4	544,1
41	Gródek nad Dunajcem	11 742 992	3 334 798	10 357 283	1 720 302	16 414 145	8 992 963	16 135 723	6 161 905	22 680 996	9 250 595	25 202 518	10 671 375	111,1	1 186,8
42	Grybów g.	22 831 839	5 113 803	8 117 883	2 567 696	30 281 621	6 507 919	40 366 148	8 628 870	49 531 026	9 659 910	53 816 965	10 099 041	108,7	440,3
43	Grybów m.	6 819 630	2 056 137	25 947 448	6 203 308	8 456 527	2 432 485	11 369 949	4 371 224	12 470 462	3 793 531	15 325 732	5 947 215	122,9	992,2
44	Gołomia-Waw-rzeńcycze	6 559 865	2 423 284	8 678 724	2 802 614	9 626 609	2 846 333	10 868 315	3 555 736	14 664 505	5 463 751	16 766 081	6 366 297	114,3	830,7
45	Iwanowice	8 288 363	3 323 878	8 845 146	3 121 343	11 750 948	4 319 418	13 398 196	4 305 732	16 723 235	5 830 237	18 655 618	6 973 775	111,6	819,7
46	Itkowa	5 541 872	1 160 974	6 319 271	1 506 210	8 603 664	2 380 050	11 206 944	3 322 596	13 809 241	3 472 081	14 662 930	3 279 177	106,2	528,9
47	Jablunka	16 004 971	4 552 722	18 598 845	4 693 950	21 691 767	4 780 290	29 493 687	7 803 306	35 479 267	7 563 566	39 788 800	9 331 895	112,1	542,2
48	Jerzmanowice-Przećinia	9 287 472	3 148 780	11 016 274	3 441 379	13 279 961	3 330 879	15 685 334	4 534 934	21 155 652	7 146 242	22 733 121	7 513 203	107,5	711,5
49	Jodłownik	10 176 206	2 147 806	9 691 273	1 709 800	11 755 508	2 597 369	14 588 305	3 088 706	18 493 684	4 313 999	21 779 364	6 947 524	117,8	856,6
50	Jordanów g.	9 825 529	2 535 755	7 136 885	3 819 283	14 660 902	3 483 777	17 476 561	4 289 215	24 780 955	7 312 737	26 187 550	7 251 427	105,7	684,0
51	Jordanów m.	6 228 313	3 126 136	11 815 385	2 609 250	9 211 026	5 235 250	8 537 935	5 124 091	9 796 705	5 657 914	10 632 161	6 144 723	108,5	1 183,0
52	Kalwaria Ze-brzydowska	17 129 804	8 128 309	23 373 152	11 579 491	22 679 502	9 757 760	29 613 730	11 860 313	36 381 763	14 769 010	40 871 501	16 798 874	112,3	866,5
53	Kamienica	7 076 839	1 641 601	8 782 589	2 396 242	11 944 541	3 681 840	14 585 878	3 314 055	17 536 889	3 155 456	20 814 448	5 651 728	118,7	760,5
54	Kamionka Wielka	8 395 206	1 938 891	11 737 117	3 924 002	12 026 886	2 855 484	18 085 427	6 074 415	21 472 175	6 355 982	23 313 225	6 124 256	108,6	644,6

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
55	Kęty	35 535 495	20 242 512	40 791 599	22 809 175	42 425 550	23 279 169	52 312 446	30 740 737	61 380 721	36 152 586	69 851 010	42 903 076	113,8	1 271,7
56	Klucze	17 191 784	9 496 017	19 539 830	10 835 484	21 966 989	12 501 558	28 227 356	16 231 022	32 195 002	18 576 801	32 730 009	18 009 077	101,7	1 203,7
57	Kłaj	11 902 746	5 764 427	12 885 856	6 184 431	16 669 370	8 540 121	17 151 304	7 378 961	19 900 107	8 514 384	21 309 904	9 458 194	107,1	944,4
58	Kocmyrzów-Luborzyca	10 833 188	5 083 438	12 448 198	5 179 220	14 472 616	5 212 390	17 637 872	6 175 062	24 236 961	9 986 511	25 436 021	10 389 446	104,9	768,3
59	Koniusz	8 504 595	3 099 974	10 220 806	3 217 489	12 915 530	4 744 143	14 954 005	5 760 200	15 973 243	4 906 514	18 724 350	6 560 490	117,2	754,2
60	Korzenna	13 930 256	2 848 758	17 437 963	2 867 723	18 651 087	3 481 127	22 764 312	3 239 003	32 183 896	5 267 845	35 616 342	5 849 423	110,7	432,1
61	Koszyce	5 581 041	2 004 576	7 093 186	2 332 351	7 495 656	2 104 380	8 773 996	2 752 427	13 950 361	6 437 756	12 382 859	3 856 300	88,8	690,5
62	Kościełisko	6 890 753	2 992 274	8 491 870	3 711 974	9 253 939	3 905 349	13 176 207	5 323 261	19 500 351	9 134 280	19 408 002	8 341 842	99,5	1 029,1
63	Kozłów	4 276 445	1 571 503	4 859 259	1 350 252	5 816 699	1 623 639	6 923 098	1 875 060	8 433 197	2 000 826	9 672 382	2 459 213	114,7	494,1
64	Krośnice n. Dunajcem	6 873 672	2 651 360	7 063 477	2 120 200	8 884 190	2 751 184	10 330 003	3 368 161	13 379 560	4 707 559	15 177 367	5 946 954	113,4	908,9
65	Krynica	27 911 543	19 779 189	27 825 863	15 342 083	28 968 462	18 525 157	36 137 509	22 559 986	46 317 849	29 607 528	65 808 456	47 798 017	142,1	2 861,0
66	Krzyszowice	29 700 663	16 635 717	34 288 197	18 824 313	36 737 575	19 900 332	46 649 775	27 580 641	56 241 570	33 223 995	61 358 549	36 840 257	109,1	1 158,2
67	Książ Wielki	6 043 806	2 898 886	6 990 020	2 974 866	8 083 915	3 267 359	8 756 555	2 905 522	10 827 797	3 583 693	12 647 197	4 480 806	116,8	815,9
68	Lanckorona	5 758 501	2 112 450	8 278 114	2 440 164	8 600 914	3 404 973	10 194 579	4 154 575	14 426 693	6 457 644	14 664 250	6 279 180	101,6	1 064,1
69	Łaskowa	7 458 026	1 390 815	9 672 168	2 220 525	12 181 589	4 335 413	13 340 259	2 295 458	19 003 665	4 865 920	19 820 446	4 572 096	104,3	604,9
70	Libiąż	25 954 611	17 175 938	27 650 531	17 390 887	28 623 756	16 991 744	35 235 250	22 077 397	40 708 205	26 187 455	42 053 661	27 230 190	103,3	1 201,4
71	Limanowa g.	20 378 507	4 884 579	24 354 709	6 234 960	30 104 425	8 216 894	39 637 424	10 232 316	46 917 408	11 905 373	53 964 975	15 412 990	115,0	661,7
72	Limanowa m	17 369 512	9 552 000	20 908 886	11 444 554	25 692 201	14 756 210	33 520 248	19 827 685	39 741 978	23 175 469	42 102 330	24 305 251	105,9	1 644,4
73	Lipinki	7 581 665	1 862 721	8 336 174	2 240 300	9 462 697	2 785 011	12 863 465	4 608 305	14 228 828	4 061 613	15 821 584	4 657 714	111,2	686,4
74	Lipnica Murowana	5 799 058	1 362 733	6 665 787	1 442 888	7 875 195	1 781 622	10 216 727	2 818 041	12 213 286	2 540 755	13 752 268	3 511 746	112,6	633,3
75	Lipnica Wielka	10 983 531	1 814 385	8 598 936	2 098 293	8 975 471	1 231 142	10 963 526	1 578 760	13 307 638	1 792 588	14 118 416	2 122 178	106,1	369,1
76	Lisia Góra	12 442 232	3 235 716	14 950 480	3 542 140	19 235 412	5 374 072	23 071 862	6 408 067	29 272 318	8 427 568	30 811 024	8 174 058	105,3	582,2
77	Liszki	14 457 176	5 998 625	15 736 942	6 531 601	20 251 472	8 510 064	24 627 869	10 539 877	28 936 062	12 184 258	33 381 930	16 131 477	115,4	1 008,8
78	Lubień	8 012 155	1 940 090	11 070 554	2 177 873	11 810 813	2 141 462	14 170 183	2 819 284	18 704 978	3 934 648	20 186 758	4 478 454	107,9	470,7
79	Łabowa	5 531 357	1 488 708	7 002 000	1 889 905	7 880 036	1 939 554	10 216 628	2 435 697	13 607 116	3 340 993	14 250 234	3 038 188	104,7	573,2
80	Łapanów	7 685 544	2 486 549	8 878 373	3 103 228	10 224 827	3 026 212	13 105 348	3 600 987	17 392 921	5 703 286	18 425 423	5 016 013	105,9	1 089,3
81	Łapsze Niżne	9 059 651	2 598 674	10 962 431	4 070 367	11 707 272	5 382 061	15 300 245	6 222 870	19 403 710	6 901 787	22 053 367	7 577 329	113,7	850,0
82	Łątko	15 990 934	3 944 826	19 439 105	4 340 664	22 637 722	6 086 257	27 225 351	5 854 154	34 730 933	7 759 752	39 593 308	9 014 923	114,0	595,6
83	Łososina Dolna	10 940 204	3 328 786	13 460 903	3 555 893	13 194 375	3 448 799	17 313 671	4 449 178	22 585 018	6 715 811	25 379 737	7 731 727	112,4	773,6
84	Łukowica	10 272 773	2 261 335	12 818 440	2 245 400	15 638 113	4 353 546	17 574 853	2 311 659	22 556 430	3 241 682	25 540 760	4 193 001	113,2	444,4
85	Łużna	8 483 338	2 103 938	8 727 383	1 956 860	11 568 741	3 093 767	13 575 181	2 643 443	17 750 496	4 106 068	20 373 022	4 629 838	114,8	562,6
86	Małków Podhalański	14 625 983	6 675 001	20 013 725	7 800 211	20 214 681	9 071 653	25 357 465	10 723 272	33 835 145	15 598 859	32 584 566	13 546 701	96,3	849,7

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
87	Médzechów	3 491 927	923 987	4 063 703	902 613	4 445 110	1 068 384	5 345 195	1 103 389	7 582 513	2 105 289	8 840 357	2 684 502	116,6	746,1
88	Michałowice	6 609 116	2 979 112	7 888 226	3 298 817	9 262 270	3 554 652	11 489 356	4 716 581	18 242 229	9 553 691	18 271 323	8 930 549	100,2	1 087,1
89	Miechów	18 331 111	9 497 284	20 553 620	9 704 314	23 444 091	11 076 287	33 847 973	19 318 675	35 702 787	17 475 485	39 630 052	19 570 646	111,0	994,7
90	Mogilany	11 344 678	5 506 661	13 674 569	6 872 783	17 411 591	9 370 015	19 972 660	9 429 115	29 394 333	16 860 968	30 875 020	18 340 600	105,0	1 568,0
91	Moszczenica	4 481 502	1 094 319	5 433 447	1 241 827	6 855 717	1 977 830	7 273 418	1 508 455	9 919 937	2 060 532	11 096 774	2 705 093	111,9	573,2
92	Miszana Dolna	7 717 134	3 312 165	7 943 580	3 758 591	10 146 684	4 565 478	30 218 367	6 715 936	38 055 644	8 367 368	43 039 958	10 180 092	113,1	610,1
93	Miszana Dolna m.	15 515 039	3 226 104	17 546 232	3 792 692	23 497 615	6 761 060	12 409 655	5 395 260	16 546 123	7 661 290	18 073 817	8 505 744	109,2	1 134,1
94	Mucharz	4 115 354	1 854 660	4 553 533	1 869 252	5 505 405	1 989 013	8 548 978	3 937 840	10 820 725	5 880 345	10 572 409	5 229 250	97,7	1 362,1
95	Muszyna	15 159 262	7 406 747	16 765 018	9 106 105	22 830 499	15 544 373	23 092 362	12 607 873	38 607 181	24 170 940	30 396 850	15 390 416	78,7	1 341,3
96	Myślenice	39 983 961	22 417 074	44 410 192	22 539 259	50 584 144	26 236 326	63 126 188	33 190 377	100 761 426	59 978 112	101 162 816	58 451 633	100,4	1 406,1
97	Nawojowa	7 506 156	1 968 081	9 970 353	3 113 605	11 624 763	3 743 647	14 757 879	4 280 564	17 053 821	4 019 126	20 874 518	6 297 085	122,4	793,1
98	Niedzwiedz	8 179 521	1 835 706	8 481 943	2 284 082	11 424 716	4 046 809	15 197 700	4 980 790	17 070 637	4 880 065	18 821 618	4 997 519	110,3	721,5
99	Niepolomice	31 232 760	19 705 378	34 158 432	20 567 339	41 864 055	26 338 738	55 032 973	33 260 653	93 924 339	68 774 030	95 589 880	68 964 212	101,8	2 983,9
100	Nowe Brzesko	5 672 596	2 590 332	6 408 007	2 320 057	8 564 765	3 631 837	9 646 348	3 631 579	11 184 673	3 567 750	13 077 959	4 321 560	116,9	752,4
101	Nowy Targ g.	22 043 822	5 584 311	24 171 578	8 822 136	27 764 246	5 885 834	35 484 696	7 282 530	46 350 236	8 358 668	51 358 519	10 934 390	110,8	486,2
102	Nowy Targ m.	34 747 517	23 186 112	42 187 237	26 171 711	42 828 242	26 336 660	55 743 578	34 501 321	64 745 885	39 660 989	69 486 422	43 243 161	107,3	1 297,1
103	Nowy Wiśnicz	11 200 970	3 426 026	13 822 830	3 910 426	16 523 427	4 724 500	20 089 479	5 106 534	26 249 841	7 454 760	30 328 716	10 129 318	115,5	773,3
104	Ochońnica Dolna	7 940 658	1 955 754	9 481 853	1 677 180	13 564 883	4 266 161	17 891 394	5 544 443	19 545 110	3 937 022	26 564 605	9 314 637	135,9	1 162,9
105	Olesno	7 803 748	1 542 141	8 827 800	1 494 280	9 314 191	1 884 442	12 032 165	2 613 775	18 846 169	6 932 402	16 896 325	3 988 184	89,7	520,4
106	Olkusz	51 426 573	31 308 562	58 312 307	33 975 853	62 086 980	37 370 543	73 915 389	45 665 050	98 905 679	64 070 309	104 263 187	69 344 174	105,4	1 385,7
107	Osiek	5 710 960	2 427 990	7 115 823	2 565 999	15 003 198	8 583 292	11 661 145	4 433 638	15 342 044	6 255 306	16 627 040	6 787 311	108,4	854,4
108	Oświęcim g.	16 603 514	10 019 125	27 699 927	19 401 607	20 447 878	11 161 519	24 943 910	14 326 923	31 104 772	18 396 825	34 661 294	21 113 717	111,4	1 229,8
109	Oświęcim m.	68 663 235	51 319 658	70 115 537	47 251 601	70 465 552	49 071 362	88 628 547	63 819 101	111 334 054	81 564 621	114 356 232	84 285 066	102,7	2 089,8
110	Paleznica	3 856 881	1 422 177	4 243 165	1 092 307	5 236 607	2 042 011	8 560 325	4 225 229	7 187 621	1 771 159	8 852 701	2 517 652	123,2	671,6
111	Pcim	10 009 610	3 460 562	11 045 589	2 930 089	13 562 447	3 585 217	16 993 437	5 049 246	21 225 920	5 445 011	23 155 594	6 759 048	109,1	645,6
112	Piwniczna	11 848 366	4 543 343	14 126 037	5 184 073	16 510 614	6 622 314	19 045 819	6 786 504	23 735 135	8 506 997	25 783 150	9 160 869	108,6	873,9
113	Pieśna	11 433 825	3 301 321	12 516 119	3 295 032	14 630 320	3 237 571	18 277 392	4 187 234	22 788 578	5 418 723	25 036 228	6 475 646	109,9	554,8
114	Podgórz	11 202 341	2 723 650	13 486 647	2 666 271	18 521 787	5 846 654	20 098 329	4 779 055	25 153 221	5 030 590	29 008 719	7 497 062	115,3	634,7
115	Polanica Wielka	3 913 232	1 996 444	4 559 219	2 052 901	5 548 755	2 290 941	6 231 501	2 713 331	8 031 310	3 505 616	8 569 827	3 688 598	106,7	885,8
116	Poronin	9 125 729	2 647 286	11 417 879	3 440 097	13 173 039	4 117 213	16 288 694	4 655 411	21 697 338	6 436 358	24 696 920	8 009 411	113,8	739,6
117	Proszowice	16 938 999	7 702 652	18 064 130	8 201 419	19 586 641	7 487 765	25 096 169	9 828 359	34 032 513	15 217 003	34 884 119	14 292 615	102,5	883,0
118	Przeczyszów	5 892 572	2 480 078	7 924 452	3 449 331	8 880 549	3 533 378	11 504 175	5 493 582	11 540 331	4 310 143	13 611 045	5 757 032	117,9	857,3
119	Raba Wyżna	11 570 366	2 801 677	14 230 662	3 119 756	17 743 196	4 349 839	20 794 767	4 964 268	27 856 024	6 290 509	34 912 725	11 824 848	125,3	854,1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
120	Rabka - Zdrój	16 697 429	8 312 204	19 969 345	9 161 980	21 428 365	9 783 870	27 338 737	12 114 958	36 110 144	17 768 384	41 648 759	22 421 847	115,3	1 302,9
121	Raciechowice	7 089 014	2 125 895	8 702 741	2 323 233	10 376 411	3 400 478	11 605 383	2 537 928	15 514 598	3 629 983	18 191 477	5 031 098	117,3	846,6
122	Radawice	2 219 492	867 267	2 804 836	875 761	3 917 777	1 422 553	4 294 459	1 163 788	5 802 473	1 989 041	6 884 828	2 292 942	118,7	905,6
123	Radgoszcz	7 768 339	2 290 281	8 456 898	1 347 180	12 242 797	3 518 693	14 844 252	4 388 130	15 899 896	2 267 972	18 802 875	3 787 930	118,3	516,3
124	Radłów	9 158 403	3 119 600	11 051 532	3 635 036	13 165 951	4 282 133	14 884 909	4 312 725	18 890 776	5 725 555	21 472 714	7 645 655	113,7	790,7
125	Radziemice	2 958 519	1 328 099	3 766 258	1 442 427	4 167 990	1 388 552	5 645 427	1 787 181	6 822 548	2 299 068	7 809 666	2 734 963	114,5	804,9
126	Ropa	4 780 763	1 192 920	5 675 912	1 251 525	7 646 002	1 558 732	9 994 825	2 315 755	11 456 915	2 188 210	13 843 310	3 819 856	120,8	740,0
127	Ryglice	10 231 250	2 446 940	12 545 123	2 451 527	14 428 918	2 972 105	19 796 274	4 501 078	23 586 945	4 543 052	26 522 558	5 527 558	112,4	481,7
128	Rybro	4 469 294	1 429 109	6 819 418	1 221 594	5 511 730	1 536 741	8 260 663	3 462 653	8 423 208	2 610 152	9 042 290	2 953 276	107,3	807,8
129	Rzeplennik Strzyżewski	6 900 783	1 282 087	8 327 586	2 158 734	8 822 816	1 614 401	11 225 742	2 262 656	15 084 295	2 945 569	16 257 458	3 147 057	107,8	460,4
130	Rzezawa	10 589 687	3 379 522	12 074 644	3 520 112	17 948 124	7 282 658	19 337 292	6 794 899	20 449 995	4 697 585	23 044 486	6 628 114	112,7	623,5
131	Sękowa	5 717 249	2 103 749	6 772 322	2 243 312	7 851 848	2 523 138	9 291 063	2 615 813	11 897 617	3 433 725	15 471 832	5 295 838	130,0	1 106,8
132	Siepraw	7 261 607	2 969 473	8 564 082	3 119 591	11 166 380	4 527 691	13 701 480	5 616 790	16 178 877	6 212 531	20 513 392	10 249 709	126,8	1 292,8
133	Skala	8 958 970	4 033 258	11 322 479	5 318 935	12 952 492	5 722 852	14 673 853	5 976 789	20 320 533	9 406 114	20 663 473	8 893 472	101,7	917,3
134	Skawina	43 656 701	26 732 875	52 597 055	31 154 808	58 673 424	35 681 285	71 042 987	43 927 669	92 770 369	60 939 444	107 475 105	74 437 708	115,9	1 784,7
135	Skrzyszów	12 363 063	4 543 776	14 576 293	4 592 163	17 964 995	6 189 851	22 066 182	8 138 132	26 149 272	8 536 179	30 990 542	12 402 597	118,5	929,0
136	Slaboszów	3 326 594	1 070 116	3 496 692	1 140 827	4 275 849	1 337 293	5 699 675	2 000 398	6 663 248	1 958 037	8 008 029	2 298 936	120,2	612,9
137	Ślominiki	13 758 673	6 127 929	16 373 659	6 485 326	18 664 094	6 241 960	22 113 687	7 292 385	27 781 321	9 802 109	33 069 845	12 977 091	119,0	949,8
138	Słopnice	6 047 583	789 776	6 536 573	1 049 065	7 980 949	1 190 212	10 734 015	1 359 724	14 387 527	2 010 194	16 040 801	2 493 102	111,5	411,8
139	Spytkowice (pow. nowotarski)	4 810 327	1 041 440	7 720 102	1 895 556	5 892 987	2 273 202	7 321 350	2 584 919	8 322 491	2 646 430	9 757 123	3 427 538	117,2	837,0
140	Spytkowice (pow. wadowicki)	8 301 307	3 032 832	10 416 528	3 407 948	12 167 827	3 578 662	16 302 202	6 438 362	19 618 882	6 951 996	22 062 438	8 473 699	112,5	847,0
141	Stary Sącz	21 824 675	7 242 760	24 592 953	8 163 534	27 910 358	8 591 978	36 252 008	11 308 915	45 820 378	15 299 616	54 248 263	21 160 379	118,4	941,9
142	Stryszawa	11 462 216	3 921 243	13 996 342	4 356 489	15 020 713	4 256 324	23 708 351	10 220 554	25 244 562	9 692 778	25 796 881	9 719 592	102,2	826,8
143	Stryszów	6 167 597	1 862 082	8 086 296	2 445 310	8 981 562	2 899 804	23 849 480	16 261 440	30 077 180	20 908 298	14 533 514	4 891 011	48,3	735,7
144	Sucha Belska	10 607 725	6 751 372	11 680 144	6 778 112	13 115 675	8 169 086	18 404 369	12 046 351	20 193 688	13 794 302	20 411 291	13 767 663	101,1	1 429,8
145	Suikowice	13 139 111	5 215 881	16 144 855	5 663 033	17 728 324	6 095 282	24 942 736	11 026 192	26 288 520	9 146 866	29 999 574	11 318 802	114,1	806,5
146	Suloszowa	6 275 777	2 231 363	6 648 981	2 014 192	8 685 399	2 776 126	11 417 125	4 533 972	13 928 441	5 109 122	13 113 738	3 523 786	94,2	597,0
147	Szafary	9 360 555	2 958 556	10 453 177	2 781 322	12 181 527	2 927 710	17 085 341	4 255 190	20 442 696	4 899 493	23 553 305	6 637 003	115,2	638,1
148	Szczawnica	7 628 485	4 431 876	9 009 618	4 714 063	9 880 148	5 085 459	13 796 292	7 024 359	16 589 486	9 397 983	17 155 155	9 454 093	103,4	1 256,4
149	Szczucin	14 304 646	4 077 214	16 096 463	4 604 436	20 434 545	7 111 351	30 622 946	14 432 807	29 892 379	9 897 698	32 172 472	10 650 080	107,6	797,5
150	Szczurowa	9 319 669	3 153 246	11 199 463	3 218 600	13 127 118	4 394 667	17 607 862	6 764 574	19 337 394	5 233 806	22 366 465	6 437 627	115,7	653,8
151	Szerzyny					10 406 015	1 604 641	12 416 487	1 852 432	17 773 100	4 000 230	20 540 910	5 501 132	115,6	676,0

Budżety jednostek samorządu terytorialnego

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
152	Świątniki Górne	9 210 486	4 402 826	10 869 104	4 985 281	12 113 508	5 365 565	14 250 978	6 098 468	18 068 511	7 908 625	21 863 985	10 421 311	121,0	1 185,5
153	Tarnów	19 002 126	9 820 298	22 402 735	11 177 033	26 569 695	12 837 754	37 461 535	17 484 276	46 722 580	22 106 493	51 875 224	24 500 563	111,0	1 042,9
154	Tokarnia	8 103 663	2 194 863	9 220 554	2 188 751	11 095 090	2 487 784	13 042 729	2 582 062	17 910 274	3 516 116	19 598 015	3 885 823	109,4	471,2
155	Tonice	6 337 983	2 426 510	7 493 530	2 624 799	9 811 822	3 925 443	10 568 857	3 320 272	14 669 307	5 029 556	15 141 197	4 897 093	103,2	661,2
156	Trzciąna	5 517 199	1 309 775	6 663 313	1 751 413	7 658 351	1 792 518	11 707 285	4 699 013	11 505 242	3 125 574	12 254 881	3 378 213	106,5	664,7
157	Trzebinia	41 515 931	28 282 384	53 309 844	37 233 415	54 712 568	38 724 982	63 569 733	45 370 435	88 512 761	67 954 980	93 356 884	71 362 606	105,5	2 096,9
158	Trzyciąż	7 141 022	2 595 779	8 024 576	2 572 869	7 935 224	2 007 818	10 890 400	3 084 899	13 219 674	3 440 383	15 777 810	4 965 165	119,4	697,5
159	Tuchów	17 079 783	5 528 023	21 839 065	5 293 625	23 218 541	7 460 744	27 764 436	8 182 788	33 599 411	9 407 956	36 105 922	10 547 275	107,5	597,9
160	Tymbark	7 007 814	2 430 358	8 485 241	3 282 767	9 339 775	3 953 329	11 698 629	3 985 831	14 654 281	5 959 558	17 492 643	8 103 677	119,4	1 289,4
161	Uście Gorlickie	8 400 236	2 341 257	10 307 435	3 121 688	12 969 852	5 282 197	15 566 307	4 577 853	23 390 638	9 927 243	22 228 993	6 268 660	95,0	995,3
162	Wadowice	38 957 671	23 019 071	46 714 613	25 887 132	47 142 808	26 452 449	60 661 720	35 924 117	74 585 139	43 133 359	78 719 229	45 693 986	105,5	1 206,2
163	Wieliczka	44 697 484	25 717 895	49 462 705	28 069 391	57 721 267	30 932 283	73 145 451	37 436 689	96 511 081	52 993 738	109 820 527	64 196 791	113,8	1 280,6
164	Wielka Wieś	7 814 150	4 456 192	8 571 486	4 179 500	9 822 302	5 330 345	15 817 088	10 433 954	99 459 719	93 350 680	28 641 498	21 663 633	28,8	2 230,4
165	Wieprz	11 123 434	4 364 976	13 359 239	4 953 270	14 686 961	4 939 883	19 182 428	6 998 149	22 985 874	7 397 117	25 808 902	9 845 092	112,3	841,5
166	Wierzchoślawice	9 829 772	4 044 626	11 397 594	4 769 093	12 405 238	4 786 512	24 340 715	15 153 636	18 781 450	8 068 001	19 433 396	8 224 133	103,5	778,4
167	Wietrzychowice	4 387 196	1 105 097	4 716 432	1 248 180	5 203 922	1 142 628	6 433 920	1 501 596	10 194 291	4 090 169	11 528 351	5 016 466	113,1	1 207,9
168	Wiśniowa	6 789 266	2 251 069	8 514 400	2 970 443	10 118 363	2 960 091	13 373 421	4 893 992	14 863 253	4 100 917	16 836 331	4 975 596	113,3	716,8
169	Wojnicz	11 539 021	3 337 365	14 576 721	4 467 257	16 787 996	4 368 039	20 273 859	6 149 999	26 238 700	8 689 907	29 509 446	10 507 259	112,5	798,7
170	Wolbrom	27 994 672	16 240 352	25 878 183	12 742 417	29 223 806	13 766 461	33 169 479	16 322 532	42 961 371	21 290 569	46 684 494	25 931 786	108,7	1 108,4
171	Zabierzów	22 365 475	13 755 345	28 332 315	17 347 886	27 614 162	15 603 921	33 433 124	19 584 690	45 377 519	28 515 773	55 853 517	37 794 658	123,1	1 634,1
172	Zakliczyn	14 617 552	4 111 796	14 198 329	3 593 410	16 815 711	4 134 494	19 939 690	5 431 360	25 110 350	6 796 529	27 143 446	6 869 548	108,1	560,0
173	Zakopane	42 203 221	25 358 545	45 669 214	33 091 806	53 636 303	40 582 126	62 311 271	46 939 802	74 300 304	57 993 823	79 838 408	62 826 437	107,5	2 340,3
174	Zator	9 382 705	4 713 109	13 519 776	5 288 857	13 588 101	6 822 967	14 763 290	5 940 081	18 797 327	8 749 340	20 052 121	9 908 560	106,7	1 090,2
175	Zawoja	8 878 179	3 021 809	9 994 769	3 240 722	11 702 661	3 344 398	15 740 982	5 292 312	18 753 252	5 720 737	19 578 609	5 749 088	104,4	643,1
176	Zembrzyce	5 396 158	2 176 805	8 019 747	3 067 337	7 589 020	2 692 832	17 826 596	11 773 789	22 429 099	15 952 491	16 003 210	8 426 419	71,4	1 508,2
177	Zielonki	17 949 952	12 601 336	16 232 259	9 133 105	25 398 693	17 750 546	25 174 229	15 190 557	41 731 150	30 246 886	43 974 680	31 355 645	105,4	1 869,5
178	Żabno	17 665 541	6 238 590	21 076 817	7 869 222	22 264 620	7 863 234	28 735 520	10 916 763	36 501 596	15 194 473	41 275 959	17 681 736	113,1	933,8
179	Żegocina	6 294 279	2 242 797	7 322 053	1 521 923	9 201 716	2 802 841	11 706 348	3 545 207	13 381 963	4 089 538	14 028 751	3 737 681	104,8	737,4
	Średnia dla wszystkich gmin w Województwie													110,0	947,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela nr 111

Dochody gmin (w zł) - dynamika dochodów ogółem w latach 2007-2008

Lp.	Wyszczególnienie	2007		2008		Dynamika dochodów ogółem w % (5:3)
		Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	
1	2	3	4	5	6	7
I Gminy o najwyższej dynamice dochodów ogółem w 2008 r.						
1	Bolestaw (pow. dąb.)	5 280 509	1 403 387	8 443 307	3 720 116	159,9
2	Krynica	46 317 849	29 607 528	65 808 456	47 798 017	142,1
3	Ochotnica Dolna	19 545 110	3 937 022	26 564 605	9 314 637	135,9
4	Sękowa	11 897 617	3 433 725	15 471 832	5 295 838	130,0
5	Siepraw	16 178 877	6 212 531	20 513 392	10 249 709	126,8
6	Raba Wyżna	27 856 024	6 290 509	34 912 725	11 824 848	125,3
7	Pałecznicza	7 187 621	1 771 159	8 852 701	2 517 652	123,2
8	Zabierzów	45 377 519	28 515 773	55 853 517	37 794 658	123,1
9	Grybów m.	12 470 462	3 793 531	15 325 732	5 947 215	122,9
10	Nawojowa	17 053 821	4 019 126	20 874 518	6 297 085	122,4
II Gminy o najniższej dynamice dochodów ogółem w 2008 r.						
1	Wielka Wieś	99 459 719	93 350 680	28 641 498	21 663 633	28,8
2	Stryków	30 077 180	20 908 298	14 533 514	4 891 011	48,3
3	Zembrzyce	22 429 099	15 952 491	16 003 210	8 426 419	71,4
4	Muszyna	38 607 181	24 170 940	30 396 850	15 390 416	78,7
5	Czchów	26 138 020	11 984 118	22 845 076	7 506 433	87,4
6	Koszyce	13 950 361	6 437 756	12 382 859	3 856 300	88,8
7	Olesno	18 846 169	6 932 402	16 896 325	3 988 184	89,7
8	Sułoszowa	13 928 441	5 109 122	13 113 738	3 523 786	94,2
9	Uście Gorlickie	23 390 638	9 927 243	22 228 993	6 268 660	95,0
10	Gołcza	13 523 538	5 440 661	12 859 189	3 857 096	95,1
11	Maków Podhalański	33 835 145	15 598 859	32 584 566	13 546 701	96,3
12	Mucharz	10 820 725	5 880 345	10 572 409	5 229 250	97,7
III	Średnia dla wszystkich gmin Województwa w 2008 r.					110,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela nr 112

Gminy o najwyższych i najniższych dochodach bez dotacji na 1 mieszkańca w 2008 roku (w zł)

Lp.	Wyszczególnienie	Dochody ogółem	Dotacje	Dochody (3 - 4)	liczba ludności	kwota na 1 mieszkańca (5:6)
1	2	3	4	5	6	7
I Gminy o najwyższych dochodach na 1 mieszkańca						
1	Niepołomice	95 589 880	8 047 215	87 542 665	23 112	3 787,8
2	Krynica	65 808 456	7 627 563	58 180 893	16 707	3 482,4
3	Łapanów	18 425 423	4 236 803	14 188 620	4 605	3 081,1
4	Ochotnica Dolna	26 564 605	4 611 380	21 953 225	8 010	2 740,7
5	Zakopane	79 838 408	7 454 691	72 383 717	26 846	2 696,3
6	Wielka Wieś	28 641 498	2 691 240	25 950 258	9 713	2 671,7
7	Bolesław (pow. olk.)	22 258 599	1 617 928	20 640 671	7 921	2 605,8
8	Uście Gorlickie	22 228 993	6 191 747	16 037 246	6 298	2 546,4
9	Trzebinia	93 356 884	7 284 421	86 072 463	34 033	2 529,1
10	Oświęcim m.	114 356 232	12 885 081	101 471 151	40 332	2 515,9
II Gminy o najniższych dochodach na 1 mieszkańca						
1	Wierzchosławice	19 433 396	3 075 452	16 357 944	10 566	1 548,2
2	Kozłów	9 672 382	1 826 408	7 845 974	4 977	1 576,4
3	Kocmyrzów-Luborzyca	25 436 021	3 939 195	21 496 826	13 522	1 589,8
4	Biecz	34 716 917	7 312 497	27 404 420	16 861	1 625,3
5	Maków Podhalański	32 584 566	6 626 587	25 957 979	15 942	1 628,3
6	Libiąż	42 053 661	4 399 884	37 653 777	22 665	1 661,3
7	Tuchów	36 105 922	6 779 048	29 326 874	17 642	1 662,3
8	Alwernia	24 116 244	2 874 827	21 241 417	12 746	1 666,5
9	Miechów	39 630 052	6 621 651	33 008 401	19 675	1 677,7
10	Bochnia g.	38 153 015	6 902 023	31 250 992	18 624	1 678,0
średnia na 1 mieszkańca dla wszystkich gmin w województwie						1982,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela nr 113

Dochody gmin - dynamika dochodów własnych w 2007-2008 (w zł)

Lp.	Wyszczególnienie	2007		2008		Dynamika dochodów własnych w % (6:4)
		Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	
1	2	3	4	5	6	7
I	Gminy o najwyższej dynamice dochodów własnych w 2008 r.					
1	Bolesław (pow. dąb.)	5 280 509	1 403 387	8 443 307	3 720 116	265,1
2	Ochotnica Dolna	19 545 110	3 937 022	26 564 605	9 314 637	236,6
3	Raba Wyżna	27 856 024	6 290 509	34 912 725	11 824 848	188,0
4	Kamienica	17 536 889	3 155 456	20 814 448	5 651 728	179,1
5	Ropa	11 456 915	2 188 210	13 843 310	3 819 856	174,6
6	Bobowa	21 813 341	4 293 659	26 400 417	7 322 908	170,6
7	Radgoszcz	15 899 896	2 267 972	18 802 875	3 787 930	167,0
8	Siepraw	16 178 877	6 212 531	20 513 392	10 249 709	165,0
9	Krynica	46 317 849	29 607 528	65 808 456	47 798 017	161,4
10	Jodłownik	18 493 684	4 313 999	21 779 364	6 947 524	161,0
II	Gminy o najniższej dynamice dochodów własnych w 2008 r.					
1	Wielka Wieś	99 459 719	93 350 680	28 641 498	21 663 633	23,2
2	Stryków	30 077 180	20 908 298	14 533 514	4 891 011	23,4
3	Zembrzyce	22 429 099	15 952 491	16 003 210	8 426 419	52,8
4	Olesno	18 846 169	6 932 402	16 896 325	3 988 184	57,5
5	Koszyce	13 950 361	6 437 756	12 382 859	3 856 300	59,9
6	Czchów	26 138 020	11 984 118	22 845 076	7 506 433	62,6
7	Uście Gorlickie	23 390 638	9 927 243	22 228 993	6 268 660	63,1
8	Muszyna	38 607 181	24 170 940	30 396 850	15 390 416	63,7
9	Sułoszowa	13 928 441	5 109 122	13 113 738	3 523 786	69,0
10	Gołcza	13 523 538	5 440 661	12 859 189	3 857 096	70,9
III	Średnia dla wszystkich gmin Województwa w 2008 r.					117,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela nr 114
Wydatki majątkowe gmin (w zł)

Lp.	Wyszczególnienie	1999		2001		2003		2005		2007		2008	
		wydatki inwestycyjne w wydatkach ogółem	% udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	Bochnia	7 024 525	23,6	11 468 367	23,6	9 594 578	23,6	7 738 425	23,6	14 234 055	23,6	16 651 490	23,6
2	Bukowno	5 489 463	27,0	597 047	27,0	2 784 339	27,0	836 531	27,0	1 454 368	27,0	3 662 527	27,0
3	Gorlice	5 352 976	15,9	6 683 015	15,9	4 091 287	15,9	11 236 351	15,9	18 020 623	15,9	13 698 210	15,9
4	Grybów	1 365 100	18,9	1 192 353	18,9	1 782 354	18,9	2 387 745	18,9	670 124	18,9	3 780 132	18,9
5	Jordanów	318 651	5,1	325 760	5,1	3 188 375	5,1	746 204	5,1	491 593	5,1	1 313 311	5,1
6	Limanowa	2 001 913	11,2	1 340 662	11,2	4 407 713	11,2	4 935 637	11,2	10 111 801	11,2	4 342 741	11,2
7	Miszana Dolna	1 428 563	18,6	677 929	18,6	1 353 668	18,6	838 271	18,6	3 559 744	18,6	2 502 433	18,6
8	Nowy Targ	11 405 947	32,2	9 428 625	32,2	9 026 153	32,2	13 389 798	32,2	18 366 101	32,2	21 095 804	32,2
9	Oświęcim	15 144 777	23,4	13 014 047	23,4	12 967 981	23,4	12 903 766	23,4	13 211 437	23,4	21 621 404	23,4
10	Sucha Beskidzka	1 830 421	16,3	2 262 104	16,3	3 287 096	16,3	5 652 279	16,3	7 566 770	16,3	4 961 823	16,3
12	Zakopane	19 172 727	39,7	6 889 667	39,7	9 626 695	39,7	9 790 133	39,7	15 436 722	39,7	18 698 491	39,7
	Razem miasta	78 667 389	25,6	57 002 608	25,6	63 947 397	25,6	70 455 140	25,6	103 123 338	25,6	112 328 366	25,6
13	Alwernia	1 498 337	12,2	828 727	12,2	2 583 830	12,2	785 831	12,2	1 286 451	12,2	1 356 567	12,2
14	Andrychów	8 631 735	20,3	4 267 741	20,3	7 729 218	20,3	20 772 860	20,3	7 406 887	20,3	11 163 122	20,3
15	Biecz	948 753	6,3	2 924 266	6,3	2 806 535	6,3	2 044 398	6,3	2 148 212	6,3	3 558 860	6,3
16	Brzesko	5 429 859	16,1	10 286 755	16,1	6 684 262	16,1	28 373 588	16,1	5 792 379	16,1	8 136 644	16,1
17	Brzeszcze	6 374 645	21,6	2 731 513	21,6	4 089 383	21,6	8 730 082	21,6	7 221 030	21,6	5 899 683	21,6
18	Chelmek	2 383 730	18,2	1 819 175	18,2	2 491 004	18,2	6 191 037	18,2	2 874 683	18,2	5 020 291	18,2
19	Chrzanów	10 642 711	19,0	8 580 620	19,0	7 149 874	19,0	9 116 956	19,0	7 996 021	19,0	19 260 146	19,0
20	Ciężkowice	1 392 802	12,6	917 661	12,6	1 631 078	12,6	2 581 066	12,6	2 901 963	12,6	2 320 204	12,6

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
21	Czchów			6 048 029						4 604 309		1 448 370	
22	Dąbrowa Tarnowska	6 993 824	33,1	5 883 651	33,1	5 946 739	33,1	8 978 195	33,1	3 487 698	33,1	7 750 437	33,1
23	Dobczyce	2 687 612	18,1	4 807 411	18,1	4 099 274	18,1	12 707 758	18,1	8 262 547	18,1	8 049 652	18,1
24	Kalwaria Zebrzydowska	1 900 472	11,0	1 984 957	11,0	858 111	11,0	1 872 348	11,0	2 450 848	11,0	2 644 385	11,0
25	Kęty	8 617 502	24,4	8 704 129	24,4	6 429 252	24,4	15 240 696	24,4	10 728 958	24,4	14 806 126	24,4
26	Krynica	8 724 292	32,0	8 730 450	32,0	9 098 978	32,0	7 966 357	32,0	13 222 039	32,0	23 809 011	32,0
27	Krzyszowice	5 587 535	18,6	5 773 302	18,6	7 669 337	18,6	7 109 698	18,6	6 107 123	18,6	15 621 836	18,6
28	Libiąż	4 458 242	17,5	4 927 006	17,5	1 732 513	17,5	5 336 587	17,5	2 661 985	17,5	2 470 776	17,5
29	Maków Podhalański	1 762 678	11,7	3 474 215	11,7	4 232 329	11,7	4 318 384	11,7	8 006 320	11,7	4 296 032	11,7
30	Miechów	2 857 623	16,3	5 352 702	16,3	2 529 020	16,3	13 211 393	16,3	5 433 221	16,3	10 154 447	16,3
31	Muszyna	6 482 035	40,2	4 390 950	40,2	10 135 343	40,2	5 536 872	40,2	17 564 174	40,2	5 438 436	40,2
32	Myslenice	8 617 271	20,2	5 406 173	20,2	6 297 990	20,2	13 783 638	20,2	38 240 365	20,2	29 692 753	20,2
33	Niepołomice	7 768 618	24,1	7 523 463	24,1	13 774 527	24,1	18 585 560	24,1	44 147 891	24,1	40 324 530	24,1
34	Nowy Wiśnicz	3 212 645	27,7	2 318 638	27,7	5 350 777	27,7	2 539 079	27,7	3 492 620	27,7	6 716 975	27,7
35	Olkusz	4 991 206	9,6	11 973 963	9,6	3 943 672	9,6	7 544 071	9,6	13 791 463	9,6	15 351 829	9,6
36	Piwniczna Zdrój	772 311	6,6	2 726 525	6,6	4 413 700	6,6	897 665	6,6	1 939 415	6,6	2 013 836	6,6
37	Proszowice	5 418 592	28,0	950 898	28,0	1 677 056	28,0	749 554	28,0	7 795 385	28,0	1 973 667	28,0
38	Rabka - Zdrój	2 749 307	16,3	2 064 628	16,3	1 350 159	16,3	6 094 836	16,3	15 343 070	16,3	11 249 175	16,3
39	Ryglice					2 594 186		4 080 261		5017634		6 203 363	
40	Skępa	791 419	9,0	2 880 843	9,0	1 228 277	9,0	1 892 416	9,0	5 674 940	9,0	1 985 494	9,0
41	Skawina	16 788 812	32,5	8 350 781	32,5	9 764 782	32,5	15 514 166	32,5	20 052 606	32,5	26 164 293	32,5
42	Stomniki	2 948 623	21,0	2 029 867	21,0	2 539 443	21,0	3 612 765	21,0	3 668 466	21,0	8 845 146	21,0
43	Stary Sącz	5 049 021	22,0	2 517 052	22,0	3 911 890	22,0	5 237 351	22,0	8 638 140	22,0	14 449 899	22,0
44	Sulkowice	3 021 536	22,3	2 486 590	22,3	3 131 657	22,3	5 470 097	22,3	5 155 940	22,3	7 118 088	22,3
45	Szczawnica	5 385 839	49,4	1 681 882	49,4	1 837 158	49,4	2 645 485	49,4	4 618 269	49,4	5 592 279	49,4
46	Świątki Górne	2 424 700	26,7	1 972 378	26,7	2 256 623	26,7	2 157 175	26,7	3 078 247	26,7	5 425 687	26,7
47	Trzebinia	4 995 010	12,0	5 255 563	12,0	4 245 328	12,0	8 239 545	12,0	19 895 050	12,0	22 256 040	12,0
48	Tuchów	2 277 652	13,5	5 562 535	13,5	5 160 571	13,5	3 759 712	13,5	6 167 979	13,5	6 672 549	13,5
49	Wadowice	8 702 318	23,7	9 541 412	23,7	4 293 389	23,7	14 500 568	23,7	11 723 205	23,7	15 415 119	23,7

Budżety jednostek samorządu terytorialnego

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
50	Wieliczka	8 753 111	18,6	6 077 430	18,6	7 465 933	18,6	11 312 095	18,6	19 563 612	18,6	42 404 344	18,6
51	Wojnicz	1 384 890	11,6	2 996 568	11,6	738 347	11,6	1 187 847	11,6	3 066 724	11,6	5 520 222	11,6
52	Wolbrom	4 181 045	15,8	2 090 997	15,8	2 760 507	15,8	747 899	15,8	3 517 445	15,8	6 106 385	15,8
53	Zakliczyn	4 236 922	28,5	1 453 109	28,5	1 997 026	28,5	3 131 864	28,5	4 433 086	28,5	3 228 493	28,5
54	Zator	1 951 372	21,1	2 594 294	21,1	3 970 285	21,1	1 926 658	21,1	3 148 277	21,1	5 080 514	21,1
55	Żabno	6 631 816	31,8	4 219 020	31,8	2 961 672	31,8	5 256 422	31,8	6 462 154	31,8	9 764 771	31,8
	Razem miastagminy	189 420 772	20,2	181 059 840	20,2	191 609 064	20,2	305 112 468	20,2	378 788 831	20,2	452 760 476	20,2
56	Babice	1 528 407	18,5	1 932 929	18,5	3 188 206	18,5	923 809	18,5	1 831 214	18,5	2 597 915	18,5
57	Biały Dunajec	1 851 647	26,7	979 308	26,7	466 079	26,7	1 933 224	26,7	2 523 768	26,7	2 082 046	26,7
58	Biskupice	1 439 914	18,5	776 694	18,5	1 623 392	18,5	1 119 333	18,5	4 388 883	18,5	3 553 762	18,5
59	Bobowa	506 400	5,8	1 022 217	5,8	777 388	5,8	948 696	5,8	4 303 595	5,8	5 583 683	5,8
60	Bochnia	4 516 334	25,7	2 867 120	25,7	5 244 701	25,7	4 538 071	25,7	7 576 964	25,7	4 626 733	25,7
61	Bolesław (pow. dąbrowski)	27 250	1,0	183 940	1,0	187 039	1,0	285 686	1,0	654 189	1,0	3 863 934	1,0
62	Bolesław (pow. olkuski)	1 491 956	14,1	680 545	14,1	8 812 260	14,1	1 740 758	14,1	2 803 022	14,1	1 901 418	14,1
63	Borzęcin	2 056 514	23,5	2 483 182	23,5	1 971 737	23,5	1 817 756	23,5	2 882 983	23,5	5 672 395	23,5
64	Brzeźnica	1 121 593	11,2	1 723 199	11,2	956 657	11,2	1 113 529	11,2	1 015 277	11,2	2 531 539	11,2
65	Budzów	1 006 236	12,6	1 397 105	12,6	3 577 539	12,6	2 928 584	12,6	3 572 322	12,6	3 862 069	12,6
66	Bukowina Tatrzańska	2 115 096	18,1	2 104 955	18,1	2 336 930	18,1	2 929 460	18,1	4 186 757	18,1	5 495 632	18,1
67	Bystra-Sidzina	941 901	15,7	814 163	15,7	872 415	15,7	1 962 384	15,7	1 371 677	15,7	3 105 598	15,7
68	Charsznica	1 607 467	20,9	2 393 819	20,9	2 468 075	20,9	5 116 758	20,9	1 339 577	20,9	2 824 232	20,9
69	Chelmiec	8 286 655	32,2	4 208 626	32,2	10 532 453	32,2	10 216 985	32,2	8 520 560	32,2	6 967 413	32,2
70	Czamy Dunajec	3 253 154	18,1	5 008 678	18,1	4 541 718	18,1	7 691 940	18,1	7 563 519	18,1	16 694 591	18,1
71	Czchow	2 531 188	26,5	2 402 643	26,5		26,5		26,5		26,5		26,5
72	Czemichów	5 100 606	34,2	1 566 648	34,2	2 973 787	34,2	3 651 679	34,2	3 037 979	34,2	5 840 688	34,2
73	Czorsztyn	977 484	14,3	1 860 070	14,3	2 141 728	14,3	1 060 229	14,3	2 361 512	14,3	3 327 245	14,3
74	Dębno	2 890 206	20,5	1 272 664	20,5	1 662 722	20,5	1 617 462	20,5	6 168 087	20,5	8 690 701	20,5
75	Dobra	1 136 118	12,8	1 185 480	12,8	3 753 704	12,8	988 928	12,8	2 175 001	12,8	5 587 502	12,8
76	Drwinia	856 661	14,5	1 562 664	14,5	2 180 002	14,5	1 814 221	14,5	1 948 459	14,5	967 301	14,5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
77	Gdów	1 273 863	8,5	1 904 087	8,5	1 553 850	8,5	7 284 999	8,5	2 298 021	8,5	5 988 401	8,5
78	Gnojnik	1 284 051	19,0	905 847	19,0	2 010 865	19,0	2 686 723	19,0	3 682 581	19,0	3 863 791	19,0
79	Golcza	780 578	12,2	347 586	12,2	773 794	12,2	1 487 541	12,2	3 017 436	12,2	2 194 418	12,2
80	Gołtice	2 074 754	13,2	2 157 722	13,2	3 497 491	13,2	5 405 457	13,2	6 049 814	13,2	8 334 991	13,2
81	Gręboszów	637 040	17,6	697 408	17,6	937 852	17,6	51 769	17,6	368 403	17,6	1 304 963	17,6
82	Gromnik	1 062 310	12,9	1 576 105	12,9	900 510	12,9	1 188 298	12,9	3 488 743	12,9	3 195 758	12,9
83	Gródek nad Dunajcem	3 568 018	30,8	2 140 287	30,8	7 542 411	30,8	3 314 851	30,8	5 654 667	30,8	7 410 787	30,8
84	Grybów	4 530 195	19,7	2 800 563	19,7	2 759 697	19,7	4 291 674	19,7	7 921 314	19,7	6 372 781	19,7
85	Igołomia-Wawrzyniec	889 441	12,6	212 245	12,6	502 272	12,6	568 597	12,6	1 599 594	12,6	2 144 126	12,6
86	Iwanowice	1 401 628	16,7	1 383 453	16,7	3 884 142	16,7	2 529 098	16,7	1 331 238	16,7	3 466 680	16,7
87	Iwkowa	158 448	2,8	340 110	2,8	1 377 071	2,8	343 158	2,8	719 358	2,8	430 827	2,8
88	Jablonka	4 017 570	25,6	3 204 194	25,6	2 237 681	25,6	4 676 241	25,6	3 552 265	25,6	11 812 536	25,6
89	Jeżmanowice-Przegonia	1 387 177	14,4	856 386	14,4	5 637 421	14,4	1 594 410	14,4	3 864 449	14,4	2 020 841	14,4
90	Jodłownik	2 402 919	21,8	887 945	21,8	1 232 539	21,8	3 210 362	21,8	2 909 629	21,8	3 975 554	21,8
91	Jordanów	2 223 050	22,7	1 827 384	22,7	3 014 590	22,7	2 788 467	22,7	10 969 495	22,7	7 330 862	22,7
92	Kamienica	1 112 790	15,8	1 494 810	15,8	3 141 289	15,8	2 929 673	15,8	2 757 020	15,8	5 621 897	15,8
93	Kamionka Wielka	2 312 400	25,8	1 858 804	25,8	1 818 180	25,8	4 011 298	25,8	3 790 256	25,8	4 950 455	25,8
94	Klucze	110 468	0,7	586 032	0,7	2 527 097	0,7	1 890 281	0,7	1 149 999	0,7	991 373	0,7
95	Klaj	1 279 567	11,1	2 253 919	11,1	4 085 201	11,1	2 263 661	11,1	3 204 049	11,1	815 108	11,1
96	Kocmyrzów-Luborzycza	919 645	8,7	1 902 832	8,7	2 691 954	8,7	1 886 985	8,7	6 262 203	8,7	4 815 543	8,7
97	Koniusza	791 436	10,2	1 299 101	10,2	3 629 316	10,2	3 653 486	10,2	2 592 468	10,2	2 713 053	10,2
98	Korzenna	3 993 760	26,1	1 137 539	26,1	2 294 791	26,1	1 301 800	26,1	4 267 923	26,1	5 685 078	26,1
99	Koszyce	1 628 199	28,7	1 804 782	28,7	1 021 248	28,7	838 420	28,7	5 514 275	28,7	1 538 038	28,7
100	Kościelisko	1 233 538	17,4	1 021 147	17,4	1 221 807	17,4	3 302 662	17,4	4 481 132	17,4	2 983 980	17,4
101	Kozłów	264 250	6,2	354 155	6,2	435 035	6,2	289 129	6,2	188 773	6,2	3 151 174	6,2
102	Krościenko nad Dunajcem	4 636 439	48,4	1 265 663	48,4	1 939 077	48,4	1 811 275	48,4	2 882 184	48,4	3 135 642	48,4
103	Książ Wielki	504 374	8,8	653 524	8,8	1 651 913	8,8	888 932	8,8	966 668	8,8	1 662 906	8,8

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
104	Lanckorona	716 236	12,5	1 143 369	12,5	1 678 907	12,5	3 696 465	12,5	4 556 755	12,5	4 175 389	12,5
105	Laskowa	1 201 048	16,5	1 787 849	16,5	3 008 662	16,5	1 676 161	16,5	3 453 278	16,5	4 392 380	16,5
106	Limanowa	4 721 257	21,9	5 793 837	21,9	4 280 049	21,9	12 093 490	21,9	6 929 269	21,9	11 466 054	21,9
107	Lipinki	2 228 968	28,5	2 483 419	28,5	2 664 821	28,5	3 523 737	28,5	1 995 379	28,5	1 904 938	28,5
108	Lipnica Murowana	774 182	13,2	661 702	13,2	2 249 095	13,2	1 516 171	13,2	847 224	13,2	2 152 996	13,2
109	Lipnica Wielka	9 558 601	63,5	1 715 778	63,5	614 123	63,5	1 932 648	63,5	750 102	63,5	1 918 776	63,5
110	Lisia Góra	3 372 581	25,9	2 711 224	25,9	3 991 456	25,9	3 977 835	25,9	5 034 138	25,9	4 247 775	25,9
111	Liszki	3 854 192	25,9	4 621 238	25,9	6 620 677	25,9	3 982 805	25,9	5 239 976	25,9	6 481 115	25,9
112	Lubień	1 275 534	15,8	5 782 596	15,8	788 738	15,8	881 096	15,8	1 842 803	15,8	2 440 058	15,8
113	Łabowa	961 064	17,4	888 358	17,4	1 096 498	17,4	1 471 720	17,4	3 629 574	17,4	997 903	17,4
114	Łapanów	1 168 520	15,5	1 061 547	15,5	2 276 533	15,5	1 473 984	15,5	3 213 879	15,5	1 262 844	15,5
115	Łapsze Niżne	2 911 398	28,7	1 467 083	28,7	1 912 725	28,7	3 262 976	28,7	2 996 807	28,7	6 706 802	28,7
116	Łącko	3 121 388	19,8	3 015 989	19,8	6 289 988	19,8	2 974 577	19,8	7 947 184	19,8	10 390 543	19,8
117	Łososina Dolna	2 320 131	21,4	2 577 752	21,4	1 558 338	21,4	2 160 405	21,4	4 188 081	21,4	4 768 285	21,4
118	Łukowica	2 024 831	18,9	1 654 755	18,9	4 091 350	18,9	670 320	18,9	1 094 608	18,9	2 411 720	18,9
119	Łużna	518 922	6,2	336 962	6,2	2 112 769	6,2	1 078 949	6,2	2 962 112	6,2	1 538 758	6,2
120	Mędrzechów	851 976	21,0	27 275	21,0	319 690	21,0	90 450	21,0	2 277 528	21,0	1 976 623	21,0
121	Michałowice	1 163 845	18,9	1 604 208	18,9	1 637 118	18,9	3 531 148	18,9	2 650 139	18,9	3 945 762	18,9
122	Mogilany	2 750 245	24,5	2 439 109	24,5	5 651 452	24,5	1 732 660	24,5	10 413 994	24,5	13 664 042	24,5
123	Moszczenica	656 205	14,7	682 770	14,7	1 644 340	14,7	508 772	14,7	1 406 926	14,7	1 249 347	14,7
124	Miszana Dolna	2 189 832	12,6	2 993 787	12,6	6 430 249	12,6	11 162 726	12,6	9 645 301	12,6	14 448 331	12,6
125	Mucharz	83 758	2,1	52 991	2,1	135 588	2,1	1 728 223	2,1	2 858 672	2,1	2 562 013	2,1
126	Nawojowa	1 391 620	19,0	2 801 298	19,0	3 282 978	19,0	2 104 423	19,0	1 591 733	19,0	4 071 841	19,0
127	Niedźwiedź	2 233 637	27,4	2 844 697	27,4	3 931 631	27,4	2 979 596	27,4	4 469 421	27,4	3 310 563	27,4
128	Nowe Brzesko	2 584 282	35,9	917 216	35,9	2 941 373	35,9	1 065 813	35,9	1 284 218	35,9	4 842 641	35,9
129	Nowy Targ	6 432 284	29,8	2 494 780	29,8	5 286 970	29,8	8 560 783	29,8	7 295 363	29,8	12 761 998	29,8
130	Ochnitnica Dolna	631 278	8,6	1 572 153	8,6	6 345 845	8,6	4 963 012	8,6	5 990 922	8,6	9 592 484	8,6
131	Olesno	2 490 613	28,2	1 523 698	28,2	1 321 271	28,2	1 726 432	28,2	6 230 884	28,2	1 165 757	28,2
132	Osiek	1 379 243	24,7	1 357 431	24,7	7 526 250	24,7	659 166	24,7	2 695 960	24,7	2 529 278	24,7
133	Oświęcim	1 241 596	8,1	5 831 904	8,1	2 540 129	8,1	1 927 950	8,1	6 823 254	8,1	4 279 442	8,1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
134	Palecznica	637 028	16,8	437 890	16,8	1 301 196	16,8	2 854 239	16,8	730 723	16,8	1 833 706	16,8
135	Piśm	1 433 648	15,3	3 717 132	15,3	2 182 850	15,3	4 573 063	15,3	4 058 294	15,3	4 178 485	15,3
136	Pleśna	3 464 096	30,9	3 231 266	30,9	1 586 443	30,9	2 688 931	30,9	1 880 257	30,9	3 661 738	30,9
137	Podegrodzie	2 640 900	22,1	2 235 960	22,1	7 862 397	22,1	1 201 052	22,1	1 043 502	22,1	4 982 118	22,1
138	Polanica Wielka	87 454	2,4	145 694	2,4	1 417 734	2,4	597 565	2,4	513 248	2,4	684 274	2,4
139	Poronin	3 343 360	28,3	983 434	28,3	2 190 044	28,3	2 755 815	28,3	3 871 944	28,3	2 856 442	28,3
140	Przecliszów	917 761	16,0	1 662 575	16,0	1 919 015	16,0	3 796 552	16,0	261 549	16,0	1 914 880	16,0
141	Raba Wyżna	2 378 200	19,9	2 481 575	19,9	4 804 772	19,9	2 494 131	19,9	7 414 796	19,9	16 977 608	19,9
142	Raciechowice	968 499	12,9	1 376 886	12,9	2 239 019	12,9	495 365	12,9	2 463 400	12,9	1 957 517	12,9
143	Raclawice	673 668	28,2	380 990	28,2	1 225 555	28,2	514 072	28,2	1 423 132	28,2	1 762 432	28,2
144	Radgoszcz	3 462 074	39,0	2 155 970	39,0	4 839 130	39,0	1 844 474	39,0	2 881 011	39,0	2 807 294	39,0
145	Radłów	1 406 766	15,3	1 483 896	15,3	1 683 413	15,3	1 832 468	15,3	3 519 921	15,3	3 212 148	15,3
146	Radziemice	94 178	3,1	194 494	3,1	423 427	3,1	683 913	3,1	1 125 094	3,1	1 847 121	3,1
147	Ropa	515 473	10,9	780 541	10,9	1 693 406	10,9	2 417 161	10,9	1 386 356	10,9	4 006 916	10,9
148	Ryglice	1 904 065	18,9	2 098 473	18,9		18,9		18,9		18,9		18,9
149	Rytko	369 208	9,5	2 599 450	9,5	2 034 253	9,5	3 108 746	9,5	284 808	9,5	1 162 430	9,5
150	Rzeplennik Strzyżewski	1 193 055	17,0	635 010	17,0	310 685	17,0	1 264 540	17,0	1 956 165	17,0	1 713 343	17,0
151	Rzezawa	3 309 196	28,5	2 110 050	28,5	11 225 317	28,5	5 205 648	28,5	2 459 330	28,5	1 784 259	28,5
152	Sękowa	1 152 994	18,6	799 689	18,6	1 001 164	18,6	693 329	18,6	2 029 242	18,6	4 340 494	18,6
153	Siepraw	1 475 944	19,6	2 180 220	19,6	3 347 876	19,6	1 353 582	19,6	5 010 205	19,6	6 228 253	19,6
154	Skrzyszów	9 048 396	50,4	2 035 540	50,4	5 614 688	50,4	4 092 732	50,4	2 994 226	50,4	10 737 366	50,4
155	Słaboszów	325 210	9,7	145 116	9,7	242 315	9,7	1 561 064	9,7	1 255 926	9,7	414 267	9,7
156	Słopnice	2 580 725	38,1	1 311 334	38,1	1 649 322	38,1	1 803 286	38,1	1 945 829	38,1	3 280 282	38,1
157	Spytkowice (pow. nowo- tarski)	1 702 574	33,9	5 062 478	33,9	911 587	33,9	935 073	33,9	575 866	33,9	2 278 174	33,9
158	Spytkowice (pow. wado- wicki)	1 171 764	14,4	2 789 886	14,4	830 717	14,4	1 495 605	14,4	5 835 234	14,4	6 100 339	14,4
159	Stryszawa	1 011 458	9,1	1 775 928	9,1	2 554 002	9,1	5 558 162	9,1	5 202 938	9,1	5 432 046	9,1
160	Stryszów	1 719 865	25,4	1 228 460	25,4	1 679 329	25,4	14 311 366	25,4	19 906 778	25,4	3 764 656	25,4

Budżety jednostek samorządu terytorialnego

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
161	Sutoszowa	1 154 314	19,5	1 002 954	19,5	2 236 529	19,5	2 698 121	19,5	4 533 555	19,5	1 277 254	19,5
162	Szafary	1 691 679	18,5	1 319 192	18,5	1 118 238	18,5	2 814 103	18,5	2 845 323	18,5	5 135 999	18,5
163	Szczucin	2 321 679	16,6	1 819 112	16,6	7 287 621	16,6	10 646 931	16,6	6 838 504	16,6	10 609 287	16,6
164	Szczurowa	2 208 520	22,6	1 903 027	22,6	2 879 022	22,6	5 450 843	22,6	3 815 846	22,6	3 601 097	22,6
165	Szerzyny					941 999		749 252		1 038 991		6 642 893	
166	Tarnów	3 374 102	18,6	5 186 140	18,6	4 473 403	18,6	7 245 497	18,6	14 274 770	18,6	10 602 263	18,6
167	Tokarnia	1 844 463	22,1	1 382 035	22,1	1 686 573	22,1	1 572 914	22,1	791 184	22,1	2 192 811	22,1
168	Tomice	334 600	5,5	1 235 852	5,5	3 991 099	5,5	18 210	5,5	2 336 685	5,5	941 345	5,5
169	Trzciana	1 112 419	20,5	1 355 177	20,5	1 202 366	20,5	3 910 041	20,5	811 875	20,5	1 376 860	20,5
170	Trzyciąż	2 046 470	25,1	2 202 103	25,1	392 318	25,1	2 054 159	25,1	981 267	25,1	2 850 009	25,1
171	Tymbark	1 840 204	24,5	2 041 207	24,5	2 672 936	24,5	2 348 796	24,5	2 099 875	24,5	4 390 119	24,5
172	Uście Gór- lickie	1 394 149	15,6	2 454 056	15,6	2 807 485	15,6	3 459 003	15,6	3 138 536	15,6	3 518 161	15,6
173	Wielka Wieś	977 543	12,6	2 158 031	12,6	1 337 684	12,6	6 139 115	12,6	9 841 705	12,6	20 135 412	12,6
174	Wieprz	479 784	4,4	1 513 900	4,4	2 779 363	4,4	3 537 464	4,4	2 369 289	4,4	6 233 229	4,4
175	Wierzchosła- wice	2 470 799	25,3	4 474 318	25,3	1 241 835	25,3	14 336 698	25,3	2 987 829	25,3	952 824	25,3
176	Wietrzycho- wice	494 082	10,9	826 471	10,9	29 689	10,9	751 546	10,9	3 297 375	10,9	5 389 132	10,9
177	Wiśniowa	448 606	6,7	1 123 498	6,7	1 673 286	6,7	2 134 948	6,7	3 884 133	6,7	4 199 591	6,7
178	Zabierzów	5 316 337	22,0	9 708 257	22,0	13 921 483	22,0	10 231 884	22,0	13 551 940	22,0	17 849 088	22,0
179	Zawoja	1 061 700	11,8	1 075 924	11,8	676 817	11,8	4 536 590	11,8	2 477 123	11,8	3 163 742	11,8
180	Zembrzyce	1 461 244	23,9	1 340 034	23,9	1 090 073	23,9	9 619 543	23,9	12 676 837	23,9	5 512 247	23,9
181	Zielonki	10 171 674	51,3	5 422 714	51,3	13 470 128	51,3	3 761 000	51,3	14 397 083	51,3	23 916 805	51,3
182	Żegocina	1 319 235	21,2	1 072 890	21,2	2 027 745	21,2	2 826 201	21,2	2 012 231	21,2	2 316 704	21,2
	Razem gminy	256 662 936	20,9	235 129 883	20,9	355 524 587	20,9	380 978 025	20,9	481 056 516	20,9	594 069 879	20,9
	Ogółem	524 751 097	21,2	473 192 331	21,2	611 081 048	21,2	756 545 633	21,2	962 968 685	21,2	1 159 158 721	21,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela nr 115

Gminy: Wynik wykonania budżetu w 2007 r. (w zł)

	Wyszczególnienie	Dochody ogółem	Wydatki ogółem	Wynik wykonania budżetu
1	2	3	4	5
I	Gminy o najwyższej nadwyżce budżetowej			
1	Wielka Wieś	99 459 719	27 324 708	72 135 011
2	Chrzanów	109 610 819	100 533 324	9 077 495
3	Andrychów	85 186 678	77 219 627	7 967 051
4	Oświęcim miasto	111 334 054	104 361 330	6 972 724
5	Olkusz	98 905 679	92 601 011	6 304 668
6	Zielonki	41 731 150	37 247 106	4 484 044
7	Wadowice	74 585 139	70 962 148	3 622 991
8	Zakopane	74 300 304	70 709 019	3 591 285
9	Uście Gorlickie	23 390 638	20 829 523	2 561 115
10	Michałowice	18 242 229	15 695 764	2 546 465
II	Gminy o najwyższym deficycie budżetowym			
1	Tarnów gmina	46 722 581	53 920 826	-7 198 245
2	Myślenice	100 761 426	106 255 032	-5 493 606
3	Mogilany	29 394 333	34 261 402	-4 867 069
4	Trzebinia	88 512 761	92 844 980	-4 332 219
5	Rabka – Zdrój	36 110 144	40 358 082	-4 247 938
6	Niepołomice	93 924 339	98 005 018	-4 080 679
7	Jordanów gmina	24 780 955	28 857 209	-4 076 254
8	Gorlice miasto	62 506 270	66 258 070	-3 751 800
9	Raba Wyżna	27 856 024	31 561 181	-3 705 157
10	Limanowa miasto	39 741 978	43 290 077	-3 548 099

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela nr 116

Gminy: Wynik wykonania budżetu w 2008 r. (w zł)

Wyszczególnienie		Dochody ogółem	Wydatki ogółem	Wynik wykonania budżetu
1	2	3	4	5
I Gminy o najwyższej nadwyżce budżetowej				
1	Oświęcim gmina	34 661 294	31 417 021	3 244 273
2	Bolesław pow.olkuski	22 258 599	19 161 727	3 096 872
3	Limanowa gmina	53 964 975	51 174 948	2 790 027
4	Koniusza	18 724 350	16 301 736	2 422 614
5	Grybów gmina	53 816 965	51 433 789	2 383 176
6	Chełmiec	64 140 741	61 780 027	2 360 714
7	Sułoszowa	13 113 738	10 935 599	2 178 139
8	Bobowa	26 400 417	24 491 375	1 909 042
9	Liszki	33 381 930	31 522 711	1 859 219
10	Podegrodzie	29 008 719	27 248 997	1 759 722
II Gminy o najwyższym deficycie budżetowym				
1	Wielka Wieś	28 641 498	38 339 306	-9 697 808
2	Mogilany	30 875 020	39 518 927	-8 643 907
3	Raba Wyżna	34 912 725	43 241 453	-8 328 728
4	Czarny Dunajec	49 204 011	55 948 591	-6 744 580
5	Zielonki	43 974 680	50 157 226	-6 182 546
6	Tarnów gmina	51 875 224	57 549 351	-5 674 127
7	Czernichów	26 664 604	30 894 356	-4 229 752
8	Skrzyszów	30 990 542	35 059 747	-4 069 205
9	Nowy Targ gmina	51 358 519	55 303 336	-3 944 817
10	Mszana Dolna gmina	43 039 958	46 695 205	-3 655 247

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Budżety powiatów

W porównaniu do 2007 r. dochody powiatów zwiększyły się o 174,9 mln zł, tj. o 13,3%. Spośród 19 powiatów Województwa Małopolskiego największy wzrost dochodów osiągnął powiat nowotarski – 36,5%.

W 2008 r. wydatki zrealizowane przez powiaty ukształtowały się na poziomie 1 511 mln zł i były wyższe niż w 2007 r. o 13,5%. Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem powiatów był wyższy niż w 2007 r. o 1,5% i wynosił 17,6%. Największy udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem wystąpił w powiecie nowotarskim (37,7%), natomiast najmniejszy w powiecie olkuskim (7,6%). Najwyższe wydatki ogółem poniósł powiat krakowski (126,4 mln zł), a najniższe powiat proszowski (27, 5 mln zł).

W 2008 roku budżety 12 powiatów zamknęły się deficytem natomiast nadwyżka wystąpiła w 7 powiatach (chrzanowskim, dąbrowskim, limanowskim, oświęcimskim, proszowickim, tatrzańskim, wadowickim). Podobnie jak w roku ubiegłym wynik wykonania budżetu wszystkich powiatów (zbiorczo) w 2008 r. był ujemny (deficyt), i nieznacznie wzrósł z 21,5 mln zł (w 2007 r.) do 23,0 mln zł.

Tabela nr 117

Dochoły powiatów - dynamika dochodów ogółem (w zł)

Lp	Wyszczególnienie	1999		2001		2003		2005		2007		2008		Dynamika dochodów ogółem w % (13:11)
		dochody ogółem	dochody własne	dochody ogółem	dochody własne	dochody ogółem	dochody własne	dochody ogółem	dochody własne	dochody ogółem	dochody własne	dochody ogółem	dochody własne	
	Ogółem	712 843 232	46 927 677	1 044 647 878	99 204 793	879 886 774	154 493 819	1 074 782 216	337 720 790	1 313 120 547	486 340 461	1 488 027 383	563 714 240	113,3
1	bocheński	33 331 927	1 609 599	47 258 862	2 940 878	41 674 973	7 066 819	50 871 985	14 106 987	59 905 341	17 393 232	70 364 321	25 154 400	117,5
2	brzeski	25 669 281	1 133 507	41 696 234	4 748 636	32 472 040	3 255 981	41 428 137	10 239 466	53 421 324	18 631 328	60 668 636	19 679 775	113,6
3	chrzanowski	48 481 682	2 679 696	65 449 197	4 232 180	43 474 777	4 279 731	56 430 534	20 670 237	64 825 534	29 220 177	70 200 124	31 063 201	108,3
4	dąbrowski	19 463 335	699 743	29 810 732	1 595 349	22 100 308	2 469 776	25 207 994	5 084 718	27 853 779	6 514 654	34 344 038	9 196 706	123,3
5	gorlicki	48 131 310	3 064 922	63 636 091	5 332 852	55 585 134	6 380 414	64 347 669	16 311 524	74 460 471	19 576 963	88 248 169	26 870 597	118,5
6	krakowski	60 682 159	5 499 349	84 738 560	10 603 876	68 101 656	12 316 129	85 895 380	39 334 195	115 970 602	64 362 224	119 047 080	64 310 098	102,7
7	limanowski	40 806 462	2 134 250	63 576 706	12 053 233	50 496 928	10 989 873	66 954 970	25 313 093	83 356 792	34 223 655	89 339 756	32 309 693	107,2
8	miechowski	26 300 893	1 807 520	35 475 223	2 856 187	29 932 694	3 568 013	36 180 186	7 432 634	44 492 239	12 012 636	45 093 356	11 141 901	101,4
9	myslenicki	33 172 646	2 038 171	50 810 381	4 269 833	43 067 385	5 663 345	55 143 635	17 429 282	66 750 991	22 456 714	73 917 215	23 894 523	110,7
10	nowosądecki	40 572 302	5 561 488	58 158 957	6 894 709	56 906 563	10 736 785	73 572 334	23 340 219	99 274 029	39 070 857	102 840 221	37 175 586	103,6
11	nowotardecki	58 180 260	2 293 960	96 871 092	6 217 009	85 752 393	34 594 723	80 250 585	19 690 682	99 322 037	33 647 190	135 588 280	62 729 767	136,5
12	olkuski	44 636 534	2 728 918	61 587 021	3 871 740	48 798 598	5 259 622	57 793 562	17 746 470	67 072 708	24 776 237	78 755 918	31 487 815	117,4
13	oświęcimski	56 796 095	3 471 594	83 206 152	6 470 481	72 749 818	8 773 788	94 211 466	32 867 086	115 143 925	46 140 645	124 436 887	51 727 244	108,1
14	proszowicki	16 031 337	1 017 637	21 817 302	1 748 940	17 944 230	2 832 892	23 210 050	6 618 147	24 622 652	6 453 862	28 425 026	8 489 082	115,4
15	suski	29 619 131	1 866 787	43 756 928	3 686 013	38 886 311	7 686 787	46 123 368	12 239 402	51 324 549	14 679 608	65 260 431	20 508 949	127,2
16	tarnowski	33 878 689	3 206 961	51 389 861	7 150 367	52 471 461	10 134 187	71 590 647	24 107 919	88 557 166	31 776 424	98 374 080	31 685 207	111,1
17	tatrzański	25 675 646	1 233 665	39 863 866	4 147 495	31 770 355	5 928 154	36 878 338	9 684 688	46 123 274	15 433 103	55 240 032	20 542 384	119,8
18	wadowicki	51 685 675	3 557 086	75 475 608	6 874 204	64 447 215	8 741 166	75 182 534	20 399 416	88 971 402	30 684 761	99 084 505	32 721 293	111,4
19	wielicki	19 727 868	1 322 824	30 069 105	3 510 811	23 253 935	3 815 634	33 508 842	15 104 625	41 671 732	19 286 191	48 799 308	23 026 019	117,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela nr 118

Powiaty: udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w zł)

lp.	Wyszczególnienie	1999			2001			2003			2005			2007			2008		
		Wydatki ogółem	wydatki inwestycyjne	% udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem	Wydatki ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem	Wydatki ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem	Wydatki ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem	Wydatki ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem			
	ogółem	709 014 216	51 504 181	7,3%	1 062 235 156	116 207 633	10,9%	899 790 256	100 543 388	11,2%	1 096 308 334	145 851 716	13,3%	1 331 576 017	214 931 672	16,1%	1 511 024 862	265 726 714	17,6%
1	bocheński	32 953 675	1 125 284	3,4%	49 933 736	2 364 950	4,7%	40 949 593	3 124 316	7,6%	51 576 979	6 687 088	13,0%	57 981 787	7 476 140	12,9%	71 133 229	12 203 432	17,2%
2	brzeski	25 462 903	102 880	0,4%	43 693 750	7 082 852	16,2%	33 991 544	3 008 630	8,9%	40 863 227	3 193 485	7,8%	50 514 602	6 470 300	12,8%	63 492 062	12 914 358	20,3%
3	chrzanowski	48 055 339	10 132 932	21,1%	65 912 568	10 883 402	16,5%	47 215 296	3 052 541	6,5%	55 458 985	5 826 743	10,5%	64 482 786	8 590 823	13,3%	69 898 368	8 699 097	12,4%
4	dąbrowski	19 366 353	207 905	1,1%	29 777 038	3 543 243	11,9%	24 274 548	3 088 400	12,7%	23 540 716	1 517 949	6,4%	28 435 582	4 173 934	14,7%	32 806 546	5 188 182	15,8%
5	gorlicki	47 920 815	3 881 729	8,1%	64 769 623	2 511 936	3,9%	56 494 629	4 158 982	7,4%	65 087 489	8 617 356	13,2%	73 352 220	5 214 932	7,1%	90 281 484	14 235 116	15,8%
6	krakowski	59 994 447	3 129 618	5,2%	85 927 395	5 356 631	6,2%	67 747 506	2 433 242	3,6%	90 305 349	7 237 325	8,0%	111 083 169	13 963 803	12,6%	126 356 060	22 462 304	17,8%
7	limanowski	41 010 395	2 282 183	5,6%	64 566 080	5 949 865	9,2%	51 702 014	8 938 085	17,3%	70 389 789	22 226 164	31,6%	91 980 797	33 466 766	36,4%	89 005 719	21 389 822	24,0%
8	miechowski	26 083 472			36 474 382	635 409	1,7%	29 480 283	864 556	2,9%	37 013 639	3 346 056	9,0%	47 127 389	7 861 497	16,7%	45 768 088	4 922 304	10,8%
9	mysliński	33 156 408	351 138	1,1%	50 283 405	2 615 450	5,2%	43 231 174	3 052 448	7,1%	55 004 293	5 907 590	10,7%	70 242 284	10 336 400	14,7%	76 596 014	9 414 632	12,3%
10	nowosądecki	40 152 027	4 084 507	10,2%	59 808 115	9 639 581	16,1%	61 097 239	7 561 011	12,4%	80 408 848	12 903 622	16,0%	104 641 352	22 026 925	21,0%	106 009 290	12 497 776	11,8%
11	nowotarski	57 838 893	12 288 088	21,2%	97 306 400	29 409 600	30,2%	86 622 901	31 418 709	36,3%	78 911 660	15 739 324	19,9%	107 762 289	25 026 889	23,2%	139 006 547	52 454 903	37,7%
12	olkuski	44 291 839	567 746	1,3%	62 209 397	3 742 719	6,0%	48 362 779	1 514 077	3,1%	61 140 258	4 986 924	8,2%	68 248 896	4 584 742	6,7%	79 395 662	6 032 564	7,6%
13	oświęcimski	56 546 575	3 784 737	6,7%	85 884 634	8 490 551	9,9%	71 914 157	3 878 677	5,4%	94 236 832	12 938 819	13,7%	117 625 352	26 019 506	22,1%	121 561 044	22 636 541	18,6%
14	proszowicki	16 658 418	898 434	5,4%	21 695 767	1 927 582	8,9%	21 061 813	4 366 973	20,7%	23 066 718	2 852 435	12,4%	24 982 684	2 824 857	11,3%	27 540 733	3 682 683	13,4%
15	suski	29 291 031	1 195 284	4,1%	43 214 300	3 890 624	9,0%	40 764 612	5 138 019	12,6%	47 654 949	4 871 706	10,2%	51 045 081	2 729 288	5,3%	65 320 592	8 053 290	12,3%
16	tarnowski	33 802 205	3 419 039	10,1%	55 475 541	9 293 315	16,8%	55 400 918	7 453 999	13,5%	76 090 392	15 144 994	19,9%	85 940 513	11 735 283	13,7%	102 024 201	15 251 646	14,9%
17	tatrzański	25 485 073	402 030	1,6%	39 569 789	2 294 990	5,8%	31 747 934	2 359 902	7,4%	36 877 265	2 611 704	7,1%	47 523 315	5 306 895	11,2%	54 350 952	8 653 945	15,9%
18	wadowicki	51 464 831	2 821 087	5,5%	75 496 702	4 595 899	6,1%	64 516 363	3 860 392	6,0%	76 168 082	5 670 306	7,4%	87 434 091	9 417 937	10,8%	97 605 071	12 313 098	12,6%
19	wielicki	19 479 517	829 560	4,3%	30 236 534	1 979 034	6,5%	23 214 953	1 270 429	5,5%	32 512 864	3 572 126	11,0%	41 171 828	7 704 755	18,7%	52 873 200	12 721 021	24,1%
	średni udział			7			11			11		12				15			

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela nr 119
Powiaty: wynik wykonania budżetu (w zł)

Wyszczególnienie	1999			2001			2003			2005			2007			2008		
	Dochody	Wydatki	wynik wykonania budżetu	Dochody	Wydatki	wynik wykonania budżetu	Dochody	Wydatki	wynik wykonania budżetu	Dochody	Wydatki	wynik wykonania budżetu	Dochody	Wydatki	wynik wykonania budżetu	Dochody	Wydatki	wynik wykonania budżetu
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
ogółem powiaty	712 843 232	709 014 216	3 829 016	1 044 647 878	1 062 235 156	-1 587 278	879 886 774	899 790 256	-19 903 482	1 074 782 216	1 096 308 334	-21 526 118	1 310 120 546	1 331 576 015	-21 455 469	1 488 027 383	1 511 024 862	-22 997 479
bocheński	33 331 927	32 953 675	378 252	47 258 862	49 933 736	-2 674 874	41 674 973	40 949 593	725 380	50 871 985	51 576 979	-704 994	56 905 341	57 981 787	-1 076 446	70 364 321	71 133 229	-768 908
brzeski	25 669 281	25 462 903	206 378	41 696 234	43 693 750	-1 997 516	32 472 040	33 991 544	-1 519 504	41 428 137	40 863 227	564 910	53 421 324	50 514 602	2 906 722	60 668 636	63 492 062	-2 823 426
chrzanowski	48 481 682	48 055 339	426 343	65 449 197	65 912 568	-463 371	43 474 777	47 215 296	-3 740 519	56 430 534	55 458 985	971 549	64 825 533	64 482 786	342 747	70 200 124	69 898 368	301 756
dąbrowski	19 463 335	19 366 353	96 982	29 810 732	29 777 038	33 694	22 100 308	24 274 548	-2 174 240	25 207 994	23 540 716	1 667 278	27 853 779	28 435 582	-581 803	34 344 038	32 806 546	1 537 492
gorlicki	48 131 310	47 920 815	210 495	63 636 091	64 769 623	-1 133 532	55 585 134	56 494 629	-909 495	64 347 669	65 087 489	-739 820	74 460 471	73 352 219	1 108 252	88 248 169	90 281 484	-2 033 315
krakowski	60 682 159	59 994 447	687 712	84 738 560	85 927 395	-1 188 835	68 101 656	67 747 506	354 150	85 895 380	90 305 349	-4 409 969	115 970 602	111 083 169	4 887 433	119 047 080	126 356 060	-7 308 980
łimanowski	40 806 462	41 010 395	-203 933	63 576 706	64 566 080	-989 374	50 496 928	51 702 014	-1 205 086	66 954 970	70 389 789	-3 434 819	83 356 792	91 980 797	-8 624 005	89 339 756	89 005 719	334 037
miechowski	26 300 893	26 083 472	217 421	35 475 223	36 474 382	-999 159	29 932 694	29 480 283	452 411	36 180 186	37 013 639	-833 453	44 492 239	47 127 389	-2 635 150	45 093 356	45 768 088	-674 732
mysieński	33 172 646	33 156 408	16 238	50 810 381	50 283 405	526 976	43 067 385	43 231 174	-163 789	55 143 635	55 004 293	139 342	66 750 991	70 242 284	-3 491 293	73 917 215	76 596 014	-2 678 799
nowosądecki	40 572 302	40 152 027	420 275	58 158 957	59 808 115	-1 649 158	56 906 563	61 097 239	-4 190 676	73 572 334	80 408 848	-6 836 514	99 274 029	104 641 352	-5 367 323	102 840 221	106 009 290	-3 169 069
nowotarski	58 180 260	57 838 893	341 367	96 871 092	97 306 400	-435 308	85 752 393	86 622 901	-870 508	80 250 585	78 911 660	1 338 925	99 322 037	107 762 289	-8 440 252	135 588 280	139 006 547	-3 418 267
olkuski	44 636 534	44 291 839	344 695	61 587 021	62 209 397	-622 376	48 798 598	48 362 779	435 819	57 793 562	61 140 258	-3 346 696	67 072 708	68 248 895	-1 176 187	78 755 918	79 395 662	-639 744
oświęcimski	56 796 095	56 546 575	249 520	83 206 152	85 884 634	-2 678 482	72 749 818	71 914 157	835 661	94 211 466	94 236 832	-25 366	115 143 925	117 625 352	-2 481 427	124 436 887	121 561 044	2 875 843
proszowicki	16 031 337	16 658 418	-627 081	21 817 302	21 695 767	121 535	17 944 230	21 061 813	-3 117 583	23 210 050	23 066 718	143 332	24 622 652	24 982 684	-360 032	28 425 026	27 540 733	884 293
suski	29 619 131	29 291 031	328 100	43 756 928	43 214 300	542 628	38 886 311	40 764 612	-1 878 301	46 123 368	47 654 949	-1 531 581	51 324 549	51 045 081	279 468	65 260 431	65 320 592	-60 161
tarnowski	33 878 689	33 802 205	76 484	51 389 861	55 475 541	-4 085 680	52 471 461	55 400 918	-2 929 457	71 590 647	76 090 392	-4 499 745	88 557 166	85 940 513	2 616 653	98 374 080	102 024 201	-3 650 121
tatrztański	25 675 646	25 485 073	190 573	39 863 866	39 569 789	294 077	31 770 355	31 747 934	22 421	36 878 338	36 877 265	1 073	46 123 274	47 523 315	-1 400 041	55 240 032	54 350 952	889 080
wadowicki	51 685 675	51 464 831	220 844	75 475 608	75 496 702	-21 094	64 447 215	64 516 363	-69 148	75 182 534	76 168 082	-985 548	88 971 402	87 434 091	1 537 311	99 084 505	97 605 071	1 479 434
wielicki	19 727 868	19 479 517	248 351	30 069 105	30 236 534	-167 429	23 253 935	23 214 953	38 982	33 508 842	32 512 864	995 978	41 671 732	41 171 828	499 904	48 799 308	52 873 200	-4 073 892

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Budżety miast na prawach powiatu

Dochody ogółem miast na prawach powiatu w 2008 r. ukształtowały się na poziomie 3 708 mln zł. W strukturze dochodów ogółem najwyższy udział stanowią dochody własne 68,3%, dotacje 9,4%, natomiast subwencje 22,3% (w 2007 r. wartości te stanowiły odpowiednio 9,7% i 21,6%).

Wydatki ogółem miast na prawach powiatu w 2008 r. wyniosły 3 887 mln zł, z czego 18,5% stanowiły wydatki majątkowe (720,8 mln zł). W strukturze wydatków ogółem, zrealizowanych przez miasta na prawach powiatu w 2008 r., udział wydatków majątkowych zmniejszył się o 3,6% w porównaniu do 2007 r. Wydatki na zadania bieżące poniesione przez miasta na prawach powiatu wyniosły 3 166 mln zł i stanowiły 81,5% ogólnej kwoty wydatków poniesionych przez te jednostki.

Najwyższy wzrost dochodów i wydatków osiągnęło Miasto Tarnów (odpowiednio 14% i 17,2%), najniższy wzrost dochodów o 6,5% i wydatków o 4,9% odnotowało Miasto Kraków. Kraków, Nowy Sącz i Tarnów zakończyły rok 2008 deficytem. Najwyższym niedoborem zamknął się budżet Miasta Krakowa (164,7 mln zł), Miasto Nowy Sącz (8,9 mln zł) a Miasto Tarnów (5 mln zł).

Tabela nr 120

Miasta na prawach powiatu: wynik wykonania budżetu za 2007 rok (w zł)

Wyszczególnienie	Dochody	Wydatki	Wynik wykonania budżetu	w tym:	
				nadwyżka „+”	niedobór „-”
<i>w złotych</i>					
Ogółem	3 452 721 781	3 649 614 895	-196 893 114	5 168 330	-202 061 444
Kraków	2 809 318 187	3 009 373 168	-200 054 981		-200 054 981
Nowy Sącz	290 430 353	292 436 816	-2 006 463		-2 006 463
Tarnów	352 973 241	347 804 911	5 168 330	5 168 330	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela nr 121

Miasta na prawach powiatu: wynik wykonania budżetu za 2008 rok (w zł)

Wyszczególnienie	Dochody	Wydatki	Wynik wykonania budżetu	w tym:	
				nadwyżka „+”	niedobór „-”
<i>w złotych</i>					
Ogółem	3 708 205 204	3 886 970 403	-178 765 199		-178 765 199
Kraków	2 990 770 614	3 155 492 671	-164 722 057		-164 722 057
Nowy Sącz	315 030 383	323 982 782	-8 952 399		-8 952 399
Tarnów	402 404 207	407 494 950	-5 090 743		-5 090 743

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Budżet województwa małopolskiego

W 2008 r. dochody budżetu Województwa Małopolskiego zwiększyły się w stosunku do 2007 r. o 184,3 mln zł (tj. 24,7%). Dochody własne i dochody z tytułu dotacji były wyższe niż w roku 2007 odpowiednio o 8,8% i 133,2%, natomiast dochody z subwencji ogólnej były niższe o 6,0%.

W strukturze otrzymanych dochodów ogółem największy udział miały dochody własne (57,6%), dotacje (28,2%) i subwencje (14,2%). W strukturze dotacji, największą pozycję stanowiły dotacje rozwojowe na finansowanie Programów Operacyjnych MRPO i POKL (42,4%), na zadania zlecone z zakresu administracji rządowej (34,8%), na zadania własne (12,8%).

W porównaniu do roku 2007 dotacje na zadania z zakresu administracji rządowej wzrosły o 50%, w związku z otrzymaniem wyższej dotacji na wykonanie najpilniejszych robót w urzędzeniach melioracji wodnych podstawowych zniszczonych w wyniku powodzi oraz na finansowanie ustawowych uprawnień do ulgowych przewozów środkami publicznego transportu zbiorowego, staże i specjalizacje medyczne. Wydatki ogółem budżetu Województwa Małopolskiego wzrosły w porównaniu do roku 2007 o 197,1 mln zł, tj. o 27,1%. W strukturze wydatków ogółem wydatki majątkowe stanowiły 45,5% (wzrost w stosunku do 2007 r. o 4,4 punktu procentowego). Główne kierunki wydatków budżetu Województwa to wydatki na realizację zadań z zakresu: transportu i łączności, które nadal są wydatkami priorytetowymi (39,2% ogółu wydatków, wzrost o 0,6% w stosunku do 2007 r.), kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (17,6%, wzrost o 4,2% w stosunku do 2007 r.), rolnictwa i łowiectwa (7,6%), ochrony zdrowia (5,4%). Pozostałe wydatki stanowią 35,6% ogółu wydatków budżetu Województwa.

W 2008 r. budżet Województwa Małopolskiego zamknął się nadwyżką w wysokości 6 922 346 zł (w 2007 r. nadwyżką w kwocie 19 790 104 zł).

Tabela nr 122

Dochody Województwa Małopolskiego według ważniejszych źródeł powstania (w tys. zł)

Wyszczególnienie	Dochody ogółem						Dynamika (7:6) w %
	1999	2001	2003	2005	2007	2008	
1	2	3	4	5	6	7	8
OGÓŁEM	262 286	324 764	370 724	469 719	745 983	930 262	118,8%
A. Dochody własne województwa	50 023	45 349	77 226	288 713	492 617	535 723	108,8%
w tym: udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa	40 491	39 233	39 039	213 046	375 870	423 283	112,6%
B. subwencje i dotacje	212 263	279 415	293 498	181 006	253 366	394 539	155,7%
I. Subwencja ogólna	89 270	118 403	111 518	89 208	141 084	132 649	94,0%
część oświatowa	29 699	38 105	34 078	44 481	46 660	46 931	100,6%
część wyrównawcza	21 823	24 619	25 057	37 845	86 721	64 299	74,1%
część drogowa	37 748	55 679	52 383				
część regionalna				1 382	4 703	19 419	412,9%
uzupełnienie subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego				5 500	3 000	2 000	66,7%
II. Dotacje	122 993	161 012	181 980	91 798	112 282	261 890	233,2%
1) dotacje na zadania zlecone	73	93 899	85 576	33 327	60 790	91 127	149,9%
bieżące	73	58 250	42 815	19 632	30 459	53 169	174,6%
inwestycyjne		35 649	42 761	13 695	30 331	37 958	125,1%
2) dotacje na zadania własne	55 406	50 725	74 143	37 468	21 425	33 546	156,6%
bieżące	32 005	34 147	29 895	7 694	16 055	4 371	27,2%
inwestycyjne	23 401	16 578	44 248	29 774	5 370	29 175	543,3%
3) dotacje na zadania realizowane na podstawie porozumień	67 514	6 214	12 259	13 438	20 542	20 468	99,6%
bieżące	7 022	4 612	3 588	6 694	9 201	7 110	77,3%
inwestycje	60 492	1 602	8 671	6 744	11 341	13 358	117,8%
4) dotacje z funduszy celowych		10 174	10 002	7 565	6 543	5 711	87,3%
bieżące		2 136	271	362	259	547	211,2%
inwestycje		8 038	9 731	7 203	6 284	5 164	82,2%
5) dotacje rozwojowe					2 982	111 038	3723,6%
bieżące					2 829	67 627	2390,5%
inwestycje					153	43 411	28373,2%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych z przebiegu wykonania budżetu Województwa Małopolskiego

Tabela nr 123

Struktura wydatków budżetu Województwa Małopolskiego według działań klasyfikacji budżetowej (w tys. zł)

Dział	Wyszczególnienie	1999	struktura w %	2001	struktura w %	2003	struktura w %	2005	struktura w %	2007	struktura w %	2008	struktura w %	struktura w %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
010	Rolnictwo i łowiectwo	72 296	27,7	57 425	16,3	62 663	16,4	32 650	6,1	63 864	8,8	70 379	7,6	
	w tym inwestycje	60 513	-	44 112	-	50 489	-	21 109	-	38 013	-	48 365	-	
150	Przetwórstwo przemysłowe		-	2 496	0,7	6 732	1,8	5 986	1,1	25 372	3,5	21 285	2,3	
	w tym inwestycje		-		-	1 629	-	5	-	8 962	-	4 162	-	
400	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę							9		18				
600	Transport i łączność	49 846	19,1	135 016	38,4	139 292	36,4	238 372	44,6	280 401	38,6	362 311	39,2	
	w tym inwestycje	5 400	-	35 132	-	66 759	-	131 277	-	154 756	-	213 392	-	
630	Turystyka	292	0,1	666	0,2	1 048	0,3	1 808	0,3	1 902	0,3	2 558	0,3	
	w tym inwestycje		-		-	79	-	-	-	-	-	-	-	
700	Gospodarka mieszkaniowa	24		260	0,1	335	0,1	1 002	0,2	1 077	0,1	2 662	0,3	
	w tym inwestycje	262	-	-	-	-	-	213	-	160	-	1 618	-	
710	Działalność usługowa	3 355	1,3	1 568	0,4	1 255	0,3	2 217	0,4	1 725	0,2	3 113	0,3	
	w tym inwestycje		-	75	-	10	-	35	-	-	-	5	-	
720	Informatyka		-		-		-	891	0,2	6 008	0,8	6 005	0,7	
	w tym inwestycje		-		-		-	469	-	5 320	-	5 282	-	
750	Administracja publiczna	11 206	4,3	17 876	5,1	24 644	6,4	32 357	6,1	58 923	8,1	69 345	7,5	
	w tym inwestycje	703	-	1 369	-	2 160	-	1 330	-	14 346	-	2 476	-	
751	Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa		-		-		-		-		-		-	
752	Obrona narodowa									3		3		

754	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	-	35									-								150	-	-
	w tym inwestycje																			150		-
757	Obsługa długu publicznego	-	586	0,2	5 248	1,4	7 246	1,4	7 246	1,4	6 536	0,9	8 707	0,9								
801	Oświata i wychowanie	15,4	39 186	11,1	36 109	9,4	47 954	9,0	47 954	9,0	47 544	6,5	56 550	6,1								
	w tym inwestycje	-	1 508	-	801	-	7 679	-	7 679	-	5 641	-	10 409	-								
803	Szkolnictwo wyższe	-	750	0,2	1 687	0,4	10 753	2,0	10 753	2,0	9 027	1,2	9 477	1,0								
	w tym inwestycje	-	750	-	1 520	-	8 273	-	8 273	-	703	-	9 404	-								
851	Ochrona zdrowia	15,1	27 542	7,8	25 969	6,8	41 526	7,8	41 526	7,8	57 518	7,9	50 281	5,4								
	w tym inwestycje	-	5 903	-	3 813	-	22 130	-	22 130	-	39 935	-	29 503	-								
852	Pomoc społeczna	0,1	966	0,3	525	0,1	2 296	0,4	2 296	0,4	5 405	0,7	2 954	0,3								
	w tym inwestycje	-	-	-	-	-	97	-	97	-	12	-	9	-								
853	Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	0,1	9 493	2,7	5 877	1,5	16 245	3,0	16 245	3,0	39 892	5,5	55 805	6,0								
	w tym inwestycje	-	224	-	905	-	433	-	433	-	351	-	1 802	-								
854	Edukacyjna opieka wychowawcza	1,7	4 523	1,29	3 349	0,9	16 051	3,0	16 051	3,0	19 547	2,7	15 821	1,7								
	w tym inwestycje	-	-	-	-	-	805	-	805	-	2 030	-	1 228	-								
900	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	-	1 069	0,3	9 170	2,4	3 982	0,7	3 982	0,7	640	0,1	3 139	0,3								
	w tym inwestycje	-	4	-	8 794	-	3 533	-	3 533	-	143	-	2 220	-								
921	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	14,3	50 990	14,5	57 549	15	70 599	13,2	70 599	13,2	97 129	13,4	162 791	17,6								
	w tym inwestycje	-	5 309	-	10 030	-	14 925	-	14 925	-	24 511	-	75 831	-								
926	Kultura fizyczna i sport	0,6	1 532	0,4	1 321	0,3	2 312	0,4	2 312	0,4	3 660	0,5	20 002	2,2								
	w tym inwestycje	-	-	-	-	-	649	-	649	-	450	-	14 652	-								
	OGÓLEM	100	351 979	100	382 773	100	534 256	100	534 256	100	726 193	100	923 339	100								
	w tym wydatki majątkowe	35,3	94 385	26,8	147 337	38,5	225 962	42,3	225 962	42,3	298 388	41,1	420 505	45,5								

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych z przebiegu wykonania budżetu Województwa Małopolskiego

Tabela nr 124

Wydatki Województwa Małopolskiego (w tys. zł)

Rok	Ogółem	Wzrost do roku poprzedniego w %	Wskaźnik inflacji w %	Przyrost realny
1999	261 295	-	7,3	-
2001	351 979	26,7	5,5	21,2
2003	382 773	4,8	0,8	4,0
2005	534 257	26,1	2,1	24,0
2007	726 193	15,6	2,5	13,1
2008	923 339	27,1	2,3	24,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela nr 125

Wydatki Województwa Małopolskiego na inwestycje (w tys. zł)

Rok	Ogółem wydatki na inwestycje	Wzrost do roku poprzedniego w %	Wskaźnik inflacji w %	Przyrost realny
1999	92 204	-	7,3	-
2001	94 385	9,3	5,5	3,8
2003	146 986	14,0	0,8	13,2
2005	212 961	55,3	2,1	53,2
2007	295 354	30,6	2,5	28,1
2008	419 131	41,9	2,3	39,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych z przebiegu wykonania budżetu Województwa Małopolskiego oraz danych GUS

Tabela nr 126

Wynik wykonania budżetu Województwa Małopolskiego (w tys. zł)

Wyszczególnienie	1999	2001	2003	2005	2007	2008
Dochody	262 286	324 764	370 724	469 719	745 983	930 261
Wydatki	261 295	351 979	382 773	534 257	726 193	923 339
Wynik wykonania budżetu	991	-27 215	-12 049	-64 538	19 790	6 922
w tym: nadwyżka „+”	991				19 790	6 922
niedobór „-”		-27 215	-12 049	-64 538		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych z przebiegu wykonania budżetu Województwa Małopolskiego

III. Fundusze celowe

oprac. Agnieszka Korba, Beata Bobula, Katarzyna Mikrut

1. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (WFOŚiGW) w Krakowie stanowi ważny instrument Samorządu Województwa Małopolskiego dla finansowania przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska. Działania Funduszu podporządkowane są zasadzie zrównoważonego rozwoju Województwa Małopolskiego.

WFOŚiGW działa na zasadach określonych ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t. j. z 2008 roku Dz. U. Nr 25 poz. 150 z późn. zm.), ma osobowość prawną i w rozumieniu ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych (Dz. U. Nr 249 poz. 2104 z późn. zm.) jest wojewódzkim funduszem celowym. Jego organami są Rada Nadzorcza i Zarząd.

Dochodami WFOŚiGW są głównie wpływy z tytułu opłat i kar pieniężnych, pobieranych na podstawie ustaw i odrębnych przepisów z tytułu gospodarczego korzystania ze środowiska.

Tabela nr 127

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie
(w tys. zł)

Wyszczególnienie	2001		2003		2005		2007		2008	
	Plan	Wyk.	Plan	Wyk.	Plan	Wyk.	Plan	Wyk.	Plan	Wyk.
Stan środków na początku roku	52 000	75 676	102 000	116 247	100 000	111 935	190 393	190 393	215 016	215 016
Przychody	94 200	99 058	88 800	107 902	123 353	125 825	112 593	133 355	134 072	146 254
w tym: wpływy z opłat i kar	51 400	37 794	42 000	43 530	47 350	38 615	47 590	49 175	54 070	54 687
Przychody ogółem	146 200	174 734	190 800	224 149	230 003	237 760	303 736	323 748	349 088	361 270
- dotacje	31 100	20 755	38 600	28 538	25 000	18 547	26 500	13 284	22 500	12 842
- pożyczki	101 300	49 940	132 850	108 673	150 000	61 815	180 000	93 307	221 040	130 854
Razem:	132 400	70 695	171 450	137 211	175 000	80 362	206 500	106 591	243 540	143 696

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WFOŚiGW w Krakowie

Tabela nr 128

Główne kierunki pomocy WFOŚiGW zrealizowane w 2008 r. -współfinansowanie zadań w dziedzinach

Dziedziny	Dotacje	Pożyczki
	w tys. zł	
Gospodarka ściekowa i ochrona wód	11 871,2	65 296,3
Ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu	2 142,2	37 618,3
Gospodarka odpadami	656,6	10 480,2
Pozostałe (m.in. edukacja ekologiczna, wspomaganie zadań państwowego monitoringu środowiska, przedsięwzięcia związane z ochroną przyrody, profilaktyka zdrowotna dzieci, wspieranie ekologicznych form transportu	14 189,4	17 459,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WFOŚiGW w Krakowie

Środki WFOŚiGW przyznawane są na wniosek zainteresowanych stron w formie dotacji lub pożyczek. W 2008 r. WFOŚiGW w Krakowie udzielając pożyczek stosował preferencyjne oprocentowanie w odniesieniu do zmiany stopy redyskonta weksli określonej przez Prezesa Narodowego Banku Polskiego w wysokości 0,6 stopy redyskonta weksli, lecz nie mniej niż 4% rocznie.

W 2008 r. pożyczki udzielane przez Fundusz mogły być częściowo umarżane do wysokości: 45% kwoty uzyskanej pożyczki w przypadku realizacji zadań inwestycyjnych realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego lub jednostki budżetowe na zadania związane z ochroną wód, dla których umowa została podpisana po 01.01.2008 r., a dla umów podpisanych do 31.12.2007 r. 40% kwoty uzyskanej pożyczki, 35% kwoty uzyskanej pożyczki w przypadku realizacji zadań inwestycyjnych i nieinwestycyjnych realizowanych przez jednostkę samorządu terytorialnego lub jednostkę budżetową nie prowadzącą działalności gospodarczej (poza zadaniami związanymi z ochroną wód), 30% kwoty uzyskanej pożyczki w przypadku realizacji zadań inwestycyjnych i nieinwestycyjnych realizowanych przez podmioty gospodarcze i osoby fizyczne oraz pozostałych inwestorów pod warunkiem, że inwestycja została ukończona w terminie ustalonym w umowie, zostały osiągnięte zakładane i określone w umowie rzeczowe i ekologiczne efekty zadania oraz pożyczkobiorca spłacił co najmniej 60% pobranej pożyczki. W 2008 r. Zespół Analiz Finansowych i Kredytów Funduszu prowadził obsługę 623 umów pożyczek na kwotę umowną 521 113 451,71 zł oraz zawarł 132 umowy na łączną kwotę 170 348 317,54 zł.

W 2008 r. Rada Nadzorcza i Zarząd Funduszu podjęły łącznie 125 uchwał o umorzeniu pożyczek na łączną kwotę 15 324 825,14 zł. Umorzono 1 pożyczkę udzieloną w 1999 r., 10 z 2001 r., 12 z 2002 r., 31 z 2003 r., 27 z 2004 r., 29 z 2005 r. oraz 12 z 2006 r. Średnia wysokość umorzenia od udzielonych pożyczek wynosiła 23,36%.

W zakresie realizacji zadań inwestycyjnych i modernizacyjnych służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej, ze środków Funduszu dofinansowane zostały przedsięwzięcia związane z gospodarką wodną, ochroną powietrza atmosferycznego i powierzchni ziemi.

Tabela nr 129

Budowa sieci kanalizacyjnych realizowana z pomocą finansową WFOŚiGW w Krakowie w 2008 r.

Lp.	Nazwa miejscowości	Długość sieci kanalizacji [mb]	Ilość ścieków odprowadzona do oczyszczalni [m ³ /rok]
1	Gmina Niepołomice	93 707,00	339 567,00
2	Gmina Skrzyszów	42 966,50	54 265,33
3	Gmina Zabierzów	33 047,00	76 686,00
4	Gmina Dąbrowa Tarnowska	31 778,00	61 539,00
5	Gmina Zielonki	25 000,00	87 600,00
6	Gmina Wielka Wieś	20 386,00	44 762,00
7	Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji S.A. w Krakowie	10 691,60	139 616,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WFOŚiGW w Krakowie

Ogółem w 2008 r. zostało zawartych 37 umów dotyczących budowy sieci kanalizacji sanitarnych. Łączna długość wykonanych kolektorów sanitarnych wyniosła 192,53 km co umożliwiło odprowadzenie 605,06 tys. m³ ścieków do oczyszczalni.

Tabela nr 130

Budowa oczyszczalni ścieków realizowana z pomocą finansową WFOŚiGW w Krakowie w 2008 r.

Lp	Nazwa miejscowości	Ilość ścieków [m ³ /d]	Redukowany ładunek BZT ₅ [kg/rok]
1	Gmina Mogilany	70 387,35	29 217,69
2	Miejski Zakład Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Myślenicach	900 493,32	24 763,57
3	Gmina Bolesław	39,35	5 199,07
4	Gmina Szczucin	983,61	126 685,24

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WFOŚiGW w Krakowie

Pomoc udzielona przez WFOŚiGW w Krakowie w 2008 r. pozwoliła także na realizację budowy, rozbudowy i modernizacji 4 oczyszczalni ścieków. Przepustowość wykonanych w 2008 r. oczyszczalni ścieków wyniosła 2 662,75 m³/d. Redukcja ładunku BZT₅ to 185,87 tys. kg/rok.

Tabela nr 131

Ważniejsze zadania w ochronie powietrza realizowane z pomocą finansową WFOŚiGW w Krakowie w 2008 r.

Lp.	Wnioskodawca	Zadanie	Rodzaj i wielkość udzielonej pomocy [zł]
1.	Elektrownia Skawina S.A.	Wykonanie instalacji odsiarczania spalin w Elektrowni Skawina S.A.	Pożyczka 20 000 000,00
2.	Elektrownia Skawina S.A.	Wykonanie II nitki instalacji odsiarczania spalin	Pożyczka 11 791 780,00
3.	Elektrownia Skawina S.A.	Modernizacja elektrofiltru kotła OP-210M nr 8 i gospodarki popiołem gwarantująca ograniczenie emisji zanieczyszczeń pyłowych do atmosfery	Pożyczka 3 150 000,00
4.	Elektrociepłownia Kraków S.A.	Przystosowanie instalacji nawęglania do współspalania węgla i biomasy w EC Kraków S.A.	Pożyczka 309 381,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WFOŚiGW w Krakowie

Przy udziale środków finansowych WFOŚiGW w Krakowie w 2008 r. zlikwidowano 12 kotłowni opalanych paliwem stałym, w miejsce których powstało 8 kotłowni gazowych, 2 kotłownie opalane eko-groszkiem oraz 2 kotłownie olejowe.

WFOŚiGW w Krakowie udzielił również w 2008 r. dofinansowania na montaż instalacji wykorzystujących odnawialne źródła energii w postaci kolektorów słonecznych, pomp ciepła, biomasy oraz geotermii.

W zakresie ochrony powierzchni ziemi i gospodarki odpadami WFOŚiGW w Krakowie w 2008 r. przyznał dofinansowanie na realizację następujących zadań:

- „Stacja Termicznej Utylizacji Osadów” MPWiK S.A. w Krakowie – pożyczka w wysokości 15 175 754,00 zł,
- „Rekultywacja Lagun Osadowych” MPWiK S.A. w Krakowie – pożyczka 3 200 387,00 zł,
- „Utylizacja azbestu na terenie Gminy Czorsztyn-likwidacja zgromadzonych odpadów azbestowych z terenu gminnego” – pożyczka 115 000,00 zł,
- „Dostawa i montaż drugiej wirówki instalacji do odwadniania osadów ściekowych na oczyszczalni ścieków w Nowym Targu” – pożyczka 800 000,00 zł,
- „Budowa stacji odwadniania i higienizacji osadów przy oczyszczalni ścieków w Wolbromiu-etap II” – pożyczka 627 048,00 zł,
- „Usuwanie z terenu miasta Tarnowa oraz unieszkodliwianie odpadów niebezpiecznych zawierających azbest” – pożyczka 12 000,00 zł,
- „Usuwanie azbestu w płytach eternitowych z terenu Gminy Lisia Góra” – pożyczka 23 112,00 zł,
- „Likwidacja płyt cementowo-azbestowych na budynku KWP w Krakowie” – przekazanie środków finansowych w wysokości 16 348,00 zł.

W 2008 r. WFOŚiGW w Krakowie przyznał również środki na:

- działania polegające na zapobieganiu i likwidacji poważnych awarii i ich skutków – doposażenie jednostek Państwowej i Ochotniczej Straży Pożarnej województwa małopolskiego w sprzęt do ograniczania i likwidacji nadzwyczajnych zagrożeń środowiska w łącznej kwocie: 4 335 200 zł. Środki te przekazano Komendzie

Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie, gminom: Mszana Dolna, Raba Wyżna, Sułkowice, Miastu Zakopane, Jednostkom Ochotniczej Straży Pożarnej w Zawoi i w Mędrzechowie, na zakup nowych i używanych samochodów do ratownictwa techniczno-chemiczno-ekologicznego,

- zadania dotyczące ochrony przeciwpowodziowej. WFOŚiGW kwotą 299 999,10 zł zasilił działania Małopolskiego Zarządu Melioracji i Urzędzeń Wodnych w Krakowie w zakresie doposażenia Wojewódzkiego Magazynu Przeciwpowodziowego w Krakowie (zakup pomp), w ramach zadania „Ochrona środowiska przed skażeniem wodami powodziowymi. Ponadto przy udziale środków pomocowych Małopolski Zarząd Melioracji i Urzędzeń Wodnych przystąpił do modernizacji wałów rzek: Wisły, Małej Wisły oraz Soły,

- edukację ekologiczną oraz propagowanie działań proekologicznych i zasady zrównoważonego rozwoju (radiowe i telewizyjne programy ekologiczne, konkursy ekologiczne, publikacje broszur, folderów, zadania edukacyjne realizowane w szkołach i przedszkolach, szkolenia dla administracji szczebla gminnego),

- prace pielęgnacyjne-konserwacyjne zabytkowych drzewostanów oraz zadrzewianie i zakrzewianie,

- wspomaganie zadań państwowego monitoringu środowiska w zakresie monitoringu jakości wód, jakości powietrza, zakupu aparatury kontrolno-pomiarowej oraz budowy i wdrożenia systemu udostępniania informacji o środowisku przez jednostki publiczne,

- profilaktykę zdrowotną oraz wypoczynek dzieci z obszarów ekologicznie zagrożonych.

W okresie sprawozdawczym w WFOŚiGW jako Instytucji Wdrażającej dla I i II osi priorytetowej Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, przeprowadzono ocenę projektów w ramach 3 konkursów. Do Funduszu złożono projekty dotyczące wyłącznie Priorytetu I – Gospodarka wodno-ściekowa, działanie 1.1 – Gospodarka wodno-ściekowa w aglomeracjach powyżej 15 tys. RLM.

Łącznie w 2008 r. w WFOŚiGW w Krakowie w ramach przeprowadzonych konkursów oceniono 26 projektów, z czego 8 przesłano do dalszej oceny merytorycznej.

2. Wojewódzki Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych

Wojewódzki Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych (FOGR) jest funduszem celowym, na który składają się głównie należności i opłaty roczne, związane z wyłączeniem gruntów z produkcji rolniczej. FOGR działa na podstawie ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz.U.2004.121.1266). Celem funduszu jest ochrona, rekultywacja i poprawa jakości gruntów rolnych.

FOGR dzieli się na fundusz terenowy i centralny. Fundusz centralny tworzony jest z 20% dochodów funduszu terenowego i dysponuje nim Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Środkami funduszu terenowego dysponuje Samorząd Województwa i przeznacza je zgodnie z w/w ustawą, na:

- budowę i modernizację dróg dojazdowych do gruntów rolnych,

- budowę i renowację zbiorników służących małej retencji,

- zakup sprzętu pomiarowego i informatycznego oraz oprogramowania niezbędnego do zakładania i aktualizowania operatów ewidencji gruntów oraz prowadzenia spraw ochrony gruntów rolnych.

W 2008 r. środki FOGR spożytkowane zostały w Małopolsce na poprawę jakości sieci dróg dojazdowych do pól w całym województwie a także na zakup sprzętu informatycznego oraz oprogramowania niezbędnego do zakładania i aktualizowania operatów ewidencji gruntów oraz prowadzenia spraw ochrony gruntów rolnych.

Tabela nr 132

Plan przychodów i wydatków Funduszu Ochrony Gruntów Rolnych

L.p.	Wyszczególnienie	1999	2001	2003	2005	2007	2008
I	Stan FOGR na początku roku	1 263 151	1 557 925	2 298 069	3 709 104	3 603 564	3 223 770
II	Przychody	4 171 989	6 395 477	6 506 615	8 603 454	9 631 856	19 368 138
	Przelewy z Centralnego FOGR	1 050 000	1 320 000	1 500 000	1 480 000	1 680 000	4 000 000
	Przychody własne w tym:	3 121 989	5 075 477	5 006 616	7 123 454	7 951 856	15 368 138
	Wpływy z opłat za wyłączenie gruntów z produkcji rolniczej	2 938 996	4 711 367	4 844 859	6 960 545	7 776 442	14 961 615
	Odsetki od środków na rachunku bankowym	182 186	364 110	161 756	162 909	175 414	406 523
III	Wydatki	3 638 666	5 311 886	6 652 378	8 273 379	10 011 650	15 399 570
1	Wydatki bieżące	3 609 771	5 145 957	6 652 378	6 680 974	7 845 243	12 078 789
	Przelewy na centralny FOGR	590 747	871 095	917 472	1 365 743	1 607 444	2 690 703
	Opłaty komornicze, pozostałe wydatki	1 558	4 113	4 761	10 497	4 710	13 229
	Wydatki zgodnie z art. 25, ust. 1, ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych (remont dróg rolniczych, zbiorników małej retencji)	3 017 466	4 270 748	5 472 181	5 304 734	6 233 089	9 374 857
2	Wydatki inwestycyjne	28 895	165 930	257 964	1 592 405	2 166 407	3 320 781
	Wydatki zgodnie z art. 25, ust. 1, ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych (remont dróg rolniczych)	-	-	-	1 553 438	2 047 418	3 320 781
	Wydatki zgodnie z art. 25, ust. 1, ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych (zakup sprzętu komputerowego)	28 895	165 930	257 964	8 967	118 989	-
IV	Stan FOGR na koniec roku	1 796 474	2 641 516	2 152 306	4 039 179	3 223 770	7 192 338

Źródło: Sprawozdania z wykonania budżetu Województwa Małopolskiego za lata: 1999, 2001, 2003, 2005, 2007, 2008.

3. Wojewódzki Fundusz Gospodarki Zasobem Geodezyjnym i Kartograficznym

Fundusz Gospodarki Zasobem Geodezyjnym i Kartograficznym (FGZGiK) utworzony został na mocy ustawy z dnia 17 maja 1989 roku Prawo geodezyjne i kartograficzne (Dz.U.2000.100.1086). FGZGiK dzieli się na fundusz centralny będący w dyspozycji Głównego Geodety Kraju, fundusze wojewódzkie będące w dyspozycji marszałków oraz fundusze powiatowe, dysponowane przez starostów.

Podział FGZGiK wynika przede wszystkim z konieczności racjonalizacji wydatków na zadania wymienione w ustawie Prawo geodezyjne i kartograficzne.

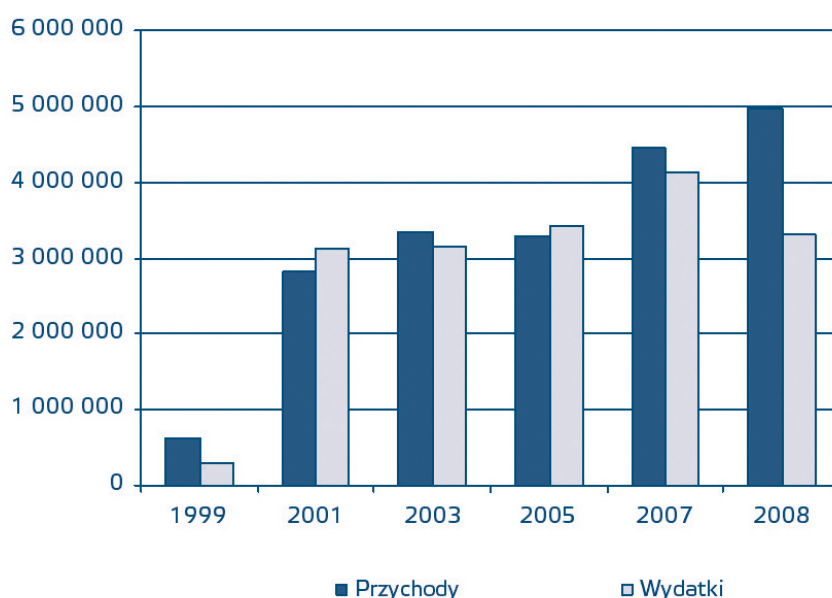
Najważniejszymi przychodami wojewódzkich FGZGiK są wpływy:

- ze sprzedaży map oraz innych materiałów i informacji z zasobów wojewódzkich,
- z opłat za czynności związane z prowadzeniem tych zasobów,
- z wpłat z funduszy powiatowych w wysokości 10% ich wpływów, przekazywane w okresach kwartalnych, w ciągu 30 dni od zakończenia kwartału,
- odsetki bankowe.

Środki FGZGiK przeznaczone są na uzupełnienie środków budżetowych, niezbędnych do sfinansowania zadań związanych z aktualizacją i utrzymywaniem państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego szczebla wojewódzkiego w tym opracowań bazodanowych (Topograficzna Baza Danych), map tematycznych, systemów GIS jak i zarówno na zakup urządzeń i wyposażenie lokali niezbędnych do prowadzenia tego zasobu, szkolenia pracowników służby geodezyjnej i kartograficznej, zatrudnionych do prowadzenia zasobu (w zakresie jego aktualizacji i utrzymywania).

Wykres nr 126

Analiza Przychodów i Wydatków Wojewódzkiego Funduszu Gospodarki Zasobem Geodezyjnym i Kartograficznym

Źródło: Sprawozdania z wykonania budżetu Województwa Małopolskiego za lata: 1999, 2001, 2003, 2005, 2007 i 2008.

Tabela nr 133

Wykonanie Planu Przychodów i Wydatków Wojewódzkiego Funduszu Gospodarki Zasobem Geodezyjnym i Kartograficznym

L.p	Wyszczególnienie	1999	2001	2003	2005	2007	2008
I	Stan FGZGiK na początku roku	352 893	2 495 369	2 189 006	3 139 419	3 488 881	3 818 010
II	Przychody	632 477	2 820 303	3 350 906	3 281 242	4 457 556	4 979 326
1	Przelewy z PFGZGiK na CFG-ZGiK i WFGZGiK	300 000	2 431 010	3 064 928	2 991 286	4 178 114	4 556 393
2	Dochody własne	332 477	298 926	285 966	289 957	252 833	422 933
3	Wpływy ze sprzedaży map oraz innych materiałów informacyjnych wojewódzkiego FGZGiK i wpływy z usług i opłat za udostępnienie z zasobu	282 174	116 029	227 627	194 253	159 372	243 191
4	Odsetki	50 303	273 343	58 339	95 703	93 461	172 736
5	Inne zwiększenia	186 965	-	12	0,16	6 479	7006
III	Wydatki	305 439	3 131 564	3 144 134	3 422 328	4 128 426	3 303 879
1	Wydatki bieżące w tym:	300 440	2 105 902	2 944 360	2 003 067	2 704 635	2 909 466
1.1	Dotacje (nieinwestycyjne) na powiatowe FGZGiK	-	200 000	500 000	60 000	-	-
1.2	Zakup drobnego sprzętu i wyposażenia	2 273	58 718	85670	44 881	164 775	118 955
1.3	Aktualizacja i modernizacja zasobu geodezyjno-kartograficznego oraz utrzymanie i techniczna obsługa tego zasobu	264 893	1 717 730	783 312	392 410	564 232	470 021
1.4	Przelewy redystrybucyjne	33 248	1 129 429	1 561 061	1 495 643	2 114 340	2 320 490
1.4.1	Przelewy na centralny FGZGiK	-	1 129 429	1 561 061	1 495 643	2 114 340	2 320 490
2	Wydatki inwestycyjne	4 999	25 687	199 774	1 265 287	1 285 079	381 664
2.1	Wydatki inwestycyjne funduszy celowych	-	-	-	-	350 000	-
2.2	Wydatki na zakupy inwestycyjne	4 999	25 687	199 774	1 265 287	915 079	326 664
2.3	Dotacje z funduszy celowych na finansowanie lub dofinansowanie kosztów realizacji inwestycji i zakupów inwestycyjnych jednostek sektora finansów publicznych	-	-	-	-	20 000	55 000
	Inne zmniejszenia	26	-	-	93 974	138 711	12 749
IV	Stan FGZGiK na koniec roku	866 867	2 184 108	2 395 779	2 998 334	3 818 010	5 493 457

Źródło: Sprawozdania z wykonania budżetu Województwa Małopolskiego za lata: 1999, 2001, 2003, 2005, 2007 i 2008.

IV. Programy pomocowe

Oprac. Andrzej Binda

Do analizy wykorzystania środków unijnych w województwie małopolskim wykorzystano bazy projektów okresu 2004 – 2006 wg stanu na 31 grudnia 2008 i 30 czerwca 2009 r., udostępnione przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

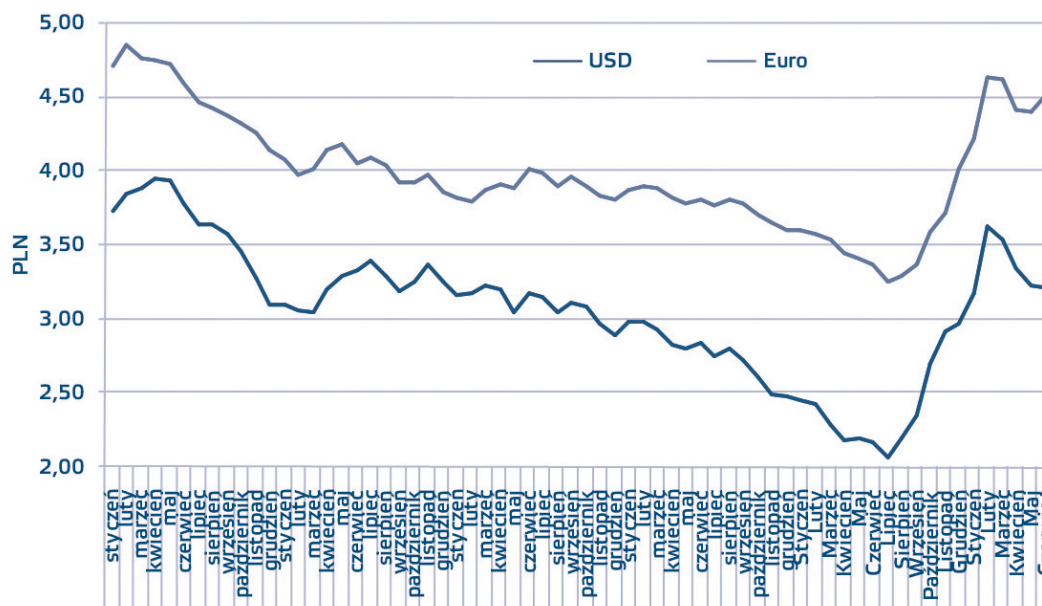
W opracowaniach ministerstwa używa się liczby i wartości projektów wg lokalizacji projektów, co w przypadku realizacji w kilku województwa prowadzi do multiplikacji ilości i wartości. W przypadku poniższego opracowania dokonano modyfikacji bazy województwa małopolskiego przypisując projekty do siedziby beneficjenta, usuwając jednocześnie powtarzające się zapisy w innych jednostkach terytorialnych. Spowodowało to spadek liczby projektów (np. liczba projektów w Małopolsce spadła na koniec czerwca z 5011 do 4839, czyli o ok. 3,5%), przy czym ogólna wartość zmniejszyła się zdecydowanie mniej, gdyż usuwane projekty miały niezbyt dużą wartość. Na ogół były to projekty związane ze szkoleniami prowadzonymi na terenie kilku powiatów bądź województw.

1. Projekty wg programów operacyjnych

Rok 2008 poświęcony był finalizacji projektów realizowanych przy współfinansowaniu z funduszy europejskich przeznaczonych dla perspektywy finansowej 2004 – 2006. Oszczędności uzyskane w wyniku rozliczenia projektów, a także spadek wartości złotówki w stosunku do euro spowodowały powstanie rezerwy finansowej. Spowodowane jest to stałą wartością przyznanej alokacji (w skali kraju ok. 8,6 mld euro), która w wyniku zmian kursowych dała znaczące oszczędności w skali kraju (ok. 1,5 mld zł w grudniu 2008 w stosunku do lipca 2008). Automatycznie zmniejszył się również poziom nadkontraktacji programów.

Wykres nr 127

Średnia wartość 1 euro i 1 dolara USA w stosunku do złotego w latach 2004 - 2009

Źródło: NBP

Powstała oszczędność w znacznej mierze została rozdysponowana do wykorzystania przez regiony w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego. Jednocześnie – za zgodą Komisji Europejskiej – wydłużono okres kwalifikowalności wydatków do 30 czerwca 2009 roku.

Według stanu na 31 grudnia 2008 r. w województwie małopolskim zrealizowanych bądź w trakcie realizacji było 4871 projektów o łącznej wartości ponad 5 mld zł. Projektom tym przyznano dofinansowanie ze środków europejskich w wysokości ponad 2,8 mld zł. W stosunku do rozliczenia z końca 2007 roku w Małopolsce odnotowano wzrost ilościowy projektów o ok. 80 szt. (tj. o 1,6%), przy jednoczesnym wzroście wartości projektów o ok. 146 mln zł (o prawie 3%). Baza projektów województwa małopolskiego „wzbogaciła się” m.in. o trzy projekty realizowane w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Transport, który do tej pory nie był reprezentowany w naszym województwie. Natomiast wg stanu na 30 czerwca 2009 r., a więc w momencie zamknięcia okresu kwalifikowalności wydatków na realizację projektów okresu 2004-2006, w bazie województwa małopolskiego było 4839 projektów, czyli o 32 mniej, ale za to ich wartość wyniosła prawie 5,7 mld zł (wzrost o 12,7% w przeciągu 6 miesięcy!), a dofinansowanie ze środków unijnych wzrosło do prawie 3,2 mld zł.

Tabela nr 134

Projekty realizowane w ramach programów operacyjnych i inicjatyw w okresie 2004-2008

Program/inicjatywa	Projekty		Wartość projektów ogółem		Dofinansowanie ze środków unijnych
	31.12.2008	30.06.2009	31.12.2008	30.06.2009	
	w mln zł				
Fundusz Spójności	11	11	1574,2	1 873,1	1 313,5
INTERREG POLSKA-SŁOWACJA	27	28	24,0	25,9	18,0
Program Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL	10	10	67,6	67,2	50,4
Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich	2646	2634	661,8	666,6	262,8
Rozwój Zasobów Ludzkich	220	210	251,3	247,6	175,9
Rybołówstwo i Przetwórstwo Ryb	19	20	11,9	12,6	3,3
Transport	3	3	15,1	15,1	8,9
Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw	1102	1062	847,0	820,1	317,4
Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego	833	861	1601,4	1 969,2	1 049,1
RAZEM	4871	4839	5 054,4	5 697,3	3 199,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy MRR

Średni poziom dofinansowania projektów ze środków unijnych wyniósł w przypadku województwa małopolskiego 55,9%, przy czym w zależności od programu wskaźnik ten zmieniał

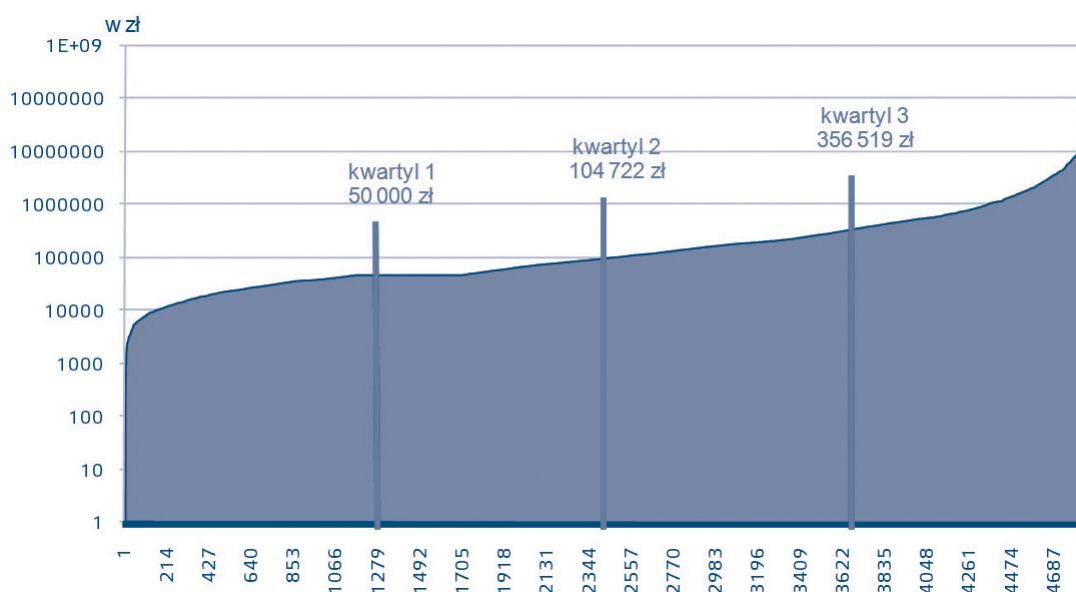
się od 26,7% w przypadku SPO Rybołówstwo i Przetwórstwo Ryb, do 70,6% w przypadku SPO Rozwój Zasobów Ludzkich.

2. Projekty według wielkości

Wartość projektów realizowanych przez beneficjentów z terenu województwa małopolskiego wahała się od 247,00 zł do 323 867 952,90 zł. Porównywanie w całości tego zbioru jest dość trudne, dlatego posłużymy się podziałem na grupy kwartylowe, tzn. podzielimy cały zbiór projektów uporządkowany rosnąco według wartości na cztery równoliczne podzbiory, nazwane dla naszego opracowania odpowiednio „mikro”, „małe”, „średnie” i „duże”.

Wykres nr 128

Projekty realizowane w województwie małopolskim wg wartości projektu – stan na 31 grudnia 2008 (uwaga –wykres wg skali logarytmicznej)

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy projektów

Środki finansowe z unii europejskiej skierowane zostały głównie na drogie projekty drogic, inwestycyjne, mające kluczowe znaczenie dla rozwoju i spójności terytorialnej: 25% liczby projektów z województwa małopolskiego miało poziom 93,0% wartości wszystkich projektów.

Zróźnicowanie pomiędzy poszczególnymi grupami projektów można wykazać porównując średnie arytmetyczne wartości projektów w poszczególnych grupach. Znacznie lepsze jest jednak porównanie wartości środkowych (median) z uwagi na bardzo duże zróźnicowanie wartości poszczególnych projektów, zwłaszcza w grupie „dużych” projektów.

Tabela nr 135

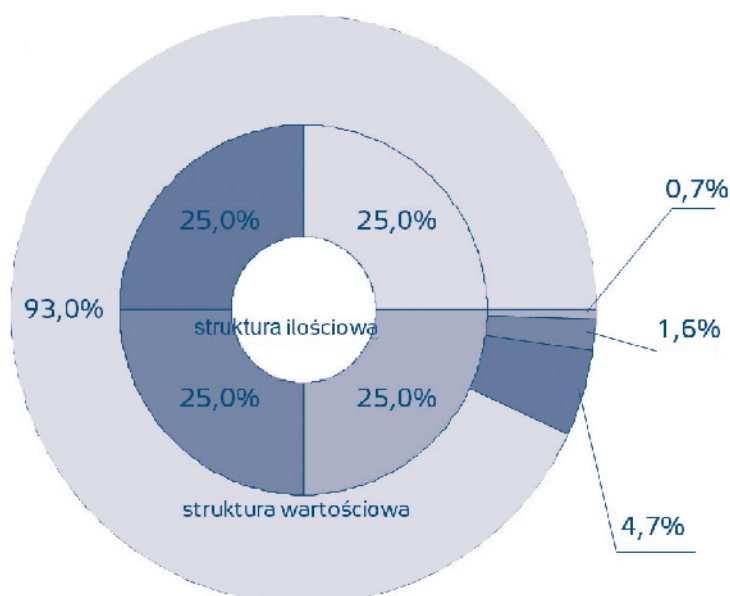
Średnie arytmetyczne i mediany wartości projektów wg grup wielkości (stan na 31 grudnia 2008)

	Projekty			
	„mikro”	„małe”	„średnie”	„duże”
	w złotych			
Średnia arytmetyczna	27 857,14	65 873,78	196 164,40	3 859 898,00
Mediana	27 764,73	58 211,00	188 867,50	851 311,10

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy projektów MRR

Wykres nr 129

Struktura ilościowa i wartościowa projektów wg wielkości

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy projektów MRR

3. Projekty współfinansowane ze środków unijnych w podregionach

Podregiony NTS 3 (Nomenklatura Jednostek do Celów Statystycznych - The Nomenclature of Territorial Units for Statistics) są przestrzennymi jednostkami statystycznymi utworzonymi dla potrzeb porównań międzynarodowych, obejmującymi terytorialnie powierzchnie jednego lub więcej powiatów. Stosownie do założeń klasyfikacji, podregiony wyznaczone były w oparciu o kryteria ludnościowe – poszczególne podregiony powinny mieć od 150 tys. do 800 tys. mieszkańców. Obecnie w Polsce liczbę (66) i granice podregionów reguluje Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 14 listopada 2007 r. (Dz. U. Nr 214, poz.1573), na mocy którego od 1 stycznia 2008 roku.

W celu umożliwienia porównań międzyregionalnych w skali kraju konieczne było pominię-

cie w analizach niektórych projektów, których nie można było przypasować do konkretnego podregionu, bądź był projektem z obcego województwa realizowanym częściowo na terenie analizowanym. Stąd mogą wystąpić różnice pomiędzy prezentowanymi danymi, a innymi opracowaniami.

W wartościach bezwzględnych najwyższą wartość miały projekty realizowane w największych miastach Polski oraz w województwach Polski centralnej. Największą wartość osiągnęły projekty realizowane w Warszawie (ponad 5,2 mld zł), przy czym nie uwzględniono tu projektów realizowanych na terenie całego kraju. Najmniejsza wartość projektów wśród podregionów wyniosła 286 mln zł.

Tabela nr 136

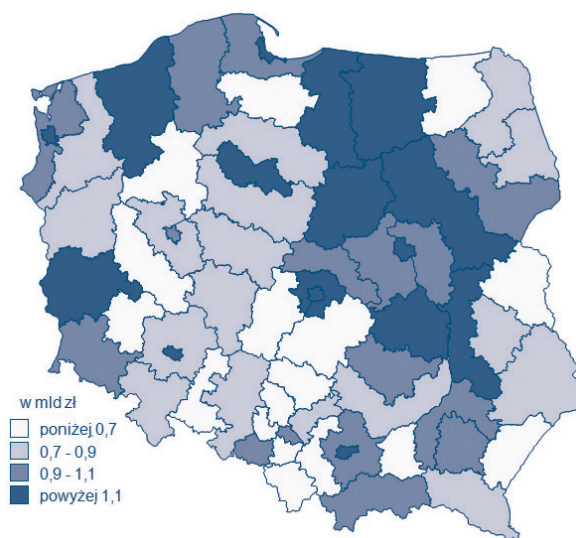
Wartość projektów w mln zł wg podregionów (stan na 31 grudnia 2008)

Podregion	Wartość projektów w mln zł	Lokata
krakowski	866	29
m. Kraków	1248	8
nowosądecki	910	23
oświęcimski	589	52
tarnowski	5050	57

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy projektów MRR

Mapa nr 28

Wartość projektów współfinansowanych z funduszy unijnych według podregionów

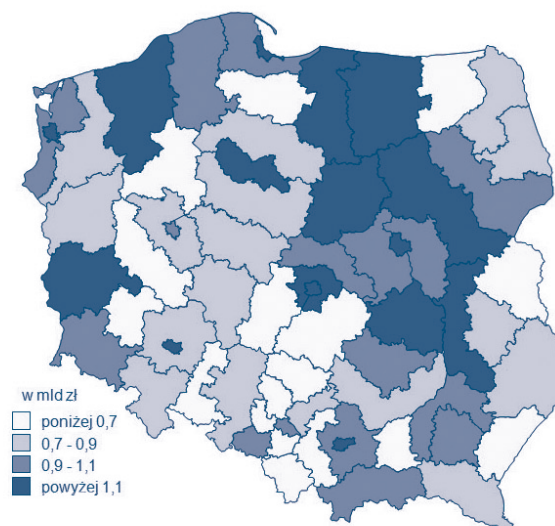

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy projektów MRR

Wartość całkowita wszystkich projektów nie jest jednak dobrym miernikiem do analizy zróżnicowania przestrzennego, z uwagi na różny potencjał poszczególnych podregionów. Dlatego do porównań wykorzystany został również wskaźnik wartości projektów na mieszkańca.

Mapa nr 29

Wartość projektów współfinansowanych z funduszy europejskich w przeliczeniu na mieszkańca według podregionów

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy projektów MRR

W tym przypadku szala wartości wyraźnie przechyliła się w stronę północnych podregionów, a zwłaszcza podregionów województwa zachodniopomorskiego. Najwyższą wartość – 5912 zł na mieszkańca – odnotowano jednak w podregionie łódzkim, natomiast minimum wskaźnika wyniosło 584 zł. Podregiony Małopolski zajęły w rankingu odległe pozycje:

Tabela nr 137

Wartość projektów na 1 mieszkańca wg podregionów

Podregion	Wartość projektów na mieszkańca w zł	Lokata
krakowski	1286	41
m. Kraków	1654	24
nowosądecki	1189	45
oświęcimski	929	61
tarnowski	1098	53

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy projektów MRR

Chociaż może dziwić niska pozycja podregionu oświęcimskiego – silnie uprzemysłowionego, ze stosunkowo niską stopą bezrobocia – to właśnie te atuty stały się przyczyną ograniczeń w dostępie do środków unijnych, podobnie jak dla sąsiadujących podregionów województwa śląskiego.

4. Projekty według kategorii interwencji

Projekty realizowane w ramach perspektywy finansowej 2004 – 2006 klasyfikowane były zgodnie z Klasyfikacją Kategorii Interwencji Funduszy Strukturalnych, opracowanej na podstawie załącznika do rozporządzenia nr 428/2001/WE z dnia 2 marca 2001 r.

Wszystkie projekty podzielone zostały na 4 grupy:

1. Sektor produkcyjny
 11. Rolnictwo
 12. Leśnictwo
 13. Promowanie adaptacji i rozwoju obszarów wiejskich
 14. Rybołówstwo
 15. Wsparcie dla dużych przedsiębiorstw
 16. Pomoc dla MŚP oraz dla rzemiosła
 17. Turystyka
 18. Badania, rozwój technologiczny i działania innowacyjne (B+R)
2. Zasoby ludzkie
 21. Polityka rynku pracy
 22. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu
 23. Rozwój kształcenia i szkolenia zawodowego nie związanego ze szczególnym sektorem (osobami, firmami)
 24. Potencjał adaptacyjny pracowników, przedsiębiorczość, innowacyjność, technologie komunikacyjne i informacyjne
 25. Działalność na rzecz kobiet na rynku pracy
3. Infrastruktura podstawowa
 31. Infrastruktura transportowa
 32. Infrastruktura telekomunikacyjna i społeczeństwo informacyjne
 33. Infrastruktury energetyczne (produkcja, dystrybucja)
 34. Infrastruktura środowiskowa (w tym woda)
 35. Planowane przestrzenne i odnowa
 36. Infrastruktura społeczna i ochrony zdrowia publicznego
4. Różne
 41. Pomoc techniczna i działania innowacyjne

W stosunku do programów operacyjnych przyporządkowanie kategorii interwencji nie jest wzajemnie jednoznaczne, tzn. określona kategoria może występować w dwóch lub więcej programach. Ponadto, nie wszystkie kategorie są reprezentowane na terenie województwa małopolskiego – nie realizowano projektów związanych z leśnictwem ani infrastruktury energetycznej.

W województwie małopolskim dominują pod względem ilościowym projekty związane z rolnictwem (37,2% ogółu projektów), wyprzedzając projekty związane z pomocą dla MŚP oraz dla rzemiosła (24,2%) oraz promowanie i adaptacje obszarów wiejskich (16,6%). Łącznie projekty powiązane z rolnictwem i obszarami wiejskimi stanowią większość w Małopolsce (54,3%).

Tabela nr 138

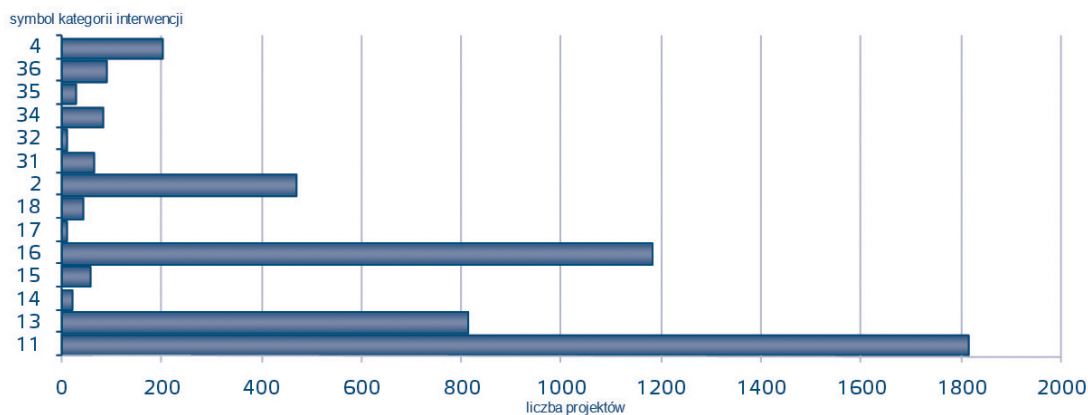
Projekty realizowane w województwie małopolskim wg programów i kategorii interwencji

Kategoria interwencji	Programy i inicjatywy wspólnotowe								
	Fundusz Spójności	INTERREG POLSKA-SŁOWACJA	Program Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL	Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich	Rozwój zasobów ludzkich	Rybołówstwo i przetwórstwo ryb	Transport	Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw	Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego
Rolnictwo	0	0	0	1813	0	0	0	0	0
Promowanie adaptacji i rozwoju obszarów wiejskich	0	3	0	808	0	0	0	0	0
Rybołówstwo	0	0	0	0	0	19	0	0	0
Wsparcie dla dużych przedsiębiorstw	0	0	0	0	0	0	0	55	0
Pomoc dla MŚP oraz dla rzemiosła	0	0	0	0	0	0	0	1006	173
Turystyka	0	4	0	0	0	0	0	0	4
Badania, rozwój technologiczny i działania innowacyjne	0	0	0	0	0	0	0	41	2
Zasoby ludzkie	0	2	0	0	206	0	0	0	262
Infrastruktura transportowa	1	3	0	0	0	0	3	0	56
Infrastruktura telekomunikacyjna i społeczeństwo informacyjne	0	1	0	0	0	0	0	0	10
Infrastruktura środowiskowa	10	4	0	0	0	0	0	0	68
Planowanie przestrzenne i odnowa	0	3	0	0	0	0	0	0	24
Infrastruktura społeczna i ochrony zdrowia publicznego									90
Różne	0	7	10	25	14	0	0	0	144

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy projektów MRR

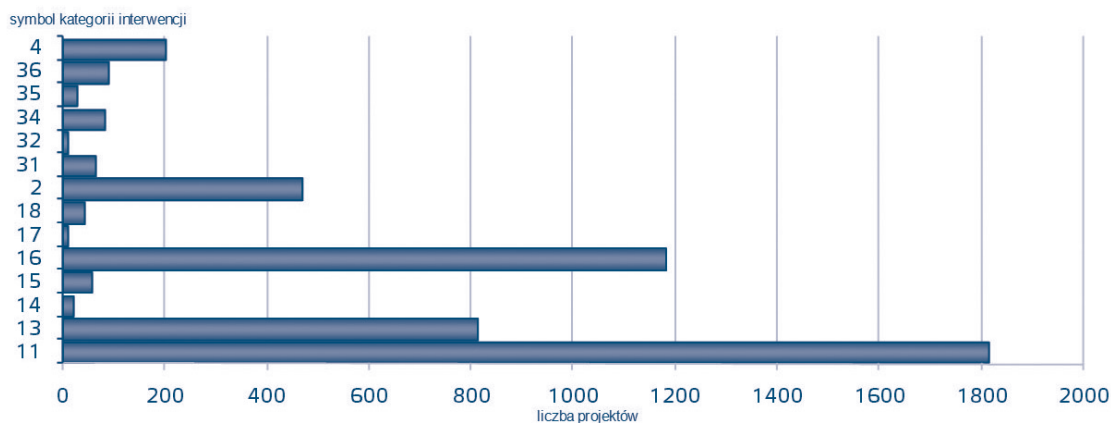
Wykres nr 130 Liczba projektów wg kategorii interwencji

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy MRR

Struktura dominujących projektów zmienia się całkowicie w przypadku wartości projektów. Zdecydowanie na plan pierwszy wysuwają się projekty infrastrukturalne związane ze środowiskiem (ochrona powietrza, utylizacja odpadów, oczyszczanie ścieków, pobór, uzdatnianie i dystrybucja wody pitnej) – 31,0% ogólnej wartości projektów. Drugą pozycję zajmuje infrastruktura transportowa – 17,3%, a trzecią pomoc dla MŚP i rzemiosła – 12,1%.

Wykres nr 131 Wartość projektów wg kategorii interwencji

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy MRR

Spśród wszystkich kategorii tematycznych najwięcej środków absorbują: infrastruktura środowiskowa (31,0%), bezpośrednie wsparcie dla przedsiębiorstw (kategorie 15,16 i 17 – razem 15,1%), sektor rolny i rybacki (kategorie 11, 13 i 14 – 13,3%), infrastruktura społeczna (kategorie 35 i 36 – 8,4%), oraz zasoby ludzkie – 8,3%.

V. Instytucje dla rozwoju

Oprac. Elżbieta Sztorc, Katarzyna Cylic-Nawałka, Maria Pasieka

1. Instytucje otoczenia biznesu (IOB)

Instytucje otoczenia biznesu zwane również instytucjami wsparcia stanowią kluczowe ogniwo nowoczesnych systemów, których celem jest wsparcie rozwoju gospodarczego. Obejmuje ono zróżnicowaną organizacyjnie grupę niekomercyjnych instytucji, aktywnych w obszarze wspierania przedsiębiorczości, w tym samozatrudnienia, transferu i komercjalizacji technologii oraz poprawy konkurencyjności MSP. Szeroki wachlarz celów oraz konieczność uwzględniania lokalnych i regionalnych uwarunkowań determinują dużą różnorodność form organizacyjnych i instytucjonalnych¹.

Wśród instytucji otoczenia wymienić można: agencje rozwoju regionalnego i lokalnego, fundacje, stowarzyszenia, ośrodki wspierania przedsiębiorczości, centra wspierania biznesu, fundusze i organizacje reprezentujące przedsiębiorców, instytucje proinnowacyjne: centra transferu technologii, instytuty i ośrodki badawczo-rozwojowe, inkubatory przedsiębiorczości i inkubatory technologiczne, centra i parki naukowo-technologiczne itp.

Szeroko rozumiane Instytucje Otoczenia Biznesu wspierają proces rozwoju gospodarczego, służąc pomocą przedsiębiorcom, osobom, które chcą założyć bądź rozpoczynają własną działalność gospodarczą, osobom chcącym podnosić swoje kwalifikacje, wspomagają proces transferu wiedzy między światem biznesu i nauki. W szczególności IOB o charakterze proinnowacyjnym tj. centra transferu technologii, ośrodki badawczo-rozwojowe, inkubatory technologiczne, parki naukowo-technologiczne prowadzą działania służące globalnie wzmocnieniu konkurencyjności regionu poprzez podniesienie poziomu jego innowacyjności.

Instytucje wspierające innowacyjność i rozwój technologiczny

Centra Transferu Technologii (CTT)

Na terenie Małopolski funkcjonują następujące CTT:

- Centrum Innowacji Transferu Technologii i Rozwoju Uniwersytetu (CITTRU) - jednostka Uniwersytetu Jagiellońskiego,
- Centrum Transferu Technologii Politechnika Krakowska,
- Centrum Transferu Technologii Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica w Krakowie,
- Centrum Transferu Technologii Fundacji „Progress & Business”,
- Centrum Transferu Technologii Medycznych Park Technologiczny Sp. z o.o.

Celem działania Centrów Transferu Technologii jest pomoc w nawiązywaniu współpracy pomiędzy nauką i przemysłem, doradztwo w zakresie pozyskiwania funduszy europejskich oraz w kwestiach związanych z ochroną własności intelektualnej, prowadzenie szkoleń, kursów, organizacja seminariów.

Inkubatory Technologiczne

Główne funkcje inkubatora technologicznego obejmują wspomaganie rozwoju nowopowstałych firm oraz optymalizację warunków dla transferu i komercjalizacji technologii poprzez m.in. kontakty z instytucjami naukowymi i ocenę przedsięwzięć innowacyjnych, usługi wspierające biznes, np. doradztwo finansowe, marketing, prawne organizacyjne i technologiczne, dostarczanie odpowiedniej do potrzeb powierzchni na działalność gospodarczą, dostęp do laboratoriów w placówkach naukowych, tworzenie właściwego klimatu dla podejmowania działalności gospodarczej i realizacji przedsięwzięć innowacyjnych².

¹ Krzysztof Matusiak (red.), *Innowacje i transfer technologii. Słownik pojęć*, s. 155, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2008

² *Ibidem*, s. 128.

W Krakowie rozwijane są obecnie dwa projekty inkubatorów technologicznych: Inkubator Technologiczny Krakowskiego Parku Technologicznego oraz Bio-Inkubator w Parku Life-Science.

Inkubator Technologiczny Krakowskiego Parku Technologicznego rozpoczął działalność w czerwcu 2008 roku. Budynek Inkubatora powstał w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw 2004-2006, działanie 1.3 Tworzenie korzystnych warunków dla rozwoju firm (koszt przedsięwzięcia 20,5 mln zł)

Inkubator znajduje się na terenie specjalnej strefy ekonomicznej Krakowskiego Parku Technologicznego w Czyżynach. Znajduje się w otoczeniu biznesowym (Comarch, Linde Gaz) i uniwersyteckim (Politechnika Krakowska).

Jego główne cele to:

- promocja przedsiębiorczości akademickiej
- wspieranie komercjalizacji wiedzy i technologii
- wspieranie innowacyjnych firm będących w początkowej fazie rozwoju

Inkubator oferuje dwie formy wsparcia dla przedsiębiorców-najemców inkubatora:

- udostępnienie przedsiębiorcom powierzchni biurowej inkubatora na atrakcyjnych warunkach cenowych,
- usługi sekretarskie oraz doradztwo ogólne.

Przeznaczony jest dla firm mikro związanych z nowymi technologiami, przede wszystkim informatyką, telekomunikacją i inżynierią. Większość z obecnych najemców to firmy tworzone i prowadzone przez absolwentów, doktorantów i pracowników naukowych krakowskich szkół wyższych. Firmy wchodzi do inkubatora na okres 2 lat, z możliwością przedłużenia o rok.

Bio-Inkubator w Parku LifeScience

Park LifeScience to kompleks trzech budynków wraz z infrastrukturą o charakterze laboratoryjno-biurowym. W części laboratoryjnej Park będzie przystosowany do dowolnej adaptacji infrastruktury umożliwiającej prowadzenie zaawansowanych badań w zakresie biotechnologii, biotechniki, biomedycyny, biologii, chemii, biochemii, farmakologii, biofizyki i fizyki. Z częścią laboratoryjną będzie zintegrowana część biurowa. W ramach pozostałej powierzchni dostępna będzie infrastruktura okołobiznesowa (pokoje spotkań, sala konferencyjna) oraz zaplecze socjalne i techniczne.

Decyzja o budowie tego rodzaju parku wynika z potencjału, jakim dysponuje Kraków i region jeżeli chodzi o nauki przyrodnicze, zwłaszcza jeżeli chodzi o naukowców: doktorzy, profesoria i doktoranci to niemal 4 tys. osób, które specjalizują się w tzw. naukach lifescience. Bio-Inkubator powstanie w II etapie i przeznaczony będzie w całości pod wynajem powierzchni biurowej i laboratoryjnej, a także zaplecza organizacyjnego i technicznego dla małych firm z sektora life science rozpoczynających działalność (start-up) lub rozwijających się (spin-off). W Inkubator będzie oferował większą ofertę w zakresie usług wsparcia biznesu.

Akademickie Inkubatory Przedsiębiorczości

Tworzenie „preinkubatorów” wynika z potrzeby zaspokojenia specyficznych potrzeb początkowych etapów procesu założycielskiego nowej firmy. Działania i oferowana pomoc obejmują przygotowanie do utworzenia nowej firmy oraz próbę wstępnej oceny szans jej rynkowego powodzenia. Zainteresowanie preinkubacją na świecie pojawiło się w latach 90. XX, jako przedłużenie procesu dydaktycznego o możliwości przygotowania do praktycznego działania na rynku oraz weryfikacji wiedzy i umiejętności we własnej firmie. Stąd też przyjęło się, także w Polsce, zwyczajowe określenie akademicki inkubator przedsiębiorczości, dla specyficznego typu programu inkubacji przedsiębiorczości przygotowującej do utworzenia przedsiębiorstwa

w otoczeniu szkoły wyższej³.

W 2008 roku w Małopolsce działały następujące akademickie inkubatory przedsiębiorczości:

- Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica,
- Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości przy Akademii Górniczo-Hutniczej (instytucja prowadząca: Fundacja Akademickie Inkubatory Przedsiębiorczości),
- Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości przy Krakowskiej Szkole Wyższej im. Frycza Modrzewskiego (obecnie Krakowska Akademia im. Frycza Modrzewskiego, instytucja prowadząca: Fundacja Akademickie Inkubatory Przedsiębiorczości),
- Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości (instytucja prowadząca: Jagiellońskie Centrum Innowacji Sp. z o.o.).

Parki Technologiczne

Parki technologiczne są najbardziej organizacyjnie i koncepcyjnie rozwiniętym typem ośrodków innowacji. Park stymuluje i zarządza przepływem wiedzy i technologii pomiędzy szkołami wyższymi, jednostkami badawczo-rozwojowymi, przedsiębiorstwami i rynkami. Dodaje przedsiębiorstwom wartości poprzez wysokiej jakości usługi oraz obiekty i teren o wysokim standardzie – bazuje na wyodrębnionej i samodzielnie zarządzanej nieruchomości obejmującej konkretny teren i/lub budynki, posiadają koncepcję zagospodarowania i rozwoju obejmującą aktywność naukowo-badawczą i produkcyjną związaną z kreacją nowej wiedzy i technologii, posiadają formalne powiązania z instytucjami naukowo-badawczymi i edukacyjnymi, lokalną i regionalną administracją publiczną, działającymi w regionie instytucjami wspierania przedsiębiorczości i transferu technologii oraz finansowania ryzyka (*venture capital*)⁴. W Małopolsce znajdują się: Krakowski Park Technologiczny (KPT) i Tarnowski Park Naukowo – Technologiczny, w fazie tworzenia jest Park LifeScience.

Klastry

Klaster to przestrzennie skoncentrowana grupa przedsiębiorstw, instytucji otoczenia biznesu, instytucji naukowych powiązanych siecią pionowych i poziomych zależności. W Małopolsce funkcjonują:

Małopolski Klaster Technologii Informatycznych

Klaster został powołany w 2006 roku przez firmy informatyczne, uczelnie wyższe oraz Województwo Małopolskie, misją klastra jest: „Wspieranie rozwoju IT, poprzez stworzenie sieci współpracy przedsiębiorstw, samorządu terytorialnego, uczelni wyższych i instytucji otoczenia biznesu”. Do jego priorytetowych działań należą: budowa mechanizmów wzmacniających potencjał badawczo – rozwojowy i innowacyjny regionu, promocja samego klastra, przygotowywanie kadr oraz ich kompetencji pod kątem potrzeb sektora IT, dostosowywanie programów studiów małopolskich uczelni do potrzeb rynku, budowa Parku Technologii Informatycznych IT, stworzenie platformy współpracy instytucji naukowych i badawczo – rozwojowych z przedsiębiorstwami⁵.

Klaster Life Science Kraków

Klaster Life Science Kraków powstał 20 października 2006 r., jako projekt - wspólne przedsięwzięcie podmiotów, które łączy dążenie do zrealizowania wspólnej misji wspierania przedsiębiorczości i innowacyjności w obszarze Life Science oraz tworzenia warunków dla skutecznej komercjalizacji wyników prac badawczych i rozwojowych. Administrowaniem i koordynowaniem projektu Klastra zajmuje się Jagiellońskie Centrum Innowacji Sp. z o.o. Misją klastra to:

³ Krzysztof B. Matusiak, *Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce, SOOIPP – Raport 2007, s. 241, Łódź, Kielce, Poznań 2007.*

⁴ *Ibidem, s. 449-451.*

⁵ <http://www.klaster.krakow.pl/>

stworzenie sieci współpracy w obszarze Life Science, wspieranie przedsiębiorczości i innowacyjności w wymienionym oraz łączenie i rozwijanie zasobów oraz kompetencji z obszaru Life Science w celu efektywnego wykorzystywania zarówno istniejących możliwości, jak i szans związanych z rozwojem innowacyjnej gospodarki opartej na wiedzy⁶.

Tarnowski Klaster Przemysłowy S.A.

Misją Spółki jest tworzenie korzystnych warunków do wszechstronnego rozwoju gospodarczego regionu oraz miejsc pracy, w szczególności poprzez wdrożenie i realizację projektu klastra przemysłowego jako skupiska przedsiębiorstw z branży chemicznej, ze szczególnym uwzględnieniem przetwórstwa tworzyw sztucznych.

Spółka realizuje swoją misję poprzez tworzenie w regionie parków przemysłowych, parków technologicznych, stref inwestycyjnych, stref aktywności gospodarczej oraz poprzez inne formy mające na celu optymalizację wykorzystania terenów pod zakładanie i prowadzenie działalności gospodarczej⁷.

Klaster Multimediów i Systemów Informacyjnych (MultiKlaster)

Klaster Multimediów i Systemów Informacyjnych (MultiKlaster) to ponadregionalna sieć powiązań kooperacyjnych, która zawiązana została w dniu 28 sierpnia 2006 roku, z inicjatywy Wyższej Szkoły Biznesu-National Louis University oraz małych i średnich przedsiębiorstw głównie z Małopolski, Śląska i Mazowsza i stanowi jeden z pierwszych i kluczowych elementów projektu „*Miasteczko Multimedialne*”. Celem MultiKlastra jest budowanie biznes linków pomiędzy partnerami przy jednoczesnym stosowaniu mechanizmu wzajemnego zaufania, łączącego konkurencję, która wymusza ciągły postęp i wprowadzanie innowacji oraz współpracę umożliwiającą łączenie potencjału i kompetencji, stworzenie swego rodzaju „think tank” miejsca, gdzie wiedza jest transferowana, know-how i technologia są rozpowszechniane celem wyzwolenia efektów synergicznych współpracy, pomysły są inkubowane, dojrzewają oraz są wprowadzane na rynek w wyniku procesu komercjalizacji⁸.

E –klaster Małopolski Klaster Informatyczny

Inicjatorami jego powstania w 2005 roku były środowiska naukowe województwa małopolskiego, przedstawiciele samorządu oraz MSP. Jego nadrzędnym celem są działania projektowe wpływające na rozwój i aktywizację małopolskich firm IT z sektora MŚP. Główne obszary podejmowanych działań związane są, z jednej strony, z generowaniem zleceń komercyjnych i projektów z sektora B+R wraz z intensywnym rozwojem i kształtowaniem współpracy sieciowej, z drugiej – aktywną kampanią promocyjną produktów i usług oferowanych przez sieć partnerską i poszczególnych partnerów. W ramach działań E-Klastra przewidziane jest konstruowanie i aplikowanie do konkursów na projekty dofinansowywane ze środków UE, które mają stanowić zasadnicze źródło finansowania podejmowanych działań⁹.

Małopolsko-Podkarpacki Klaster Czystej Energii

Małopolsko-Podkarpacki Klaster Czystej Energii jest klastrem ponadregionalnym odpowiadającym ważnemu problemowi produkcji alternatywnych źródeł energii. Porozumienie w sprawie jego powołania podpisano 19 października 2006 roku. U źródła powstania klastra leżała konieczność ochrony środowiska przyrodniczego oraz wzrost efektywności energetycznej wytwarzania i użytkowania energii. Główne cele działania to: zwiększenie pozyskania i wykorzystania czystej energii w regionie południowo-wschodniej Polski dla ochrony środowiska przyrodniczego, koncentracja badań naukowych w obszarze czystej energii, integracja działań przedsiębiorców, agencji, stowarzyszeń i władz regionalnych w obszarze energetyki¹⁰.

⁶ <http://www.lifescience.pl/>

⁷ http://www.tkp.com.pl/viewpage.php?page_id=114

⁸ <http://multiklaster.pl/>

⁹ Więcej <http://www.eklaster.org/>

¹⁰ <http://www.klaster.agh.edu.pl/>

Międzyregionalny Klaster Innowacyjnych Technologii MINATECH

Klaster MINATECH porusza się na pionierskim obszarze mikro – nanotechnologii oraz inżynierii biomedycznej, w celu koncentracji potencjału na rzecz przyspieszenia rozwoju nowoczesnych technologii i zastosowania ich w gospodarce. Jest to inicjatywa regionów Małopolskiego, Podkarpackiego, Śląskiego i Świętokrzyskiego w zakresie innowacyjnych technik z obszaru mikro – nanotechnologii oraz inżynierii biomedycznej. Ma na celu koncentrację potencjału na rzecz przyspieszenia rozwoju nowoczesnych technologii i zastosowania ich w gospodarce. Aby osiągnąć założony cel, klaster optuje za racjonalizacją wykorzystania istniejącego potencjału intelektualnego i materialnego poprzez kształtowanie warunków do współdziałania uczelni wyższych, jednostek badawczych, władz samorządowych, przedsiębiorstw, agencji, stowarzyszeń i fundacji.

Klaster Medycyna Polska Południowy Wschód

Klaster Medycyna Polska Południowy Wschód został zawiązany w 2007 r. Rozbudowaną sieć podmiotów medycznych uzupełniają uzdrowiska i przedsiębiorstwa z branży około medycznej – dostawcy sprzętu medycznego, firmy telekomunikacyjne i informatyczne oraz firmy doradcze. Obecnie jest to 28 podmiotów członkowskich i ponad 20 współpracujących z pięciu województw południowo – wschodniej Polski, województw: małopolskiego, śląskiego, podkarpackiego, świętokrzyskiego i lubelskiego. Inicjatywa klastrowa wspierana jest przez ośrodki badawczo – rozwojowe, uczelnie wyższe, władze samorządu terytorialnego i jednostki rządowe. Misją klastra jest stworzenie skoordynowanej opieki medycznej dla mieszkańców regionu południowo-wschodniej Polski, udzielanie kompleksowych świadczeń medycznych oraz usług turystyki medycznej przy zastosowaniu najnowocześniejszych metod i innowacyjnych technologii, promocja zdrowia i prewencja¹¹.

Europejskie Centrum Gier

Europejskie Centrum Gier (ECG) jest wspólną inicjatywą firm związanych z przemysłem gier wideo, Akademii Górniczo-Hutniczej, Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Krakowskiego Parku Technologicznego. Porozumienie o powołaniu ECG podpisało 18 września 2008 r. 19 firm i instytucji. Misją Klastra Europejskie Centrum Gier jest wspieranie rozwoju przemysłu gier wideo jako branży regionalnej szansy Małopolski poprzez stworzenie sieci współpracy przedsiębiorstw, samorządu terytorialnego, uczelni wyższych i instytucji otoczenia biznesu.

Działalność ECG koncentruje się na: utworzeniu zaplecza organizacyjnego i technicznego w postaci studiów produkcyjnych (w tym nagrań dźwiękowych i sal do realizacji animacji w technice motion capture) oraz zapewnieniu dostępności wykwalifikowanych kadr dla potrzeb firm branży gier wideo (w tym celu powstała w lutym 2009 Europejska Akademia Gier)¹².

Krakowska Strefa Dizajnu

Porozumienie w sprawie utworzenia Krakowskiej Strefy Dizajnu podpisane zostało 15 kwietnia 2009 roku Klaster Krakowska Strefa Dizajnu jest wspólną inicjatywą około 20 biur projektowych i architektonicznych, krakowskich uczelni (Akademia Sztuk Pięknych, Akademia Górniczo-Hutnicza, Politechnika Krakowska), Krakowskiego Parku Technologicznego, Miasta Kraków, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego. Do porozumienia przystąpiła także Małopolska Agencja Rozwoju Regionalnego oraz Małopolski Instytut Kultury. Strefa będzie wspierać rozwój przedsiębiorczości, budować nowe marki, produkty oraz innowacyjne wzory i technologie. Będzie także realizować zadania w zakresie badań, wdrożeń i promocji wzornictwa przemysłowego, grafiki użytkowej, architektury wnętrz, architektury oraz pozostałych dziedzin, które składają się na pojęcie „dizajnu”. W ramach inicjatywy planuje się opracowanie bazy danych małopolskich projektantów, producentów oraz istniejących zasobów i możliwości produkcyjnych oraz prowadzenie przestrzeni co-workingu¹³.

¹¹ <http://www.medcluster.pl/>

¹² Informacja ze strony Krakowskiego Parku Technologicznego, www.sse.krakow.pl

¹³ Informacja ze strony Krakowskiego Parku Technologicznego, www.sse.krakow.pl

Klaster Przemysłów Kultury i Czasu Wolnego INRET

W połowie 2009 roku powołano Klaster Przemysłów Kultury i Czasu Wolnego INRET, który stanowi pierwszą ogólnopolską sieć współpracy branż kreatywnych. Celem klastra jest skumulowanie potencjału podmiotów działających w tym obszarze i budowa pozycji przemysłu kultury jako koła zamachowego gospodarki w Małopolsce. Fundacja „Klaster Przemysłów Kultury i Czasu Wolnego INRET” ma realizować swoje zadania poprzez platformę internetową, inkubator przedsiębiorczości oraz cykl konferencji i szkoleń.

Instytucje działające na rzecz rozwoju gospodarczego w wymiarze regionalnym i lokalnym.

Wśród instytucji których celem działania jest wsparcie rozwoju gospodarczego wyróżnia się również:

- agencje rozwoju lokalnego i regionalnego,
- fundacje i stowarzyszenia lub jednostki przez nie powołane,
- izby gospodarcze, izby przemysłowo-handlowe, organizacje rzemiosła, zrzeszenia i związki pracodawców.

Wśród agencji rozwoju lokalnego i regionalnego działających w Małopolsce wymienić można w szczególności: Małopolską Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. (MARR), Tarnowską Agencję Rozwoju Regionalnego S.A.(TARR), Sądecką Agencję Rozwoju Regionalnego S.A, Myślenicką Agencję Rozwoju Gospodarczego sp. z o.o., Agencję Rozwoju Małopolski Zachodniej S.A., Małopolską Agencję Energii i Środowiska Spółka z o.o. (MAEŚ), FRDL Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Administracji.

Fundacje i stowarzyszenia lub jednostki przez nie powołane, realizują w obszarze wsparcia biznesu działania polegające na wdrażaniu programów rozwoju przedsiębiorczości i transferu technologii, rozwoju lokalnego, w wśród tego typu instytucji działających w Małopolsce wymienić można m.in.: Fundacje Rozwoju Regionu Rabka, Stowarzyszenie Samorządowe Centrum Przedsiębiorczości i Rozwoju, Fundację Partnerstwo dla Środowiska, Fundację Wspierania Inicjatyw Ekologicznych - program Zielona Inicjatywa Gospodarcza.

Izby gospodarcze, izby przemysłowo-handlowe, organizacje rzemiosła, zrzeszenia i związki pracodawców podejmują szerokie inicjatywy na rzecz przedsiębiorców, organizują szkolenia i seminaria, często prowadzą punkty konsultacyjne dla przedsiębiorców, organizują targi i misje gospodarcze, oferują pomoc w poszukiwaniu partnerów gospodarczych. Najważniejszymi instytucjami tego typu w regionie są: Izba Przemysłowo-Handlowa w Krakowie, Izba Przemysłowo-Handlowa w Tarnowie, Jurajska Izba Gospodarcza, Sądecka Izba Gospodarcza, Małopolska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości, Małopolska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Krakowie.

2. Wojewódzka informacja i poradnictwo zawodowe

Poradnictwo zawodowe obejmuje działania, które umożliwiają osobom w każdym wieku i na każdym etapie ich drogi życiowej określić ich umiejętności, kompetencje i zainteresowania w celu podejmowania przez nich decyzji edukacyjnych, szkoleniowych i zawodowych oraz zarządzania indywidualną ścieżką życiową.

Usługi informacji i poradnictwa zawodowego realizowane są w Wojewódzkim Urzędzie Pracy w Krakowie w Centrach Informacji i Planowania Kariery Zawodowej w Krakowie, Tarnowie, Nowym Sączu. W ciągu minionych 9 lat skorzystało z nich prawie 190 tysięcy osób, w tym w 2008 roku prawie 27 tys. Informacja i poradnictwo zawodowe pomaga w podejmowaniu decyzji związanych z wyborem zawodu, zmianą zawodu, zatrudnieniem, planowaniem ścieżki rozwoju kariery z uwzględnieniem realiów rynku pracy, a pracodawcom w doborze kandydatów do pracy na stanowiska wymagające szczególnych predyspozycji psychofizycznych.

Tabela nr 139

Klienci poradnictwa i informacji zawodowej WUP w 2008 roku

ClPKZ:	Indywidualne poradnictwo	Grupowe poradnictwo	Zajęcia aktywizacyjne	Indywidualna informacja zawodowa	Grupowa informacja zawodowa	Ogółem
Kraków	730	258	402	11177	1099	13666
Nowy Sącz	221	26	50	2199	1937	4433
Tarnów	898	318	379	5227	1897	8719
Ogółem	1849	602	831	18603	4933	26818

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WUP

Indywidualne poradnictwo zawodowe

Indywidualne poradnictwo zawodowe adresowane jest do osób, które potrzebują orientacji i ukierunkowania zawodowego oraz edukacyjnego. Do skorzystania z pomocy i wsparcia doradcy zawodowego zgłaszają się najczęściej osoby, które chcą dokonać zmiany obecnej sytuacji zawodowej, osoby, które spotkały się z koniecznością dokonania zmiany w związku z zaistniałą sytuacją zewnętrzną a także ci, którzy muszą po raz pierwszy lub kolejny podjąć decyzję związaną z wyborem zawodowym.

W 2008 r. z poradnictwa indywidualnego skorzystało 1849 osób podczas 2255 porad. W ramach spotkań doradcy zawodowi udzielili pomocy 323 osobom przy opracowaniu indywidualnych planów działania. Częściej klientami poradnictwa zawodowego są kobiety (66%). W roku 2008 zmalała ilość klientów korzystających z usług Centrum posiadających wykształcenie wyższe (z 60% w 2007 roku do 30 % w tym roku). Zdecydowanie wzrosła ilość klientów z wykształceniem średnim zawodowym i licealnym – łącznie 50%. Wciąż grupą najczęściej korzystającą z usług Centrum są osoby do 34 roku życia, chociaż zauważa się coraz większe zainteresowanie osób powyżej 45r.ż.

Coraz częściej z poradnictwa korzystają osoby pracujące, z kilkuletnim doświadczeniem, zamierzające dokonać diagnozy predyspozycji zawodowych, gdyż nie znajdują satysfakcji w pracy.

Grupowe poradnictwo zawodowe

Poradnictwo grupowe to cykl kilkudniowych zajęć poprzedzonych poradnictwem indywidualnym. Osoby korzystające z grupowego poradnictwa zawodowego nabywają i rozwijają w sobie zdolność do dokonywania zmian i poszukiwania nowych rozwiązań. Relacje w grupie pomagają klientom uświadomić sobie swoje zachowania i stosować skuteczniejsze strategie związane z wyborami edukacyjnymi czy zawodowymi.

W 2008 r. doradcy zawodowi w ramach poradnictwa grupowego przeprowadzili łącznie 60 warsztatów, z których skorzystało 602 klientów.

Zajęcia aktywizacyjne

Celem zajęć aktywizacyjnych jest zapoznanie klientów z podstawowymi zagadnieniami dotyczącymi rynku pracy, nauczenie technik poszukiwania pracy oraz sposobów poszukiwania potrzebnych informacji zawodowych. Są to kilkugodzinne zajęcia dotyczące metod poszukiwania pracy, pisania dokumentów aplikacyjnych, przygotowujące do rozmowy z pracodawcą, do funkcjonowania w środowisku pracy. W trakcie zajęć aktywizacyjnych doradca wskazuje na konkretne rozwiązania, wzorce i techniki, które ułatwiają klientom nabycie określonych umiejętności ważnych podczas poszukiwania pracy. Ta forma zajęć cieszy się dużym zainte-

resowaniem i często w efekcie uczestnictwa w nich klient podejmuje decyzję skorzystania z grupowego lub indywidualnego poradnictwa zawodowego.

W 2008 roku Centra zrealizowały łącznie 190 zajęć aktywizacyjnych, w których udział wzięło 831 osób. Wśród uczestników zajęć przeważają kobiety (526). Najliczniejsza grupa zainteresowana zajęciami to osoby niepracujące niezarejestrowane (416 osób) oraz osoby bezrobotne - 156.

Indywidualna informacja zawodowa

Z informacji zawodowej można korzystać samodzielnie, współpracując z doradcą zawodowym w Salach Informacji Zawodowej. Informacja zawodowa obejmuje szeroki i różnorodny zakres wiedzy ułatwiającej planowanie rozwoju zawodowego i poszukiwanie zatrudnienia. Klienci mogą korzystać ze zbiorów w formie tradycyjnej: broszur, ulotek i folderów informacyjnych, literatury zawodoznawczej, teczek tematycznych, prasy, a także z innych nośników informacji - płyt CD, kaset video czy Internet.

Ogólnie w całym województwie z usługi indywidualnej informacji zawodowej skorzystały 18603 osoby. Duże zainteresowanie informacją zawodową wskazuje na to, iż klienci coraz częściej nie tylko zdają sobie sprawę z posiadanych deficytów informacyjnych w obszarze rynku pracy i zawodów, ale także starają się je zaspokoić korzystając ze zbiorów informacyjnych Centrum. Dominują tu osoby bezrobotne, zarejestrowane w Powiatowych Urzędach Pracy, a także inni, a wśród nich osoby pracujące, studenci, niepracujący niezarejestrowani oraz uczniowie.

Grupowa informacja zawodowa

Grupowa informacja zawodowa realizowana jest w trakcie spotkań, a także prezentacji na Targach Pracy. Z grupowej informacji zawodowej mogą korzystać zarówno klienci indywidualni, chcący wziąć udział w proponowanym tematycznie spotkaniu, jak i instytucje czy organizacje, które chcą dostarczyć informacji z obszaru rynku pracy i informacji zawodowej określonej grupie klientów

W 2008 r. zorganizowano 165 spotkania w ramach informacji grupowych, w których wzięło udział 4933 osób.

3. Konkursy promocyjne

Samorząd Województwa Małopolskiego zaangażowany jest we współorganizowanie konkursów i wydarzeń o tematyce gospodarczej, a tym samym promowanie przedsiębiorstw i instytucji z terenu województwa małopolskiego, jak również propagowanie idei przedsiębiorczości wśród ludzi młodego pokolenia.

Wyrazem tego zaangażowania jest fakt, iż w 2008 roku Marszałek Województwa objął swym patronatem 206 wydarzeń (konkursy, konferencje, targi) oraz powołano 19 komitetów honorowych z udziałem Marszałka.

W 2008 roku, na terenie Województwa Małopolskiego zostało zorganizowanych wiele konkursów o tematyce gospodarczej, w tym:

X Edycja Konkursu Małopolska Nagroda Jakości 2008

Organizator konkursu: Województwo Małopolskie i Izba Przemysłowo – Handlowa w Krakowie

Cel konkursu:

- upowszechnianie filozofii zarządzania przez jakość,
- zainteresowanie przedsiębiorstw i instytucji ideą ciągłego doskonalenia,
- promowanie osiągnięć przedsiębiorstw i instytucji regionu małopolskiego w urzeczywistnianiu koncepcji TQM,
- docenianie liderów przedsiębiorczości odnoszących sukcesy jakościowe.

Laureaci konkursu:

1. Laureatem X Edycji Konkursu Małopolska Nagroda Jakości 2008 w kategorii *Duże Organizacje* została firma: Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej S.A.; Kraków.
2. Laureatem X Edycji Konkursu Małopolska Nagroda Jakości 2008 w kategorii *Małe i Średnie Organizacje* została firma: INSAP SP. z.o.o.; Kraków.

Wyróżnienie X Edycji Konkursu Małopolska Nagroda Jakości 2008 w kategorii *Małe i Średnie Organizacje* przyznano firmie: NOWATECH Nowak SJ., Wadowice

Wyróżnienie X Edycji Konkursu Małopolska Nagroda Jakości 2008 w kategorii *Małe i Średnie Organizacje* przyznano firmie: COBICO sp. z.o.o. ; Kraków.

Nagrodę indywidualną otrzymał Pan prof. dr hab. Tadeusz Sikora, członek Kapituły Małopolskiej Nagrody Jakości za działania na rzecz rozwoju i propagowania zarządzania jakością.

XVII Edycja Konkursu Krakowski Dukat

Organizator konkursu: Izba Przemysłowo-Handlowa w Krakowie.

Cel konkursu: nagroda ma charakter promocyjny, honoruje przedsiębiorców i osoby zasłużone dla rozwoju gospodarczego, za pomysłowość, inwencję, a zwłaszcza umiejętność dzielenia się sukcesami z otoczeniem, w którym prowadzą działalność. Nagradza za stwarzanie warunków dla rozwoju i upowszechniania przedsiębiorczości; za ich solidność zawodową, wysoki poziom etyki oraz osiągnięcia zawodowe.

Laureaci nagrody krakowski dukat 2008.

W kategorii *Właściciel firmy*:

1. Karolina Witek - Centrum Witek
2. Janusz Kasztelewicz Gospodarstwo Pasieczne „Sądecki Bartnik” A&J Kasztelewicz, Stróże
3. Tomasz Ćwikowski, Roman Słowik, Rafał Stanuszek PPHU ERBET SP. Z O.O, Nowy Sącz
4. Wojciech Stopka - Zakłady Garbarskie STOPKA, Czarny Dunajec
5. Maciej Węgiel - Fabryka Okien z Drewna WĘGIEL, Tarnów

W kategorii *Menedżer firmy*

1. Elżbieta Koterba, Prezes Zarządu Biura Rozwoju Krakowa SA
2. Philippe Gagneux, Prezes Zarządu Elektrociepłowni Kraków SA
3. Adam Korzeń, Dyrektor Operacyjny Viceprezes SGL Carbon Polska Nowy Sącz
4. Tadeusz Bałchanowski, Prezes Zarządu FRED SA, Tarnów

W kategorii *Samorządowy kreator przedsiębiorczości z rekomendacji Marszałka Województwa Małopolskiego Marka Nawary* :

MACIEJ OSTROWSKI; Burmistrz Miasta i Gminy Myślenice

Nagroda specjalna *Złoty Dukat*

1. Władysław Banyś, Prezes Zarządu Fabryki Taśm Transporterowych *Stomil Wolbrom SA*.
2. Stanisław Alf, Właściciel Firmy *Alf Sensor*

XIII Edycja Konkursu Małopolski Rzemieślnik Roku

Organizator konkursu: Małopolska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Krakowie

Cel konkursu: promocja rzemiosła poprzez nagradzanie wyróżniających się zakładów rzemieślniczych.

Laureat konkursu:

w kategorii *Produkcja*:

Krzysztof Pająk Zakład Handlowo-Produkcyjny *KOBAX* - Kalwaria Zebrzydowska

Wyróżnienia:

Kazimierz Bochenek - Zakład Produkcyjno-Handlowy *KABOS* Sułkowice

Jan Filipowicz - Zakład Remontowo-Budowlany *FFBUD* Kraków

Zdzisław Jezioro - Wytwórnia Obuwia Kraków

Adam Rogóż - Zakład Produkcyjno-Handlowy *Dach Centrum* Olkusz

VIII Edycja Konkursu Lider Małopolski 2008

Organizator konkursu: Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Małopolski - Kraków

Cel konkursu: wyróżnienie najważniejszych przedsięwzięć o wymiarze społecznym, ważnych dla sfery duchowej, tożsamości, edukacji i jakości życia mieszkańców jak również inwestycji infrastrukturalnych, ekspansywnych firm z Małopolski, z nowymi technologiami, stwarzających nowe miejsca pracy.

Laureaci konkursu:

Wyróżnienie specjalne - Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa

Najlepsze przedsięwzięcia roku w Małopolsce – liderzy małopolscy 2008:

– Miasto Częstochowa za Rewaloryzację Parków Podjasnogórskich - Park Staszica, Park 3 Maja.

– Województwo Małopolskie, Zarząd Dróg Wojewódzkich w Krakowie

za budowę mostu na Dunajcu k. Starego i Nowego Sącza wraz z obwodnicą.

– Miasto Przemyśl za budowę nowego gmachu Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej.

– Miasto Tarnów za Tarnowskie Centrum Kształcenia Praktycznego.

– Miasto Kraków oraz Stowarzyszenie Festiwal Kultury Żydowskiej

za Festiwale o wymiarze światowym: Festiwal Kultury Żydowskiej, Misteria Paschalia, Sacrum-Profanum Festiwal Kultury Żydowskiej.

– Województwo Małopolskie za Gmach Opery Krakowskiej.

– Fundacja Instytut Studiów Wschodnich za Forum Ekonomiczne w Krynicy.

– Stalprodukt S.A. w Bochni dla najlepszej spółki pracowniczej w Polsce.

– Mix Electronics S.A. za dynamiczny rozwój polskiej sieci hurtowni oraz salonów sprzedaży.

– Centrum Witek za dynamiczny rozwój rodzinnego przedsiębiorstwa.

VI. Współpraca międzynarodowa i promocja województwa

oprac. Maciej Kilijański, Paweł Tokarczyk

1. Współpraca międzynarodowa

Rok 2008 w obszarze współpracy międzynarodowej był przede wszystkim okresem oceny efektów dotychczasowych działań i wypracowania nowych kryteriów współdziałania. Kulminacją tego procesu stała się uchwała Sejmiku Województwa Małopolskiego „Priorytety Współpracy Międzynarodowej” z 29 sierpnia 2008 roku. Określa ona strategię działań w relacjach międzynarodowych Województwa i formułuje trzy zasadnicze kryteria nawiązywania kontaktów: kryterium pierwsze wskazujące na regiony z dużą polską diasporą; kryterium drugie preferujące regiony o dużym potencjale transferu inwestycji i kapitału i wreszcie kryterium trzecie wyróżniające regiony o podobnej specyfice regionalnej, co daje duże możliwości podejmowania wspólnych działań.

Szczególne znaczenie miał jubileusz dziesięciolecia współpracy Małopolski z Turyngią obchodzony 5 maja 2008 roku. Obchody Święta Konstytucji połączone z prezentacją 10-lecia współpracy pomiędzy Małopolską a Turyngią, współorganizowane przez Województwo Małopolskie, Ambasadę RP w Berlinie i Związkowy Kraj Turyngię, zgromadziły ponad 500 gości (politycy federalni i krajowi z Niemiec, wysokiej rangi przedstawiciele korpusu dyplomatycznego, przedstawiciele administracji federalnej oraz rządu Turyngii, reprezentanci Polonii).

W 2008 roku nawiązano współpracę ze stanem Illinois w USA, której elementami są m.in. transfer wiedzy i wymiana edukacyjna. Podpisana 2 października 2008 roku Deklaracja o Współpracy jest jedynym tego typu dokumentem w Polsce. Poza Małopolską żadne inne polskie województwo nie ma podpisanej Deklaracji o Współpracy ze stanem amerykańskim. Współpraca międzynarodowa realizowana była również w ramach obowiązujących umów z: Regionem Południowej Danii, Regionem Toskanii (Włochy), Regionem Rhône-Alpes (Francja), Krajem Preszowskim (Słowacja), Krajem Żylińskim (Słowacja), Regionem Madrytu (Hiszpania), Obwodem Lwowskim (Ukraina), Regionem Centrum (Francja), Województwem Kluż (Rumunia), a także Prowincją Jiangsu (Chiny) oraz Stanem Andhra Pradesh (Indie). W ramach umów międzyrządowych Województwo współpracowało z Walonią, Bawarią, Flandrią, z którymi także w roku 2008 zrealizowano wiele wspólnych projektów. Podtrzymywana była współpraca z Dolną Austrią, Styrią, regionem East of England i regionem Uppsali.

W roku 2008 Ukrainę dotknęła tragiczna powódź. Skutki żywiołu odczuł współpracujący z Małopolską Obwód Lwowski. Na zaproszenie Marszałka Województwa Małopolskiego od 10 do 24 sierpnia 2008 przebywało w Małopolsce 119 dzieci z terenów objętych powodzią, którym – obok licznych wycieczek krajoznawczych – zapewniono również bogaty program kulturalno-oświatowy oraz zajęcia rekreacyjne i sportowe. Na organizację pobytu Województwo przeznaczyło ponad 150 tys. zł. Także na zaproszenie Samorządu Województwa Małopolskiego w dniach 10-22 października 2008 r. przebywało w Małopolsce wraz z opiekunami 88 dzieci z Gruzji, z terenów objętych działaniami wojennymi. Na organizację przyjazdu Województwo przeznaczyło z budżetu ponad 100 tys. zł. Program pobytu w Małopolsce został tak pomyślany, aby mali Gruzini, choć przez chwilę zapomnieli o wojennych przeżyciach.

2. Integracja europejska

Rok 2008 był również czasem intensywnych działań w zakresie integracji europejskiej. Biuro Małopolski w Brukseli przygotowało udział Województwa w kilku znaczących imprezach promocyjnych, z których wymienić można: *Europejski Tydzień Regionów i Miast - Open Days* w ramach konglomeratu *Green Motors for Growth*, prezentację oferty inwestycyjnej Województwa - *Investors Cafe* oraz *Dni Małopolski w Brukseli* wraz z kampanią promocyjną *Mało-*

polskie pejzaże, skierowaną do mieszkańców Brukseli i odwiedzających to miasto gości.

Jedną z atrakcji Dni Małopolski w Brukseli były rzeźby dźwiękowe w kształcie wielkich uszu, czyli tzw. uchofony. Uchofony stanęły w samym centrum stolicy UE, w okolicy Pałacu Królewskiego. Uszy wielkości dorosłego człowieka emitowały dźwięki charakterystyczne dla Małopolski: Hejnał Mariacki, owce pasące się na hali, zgniatacz nowohucki, odgłosy ptaków w Puszczy Niepołomickiej, a także muzykę wykonywaną przez kapele: góralską, żydowską i cygańską. Cykl imprez promujących Województwo zakończyła Polska Wigilia w Brukseli - wydarzenie organizowane przez wszystkie polskie regiony mające swoje przedstawicielstwa w Brukseli. Wigilia obejmowała m.in. degustację małopolskich potraw regionalnych charakterystycznych dla okresu Bożego Narodzenia.

3. Aktywność międzyregionalna

W roku 2008 przedstawiciele władz województwa brali udział w pracach m. in. Związku Województw RP oraz Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego. Marszałek i członkowie Zarządu Województwa spotykali się z przedstawicielami rządu w sprawach ważnych dla Małopolski i rozwoju regionalnego. Szczególną okazją do debaty na temat rozwoju oraz roli regionów w budowaniu aktualnej polityki Państwa były spotkania marszałków województw na comiesięcznych Konwentach. Konwent Marszałków Województw RP, który powstał niemal od razu po reformie samorządu i powstaniu województw samorządowych, to gremium, które podejmuje sprawy ważne dla polskich regionów i ich mieszkańców. Przewodniczącym Konwentu co pół roku jest marszałek innego województwa. Małopolska była już raz gospodarzem spotkań Konwentu – od stycznia do czerwca 2000 roku. 26 września 2008 Marszałek Województwa Małopolskiego Marek Nawara po raz drugi przejął z rąk Władysława Husejki - Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego - przewodnictwo w Konwencie Marszałków Województw RP. Spotkania Konwentu Marszałków w Małopolsce były okazją do poruszania problemów najbardziej istotnych dla samorządów województw. W 2008 roku w ramach małopolskiej prezydencji zorganizowano 2 posiedzenia Konwentu (w dniach 22-24 X 2008 w Opactwie Tynieckim i w Krakowie oraz 18-19 XII 2008 w Niedzicy i Szczawnicy). Tematami debaty były m.in.: obszary metropolitalne, transport drogowy, kolej regionalna oraz rozwój obszarów wiejskich i polityka zdrowotna. Owocem posiedzeń w październiku i grudniu stały się 24 stanowiska, wyrażające opinię samorządów województw do bieżących kwestii politycznych. Równocześnie w 2008 roku w Małopolsce odbyły się spotkania działających przy Konwencie Marszałków zespołów ds. Obszarów Metropolitalnych oraz ds. Społeczeństwa Informacyjnego. Pełny spis stanowisko Konwentu Marszałków podjętych na spotkaniach w Małopolsce znajduje się na <http://www.malopolskie.pl/Konwent/Stanowiska/>.

4. Promocja Województwa

Kampanie promocyjne Regionu

Zimowa kampania promocyjna Województwa Małopolskiego 2007/2008 „MAŁOPOLSKA Idą Ferie”

Zimowa kampania promocyjna Województwa Małopolskiego została zbudowana o nową asocjacje Małopolska = ferie (wakacje), odchodząc tym samym od dotychczas upowszechnianej asocjacji: Małopolska = narty (na zasadność zastosowania nowego komunikatu wskazywały wyniki przeprowadzonych badań ruchu turystycznego, określające, że zaledwie ok. 30 % odwiedzających Małopolskę zimą jako główny cel pobytu podaje jazdę na nartach).

Motywy przewodnim kampanii była akcja liczenia owczarków, zaś medialną ikoną wykorzystaną na potrzeby kampanii stał się owczarek podhalański. Regionalna specyfika owczarka oraz jego pozytywnie kojarzony wizerunek wzmacniał wizerunek Regionu, czyniąc go unikatowym, charakterystycznym i budzącym pozytywne emocje.

Przebieg kampanii:
5-18 grudnia 2007

244 emisje spotu reklamowego w stacjach telewizyjnych Grupy ITI (TVN, TVN 24, TVN Meteo, TVN 7, TVN Turbo, TVN Style)

3 mln odsłon baneru reklamowego w ogólnopolskim portalu internetowym Onet.pl.

5 grudnia 2007 - 29 lutego 2008

serwis własny kampanii - www.owczarek.malopolska.pl - odsyłający do strony prezentującej turystyczną ofertę. Małopolski: www.visit.malopolska.pl

styczeń - luty 2008

uliczne akcje promocyjne w Województwie Śląskim (Katowice, Sosnowiec, Bytom), Województwie Mazowieckim (Warszawa) oraz w Krakowie.

Letnia kampania promocyjna Województwa Małopolskiego 2008 r. „MAŁOPOLSKA. Wykrzesane wakacje”

Letnia kampania promocyjna Województwa Małopolskiego - w ślad za kampanią zimową zbudowano nową asocjację Małopolska = wakacje (czas wolny) Na zasadność zastosowania nowego, poszerzonego komunikatu wskazywały wyniki przeprowadzonych badań ruchu turystycznego.

Kampania „Małopolska. Wykrzesane wakacje” wykorzystywała skojarzenie pojęć góral/krakowiak z tradycyjnymi tańcami etnicznymi i odwoływała się do panującej powszechnie mody na taniec (szczególnie obecnej w mediach), przedstawiając Małopolskę jako miejsce, gdzie można przeżyć niezwykle, roztańczone wakacje. Slogan kampanii wywiedziony został ze skojarzenia popularnego wśród młodych (i nie tylko) określenia „wypasiony” i ludowego tańca góralskiego „krzesany” oraz powiedzeń „wykrzesać coś z kogoś”, „wykrzesaj z siebie”. Autorem kreacji bym warszawska agencja reklamowa WIZARD.

Czas realizacji: 26 czerwca 2008 - 15 września 2008 r.

Przebieg kampanii:

- emisja 30-sek. spotów reklamowych na antenie RMF FM + emisja audycji poświęconych kulturze ziemi podhalańskiej na antenie RMF Classic.

- emisja banerów reklamowych w ogólnopolskim portalu internetowym Onet.pl społecznościowy serwis internetowy www.wykrzesanewakacje.pl. działający w ramach strony www.visit.malopolska.pl

ekspozycja nośników reklamowych w środkach komunikacji miejskiej (10 autobusów na terenie Warszawy oraz 10 na terenie Krakowa)

Promocja zagraniczna

2008 Saragossa, czerwiec-wrzesień 2008

Ważnym wydarzeniem promocyjnym o światowym zasięgu była odbywająca się w 2008 roku w Saragossie Wystawa Światowa Expo 2008. Małopolska wspólnie z Krakowem wzięła udział w prezentacji narodowej podczas EXPO, uczestniczyła w Dniu Polski (6 lipca 2008) oraz zapewniła sobie stałą, obecność w Pawilonie Polski poprzez konkurs dla zwiedzających realizowany pod nazwą „Poznaj krainę dwóch rzek” oraz obecność menu małopolskiego w restauracji polskiego pawilonu. Pawilon odwiedziło w sumie ponad 400 tys. osób, z czego 90% stanowili Hiszpanie. Okazja, jaką stanowiło EXPO została wykorzystana do przeprowadzenia wśród gości pawilonu badań, które zostaną, wykorzystane w opracowywaniu kampanii promocyjnej, zaplanowanej do przeprowadzenia na rynku hiszpańskim w nadchodzących latach.

Weekend Małopolski w Brukseli, wrzesień 2008

Na Mont des Arts w Brukseli w piątek 12 września o poranku stanęły ponad półtorametrowe rzeźby uszu, z których dobiegały Małopolskie odgłosy. Pomimo niesprzyjającej pogody na

Mont des Arts w centrum Brukseli znalazło się wiele osób, które chciały posłuchać dobiegających z plastikowych uszu dźwięków charakterystycznych dla Małopolski. Chętni mogli wysłuchać brzmienia instrumentów ludowych, taboru cygańskiego, czy jaskini. Dźwięki trombity, hejnału i owiec na halach można było ściągnąć przy pomocy nadajnika Bluetooth w formie dzwonka na telefon komórkowy.

W ramach imprezy odbył się także koncert góralskiej muzyki w wykonaniu zespołu Trebunie Tutki oraz przegląd najlepszych filmów animowanych autorstwa polskich twórców. Organizatorzy imprezy z Urzędu Marszałkowskiego chcieli przede wszystkim dotrzeć z informacją o wydarzeniu do mieszkańców Brukseli, w tym do osób reprezentujących różne kraje w stolicy europejskiej. Bardzo skuteczne okazało się pozyskanie partnerów w organizację przedsięwzięcia w gronie instytucji brukselskich. W organizacji Dni Małopolski w Brukseli zaangażowała się Ecole des echerches Graphiques oraz przedstawiciele Actor's Studio, kina studyjnego.

Promocja wewnętrzna

Województwo promowało również imprezy i przedsięwzięcia o charakterze integracyjnym, budujące poczucie tożsamości mieszkańców regionu oraz wzmacniające świadomość marki „Małopolska” u odbiorców krajowych i zagranicznych m.in. poprzez:

- uczestnictwo w akcji „Młodzież pamięta”, zrealizowane w maju i listopadzie, działania zmierzające do upowszechnienia wiedzy o historii i symbolach narodowych
- realizację Święta Samorządu - cyklicznego spotkania małopolskich samorządowców, połączonego z wręczeniem nagród „Wzorcowy Urząd w Małopolsce”. Ubiegłorocznej, 9 z kolei edycji święta towarzyszyła konferencja „10 lat reformy samorządu terytorialnego”.

W roku 2008 zainicjowano projekt „Nasz region, nasza szansa”, w ramach którego Samorząd Województwa Małopolskiego realizuje cel, którym jest wzmacnianie poczucia tożsamości regionalnej wśród mieszkańców Województwa. Projekt realizowany jest poprzez zakup usług promocyjnych, polegających na promocji marki „Małopolska” w ramach przedsięwzięć organizowanych na terenie Województwa Małopolskiego 2008 r. Dotychczas przeprowadzono 3 edycje projektu, w ramach którego Województwo promowało się podczas 39 przedsięwzięć przez okres całego roku.

Tabela nr 140

Przedsięwzięcia realizowane w 2008 roku w ramach projektu „Nasz region, nasza szansa”

I.p.	Nazwa Przedsięwzięcia	Organizator
1.	Kino Cheder – festiwal filmowy kultury Żydowskiej	Stowarzyszenie Festiwal Kultury Żydowskiej
2.	Pustynne Miraże 2008	Stowarzyszenie Polska Sahara
3.	IV Rock Reggae Festival	Ośrodek Kultury w Brzeszczach
4.	IV Mistrzostwa Polski Dziennikarzy w Adventure Racing	Krakowski Klub Samochodowy JURA MOTO SPORT
5.	Święto Karpia – Zator 2008	Ośrodek Kultury w Zatorze
6.	Małopolskie Pola Nadziei	Towarzystwo Przyjaciół Chorych „Hospicjum” im. św. Łazarza
7.	IX Święto Fasoli w Zakliczynie	Regionalne Centrum Turystyki i Dziedzictwa Kulturowego w Zakliczynie
8.	XXXII Targi Sztuki Ludowej	Fundacja „Cepelia” Polska Sztuka i Rękodzieło
9.	IV Złot Wiedźm i Czarownic na Zamku Lipowieckim	Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Babicach
10.	Obchody 120 lat Stanisława Vincenza	Fundacja ARTica
11.	VII Podgórskie Dni Otwartych Drzwi w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa „Korzenie tradycji. Od ojcowizny do ojczyzny”	Stowarzyszenie Podgórze.PL

12.	XLIII Marsz szlakiem I Kompanii Kadrowej	Zarząd Główny Związku Piłsudczyków
13.	Muzyczna Zohylina Otwarte Spotkania Artystyczne	Fundacja Harcerstwa Polskiego Schronisko Głodówka
14.	MAŁOPOLSKIE ŚPIEWANIE	Stowarzyszenie „Chór Chłopiacy Bazyliki NMP w Limanowej
15.	Smocze Wędrówki po Małopolsce	Stowarzyszenie Aktywność dla rozwoju ACROSS
16.	Baw się, dopinguj, kibicuj!	Tarnowskie Towarzystwo Żużlowe „Unia Tarnów”
17.	Święto Powiśla Dąbrowskiego – Dożynki Powiatowe i Targi Gospodarcze	Stowarzyszenie Samorządów Powiatu Dąbrowskiego
18.	Prezentacja i promocja wydawnictw muzealnych na stoisku podczas Targów Książki w Krakowie	Fundacja NADwyraz
19.	XXX Ogólnopolski Przegląd Piosenki Turystycznej i Poetyckiej	Centrum Kultury i Wypoczynku w Andrychowie
20.	Poznajmy Powiat Dąbrowski	Stowarzyszenie Samorządów Powiatu Dąbrowskiego
21.	Mistrzostwa Małopolski w Ujeżdżaniu	Klub sportowy BÓR - OPP
22.	Na zdrowie – Małopolskie Eko – Targi w Gdowie	Małopolskie Stowarzyszenie Rolników Ekologicznych „NATURA”
23.	Pustynia, piasek i psy – wyścigi psich zaprzęgów na Pustyni Błędowskiej	Stowarzyszenie Polska Sahara
24.	Festiwal fotografii „Poruszenie”	Centrum Kultury i Turystyki w Wieliczce
25.	IX Parafiada w Niegowici Niegowicka pamięć o Janie Pawle II w 60 rocznicę przybycia na parafię i 30 rocznicę Jego pontyfikatu: IV Ogólnopolski bieg ku czci Jana Pawła II,	Rzymskokatolicka Parafia p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny
26.	XXIX Dni Gorczańskie	Gminny Ośrodek Kultury w Kamienicy
27.	Festiwal artystyczny osób niepełnosprawnych	Towarzystwo Przyjaciół Domu Pomocy Społecznej w Płazie
28.	I Ogólnopolski Festiwal Piosenki Lwowskiej I Bałaku Lwowskiego w Krakowie	Stowarzyszenie Komitet Obywatelski Krakowa
29.	Święto suszonej śliwki	Gminny Ośrodek Kultury w Iwkowej
30.	Ciężkowicki Jarmark Artystów i Rękodzielników	Centrum Kultury i Promocji Gminy Ciężkowice
31.	Dni Ziemi Jordanowskiej	Miejski Ośrodek Kultury w Jordanowie
32.	Pożegnanie Lata z Unią Tarnów	Tarnowskie Towarzystwo Żużlowe „Unia Tarnów”
33.	Międzynarodowo kulturalno – informacyjno – promocyjny Projekt „Ukraina – Polska: dwaj sąsiedzi”	Stowarzyszenie Międzynarodowe „Świat dla Młodych”
34.	Puchar Jesieni	Tarnowskie Towarzystwo Żużlowe „Unia Tarnów”
35.	II Regionalne Święto Czosnku	Ochotnicza Straż Pożarna w Obrażejowicach
36.	Multimedialny Nowy Sącz	Katolickie Centrum Młodzieży „Kana” w Nowym Sączu
37.	Gorlicki Piknik Rodzinny	Gorlickie Centrum Kultury
38.	XV Jubileuszowy Turniej Weteranów „MAŁOPOLSKA 2008”	Uczniowski Klub Sportowy „GEM”
39.	Ojciec Stanisław Papczyński Duchowny i Mąż Stanu	Parafia Rzymskokatolicka Najświętszego Ciała i Krwi Pana Jezusa w Brzeznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UMWM

Samorząd Województwa Małopolskiego dysponował również szeroką gamą możliwości promocyjnych w ramach podpisanych umów z klubami MKS Muszynianka FAKRO Muszyna oraz Wisłą Can Pack.

Ponadto Województwo Małopolskie było Partnerem eliminacji Mistrzostw Świata w Adventure Racingu, Bergson Winter Challenge 2008 jedynej na świecie zimowej eliminacji ekstre-

malnych rajdów przygodowych.

W 2008 roku bazą zawodów była Piwniczna Zdrój. Zawodnicy z 10 krajów rywalizowali na trasach Beskidu Sądeckiego, Niskiego, Pogórza Rożnowskiego, oraz Pienin. Impreza trwała 8 dni.

Na prawach Partnera Województwo wspierało również Międzynarodowe Zawody Jeździeckie CSI w Krakowie oraz IV Mistrzostwa Polski Dziennikarzy w Adventure Racingu w Dolinie Będkowskiej.

Eventy okolicznościowe „Oscypek w Unii Europejskiej”

Wydarzenie realizowane było na początku maja 2008. Wiązało się bezpośrednio z faktem wejścia w życie rozporządzenia Komisji Europejskiej nadającej oscypkowi prawo używania Certyfikatu Chronionej Nazwy Pochodzenia oraz wpisujące ten produkt na unijną listę produktów regionalnych. Pierwsze oscypki wyprodukowane po wejściu w życie rozporządzenia wysłane zostały do najważniejszych osób w państwie oraz do wszystkich szefów regionu. Oscypki zostały specjalnie opakowane oraz opatrzone certyfikatem autentyczności. Tak przygotowane produkty zaprezentowano także mediom regionalnym. Na potrzeby promocji masowej przygotowano i wdrożono pod adresem www.oscypek.wrotamalopolski.pl edukacyjną grę internetową pod nazwą „Zrób sobie oscypka”. Gra w humorystyczny sposób prezentuje proces technologiczny powstawania produktu. Premiera gry przypadła na przełom kwietnia i maja 2008 r. W okresie od wiosny do jesieni 2008 gra zyskała popularność, plasując się na wysokim, trzecim miejscu w pozycjonowaniu przez serwis Google dla hasła „oscypek”. Informacja o grze pojawiła się także w programie informacyjnym „Teleexpress”.

Małopolski Festiwal Smaku

W 2008 roku zrealizowano IV edycję Małopolskiego Festiwalu Smaku. Ta tradycyjna impreza rozpoczęła się w czerwcu i trwała do końca września 2008 r. W ubiegłorocznej edycji odbyło się 5 półfinałów subregionalnych (Kraków, Oświęcim, Nowy Sącz, Nowy Targ, Tarnów) oraz finał w Krakowie. W imprezie wzięło udział ponad 100 wystawców z całej Małopolski, prezentując ok. 120 produktów. same półfinały zgromadziły ok. 80 tys. osób. Festiwal Smaku to cykl plenerowych kiermaszów kulinarnych, realizowanych jako zmagania konkursowe oraz plebiscyt. Profesjonalne jury, złożone z kucharzy oraz publiczność wybierają najsmakowitsze potrawy i produkty w 7 kategoriach.

W ubiegłorocznej edycji istotnym novum był moduł medialny festiwalu realizowany pod nazwą „Małopolskiej Szkoły Smaku”. Inicjatywa ta polegała na zaangażowaniu mieszkańców Małopolski oraz lokalnych mediów poprzez akcje zbierania tradycyjnych małopolskich przepisów. Akcja realizowana we współpracy z Gazetą Krakowska i Telewizją Kraków oraz Muzeum Etnograficznym w Krakowie cieszyła się ogromnym zainteresowaniem publiczności. Udało się zebrać kilkaset przepisów, które stanowią podstawę publikacji kulinarnej.

Promocja gospodarcza regionu

W ramach realizacji zadania region zaangażował się czynnie we współorganizację Forum Ekonomicznego w Krynicy oraz II Forum Regionów w Muszynie, uzyskując tytuł partnera Instytutu Studiów Wschodnich w w/w przedsięwzięciach.

Promocja podczas XVII Forum Ekonomicznego w Krynicy-Zdroju, 10-13 września 2008 r. obejmowała następujące elementy:

- Stoisko promocyjne Województwa w Centrum Konferencyjnym.
- Panel prowadzony przez Marszałka WM pt. „Regiony - regionom, solidarność europejska w polityce spójności UE”, z udziałem przedstawicieli zagranicznych regionów partnerskich.
- Objęcie przez Marszałka WM honorowego patronatu nad Koncertem Galowym, towarzyszącym wręczeniu nagród Forum Ekonomicznego.

Promocja Województwa podczas III Forum Ekonomicznego Młodych Liderów, imprezy towarzyszącej XVIII Forum Ekonomicznemu:

- nadanie Województwu tytułu Partnera Forum,
- zaproszenie do udziału w obradach Forum Młodych Liderów osób reprezentujących Województwo w charakterze prelegentów i uczestników,
- wyeksponowanie materiałów informacyjnych i promocyjnych Województwa w wybranym miejscu na terenie centrum kongresowego (informacja w mediach krajowych i zagranicznych o obecności Województwa podczas Forum)
- umieszczenie logo oraz informacji o Województwie w publikacji podsumowującej Forum,

Święto Konstytucji 3 maja w Berlinie, maj 2008 - obchody Święta Konstytucji połączone z prezentacją 10-lecia współpracy pomiędzy Małopolską a Turyngią. współorganizowane przez Województwo Małopolskie, ambasadę RP w Berlinie i Związkowy Kraj Turyngie zgromadziły ponad 500 gości. W tej liczbie znaleźli się politycy federalni i krajowi z Niemiec, wysokiej rangi przedstawiciele korpusu dyplomatycznego akredytowanego w RFN, przedstawiciele administracji federalnej oraz Turyngii, reprezentanci Polonii. Była to bardzo dobra grupa docelowa do działań promocyjnych i budowy marki „Małopolska”.

SYSTEMY TECHNICZNE / SYSTEMY TECH-
NICZNE /systemy techniczne

I. Transport i komunikacja

oprac. Artur Strzelczyk, Robert Such, Paweł Rogala, Przemysław Wawro, Paweł Szostak

1. Transport drogowy

Infrastruktura drogową

Sieć drogową Małopolski tworzy system w pełni powiązany z układem dróg krajowych i międzynarodowych. Przez obszar województwa przebiega III Paneuropejski Korytarz Transportowy: Zgorzelec/Olszyna – Krzyżowa – Wrocław – Opole – Katowice – Kraków – Rzeszów – Przemyśl – Medyka/Korczowa, wchodzący w skład sieci TINA i tworzący przyszłą sieć drogową TEN. Sieć TINA obejmuje najważniejsze drogi, linie kolejowe, porty lotnicze, porty morskie oraz terminale transportu kombinowanego o znaczeniu międzynarodowym.

Na terenie województwa małopolskiego w skład III-ego Paneuropejskiego Korytarza Transportowego TINA wchodzi:

- droga krajowa nr 4 (międzyregionalna) przebiegająca w kierunku zachodnio-wschodnim, relacji granica państwa – Wrocław – Gliwice – Katowice – Chrzanów - Kraków – Tarnów – granica państwa.
- odcinek linii kolejowej E-30 Drezno - Wrocław - Kraków - Rzeszów – Lwów.

Tabela nr 141

Infrastruktura drogową

Lp.	Elementy sieci drogowej	Długość	
		[km]	[%]
1	Drogi krajowe	886,00	4,05
	w tym: drogi dwujezdniowe	88,00	0,40
2	Drogi wojewódzkie	1 368,80	6,25
3	Drogi powiatowe	6425,00	29,34
4	Drogi gminne	13 218,00	60,36
5	Razem	21 897,80	100,00

Źródło: Opracowanie własne

Podstawowy układ drogowy województwa stanowią drogi krajowe (międzyregionalne i regionalne) oraz wojewódzkie.

Do głównych dróg krajowych w województwie administrowanych przez Generalną Dyрекcyję Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Krakowie, tworzących zasadniczy szkielet komunikacyjny, należą:

- droga krajowa nr 7 (międzyregionalna) przebiegająca w kierunku północno-południowym, relacji Gdańsk – Warszawa – Kielce - Kraków – Chyżne – Granica państwa,
- droga krajowa (międzyregionalna) nr 4 przebiegająca w kierunku zachodnio-wschodnim, relacji Granica państwa – Wrocław – Gliwice – Katowice – Chrzanów - Kraków – Tarnów – Granica państwa.

Pozostałe drogi krajowe (regionalne) przecinają województwo na kierunkach wschód - zachód, północ - południe wychodząc w kierunku sąsiednich województw.

Do najważniejszych dróg wojewódzkich administrowanych przez Zarząd Dróg Wojewódzkich w Krakowie można zaliczyć:

- drogę wojewódzką nr 964 Kasina Wielka – Dobczyce – Wieliczka – Niepołomice – Szczurowa – Biskupice Radłowskie.

- drogę wojewódzką nr 969 Nowy Targ – Czorsztyn – Krościenko – Zabrzeż – Stary Sącz,
- drogę wojewódzką nr 977 Tarnów – Tuchów – Gromnik – Moszczenica – Gorlice – Konieczna – Granica państwa.

Sieć dróg powiatowych stanowi ważny element w systemie komunikacji wewnętrznej województwa, uzupełniając sieć dróg krajowych i wojewódzkich, łącząc miejscowości i wsie z siedzibami powiatów. 98 % dróg powiatowych posiada nawierzchnię twardą. Ich stan jest zły i utrudnia dostęp do obszarów o szczególnych walorach turystycznych oraz hamuje możliwości rozwoju gospodarczego, w tym turystyki.

Modernizacja i przebudowa układu dróg krajowych

W 2008 roku Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad zrealizowała inwestycje i modernizacje dróg krajowych Małopolski na kwotę 1,4 miliarda złotych. W stosunku do wydatków roku 2007 (900,0 mln zł) stanowi to 156 %. Na każdy kilometr z liczącej 886,0 km sieci dróg krajowych w Małopolsce wydano 1,6 mln zł. Prowadzone były prace budowlane i projektowe obejmujące 571,2 km dróg, czyli 65 % sieci. W tym: roboty budowlane były prowadzone na drogach o łącznej długości 247,0 km (28 % sieci), a prace projektowe objęły 324,2 km dróg (37 % sieci).

Kluczowe inwestycje zrealizowane na drogach krajowych w 2008 r.

A4 Kraków – Szarów – budowa autostrady

Długość: 19,9 km

Koszt realizacji: 1 014,2 mln zł; wydatki w 2008 roku: 424,0 mln zł

Lata realizacji: 2007-2009

Źródło finansowania: KFD

A4 Kraków, węzeł Balice – węzeł Opatkowice – przebudowa obwodnicy autostradowej

Długość: 2 x 16,1 km

Koszt realizacji: 152,0 mln zł; wydatki w 2008 roku: 80,0 mln zł

Lata realizacji: 2007-2008

Źródło finansowania: budżet państwa

S7 Kraków, węzeł Bieżanów – węzeł Rybitwy – budowa drogi ekspresowej, wsch. obwodnicy

Długość: 2,7 km

Koszt realizacji: 260,2 mln zł; wydatki w 2008 roku: 15,0 mln zł

Lata realizacji: 2008-2010

Źródło finansowania: KFD

S7 Myślenice – Lubień z obwodnicą Lubnia – budowa drogi ekspresowej

Długość: 16,2 km

Koszt realizacji: 519,0 mln zł; wydatki w 2008 roku: 79,0 mln zł

Lata realizacji: 2004-2009

Źródło finansowania: KFD

dk 4 Targowisko – Tarnów – przebudowa drogi

Długość: 36,0 km

Koszt realizacji: 369,0 mln zł; wydatki w 2008 roku: 29,0 mln zł (roboty wykończeniowe)

Lata realizacji: 2005-2007

Źródło finansowania: Fundusz Spójności+ budżet państwa

- dk 4 Wojnicz – budowa obwodnicy
Długość: 3,7 km
Koszt realizacji: 80,0 mln zł; wydatki w 2008 roku: 3,5 mln zł (końcowe rozliczenia)
Lata realizacji: 2005-2007
Źródło finansowania: KFD
- dk 4 Tarnów – przebudowa obwodnicy
Długość: 2 x 9,3 km
Koszt realizacji: 81,0 mln zł; wydatki w 2008 roku: 65,0 mln zł
Lata realizacji: 2008 – 2009
Źródło finansowania: budżet państwa
- dk 7 Kraków – Myślenice jezdnia lewa – przebudowa drogi
Długość: 30,0 km
Koszt realizacji: 278,7 mln zł; wydatki w 2008 roku: 120,0 mln zł
Lata realizacji: 2007-2008
Źródło finansowania: budżet państwa
- dk 7 Rabka – Chyżne – przebudowa drogi
Długość: 34,6 km
Koszt realizacji: 243,7 mln zł; wydatki w 2008 roku: 115,0 mln zł
Lata realizacji: 2007-2009
Źródło finansowania: budżet państwa
- dk 28 Biecz – budowa obwodnicy
Długość: 5,0 km
Koszt realizacji: 127,0 mln zł; wydatki w 2008 roku: 63,0 mln zł
Lata realizacji: 2007-2009
Źródło finansowania: budżet państwa i pożyczka EBI
- dk 94 węzeł Radzikowskiego – węzeł Modlnica – budowa drogi klasy GP
Długość: 2,4 km
Koszt realizacji: przed podpisaniem umowy; wydatki w 2008 roku: 12,0 mln zł
(wykupy gruntów, badania archeologiczne)
Lata realizacji: 2009-2010
Źródło finansowania: KFD

Przebudowa istniejących dróg (źródła finansowania: budżet państwa, Bank Światowy) - wydatki w 2008 roku: 123,4 mln zł

- dk 28 Białka – Osielec; długość: 7,2 km, lata realizacji: 2008-2009
dk 28 Osielec – Skomielna; długość: 12,4 km, lata realizacji: 2007-2008
dk 28 Szymbark – Gorlice; długość: 3,7 km, lata realizacji : 2007-2008
dk 28 Gorlice – granica województwa; długość: 8,3 km, lata realizacji: 2007-2008
dk 44 Ryczów; długość: 0,8 km, realizacja: 2008
dk 44 Włosienica – Przepiszów; długość: 7,7 km, lata realizacji: 2008-2009
dk 44 Jaśkowice – Skawina; długość: 9,8 km, lata realizacji: 2007-2008
dk 94 granica województwa – Bolesław; długość: 5,7 km, lata realizacji: 2007-2008
dk 94 Bolesław – Olkusz; długość: 7,2 km, realizacja: 2008 roku
dk 94 Zederman – Jerzmanowice; długość: 8,0 km, lata realizacji: 2007-2008

Inwestycje mostowe (źródło finansowania: budżet państwa, 15 zadań) -
wydatki w 2008 roku: 47,7 mln zł

- dk 4 przebudowa wiaduktu nad drogą krajową w Słomirogu
- dk 4 przebudowa wiaduktu nad drogą krajową w Bodzanowie
- dk 7 modernizacja mostu przez rzekę Dłubnia w Zerwanej
- dk 7 przebudowa wiaduktu nad drogą krajową w Głogoczowie
- dk 7 budowa mostu na potoku Lubieńska w Teczynie
- dk 28 budowa mostu na potoku Naprawka w Malejowej
- dk 28 modernizacja mostu na rzece Skawa w Osielcu
- dk 28 modernizacja mostu na potoku Skawica w Juszczyńcu
- dk 28 modernizacja mostu na rzece Łososina w Dobrej
- dk 28 budowa mostu na rzece Ropa w Szymbarku
- dk 52 odnowa mostu na potoku Kleczanka w Barwałdzie
- dk 52 odnowa wiaduktu nad linią PKP w Kalwarii
- dk 52 przebudowa mostu na potoku Głogoczówka w Głogoczowie
- dk 75 odnowa wiaduktu nad linią PKP w Szarowie
- dk 79 odnowa mostu na rzece Krzeszówka w Krzeszowicach

Bezpieczeństwo ruchu drogowego (źródło finansowania: Budżet Państwa) - wydatki
w 2008 roku: 32, 1 mln zł

- dk 44 Oświęcim – przebudowa drogi krajowej na skrzyżowaniu z drogą wojewódzką nr 948 zintegrowany pakiet BRD w ramach programu GAMBIT:
- dk 79 budowa ronda w Trzebini
- dk 79 budowa ronda w Chrzanowie
- „Drogi Zaufania – Bezpiecznych Osiem”
- montaż masztów pod fotoradary
- budowa chodników we współpracy z samorządami

Wykupy gruntów - Wydatki w 2008 roku: 33,2 mln zł

- dk 28 Chełmiec i Nowy Sącz – budowa obwodnicy
- dk 44 Skawina – budowa obwodnicy

Opracowanie dokumentacji dla przyszłych zadań (25 zadań) - wydatki w 2008 roku:
30,0 mln zł

- A4 Szarów – Brzesko
- A4 Brzesko – Krzyż
- S7 gr. woj. świętokrzyskiego – Kraków (Igołomska/Ptaszyckiego)
- S7 Lubień Rabka
- dk 4 obwodnica Łapczycy
- dk 28 obwodnica Zatora
- dk 28 obwodnica Limanowej
- dk 28 rozbudowa dk Mszana Dolna – Nowy Sącz Szymbark
- dk 28 obwodnica Chełmca i Nowego Sącza
- dk 44 wzmocnienie i przebudowa dk Oświęcim Kraków
- dk 44 obwodnica Skawiny
- dk 47 rozbudowa drogi Rdzawka – Nowy Targ
- dk 52 Beskidzka Droga Integracyjna z obwodnicami: Kalwarii Zebrzydowskiej, Wadowic, Andrychowa, Kęty, Kóz
- dk 73 obwodnica Dąbrowy Tarnowskiej
- dk 73 modernizacja drogi Szczucin – Dąbrowa Tarnowska
- dk 73 modernizacja drogi Dąbrowa Tarnowska Tarnów
- dk 73 przełożenie drogi pomiędzy węzłem Krzyż a węzłem Lwowska (wschodnia obwodnica)

Tarnowa)

dk 75 modernizacja drogi Niepołomice – Targowisko

dk 75 rozbudowa drogi Brzesko – Nowy Sącz Krzyżówka

dk 75 budowa drogi Krzyżówka –Tylicz Muszynka

dk 79 obwodnica Chrzanowa

dk 79 obwodnica Zabierzowa

dk 87 dojazd do przejścia granicznego w Piwnicznej – Mniszku

dk 94 modernizacja drogi Zederman Jerzmanowice

dk 94 modernizacja drogi Jerzmanowice – Modlnica

Utrzymanie dróg i mostów: - wydatki w 2008 roku: 73,8 mln zł

bieżące utrzymanie dróg 43,0 mln zł

bieżące utrzymanie mostów 11,0 mln zł

zimowe utrzymanie dróg 20,8 mln zł

pozostałe wydatki 25,7 mln zł

RAZEM: 1,4 mld zł

Tabela nr 142

Stan dróg krajowych

Stan dróg	[%]	[km]
dobry	46,5	406,558
niezadowalający	21,3	186,399
zły	31,9	279,418
brak danych	0,3	2,971

Źródło: dane GDDKiA

Modernizacja i przebudowa układu dróg wojewódzkich

W ubiegłym roku łączna kwota nakładów na inwestycje drogowe i mostowe, remonty kapitalne dróg i mostów oraz bieżące utrzymanie dróg wojewódzkich w Województwie Małopolskim wyniosła 246,77 mln złotych. Na inwestycje drogowe i mostowe przeznaczono 175,01 mln złotych. Na remonty kapitalne dróg i mostów 16,11 mln złotych, na utrzymanie bieżące dróg wraz z obsługą administracyjną 55,65 mln złotych. Ponadto w ramach Inicjatyw Samorządowych Województwo Małopolskie wspólnie z samorządami lokalnymi zrealizowało roboty drogowe (głównie chodniki) na kwotę 6 151 tys. złotych.

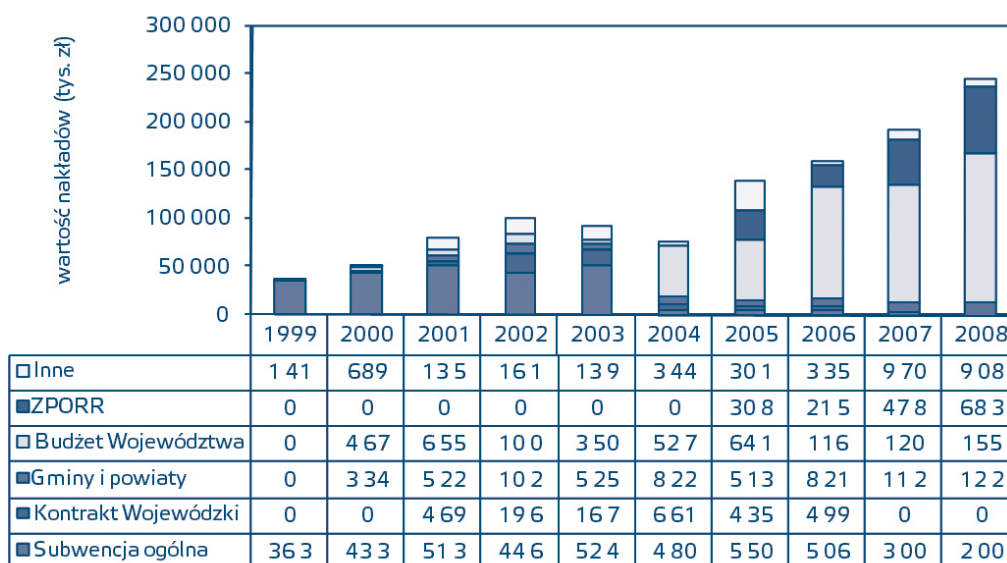
Nakłady finansowe na drogi wojewódzkie w 2008 r.:

Finansowanie nakładów na drogach wojewódzkich w 2008 r. przedstawiało się następująco:

- Rezerwa subwencji: 2 000 000 zł
- Budżet Województwa: 155 101 180 zł
- Gminy i Powiaty: 12 260 143 zł
- ZPORR: 68 331 390 zł
- Inne: 9 080 293 zł,

Wykres nr 132

Nakłady finansowe na drogi wojewódzkie w latach 1999-2008

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ZDW

Dokumentacja techniczna dróg wojewódzkich:

Na realizację przedmiotowego zadania w 2008 r. wydano 3 965 642 złote. Wykonano 24 szt. opracowań dokumentacji, w trakcie realizacji pozostaje 85 zadań. Część z nich realizowane było przy udziale samorządów lokalnych. Wydano 318 decyzji administracyjnych. Ponadto dokonano wykupu 2,09 ha gruntów wraz z ich regulacją prawną pod drogi wojewódzkie nr 776, 794, 773, 981, 958, 969, 980.

Poprawa Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego:

Dla poprawy bezpieczeństwa ruchu wykonano oznakowanie poziome w ilości 306 483 m² za 3 012 702 zł. Ustawiono oznakowanie pionowe w ilości 25 120 szt. na kwotę 1 452 031 zł. Na długości 1,831 km dróg wymieniono bariery energochłonne, na kwotę 1 040 087 zł. Podejmowano inne działania związane z poprawą bezpieczeństwa ruchu drogowego na ciągach dróg wojewódzkich: m.in. zakup i montaż punktowych elementów odblaskowych oraz niekonwencjonalne oznakowanie przejść dla pieszych.

Inicjatywy Samorządowe:

Wzorem lat ubiegłych prowadzone były wspólne inicjatywy z samorządami lokalnymi na drogach wojewódzkich. Na zgłoszoną ilość 91 wniosków, realizowano 81 zadań o wartości 33,56 mln. zł. Udział finansowy Województwa wynosił 17,82 mln zł, Samorządów natomiast 15,74 mln zł. W ramach współpracy z 58 samorządami z terenu 18 powiatów wykonano m.in.:

- chodniki: 35 716 mb
- kanalizacja opadowa: 15 305 mb
- zatoki: 25 szt.
- sygnalizacja świetlna: 1 szt.

Zabezpieczenie osuwisk

W roku 2008 zostało zrealizowane zabezpieczenie osuwisk przy drogach wojewódzkich. Zabezpieczono 5 osuwisk za kwotę 10 307 152,00 na łącznej długości 2,01 km. Zadanie było dofinansowywane z budżetu państwa w ramach Programu Osłona Przeciwoświsiskowa.

Kluczowe inwestycje zrealizowane na drogach wojewódzkich w 2008 r.

1. Przebudowa mostu w m. Kasinka Mała wraz z dojazdami, wartość planowana 4 030 000 zł, wykonanie 4 000 000 zł.
2. Wykonano przebudowę mostu belkowego w m. Kasinka Mała wraz z podniesieniem nośności. Ponadto wykonano obustronne dojazdy do mostu na łącznej długości 4 km. Środki w wysokości 30 000 zł, które pierwotnie zostały zabezpieczone na ewentualne roboty dodatkowe na obiekcie, stanowią oszczędności po całkowitym zrealizowaniu rozliczeniu finansowym zadania. Kwota w pełnej wysokości została zwrócona do budżetu województwa.
3. Budowa magazynów soli do zimowego utrzymania dróg, wartość planowana 1 700 000 zł, wykonanie 1 700 000 zł.
4. Wybudowano 3 magazyny soli w Obwodach Drogowych ZDW w m. Ciężkowice i Sieradza oraz w Posterunku Zimowego Utrzymania Dróg w m. Czarny Dunajec.
5. Dokumentacja techniczna dla dróg publicznych, wartość planowana 4 100 097 zł, wykonanie 3 965 642 zł.
6. Opracowano 24 szt. dokumentacji, w trakcie realizacji pozostaje 85 zadań. Ponadto dokonano wykupu 2,0899 ha gruntów wraz z ich regulacją prawną pod drogi woj. nr 776, 794, 773, 981, 958, 969, 980. Kwota niewykorzystana w pełnej wysokości została zwrócona do budżetu województwa.
7. Zakupy inwestycyjne wartość planowana 1 982 862 zł, wykonanie 1 981 493 zł.
8. Zakupiono: 4 piaskarko - solarki, 3 samochody dostawcze - samowyładowawcze, 4 samochody wielofunkcyjne, 6 samochodów osobowych, 3 podnośniki do piasekarek, 2 młoty udarowe, 5 podkaszewarek, 4 płyty wibracyjne do asfaltu, zamiatarkę ciągnikową, lekki ugięciomierz udarowy, 31 szt. sprzętu komputerowego, 7 szt. oprogramowania komputerowego.
9. Przebudowa mostu w m. Brzączowice, wartość planowana 1 700 000 zł, wykonanie 1 700 000 zł. Zadanie realizowane w systemie „zaprojektuj i wybuduj” w okresie 2008- 2009. W 2008 r. opracowano dokumentację techniczną wraz z uzyskaniem niezbędnych decyzji administracyjnych i pozwoleń. Ponadto wprowadzono tymczasową organizację ruchu na obiekcie, przeprowadzono roboty rozbiórkowe oraz wykonano remont podpór i konstrukcji nośnych.

Zadania realizowane w ramach ZPORR – nabór II

Budowa obwodnicy Starego Sącza, wartość planowana 11 315 626 zł, wykonanie 11 315 626 zł. Wykonano następujące prace:

- w ramach budowy mostu: zbrojenie, betonowanie, konstrukcje stalowe, izolacje i nawierzchnie, odwodnienie, wyposażenie, inne roboty mostowe.
- w ramach budowy drogi: roboty ziemne, odwodnienie korpusu, podbudowy, nawierzchnie, roboty wykończeniowe, oznakowanie dróg i urządzenia bezpieczeństwa, elementy ulic, zieleń drogowa, inne roboty.

Zadania realizowane w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-13

1. Modernizacja drogi woj. nr 980 Jurków – Biecz, wartość planowana 27 000 000 zł, wykonanie 27 000 000 zł. Wykonano modernizację 27 km nawierzchni.
2. Modernizacja drogi woj. nr 933 na odcinku Brzeszcze - Chrzanów wraz z budową wiaduktu w m. Kroczymiech, wartość planowana 53 599 818 zł, wykonanie 53 599 816 zł.
3. Modernizacja drogi woj. nr 933 na odcinku Brzeszcze - Chrzanów wraz z budową wiaduktu w m. Kroczymiech, wartość planowana 391 841 zł, wykonanie 314 485 zł. W ramach realizacji części drogowej zadania zrealizowano: przebudowę nawierzchni drogi na odcinkach o łącznej długości ok. 17 km, budowę chodników o łącznej długości 4 km, uzupełnienie poboczy i budowę zatok autobusowych. W ramach realizacji części mostowej wykona-

no: budowę konstrukcji nośnej wiaduktu i budowę murów oporowych wraz z nasypami. Wykonano przekładkę urządzeń obcych oraz drogę objazdową na czas budowy wiaduktu. Przygotowano dolne warstwy konstrukcyjne drogi docelowej.

4. Modernizacja obiektów inżynierskich na drogach wojewódzkich nr 956, 957, 975 z dostosowaniem do parametrów dróg wojewódzkich, wartość planowana 17 337 480 zł, wykonanie 17 332 903 zł. Droga wojewódzka nr 957: wykonano przebudowę mostu w m. Czarny Dunajec w zakresie wzmocnienia istniejącej konstrukcji ustroju nośnego oraz remontu pozostałych elementów. Ponadto dokończono budowę 3 mostów w m. Zubrzyca Górna wraz z przebudową dojazdów i regulacją potoków, na których są zlokalizowane. Droga wojewódzka 975: przebudowano most w m. Biskupice Radłowskie. Ponadto wybudowano przepust w m. Paleńnica o konstrukcji łukowej. Droga wojewódzka nr 956: dokończono budowę 2 mostów o konstrukcji strunobetonowej w m. Biertowice i Budzów wraz z przebudową dojazdów i regulacją potoków, na których są zlokalizowane. Ponadto wybudowano przepust żelbetowy w m. Baczyn wraz z przebudową dojazdów i regulacją koryta cieku w jego obrębie. Zadanie dofinansowane z dotacji celowej budżetu państwa w ramach Kontraktu Wojewódzkiego 2007-2008.
5. Modernizacja drogi woj. nr 964 Kasina - Uście Solne Etap I, wartość planowana 8 000 000 zł, wykonanie 7 999 992 zł. Zadanie realizowane w systemie „zaprojektuj i wybuduj”. Wykonano ok. 8,5 km modernizacji nawierzchni. Wykonano remont chodnika na ul. Dobczyckiej w Wieliczce, ułożono ok. 1,7 km. krawężnika. Ponadto wykonano ok. 40% dokumentacji projektowej objętej umową.
6. Modernizacja drogi woj. nr 957 od Białki do Nowego Targu Etap I, wartość planowana 7 000 000 zł, wykonanie 7 000 000 zł. Wykonano modernizację 11 km drogi poprzez ułożenie nowych warstw bitumicznych jezdni (bez ostatniej warstwy wiążącej) , budowę krawężników, remont chodników i budowę odwodnienia drogi na odcinku drogi o długości 2,8 km. Ponadto wymieniono stare bariery betonowe na nowe bariery linowe na odcinkach o łącznej długości 4 km.
7. Modernizacja drogi woj. nr 956/955/967 Biertowice - Łapczyca Etap I, wartość planowana 5 000 000 zł, wykonanie 5 000 000 zł. Zadanie zostało podzielone na III części. Na I część zadania (dw 955/956) wyłoniono Wykonawcę, podpisano umowę i rozpoczęto roboty drogowe. Na odcinku długości ok 3 km wykonano remiksing na gorąco warstw bitumicznych. Na II część zadania (dw 967) wyłoniono wykonawcę i podpisano z nim umowę. Zadanie realizowane będzie w systemie „Zaprojektuj i wybuduj”. Wykonawca opracowuje dokumentację projektową. Na część III zadania (dw 967 - Góra Borzęcka) trwa przygotowywanie dokumentacji projektowej.

Remonty kapitałne dróg i mostów

1. Odnowa nawierzchni 2,2 km odc. Tarnów – Moszczenica, wartość planowana 1 146 921 zł, wykonanie 1 145 847 zł.
2. Remont nawierzchni na moście wraz z dylatacjami i chodnikami w m. Nowe Brzesko, wartość planowana 2 089 833 zł, wykonanie 2 089 833 zł.
3. Odnowa nawierzchni w m. Osiek w km 8+800-9+900, wartość planowana 777 984 zł, wykonanie 777 984 zł.
4. Odnowa nawierzchni wraz z remontem chodnika (obustronie) 0,36 km ul. Kościeliska w m. Zakopane, wartość planowana 819 495 zł, wykonanie 819 494 zł.
5. Odnowa nawierzchni na odcinku 1,85 km na terenie Gminy Wieliczka, wartość planowana 1 842 357 zł, wykonanie 1 842 357 zł.
6. Odnowa nawierzchni 2 km odc. Klucze – Rodaki, wartość planowana 982 568 zł, wykonanie 982 567 zł.
7. Zabezpieczenie osuwiska w m. Kąclowa, wartość planowana 1 498 036 zł, wykonanie 1 498 035 zł.
8. Remont nawierzchni 1,5 km odc. Zawoja - Krowiarki, wartość planowana 2 049 772 zł,

- wykonanie 2 049 772 zł.
9. Remont przepustów w m. Bujne w ciągu dw. 975 i w m. Kryg w ciągu dw 933, wartość planowana 463 211 zł, wykonanie 463 211 zł.

Utrzymanie dróg i mostów

1. Remonty bieżące nawierzchni i chodników, wartość planowana 9 528 148 zł, wykonanie 9 528 143 zł.
2. Wykonano remonty bieżące nawierzchni i chodników na łącznej powierzchni 200 000 m².
3. Remonty bieżące mostów i promów, wartość planowana 2 694 979 zł, wykonanie 2 694 951 zł. Wykonano remonty bieżące mostów w ilości 120 szt.
4. Roboty porządkowe, wartość planowana 4 836 343 zł, wykonanie 4 836 259 zł. Wykonano roboty porządkowe w zakresie m.in. : uzupełnienia poboczy - 44 150 m², koszenia traw - 9 124 433 m², oczyszczenia ulic - 676 285 m².
5. Oznakowanie pionowe, wartość planowana 1 452 031 zł, wykonanie 1 452 031 zł. Wykonano oznakowanie pionowe w ilości 25 120 szt.
6. Oznakowanie poziome, wartość planowana 3 012 703 zł, wykonanie 3 012 702 zł. Wykonano oznakowanie poziome w ilości 306 483 m².
7. Zimowe utrzymanie dróg, wartość planowana 13 140 568 zł, wykonanie 12 962 565 zł. Kwota 178 003 zł stanowi oszczędności powstałe na skutek mniejszego niż planowano wykonania zimowego utrzymania dróg, z uwagi na sprzyjające warunki atmosferyczne. Środki w pełnej wysokości zostały zwrócone do budżetu województwa.

Tabela nr 143

Stan techniczny dróg wojewódzkich w latach 1999-2008

Stan Rok	Dobry		Zadawalający		Nie zadawalający		Zły	
	[km]	[%]	[km]	[%]	[km]	[%]	[km]	[%]
1999	51,4	4,0	501,9	38,0	398,3	30,0	372,4	28,0
2001	115,9	8,4	413,9	30,4	470,4	34,6	360,4	26,5
2003	263,8	19,4	495,7	36,4	x	x	601,6	44,2
2005	320,7	23,4	578,8	42,3	x	x	469,3	34,3
2007	489,2	35,7	392,4	28,5	x	x	490,7	35,8
2008	538,6	39,2	276,2	20,1	x	x	560,9	40,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ZDW.

2. Autobusowa komunikacja zbiorowa

Marszałek Województwa Małopolskiego działając poprzez Urząd, który jest jego aparatem pomocniczym, obsługuje 380 przedsiębiorców wykonujących krajowy transport drogowy osób w ramach linii regularnych i regularnych specjalnych na podstawie 720 zezwoleń. W roku 2008 z upoważnienia Marszałka Województwa wydano i zmieniono łącznie 325 zezwoleń, z czego nowych zezwoleń wydanych zostało: 126 – dla linii regularnych i 20 – dla linii specjalnych. Ponadto wydanych zostało 110 decyzji o wygaśnięciu w/w zezwoleń, 32 decyzje o odstąpieniu od warunków określonych w tych zezwoleniach, a 55 zezwoleń zostało przedłużonych.

Dodatkowo wydanych zostało 137 postanowień w formie uzgodnień w odniesieniu do nowych i zmienianych zezwoleń dla linii komunikacyjnych przebiegających przez obszar Województwa Małopolskiego, jednakże dla których organem kompetentnym w sprawach zezwoleń są marszałkowie innych województw.

Poza powyższym, w ramach kompetencji literalnie określonych w obowiązujących przepi-

sach prawa, wykonano 63 postępowania sprawdzające oraz 374 kontrole przedsiębiorców, którym Marszałek Województwa Małopolskiego udzielił zezwolenia na wykonywanie regularnych przewozów osób, w ramach 129 dni roboczych, celem sprawdzenia zgodności sposobu realizacji przez nich przewozów z warunkami określonymi w posiadanych przez zezwoleniach. W ramach współpracy Urzędu ze służbami uprawnionymi do kontroli w/w przedsiębiorców, tj. funkcjonariuszami Policji z różnych miast Województwa Małopolskiego: 25 dni roboczych.

W konsekwencji przeprowadzonych postępowań kontrolnych, wskutek stwierdzenia nieprawidłowości w realizacji przewozów przez przedsiębiorców, wydano 60 decyzji administracyjnych o nałożeniu kar pieniężnych na łączną kwotę 106 500,00zł, wydano 110 decyzji o wygaszeniu zezwolenia oraz 4 decyzje o cofnięciu zezwolenia, a także przeprowadzono 9 postępowań o cofnięcie zezwolenia.

W roku 2008 Województwo Małopolskie podpisało 120 umów określających szczegółowe zasady przekazywania dopłat Przewoźnikom wykonującym krajowe autobusowe przewozy pasażerskie z tytułu stosowania ulg ustawowych.

Na przedmiotowe dopłaty w 2008 roku wydano z budżetu Województwa Małopolskiego kwotę 27 042 091,94zł.

Tabela nr 144

Liczba podpisanych umów oraz kwota dotacji przekazana Przewoźnikom w latach 2005-2008

Rok	Liczba podpisanych umów	Wielkość kwoty dotacji w zł.
2005	57	25 120 000
2007	92	23 514 661
2008	120	27 042 091,94

Źródło: opracowanie własne

3. Transport kolejowy

Podstawowa sieć kolejowa na terenie województwa małopolskiego jest zarządzana przez PKP Polskie Linie Kolejowe S.A.. Łączna długość linii kolejowych wynosi 1040,7 km.

Linie magistralne stanowią 14,82% (154,2km) ogółu linii. Największy udział mają linie kategorii pierwszorzędnej (56,26%, 585,5km) i drugorzędnej (21,22%, 220,9km). Pozostała część linii (7,70%, 80,1km) to linie znaczenia miejscowego.

W ogólnej długości linii kolejowych 44,05% stanowią linie dwu- lub więcej torowe. 87,5% linii jest zelektryfikowana.

Największe obciążenie ruchem pasażerskim występuje na liniach magistralnych:

Kraków – Tarnów,

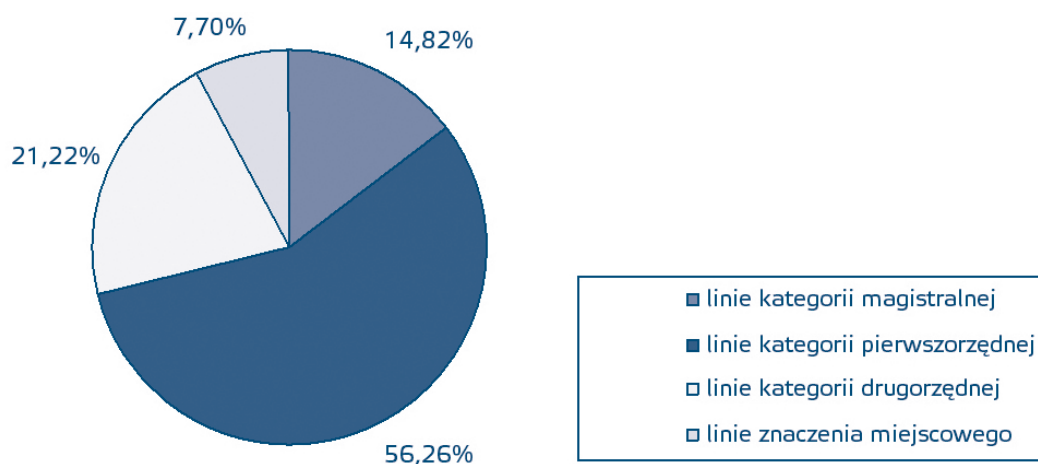
Kraków – Trzebinia - Katowice,

Kraków – Warszawa.

Kolejowej obsługi pasażerskiej pozbawione są powiaty: proszowicki i myślenicki (brak sieci kolejowej) oraz dąbrowski (linia z zawieszonym ruchem pasażerskim).

Wykres nr 133

Linie kolejowe województwa małopolskiego w podziale na kategorie

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie danych PKP Polskie Linie Kolejowe S.A., Oddział Regionalny w Krakowie.

Regionalne przewozy pasażerskie na terenie województwa są organizowane i dotowane przez Województwo Małopolskie. Przewozy te realizuje „PKP Przewozy Regionalne” Sp. z o.o., Małopolski Zakład Przewozów Regionalnych w Krakowie. Obszar działania Zakładu pokrywa się z obszarem województwa małopolskiego.

W roku 2008 „PKP Przewozy Regionalne” Sp. z o.o. wykonała na terenie województwa małopolskiego pracę przewozową w wysokości 650 905 611 pasażerokilometrów; w tym 452 440 856 pasażerokilometrów w pociągach osobowych. Znaczący spadek pracy przewozowej w stosunku do roku ubiegłego wiąże się z wyłączeniem przewozów międzywojewódzkich (pospiesznych) z zakresu działania Spółki.

Z usług realizowanych przez Małopolski Zakład Przewozów Regionalnych w roku 2008 skorzystało 13 571 210 pasażerów. Z ogólnej liczby przewiezionych pasażerów, 10 966 725 osób stanowią pasażerowie pociągów osobowych, pozostała część – pociągów pospiesznych.

Średnia odległość przewozu osób w pociągach osobowych wynosi 41,3 km, natomiast w pociągach pospiesznych – 76,2 km.

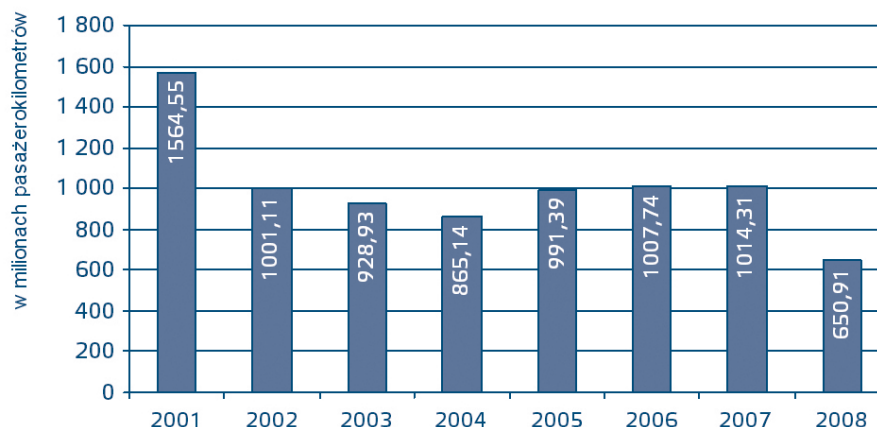
Realizację zadań związanych z organizowaniem i dotowaniem regionalnych, kolejowych przewozów pasażerskich Województwo rozpoczęło w roku 2001. Zadanie to jest wypełniane na podstawie umów zawieranych pomiędzy Województwem Małopolskim a przewoźnikiem kolejowym. Od roku 2004 regionalne przewozy kolejowe dotowane są ze środków własnych samorządu województwa.

W dniu 22 grudnia 2008 r. samorzady województw objęły udziały w kapitale zakładowym spółki PKP Przewozy Regionalne Sp. z o.o. realizującej regionalne przewozy kolejowe na terenie kraju. Województwo Małopolskie objęło 6,4% udziałów.

Począwszy od roku 2003 Województwo Małopolskie dokonuje zakupu pojazdów szynowych do realizacji regionalnych przewozów kolejowych. Dotychczas, Województwo Małopolskie nabyło i wprowadziło do eksploatacji łącznie dziesięć nowych autobusów szynowych (cztery z napędem spalinowym i sześć z napędem elektrycznym).

Wykres nr 134

Praca przewozowa „PKP Przewozy Regionalne: Sp. z o.o.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych „PKP Przewozy Regionalne” Sp. z o.o.

Tabela nr 145

Zestawienie rentowności regionalnych pociągów osobowych

Lata	łączna ilość pociągów	Ilość pociągów w podziale według stopnia pokrycia kosztów przychodami				
		od 0% do 30%	od 31% do 50%	od 51% do 75%	od 76% do 100%	powyżej 100%
2003	367	87	177	76	19	8
2005	366	207	90	53	12	4
2007	324	136	71	65	27	25
2008	328	134	62	65	40	27

Źródło: dane „PKP Przewozy Regionalne” Sp. z o.o.

Tabela nr 146

Zestawienie środków finansowych przeznaczonych na realizację zadań związanych z organizowaniem i dotowaniem regionalnych, kolejowych przewozów pasażerskich.

Lata	Przeznaczenie środków		RAZEM
	Dotowanie i organizowanie przewozów pasażerskich	Nabywanie pojazdów szynowych	
	<i>w złotych</i>		
2001	16 880 130	1 875 570	18 755 700
2003	15 527 000	3 643 000	19 170 000
2005	26 191 800	13 627 148	39 818 948
2007	39 300 000	13 653 375	52 953 375
2008	43 086 100	4 871 167	47 957 267

Źródło: Opracowanie własne

4. Transport lotniczy

Elementy systemu transportu lotniczego

Obszar województwa małopolskiego obsługiwany jest przez Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków-Balice. Ponadto pewne funkcje rekreacyjne i sportowe spełniają lotniska w Nowym Targu, Łososinie Dolnej i Krakowie Pobiedniku.

Międzynarodowy Port Lotniczy Kraków Airport położony jest 11 km na zachód od Krakowa. Obszar lotniskowy przylega do autostrady Kraków – Katowice. Lotnisko posiada również dogodne połączenie drogowe w kierunku Zakopanego i Tarnowa oraz połączenie kolejowe z dworcem PKP Kraków Główny.

Port Lotniczy Kraków Airport jest korzystnie usytuowany w stosunku do sieci dróg lotniczych. Wokół Portu istnieje 6 stałych dróg lotniczych.

Na lotnisku istnieje jedna utwardzana droga startowa na kierunku 08-26, długości 2550m i szerokości 60m. Istnieje również równoległy awaryjny pas startowy o nawierzchni trawiastej, długości 2400m i szerokości 300m, położony po północnej stronie drogi startowej. Płyta postojowa dla 17 samolotów o powierzchni 92.000m², zlokalizowana jest naprzeciw budynku dworca ok. 300 m od progu pasa startowego.

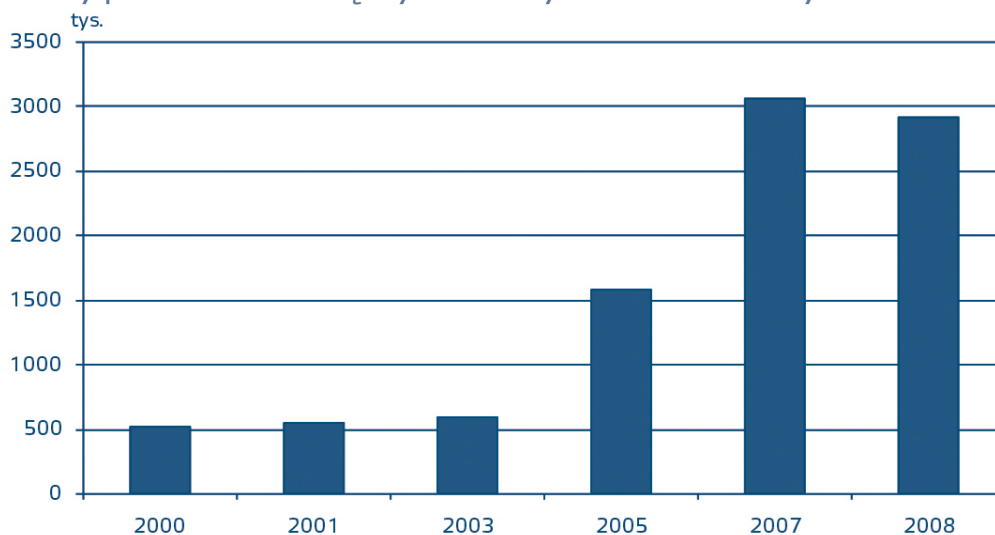
Obsługa mieszkańców i gospodarki transportem lotniczym

W roku 2008 liczba odprawionych przez Międzynarodowy Port Lotniczy Kraków Airport pasażerów spadła o 5% w stosunku do roku 2007 i wyniosła 2 923 961 pasażerów, natomiast liczba odprawionych samolotów w roku 2008 wynosiła 35 568 odprawione samoloty. Główną przyczyną spadku był ogólnoświatowy „kryzys ekonomiczny” w drugiej połowie 2008 roku (w miesiącach styczeń – czerwiec 2008 liczba odprawionych pasażerów kształtowała się na podobnym poziomie jak w analogicznym okresie 2007 roku.)

W roku 2008 ruch pasażerski był realizowany przez następujących przewoźników: Sky Europe (23,7% udziału w ruchu), Ryanair (19,3%), LOT (12,3%), Czartery (8,0%), Lufthansa (7,7%), Centralwings (6,6%), Norwegian (5,1%), Aerlingus (3,9%), British Airways (2,4%), Pozostałe (11%).

Wykres nr 135

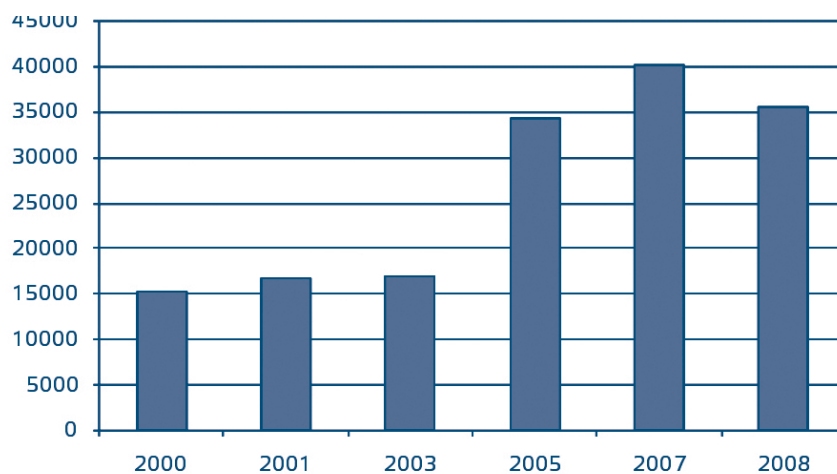
Przewozy pasażerów w Międzynarodowym Porcie Lotniczym Kraków Airport:

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Międzynarodowego Portu Lotniczego im. Jana Pawła II Kraków-Balice

Wykres nr 136

Liczba operacji lotniczych w Międzynarodowym Porcie Lotniczym Kraków Airport

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Międzynarodowego Portu Lotniczego im. Jana Pawła II Kraków-Balice

Inwestycje w transporcie lotniczym

W roku 2008 w Międzynarodowym Porcie Lotniczym zrealizowano:

- budowę ogrodzenia wzdłuż Jednostki Wojskowej 1155 pozwalającego na zamknięcie obszaru lotniska i odgrodenie jego terenu od terenów wojskowych,
- budowę drogi patrolowej wzdłuż ogrodzenia lotniska umożliwiającej wykrywanie i interwencję w przypadku wtargnięć na teren lotniska,
- rozpoczęto budowę parkingu wielopoziomowego (liczba kondygnacji: 5, liczba miejsc parkingowych: 863)

II. Infrastruktura sanitarna

oprac. Magdalena Burek, Agnieszka Sienicka

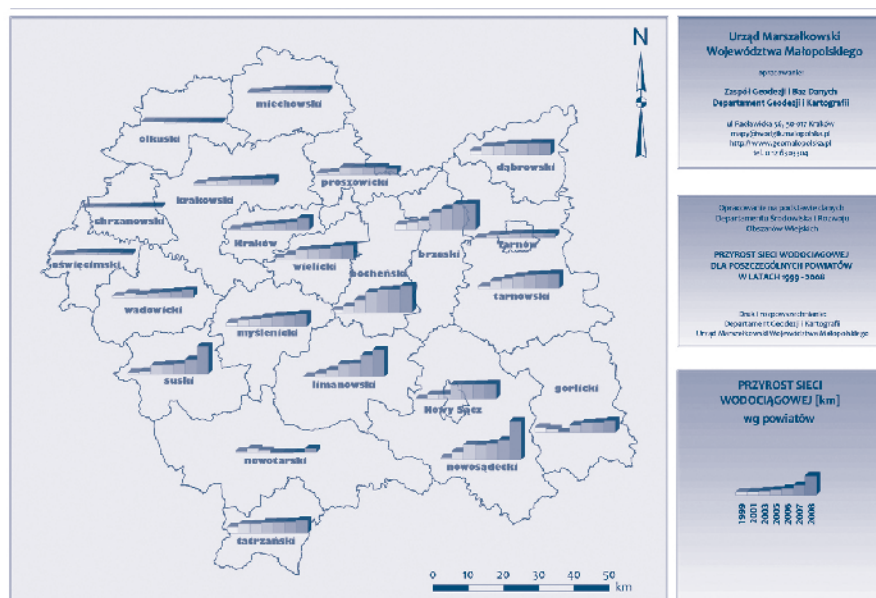
1. Wodociągi

Zasoby wodne Małopolski zaspokajają z nadwyżką jej potrzeby, jednak konieczne jest wyrównywanie poziomu zaopatrzenia w wodę na całym obszarze województwa przy pomocy środków technicznych. W tym celu woda pobierana jest na potrzeby obszarów ubogich w zasoby, z obszarów bogatych i przesyłana systemami wodociągów, nawet na znaczne odległości. Przykładem może być Kraków, dla którego woda pobierana jest ze zbiornika w Dobczycach i transportowana rurociągiem na odległość ok. 20 km.

Od początku lat dziewięćdziesiątych obserwuje się w województwie intensywny rozwój sieci wodociągowej. Według danych Urzędu Statystycznego (US) w Krakowie w 2008 r. na terenie województwa małopolskiego przybyło 694,7 km wodociągów (długość sieci wyniosła 17066,6 km).

Mapa nr 30

Przyrost sieci wodociągowej w latach 1999-2008.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie.

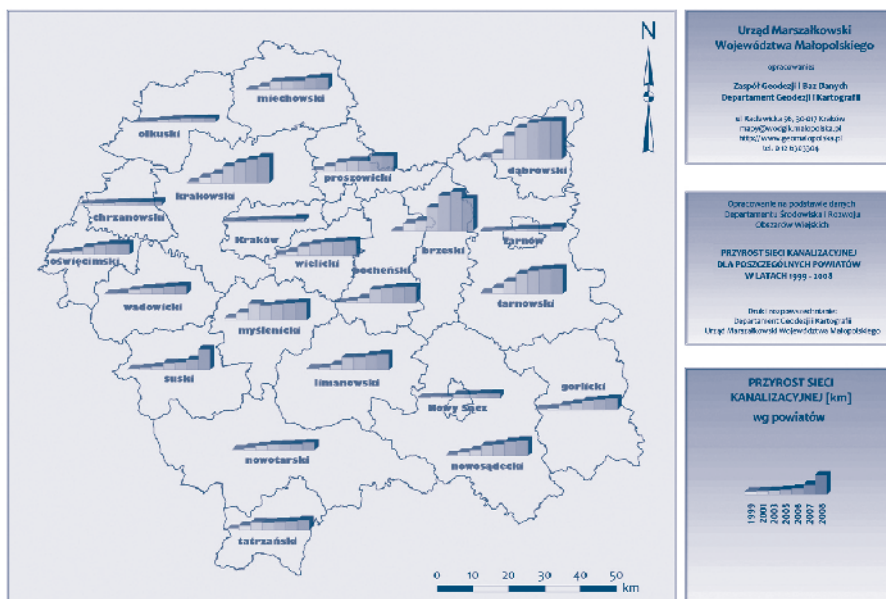
2. Kanalizacje

Rozwój sieci kanalizacyjnej nie był w Małopolsce tak gwałtowny jak rozwój wodociągów (Rysunek 2). Dopiero w latach 2001-2007 przyrost sieci kanalizacyjnej był większy od przyrostu sieci wodociągowej. Natomiast w roku 2008 sytuacja uległa zmianie.

Według danych US w Krakowie w 2008 r. przybyło w Małopolsce 509,5 km sieci kanalizacyjnej (długość kanalizacji wyniosła 8 697,2 km), podczas gdy w 2007 r. przyrost ten wyniósł 449 km.

Mapa nr 31

Przyrost sieci kanalizacyjnej w latach 1999-2008

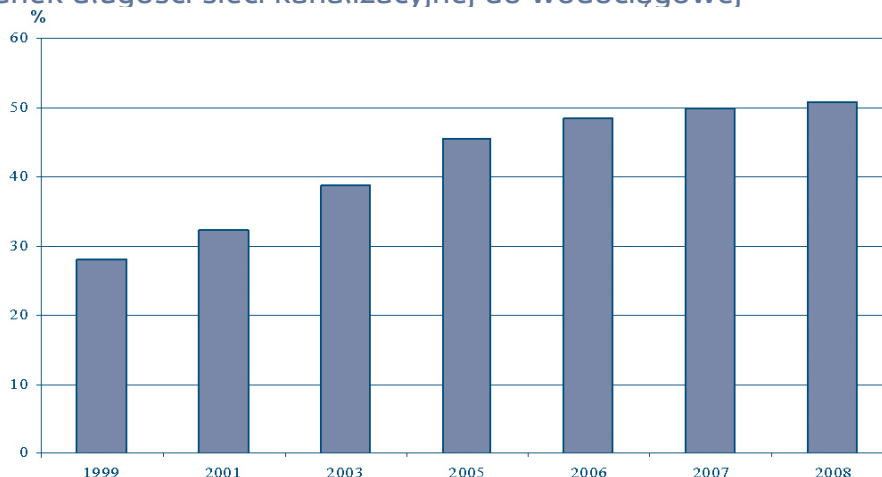
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie.

W województwie małopolskim występuje dysproporcja pomiędzy długością sieci kanalizacyjnej w miastach i na wsi, chociaż sytuacja ta ulega poprawie. W 2000 roku kanalizacje wiejskie stanowiły 36,7% ogółu długości sieci kanalizacyjnej natomiast w 2008 r. kanalizacje na wsi stanowiły już 54,8% ogółu długości sieci kanalizacyjnej województwa.

Miarą nierównego przyrostu sieci kanalizacyjnej i wodociągowej jest zmieniająca się proporcja długości między nimi. Stosunek długości sieci kanalizacyjnej do wodociągowej w 2000 roku wynoszący 30,4%, wzrósł w 2005 roku do 45,5% natomiast w 2008 r. nieznacznie wzrósł w stosunku do roku 2007 i wyniósł 50,9%.

Wykres nr 137

Stosunek długości sieci kanalizacyjnej do wodociągowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie.

W województwie małopolskim obserwuje się wzrost ilości oczyszczalni komunalnych. Liczba oczyszczalni wzrosła ze 194 w roku 2000 do 234 w 2008 r. (Tabela 1). Skutkowało to zwiększeniem odsetka ludności obsługiwanej przez komunalne oczyszczalnie ścieków, co jest pozytywnym symptomem w zakresie ochrony wód. W 2000 r. wynosił on 47,0%, natomiast w 2008 r. wzrósł do 54,1% ogółu ludności.

III. Społeczeństwo informacyjne

oprac. Beata Bańdura

Społeczeństwo informacyjne to typ społeczeństwa, którego funkcjonowanie opiera się na szybkiej i relatywnie taniej wymianie informacji oraz komunikacji. Do swych potrzeb wykorzystuje zdobycze najnowszej technologii takie jak komputery, internet, telefony komórkowe, radiofonie i telewizję cyfrową. Podstawowym warunkiem rozwoju społeczeństwa informacyjnego jest rozbudowa nowoczesnej sieci teleinformatycznej, która swym zasięgiem obejmie wszystkich obywateli.

W 2008 roku kontynuowano działania związane z rozwojem infrastruktury informatycznej w regionie i związanego z nim dostępu do internetu, podnoszeniem poziomu wykorzystania technologii informacyjnych w administracji publicznej oraz kształtowaniem współpracy środowiska nauki, biznesu i samorządu. W skali całego regionu podejmowano działania zmierzające do upowszechnienia idei społeczeństwa informacyjnego oraz rozwoju sektora zaawansowanych technologii. Wdrażane projekty oraz narzędzia przyczyniają się do podniesienia poziomu jakości życia obywateli, minimalizacji wykluczenia cyfrowego oraz zjawiska marginalizacji społecznej. W małopolskich gospodarstwach domowych nastąpił dalszy wzrost wyposażenia w dobra trwałego użytkowania, wykorzystujące najnowsze technologie.

1. Regionalny portal internetowy wrota małopolski

Województwo Małopolskie od lat pozostaje jednym z liderów w Polsce w dziedzinie informatyzacji i rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Pierwsze w kraju podjęło misję utworzenia regionalnego portalu internetowego. Wrota Małopolski /www.malopolska.pl/ to realizowany od 2001 roku projekt, którego celem jest integracja systemów informatycznych instytucji i urzędów administracji publicznej, umożliwienie obywatelom i podmiotom prawnym korzystania z usług elektronicznych, dostarczenie regionalnej informacji oraz promowanie Małopolski poza jej granicami. Dzięki realizacji projektu w Małopolsce następuje szybki rozwój e-administracji, powstaje regionalny wspólny rynek informacji.

W 2008 roku rozbudowano zasoby Regionalnego Portalu Internetowego Wrota Małopolski oraz jego możliwości. Rozbudowano część informacyjną portalu oraz poprawiono funkcjonowanie istniejących zasobów. Zmodyfikowano Cyfrowy Urząd oraz Biuletyn Informacji Publicznej.

W portalu Wrota Małopolski można wyróżnić trzy komponenty. Są to:

- Biuletyn Informacji Publicznej – część dotycząca informacji publicznej w województwie,
- Cyfrowy Urząd - część usługowo – administracyjna, umożliwiająca nadanie biegu sprawie przez internet - zamieszczono w niej elektroniczne procedury administracyjne,
- Część informacyjna - dotycząca różnych dziedzin życia w regionie, zawiera moduły informacyjne oraz regionalne aktualności.

Rysunek nr 1.
Strona główna Regionalnego Portalu Internetowego „Wrota Małopolski”
www.malopolska.pl

Biuletyn Informacji Publicznej

Pod jednym adresem www.malopolska.pl/bip zamieszczone są Biuletyny Informacji Publicznej instytucji publicznych działających w Małopolsce, m.in.: 170 gmin i 18 powiatów, Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego, Samorządowego Kolegium Odwoławczego w Krakowie, Archiwum Państwowego w Krakowie oraz podmiotów administracji zespolonej, Izby Skarbowej i Urzędów Skarbowych, Izby Celnej w Krakowie, Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Krakowie, Związków Komunalnych Gmin.

Udostępnione rozwiązania spełniają wymagania ustawodawcy dla systemów teleinformatycznych oraz Biuletynu Informacji Publicznej. Zmieniono logo BIP we wszystkich jednostkach posiadających biuletyn na platformie Wrota Małopolski pozwala promować spójny wizerunek Biuletynu.

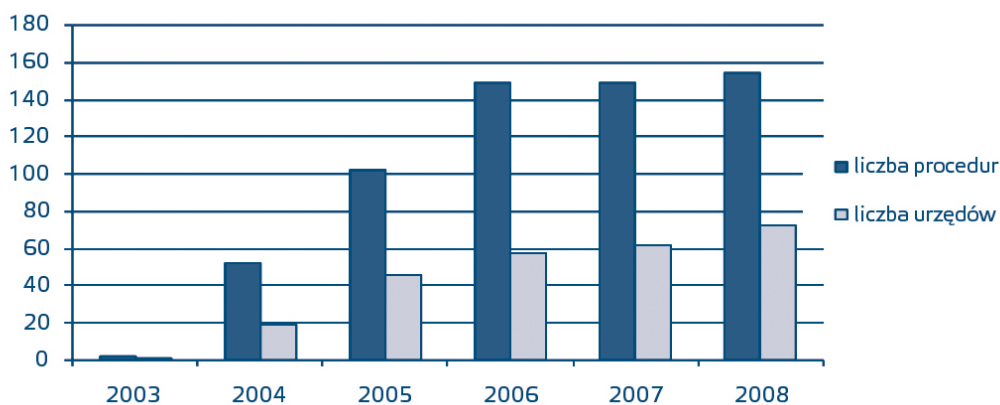
Cyfrowy Urząd

Funkcjonujący od 2004 roku w ramach portalu Wrota Małopolski Cyfrowy Urząd jest częścią Regionalnego Systemu e-Administracji. Wykorzystuje Internet w kontaktach obywateli z urzędami w Małopolsce. Umożliwia inicjowanie elektronicznego załatwiania spraw z zachowaniem bezpiecznego przepływu danych oraz z wykorzystaniem kwalifikowanego podpisu elektronicznego. Każda z zamieszczonych procedur urzędowych jest szczegółowo opisana. Rozpoczęcie procesu załatwiania sprawy następuje poprzez wysłanie elektronicznego formularza (e-formularza) drogą internetową. Każdy obywatel może sprawdzić stan sprawy, czyli fazę jej realizacji, złożyć skargę, wniosek lub zapytanie. Cyfrowy Urząd umożliwia realizację przez Internet 154 spraw urzędowych.

Cyfrowy Urząd z każdym rokiem oferuje internautom więcej możliwości. Odbiór decyzji, pisma, udostępnienia informacji na wniosek interesanta stało się możliwe dzięki rozbudowie panelu użytkownika o formularz do odbierania dokumentów. Ponadto mając na uwadze współpracę Cyfrowego Urzędu z innymi systemami administracji publicznej wprowadzono mechanizm udostępniania usług oferowanych przez te systemy.

Wykres nr 138

Liczba urzędów realizujących procedury elektroniczne i liczba procedur

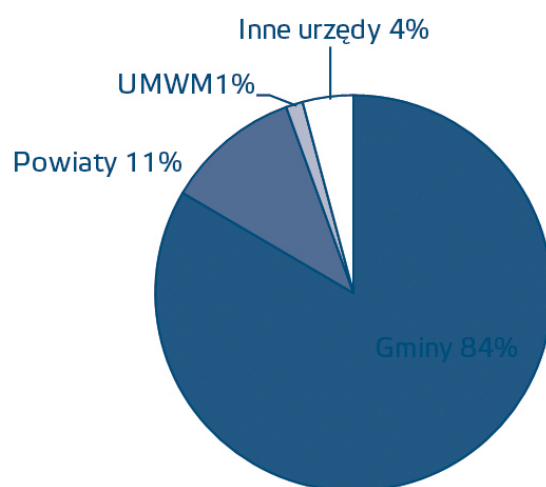
Źródło: opracowanie własne

Mechanizm automatycznego udostępniania opracowanych procedur umożliwia ich wdrożenie wszystkim zainteresowanym podmiotom administracji publicznej. Ogółem elektroniczne procedury realizowane są przez 72 urzędy. Są to: Starostwa Powiatowe w Dąbrowie Tarnowskiej, Gorlicach, Krakowie, Limanowej, Myślenicach, Olkuszu, Wadowicach, Chrzanowie; Urzędy Gmin: Biskupice, Bystra – Sidzina, Dąbrowa Tarnowska, Gromnik, Jabłonka, Kościelisko,

Limanowa, Łukowica, Nawojowa, Nowe Brzesko, Osiek, Oświęcim, Pcim, Polanka Wielka, Preciszów, Rytró, Słopnice, Stryszów, Tokarnia, Tomice, Zabierzów, Zielonki, Słopnice, Trzciana, Siepraw, Łuzna, Czorsztyn, Korzenna, Wiśniowa, Szczucin, Łącko, Gródek nad Dunajcem, Poronin, Radłów, Jodłownik, Klucze, Wielka Wieś, Wierzchosławice, Chełmiec; Urzędy Miast: Alwernia, Andrychów, Bochnia, Brzesko, Chrzanów, Krynica, Muszyna, Słomniki, Sułkowice, Szczawnica, Trzebinia, Jordanów, Libiąż, Bukowno, Mszana Dolna; Urzędy Miasta i Gminy Dobczyce, Wieliczka, Stary Sącz, Żabno; Urzędy Miasta Rabka-Zdrój, Grybów, Archiwum Państwowe w Krakowie; Zarząd Dróg Wojewódzkich; Małopolski Urząd Wojewódzki oraz Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego.

Wykres nr 139

Procentowy udział jednostek samorządu terytorialnego w projekcie Cyfrowy Urząd – podział wg kompetencji

Źródło: opracowanie własne

Procedura „Sprawdź stan sprawy” jest realizowana przez 280 urzędów administracji publicznej w Małopolsce posiadających Biuletyny Informacji Publicznej na stronach portalu Wrota Małopolski.

Część informacyjna

Celem tej części portalu Wrota Małopolski jest informowanie o regionie i życiu w regionie oraz promowanie Małopolski poza jej granicami. W porównaniu do 2007 roku w 2008 zwiększono liczbę informacyjnych modułów tematycznych z 16 do 17 i obecnie funkcjonują: Aktualności, Wizytówka Małopolski, Edukacja, Kultura, Mapy-GIS-GPS, Niepełnosprawni, Pomoc Społeczna, Praca, Przedsiębiorczość, Środowisko i obszary wiejskie, Turystyka i Sport, Zdrowie, Małopolski Smak, ZPORR w Małopolsce, Unia Europejska i Fundusze Europejskie w Małopolsce.

Rozbudowa platformy e-learning umożliwia szerszemu gronu odbiorców zdobycie wiedzy, a poprzez formę zdalnego nauczania nieustannie wpływa na rozwój społeczeństwa informacyjnego w Małopolsce. W 2008 roku na platformie e-learning portalu „Wrota Małopolski” został uruchomiony dziewiąty kurs e-learningowy pod nazwą „Pierwsza Pomoc Przedmedyczna”. Kurs jest przeznaczony dla osób pragnących zdobyć lub usystematyzować wiedzę z zakresu udzielania podstawowej pomocy przedmedycznej ofiarom wypadków, jeszcze przed dotarciem na miejsce wypadku Pogotowia Ratunkowego.

Oprócz tego działają kursy: Na szlakach Małopolski, Tatry bez tajemnic, ABC samorządu, Urzędnik Europejski, Finansowanie działalności organizacji pozarządowych, Obrona cywilna

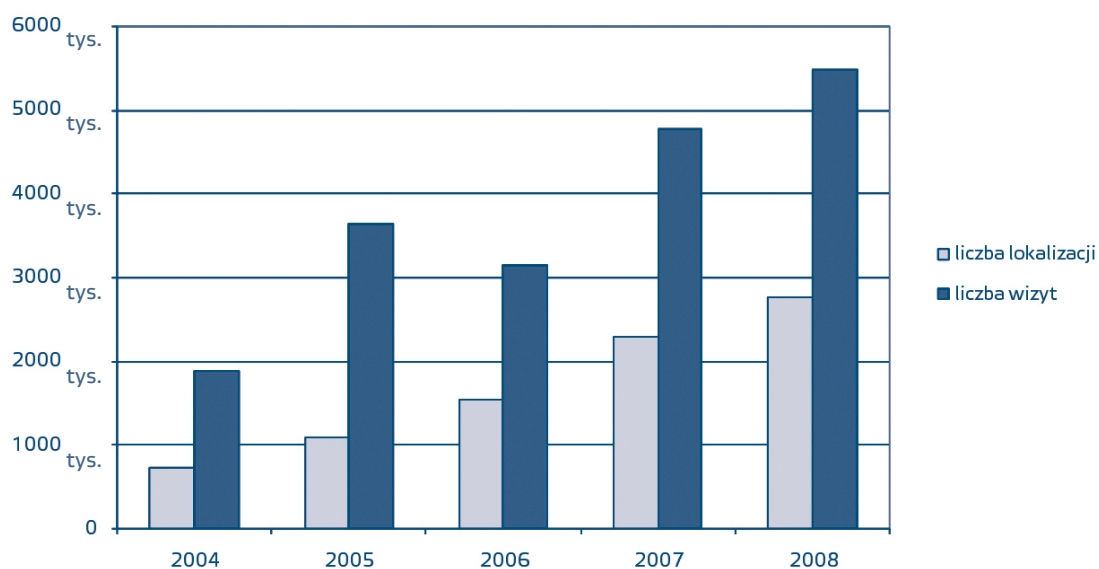
i zarządzanie kryzysowe, Zawodoznawstwo i informacja zawodowa dla edukacji i rynku pracy oraz Kurs umiejętności komputerowych.

W 2008 roku została uruchomiona Małopolska Telewizja Internetowa. Internetowa Telewizja Samorządowa TV Małopolska z adresem strony www.tv.malopolska.pl powstała, by poszerzać dostęp do informacji o działaniach samorządu i wydarzeniach w regionie, o atrakcjach i walorach Małopolski. Wykorzystuje postęp techniczny i formę audiowizualną do budowania społeczeństwa informacyjnego, więzi społecznych i regionalnych. Strona jest otwarta na współpracę ze wszystkimi, którzy zechcą podzielić się swoimi relacjami filmowymi z interesujących, zdaniem autorów, wydarzeń.

Dzięki poszerzającej się ofercie Wrota Małopolski odnotowały wzrost miesięcznej liczby odwiedzin. Stale wzrasta także liczba lokalizacji, czyli unikatowych IP (lokalizacja komputera w sieci), z których nawiązano połączenie z portalem.

Wykres nr 140

Liczba wizyt internautów na stronach portalu Wrota Małopolski

Źródło: opracowanie własne

2. Informatyzacja

Technologie informacyjne i komunikacyjne są jednym z najważniejszych sektorów gospodarki. Zastosowanie nowoczesnych technologii jest warunkiem efektywności i konkurencyjności wszystkich pozostałych sektorów gospodarki. Także dla mieszkańców Małopolski posiadanie komputera, zwłaszcza z dostępem do internetu ma duże znaczenie. Umożliwia załatwianie spraw urzędowych, nawiązywanie i utrzymywanie kontaktów prywatnych lub podnoszenie kwalifikacji.

Komputery w przedsiębiorstwach

W województwie małopolskim dynamicznie rozwija się branża informatyczna oraz rynek usług Business Process Outsourcing, wykorzystujących najnowsze rozwiązania technologiczne. Firmy świadczące usługi BPO pracują głównie na rzecz dużych koncernów międzynarodowych w zakresie usług: informatycznych, finansowo-księgowych, badań i rozwoju oraz logistyczno - magazynowych.

Choć poziom wykorzystania komputerów w małopolskich przedsiębiorstwach wzrasta, są to zmiany niewielkie. Według danych GUS w 2008 roku osiągnął poziom 94,1 %, pod-

czas gdy rok wcześniej było to 91,4%. Dostęp do internetu posiada 90,7% przedsiębiorstw, a w 2007 roku było to 88,1%. Zmienia się rodzaj dostępu do internetu, rezygnuje się z modemów głównie na rzecz stałego łącza szerokopasmowego. Coraz więcej przedsiębiorstw posiada strony internetowe. W 2008 roku było ich 55,2 % czyli o 2% więcej niż roku wcześniejszym. Z każdym rokiem zyskuje na popularności sprzedaż internetowa.

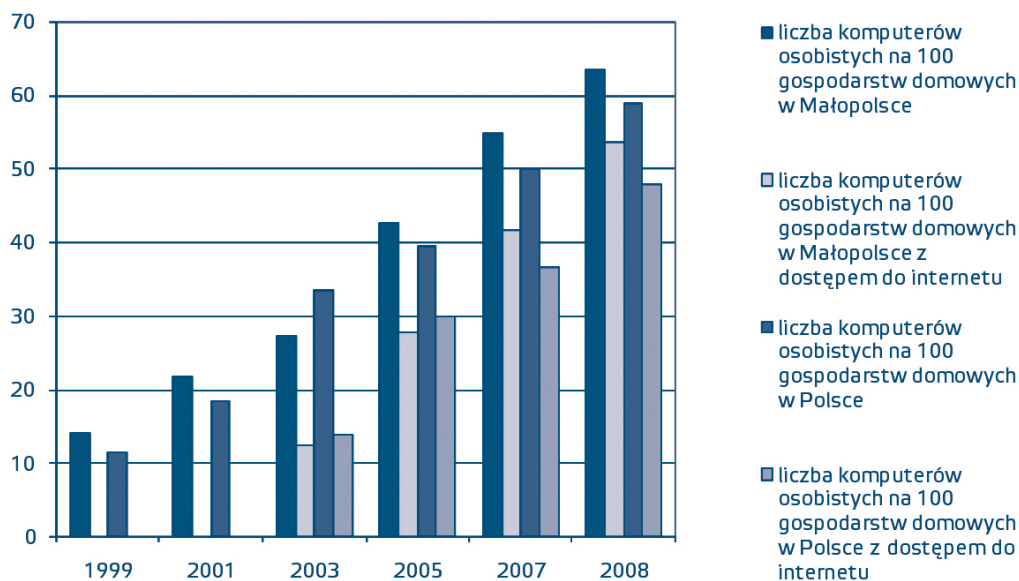
Komputery w małopolskich domach

Równoległe ze wzrostem wykorzystania technologii teleinformatycznych w przedsiębiorstwach rośnie liczba indywidualnych użytkowników takich urządzeń. Na stopień wyposażenia gospodarstwa domowego mają wpływ takie czynniki jak: wysokość dochodów, miejsce zamieszkania, posiadanie dzieci na utrzymaniu oraz potrzeba posiadania danego sprzętu.

W Małopolsce dynamicznie wzrasta średnia liczba komputerów osobistych będących na wyposażeniu gospodarstw domowych. Dane GUS wskazują, że w 2007 roku 55% gospodarstw domowych w Małopolsce posiadało komputery osobiste, w tym 41,7% z dostępem do internetu. W 2008 roku nastąpił ponad 17% wzrost liczby komputerów w gospodarstwach domowych, co oznacza że w Polsce na 100 gospodarstw domowych przypadały 59 komputerów. W Małopolsce liczbę tą szacuje się na 64. Statystyki potwierdzają znaczące dysproporcje pomiędzy wyposażeniem gospodarstw domowych w komputery na wsiach (52,8%) i w miastach (64%). Techniczne możliwości dostępu do internetu w domach były mniejsze na terenach wiejskich, głównie z powodu niskiej atrakcyjności tych terenów dla potencjalnych inwestorów telekomunikacyjnych.

Wykres nr 141

Liczba komputerów osobistych w województwie małopolskim na 100 gospodarstw domowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i US w Krakowie

Komputery w szkołach

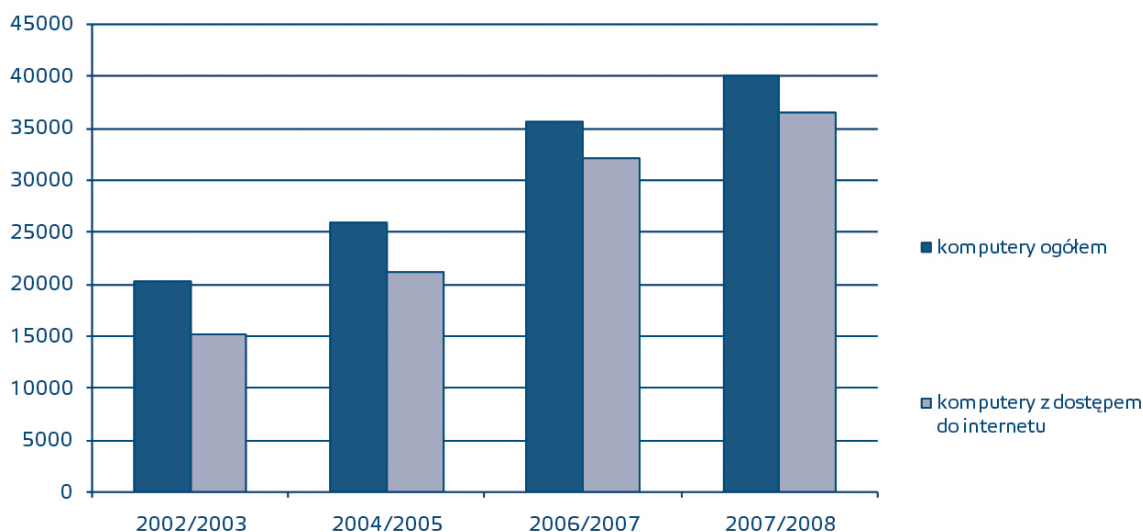
Dla rozwoju dzieci i młodzieży duże znaczenie ma dostęp do komputerów i szkolna edukacja informatyczna. Według danych zgromadzonych przez Urząd Statystyczny w Krakowie w roku szkolnym 2007/2008 aż 96,1% szkół podstawowych posiadało komputery przeznaczone do użytku uczniów, z czego 85,88% z dostępem do Internetu. Ponadto, w komputery wyposażonych było 81% gimnazjów, z czego 96% po-

siadało dostęp do Internetu. Z grupy szkół ponadgimnazjalnych najwięcej placówek wyposażonych w komputery stanowią licea ogólnokształcące 73%. Najgorzej sytuacja wygląda w zasadniczych szkołach zawodowych, gdzie tylko 23% z nich posiada komputery.

Rozwój zasobów komputerowych w szkołach bez wątpienia sprzyja podnoszeniu jakości kształcenia informatycznego. Sytuacja będzie się nadal poprawiać, bowiem do 2012 roku, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej, szkoły mają zapewnić każdemu uczniowi dostęp do komputera w trakcie zajęć z informatyki.

Wykres nr 142

Liczba komputerów w szkołach podstawowych, średnich oraz policealnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i US w Krakowie

Warto zaznaczyć, że wzrost nasycenia szkół sprzętem komputerowym jest rezultatem projektu Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu „Pracownie komputerowe dla szkół”, w ramach którego doposażono ok. 1500 małopolskich szkół w sprzęt komputerowy: stanowiska komputerowe dla uczniów, serwer, drukarki, skanery, wideoprojektor, komputer przenośny oraz oprogramowanie edukacyjne. Natomiast w ramach projektu „Internetowe Centra Informacji Multimedialnej w bibliotekach szkolnych i pedagogicznych” zakupiono dla ok. 1400 bibliotek szkolnych w Małopolsce stanowiska komputerowe z dostępem do internetu, skaner, drukarkę oraz oprogramowanie multimedialne dla czytelników.

Według danych Małopolskiego Kuratorium Oświaty 78% szkół i placówek edukacyjnych w województwie małopolskim posiada własne strony internetowe, które służą jako wizytówka szkoły, źródło informacji a także coraz częściej do świadczenia elektronicznych usług i wspierania procesu dydaktycznego. W większości szkół prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego zapewniona jest rekrutacja przez internet.

Dostęp do internetu

Rynek usług internetowych charakteryzuje się dużą dynamiką rozwoju. Można zauważyć duży przyrost ogólnej liczby łącz internetowych oraz wzrost przepustowości oferowanych przez operatorów. Stale wzrasta liczba operatorów i dostawców usług na rynku telekomunikacyjnym przy jednoczesnym spadku cen usług. To sprawia że w ciągu ostatnich kilku lat dostęp do internetu stał się usługą powszechną. Jak podaje GUS, w 2008 r. spośród gospodarstw domowych mających dostęp do Internetu 38% korzystało z połączeń szerokopasmowych. Wśród małopolskich przedsiębiorstw wykorzystujących w swojej działalności komputery po-

nad 90% miało dostęp do Internetu, w tym 51% dostęp szerokopasmowy.

Systematycznie ulegają poprawie parametry łączy internetowych w gminach Małopolski. W 2006 roku dostęp do internetu o przepustowości co najmniej 2 Mbps download posiadało prawie 47% urzędów. Pozostałe urzędy dysponowały przepustowością łączy 512 kbps oraz 1 Mbps, a 4,5% urzędów posiadało łącze o przepustowości nie wyższej niż 256 kbps. Według badań z 2007 roku przeprowadzonych w urzędach gminy na potrzeby opracowania dokumentu „Kierunki rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Małopolsce w latach 2007-2010” wyniki te uległy poprawie. Już 65% ankietowanych urzędów szczebla gminnego posiada łącze do internetu o przepustowości 2 Mbps lub więcej. Jednocześnie odsetek urzędów posiadających łącza o przepustowości poniżej 1 Mbps spadł z ok. 24% do ok. 12%. Dwukrotnie wzrósł odsetek urzędów użytkujących łącza o przepustowości powyżej 2 Mbps - z 13 do 26,5%. Łącza najczęściej są niesymetryczne.

Dostawcy internetu

Na terenie województwa małopolskiego działa kilkuset dostawców usług internetowych. Charakter ich działalności, rozmiar, różnorodność oferty i liczba klientów są uzależnione od uwarunkowań gospodarczych terenu, na którym działają. Wyraźnie wyróżnić można działających na terenie województwa operatorów ogólnopolskich oraz lokalnych działających w niewielkiej skali, nieraz ograniczonej tylko do miejscowości, gminy lub powiatu. Największe znaczenie na rynku posiadają operatorzy ogólnopolscy, wśród których liderem jeśli chodzi o wielkość i dostępność usług internetowych pozostaje Telekomunikacja Polska S.A. W dużych miastach zauważalni są również inni operatorzy np. Netia, Aster, Vectra i UPC. W związku z liberalizacją rynku telekomunikacyjnego nowym zjawiskiem na rynku są usługi operatorów wirtualnych wykorzystujących sieć Telekomunikacji Polskiej na zasadach BSA¹. Z tej nowej możliwości skorzystała przede wszystkim Netia i Tele2. Na rynku usług szerokopasmowych coraz większe znaczenie uzyskują także operatorzy telefonii komórkowej dostarczający Internet w technologiach GPRS, HSCSD i EDGE. Oferta działających na ograniczonym obszarze operatorów lokalnych jest silnie uzależniona od dostępności, w miejscowościach oddalonych od szerokopasmowych węzłów telekomunikacyjnych, usług hurtowych umożliwiających wykreowanie usługi detalicznej, czyli łącza szerokopasmowego przeznaczonego dla odbiorcy indywidualnego i małego biznesu. W sieciach operatorów lokalnych często stosowaną technologią są radiowe systemy dostępne przede wszystkim WiFi. Najbardziej zaawansowani operatorzy lokalni migrują powoli do sieci optycznych.

Telecentra

W Małopolsce od kilku lat funkcjonują punkty publicznego dostępu do internetu, głównie telecentra. Telecentra określane są jako publicznie dostępne miejsca, gdzie zainteresowane osoby mogą skorzystać z komputera, internetu oraz mają dostęp do innych cyfrowych technologii, pozwalających na zbieranie informacji, uczenie się i komunikowanie z innymi. Instalowane są zazwyczaj w bibliotekach publicznych, ośrodkach kultury, szkołach i urzędach administracji publicznej.

Dzięki m.in. realizacji ogólnopolskiego programu Ikonka, oraz budowie Podkrakowskiej Sieci Publicznych Punktów Dostępu, w każdej gminie w województwie małopolskim jest co najmniej jedno telecentrum. W ramach programu Ikonka, telecentra zainstalowano w 181 gminach w 218 różnych lokalizacjach, do których przekazano po 3 komputery PC wyposażone w pakiet biurowy, system operacyjny, program antywirusowy oraz urządzenia sieciowe typu WiFi. Dzięki budowie Podkrakowskiej Sieci Publicznych Punktów Dostępu, w powiecie krakowskim powstały 63 telecentra w bibliotekach publicznych, ich filiach lub w innych łatwo dostępnych dla mieszkańców miejscach na obszarach wiejskich o ograniczonym dostępie do internetu. Każde telecentrum wyposażone zostało w 2 kompute-

¹ BSA (Bitstream Access) – usługa, która polega na hurtowym dostępie innych operatorów do węzłów sieci w technologii ADSL.

ry wraz z oprogramowaniem oraz drukarkę. Zainstalowano także 31 informatów, udostępniających informację publiczną. W ramach projektu EduNet w grudniu 2006 r. w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Tarnowie rozpoczęło działanie 12 telecentrów wyposażonych w wysokiej klasy sprzęt komputerowy oraz biurowy.

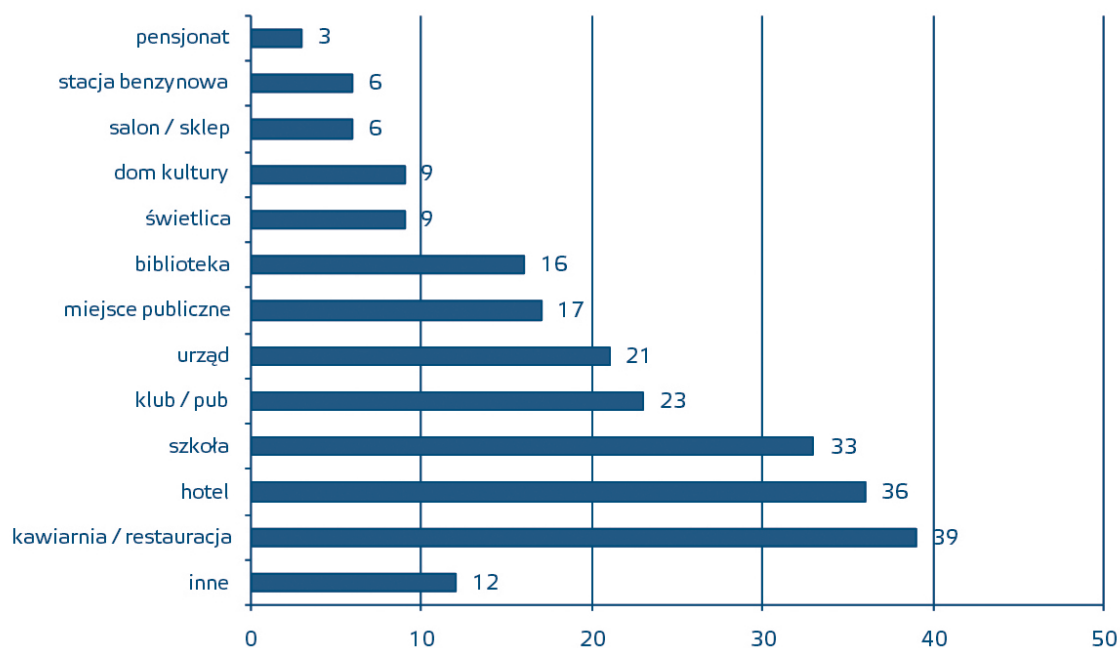
Liczba telecentrów w małopolskich gminach jest zróżnicowana. Na terenie jednej gminy znajduje się zazwyczaj od jednego do sześciu telecentrów. W przeciętnej gminie wiejskiej na jeden komputer w telecentrum przypada około 1000 mieszkańców, natomiast w przeciętnej gminie miejsko-wiejskiej wskaźnik ten wynosi około 2700 mieszkańców na jeden komputer. Wielkości te ocenić można jako średnio zadowalające, gdyż liczba telecentrów w województwie jest wciąż zdecydowanie zbyt mała, aby zaspokoić potrzeby mieszkańców terenów wiejskich w zakresie dostępu do internetu.

Hotspoty

Hotspoty to dostępne publicznie miejsca, w których można korzystać z internetu za pomocą bezprzewodowej sieci (WiFi). Hotspoty znajdują się zazwyczaj w hotelach, restauracjach, centrach handlowych, bibliotekach, centrach miast i innych publicznie dostępnych miejscach. Z sieci internetowej można korzystać przy pomocy laptopa, palmtopa lub telefonu komórkowego wyposażonych w urządzenie odbiorcze WiFi. W latach 2004–2007 liczba hotspotów w województwie małopolskim zwiększyła się ponad dziesięciokrotnie. W 2004 roku było ich 22², natomiast obecnie na terenie województwa znajduje się 230³ punktów. Najwięcej hotspotów dostępnych jest jednak w Krakowie - 99 oraz w powiecie krakowskim -95. W pozostałych powiatach województwa jest ich jedynie 36.

Wykres nr 143

Liczba hotspotów w województwie małopolskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentu „Kierunki rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Małopolsce w latach 2007-2010”

² T. Szetyński, *Wi-Fi z ulicy*, www.chip.pl, 2004.

³ Na podstawie danych ze stron <http://hot.spots.pl>, www.pct.powiat.krakow.pl oraz wyników badań ankietowych urzędów administracji publicznej w województwie małopolskim opublikowanych w dokumencie „Kierunki rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Małopolsce w latach 2007-2010”

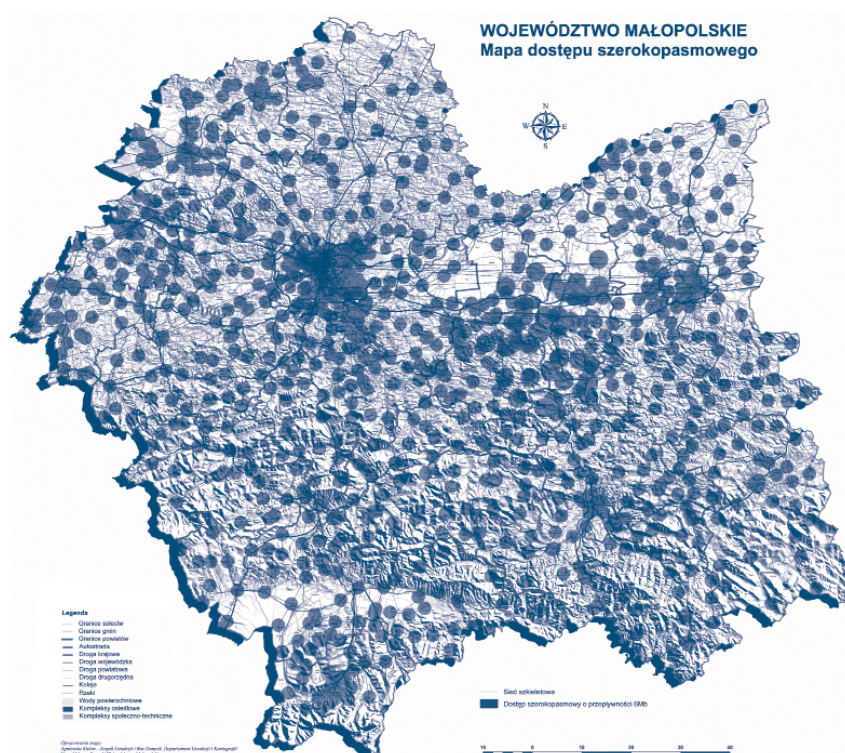
W zależności od operatora, do którego należy punkt dostępowy, z bezprzewodowego internetu w hotspotach można korzystać za darmo lub za odpowiednią opłatą. W wielu punktach, głównie w miejscach publicznych na otwartej przestrzeni, w kawiarniach, bibliotekach, domach kultury, dostęp do internetu jest bezpłatny. Często jednak, aby skorzystać z hotspota, należy po zalogowaniu się zapłacić. W województwie małopolskim bezpłatny dostęp do internetu oferuje 180 hotspotów, natomiast w 40 miejscach dostęp ten jest płatny.

Małopolska Sieć Szerokopasmowa

W 2007 roku Województwo Małopolskie rozpoczęło realizację projektu „Małopolska Sieć Szerokopasmowa”, którego celem jest zapewnienie do końca 2011 roku dostępu do usług szerokopasmowych dla 90,5% mieszkańców i 100% instytucji publicznych i przedsiębiorców w Małopolsce. Projekt zakłada budowę infrastruktury teleinformatycznej na terenach zagrożonych wykluczeniem cyfrowym. W latach 2007 – 2008 przeprowadzono etap przygotowawczy projektu, który objął wykonanie inwentaryzacji stanu infrastruktury szerokopasmowej w województwie oraz opracowanie studium wykonalności projektu. W wyniku inwentaryzacji powstał atlas dostępnych zasobów i planowanych inwestycji podmiotów komercyjnych pod kątem zasięgu i dostępnych przepływności. W ramach prac przygotowawczych podpisano z operatorami telekomunikacyjnymi porozumienia w sprawie współpracy w zakresie rozbudowy infrastruktury szerokopasmowej w Małopolsce, które umożliwiły uzgodnienie zakresu rzeczowego koniecznej rozbudowy sieci i uniknięcie budowy infrastruktury powielającej istniejące lub planowane przez operatorów zasoby.

Mapa nr 32

Mapa dostępu szerokopasmowego o przepływności 6 Mb

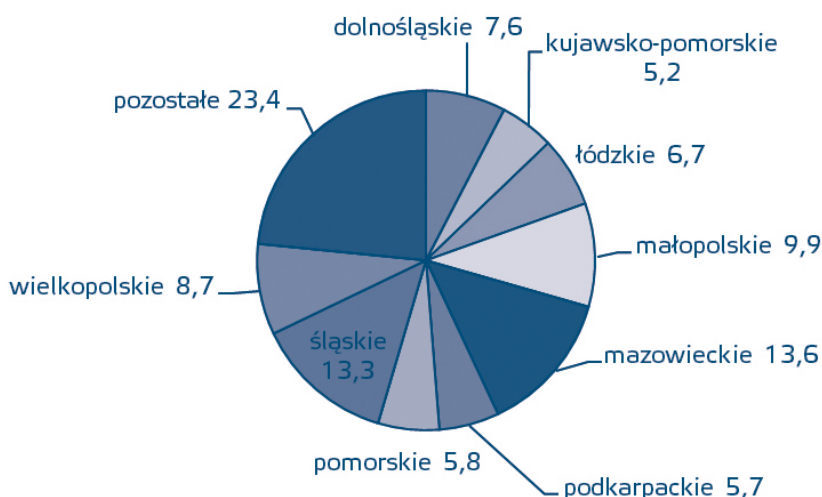
Źródło: opracowanie własne na podstawie „Inwentaryzacja stanu infrastruktury szerokopasmowej dla potrzeb projektu Małopolska Sieć Szerokopasmowa”. Wykorzystano materiały z państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego na podstawie Zezwolenia Marszałka Województwa Małopolskiego nr 8/2008.

Internauci a miejsce zamieszkania

Internet szczególnie dobrze rozwija się w dużych aglomeracjach i na terenach o dobrze rozwiniętej infrastrukturze telekomunikacyjnej. Udział mieszkańców województwa małopolskiego wzrósł z poziomu 7,7 % ogólnej liczby użytkowników internetu w 2006 roku przez 9,2% w 2007 do 9,9 % w 2008 roku.

Wykres nr 144

Miejsce zamieszkania użytkowników internetu w Polsce [w %]

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Raportu strategicznego IAB Polska: Internet 2008 POLSKA – EUROPA - ŚWIAT”

Rozbudowa systemów elektronicznej administracji w Małopolsce

Administracja publiczna powinna działać tanio i efektywnie w celu zaspokojenia potrzeb mieszkańców Małopolski. W latach 2005-2008 w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego Województwo Małopolskie realizowało projekt „Rozbudowa systemów elektronicznej administracji”, którego celem było wyrównanie szans mieszkańców Małopolski w dostępie do Internetu oraz szeroko pojętych rozwiązań informatycznych, a także budowa infrastruktury umożliwiającej świadczenie usług on-line.

W ramach projektu wdrażane zostały 4 elementy:

- infomaty – dostarczają użytkownikom niezbędnych informacji o sprawach dotyczących życia codziennego za pomocą Internetu, zapewniają powszechny dostęp do informacji publicznej przede wszystkim na obszarach wiejskich i małych miast,
- elektroniczny obieg dokumentów – wspiera zarządzanie procesami przetwarzania dokumentów i obiegu spraw administracyjnych w urzędzie, pozwala na obsługę dokumentów tradycyjnych i elektronicznych oraz umożliwia petentom sprawdzanie na jakim etapie obsługi w urzędzie znajduje się sprawa.
- niekwalifikowany podpis elektroniczny – optymalizuje wydatki na komunikację między małopolskimi urzędami, umożliwia bezpieczną wymianę informacji drogą elektroniczną.
- platforma do prowadzenia zamówień publicznych przy wykorzystaniu technik elektronicznych – usprawnia realizację zamówień publicznych dla sektora publicznego w ramach wspólnego systemu elektronicznych zamówień publicznych.

Łącznie w projekcie wzięło udział 116 instytucji publicznych, w tym: Województwo Małopolskie, 20 jednostek administracji publicznej i 95 Jednostek Samorządu Terytorialnego województwa małopolskiego.

Mapa nr 33

Mapa małopolskich powiatów i gmin, w których zainstalowano multimedialne kioski informacyjne

Źródło: opracowanie własne

Projekt jest kompleksowym rozwiązaniem problemu wyposażenia JST w Małopolsce w infrastrukturę informatyczną, która będzie wykorzystywana przez urzędy do obsługi mieszkańców drogą elektroniczną.

Dzięki projektowi w 2006 roku stworzona została sieć 150 Infomatów w 52 gminach, 6 powiatach, UMWM oraz w 7 jednostkach organizacyjnych Województwa Małopolskiego. Publiczne Punkty Dostępu do Internetu zapewniają powszechny dostęp do informacji publicznej przy niskich kosztach eksploatacji urzędów, przede wszystkim na obszarach wiejskich i małych miast. W infomatach dostępne są informacje publiczne zawarte na stronach www samorządów, portalu Wrota Małopolski, BIP, Cyfrowego Urzędu, Urzędów Pracy itp.

Mapa nr 34

Mapa małopolskich powiatów i gmin, w których wdrożono elektroniczny obieg dokumentów

Źródło: opracowanie własne

W 2007 roku wdrożono systemy Elektronicznego Obiegu Dokumentów w 81 urzędach samorządów terytorialnych dla 3539 użytkowników. Obowiązek posiadania takich systemu nakłada ustawa o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne. Każdy z systemów charakteryzuje się cechami i funkcjami wspólnymi dla pozostałych, co umożliwia wymianę danych pomiędzy urzędami i Cyfrowym Urzędem w Portalu Wrota Małopolski.

3. Łączność

Telefony, obok telewizorów, to urządzenia oparte na zaawansowanych technologiach komunikacyjnych, najczęściej występujące w gospodarstwach domowych. W 2006 roku nastąpił przełom dla rozwoju telekomunikacji w Polsce. Po raz pierwszy liczba gospodarstw domowych dysponujących telefonami komórkowymi (74%) przewyższyła liczbę gospodarstw posiadających telefony stacjonarne (72%). Kolejne lata potwierdzają trwałość tej tendencji. Według danych Urzędu Komunikacji Elektronicznej zamieszczonych w „Raplocie o sta-

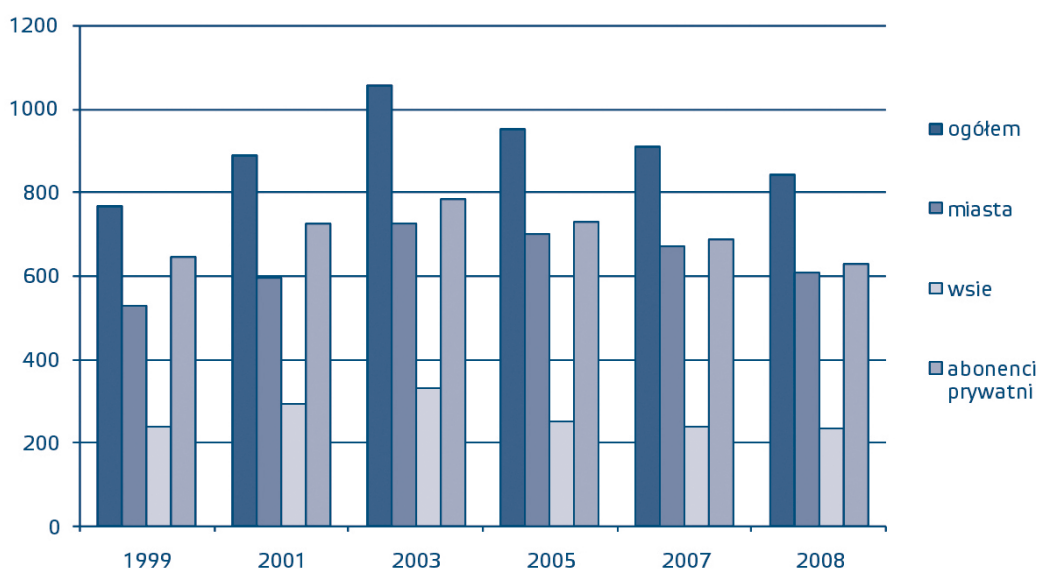
nie rynku telekomunikacyjnego w 2008 roku” liczba użytkowników telefonii stacjonarnej w 2008 roku była niższa o ok. 20%, w porównaniu z 2005 rokiem. Spadek liczby użytkowników telefonii stacjonarnej związany jest z rozpowszechnianiem się usług telefonii ruchomej. W ostatnich latach zauważalny jest trend rezygnowania konsumentów z posiadania telefonu stacjonarnego na rzecz telefonu komórkowego.

Telefonia przewodowa

Na skutek spadającego zainteresowania usługami telefonii stacjonarnej w Małopolsce następuje spadek liczby abonentów telefonii przewodowej. Jednym z powodów tego zjawiska jest dynamiczny rozwój telefonii komórkowej. W 2004 roku w regionie było ponad 1 milion abonentów telefonii stacjonarnej, w 2005 roku 952 tys. i spadek nadal następuje. I choć liderem na rynku telefonii stacjonarnej wśród operatorów pozostaje Telekomunikacja Polska S.A. to wzrasta udział operatorów alternatywnych.

Wykres nr 145

Liczba telefonicznych łączy głównych w Małopolsce w tys. - struktura

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i US w Krakowie

Telefonia komórkowa

Dzięki wprowadzeniu na rynek telefonii ruchomej większość mieszkańców Polski uzyskała dostęp do usług telekomunikacyjnych niezależnie od miejsca przebywania. Według danych Urzędu Komunikacji Elektronicznej zamieszczonych w „Raportie o stanie rynku telekomunikacyjnego w 2008 roku” ponad 115% populacji posiadało telefon komórkowy. Rzeczywista penetracja rynku telefonii ruchomej jest jednak niższa ze względu na 17,7% tzw. nieaktywnych użytkowników i wyniosła na koniec 2008 roku 97,5%.

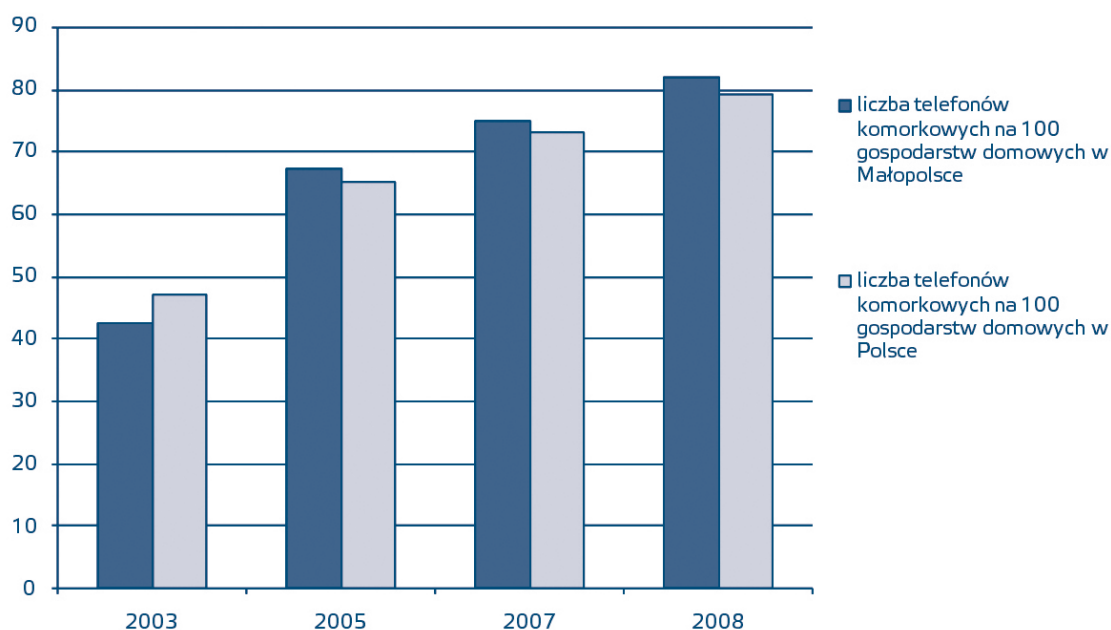
Na rynku telefonii ruchomej w 2008 r., działali operatorzy sieciowi: Polska Telefonia Cyfrowa Sp. z o.o. (operator sieci Era i Heyah), Polkomtel S.A. (operator sieci Plus i Sami Swoi) i Polska Telefonia Komórkowa Centertel Sp. z o.o. (operator sieci Orange), posiadający bardzo zbliżone do siebie udziały rynkowe. W grudniu 2006 ofertę udostępnił P4 operator sieci PLAY, w 2007 roku swoją działalność rozpoczęło trzech kolejnych operatorów: Wirtualna Polska S.A. (WPmobi) – MVNO w kooperacji z PTK Centertel Sp. z o.o., Avon Mobile Sp. z o.o. (my-Avon) – MVNO w kooperacji w PTK Centertel Sp. z o.o., MNI S.A. (Simfonia, Ezo) – MVNO w kooperacji z PTK Centertel Sp. z o.o. a w 2008 roku Mobile Entertainment Company Sp.

z o.o. (Mobilking) – MVNO w sieci PTC Sp. z o.o.; CP Telecom Sp. z o.o. (Carrefour Mova) – MVNO w sieci Polkomtel S.A.; MediaTel S.A. (telepin mobi) – MVNO w sieci PTK Centertel Sp z o.o.; Cyfrowy Polsat S.A. – MVNO w sieci w PTC Sp. z o.o.; Aster Sp. z o.o. - MVNO w kooperacji z PTK Centertel Sp. z o.o.; Crowley Data Poland Sp. z o.o. (CROWLEY TeleMobile) – MVNO w sieci PTK Centertel Sp. z o.o.; Netia S.A. – MVNO w sieci P4 Sp. z o.o.

W ciągu ostatnich kilku lat ceny usług w sieciach komórkowych w Polsce spadły o kilkadziesiąt procent. Także w 2008 roku średnie ceny usług telefonii komórkowej oferowanych przez krajowych operatorów telefonii ruchomej charakteryzowały się spadkiem.

Wykres nr 146

Liczba telefonów komórkowych na 100 gospodarstw domowych w województwie małopolskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i US w Krakowie

ANEKS / ANEKS / aneks

Tabela nr 147

Pozycja Małopolski na tle innych województw

Wyszczególnienie	Polska	Województwa				Lokata				
		Małopolskie	Wielkopolskie	Dolnośląskie	Pomorskie	1999	2003	2005	2007	2008
1	2	3	4	5	6	7	8	9	11	12
Powierzchnia w km ²	312 679	15 183	29 827	19 947	18 310	12	12	12	12	12
Ludność w tysiącach	3 813,9	3 287,1	3 397,6	2 877,1	2 219,5	4	4	4	4	
Gęstość zaludnienia w km ²	122	217	114	144	121	2	2	2	2	2
Ludność miast w % ogółu ludności	61,1	49,2	56,36	70,48	66,46	13	13	13	13	13
Kobiety na 100 mężczyzn	107	106	106	109	106	10	9	9	7	7
Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców	0,9	2,2	2,9	-0,2	3,6	4	4	4	5	4
Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 mieszkańców	-0,4	0,7	0,3	-0,4	0,6	2	2	2	2	1
Stopy bezrobocia rejestrowanego na koniec roku	9,5	7,6	6,4	10,2	8,4	2	2	1	2	4
Liczba bezrobotnych na 1 ofertę pracy (stan na XII)	49	52	52	25	32	5	2	1	4	6
Przemysł										
- produkcja sprzedana w mln zł	876 401	56 121	93 039	74 909	53 191	4	5	5	5	5
- udział w produkcji krajowej	100	6,4	10,6	8,5	6,1	4	5	5	5	5
- dynamika produkcji	103,5	110,7	104,4	114	108,3	4	13	4	5	4
dynamika przeciętnego zatrudnienia	100,9	105,7	100,4	102,8	97	4	9	3	11	2
Budownictwo										
- produkcja sprzedana w mln zł	135 696	10 786	16 001	8 400	7 297	4	4	4	4	4
- udział w produkcji krajowej	100	7,9	11,8	6,2	5,4	4	4	4	4	4
- dynamika produkcji	120,5	130,9	126,4	117,3	125,6	10	8	6	10	3
- dynamika przeciętnego zatrudnienia	107,9	113,2	107,4	121,1	109,1	13	6	4	12	4
Wskaźniki cywilizacyjne										
Mieszkania oddane do użytku	57 705	4 747	5 749	4 399	5 420	2	2	3	3	4
- rok poprzedni=100	123,4	120,4	120,5	145,1	144,9	5	2	13	2	13
- w budownictwie indywidualnym	82 633	8068	9873	4780	5733	2	1	4	4	4
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań na 1 osobę w m ²	24,2	24,1	24,6	24,1	23,4	10	9	9	9	10

I. Pozycja Małopolski na tle innych województw

oprac. Joanna Dobrzańska

łóżka w szpitalach na 10 tys. mieszkańców***	45,9	41,5	45,5	45,6	37,4	8	12	12	12	X
Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w systemie REGON	3 757 093	301 573	361 046	316 720	240 496	6	5	5	5	5
w tym - spółki prawa handlowego	268 942	19 541	24 239	22 060	20 016	6	6	6	6	6
- z tego										
z udziałem kapitału zagranicznego	63 871	3 398	5 588	6 178	3 928	7	7	7	7	7
Powierzchnia użytków rolnych										
w tys. ha	16 154,30	722,2	1 810,50	964,5	762,3	12	11	12	12	12
Powierzchnia gruntów leśnych										
w tys. ha	9 272,60	437,5	782,6	603,4	677,7	11	11	11	11	11
Plony zbóż podstawowych										
z ha w dt	31,4	32,3	28,9	39,2	32	9	7	7	8	6
Plony ziemniaków										
z 1 ha w dt	191	173	165	209	218	13	10	9	15	15
Zwierzęta gospodarskie na 100 ha użytków rolnych w sztukach										
- bydło	35,6	31,7	44,4	11,8	26,1	2	4	7	7	7
- trzoda chlewna	95,5	60,4	255	38,4	117	13	10	12	13	11
Miejsca w obiektach noclegowych turystyki**	596 998	68 809	37 974	48 526	85 298	3	3	3	3	3
Dochody budżetów gmin w mln zł	62317,8	5499,2	6294,3	5286,6	3697,6	4	3	4	3	3
Dochody budżetów powiatów i miast na prawach powiatów w mln zł	67591	5196,2	5036,3	4838,6	4257,5	5	4	5	3	3
Dochody budżetów województw w mln zł	12660,2	930,3	914,5	1079,8	750,1	4	4	5	5	4
Nakłady inwestycyjne w mln zł***	191713,6	15184,3	16504,5	17396,9	12415,5	5	4	5	5	x
Nakłady na działalność badawczą i rozwojową w mln zł***	6 673,00	799,8	563,8	393,5	340,9	2	2	2	2	x
Produkt krajowy brutto w mln zł*	1 060 031	78 789	98 806	85 774	60 250	5	5	6	x	x
Na 1 mieszkańca w zł*	27 799	24 111	29 279	29 739	27 373	9	9	9	x	x

* dane za 2006 r.

** stan na lipiec 2007 r.

*** dane za 2007 r.

źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Tabela nr 148

Wdrażanie Strategii rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007-2013

WIZJA 2015	MAŁOPOLSKA – REGIONEM SZANS, WSZECHSTRONNEGO ROZWOJU LUDZI I NOWOCZESNEJ GOSPODARKI, SILNYM AKTYWNOŚCIĄ SWOICH MIESZKAŃCÓW, CZERPIACYM Z DZIEDZICTWA PRZESZŁOŚCI I ZACHOWUJĄCYM TOŻSAMOŚĆ W INTEGRUJĄCEJ SIĘ EUROPIE										
	A. – KONKURENCYJNOŚĆ GOSPODARCZA			B. – ROZWÓJ SPOŁECZNY I JAKOŚĆ ŻYCIA			C. – POTENCJAŁ INSTYTUCJONALNY				
CEL strategiczny	Wzmocnienie konkurencyjności gospodarczej województwa										
OBSZAR polityki rozwoju	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX		
	Społeczność wiodąca i aktywności	Gospodarka regionalna szansy	Infrastruktura dla rozwoju regionalnego	Krakowski Obszar Metropolitalny	Spójność wewnątrz regionalna	Ochrona środowiska	Dziedzictwo i przestrzeń regionalna	Współpraca terytorialna	Nowoczesne zarządzanie publiczne		
CEL pośredni	Lepiej wykształceni, i przedsiębiorczy i biorący mieszkańcy	Konkurencyjna, otwarta i innowacyjna gospodarka	Nowoczesna i sprawna, sprzyjająca rozwojowi społeczno-gosp. infrastruktura	Rozwój Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego jako europejskiej	Spójny wewnętrznie, bezpieczny, zapewniali równy szanse i możliwości rozwoju region	Wysoka jakość życia w czystym i bezpiecznym środowisku przyrodniczym	Wysoka jakość środowiska przyrodniczo-kulturowego i przestrzeni regionalnej	Silna pozycja Małopolski na arenie krajowej i międzynarodowej	Inspirująca, przejrzysta i wspierająca rozwój administracji publicznej		
Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa			2003			2004	2005	2006	2007	2008
POLE A - KONKURENCYJNOŚĆ GOSPODARCZA											
CEL STRATEGICZNY: WZMOCNIENIE KONKURENCYJNOŚCI GOSPODARCZEJ WOJEWÓDZTWA											

II. Wdrażanie Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007-2013

Poziom PKB Małopolski w odniesieniu do średniej dla UE-27 ¹	Małopolska - 54%	Małopolska	42,1%	43,2%	43,8%	45,4.	
Udział zatrudnionych w sektorze usług	Małopolska - 65%	Polska	48,9%	50,6%	51,3%	52,3.	
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw w Małopolsce w stosunku do średniej krajowej	Małopolska - 95%	Małopolska	49,2%	49,4%	49,0%	52,5%	54,0
		Polska	53,0%	53,2%	53,4%	54,2%	54,5
		UE-27(2002 -UE25)	64,6%	65,3%	65,8%	66,2%	66,4
		Małopolska	2 065,15 zł	2 171,30 zł	2 236,09 zł	2 374,85 zł	2 631,31zł
		Polska	2 341,53 zł	2 438,57 zł	2 515,85 zł	2 633,26 zł	2 881,03 zł
		Polska = 100	88,2%	89,0%	88,9%	89,8%	91,9%
POLE B - ROZWÓJ SPOŁECZNY I JAKOŚĆ ŻYCIA							
CEL STRATEGICZNY: STWORZENIE WARUNKÓW DLA WSZCHSTRONNEGO ROZWOJU SPOŁECZNEGO I WYSOKIEJ JAKOŚCI ŻYCIA							
Saldo migracji zewnętrznych na pobyt stały na 1000 ludności	Małopolska - minimum +1	Małopolska	1,1	1,0	1,0	0,4	0,8
Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwie domowym w Małopolsce w stosunku do średniej krajowej	Małopolska - 98%	Małopolska	671,84 zł	717,61 zł	732,27 zł	765,10 zł	864,37 zł
		Polska	711,96 zł	735,40 zł	761,46 zł	834,68 zł	928,87 zł
		Polska = 100	94,4%	97,6%	96,2%	91,7%	93,0%
Zróżnicowanie wewnętrzne w układzie powiatów pod względem:							
wpływów z tytułu PIT w przeliczeniu na pracującego bez pracujących w rolnictwie ²	zróżnicowanie: 1:2	Małopolska - maksimum	349,93	558,88	673,19	800,24	1 017,38
		Małopolska - minimum	79,87	124,28	145,59	166,41	212,27
		zróżnicowanie	1:4,4	1:4,5	1:4,6	1:4,8	1:4,8
							1 143,7
							252,7
							1 045,52
							95,7%

Wdrażanie Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007-2013

stopy bezrobocia	zróżnicowanie: 1:3	Małopolska - maksimum	29,7	29,1	26,1	22,7	18,5	16,6
		Małopolska - minimum	8,3	7,5	7	5,8	3,8	2,8
dzieci w grupie wiekowej od 3 lat uczęszczających do przedszkola ³	zróżnicowanie: 1:2,5	zróżnicowanie	1:3,6	1:3,9	1:3,8	1:3,9	1:4,9	1:5,9
		Małopolska - maksimum	768,8	782,4	815,2	854,1	860,3	851,9
saldo migracji wewnętrznych na 1000 mieszkańców ⁴	zróżnicowanie: 1:3	Małopolska - minimum	377,5	374,5	386,5	403,6	397,2	413,0
		zróżnicowanie	1:2,0	1:2,1	1:2,1	1:2,1	1: 2,2	1:2,1
		Małopolska - maksimum	10,9	9,7	9,7	9,4	11,9	9,9
Stopecień rozwoju e-usług publicznych	zróżnicowanie: 1:3	Małopolska - minimum	-5,3	-6,2	-4,8	-7,2	-6,8	-5,0
		zróżnicowanie ⁵	16,2	15,9	14,5	16,6	18,7	14,9
POLE C - POTENCJAŁ INSTYTUCJONALNY								
CEL STRATEGICZNY; WZMOCNIENIE POTENCJAŁU INSTYTUCJONALNEGO								
Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych	Małopolska - 50%	Małopolska	45,91% ⁶	x	x	46,11%	x	x
		Polska	44,23% ³²	x	x	45,99%	x	x
Udział środków finansowych przyciągniętych do województwa przez JST na realizację strategii „Małopolska 2015” z zewnętrznych źródeł finansowania poza RPO	do ustalenia	UE-25 (27)
		Małopolska						
Stopecień rozwoju e-usług publicznych	Małopolska - 75%	Polska						
		Małopolska		38%				

1 W „Strategii” przyjęto UE-25. Z uwagi na poszerzenie Unii od 1 stycznia 2006 wprowadzono dla celów porównawczych UE – 27.

2 Brak danych. Przyjęto dochód samorządów z tytułu udziału w podatku PIT w stosunku do liczby mieszkańców.

3 Przyjęto dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3 – 6 lat

4 Przyjęto saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 mieszkańców

5 Różnica w punktach procentowych

6 Dotyczy roku 2002

III. Najważniejsze przedsięwzięcia zrealizowane w 2008 roku

Budowa Zakładu
Radioterapii w Szpitalu
Wojewódzkim im. św. Łukasza
w Tarnowie – etap II

Remont oraz wyposażenie
w nowoczesną aparaturę
medyczną oddziałów w Szpitalu
im. G. Narutowicza w Krakowie

*fot. Wiesław Majka, Urząd Miasta
Krakowa*

Budowa kanalizacji sanitarnej
i oczyszczalni ścieków
w gm. Bolesław

Budowa oczyszczalni ścieków
w Wapiennem, gm. Sękowa

Modernizacja
przepompowni melioracyjnej
w gm. Igołomia - Wawrzeńczyce

Budowa oczyszczalni ścieków
w Maciejowej, gm. Łabowa

Budowa oczyszczalni ścieków
w Maciejowej, gm. Łabowa

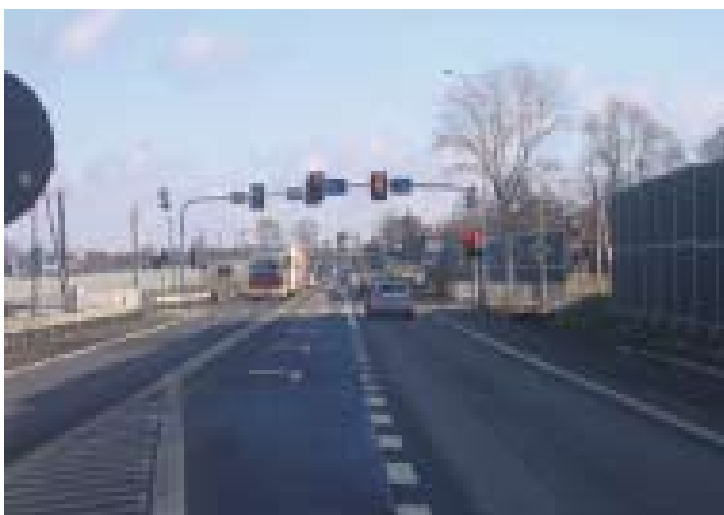

Budowa oczyszczalni ścieków
i kanalizacji w Miechowicach Wielkich,
gm. Wietrzychowice

Budowa obwodnicy
Starego Sącza

Wzmocnienie nawierzchni drogi
krajowej nr 4 na odcinku
Tarnów - Targowisko

Budowa drogi ekspresowej S-7,
odc. Myślenice - Lubień

Budowa obwodnicy Biecza

fot. Mariusz Kozieln

Modernizacja Ronda Grzegorzecznego w Krakowie

fot. Wiesław Majka, Urząd Miasta Krakowa

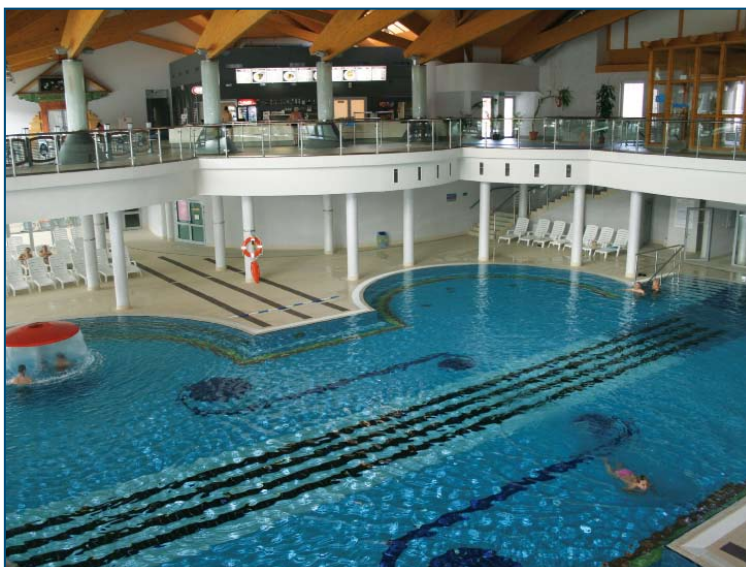
Budowa trasy Krakowskiego Szybkiego Tramwaju

fot. Wiesław Majka, Urząd Miasta Krakowa

Budowa krytej pływalni AGH

Budowa kompleksu wodnego „Terma Bukowina Tatrzańska”

Budowa Ośrodka Rekreacyjno – Sportowego „Kurdwanów Nowy” w Krakowie

fot. Wiesław Majka, Urząd Miasta Krakowa

Budowa Centrum Rozwoju „ComComZone” w Krakowie

Budowa małej hali w Sieprawiu

Brzesko

Gołkowice

Gdów

Kamienica

Kasina Wielka

Kęty

Tarnów

Ractawice

Skrzyszów

Budowa gmachu Opery Krakowskiej

Budowa gmachu Opery Krakowskiej

Remont nawierzchni
ulicy Grodzkiej w Krakowie
*fot. Wiesław Majka, Urząd Miasta
Krakowa*

Rewitalizacja Zamku w Dębnie

Renowacja zabudowy
SS Norbertanek
w Imbramowicach

Rekonstrukcja węzła bramnego
Zamku w Rabsztynie

Odnowa zabytkowych chat
w Chochołowie

Remont dzwonnicy przy Kościele
Rzymskokatolickim pw. Św. Bartło-
mieja Apostoła w Łapanowie

Kościół z Tokarni
w skansenie w Zubrzycy Górnej

Przebudowa gmachu AGH przy
ul. Reymona 7 w Krakowie –
Centrum Dydaktyki

fot. Zbigniew Sulima

Budowa gmachu Wydziału
Matematyki i Informatyki
Uniwersytetu Jagiellońskiego

fot. Anna Wojnar

Konserwacja i remont
elewacji budynku
Collegium Godlewskiego
Uniwersytetu Rolniczego

fol. Gabriel Wojcieszek

Konserwacja i remont
elewacji budynku
Akademii Sztuk Pięknych
w Krakowie

fol. Jacek Dembosz

„Małopolska Noc Naukowców”

„Małopolska Noc Naukowców”

„Małopolska Noc Naukowców”

Lekcja muzealna w Muzeum
Etnograficznym w Krakowie

„Ogród doświadczeń”
w Parku Lotników Polskich
w Czyżynach

*fot. Wiesław Majka, Urząd Miasta
Krakowa*

„Ogród doświadczeń”
w Parku Lotników Polskich
w Czyżynach

*fot. Wiesław Majka, Urząd Miasta
Krakowa*

„Uchofony”

Parada teatru ulicznego
„KTO” podczas Dnia Polski
w Saragossie

Autobusy miejskie kampanii
„Małopolska. Wykrzesane wakacje!”

